CEREMONIES -

~~GODTDIENST PLIGHTEN~~

NAAUKEURIGE BESCHRYVING
DER
UITWENDIGE GODTSDIENST-PLICHTEN, TEMPEL-ZEDEN
EN
GEWOONTENS
DER
AFGODISCHE VOLKEREN;
VERVAT IN EENIGE
Historische Verhandelingen en door verscheiden *Aanmerkingen* opgeheldert;
EN IN KUNSTIGE TAFEREELEN VERTOONT:
GETEEKENT DOOR
BERNARD PICARD.
Uit het Fransch in 't Nederduitsch overgezet
DOOR
ABRAHAM MOUBACH.
DERDE DEEL.

Behelzende de GODSDIENSTIGE PLECHTIGHEDEN der AMERIKAANSCHE en OOSTINDIAANSCHE VOLKEREN.

In 's Gravenhage, by ALBERTS en van der KLOOT,
Te Amsterdam, by HERMANUS UYTWERF,
En te Rotterdam, by JAN DANIEL BEMAN.
Boekverkopers.
M. DCC. XXVIII.

VOORREDE

Vervolgende

Op 't geen in de Algemeene Voorrede van 't eerste Deel is gezegt.

Wy gevoelen ons niet weinig verquikt onder den last die wy op onze schouderen gelaaden hadden, om onze leedige uuren met vrucht in de Overzetting van dit Werk te besteeden, 't welk wy tot dus verre met het derde Deel ten einde hebben gebragt; en wy vertrouwen ons voortaan op 's Hemels Gunste, indien het de Goddelyke Almacht gelieve ons leven te rekken, en in gezondheit te spaaren, om dit mede van de noch voorhanden staande andere drie Deelen te mogen zeggen, waaraan wy met geen minder yver en lust zullen arbeiden.

Om dan onzen Lezer vooraf een begrip van den Inhoudt deezes derden Deels te doen hebben, in Stoffe vervat die de opmerking der geenen de Indiën bezocht hebbende, hadde verdient, en waar van eenige van daar een meer als gewoone ervaarenheit hebben t'huis gebragt, door het stiptelyk gaaslaan der Aanmerkelykheden van den aart der Godsdienstplichten, Tempel-diensten, Zeden en Gewoontens der West- en Oost-Indiaansche Volkeren als van eenen anderen Aardbodem in gebruik, en by die van den onzen vergeleeken, waarin zy deeze Uitwerking hebben gewrocht, dat 'er het oog des vernufts wonderlyk door gescherpt zy, om een leerzaame Ziel met dubbele Waereldt- en Godheits-kunde te stofferen, voornamentlyk nochtans zodanig bestaande, dat ze tegens de gesteldheit van de Godsdienstpligten der ervaarenste Volkeren geenzins opmag. Echter hebben ze ons het pit der omstandigheden van derwaarts over gebragt en voorgedient, overzulks de wigtigheit der Stoffe uit de plompe wanhebbelykheit der Amerikaansche en

Ooſtindiaanſche Volkeren, in 't afmalen van den Dop der Dingen van dien Landaart, gedolven, ons den weg baanen mogte, om een begrip van de duiſtere Letter hunner Schriften te erlangen, waar van het ſpoor voor ons t'eenemaal ſcheen opgedolven te zyn.

Dies mogt deeze Vrucht wel niet geheel vruchteloos wezen, waarom de Grootheit des Werks, volgens 't gezegde van Martialis, onderwonden zy;

Een Boek van duurzaamheit zal d'Eeuwen overleeven,
Als 't blyken van zyn geeſt en kloek vernuft kan geeven.

De ruime Stoffe hier uit opgedaan, beſtaat in zaaken uit hunne Geeſtelyke en Waereldlyke Schriften deels getrokken, en door ervaarenheit der Ooggetuigen bevestigt. Somtyds doet zich de ſtof als ongeſchikt en overhoop geworpen op, naar den Doolhof van *Centaurus* gelykende: maar de onbeſchaaftheit van dien Landaart al te min in diepſels van verhevene Taferelen ervaaren, heeft den inſlag van hun Weefzel dan te grof en dan weder te fyn aangelegt, om 'er een volkomen goed werk uit op te maaken; blykende daar uit: vermits zich nu en dan zaaken opdoen, die een omzwachtelde waarheit te kennen geeven, allenks door de insgeſlopene belangen der Beſtierders van 's Volks Godsdienſt ingevoert, en zodanig verduiſtert, dat 'er byna weinig of niets is overgebleeven, waar uit men de oprechte Waarheit van den alouden Joodſchen en Chriſtelyken Godsdienſt duiſterlyk erkennen kan, zoo als die vermoedelyk van aloude tyden af onder hen is bekent geweeſt.

't Is dan den Prieſteren deezer Afgodiſche Volkeren waarſchynlyk te wyten, dat ze het Voorbeeldt hebben opgevolgt, daar Jacob zynen Vader met pelslappen ophult om 't water van Ezaus Zegening naar zynen molen te leiden: vermits 'er voor hen een belang uit gebooren wierd, waar door hunne bedriegery niet alleen voor echte waarheit aangenomen: maar ook

in zodanig een achting is geraakt, dat al hun bedryf voor Hooggeachte Orakelen worde aangezien.

Naardien dit derde Deel deezes Werks alles genoeg ontzwachtelen zal, zullen we den Lezer vooraf een korte Schets van den Inhoudt voor oogen ſtellen; hier in beſtaande: dat het eerſte Stuk de Verhandeling van de Hedendaagſche Tempeldienſten, Plechtigheden en Gewoontens der Amerikaanſche Heidenen behelſt, en in twee Afdeelingen beſtaat, waarvan de voorrang deezer Verhandelingen heeft, die van de Overeenkomſt der Plechtigheden en Gewoontens der Amerikanen met die van andere Aloude en Hedendaagſche Volkeren vergeleeken. De tweede daar op volgende Afdeeling, haar begin met de Noorderdeelen van Amerika neemende, behelſt de Godsdienſtplichten en Zeden der Volkeren van *Hudzons-Baay*, de Bewooners langs den Oever van *Miſſiſipi*, de *Canadeezen*, die van *Terreneuf*, de *Iroquoizen*; insgelyks die van *Cibola*, *Nieuw-Albion*, *Nieuw-Mexico* en *California*; vervolgens die der *Virginianen* en *Floridanen*; als ook de Bewooners der *Caribiſche Eilanden* of *Caribanen*; die van *Hiſpaniola*; nevens een omſtandig bericht van de *Mexikanen* en hunne aangrenzende Volkeren; waarop die der Bewooners van *Campechie*, *Jucatan*, *Tabaſco*, *Cozumel*, *Nicaragua*, *Darien*, *Panama*, *Nieuw-Granada*, *Cumana*, *Cubagua*, *Caribana* en *Nieuw-Andaluzie* volgen; insgelyks die langs de Rivier de *Oronoco* woonen, die van *Guiana*, en de Bewooners van de Riviere der *Amazonen*, het binnenſte Deel van 't Zuidelyke Amerika, de *Brazilianen*, de Volkeren van *La Plata* en Zuidelyker afgelegene Natiën; vervolgens een omſtandig verhaal van die der *Peruanen*, hunne *Yncas* enz.

Het tweede Stuk zal den Lezer in eenige Verhandelingen de Godsdienſt-Plechtigheden, Tempel- of Pagodendienſt, insgelyks de Zeden en Gewoontens der Ooſtindiaanſche Volkeren ontvouwen; waarvan de eerſte in haare eerſte Afdeeling behelſt, deeze hunnen

Godsdienſt enz. met die der Jooden en andere Volkeren, voornamentlyk van die der Aloudheit vergeleeken: door een Naamloozen Schryver beſchreeven, hier verkort, en met byvoeging van eenige Aanmerkingen opgeheldert. De tweede Afdeeling in een Hiſtoriſche Redeneering beſtaande, zal den Lezer een volkomen bericht van der *Benjanen* Godsdienſt geeven, oorſpronkelyk door den Heer *Lord* in 't Engelſch beſchreeven. De tweede Verhandeling in twee Afdeelingen vervat, beſtaat de eerſte in een Redenvoering over de Zeden en den Godsdienſt der *Braminen*, voornamentlyk die de Kuſt van *Coromandel* bewoonen, uit hunnen *Vedam* of hun Wetboek en hunne andere Godsdienſtige en Zedekundige Schriften getrokken; beſtaande in een verkorte Beſchryving eertyds door den Heer *Abraham Roger*, zich eenige Jaaren in Indiën onthouden hebbende, beſchreeven. De tweede Afdeeling geeft mede een naaukeurig bericht van der *Braminen* Leerregels en Godsdienſtoeffening. Hier op volgt een derde Verhandeling over der Ooſt-Indianen Goden en Godheden, eertyds uit het Portugeeſch in 't Franſch overgezet; waarop wederom een fraaijen Brief van *P. Bouchet* aan den Oud-Biſſchop van *Avranches* volgt, waarin hy tracht te bewyzen, dat de Hedendaagſche Indianen de oorſprong van hunnen Godsdienſt den Jooden en Chriſtenen verſchuldigt zyn. Na deeze Verhandelingen volgt alsdan een Byvoegzel, uit de voornaamſte en geloofbaarſte berichten t'zamengeſtelt; waarin naaukeuriglyk de Plechtigheden der Indianen van *Coromandel* verklaart en met de voorafgaande Verhandelingen vergeleeken worden.

Dus vind gy, waarde Lezer, alhier in 't kort den geheelen Inhoudt van 't derde Deel deezes Werks vervat, 't welk wy ten einde gebragt hebbende, ons heeft doen leeren, dat de tydt zynen tret gaat, en alle begonnen dingen een einde neemen; waar by wy 't gezegde van een zeker Dichter voegen:

Dimi-

V O O R R E D E.

Dimidium facti qui bene cæpit habet.

Dat is:

De helft des Arbeids is verwonnen,

Voor een die pryflyk heeft begonnen.

Eer wy nochtans deeze Voorrede fluiten, moeten we hier nevens berichten, dat 'er in de drie noch te volgen Deelen, in 't Fransch eenige verandering in de schikking is gemaakt, en die wy genootzaakt zyn te volgen; hier in bestaande, dat men, volgens de uitgegeeven Voorwaarde van Inschryving van meening ware geweest, in 't zesde Deel de Heidensche Plechtigheden en Tempelgebaerden der Oostindianen te vervolgen, nu bevinde dat deeze Stoffe in 't vierde Deel, daar die ook beter zal voegen, volkomen afgehandelt worden zal; waarna die der Tartaren, Chineezen, Japoneezen en andere Asiaansche Eilanders volgen zullen; Insgelyks de Afrikanen en Afgelegen Noordere Gewesten van Europe: en hier mede zal het vierde Deel beslooten worden; met byvoeging echter van een naaukeurige Bladwyzer der voornaamste zaaken zoo van dit derde, als ook het vierde Deel, naardien deeze Stoffe der Afgodische Volkeren te beter aaneenschakelende zy, om alles ter keure van den Lezer na te slaan, waartoe zyne weetlust hem strekken mogt.

Nu staan dan noch het vyfde en zesde Deel met de noch resteerende Stoffe der Plechtigheden van het Mahometaansch Asië, en de overige Deelen van Europe te volgen; welke gemelde drie laatste Deelen de Bekostigers deezes Werks voor hun eigen reekening, en niet by Inschryving, gelyk de drie eerste Deelen, zullen drukken, en die aan de Inteekenaars van de voornoemde eerste Deelen ten spoedigste meede leveren; en om het Werk noch meerder luister te geeven, hebben

ben zy door den Kunftgraveerder B. Picard een uitmuntende Tytelplaat laaten Tekenen en in 't Koper brengen, die den Inteekenaars by 't Werk vereert word, om voor 't eerfte Deel tot een Tytel te dienen. Gebruik dan, waarde Lezer, deezen reeds afgehandelden arbeidt ten goede, en vaar wel; midlerwyl zullen wy ons bevlytigen, indien de Hemel ons gezondheit en leven verleene, om de overige Deelen met geen minder yver te voltrekken.

HISTORISCHE VERHANDELING
Over de
HEDENDAAGSCHE GODTSDIENST-PLICHTEN
En
GEWOONTENS
Der
AFGODISCHE VOLKEREN
Van
AMERICA.

Eerste Afdeeling.

Behelzende de OVEREENKOMST hunner ZEDEN en GEWOONTEN met die van andere ALOUDE en HEDENDAAGSCHE VOLKEREN.

I. HOOFDTSTUK.

Van den OORSPRONG *der* AMERIKANEN.

Hoe de aloude Zeebevaarders niet dan een onvolkoo-

Schoon de Aloudheit in eenige zaaken, die van deezen tydt overtroffen heeft, kan zy zig echter niet beroemen, dat ze in 't stuk van de Zeevaart boven ons heeft uitgemunt; dit kan niemant, die maar de minste kennis van Oudheden heeft, tegenspreeken. Het is wel waar dat de alouden in de Indiën Koophandel gedree- ven

men kennis van de Zeevaart hebben gehad;

ven hebben; dat zy de Kaap de Goede Hoop zyn voorby gezeilt; dat Yslandt hun is bekent geweest met den naam van *Thule*; dat zy tot in den Hyperborischen Oceaan of de Yszee gekoomen zyn; dat zy de Kaap *Tabin* verre aan geene zyde de Rivier *Oby* ontdekt hebben: maar dit alles kan niet in vergelyking gestelt worden met de ontdekkingen der hedendaagsche Volkeren. En schoon zelfs de eersten al een grooter kennisse hier van hadden gehad dan men hun gewoonlyk toeschryft, zouden zy echter in geen staat zyn geweest, om zig daar van ten nutte te konnen bedienen, aangezien de traagheit en gebrekkelykheit hunner Scheepsvaart, 't welk elk een moet toestaan; hunne weinige kennis van de Winden, en het vooroordeel, dat by hen huisveste, aangaande de *Zona torrida* of verzengde Lugtstreek, die zy geloofden onbewoondt te zyn; zonder noch te spreeken van hunne naaubepaalde wetenschap der *Astronomie* of Starrekunde. Dit alles is een klaar bewys, dat zy niet in staat waren, om lange onderneemingen op Zee te doen, en bygevolg ook geen kennis, als by geval konden bekoomen, van de Landen, die zo verre afgelegen als Amerika waren. Het is onnoodig alhier te herhalen, 't geen over deeze stoffe reeds is gezegd, of ons uit te breiden over een onderwerp, 't welk ons te verre zoude afleiden, indien wy het zelve zouden willen opvolgen; maar het zal genoeg zyn te zeggen, dat wy geene de minste schyn zien, dat de alouden eene geregelde verstandhouding hebben gehad met de Bewooners van het vaste Landt, 't welk wy de Nieuwe Waereldt noemen; of dat zy ooit het voorneemen gehadt hebben van eenige Volkplantingen derwaarts te zenden. Derhalven konnen de voorzeggingen van Seneka den Treurspeldichter, noch het geen men by Ælianus, Plato en anderen, aangaande de onbekende Landen leest, niet anders aangemerkt worden als bloote gissingen, of uitwerksels hunner inbeelding. Doch op wat wyze Amerika is bevolkt geworden, of wanneer; of hoe dit Waereldsdeel zyne voorige gesteldheden heeft verlooren, en eene verstandhouding verzuimt, die van de Ouders op de Kinderen by overlevering geduurzaam konde gebleeven hebben; zulks is ons onbekent. Wy zullen hier omtrent eenige Aanmerkingen ter nederstellen, die voornaamentlyk op den oorsprong der Amerikanen zien zullen: waarna wy zullen overgaan tot eenige andere, raakende de overeenkomst der gewoonte van deeze Volkeren met die van ons Waereldsdeel.

Waar door zy verhindert wierden nieuwe ontdekkingen te doen.

Onzekerheit wanneer Amerika het allereerst zoude bevolkt zyn geweest.

Purchas, is in zyne *Verzameling der Reizen*, van gedachten, dat Amerika eerst zedert weinige eeuwen is bewoondt geworden, en grondt zich daar op, dat dit vaste Landt in den tydt, wanneer het eerst ontdekt wierdt, zoo volkryk niet was, als het behoorde te zyn geweest, indien het zelve van Abrahams tyde, of zelfs maar van Christus Geboorte af, was bevolkt geworden. Indien het waar is, dat dit vaste Landt al van de eerste tyden der waereldt af waare bewoondt geweest, hoe komt het dan, vraagt hy, dat 'er in 't midden van Amerika zoo veele leedige plaatsen gevonden worden? en waarom zouden deeze Landen, anderzins zoo schoon, vruchtbaar en vermaaklyk, geen meer Volkplantingen ontfangen hebben, daar zy zulks in der daadt oneindig meer waardig waren, dan de Noordlyke gedeelten van Europe en Azië? De Mexikanen, die zich het oudste Volk van Amerika beroemen te zyn, en zeggen, dat zy zelfs Volkplantingen naar Chili en Peru gezonden hebben, konnen geen meer Oudheit bereekenen dan van tien Eeuwen. Maar alle deeze redenen zyn niet overtuigende genoeg. I. Alzoo het wel zyn kan, dat het Menschen-eeten van de meeste deezer Volkeren, de bloedige Oorlogen die zy malkander gestadig aan deeden, als mede hunne (a) Offerhanden van menschen, sedert zoo langen tydt, niet weinig oorzaak van de weinige bevolking in deeze nieuwe Waereldt zyn geweest. II. En schoon het waar is, dat de Historie van Mexico en Peru, twee der voornaamste Koninkryken van Amerika, zich niet zeer verre uitstrekt; zulks is geen genoegzaam bewys, dat deeze twee Landen geduurende den tydt van vier of vyf duizend jaaren woest en onbewoont zouden gebleeven zyn: en zoude men niet veel eer mogen gelooven, dat de wreedheit der eerste Bewooners, de laatsten heeft belet zorge te draagen, dat aan de Nakomelingen de Historie van hunnen oorsprongk wierde medegedeelt? De Kronyken van het grootste gedeelte der Europische Volkeren gaan niet verder dan tot den tydt der Romeinsche Republyk, en de vermaarde *Odin*, Wetgeever der Noordlyke Landen, kan bezwaarlyk twee duizend jaaren der Oudheit rekenen. Rome en Griekenlandt gaan wat verder, doch konnen echter naaulyks meer dan duizend jaaren als andere Volkeren van Europe tellen; want anders vindt men omtrent

Welke gedachten Purchas over de eerste bevolking van Amerika heeft aangeweezen.

Redenen hier van gegeeven, en bedenkingen des aangaande daar over gemaakt.

(a) In 't jaar toen de Spanjaarden te Mexico aan quamen, hadt men 'er over de dertig duizend zielen den Afgoden opgeofferd.

trent vroeger tyden by hen niet dan verdichtzelen en dwaalingen. Om kort te gaan, geen Natie der Waereldt, uitgezondert de Jooden en Chineezen, kan zich beroemen op eene verzeekerde Historie van vier duizend jaaren; en noch is men genoodzaakt den Chineezen oneindig veel geschiedenissen en andere zaaken toe te staan, die men hen niet kan tegenspreeken, by gebrek van eene genoegzaame kennis hunner Historiën, en voortgang hunner Weetenschappen.

Aan de andere zyde zal men bezwaarlyk konnen gelooven, dat de Volkplantingen der Volkeren in Amerika geen werk van veele eeuwen geweest zy; wanneer men aanmerkt, dat de Spanjaarden, ten tyde hunner eerste ontdekkingen, de Eilanden van Amerika al immers zoo bevolkt gevonden hebben dan het vaste Landt; en ook zoo men acht geeft op die groote verscheidenheit van spraaken, die 'er de Reizigers hebben opgemerkt, welke zekerlyk in den tydt van zeven of agthonderd jaaren zich zoo verre niet kan uitgebreid hebben. Die geenen die den voortgang der leevendige Taalen, of die by een gansche Natie gesprooken worden, hebben waargenoomen, weeten wel, dat het Fransch, Italiaansch, Engelsch, en eenige andere ontleende taalen van 't Latyn, aloud Saxisch, of Hoogduitsch, eerst sedert agt of tien eeuwen opgerecht zynde, tot noch toe de gewisse kenteekenen van haaren oorsprong behouden hebben; 't welk ook een krachtig bewys is van de Oudheit der Amerikaansche Taalen, welkers verscheidenheit mogelyk ook wel de vrucht van de eerste verwarring der Taalen is geweest.

Hoe waarschynlyk de eerste bevolkers van Amerika te Lande overgekomen zyn.

Zeer waarschynlyk is 't, dat de eerste Volkplantingen van Amerika te Lande derwaarts gedaan zyn, en zoo 'er al mogten van Overzee zyn aangelandt, is zulks meer by geval dan voorbedachtelyk geschied. Mogelyk zyn eenige Matroozen van Foenicië of Karthago, (a) door storm alhier aan Landt geworpen, genoodzaakt geweest zich 'er neder te zetten, en dat zy vervolgens hunne taal, en de weinige kennis, die zy van de Konsten en Weetenschappen hunnes Landts hadden, vergeeten hebben; 't welk des te ligter te gelooven is, om dat de Zeevaarende Lieden van oudts af zeer onweetende en byna woeste menschen zyn geweest. De Peruanen behielden voor deezen noch eenige tekenen deezer gedwongen Zeevaart: De eerste Spaansche Schryvers, die de overblyffelen hunner Historie verzameld hebben, gewagen van eenige menschen van andere Zeekusten gekomen, die vervolgens het Landt overmeesterden. De Overlevering deedt hen voor Reuzen te boekstellen, menschen die hun ongemeen en zeldzaam van afkomst voorquamen; en misschien waren het wel in der daadt Reuzen, alzoo men verzeekert, dat men schrikkelyke groote Geraamtens aan den kant van *Puerto Vieio*, en in het Dal van *Tumbez* heeft opgegraaven. Een zeeker Geleerde, door deeze ontdekking bekoort, zoude deeze Reuzen een overblyffel der kinderen *Anacs*, waar van in het V^de^. Boek Moses gesprooken wordt, noemen, en vervolgens daar uit voor weer en windt staande houden, dat de arme Kanaäniten door *Josua* verdreeven, naar Peru zouden gevlugt zyn. Maar om met ernst te spreeken: De Sloepen, *Praauwen*, en *Canoos*, alle kleine en zwakke vaartuigen deezer Volkeren, zyn naaulyks bequaam om een togt van eenige mylen uit te staan; geene Azianen, Afrikanen of Europeanen hebben het ooit gewaagt eene lange Zeereis met diergelyke vaartuigen te doen: en dewyl het niet blykt, dat by de Westindianen ooit een ander soort van vaartuigen is bekend geweest,

(a) Veele Geleerden zyn van gevoelen geweest, dat Amerika door de Foeniciers en Kartaginenzen is bevolkt geworden, besluitende het zelve uit de verscheidene groote Scheepsvaarten deezer Volkeren, die zeer aanzienlyke Vlooten uitrustten, en steevenden aan geene zyde het Naauw van Gibraltar, de *Kanarische* Eilanden, en die van *Cabo Verde*, by de Ouden, zo men gelooft, met den naam van *Gorgades* bekent. Wel is waar dat de Eilanden van *Cabo Verde* het naast aan Amerika leggen, maar dat onderstelt niet, dat de Foeniciers de Oevers van Amerika bezocht hebben. En wat de togten deezer Foeniciers tot aan geene zyde der *Gorgades* betreft, die konden zich zoo wel naar 't Zuiden hebben uitgestrekt, als naar 't Westen. In zulken gevalle zoude men de onbekende Landen door de Foeniciers, zoo de Ouden willen, ontdekt, moeten zoeken in de Zuidelyke gedeeltens van Afrika. Aan de andere zyde, indien het waar is dat de Vooreilanden, de *Antilles* geheeten, hun met den naam van *Hesperides* bekent zyn geweest, en dat de vaart van de *Gorgades* naar de *Hesperides*, die tans in 25 of 30 dagen geschiedt, door hen in 40 dagen volbragt wierdt, (waarlyk een korte tydt naar maate van hunne weinige ervarenheit) zoo kan men niet zien, dat het iemant anders dan de Kartaginensen alleen geleegen was, zodanige reizen te onderneemen. De gelegenheit van hun Landt en hunne bequaamheit tot den Koophandel kan hun hebben aangespoort, om deeze wyduitgestrekte Oceaan tusschen Afrika en de Nieuwe Waereldt te bevaaren, na alvoorens eene welgeregelde verstandhouding te hebben vastgestelt, tusschen Kadix, en de *Cassiteri les*, of de Eilanden hedendaags d'*Azores* genaamt. Zoo dit alles waarheit was, konde het wel zyn, dat de Kartaginensen en de andere Foeniciers in Afrika en Spanje woonachtig, naar de *Azores*, *Antilles*, en zelfs naar 't vaste Landt van Amerika eenig Volk hebben overgevoert, om aldaar te woonen. Ook is het zoo vreemt niet, dat deeze Zeebouwers na eenige hondert mylen verre, van de Afrikaansche Kusten tot aan de Golf van Meriço, gekruist te hebben, mede een togt naar den Oever van 't vaste Landt zouden hebben ondernomen.

weeft, zoo is 't licht te vermoeden, dat wanneer eens eenige ongelukkigen door ftorm en onweder, op een woefte kuft der Nieuwe Waereldt wierden geworpen, zy wel haaft genoodzaakt zyn geworden, hunne voorige levenswys te vergeeten; en deeze fchade door de voortteeling van hun geflacht in die Landen te herftellen, daar het geval hen tegens dank gevoerd hadt.

Waar door als dan eenige tegen geworpen zwarigheden worden opgeloft, en de waarfchynlykheit overwoogen.

Met meer grondt is 't, dat deeze eerfte Volkplantingen der Nieuwe Waereldt gezegt worden te Landt gefchied te zyn; wordende daar door de zwaarigheden, die men konde tegenwerpen, aangaande de overkomft der wilde dieren, weggenoomen. Nochtans kan men niet zeggen, wanneer deeze overgang zoude zyn gefchied, en mogelyk is dezelve al zoo oudt als de Zundvloedt, waar van de Peruanen (a) eenige kennis fchynen behouden te hebben; zynde dit het eenigfte ftaaltje, dat by hen van de gefchiedenis der eerfte Oudheit overgebleeven zy; want de Peruaanfche Jaarboeken bevatten naaulyks de Gefchiedeniffen van vierhondert jaaren. Maar wat zyn dit voor Jaarboeken? Deeze zogenaamde Jaarboeken, zyn de *Guappas* of *Quippos*, een zeker foort van koorden met knoopen, om de tydgevallen te beteekenen, waar van wy in 't vervolg fpreeken zullen: Doch eer wy ons verder over den oorfprong der Amerikanen uitlaaten zal het gevoeglyk zyn, eens te onderzoeken of die gewaande overeenkomft, welke men vindt tuffchen de zeden en gewoonten der Amerikanen en die der Foeniciers, met reden het gevoelen kan onderfchraagen, dat de eerfte van de laatfte afkomftig zouden zyn.

Wy willen hier niet fpreeken van de overeenkomft die men gevonden heeft, in de gewoonte van in hutten te woonen, en van woonplaats te veranderen: hierin komen mede de Amerikanen met de *Nomaden*, Scenitifche Arabiers, Schythen enz: als met de Foenciers overeen. Ook kan de vergelyking die men van de Afgodery deezer Volkeren maaken kan, mede gefchieden met die der andere Volkeren onzer Waereldt. Doch het zoude een merkwaerdiger overeenkomft zyn, indien men dezelve konde waarmaaken. Die der taalen is 't; zonder hier geene Lettergeleerdheit, die de Woord-Onderzoekers in overvloed opdiffen, te berde te brengen, zoo zullen we alleenlyk zeggen, dat een dozyn woorden, wier klank en betekenis dezelfde zyn in de Taal van twee afgelegene Volkeren, niet genoeg is om te bewyzen dat dezelven uit eenen ftam gefprooten zyn: maar echter indien het waar is, dat de Kartaginenfen na de ontdekking der *Hefperides*, het vafte Landt van Amerika opgedaan hebben, zoo kon het wel zyn, dat zy 'er met een gedeelte van hun Volk mede hunne Taal gelaaten hadden, die byna onder de Taalen der Amerikanen, een dozyn woorden uitgezonderd, verfmolten konnen zyn. Tot onderfteuning van deeze ftelling, zeggen wy: fchoon wy ten vollen overtuigt zyn, dat de Bevolkingen van Amerika te Lande zyn gefchied, en dat 'er Afrikaanfche Foeniciers zeer weinig deel aan hebben gehad. I. zeker is 't dat de Taale der Foeniciers zodanig in Afrika verdorven is, dat dezelve een brabbeltaal wierdt, gemengt met de Lybifche, en andere Taalen der nabuurige Volkeren. II. Deeze taal, dus verbafterdt, in Amerika overgebragt, door een klein getal volks (b) dat zich aldaar ter neder zette, is ongetwyffeldt wel haaft ganfch verlooren geraakt, met flechts eenige kleine overblyffelen van de zelve na te laaten. Men zal dit ligt voor beuzeltaal aanneemen, maar de zaak is echter niet onmoogelyk. En zal ook een Geleerde durven zeggen dat de Taalen der naaftgelegene Landen van Afrika niet vermengd zouden zyn met eenige verdorvene Punifche, Lybifche, of zelfs Kantabrifche woorden; en wie kan zich beroemen van den Aart en Oorfpronkelykheit deezer Amerikaanfche Taalen in den grondt genoeg onderzocht te hebben, om vervolgens te oordeelen dat men in dezelve geene overblyffelen der landfpraake van Afrika, en andere plaatfen door de Karthaginenfen in Spanje bezeten, vindt? Men zoude dit vermoeden veel verder konnen trekken, indien de Taale der Antilles met de onderbrenging van de Inwooners deezer Eilanden, door de Spanjaarden niet waare te gronde gegaan.

Hoe eenige van gedachten zyn geweeft.

Eenige Schryveren zyn van gevoelen dat de Amerikanen hunnen Oorfprong verfchuldigt zyn aan de verftrooying der tien Stammen Ifraëls, waarvan wy eenig gewag in de Befchry-

(a) Zy zyn van gevoelen, dat zes perfoonen van den algemeenen Zondvloet zyn ontkoomen, en dat deeze het ganfche Menfchdom weder hebben herfteld; dat *Mangocapac* eerfte *Incas* van een deezer zes perfoonen afkomftig geweeft zy, enz.

(b) *Emanuel de Moraes* wil, dat de fchoonheit van 't Klimaat, veele Karthaginenzen in Amerika getrokken hebbende, die Republyk vreezende van haare Inwooners ontbloot te worden, genoodzaakt wierdt, deeze Reizen op doodftraf te verbieden. Waarna de verlaatene Volkplantingen woeft en de Huisgezinnen gefcheiden en verftrooid wierden. De Taal wierdt verdorven, men verfierde nieuwe woorden, en allenks maakte men een gebroken Taal, die nog Punifch noch Amerikaanfch kon genoemt worden.

dat de verloorne tien ſtammen Iſraëls derwaarts zich zouden begeeven hebben.

ſchryving van de Kerkzeden der Jooden maaken Het is wel waar dat men eenige tekenen van 't Joodendom in *Jucatan*, en langs de kuſten der Zuid-zee gevonden heeft, als by voorbeeldt: een ſoort van Beſnydenis, die echter wel de noodzaakelykheit tot oorzaak kan hebben, zonder dat men dezelve in het Joodendom behoeft te zoeken. (a) *Emanuel de Moraes*, een Portugees, langen tydt in Amerika gereiſt hebbende, heeft getracht te bewyzen, dat de Jooden en de Karthaginenſen de eerſte Voorvaderen der Amerikanen zyn geweeſt. Wy hebben zoo even het gevoelen van deezen Schryver aangaande den Overtogt der Karthaginenſen aangemerkt. Zie hier wat hy bybrengt, om dien der Jooden naar Brazil te bewyzen. De Brazilianen, zegt hy, trouwen nooit als in hun eigen geſlacht, gelyk de Jooden insgelyks deeden, en elk in zynen Stam. Wederzyds noemen zy hunne Oomen Vaders, en hunne Moeien Moeders, hunne Neeven Broeders enz: Beide brengen zy een maandt lang in den zwaaren rouw door, draagende tabberden die hen tot op de hielen hangen. Alle deeze overeenkomſten, waarvan eenige ganſch gedwongen, en andere geheel valſch zyn, komen ons van weinig belang voor; en wy laaten 'er den Lezer van oordeelen.

Grotius gedachten over Amerikâs bevolking aangemerkt, en hoe hy dezelve uit het Noorden afleiden wil.

De Groote *Grotius* (b) wil, dat de Amerikanen van Panama uit Noorwegen oorſpronkelyk zyn. Deeze Noorwegers gingen eerſt naar Yſlandt over, van daar quamen ze in Groenlandt door Friſchlandt; van Groenlandt verſpreidden zy zich in Eſtotilandt, 't welk een gedeelte des 't vaſte Landts van 't Noordlyke Amerika uitmaakt, en van daar zonden zy Volkplantingen naar de Landt-engte van Panama. Men moet toeſtaan, dat het een bewyzelyke zaak ſchynt te zyn dat de Volkeren van Panama en Mexico uit het Noorden afkomſtig zyn: namelyk door de Overlevering der Mexikanen, die eertyds aan de Spanjaarden verklaarden dat hunne Voorouderen uit het Noorden gekoomen waren. Wat Eſtotilandt aangaat, men zegt dat aldaar een Stadt is, *Norumbegen* genoemt, die in haare benaaming noch eenige teekenen van den doortogt der Noorwegers behouden heeft; doch 't geen dit zeggen vernietigt, is, dat 'er niet de minſte blyk van een Stadt in de Noordlyke deelen van Amerika gevonden wordt; en als men die geenen daar van uitzondert die in Steden door de Europeers gebouwt, woonen, zo hebben de Inboorlingen des Landts aldaar maar eenige Dorpen van een zeker getal haartſteden; 't welk verders *Zeni* de eerſte ontdekker van Friſchlandt en Eſtotilandt van deeze ontdekkingen verhaalt, ſchynt een Roman niet min fabelachtig als de *Ontdekking van het Zuidlandt* door *Sadeur* beſchreeven. De *Laat*, in zyne Verhandeling van den Oorſprong der Amerikanen, ſchynt ons de Redenen, die *Grotius* om te bewyzen bybrengt, dat de Volkeren van *Mexico* en *Panama* uit Noorwegen oorſpronkelyk zyn, zeer wel wederlegt te hebben.

't welk door de Laat wederſproken word.

Hoe hy de Zuidelyke Bevolking van China meent ontſprooten te zyn.

Wat nu de Peruanen, en andere Volkeren van het Zuidlyke Amerika betreft, *Grotius* meent te konnen bewyzen dat dezelve uit China oorſpronkelyk zyn. Het levendig en doordringend vernuft van den een en anderen, hunner beider Afgodendienſt ten aanzien van de Zon, de Zinnebeeldelyke letteren deezer twee Volkeren, en voornaamelyk de reis van *Mancocapac*, die van *Overzee* quam om *Peru* te bevolken, en de Wetgeever van deszelfs Inwooners wierdt; alle deeze bewyzen hebben deezen Grooten Man bequaam geſcheenen om zyn gevoelen te beweeren.

Insgelyks door de Laat beantwoordt.

De *Laat* antwoordt hier op, dat de Peruanen nooit by de bequaamheit der Chineezen iet hebben konnen haalen, en dat men in Peru op verre na zodanige ſchoone werken niet als in China vindt: maar men kon hem hier op wel tegenwerpen, dat 'er niet uit volgt, dat de Peruanen van de Chineezen niet ontſprooten zyn; De Peruanen zouden immers het eerſte Volk niet zyn geweeſt, dat van zyn geſlacht ontaardt is. Hy voegt 'er by dat zy voor de aankomſt der Spanjaarden geheel onkundig van het gebruik der Zeilſcheepen waren, en dat het niet waarſchynlyk is, dat de Peruanen geheel hun Vaderlandt en de kunſt der Scheepvaart zouden vergeeten hebben; voornamelyk zoo men in acht neemt dat, ter oorzaake van de winden die gemeenlyk onder de Linie Ooſt waayen, het gemakkelyker is van Peru in China te komen, dan van China in Peru. De Chineeſche Jonken zyn niet bequaam om zoo een ruimen Oceaan tuſſchen China en Peru over te vaaren, en ook was het den Chineezen beeter gelegen te Mexico Volk aan landt te zetten, als leggende veel nader by China. De aanbidding der Zon by de Peruanen komt ganſch niet overeen met den Afgodendienſt der Chineezen die aan dit Hemellicht ganſch geene Gosdienſtigheit betoonen: daar het zelve door verſcheidene Volkeren van het Noordelyk Amerika wordt aangebe-

(a) Door *Purchas* aangehaalt.
(b) Bygebragt door *Montanus*, Schryver van de bekende Nederlandſche beſchryving van Amerika.

gebeden: waar uit waarſchynlyk te vermoeden is, dat de Peruanen door de Landtengte van Panama hier heenen gekomen zyn. Het is te verwonderen dat *Grotius* dit Volk de wetenſchap van ſchryven toeſchryft; naardien de *Incas Garcilaſſo* uitdrukkelyk in zyne Beſchryving zegt, dat zy deeze kunſt geheel ontbeerden. *Mancocapac* was ook geen Chinees: De Peruanen zeggen dat hy (a) gebooren is uit een Rots, die zy noch heden digt by *Cuſco* toonen.

Redenen waar om de Oorſprong der bevolking van Amerika zoo duiſter is: Men moet bekennen dat de Oorſpronk der Amerikanen zeer duiſter is; en dezelve zoude veel klaarder zyn geweeſt, indien dit Volk in den beginne zoo woeſt niet waare geweeſt, of indien zy in 't vervolg geweeten hadden, van welk een hulpmiddel de Volkeren van onze Waereldt tot behoudenis hunner Hiſtorie zich bedienden. Ganſch Amerika levert ons geen een Gedenkteken uit; De Inwooners leefden om zoo te zeggen, maar by den dag, zonder zich met het

By de duiſterheit van den Oorſprong der andere Volkeren vergeleeken. voorledene of toekoomende te bemoeyen, en aldus leeven de Wilden noch, die in de Geweſten alwaar de Europeërs nooit toegang gehad hebben, zich onthouden. Maar laat ons ons eigen gedrag eens onderzoeken: is mede onze eigen Oorſprong wel zeer klaar? Weet men wel te recht dien der Franſchen, Spanjaarden en Hoogduitſchen? Is de duiſterheit der eerſte Bewooners van Europe wel te doorgronden? Immers neen. Het eenigſte onderſcheid dat 'er is, tuſſchen de Amerikanen en ons, is, dat het Chriſtendom de Tydperken onzer Hiſtoriën vaſt geſtelt, en ons genoodzaakt heeft, om zoo te ſpreeken, de fabelen en wonderen van 't Heidendom 't welk voorgegaan is, over te laaten aan de lettergeleerdheit der Uitleggeren. De tydt der Europiſche Afgodendienſt is een onuitputtelyke bron van Giſſingen en Verdichtſelen, daar de Grieken en Romeinen, gelyk wy gezegd hebben, niet vry van zyn; dewyl men de oprechte Hiſtorie der Grieken geen verder aanvang kan doen neemen, dan van de eerſte Olympiade, en die der Romeinen van de Grondlegging hunner Stadt Rome. Zie hier echter eenige vermoedens raakende den Oorſpronk der Amerikanen. Het is waarſchynlyk dat Amerika eenige eeuwen na de Zundvloedt alzoo bevolkt geweeſt is, als tegenwoordig De oprechting van verſcheidene Staten geſchiedde gevolgelyk, doch naar maate dat de Huisgezinnen zich verdeelden, en dat de kinderen zelfs Vaders geworden van een talryk Nageſlacht, zich genoodzaakt zagen uit het Landt, waarin zy gebooren waren, te vertrekken. Door deeze ſcheidingen, daar de Heerſchzugt en de begeerte om Meeſter te zyn toen veel kon toebrengen, wierden de verſcheidene Regeeringen geformeert. Ondertuſſchen is het waarſchynlyk dat Azië geene Volkplantingen uitzondt, dan nadat zy zich genoodzaakt vondt zodanige kinderen te verdryven die in ſtaat wierden op zich zelven een gemeenſchap te konnen oprechten. Deeze oprechtingen kon in den aanvang zeer gemaklyk geſchieden; men begaf zich geheellyk tot den Landbouw over; men bragt zyn leven door met Vee te hoeden en aan te queeken, en door de middelen die deeze Landtbezigheden aan menſchen, wier hartstogten noch nieuw waren, verſchaften, is de eerſte inneeming der Landen van Azië, en de zending der eerſte Volkplantingen geſchied. Een Herder, Hoofdt van een talryk Huisgezin, en Meeſter van verſcheidene Kudden, die zich in Chaldea wel ter neder gezet hadt, zondt een van zyne Kinderen, of iemant anders die van hem afhing, eenige uuren verre van hem met een deel Oſſen, Ezels en Kameelen af. Deeze Kudde voorttrekkende en weidende met kleine dagreizen, verwyderde allengs geheel van den eerſten Eigenaar; vervolgens deezen hoop allengs grooter wordende, en de eene Kudde de andere voortbrengende, zoo wierdt deeze Herder, die te vooren maar een Gemagtigde was, in 't vervolg zelf Meeſter, en een Vader des Huisgezins: Deeze ontblootte zich weder van een gedeelte zyner goederen, en gaf de zelve in eigendom aan zyn Kindt dat hy weder afzenden wilde, of ſtondt die aan den eenen of anderen Gemagtigde af, die zich al verder wilde ter neder zetten. Wy verbeelden ons dat op deeze wyze in hondert jaaren tydts, Europe, Azië, en Afrika redelyk kon bevolkt worden, en in noch hondert jaaren kon insgelyks, op 't Vaſte-Landt van Amerika geſchieden. Laat ons eens onderſtellen, dat ten tyde van de Zondvloedt (b) Sem, Cham, en Japhet elk twaalf kinderen hebben gehad, en dat deeze twaalf kinderen alle in ſtaat geweeſt zyn binnen den tydt van vyftien of achtien jaaren na de Zondvloedt te trouwen, zoo zouden dezelve binnen twaalf jaaren tydts een Nakomelingſchap van vier hondert twee en dertig perſonen konnen zien.

Hoe waarſchynlyk de Landen hebben konnen in weinig eeuwen bevolkt worden, aangemerkt.

en hoe de voortteeling der menſchen in de bekende Waereldts Deelen ſedert den Zondvloedt.

(a) *Coreal Voiages aux Indes Occidentales Tom*: 2 Chap: 8.

(b) De H: Schrift ſpreekt wel niet van de kinderen der drie Zoonen Noachs: maar in deeze gelegenheit geeft ons dit ſtilzwygen, alsmede, dewyl gezegd wordt dat zy Vrouwen gehad hebben, reden om dit vermoeden te onderſtellen.

vloedt geschieden kon. zien. Op deeze wyze konde Noach in den tydt van dertig jaaren het Hoofdt zyn geweest, van over de vyf hondert persoonen; en indien men aan ieder der Achterkinderen van Noach tien kinderen toestaat, zoo konnen deeze vierhondert twee en dertig persoonen weder in tien jaaren tydts vier duizend drie hondert en twintig kinderen voortgebragt hebben. Dit alles konde geschied zyn in den tydt van een halve eeuw: Derhalven, wanneer men voortgaat de zelve geduurig met tien te vermenigvuldigen, laatende telkens van de eene voortteeling tot de andere een tusschentydt van twintig of vyf en twintig jaaren, zoo konden Azië, Europe, en Afrika in den tydt van hondert en vyftig jaaren na den Zondvloedt bevolkt zyn geweest, met een getal van vier hondert twee en dertig millioenen menschen. Wy meenen dat zulks niet kan tegengesprooken worden, indien men slechts op den gewoonen loop der voortteeling acht geeft: het is wel waar dat men tien kinderen van elk Hoofdt des Huisgszins ondersteld, en dat 'er mogelyk geweest zyn die 'er zoo veel niet gehad hebben: doch het is ook zeker dat 'er wel onder waren, die 'er meer hadden, gelyk men noch wel in onze tyden ziet; en by aldien men acht geeft op 't geen (a) *Burnet* van *Tronchin* en *Calandrin* te Geneve verhaalt, waarvan de eer„ste op zyn 75ste. jaar 115. kinderen of perso„nen aan zyne kinderen getrouwt heeft ge„zien, die Vader tegen hem moesten zeg„gen, en de andere op zyn 47ste jaar reeds „105. persoonen tot zyne Neeven of Nich„ten hadt, door zyne broeders en zusters „verwekt" wanneer men, zegge ik, deeze twee voorbeelden opmerkt, zal men bevinden dat onze reekening middelmaatig genoeg genomen is, in een tydt dat de elende en zorge des levens de krachten der menschen noch niet zeer hadden doen verminderen, noch de noodzaakelykheit hadt ingevoert van zich van 't huwelyk, het gewettigde middel der voortteeling, te onthouden, uit vreeze van zyn huisgezin niet te konnen voeden: maar, genomen dat de voortteeling der menschen geduurende den tydt van hondert en vyftig jaaren zoo menigvuldig niet geweest waare, als wy ondersteld hebben; en dat dezelve maar vierhondert millioenen kon uitmaaken; of dat men zelfs van deeze vierhondert millioenen noch dertig aftrok voor den geenen die vroeg gestorven, of door een geweldige doodt, ziekten of oorlogen, die waarlyk in die tyden zoo bloedig niet waren, omgekomen zyn; zo is het immers wel mogelyk, dat van deeze driehondert en twintig millioenen volks zich eenige millioenen afgescheiden hebben, om hun fortuin in Amerika te zoeken. Wyders onderstellende, dat de voortteeling door de moeijelykheden der reize en verandering van 't lugtgewest enz. niet weinig gekrenkt is geworden, zoo zal men echter bevinden, dat tien of twaalf millioenen menschen, in den tydt van vyftig jaaren in Amerika over de veertig millioenen kinderen konnen voortgeteeld hebben. Het geene wy hier zeggen, kan voor geen vreemde stelling gehouden worden, noch men moet ons hier tegen geene zwaarigheden inbrengen, die alle op den loop van het menschelyk leven in deezen tegenwoordigen tydt gegrondt zyn. In dien tydt hadden de menschen alle die ongeregeldheden noch niet verzonnen, die, met het leven te verkorten, mede de voortteeling stremmen. Het Landleven in de eerste eeuwen, de ongevoeligheit der Amerikanen, die van de Ouders tot de Kinderen en 't laatste Nakomelingschap is overgegaan, en de gerustheit deezer Volkeren, ontdaan van alle zorgen en bekommernissen, die ons verteeren, waren niet bequaam om de gezondheit der menschen te krenken, en hen voor den tydt te doen gryzen. Wy willen ons in deeze stoffe, die al te wydloopig worden zoude, niet verder inlaaten. Het zal genoeg zyn de mogelykheit, en zelfs de waarschynlykheit aangetoont te hebben, dat dit gedeelte der Waereldt omtrent hondert en veertig jaaren na den Zondvloedt, en eenige jaaren na de verwarring der spraken is begonnen bevolkt te worden.

Deeze Volkplantingen geschiedden van 't Noorden van Azië naar Amerika door Tartarye. Dit gevoelen wordt door verscheidene redenen ondersteunt. I. Men leest by *Hennepin* (b) „dat hy zich bevindende on„der de *Issatis* en de *Naduëssanen*, aldaar „vier Amerikanen in gezantschap by deeze „Volkeren aanquamen. Zy hadden een „togt van meer dan vyf hondert mylen uit „het westen, afgelegt, en hadden vier maa„nen schynen gereist. Zy zeiden ook, (ver„volgt die Schryver) dat hun Landt in „'t Westen lag, en dat wy Oostwaart van „hun lagen; dat zy geduurende dien tydt „voortgetrokken waren, zonder zich op „den weg op te houden als alleenlyk om te „slaapen, en op de jagt hun levens onder„houd te vangen en te dooden". Hier uit besluit *Hennepin*, dat 'er geen *straat van Anian* kan zyn, alzoo deeze Amerikanen verklaarden, „dat zy geen groot Meir overge„komen waaren. (dus noemden zy de Zee) „zy

Hoe de Volkplanting van 't Noordelyk Asië naar Amerika geschied konde weezen, waar over geredeneert word.

(a) *Voyage d'Italie & Suisse* pag: 397. Edit: 1718.
(b) In zyne *nieuwe Ontdekkingen in 't Noordlyke Amerika.*

„zy verzekerden wyders, dat alle de Na- „tiën die by hen bekend waren, en ten „ Weſten en Noordweſten de *Iſſatis* woon- „den, geen groot Meir omtrent hunne wyd- „uitgeſtrekte Landen hadden, maar alleen- „lyk Rivieren, loopende van 't Noorden „door 't midden der Landen van de Vol- „keren naaſt aan hunne grenzen woonende, „aan en ter zyde van 't groote Meir, in hunne „taal de Zee genoemt, enz. deeze Volkeren bewoonden ongetwyffelt het Noorde van *California*, en ſtrekten zich mogelyk uit, tot aan de grenzen van *Ooſt-Tartarye*, *Japan* en het Landt van *Jeſſò*. Dit vermoeden komt zeer waarſchynlyk voor. (a) Het Noordlyke gedeelte van *Japan* is noch onbekendt, en men weet niet of het zelve een Eilandt is, of wel eenig Vaſt-Landt; of het aan 't Landt van *Jeſſò* vaſt is, of door een Zee-engte daar van afgeſcheiden. De Japonneezen weeten 't zelfs niet, of willen 't ten minſten niet weeten; zy zeggen, dat de Volkeren die hooger op woonen, namelyk ten Noorden of Noordooſten van hun, wildt en onhandelbaar zyn: echter bekennen zy, „dat dit Landt zeer groot „is, en dat zy 'er wel zeer verre in voort- „getrokken zyn, zonder een eind daar van „gevonden te hebben, of te konnen vernee- „men op hunne reizen, of uit de verhaalen „van 't Land-Volk, hoe verre het zich uit- „ſtrekt; ſchoon zy verſcheidene reizen met „dit oogmerk hebben ondernomen, zynde „door gebrek van levensmiddelen genood- „zaakt geworden telkens weder te keeren, „zonder deeze ontdekking te hebben kon- „nen voltrekken". Dit alles onderſtelt, dat zy aldaar verre togten hebben gedaan, en veel meer van deeze wyduitgeſtrekte Landſtreek weeten, dan wy, die 'er ſlechts maar een gedeelte van by den naam van *Jeſſò* kennen. Nochtans moet dit een zeer aanzienlyk en groot Landt zyn, indien 't waar is, dat het zelve aan de eene zyde aan Azië, en aan de andere zyde aan Amerika grenſt; 't welk volgens M. de Lisle een tuſſchenwytte is van duizend of twaalfhondert mylen (b) tuſſchen het uitterſte einde van California, en dat van Tartarye. Zie hier eene byzonderheit tot bewys, dat deeze Volkeren kennis hebben van Landen, die zich zeer verre ten Noorden, Noordooſt, en Ooſt van Azië uitſtrekken. Men leeſt in 't *Verhaal van de Gezantſchappen der Nederlanders in Japan*, dat men hun een Landtkaart vertoonde, waar in men het Landt van *Jeſſò* aan *Japan* gelegen zag, 't welk zich aan de zyde der Provincie van *Occhio* uitſtrekte; en de Kuſt van dit Landt ſtrekte zich in 't Noordooſten naar Amerika uit. Men beſpeurde in de zelve kaart geen het minſte teken van de gewaande Straat van *Anian*, en by gevolg van geene gemeenſchap der Noordzee met die van 't Zuiden. De Japonneezen lieten de Hollanders deeze kaart zien, om hen aan te toonen, dat het onmogelyk was ter Zee een reiſtogt naar Tartarye te konnen doen, gelyk zy zeiden, dat zy van voorneemen waren.

Groot Tartarye heeft waarſchynlyk tot de bevolking grootelyks geholpen, en hoe.

II. Alle die een naaukeurige kennis der Weſtelyke gedeelten van Amerika hebben, zeggen, dat dezelve veel volkryker zyn dan de Ooſtlyke gedeelten, die naar den kant van Europe leggen; doch dit bewys alleen komt ons niet krachtig genoeg voor. Zie hier een veel krachtiger. Tartarye mag met recht genaamt worden (c) het *Queekſchool aller Volkeren*. (d) Byna wordt de geheele Oude Waereldt tegenwoordig door de Noordſche Volkeren beheerſcht; en deeze zyn alle oorſpronkelyk uit Groot Tartarye; wiens Inwooners, gelyk de Volkeren van Amerika, van alle tyden gewoon zyn een arbeidzaam en onledig leven te leiden, en die voor 't meeſte gedeelte geen vaſte woonplaats houden, noch die niet goedvinden konnen zich binnen de muuren van Steden beſlooten te zien. De geduurige invallen en ſtrooperyen der Tartaren in de Landen hunner Nabuuren, en hunne hardnekkige oorlogen, verſchillen weinig met die der Noordlyke Amerikanen. Met een woordt gezegt, dewyl de Tartaaren van tydt tot tydt geweldig in Europe en Azië ingevallen zyn; waarom zouden zy het ook niet in Amerika hebben gedaan?

Kentekenen wegens dit gevoelen aangemerkt.

III. Behalven deeze gelykformigheit van leefwyze, zoo vindt men ook veel gelykenis in hun weezen en geſtalte. Hier tegen zal men zeggen, dat zy die na verloop van zoo veele eeuwen moeten verlooren hebben. Waarop wy antwoorden; dat immers de Amerikanen het weezen en de manieren der Tartaaren hunne Voorouderen konnen behouden hebben, 't welk wy bewyzen door het Volk van Lombardye, die van de oude Lombardiers of Longobarden niet veel

(a) *Lettre de M. de Lisle dans le tom.* 3. *du Recueil de Voiages au Nord. Ambaſſades des Hollandois au Japon. Relation du Japon dans le tom.* 3. *du Recuiel de Voiages au Nord.*
(b) *Lettre ſur la Californie dans le tom.* 3. *du Recueil de Voiages au Nord.*
(c) *Officina Gentium.*
(d) *Huetiana p.* 130. *Amſterd.* 1723. gedrukt.

veel ontaardt zyn, alzoo min als de Normandiers in Vrankryk, de Grenadiers afkomſtig van de *Mooren* of Mauritanen in 't Koninkryk *Grenada* in Spanje, en de Turken geſprooten uyt Aſiaanſche *Mooren*. De hedendaagſche *Lombardiers* zyn in 't algemeen de ſterk gebaardſte mannen van Italië, in gelykheit der Oude Longobarden; die men zegt (a) hunne benaaming van hunne lange baarden * gekregen te hebben. De Gaskonjers en Languedokkers hebben de luide en ſterke ſtem, en den trotſen zwier der Oude Gotthen hunne Voorzaaten behouden. De Spanjaarden hunne koelheit en hoogmoedigheit; welke allengs in een geſmolten, tegenwoordig de Spaanſche deftigheit genaamt wordt, die zy met zich naar Napels hebben gebragt, en waar van zy een gedeelte aan de Inwooners der Nederlanden hebben overgelaaten. De *Normandiers* hebben de kleur, aart en ſtreeken der Noordſche Volkeren daar zy uit geſprooten zyn, behouden. De *Grenadeirs*, en vooral die men (b) *Alpuxares* noemt, hebben de behendigheit der Mooren geërft, en ſchoon zy Chriſtenen zyn, zoo onthouden zy zich echter van den wyn, gelyk de Mahometanen. De *Turken* hebben een gedeelte van hunne Scythiſche manier, en het uiterlyke der Tartaaren in hunne Landen ingevoert, daar ze in 't vervolg als eigen geworden zyn. Aan de andere zyde kreegen de nieuw aankomende aldaar allengs den zwier, en de manier der plaatſen daar zy zich ter neder gezet hebben, en wierden in 't vervolg zodanig met de Inwooneren gelykformig, dat het niet mogelyk was hen te onderſcheiden, ten waare men 'er zeer naaukeurig op lette. De weezens der Oude Volkeren kan men noch hedendaagſch erkennen aan die hunner afkomelingen; en alle de Staatsverwiſſelingen van Italië, geduurende dat het bloedt zoo dikwils van zyn eerſten oorſprong verbaſtert is, zyn niet in ſtaat geweeſt, om in de hedendaagſche Italianen zodanige trekken te doen veranderen, waar door zy konnen bewyzen, dat zy linierecht of van ter zyden afkomſtig en nakomelingen der Oude Volkeren van Italië zyn. Kortelyk, om het gevoelen der geenen te betwiſten, die de Amerikanen gelooven oorſpronkelyk uyt Tartaryen te zyn, zullen wy *Frobisher* tot getuige neemen, die zegt, (c) dat de Volkeren, die hy in 't Noordweſten van Europe op de Kuſt van Amerika vondt, „de zelfde gedaante der „Tartaaren hadden; beſtaande in lange „zwarte hairen, breed van aangezigt, plat„ten neus, en geele kleur; dat deeze vol„keren omzwervende zyn, gelyk de Tar„taaren, en in benden verdeeldt, zonder „eenige vaſte woonplaats, enz."

Overeenkomſt der Gewoontens aangeweezen, en waarin die beſtaat;

Men zoude ook noch verſcheidene gewoontens tot bewys konnen bybrengen, dat de Amerikanen oorſpronkelyk uit Tartarye zyn: wy zullen 'er eenige van aanmerken. Wanneer het gebeurt, dat 'er by de Tartaaren, en by het grootſte gedeelte der Volkeren van Amerika een Prins of een *Cacique* komt te ſterven, zoo is de gewoonte van hun beide, met den zelven eenige zyner Huisbedienden te begraaven. Beide deeze Natiën verſmaaden de rykdommen, den Koophandel en de Weetenſchappen, en houden meer van jaagen, en verre togten, die zy zeer dikwils wel vier of vyf hondert mylen verre van hunne legerplaats doen. De Oude Noordſche Volkeren van Europe en Aſië beſchilderden zich het ganſche lichaam; gelyk wy leezen in de Hiſtorie der (d) *Picten*, volkeren van *Scythië*; wier gewoonte van zich te beſchilderen zeer overeenquam met die welke onze Reizigers in *Amerika* aangeteekendt hebben, en voornaamelyk in *Mexico* en *Florida*. De *Gotthen* beſchilderden zich mede het aangezigt en het ganſche lichaam met vermillioen. Eindelyk de wyze van beoorlogen by verraſſing, en in eene hinderlaage, zo zeer by de Tartaaren en by de Amerikanen in gebruik, de onverzoenlyke haatdraagendheit van beide deeze Volkeren, hunne verachting van de doodt, hunne gewoonte van de eerwaardigheit van Raadslieden te geeven aan de Oudſten des Volks, terwyl de jongſten en kloekſten ten Oorlog trekken, 't welk by verſcheydene Tartariſche Volkeren noch in gebruik is, en ook langen tydt by de Gotthen, en andere Natiën de gewoonte is geweeſt, uit het Noorden van Europe en uyt Aſië gekomen; gelyk zulks ten allen tyde by de Amerikaanſche Volkeren waargenomen wordt; de wreeden aart der eenen zoo wel als der anderen in 't drinken van 't bloedt hunner vyanden; de orde en voorrang der ouden voor de jongen zoo in den Krygsdienſt als in

(a) *Paulus Diacon.* 1 *Boek zyner Hiſtorie.*
* [Of veel eer wegens hunne lange Hellebaarden, door hun in den Oorlog gebruikt.]
(b) *Zie Vairac in zyn Etat preſent de l'Eſpagne.* 1 *Boek.*
(c) *Recueil de Voiages au Nord. tom.* 6. *Edit. de* 1720. *p.* 48 *en* 65.
(d) ——————— *Ferroque notatas*,
Perlegit exanimes Picto moriente figuras, zegt Claudianus.

in de Raadsvergaderingen ; de onverduldigen aart van alle deeze Volkeren : alles schynt den Oorsprong, die wy den Amerikanen gegeeven hebben te bevestigen : maar des niettegenstaande willen wy de redenen hier ter neder gesteldt, voor geene klaare bewyzen doen doorgaan, en derhalven ook gaerne het onderzoek, en de wederlegging van dien aan de Oordeelaars overlaaten.

Als mede die der Taalen vergeleeken,

Eer wy dit Hoofdtstuk eindigen, zullen wy hier twee of drie Woord-oorspronkelykheden byvoegen, die (a) *van der Myl* bedacht heeft, om te bewyzen dat de Oude Tartarische Taal weinig van de Duytsche verschild, en dat zy zelfs in eenige woorden op de Grenzen van Tartarye en van Amerika noch in weezen is. *Tenduc*, 't welk de uitterste Provincie van Tartarye naar den kant van Amerika is, beteekent, zegt hy, *t'ende den Hoek*; *Anian*, de naam van een ander Koninkryk van Tartarye naast Calefornia gelegen, beteekent *Aangang*. Niet verre van *Anian* vindt men een wyd uitgestrekt Landschap, 't welk men den naam van *Bergo* gegeeven heeft, naar het Nederduytsch woordt, *bergen*, *verbergen*: gemelde *van der Myl* vindt hier in gelukkig een zeer merkwaardig staaltje eener geschiedenis; namelyk, dat de *Scythen*, na dat zy hun Vaderlandt hadden verlaaten, zich vluchtende in dit Landschap van *Bergo*, *Bergen* of *Verbergen* ter neer geslagen hebben.

en met welk een woord oorspronkelykheit die gaat verzelt.

Deeze Woord-oorspronkelykheden stellen wy by die van den *Heere Mesnage*, die de Fransche woorden *Laquais*, en *Tirelarigot* van *Verna* en *Fistula* afleidt. *Goropius Becanus*, insgelyks van deeze Woord-oorspronkelyke dolligheit bezeeten, heeft al langen tydt te vooren de Hebreeusche Taal, en de naamen der Oude Patriarchen van zyn Nederduytsch willen afleiden *Adam*, *Methusalem* en meer andere hadden in hunne naamen zeer klaare blyken en tekenen van hunnen Oorspronk, als *Adam* van *Haatdan*, en *Methusalem* van *maak u zalig*. Wy konnen den geenen die zich dus op de Woord-oorspronkelykheit toeleggen, niet beter vergelyken dan by zodanige, die zich bemoeijen met *Anagrammaas* of *Letterkeeringen* te maaken; en men mag den een zoo wel als den anderen de woorden van *Colletet* toe-eigenen, en zeggen.

Que tous ces renverseurs de noms
Ont la cervelle renversée.

Dat is:

Verkeerders van den naam,
Verkeert uw herssens staan.

Verscheiden meeningen wegens Amerikâs bevolking, en waarin die bestaan.

By alle deeze Aanmerkingen aangaande de eerste Volkplantingen, naar *Amerika* gezonden, en de oorspronk derzelver Volkeren, zullen wy noch voegen, de reyze die een zekere *Madoc* uit Wallis in Engelandt geboortig, de Noordlyke deelen van *Amerika* in den jaare 1170. gedaan heeft. Het Gezelschap van deezen *Madoc*, in 't vervolg door veele hunner medelandslieden uit Engelandt, verlaaten zynde, wierdt eerlang mede wel haast van een wilden aart; en behieldt alleen van deszelfs Oorsprong eenige woorden van de Wallische Taal, die *David Ingram* een Engelsch Zeebouwer in hunne spraak opgemerkt heeft, en de (b) aanbidding van het Kruis, welke Godtsdienstigheit door hen of door hunne nakomelingen te *Cumana*, en *Cozumel* is overgebragt. Andere gelooven dat deeze Wallische Landaart zich aan de Eylanden *d'Azores* ontscheepten. Wat nu het zeggen van het gewaande Kruis van St. Andries aanbelangt, door de eerste Spaansche Zeevaarders te *Cumana* gevonden, en 't welk, zoo men zegt, aldaar langen tydt voor de aankomst der Christenen in dat Landt, zoude aangebeden zyn, het zelve mag wel gesteld worden onder het getal der zeer twyffelachtige omstandigheden, of ten minsten daar niet veel staat op te maaken is. Het zelfde mag men wel zeggen van het Kruis, dat de Eilanders van *Cozumel* of *Acuzamil* aanbaden, mede voor de aankomst der Spanjaarden: maar van deeze aanbidding zullen wy in 't vervolg spreeken.

De zelfde Spanjaarden vonden ook Negers of Zwarten te *Caracas* tusschen St. *Martha* en *Cartagena*. Mogelyk zyn dezelve door stormwinden van de Kusten van Afrika op die van Amerika geworpen. Het is ook niet onmogelyk dat (c) eenige Indianen van de Zuidelyke deelen van Asië, en van de nabuurige Eilanden door de Landen aan de Zuidpool niet verre van Asië gelegen in Amerika zyn gekomen; en dat zy van daar eenig Volk naar *Chili*, *Paraguai*, en *Peru* hebben overgebragt. Eindelyk kan het wel weezen, dat Amerika uit de Noordlyke deelen van Europe haare Bevolkers bekoomen heeft; dat by voorbeeldt de *Lappen* en

Samo-

(a) *Montanus Beschryving van Amerika.*
(b) Purchas vol. 1. pag 800.
(c) Purchas. ibid.

Samojeden over het ys of met hunne Canoos in *Groenlandt* zyn gekomen ; dat van daar hunne nakomelingen zich tot in *Eſtotilandt* en vervolgens verder hebben uitgebreid: maar hoe het ook zy, dit werpt echter ons gevoelen niet omver ; *dat de eerſte Amerikanen door Tartarye in Amerika zyn gekomen.* Hier omtrent zoude een Schryver, in 't gevoelen der *Præ-Adamiten* zynde, de oploſſing van alle de zwaarigheden vinden, zeggende de Amerikanen van een anderen *Adam* afkomſtig te zyn. Wat deeze Volkeren nu zelfs aangaat, zy gelooven in 't algemeen voortgekomen te zyn uit een (a) Meir of Fontein, of zelfs van onder de aarde: vermits zy hier in zoo dom en plomp als de Oude Barbaaren van onze Waereldt zyn, die de Eikeboomen onder hunne Voorouders telden.

II. HOOFDTSTUK.

Van der AMERIKANEN AFGODENDIENST, *hunne gevoelens van de* GODHEIT, *van 't* PARADYS, *enz. en van hunne* OFFERHANDEN.

Oorſprong van den Afgodendienſt, en waarvan afkomſtig, aan geweezen; en met welke Denkbeelden dit ging verzelt.

Het is geenzins ons voorneemen deeze ſtoffe op een Filoſooffche wyze te behandelen, dit zoude ons al te verre vervoeren, en ook zoude het aan ons voorneemen niet voldoen, 't welk alleen maar een eenvoudig Hiſtoriſch Verhaal vereiſcht. Twee ſoorten van Afgodendienſten zyn 'er, beide alzoo oudt als het menſchelyk Geſlacht. Door de eerſte wordt aan Zon, Maan en Starren toege-eigent, 't welk Godt alleen toekomt: de tweede, veel meer verſcheiden dan de eerſte, heeft alleen de menſchen tot onderwerp. Beide hebben zy tot hunnen Grondſlag de hoogmoedt en de vreeze van den menſch. Op het eerſte heeft hy opgerecht (vergun ons deeze ſpreekwyze) alle de figuuren, alle de merkteekenen, ja alles wat hy bequaam oordeelde, om zich de Godheit gunſtig en genegen te maaken; en verre van 'er zich te weinig van te verbeelden, zoo heeft hy zyne Denkbeelden van dezelve op oneindige en verſcheidene wyzen vergroot. Hy heeft ook zelfs de menſchelyke natuur geenzins vergeeten, die hy insgelyks gebracht heeft te veredelen, dezelve toeſchryvende al het geene Adam en zyne eerſte afkomelingen van de Godtheit geweeten hebben. Op het tweede heeft hy een (b) prachtig gebouw gemaakt, waarin hy een oneindig getal van zaaken beſlooten heeft, die hy geloofde de Goden aangenaam te moeten zyn, zonder zelfs de allerminſte te vergeeten. Uit dit Magazyn, voor alle Volkeren der waereldt geopend, zyn voortgekomen alle die onderhoudingen en waarnemingen, die ſedert zo veele eeuwen in de waereldt in zwang gegaan hebben, en alle die vreemde gevoelens, die terſtond na het openen van die Voorraadſchuur niet opgehouden hebben zich te openbaaren. Hoe groot een bevalligheit nu, dat eenige derzelve door behendigheit meer dan andere hebben weeten te bekomen, zoo zynze echter alle eveneens toegeſteldt, dewyl zy alle uit een en 't zelfde gewrochte zyn voortgekomen. Het is niet altoos noodig, dat de Volkeren met elkander verbinteniſſen maaken, of zich wederzyds openingen doen, om in Denkbeelden en Gevoelens over een te koomen: maar het zoude veel zwaarder vallen, reden te geeven van de overeenkomſt, die men onder hen daar omtrent vindt, indien elk Landt een verſcheide ſoort van menſchen voortbragt. Alle deeze verſcheidene Godsdienſtigheden, alle deeze buiten gewoone gevoelens, zouden die Gode min onaangenaam zyn, dan het ongeloof van een Atheiſt? zulks is zeer twyffelachtig. De vermaarde (c) *Bayle* heeft zich voor 't ongeloof verklaard: maar voor hem hadt *Leſcarbot*, Schryver van eene Hiſtorie van Nieuw-Vrankryk gezegd, „dat hy meer den geenen achtte die niets aanbidden, dan die „geenen die leevenlooze en gevoelooze „Schepſelen aanbaden; want, voegt hy 'er „by, de zodanige, hoe hy ook zy, begaat „geene Godslaſtering noch geeft de eere „Godts aan geen ander; leevende waarlyk „een leven, dat weinig van de beeſten „verſchild: maar die geenen die een doode „zaak aanbidden, en 'er hun vertrouwen „op zetten, leeven noch veel beeſtachtiger. „De geenen die noch geen quaade gevoelens ingezogen hebben zyn lichter te brengen tot de waare aanbidding dan de anderen; gelyk zynde aan het bloote doek eener ſchildery, dat in ſtaat is om zodanige „kleur

(a) Purchas. ibid.
(b) De valſche Godtsdienſt van 't Heidendom, enz.
(c) In zyne gedachten over de Cometen.

„kleur te ontfangen als men het geeven „wil. " De geenen die ooit Atheisten en Afgodendienaars bekeerd hebben, konnen de rechtmaatigheit deezer gelykenis beslissen.

Hoe de aloude Heidenen tot gedachten van minder Goden overgegaan zyn, en welk een vermogen zy hun toeschreeven.

De Oude Heidenen of Afgodische Volkeren hebben altoos mindere Goden gehad, die zy voor Vicarissen hielden, en Plaatshouders van een Opperste Godheit. Dit gevoelen min ongemeen dan dat der Ongodisten is overgegaan tot de allerwoeste Afgodendienaars. De Reizigers verzekeren ons, dat de Volkeren van *Canada*, en andere van het Noordlyke Amerika, den (a) Duyvel vreezen, en in alles Schikgoden zelfs tot in de leevenlooze zaaken erkennen: doch evenwel (b) gelooven zy een Godt,

Welke gedachte de Amerikanen van de Godtheit hebben,

„die alle dingen geschapen heeft; schoon „zy zeggen, dat 'er behalven deezen Godt „noch een Zoon, een Moeder, en de Zon„ne is, 't welk te samen vier uitmaaken; „Godt, zeggen zy verders, is boven alle; „de Zoon en de Zon zyn goedt: maar de „Moeder deugdt niet, en eet hen op, ook „is de Vader niet al te goed. " De Virginianen, die mede aan verscheidene Goden van onderscheidene hoedanigheden gelooven, onderwerpen dezelve mede aan eene Opperste Godheit. Het schynt dat de Inwooners van *Florida* de Zon voor hunne Opperste Godheit erkennen, wier Godsdienst overeenkomst met dien van verscheidene Oude Heidenen, die de Zon voor de Grootste en Machtigste aller Weezens gehouden hebben. De *Zemes* der Indianen van 't Eilandt *Hispaniola* waren onderworpen aan een eeuwig, onveranderlyk, en oneindig Weezen. Met een woordt gezegt, gemakkelyk is 't te bemerken, dat 'er in alle menschen een grondt van natuurlyke redenkaveling is, leerende hen dat zy van een Oppermagt moeten afhangen, die het menschelyk vermogen verre overtreft; en hoe verre de oeffening der allerwildste onder de Amerikaansche Afgodendienaars van dit Denkbeeldt schynt af te wyken, men ondervindt echter, dat het niet nodig is veele overtuig-redenen te gebruiken, om hen tot dien grooten grondregel te brengen.

en hoe onbeschaafdt zy in hunne Denkbeelden zyn.

De weinige kennis, die de Amerikaansche Afgodendienaars van een Opperste Weezen behouden hebben legt verzoopen, om zoo te spreeken, in een oneindig getal van belagchelyke en onbeschaafde vertellingen, en sprookjes; alle natuurlyke gevolgen der valsche Denkbeelden, die zy zich van deszelfs natuur en bestaanlykheit gemaakt hebben. Men kan niet ligt iets wezentlyks bybrengen, om den Oorspronk van deeze vertellingen waar te maaken, en te bewyzen, dat de vreemde verwarring hunner Denkbeelden iets anders zy, dan de uitwerking van eene ongeregelde verbeelding, en van eene onweetenheit, die onder hen sedert verscheidene eeuwen geheerscht heeft. Wy hebben hier omtrent noch eene Aanmerking te doen: namelyk, dat wanneer men het Denkbeeldt deezer Volkeren van een Godtheit, en de hoedanigheit die zy aan dezelve toeschryven van naby beschouwen en overweegen, zoo zal men bevinden. I. Dat zy zich als de Kinderen een Godt verkiezen, die met het vermogen van hun verstandt overeenkomt. II. Dat zy denzelven Godt doen werkzaam zyn, in gelykformigheit van hunne eigene oeffeningen, en genegenheden. III. Dat zy zyne almagt doen bestaan, in hen alles te geeven 't geene deeze genegenheden kan voldoen. IV. Dat het hoogste geluk van deeze Godtheit bestaat in een volmaakt genot van 't geene het voorwerp van 't geluk uitmaakt der geenen die hem hulde doen. V. Dat deeze Denkbeelden van de Ouders tot de Kinderen overgaan, en dat het schynt dat dezelve altoos op de plompheit en onbeschaafdheit der eerste Bewooners van Amerika zyn voortgequeekt en onderhouden.

Vyf leedig aangemerkt,

Voorbeeldt hoe een onhebbelyke inboezeming van op de zwakke gemoederen der

Wy hebben 'er onder ons het voorbeeldt van. Een onweetende Vader willende aan zyn Kindt, dat naaulyks begint te spreeken, een Denkbeeldt van Godt geeven, zoo zal hy het dien Godt, als het Machtigste van alle Weezens voorhouden, doch altoos daar nevens eeni-

(a) „Zy gelooven 'er in een die zy *Cudouagni* noemen, en zeggen, dat hy dikwils tot hen spreekt.... „zy zeggen, dat als hy op hun toornig wordt, hen zand in de oogen werpt. *Lescarbot* De Brasilianen vreezen mede den Duivel, dien zy *Anian* noemen. Wy willen hier niet spreeken van de verscheidene naamen, die de hedendaasche Volkeren hem geeven. Zy stellen hem byna alle nevens Godt, en bidden die beiden aan, doch vreezen noch meer den Duivel. Deeze Denkbeelden die zich de Volkeren van Amerika van Godt en van den Duivel maaken, komen byna overeen met de twee eerste beginselen der Oosterlingen, die de aloude Persianen onder de naamen van *Arimanes* en van *Oromases* erkend hebben. De dienst der schadelyke Goden, en der quaade Geesten, was by de Grieken en Romeinen op den zelven grondt gesticht.

(b) De Amerikanen van *Nieuw Jork* gelooven, dat de quaade Schikgoden de pynen des lichaams veroorzaaken. Die van 't Zuidelyke Amerika schryven de Pylen Schikgoden toe. Dit gevoelen konde met recht wel eene alzoo redelyken zin gegeeven worden, als dat der Ouden van eene ziel der Waereldt, en van een algemeenen Geest die alle weezen bezielt.

Spiritus intus alit totamque infusa per artus
Mens agitat molem.

kinderen heeft, en welke gevolgen daar uit voortspruiten.

eenige hoedanigheden en zwakheden die iets menschelyks bevatten, byvoegen. Indien het kindt speelachtig is, zoo zal de Vader, om het te doen gehoorzaamen, en zyn pligt waar te neemen, zeggen; *zoo gy zoet zyt, zal ons Heer u speelgoedt geeven*, en zodanig zyn alle de beloften of bedreigingen van zulke Ouders. Zy zullen tegen hunne kinderen niet spreeken als van weezendlyke vermaakelykheden, lekkernyen, malligheden, en hondert andere diergelyke kinderachtigheden, daar zy somtyds geheel stemmig dit Eeuwig Weezen zullen tusschen beiden invoeren, daar zy zelfs zodanig eene onvolmaakte kennis van hebben. Terwyl zy nu dit Godlyk Weezen dus eene lichaamelyke gedaante, doch veel schoonder en volmaakter dan die van hun eigen, geeven, zullen zy het zelve alle de hartstogten toeschryven die hen regeeren, en niet nalaaten eenige gebreken daar onder te mengen, die hunne onweetenheit hen altoos voor goede hoedanigheden aangezien heeft. De kinderen aldus in deeze denkbeelden opgebragt, en ontbloot van de middelen die hun eene beter kennisse konden deelachtig worden, dan deeze die zy in hunne kindsche jaaren gekregen hadden, voegen allenks hunne eigene buitenspoorigheden by den geenen die zy reeds ingezogen hebben. Wy gaan noch verder. Laat ons eens onderstellen dat een Christen Vorst zyne Onderdaanen verbiedt eenig verstand te houden met hunne Nabuuren, dat hy hen de boekoeffening belette, dat hy de konsten en weetenschappen uit zyne Landen verbant, en dat hy hen beveelt, hun leeven door te brengen met jaagen, en door bosschen en velden te loopen enz: ; en dat zyne Opvolgers zyn voorbeeldt naaukeurig opvolgen; zoo durven wy wel zeggen dat na twee of drie eeuwen dit Volk, alzoo woest als die van Brazil, de zwakke indruksels van hunnen Godsdienst zal vermengd hebben met de allerplompste buitenspoorigheden, en dat hunne onweetenheit zich op den voet van die der Nieuwe Waereldt zal gebragt zien. Hier uit is ligt te besluiten dat de Amerikanen niemant als hun eigen zelven nodig gehad hebben om hunne valsche grondstellingen in te voeren, en dat zo 'er al eenige overeenkomst tusschen hen en de Afgodendienaars van onze Waereldt waare, ten aanzien van het denkbeeldt dat zy zich van 't Opperste Weezen maaken, zoo kan het maar gevallig zyn.

Van welke gedachten de Amerikanen aangaande het Paradys zyn, en waarin bestaande.

Eveneens is 't ook met de denkbeelden gelegen die zich de Amerikanen van het Paradys, en van de Helle gemaakt hebben. Die van *Canada* gelooven dat zy na hunne Doodt in schoone groene Velden gaan zullen, met allerlei soort van boomen, bloemen, en vruchten voorzien. Ook laaten zy niet na in hun Paradys te stellen, de Jagt, en den Koophandel van Beeste vellen. De *Virginianen* (a) staan het Paradys niet toe dan aan hunne eigene Inwooners; echter zoo hebben ze, volgens getuigenis van een ander Schryver, (hier beneden aangehaalt) met de Onsterflykheit der Ziele ook eenig denkbeeldt van de Wederopstanding der Lichaamen. „ Zy hebben, zegt hy, verscheide vertellingen van zekere menschen „die wederopgestaan zyn . . . . als van „eenen . . . . die na zyne doodt naby „den ingang van *Popogusso*, dat hunne „Helle is, geweest was, maar dat hy door „een God behouden wierdt, en verlof „kreeg om weder naar de Waereldt te „keeren, en zyne vrienden te zeggen wat „zy doen moesten om niet in die elendige „quelling te geraaken ". Deeze *Popogusso* of Helle der Virginianen, gelyk gezegd is, is een groote poel of gracht, die zy in 't Westen van hun Landt plaatsen, alwaar zy zeggen dat hunne Vyanden altoos branden. De *Brasilianen*, die in eene luchtstreek die zeer warm is, gebooren worden, en bequaam om de vrolykheit in te boezemen, die de Reizigers in 't Algemeen in den aart deezer Volkeren aanmerken, verzekeren „ (b) dat de zielen der geenen die „vroomelyk geleefdt hebben, zullen achter „de hooge Bergen by de zielen hunner „voorouderen gaan, en met hun in aangenaame Hoven woonen, alwaar zy altoos „lagchen, zingen en springen zullen; want „vroomelyk geleefd te hebben is by hen, „zyne Vyanden gedood en opgegeeten te „hebben. " De Natuurlyke dapperheit van dit Volk doet hen als verdoemelyk den geenen aanzien die eerloos geleefd hebben, en zonder zorge gedraagen te hebben om zich tegen den Vyandt te verweeren. Zy geeven dezelve aan den Duyvel over, en gelooven dat hy hen eeuwige pynen zal doen gevoelen. Met een woordt alle deeze Volkeren maaken de straffen en vergeldingen van de

(a) Zy gelooven, dat na de doodt de goeden rust genieten, en de quaaden lyden; de quaade nu, zyn hunne vyanden, en de goede zyn zy zelfs: zoo dat naar hun gevoelen zy alle na hunne doodt wel tevreden zullen zyn, en vooral zoo zy hun Landt wel verdeedigd en veel van hunne vyanden gedood hebben. *Lescarbot, Histoire de la Nouvelle France.*

(b) *Coreal, Voiage aux Indes Occidentales. tom. 1. p. 22[.*

de andere Waereldt gelykmaatig met de denkbeelden, die zy bekomen, of zich zelven van de deugdt en van de ondeugdt gemaakt hebben, insgelyks van 't geluk, en ongeluk van dit leven, en hier in bestaat alleenlyk hunne overeenkomst met de Oude en Hedendaagsche Heidenen onzer Waereldt. Wy oordeelen het onnoodig de overeenkomst verder aan te haalen, en dat de menschen hunne nabuuren weinig van noden hebben om vreemdigheden en ongerymdheden in het Landt op te hoopen. Men denkt op een ander leven volgens het gebruik en de gewoontens die men in dit leven gevolgd heeft; om dit toe te stemmen, heeft men maar eenigzins te letten op de natuur der Elizeesche Velden, en op den Tartarus der Alouden, en op den *Surgam* en *Patalam* der Oost-Indianen enz: Deeze denkbeelden zyn tot in andere Godsdiensten overgegaan, en onder Volkeren die niet voor zoo woest gehouden worden. Het Paradys der Mahometaanen is 'er een Voorbeeldt van: en de Christenen zelfs konnen niet nalaaten, wanneer zy de Helle en het Paradys zullen verbeelden, daar toe de allervleeschlykste denkbeelden te gebruiken.

Hoe zich alle de Volkeren der Waereldt genoodzaakt vinden afhankelyk van een Opperweezen te zyn, en wat hier uit voortspruit.

Uit al het geene wy hier gezegd hebben, besluiten wy dat alle Volkeren der Waereldt de noodzaakelykheit ondervinden van een Opperste Weezen te aanbidden. Deeze noodzaakelykheit onderstelt eene afhankelykheit van den mensch, en bygevolg op wat wyze men zich dit Weezen verbeeldt, zoo moet men zich het zelve altydt grooter verbeelden dan zich zelven. Deeze afhankelykheit doet de allerwoesten eenige kennis van de zonde krygen, en toont hen de noodzaakelykheit der gebeden, en van de bekeering. Men moet zich de Godheit trachten genegen te maaken, en zich met de zelve verzoenen. De zonde sleept de straffen na zich; maar de Verzoening, die de oeffening der Deugden onderstelt, doet in tegendeel vergelding hoopen. De Amerikanen hebben deeze denkbeelden behouden, die ongevoeliglyk tot de Onsterflykheit der Ziele opleidden, en zelfs tot de Wederopstanding der Lichaamen, waarvan een gedeelte deezer Volkeren niet onkundig is geweest. De Peruanen, meer verlicht dan de andere Volkeren der Nieuwe Waereldt, ziende dat de Spanjaarden de Doode lichaame der *Yncas* weder opgroeven, om hen van de rykdommen daar zy mede versierd waaren te berooven, baden hen vieriglyk dat zy de beenderen toch niet zouden versproeien, vreezende dat zulks hen mogt beletten weder op te staan. Het is waar dat de Amerikanen deeze zoo zuivere en eenvoudige grondstellingen door de vermenging der allerschriklykste buitenspoorigheden berdurven hebben; 't welk ons zoo vreemd niet moet schynen dat zulks onder hen geschied, alzoo zy met recht ons zouden konnen verwyten dat wy met alle onze verlichtingen dikwils in 't zelfde misdryf gevallen zyn.

Waar aan en met welk een oogmerk de Offerhanden is ingevoerd.

De Offerhanden en Bewierrookingen * waren maar alleen by de Volkeren van *Mexico*, en van *Peru* in gebruik. Deeze wyze van Godt te dienen, by alle Volkeren der Waereldt voor Christus geboorte vast gesteld, konde wel by Overlevering in Amerika sedert de aankomst der eerste Volkplantingen onderhouden geworden zyn. Wat de slagting van menschen belangt, die de Altaaren der Volkeren van de eene en andere Waereldt, met bloedt bemorst hebben, moeyelyk is 't om 'er iets van met grondt te zeggen; zou men wel het minste denkbeeldt van menschelykheit in de wreedheit deezer Offerhanden konnen vinden? Nochtans is 't waarschynlyk dat de eerste Offerhanden van die natuur, zyn geofferd geworden om de Goddelyke barmhartigheit in sommige ongelegenheden te verkrygen, waarin men tot het storten van menschen bloedt zyn laatste toevlugt nam, wanneer 'er niets anders bequaam was om de vertoornde Goden te bevredigen. Dit is mogelyk het redelykste dat men hier van kan zeggen, en zelfs schynt het dat men den oorsprong die men aan deeze gewoonte geeft, kan goed maaken, door de doodt der afkomelingen van den Koning Saul. Het is ook waarschynlyk dat in 't vervolg deeze barbaarsche Offerhanden onderhouden wierden ter gedachtenis van het geval dat dezelve 't allereerst in 't gebruik bragt; en nademaal ten aanzien van de valsche Godtsdienst, het menschelyk verstandt veel liever zich bedient van de overmaat, dan van de juiste bepaling, zoo heeft men niet konnen besluiten van deeze wreede Godsdienstigheit af te gaan; en men offerde den Vreemdeling en den Vyand aan zyne Goden op. Zodanig konden de beweegredenen van een Godsdienst zyn, waar door de haat, hoogmoedt, en bygelovigheit even zeer bevoorrecht wierden, en die by gevolg in Amerika kan vast gesteld zyn, zonder dat 'er deeze Volkeren het denkbeeldt van aan andere Volkeren hebben behoeven te ontleenen. Wy oordeelen ook, dat men onder den

* De Karibanen van de Antilles en in Virginie, enz. hebben mede een gebruik van Bewierookingen.

den rang van deeze Offerhande moet ftellen, de doodt die de Brafilianen en de andere Volkeren van Amerika hunne Gevangenen aandoen.

III. HOOFDTSTUK.

Van der AMERIKANEN PRIESTEREN *en* WAARZEGGEREN, *en van eenige hunner* VOORZEGGINGEN.

Wy konnen niet begrypen waarom *Lefcarbot* van zich niet verkrygen kan om (a) een naam van Priefters aan den genen te geeven, *die de plechtigheden en aanroepingen der Duivelen onder de Weft-Indianen oeffenen, dan alleen voor zoo verre als zy den dienft der Offerhanden en gaven die zy aan hunne Goden opofferen, oeffenen.* Maar dit denkbeeldt is niet al te rechtzinnig: men kan den naam van *Priefters* geeven aan alle die gefchikt zyn om de menfchen in hunne Godsdienftigheden, hoe die ook zyn mogen, te leiden en te onderwyzen. Men vindt onder de menfchen zekere denkbeelden die men oorfpronkelyke ten aanzien van hunne eenvoudigheit noemen mag. De naam van *Priefter* is 'er een van. Dit woordt, van het Griekfch afkomftig betekent Oudt; dit onderfteld derhalven dat de Priefters oudt moeten zyn, en zulks is gegrondt op een zeer eenvoudige redeneering, die de Amerikanen, gelyk wy, vaft ftellen. De Oude lieden zyn veel wyzer, veel Godtvreezender, en van natuure meer vry van hartstogten dan de Jonge; en by gevolg zyn zy beter in ftaat om zich voor Godt te vertoonen, en voor de menfchen te bidden. Zy hebben meer kennis en licht verkregen, en bygevolg zyn zy bequaamer om te onderwyzen. Het is dan wel veel gevoeglyker en betamelyker dat de Ouden de beftiering der Godsdienftige oeffening hebben, dan dat men dezelve zoude overlaaten aan Jongelingen min verftandig, en noch minder Godvreezende, zynde vol van hartstogten, zonder ondervindinge, zonder kenniffe, en wier hoedanigheit het Opperfte Weezen niet kan behaagen. De Amerikanen hebben het Oorfpronkelyke Denkbeeldt, dat eertyds de naam van Priefter verbeeldde, behouden: maar wy hebben het zelve eerlang na den aanvang van 't Chriftendom verlooren.

Hoedanigheit der Priefteren aangemerkt, en hoe hun Gezag allenks uitgebreid zy.

Alle de geenen die by hen in de Godsdienftige oeffeningen den Voorrang hebben, worden gekooren uyt de Oudften des Volks; en dit wierdt aldus in 't algemeen in de eerfte Oudheit waargenoomen.

De Geeftelykheit van Mexico hadt eertyds een Hoofdt, zeer wel te vergelyken met den Hoogepriefter der Aloude Romeinen; dezelve konde ook wel eenige overeenkomft hebben met dien der Luterfchen in Duitslandt, die zy *Antiftes* of *Supperintendent* noemen, een foort van Prelaat zonder Staf of Myter, die de Kerkelyke Zaaken der Luterfchen uitvoert en aanzet. Wy hebben te weinig kennis van den Kerkelyken Staat van Mexico, om het Hoofdt der Geeftelykheit van dit Ryk met den *Paus*, of den *Mufti* te vergelyken. Wat de overige Volkeren van Amerika betreft, men hoeft niet te twyffelen of hunne Priefters hebben mede Opperpriefters, die, gelyk als op andere plaatfen, alles wat den Godsdienft en derzelver oeffening aangaat, beftieren. De menfchen zyn zeer wel met eene Afhankelykheit te vreden, die aan den geenen die afhankelyk zyn, doet hoopen dat zy wel mede eens een beurt van te gebieden zullen hebben.

De meefte Amerikaanfche Priefters zyn te gelyk Geneesheeren. Die van Florida draagen altoos zakjes met kruiden en drogeryen, voor de zieken by zich, die zy onderhanden hebben, (b) en behandelen, ten deele als Priefters, ten deele als Artfen of Geneesmeefters, en ten deele als Quakzalvers. 't Is alleen in de *Weft-Indiën* niet dat de Geneeskunft in handen der Priefteren is; het zelve ziet men in *Afie* en *Afrika*; dies is 't natuurlyk te gelooven dat (c) Godt byzonderlyk de middelen der Geneezing voor de menfchen aan de bewaarders en bedienaars der Godsdienftigheden mededeelt. Dit Denkbeeldt

Hoe de Amerikaanfche Priefters zich mede voor Geneesheeren uitgeeven;

(a) *Hiftoire de la Nouvelle France.*
(b) *Coreal, Voiages aux Indes Occidentales. tom. 1.*
(c) By alle Natien der Waereldt is het Priefterfchap altoos hoog geacht en geëerdt geweeft, en daarom noch te meer, om dat de Dienaaren van die waerdigheit als middelaars tusfchen Godt en de menfchen zyn. Hier door hebben zy het volk den meeften tydt bezeeten, en de zielen naar hunnen wille onderdanig gemaakt; zelfs hebben zy onder dien dekmantel zich op veele plaatfen eene meer als betaamelyke macht en ontzag aangemaatigt....... De geene ook die verborgene zaaken kan openbaaren, daar wy om in verlegenheyt zyn, wordt niet zonder reden van ons geacht en geëerd, en voornamelyk als hy daarby ook kenniffe heeft van 't geen tot geneezing onzer lichaamen nodig is; waarlyk eene wonderlyke en krachtige zaak om achting

beeldt is mogelyk al zoo oudt als de Waereldt. De ganſche Heidenſche Oudheit heeft geloofdt dat de Goden de eerſte Uitvinders der Geneeskunſt waren, en derhalven hebben de Heidenen door een navolging van dit Geloof de eerſte Geneesmeeſteren onder 't getal der Goden geſteld. Deeze Aloude Geneesmeeſters gebruikten ook in hunne kunſt de Betoveringen, gelyk de Amerikanen het noch hedendaagſch doen; 't zy dat zy meenen zich meer achting te geeven door bedriegeryen, die het lomp en bygeloovig volk voor hemelſche begunſtigingen aanzag, of dat de Volkeren van dien tydt voor Tovery hielden, al het geene eenigzins de paalen van hun begrip overtrof. Wat 'er van zy, Europe, hoe beſchaaft en verſtandig het ook is, heeft zich noch niet geheellyk van dat groove denkbeeldt konnen zuiveren, waaraan wy een oneindig getal grolboeken, vervuld met geheimen, dienende om de Geneeskunſt te paaren met een deel gewaande Toverwerkingen, verſchuldt zyn. Voor 't overige merken wy dezelve niet meer aan als een kunſt die juiſt met het Prieſterſchap moet gepaart gaan; hoewel het gemeen genoeg in Duitslandt is, dat Predikanten te gelyk Geneesheeren, en zelfs Heelmeeſters zyn (a). Het is gewis dat, als men de zaak in een zekeren zin aanmerkt, de Wetenſchappen elkander de handt geeven; en wy ſtaan zelfs toe, dat men dezelve gemakkelyk alle te gelyk gepaart kan zien. Het ſamenvoegen der Duitſchers van de Geneeskunſt met de Godgeleerdheit, zoude mogelyk wel van de Oude Germaniſche Prieſters konnen afgekomen zyn, die, gelyk de *Druiden* der Aloude Gaulen hunne nabuuren, insgelyks den Godsdienſt en de Geneeskunſt vereenigden.

en met welke bedriegeryen zy zich behelpen.

De Godsdienſt en de Raadt der Prieſteren hebben, gelyk by ons, veel invloedt in de raadplegingen der Volkeren van de nieuwe Waereldt. De zelve voorinneeming, maakt dat men aan de Prieſters de geneezing onzer lichaamen toevertrouwt, en geeft hun een meer dan gemeene magt en gezag in zaaken van Staat. Zy ſpeelen hunne rol behendiglyk genoeg, om niet minder dan andere Geeſtelyken in de Waereldt te zyn. Wy vinden een voorbeeldt van deeze behendigheit by een der woeſte Volkeren van Amerika. „ De Braſilianen, zegt *Leſcarbot*, „ hebben hunne *Caraïbes*, die geduurig van „ 't eene naar 't ander Dorp reizen, en het „ Volk wysmaaken dat zy gemeenſchap met „ de Geeſten houden; door welk middel zy „ hen de overwinning over hunne Vyanden „ konnen doen bekomen; alsmede dat van „ hun de vruchtbaarheit of onvruchtbaarheit „ der Aarde af hangt. Wyders zegt *Coreal* (b) „ ſpreekende van de Braſiliaanſche Prieſters, „ dat zy eene geheime verſtandhouding met „ *Agnian* hebben, en dat zy een ieder dien „ het hun behaagt, kracht en dapperheit konnen byzetten, om hunne Vyanden te overwinnen. Deeze Prieſters zyn van de Oudſten der *Aldeas*, die zich beroemen, dat „ door hun de planten en vruchten waſſen. „ Zy gebruiken zelfs de onbeſchaamdheit „ om de rol van *Agnian* te ſpeelen, om de „ Volke te doen gelooven, dat hy het zelf „ is die hen mishandelt en quelt; en zulks „ geſchiet wel meeſt by nacht, als de bequaamſte tydt tot begunſtiging der bedriegeryen. " De Prieſters in andere Godsdienſten begeeren het zelve vertrouwen van hun Volk, verzekerende hun vaſtelyk dat de overwinning, de overvloedt, en andere Zegeningen van den Hemel alleen door hunnen yver en gebeden hun toekomen. Ja men mag wel zeggen dat 'er geen Geeſtelyke in die deelen der Waereldt gevonden wordt, die niet als een Agent of Afgezant van zynen God wil aangemerkt zyn, en alzoo deeze Waardigheit die hy zich toeëigent, de grootſte is die men bedenken kan, zoo is het niet mogelyk dat dezelve geene nederigheit zoude verwekken.

Hoe de Amerikanen met het gedrag hunner Prieſteren vooringenomen zyn, en welk een vermogen zy den Volke van hun gedrag wysmaaken.

In alle de verſcheidene Godsdienſten is het voorneemen der Geeſtelykheit vooral over de Conſcientiën te heerſchen, om tot haar oogmerk te geraaken. Zy meenen het Volk te moeten overtuygen dat zy byzondere geheimen bezitten, om zich van de gunſt des Hemels te verzeekeren. En ſchoon die der Braſilianen te mispryzen zyn; doen zy echter eene wonderlyke uytwerking op dien Landaart; en dit is genoeg, om het geen wy hier zeggen, goed te maaken. Indien de manier van die by den *Bramine*, *Dervis*, *Bonze*, en *Talapoin* gebruikelyk, verſcheiden is, zoo is 'er echter de grondt niet min eveneens van, en 't is wel te gelooven dat een *Boje*, die de dapperheit over eene Vergadering van deezer Volkeren kan inboezemen, in deeze gewaande verborgenheit al zoo wel zyn Rekening als een *Bramine* met zyn Water van de Ganges vindt, of

Hoe zy voorwenden Geheimenissen te bezitten.

ting en gezag by de menſchen te verkrygen *Leſcarbot* in zyne *Hiſtorie de la Nouvelle France* zegt: dat 'er eene zoo natuurlyke aaneenſchaakeling tuſſchen deeze denkbeelden is, dat het niet te verwonderen zy dat de woeſte menſchen van Amerika en andere Volkeren der Waereld die wy als Barbaren aanmerken, dezelve in hunne ganſche eenvoudigheit behouden hebben.

(a) Ja zelfs, dat meer is Quakzalvers.

(b) *In 't eerſte* Deel zyner Reizen.

of met een waſſching of reiniging die hy met Koedrek doet.

Hoedanig de Orakelen en Voorzeggingen der Mexikanen bevonden.

De Weſt-Indianen hebben ook, gelyk andere Volkeren, Orakelen en Voorzeggingen. Zodanige waren die, welk de *Mexikanen* verwittigden van de aanſtaande aankomſt van een vreemd Volk, eenigen tydt voor dat de Spanjaarden in *Amerika* quamen. Het is met deeze Voorzeggingen gelyk met die, die ons de Griekſche en Romeinſche Hiſtoriën hebben nagelaaten. Alle zyn ze dubbelzinnig, en toepaſſelyk op een geheel ander geval, dan het geene waar toe men dezelve wil brengen, en dikwils, eerſt naderhand geſchiedt. Op diergelyke wyze moet men oordeelen van alle de wonderen die den Val van *Montezuma* verzelden, die in zich zelven zeer verachtelyk waren, zoo het geval gewildt hadt dat ze door onverſchillige uitkomſten gevolgd hadden geweeſt; maar die nu oneindig veel geacht wierden, dewyl zy de omkeering van *Mexico* voorgingen of verzelden: men mag hier mede wel den bygelovigen aart der Mexikanen byvoegen.

Hoe die met de Orakelen der aloude Heidenen een zelvige grondſlag hadden.

Hunne Orakelen zyn van het zelfde ſlag als die der aloude Heidenen; (a) te weeten, altoos twyffelachtig, gemeenlyk valſch, en ſomtyds eens bygeval waarheit verkondigende. Zy weeten byzonder wel de geenen, die dezelve zullen aanhooren, door zekere voorafgaande gemaaktheden voor te komen, (b) en die met gebaarden en postuuren te paaren, die ons belagchelyk ſchynen, doch die veel helpen, om de aandacht op te wekken; en aldus doen zy de verwachte uitwerking op het gemoedt der geenen die de uitſpraak der Goochelaars afwachten. Wy willen wel toeſtaan, dat dit gedrag alleen by de Amerikanen goed zy; maar men moet ook evenwel zeggen, dat het op vooroordeelen is gegrond, daar weinige menſchen van bevryd zyn. Namelyk: I. Dat Godt altoos wonderdaadig is. II. Dat hy een vyandt van de eenvoudigheit is, en III. Dat hy zich nooit aan de menſchen openbaart zonder de werktuigen der Natuur te ontſtellen. Op deeze drie voorinneemingen heeft het Aloude en Hedendaagſche Heidendom alle de buitenſpoorigheden zyner Orakelen gegrondt; en dewyl deeze voorinneemingen algemeen zyn, zoo behoeft men zich niet te verwonderen, dat 'er zelf het Chriſtendom niet geheel vry van zy.

Of het danſſen by de Amerikanen mede betrekkelyk tot hunnen Godtsdienſt is.

Het danſſen en zingen gaat mede by de Volkeren der Nieuwe Waereldt in zwang: doch ſchoon in deeze twee oeffeningen eenigen ſchyn van Godtsdienſtigheit doorſtraalt, nochtans kan men met geen zekerheit hier van oordeelen. Mogelyk trachten zy zich door het danſſen maar een weinig te vervrolyken, om het lichaam te oeffenen; en wat hunne gezangen betreft, dezelve behelzen alleen de braave daaden hunner Voorouderen, en den ondergang hunner Vyanden.

Kentekenen die hunne Priesters draagen.

Hier dient men niet te vergeeten, dat de Prieſters by de allerwoeſte Amerikanen, zoo wel als elders, het draagen (c) van tekenen hunner bediening altyd onderhouden hebben en waarneemen: wy hebben reeds gewag gemaakt van de Sakjes die de *Jouanas* by die van *Florida* om hun middel hebben hangen, in de hoedanigheit van Geneesheeren. De *Bojies* der Braſilianen draagen *Marakken* in de handt, zynde een ſoort van uitgeholde Kallebaſſen, met pluimen verſiert, en vol kleine ſteentjes. Met dit Werktuig in de handt treeden zy zoo moedig en verzekert, als een Geeſtelyke, die het Kruis omhelſt. Men wil ons ook verzekeren (d) dat de Prieſterlyke waardigheit erflyk by de Volkeren van Amerika is, en dat de Konſt-ge-

(a) De Gierigheit en Bedriegery der Prieſteren ſpeelen 'er veel onder. Zie hier van een voorbeeldt, 't welk voor eenige der Heidenſche Oudheit niet behoeft te wyken. Een Indiaan door een Boſch gaande, zag van verre door de boomen eene beweeging, die hem boven-natuurlyk ſcheen: door dit wonder verſchrikt, ſprak hy den boom aan, die hy 't meeſt zag beweegen, doch dezelve, zich met hem niet willende te doen hebben, beval hem een Boje te doen komen, aan wien de Boom zich openbaarde, hem te kennen geevende, dat men een Beeldt, een Tempel en Offerhanden moeſt toewyen aan de Godheit, die naderhandt het voorwerp der aanbidding deezer Indianen, onder den naam van *Tocahwagamaracotti* is geweeſt. Aldus wierdt op het woordt van deezen Boje aan deezen God alle Godsdienſtige eere beweezen. Dit hebben wy getrokken uyt het Verhaal van *Jeronimo Roman*, 't welk men by *Purchas* vind.

(b) Een Metſelaar dien de langwyligheit der Voorredenen eens Predikers verdroot, zeide, dat hy wel lang met ſtygeren beezig was Zie *Menagiana*.

(c) Indien wy een beter kennis hadden van de Prieſteren der andere Volkeren, wy zouden by hen, gelyk by de onzen, overal zodanige tekenen vinden, die alleen zich in den Geeſt openbaaren, en nooit verlooren worden. Deeze teekenen beſtaan by ons in zeekere gewoontens, die men ongevoelig aanwendt; een byzonder gelaat, dat zich in 't aangezigt vertoont; byzondere manieren van groeten; zekere geregelde uitdrukkingen van woorden, die in de allerbeſchaafdſte en natuurlykſte ommegang en ſamenſpreking insluipen; het Oog, de Stem, de Gebaarde, de Tredt, zelfs de ſtandt van 't Lichaam maaken een Geeſtelyk Perſoon kenbaar: doch wy moeten niet denken, dat de Geeſtelykheit alleen dus in haar waardigheit gemerktekent is; daar is, om zoo te zeggen, geen ambacht 't welk zyn Merkteken niet medebrengt, en dit Merkteken is byna altoos onuitwiſſchelyk.

(d) *Jeronimo Roman*, by *Purchas* aangehaald, ſchryft in zyne *Republyk der Indianen*, dat het hoofdt der Mexikaanſche Geeſtelykheit van een Koninklyk Huis was, of ten minſten van den eerſten Adel des Landts In de Aanzienlykſte Geſlagte erfde de Oudſte Zoon al het goed zyns Vaders, en de tweede wierdt de Geeſtelykheit toegewyd.

heimen van den Vader tot den Zoon overgaan tot in de laatste Nakomelingschap. Zoo is het ook in Oostindiën met de *Braminen* gelegen, die hunne Kinderen insgelyks tot *Braminen* opvoeden en groot maaken. By de Jooden bleef het Priesterschap erflyk in de Stamme *Levi*: ook was de Priesterlyke Waardigheit erflyk by de Oude Egyptenaren; maar de Christenen zyn van dat gebruik afgegaan.

IV. HOOFDTSTUK.

Van de GEBOORTE *der* KINDEREN; *van eenige* GEWOONTENS *der* KRAAMVROUWEN; *van de* VEELWYVERY; *van de Wyze van* OPVOEDING *der* KINDEREN; *van de* LIEFDE *der* OUDEREN *tot dezelve, en van de* NAAMGEEVING.

Plechtigheden by de geboorte der Kinderen, en waarin die bestaan.

Daar is niet dan een manier van gebooren te worden; maar de geboorte van een mensch heeft oneindig veele gewoontens ingevoert, waar van de meeste in plechtigheden verandert zyn. Onder deeze gewoontens zyn 'er die de noodzaakelykheit vereischt, en ongetwyffelt in alle Landen algemeen zyn: als namelyk, het wasschen der Kinderen na hunne geboorte, en het geeven van Naamen aan dezelve. Wat het bewinden en baakeren, zoodra zy gebooren zyn, aangaat, dit is ganschelyk by alle de Hedendaagsche Volkeren niet algemeen, en ook niet by de Alouden geweest. By voorbeeldt, de Oude *Cimbren* wentelden hunne eerstgeborene Kinderen in den sneeuw, om hen tegen de koude en ongemakken gehard te maaken. De Spanjaarden bragten dezelve naar de Rivier. (a) In *Brazil* ontfangen de Mans, die het werk van Vroedvrouw by hunne Wyven oeffenen, de Kinderen, en byten hen de Navelstreng met de tanden af, waarna zy het Kindt gewasschen hebbende het zelve met roodt en zwart beschilderen. Men weet 'er van geen baakeren, of in de luieren winden; de Kinderen worden 'er maar in een Hangmat nedergelegt, en de Vader legt nevens het Kindt, indien het een Zoon is, een klein houte Boogje, kleine Pyltjes, en een klein Mesje. De Kraamvrouw wordt niet beter gehandeld dan haar eerstgebooren Kindt. Zy gaat zich zelve wasschen na dat zy haar pakje gelost heeft, begeeft zich terstondt aan haar werk, en is 'er daarom niet te slimmer aan. Wat zullen wy hier van zeggen? Willen wy zulks aan het Climaat toeschryven? wy zouden 'er niet mede door konnen; alzoo de Boerinnen in Lyflandt eveneens te werk gaan, zoo wel ten opzigte van zich zelven als van hunne Kinderen; als mede de Volkeren van 't Noordelyk Amerika doen, zoo men geloof aan 't verhaal van (b) *Hennepin* geeven mag. Onnoodig is 't alhier alle de Barbaarsche Volkeren by te brengen, om hunne gewoontens in die gelegenheit aan te toonen, en de Europianen te bewyzen, dat de tederheit van hunne gesteltheit veel min de uitwerking van het Climaat is, dan van de zwakheit, die zy van hunne Voorouderen hebben geërfdt, en weder aan hunne Nakomelingen overgezet. Onaangezien de beproevingen daar men in de Armoede voor bloot gesteld is, zoo worden de Kinderen der Armen sterk en kloek, bequaam tot werken en ongemak te lyden, daar in tegendeel de Ryke lieden, zwakke en mismaakte Kinderen ter waereldt brengen. Gelykende hier in zeer wel aan de zwakke Planten, welkers aanqueeking de Liefhebbers ongelooflyk veel moeite veroorzaakt, en die evenwel in eene onvolmaaktheit der Natuur blyven.

Hoe de Kraamvrouwen zich na de verlossing gedragen.

Zeldzaame gewoonte van Kraamvrouwen, die in stede van gedient te worden de Mannen het Kraambedt doen houden.

Wy hebben van de kloekheit der Amerikaansche Vrouwen gewag gemaakt. In eenige plaatsen van het Zuidelyk gedeelte van Amerika gaan zy niet alleen terstondt na haar kraamen aan 't werk, maar zy dienen zelfs haare Mans, die in haare plaatse te bedt gaan leggen. (c) Deeze gewoonte was ook in gebruik by de aloude Spanjaarden en by de *Tebariniers* een nabuurig Volk van *Cappadocië*. Men zoude naaulyks gelooven konnen, hoe het weezen kan dat Natiën, zoo verre van den anderen afgelegen, elkander eene zoo onrechtmaatige en vreemde gewoonte hebben konnen mededeelen, die by gevolg op de Natuur geenszins is gegrondt, vermits die in tegendeel wil, dat de Man zyne Vrouw bystaat in eene gelegenheit, die by

(a) *Coreal*, *Voyages des Indes Occidentales*. Tom. I.

(b) *Recueil de Voyages au Nord*. Tom. V. De Vrouwen, zegt deezen Vader, gaan ergens in een afgelegen plaats alleen kraamen, en keeren zoo terstondt weder aan haar werk. *Cœlius Rhodig*: l. 18. cap. 22. *Lection. Antiq.* verhaalt iets diergelyks van eene Ligurische of Genueesche Vrouw, en haalt *Varro* aan, die verzekert dat in zynen tydt de Illyrische Vrouwen het zelfde deeden.

(c) *Cœlius Rhodiginus* ubi. sup.

by ons dikwils van gevaarlyke gevolgen is. Men kan derhalven deeze gewoontens niet rechtvaardigen, dan met te onderſtellen, dat deeze Vrouwen van eene ongemeene kloekheit zyn, die haar byblyft zelfs in baarens tyde. Men moet ook onderſtellen, dat deeze kracht en kloekheit haare natuurlyke werkzaamheit begunſtigt, en dat eene oeffening des lichaams veel heilzaamer en gezonder dan eene ruſt van eenige weeken, gelyk die van onze Kraamvrouwen, de Amerikaanſche Vrouwen zeer voordeelig is in het zuiveren der onreinigheden, die na de geboorte volgen. Wat nu het ander gedeelte van de gewoonte aangaat, wy konnen niet zien dat men 't van buitenſpoorigheit kan vry ſpreeken.

Welk een gedrag men met de zwangere Vrouwen houdt.

Deeze Aanmerkingen noodzaaken ons, om noch eenige andere ten opzigte van de Amerikaanſche Vrouwen te maaken. De Reizigers verzekeren ons (a) dat zy bezwangerd zynde, door haare Mans, geduurende dien tydt niet meer bekend worden: 't welk met het oogmerk der Natuur zeer wel overeenkomt. Ook zeggen zy, dat wanneer de Vrouwen haare Maandelykſche zuivering hebben, zy zich van alle gezelſchap afſcheiden; 't welk ook overeenkomt met de natuurlyke welbetamelykheit, die den menſch zoo goeds moeds niet verlieſt. De Natuur tot oogmerk hebbende, den menſch gezondt en volkomen voort te brengen, kan zulks niet verrichten in 't midden der geregelde onzuiverheden der vrouwelyke Sexe. Het Jodendom 't welk met de Wetten der Natuur zeer wel overeenſtemt, volgt deeze gewoonte niet min naaukeurig op. Doch wy willen van deeze Stoffe afſcheiden, laatende het overige voor de Geneeskundigen.

Hoe de Veelwyvery by de Amerikanen aan te merken is, hoe by andere Volkeren ingevoert, en welke gevolgen daar uit ontſtaan:

Men heeft veel meer werk om het gedrag der Amerikanen, en hun gevoelen ten opzigte van de veelheit der Vrouwen te verdedigen. In den eerſten opſlag doet zich een zeer krachtig bewys ten hunnen voordeele op, namelyk de Polygamie of Veelwyvery der eerſte Jooden. Waar tegen wy eene reden hebben in te brengen, die ganſch niet t'onpaſſe komen kan, namelyk, dat men in de veelheit van Vrouwen, zodanig een getrouwe en evengelyke Vrindſchap, gelyk die wederzyds tusſchen Man en Vrouw moet weezen, noch de genegenheit die in een Familie de overhandt moet hebben, noch het geluk, dat een Vader zyne Kinderen behoort toe te brengen, niet vinden kan. De Veelwyvery der Jooden kan door de Godlyke Wetten niet beweezen worden, ſchoon de voorbeelden dezelve ſchynen te begunſtigen. En het Chriſtendom zwygt in 't ſtuk van de Veelheit van Vrouwen; echter konde men ligt van wegen dien Godtsdienſt van ter zyden eenige verweeringen bybrengen, op den aart van deszelfs Zedeleer, en op dien geeſt van Rechtmaatigheit en Zagtmoedigheit gegrondt, die zich in dezelve op doet. Deeze redenen zyn van gewigt; maar dus is 't niet met de tegenwerping gelegen, die men zoude konnen maaken; namelyk, dat de Vorſten de Veelheit van Vrouwen moeten verbieden tot welzyn van den Staat, en om verwarringen in de Familien te beletten. Echter mogen het wel-zyn van den Staat en de goede orde in de Familiën met de Veelwyvery beſtaan. De H. Schrift geeft ons weinige Voorbeelden van deeze gewaande Verwarringen aan de handt; en de Hiſtorie der Mahometanen, alzoo min: neemende de laatſte hunne Maatregelen, om de goederen en erfvolgingen te verzekeren, en om de jalouzy en heerſchzugt der Vrouwen te beteugelen; waar by komt het overgroot gezag der Vaders en der Mannen, houdende de Familië in orde, en niet toelaatende, dat de leden zich tegen den wille van hun Hoofdt zouden aankanten. Wyders zal een Voorſtander der Veelwyvery zeggen, dat ſchoon men zelfs alles wat de Natuur door de Deugdt verbeetert, en aan het menſchelyk Geſlagt ingeeft, wilde te niet doen, en geen gebruik maaken van het geene de Zedeleer des Chriſtendoms in 't byzonder aan de Chriſtenen tegen de Veelwyvery voorhoudt; zoo zoude men echter gewaar worden, dat het groot getal van Vrouwen niet bequaam waare de Staten of Ryken overhoop te werpen, noch de Familiën in den grondt te helpen; dat om alle wanorde te beletten het genoeg zoude zyn, dat men de Vrouwen in dienſtbaarheit hield, en dezelve alleen aanmerkte als voorwerpen, aan de Mans tot vermaak gegeeven, en tot voortteeling van zyn Geſlacht; handelende haar wel als een bezield Weezen, doch veel geringer dan dat van den Man. Met een woordt, zal hy 'er byvoegen, men moeſte haar alleenlyk zoo eene beveelende genegenheit toedraagen, gelyk een Heer somtydts aan geen Dienſtknegt weigert, waar van hy wel voldaan is. Dit is in der daadt het Denkbeeldt, dat de Volkeren,

 by

(a) *De la Potterie Hiſtoire de l'Amerique Septentr. Tom.* 4. *Coreal. tom* 2. *de ſes* Voiages. De ſchroomachtigheit der Inwooners van Florida, gaat zoo verre, dat de Mans niets zullen eeten van 't geen hunne Vrouwen geduurende haare zwangerheit hebben aangeraakt.

by wien de Veelwyvery in zwang gaat, van hunne Vrouwen maaken. Derhalven is 't onmogelyk de Veelheit van Vrouwen door den Godtsdienst te bewyzen, en goed te maaken: maar laat ons eens trachten op een andere wyze die geenen te verschoonen, die dit gevoelen staande houden. Het schynt dat het op de Natuur is gegrondt, en toelaat, dat men de Vrouwen met de Landeryen vergelykt, die men bebouwt. Een Man alleen, zegt men, (a) kan veele Vrouwen houden en onderhouden; staande haar zoo veele gedienstigheden toe, als betaamelyk is, en dit alles zonder zich te benadeelen, of aan de burgelyke t'samenleeving hinderlyk te zyn. (b) Zodanig is het gevoelen der Amerikanen, en van eenige andere Volkeren; doch wy willen ons hier niet verder inlaaten.

Hoe de Amerikaansche Vrouwen haare Kinderen opvoeden;

De Amerikaansche Vrouwen voeden haare kinderen zelfs op, die zy ter waereldt hebben gebragt; 't welk zeer wel overeenkomt met de pligten die de Natuur van de Moeders vordert. De Joodsche, en Hoogduitsche Vrouwen waren eertyds mede de Voedsters haarer eigen kinderen, en het Oude Grieken heeft insgelyks niet anders gehandelt, gelyk uit het getuigenis van Homerus enz. blykt: ondertusschen is de gewoonte van vreemde Voedsters te gebruiken, naderhandt in Griekenlandt en te Rome zeer gemeen geworden. Het is ons voorneemen niet den Lezer door de gansche Oudheit heen te leiden, om hem te toonen op wat wyze de Moeders voorheen met haare kinderen handelden; het gezegde zal genoeg zyn.(c) De Vrouwen in het Noordelykste van Amerika hebben ook noch eene merkwaardige gewoonte, namelyk, van haare kinderen op een effen plank te binden en vast te maaken, omwonden met een Bonte-kleedt van Bever, zonder windselen, en zonder wieg, gelyk men in Europe gebruikt; en indien zy dezelve zwachtelen, zoo geschied zulks met windselen van vellen die zeer breedt zyn, en deeze jonge schepselen niet hinderen konnen. Deeze Moeders draagen zorge dat zy haare kinderen, op zodanig een wyze vast gemaakt, altoos met het hoofdt om hoog en de voeten om laag houden; en op dat de vuyligheden der kinderen hen niet zouden schaden aan hunne gezondheit, plaatsen zy, even als een gootje, een weinig van 't lichaam af, en van een schors eens Berken-booms gemaakt, waardoor de vuiligheit zich ontlast. In het Zuidelyk Amerika maakt men noch minder werk van de kinderen, zynde aldaar de manier van dezelve in luyeren te winden geheel onbekent, en men laat hen in tegendeel alle de ledemaaten in vryheit, leggende hen slechts moedernaakt ter aarde neder, of in een hangmat, tot dat zy in staat zyn zich zelven te konnen helpen. Onaangezien deeze weinige voorzorge, ziet men onder deeze Volkeren geene kreupelen, scheeve of gebochelden; zoodat men wel mag zeggen dat dikwils de eenvoudigheit der Natuur meer te achten is, dan de overtollige zorge van eene Europische Moeder. Hiertegen zal men zeggen, dat het Climaat, waarin wy geboorен zyn, niet toelaat dat men ons op deeze eenvoudige wyze der Amerikanen op brengen zoude: maar laat ons liever recht uit bekennen, dat wy de Natuur te veel mistrouwen.

en zeldzaame gewoonte des aangaande aangemerkt.

'tGeen

(a) Hy kan niet alleen, maar moet het zelfs volgens de Wet der Mahometanen doen. Het schynt in hunne grondstellingen, dat de onthouding eene zonde tegen de Natuur is. Men leest in een hunner gewyde Boeken, „ dat in den dag des Oordeels de aarde, waarop een Man, in „ een ongehuwden Staat geleefd hebbende, gewoon was zich neder te leggen, tegen denzelven „ zal opstaan en zeggen: wat hadt ik toch misdaan, dat een Man een vyandt der Natuur my moest ver„ treeden, my die zonder ophouden arbeide aan de voortteeling van al wat Weezen heeft? " Deeze woorden zyn te fraai, om geene uitlegging te verdienen, alzoo aangenaam voor de menschelyke hartstogten overeenkomende met het oogmerk der Natuur. De Persiaansche Leeraars willen, dat men een Vrouw aan een Jongeling geeven moet, zoodra hy de prikkeling der vleesschelyke lusten gevoelt; en dat het een verdienstelyk werk is, de drift der liefde te voldoen. Op deezen Grondt worden aan de Jongelingen geene Slavinnen of Byzitten geweigerd, zoodra zy daarom aanhouden, en hier uit moet men besluiten, dat de geene die de vryheit neemt, om zulks te verzoeken, niet meer tegen de betaamelykheit zondigt dan of hy om te eeten vroeg. Zie *Chardin Tom. 2. de ses Voiages pag.* 257. *Edit. d'Amsterdam* 1711. 't Welk het merkwaardigste is in dit gedrag der redenlooze Natuur, is dat, volgens deezen Reiziger, zulks maar alleen voor de Mahometanen dient, en dat het hun maar alleen geoorloft is veele Vrouwen te trouwen, of Byzitten te hebben. Deeze Grondregel is bequaam, om veele menschen tot den Mahometaanschen Godtsdienst aan te lokken. Ook bedienen zy zich tot staaving van dien, van eene reden, die meer belagchelyk dan ernstig schynt. Alle Godtsdiensten, zeggen zy, hebben hunne gestrengheden in hunne geoorlofde vermaaken, die men niet scheiden moet: Het Christelyk Geloof laat toe Wyn te drinken tot vermaak, en verbied meer dan eene Vrouw te hebben; maar het Mahometaansche veroorloft de veelheit der Vrouwen, en verbiedt den Wyn.

(b) „ Verscheidene Landeryen door een Man bebouwt, brengen hem meer vruchten voort dan of hy 'er „ maar een bebouwd. " Oude Wyven worden maar geacht als ondeugende waar, en dienen tot het verachtelykste werk, zoo lang zy noch in staat zyn om te werken. Het is geenszins de genegenheit, die by hen het Huwelyk maakt, en 't gebuurt zelden, dat het Huwelyk deeze hoedanigheit voortbrengt *Coreal Tom. 2. de ses Voiages.* Alle de Indianen zyn groote voorstanders der Natuur. en gelooven dat men dezelve niet zonder bezigheit houden moet. Dit komt zeer wel overeen met het Denkheeldt, dat zy van de Vrouwen hebben.

(c) *Hennepin*, Reize in een Landt veel grooter dan Europe, in het V. Deel van de *Recueil de Voiages au Nord. Lescarbot Histoire de la Nouvelle France.*

Liefde-plichten der Amerikanen wegens hunne Kinderen, en hoedanig.

't Geen wy hier gezegt hebben, voert ons tot de liefde der Ouderen tot hunne kinderen. (a) Men wil dat de Amerikanen het in dit ftuk van de Europeanen winnen; ten minften is 't van de Grieken zeker, die hunne kinderen te vondeling lagen, en van de Romeinen die dezelve verkochten, wanneer zy levensmiddelen om dezelve te onderhouden, gebrek hadden. De Lyflandfche Boeren doen het zelfde, zoo als men ons verzekert; doch zy geeven dit hun gedrag fchyn genoeg, 't welk anders hardt en wreedt voorkomt, zeggende: *dat hunne kinderen veel gelukkiger in handen van vreemden zyn, om dat zy alsdan aan de wreedheit van den Lyflandfchen Adel niet bloot gefteld worden*, die nergens meer uitblinkt dan door zynen hoogmoedt, handelende hunne Onderdanen met meer wreedheit, dan zy hunne honden zouden doen. De Amerikanen hebben ook gaerne veele kinderen: mogelyk niet met die gedachten dat een talryke Nakomelingfchap een Zegen van Godt is, gelyk het gevoelen der Jooden was, maar ten minften geloovende het zelve over een te koomen met het oogmerk der Natuur. Aan deezen laatften Grondregel twyffelt niemant; zelfs niet die geenen die tegen hunnen zin kinderen krygen, en die alleen uit welluftigheit zich met Vrouwen vermengen, genoodzaakt zynde te dulden dat de Natuur haaren voortgang heeft. Alle die van beider Sexen, tot deeze buitenfpoorigheit geraakende, haaten zelfs hunne kinderen die zy voortbrengen, in plaats van die lief te hebben; en dit is den Oorfprong van een geduurigen Oorlog tuffchen de Natuur en de Kuisheit, veroorzaakende zoo veele ongemeene ongeregeldheden, die niet als met de Waereldt zullen eindigen. De Natuur wil dat die alleen hunne driften zoeken te voldoen, geftraft worden wegens het fchandig misbruik, 't welk zy van haar maaken, voorziende hen van Kinderen daar zy niet om wenfchten. De kuisheit, die niets anders is als een gevolg van vroomheit in de harten van alle menfchen ingeprent, volgens welke men genoodzaakt is by zich zelven te bekennen dat de ongeregeldheden des levens de Wetten der Natuur fchenden, is oorzaak van den ondergang der fchepfelen die zy niet kan aanzien, dan als zoo veele beledigingen haar van wegen de menfchen aangedaan. Dit fchynt ons de waare oorfprong van de wreedheit der geenen te zyn die de kinderen buiten een wettig huwelyk gebooren, of de vrugten der ongeregeldheden van beide de Sexen, om 't leeven brengen. Dewyl nu het Huwelyk by de Amerikanen op verre na zoo naauw niet bepaald is, als wel by ons, zoo gefchied het, dat, hoe woeft zy ons ook fchynen, hen echter de onmenfchelykheit en wreedheit zoo verre niet vervoeren, dat zy de vrugten uit de vermenging van beide de Sexen voortgekoomen, zouden vernietigen. Wy gaan noch verder, het belang en de bekommeringen des levens zyn by hun zoo algemeen niet als by ons; en zy hebben geen mishouwelyken te vreezen. Van alle deeze laftige denkbeelden ondaan, trouwen zy wanneer het hen behaagt, en op zodanige wyze als zy het noodig oordeelen. De kinderen die hun gebooren worden, zien zy als een byftand te gemoet, daar wy voor dezelve dikwils als voor eenen laft vreezen. Het is derhalven gewis dat wy, onaangezien de zachtheit onzer zeden, in deezen veel meer afwyken van de natuurlyke denkbeelden dan de woefte Amerikanen: doch dit is niet te verwonderen, alzoo hunne bezigheden oneindig meer bepaaldt dan de onze zyn, hun leven meer gelykformig met de eenvoudigheit der Natuur, en hun verftand bevrydt en ondaan van de meefte omftandigheden, waarvan wy ons geluk doen afhangen. De ondervinding bewaarheit volkomen dit ons zeggen: wy zien dagelyks dat de geenen die hunne harffens het minft te doen geeven, de meefte oplettenheit oeffenen over hunne familie; en dat zy die hun geluk in een klein getal van omftandigheden bepaalen, veele behoorlykheden vinden in de middelmaat, waarmede de Natuur te vreden is.

Tot welke oeffening men de Kinderen, tot jaaren gekomen, doet over gaan.

Wy zullen hier niet wydloopig handelen van de oeffeningen waartoe de Amerikanen hunne kinderen bequaam maaken. Genoeg is 't bekendt dat zoo draa zy maar bequaam zyn om iets te verrichten, men dezelve aanftonds met boog en pylen leert omgaan, of met een foort van een knods waarmede zy hunne Vyanden neder maaken: ook maakt men hen tot de Jagt en in 't loopen bequaam. Alle deeze oeffeningen maaken hen rad en fterk; zy zyn ook weinig onderworpen aan zodanige ongemakken die de zenuwen en gewrigten aandoen, gelyk in Europe; wordende by hun de Natuur geen geweldt aangedaan door eene al te vadzige leefwyze, waaraan wy onze kinderen gewennen; want de natuur fchynt in deeze woefte menfchen vermaak te fcheppen om een juyfte en evenreedige geftalte te doen verkrygen, die een menfch natuurlyk behoort te hebben. Dat meer is, het is zeker dat deeze Volkeren, die

(a) *Lefcarbot Hiftoire de la Nouvelle France*

die byna alles aan de Natuur verschuldigt zyn, by ondervinding geleerd hebben, dat de lichaams oeffeningen veele quaade humeuren verdryft, die anderszins daar door opgehoopt wordende, den omloop van de goede sappen beletten, die tot onderhouding en grootmaaking van 't Lichaam dienen. Men behoeft hier geenszins aan te twyffelen, blykende zulks uit de byzondere manieren by hun in gebruik om hunne meeste ziektens te geneezen. Men merkt ook aan dat het getal der mismaakten en ongezonden by uitnemendheit in eenige Landen van Europe groot is, alwaar de werkzaamheit en lichaamsoeffeningen weinig geacht worden, en dat men niet veel werk zoude hebben om gansche Legers van kreupelen en gebogchelden op de been te brengen. De Aloude Grieken maakten ook veel werk om hunne lichaamen te oeffenen, voornamelyk te Lacedemonië, alwaar het hun tot een schande gerekend wierdt, die zich in hunne Jeugdt niet oeffenden; de Vrouwen zelfs zoo wel als Mannen leerden 'er worstelen. Ook leerde men de kinderen noch geen vyf jaaren oudt zynde, eenen zeer moeyelyken (a) Dans, die aangemerkt wierdt als een soort van aanleiding tot de Krygs-oeffeningen. Wat de Romeinen betreft, deeze betrachtten op verre na zoo zeer, deeze lichaamsoeffeningen niet als by de Grieken onderhouden wierden. In den aanvang der Republyk waren zy wakkere Krygslieden en zeer werkzaam; doch naderhandt zich alleenlyk bezig houdende met de overwinning der Waereldt, besteedden zy naaulyks eenige hunner ledige uuren tot het bevlytigen der konsten en wetenschappen, die zy laat genoeg van de Grieken ontfangen hadden: Evenwel hoe het ook zy, het is zeer waarschynlyk dat hun leven veel werkzaamer is geweest dan het onze. En ten opzigte van de oude Germannen en andere Volkeren, waarvan ons noch eenige Gedenkteekenen zyn overgebleeven, zeker is 't dat zy hunne kinderen genoegzaam op gelyke wyze als de Amerikanen hebben opgebragt.

Hoe de Amerikanen gansch geen werk van Kunsten en Weetenschappen maaken.

De Inwooners deezer Nieuwe Waereldt gaan omtrent de opvoeding hunner kinderen niet verder, en laaten het by de oeffeningen daar wy van gesproken hebben: zy bemoeyen zich zeer weinig met de aanqueeking van het verstandt, zoo noodzaakelyk om den mensch tot de Overdenking bequaam te maaken, en hem boven de beesten te verheffen. De weetenschappen zyn hen vreemd, en zy hebben geen kennis van eenige andere kunsten, dan die de noodzaakelykheit hen op 't ruwste tot hun levens onderhoudt heeft doen uitvinden. De geringe grond-kennis die zy behouden hebben van de Godheit, van hunnen oorsprong, en van hun noodlot na dit leven; deeze heuschlyke en vriendelyke pligten, die zy alleen omtrent hunne Vrienden oeffenen, en altoos aan hunne Vyanden weigeren; deeze zwakke glinstering van deugdt die men in hun bespeurt, en die gevoelens van rechtmaatigheit, waardoor zy tusschen eene geweldige en eene rechtvaerdige bezitting zeer wel onderscheid weeten te maaken; al het zelve is slechts een overblyffel der navolging van hun, daar zy 't leeven aan verschuld zyn, een uitwerksel van het natuurlyk licht, dat nooit geheel in den mensch wordt uitgebluscht; schoon men omtrent de Straat van Magellaan wel menschen vindt, die zoo woest zyn, dat men zoude gelooven dat zy van dit licht geheel ontbloot waren. Maar indien men slechts eenige maanden met deezen Landaart konde omgaan, zoude men wel haast gewaar worden, dat zy genoodzaakt zyn een Regel en eenige Wetten hen door de Natuur ingegeeven op te volgen, die door een goede opvoeding verder uitgebreidt en verbeterdt worden zou. Onaangezien wy gezegd hebben dat de Amerikanen den Geest hunner kinderen verzuimen te versieren, en hen te leeren volgens Grondregelen te leeven, zoo zullen wy echter in het vervolg van dit Werk hier omtrent eenige uitzonderingen maaken, wanneer wy zien zullen hoe de Mexikanen hunne kinderen veertien of vyftien jaaren oud geworden in handen van de Priesters over geeven, om hen in de kennisse van den Godsdienst en in hunne plichten te laaten onderwyzen; alsmede welke de gronden der opvoeding waren, by de Peruanen en eenige andere Volkeren der Nieuwe Waereldt in gebruik.

Hoe zy de gewoonte hebben hunne Kinderen den Naam te geeven.

Wy vinden by *Lescarbot*, te vooren meermaalen aangehaald, het volgende, aangaande de Naamgeving. By de Inwooners van Nieuw Vrankryk, zegt deeze Schryver, (b) draagt de oudste Zoon den naam zyns Vaders met byvoeging van een lettergreep aan 't einde des naams, by wyze van verkleining; als by voorbeeldt, de oudste Zoon van *Membertou* zal genaemt worden *Membertouchi*, 't welk betekend de kleine of jonge *Membertou*. De geene die nu aan dien oudsten Zoon volgt, ontfangt van zynen Vader een naam naar zyn welgevallen, en zoo 'er een derde volgt, dezelve wordt genaamt gelyk den tweeden met een verkleinig, als den eersten: zodat indien de twee-

de

(a) *De Wapendans.*
(b) *Histoire de la Nouvelle France.* L. 3. Chr. 2.

de zoon *Actaudin* heete, zal de derde *Actaudinech* genoemt worden. Zynde deeze laatste lettergreep veranderlyk naar den eisch der byzondere benaamingen. Aldus wordt in 't Italiaansch van *fanciullo*, Kindt, gemaakt *fanciullino* klein Kindt, en van *ragazzo*, Jonge, *ragazzetto* kleine Jongen. Wanneer nu de Vader of oudste Broeder komt te sterven, veranderen de overige kinderen van naam om het droevig herdenken, dat de naam des overledenen telkens doet opkomen, te ontgaan. In 't voorbygaan moeten wy aanmerken dat deeze *Lescarbot* niet goedkeurt dat men aan dien Landaart den naam eens Christen zoude geeven, achtende zulks eene verontheiliging. En om dit zeggen te bewyzen, brengt hy het voorbeeldt van Alexander den Grooten by, die niet wilde dat iemant zich Alexander zoude laaten noemen, of hy moest zich dien naam door blyken van zyne deugdt waardig maaken.

De Brasilianen geeven hunne kinderen een naam naar het eerste dat in hunne gedachten voorkomt, of naar het voorwerp dat hen het aangenaamste is. Eveneens zyn ook de naamen der *Mexikanen* en *Peruanen*. Zy hebben ook naamen waarmede zy eenige uitmuntende hoedanigheden, of aanmerkelyke gebreeken te kennen geeven. Wy willen hier geen gewag maaken van deeze die eenige overeenkomst met de naamen der oude Hebreën hebben, vermits die veeltydts dienden om eenige aanmerkelyke geschiedenissen weder in 't geheugen der menschen te brengen. Zulks blykt noch hedendaags in de naamen der tegenwoordige Oosterlingen. Meer andere aanmerkingen zoude men in 't algemeen, over allerlei soorten van naamen konnen maaken. Doch wy zullen het hier by laaten.

V. HOOFDTSTUK.

Van de TAALEN *der* AMERIKANEN, *enz.*

Met welke eigeschappen de Taalen der Amerikanen verzelt gaan;

De Taalen der Amerikanen hebben haare landeigenschap, bepaalingen, en wisselvalligheden gelyk de onze, en (a) zelfs is de zelve in de eenen Provincie (b) gansch verscheiden van die eener andere Provincie, gelyk by ons. Deeze taalen moeten zeer aanmerkelyke en zeer schielyke veranderingen onderworpen zyn, indien het waar is dat het Canadeesch Woordenboek van *Jacob Quartiër*, die omtrent het jaar 1533. in dit Landt zyne togten deedt, (c) van de Franschen niet verstaan wierdt, die ten tyde, van *Lescarbot*, die deeze aanmerking, tachtig jaaren na de Zeevaart van *Jacob Quartiër* gemaakt heeft, te Canada aanquamen Zodanige schielyke veranderingen moeten toegeschreeven worden aan de verdorvenheit die de Europeanen in de Amerikaansche taalen gebragt hebben, en aan de gewillige, en dikwils gedwongene verplaatsingen deezer Volkeren, wier Woonsteden en Dorpen gestadig aan de Magtigsten overgingen, zoo lange tot dat deeze weder door anderen daar uit verdreeven wierden.

Die der Peruanen aangemerkt.

De Peruanen bedienden zich eertyds in de verborgenheden hunner Godsdienst van eene byzondere taale, die alleen van hunne Priesteren verstaan wierdt. Verscheidene Volkeren in ons Waereldtsgedeelte (d) oeffenen zulks insgelyks, ja strekken het zelve uit, tot veele zaaken de Wetenschappen betreffende, wier verborgenheden zy bezwachtelen in eene taale die het gemeen niet verstaat.

Van welk een aart de Taal der Canadezen is.

Zie hier eenige aanmerkingen die wy uit *Lescarbot* over de taalen van *Canada*, getrokken hebben. Het is de Volkeren van *Canada*, 't zy door onagtzaamheit of door eene quaade gewoonte, die echter door oplettendheit wel kan te niet gedaan worden, onmoogelyk, eenige zekere lettergreepen, of zekere letteren wel uit te spreeken. Aldus veranderen zy de V. in B. en de F in P. en van de U. klinkletter door een andere

(a) *Lescarbot.* Livre 3. *Ch. VII. de l'Histoire de la Nouvelle France.*

(b) *Lescarbot* zegt, *in eene zelfde Provincie.* Het schynt, dat hy door Provincie verstaat een geheel Landschap, gelyk als *Virginië* of *Florida.* Deeze verscheidenheit van taalen gaat noch verder, zoo het waar is, dat men een tolk om elkander te verstaan noodig heeft, op slechts een tusschenwyte van tien uuren. Zie *Hennepin* pag. 305. in zyne *Nouvelle Decouverte dans l'Amerique Septent. Te Utregt* 1697. gedrukt.

(c) *Lescarbot* zegt in zyne *Histoire de la Nouvele France* L. 3. Ch. VII Dat de Volkeren van Canada eene byzondere Taal hebben, alleen by hun bekend, „'t welk my doet twyffelen, voegt hy 'er by, aan het geene ik „gezegt hebbe, dat de Taal, die ten tyde van *Jaques Quartier* te Canada gesprooken wierdt, niet meer in ge„bruik is; want om met ons te regt te raaken, spreeken zy de Taal die ons het verstaanbaarste is; waar „onder veel Biskaaisch vermengt word.

(d) De Siammers en Chineezen. Dit is een algemeen gebruik door geheel Oostindiën.

re klinkletter voorgegaan, maaken zy *Oe*. Voeg hier by, dat ieder taal in haare uitſpraak verſcheidene moeyelykheden heeft, die een vreemdeling niet dan na een lange oplettendheit te booven komt. De Franſchen en Hollanders konnen de *th* der Engelſchen bezwaarlyk uitſpreeken: insgelyks is de *ch* der Hoogduitſchen zeer moeyelyk voor de Franſchen, voornamelyk zoo dezelve door een medeklinker gevolgt wordt, en de Duitſchers konnen insgelyks de ſmeltende *ll* der Franſchen niet wel uitſpreeken. Zelfs iemant, die eene vreemde taal reeds wel verſtaat, heeft dikwils veele moeite om te beletten dat hy onder die taal niet verſcheidene byzondere manieren en ſpreekwyzen van zyne moedertaal vermengt. Dat meer is, men zal, om zoo te ſpreeken, den aart en 't merkteeken van zyne Natie openbaaren, in de klankteekens en uitdrukkingen der taale daar men zich van bedient om zich te doen verſtaan. Het Hollandſch voert met zich de zwaarmoedigheit en grovigheit dit Land eigen; het Hoogduitſch de ruwheit en hardigheit genoegzaam eigen aan Duitslandt; het Engelſch de ligtvaerdigheit deezer Natie; het Spaanſch zyne pocheryen; het Italiaanſch zyne weekheit; en het Franſch zyne fierheit. Dit moet ons doen gelooven, dat men 't zelfde by de Volkeren van Weſt-Indiën ontmoet.

Aanmerkingen over de Amerikaanſche Taalen en waar toe die betrekkelyk geacht worden.

Wy hebben noch twee of drie aanmerkingen over de taalen der Amerikanen te doen. Het blykt uit de ſtaaltjes die ons de Reizigers van dezelven hebben gegeeven, dat de minſtbeſchaafdſte de eenvoudigſte zyn. De reden daarvan is natuurlyk; men kan de Volkeren van Amerika byna vergelyken by de kinderen, zy hebben geen van beiden de magt om van de eenvoudigheit der natuur af te wyken; en dit gebrek van bequaamheit of ondervinding noodzaakt hen hunne taal te bepaalen aan een klein getal van woorden en uitdrukkingen, die veele onderſcheidene denkbeelden konnen beteekenen naar het voorwerp daar men van ſpreekt. Aldus wordt de Maan by eenige Volkeren van Amerika de *Zonne des Nachts* genaemt; en de Hebrêen noemden het Graf een *Huis der Levenden*. Deeze laatſten hadden ook een woordt, 't welk *openen* en ook *ontdoen*, beteekent, (a) alzoo deeze twee denkbeelden zeer gelykformig zyn; waarom een kindt willende dat zyne Voedſter hem zyne ſchoenen of handſchoenen zal uittrekken, zeer gevoeglyk zal vraagen dat zy hem dezelve opent. In deeze natuurlyke eenvoudigheit moet men ook de reden zoeken, waarom de Amerikanen en de kinderen zich dikwils bedienen van het *Infinitivum* of de *onbepaalde wyze*, in plaats van het *Imperativum*, de *gebiedende* of van 't *Preſens* de *tegenwoordige tydt*. Met een woordt, in deeze eenvoudigheit vindt men den oorſprong van de gebreklykheit der woordledekens en bindingen, zoo gemeen in de taale der Amerikanen, en in de uitdrukkingen der kinderen, die eerſt beginnen te ſpreeken.

Als mede de wat de woorden deezer Taale aangaat.

Noch een Aanmerking hebben wy over de Wortelwoorden en Eenſyllabige woorden te doen. De Wortelwoorden zyn, om eigentlyk te ſpreeken, de kindsheit der taale. Deeze onze vergelyking wordt beveſtigd door de eerſte afgebrookene klanken der kinderen die eerſt leeren ſpreeken. Dezelve zyn alle Een-ſyllabig; en zoo draa zy wat beginnen te ſpreeken, gebruyken zy meeſt Tweeſyllabige woorden; tot dat zy eindelyk na een langwylige oeffening zig aan woorden van meer lettergreepen gewennen.

Het zoude derhalven geen ongerymdheit zyn, indien wy ſtaande hielden, dat eenige kinderen, afgezonderd van allen omgang met bejaarde lieden, en geen middel gegeeven wordende om zich met elkander te onderhouden, alleen door de weinige woorden, die zy tot op hun vyfde of zesde jaar gehoord of geleerd mogten hebben, onder malkander eene zeer eenvoudige en zeer korte taal zouden voeren, die alleen beſtaan zoude uit woorden van een of twee lettergreepen. Wy meenen zulks te konnen bemerken in de taalen van verſcheidene Amerikaanſche Volkeren. Deeze taalen zyn gebleeven als in een ſoort van kindtsheit, wegens de weinige gemeenſchap die zy met andere menſchen gehad hebben. Met een woordt, de eenvoudigheit hunner taalen, en die hunner denkbeelden hebben eene zelfde oorſpronk.

En hoe zy geen gebruik van letteren hebben gehad.

Wy hebben niet konnen bemerken dat de Weſt-Indiaanſche Volkeren het gebruik der letteren hebben gehad, en wy zullen elders op zyn tydt en plaats van de Hieroglyphiſche of Zinnebeeldelyke Merkletters der Mexikanen en der *Guappas* van Peru ſpreeken, die mede by verſcheidene andere Volkeren van 't Zuidelyk Amerika in gebruik waren. *Hennepin* en eenige andere Reizigers verhaalen, dat de woeſte Amerikanen zich niet genoeg konnen verwonderen, hoe het mogelyk kan zyn dat men met behulp van ſchrift en papier aan anderen zyne gedagten kan mededeelen, die verre van ons zyn; geloovende dat 'er eenige tovery mede vermengd is.

(a) פתח.

VI. HOOFDT.

VI. HOOFDTSTUK.

Van de KLEEDING *der* AMERIKANEN.

Hoedanig de Amerikanen zich kleeden, aangemerkt.

De Volkeren van Amerika gaan niet alle naakt, en die onder hen naakt gaan, bedekken meest alle eenige deelen die de betaamelykheit gebied te dekken; wy konnen evenwel de schaamte geenszins onder deeze denkbeelden die men *ingeschapene* noemt, stellen, zy komt ons alleenlyk als een uitwerking van de opvoeding en de gewoonte voor. Eigentlyk is 'er niets schaamachtigs noch schandelyks in de Natuur; dit ziet men in de kinderen die van natuure geene schaamte in zich te ontdekken hebben; zy worden niet schaamrootover hunne naaktheit maar zoodraa men hun de gevolgen der naaktheit heeft beginnen te leeren, en het denkbeeldt dat alle menschen van dien staat moeten maaken, neemen zy de schaamte aan, en worden insgelyks schaamroodt gelyk hunne Ouders en Onderwyzers. Waar komt het dan van daan, dat eenige deezer Volkeren, zonder eenige opvoeding, en zonder het minste denkbeeldt van welbetaamelykheit en eerbaarheit, het deel hunner naaktheit, dat niet behoord gezien te worden, dekken? Waarop wy antwoorden, dat deeze gewoonte ligt door een langduurige overlevering by hen is onderhouden geweest, schoon zy van ongeheugbaare tyden af de oorzaak daar van vergeeten hebben. Hunne eerste Voorouderen konden mogelyk wel de gedagtenis der ongehoorzaamheit der eerste menschen hebben behouden, die de naaktheit zoo schandelyk heeft doen voorkomen, dat de min kuischsten zelden zekere naakte voorwerpen konnen zien, zonder al zoo ligt schaamrood te worden, als of zy waarlyk smerte leeden door dezelve te aanschouwen. Eenige woeste Volkeren hebben zoo weinig kennis van de gewoonte om zich te dekken, dat zy zich zelven aan anderen die gekleedt zyn met zoo veel eenvoudigheit en onwetenheit vertoonen, als een kindt van drie of vier jaaren Dit is niet om dat zy eigentlyk onbeschaafder zyn dan de anderen: maar zy hebben het ongeluk gehad van eerder zodanige denkbeelden verlooren te hebben, die andere Volkeren, alzoo woest als zy, enkelyk door een uitwerking van 't geval hebben weeten te behouden.

En hoe by andere Volkeren in gebruik gebragt.

De Aloude *Picten* wisten noch niet van kleedinge ten tyde des Keizers *Severus*; doch zy toonden zich gevoeglyk in 't gevolg door den omgang die zy met de Romeinen hadden; en de gewoonte van zich te kleeden, die onder hen aangenomen wierdt, was eene uitwerking van die beschaafdheit en welbetaamlykheit, die hen door de Romeinen ingestort wierd. De noodzaakelykheit hadt hier geen deel aan. De *Hottentotten* van de Kaap de Goede Hoop, en verscheidene andere Afrikaansche Volkeren gaan noch alle naakt, alsmede eenige Eilanders nabuuren van Asië. Het zwart en de vuiligheit dient eenigen tot een dekzel, en de verwen zyn daartoe weder in gebruik by anderen. Ook konde het wel eens gebeuren dat deeze Volkeren de *mode* volgden, en in 't vervolg hunne kleedingen alzoo verscheiden maakten als wy. De geenen, die onder hun eenige zorg voor hunne schaamte hebben, bedekken zich van vooren met een stuk linnen of met beeste-vellen, die zy zoo goed als zy konnen om hun middel vast maaken, en treeden aldus voort, met al zoo goede gedachten van zich zelven, als den allerbest gekleedsten Europeaan. Men behoeft dan geenszins te gelooven, dat de gewoonte van zich te kleeden een uitwerking van den Godtsdienst of van de Reden is; men kan wel Godsdienstig en redelyk zyn, schoon men naakt is, en zich gewennen het lichaam van een mensch in eene naakte gestalte te aanschouwen, gelyk men zich gewent Houte of Steene Beelden zonder kleeding te zien. Wy willen hier mede echter de naaktheit deezer Amerikanen niet voorspreeken; behalven dat een groote menigte der Vrouwelyke Sexe door zich te ontkleeden veele voordeelen zoude missen, zoo moet men ook nooit scheurziek in 't stuk der gewoontens zyn, die verre van de beschaafdheit en Godsvrucht nadeelig te zyn, in tegendeel aan beiden veel nut konnen toebrengen.

Coreal (a) zegt ons, dat de Mannen dat deel in een Koker draagen, 't welk de betamelykheit wil, dat men verberge, en zelfs, voegt hy 'er by, „men verzekert, „dat zy sommige plaatsen daar de Spanjaar„den niet verkeeren, deeze Kokers met „goudt en met paarlen versieren; vergelykt deeze plaats met eene andere diergelyke van *Brantome*, (b) daar hy spreekt van 't gebruik

(a) *Voiages aux Indes Occidental To.* 1. *pag*: 143.
(b) *Vies des Dames Galantes de son tems.*

bruik, dat zommige Vrouwen van eenige aardige Minnekramerytjes maaken.

Met welk een gewoonte zich de Noordelyke Amerikanen kleeden, aangeweezen. De Volkeren die zich in 't Noordelyk Amerika kleeden, draagen op den rug een Mantel van Bevervellen aan elkander genaait; andere draagen maar alleen op de schouderen het Vel van een Beer of van eenig ander Wildt Gedierte. Deeze kleeding is de allereenvoudigste, en ook de natuurlykste, en oudste. De geenen die zich bedekken met Vederen, met eenige lymagtige Stoffe bestreeken, om op hun lichaam te kleeven, wyken reeds van deeze eenvoudigheit af, en beginnen tot de ydelheit der optooiselen te vervallen. De Canadeezen hangen hunnen Mantel van Beestevellen om hunnen hals, zadanig, dat zy gemeenlyk een arm buiten deeze kleeding houden; maar als zy in huis zyn, leggen zy den zelven af, indien het niet zeer koudt is. De Vrouwen hebben een Gordel om den Mantel; en des winters draagen zoo wel de Mannen als Vrouwen dikke Mouwen van Bevervellen. Deeze manier van kleeding is weinig verschillende met die der (a) Oude Hoogduitschers. Eenige andere Volkeren (b) bedekken zich met een soort van Matten. Aangaande de beenen, zegt *Lescarbot*, dat de *Canadeezen* ter jagt gaande, *zich bedienen van koussen, die ruim en wyd zyn gelyk onze Laarskoussen, welke zy om hunnen Gordel vast maaken, zynde daar aan ter zyden van buiten een groot getal Nestels zonder Malien.* Dit schoeisel heeft eenige gelykheit met onze Hansoppen of Aperokken. Somtyds omwinden zy de beenen, in plaats van koussen, met een stuk stof, dat zy onder de knie vastbinden, en *Mitassen* noemen, volgens 't geene ons in een Reisbeschryving wordt verhaald (c).

Hoe eenige een gewoonten van hun hair te draagen hebben. (d) Deeze zelfde Volkeren gaan gemeenlyk blootshoofds, met het hair hangende over de schouderen; zonder het zelve te knoopen of te binden. Somtyds binden de Mans wel een gedeelte van 't zelve op de kruyn by een, en laaten de rest hangen. Daar zyn 'er die hun hair aanqueeken, andere in tegendeel die het geheel affnyden, of branden met steentjes in 't vuur gloeyende gemaakt. Verscheidene deezer Noordelyke Volkeren laaten hun hair aan de eene zyde staartsgewyze hangen, en aan de andere zyde branden zy 't tot aan de ooren af. De Floridianen en eenige andere Volkeren, binden het zelve op, als een Paardestaart: de Mannen steeken 'er dan pluimen op als Vederbossen, en de Vrouwen, volgens *Lescarbot*, eene Naalde met drie punten. Verscheidene onder hen smeeren hun hair met Oly, gelyk wy met Jasmyn, en bedekken dan hun hoofdt met dons of kleine Vogelveeren. Dit sieraad is wel vreemd, maar om de waarheit te zeggen, immers was zulks niet minder het goud Poeder der Ouden, of het tegenwoordig Hairpoeder, waar mede onze hedendaagsche Saletjonkers hun hair of Pruiken wit maaken.

Lang hair te draagen, hoe in gebruik geweest. Wy stellen onder 't getal der Gewoontens gelykformig met de Natuur, die van lang hair te draagen, 't welk by de West-Indianen algemeen is. Zoo was het zelve eertyds ook in Gaulen, en zelfs in gansch Europe. Aangaande de Gaulers, het is bekend, dat een gedeelte van dit Landt eertyds genaamt wierdt het (e) *Langhairig Gaulen*; doch wy weeten ook, dat in 't vervolg deeze Gewoonte min algemeen wierdt: het Volk droeg alle zeer kort hair, en alleen de Koningen van Vrankryk droegen geduurende het eerste Stamhuis zeer lange hairen. Het hair van een Zoon van Vrankryk af te snyden, was zoo veel, als of men hem verklaarde van 't Erfrecht tot de Kroon te zyn vervallen. Eer dat China door de Tartaaren overwonnen wierdt, waren de Chineezen alzoo zeer verzot op hunne lange hoofdhairen, als onze Oude Franssen; zy vleijen zich, zegt ons *Maffei*, dat zy op hun uitterste door een goede Bescherm Engel by het hair zullen opgenomen, en ten Hemel gevoerd worden. Wat hunne *Bonzen* betreft, dezelve draagen het kort, om dat zy als afzonderlyke Dienaaren en Raadslieden der Godheit, zodanig een hulpmiddel niet noodig hebben.

Blootshoofdts te gaan hoe een aloude gewoonte. Het was by de Ouden genoegzaam eene gewoonte blootshoofds te gaan, en men merkt aan, dat by de (f) Egyptenaren het hoofdt niet gedekt wierdt, als in een tydt van droefheit. In den beginne hielden de Romeinen dezelfde gewoonte, doch verlieten die weder allenks. Mogelyk was deeze gewoonte op een gevoelen gegrondt, 't welk gansch niet onredelyk is, namelyk, dat de lucht de Hoofden hart maakt en dezelve meer vastigheit doet bekomen, dan die anders wel zou-

(a) Deeze bedekten zich alleen met Beestevellen die een grootgedeelte van hun lighaam ongedekt lieten. *Cæsar* in zyne *Comment:*
(b) *Lescarbot Histoire de la Nouvelle France L.* 3. Ch: 9.
(c) To: V. *Recueil de Voiages au Nord.*
(d) Deeze plaats vindt men by *Lescarbot.*
(e) *Gallia Comata.*
(f) De Joden en de Carthagers enz. hadden dezelve gewoonte. Zie *Solerius de pileo.*

zouden hebben, gedekt blyvende. Indien dit gevoelen doorgaat, zoo is 't niet te verwonderen, dat de Engelschen zoo wel met den Kop konnen vegten, dewyl zy van jongs aan gewendt zyn blootshoofdt te gaan.

En gekrulden hairen te draagen by wien in gebruik.

Doch eer wy hier van afscheiden, zullen wy uit *Lescarbot* noch twee of drie Aanmerkingen by brengen, waarin hy toont, hoe veel overeenkomst de Amerikanen met eenige andere Volkeren ten opzichte van het Hoofdtversierſel hebben. „ De Gotthen, zegt hy, laaten hun hair met „groote gekrulde lokken, over de schouderen hangen even als wy van de Noordelyke Amerikanen gezegd hebben; de Zwaben, een Volk in Duitslandt, krulden, „knoopten, en maakten het zelve op hun„ne kruinen vast, gelyk wy vande *Souroqueezen* en *Armouchiqueezen* gezegd heb„ben. Verschillende de *Armouchiqueezen* „met de *Souriqueezen* en andere Volkeren „alleen daarin, dat de eerste het hair van „vooren uittrekken en half kaal zyn, 't „welk de andere niet doen. In tegenstel„ling van deeze Volkeren, verhaalt ons „*Plinius*, dat by het hellen van 't Gebergte „*Riphea*, eertydts een Landstreek der A„rympheers was, die wy nu Moscoviten noe„men,.... die alle zoo Mans als Vrouwen „geschooren wierden, houdende het voor „schande eenig hair op het hoofdt te draa„gen. Hier uit ziet men, hoe een manier „van leeven op d'eene plaats aangenomen; „en op de andere verworpen wordt ".

VII. HOOFDTSTUK.

Van der AMERIKANEN LIGHAAMS VERSIERSELEN.

Hoe de Amerikanen zich versieren en optooien.

De Verwe waar mede de West-Indianen hun aangezigt bestryken, is een soort van blanketsel, doch veel grover, en wordende veel dikker gesmeert dan dat van onze Dames en Hofjonkers: maar het schynt echter, dat 'er de Indianen van Amerika ten deele het zelfde mede beoogen, en dat de eenvoudige natuurlyke schoonheit hun noch niet genoeg kan treffen en voldoen. Onze Dames en Saletjonkers door ouderdom, als anderſins beginnende te vervallen, blanketten zich ook, om het ongelyk, dat de Jaaren en de ongebondenheden in de Natuur veroorzaaken, te herstellen; doch de Indianen zoeken het zoo verre niet, strekkende de Verwen voor hun niet anders als tot Versierſel.

Het gebruik van blanketsel een aloude gewoonte, en hoe de aloude Volkeren een gewoonte van zich te beschilderen hadden.

Het gebruik van 't blanketsel is zeer oudt: de Profeten hebben 't al onder de Jooden bestraft. De Romeinen beschilderden zich somtydts geheel met roode verwe, en zelfs hunne Goden. De Moorenlanders en verscheidene andere Asiaansche Volkeren, bedienden zich van dezelve kleur. De Picten lieten 't'er noch niet by; zy (a) *Matasseerden* hunne lichaamen met allerlei figuuren van Beesten, zelfs van hunne eerste kindsche Jaaren af. Deeze Versierſelen, die ons zeer onbetaamelyk zouden voorkoomen, behaagden hun zoo zeer, dat zy zich geduurende een tydt lang niet dorsten kleeden, uyt vreeze van die schoone Schilderyen, daar zy hunne lichamen dus mede opgeschikt hadden, te bederven. De Amerikanen bedienden zich van verscheydene kleuren om zich te *Matasseeren*; en in hun aangezigt gebruykten zy meest blaauw, rood, zwart en wit; schoon het elk vrystondt daar omtrent zyn eigen zinlykheit te volgen. Zy verwden insgelyk hun hoofdt, armen, beenen en dyen, en op dat 'er de teekens al hun leeven lang van duuren zouden, na dat zy 'er de teekening van op de huydt gemaakt hadden, (b) prikten zy met een naalde of een scherpgemaakt stukje been, in 't vleesch, tot dat het bloede; waar na zy die plaats sterk wreeven met een poeyer van zodanig een kleur, als een die zich *Matasseeren* liet, begeerde.

(c) De Picten bedienden zich hier toe van een Yzer Werktuig: maar de Gotthen maakten hun aangezigt en lichaam rood met Vermillioen. Hier uit ziet men dat de gewoonte van zich te verwen van ouds by verscheyden Volkeren van onze Waereldt voor deezen in zwang heeft gegaan; en dat ons blanketsel, 't welk een fynder en dunner vermenging van Verwen is, dan dat der Amerikanen, eenigzins op de aangezigten der allerbeschaafsten aan de Hoven van Europe

D 2 rope

(a) Dit is het woord dat de Amerikanen gebruiken, om deeze wyze van beschilderen uyt te drukken.
(b) *Voiages au Nord Tom. V.*
(c) ——— *Ferroque notatas*
Perlegit exangues Picto moriente figuras.
Claudian. de Bello Getico. V. 417.

rope de plaats van 't eerste bekleedt.

Als ook Merkteekenen van onderscheiding te draagen, en hoe.

Noch komen ons hier verscheydene andere veel vreemder en ongewooner Versiersels voor, dan die der kleuren. De (a) Virginianen drukken zich op den rug zeekere tekens uit, waar uit men zien kan onder welk Hoofdt zy leeven: waar van men ook een voorbeeldt by de Romeinen heeft, wier Krygsknegten het Keyzerlyk merk voerden, zynde het onder den Keyzer Konstantyn den Grooten een Kruis, 't welk hy hen op de schouderen liet drukken. De eerste Christenen lieten zich uit een grondt van yver en Godtsdienstigheit voor het Kruis onzes Zaligmakers, het zelve Kruis op hunne handen of armen indrukken; en zelfs hedendaags ziet men 'er weinige van de Pelgrimagie van Jeruzalem of van het H. Graf wederkeeren, die niet een diergelyk merkteeken van hunne Geestelyke Opschryving onder de Baniere van Christus vertoonen.

Hoe het snyden en kerven een teken van dapperheit word geacht.

De Brasilianen hebben de gewoonte van zich te kerven, en te snyden. „Alle de „geenen zegt Coreal, (b) die onder hen „voor lieden van achting willen doorgaan, „en die veele Vyanden opgegeeten hebben, „kerven en snyden zich op de borst en in „andere deelen des lichaams; waar na zy de „wonden met een zwart poeder wryven, 't „welk deeze lidteekens afschuwelyk maakt, „en men zoude dezelve van verre voor de „opengesneden Wambussen na de wyze on„zer Voorouderen aanzien.

Onaangezien zulk kerven en snyden by ons in geen gebruyk is; is 't echter zoo niet met eenige andere Sieraden der West-Indianen gelegen. Het onderscheid tusschen hen en ons is, dat in Europe deeze Versierselen enkelyk van de mode afhangen, daar in tegendeel de Amerikanen veel standvastiger altydt dezelve bevalligheit in hunnen opschik vinden, nademaal zy zich aan de gedachten van andere niet kreunen, beoogende alleen 't geene hunne zinnen streelen kan, of hunnen geest een denkbeeldt van zekere glory inprenten. Daarom is 't dat zy de verscheydene verwen verkiezen, die volgens de Natuur het oog konnen vermaaken, en in hunnen tyden van Vrolykheit wel de aller levendigste zyn; ook houden zy veel van 't snyden en kerven, om dat men daar uit oordeelt, dat zy kloekmoedig zyn en een strydbaar Volk. Hoewel de mode by ons de kleuren veel of weinige doet achten, zoo is 't echter gewis, dat het de zinnen overhaalen, en dat wy genoodzaakt zyn om 'er gelyk deeze Volkeren van te moeten oordeelen. Een grondt van Eerzugt zoude ons konnen tot het kerven en snyden doen overhellen; indien onze Overheden een openbaar besluyt afkondigden, dat alle de geenen, die geen zorg droegen van zich op de wyze der Brasilianen te kerven en te snyden, voor lafhartige en vervalle uyt de achting van 't Gemeen verklaard zouden worden. Men zou wel haast duyzenden van menschen zien uitmunten door hunne lidteekens, en mogelyk zoude in zulk een geval wel eenige der blooste door eerzugt aangezet, zich daar toe alzoo gereed vinden als de allerbraafsten. De geenen die voor de pyn vreesden, zouden op middelen bedacht zyn om zich zonder pyn te kerven: en die overwonnen hebbende zoude men trachten, dit kerven en snyden na de wyze der Volkeren, meer en meer te versieren, en aldus zoude de mode daar van in geheel Europe konnen ingevoerd worden. Deeze stelling is zoo gansch vreemd niet: dewyl elk een voor de verachting vreest. En het is gewis, dat voor deezen eenige Brasilianen, die onder hunne mede Landslieden uitmuntten, goedgevonden hebben eene zekere eer te stellen in het kerven en in de lidteekens, welke vreemde gewoonte in 't vervolg door hunne afkomelingen blindeling is opgevolgdt, met verachting der geenen die zulks verzuymden.

Oor- Arm- en Hals-versierfels hoedanig by de Amerikanen in gebruik, en die by andere Volkeren vergeleeken.

De Amerikanen hebben, gelyk wy, het gebruik der Oorringen, Armringen en Halsbanden: doch by hen word dit zoo wel door de Mannen als door de Vrouwen opgevolgdt. Eveneens was het ook by de Alouden, ten opzigte van de Juweelen tot Sieraadt van 't Aangezigt. De Amerikanen hebben ook noch versiersels, die zy aan de neus en aan de lippen hangen. (c) De Oude Hebreen droegen ringen voor 't voorhoofdt, en zelfs door de neus, 't welk noch hedendaags by de Oost-Indianen in gebruik is. De Brasilianen hebben de onderste lip van hunne kindsheit af doorboord, waar door zy tot Sieraadt een wit Beentje, als Yvoir, draagen of in plaats van een beentje steeken zy dikwils door die opening een Jaspis Steen, of een valsche Smaragd; zelfs steeken zy dezelve wel door de wangen. Wat de Oorringen betreft, onnoodig is 't hier een optelling te doen van alle de Volkeren die deeze gewoonte onderhouden: als mede van de zodanigen die het gebruik der Armringen en Halsbanden hebben. De Amerikanen gaan noch verder; zy draagen aan hunne beenen en rondom het lichaam zodanige Versierselen als wy alleenlyk aan den hals en aan de armen

(a) *Lescarbot Histoire de la Nouvelle France.* L. 3. Ch. 11.
(b) *Voiages aux Indes Occident.* Tom. 1. pag. 188.
(c) Genesis XXIV. 47.

armen draagen : maar het beſtaat niet altoos by hun uit Goudt of Edelgeſteente. De Braſilianen hebben een groote achting voor de Hoorntjes en het Glaswerk 't welk de Europeanen hun toevoeren ; en bygebrek van dien, bedienen zy zich van kleine ſtukjes koper, van eenige gekleurde ſteentjes, en zelfs van viſchgraaten ; echter komen zy in deeze ſlegte verkiezing noch verdraagelyker voor dan de Hottentotten van de Kaap de Goede Hoop, die zich met darmen omhangen en opſchikken. Eenige Volkeren van Canada, (a) by Leſcarbot *Armouchiqueeten* genoemt „, hebben, zegt hy, de gewoonte „van aan de gewrigten der handen, en op „den enklauw aan de beenen koopere plaa„ten te draagen, op de wyze als boeyen: „en in 't hangen van 't lyf booven de heu„pen een Gordel gemaakt van kopere pyp„jes een vinger lang, en aan elkander geree„gen ter lengte van den Gordel ; eygentlyk „zo als (b) Herodiaan verhaalt ; dat onder de „Picten in gebruik was, zeggende, dat zy „hunne lichaamen en halzen met yzer om„gordden, achtende zulks een groot ſie„raadt, en een teken dat zy zeer ryk zyn ; „gelyk andere Volkeren, wanneer zy maar „goudt hadden? " Wy moeten hier ook met geen ſtilzwygen voorbygaan de Hoofd-en Voorhoofd-Verſierſelen beſtaande uit veeren van verſcheyden kleuren, grootelyks by de Braſilianen geacht, alsmede de Vederboſſchen der Mexikanen, en de Kroonen van Elants hair rood geverfdt, en op een zelfkant vaſt gemaakt, waarmede die van Canada hunne hoofden omwinden. De waardigheit van deeze Verſierſelen is in Europe zoo geheel onbekend niet, en het gebruik der Pluimen tot ſieraadt heeft 'er zeer lang in zwang gegaan, zynde door de wiſpeltuurigheit der Franſchen nu ſchier geheel verbannen, doch by ſommige andere Europeanen noch in gebruik. De Vrouwen plagten langen tydt mutſen met pluimen te draagen , en vederboſſchen, waarvan de gewoonte noch niet geheel vernietigd is, en wel weder konde ingevoerd worden ; want de modens zien wy dagelyks ſterven en weder herleeven.

De *Tochan* draagt men rondom den hals, beſtaande uit fyne en kleine geele en roode pluimen. De Braſilianen bedienen 'er zich mede van kleyne plaiſtertjes by ons , *Mouches* genoemt , die zy met waſch op hunne wangen plakken : maar dit ſieraadt dient alleen op de plechtige feeſtdagen. Indien nu onze Dames in de plaats van *Mouches* zich van zodanige roode pluimtjes wilden bedienen ; zoude dit zoo qualyk ſtaan? wy laaten van deeze ſchoonheden, de Salet-Jonkers oordeelen.

VIII. HOOFDTSTUK.

Van de SCHOONE GESTALTE *der* AMERIKANEN.

Hoedanig de ſchoonheden met de mismaakt-heden vergeleeken, by verſcheiden menſchen van een verſchillig oordeel zyn.

Men vindt dikwils zodanige algemeene Schoonheden, waarvan een ieder, niemant uitgezonderd , gelykzaam getroffen wordt ; en wederom anderen zoo ongemeen affchouwelyk , dat ieder dit eenpaariglyk moet toeſtemmen. Wy oordeelen dat 'er geen Natie in de waereldt kan gevonden worden, die bequaam is om de geſtalte van een menſch, in een bak gaande, of die van een gebochelde, te konnen roemen ; noch dat iemant van de ſchoonheit van een menſch, wiens mondt geplaatſt is tot daar andere de ooren ſtaan, kan getroffen worden. Het kan wel gebeuren dat men zich juiſt niet altoos even rechtzinnige denkbeelden aangaande de regelmaatigheit der ſchepſelen voorſteld ; maar dat men zich zoo dwaas zoude aanſtellen van een Menſch, wiens hoofdt zyn halve lengte uytmaakt, welgemaakt te noemen, of een Paerdt wiens voeten ongelyk in gedaante en lengte zyn, dit dunkt ons onmogelyk, en het ergert zelfs de beeſten, dewyl men waarneemt, dat die eenige wangedrochten ter waereldt brengen, dezelve dooden of verlaaten. Men zoude hier tegen wel zeggen konnen dat de Schepper van 't Heelal de ſchepſelen geheel anders hadt konnen maaken als die nu zyn ; dit is buyten tegenſpraak : maar onderſteld zynde, dat hy goetgevonden hadt de menſchen gebocheld te ſcheppen , zoo zoude hy die Bochels zekere regelmaatigheit gegeeven hebben, die ons nu onbekend zyn, en waarvan de ſchoonheit alzoo natuurlyk en bekoorlyk zoude voorkomen als die van een fyne en welgemaakte geſtalte.

Wy houden 't voor menſchen, die geen recht denkbeeldt van de regelmatigheit hebben, wanneer zy den neus hunner kinderen breeken en verpletteren, of die hunne hoofden plat drukken ; doch wy ſtellen echter zodanige geenszins in dien rang, die een klein voorhoofdt of rood hair beminnen enz : om dat de laatſten tegen de wetten der re-

(a) Ubi Supra Cap. 12. (b) *Herod.* L. 3. Cap. 47.

gelmatigheit niet ftryden. Wat de eerften belangt, het is bekend, dat de Afrikaanfche Mooren ingevalle neuzen en groote neusgaaten, meer achten dan de groote en haviksneuzen. In Amerika vindt men 'er ook die dezelve verkiezing en noch vreemder hebben. De Brafilianen verpletteren den top der neuze van hunne kinderen, en deeze vreemde ontfiering van het fraaifte deel des aangezigts, gevoegd by de openingen die zy in de wangen hebben, moet in onze oogen affchuuwelyk fchynen. De Volkeren van *Miffiffipi* hebben mede geen redelyker denkbeelden van de fchoonheit. Zy vinden een groote bevalligheit, zegt zeker Schryver, (a) in de fpitfe hoofden, die byna van gedaante als een myter zyn. De omftandigheden van zyn verhaal zyn te merkwaardig om die niet aan te haalen. „ „ De Moeder, zegt hy, legt haar kindt op „ een plank neder met de huit van eenig „ dier overtrokken, welke plank aan het een „ eind een gat heeft daar hoofdt in legt, „ zynde veel laager dan het overige. Het „ kindt hierop naakt uitgeftrekt leggende, „ fteekt de Moeder des kinds hoofdt in dit „ gat, en legt op het voorhoofdt en onder „ het zelve een klomp vette aarde, die zy „ uit al haar magt tusfchen twee kleine plank- „ jes famen bindt. Het kindt fchreeuwt „ daardoor niet weinig en wordt paers en „ blaauw, zodanig dat men dikwils uit zyn „ neus en ooren een wit lymig vogt ziet loo- „ pen, terwyl de Moeder dus op het voor- „ hoofdt drukt. In die geftalte moet het „ kindt alle nachten flaapen, zoo lang tot „ dat het bekkeneel die figuur bekomen heeft, „ die de gewoonte vereifcht.

Waarom de eene Landaart bruinder dan de andere zy, aangemerkt.

Men ziet dat de Amerikanen van 't Noordelyk Amerika zeer bruin zyn, of ten minfte van een olyfkleur, gelyk de Spanjaarden en Portugeezen; en men wil dat deeze kleur voortkomt van de (b) Olie en 't Vet waarmede zy zich fmeere, om van de Vliegen en Wefpen bevryd te zyn: maar deeze reden fchynt ons niet voldoende. De Samojeden en Groenlanders, in een veel kouder lugtftreek leevende dan die der Canadeezen en Volkeren van *Miffiffipi*, en by gevolg minder voor 't fteeken der Vliegen bloot gefteld, ziet men evenwel dat meer verbrand en geel zyn dan de andere. Het is nogtans te verwonderen dat de Amerikanen die tusfchen de twee Keerkringen woonen, zoo zwart niet zyn dan de Afrikanen leevende onder het zelfde Aardkloots gedeelte. De geenen die de oorzaak van de Zwarte kleur der Afrikanen in den Vloek Noachs ftellen, over de Nakomelingfchap van Cham uitgefprooken, konnen 'er niet mede door, als op den Predikftoel; en om hen tegen te fpreeken, heeft men alleen het getuigenis der Eyptenaren noodig, die den naam van Cham hunnen Vader langen tydt behouden hebben, en echter niet bruinder dan de Spanjaarden zyn. Wy willen het derhalven liever houden met de redenen door *Lefcarbot* (c) bygebragt. „ De brandende hitte van Lybië „ die de zwartheit der menfchen veroor- „ zaakt, komt niet voort van de wyduitge- „ ftrekte Landen die de Zon befchynt, eer „ dezelve aldaar komt; van waar de hitte „ altydt door de fnelle beweeging der Zon- „ ne overvloediger aangevoerd wordt; hiertoe „ helpen ook veel de groote Zandvlaktens, „ die deeze groote hitte licht ontfangen, „ wordende door zoo een menigte van rivie- „ ren niet befproeidt als Amerika, 't welk „ meer dan eenig gedeelte der Waereldt „ van Beeken en Rivieren overvloedig ver- „ zien is, en dit Landt een geftadige ver- „ verfching geeft, waardoor een gematig- „ der lugt veroorzaakt wordt. Het aerd- „ ryk is 'er ook veel vetter, behoudende „ langer den dauw des Hemels, die 'er ook „ overvloediger valt, alsmede den regen „ ter oorzaake als gezegd is ...... Behal- „ ven dit alles breid de Zon, de Landen „ van Afrika verlaatende, haare ftraalen „ over een vogtig Element langs eene zoo „ groote tusfchenwytte uit, dat ze onder- „ tusfchen veele dampen optrekt, en een „ groote menigte daarvan met zich in die „ deelen der Waereldt fleept; dit alles „ veroorzaakt dat de kleur deezer beide „ Volkeren wegens de gematigdheit hun- „ nes Lands, zeer verfcheiden is. Wy zyn overtuigt dat de zwartheit der Moorenlanders, en der Volkeren van Guinee enz: van de Lugtftreek voortkomt die zy bewoonen en van de hoedanigheden, die het zaadt daar zy uit worden voortgeteeld, aldaar verkrygt, 't welk vervolgens van geflacht tot geflachte overgaat.

Waarin by eenige de fchoonheit van 't hair.

Om nu ook iets van 't Hoofdhair te fpreeken; de Amerikanen zoo Noordelyke als Zuidelyke draagen het zelve (d) zwart en lang: en men wil ons verzeekeren dat ze,

zoo

(a) *Voiages au Nord. Tom.* V.
(b) *Lefcarbot* ubi fupra. (c) Ubi fupra.
(d) De Canadeezen beminnen het zwart hair, en dat wreed en glimmende van vettigheit is; zy fpotten met gekrulde hoofden, en mogen niet lyden dat men een baardt draagt. Deeze plaats vindt men by *La Mothe le Vaier lettre* 145.

heeft bestaan, en welke kleur de schoonste geacht.

zoo ligt niet grys worden als de Europeanen. Ook zyn zy minder zorge onderhevig, en leeven minder ongebonden dan deeze, zynde dit twee oorzaaken van (b) een al te vroegen ouderdom. De schoonheit van 't hair belangende, zoo is dikwils onze verkiezing daar omtrent mede al vry vreemd. (c) Eertyds hieldt men veel van hair dat ros van kleur was, en tegenwoordig kan men het naaulyks meer dulden: de (d) Egyptenaren haatten insgelyks de blonde en rosse hairen, om dat Typhon de gezwooren Vyandt van *Osiris* ros was: en wie weet of men onder hun de gewoonte niet had van het met verachting *Typhons hair* te noemen, gelyk men 't by ons (e) *Judas hair* noemt? Voor 't overige zoude het moeyelyk vallen het oordeel voor een blonde of bruine te vellen; alzoo elk zyne waardigheit heeft: de flaauwe bekoorlykheit van een blonde, komt eenige behaaglyk voor, anderen wederom de levendigheit van 't bruine.

(f) *Qui dit brunette il dit spirituelle*
Il dit aussi vive comme un Demon.

Dat is:

Wie een bruinnetje zegt,
Verstaat een geestig zwiertje:
't Welk klaarder uitgelegt,
Verwekt een duivels viertje.

De gewoonte van den Baardt hoe in gebruik.

Doch indien men zich aan de beslechting der aloude Dichteren houdt, zal men zekerlyk ten voordeele de (g) blonde een uitspraak doen. Wat de Baardt aangaat, men zegt dat 'er de Amerikanen weinig werk van maaken: de Franschen en byna alle de Europeanen komen in dit stuk t'eenemaal overeen, en men vindt in gansch Europe byna niemandt dan de Zwitsers, de Vriezen, en de Lutersche Pharheeren in Duitslandt, die zich tegen de afschaffing der lange baarden kanten, zynde in 't Oosten het voorwerp van achting en de eerbiedt der (h) Arabiers.

Welke oogen de bekoorlykste geacht.

De Alouden hielden de groote blaauwe Oogen ongemeen in achting, en die worden by ons mede niet veracht; doch de groote zwarte oogen houden den voorrang. Het is byna ongeloovelyk dat eertydts de groenachtige oogen by de Franschen hoog geacht zyn geweest, en dat een Volk, wiens verkiezing schier geheel Europa [illegible]tten stelt, dezelve zoo vreemd en byzonder heeft konnen hebben. Echter is zulks gewis en zeker: en de Heer de *Coucy* haalt den lof der groenachtige Oogen in een zangstukje op. (i) Maar zy zyn tans van eene andere verkiezinge, en de groote zwarte Oogen winnen 't van de blaauwe, groene of graauwe, hoewel men de kleine, zwarte en schitterende Oogen niet veragt, die men *Chineesjes* noemt, om dat de Chineezen in 't algemeen kleine oogen hebben, en die men om dezelve redenen ook wel *Tartaaren* en *Scythen* zoude konnen noemen: De Volkeren van 't Noordelyk Amerika hebben gemeenlyk zwarte en vry groote, doch die van *Mississipi*, kleine en bevallige oogen.

De gestalte der Amerikanen aangemerkt, en hy andere Volkeren.

De Amerikanen zyn kloek en welgemaakt van gestalte, lugtig en rad ter been; waarvan wy de oorzaak reeds gemeld hebben. De Volkeren die in het gebergte leeven zyn doorgaans gezwinder dan de bewooners der vlakten en valeien; zeker is 't dat het Voedsel

(b) Men wil ook dat de Amerikanen zoo vroeg niet als wy gryzen, om dat zy hun hoofdt niet dekken.

(c) Deeze regel hadt zyne uitzondering: de Romeinen haatten het rosse al zoo zeer als wy, dewyl *Martialis* in een zyner Puntdighten dit onder de gebreeken telt die hy aan eenen *Zoylus* verwyt. De Jooden, zoo men verzekert, waren weder voor het rosse, en men zegt dat Koning David blond hair hadt dat zeer na by het rosse quam.

(d) *Coelius Rhodigin*: *L.* 30. Cap. 21.

(e) Dit is volgens 't gemeen gevoelen dat Judas, die onzen Zaligmaker verriedt, ros was.

(f) Dit is mede volgens het oordeel van *Fontenelle*, in eenige fraaie vaerzen op de blonde en de bruine gemaakt.

(g) De Aloude Dichteren geeven gemeenlyk een blonde schoonheit aan de Godinnen.

(h) *Voiage de Palestine.*

(i) *Lescarbot* verhaalt ons dit staaltje van deezen Ouden Leermeester in de Schoole der liefde.

Au commencier la trouvai si doucette,
Qu'onc ne cuidai pour li maux endurer;
Met ses clers vis & sa fréche bouchette
Et si bel oeil vert, & riant & cler
Mont si sorpris, &c.

Dat is:

'k Bevond haar in 't begin aanmin'lyk van vermogen,
Schoon ik in 't minst niet dacht de minquaal t'ondergaan:
Maar 'k zag haar lonkjes en haar frisse mondtje aan,
Niet min bevallig dan 't gezicht der groene oogen,
Die my betoverden, enz.

ren vergeleeken.

fel ook veel tot deeze gezwindheit toebrengt; maar zoude de lucht van de landftreek hier mede niet veel toedoen? Wy beftaan gelyk de boomen naar den aart en eigenfchap der lucht- en Landftreeken: indien wy het zaadt laaten voortkoomen, en in een andere landftreek wordt overgevoerd, zoo verlieft het zelve allengs zyne eerfte hoedanigheden, om andere en nieuwe aan te nemen. Waarom zoude men deeze veranderingen minder aan den invloed des luchts toefchryven, dan een oneindig getal uitwerkzelen die daar van afhangen? Men heeft de Miquelets van 't gebergte flechts te ontbieden, en hen te zenden naar de moeraffige oorden der Nederlanden om dezelve te bevolken; hunne kinderen zouden allenks wel haaft alzoo groflyvig en loom worden als de eigen inwooners deezer Landen; maar in tegendeel, indien men deeze laatften naar het Pyreneefche gebergte overbragt, zouden zy mede wel haaft de raddigheit der Miquelets aanneemen; en aldus zouden de Voorouders in hunne Nakomelingen niet meer die laftige vettigheit, zoo zeer by hun geacht, gewaar worden, noch die groote zwaarlyvigheit, waarin de Geeft, fchoon ruimte genoeg hebbende, daarom niet te beeter gehuisveft is. Wat meer is; men kan de Natuurlyke Inwooners van een Landfchap geheel doen ontaarden, door onder hen de Regeringsvorm, de Burgerrechten, Modens en Godsdienft te veranderen. Het Chriftendom heeft zelfs noch grooter en merkwaardiger veranderingen dan deeze in Europe gemaakt, en de Aanhangers van Mahomet niet minder in Afië en Afrika. Iemandt die Godt volgens 't gebruik der Proteftanten zal bidden, zal daar in eenige omzigtigheden en manierlykheden waarneemen, die een Roomsgezinde niet eigen zyn. Beide zullen zy zich eindelyk zodanig aan hunne eigen zinlykheden gewennen, dat ze hun als aangebooren fchynen; en wanneer zelfs in 't vervolg de een het Geloof des anderen quam te omhelzen, zoo zal men dit te recht overwegende, bevinden dat de een en de ander altoos noch eenigen indruk van hunne eerfte gevoelens blyven behouden. Zie hier noch een aanmerklyk voorbeeldt, hoedanig een Natie niet alleen van zeden, maar ook van lichaamelyke hoedanigheden veranderen kan. Wy vinden het zelve by (a) *Ammianus Marcellinus*, en by *Cæfar* aangemerkt. De eerfte zegt ons dat de Gaulen zeer kloek van geftalte zyn, van blond hair verzien, blank van weezen zyn, een wreed opzigt, en een barffe ftem hebben; dat zy dapper zyn,

en welke veranderingen die onderworpen zyn.

liefhebbers van den wyn, en gaarne net en zindelyk gekleed gaan: (b) *Cæfar* befchryft ons deeze Volkeren, als groote beminnaars van nieuwigheden, en van een vry wifpeltuurigen aart; daarby voegende, dat ze zeer bygelovig zyn. Zoude men nu de hedendaagfche Franfchen wel kennen volgens het getuigenis deezer twee Hiftorifchryvers? De Franfchen bezitten immers in 't algemeen geenszins die lichaams hoedanigheden meer die hun *Ammianus Marcellinus* toefchryft. Zy zyn hedendaags van een middelmaatige geftalte, zwart van hair of ten minften Caftanjebruin, en van aangezigt insgelyks, zy hebben een manlyk doch geen wreed weezen, een kloeke ftem en harde uitfpraak, doch zonder eenige ftraf- of ftuursheit, zy leeven redelyk matig en zy drinken meer om eens vrolyk te zyn, en hun vrolyken aart op te wekken, dan om de fmaak die zy in den wyn vinden. Voor 't overige is het zeker dat zy hunne zindelykheit en netheit in kleedinge hebben behouden, alsmede hunne neiging tot de nieuwigheden, gelyk maar al te veel in de verandering hunner modens blykt, en de onftandvaftigen aart die *Cæfar* hunne Vooroudercn verwyt: maar indien deeze Keizer noch leefde zoude hy in 't ftuk der bygelovigheit van geheel andere gedachten zyn, en toeftaan dat men de Franfchen van onze Eeuw daarmede niet behoort te befchuldigen. En wat de befchaafdheit belangt die geheel Europe in de Franfchen moet erkennen, dezelve wordt by Cæfars tyden reeds genoemd, zeggende dat zy (c) veel befchaafder dan de Duitfchers waren.

Al het geene wy hier gezegd hebben, is genoeg om te doen begrypen dat het ganfchelyk niet onmogelyk is dat een Volk van Zeden en Gewoonten kan veranderen, en zelfs niet dat de Nakomelingfchap van een gezwind en kloek man niet geheellyk van deeze kloekheit zoude konnen ontaarden, volgens de gewoontens waar aan zich zynen Geeft overgegeeven heeft, zoo door eenige gronden van Godsdienft, als aankleeving van Regeeringsform, en door zich aan de flaaverny der modens te onderwerpen. Byna alle de Volkeren des Aardbodems, zelfs die der Noordelykfte deelen der Waereldt, zyn voor deeze veranderingen bloot gefteld geweeft: indien de woefte Amerikanen hier van bevryd zyn gebleeven, hebben zy dit geluk alleen toe te fchryven aan de achting en aankleeving die zy voor de Natuur behouden hebben. Geheellyk aan de Natuur overgegeeven, verrichten zy byna niets als 't geen

Die t'eenmaal den Landaart van Zeden en Gewoonten ontaart.

(a) L. 15. Cap. 12. Cæfar. L. 6. (b) L: 4: en L. 6.
(c) Cæfar. Liv. 4.

't geen zy hen voorſchryft, en wyken daar weinig van af: maar aan de andere zyde zyn zy ruuw en woeſt; onze gevoelens, onderſcheidingen, plechtigheden en manieren, die in Europe de rechte merkteekenen zyn van eene redelyke menſcheit, zyn hun vreemd en onbekend. Indien een woeſte Amerikaan zich kleedde en leefde als wy; en eenige beſchaafdheit in zyne ongebondenheit vertoonde, nalaatende menſchen vleeſch te eeten, zoo zouden wy hem ligt onder ons konnen dulden en aanneemen. Onze vreemdigheden en buitenſpoorigheden zyn redelyk. Een *Cacique* die uit een groote pot met twee handvatzels drinkt, en dezelve byna in eene teug ledigt, of die de eerſte die hem behaagt tot zyn Vrouw verkieſt, is en blyft altydt een *Cacique*; maar een Hoveling die op eenen avondt tien fleſſen wyn zuipt, en op een nagt twintig Hoerhuyzen afloopt, vervalt die niet t'eenemaal van de menſchelykheit?

IX. HOOFDTSTUK.

Van de LICHAAMS-OEFFENINGEN *der* AMERIKANEN *enz.*

Hoedanig het danſſen een aloude oeffening is geweeſt, en zelfs tot den Godtsdienſt is overgebragt.

Wy zullen hier eerſtelyk van het Danſſen gewag maaken; mogelyk is deeze oeffening alzoo oudt als de Vader des menſchelyken geſlachts. By aldien hy zelfs de uitvinder daarvan niet is geweeſt, zoo is 't echter niet onmogelyk dat hy 'er de eerſte beginſelen van heeft gezien, en daar is niet aan te twyffelen of de naaukeurigheit van 't gehoor die in vervolg van tyden de paſſen van deeze oeffening geregeld en gemeeten heeft, is by de eerſte afkomelingen van Adam bekend geweeſt. Zeer waarſchynlyk is 't mede dat het danſſen in die eerſte tyden bedacht is, wanneer de menſchen noch zoo zeer aan de zorge en bekommering niet waren overgegeeven, leevende in een Landſtreek die door deſſelfs overvloedt en uitneemende voortbrengſelen niet dan vrolykheit en vermaak veroorzaakte. De eerſte Jooden danſten tot verheerlyking van Godt; en de (a) Heidenen ter eere van hunne Afgoden, gelyk wy in de voorafgaande Verhandeling aan 't hoofdt deezes Werks gezegd hebben. De Ooſt-Indianen zoo wel Oude als Hedendaagſche, en niet min de Amerikaanſche Volkeren, hebben het danſſen in hunne Godsdienſtigheden ingevoerd, en gelykzaam toegewyt. De Floridianen danſſen wanneer zy hunne dankzeggingen voor eenige voornaame ontfange weldaaden aan de Zonne doen. De Canadeezen bidden hunne Goden mede al danſſende aan. Met een woordt, de Virginianen, de Mexikanen, de Peruanen enz: hebben niet alleen het danſſen in hunne Godsdienſtige oeffeningen ingevoerdt, maar zelfs de gemaakte bewegingen en miſlyke gebaarden, welke laatſten de Mahometanen mede uit hunne Godsdienſtige oeffeningen niet verbannen hebben.

Van het gewyde tot het ongewyde overgaande; de Weſt Indianen oordeelen het daanſſen zeer voordeelig voor de gezondheit, en daarom laaten zy de Zieken onder hun zeer zwaare oeffeningen doen. Socrates en eenige andere onder de Alouden hadden het zelve gevoelen van het danſſen. Wy hebben ook in vervolg van tyden de achting die deeze oeffening verdient, geensſins verminderd; in tegendeel hebben wy dezelve eer tot buitenſpoorigheit gebragt dan in haare juiſte paalen onderhouden. Het is wel waar dat de begeerte om wel te gevallen en uit te blinken in de partyen van vermaak, daar meer toe doet dan wel de luſt om daardoor gezondheit te verkrygen; doch hoe het ook zy, het danſſen is tegenwoordig zoo algemeen in gebruik, dat men 'er naaulyks met gevoeglykheit van kan onkundig zyn. De Dames mogen niet lyden dat men het zelve veracht, en zy achten een luchtige ſprong en een rechtmaatige pas van een *Menuet* meer, dan de krachtigſte redenen van een verſtandig Man, die zich van zyne voeten alleen om te gaan bedient. De Amerikanen quyten zich van deeze aangenaame oeffening op hunne wyze, en trachten daardoor hunne gaſten, die zy 't meeſt achten, te vervrolyken, te onthaalen, en zich zelven te vermaaken. En dewyl zy veel radder en gezwinder van Leden dan wy zyn, behoeft men niet te twyffelen, of zy zouden die kunſt veel verder brengen dan wy, indien men hen eene naaukeuriger en regelmaatiger beweeging te maaken leerde; te meer, dewyl zy een verwonderlyk naaukeurig gehoor hebben. De Danſſeryen der Amerikanen van Nieuw-Vrankryk (b) geſchieden meeſt in een ronden kring, en zelfs zon-

en vervolgens van een ander en ſomtyds buitenſpoorig gebruik geworden.

(a) De Romeinen ſtelden een ganſche Orde van Danſſende Prieſteren onder den naam van *Saliers* in.
(b) *Leſcarbot* L. 3. *Ch.* 15.

zonder van plaats te veranderen; zy danſſen met zeer veel leevendigheit, ſtampende met de voeten tegen den grondt, en maakende halve ſprongen; zy houden de handen geſlooten en de armen om hoog, als iemant die dreigt. Wy hebben eenige Boere-of Contredanſſen die veel overeenkomſt met deezen Canadeeſchen dans hebben. Een uit den hoop, waarſchynlyk die de andere aanvoert, zingt alleen, zonder dat de andere een *Chorus* maaken; zoo als wy in onze ronde danſſen doen: maar de danſſers maaken telkens by tuſſchenpoozinge een groot geſchreeuw. Wy moeſten hier niet vergeeten te zeggen, dat hunne gewigtigſte Verhandelingen van Staatszaken en ernſtigſte Raadsbeſluiten met danſſen gepaart gaan. Eenige Volkeren van 't Zuidelyk Amerika hebben nog een veel vreemder gewoonte; zy gaan al danſſende hunnen Vyandt (a) den Oorlog verklaaren. Maar wy willen het daarby laaten, alzoo de beſchryving die wy hier van de overeenkomſt der Danſſen van de Virginianen en der Zuidlyke Amerikanen met de onze zouden konnen doen, ons te verre zoude doen afweiden, en zelfs den Lezer verdrietig vallen.

Van welk een gebruik de Amerikanen hun Gezang maaken.

Wat nu de Zang der Amerikanen betreft; ſchoon dezelve niet naar de kunſt of regelmaatig is, zy dient hen nochtans tot een nuttig gebruik, zoo wel als andere Volkeren. Namelyk om de Goden en de menſchen te looven, en zich te verluſtigen, en om de paſſen van hunne Danſſen daarna te richten. Wel te denken is 't dat 'er noch verhevenheit noch lieflykheit in de Gezangen der Amerikanen voorkomt; maar evenwel vindt men noch wel eenige zinryke verbeeldingen, verheffingen en uitdrukkingen, overtreffende de gemeene taal, in hunne liederen; ook wel een verborgen en dubbelen zin, omkeering van ſpreekwyzen, en geeſtige invallen, zynde de uitwerking van 't geen men een Poeëtiſchen drift noemt; met een woordt, alle die buitenſpoorigheden veroorzaakt door een Dichtkundige Woede, die ten allen tyden het Volk miſleidt heeft, hen doende gelooven dat zy Godentaal voortbragt: Waarom zouden nu de Amerikanen deeze Woede minder dan wy deelagtig zyn? Zy zyn immers van 't zelfde maakzel als de Volkeren van onze Waereldt; zy hebben dezelve werktuigen en dezelve harſſenen. En by gevolg konnen zy zoo wel als wy aan die verrukking onderworpen zyn, die ons tot Dichten voert, en aan die buitenſpoorige gedachten die de Dichteren zelfs eene dronkenſchap genoemt hebben, zonder eens te letten op de welgepaſtheit deezer gelykenis, hebbende het oordeel zoo rechtzinnig niet om te regt op te merken, dat de genen die vermaak ſcheppen in deeze vervoeringen waarlyk eenigzins de Dronkaards gelyk zyn. Een Geeſt van zulk een hoedanigheit heeft noch Letterkunde, noch een groote ophooping van Daaden noodig, om zich in den rang der Dichteren te doen aanneemen; maar alleen eene aanqueeking om de Natuur ſieraadt by te zetten, en zodanige talenten te polyſten, die men in de Amerikanen niet kan tegenſpreeken, zonder de getuigeniſſen van alle de Overwinnaars der Nieuwe Waereldt te willen verwerpen; zoo wel als die van onze beſte Reisbeſchryvingen, die ons verzeekeren, dat alle deeze Volkeren kennis van de Digtkunde hebben; dat zy Gezangen maaken ter eere van hunne Goden, en Krygshelden, gelyk het tegenwoordig noch by ons in gebruik is, en eertyds by de Volkeren der Aloudheit, zelfs by de Scythen, Cimbren, Gotthen en Duitſchers enz: geweeſt is, hebbende zelfs door dit middel de Overlevering van verſcheidene merkwaardige Geſchiedeniſſen en overblyfſelen van hunnen Opkomſt behouden. Zulks is ook zelfs in de eerſte Eeuwen der Waereldt in gebruik geweeſt, namelyk ten tyde van Orfeus, Linus, en Muſeus, die mogelyk wel te gelyk Dichteren, Profeeten en Hiſtoriſchryveren zyn geweeſt. Men behoeft zich derhalven niet te verwonderen dat de eerſte tyden zodanig door een wolk van Fabelen zyn verduiſterd geworden, die onder begunſtiging van deeze Poëtiſche verrukking de Geſchiedeniſſen der oude tyden hebben overſtroomdt, en ons van de kenniſſe onzer Voorouderen beroofdt. Want de Oude Volkeren van Europe waren regte liedjeszangers, die alles ruuwelyk in gedicht bragten wat hen merkwaardig ſcheen, om daar door dies te ligter de gedagtenis der voorgevallene zaaken te behouden. Het is bekent dat de Digtkunde dit voordeel heeft, en dat de welluidendheit, rymſlag en maat der woorden de geheugenis ongemeen verſterken. Wy meenen dat de Weſt-Indianen deeze ondervindinge zoo wel gehad hebben als wy, die noch dagelyks onze Gebeden in rym behouden om die het gemeene Volk en de Kinderen te leeren. Aangaande nu het geene wy gezegd hebben, dat de Gezangen de Hiſtoriſche Gedenktekenen der Aloude Vol-

en hoe zy niet t'eenemaal van de Dichtkunſt onkundig zyn.

(a) Zie de Voorrede des IV. Deels van 't *Recueil de Voiages au Nord*, het geen aldaar en van den Dans des Calumets aangetekent ſtaat.

Volkeren van Europe waren, en dat die het mede by de Amerikanen zyn, genoeg bekend is 't wat uitwerking de schimp-en straat-deuntjes doen, die vooral in Vrankryk zoo zeer in zwang gaan. Ja zelfs heeft (a) Karel de Groote, ('t welk elk een niet bekend is) kennende de nuttigheit van deeze gemeene Digtkunde, verscheidene rymen en Straat-deuntjes laaten maaken, behelzende de Daaden der Alouden, en bevoolen dat men dezelve de kinderen liet van buiten leeren en zingen, op dat 'er de gedagtenis van, van Geslagt tot Geslagte zoude overgaan en behouden blyven.

Hoe de Jagt en Oorlogsoeffening de voornaamste bezigheden der onbeschaafde Amerikanen zyn, als mede het Visschen en hoedanig.

De overige oeffeningen en bezigheden der Amerikanen zyn de Jagt en den Oorlog, gelyk zulks ook de oeffeningen der Aloude Volkeren van Europe waren. De geenen die de Oevers der Zee en der Rivieren bewoonen, begeeven zich ook tot visschen. Hunne schuitjes zyn mede niet zonder voorbeeldt in de Oude tyden. Zy zyn gemaakt van Beestevellen aan malkander genaaid; of van Wilge rysen, heel netjes in een gevlochten; of van Schorssen der boomen, gelyk de kleine Egyptische schuitjes, die volgens het zeggen van (b) *Lucanus* van dezelve schorssen gemaakt waren daar de Alouden hun papier van maakten. Mogelyk dat het Kistje daar Moses in lag toen hy in den Nyl geworpen wierdt, zodanig een soort van schuitje was. De Engelsche, (c) Saxen en Schotten gebruikten schuitjes van Wilge rysen met leder gevoerd. *Lescarbot* is van meening dat de Dichters de fabel der (d) Sirenen op 't zien deezer schuitjes bedacht hebben; alzoo men dezelve van verre ziende met een man daarin, zich gemaklyk konde verbeelden dat de man en het schuitje aan elkander vast waren, en een Monster half mensch en visch uitmaakten.

Hoe zy in geene bemuurde Steden woonen, volgens het over oudt gebruik.

De woeste Amerikanen woonen in geene plaatsen of Steden, tusschen Muuren en Poorten beslooten; waarin zy een schets van de Grondvestingen der eerste Waereld-bewooners behouden hebben. Omtrent *Nieuw-Andalusie* in 't Zuidelyk Amerika, besluit (e) en bepaalt elk zyne landeryen met een soort van netten van *Bexuco* geweeven, een soort van Katoen, ter hoogte van een halve mans lengte. Men verzekert dat een Indiaan die eenige deezer netten brak of los maakte, zich aan een groote misdaadt zoude schuldig stellen: 't welk blyken laat dat zy in 't midden van hunne duisternissen altydt de gronden van eene Natuurlyke billigheit behouden hebben. Door een andere beweegreden was het dat de Lacedemoniers niet wilden dat hunne Hoofdstadt met muuren omringt wierdt. Zy oordeelden dat dezelve geen andere bescherming noodig hadt dan de moedt en dapperheit der Burgeren. Eertyds waren de Duitschers en Engelschen geheellyk van 't gebruik van kalk of steen onbewust.

De Diefstal en 't Rooven hoe by deeze en andere Volkeren strafbaar, en ook toegelaaten.

Het goed vertrouwen en de oprechtigheit deezer Volkeren verpligt ons om mede iets van de Dievery te zeggen, daar men niet altoos het zelve denkbeeldt van gehad heeft. Het blykt uit de verhaalen van onze Reizigers, dat de Amerikanen zich onder malkander zelden besteelen zullen. De geringe waardy hunner goederen, en de gemaklykheit om dezelve te bekomen belet by hen een misdaadt die de Oude Lacedemoniers maar voor een behendig kunstje of een waarschouwing tegen de onagtzaamheit, en de (f) Oude Duitschers als een oeffening bequaam om de Jeugt niet ledig te doen zyn; doch deeze wilden dat men zulks slechts buiten de Grenzen van den Staat pleegde. Het is waarschynlyk dat de woeste Amerikanen van 't zelve gevoelen zyn. Zy maaken geene de minste zwaarigheit in 't berooven der Europeanen en andere vyanden. Wat 'er ook van zy, de Diefstal is volstrektelyk strydig tegen de Wetten van het Natuurlyk recht, en het is te verwonderen dat de Romeinen zoo veel toegeevendheit gehad hebben ten opzigte van deeze misdaadt, dat zy dezelve in zeekere Feesten geoorlofdt hielden, die men (g) *Quadrigariorum lusus* noemde. Het is waar dat de Historie ons zegt dat zulks geschiedde by wyze van verlustiging: maar hoe veele schelmstukken konde men onder dien dekmantel niet verbergen? (h) De Egyptenaren hadden eertyds een Prins, Hoofdt, of Kapitein der Rovers, gelyk noch hedendaags te Parys, Londen, en in eenige andere groote Steden. Ook verzekert men dat het zelve in de Landen van Paap Jan in gebruik is. Deeze Voorbeelden konnen egter de Diefstal niet goed keu-

(a) *Lescarbot.* Hist: &c. L. 3. Ch. 15.
(b) *Conseritur bibulâ Memphitis Cymba papyro. Lucan:* L. 4. *Pharsal.*

(c) *Quin & Aremoricus Piratam Saxona tractus,*
Sperabat, cui pelle salum sulcare Britannum
Ludus & assiduo glaucum mare findere lembo:

Sidon: Apoll: Carm: VII.

(d) Alsmede die der Tritons en Nereïden.
(e) *Voiages de Coreal* Tom: premier, pag. 136.
(f) *Julius Cæsar. Livre.* 6. (g) *Sueton: in Ner.* C. 16.
(h) *La Mothe le Vayer. Oeuvres. Lettre* XXXV.

keuren, en men zoude dwaas zyn dat men daar door wilde bewyzen dat de Egyptenaren, de Franschen en andere het rooven en steelen geroemd hebben. De Japonnezers in tegendeel, willen geen de minste Diefstal dulden, en straffen dezelve, met zoo veel gestrengheit, dat 'er de huizen wel altoos mogen ongeslooten blyven.

Waarmede de Amerikaansche Vrouwen zich bezig houden, aangeweezen.

Om nu noch iets van de bezigheden der Vrouwen te zeggen: *Lescarbot* begint met het *voortteelen van fraaie kinderen*; waartoe hy vooral de Vrouwen aanmaant die naar nieuw Vrankryk overgaan, *om veele schepselen voort te brengen die Godts lof mogen verkondigen*. Deeze bezigheit bewyst hy door de Naam-Oorspronklykheyt van het Hebreeuwsch woordt, (a) en toont aan, dat Godt de Vrouwe, deeze levendige Aarde, zodanig toegesteld heeft als die welke wy bewoonen. De Vrouwen der Amerikanen geeven zich geheel aan de huislyke bezigheden over, als de zorge van het huishouden, den Akkerbouw enz: doch komen niet in de Raadsvergaderingen der Mannen, noch eeten zelfs niet met hen. Dewyl men nu de Amerikanen van geen Jaloezy kan beschuldigen, zoo kan men hen ook in dat opzigt niet vergelyken by de Italianen en Spanjaarden, die hunne Vrouwen zoo veel moogelyk is van de menschelyke samenleeving afzonderen; noch by de Mahometanen die dezelven in een Serrail opsluiten. Het is dan waarschynlyk dat de verachting alleen oorzaak is van dit hun gedrag; en dat de wreedheit deezer woeste Volkeren hen dus met hunne Vrouwen doet te werk gaan. De Gaulers en zelfs de Duitschers, hoe ruuw de Roomsche Oudheit ons dezelven afbeelt, handelden deeze Sexe met veel meer hoflykheit; zy lieten de Vrouwen toe op hunne Feesten en in hunne Vergaderingen te verschynen, en de voornaamste partyen van vermaak geschiedden zelden, zonder haar. De eeuwen van het Christendom overtroffen elkander in Godsdienstigheit, en liefkoozery ontrent Vrouwen. Van hoe veel fraaie wapenoeffeningen ter eeren van de Vrouwelyke Sexe maaken de verliefde Historiën onzer Voorouderen niet al gewag? hoe veele Lancien zyn 'er om haarent wil niet gebrooken? hoe veele hardnekkige gevechten zyn 'er niet geschiet om haare schoonheit te verdeedigen? hoe veele Tweegevechten om de bekoorlykheden van eene Meestresse vier of vyf hondert mylen in 't ronde te doen bekend worden? Maar deeze gedienstigheit voor de Vrouwen was eigentlyk met veel wreedheit vermengt. De pligten die men in onze eeuwe ter liefde van die schoonheden betracht, gaan zelden zoo verre dat men zich om eene Meestresse het leven beneemt, en byaldien 'er gevonden wierden die dwaas genoeg waren om een zodanige hoflykheit te begeeren, dezelve zouden gevaar loopen van in die ouwerwetsche gedachten te verouderen, en den bloem haarer Jeugt allengs te zien verwelken. De Hoflykheit is hedendaagsch veel natuurlyker; of om beter te zeggen zy is tans een schoon Vernis, 't welk de allergrootste wanorders bedekt. Onze Minneryen van minder waardigheit en onstandvastiger dan die van onze Voorouderen, houden den weg gebaant voor de verachting en ongebondenheit. Ja wy durven zeggen, dat de woeste Amerikanen, hoe ontbloot zy van onze kennisse en verlichtingen onder elkander zyn, veel meer eenpaarigheit oeffenen.

Hoe eerbiedig en onderdanig zy hunne Mannen zyn.

Wy zullen deeze aanmerkingen besluiten met de eerbiedigheit der Amerikaansche Vrouwen voor haare Mannen; dezelve is veel grooter en algemeener onder hen als by ons. Altyd bezig en alleen zich bemoeiende met de huislyke zaaken, worden zy zoo zeer niet afgetrokken als onze Vrouwen; en aldus ziet men 'er veele vreedzaamer huwelyken. Het is gewis dat de bepaalde huishoudens, waarin elk zyn post vlytig waarneemt, in 't algemeen gelukkig zyn: maar een huishouden op dien voet geregeldt geeft aan een Vrouw noch evengelykheit noch overmagt, omdat uit de bezigheden van een Vrouw noodwendig vloeit, dat zy de minste en onderdanig moet zyn. De Vrouwen by ons, die juist niet al te Waerelds in haare verkeering zyn, voegen zich noch eenigzins naar deezen regel van Onderdanigheit: maar de anderen achten dezelve niet dan voor een Vrouw van een *Toupinambous* of Hottentot dienstig. Wier woestheit door de Liefde niet ontwapent zy.

X. HOOFDT-

(a) *Nekebah*, 't welk *Perforata*, doorgeboord beteekent.

X. HOOFDTSTUK.

Van de MINNEHANDEL *der beide* SEXEN, *en van de* HUWELYKEN *der* AMERIKANEN.

Der Amerikanen gedrag in Minneryen aangemerkt, en van welk een aart die zyn.

GEene Volkeren der Waereldt zyn 'er, wiens wreedheit niet door de liefde wordt getemdt. Hoe onmanierlyk de Amerikanen ook mogen zyn, zy hebben nochtans hunne Voorſchriften van Minneryen, en gevoelens van tederheit, die door het vuur der Liefde geloutert worden. Alsdan doet zich in hen eene verwarde vermenging van Vriendelykheit en Stuursheit op, die ons ongetwyffeld alzoo belachelyk zoude voorkomen, als die van onze Verliefde Boeren: ſchoon eigentlyk de eene en de andere niet koddiger of vremder zyn dan die der Hovelingen. De Grond-oorzaak der Liefde komt in dien Landaart voort gelyk in ons; deeze Grond-oorzaak zich ontdekkende in het Hart van een Amerikaan, van een Europeaan, en van een oude Knorrepot verſchilt alleenlyk in de wyze van zich te ontdekken. Een Amerikaan van Canada, die met zyn Lief naar bedt gaat, verwagtende met ongedult het oogenblik, dat zyn wreede Meeſteres het zwaavelſtokje uitblaaſt, 't welk hy haar aanbiedt, vindt zich niet meerder in twiſt met de rede, dan een Europeaan wel-gemanierd opgebragt, die ganſch hoflyk alle de volmaaktheden der Natuur aan zyne Meeſtreſſe uitdeelt, en haar weder al zoo ligt daar van beroofṭ, wanneer het vuur der Liefde uitgebluſcht is; of dan de (a) oude Knorrepot, by *Molière*, die na eene vryery op zyn manier, alle zyne ſtuursheit vergeet om zyne Meeſtreſſe te verzekeren:

Que ſon Amour la touche au dernier point,
Qu'il veut qu'il ait ſa recompenſe.

Dat is:

Dat zyne Liefde als in den hoogſten graadt geſteegen,
Naar een belooning dingt van 't wederlievend zoet.

Doch eindelyk zich bedroogen vindende, (b) zyne Meeſtreſſe en de ganſche Vrouwelyke Sexe voor den Duivel wenſcht. Met een woort, het beſpottelyke is weinig onderſcheiden in Europe en in Amerika. Een Gryzaart onder de Iroqueezen geraakt al zoo vriendelyk aan den dans met eene jonge Iroqueeſche Deerne, als een oud Edelman die een Meisje van vyftin jaaren lief kooſt; en de Min dartelt met geen minder ſierlykheit in 't hart van een Bojaar dan in de zinnen van een Kardinaal. Deeze oude Edelman behoeft derhalven met den Iroquees, noch den Kardinaal met den Bojaar niet te ſpotten; beide moeten zy zich recht doen, en toeſtaan, dat zy niet dan in de wyze van doen verſchillen; maar dat de Natuur altyd de ſchetſe maakt. Zy moeten zich beide voorſtellen, dat de Denkbeelden waar van zich onze Minnery bedient, ons door de gewoonte en niet door de reden bekooren.

Op hoedanig een wys zy hunne liefde aan haare Minnareſſen voordraagen.

Wat nu de Kunſt der Amerikanen van te beminnen belangt; ligt is 't te begrypen uit al het geene wy gezegd hebben, dat dezelve weinig kan behaagen. Zy is echter aan minder regelen bepaaldt, alzoo zy regelrecht het doelwit beoogt: maar zoo de eenvoudigheid deezer Kunſt zonder veel moeite toelaat de roozen te plukken, men bekomt dezelve echter niet zonder doornen. De Jongman doet in Amerika de eerſte aanzoekingen, en de Dochter dingt aldaar dikwils zoo wel als by ons. Al de lieflykheit die men daar in beſpeurt, is, dat de Wetten van wreedheit op verre na zoo geſtreng by hen niet zyn als by ons, en wy weeten zekerlyk, dat de betaamelykheden qualyk geoeffendt worden. De Min, die den grondt kent, taſt de Amerikanen niet aan, als alleen met de Wapenen der Natuur. Zy weeten van geen ſchaamrood worden over hunne verliefde wonden, om dat zy daar geen ſchande in ſtellen; ook wee-

(a) *Ecole des Maris.*

(b) *C'eſt un Sexe engendré pour damner tout le Monde.*
Je renonce à jamais à ce Sexe trompeur,
Et je le donne tout au Diable de bon cœur.

Dat is:

'tIs een geſlacht, geteelt om 't Menſchdom te verwyzen;
Bedriegelyk Geſlacht! 'k verlaate u voor altoos,
En wenſche u voorts ten prooi van Duivels wreed en boos.

weeten zy van geene Liefdesſmerten, en van geen uitſtel, die de gewoonte by ons ingevoerd heeft in de verſcheidene wyzen van doen, om deeze ſoort van wonden te geneezen. Het gebruik wil dat de Amerikanen zoo Man als Vrouw, terſtondt toevlugt tot het hulpmiddel neemen. Het Denkbeeldt dat die Natie van de Vrouwen heeft, die zy aanmerken, als vrye openſtaande en onbebouwde Landen, toebehoorende aan den eerſten bezitter, moet, gelyk men wel denken kan, de geneezing deezer Liefde wonden ligter doen vallen, en is by gevolg een groote verhindering van deeze tedere verliefdheit, die ons het beſte van ons leven doet doorbrengen. Het is te beklaagen, dat men ook aan dit Denkbeeldt moet toeſchryven de verſchrikkelyke Verwarringen der Amerikanen, en de overgegeevene ſchaamteloosheit der huwbaare Dochteren, die zoo verre in zekere (a) Geweſten van *Peru* gaat, dat 'er geene Dochteren beter of eerder aan de Man geraaken, dan zodanige die de ongebondenſte waren, en aan elk een overgegeeven. Het Heidendom ſtondt eertyds zodanige onreinigheden in ſommige plaatſen hunner Heerſchappy toe, en heeft dezelve nu noch in Ooſt-Indiën niet afgeſchaft; ja zelfs het Chriſtendom heeft noch eenige ſchandelyke overblyfſelen deezer (b) ontuchtigheit behouden, die zoo ſtrydig met de waardigheit van den Chriſtelyken Godtsdienſt is.

Hoe zy gewoon zyn eene Dochter ten huwelyk te verzoeken.

Het is een algemeen gebruik by de Weſt-Indiſche Volkeren zoo wel als by ons, dat iemant een Dochter ten Huwelyk begeerende, dezelve eerſt van de Ouders verzoekt, want zonder dat mag hy haar met reden niet deelachtig worden. Ook is 't noodig, dat de Jongman de bequaamheit heeft, om zyn koſt te konnen winnen. Het eerſte gebruik komt overeen met de Wetten der Natuur, en het ander ſpruit uit de liefde van de Ouders tot hunne Kinderen. De naam van Wilden, die men aan eenige deezer Volkeren geeft, doet ons al te ligt gelooven, dat zy deeze Denkbeelden uitgedooft hebben, doch men bedriegt zig. Mogelyk zyn 'er wel eenige woeſt genoeg, die 'er niet dan een kleine flikkering of ſchyn van behouden hebben; maar men vindt 'er geen die zoo zeer ontaardt is, dat hy dezelve geheellyk zoude verlooren hebben. Het ſchynt zelfs dat de Amerikanen minder dan wy van deeze twee Gewoontens afwyken. Wy hebben onder ons een oneindig getal Voorbeelden van Kinderen door ontuchtigheit of andere ſtrafwaardige beweegredenen de gehoorzaamheit hunner Ouderen onttrokken; van Dochteren die met geweldt ontſchaakt worden, of die zich gewillig laaten vervoeren; van heimelyke en ſchandelyke Huwelyken; van Kinderen die zich vereenigen door den bandt des Huwelyks, zonder eenig middel aan de handt te hebben, om de koſt te winnen en zonder geneigdheit, om daar na uit te zien: of nu de Amerikanen ooit tot deeze gebreeken vervallen, is ons onbekendt. Het zoude bezwaarlyk vallen in deeze gelegenheit eene juiſte bepaaling te maaken, tuſſchen het gedrag van een Amerikaan, en dat van een Europeaan: en nochtans, zoo men geloof mag ſlaan aan de Getuigeniſſen onzer Reizigers, zoo volgt een Amerikaan veel beter de Wetten op, door de Natuur ons voorgeſchreeven. Wy moogen zelfs wel zeggen, dat hy minder in ſtaat is, om dezelve te konnen overtreden dan wy, niet omringt zynde van een oneindig getal aangenaame en aftrekkende voorwerpen, die ons verſtandt benevelen, en ons dikwils de allergemeenſte Voorſchriften van Deugdt doen vergeeten; die zich geduurig in onze gedagten opdoen, en door hunne laſtige tegenwoordigheit ons verdrieten, wanneer de Natuur en de Reden weigert hen te gehoorzaamen; en die ons eindelyk aanmoedigen tot het navolgen der geenen, met wien wy omgaan: eene quaade en zondige navolginge waarlyk, doch die men niet durft tegenſtaan, om dat het gevaarlyk is zich beſpottelyk te maaken, door niet als anderen te leeven. De grootſte Kunſt van welleevendheit, zegt men, beſtaat hier in, dat men zich voegt naar de Gewoonte voorlangen tydt ingevoerdt, en door Lieden van rang geoeffendt: maar wat loopen onder dezelve niet al verderflyke gewoontens, die de hartstochten ontſteeken en gaande maaken, ſtellende dezelve met de pligten van den Godsdienſt in een geduurigen ſtrydt? Een Menſchenhaater, die zich tegen dezelve Wilde aankanten, zoude geen grooten voortgang doen. (table;

(c) *Il faut parmi le Monde une vertu traitable*
A force de Sageſſe on peut-être blamable.
La parfaite raiſon fuit toute extremité,
Et veut que l'on ſoit ſage avec ſobrieté.
Cette grande roideur des vertus des vieux âges

Heur-

(a) *Hiſtoire des Yncas du Perou.*
(b) Het is bekend wat vrydommen vergunt worden te R. te A en elders aan die onbeſchofte Minneryen en aan allerley verliefde Buitenſpoorigheden.
(c) *Moliere dans le Miſantrope.*

Heurte trop notre siecle & les communs usages.

't Welk beteekent:

Een matelyke Deugdt voor wulpsche Waereldlingen
Meer geld, dan Wysheit, die by hun veracht'lyk is;
Volmaakte redensaart vereischt, myd die gewis,
Wyl best is matig wys te zyn, in al zyn' dingen:
Want Oudheits Deugden al te streng voor hun van aart,
Gaan geenzins met 't gedrag van onze eeuw' gepaart.

De dartelheit onzer Eeuwe, zoude ons voortreffelyke uitbreidingen over deeze Grondregelen konnen verschaffen.

De eerbaarheit des Huwelyks hoe by hun geacht. Laat ons nu eens zien, wat Denkbeelden de Amerikanen zich van de noodzaakelykheit des Huwelyks maaken. Indien de manierlykheit ons dagelyks noodzaakt de gestrengheit van de Deugdt te verzagten, en ons toelaat de dagelyksche gewoonte boven de gestrengheden der Wysheit te stellen, zulks geschiet zoo niet ten opzigte van de Vrouwen. Men heeft haar tot Slaavinnen gestelt van een pligt, die eer of eerbaarheit wordt genoemt. Deeze eerbaarheit is niet te vreden met haar te verbieden het vuur der liefde uit te bluschen zonder tusschenkoming van de trouw; maar zy verbiedt haar ook de minste geneigdheit tot het Huwelyk, en eene behoorelyke bekendmaaking van liefde te doen. Zy wil dat eene Sexe veel zwakker dan die de Mannen, de hevigste van haare hartstogten ontveinze. En of 'er schoon al gevonden wierden, die wat stouter dan de meeste van haare Sexe, zich somtyds met eene weergalooze moedigheit uit de gevangenis deezer slaafsche en wreede eerbaarheit ontslaan, edelmoediglyk de gevoelens van haare harten ontdekken, verliefde uitdaagingen in geschrifte aan haare Minnaaren doen, haare overwinningen snellyk voortzetten, en niet te vreden met de harten stormenderhandt in te neemen, de persoonen zelfs wegvoeren; zodanige Voorbeelden zullen nooit anders genoemt worden dan stoute afwykingen en uitzonderingen van zodanige regelen, de Vrouwelyke Sexe aangaande de eerbaarheit voorgeschreeven. De zeldzaamheit maakt de waardigheit deezer Voorbeelden: maar elk een van haar kan dezelve niet navolgen; men weet dat het verheevene zelfs boven den regel gaat; Vrouwen van een middelmaatig fatsoen durven daar niet van afwyken, haare eenigste toevlugt is, het gemeen onweetende te houden van de hulpmiddelen, die zy tegen de liefde gebruiken, zich te beklaagen over de onrechtvaardigheit der Mannen, en uit te roepen gelyk *Amaryllis* in den *Pastor Fido* deedt:

(a) *Que votre bonheur est extrême,*
Cruels Lions, sauvages Ours,
Vous qui n'avez dans vos amours,
D'autre regle que l'amour meme!
Que j'envie un semblable sort!
Et que nous sommes malheureuses!
Nous, en qui les Loix rigoureuses;
Punissent l'amour par la mort!

't welk beteekent:

Wat heeft Natuur u mild dit groot geluk bevoordeelt;
Gy wreede Leeuwen en gy Beeren woest van aart,
Dat door de Min uw Min is Wetteloos verklaart!
Met recht benyde ik u dit lot, naar reên geoordeelt.
Wy smaaken om de Min een deerlyk ongeval:
Want 't sterflot heerst, en stelt ons Wetten overal.

Het gedrag der Amerikanen is ongetwyfeldt onbeschaafder doch echter veel menschelyker dan het onze. En dewyl zy geheel onkundig van de wetten van betaamelykheit zyn, zoo staan zy de Vrouwelyke Sexe te beminnen, en zich te verklaaren, toe: maar een Dochter behoeft hier mede niet lang te quynen, zy wordt wel haast geholpen; en de Vader haare zuchtingen aanhoorende, en willende de Instelling der Natuur gehoorzaamen, doet zyne Dochter wel haast in de armen van een Man overgaan. en hoe het echter een Dochter geoorloft is, zich te verklaaren, en haar begeeren word ingewilligt. Het geen wyders de Jonge Amerikaansche Dochteren spoedig aan den Man helpt, is de middelmatigheit van Goederen. Wy hebben reeds gezegt, dat de Ouders van eene Dochter begeeren, dat hunne Schoonzoon bequaamheit heeft, om de kost te winnen, 't welk zoo veel om 't lyf niet heeft. Een woeste Amerikaan heeft geene andere broodwinning, als zyn boog en koker met pylen noodig. Zyne huisvesting is een Hut; de voornaamste stukken van zyn huisraadt zyn een Hangmat, een Rookhut, en eenige Bevervellen. Hier is altoos weinig zorg en moeite toe noodig;

(a) Vertaling van den Abt *Regnier des Marais.*

dig, om zich op die wyze neder te zetten. Naderhant komen 'er Kinderen, het Huisgezin wordt grooter, en men maakt het zelve wel haaſt tot allerlei ongemakken bequaam. Terwyl nu de Kinderen noch niet in ſtaat zyn om hun koſt te winnen, zoo loopen de Ouders in 't Veldt en in de Boſſchen, om hen levens onderhoudt te verſchaffen, waar van ligtelyk een goeden Voorraadt te bekomen is, wanneer zy 'er maar met boog en pylen op uit ſnuiven.

Voorafgaande handelingen voor de voltrekking van 't Huwelyk, aangemerkt.

De voorafgaande Handelingen voor 't voltrekken des Huwelyks, duuren te *Canada* voor 't minſt zes Maanden, en ſomtyds wel een Jaar, geduurende welken tydt de Minnaar, volgens zeggen van *Leſcarbot*, „zich het aangezigt beſchildert „om des te fraaier te ſchynen, en een „nieuw kleedt aantrekt van Bever, Otter „of andere vachten gemaakt, enz. maar de Braſilianen zoo lang geen geduld hebbende, vryen en trouwen byna te gelyk. Zoodraa een Jongeling oudt genoeg geworden is, om een Vrouw te naderen, is het hem geoorloſdt na eene uit te zien; hy ſpreekt 'er van met de Ouders van de Dochter zoo zy 'er heeft, anders met haare Vrinden of Gebuuren. Indien zy hem de Dochter toeſtaan, neemt hy haar aan, en aldus wordt zy aanſtonds zyne Vrouw; weigeren zy dezelve, zoo vertrekt hy, en werpt het oog weder op een andere; ook houdt men het niet altoos by eene Vrouw.

Hoe de Amerikanen weinig werk van de kuiſchheit der huwbaare Dochters maaken, en hoe dit gedrag by andere Volkeren mede plaats heeft.

(a) De eerlooze overgegeevenheit der huwbaare Dochteren, by de meeſte Weſt-Indianen in gebruik, veroorzaakt een groot onderſcheidt tuſſchen de ſmaak der Amerikaanſche Mannen, en de zinlykheit der onze. De eerſte maaken ganſch geen werk van de Maagdom zoo grootelyks by de Jooden geacht, zoo zeer gezogt door de Liefhebbers van 't Venuswerk, zoo weinig tot noch toe bekendt by de Geneesheeren, en zoo moeyelyk om te bewaaren (b). De Ooſt-Indianen komen in dit ſtuk al vry wel met de Amerikanen overeen, waar van wy in 't vervolg zullen ſpreeken. Zeker Heerlykheits Regt voor deezen in verſcheidene Oorden in Europe bekend, geeft te kennen, dat de Maagdom van eene Bruidt niet altydt aan den Bruidegom, een Onderdaan zynde, toebekoorde (c). „Men verzekert ons, dat dit Recht in Schotlandt „noch langen tydt na de oprechting van 't „Chriſtendom beſtaan heeft; en dat de Koning Malcolmus den II. veel moeite heeft gehad, om deeze gewoonte af te ſchaffen: „De Bruidts waren genoodzaakt aan haaren Landheer ...... eene zekere ſomme „geldts te betaalen. Ook zegt men, dat „de Edellieden van Savoyen en Bourgonje langen tydt het zelve recht gehad hebben, en dat zelfs de Kanoniken van de „Hoofdtkerk te Lions daar mede voorzien „zyn geweeſt". Zoude dit nu uit een beweeging van Godsvrugt zyn geweeſt, dat men aan deeze Kanonnikken zodanig een regt heeft toegeſtaan, gelyk de Ooſt-Indianen aan hunne Prieſters en Afgoden toelaaten? Indien elk een van zulk een gevoelen was, als de geene die zeide, dat een Dochter haar Maagdom te beneemen het werk van een Kruyer of Zakkedraager was, zoo zoude men reden hebben, om de gewoonte in beide de Indiën ingevoerdt, te regtvaerdigen; en men zoude konnen zeggen, dat een Onderdaan, laatende zyn Heer deeze Bloem plukken, een recht Meeſterſtuk deedt. De Turken oordeelden vry rechtzinniger van de waardigheit (d) en zeldzaamheit van dit recht der Overheeren: en verre van het zelven aan iemant af te ſtaan, hoopen zy dat hunne Vrouwen weder Maagden zullen opſtaan, en in het Paradys op de eerſte byeenkomſt aan hunne Mans zullen wedergeeven, 't geen zy haar hier op aarde benomen hadden. Wy voegen by deeze zeldzaame gewoonte, nog eenige andere, namelyk, die van een Vrouw voor een zekeren tydt te verbinden, voorheen by de aloude Romeinen gebruikelyk, en noch heden.

(a) Men verzekert dat de Inwoonders van Ceylon heel gedienſtig hunne Vrouwen en Dochteren aan hunne Gaſten aanbieden: maar, voegt men 'er by, ingevalle die Gaſt zodanig eene hoflykheit waardig is. *La Perere* in zyne Verhaal van Yſlandt, vervat in 't 1 Deel van 't *Recueil de Voiages au Nord.* zegt ons, „dat de Yſlandtſche Dochters zich zelven aan de Vremdelingen die geene Vrouwen hebben, aanbieden, „om by hun te ſlaapen ..... en dat de Vaders zelfs hunne Dochters aan de Vremdelingen aanbieden, „als mede dat indien hunne Dochter daar van zwanger worde, zy zulks voor een groote eere achten". Maar een Yſlander zegt hier op, dat men in dit ſtuk zyne Mede-Landslieden laſtert en ongelyk doet.

(b) De Oude Thraciers oordeelden de Minneryen hunner Dochteren niet ſtrafbaar: maar zoo zy getrouwt waren, gaaven zy naauw acht op dezelve, en het werd een Hoofd-misdaadt gereekend den trouw te ſchenden. (c) *Biblioth: Germa*: To: I.

(d) 't Welk noch zeldzaamer is om dat een Dochter op veelerlei wyze kan verliezen 't geen het Regt der Overheeren den Man toeſtaat. Wat zyn 'er niet een menigte in dit ſtuk bedrogen geworden, waaronder, als Brantome zegt, ſommige daarna zeer wel te vreden zyn geweeſt, en vaſtelyk geloofden alleen de eere des eerſten aanvals weggedragen te hebben, als braave en kloekmoedige Krygslieden; 't welk zy des anderendaags s'morgens terſtondt aan hunne makkers en vrienden vertellen, en mogelyk wel aan die geenen die deeze Fortres al te vooren buiten hun weeten hadden ingenoomen, die daar over naderhandt by zich zelven of ook wel in 't byzyn van die Vrouwen hunne Meeſtreſſen hartelyk lagchen, en den armen Hoorndrager beſpotten, om dat hy door haare behendigheit zich zoo heeft laaten miſleiden.

hedendaagſch by de Chineezen; 't welk in zich zelven niet anders is als eene hoerery, of onwettige ſamenwooning, by alle Volkeren der Waereldt bekend, zonder daar van de Chriſtenen uit te zonderen: De gemeenheit van Vrouwen in het (a) Koninkryk Calicut, en by eenige Natiën in Braſil ingevoerd; De beproevinge en het koopen van Vrouwen beide geoorlofdt (b) in eenige Landen aan den geenen die niet gaarne voor al hun leeven onder 't Juk des Huwelyks willen blyven; De Veelheit van Mannen, (c) een voorregt, zegt men, vergunt aan eenige Vrouwen in ſommige Oorden der Ooſt-Indien; (d) en het Huwelyken der oude Weduwen, door de eerſte Chriſten Kerke reeds veroordeeldt; onaangezien de leere van den Apoſtel Paulus, die zegt: *het is beeter te trouwen dan te branden*, is zoo wel in Europe als in Aſië in gebruik. *Jaques Quartier*, ſpreekende van de Vrouwen van Canada, drukt zich aldus uit (e). „De Man overleeden zynde, „zoo hertrouwen de Vrouwen nooit weder, „maar bedryven 'er geduurende haar leven „lang rouwe over, verwende haare aangezig„ten met geſtampte koolen en vet, waar aan „men kan zien, dat zy Weduwen zyn: maar de „Mannen neemen 'er twee of drie Vrouwen. „De Polygamie of Veelwyvery is de ganſche Nieuwe Waereldt door in gebruik; insgelyks in Afrika en in Aſië, isze immers niet

(a) De Parthen en Lacedemoniers hadden dezelve gewoonte, en de wyze Kato weigerde 'er geen Voorbeeldt van te geeven aan de Roomſche Republyk, leenende zyne Vrouw aan zynen Vriendt *Hortenſius* den Redenaar. De Schryver der *Lettres Hiſtoriques & Galantes* verhaalt een geval dat daar zeer wel na gelykt; en *Brantome* verhaalt in zyne *Memoires des Dames Galantes* een voorbeeldt van een oudt Man, die aan zyne Vrouw toeſtondt den Minnehandel met een ander te pleegen, beveelende haar ſlechts een verkiezing van een zedig en beſcheiden perſoon te doen, en beloovende dat hy de kinderen die hier van zouden voortkomen, als zyne eigene zoude houden; waar op volgde dat zy wel haaſt het huisgezin vergrootte met twee of drie kindertjes, daar den Ouden, om dat hy ſomtyds mede eens toegetaſt had, eenig deel aan geloofde te hebben, wordende zulks by al de waereldt mede gelooft; en op deeze wyze leefden de Man en de Vrouw zeer vergenoegd met hun huisgezin. Zoude men wel gelooven dat de wyze Solon by een Wet bevoolen had, indien eene Vrouw van haaren Man niet wel voldaan was, dat zy haaren toevlugt mogte neemen tot haare nabeſtaande, om haare ſchaade door de zwakheit haares Mans geleden, met hem te vergoeden?

(b) In Pegu, koopen deeze Volkeren de Dochters, met beding van haaren aart, en manier te onderzoeken enz: Staat hen de koop niet aan, zoo heeft de man de beproefde waar ſlechts weder te zenden, en de Ouders die Verkoopers waren, nemen haar wederom, en keeren het gelt weder uit: maar de geweezene Kooper is genoodzaakt de kinderen te houden, die uit deeze beproeving voortkoomen. De *Eſſeen*, voorheen een voornaame Secte onder de Jooden, onderzogten drie jaaren lang of de perſoon die zy wilden trouwen gezond genoeg, en in ſtaat was om kinderen ter waereldt te brengen. Joſeph: L. 2. C: XII. in zyne Oorlogen tegen de Romeinen.

(c) Verſcheidene *Naïren* van *Viſiapour*, zegt men, dat maar eene Vrouw te ſamen hebben. Maar bedriegt men zich niet? zoude het hier mede zoo niet gelegen zyn als met de Nobele Venetianen, die volgens verhaal van S. Didier, ſommige met elkanderen ſamenſpannen en een Dochter onderhouden.

(d) Dit verbodt ſchynt zeer natuurlyk. Volgens den loop des menſchelyken levens, heeft men de verbreeking des huwelyks gemeenlyk op het 60. 70. of 80ſte. Jaar te langſten, door de doodt van een van beide de Egtgenooten te verwachten. Wat is de liefde op die jaaren anders als een onnuttig vuur: Zodanig eene oude Weduwe hertrouwende, is buiten ſtaat om kinderen ter waereldt te brengen. Het is derhalven beter dat zy zich met boetvaardigheit afgezonderd bezig houde, en dat zy vrywillig afſtand doet van de vrugten der liefde, om alleenlyk aan de heiligmaking haarer ziele te denken. Het is derhalven een zeer goede Wet by de Amerikanen van Canada ingevoerdt, namelyk: dat hunne Vrouwen geene Mannen meer mogen hebben, nadat zy haar zevenmaal zevende jaar hebben bereikt. Alsdan wordt al het voorledene niet dan een aangenaamen droom voor haar: *Evenwel doet het my noch deugt, als ik 'er het laatſt aan denke*, zeide by *Brantome* eene oude Vrouw, afſcheid van haaren Vrindt neemende, eer zy tot het Geeſtelyke leven overging.

Felicité paſſée
Qui ne peux revenir,
Tourment de ma penſée,
Que n'ay-je en te perdant perdu le ſouvenir!

Dat is:

't Verleedene geluk kan nimmer wederkeeren.
Wat mag myn ziel dan deeren,
En quelling pynen 't hart!
Waarom verlies ik niet 't geheugen van dees' ſmart?

Het is in Europe niet als in Canada geſtelt, alwaar de natuurlyke denkbeelden minder uitgewiſcht zyn, of beeter gevolgt dan by ons. Onze Oude Weduwen, zegt *Brantome*, *geen zes tanden meer in de mondt hebbende*, hertrouwen zoo wel als de jonge, en doen op den kant van 't Graf haar uitterſte beſt om den Huwelyks Godt af te vergen, iets, 't geen hy niet verpligt is haar te geeven. En dat het ſlimſt is, het laatſte Zieltoogen deezer Oude is zoo vinnig dat een Jongman daar door ſomtyds naar de andere waereldt raakt: maar dit alles belet niet dat in veele Landen, de natydt der ryke Weduwen wel ernſtig gezogt wordt door jonge lieden van een middelmaatig fortuin. Wy zullen deeze aanmerking die mogelyk al wat te dertel is, met een zeldzaame gewoonte eindigen, volgens *Brantome* by zynen tydt in 't Eilandt *Chio* gebruikelyk. Namelyk, dat al de Vrouwen die aldaar Weduwe begeerden te blyven, genoodzaakt waren een ſchatting te betaalen die *Argomoniatique* genoemt wierdt.

(e) *Leſcarbot.* Hiſt: de la Nouvelle France.

min door de ongeregeldheit der Mannen, die Meeſtreſſen en Byzitten hebben. Indien het waar is, dat 'er meer Dochters als Zoonen gebooren worden, zoo volgen de Polygamiſten de Wetten der Natuur, die niets zonder oogmerk doet. Zy helpen een groot getal Dochteren voort, die anders van geen dienſt in de Waereldt konden zyn. Maar de Natuur mag ons voorhouden, wat zy wil, de zuiverheit des Chriſtendoms zal ons altoos een beweegreden tot de verwerping der Veelheit van Vrouwen zyn.

Hoe de Amerikanen kuisſcher dan andere Volkeren worden geacht, en waarom; 't welk tegenſtrydig te zyn aangetoont word.

Leſcarbot is van gevoelen, dat de woeſte Amerikanen veel kuiſſcher, dan de Volkeren van onze Waereldt zyn, en zulks om drie redenen die hy daar toe bybrengt: I. de naaktheit, en voornaamelyk die van het Hoofdt, alwaar de Stoffe tot de voorttteeling dienende, zyn oorſprong heeft; II. het gebrek van Speceryen, Zout en Wyn; en III. 't Gebruik van den Tabak. Indien het waar is, dat de Amerikanen kuiſſcher zyn dan anderen, is 't om dat zy min gedwongen zyn in hunne Minneryen, om redenen hier vooren gemeldt; om dat zy trouwen zoodra als de Natuur maar begint te ſpreeken; en om dat de Veelwyvery de voorwerpen hunner liefde verſcheiden maakt. Aan de andere zyde, zoude het wel eene tegenſtrydigheit ſchynen, de onthouding der Amerikanen te willen bybrengen, na zoo veele bygebragte redenen van de overgeevenheit hunner Dochteren, en 't geen men ons verzekert van veele onder hen, die ongemeen de vuile ziekte onderworpen zyn, en gemeenlyk eene ongeregelde liefde verzelt. (a) De Floridianen worden gezegt noch ongeregelder Minnehandel te pleegen. Hunne Dochters zyn op haare tien of twaalf jaaren geene Maagden meer. (b) Zy bedienen zich van eenig reukwerk, overgehaalde wateren, ſtoovingen en andere middelen, om de Natuur te dwingen, en meer te doen dan zy kan (c). En de Vrouwsperſoonen gebruiken insgelyks zeekere kruidzappen tot het zelve einde, als waar van geſprooken wordt in de *Dames Galantes* van *Brantome*, en in de *Tableau* of 't Tafereel van *Venette*.

Hoe onder hun drie graden van Bloedverwantſchap in 't huwelyken worden in acht genomen.

De Amerikanen (uitgezonderd mogelyk eenige woeſte Zuidlanderen, die volgens verhaal de Reizigers geene de minſte geregeldheit oeffenen) vermyden drie graaden van Bloedverwantſchap in hunne Huwelyken; namelyk die van een Zoon met zyne Moeder, een Vader met zyne Dochter, en een Broeder met zyne Zuſter. Hunne verdragmakingen en Trouwbeloften beſtaan alleen in hun woordt, zoo wel als hunne Egtſcheidingen; zynde de Huwelyksgiften (*Donarien*) in geen gebruik, en byna in Amerika onbekendt. Solon en eenige andere Wyzen van Griekenlandt wilden niet, dat men de Dochteren met een Bruidſchat uit zetten zou: maar de beweegredenen van dien Wyze heeft geen plaats by de Weſt-Indianen. De onverſchilligheit die deeze laatſte voor de rykdommen betoonen, is de eenigſte oorzaak van dat zy zich weinig bekreunen van een bekoorlykheit, daar de meeſte Mannen by ons door verlokt worden: maar Solon hadt tot zyn oogmerk de behoudenis van de ruſt en evengelykheit in de Huyshoudens der Atheeners, zyne Medelandslieden. Hy vreesde dat de gewoonte van de jong getrouden te begiftigen of Huwelyksgoedt by te zetten, ongetwyffeld van dien tydt af by de meeſte hunner Nabuuren in gebruik, deeze ruſt en evengelykheit geheel zoude verſtooren.

Hoe het de plicht der Amerikaanſche Vrouwen is, getrouw en eerbaar aan en voor haare Mannen te zyn, 't welk echter de ongehuwde Dochters in de paalen van eerbaarheit geenzins verplicht.

Wy zullen nu noch iets van de Vrouwelyke plichten zeggen. Om hier niet van den Akker-bouw te ſpreeken, 't welk by de Amerikanen gemeenlyk het werk der Vrouwen is, noch van haar huislyke zorg, of die welke zy genoodzaakt zyn voor hunne kinderen te draagen. Men vindt geen Landt ter Waereldt of deeze twee laatſte plichten worden meer of min van de Vrouwen gevorderd, hoe vreemde gewoontens 'er anderszins mogen in zwang gaan. Wy willen hier alleenlyk van de Echte Trouw verbintenis gewag maaken, waar aan de Mannen de Vrouwen onderwerpen, zonder aan hunnen kant het zelve te willen opvolgen. Men verzekert ons dat de Amerikaanſche Vrouwen haare Mannen zeer getrouw zyn, en dat in 't algemeen deeze Volkeren een afſchrik van de ongebondenheit der getrouwde Vrouwen hebben, en dat ze die zelf met de doodt ſtraffen; terwyl zy zich weinig laaten geleegen leggen aan de ongeregeldheden hunner Dochteren, zoo als wy reeds hebben gezegdt. De natuurlykheit van dit denkbeeldt is licht te bemerken. Ook zoude het zelve by ons niet min zodanig zyn, indien de Godsdienſt en de Reden de Natuur daar in niet verbeeterde, of ten minſte indien de eere der Waereldt het zelve niet noodzaakte haare buitenſpoorigheden te verbergen. Ja laat ons vryelyk zonder bewinpelyk zeggen, dat, indien men de

(a) *Coreal* Eerſte Deel zyner Reizen.
(b) *Leſcarbot ubi ſupra.*
(c) Idem. Lees hier over in de *Memoires du Comte de Rochefort*, wat uitwerking de *Pommade* der Staat-Juffers van de Koningin op de lippen van een Edelman deedt.

de eer konde afſchaffen en te niet doen, dat men wel haaſt een oneindig getal Dochteren vinden zoude, die eerlang wenſchen zouden te verwilderen, en in den ongehuwden ſtaat op zyn Braſiliaanſch zouden zoeken, 't geen zy wenſchten in een eerlyk Huwelyk te vinden. Wat 'er van zy; men zegt altydt, dat een Amerikaan van zynen trouwdag af de eerbaarheit van zyne Vrouw vaſtſtelt, en van dien tydt af geruſt op haare trouw is; daar in tegendeel by ons de allerongebondenſte Man niet gaerne tot een Vrouwe zoude neemen, een Dochter, die te vooren den minſten quaaden pas gedaan hadt, wat verzekering zy hem ook van haare getrouwigheit zoude willen geeven. Een Amerikaan redenkavelt geheel anders. Hy onderſtelt dat een Jonge Dochter met haar lichaam kan doen wat zy wil, om dat zy vry is. Heeft zy haar woord gegeeven? Is zy verbonden aan iemant, die 'er zyn Vrouw van maaken wil? zie daar de Dochter eens ſlags vervallen van de magt, die haar de vryheit gaf. Zodanig is de Grondſtelling der Amerikanen, en hierop is mogelyk hunne Jaloezy gegrondt, zoo zy 'er ook eenige hebben, die op verre na by die der Italianen en Spanjaarden niet mag haalen, alzoo de Amerikanen geen Grendels of Traaliewerken gebruiken, om eene eerbaarheit in veiligheit te ſtellen, die alle de Fortereſſen der Waereldt niet zoude konnen verdeedigen, wanneer een Vrouw beſlooten heeft dezelve over te geeven; zy beveelen ook aan geene Geſnedenen het opzigt en de bewaaring hunner Vrouwen; met een woordt, zy zyn onkundig van zoo een oneindig getal middelen, waar van zich (volgens de woorden van *Brantome* (a)) „de ongelukkige Jaloerſche Hoorndragers bedienen, „om hunne Vrouwen te pynigen, te dwingen, en in den bandt te houden, op dat „zy niet zouden uitſpatten: ſchoon zy met „al hun voorzorge niets konnen uitrechten; „want wanneer een Vrouw eenmaal het „Minneguitje begint gehoor te geeven...... „is het zekerſte en zagtſte hulpmiddel, „dat een jaloerſchen Man deeze zyne Vrouw „kan toevoegen, met haar geheel en al aan „zich zelve over te geeven. Een Amerikaan neemt terſtondt zynen toevlugt tot de Echtſcheiding, zoodra hy van den ongeoorlofden Minnehandel zyner Vrouwe overtuigdt is: waar na de Vrouw vry geworden zynde, en haar eige Meeſtereſſe door de verbreeking van de bandt des Huwelyks, zoo men zegt, weder met een ander vermag te trouwen. De jaloezy moet zeer groot zyn; wanneer een Man de trouwloosheit eener Vrouwe met de doodt ſtraft. De Franſen komen zelden tot een Echtſcheiden; veel min tot ſtraffe des doodts, die noch door Godlyke noch Menſchelyke Wetten in het Chriſtendom gebillykt wordt: maar het is niet door Godsdienſtigheit of ontzag voor de Wetten, dat hunne hevigheit gematigt wordt; zy kiezen de party, daar toe hunne ongebonden en wiſpeltuurigen aart hen voert; zy betaalen de Vrouwen met dezelve munt, en boeten hunnen luſt op een ander: toonende zich hier in vry-redelyker dan de Hoorndragers in Italië, rechte zwaarmoedige Arguſſen, die geſtadig de oogen op de gewaande oorzaak hunner onteering geopend houden.

Hoedanig de Jaloezy by de gehuwde Amerikanen van vermogen is, aangemerkt;

en hoe zy tot de Echtſcheiding komen.

A Paris ce n'eſt pas comme à Rome;
Le Cocu qui s'afflige y paſſe pour un ſot;
Ex le Cocu qui rit pour un fort honnête homme.
Quand on prend comme il faut cet accident fatal,
Cocuage n'eſt point un mal.

't welk beteekent:

Paryzenaren zyn met Romers in gedachten
En aart verſchillig; want, een Hoorendragers lot,
Wordt, zoo droefgeeſtigheit hem quelt, een ieders ſpot:
Maar is hy bly gemoed, men zal hem eerlyk achten,
Schoon 't ongeval hem treft, mits hy daar toe in ſtaat is;
Wyl 't Hoorendragerſchap voor hem geen deerbaar quaadt is.

Ten opzigte van de Plichten der Mannen omtrent hunne Vrouwen, dezelve worden by de Amerikanen niet grootelyks geoefend. Al wat wy gezegd hebben, is een bewys dat de Vrouwen by hun niet veel meer geagt worden dan onze Dienſtmaagden: maar de Jaloezy, daar wy van ſpreeken, maakt haar in het Ooſten veel meer tot Slavinnen dan in Amerika. Wat kan 't verdrietiger bedagt worden dan eene eeuwige gevankenis, altoos omringdt, gediendt, en verſpiedt door Geſnedenen, meeſt zwarte, en van een afgryſelyke gedaante? waarin men geſtadig overgeleverdt is aan ſtrafwaardige gedachten (b) die de ledigheit en eenzaamheit

Hoe weinig de Vrouwen onder dien Landaart geacht worden, met een aanmerking verzelt.

(a) *Memoires des Dames Galantes.*

(b) Dit heeft *Laberius* doen zeggen, dat eene Vrouwe die alleen is niet dan quaade gedachten heeft; *Mulier, quæ ſola cogitat, male cogitat:*

heit doet opkomen, en die door de verkeering met menſchen wel haaſt zoude verdreeven worden. Waarlyk moet men niet bekennen, dat de Jaloezy in zich zelven te blinddoeken, behagen ſchept? De Chriſtelyke Godtsdienſt verplicht ons de Vrouwen te handelen met zeekere omzigtigheden en verſchooningen, die in Aſië in geen gebruik zyn. Het Euangeli beneemt ons het recht (a) van leven en doodt op haare perſoonen; en ſchryft ons de menſchelykheit ten haaren opzigte voor, willende dat wy als met ons eigen zelven zullen handelen, met eene Sexe, die de Alcoran ons veroorlofd te handelen, als een Heer zynen Knegt. Wy willen wel bekennen, dat men by ons groote uitzonderingen vindt van den regel des Euangeliums, en dat veele Mannen meer verachting en hardigheit betoonen voor hunne Vrouwen, dan men in het gedrag van den allerſtuurſten Turk zoude konnen vinden; dat veele anderen van begrip zyn, dat eene Vrouw opentlyk voor de Gemeinte getrouwt, niet anders is, dan eene goede Dienſtmaagdt plechtelyk voor al haar leven verbonden; eindelyk, dat 'er veele zyn die niet te vreden met hunne Vrouwen in de Dienſtbaarheit te houden, en haar te weigeren al wat haar het leven kan doen aangenaam maaken, daar by noch behaagen vinden in haar bloot te ſtellen aan de verachting van vreemden, haar het voorregt beneemende, 't welk haar de Natuur geeft, van zich van haare Kinderen te doen achten en eeren, en een ſoort van waardigheit ſtellen in haar te verachten en te beſpotten: maar het gedrag deezer Mannen wordt by lieden van eer niet min, dan dat der dartele en lichtvaardige Vrouwen mispreezen. De gronden des Chriſtelyken Godsdienſt boezemt ons een afkeer, zoo wel van de wreedheit der Mannen, als van de ontuchtigheit der Vrouwen in. Het gedrag der Amerikanen wordt beter opgevolgdt, en is meer overeenkomſtig met hunne Denkbeelden. Volgens het getuigenis der Reizigers, zoo is de liefde, die deeze Volkeren tot hunne Vrouwen hebben, niet ſlechts als van gelyk tot gelyk; maar zy gelykt beter naar die van een Heer tot zynen Knegt, of om eigentlyk te zeggen, het is ſlechts eene behulpſaame genegenheit. Zy onderſtellen dat de Vrouwen tot Dienſtbaarheit gebooren zyn, en dat alles wat men haar ten gevalle kan doen, is, haar haare feilen en gebreken te vergeeven. Deeze genegenheit is derhalven alleen gegrondt op de noodzaakelykheit van aan den eiſch der Natuur te voldoen, en aan de verpligtinge, om het menſchelyke Geſlacht in ſtand te houden. Zoodra deeze beweegredenen ophouden, zoo houdt hunne liefde insgelyks op; en, voegt men 'er by: daarom is 't dat de oude Wyven by hun voor onnutte waar geacht worden. Echter moet men toeſtaan, dat het wonderlyk voorkomt, hoe het mogelyk is, dat onaangezien zulke Grondſtellingen, de ligtvaardige Vrouwen in Amerika zoo zeldzaam zyn, daar dezelve by ons zoo gemeen bevonden worden.

Hoedanig de onechtelingen of Baſtaart Kinderen by de Amerikanen zyn geacht, en hoe by andere Volkeren aangezien.

Wy zullen deeze Aanmerkingen met de Gevoelens van verſcheidene Volkeren beſluiten, aangaande de Baſtaarden of Speelkinderen. Het ſchynt of men deeze ongelukkigen onder ons eenigzins verantwoordelyk wil houden van de misdaadt der geenen, die hen het leven gegeeven hebben; en wy verachten dezelve byna als of zy zelf ſchuldig waren: maar indien het waar is al 't geen men van de overgegeevenheit der Amerikaanſche Dochteren verteld, moeten de Speelkinderen deezer Natie zoo zeer niet aan die verachtlyke onderſcheidinge bloot geſteld zyn; echter zyn zommige (b) Volkeren van Amerika, zoo men verzekert, zoo Jaloers van de Zuiverheit in Bloedverwandſchap, dat zy van de Koninglyke opvolging den geenen uitſluiten, die by ons de rechte erfgenaam zoude zyn: maar in tegendeel een Zuſterszoon het erfregt toewyzen. Insgelyks gaat het by hen ten opzicht van alle Erfnalaatingſchappen. Hoe kan men nu deeze gevoelens overeenbrengen? Wat 'er ook van zy, het Joodſche Geloof ſloot eertyds de Baſtaarden van 't Prieſterſchap uit, en het (c) Chriſtendom heeft goedgeoordeeldt dit voorbeeldt te volgen: maar in ſommige andere Godtsdienſten worden zy zoo hard niet gehandeldt, en men verzeekert, dat by de Mahometanen de Kinderen, die (d) hunne Vrouwen geduurende de reize naar Mecha ontfangen, voor wettige gehouden worden, en van het Geſlacht van Mahomet met volkomen recht om den Groenen Tulbandt als wettige Kinderen van

(a) De Oude Romeinen handelden geheel ſtreng met hunne Vrouwen zynde een uitwerking van de onbeſchaafdheit der eerſte tyden van de Republyk.

(b) In *Virginië* en *Canada*. Zulks geſchiedt ook te *Cochin*, en in het Koninkryk van *Lowando* in Afrika. Zie de Voorreden van 't *Recueil de Voiages au Nord*.

(c) De Roomſche Kerk. maar de Proteſtanten maaken geene zwaarigheit in eenen onwettigen Zoon het Leeraars Ampt op te draagen.

(d) Een Muzelman mag geen Omgang by zyne Vrouw hebben, geduurende de Pelgrimagie naar Mecha. *La Mothe la Vayer Lettre* 43. *au Tome primier de les Oeuvres in Folio*.

van dien Profeet te draagen; zoo veel ingang heeft de Godsdienſtigheit in 't hart van een Muſulman, ja zelfs zoo veel, dat het geen anderzins alle de woede van zynen Minnenydt zoude opwekken, by hem in dit geval (a) voor heilig doorgaat. Maar mogelyk zoude het by de Chriſtenen in diergelyke gelegenheit al zoo verre gaan, als by de Muſulmannen. Wat nu de Oudheit aangaat, dezelve heeft mede niet altydt een afkeer van de onwettige Geboorenen getoond. Onder het Heidendom was immers het Hoorendraagen hunner Goden genoeg bekent, en hunnen Hemel was ten allen tyden met Baſtaarden voorzien. Nu was het maar redelyk, dat de onwettige geboorte onder de Goden en Halve Goden, die der menſchen eenigzins moeſte verſchoonen; maar verre van zich minder te achten, wegens eene verdachte geboorte, zoo hebben eenige Vermaarde Overwinnaars, het koſte wat het wilde, begeert voor Baſtaarden der Goden door te gaan; zelfs hebben het eenige Voortreffelyke Helden der Oudheit een eere geacht voor Baſtaarden der Halve- of Watergoden gehouden te worden. En zulks was toen, gelyk als men nu in het Chriſtendom zegt, een Baſtaardt van eenen Heiligen te zyn. Hier moeten wy gedenken het middel, dat de Lacedemoniers, uitgeput van Krygsvolk door de bloedige Oorlogen, die zy tegen de Meſſenianen moeſten voeren, in 't werk ſtelden. Zy zonden Jongelingen by hunne Vrouwen, ſtonden hunne Dochteteren toe by haare Slaaven te ſlaapen, en veroorlofden elk een haar te gebruiken naar zyn welgevallen. Indien het waar is, dat de eerſte omhelzingen en liefkoozingen dikwils meer Burgeren aan den Staat verſchaffen, dan het Huwelyk zelfs, zoo is het niet te verwonderen, dat het getal der Baſtaarden uit deezen Onwettigen Liefdehandel der Lacedemoniers geſprooten, zoo groot is geworden, dat zy de Stadt van Taranta in het beſte van Italië gelegen, hebben geſtigt en bevolkt. Het is wel waar, dat de Lacedemoniers deeze Baſtaarden uit hunne gemeenſchap ſlooten; maar zy hadden geen recht, om hen hunne geboorte te verwyten of hen uit hun Landt te verdryven. Onze denkbeelden zyn niet meer dezelve: wy overweegen meer dan de Ouden, zonder echter meer ingetoogen te leeven: maar wy zouden evenwel niet dulden, dat men by ons zodanige Volkwervingen van Baſtaarden deedt. Zulks zoude van te grooten gevolg zyn, en geheele Landſchappen ontvolken. Veel beter is 't ſtilzwygende zyn leet te draagen, en elkander in 't Huwelyk te onderſchraagen.

Le nœud d'hymen doit être reſpecté,
Veut de la foi, veut de l'honnêteté.
Si par malheur quelque atteinte un peu forte
Le fait clocher d'un ou d'autre côté,
Comportez vous de maniere & de ſorte,
Que le ſecret ne ſoit point éventé.

'tWelk deezen zin heeft:

Een eerbre Staat vereiſcht den ongeſchonden Echt,
Die trouw en onbevlekt gehandhaaft dient te weezen:
Maar zoo by ongeval, een echtbreuk ſtaat te vreezen;
Gedraag voorzichtig u, op dat gy 't zoo belegt,
Dat nimmer uw geheim het Daglicht mag aanſchouwen:
Of 't zal u eeuwig rouwen.

XI. HOOFDTSTUK.

Van der AMERIKANEN LEEVENSWYS *handelende.*

Matige levenswys der Amerikanen hoedanig van aart en met welk voedzel zy zich behelpen.

Men moet zich niet verbeelden eenige weelde of overdaadt in de Leevenswys deezer Volkeren te ontmoeten. Hun leven is het Afbeeldſel van dat der eerſte Waerelds tyden, wanneer men ſlegts by groente, eekels en andere vruchten leefde. Ook is 't niet meer te verwonderen, dat zy een oneindig getal zaaken, by ons in gebruik, wel konnen ontbeeren, dan dat wy zulks niet konnen doen: maar laat ons dit wat breeder naſpuuren. Voor de Aankomſt der Europeers, wiſten de Amerikanen van geen Broodt, waar van wy ons bedienen. Zy droogden en ſtampten eenige wortelen, daar zy vervolgens een deeg van kneedden en dikwils een ſoort van Koeken maakten. Zy kookten of bakten dit deeg op verſcheidene wyzen; beſtaande naar de gelegenheit van tydt uit pappen of meel: maar wanneer zy op een togt gingen, 't zy ter Jagt of in den Kryg, lieten zy dit deeg hardt worden, om geduurende de reize te gebrui-

(a) De Afkomelingen van Mahomet worden als Heilige geëerd.

ken, gelyk wy ons van Beſchuit of Tweebak bedienen. Dit alles is noch by de woeſte Amerikanen in gebruik. Eenige van hun gebruiken *Maiz*, een ſoort van Graan, 't welk zy gemeenlyk gebraaden eeten, eveneens als de Jooden (a) en verſcheidene andere Volkeren van den ouden tydt eertyds het Kooren aaten. Het voedſel der Oude Romeinen quam naader met de eenvoudige ſpyze der Weſt-Indianen overeen. Zy leefden in den beginne mede van gekookt meel en van wortelen, die dikwils een Veldoverſte met zyn eige handt onder de heete aſch braadde. In vervolg van tyden, en langen tydt na de Grondveſting van de Republyk, is het gebruik van het Broodt eerſt by hun bekend geworden.

Hoe hunne ſpyze hen toebereid word, Wat nu de overige ſpys der Amerikanen belangt, dezelve beſtaat uit aardvruchten, gevogelte en viſch, zonder eenige ſauſſen, als alleen een graage eetensluſt hebbende: want zy weeten van geene toebereyde ſpyze of andere gerechten; zelfs verzekert men, dat de Volkeren van 't (b) Noordelyk Amerika in 't geheel van geen zout weeten, daar de Ouden zoo ongemeen veel werks van maakten, dat zy het den naam van goddelyk gegeeven hebben. Deeze vergaaten nooit het zout op hunne Tafelen en Altaaren, ja zy deeden dikwils hunnen maaltydt met enkel zout en broodt. De woeſte Volkeren van Amerika, om hunne ſpyze voor verderving te bewaaren, rookten of droogden dezelve in de Zonne; 't welk overeenkomt met de gewoonte van het vleeſch in den rook der Schoorſteenen te hangen, in Duitslandt en by ons zeer gemeen.

wat hun tot drank verſtrekt. Om nu iets van den Drank der Amerikanen te zeggen, zoo laat ons dezelve eerſt in zyne eenvoudigheit aanmerken. De noodzaakelykheit doet ons toevlugt neemen tot het Water, en het vermaak tot den Wyn of eenig ander diergelyk vocht. De natuurlykſte en eenigſte drank die onze Voorouderen gekend hebben, is het Water. De Wyn en andere ſterke dranken zyn eerſt na de Zondvloedt bedacht geworden: echter hebben deeze toegemaakte dranken het gebruik van 't Water niet geheel doen vergeeten; en de grootſte Krygslieden dronken het zelfs dikwils, gelyk men by *Homerus* zien kan. De Volkeren van Amerika gebruiken ook Water: maar dewyl dit koude vocht niet bequaam is om den geeſt, noch de vrolykheit en eetenluſt op te wekken, zoo is het niet te verwonderen dat zy eenige ſterke dranken verzonnen hebben, waaronder 'er echter geen is, die overeenkomſt heeft met die in Europa in gebruik zyn. Het *Caouin* der Braſilianen, zynde een uittrekſel van Maiz, zoude eenigzins naar de Koornbrandewyn of de Genever gelyken, die het gemeene volk in Hollandt drinkt; maar de wyze van 't zelve te bereiden is onderſcheiden. Wat 'er ook van zy, de Weſt-Indianen begaan in hunne ſterke dranken de zelve buitenſpoorigheden als de Bewooners van ons Halfrondt in den Wyn en andere dranken doen. Een *Braſiliaan* ſmoort zyn verdriet, en vindt een onuitputtelyke bron van vertrooſtingen in de *Caouin*, gelyk onze dronkerts in den Wyn. Een *Floridaan* die zich van zyn *Caſiné* dronken drinkt, vindt daar in het zelfde vermaak als een Hollandts Matroos in den Genever; en hy verkloekt zich door dit vocht in den Kryg, gelyk onze Soldaaten door 't buskruydt in brandewyn geſmolten, wanneer zy een ſtorm zullen doen. Een diergelyk gebruik maaken de Ooſterlingen van het *Opium* of Heulſap. Men bemerkt dat de Amerikanen niet minder genegen zyn tot de dronkenſchap dan verſcheidene Europiſche Volkeren, en zoo men de Reiſigers (c) mag gelooven, zoude een Floridiaan den allerſterkſte Duitſcher of Zwitſer van de bank konnen drinken. Zy zouden niet wyken voor de Helden der eerſte tyden, die uit bekers dronken, zoo ongemeen groot, dat een jong kaerel die qualyk kon opligten; zy zouden voor die ruime Ruſſiſche drinkvaten niet ſchroomen, die een vremdeling genoodzaakt is tot den laatſten drop te leedigen, al zoude hy onder de tafel leggen blyven; en konnen de *Bojes* van Virginië en Florida kloekmoedig de kragt van hunne *Caſiné* uitſtaan, onze Geeſtelyken toonen zich niet min onverſaagt in den Wyn-Oegſt van Bachus. Belangende verders de Vrouwen der Amerikanen, deeze konnen het zoo wel als haare mans. Eenige onzer Europeaanſche Vrouwen zyn mede niet min met dien euvel beſmet. Men beſchuldigt de Noordſche Wyven datze ook niet vies van ſterken drank zyn; de Engelſche Vrouwen drinken insgelyks *Punch* en ſterke bieren tot dronken wordens toe; ſommige Hollandſche Vrouwtjes gaan zich mede wel te buiten in zoeten wyn of brandewyn, en de eene niet min als de andere ontzien zich niet, om zoo wel als de mannen in herbergen by een te komen. De Franſche Dames insgelyks, mengen tans zelden meer water in haaren wyn, en beginnen zich mede te gewennen aan de kracht van

[Right margin notes: en waar uit toebereid word. — Hoe de Amerikanen mede tot dronkenſchap genegen zyn.]

(a) *Ruth.* Cap. II: 14. (b) *Leſcarbot.*
(c) *Leſcarbot*, *Coreal*, enz.

van een drank, die de Romeinen langen tydt aan hunne Vrouwen verboden hebben, en zulks ter oorzaake van de droevige gevolgen daar de Dronkenschap haare eerbaarheit aan bloot konde stellen. In der daadt de Deugdt verliest zich lichtelyk in de dampen van den Wyn: De Wyn verdryft alle schaamte, verzekert de aanvallen der liefde, en bedekt op een bekoorlyke wyze die schroomagtigheden, die de matigheit en soberheit ons naakt voor oogen stellen. Alle welsprekendheit, alle listigheden van liefde ontdekking met koelen moede gedaan, konnen geenszins by de vrypostigheit haalen, die den Wyn ons inboezemt.

Esperés peu de vos discours;
L'Amour ne cede pas toûjours
A l'ardeur la plus raisonnable.
Souvent en buvant de bon vin,
On trouve le plus court chemin,
Pour rendre la Belle traitable.

'T welk beteekent:

Daar redeneering is van minder macht,
En geur van goeden wyn heeft meerder kracht,
Zal licht de wulpsche Min in een bekooring raaken;
Zy zal den kortsten weg eerlang inslaan,
Wyl redelyke drift moet achterstaan,
Vermits de schoonheit zich laat handelbaarder maaken.

Hunne ongemaniertheit in 't eeten aangemerkt.

Het is gewis dat de eenvoudige en lompe handelingen der woeste Amerikanen, zoo strydig tegen die beschaafdheit die ons byna als eigen geworden is, aan ons geen fraai denkbeeldt van hunne Feesten en Maaltyden konnen geeven. Zy eeten geheel slordig van den grondt, hun tafellaaken is de vloer, en zy veegen hunne mondt of handen nooit af. Zy geeven dikwils aan ieder der Gasten het deel dat hem van de maaltydt toekomt, en (a) aldus deeden ook eertyds de Aloude Grieken. Zy weeten noch van Vorken noch van Servetten, doch alzoo hun voornaamste voedsel bry of eenig natte spyze is, heeft de Natuur hen een soort van lepels (b) leeren maaken, die eenigzins naar de onze gelyken. Wy leezen ook van een soort van (c) spaantjes daar zich eenige deezer Volkeren van bedienen, in plaats van Vorken om het vleesch in den mondt te steeken; 't welk eenige overeenkomst met zekere kleine houtjes by (d) de Chineezen heeft; ten dien einde in gebruik. De Amerikanen zyn zelfs onkundig geweest van hun vleesch 't welk zy eeten, te snyden; want eer de Europeanen aldaar aanquaamen, scheurden zy hunne spyze met handen en tanden. (e) In sommige Oorden van 't Noordelyk Amerika is de gewoonte, dat die geen die de maaltydt aanrecht, zelf niet eet; maar alleen bezig is met zyne Gasten voor te dienen; in andere plaatsen doet hy niet als zingen, tot dat de maaltydt geëindigd is; en indien hy die post niet zelf waarneemt, beveelt hy zulks aan iemant van zyne Dienaaren. Men zal licht toestaan, dat alle deeze wyzen van doen vreemd en lomp genoeg zyn om dezelve wildt en woest te noemen: en echter kan onze Oude Waereldt mede wel iets voortbrengen 't welk van die der Nieuwe Waereldt niet veel verschilt. Men verzeekert ons (f) dat de Chineezen zelfs by de maaltyden die zy aanrechten, niet tegenwoordig zyn; alsmede dat de Persianen zich van geene Messen aan de tafel bedienen; maar bieden de stukken, te vooren gesneden, aan alle de Genodigden aan; doch wy willen de manier deezer verafgelegene Volkeren overslaan; wy konnen in Europe zelfs voorbeelden van deeze onmanierlykheit genoeg vinden die wy in deeze woeste Volkeren aanmerken. Noch niet lang geleden is 't, dat de Hollanders het gebruik van Tafellaakens en Servetten gehad hebben: een blaauw doekje deedt de rondte aan Tafel, en diende om de handen en mondt der Gasten af te veegen. Ook hielden zy geene andere vorken als de vingeren, die somtyds mede voor lepels en messen dienden. Het is wel waar dat de overtollige nettigheit daar de Hollandsche Vrouwen zoo zeer in willen uitmunten, ten deele oorzaak van deeze walgelyke eenvoudigheit hunner maaltyden was: maar deeze reden maakt de Hollandsche eenvoudigheit daarom niet te bevalliger, of meer navolgenswaardiger dan die der Amerikanen. Wy moeten hier in 't voorbygaan aanmerken, dat de Fransche Koks aan de Hollanders, en aan alle de Volkeren van Europe, de wetten hebben voorgeschreeven, het smaaklyk maaken en toebereiden der spyzen aangaande; wier voorschriften niet ligt achter de bank zullen raken.

De

(a) *Feithii Antiq. Homerie.* L. 2. (b) *Lescarbot.*
(c) *Relation de la Louisiane* Tom. V. *du Recueil de Voiages au Nord.*
(d) *Memories de la Chine par* P. *le Comte.*
(e) *Lescarbot* ubi Supra.
(f) *La Mothe le Vaier* Lett. 94. To. II. *de ses Oeuvres in Folio.*

Hoe de Amerikanen Godtsdienstige Feesten onderhouden, en tot voorbereidzelen van den Oorlog hebben ingesteld.

De Alouden plachten eertydts Godtsdienstige Feesten te houden: insgelyks doet noch de Amerikaansche Landaart: dikwils geschieden 'er toebereidselen ten Oorlog die zy altydt met eenige Godtsdienstige Plechtigheden verzellen. Deeze Feesten zyn ook met Gezangen ter eere hunner Goden en Krygshelden, en met vervloekingen tegen hunne Vyanden vermengt. Hedendaagsch oeffenen wy zulke plechtigheden niet meer; maar de Oude Duitschers (a) handelden eertyds van zaaken van Oorlog en Vrede op hunne Feesten. Wy worden onder ons tans niets gewaar dat naar de Godtsvrugt gelykt, die men aan de Feesten der Alouden toeschryft, ten waare eenige plechtigheden op zekere dagen, waardoor wy dikwils aangezet worden om met onze vrienden te eeten en te drinken, en met een geheel ander oogmerk dan de Godtsvrugt. Maar evenwel om regtzinnig te spreeken; wie zal ons verzekeren dat 'er veel Godtsdienstigheit onder die Feesten der Aloude gemengt is geweest? Wy willen ons derhalven ontdoen van dat vooroordeel, 't welk ons aangaande de Oudheit verblindt, en dat ons met een verrukking van de deugden onzer Voorouderen doet spreeken. De voorbereidselen der maaltyden waren eertydts voor de Goden; men offerde hen, men deede hen wynplengingen, en men stortte gebeden tot hen uit. Tegenwoordig is by ons het teeken des Kruis of een Zegen, het geene voor de maaltydt geschiedt. En by de Duitschers zyn de tafelgebeden zeer overeenkomstig met de langwyligheit hunner maaltyden.

De Vrouwen der Canadeezen buiten de gemeenschap der Mannen onder de maaltydt gehouden, en hoe het tegendeel by andere Volkeren in gebruik is.

Te *Canada* (b) eeten de Vrouwen nooit met haare Mannen; maar hebben een vertrek voor haar alleen. Deeze gewoonte wordt noch in Spanje en Italië onderhouden, doch uit een ander inzicht als die van *Canada* hebben. De Franschen veel redelyker, en byna de eenigste der Volkeren des Aardbodems die met vrye en ongedwongene manieren gebooren worden, maaken weinig werk van Gasteryen, indien de Vrouwen niet mede van de party zyn. De Gaulen hunne Voorzaaten waren van het zelve gevoelen, en de Duitschers, die men ten onrechte beschuldigt, alleen tot den Wyn genegen te zyn, waren het met de Aloude Gaulers eens. Beide lieten zy de Vrouwen op de Feesten toe, en zelfs in de Raadsvergaderingen te verschynen. De Oude Romeinen alleenlyk met de overwinning der Waereldt bezig, verachtten al wat den naam van Krygsman niet voerde, en handelden hunne Vrouwen en kinderen met veel gestrengheit. De Hoflykheit is eerst met de wellustigheit in de Republyk ingevoerdt, en de Vrouwelyke Sexe heeft de Roomsche Feesten niet eerder door haare tegenwoordigheit vereerdt, dan na dat de Romeinen, oneindig veel beschaafder, dan hunne Voorouderen, doch te gelyk min Krygszugtig, den Krygs-God Mars hadden verlaaten om den Minnegod te dienen. De Hollanders rechten partyen van vermaak in 't byzyn der Vrouwen aan, als of zy 'er niet waren; en niets is gemeener onder hun dan de gezelschappen der Vrouwen, nevens die der Mannen in een en de zelve Kamer endeelk een byzonder gezelschap uitmakende. De eene Sexe kan zich vrolyk maaken zonder deel te hebben aan 't vermaak der andere, en de Vryer gaat aldaar somtyds zyne Meestresse voorby, als of hy ze niet eens kende. De rechte Grondtoorzaak waarvan de Amerikanen zich van de Vrouwen afzonderen, is geenszins de eerbiedigheit: maar in tegendeel de verachting; het is een soort van heerschappy die zy zich aanmatigen over een Sexe die zy meenen dat enkel tot hunnen dienst gebooren is. Wie weet zelfs of in den beginne de Grondtoorzaak der Hollanderen niet wel dezelve is geweest, als die van den Landaart van Canada? De stuursche trotsheit deezer Natie doet ons gelooven dat de Mannen zich zeer veel boven de Vrouwen achtten, en het ruuwe denkbeeldt dat zy van de vryheit hebben, laat hun niet toe zich met een ontzag en eerbiedt, 't welk de hoflykheit anderszins omtrent de Vrouwen vereischt. Om het gezegde nu eenigzins te bewyzen, zoo laat ons de betekenis van 't woordt daar in 't Nederduitsch een getrouwde of Huis-Vrouw mede genoemt word, onderzoeken. Men kan het in de Fransche Taal met deeze twee woorden (c) *Femme domestique* overzetten. Wat 'er ook van zy, men zoude ongelyk hebben de Hollanders tegenwoordig van eene kleinachting voor de Vrouwelyke Sexe te beschuldigen: men ziet dat zy alle hunne krachten inspannen om den heerschenden aart hunnes Landts te overwinnen: doch evenwel is het zeker, dat op die wyze als hunne Jeugdt opgebragt wordt, de Jongmans van de eerbaare Dochters al te veel worden afgehouden, om dat men hun het middel niet leert om haar met beschaafdheit te handelen; waar uit voortkomt dat zy somtyds in 't stuk van vryery niet meer weeten dan het geen waarvan de Zoon van broeder Philippus (d) op zyn twin-

(a) De Oude Persianen hadden dezelve gewoonte
(b) *Lescarbot* ubi Sup.
(c) Huisvrouw. (d) *Zie les Contes de la Fontaine.*

twintigste Jaar niet onkundig kende zyn. Voor 't overige kan men van hun zeggen, zonder iemandt in 't byzonder te beleedigen, wie van dit algemeen gebrek der Natie uitgezonderd zyn,

(a) *Qu'ils sont très neuf hors la boutique*
Et quelque peu d'Arithmetique.

Dat is:

Zy zyn gansch vreemdt buiten hun winkel,
En reek'nen slechts iets als een kinkel.

Aan de andere zyde weeten de Dochters, weinig gewoon met Manvolk te verkeeren; zich gansch niet tegen hunne listen te verweeren, en vervallen gemaklyk in hunne strikken, 't welk te kennen geeft, dat zy weinig ondervinding van de ongestadigheit der Mannen hebben. Men zoude bezwaarlyk een Natie vinden, alwaar de Sexe onnoozeler en onvernuftiger van de Min zyn kan, of ligt gelooviger, wanneer een Vryer haar wat wys wil maaken in 't stuk van trouwen, schoon hy 'er niets van meent.

Hoe eenige Amerikanen onderling een gemeenschap van goederen hebben.

Men wil ons verzekeren, dat de woeste Amerikanen onder zich naaukeuriger de pligten van gemeenzaamheit waarneemen. Niet zeer Jaloers zynde, van dat de een meer goederen dan den anderen bezit, zoo deelen zy gestaadig alle het geene zy op de Jagt bekomen hebben, en alle hunnen Voorraadt onder elkanderen, zonder zich te bemoeijen met eenige zorgen, die anders de menschen pynigen en zoo zeer ontstellen, wanneer zy op het toekomende denken, zulks men met recht wel van hun zeggen kan, 't geen de Ridder *de Cailli* tot een Gierigaart zeide.

Qu'ils veulent avoir dequoi vivre après leur mort.

Dat is:

Dat zy na hunne Doodt, voor levens voedzel zorgen.

„De Amerikanen, zegt *Lescarbot* meer„maalen aangehaaldt, bezitten deeze we„derzydsche Liefdadigheit, die ons verlaa„ten heeft zoodra als het *myne* en 't *uwe* „in de Waereldt gekomen is. Zy oeffenen „de Herbergzaamheit, een Deugdt de Aloude „Gaulers zoo eigen, die de Voorbygangers „en Vreemdelingen dwongen tot hen in te „komen, en ververschingen te gebruiken. Men mag ook wel tot Lof der Fransche Natie zeggen, dat 'er geene Volkeren in de waereldt zyn, die meer achting voor Vreemdelingen hebben. De Duitschers hebben ook van hunne Voorouderen deezen aart behouden, zoo zeer geagt in de eerste tyden, dat het elk als een plicht oordeelde de Vreemdelingen en de Reizigers te huisvesten. Men verhaalt ook dat de Oude Grieken, en na hen de Romeinen, de gewoonte hadden van altoos zorgvuldig een gedeelte van 't geen van hunne tafel quam voor de Vreemdelingen te bewaaren en weg te zetten. De Joodsche Wet beval ook wel uitdrukkelyk den Vreemdelingen liefdadigheit te bewyzen.

Het gebruik van de Tabak hoe tot verscheide voorbereidzelen van onderneemingen en raadsbesluiten hun dienstig zy.

Wanneer de Amerikanen van 't Noordlyk Amerika over algemeene of byzondere Zaaken vergaderen, geschiet de aanvang hunner byeenkomsten met het rooken van een pyp Tabak. Het is bekendt dat het gebruik van de Tabak alzoo gemeen is in Asië, als in de West-Indiën. De Turken houden 'er ongemeen veel van, en zelfs gaat de geneigdheit dezer Musulmannen tot de Tabak zo verre (c) dat men somtydts Turken vindt, om hunne misdaaden geëmpaleerd, die in dien elendigen staat aan de Voorbygangers om een pyp Tabak zullen smeeken. Het is ruim hondert en vyftig Jaar geleden, dat deeze plant het allereerst in Europe bekend geworden is, en zedert dien tydt is de Tabak by ons in zulk een agting geraakt, dat zy wel een eeuwigen naam zal behouden. De Engelschen, en vooral de Hollanders, hebben de gewoonte van altoos een pyp Tabak den geenen aan te bieden, die hen bezoeken komen. Doch wy willen ons over deeze stoffe niet verder uitbreiden; zeker is 't dat de Tabak gaerne een Glas Wyn verzelt, en de aandagt der Geleerde Lieden, op een aangenaame wyze onderhoudt en opwekt. *Lescarbot* schryft, dat de Amerikanen van *Canada* dikwils agt dagen lang door middel van Tabak te rooken konnen vasten.

(a) *Contes de la Fontaine.*
(b) *Histoire de la Nouvelle France.* Al wat deeze Schryver van de Noordlyke Amerikanen, zegt kan ook op de Zuidelyke worden toegepast.
(c) *Thevenot* in zyne Reizen.

XII. HOOFDTSTUK.

Van hunne ZIEKTENS, *en hoedanig zy de* GENEEZING *in 't werk stellen.*

Het gedrag der Amerikanen ter geneezinge hunner Ziektens, en hoedanig, aangemerkt.

De Amerikanen geneezen zich dikwils van hunne ziekten en quaalen, door eene geweldige lichaams-oeffening. Deeze wyze van doen is de Natuur zeer aangenaam, die door de lichaamsbeweging zich van veele gevaarlyke overtolligheden ontdoet, als ook de groove deeltjes die het bloedt belemmeren verbreekt, om aan het zelve de noodige vloeibaarheit weder te geeven, en door zyne omlooping de dikke stoffe die 't zelve verdorf, te helpen verdunnen. Deeze grondstellingen zyn zeer natuurlyk; de begeerte om te leeven en de gezondheit te behouden onderwyst dezelve; doch zy zyn oorspronkelyk uit eene geduurige ondervinding, die de Amerikanen allengs gelyk als wy bekomen hebben. Zeker is 't dat de lighaams oeffening alleen in ons meer geneezing zoude uytwerken, dan de bequaamste Geneesheeren met alle hunne Artsenyen konnen te weegbrengen, indien men zich niet aan de vadzigheit overgaf, en indien de vrees voor de Doodt den Zieken niet den moedt en de kragten benam. De geduurige oeffeningen van onze handwerkslieden bevryd hen van veele quaalen, daar zy zich aan bloot gesteld zouden zien, indien zy zich zoo bezich niet hielden, en daar door geen tydt hebben om ziek te zyn. Het is dan niet te verwonderen dat de Amerikanen zich altoos oeffenende en bezig zynde, veel gezonder en sterker dan wy zyn.

Welke Geneesmiddelen de Floridianen gebruiken, als ook de Brazilianen om veelerlei quaalen te geneezen.

De Floridianen hebben, gelyk wy, het gebruyk der braakmiddelen, doch zy stellen ze niet in 't werk dan in zeer groote krankheden. Zy snyden de deelen door een *Rumatismus* of koude zinking aangetast, aanstonds open. De Brasilianen, en die van Nieuw-Andalusië, hebben mede braakmiddelen, doch de zinkingen geneezen zy door strykingen. De overtollige hitte des daags en koelte des nachts, die in deeze Zuidelyke Landtstreeken gemeen zyn, konnen deeze Volkeren de nuttigheit der strykingen wel geleerd hebben. „Hoe belachlyk ons de gewoontens der Amerikanen in „'t geneezen hunner Ziektens schynen, zoo „moet men nochtans eenige wettige reden „onderstellen daar zy op gegront zyn." Aldus drukt zich *Coreal* uit. " De Brasilianen laaten hunne zieken lang vasten, en beweeren deeze manier door de gewisse Konstregel: *dat men het quaadt door den honger moet dooden.* Ook neemen de Amerikanen hunne zieken te doen zweeten wel in agt. Onze Geneesheeren, zoo Oude als Hedendaagsche, hebben alle deeze verschillende oeffeningen, die by verscheidene Volkeren der Oude en Nieuwe Waereldt alleen door de ondervinding gewettigd zyn, tot zoo veele Grondtstellingen gebragt. De Peruanen bedienden zich alleen van de *Simplicia* of de Kruiden en Planten tot geneezing hunner ziektens: maar voor zinkingen en andere uytwendige quaalen, gebruikten zy of het Natuurlyk of het Kunstvuur, een hulpmiddel al voorheen by de Egiptenaren bekendt, die 'er, niet alleen tegen de zinkingen, maar ook tegen veel gevaarlyker Ziekten, zich van bedienden. De Mooren stellen ook in hunne Ziektens het vuur te werk, en vooral in hoofdtpyn te geneezen.

Zwakheden van 't menschelyk gestel des Lichaams aangemerkt.

Het is genoeg bekend, dat den allerwelgesteldsten mensch aan zeer gevaarlyke Ziekten is bloot gesteld; dat een enkel ziertje ongeneeslyke quaalen kan veroorzaaken; met een woordt, dat wy alle gebooren worden (a) met ongelukkige gesteldheden, en oneindige zwakheden. Men heeft het oog maar te slaan op de Ontleedkundige Beschryving van 't menschelyk lichaam, om te zien dat de sterkte van een mensch, zyne bequaamheit, zyne verligtinge en zyn verstandt op niet gevestigdt is, en dat de tederheit der werktuigen die hem gaande maaken, veel wonderlyker dan die der werktuigen van het volmaakste zak-uurwerk is. Deeze tederheit heeft oorzaak gegeeven tot het zeggen, dat de doorgang van de Gezondheit tot de Ziekte onzigtbaar zy, dat het leven en de doodt elkander verzellen, en dat de doodt teffens met den mensch gebooren wordt.

(b) *Qu'il commence à mourir long-tems*
avant qu'il meure,
Qu'il perit en détail imperceptiblement.

Dat is:

Dat hy lang voor zyn doodt een aanvang
maakt van sterven,
En ongevoelig draaft om 't leven weer te
derven.

Men

(a) *Totus homo à natura morbus.* (b) *Mad. des Houlieres.*

Men zoude zich wel, den menſch in deezen elendigen ſtaat aanmerkende, met regt mogen verwonderen, hoe het mogelyk zyn kan dat hy ſlegts een halve eeuw die oneindige moeielykheden kan wederſtaan; evenwel ziet men dat hy dezelve niets agt, hy ſteldt 'er zich aan bloot, hy verweerdt zich moediglyk tegen alle die quaalen die hem omringen, en verlengt zelfs, om zoo te ſpreeken, zyn leven, tot verre over de gezette bepaaling hem voorgeſchreeven. Geenzins is 't dat hy aan de Geneesmiddelen zyne kragten verſchuld zy, maar alleen aan zyne onbekommerde bezigheden, aan eene eenpaarigheit van leefwyze, aan die geruſtheit daar wy met alle onze kenniſſe van ontbloot zyn, en daar de eenvoudige Natuur de Amerikanen mede begiftigt, en met een woordt gezegt, aan die onverſchilligheit, ten opzigte van geldt en goedt, die alleen by de woeſte Amerikanen gevonden wordt. De Reizigers verhaalen ons, dat zy met deeze hulpmiddelen gezond en ſterk zynde hondert jaaren en 'er zelfs noch veele volgende overleeven. (a) *Leſcarbot*, gezegt hebbende dat de Noorderlyke Amerikanen gemeenlyk hondert veertig, of hondert zeſtig jaaren oud worden, voegt 'er by, *dat dien Landaart van nieuw Vrankryk hoe oudt zy zyn, noch alle hunne tanden behouden hebben*; 't welk men ſelden by ons na de vyftig jaaren ziet; ook leeven 'er weinige by ons langer dan zeſtig of zeventig jaaren. Weinige voorbeelden konnen 'er van grooten of kleinen aan 't Hof bygebragt worden, of in de Stadt, die over de tachtig jaaren komen; doch ten platten Lande in boſſchen en bergen, daar de zorge, hertstogten en wellusten zoo zeer niet heerſchen, vindt men 'er noch al verſcheidene die daartoe komen. Het Noorden van Europe, het gebergte van Zwitſerlandt, en eenige Landtſchappen van Vrankryk, leveren ons ook wel voorbeelden van een lang leven uit; echter kan het geenzins by het geene de Beſchryving der Nieuwe Waereldt ons uitleevert, wegens den ſterken ouderdom, en het lang leven der Amerikanen haalen.

Hoe de Priesters de bediening van Genees-heeren waarneemen, en zich met Gochelary en bedriegery weeten te helpen.

De Genees-Prieſters der woeſte Volkeren ſtellen dikwils Gochelaryen en Toverkunſten in 't werk om hunne Zieken te geneezen. By ons vindt men een ſlag van Volk, 't welk zich van de ligtgeloovigheit van 't gemeen bedient, door een gedrag deezer Amerikaanſche Bedriegers niet ongelyk. (b) De Enſalmiſten of liever Anſelmiſten beroemen zich van de wonden door woorden te konnen geneezen: Eenige Geeſtelyken onder de Spanjaarden maaken hun wys dat zy dezelve macht in den naam van Sta. Catharina hebben; anderen in Italië geneezen de ſlangenbeeten in den naam van den H: Paulus, anderen in den naam van St. Huibert. Het zoude te lang vallen hier een wydloopiger verhaal te doen van een oneindig getal van overgelovige middelen, die men om de Ziektens te geneezen in 't werk heeft geſteldt. Eenige derzelve zyn reeds afgeſchaft; maar ſommige zyn 'er nog in weezen, en vinden noch al ingang en geloof by het gemeene volk. Als deeze beſpottelyke gewoontens al eens by ons zullen ondergebragt en vernietigt zyn, zoo zullen 'er al weder andere opkomen; De Ouden zyn voor ons tot dezelve buytenſpoorigheden vervallen geweeſt, en nu ſpotten wy 'er hedendaags mede. Amerika konde ons mede wel eens zodanige verwytingen doen.

Hunne gehardheit in 't lyden van pyn en ſmart aangemerkt.

De Amerikanen pronken ſomtydts wel met hunne ſtandvaſtigheit. (c) Zy leggen aangeſtooken koolen vuurs op hunne armen; (d) zy ſnyden en kerven zich, enz: Om nu geen meer voorbeelden van dit ſlag by te brengen, ſtellen wy vaſt dat de Hiſtorie van de ontdekking der Weſt-Indiën een eeuwig gedenkteken zal blyven van de kloekmoedigheit deezer Afgodiſche Volkeren, in 't midden der tormenten die hen door den yver der Spanjaarden wierden aangedaan, om hen tot het Chriſtelyk Geloof over te brengen. De boetvaerdigheden, de geſtrengheden, en de tugtingen in Mexico, Peru, Virginië enz: beſpeurt men in de Oude zoo wel als Hedendaagſchen Godsdienſt. Voornamelyk is de tugt der jonge-lieden in de laatſtgenoemde Landen merkwaardig: maar ook zyn niet min verwonderenswaardig, de Proefjaaren der Capucynen; en gaan wy tot de Mahometanen over, zoo zullen we aldaar een ganſche meenigte van Gelovigen vinden die ter eere van Godt en van Mahomet lyden. De Aloude Lacedemoniers beproefden het geduld hunner kinderen voor het Altaar van Diana aldus: verſcheidene Jongelingen van 15. of 16. jaar geeſſelden zich naakt, tot bloedens toe, voor de oogen deezer kuiſſche Godinne. De Aloude Perſianen beproefden door een zeer langwylige en geſtrenge tugt, de geenen die begeerden in 't gezelſchap der Wyzen of Wiskonſtenaaren te treeden. De minſte beproeving van dien geſchiedde door water of vuur.

G 2 XIII. HOOFDT-

(a) *Hiſtoire de la Nouvelle France.*
(b) *Naudé Apologie pour les Grands Hommes accuſez de Magie. Edit. de* 1712.
(c) *Leſcarbot ubi ſupra.* (d) *Coreal* en andere.

XIII. HOOFDTSTUK.

Van de WELGEMANIERTHEIT *der* AMERIKANEN, *en van hunne* DEUGDEN *en* ONDEUGDEN.

Hoe onkundig de Amerikanen in de gewoonte van onderlinge welleevendheit en gemaniertheit zyn.

De Amerikanen oeffenen ganschelyk geen zodanig een byzondere gemaniertheit, die by ons gewoonlyk in zwang gaat; zy weeten niets van wederzydsche eerbewyzing, of van aangenaame doch voorbygaande vriendelykheit, als twee oorsprongen van de drieglykheit der oordeelen die men van den aart der geenen velt, met wien men zich in den omgang des levens bevindt. Zy zyn onkundig van alles 't geen men Welbetaamlykheden, of Welgemanierdheden noemt. Zy doen, zoo weinig als 't mogelyk is, de begeerten der Natuur geweldt aan; zy ontbeeren die ingetogenheit, zindelykheit, en bescheidenheit, die de Wellevendheit ons leert, en weeten slegts ten ruwsten wat eerbiedt men zynsgelyken, of een knecht zynen Heere verschuld is. Alle deeze hoedanigheden komen niet wel overeen met een manier van leeven, waarin men de Gezelligheit min door haare bevallighededen kent, dan door de noodzaakelykheit van zich te vereenigen. Wy voegen 'er by, dat alle dezelve niet dan door de gewoonte der menschen verkreegen worden, en door een omgang met lieden waar voor men genoodzaakt is eenig ontzag te hebben, 't zy uit hoofde van hunnen ouderdom, of van hunne waardigheit, of om dat zy vreemdelingen zyn, of om dat men hen niet kent. De woeste Amerikanen, alleen zich met het verzorgen van hun leevens onderhoud bezig houdende, 't welk de Natuur middelmaatig genoeg bepaalt, bemoeijen zich weinig met alle die achtingen die ons de een van den anderen doen afhangen, met een woordt, uitgenomen de onderdanigheit die deeze Volkeren aan hun Opperhoofdt betoonen, de toegevendheit aan hunne Oudsten, en de gehoorzaamheit der kinderen voor hunne Ouders, zoo zoude men mogen zeggen, dat zy alle de beginselen die tot de beschaaving der Zeden strekken, t'eenemaal verachten. Men mag deezen Landaart met regt vergelyken by de Kinderen: de Natuurlyke Denkbeelden van beiden komen niet overeen, dan in zodanige manieren die hunne onafhankelykheit gezag geeven: zy staan gewillig af al 't geene hun eenigzins kan geweld aandoen. Waaruit wy deeze gevolgen trekken; dat hoe meer men de onafhankelykheit bemint, hoe minder men bequaam is om de wellevendheit te oeffenen; dat de verwaandheit en onbeschaafdheit aan de Republikanen of Staatsgezinden eigen zyn, en in tegendeel, dat de afhankelykheit in de Koninkryken, of eenhoofdige Regeeringen opgeregt, de wellevendheit en manierlykheit onderhoudt. De geenen die de zeden der hedendaagsche Staatsgezinden kennen, en de Historien van die der Oudheit met opmerking geleezen hebben, zullen deeze grondstellingen niet vreemdt voorkomen.

Waarvan men echter de Mexikanen en Peruanen uitzonderen moet, als een beschaafder Volk zynde.

Wy konnen echter de Mexikanen en de Peruanen geenszins stellen onder de overige Amerikanen, wier aart en geneigdheid wy hebben beschreeven. De Historie deezer twee Volkeren leevert ons zeer groote bewyzen van hunne welleevendheit uit, genoeg in den grondt verschillende van de onze, maar echter niet min loflyk, als zynde gegrondt op zodanige regelen die dezelve wellevendheit, daar wy ons van beroemen, vast stellen. De Mexikanen verzagtten genoegzaam door de opvoeding de ruwheit en onbeschaafdheit, den kinderen eigen, zelfs de manieren van gaan en beweging, en verbeterden de gebreken der Jonkheit, en beletten den voortgang der opkomende gemoedsdriften. De Peruanen deeden niet min hun best om de Jonkheit in hunnen Staat te beschaaven. Beiden onderhielden zy onder hun eene afhankelykheit, die niets lastigs in zig heeft, indien dezelve gegrondt zy op de geboorte daar ons de Voorzienigheit mede bevoorregt, of op de waardigheit daar zy ons in stelt, en indien 'er geen dwingelandy mede vermengdt zy. Zonder deeze afhankelykheit konnen de menschen geen recht ontzag voor elkander hebben, om dat zy zich alle eene evengelykheit trachten toe te eigenen, vol van verwaandheit en vermetelheit. Zulks blykt klaarlyk in zekere Landen, alwaar het allerslimste Janhagel het gedrag hunner Overheden berispt, en zich zelven schier opentlyk gelyk stelt met de voornaamste Edelen des Landts; om dat het zich bekleedt ziet met een voorregt 't welk het oordeel zyner Medeburgeren opschort, en zonder 't welke het al zoo ruw en alzoo onbeschaaft als de woeste Volkeren in de West-Indiën zoude schynen

Eenige gemaniertheit.

De Indianen van Nieuw-Vrankryk oeffenen geene de minste voorafgaande vrindelykhe-

den der West-Indianen die met andere Volkeren overeen komen, en ook wederstreevig zyn

lykheden of begroetingen, wanneer zy elkander naderen; zy gaan maar regelregt daar zy weezen moeten, zetten zich neder, en rooken Tabak, geevende vervolgens de pyp van den eenen tot den anderen over. Het geene nu de Canadeezen met de Pyp doen, word ook mede door de Hoogduitschers en de Nederlanders met den Roemer gepleegdt. Zy drinken elkander in 't ronde uit een glas toe, 't welk door den Hospes eerst ingesteld wordt; doch deeze gewoonte is tans by fatsoenlyke lieden niet veel meer in gebruik. Wanneer de Floridianen in hunne Vergaderingen komen, groeten zy malkander na alvorens het Hoofdt en de Oudsten der Vergadering gegroet te hebben. Welke Orde wy in ons groeten mede waarneemen.

Wy hebben de gewoonte den geenen te groeten die niezen, met hun te gelyk den zegen toe te wenschen. De Aloude Heidenen hebben deeze gewoonte reeds voor ons gehadt, en de *Yncas Garcilasso de la Vega*, (a) verhaalt dat dezelve by de Floridianen al in gebruik was.

Hunne aart van kloekmoedigheit en dapperheit aangemerkt, en waarin die bestaat.

De Amerikanen hebben de zelve grondslagen van deugden en ondeugden, gelyk wy; dat is onwederspreekelyk. Ook is 't zeker dat een kindt van een Amerikaan, en dat van een Europeaan gebooren wordende, noch nergens in verschillen, en dat Godt die beiden als redelyke schepselen heeft geschapen: nogtans konnen wy ons niet wederhouden van een zeer groot onderscheit tusschen hen en ons te maaken; men heeft hen byna voor een geheel ander soort van menschen gehouden. Maar laat ons eens trachten een vooroordeel om verre te werpen, 't welk ten tyde van de ontdekking der Nieuwe Waereldt veele duizenden der Amerikanen heeft doen sneuvelen, en 't geen ons maar al te veel voet schynt te geeven, om ten opzigte van de overgebleevene het recht der vriendelykheit te schenden. Wy leezen in de beschryving van de ontdekking deezes Vasten-Landts, zeer veele schoone voorbeelden van heldenmoet en dapperheit: men vindt in 't Noordelyk Amerika de sterkte en onversaagdheit, die mede onder de voornaamste Heldendeugden mogen gerekend worden: Kortelyk, alle deeze Volkeren schuuwen de verwyting en schande die de lafhartigheit na zich

Welke deugden zy bezitten,

sleept. „ Zy worden, zegt *Lescarbot*, tot „ weldoen door de eere aangezet, naardien die „ genen onder hen altydt geacht en geëerdt „ is, die eenige roemwaardige zaak heeft „ uitgevoerd. “ Onaangezien dit alles, is men genoodzaakt toe te staan, dat zy ook tot een ondeugdt overslaan, die geheel tegen deeze edelmoedigheit strydende is; namelyk de wraaklust waar toe de Volkeren van beiden de Amerikaansche Gewesten een verwonderlyke geneigdheit toonen, die somtyds wel een beestagtigheit en verwoedheit mag genoemt worden. Evenwel ontmoet men in deeze wreeking noch een soort van edelmoedigheit, oeffenende dezelve alleenlyk tegen de Mannen, doch behoudende de Vrouwen en kleine kinderen in 't leven, (b) die zy tot eene eeuwige slaaverny veroordeelen. Aldus was mede de gewoonte by de Volkeren der Oudheit.

en hoe getrouw zy onder elkander in omgaan zyn.

De Peruanen deeden wel in hun Gebiedt den eersten Grondtregel opvolgen door de Wet der Natuur den mensch voorgeschreeven; namelyk, niets te doen aan anderen, 't welk men niet gaarn hadt, dat ons aangedaan wierdt. Wy hebben reeds voorbeelden van deeze natuurlyke billigheit gegeeven, die als in 't hart van den mensch gegraveerd is. De Amerikanen onderhouden met malkanderen een onschenbaare getrouwigheit en maaken de banden hunner samenleving, met eene onverschilligheit en onbaatzuchtigheit vast, die nergens anders bekend is. Zy behouden zelfs voor hunne vyanden de listen en streeken van meinedigheit; dit is eene uitwerking van den hoogmoedt der menschen: want wy zyn alle eenigzins geneigd, om van 't Natuurlyk regt uit te sluiten, die geenen, die van ons gezelschap niet zyn. Maar deeze geneigdheit, die zich voornamelyk in Oorlogstyden op doet, is niet even hevig en woedende in de harten van alle menschen. Hoe het ook zy, mogelyk geschiedt het wel uit oorzaake van deeze gesteldheit, dat men de Vreemdelingen en hunne manieren veracht, en dat men van hun op eene verwytende wyze gewag maakt, gelyk de Franschen zelfs noch niet geheel in hunne samenspreekingen konnen nalaaten. *'t Is een Duitscher*, zeggen zy, *hy houdt my voor een Duitscher, hy verstaat zoo weinig reden als een Zwitser*. Men moet bekennen, dat die uitdrukkingen deeze Volkeren zeer wel merkteekent: maar zoude een Duitscher Min bevoegd zyn, te zeggen, 't is een *Fransman*, willende daar door een ligtvaardig en wispeltuurig mensch te kennen geeven?

Hoe by hun geene gierigheit en schraapzucht ingeworteld is.

De Amerikanen haaten ongemeen de Gierigheit. Zy zyn ongevoelig van de quellingen en van de vermaaken, die de voordeelen langzaamerhand toebereidt, ons veroorzaaken; zoo vergaderen zy ook slechts zoo veel als hen tot het leven nodig is; ag-

(a) *Histoire de la Conquête de la Floride.*
(b) *Lescarbot ubi supra.*

agtende het verdere maar overdaadt. Men merkt in de wiſſeling van Koopmanſchappen, die zy met de Europeanen doen, dat zy zich byzonder zullen toeleggen op het nuttige, en volgens getuigenis der Reizigers het zelven meer achten dan wy. Een derzelver zegt hier van, dat zy de waardy der zaaken naar 't gebruik dat zy 'er van hebben, konnen ſchatten; daar in tegendeel by ons de waardy van een zaak dikwils van onze inbeelding af hangt, en van een bedriegelyken glans, die de hovaardy vleidt. Het is echter zeker, dat zy niet min hovaardig noch min hoogmoedig dan wy zyn: doch de maniere is verſcheiden, en hunne Denkbeelden zyn min verdorven.

echter houden ze veel van vereeringen en geſchenken, wanneer ze elkander bezoeken.

Zy houden veel van geeven; en bezoeken elkander zeer weinig zonder wederzyds geſchenken te doen. Men zoude zoo ligt geen voordeelig Denkbeeldt van hunne gematigdheit, en van hunne ſoberheit konnen geeven als wel van hunne mildheit. Wy hebben reeds van hunne geneigdheit tot overmaatig drinken geſprooken. Het eeten gaat by hen mede greetig en onbeſcheiden in zwang. Zie daar by na alles wat men van de Deugden en Ondeugden der Amerikanen bepaalen kan. Een wytloopiger Beſchryving zoude onnut zyn, en alles verdacht maaken, 't geen men hier omtrent zoude bybrengen. Wy zeggen dan kortelyk dat zy veel beeter dan wy, de Wetten der Natuur opvolgen: maar dat zy zoo wel als wy met het Zaadt der Gemoeds-driften gebooren worden, 't welk zich t'eeniger tydt eens zal openbaaren. Laat men hen eens bloot ſtellen aan alle die gevaarlyke voorwerpen, die ons oordeel verderven, en indien zy altydt die verzoekinge wederſtaan; zoo zal men waarlyk moeten toeſtaan, dat zy van een gelukkiger aart en geneigdheit zyn dan wy.

XIV. HOOFDTSTUK.

Van den AKKERBOUW *der* AMERIKANEN.

Hoe de Amerikanen gewoon zyn de Landbouwery waar te neemen, en hoe zy den Akkerbouw behandelen.

Wy hebben over dit onderwerp niet dan een weinig aan te merken. Deeze Volkeren bouwen geenzins de aarde gelyk wy: maar op een geheele andere wyze. (a) „Zy roeren de zelve met houte haaken „om (of liever met ſpitſe ſtukken houts) „zuyveren dezelve van alle onkruidt, 't „welk zy op den grondt verbranden. Deeze Aſſchen dienen hen tot meſting en vetmaking der Aarde, gelyk ook zulks in „veele plaatſen van Italië in gebruik is. „Ook brengen zy veel Viſch-ſchulpen in hunnen grondt tot meſting derzelve .... vervolgens vergaderen zy hunne Aarde by „hoopjes, twee voeten van elkander, en „de maandt May invallende, planten zy 'er hun Kooren in, eveneens gelyk „wy onze boonen planten, ſteekende een „ſtok overend, en leggende vier graankorlen by dezelve ....., en tuſſchen deeze „Koorn-planten ..... worden Boonen geplant..... De Oogſt gedaan zynde, ſluyten „zy hun Kooren in de aarde op, in kuilen „die zy daar toe aan 't hangen eens Bergs „maaken, om van de vochtigheit bevryd te „zyn, voorziende ten dien einde deeze kuilen met matten: Dit zyn zy dus genoodzaakt te doen, om dat zy geen zolderingen in hunne huizen hebben, noch eenige „kiſten om het anderzins te bergen; waar „door zy dit voordeel hebben, dat 'er geen „rotten of muizen by dit Koorn dus opgeſlooten, komen konnen.

„Verſcheiden Natien van onze Waereldt, vervolgt *Leſcarbot*, hebben deeze „kunſt van het Kooren in kuilen op te „ſluiten gehad: want *Suidas* maakt 'er gewag van ..... en *Procopius* in het tweede Boek van den Gottiſchen Kryg, zegt, „dat toen de Gotthen Rome belegerden, zy „dikwils in de kuilen vielen, die de Inwooners tot het bergen van hun Kooren „gegraaven hadden. *Tacitus* verhaalt ook „dat ze by de Duitſchers ook gevonden „wierden, en om hier van niet meer te zeggen, men ziet in verſcheiden plaatſen van „Vrankryk het Kooren op dezelve wyze „hedendaags opſluiten en bewaaren. In den Zaai-tydt vergaderden de Alouden al het Volk by een om te werken, ploegen en delven, en men bereidde alsdan een maaltydt, om wel te eeten en te drinken, gelyk zulks ouwlings, en nog hedendaags by alle Volkeren des Aardbodems waargenoomen wordt.

XV. HOOFDT-

(a) *Leſcarbot* ubi ſupra.

XV. HOOFDTSTUK.

Van de OORLOGEN *der* AMERIKANEN.

Welke hoedanigheden de Amerikanen tot Oorlogen aanporren, aangeweezen.

Het is geenzins de gierigheit noch de eerzugt, die die Oorlogen onder de Amerikanen veroorzaakt, maar alleen een foort van een punt van eer, die maakt, dat de een voor den anderen niet wil zwigten, en meeft altydt met laftertaal en fchelden verzelt gaat, wier gedagtenis by hun van de Ouders tot de Kinderen als een erfdeel overgaat. Deeze twiftzieken aart is mogelyk alzoo oudt, als de eerfte oprechtingen der Afiaanfche Volkeren in Amerika. Ten minften kan men hier omtrent het volgende voortbrengen. De menfchen in 't algemeen vrygebooren, en een vyandt van alle gedwongenheit, willen echter gaarne tragten zig anderen onderdaanig te maaken. Zy konnen geen mededinger dulden, en nochtans begeeren zy een tegenyver te vinden; dezelve gevonden hebbende, zyn ze niet te vreden met te twiften, zy willen overwinnen; overwonnen hebbende, zo willen ze den tegenftrever onderbrengen. Waar vindt men nu deeze tegenyveraars? De Machten des Hemels zyn te hoog verheeven, en de onredelyke dieren onbequaam, om met ons over 't punt van eer te twiften; men moet dan in zyn eigen foort zodanige voorwerpen trachten te vinden, bequaam om deeze tegenyver te onderhouden; en zie daar hebt gy den Oorfpronk van de geduurige Oorlogen der Amerikanen. Indien men nu maar eens met aandagt de gefchillen opmerkt, het punt van eer, als mede het vechten en den haat der Kinderen, men zal daar in dezelve gronden gewaar worden. Zy kyven en twiften door tegenyver, verachten, onderwerpen, en plaagen den overwonnenen. Deeze beurt zich eens weder op, werpt het juk af, en wreekt zich. Het gefchil wort ernftig, en de haat volgt den tegenyver. Het is ook aan deeze Jalourfche tegenyver, een natuurlyke uitwerking des menfchelyken hoogmoedts, dat men den ongemeene Krygsluft der aloude Grieken moet toefchryven. Zy waren daar meede zoo zeer vooringenoomen, dat zy deeze geneigdheit voor de voornaamfte der Deugden hielden, en dat om te meer den eerbiedt, die zy dezelven toedroegen, te kennen te geeven, konden zy in den naam van den Krygsgod het woordt vinden, (a) 't welk de uitmuntendheit der goedheit uitdrukt. Zy hadden de gewoonte van altoos in de Wapenen te zyn, zy gingen gewapent op de Feeften, en woonden alle de vermaakelykheden en plegtige eerbewyzingen der Goden gewapent by, altoos deeze kittelagtige yverzugt in 't oog houdende, zoo wel in den aart en geneigdheit der Helden van Oud Griekenlandt opgemerkt. De Amerikanen, waarin wy deeze Heldendeugdt min erkennen dan in de Grieken, en zelfs in de Romeinen, onderhouden ook de gewoonte van geduuriglyk gewapent te zyn. Het zelve befpeurt men ook in de meefte Krygszugtige Volkeren van Afië, en in de aloude Volkeren van 't Noorden. Met een woordt, men mag ook wel zeggen, dat de Spanjaarden ten minften getracht hebben het Denkbeeldt van eene gewoonte te behouden, die hunne Voorouderen de Cantabriers, en de Iberiers zoo wel ingevoerd hadden, als de overige Krygszugtige Volkeren der Oudheit: Het is bekend met hoe veel naaukeurigheit de hedendaagfche Spanjaarden altoos den Degen op hunne zyde houden, en dat 'er de allergeringfte Ambagtsman de tuigfchriften zyns Adeldoms aan hegt.

En om welke redenen zy elkander beoorlogen, en hoe zy daar toe worden aangezet.

Alle de Amerikanen vangen hunne Oorlogen aan, uit beweegredenen op de Wet der Natuure fteunende, die verlof geeft weerwraake te oeffenen. Heeft men zyne Mede-landslieden, Vrienden, of Nabeftaande gedood; hunne doodt moet gewrooken worden. De Oudften des Volks zyn hier hunne Redenaars, dezelve zetten hen tot den Kryg aan, beftemmen het teeken des Optogts, en houden niet op van de Krygslieden al voortrekkende tot wraakneeming aan te zetten. Het is bekendt, dat de Grieken dezelfde gewoonte hadden, en dat het zingen van eenige Dichtkundige Stukken, behelzende veele vermaningen tot de Krygsdeugdt, en de veragting des Doodts, onder hen dienden tot voorbereydfelen van den ftrydt. De welluidendheit des Gezangs bequaam zynde, om de zelfde uitwerking te doen als de Vaerzen.

Welke vooraf-gaande aanfpraaken en

De Aanfpraaken der Brafilianen duuren, (b) zoo men ons verhaalt, fomtyds wel zes uuren. Eenige Volkeren van Nieuw-Vrankryk beproeven het lot des Oorlogs op een

zeer

(a) Α'ρισος uitmuntende van ἄρης. een Griekfche benaaminge van den God Mars. V. *Feitkii Antiq Homer.* Lib. IV.
(b) *Coreal.*

beproeving by eenige in gebruik zyn, en met welke plechtigheden verzelt.

zeer merkwaardige wyze. (a) Zy laaten zich door hunne Vrouwen vyandelyk aanvallen, en ſtryden tegen haar op eene ganſch hevige wyze, als of het ernſt waare. Worden zy van hunne Vrouwen overwonnen, zulks houden zy voor een goedt teken; doch zoo zy haar overwinnen, is zulks hen een voorteken van hun ongeluk. De Noordelyke Amerikanen verklaaren den Oorlog door de weigering des *Calumets*, en de Zuidelyke door de weigering der Danſſers, die hen toegezonden worden. Van alle deeze Plechtigheden des *Calumets* zullen wy elders handelen. De geenen die de *Calumet*, als die geweigerd word, weder te rug neemen, vertrekken terſtondt naar het danſſen van den Krygsdans, zonder dat het Vyandlyk Volk in 't minſte het regt des Oorlogs tegen deeze Afgezanten tracht te ſchenden. Dit kan ook zeer wel vergeleeken worden met onze plegtige Oorlogs Verklaaringen door Herouten, met Trompetten geſchal, enz.

Hun gedrag in den aanval des Krygs, hoe met andere Volkeren vergeleeken.

De Aanval des Gevechts geſchiedt met groot geſchreeuw, 't welk zelfs by de aller beſchaafdſte Volkeren de gewoonten is. Men wil echter dat de Oude Lacedemoniers het tegendeel deeden, en den ſtrydt met zeer veel ſtilte en bedaardheit aanvingen. De Braſilianen ſpeelen op een ſoort van een fluitje, gemaakt van de ſcheen-beenderen hunner Gevangenen. Op het gezigt van deeze beenen, en het naar geluit van dit Inſtrument, worden deeze Volkeren nog heviger aangezet, welkers onbegrypelyke verwoedheit niet zonder voorbeeldt is, zelfs by zodanige Natiën, die den naam van Chriſtenen draagen. De woeſte Krygsliеden zyn genoodzaakt en verpligt, om elkander quartier te weigeren, en nog meer om zich verweerende, te ſterven na veele vyanden gedoodt te hebben.

Van hoedanig een aart hunne dapperheit zy, aangemerkt.

Hunne Dapperheit is niet ſlechts een ſchielyke oploopendheit, die door de minſte wederſtand ophoudt, het is geen vuur 't welk te gelyk ontſtooken en gebluſcht wordt, maar een uitwerking van een geweldige beweging der Geeſten, die vervolgens al te ſchielyk tot bedaaren komende, in de Ziele veele overdenkingen doen opkomen, die haar de verſchrikkelykheit des Doodts voor oogen ſtellen. Zy zullen het niet opgeeven, ten zy by verraſſing, en wanneer hen de magt en wille benomen wordt, om zich verweerende, te ſterven. Zy ſtryden ook met dezelfde kloekmoedigheit, om te beletten, dat hunne Dooden niet in de handen hunner Vyanden vervallen. De Oude Grieken, byna al zoo woeſt als de Amerikanen, gaaven hunne doode Vyanden aan de Beeſten des Velds over, na dat zy hen de Teelleeden hadden afgeſneden: doch om deeze onwaardigheden voor te komen, ſtreedt men nog byzonder om deeze Lyken, of indien men niet anders konde, en het ſomtyds Prinſen of Generaals Perſonen waren, zoo kogt men hen dikwils met geldt af. Dikwils maakte men een *Cartel*, om wederzyds de Dooden te begraaven, 't welk van alle tyden by beſchaafde Volkeren werdt waargenomen. Men zegt dat de Volkeren van 't Noordelyk Amerika (b) alle de geenen, die in ſtaat zyn van wederſtandt te konnen bieden, ter dood brengen, daar in tegendeel de Zuidelyke Amerikanen hunne Vyanden met zich voeren, om hen vet te maaken en vervolgens te eeten (c), 't welk mogelyk een ſoort van Offerhande geacht wierdt, of ten minſte eene Godsdienſtige plegtigheit. Veele andere Volkeren der Oudheit hebben ook de gewoonte gehad hunne Vyanden den Goden op te offeren, en aldus hebben het de Volkeren van Mexico, van Peru, en van Florida, volgens getuigenis onzer Reizigers, geoeffend. Wy leezen ook in de Heilige Schriftuur eenige voorbeelden deezer Godsdienſtige verdelgingen (indien 't ons geoorloft zy deeze wyze op welke de Jooden de Cananiten, en andere ongelovigen t'onderbragten, dus te noemen.) Het behaagde Godt dus tot zyne verheerlyking; en om dat de Cananiten dit aldus ter eere hunner Afgoden in 't werk ſtelden, zoo beval Godt den Jooden, dit Volk met gelyke munt te betaalen. Doch wy willen hier niet meer van noch verſcheidene andere redenen gewag maaken, door de Godtgeleerden, om deeze handelingen te rechtvaardigen, aangehaalt.

Hoe, en wie de Amerikanen tot hunnen Veldheer verkiezen, en welke hoedanigheden die bezitten moet.

De Braſilianen verkiezen tot hun Kapitein, Opperhoofdt of *Cacique*, den geenen die de meeſte Vyanden gedood heeft. En indien men *Leſcarbot* mag gelooven (d) dien dit Landt, alwaar hy zich langen tydt hadt opgehouden, niet onbekend konde zyn, zoo verkrygen de Hoofden of Kapiteinen der Volkeren van Canada, die waardigheit door een Erfregt van Dapperheit. Namelyk de Zoon wordt in zyns Vaders plaats gekooren, indien hy dezelve deugden des Vaders bezit: maar wykt hy daar van af, zoo verkieſt men een ander Hoofdt. Van deeze Oude Gewoonten ziet men een zeer zwak Denkbeeldt overig in eenige Landen

(a) *Leſcarbot.* (b) *Leſcarbot*, *Coreal*, *Hennepin. enz*,

(c) Eenige Reizigers meenen dat het menſchen eeten deezer Volkeren, op verre na zoo niet in zwang gaat, als 'er de Spanjaarden en Portugezen van geſchreeven hebben.

(d) *Hiſtoire de la Nouvelle France.*

den der Oude Waereldt. Wat deeze Landaart betreft, het is waarschynlyk dat hunne Regeeringsform op deeze volgende, Natuurlyke Denkbeelden gegrondt zy; „dat een Opperhoofdt zyne verheffing al„leen verschuldigt is aan de Verkiezing der „geenen, die wel willen zyne onderdaa„nen genoemt worden; dat hy alleen ver„kiesbaar is wegens zyne bequaamheit en „zyne deugdt; en dat indien hy deeze hoe„danigheden ontbeert men zich een ander „Hoofdt moet onderwerpen". Deeze Grondstellingen zyn wonderlyk goedt in eene Regeering, wier einde telkens tot gedüurige Oorlogen overslaat; alsdan doet de noodzaakelykheit van zich te verweeren, volstrektelyk besluiten, om een Verstandig en Dapper Man te verkiezen: maar deeze behandeling konde by ons wel gevaarlyk worden, daar de overgroote Staatkundige Uitzigten, en de ontallyke Werktuigen der Samenspanningen de Volkeren wel haast in verdeeldheit, en elende zouden doen geraaken; en zelfs mogelyk wel in een Staatsregeering, noch veel gevaarlyker dan de Regeering eens Vorst, ontbloot van de hoedanigheden, die in een Koning moeten gevonden worden. De Oorlog maakt by ons een lichaam uit, van de Staatkunde onderscheiden; en daar om zyn de Bedieningen verkieslyk: maar de eerste Volkeren der Waereldt, stelden geen de minste onderscheiding tusschen den Kapitein en den Koning; zoo dat men noodzaakelyk de magt moest overlaaten aan den Dappersten. Deeze magt was gansch onbepaalt, wanneer het den Kryg aanging, maar het tegendeel, in de Raadsvergaderingen, en in huislyke bezigheden Een oordeelkundig Schryver heeft zeer wel opgemerkt, dat (a) Agamemnon in de Raadsvergaderingen wierdt tegengesproken, maar dat hy als een volstrekt Gezagvoerder de Grieken ten strydt aanvoerde. Eer de Romeinen op het Eilandt van Groot Brittaniën aanlandden, verkooren de Aloude Engelsche zich Opperhoofden, om in hunne Oorlogen den Krygsmagt te gebieden, en lieten het Staatsbestier over aan de Vergaderingen des Volks, verschynende gewapent in deeze Vergaderingen; 't welk zeer veel overeenkomst schynt te hebben met de gewoonte der Canadeezen, en der Iroqueezen, zoo in de wyze van hunne Vergaderingen by te woonen, als in de zelve te beleggen. Eenige Volkeren van Duitschlandt hadden oudstyds dezelve gewoonte, waar door het gebeurde, dat zy somtyds wel eens een Prins of Koning verkooren, die te vooren maar een Veldoverste (*Dux*) was; en op dat hy in de zaaken, zich zelven byzonderlyk aangaande, niets deede dat tegen het welzyn van den Staat en de veiligheit zyner Medelandslieden streedt, zoo wachten de voornaamste des Volks aandachtelyk op alle zyne bedryven, en behielden altoos de Voorzitting in de openbaare Raadsvergaderingen, gelyk als de Oudsten by de Amerikanen doen. De Floridianen, schoon geregeert wordende door Opperhoofden met een volstrekter gezag bekleedt, weeken mede niet af van deeze gewoonte. Nademaal volgens 't verhaal der Reizigers deeze Opperhoofden zelfs de eerste Krygslieden van de Natie zyn.

Verscheidene gewoontens van onderscheiden Volkeren over de manier van Oorlogen, aangemerkt.

De wapenen der Amerikanen zyn boogen, pylen, en knodsen, die men wel de *Tacape* der Brasilianen, en den Hoofdtbreeker der Iroqueezen en Canadeezen noemen mag. Deeze wapenen zyn van de uitvinding der eerste Waerelds Eeuwe, en men had geene kennisse van eenige andere by de eerste Oudheit. Alle deeze Volkeren gaan (b) naakt ten stryde, voerende een soort van Schilden, (c) 't welk hen het gansche lighaam bedekt op de wyze der oude „Gauliers .... onder wien die geenen „die de rivieren niet konden doorwaa„den, op hunne schilden stapten, die „hen tot schuitjes verstrekten." By deeze Schilden gebruiken ze mede een houte knods, hebben een pylkooker op de rug, en den boog in de handt: al dansende voorttrekkende, draagen ze op de wyze van Vendels en Standaarden het Hoofdhair der Vyanden, die zy in den kryg gedoodt hebben. (d) Men verhaalt, dat zy gemeenlyk eenige Hoeren en ligtekooien met zich voeren, om de jonkheit wat te vervrolyken, en uit hunne gedachten te bannen het herdenken en verdriet van hun Vaderlandt verlaten te hebben. Hoe verheven in onze oogen de verdiensten der Helden van het Oude Grieken ons voorkomen, wy konnen echter niet nalaaten dezelve te vergelyken met de Krygslieden van *Missisipi* en van *Canada*. Deeze, zoo wel als de *Iroqueezen* en de *Hurons*, voerden ook hunne hoeren en byzitten in den strydt met zich, die gemeenlyk krygsgevangene Vrouwspersoonen waren.

Waaruit de Wapenen der Amerikanen bestaan.

Hoe hun het hoofdthair hunner verslagene Vyanden tot Zegetekens, Vendels en Standaarden dient.

(a) *Feith.* Antiq. Homer. L. 2.
(b) *Lescarbot ubi supra.*
(c) Die der Brasiliaanen zy breed, plat en rond als den bodem van een trommel. *Coreal.*
(d) *La Poterie Histoire de l'Amerique Septentr:*

Liften der Amerikanen in hunne Oorlogen gebruikelyk, en hun verder gedrag aangemerkt.

De Hinderlagen en de Schermutfelingen der Amerikanen hebben ook veel overeenkomft met de wyze van vechten, by de Tartaren in gebruik. Wy hebben 'er reeds iets in den aanvang deezer Verhandeling van gezegd. Op zodanige wyze ftreden ook eertyds de Parthen, de Maffageten enz: Na den ftrydt keeren de Krygslieden heel fchielyk wederom, en beneemen de geenen die zy gedood hebben hun hoofdhair: maar van de Gevangens die zy mede voeren, benemen zy het hoofdhair na dat zy hen onuitfpreekelyke tormenten hebben doen lyden, die niet eindigen dan met de allerwreedfte daadt, die zy (a) *het fap zyner Vyanden te drinken* noemen; en in der daadt zy drinken ook van zyn bloedt, en geeven het zelve aan hunne kinderen te drinken. Het *Hoofdhair zyns Vyandts te beneemen*, beftaat in hem de huidt met zyn hoofdthair af te ftroopen; 't welk zy bewaaren tot een gedenkteeken hunner dapperheit, en die de meefte deezer hoofdverfierfels bekomen heeft, wordt by hen voor den volmaakften Krygsheldt gehouden. Indien men mede de Hiftorie des Bybels naar de letter zal verftaan, zoo fchynt het dat de Jooden alzoo veel eer gefteld hebben in het beneemen der Voorhuit eens Philiftyns, als de Iroqueezen in het afrukken van het hoofdhair eens Canadees: wat 'er ook van zy, het is zeker dat de Alouden niet te vreden waren met hunne Vyanden gedoodt te hebben, zy hieuwen hen noch daarenboven het hoofdt af, en keerden dus weder in hunne Legerplaats met deeze Zegenpraal-tekens hunner Overwinning, draagende dikwils deeze hoofden aan het Borfttuig hunner paarden, en hangende dezelve vervolgens plechtiglyker-wyze aan de Poorten of Muuren eens Tempels op. Somtyds balfemden zy dezelve en bewaarden ze zorgvuldiglyk, om by gelegenheit hunne Vrienden dit Gedenkteeken hunner dapperheit te vertoonen. De Bojaren namen de Bekkeneelen hunner Vyanden, en lieten dezelve met Zilver of Goudt beflaan om hen tot Drinkvaten te verftrekken. Deeze Gewoontens ftrekken alle naar eenerlei doelwit, namelyk het vereeuwigen deezer Dapperheit, of liever deezer Wreedheit, die by de Grieken en Romeinen met den naam van Deugdt heeft gepronkt.

XVI. HOOFDTSTUK.

Van de LIEFDE *tot hun* VADERLANDT.

De zucht van genegenheit voor 't welzyn zyns Vaderlandts, hoedanig die eigen aan alle Volkeren is,

De Liefde des Vaderlandts is niet altydt de uitwerking der redenkaveling of plicht van een eerlyk man: Het gaat ook niet vaft, dat zoo dikwils als men aan 't Landt zyner geboorte denkt, daarin altoos het welzyn van den Staat, Vorft of Medeburgeren wordt beoogt: Ganfchelyk niet. Deeze genegenheit, zoo geacht by de Alouden, dat zy ter eeren der zelve Standbeelden hebben opgerecht, is fomtydts niets anders als (b) *een natuurlyke betovering die ons het eerfte ftuk Landts, 't welk men onder zyne voeten vertreedt, blyft aankleeven.* Het is de uitwerking van de opvoeding, gewoonte, en gefteldheit; een gevolg van 't nadeel dat de *Verplanting* in onze lichaamen veroorzaakt, die eveneens als de planten zich naar allerlei foorten van Lugtftreeken niet konnen fchikken, en zelfs dikwils in hunne goede hoedanigheden verzwakken, verliezende hunnen aart in een vreemdt Geweft. Zeker is 't dat veele menfchen zich in die quaade gefteldheit bevinden die men *Land-ziekte* noemt: maar het quaadfte is, dat deeze ziekte byna altoos met eene ongefteldheit van Geeft verzeldt gaat, die de allerfchoonfte redenvoeringen niet konnen geneezen, en die ook het vermoogen der Geneeskunde te boven gaat.

en waarvan zelfs de allerwoefte menfchen een kennelyk merkteken draagen.

Wy befpeuren in de allerwoeftfte menfchen der Waereldt, eenige merktekenen van een redelyke liefde des Vaderlandts, en ook eenige waaraan men de zogenaamde Land-ziekte kan gewaar worden. Wat het eerfte betreft, de Oudheit levert 'er ons veele uitmuntende voorbeelden van; maar de Hiftorien van onzen tydt verfchaffen ons ook geen min aanmerkelykheden, en by aldien men de oogen op de Overwinningen der Spanjaarden in Mexico en in Peru werpt, zoo zal men aldaar ganfche Volkeren hunne goederen, ja hun leven aan de liefde tot hun Vaderlandt, en met de grootfte onvertfaagdheit, die een Heldt zonder Krygstugt levende kan hebben zien opofferen, en de verfoeyelyke wreedheit deezer wreede Overwinnaars te keer gaan. Waarom zouden wy dan de Amerikanen het zelve regt niet doen dat wy aan de Grieken, Romeinen, Franfchen, Zwitfers en Hollanders, en met een woordt aan alle

(a) *La Potterie ubi fupra.*
(b) *La Mothe le Vaier Oeuvr: divers. Lettre* 77.

alle de geenen die onze Historischryveren onsterflyk gemaakt hebben, door den roem hunner heldenmoedt in 't beschermen van hun Vaderlandt en Vryheit, verschuld zyn? De Amerikanen zyn door geen anderen geest Gedreeven geworden, dan de Volkeren van onze Waereldt: alzoo vry gebooren als wy, waren zy, en geenzins verplicht ons hunne goederen en hunne Vryheit af te staan. Wy zullen immers zoo onredelyk niet zyn, aan de woestheit der wilde Beesten toe te schryven, 't geen de liefde des Vaderlandts de West-Indianen heeft doen uitvoeren.

Hoe by de Mexikanen deeze zucht tot hun Vaderlandt door hunne onbezweeken dapperheit gebleeken is, als mede die der Peruanen uitgemunt; en noch by andere Volkeren van Amerika verdeedigt word.

Don Antonio de Solis, Schryver der *Historie van 't Overwinnen van Mexico*, kan niet nalaaten den Mexikanen de eere te geeven, dat zy de verweering van hunnen Staat, tot het uitterste punt van dapperheit en geduld hebben voortgezet. Voeg hier by de braave redenvoering des Keizers *Guatimozin* tegen *Cortes* na het verlies zyns Ryks, zal men 'er niet al de verheevenheit van geest in vinden, die men in de Helden onzer Historiën met verwondering heeft aangemerkt? De Volkeren van Peru hebben zich het Juk der Spanjaarden niet onderworpen, dan na dat ze wel dapper voor hun Vaderlandt gestreden hebben, en tegen hen alle poogingen in 't werk gesteld, daar zy bequaam toe waren, in 't midden der inwendige Oorlogen die toen hun Landt verscheurden. De Volkeren van *Chili* betwisten noch sedert twee hondert jaaren, zonder ophouden, hunnen vryheit; en die van *Florida* hebben ze noch niet t'eenemaal ondergebragt. Beschouwen wy eens de Allerwoestste Volkeren der West-Indiën, zoo zullen wy gewisselyk eenige blyken in hen van dien aart en genegendheit ontdetkken, waar uit wy de opregte Liefde des Vaderlandts vast maaken en erkennen. De woestheit der Natiën van *Brazil*, van *Paraguay*, van *Nieuw-Mexico*, van de *Amazoonen* enz. verbergt in hen eenige grondbeginselen, alzoo weezentlyk, als de geenen die ons doen werkzaam zyn.

Hoe de eigen liefde voor zyn Vaderlandt den Landaart in verscheiden omstandigheden verblindt, waarover ge redeneert word.

Wat verders de andere Liefde des Vaderlandts belangt, veeleer den naam van ziekte of zwakheit verdienende, dezelve kan by geene redelyke menschen voor een Deugdt gehouden worden. In tegendeel is 't een zeer gevaarlyke gesteldheit, die de beste zaaken zonder reden verachten, en die alle fraaie hoedanigheden der vreemdelingen laaken doet en onregtvaardiglyk tegen hunne gevoelen aanloopt. Alle die door deeze ziekte worden aangetast, redenkavelen niet meer. Alles mishaagt hen, alles verveelt hen, de boomen, planten, of vrugten; niets heeft op verre na die goede hoedanigheden die zy ontdekken, in 't geen de Aarde in hun eigen Vaderlandt voortbrengt. Een vreemde lucht en grondt verderft de natuur, ja zy worden zelfs daar mede verdorven: De Elementen neemen 'er hoedanigheden aan, die oneindig verscheiden en altydt schadelyk zyn; de lugt ontfangt 'er verderflyke invloeden; 't gebruik en de gewoonten zyn 'er vreemd, ongegerymdt en buitenspoorig; de oeffeningen bespottelyk. Naaulyks staan zy de vreemdelingen het voorregt van te konnen redenkavelen toe. Al wat niet van hun eigen geboorte plaats is, schynt hen ruw, woest en afschuwelyk. Ganssche Volkeren, ja zelfs de verlichtste, konnen niet nalaaten, onaangezien alle hunne kennis, tot veele deezer buitenspoorigheden te geraaken. De Grieken en Romeinen noemden alle de andere Volkeren Barbaaren. De Chineezen achtten zich de meest verlichtste onder de Volkeren van 't Geheel al. Wanneer de Spanjaarden hunne overwinningen in de Nieuwe Waereldt begonnen, zagen de Mexikanen met een ongemeene verwondering de behendigheit en dapperheit deezer nieuwe aangekomen Volkeren aan. Zy meênden dat alleen te Mexico de beschaafdheit en kennis te vinden waare, en nergens anders. De Engelschen beslissen al redelyk vrypostig ten opzigte van hunne verdiensten, en waardigheden ten nadeelen van Vreemdelingen. Zy verachten de gewoontens en gebruiken van andere Landen, ja zy scheppen zelfs vermaak in Vreemdelingen by hunne Nabuuren te zyn. De Franschen blyven hun in dit stuk weinig schuldig, en het is bekend dat zy voor de manieren en gewoonten hunnes Landts eene alzoo blinde toegevendheit hebben, als de Volkeren waar wy van gesprooken hebben. Alle de Natiën der Waereldt zullen het landt dat zy bewoonen altoos den voorrang geeven; hoe ondankbaar en hoe onvrugtbaar 't zelve ook zy, het heeft voor hen onuitspreekelyke bekoorlykheden. Aldus zal iemant met vermaak het gekrysch der Kikvorssen in zyne poelen aanhooren, die mogelyk eenige uuren buiten zyn Vaderlandt de zoetluidendheit des Nagtegaals zal verveelen. Een ander zal gerust in 't midden der wolven en beeren van zyn Gebergte leeven, en vind meer behaagen in de woestheit van zyn Landtschap, dan in de vernuftige beschaafdheit der Franschen. Het schynt dat dit slag van menschen van 't Naturel der Wilde Planten zyn, die men in het slyk der Moerassen, of op 't Gebergte moet laaten wassen. Eindelyk indien de zachtheit en het lieflyk onthaal dat de

Groenlanders (a) aan 't Hof des Konings van Deenemarken genooten, niet konden beletten het verlies van hun arwoedig Vaderlandt te beklaagen, of te trachten, zelfs ten prykel van hun leven, de Noordsche Ysbergen weder te zien; hoe kan het ons dan vreemd dunken, dat Volkeren gewoon te reizen, en veel beschaafder geworden door den omgang met Vreemdelingen, hunne eige onvrugtbaare Velden boven de lieflyke en vrugtbaare Landen hunner Nabuuren achten? dat zy veel liever woonen in het gebergte en de steenrotsen by den geduurigen sneeuw, dan in de nabuurschap van Landen, met lustige Wyngaarden en Orangeboomen versiert: En met een woordt, dat zy zich gelukkig achten in hun Landt met de zwaarmoedigheit van hunne gesteldheit, en 't zelve onverhindert boven deeze vlugheit van geest der andere Volkeren stellen. Men schept altoos behaagen in zich zelven voordeelige denkbeelden van zyne geboorte te formen, als ook van zyne genegendheit, en staat: men stelt alles in 't werk om deeze gewaande voordeelen de Vreemdelingen te laaten zien, en men tracht de overhandt by hen te verkrygen zoo veel de betaamelykheit zulks kan toelaaten. De geenen die alleen by lieden van hunne Provincie of geboorteplaats verkeerd hebben, zyn gemeenlyk dit gebrek onderhevig. Hoort maar eens een Fransman die nooit uit zyn Landt geweest is, en niet veel gezien heeft, spreeken: Hy twyffelt niet of Vrankryk is het eerste en voornaamste Ryk der Waereldt; hy beeld zich in, dat de gansche Aarde voor zynen Koning de kniën moet buigen; hy spreekt niet als met nadruk en ophef van de voordeelen zyns Vaderlandts: Ja hy zoude wel haast de *Toupinambous* * en de *Margajats* als getuigen roepen, tot bevestiging van 't geen hy zegt.

XVII. HOOFDTSTUK.

Van den KOOPHANEL *der* AMERIKANEN; *van hunne* REGTSGEDINGEN, *van hunne* SLAVEN, *enz:*

Waarin den Handel der Amerikanen bestaat, en hoe by hun gehandhaaft.

De Amerikanen en voornamelyk die van een woesten aart zyn, koopen noch verkoopen niets tot een geldprys. Al hunnen handel bestaat in ruiling, gelyk het gebruik in de eerste tyden was, toen men noch niets van alle die konstenaryen door de gierigheit uitgevonden wist, om de handelaars te verryken. Eertydts wisten de Oost-Indianen en veele andere Aloude Volkeren van geen andere wyze van handelen als door ruiling: (b) Lycurgus zelfs stelde een Wet in om by de Spartanen een gewoonte op te rechten, die het goudt en 't zilver van veel minder noodzaakelykheit maakte dan het zelve nu is.

Hoe onbedreeven zy in Rechtszaaken zyn, en hoedanig hunne twistzaaken beslecht worden.

Het blykt niet, dat de Volkeren van Amerika eenige kennis hadden van 't geen men Regtsgedingen, of listige uitvlugten in twistzaaken noemt, en bygevolg dat zy geene Notarissen, Advokaaten of Procureurs, droevige voorstanders van de onregtvaardigheit der menschen, noodig gehad hebben. De Burgerlyken twistzaaken wierden by de Mexikanen door 't gezag van een Vierschaar beslist, die 'er ten uiteinde van oordeelde: De Eysscher en Verweerder quaamen elk met zyne bewyzen en getuigen te voorschyn, en het geschil wierdt opstaande voet afgedaan. Het eenigste uitstel dat men in 't vonnissen eener twistzaake konde brengen, was het beroep aan een hooger Vierschaar daar den Vorst Persoonelyk in voorzat. Gelukkig Landt! waarin iemant zyn goedt tegen een Roover betwistende en beschermende, niet in gevaar gesteld is van het zelve door een overgelegde listigheit van zyne eigen Voorstanders te verliezen. In *Peru* wierd het recht geoeffend met dezelve kortheit, als te *Mexico.* De Floridianen hebben toevlugt tot de beslissing en het oordeel van hunne *Caciquen*, welkers vonnis men zegt, dat hun dient tot een volstrekte Wet, zonder hooger beroep, en zonder misnoegen der twistende partyen. (c) Men

(a) „ *Recueil de Voiages au Nord To: I.* Wy zien dat de Zwitsers, die gehouden worden voor 't aller-
„ grofste en harste soort van Volk in gansch Europe, (schoon men 'er wel vindt die zeer uitmuntende
„ zyn in alle soorten van beroepen) een zeer groote zwakheit hier omtrent hebben . . . Het grootste ge-
„ deelte der geenen die uit hunne Onbebouwde en woeste *Cantons* naar Vrankryk of elders trekken, ver-
„ vallen in eene Ziekte, die zy *Heimvei* noemen. Alleen de begeerte om hun Landt weder te zien
„ maakt hen zoo zwak en quynende, dat zy gevaar van hun leven loopen, indien zy niet weder naar
„ hunne haartsteden keeren, en naar hunne onvrugtbaare en naare gebergten trekken. *La Motte le Vayer*
„ To: II *de ses Oeuvres in folio. Lettre* 77.

* [Een Braziliaansche Landaart omtrent *Rio Janiero*, *Para* en *Maragnan* in Zuid-Amerika woonende]

(b) *Feithii Antiq: Homer: L.* 2.

(c) *Voiage de Loir* aangehaald door *la Motthe le Vayer* Tom: II. de *ses Oeuvres diverses. Lettre* 109.

Men wil ook dat de Turken mede niet belast zyn met alle die vitteryen en omstandigheden van onze Regtsgeleerdheit, en dat het getal der geenen, die hun werk maaken van deeze Wetenschap, onder de Ongelovigen zoo klein is, dat in het gansche Ottomannische Ryk zoo veele bedienden van Regtszaaken niet gevonden worden, als alleen in de Stadt van Parys. (a) In Persië bepleyt elk zyn eigen zaak, zelfs de Vrouwen, en men ziet 'er geen Procureurs, Advokaaten nog Notarissen. Het is wel waar dat de Rechtsgedingen hier door wat moeyelyker vallen: maar men heeft 'er ten minsten dit voordeel by, van de lange omwegen eens Vitter te vermyden, die de allerdeugdzaamste zaak niet dan strekken doet, als om zyn eige beurs te maaken. Hoe komt het dan dat de Christenen, die Belydenis van een Godsdienst doen, vol van Gematigdheit en Geregheit, meer geneegen (b) tot dingtalen zyn dan alle die Volkeren, daar wy van gesprooken hebben? Zoude dit een gevolg zyn van hunne groote verlichting, die hen vernuftiger en doordringender van geest maakt? Of zouden zy deeze aart en genegendheit niet wel verschuldigt aan de vermenging van alle de Wetten en Gewoontens zyn, in Europe door de vermenging van een oneindig getal Barbaarsche Volkeren uit het Noorden ingevoert?

Hoe en waarin de Slaven der Amerikanen bestaan, en by hun gehandelt worden. De Amerikanen hebben geene andere Slaven dan die zy in den Oorlog bekoomen; gelyk zulks ook in gebruik was by de Volkeren der Oudheit, welke laatste dezelve dikwils wederom verkogten, en zelfs bestondt hier in eenen aanmerkelyken Koophandel: maar de Amerikanen verkoopen hunne Slaven niet; zy behoudenze in hunnen dienst, geevende hen somtyds wel hunne vryheit, en neemende hun ook wel in hunne Familiën aan. Nochtans dienen gemeenlyk de Slaven tot het offer hunner wraakluft, en mogelyk kan de slagting die zy van deeze ongelukkige Gevangenen doen, aangemerkt worden als een soort van Offerhande, gelyk wy reeds hebben gezegd. (c) Men wil, dat onder de Alouden, die van het Eilandt Chio, het allereerst naar vreemde Landen overgingen, niet om Gevangenenen maar vrye Personen te koopen; en de Griekfche Schryver voegt 'er by, dat deeze baatzugtige Handelaars de gramschap der Goden over den hals haalden. Zy wierden, zegt hy, zelfs door dezelve Slaven onderdrukt, wier vryheit zy onderdrukten. Zoude men nu ook niet wel van onze Christenen mogen zeggen, die hedendaags den zelven handel op de Kusten van Afrika dryven, en een groote menigte van Negers of Zwarten op hunne Schepen laadende, dezelve weder in de West-Indiën verkoopende, dat zy een diergelyk lot te vreezen hebben?

XVIII. HOOFDTSTUK.

Van hunne LYKDIENSTIGE PLEHTIGHEDEN *enz.*

Rouplichten over de afgestorvenen in haaren oorsprong en ingevoerde gewoonelyke omstandigheden aangemerkt. Hoe vreemd en bespottelyk ons de verscheidene wyzen van de Dooden te betreuren door de gansche Waereldt voorkomen, het is zeker, dat den Grondslag daar van regtmatig, redelyk, en natuurlyk zy. Alle menschen zyn genoodzaakt deeze laatste teekenen van hunne genegenheit te vergunnen aan den geenen, die hun toebehooren, of die zy achten en eeren; maar de al te hevige vervoeringen van droefheit zyn de uitwerksels van hunne gesteldheid of hunne genegendheit. Het Denkbeeldt dat men zich in 't vervolg van den staat der menschen na hunne doodt heeft gemaakt, 't zy door Overlevering, of door het Geloof, is bequaam geweest om veele zaaken by deeze gesteldheit, en by deeze geneigdheit te voegen; of ten minsten tot een regel en eene algemeene Landsgewoonte te stellen; deeze zoo regtmatige redelyke en natuurlyke droefheit, zodanig een Oorsprونk gelooven we dat alle de Lykdienstige en Plechtigheden die ons bekend zyn, gehad hebben, en zelfs die wy de allerbespottelykste vinden. Laat ons eens trachten dit gezegde te bevestigen en te verdedigen, geevende, om zoo te spreeken, de Genealogische proeven of bewyzen van twee Gewoontens in eenige Plechtelyke Lykdienstigheden in gebruik. Men verzekert ons, dat eenige Volkeren de Gewoonte hebben van hun hair tot een teken van rouwe af te snyden, als mede van hun-

(a) *Voiage de Chardin tom. VI. Edit in* 12.
(b) Een Spaans spreekwoordt zegt dat de Jooden zig met hunne Paaschfeesten in den grondt hielpen, de Mooren in hunne Bruiloften, en de Christenen met hunne Rechtsplegingen. *La Motthe le Vayer. Tom: II. de ses Oeuvres in folio, Lettre XXXVIII.*
(c) *Feithii Antiq: Homer: L.* 3.

hunne dooden, wegens hun vertrek uit deeze Waereldt te ondervraagen, en of zy iets in dit leeven hebben ontbeerdt; of men geen zorge genoeg voor hen gedraagen heeft, en wat de oorzaak van hun verdriet is geweeſt, enz. Zie hier, op wat wyze deeze gewoonte kan vaſtgeſtelt zyn geworden. Een Perſoon van aanzien hebbende een Vriendt verlooren, die hem lief en waerd was, zal zich overgeeven aan geween en geklag, zyne verſierſelen afrukken, en zyn beklag tegen den Overleden doen; van klagen zal hy mogelyk overgaan tot eenige hevigheden, en eindelyk wederkeeren tot deeze tedere toegenegenheit, die altoos in de eerſte droefheit overluit zal ſpreeken, de Overledenen op veelerlei manieren aanboord komende, en willende hem als verpligten, om reden te geeven van zyne doodt. Men zal wel willen toeſtaan, dat de droefheit hevig is, en eene uitwerking van een Vrindſchap, die zulks niet minder is: maar zy is ook de uitwerking van een zeer levendige geſteldheit die zich met geene ſtomme gemoedsdriften te vreden houdt. Wy hebben gezegt als deeze Perſoon van aanzien is; zulks is genoeg om hem Navolgers, Onderdaanen, en Dienaaren te geeven, die weenen zullen gelyk hy; die zich het hair zullen afſnyden ter eeren van den Overledene; die hunne klagten tot hem zullen richten, enz. Hier by komt noch dat de Overledene, en de geen die hem betreurt, beide Perſonen van aanzien zynde, men geheel ligt een Jaarlykſche Lykdienſt ter zyner eere, gelykerwys de eerſte die wy beſchreven hebben, en met dezelve hevige en natuurlyke droefheit vermengt als deeze zal konnen vieren. Andere Lieden zullen deeze Plechtigheit na volgen, en de zaak zal dus ongevoelig tot een Voorbeeldt ter opvolging ſtrekken. En by aldien men daar by voegt de Denkbeelden, die het Overgeloof gemeenlyk aan de Plegtigheden der Overledenen hecht, en de geenen die het onweetende Volk van de onſterflykheit der ziele zich gemaakt en behouden hebben, zoo zoude men mogelyk wel konnen opklimmen tot den Oorſprong van verſcheidene andere Gewoontens alzoo vreemd en belachelyk, als die van de Dooden aangaande de oorzaak en de omſtandigheden van hunne doodt te ondervraagen.

Hoe de Noorder (a) De Volkeren van 't Noordelyk Amerika beweenen hunne Dooden en bewaaren dezelve na hun overlyden, volgens 't verhaal van *Leſcarbot*, daar by voegende, dat zy zich bedienen van een ſoort van balſem, om de lichaamen voor verrottinge te bewaaren: en een laater Schryver ſpreekt noch (b) van een vermillioen daar zy 't aangezigt der Dooden mede beſtryken, en noemt dien Balſem *Oly van Dieren.* Het is onnoodig hier te herhaalen, 't geen reeds by al de Waereldt genoeg van de Oudheit der Inbalſeming bekend is, en van derzelver gebruik by de Egiptenaren, Jooden, Peruanen enz. Deeze Amerikaanſche Volkeren onderhouden ook de gewoonte van de Dooden verſcheidene dagen achter een te beweenen, en Lykgezangen hunner eere te zingen. De nabeſtaanden des Overledenen en eenige oude Vrouwen quyten zich van deezen pligt; 't welk insgelyks de gewoonte was by de Romeinen, die (c) oude Wyven huurden, om by de begraafféniſſen te ſchreyen, en 'er Lykzangen (d) onder 't geluit van Fluiten by zongen. De Grieken gebruikten alleenlyk Mansperſonen tot de Lykgezangen; maar de Hebreen voegden by deeze Gezangen, en geſchrey, insgelyks het vaſten in ſak en aſſche. Hedendaags is noch de gewoonte by de Roomſch Catholyken en Luterſchen, op eenige plaatſen voor de Uitvaart van hunne Dooden te zingen. Wy laaten aan de Nabeſtaanden en Vrienden des Overledenen over, traanen te ſtorten, die de Natuur of de tederheit van hun vereiſcht: wy zien zelfs met vergenoeging zodanige traanen-ſtortingen, die alleen voortkomen uit de wel betamelykheit, ſchoon dezelve alzoo Natuurlyk ſchynen als de eerſten, in de beweegingen van genegenheit, die verwekt wordt op 't zien van een Perſoon, die in zyn leven op verſcheidene manieren verbonden was met de geenen die hem betreuren. Het ſtaat aan ons niet deeze traanen dikwils zoo bedriegelyk, zoo gemeenin alle eeuwen, en vooral zoo eigen aan de Vrouwen, naar hunnen aart te verbeelden. Men vindt ſommigen, die zich zoo ligt daar in als wanhoopende konnen aanſtellen, als of zy den Overledene waarlyk regt lief hadden gehadt. (e) Men beſchryft ons de droefheit der Gaskonſche en Languedokſche Vrouwen, als eene overvloedige welle van oorſpronkelyke vervoeringen, die weder opdroogt twee of drie dagen na het verlies van 't voorwerp, 't welk zy betreuren. Deeze vervoeringen zyn gemeen-

Americkanen hunne dooden beweenen, en gewoon zyn te bewaaren.

Hoe het beweenen en rouklagen over de dooden by nabeſtaande bloedvrienden altoos een natuurlyke gemoeds beweeging is geweeſt, en ook betaamelyk geacht.

Doch ook wel ſomtyds door een geveinſt gelaat geſchied.

(a) *Leſcarbot Hiſtoire de la Nouvelle France.*
(b) *La Potterie Hiſtoire de l'Amerique Septentrionale.*
(c) *Præficæ.* (d) *Næniæ.*
(e) *Leſcarbot* ubi ſup geeft hier eene aardige beſchryving van de rou deezer Vrouwen.

meenlyk verzeld met geween, zuchtingen, uitroepingen en zwaar geklag. Eenige Vriendinnen paaren dikwils haare traanen met die welke zy ſtorten zien; zy weenen om dat zy zien weenen, en zuchten alzoo bitterlyk als of zy waarlyk bedroeft waren. Dit geluit van traanen en zuchtingen wordt meenigmaal verſcheide huizen verre gehoord, en geduurende het zelve wordt 'er een naaukeurig verhaal gedaan van de goede hoedanigheden desOverledenenMans of die van een Vrouw. De vlugheit van geeſt des Climaats, verſchaft dikwils aan hun verſtandt oneindig veele byzonderheden, die beweeglyk zyn: maar deeze vlugheit doet hen ook dezelve weder al zoo ſchielyk vergeeten. Ja zelfs de bedroefde Vrouw ziet zich wel haaſt weder in ſtaat, om alle den geenen die met haar geweent hebben te vertrooſten.

Vreemde routeekenen van verſcheiden Volkeren in gebruik, en waar in die beſtaan.

Eenige Volkeren van Amerika bemorſſen hunne aangezigten met zwarte verwe, om hunne rouwe te verbeelden: de Jooden ſtrooiden aſſche op hunne hoofden; de Helden van *Homerus* en *Virgilius* wentelden zich in den ſtof en bedekten 'er hunne hoofden mede. Geduurende den rouw ſnyden de Noordelyke Amerikanen hun hair niet af, en draagen ten teeken hunner rouwe niet dan ſlegte kleederen. De Aloude Grieken droegen ook vuile en verſleeten kleederen; doch ſneden zich het hair af, en wierpen het zelve op het Lyk des geenen, die zy lief hadden gehad, gelykerwys als de Vrouwen der Floridianen nu nog ten opzigte van haare Mannen doen; waar van wy in 't vervolg ſpreeken zullen. De Egiptenaren, Jooden en verſcheiden andere Ooſterſche Volkeren ſcheurden hunne kleederen tot een teeken van hunne droefheit: de eerſten ſneden hun hair niet af, maar bemorſten hunne aangezigten, onthielden zich twee-en-zeventig dagen lang van verſcheiden ſoorten van voedſel, en waſchten zich niet; zich nergens mede vermaakende, maar al dien tydt doorbrengende in geſtadig geween. De Mexikanen hielden tien dagen lang de Lykſtatie en Uitvaart hunner Overledenen; maar de aloude Thraciers hielden dezelve maar drie dagen naar het afſterven. Wy hebben goedt gedagt alle deeze voorbeelden by te brengen, om aan te toonen de overeenkomſt der Amerikanen met de andere Volkeren der Waereldt in 't ſtuk der Lykdienſtige Plegtigheden. Doch wy zullen het hier by laaten, dewyl wy 'er in 't vervolg breeder van handelen zullen.

Hoedanig de Amerikanen de gewoonte hebben alles wat den verſtorvenen in zyn leven gedient heeft te begraaven of te verbranden.

De Amerikanen verbranden of begraaven nevens hunne dooden, al wat hen in hun leven gedient heeft, zelfs een gedeelte van hunne Rykdommen: De Mexikanen en de Peruanen geeven hen ook Dienſtboden mede, om hun te verzellen, of na dit leven te dienen (a). Homerus zegt dat Achilles eenige Wapenen op den Houtſtapel van zynen waarden Patroclus liet brengen, en een dozyn Jongelingen ter eeren van deezen Gunſteling den keel liet afſnyden, daar by liet hy hem paarden en honden aanbrengen, en met een woordt alles wat hy dacht, dat hem in de andere Waereldt aangenaam konde zyn. De Aloude Gaulers, de Volkeren van Groot-Brittanje, en de Duitſchers hadden alle dezelfde gewoontens. (b)

Hoe de gewoonte van de dooden te begraaven van een aloud gebruik is;

De Jooden en de Chriſtenen begraaven hunne Dooden: Deeze Gewoonte is zeer oudt; zy heeft voor het verbranden der Lyken in gebruik geweeſt, en men merkt aan, dat de Romeinen die gewoonte in de eerſte tyden der Republyk hebben gehad.

De Amerikanen in 't algemeen begraaven ook hunne dooden: maar de Braſilianen (c) ſtellen dezelve recht overend in kuilen, op de wyze van een ton gegraaven, welke kuilen zy gemeenlyk in hunne *Aldeas* * maaken. De aloude Romeinen en eenige andere Volkeren, begroeven zeer dikwils hunne dooden in hunne eigene huizen, en in hunne tuinen; waar van daan, volgens, *Servius* afkomſtig is de gewoonte van Huisgoden aan te bidden, die zy *Lares* † noemden: Echter wierdt 'er in de Wetten der 12 Tafelen gebo-

(a) Feith: L. 1. Antiq: Homer:

(b) Deeze Volkeren, zegt men, begroeven hunne dooden met alles wat hen toebehoorde, niet met voorneemen van zich 'er in de andere Waereldt van te bedienen; maar op dat 'er niets van hun overbleef, dat in de overgeblevene het herdenken aan hun verlies konde veroorzaaken. Het is zelfs niet geoorloft onder de Volkeren van Nieuw-Vrankryk een dooden by zynen naam te noemen, om dat daar door de ſmerte van hun verlies weder vernieuwd wierdt, en zy daar door gehoont worden. *La Motthe le Vayer. Oeuvr: div: L: 97.*

(c) *Leſcarbot ubi ſupra: Coreal dans ſes Voyages.*

* [Te weeten kleine Steden of Gehuchten der Amerikanen, waar van eenige met paalwerk omheint zyn.]

† [Deeze gewoonte van Huisgoden, *Lares* genoemt, te eeren, was gegrondt, zelf volgens het algemeen denkbeeldt der woeſte Barbaaren, dat de menſch nooit t'eenemaal ſtorf: maar door het voornaamſte deel, uit zich zelven na de vernietiging van 't Lichaam beſtaan bleef.

Volgens Ovidius en Apuleus waren de Romeinen van gevoelen, dat de zielen der afgeſtorvenen als dwaalen waargeeſten waren, by hun *Lamures* genoemt, doch onderſcheidden ze in tweederlei ſoorten; de eene in wel-

boden, dat de begraavingen der Lyken moeſten buiten de Stadt geſchieden. (d) De Braſilianen hebben eene andere merkwaardige gewoonte, namelyk, van ter eere der dooden te zingen zoo dikwils, als zy voorby derzelver Begraafplaatſen gaan; 't welk een ſoort van Gedachtenis-viering dezer Volkeren voor hunne Overleedene Nabeſtaanden is.

en hoe eenige deLyken met geſchenken verzien.

De Volkeren van Canada, Miſſiſipy en verſcheidene andere van 't Zuidelyk Amerika doen geſchenken aan hunne dooden. Deeze gewoonte gelykt zeer wel naar die van eenige Volkeren der Oudheit, die mildelyk al het geene zy oordeelden den Overledenen in de andere Waereldt te konnen dienſtig zyn, toebragten.

XIX. HOOFDTSTUK.

Op welk een wyze de AMERIKANEN *hunne* GESCHIEDENISSEN *bewaart en behouden hebben.*

Hoe de Amerikanen hunne geſchiedeniſſen en Gedenkſchriften bewaarden, en vervolgens onder de overheering der Spanjaarden verwaarlooſt zyn.

(a) Wy hebben reeds gezegd, dat de Amerikanen geene kennis van de Schryfkunſt hadden: nogtans verzekert men, dat de Volkeren van Nieuw-Spanje en voornaamelyk die van *Jucatan*, uit bladeren van boomen een ſoort van Boeken toeſtelden, waarin zy hunne gedenkwaardigſte geſchiedeniſſen ſchreeven of liever verbeeldden. Men zag in dezelve op wat wyze zy de tyden verdeelden, wat denkbeeldt zy zich van den loop der Starren en Planeeten maakten, en welk een kenniſſe zy van de Natuurkunde, en van de Natuurlyke Hiſtorie hadden. Indien zulks waar is, moet dit papier van *Jucatan* eenige gelykheit met dat der Oude Egiptenaaren gehad hebben. De verſtoorende yver der Spaanſche Monniken en Prieſteren, die voor toverwerkingen en overgelovige praktyken hielden al wat zy niet verſtonden, heeft deeze dierbaare Gedenktekens ten viere doen veroordeelen; zoo dat het nu onmogelyk is om welgegrondt de overeenkomſt deezer Boeken met de onze te bepaalen. Het kerſte dat men 'er van zeggen kan, is, dat dezelve vol Zinnebeelden en Afbeeldzels waaren, dienende om Hiſtoriſche gevallen en verſchynſelen der Natuur te verbeelden. Wy zullen in 't vervolg deezes Werk van het Mexikaanſche Jaar ſpreeken; en alhier, ſlechts een algemeen denkbeeldt van de Merkletteren of Zinnebeeldelyke Figuuren trachten te geeven.

Hoe zy hunne Jaarrekeningen hielden.

Om het Jaar te verbeelden, wanneer de Spanjaarden in Mexico aanquaamen, zoo teekenden zy op een radt, 't welk by hen den omloop des Jaars beduidde, een Man met een hoedt op, en gekleedt op zyn Spaanſch: Doch alzoo deeze wyze van zyne gedachten uit te drukken geen volmaakt Denkbeeldt genoeg van de voorwerpen konde geeven, zoo vervulden zy dit gebrek door het van buiten leeren der redenvoeringen, zoo wel in dicht als ondicht, en andere Stukken der Geleerden of Wyzen onder hun. Deeze Stukken ſtrekten tot aanmerkingen en opheldering der Zinnebeelden, en vereeuwigden dus, van mondt tot mondt overgaande, de Overlevering der Geſchiedeniſſen.

Vreemde manier der Peruanen hoe zy hunne aanteekening hielden, en door welk middel, zy hier van een goed gebruik wiſten te maaken.

Wat de Volkeren van Peru betreft, deezen hadden noch Letters noch Merkteekens als de Chineezen, noch Cyffers als de Arabiers, noch Zinnebeelden als de Egiptenaaren; nochtans hadden zy eenige kennis van de Schilderkunſt, hoewel ruw en onvolmaakt. In 't algemeen hielden zy geen andere Aanteekeningen of Regiſters, als de mondelyke overlevering en de *Quappas* of *Quippos*. Dit waren koorden van Katoen of Darmen, waar aan weder andere ſnoertjes gehecht waren, met knoopen eenige tuſſchenwytte van een gelegt, en van verſchei-

weldoende en vreedzaame, die hun verblyf in de huizen namen, en men daarom *Lares* of Huisgoden noemde, de andere quaataardige en onruſtige, die 'er nooit quamen, dan om onluſt te verwekken, waarom ze *Larves* of ſpooken werden genoemt.

Men had mede den Afgeſtorvenen ter eere het Feeſt der *Lemurales* of dwaalgeeſten ingeſtelt Weinig aanzienlyke huizen waren 'er, in wiens Voorhuis geen Altaar ſtond, den *Lares* of Huisgoden toegewyt, dienende om de zielen der Voorouderen te eeren. Deeze eer die alle de Huisgenooten haar in 't byzonder beweezen, quam, zoo Macrobius en Servius meenen, uit de Aloude gewoonte voort, van 'er hunne dooden te begraaven, welke gewoonte in Egipte lang ſtant gehouden heeft, alwaar men goede gelegenheit van de dooden te balzemen en te bewaaren, had: onderhoudende dus het vertrouwen hunner Nakomelingen; want men zich naar deeze gewoonte voegde, als of men met gunſtige Goden te doen had, die altoos gereed waren hunne Geloften te verhooren].

(a) *Coreal ubi ſupra.*

(b) *Acoſta-Hiſtoire des Indes.*

ſcheidene kleuren, achtervolgens de zaaken die zy wilden gedagtig zyn. Deeze knoopen waren grooter of kleinder, volgens de gedachten die men wilde uitdrukken. Het is byna onbegrypelyk, hoe veele zaaken deeze koorden hen verbeelden konden, en hoe zeer dezelve hunne geheugenis versterkten. Wy konnen 'er alleenlyk van zeggen, dat deeze koorden hun dienden tot Jaarboeken, Wetboeken, Gewoonte boeken en Regiſters, en dat zy met hunne koorden, ſnoertjes, knoopen, en kleuren alzoo veel verſcheidene ſamenvoegingen wiſten te maaken, als wy met alle de letteren van ons A. B. C. Deeze *Quippos* bleeven onder de bewaring van eenige Openbaare Beampten die zy *Quippocamaios* noemen, en wier bediening eenigzins met onze Notariſſen en Secretariſſen van Staat overeenkomt.

De Peruanen bedienden zich ook van kleine Steentjes, die zy in de gedaante van een Radt by een ſchikten, wanneer zy iets wilden van buiten leeren, en eenig aanmerkelyk voorval in hunne gedachtenis houden. Dit was waarlyk een zwakke vervulling van het gebrek der Schryfkunſt: doch hier door bleek, waar toe het menſchelyk vernuft, en de kragt der inbeelding niet al bequaam was. Ten tyde der ontdekking van Amerika leerden de Peruanen, door de Spaanſche Zendelingen bekeerd geworden, de gronden van den Godsdienſt door middel van deeze kleine Steentjes, als een Radt by een geſchikt. Een deezer Raderen beteekende het *Credo*, een ander het *Pater Noſter*, en weder een ander het *Ave Maria*, enz.

Aangaande de ſchikkinge der Merkteekenen of liever der Zinnebeelden by de Amerikanen; ſomtyds ſchikten zy dezelve in 't ronde, of van beneden naar boven, of van het middelpunt naar den omtrek. Alle deeze manieren hebben met de Schryfwyze der Latynen, Grieken, Hebreen of der Chineezen ganſch geen overeenkomſt.

HISTORISCHE VERHANDELING
Over de
HEDENDAAGSCHE GODTSDIENST-PLICHTEN
En
GEWOONTENS
Der
AFGODISCHE VOLKEREN
Van
AMERICA.

Tweede Afdeeling.

Vervattende een VERKLARING van de *Godsdienstige Plechtigheden* der *Amerikaansche Volkeren.*

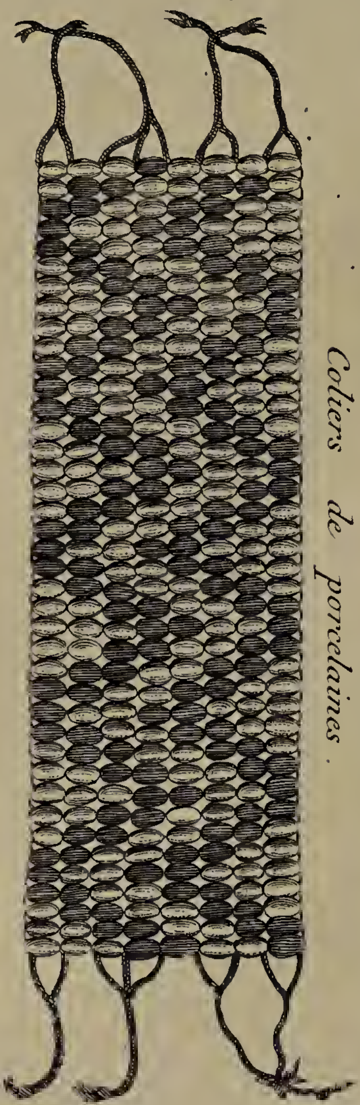
I. HOOFDTSTUK.

Van den GODSDIENST *der* VOLKEREN *van de* BAAY *van* HUDZON, enz.

Hoedanig een Godtsdienst de Volkeren van Hudzonsbaai, de Straat van Forbischer enz. oeffenen.

Het Noorden van Amerika is ten deezen tyde noch zo weinig bekent, en 't geen 'er ons de Reis-beschryvingen van gewagen, zoo onzeker, dat het onmogelyk is een ordentelyke Beschryving van den Godsdienst deezer Volkeren te geeven. Zie hier echter alles, wat wy 'er van hebben konnen ontdekken en verzaamelen: namelyk dat de Volkeren, die omtrent de *Baai van Hudzon* woonen, geen onderscheiden Grondbeginsel van Godsdienst hebben, en dat iedereen, (a) volgens het verhaal eens Schryvers die deeze Baai geheel naaukeurig beschryft, zich een God maakt naar zyne wyze, waar toe hy, by voorbeeldt als hy ziek is, in zynen noodt toevlugt neemt. Doch dit is niet genoeg gezegt, en 't kan ons niet voldoen. Wy weeten mede niet beter welk Denkbeeldt de Bewooners van de *Straat van Forbisher*, en die der Oevers ten Noord-westen van Europe gelegen, zich van een Godheit maaken : moge-

(a) *Relation de la Baie de Hudson* dans le Tom. VI. *du Recueil de Voiages au Nord, de la premiere édition.*

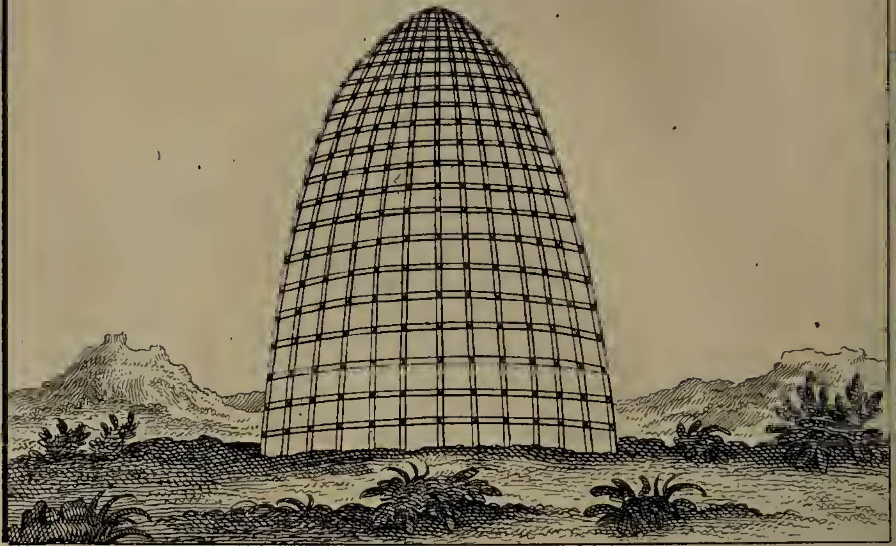

Coliers de porcelaines.

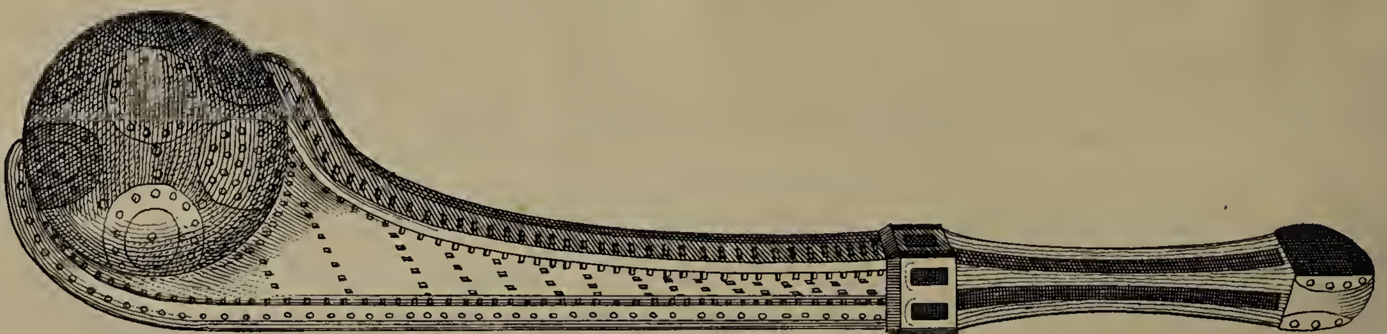
Branches de porcelaines.

Cage pour HUSCANAWER les Novices.

Tomahawk.

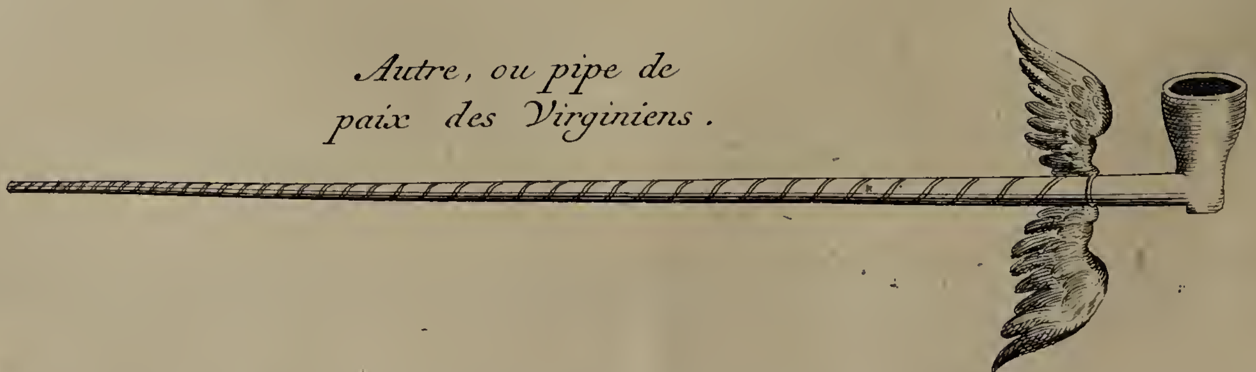

Casse-tête.

Calumet de paix.

Autre, ou pipe de paix des Virginiens.

mogelyk, is 't wel het zelfde, dat 'er de overige Landaart van 't Noordelyk Amerika van heeft: maar alzoo men niets grondigs kan zeggen van 't geen, waarin hunne Afgodery bestaat, zoo is 't beter hier van te zwygen dan den nieusgierigen Lezer met Verdigtselen de handt te vullen.

Hoe zy een goede en quaade Godheit eeren.

(a) Een Reiziger zegt niet ten onrechte, dat het doolend en roekeloos leven van dien Landaart den Geest deezer Volkeren van de kennisse Godts verwydert: deeze bedenking is niet onredelyk. Wy hebben een bewys deezer waarheit in het gedrag der Waereldlingen onder ons. „Nochtans, gaat hy voort, „zyn deeze (b) Volkeren niet geheel ongevoelig van 't geluk en ongeluk, 't welk „hen overkomt; zy schynen eenige grond„beginselen van de Sekte der Manicheën „te hebben. Zy erkennen een goeden en „een quaaden Geest. Zy noemen den God „van voorspoedt (c) *Quischimanitou* van „wien zy zich verbeelden allerlei levens„onderhoud te ontfangen, en die in alle de „gelukkige bestieringen van de Natuur „voorzit. Den quaaden Geest noemen zy *Matchimanitou*, vyandt van den voorspoedt der menschen, die hun droefheit aandoet, en aan wien zy al het quaadt dat hen overkomt, toeschryven. Zy gelooven dat de Zon de goede, en de Maan de quaade grondoorzaak is, 't welk eenigzins met de gevoelen der Alouden overeenkomt, die aan de (d) Maan allerlei quaade en schaadelyke invloeden toeschreeven.

De Zon hoedanig door hun geëert.

De Volkeren, waar van wy nu gewag maaken, schynen de Zon voor den Opperheerscher van 't Heelal te erkennen; zy berooken dezelve met Tabak, en dit wordt by hen (e) *de Zon rooken* genoemt; welke Godsdienstige plechtigheit, die wy konnen met den naam van *bewierooking* betekenen, en zy op de volgende wyze oeffenen. De Hoofden der Huisgezinnen vergaderen met het aanbreeken van den dag in de hutte van een hunner voornaamste Opperhoofden: Deeze steekt den *Calumet* aan, en bied denzelven tot drie maalen toe, aan de opgaande Zonne; terwyl hy nu den zelven met zyne handt draait volgens den loop der Zonne, tot dat hy weder gekomen is tot aan het punt, alwaar hy 't eerst begon, zoo wendt hy zyne gebeden tot de Zon, smeekende om haare bescherming, en bestiering in alle zyne onderneemingen, en beveelende aan haar alle de Huisgezinnen deezer Landstreek. Vervolgens rookt het Opperhoofdt door den *Calumet*, en bied denzelven de gansche Vergadering aan, op dat de geene die 'er tegenwoordig zyn insgelyks op hun beurt *de Zon berooken*.

De *Calumet* en van welk een gebruik die is, beschreeven.

Eer wy verder gaan, zal het noodig zyn hier eene Beschryving van den (f) *Calumet* te doen *. „Dezelve is op de wyze „van een (g) zeer lange Tabaks-pyp van „rooden Steen gemaakt opgeschikt met „hoofden van (h) Spechten en Takgansen, „die op de boomen zitten. Het hoofdt „deezer Vogelen is van het schoonste scharlaaken roodt, 't welk men zien kan, en „met veelerlei andere vederen verfierdt. Zy „hangen of hechten in 't midden van 't stuk, „dat het lichaam des *Calumets* uitmaakt; „verscheidene vederen uit de Vleugels van

(a) *La Poterie Histoire de l'Ameriqüe Sept. Tom. I.* 1722.

(b) Alhier word alleen gesprooken van de Allernoordelykste Volkeren van Amerika, die met de Engelsche en Franschen met Bevervellen, en andere Pelteryen handel dryven.

(c) *Manitou* is den naam die alle deeze Volkeren aan eenen Geest geeven, die zy gelooven dat in al wat leven heeft huisvest, en zelfs in levenlooze zaaken. Zy aanbidden deezen Geest in alles wat hunne uitterlyke zinnen aandoet. Een Vogel, een Os, een Beer, een Pyl, alles heeft een *Manitou*. Ieder Indiaan heeft in 't byzonder den zynen, die hy als zyn Bescherm-Engel aanmerkt: dit komt niet qualyk overeen met 't gevoelen van sommige aloude en hendaagsche Volkeren, namelyk, dat elk mensch zyn gemeenzaame Geest heeft, die hem tot aan zynen doodt bestiert „Zy stellen hunnen *Manitou* in hunne hutten ten toon, en offeren den zel„ven Honden en andere Dieren. Het Ilineesche Krygsvolk draagt hunnen *Manitou* in een mat, en bid„den denzelven gestadig aan, om de overwinning op hunne Vyanden te behaalen. De *Gochelaars* onder hen, neemen ook toevlugt tot hunnen *Manitou*, enz. *Lettre du Pere Marest Missionaire aux Ilinois dans le XI. Recueil des Lettres Edifiantes & Curieuses.*

(d) Zy schryven aan Pluto de God der Duisternis, en aan Proserpina zyn Wyf (die volgens de stelling der Alouden de Maan is), de bestiering van alles toe wat 'er tusschen de Aarde en de Maan gebeurt. Deeze twee Nacht-Godheden waren de getrouwe bewaarders hunner onheilen.

(e) *La Poterie ubi supra.*

(f) *La Poterie ubi supra.*

(g) *Calumet*, zegt La Hontan in zyne Reizen, is een Normandisch woordt, afkomstig van *Chalümeau*. De Normandiers voerden het eerst ten tyde hunner eerste Reizen naar *Canada* in. De *Iroqueezen* noemen den *Calumet Ganandoë*, en een andere Landaart *Paogan*. Alle de Reisbeschryvers komen overeen met te zeggen, dat de Volkeren van 't Noordelyk Amerika eene byzondere eerbied voor den *Calumet* hadden, die zy voor een verborgenheit hielden, en als een geschenk door de Zon aan de Menschen gedaan. Wy zullen in 't vervolg 'er breeder van spreeken, als wy van de Oorlogsplegtigheden der Amerikanen zullen gewagen.

(h) *Peaks* in 't Engelsch. Zie de *Histoire de la Virg.* 12. 1706. *Edit d'Amsterdam.*

* Zie de nevens gevoegde Afbeelding, *waarin de* CALUMET VAN VREDE *en die der* VIRGINIANEN *als een* GEVLEUGELDE TABAKSPYP *verbeeldt word.*

„een Vogel die zy *Kiboe* noemen, zynde „een Arendt gelyk. Zy zullen geene onderneeming van belang doen, zonder alvorens den *Calumet* gedanst te hebben. *Hennepin* spreekt van deezen *Calumet* met meer naaukeurigheit. (a) „De *Calumet*, „zegt hy, is een groote Tabaks-pyp van „rood, zwart of wit marmer. Dezelve gelykt „wel naar een Hamerbyl, zynde de kop daar „van zeer net gepolyst, en de lengte van de „pyp, derde half voet lang, bestaande uit „een zeer sterk riet, versierdt met vederen „van allerley kleuren, en gestrengeld Vrou-„we-hair op verscheiden manieren gevlog-„ten. Aan deezen *Calumet* worden twee „vleugelen gehegt, 't welk hem de gedaan-„te geeft van den Slangen-Staf van Mer-„cuur, of de Staf der Vreede Gezanten. „Deeze Rietstok word gestooken in de hal-„zen van *Huars*, zynde een soort van Vo-„gelen wit en zwart gevlakt, zoo groot als „Ganzen, of in die van Takganfen .... „Deeze laatste zyn geschakeert met drie of „vierderlei verscheidene kleuren. Elke „Natië versiert zyn *Calumet* naar zyne ge-„woonte, of byzondere genegendheit. De „*Calumet* dient tot verzekering van alle de „geenen, die tot de Bondgenooten der „Volkeren trekken, die den *Calumet* gee-„ven. Het is een Zinnebeeldt van Vrede, „en men is in 't algemeen overtuigdt, dat „iemant die de trouw des *Calumets* schen-„de, zich groote onheilen over den hals „haalen zoude. 't Is het Zegel aller onder-„neemingen van zaaken van groot belang, „en van alle openbaare Plechtigheden. La Hontan zegt in zyne Reizen, „dat (b) de „Pyp van de *Calumet* vier of vyf voeten lang „is, en het lichaam van de zelve agt dui-„men heeft, (waarschynlyk in de dikte), „en den mondt, waarin men den Tabak stopt, „drie duimen.

Hoe plechtelyk zy de Zon berooken.

Wat nu wyders de Godtsdienst deezer Volkeren betreft: zy oeffenen de Plechtigheit van de *Zonne te berooken*, doch niet dan in gelegenheden van groot belang; want in hunne gewoone Godsdienstigheit wenden zy zich tot hunne *Manitou*, die zy altydt by zig draagen, en zy gemeenlyk van hunne *Gochelaars* ontfangen. De Schryver van de Historie van 't Noordelyk Amerika (c) zegt, dat eenigen langs de Noordelyke Kusten woonende, gelooven dat in tyden van storm en onweer, de Geest der Maane zich op den grondt der Zee begeeft, en aldaar dit onweder verwekt. Waarom zy om het zelve te stillen aan deezen Geest opofferen al het beste, dat zy in hun Vaartuig of Cano hebben, werpende alles in Zee, zelfs den Tabak. Deeze Offerhande is met Gezangen en eenige andere Plechtigheden verzeld, dienende om deezen quaaden Geest te verdryven.

Met welk een vreemd gedrag hun door Gochelaars toekomende zaaken worden voorzegt.

Om vooraf den uitslag van hunne zaaken te weeten, wenden deeze Volkeren zich tot hunne *Gochelaars*, die hunne voorzeggingen met veele Plegtigheden doen, en op eene wyze daar geen kunststreek aan ontbreekt. De *Gochelaar* maakt met staaken in de grondt een ronde Hut, die hy met vellen van *Cariboes* of andere Dieren, bekleedt, laatende boven een opening die wyd genoeg is, dat 'er een mensch kan door gaan. De *Gochelaar* sluit 'er zich alleen in op, zingt, weent, schudt en pynigt zich zelven, stelt zyne aanroepingen, vervloekingen, en bezweeringen in 't werk, vraagende aan *Matchimanitou* wat zyne begeerte is. Deeze antwoordt hier op met een groot gedruis. Hier in is niets, dat tegen het groote Denkbeeldt, 't welk alle menschen zich van eene Godlyke Majesteit maaken, strydig is. Dit Denkbeeldt laat niet toe te gelooven, dat de Goden zonder veel gerugts tot ons spreeken, noch zelfs zonder eenige wanorde in de Natuur te veroorzaaken. Als *Jupiter* by Homerus zyne wenkbraauwen spant, zoo beeft den ganschen *Olympus*. Als hy spreekt, worden de Elementen bewoogen. De opgetoogenheit en verrukking des *Gochelaars* ziet men aankomen, en beginnen met een dof geluit, als van een Rotsteen die instort, en alle de staaken der Hutte worden met zoo een wonderlyke hevigheit bewoogen, dat het schynt of alles zoude 't onderste booven keeren. In 't midden van deeze heilige ontroeringe geeft de Gochelaar zyne Voorzeggingen uit. Dit Verhaal hebben wy gevolgd naar het getuigenis van den Heer de *La Potterie*.

II. HOOFDT-

(a) *Nouvelle decouv. dans l'Ameriq. Sept.* Utrecht. 1697.
(b) Men ziet alhier de Afbeelding des *Calumets*. Pag. 67. ingevoegt.
(c) *La Potterie Tome I.*

II. HOOFDTSTUK.

Van de GODSDIENST *der* VOLKEREN *die langs den Oever van de* MISSISSIPI *woonen, als ook die der* CANADEEZEN, *der* BEWOONERS *van* TERRENEUF, *der* IROQUEEZEN enz.

Byaldien men *P. Hennepin* gelooven mag, kan men geen Denkbeeldt van Godsdienst, noch eenige geregelde Godsvrugt onder deeze Volkeren bespeuren. *Eenige verwarde Denkbeelden, en een soort van eerbiedigheit voor de Zon, die zy echter alleen maar in schyn voor deeze erkennen, die alles gemaakt heeft, en alles onderhoudt,* maaken byna het gansche Geloof en den Godsdienst van alle deeze Volkeren uit. Wanneer de *Nadouëssanen*, en *Issaten* Tabak zullen rooken, wenden zy hun gezigt naar de Zon, en alzoo dit Hemellicht het eenigste voorwerp is, 't welk in hunnen geest eenige overgelovige Godsvrugt werkt, als zy den *Calumet* hebben aangestooken, zoo bieden zy het zelve dien *Calumet* aan, met verzoek van daar uit te rooken. De Volkeren en alle de geene die langs de Oevers der *Mississipi* woonen, bewyzen alleen aan de Zonne deeze zwakke teekenen van erkentenis, die men aan het Opperste Weezen verschuld is. Zy offeren aan de Zon de eerstelingen van hunne Jagt, in de Hutte van hun Opperhoofdt, die ongetwyffelt alle die offerhanden tot zyn voordeel weet te besteeden. Wanneer zy den Dageraadt zien aankomen, zenden zy aan de opgaande Zon den eersten rook hunnes *Calumets*, prevelende eenige woorden binnensmondt, 't welk mogelyk hun morgengebed is. Vervolgens rooken zy tegen de vier hoeken der Waereldt. Men verzekert dat de (b) Kleederen, die eenige deezer Volkeren op hunne plechtige dagen aantrekken, met twee afgebeelde Zonnen versierdt zyn, en dat zy op hun lichaam de afbeeldsels van wilde Stieren, Harten, Serpenten enz. draagen.

Hoe de Missisipische Volkeren een Godsdienstige eer aan de Zon bewyzen.

Hun Geloof van de Schepping der Waereldt door Hennepin aangemerkt en hoe.

De Geestelyke Vader, die wy hier aanhaalen, geeft ons een veel naaukeuriger beschryving van den Godsdienst deezer Volkeren, en van de gronden waar op dezelve gebouwt is, in zyne derde Beschryving van *Louisanië*: (c) Zie hier den inhoudt zyner eigene woorden. „Het grootste gedeelte „deezer Barbaren, zegt hy, gelooft de „Schepping der Waereldt. De Hemel, „zeggen zy, de Aarde en de Menschen zyn „gemaakt door eene Vrouwe, die nevens „haaren Zoon de Waereldt regeert. Daarom is 't misschien, zegt *Hennepin*, dat deeze Volkeren hun Geslagtregisters van de „Vrouwen tellen. De Zoon is de oorzaak „van alles goedts, en de Moeder die van „alles quaadts; nogtans gelooven zy, dat „zy beide eveneens een volmaakte Gelukzaligheit genieten. De Vrouw, zeggen „zy noch, viel eens, zwanger zynde, uit „den Hemel en quam neder op den rug van een „Schildpadt, die haar behoedde van te verdrinken." Het schynt als of men in deeze vreemde stellingen eenige ligte denkbeelden konde bemerken van de Waarheden, vervat in 't verhaal van den Val des eersten Mensche; gelyk Moses die beschryft. „Andere Inboorlingen van dit zelve Vaste-„Landt, gelooven, dat een zekere Geest, „die de Iroqueezen *Otkon*, de Virginianen „*Okea*, en eenige andere Volkeren die beneden de Rivier St. Laurens woonen *Atahauta* noemen, die Schepper der Waereldt is; en dat een andere *Messou* genaamt de Hersteller is geweest na den „Zondvloedt..... Zy zeggen dat *Messou* „eens op de Jagt zynde, zyne honden in „een groot meir omquamen, 't welk overstroomende de gansche Aarde in weinig „tydts met water bedekte..... Zy voegen „'er by, dat hy door middel van eenige Dieren de Waereldt en deeze Aarde herstelde. De Landaardt boven de Rivier *St.* „*Laurens* en *Mississipi* woonende, zeggen, „dat een Vrouw van den Hemel nederdaalde, zwervende eenigen tydt in de Lugt, „en zoekende waer zy haaren voet zoude „nederzetten; een Schildpadt haar zynen „rug aanbood, 't welk zy aannam, en dat „dit eenigen tydt haare verblyfplaatse was. „Naderhandt vergaderde door het modder „en onreinigheit der Zee rondom den „Schildpadt, allengs een groot stuk Landts „.... Ondertusschen deeze Vrouw geen „behaagen in deeze eenzaamheit scheppen-

Waaruit een schaduwachtig denkbeeldt van den Val Adams schynt door te straalen.

Hoe zeldzaam een gevoelen zy van de herstelling naar den Zondvloedt hebben.

(a) *Nouvelle Decouverte dans l'Amerique Septentrionale.*
(b) *Voiage en un Pais plus grand que l'Europe par le* P. *Hennpin*. To. V. *du Recüeil de Voiages au Nord.*
(c) *ibid.*

Duistere blykbaarheit van hun gevoelen, 't welk naar Moses verhaal van Kaïn en Abel zweemt.

„ de, quam 'er een Geest van boven neder„ daalen, die haar slaapen vindende, zich „ by haar voegde: waarna zy bevrugt wierdt, „ en twee Zoonen baarde, die uit haare zy„ de voortquaamen: Deeze twee Zoonen „ groot geworden, hielden zich met de Jagt „ bezig, en alzoo de eene behendiger in 't „ jagen dan de andere was, verwekte de „ nydt wel haast tweedragt onder hun. „ Zy leefden in eenen onverzoenelyken haat. „ Doch die geene die de minbehendigste in 't „ jagen was, zeer korsel van hoofdt zynde, „ mishandelde zynen Broeder zodanig, dat „ hy genoodzaakt wierdt de Aarde te ver„ laaten en zich naar den Hemel te begeeven. „ Na dit vertrek keerde de Geest weder tot „ de Vrouwe, en uit deeze tweede byeen„ komst werdt een Dochter gebooren, die „ de Moeder der Volkeren van 't Noord„ lyk Amerika is geweest ". De Lezer zal insgelyks in dit Verdigtsel, en in de Historie van Caïn en Abel, zoo als Moses ons die nagelaaten heeft, eenige overeenkomst vinden.

Een anderge voelen van Amerikaansche Volkeren wegens de Schepping der Waereldt met het voorige verschillende.

De Heer *de La Poterie* beschryft ons, in zyne Historie van 't Noordlyk Amerika, een stelling van de Schepping der Waereldt, naar 't gevoelen deezer Volkeren, zeer veel van de voorige verschillende. „ Deeze In„ dianen, zegt hy, gelooven en houden voor „ gewis, dat zy hunnen oorsprong en „ afkomstig van de Dieren hebben; en dat „ Godt, die den Hemel gemaakt heeft, *Micha*„ *pous* wordt genoemt. Zy hebben eenig „ denkbeeldt van den Zondvloedt, en ge„ looven dat de Waereldt toen eerst een be„ gin heeft gehad; dat de Hemel door dee„ zen *Michapous* geschapen is, die vervol„ gens alle de Dieren schiep, en op eenig hout „ plaatste, 't welk op 't water dreef, waar„ van hy een *Cajeu* maakte, zynde een soort „ van een brug, waar op zy eenige dagen „ hun verblyf hielden, zonder eenig voed„ sel te gebruiken. *Michapous* nu, zeggen „ zy, voorziende dat alle zyne Schepselen „ op deeze brug niet lang konden bestaan, „ en dat zyn werk niet volkomen zoude zyn, „ indien hy aan die onheilen, en aan den „ honger niet voorzag ..... en ziende zich „ toen noch alleen Heere des Hemels, zoo „ wierdt hy genoodzaakt zyn toevlugt tot „ *Michinisi*, den God der Wateren, te nee„ men, en verzogt eenige Aarde van hem te „ leen, om op dezelve zyne Schepselen te „ plaatsen. Doch deeze was gansch niet „ gezind, om het verzoek van *Michapous* „ toe te staan; en derhalven den Bever, den „ Otter en den Muskuskat by beurte op den „ grondt der Zee zondt; om slegts eenige „ Zandkorrelen, die zy schaars genoeg, en „ nog maar alleen door middel van dit laat„ ste Dier bequaamen. " Dat weinige Zandt werdt door *Michapous* behendiglyk ten voordeele besteed; naardien het tot uitdying van een hoogen Berg strekte: Waarop de Vos gebruikt wierdt om geduurig rondom dien Berg te loopen, wordende door *Michapous* verzekert, dat dit omloopen de Aarde zoude vergrooten. De Vos dan eenigen tydt gelopen hebbende, om deeze Aardkloot te vergrooten, wierdt eindelyk moede en *Michapous* voltooide de rest.

Welke denkbeelden deeze Volkeren van verscheidene Natuurverschynzelen, en van den oorsprong der Schepselen hebben.

De Denkbeelden deezer Volkeren aangaande verscheidene Verschynselen der Natuur, als Aardbevingen, Donder, Hemelsch Vuur enz. zyn niet min ongemeen. Zy hebben 'er die zeer vreemd wegens den oorsprong der Beesten, en wegens de Schepping der Menschen zyn, die zy uit de berdering der eerste Dieren doen voortkomen, die *Michapous* vernietigt hadt ter oorzaake van de tweedragt die onder hun heerschten. Deeze nieuwgeschapene Menschen verzonnen toen tegen de Beesten den boog en pylen. Op een tydt gebeurde het, dat een onder hun van de anderen afgeweeken zynde, een Hutte ontdekte, waarin hy *Michapous* vondt die hem een Vrouw gaf, en de plichten van beide wederzyds bepaalde. De Jagt en 't Visschen, was het lot des Mans, en de keuken, het spinrokken, en alle de huislyke zorge de Vrouwe aanbevoolen. *Michapous* maakte ook voor de Medegezellen van deezen Man Huwelykische Voorwaarden van den zelven inhoudt. Hy trouwde hen door zyn eige handt, en gaf hun magt over alle de Dieren, zeggende dat hy hun geschapen hadde, om weder te sterven; maar dat zy na hunne doodt in een plaats van vermaak zouden overgaan. De menschen nu leefden dus geduurende eenige eeuwen gelukkig en vergenoegt; maar het menschelyk Geslacht ongemeen vermenigvuldigd geworden zynde, moest men nieuwe Oorden en Landen zoeken om te jaagen; eindelyk de nydt en tweedragt zich onder deeze Jagers vermengende, zoo is zulks den oorsprong van den Oorlog geworden.

Hoe zy Feesten en maaltyden ter eere van hunnen God Michapous aanrechten.

Dezelfde Schryver verhaalt ons, dat deeze Volkeren ter eeren van *Michapous* Feesten aan rechten, en dat men genoodzaakt is al het vleesch tot het gebeente toe op te eeten, 't welk zy aan *Michapous* en aan de Geesten toewyen. Een quaadt voorteeken is 't voor die geene die het Feest aanrecht, indien de Geesten niet alles opeeten 't geen hun voorgezet wordt; en in zodanig een

geval

geval heeft hy veele rampen en tegenspoeden in zyne onderneemingen te vreezen. Ook zegt deeze Schryver, dat zy de honden aan de Zon opofferen.

Een andergevoelen van de Schepping by de Volkeren van *Canada* en waarin dit bestaat.

(a) *Champlain* verhaalt ons een ander gevoelen, 't welk eenige Volkeren van *Canada* van de Schepping enz. hebben. Daar is zeggen zy, een eenig Godt Schepper van alle dingen. Deeze de Natuur geschaapen hebbende, nam een zeker getal pylen, plantte dezelve in de Aarde, en bragt uit deeze Uit-spruitsels (volgens den aart deezes Volks, die alleen bestaat in elkander te beoorlogen), den Man en de Vrouwe voort. Zy gelooven een *Viereenigheit*, namelyk een Godlyk Weezen in vier Persoonen, God die de Vader is, de Zoon, de Moeder, en de Zon. Deeze Moeder is de oorzaak alles quaads.

Hoe de Virginianen en Canadeezen zich in hunne Godsdienstige eerbewyzing gedragen.

Otkon, *Okea* by de Virginianen; *Atahauta*, *Manitou* by de Canadeezen enz: zyn benaamingen, die in de verscheidene taalen deezer Volkeren mogelyk een en 't zelve denkbeeldt uitdrukken. Het is die Algemeene Geest, die aan de stoffelykheit haar weezen en beweeging geeft; de eerste oorzaak, waarvan deeze Volkeren het vermogen en de hoedanigheit op hunne wyze (doch altoos zeer verward) erkennen. Maar zoude men zelfs wel een diergelyke redenkaveling van deeze Volkeren konnen vermoeden? dewyl, volgens Getuigenis van *Hennepin*, zy in 't stuk van Godsdienst nooit het minste gebruik van hunne reden hebben gemaakt, en zelfs, naar zyn zeggen, *onbequaam zyn om in 't algemeen en naar gewoonte in dit stuk te redenkavelen. Nogtans*, voegt hy 'er by, *vindt men 'er onder hen eenige verwarde gevoelens van eene Godheit.* (b) *Eenige erkennen de Zon, andere wederom eenen Geest die in de lucht heerscht. Eenige merken den Hemel aan als eene Godheit.* enz: *De Volkeren van 't Zuiden schynen een Algemeenen Geest te gelooven. Zy verbeelden zich eenen Geest in alle dingen, en zelfs in die der leevenlooze te zyn.* Zy doen hunne Gebeden en Geloften aan dezelve; zy roepen de Rivieren, snelle Vloeden, en die verschrikkelyke *Cataracten* aan, in de beschryvinge van *Missisipi* en van *Canada*, *Watervallen* genoemt. Zy verzellen deeze aanroepingen met de Offeranden van eenige Bevervellen die zy aan de takken van een Boom ophangen, digt by den Waterval. Indien zy op hunnen weg eenige snelle Vloeden of Watervallen ontmoeten, werpen zy 'er een rok van Bevervellen in, alsmede Tabak, of iets anders enz. Door deeze Offerhande hoopen zy over hunne persoonen de Zegeningen van dien Geest te verdienen die in den Vloedt woont. De voornaamste Inhoudt hunner Gebeden bestaat, om een goede Jagt van den Geest des Vloedts te verkrygen, om toe te laaten dat men den zelven zonder gevaar mogte overtrekken, om zynen bystand te smeeken tegen den Vyandt, en om dien Geest op hunne zyde te krygen in 't uitvoeren der wraake die zy beraadslaagen; en waarna zy, van hunne uitvoeringe wedergekeerd zyn, offeren ze den zelven Geest eenige Gevangenen op.

„Ondertusschen (vervolgt dien Geestelyken Vader) ziet men onder hen geene „uitwendige plegtigheit van Godsdienst, „waaruit blykt dat zy eenige Godheit dienen. Men ziet by hen noch Offerhande, „noch Tempel, noch Priester, noch eenig „teeken van Godsvrucht . . . . Zy gelooven „alleenlyk dat een Algemeene Geest hun in„stort al wat zy doen moeten; " dat hy hunne droomen en gedagten bestiert; zoo verre, dat byaldien zy in zich zelven een ingeeving meenen gewaar te worden om een mensch te dooden, of eenig ander quaadt werk te doen, zy niet denken een misdaadt te begaan, als zy hun voornemen uitvoeren. Men merkt zeer wel alle de tegenstrydigheden van deezen Goeden Vader, in alle zyne redeneeringen over den Godsdienst der Volkeren van *Missisipi*. Wat noemt hy toch eenige Godheit te dienen? Indien zy gelooven dat een Algemeene Geest de Waereldt regeert, en al wat leeven heeft, of niet, kent en doorzoekt; indien zy gelooven dat zy de genegendheden die hy hun instort, moeten opvolgen, zich op hem vertrouwen, en hem Gebeden en Offerhanden doen; wat is dit anders als een Godsdienst hebben, nevens eenige Godsdienstige plechtigheden?

Hoedanig deeze Volkeren op de Orakelen, droomen en Uitleggingen hunner *Jongliers* of Gochelaars betrouwen.

Deeze Volkeren hebben mede Gochelaars, die Orakelen spreeken, en droomen uitleggen, die zy als beveelen en waarschouwingen van God aanmerken, toekomende dingen voorzeggende, en zelfs zich beroemen (c) den regen, 't schoon weder, insgelyks storm, stilte, en vrugtbaarheit te doen voortkomen, en de Jagt voorspoedig te doen zyn. Men kan wel denken dat hun geen listigheden en vonden ontbreeken, om deeze hunne bedriegeryen staande te houden, en alles goed te maaken, ingeval de uitkomst niet wel met de voorzegging overeenkomt. Wy zullen ons in 't stuk van hunne Gochelary niet verder uitdrukken, zynde die byna dezelfde, als daar

(a) In zyne Reizen.
(b) De Volkeren die omtrent de Rivier *Missisipi* woonen
(c) *Hennepin ubi supra.*

daar wy reeds van geſprooken hebben.

Hoe zy veele ſoorten van Dieren een redelyke ziel toeſchryven

Men verzekert ons dat deeze Volkeren aan veelerlei ſoorten van Dieren eene redelyke ziel toeſchryven; en dat zy boven al, het gebeente der Elanden, en Bevers achten en eeren. Zy verbeelden zich, dat de zielen deezer dieren komen, om te zien hoe men hunne lichaamen handelt; dat zy 'er vervolgens de levendige en de dooden onder hen van waarſchouwen; dat indien het gebeurt dat zy qualyk gehandeld worden, dit ſoort van dieren zich nimmer noch op deeze Waereldt noch in de andere zoude willen vangen laaten. Het is wel te denken dat de behendigheit en vlugheit deezer dieren oorſprong van dit gevoelen dier Volkeren is. Wy zullen dan een einde van hunnen Afgodiſchen aart te beſchryven maaken, met een ſtaaltje van hunne onwetendheit en zwakheit van Geeſt, zoo onvermydelyk in die duiſterheit die hen omringt:

Hun bygeloof in veele zaaken aangemerkt.

hier in beſtaande, dat zy aan wonderwerken gelooven, en voor de Donder vreezen. Men vindt 'er, zegt *Hennepin* (a), die altoos een uitgeteerde Rave met zig draagen, en die zy gelooven meeſter over hun leven te zyn: andere verkiezen een Uil, een Zeehoorn, of eenig Been: ondertuſſchen zyn zy bevreesd voor het geſchreeuw van den Uil, en zy houden het voor een quaad voorteeken. Het is wel te denken dat dit hunnen gemeenzaame Geeſt niet is.

Hoe een Miſſiſipiſch Volk een altoos duurend Vuur in hunnen Tempel bewaaren.

De *Natſchen* een ander Volk van *Miſſiſſipi*, hebben onder hen, van onheugbaare tyden af, een ſoort van een Tempel, waarin zy het Vuur bewaaren, 't welk door een Prieſter, tot waarneeming des Tempels geſchikt, altoos brandende gehouden wordt. (b) Dit gebouw is de Zon toegewyt, waarvan zy zeggen dat het Geſlacht van hun Opperhoofdt afkomſtig is. De *Tenſas* of *Taenças* bidden dezelve Godheit aan. Deeze Volkeren wyden den zelven ook Tempelen, Altaaren, en Prieſters toe, nevens een Vuur dat zy onderhouden gelyk de *Natſchen* ter eeren deezer Godheit doen. Dit eeuwigduurende Vuur, was, gelyk men weet, het Zinnebeeldt der Zonne by veelerlei Volkeren der Oudheit. Telkens als de Maan afgaat, draagen zy op de wyze van een Offerhande, aan de deuren des Tempels een groote ſchotel vol van het lekkerſte dat zy hebben, 't welk hunne Prieſters alsdan aan dit Vergoode Hemellicht opofferen.

Wy zullen hier op 't getuigenis van den den (c) Schryver der *Beſchryvinge van Louiſeanië*, uitgegeeven, onder den naam van de *Ridder de Tonti*, een beknopt verhaal van een deezer Tempelen der Zonne doen.

Een Afgods-Tempel de Zon toegewyt beſchreeven.

„ Dezelve wordt omvangen, zegt hy, door „ den omtrek van een groote muur. De „ tuſſchenwydte, die 'er is tuſſchen den muur „ en den Tempel, maakt een ſoort van een „ Voorhof, waar in het Volk gaat wandelen. „ Men ziet op deezen muur een groot getal „ van pieken op welkers punten men de hoof„ den der Vyanden of grootſte misdaadigers „ ten toon ſtelt. Op den Gevel ziet men „ een groot en zeer hoog blok, omringd van „ een groote menigte van hair, en belaaden „ met een ganſchen hoop van de zoogenaamde „ Hoofdſierſels op de wyze van Zegetekens. „ Het binnenſte van den Tempel is maar eenen „ buik, beſchilderd of gemarmert aan alle „ kanten, met veelerlei figuuren verzelt. „ Men ziet in het midden van deezen Tem„ pel een groote haartſtede, in de plaats van „ een Altaar, waarop geſtadig drie dikke „ brandhouten overend gezet branden, die „ door twee Prieſters met witte kappen om„ hangen, geduurig aangeſtookt worden; „ Rondom deezen brandenden Altaar, komt al „ het Volk hunne Gebeden doen, met onge„ meene huilingen en misbaar. Deeze Gebe„ den worden driemaal des daags ver„ rigt, namelyk by 't opgaan der Zonne, „ op den middag, en by haaren ondergang. „ Men ziet 'er ook een Kasje in de muur ge„ metſeldt, 't welk gezegt wordt den Taber„ nakel Godts te zyn. Twee Engelen, met „ uitgeſpreide vleugelen naar de Zon gewend, „ hangen voor den zelven. “ Deeze beſchryving kan ons een genoegzaam fraai denkbeeldt van de Godsdienſtoeffening der Volkeren van Miſſiſſipi geeven. Wie zoude zich konnen verbeelden een zoo grooten toeſtel van Godsvrugt te vinden langs de oevers eener rivier, daar men niet anders dagt te ontmoeten als woeſte, wilden, en toomelooze menſchen? maar zoude de Reiziger hier wel niet iets van zyn eigen zinſpeeling hebben laaten onderloopen?

Hoe de Bewooners van *Canada* verſcheidene eigenſchappen aan een Godheit toe-

De Inwooners van *Canada* geeven de naam van (d) *Groote Geeſt* aan dat Opperſte weezen, 't welk andere voor den *Algemeenen Geeſt* houden. Deeze Volkeren redeneeren zeer nadenkelyk, indien men geloof aan een Reiziger mag ſlaan, aan wien een ontkapte Monnik (e) zyn pen en oordeel geleent heeft. „ Zy bewyzen, zegt hy, de beſtaanlykheit „ van

(a) *Hennepin ubi ſupra.*
(b) Zie *Tome V. du Recueil de Voyages au Nord.*
(c) Vervat in het V. deel *der Recueil de Voiages au Nord.*
(d) Ziede *Baron de la Hontan dans ſes Voiages.*
(e) Namelyk de Heer *Gueudeville Ex-Catholique*, Schryver der Verhandelingen, die den Hiſtoriſche Atlas uit-

schryven en waar in die bestaan.

van een Opperste Wezen door de t'samenstelling van het Geheelal, 't welk ons eindelyk tot een hooger en almagtig Wezen „opleidt: waaruit volgt, dat de mensch geenzins by geval is gemaakt . . . . Zy bidden „dit Opperwezen op de alleringetoogenste „wyze aan, drukkende zich aldus uit .... „De bestaanlykheit van Godt onafscheidelyk zynde van zyn Wezen, bevat hy alles, komt over al in te voorschyn, en geeft „alle dingen hunne beweging. Eindelyk „alles wat men ziet en wat men begrypt, is „zelfs die Godt, die zonder bepaling of „eenige uitgestrektheit of lichaams gestalte „bestaande, niet onder de gedaante van een „oudt man behoort verbeeldt te worden, „noch van eenige andere zaak hoedanig dezelve ook zoude mogen zyn, en hoe schoon, „groot, of uitgestrekt die ook mogte voorkomen, 't welk oorzaak is dat zy dit Opperwezen aanbidden in alles wat men hier op de „Waereldt ziet. Zodanig dat zoo dra zy iets „fraais, iets keurlyks of verwonderens waardig „zien, voornamelyk de Zon, en andere Hemelligten, zy terstondt zullen uitroepen: „*O Groote Geest* wy zien u overal. Aldus „is het dat zy acht geevende op de minste „kleinigheden, een scheppend Wezen onder „dien naam van *Groote Geest* of *Meester des* „*Levens* erkennen. Zoude men wel beter een zaak uitbreiden, of met meer kracht deeze duistere en onzekere wyze verdeedigen konnen, waardoor het schynt dat de woeste Volkeren, hun Geloof aangaande, de eerste oorzaak der Natuur uitdrukken. De Wyze van redenkaveling die hy, hun aangaande de verborgenheden des Christelyken Geloofs, toeschryft, is waarlyk niet min fyn. Men ziet daarin alle de zwarigheden opengelegt, die een Vrygeest bequaam is te stellen en by een te haalen, om dezelve om verre te werpen.

III. HOOFDTSTUK.

Van de OFFERHANDEN *en* AANBIDDINGEN *der* VOLKEREN *van* CANADA.

Welk een eigenschap eenige Amerikanen het goudt en zilver toeschryven.

WY hebben reeds gezegt dat de Volkeren van *Canada*, en die van de *Baai van Hudson* enz: de naam van *Kitchi-Manitou* aan den Grooten Geest geeven. Zy schryven den zelven alles goedts toe, gelyk zy in tegendeel al het quaade aan dien quaaden Geest toeschryven, daar wy onder den naame van *Matchi-Manitou* van gesprooken hebben: maar behalven dat, stellen zy noch goede en quaade Invloeden of Verstanden in alles wat zy wonderbaar vinden; en naar dat hen de zaaken nuttig of schadelyk voorkomen, doen zy daar over goede of quaade Geesten voorzitten. *La Hontan* zegt dat zy het Goudt en 't Zilver onder het getal der laatsten stellen; en deeze gedagten zyn juist niet vreemd. Zy merken wel ten deele wat vlyt en moeite de Franschen aanwenden om rykdommen te vergaderen: maar wat zouden zy wel zeggen, indien zy alhier de gierigheit en baatzugtigheit der Europeanen in alle haare uytgestrektheyt eens zagen? De Amerikanen zegt *la Hontan* (a) offeren nooit eenige levendige Schepselen aan *Kitchi Manitou*: maar zy verbranden ter zyner eere dikwils eenige Koopmanschappen, die zy met de Franschen verhandelen, en somtydts bedraagt zulken Offerhande meer dan vyftig duizend Kroonen. Zie hier het verhaal dat deeze Reiziger ons van deeze gansche Plechtigheit doet. Men verkiest eerst een schoonen dag en stil weder om denzelven te vieren; alsdan brengt ieder Amerikaan zyne Offerhande op den Houtstapel. Daarna als de Zon op zyn hoogste is, voegen zich eenige jonge Canadeezen in 't ronde om den Houtstapel met eenige brandende schorssen van boomen, om 'er den brand in te steeken. De Krygslieden zingen en danssen zoo lange tot dat de Offerhande verteert is, terwyl de Oude lieden den *Kitchi-Manitou* aanspreeken, en van tydt tot tydt hunne ontstokene *Calumets* de Zon aanbieden. Dit danssen en zingen duurt den ganschen dag, en de hulde des *Calumets* geschiedt van Zonnen opgang, tot deszelfs ondergang, verzuimende niet dezelve te aanbidden in 't opgaan, op den middag, en in 't ondergaan. De nevens-

Hoe zy hunne Offerhanden den Afgod door geene levendige Schepzelen maar met verhandelde koopmanschappen doen, aangemerkt en beschreeven.

uitmaaken, en van verscheidene andere werken. Deeze ontkapte Monnik, die meest alle zyne werken met loopjes heeft opgeschikt, heeft zulks zelfs niet konnen nalaaten in de Reizen van den Baron de la *Hontan*, die hy daardoor aangenaamer heeft willen maaken, schoon dikwils ten koste van de waarheit. Ten opzigte van de Volkeren van *Canada*; indien het waar is dat zy met zo veel naaukeurigheit als hy zegt, redenkaavelen, zou men gelooven moeten dat zy in de Schoolsche lessen van de Redeneerkunst onderweezen zyn, om een goeden voortgang in de Filosoofy te maaken.

(a) Evenwel zoo offeren de Amerikanen van *Mississipy* hunne Gevangenen aan de Geesten, welke zy zeggen dat over de wateren gebieden en voorzitten, gelyk wy te vooren gezegd hebben.

nevensgaande Afbeelding verbeelt deeze offerhande * hier onder naader verklaart.

en hoe zy hunne gebeden hem voordraagen. Zie hier nu den Inhoudt hunner Gebeden. Zy bidden den *Grooten Geest*, deezen *Kitchi-Manitou*, die zy voor den Meester hunnes levens erkennen, dat hy hun bescherme tegen alle booze menschen, en hun zyne gunst wil verleenen; dat hy de dapperheit en kragt hunner krygslieden behoude, en het verstandt der oude lieden versterke; dat hy hen goede raadgevingen instorte, en hunne huisgezinnen vermeerdere en behoede, opdat deeze kinderen de bejaardheit hunner Ouderen troost en vermaak mogen toebrengen. Zy bidden, dat hy zyne Zegeningen wil uitstorten op alle hunne inzamelingen, op hunne woonplaatsen, en op de Jagers, hen onderrechtende van zynen wille, door droomen, en dat hy hen na hunne doodt naar het Landt der Zielen geleide.

Waarop hunne gezangen opzicht hebben, aangeweezen, Hunne Liederen komen meest op de schoonheden der overdenkingen van de Natuur uit, op de goedheit Godts, op hunne Overwinningen en het verslaan hunner Vyanden. De Vrouwen doen een aanspraak aan de Zon als dezelve in 't opgaan is, en bieden dezelve te gelyk hunne kinderen aan. De Krygslieden

Als mede hun danssen. trekken uit het Dorp om den Dans des *Grooten Geests* te danssen als de Zon ondergaat; nogtans hebben zy geen bepaalde dagen voor de byzondere danssen en offerhanden. Dit verhaal doet ons de *Baron de la Hontan*.

Redenen over hunne onbeschaafdheit en Wy zyn verzekert dat men door een langer verblyf en eenige Optogten van eenige Jaaren in deeze Noordlyke deelen van Amerika, een veel naaukeuriger, klaarder en grondiger kennis zoude bekomen van den Godsdienst deezer Volkeren. Maar in zodanig een geval moest de Reiziger zyne vooroordeelen geheellyk afleggen, en meer kennis onkunde bygebragt. en licht bezitten dan gemeenlyk den geenen, die maar slegts het Landt doorreizen; ook moest hy de nodige bequaamheit bezitten, om den oorsprong van de Grondstellingen der Amerikanen te konnen ontdekken, en vooral geduld en zagtzinnigheit genoeg hebben om met hen te redeneeren. Hoe woest en ruuw ook deeze Volkeren, daar wy van spreeken, zyn mogen, echter heeft men konnen bespeuren dat zy t'eenemaal geene Atheisten zyn, en dat hunne groote onwetenheit hen niet belet om tot eene eerste oorzaak op te klimmen, verre boven alle die Geesten, die zy gelooven dat in alle de Wezens huisvesten. Wat nu hunne bekeering tot het Christendom aangaat, men verzeekert ons, dat dezelve zeer moeyelyk valt, en dat zy vast blyven by hunne denkbeelden, zonder te konnen besluiten de verborgenheden van 't Christendom te smaaken, die zy met eene onverschilligheit aanhooren, bequaam om den hevigsten Yveraar van zyn stuk te helpen, en verlegen te maaken. Alle de redenen die zy van hunne weigering in 't omhelzen van het Christendom geeven, komen meest altoos op het antwoordt uit dat eens een Afgodisch Prins in Oost-Indiën, aan den Aards-Bisschop van Goa gaf, te weeten: (a) *Indien Godt gewild hadt dat ik een Christen zoude zyn, zoude ik het al van myne geboorte afgeweest hebben.* Men verzekert ons nochtans dat men byna geen het minste teken van Godsdienst in den Landaart van *Terreneuf* bespeurt.

IV. HOOFDTSTUK.

Van de Huwelyks-Plechtigheden *der* Volkeren *van de* Baai *van* Hudzon, *alsmede die van* Missisipi, *en* Canada.

Gewoonte der Volkeren van *Hudzons Baai* by hun Huwelyken aangemerkt, (b) Wy leezen in een *Beschryving van de Baai van Hudzon*, dat 'er de Amerikanen zoo veele Vrouwen neemen als zy onderhouden konnen: ook hebben zy de gewoonte van de Zusters hunner Vrouwen te trouwen, geloovende dat zy beter met elkander zullen overeenkomen, dan als zy onderling vreemd waren. (c) Een ander Schryver verzeekert ons, dat zulks ook in gebruik by de Volkeren van *Louisanië* is, en hoe bestaande. en dat 'er niets gemeener is, dan vier of vyf Zusters te gelyk, huisvrouwen van eenen Man te zien. De Vrouw, die onder haar het eerste Moeder wordt, geniet eenige Voorrechten, bestaande daar in, dat ze van verscheidene huislyke bezigheden vry zy. Aangaan-

(a) *Histoire du Christian: des Indes par M: de la Croze. L. IV.*
(b) *In 't VI. Deel van Recueil de Voiages au Nord.*
(c) *Tome V. du Recueil de Voiages au Nord.*

* *De* Groote Offerhande *der* Canadeezen *voor* Kitchi-Manitou *of den* Grooten Geest.

B. Picart del. 1723.

LE GRAND SACRIFICE des CANADIENS à QUITCHI-MANITOU ou le GRAND ESPRIT.

gaande de voorbereidfelen des Huwelyks, dezelve zyn van korten duur; zoodra als een Amerikaan het oog op een Dochter heeft, gebruikt hy niet veel omwegen; hy openbaart zich zoodra als hy liefde tot het voorwerp krygt, en om het zelve te bekomen onthaalt hy de familie van zyne Meeftreffe, en doet eenige gefchenken aan de Vader; waar op hem de Dochter toegeftaan wordt, en hy dezelve medevoert zonder eenige huwelyksgifte te bedingen.

Wat Hennepin van deeze gewoonte aangeteekent heeft.

Het geene ons *Hennepin* van het Huwelyk deezer Volkeren verhaalt, is geheel naaukeurig en omftandig. Hy zegt: „dat „hun Huwelyk geen gewoonlyk Verdrag of „overeenkomftige verbintenis is. De Man „en Vrouw zyn niet van voornemen om „zich voor altoos te verbinden. Zy voegen „zich te famen, vervolgt hy, voor zoo „langen tydt als zy met elkander konnen „overeenkomen, en dat de eendragt onder „hun blyft ftandt houden. Zoodraa als zy oneenig in hun huishouden beginnen te worden, fcheiden zy van elkander, zonder eenige omftandigheit. Zy trouwen hunne Dochteren zeer jong uit, en fchoon hunne jonkheit de t'famenwooning van een Man met zyne Vrouw niet toelaat, zoo blyft echter deeze Vrouw de zorg van haar klein huishouden aanbevolen: ondertuffchen gaat de Man ter Jagt, en brengt aan zynen Schoonvader de winften van zyn dagloon. Dikwils trouwen deeze Indianen zelfs zonder eenige voorafgaande omftandigheden van vryery, zonder liefkoozing, zonder ommegang, zonder eenig vriendlyk handgebaar om elkander te leeren kennen, eer men zich door dien knoop, die dikwils zoo droevig in andere Landen uitvalt, vereenigt. Onderfteld zynde, by voorbeeldt, dat een Jongman en een jonge Dochter onder deezen Landaart elkander voor de eerfte maal van hun leven zien, en dat hen eensflags een van beide de luft tot trouwen overkomt; die geene die zulks wedervaart, zal wel haaft de regelen van betaamelykheit, die in zodanig een gelegenheit behoorden waargenomen te worden, overtreden. De verliefde Jongman zal aanftonds zonder eenigen omflag aan die Dochter vraagen, of zy hem wel hebben wil; waarop zy terftondt, ja of neen zal antwoorden, zonder het met haare Nabeftaanden te overleggen.

Hoe een Jongman willende Huuwelyken, zyne zaaken aanlegt.

(a) De toeftemming aldus tuffchen vier oogen gefchied zynde, wordt aanftonds gevolgd van een foort van Plegtigheit, die kan aangemerkt worden als een uitwerking van de Zedigheit deezer Jonge Dochter, en van de aanftaande huishouding deezer Vrouwe: Namelyk dat op den avondt der Bruiloft, de Bruit een byl neemt, en eenig hout in het Veldt gaat hakken, laadende het vervolgens op haare fchouderen, en leggende dit hout op de aarde neder voor de deur der hutte van haaren toekomenden Man; waarop zy nevens haaren Beminden gaat nederzitten, die zonder eenige liefkozingen alleenlyk tegen haar zegt, *het is tydt om te gaan ruften.* Kort daarna begeeft hy zich by haar, en gaat by haar te bedde leggen. *Hennepin* voegt 'er by, dat de liefde deezer Indianen t'eenemaal onftandvaftig is, en dat als zy eens met elkander den huwelyksbandt gebroken hebben, zy zich onderling niet als met de uitterfte onverfchilligheit gedragen. Wanneer de fcheiding gefchiedt, zoo neemt de Vrouw fomtyds met zich haare kleederen en pelteryen, ook neemt zy wel niet meer dan een rol ftof die haar voor een rok verftrekt, en een deeken.

[illegible]elke [illegible]chtigheden hy met zyne Bruit waarneemt.

Hoe lichtelyk wederom de Echtfcheiding onder hun gefchied.

De Kinderen volgen hunne Moeder, die voortgaat met hen te onderhouden, om dat de goederen van ieder familie of van elke *Stam* (aldus drukt zich *Hennepin* uit) algemeen zyn. Het gebeurt ook wel, dat fommige den Vader volgen; maar in 't algemeen laaten deeze Amerikanen, die een fcheiding in 't huwelyk maaken, de Kinderen aan de Vrouwen, zeggende dat zy niet gelooven dat zy 'er de Vader van zyn. Dit is mede niet t'eenemaal ongegrondt, indien het waar is, dat de Vrouwen zoo gemakkelyk en handelbaar zyn als *Hennepin* zegt. Ten minften het blykt doorgaans uit zyn zeggen, dat de Vrouwen het Juk des Huwelyks niet veel beminnen, en dat zy geheel ligt van haare Mannen fcheiden. De Mannen zyn mede in dit ftuk niet veel beter: Een Amerikaan in optogt of ter jagt zynde, zal een Vrouw voor eenige dagen of weeken huuren, zonder dat 'er de Nabeftaanden der laatfte iets tegen hebben, dewyl zy daar eenige Pelteryen mede winnen. De wettige Vrouw, of liever de eerfte, bewaart het huis, en neemt de Zaaitydt waar, terwyl de andere met de Man langs 't landt loopt. Maar de Man wederom t'huis gekomen zynde, zendt deeze Reisgezellinne weder heenen, met eenige gefchenken, ten waare de bekoorlykheden van deeze Gezellinne de gedagtenis der eerfte Vrouw hadde weeten uit 't hert des mans te verbannen. Hier moeften wy ook niet

(a) Men zal bevinden dat deeze woorden tegenftrydig zyn met het geen bladzyde 38 regel 34. en de volgende is gezegt: maar behalven dat ftellen we ons niet als borge over de tegenftrydigheden die men in de berichten vind, als ons wegens de Godtsdienften der Amerikanen gegeeven worden.

niet vergeeten te zeggen, dat de Vrouw het zelve regt heeft, en het haar vry ſtaat zich geduurende het afweezen van haaren Man met een ander te voorzien.

Verdere aanmerking over de gewoonte hunner Huwelyken,

Al 't geen wy nu gezegt hebben van de manier hoedanig deeze Indianen van 't Huwelyk en van de Echte Trouw oordeelen, heeft zyne uitzonderingen. Eveneens gelyk wy onder ons wel ſommige vinden, die alzoo woeſt in dit ſtuk te werk te gaan, als zy; zoo zyn 'er ook wel onder hen die alle de pligten in 't Huwelyk vereiſcht wordende, wel waarnemen, en die het zelve niet als een Juk, maar als een Gelukkige ſtaat aanmerken. Met een woordt, men vind in *Canada* mede wel Mannen die hunne Vrouwen teder beminnen.

(a) Zoo draa een Jongman de geſchenken aan de Ouders van zyne toekomende Bruit gedaan heeft, zoo komt zy hem toe; en 't is dan een voltrokken koop. Somtydts neemen de Ouders de Kinderen van hunnen Schoonzoon naar zich, geevende hun de geſchenken die zy ontfangen hadden, weder; doch zulks gebeurt zelden. Wy hebben reeds gezegd, dat deeze Volkeren niet zeer minnenydig zyn: Echter vindt men eenige onder hun, die, alzoo jaloers als de Italianen zynde, de ontrouw hunner Vrouwen geſtrenglyk ſtraffen. Zodanig een Jaloerſchen zal ſomtydts zyn Vrouw den neus of de ooren affnyden, of zelfs wel het leven beneemen, zonder dat zulks hem iets anders koſt als een geſchenk aan de Nabeſtaande der Overledene te geeven, om, zoo zy zeggen, hunne traanen af te droogen.

en hoe zy mede van geen Echtſyver vry zyn.

Gewoonte wanneer onder hun de Krygslieden trouwen.

(b) De Krygslieden der Amerikanen trouwen nooit voor dat zy vyf en twintig of dertig jaaren bereikt hebben, uit vreeze van hunne jeugdt en kragt te veel door den ommegang met Vrouwen uit te putten. De geenen die zich eerder met Vrouwen verbinden, worden eenigzins voor laf hartige gehouden, of ten minſten voor lieden die noch tot den Oorlog, nog tot de Jagt bequaam zyn. Men moet evenwel niet denken dat zy daarom te kuiſſcher zyn, ſchoon zy ongetrouwt leven. De *Canadeezen* gelooven dat een geduurige onthouding veele quaade opwellingen en ongeſteldheden der nieren veroorzaakt; daarom behoort een jong Krygsman tot behoudenis zyner gezondheit alle weeken eens *met den* (c) *zwavelſtok* te loopen.

Hoe eenige Amerikanen zich in 't ſtuk van minnery gedraagen, en met welke omſtandigheden dit gaat verzelt.

(d) Het luſt ons deeze Minneryen van *Canada*, volgens 't verhaal van den *Baron de la Hontan* te beſchryven. Men handelt met geen Vrouwe of Dochters der Amerikanen, van eenige Minneryen zoo lang als het dag is. Zy willen dat de nacht veel bequaamer zy, om elkander wat te vertellen. (e) „ Zoodra als „ een Jongman, na zyne Meeſtreſſe twee of „ driemaal bezogt te hebben, vermoeden „ heeft dat zy hem met een goedt oog aan- „ ziet, zoo gaat hy aldus te werk, om 'er „ volkomen van verzekert te zyn. Men „ moet hier in 't voorbygaan aanmerken, dat „ deeze Landaart alhier in eene evengelykheit „ volgens de ingeevinge der Natuur leeft, „ die hen niet voor Dieren of huiſlyke Vyan- „ den doet vreezen, waarom hunne woon- „ ſteden zoo wel by nacht als by dag onge- „ ſlooten zyn ..... en twee uuren na Zon- „ nenondergang moeten de Slaaven .... „ zorge draagen om het vuur weg te reeke- „ nen, eer zy naar bedt gaan. Tegen dien „ tydt komt de Vryer wel bedekt met zynen „ mantel omgeſlagen, in de hutte van zyne „ Beminde, ontſtekende by het vuur een ſoort „ van zwavelſtok; daarna .... nadert hy „ tot aan haare Slaapſtede. Indien zy den „ zwavelſtok uitblaaſt, gaat hy by haar leg- „ gen: maar zoo zy in tegendeel zich onder „ het dekſel verbergt, vertrekt hy, want dit is „ een teken dat zy hem niet wil ontfangen. Zie hoedanig hy met het gebruik van deezen Zwavelſtok omgaat, waarvan men de ganſche plechtigheit alhier in vier nevensgevoegde prentverbeeldingen * afgemaalt vind.

De zelfde Schryver verzekert ons, dat dee-

(a) *Hennepin*, in het V. deel van 't *Recueil de Voiages au Nord.*

(b) *Hennepin ubi ſupra*, en de *Baron de la Hontan.*

(c) Van deeze ſpreekwyze bedient men zich om het nachtloopen der minnaars van *Canada* te verbeelden.

(d) Wy hebben met voordagt alle den opſchik daar de Baron *de La Hontan* in zyn verhaal mede pronken wil, uitgelaaten, alzoo het ſchynt dat zyne inbeelding zyn eenigſte leidsman is geweeſt. Men kan dan bezwarlyk geloof aan de gronden van een Schryver geeven, die zoo ſtrydig met *Hennepin* is, wiens eenvoudig verhaal beter overtuigt, dan alle den opſchik van een Monnik die vermaak ſchept in de waarheit te bewimpelen.

(e) Het is de B. *de la Hontan* die hier ſpreekt.

* Zie deeze Afbeelding in vier Verbeeldingen afgedeelt, waarvan de eerſte verbeelt, *hoe deezen* AMERIKAAN *een* ZWAVELSTOK *aanſteekt om zyne* MEESTERESSE *te bezoeken*; de tweede *hoe hy een* T'SAMENSPRAAK *met zyne* MEESTERESSE *houd, aan 't voeteneind van haar bedt gezeten*; de derde, *hoe hy zyne* MEESTERESSE *afkeerig vind, en hem niet* ONTFANGEN *wil, zich met haar dekzel dekkende*; en de vierde, *hoe hy by zyne* MEESTERESSE *gekomen, zy de brandende* ZWAVELSTOK *uitblaaſt om hem t'ontfangen.*

SAUVAGE qui alume une ALUMETTE, pour aller trouver sa MAITRESSE.

SAUVAGE en conversation avec sa MAITRESSE etant assis sur le pied de son Lit.

SAUVAGE dont la MAITRESSE se cache dans sa couverture ne voulant pas le recevoir.

SAUVAGE dont la MAITRESSE éteint L'ALUMETTE pour le recevoir.

CEREMONIE NUPTIALE du CANADA.

B. Picart delin. 1723

MANIERE dont les PEUPLES du CANADA font le DIVORCE.

deeze verliefde Vrouwen onder dien Landaart het sap van eenige wortels drinken, om het zwanger worden te beletten, of de Vrugt te dooden: want indien het gebeurde dat een jonge Dochter een kindt ter waereldt bragt, zoude men nooit iemant vinden die haar ten huwelyk begeeren zou. Zy moeten dan wel oppassen dat zy in het maaken en bevorderen van een miskraam zeker gaan. „ Het is ook iets byzonders, „ zegt hy, dat zy den eenen Minnaar zul- „ len toelaaten om op het voeteneinde van „ hun bedt by haar te zitten, alleenlyk „ om wat samen te praaten, en dat 'er een „ ander komende, daar zy meer zin in heb- „ ben, zy zich niet eens beraaden zullen om „ hem de uitterste gunst toe te staan. De „ reden hier van is .... dat zy van hunne „ Minnaars niet afhankelyk willen zyn ... Deeze maniere van doen bevestigt grootelyks het geene wy reeds hebben gezegd, aangaande het Denkbeeldt dat deeze Volkeren zich van de vryheit der Vrouwelyke Sexe, in deezen Staat van onafhankelykheit voor het Huwelyk maaken.

Hoe de Canadeezen de verbintenis van 't Huwelyk in een zekeren tydt en niet voor altoos bepaalen.

Wanneer een Jongman van *Canada*, na zich den roem van een braaf Krygsheldt in 't uitmunten van dapperheit tegen de Vyanden van zyne Natie behaald te hebben, een besluit neemt van te trouwen; bepaalt hy zulks voor een zeker getal van jaaren. De verbintenissen voor al zyn leven zouden voor hem een straffe, of ten minste een ondraagelyke Slaverny weezen. Hy zoekt dan een Dochter te bekomen die hem gelykt; vervolgens komen de partyen wederzyds overeen, en maaken hun besloote Huwelyk aan de Bloedverwanten bekent, die in de Hutte van den Oudsten onder hen by een komen. Aldaar is 't dat men op den bestemden dag een Gastmaal op zyn Canadeesche toebereid vindt. Elk een begeeft zich derwaarts vol vreugde, men zingt 'er, en men danst 'er den Huwelyksdans. Na deeze vrolykheden, vertrekken de Bloedverwanten des Bruidegoms, uitgenomen vier van de Oudsten, en alsdan vertoont zich de Bruit aan eene der deure van de Hutte, van vier oude Vrouwen haarer Bloedvrienden verzeld. De aller oudste der vier Bloedtvrienden des Bruidegoms onrfangt haar, en geleidt haar by haaren toekomenden Man, in een plaats, alwaar dit Paar overend staande op een mat, een stokje of roede wordt aangeboden, 't welk zy ieder by een eind vast houden *, terwyl de Ouden een zeer korte aanspraak aan hun doen. De Getrouwden spreken elkander vervolgens mede aan, houdende als noch het stokje in de handt, waar na zy het zelve in verscheiden stukken breeken, die zy aan de Omstanders mededeelen. Na deeze Plegtigheit, geleidt men de Jongetroude Vrouw buiten de Hutte, en de jonge Dochters die haar aan de Hutpoort opwachten, geleiden haar weder tot haarent, alwaar de Jonge Man verpligt is haar zoo lange te gaan bezoeken, tot dat zy eindelyk Moeder geworden is. Daarna voert zy al het haare weg, zegt het huis haares Vaders of Vrienden voor altoos vaarwel, en begeeft zich by haaren Man, in gemeenschap met hem leevende zoo lange als het Huwelyk bestaat.

Plechtigheden onder hun by het trouwen in gebruik.

Welke Plechtigheden by de Noorder Amerikanen voor 't Huwelyk in gebruik zyn, aangemerkt.

(a) De Schryver van de Historie van 't Noordlyk Amerika verhaalt ons veele andere merkwaardige omstandigheden de Huwelyksplegtigheden der Volkeren van *Canada* aangaande. Het is, zegt hy, de gewoonte dat de Vryer, na zich van de genegenheit zyner Meestresse verzekerd te hebben, zynen Vader of ten minsten zyn naastbestaanden Bloedverwant aanspreekt, die aanneemt den Vader der Jonge Dogter des nachts te gaan bezoeken; gelyk dan ook geschied, wekkende hem op, en zyn pyp aangestoken hebbende, biedt hy hem zynen dienst aan, verzoekende te gelyk zyne Dochter voor zynen Zoon. Het accoordt getroffen zynde, doet de Vader des Jongmans alle de Bloedvrienden van zynen kant by een komen, om hun te kennen te geeven, dat hy zynen Zoon uithuwelyken zal. Terstondt brengen dan deeze Bloedvrienden zoo veele geschenken als zy konnen, in de Hutte des Vaders tot een Huwelyks gifte voor zynen Zoon aan, wiens Moeder een gedeelte van de geschenken in de Hutte van de jongen Dochter brengt, en alsdan geeft de Moeder aan de Bruit te kennen, dat zy haar aan zodanig een Jongman heeft uitgetrouwt. De Dochter kan dit niet tegenspreken, en 't zoude zelfs haar tot een schande gerekend worden, zoo zy 'er niet zonder tegenzeggen in bewilligde; en door een vreemt misbruik, voegt 'er den Schryver, die wy aanhaalen, by, mogen de Ouders namelyk Vader, Moeder en oudste Broeder, zelfs deeze Dochter tot ontucht overgeeven, om dat haar lichaam niet haar, maar aan haare Ouders

(a) *La Potterie Histoire de l'Amerique Septentr: Tome II.*

* Zie het nevensgevoegde Afbeeldzel, waarin het bovendeel *de* Bruilofts Plechtigheit *van* Canada verbeeldt; en 't onderdeel, *hoedanig de* Volkeren *van* Canada *hunne* Echtscheiding *voltrekken.*

toebehoort; nogtans beweent zy haaren Maagdom (a), gelyk hy elders zegt. Zy die de geschenken ontfangen heeft, deelt de zelven aan de gansche Familie uit, hun kennis geevende van dit voltrokken Huwelyk. Elk een brengt vervolgens iets tot de Huwelyksgift der Jonge Vrouw by. De Moeder en Zuster des Jongmans, brengen ook geschenken aan de Jonge Dochter, die men op den dag haarer Bruiloft zeer prachtig optooit; bestaande hier in, dat men haar een schoone Beverhuidt om haar lichaam hangt, en haar Hoofdhair met beestevet smeert. Dus toegetakelt begeeft zy zich by haar Schoonmoeder, die haar deeze Versierselen weder afneemt, en andere in de plaats geeft nevens een ketel; vervolgens keert zy weder tot haaren Vader: aldaar wordt zy wederom ontkleedt, en de Moeder geeft haar een dragt *Maïz*, 't welk zy tot haaren Man brengt, die haar ten derdemaale ontkleedt. Waar na de twee Familiën het overige der Huwelykgeschenken onder elkander verdeelen.

Met hoedanig een ingetogenheit den nieuw getrouwden Man zich gedraagt, De ingetogenheit en onthouding des nieuwgetrouden Mans, is zeer aanmerkenswaardig, zoo verre, dat hy zich zelven den tydt van zes Maanden lang verbiedt het kasteel te naderen, 't welk hy zoo roemrugtig gewonnen heeft, onaangezien het hem geöorlofd is, het Huwelyk vier dagen na deeze Plegtigheden te voltrekken: maar hy stelt vast, dat de ingetogenheit een kragtig bewys van de achting is, die hy voor zyne Bruit heeft, en wil dat men geloove, dat hy niet dan de eer behartigt, zich in deeze Familie te vermaagschappen. Aldus drukt zich de Schryver uit, waar uit wy dit aanhaalen. Wy laaten hem instaan voor de opregte waarheit van 't geen hy verhaalt, of voor het Optooizel, waar mede hy zyn verhaal zoo 't schynt opgeschikt heeft. „Het „Jaar verstreeken zynde, vervolgt hy, „keert de Jonge Vrouw weder .... tot haa„re Moeder die Meestresse van de Jagt, van „de Vissery word, en van alles wat haar „Schoonzoon in de Waereldt heeft. De „Man, t'huis komende en zyn Vrouw al„daar niet vindende, vermoedt terstont „wel, dat zy by haare Moeder is; waarom „hy haar aldaar, in 't midden van den „nacht gaat zoeken, wanneer hy denkt dat „een ieder slaapt. De Vader en de Moe„der blyven wakker, terwyl de Dochter na „alle deeze voorafgaande omstandigheden, „in den hoek van den haart slaapt, (of veinst „te slaapen). De Man is zoo dra niet inge„treden of hy merkt wel, dat dit vuur voor „hem is aangelegt; waar om hy dan nevens zy„ne Vrouw gaat zitten; de Schoonvader „ondertusschen staat geheel onverschillig „op, stopt zyn pyp, en geeft dien aan zy„nen Schoonzoon om te rooken. De „Schoonmoeder .... brengt hem een Schoo„tel met Vleesch aan, en zet dezelve voor „zyne voeten neder, waar na hy begint te „eeten, zonder een woordt te spreeken ". Eindelyk, blyft hy twee jaaren by zynen Schoonvader, en geduurende dien tydt, gaat de Jagt, Vissery, Koophandel en al les 't welk zyn doen is, de Schoonmoeder aan, gelyk wy reeds gezegd hebben. En dit is (b) de leevenswys die deeze twee Jong-getrouwden terstondt gehouden zyn te agtervolgen. De welbetaamlykheit verbiedt hen tot elkander des daags te spreeken, uitgezondert eenige stuursheden. De woeste eerbaarheit van deezen Landaart vereischt uitdrukkelyk dit gedrag. De twee Jaaren om zynde, scheidt de Schoonzoon zich van de Ouders af en begint zyn eigen huis te houden; ten zy hy voornemens waare een andere Zuster voor zyn tweede Vrouw te nemen. „De getroude Man vermag 'er „ook geene andere te neemen dan die hem „van wegen de Bloedvrienden zyns Schoon„vaders zal worden aangeboden die hem „aldus alle zyne Dogteren ten Vrouwe „geeven kan; en indien hy 'er geen meer „heeft, zoo neemt de Schoonmoeder een „Slaavin tot haare Dogter aan of geeft hem „een Nigte van haar ten Huisvrouwe ". Het is, zegt men, alleen het eigen belang, 't welk deeze gewoonte tot een regel heeft gebragt. „Alles wat den Schoonzoon in de wae„reldt heeft, of hem tendeel mogte toevallen „behoort de Schoonmoeder toe. En dewyl het „konde gebeuren, dat, indien hy eene tweede „Vrouw uit een andere familie trouwde, de „Moeder deezer twede Vrouwe het zelve regt „zoude vorderen als de eerste; zoo heeft men „noodig geoordeeld eenigzins de onstandvas„tigheit der Mannen te beteugelen, door hen „te noodzaaken geene andere Vrouwen dan „die van dezelve Familie zyn, te trouwen, „indien zy meer dan eene Vrouw te gelyk „begeeren te hebben ". Wy vinden in de Historie van Jacob iets diergelyks; Want hy trouwde Rachel en Lea, beide Gezusters, zelfs trouwde hy haare Dienstmaagden. De oudste Vrouw heeft eenig voorregt boven de andere, 't welk een oorsprong is van jaloefy in de Familie der Vrouwen, en oorzaak van veele huistwisten, die de Man verdraagt en met onverschilligheit aanziet, ja zelfs daar

en met welk een Plechtigheit dit gaat verzelt.

(a) *Ibid. Tom*: *I.*
(b) *La Potterie Historie de l'Amerique Septentr*:

daar eenige eer in ſtelt, denkende, dat de joloeſy zyner Vrouwen, een getuigenis haarer liefde tot hem is.

Wy zullen nu tot de gevolgen des Huwelyks overſtappen. De Amerikanen van Nieuw Vrankryk, ſtellen de Dochters boven de Zoonen, en willen dat zy den ſtut van de Familie blyven.

Hoe zich de Vrouw geduurende haar Maandelyke tyden van haaren Man ſcheiden moet, en wat zy dan gehouden is te doen.

Eene Vrouw, wanneer zy haar geregelde tyden heeft, word by hen 't eenemaal van de Burgerlyke ſamenleving afgeſcheiden. Alsdan wordt al het Vuur in de Tenten uitgedooft, de Haartſteden ſchoon gemaakt, den Aſch weggeworpen, en een ander Vuur met een Vuurſlag aangeſtooken. De Vrouw is alsdan gehouden in eene Tente verafgelegen van de andere, haar verblyf te neemen. Deeze ſcheiding duurt acht dagen lang. Men zal niet uit de Rivier drinken, daar zy uit gedronken heeft; en zelfs vermyden uit de zelve water te ſcheppen, en zy is ook gehouden by dezelve eenig teken te ſtellen, 't welk haaren ſtaat te kennen geeft. Wanneer een Jonge Dochter zulks voor de eerſte maal overkomt, blyft zy dertig dagen lang, zonder iemant anders te zien als Vrouwen, die haare zorge is aanbevolen, en geduurende dien tydt bemorſt zy zich met houtskoolen.

hoe zy zich zwanger zynde te gedragen heeft, en wat na de verloſſing haar te doen ſtaat.

Wanneer een Vrouw zwanger, is onthoudt zy zich zoo lange van 't byleger des Mans, tot dat zy gebaart heeft en 't kindt twee jaaren oudt geworden is; en zoo dra zy op 't punt is van te verloſſen, bereit men haare eene Hutte, alwaar zy dertig daagen lang haar verblyf houdt, (a) doch indien het haar eerſte kindt is, veertig daagen. Alle deeze gewoontens hebben eenige overeenkomſt met de Joodſche Wetten. En wat belangt de gewoonte van dat Man en Vrouw zich van de Huwelykspligt zouden onthouden, tot dat het kindt twee jaaren oudt zy, dit is al te redelyk, dat het den Lezer niet in alle haare waardy zoude erkennen. Indien het waar is; ſchynen immers deeze Amerikanen in der daat niet al te onbeſchaaft in dit ſtuk. Dezelfde Schryver voegt 'er by, dat wanneer de Kraamvrouw in doodsgevaar is, men haar in haar eigen woonplaats wederbrengt: maar zoodra zy herſteld is, of komt te ſterven, breekt men de Hut af, en brengt die naar een andere plaats.

Wat by de Amerikanen de voornaamſte oorzaak tot de Echtſcheiding geeft, en met welk een Plechtigheit die gaat verzelt.

De Onvrugtbaarheit is eene der Voornaamſte Hoofdtoorzaaken van de Echtſcheiding der Amerikanen; ſchoon het deeze Volkeren geoorlofd is van elkander te ſcheiden, wanneer het hen goeddunkt. De *Baron de la Hontan* zegt, dat de Canadeezen elkander gemeenlyk agt dagen te vooren waarſchouwen, in dien tydt alle de redenen, die zy hebben bybrengende, om de ſcheiding eenige ſchyn van eerlykheit te geeven. In 't algemeen, zegt hy verder, beſchouwen die deeze Volkeren zoo naauw niet, en geeven dikwils maar voor reden, dat zy zieklyk zyn, dat zy ruſt nodig hebben, en dat zy ſtil en geruſt zonder zorge leeven moeten, om hunne gezondheit weder te erlangen. Een gelukkig hulpmiddel waarlyk! welkers voorſchrift in Europe al te duur ſtaat, om zoo gemaklyk als in Amerika in 't werk geſteld te worden. Het is echter zeker, dat dit Voorſchrift ons van een groot nut zouden zyn, en dat het zelve een Merkteken van een ongemeene gelukkige ſtaat in zich beſluit. Wanneer in *Canada* een Man en eene Vrouw beſlooten hebben te ſcheiden, oeffenen zy de volgende Plechtigheit. Men brengt in de zelve Hut, waarin voordeezen het Huwelyk geſlooten wierdt, alle de kleine ſtukjes van het verbrooken ſtokje, 't welk ter deezer gelegenheit gedient heeft; * men verbrand de zelve geheel plegtelyk; en zie hoe zodanig een ſcheiding geſchied, die zonder twiſten of ſchelden voltrokken word. De Vrouwen hebben eveneens als de Mannen dezelfde vryheit van weder te mogen trouwen; nogtans verbiedt de welbetaamelykheit, dat zy niet weder een tweede Huwelyk aangaan, zoo lange de eerſte Man leeft. Als Man en Vrouw ſcheiden, worden de Kinderen gelykelyk gedeelt, want zegt de *Baron de la Hontan*, de Kinderen zyn der Amerikanen Rykdommen; en het getal oneffen zynde, heeft de Vrouw 'er een meer dan de Man.

Hoe bejaarde Vrouwen die onbequaam tot de voortteeling geacht worden, in 't Huwelyk niet worden aangezocht: maar zich echter een Ge-

Wanneer de Vrouwen vyftig jaaren bereikt hebben, vinden zy niemant meer die 'er aan wil, alzoo het de Canadeezen voor een dwaasheit houden, eene Vrouw te neemen die al te oudt is om kinderen te krygen. Zy vinden in de verſleetene ſchoonheit van een Vrouw op haare daagen geene bekooring meer. Wat raad nu voor haar in deeze byna algemeene verſtootinge van Vrienden en Vreemden? Zy konnen noch wel eenige jaaren verbergen, volgens het gewoon gebruik onzer oude Vrouwen: maar dit is 't ook al. Indien nu de opregtheit haar niet toelaat de Mans te bedriegen, zoo moet men bekennen dat zy dezel-

(a) De B: *de la Hontan* zegt dat zy een ſoort van reiniging dertig dagen lang houden, voor een zoontje, en veertig voor een dochtertje.

* Zie het Onderdeel van de Afbeelding Bladzyde 77.

vangene of Slaaf verkiezen kan.

dezelve veel verder ſtrekken dan onze Vrouwen. Een oude en verliefde Canadeeſche zal een Krygsgevangen aannemen, en hem het leven behouden, om den byzonderen dienſt, daar toe zy hem zal nodig hebben; men moet wel onderſtellen dat die Slaaf een braaf Krygsman is; maar ook te gelyk gelooven dat hy niet ondankbaar zal zyn, en levendige blyken van deeze erkentenis geeven, die hy aan deeze hartstogt, die het leven aan alle menſchen geeft, verſchuld is, en hem het zyne verlengt.

V. HOOFDTSTUK.

Van de GOCHELAARS; *en hoe dit* VOLK *met hunne* ZIEKEN *handelt enz.*

De Canadeezen bereiken gemeenlyk een hoogen ouderdom.

De Amerikanen daar wy van ſpreeken, zyn zeer gezondt, en bevryd van een meenigte quaalen, waaraan wy onderhevig zyn. De *Canadeezen* (a) zyn de Kinderpokjes en het Pleuris of Zydewee onderworpen: maar alzoo zy daar by zeer ſterk en grof zyn, wanneer iemandt op zyn zeſtigſte jaar ſterft, zeggen zy dat hy jong geſtorven zy, alzoo zy dikwils hondert en meer jaaren bereiken. Wy leezen in een (b) *Beſchryving van de Baai van Hudzon*, alhier meermaalen aangehaaldt, dat de Volkeren van deeze *Baai* eene ongemeene ſterken en kloeken ouderdom bereiken. Maar wanneer in een al te gryzen ouderdom hunne kragten geheelyk uitgeput zyn, bereiden zy zich tot een gewillige doodt, gebruikende daarin deeze gewoone plechtigheit. De Man recht alsdan een Gaſtmaal naar zyne wyze aan, verzoekt aldaar zyne familie waaraan hy een aanſpraak doet, als zynne laatſte woorden zynde, alle doelende op de eenigheit en belangen van zyn huis. Daarna verkieſt hy een zyner Kinderen dien hy 't liefſt heeft, en biedt hem een koordt aan die hy zich zelven moediglyk om den hals doet, met verzoek van hem op dit ogenblik te wurgen, dewyl hy zich als een onnutbaaren laſt op de Waereldt aanmerkt. De *Maſſageten* deeden aan hunne oude en afgeleefde Bloedvrinden insgelyks een diergelyken dienſt.

Zeldzaame gewoonte, hoe hoog bejaarden hun leven door de koordt eindigen, en wie dit uitvoert.

Een gryzen ouderdom by eenige Amerikanen hoog geacht, en in hooge jaaren ſtervende, wat zy na dit leven verwachten.

De Amerikanen van de voornoemde *Baai*, voegt men 'er by, achten zich gelukkig in eenen gryzen ouderdom te ſterven; en vleyen zich, dat zy in de andere Waereldt weder in de Ouderdom van een Zuigeling zullen herbooren worden, en alsdan in eene eeuwigduurende Jonkheit leeven. Doch indien zy het ongeluk hebben van jong te ſterven, gebeurt alles in tegendeel in de andere Waereldt; want zy worden oud van jaaren, en zwak herbooren. Dit beſpottelyk denkbeeldt konde wel geformeert zyn geworden, op een gevoelen, eertyds door de Oude Jooden en verſcheidene andere Volkeren aangenomen, namelyk, dat een lang leven een Geſchenk des Hemels is, eene Vergelding van de Deugdt, en dat de Goden door ſwakheden en een kort leven alle de geenen ſtraſten die niet vroomelyk hadden geleeft.

Welke de voornaamſte Geneesmiddelen by hun in gebruik zyn, en hoe.

Het voornaamſte Geneesmiddel by alle deeze Volkeren in gebruik is het zweeten. (c) Zy hebben verſcheidene manieren om te doen zweeten; en die by de Volkeren in 't opperſte gedeelte van *Miſſiſipi* woonende in zwang gaat, is al te merkwaardig, om alhier niet bygebragt te worden. Men laat een Badſtoof maaken, waar in de zieken zich naakent begeeft, met eenige andere ingelyks naakt by zich hebbende, die de zorge aan bevolen zyn, van hem geduurig te wryven. Deeze Badſtoof, is met Wilde Stiere Vellen, keyen en brokken van rotſteenen geheel gloeyende gemaakt overdekt. De zieke dus in deeze Badſtoof opgeſlooten, moet van tydt tot tydt verſcheide maalen zyn adem zoo lange als hy kan inhouden; en terwyl een Gochelaar met al zyn magt zingt, zingen de geenen, die by den zieken in de Badſtoof zyn, insgelyks, geduuriglyk het lichaam des zieken ſterk wryvende.

Zy hebben de gewoonte van de quaalen hunner dyen, en beenen door middel van ſnyding, 't welk zy in de pynlyke leeden met een yzer of ſteene mes doen, te geneezen. Vervolgens beſmeeren zy deeze wonden met Olie of Beerenſmout of dat van andere Wilde Dieren. Zy hebben ook geneesmiddelen tegen de vergiftige Slange beeten, en weeten ook tegen de Koorts dranken te bereiden.

Alle

(a) *La Hontan ubi ſupra.*

(b) In het V. deel *van 't Recueil de Voiages au Nord.*

(c) *La Hontan* geeft een andere beſchryving van de wyze hoe de Canadeezen zich doen zweeten. „ De „ plaats, zegt hy, is een ſoort van een Oven, overdekt met matten, vellen enz: in 't midden van het „ welke men een bakje vol aangeſtoken brandewyn zet, ofte anders eenige groote gloeyende ſteenen, 't welk „ een zo geweldige hette veroorzaakt, dat men in een ongelooflyken korten tyd overvloedelyk zweet. Zy „ laaten zelden agt dagen voorby gaan zonder zich eens te doen zweeten, en durven zich zelve dus geheel „ nat bezweet in 't water of in den ſneeuw werpen, zelfs in 't midden van de Winter.

Hoe onder hun de Gochelaars Geneesmeesters en ook Priesters zyn, en welk een proef zy te doen hebben om tot deeze bediening te geraaken.

Alle die onder deeze Volkeren *Jongleurs* of Gochelaars genoemt worden, zyn te gelyk Geneesmeesters en Priesters. Zy konnen tot de waardigheit van Gochelaar niet geraaken, zonder een proef te doen, (a) hier in bestaande, „dat zy zich negen „dagen lang in een Hut moeten opsluiten, „(b) zonder spyze te nuttigen, alleen drank „by zich hebbende: alsdan in zyne handt „eene soort van een Kalabas vol Keysteenen „houdende, waar mede de Nieuweling een „geduurig geraas maakt; roepende dus den „Geest aan, en verzoekt hem te spreeken, „om hem als Geneesmeester aan te neemen, „en zulks met zodanig een geroep, gehuil, „draayingen en schuddingen des lichaams, „'t welk alles verschrikkelyk toegaat, en zoo „lang tot dat hy byna geheel buiten zynen a„dem is, en vreeslyk begint te schuimbekken. „Dit bedryf, 't welk alleenlyk door eenige „ogenblikken slaaps, die hen bevangt, ver„poost wordt, zoo komt hy na negen da„gen ge-eindigd zynde uit zyne Hut te „voorschyn...., beroemende zich met den „Geest in gesprek te zyn geweest, en van hem „de gaave van kranken te geneezen ontfangen „te hebben, insgelyks storm en onweer „te verdryven en het weder te doen veran„deren". *Hennepin* voegt by alle deeze byzonderheden noch, dat men niets verschrikkelykers kan bedenken dan dit geschreeuw en de wringing des lichaams van deeze *Gochelaars*, wanneer zy hunne gewaande Gochelaryen in 't werk zullen stellen. Het is gewis dat zy zich van dit alles met zeer veel behendigheit quyten: maar in 't algemeen schynt de geneezingen, die zy door behulp van deeze Gochelary konnen te weeg brengen, veel eer een uitwerking van 't geval dan eene kennisse der ziekten of quaalen; men moet echter toestaan, dat zy van 't gebruik eeniger geneeskruiden en der zelver nuttigheit kennis hebben, die hunne menigvoudige ondervinding in het zweeten ontdekt; hunne snydingen en wryvingen daar wy van gewaagt hebben, kan men niet verachten. Het zoude alzoo onrechtvaardig weezen, staande te houden dat zy niemant konnen geneezen, als te loochenen, dat het weinig getal van menschen, die zy geneezen, niet in staat zoude konnen zyn, om hun gezag te onderesteunen.

Wat *La Hontan* van deeze Gochelaars of Quakzalvers gevoelen is, bygebragt.

Een *Jongleur* of *Gochelaar*, zegt *la Hontan*, is een soort van een Geneesheer of, om beter te zeggen, van een Quakzalver, die zich zelven eens van eene gevaarlyke ziekte geholpen hebbende, dwaas genoeg is om zich in te beelden, dat hy onsterflyk zy, en de magt heeft van alle soorten van ziekten te geneezen, en zulks alleenlyk door 't spreeken met de goede en de quaade Geesten... Elk een lacht met deeze Gochelaars in hunne afweezigheit..... Men houdt hen voor krankzinnigen, die hun verstandt door eenige zwaare krankheit verlooren hebben; evenwel laat men hen noch by de zieken koomen, 't zy om hen te vervrolyken, of om deeze Meesters een misbaar met springen, schreeuwen, huilen enz. te zien maaken; al dit geraas wort beslooten met een Gastmaal van Hartevlees of groote Forellen voor 't Gezelschap te verzoeken, 't welk het vermaak heeft van zich te verlustigen.

Hoe zich een Gochelaar by den zieke gedraagt.

Deeze *Gochelaar* dan, komt de kranken bezoeken en zeer zorgvuldig onderzoeken; beloovende te gelyk, dat hy den quaaden Geest zal doen verhuizen. Waar na hy zich terstondt in een klein Hutje begeeft, 't welk daar toe gemaakt is, alwaar hy zingt, danst en huilt als een *Weerwolf*; vervolgens zuigt hy den zieken aan eenige plaatsen van zyn lichaam, haalende eenige stukjes been uit zynen mondt, die hy zegt uit het lichaam van den zieken te hebben gezoogen, en geevende hem wyders moedt, zeggende, dat zyne ziekte niet zwaar is; en dat hy om des te eerder geneezen te zyn, zyne Slaaven op de Elanden en Harten moet ter Jagt zenden, waar van zyne geneezing afhangt. Het zyn immers niet min groove listigheden, waar mede onze Kwakzalvers zich behelpen, om zich in Europe staande te houden. Wy hebben hier eene byzondere Aanmerking te doen, namelyk, dat (c) indien de Gochelaar by deeze Volkeren niet listig genoeg is om de doodt van den Persoon, die hy onderhanden heeft, te konnen goed maaken, men den zelven zonder eenige form van proces ter doodt brengt.

en welke misselyke gebaarden alsdan gepleegt worden.

(d) Het beginsel of de opening van het Theater deezer Gochelary, geschiedt met een Gastmaal. De Gochelaar begeeft zich derwaards belaaden met een zak, waar in zyne Geneesmiddelen zyn, en in de handt een *Kalabas* met een handvat van hout houdende, 't welk door en door de zelve heenen gaat. Terstont heft hy den toon zyner Gezangen over zyne Geneesmiddelen op, en tekent de Zangmaat met zyn *Kalabas*, die vol kleine steentjes is. Een verrukking of uitzinnigheit bevangt wel haast de gansche Vergadering, men

(a) *Relatio: de la Louisiane dans le To: V. du Recueil de Voiages au Nord.*
(b) Een Vasten van negen dagen komt wat ongelooflyk voor.
(c) *Relation, ubi supra.*
(d) *La Potterie Histoire de l'Amerique Septent.*

men hoort niet als een famen klank van ftemmen en van Kalabaffen. Daar na haalt de Meefter eenige Kruiden onder eenige aanroepingen voor den dag, beginnende mede te zingen, met een geduurige buiten gewoone ontroering. Vervolgens nadert de Gochelaar by den zieken, met al het vertrouwen, 't welk een ervaaren Geneesheer hebben kan, en draait zich verfcheiden maal rondom, terwyl de Vergadering zingt. Eindelyk bevoelt hy den zieken over zyn ganfche lichaam, denzelven onderzoekende met al zoo groote naaukeurigheit, als een Man die kennis van zaaken heeft, of ten minften die zulks wil toonen te hebben, en na gedaane onderzoek, verklaart hy den zelven geheel ernftiglyk, dat hy een betovering op zodanig een plaats van zyn lichaam heeft; dat men het zelve moet wegneemen, dat hy 'er al zyn werk van zal maaken; dat zyne geneezing niet licht zal vallen, en dat hy al vry wat werk zal hebben eer hy hem zal herftellen. De Nabeftaanden des Zieken het vonnis van deezen Efculapius aangehoort hebbende, gelooven hem het geen hy zegt, en beveelen hem zyne goede zorge en dienft aan den zieken te befteeden. Vervolgens zingt men Gezangen over de wonde of het ongezonde deel, en men brengt een Ketel om 'er de gefchenken voor den Geneesmeefter, Priefter of Gochelaar gefchikt, in te doen; die ten minfte in fchyn, geheel vol gedagte is over 't geen hy tot geneezing van den zieken in 't werk zal ftellen, geftadig denkende en herdenkende aan nodige vereifchte middelen. Eindelyk als uit een diepen flaap ontwaakende, geeft hy te kennen, dat hy zyne ziekte kent. Men gelooft hem, en geeft hem den zieken over. Na dat hy nu denzelven door zyne aangewende middelen zoo uitwendig als inwendig wel gepynigt heeft, en door de geweldige bewegingen die hy hem laat doen, verkondigt hy aan de Omftanders dat de zieken geneezen, of niet geneezen is. Een behendig *Gochelaar* is daarom niet te min geacht; alzoo hy zich wel weet te verdeedigen met dit mislukken aan den flegten ftaat van den zieken toe te fchryven, en aan 't vermogen van het Lot, als ook aan den wilder Geeften, die zich tegen zyne Gochelaryen aankanten.

Hoe geacht deeze Gochelaars en Quakzalvers by de Ilineezen zyn, en wat zy zich beroemen.

Het handwerk eens *Gochelaars* is niet min voordeelig, als dat van een Quakzalver in Europe is. (a) De *Ilineezen* en andere Zuidelyke Volkeren van Amerika, munten als Meefters in de *Gochelary* uit. Deeze beroemen zich dat zy iemandt dooden konnen, fchoon hy twee hondert mylen van hun is; en om dit uit te voeren, tekenen zy flechts het Afbeeldfel van den Perfoon af, en fchieten 't een pyl dwers door 't hart. Andere neemen een Keifteen ter grootte van een Duiven Ei, en doen eenige bezweeringen over den zelven, waar op, volgens hun zeggen, een diergelyke fteen in 't lichaam van hunnen Vyandt, die zy willen ombrengen, groeit.

Hoedanig zy een bezeetene voorwenden te geneezen, aangemerkt;

Men verhaalt nog een andere wyze van Gochelary, die zeer merkwaardig is. Wanneer een zieke zich verbeeldt betoovert te zyn, of dat de Gochelaar hem zulks verzekert, dan begeeft zich deezen met een gevolg van Leerlingen in de Hutte van den zieken, die men op den grondt en op een beverhuit of van eenig ander dier nederlegt, waarop de Meefter met zyn vinger alle de deelen des lichaams betaft, tot dat hy komt op de pynlyke en aangetafte plaats, waar op de gewaande betovering gevallen is. Een deezer Leerlingen van den Gochelaar, legt dan op deeze plaats een huidt van een Rheebok dicht te famen gevouwen, waar na de Gochelaar met geweldt den bezeten op 't lyf valt, en zelfs de zieke niet ontziet, welkers lichaams deelen hy zodanig drukt en nypt tot dat 'er de betovering uit moet. Gelyk dan ook gefchiet. De Gochelaar vertoont hier op aan de ganfche Vergadering het toverftuk, 't welk hy behendig in zynen mondt of in de vouwen van de huidt verborgen hadt. Het is echter niet altoos noodig, dat de betovering terftont op het eerfte gegeeven teeken verdreeven word; hy moet dikwils de voorzigtigheit gebruiken de eene uitwerking van de andere te doen verfchillen *, daarom gebeurt het dat dezelve menigmaal herhaalt wordt, zonder eenigzins te gelukken. Het is wel waar, dat zulks tot nadeel van den zieken gefchiedt: maar het gaat by hen mede gelyk by ons: *liever den Zieken dan de Kunft te kort te doen.*

en welke vreemdigheden zy bedryven.

Eenige deezer Gochelaars geeven Geheimen, of Toverkunften in den Oorlog en op de Jagt uit. (b) Een Schryver die men met om-

(a) *La Poterie ubi fupra.* (b) *La Potere ubi fupra.*

* Zie in de bygevoegde Afbeelding de zeldzaame Gebaarden van zodanig een Gochelaar natuurlyk afgebeelt, waarvan de eerfte Afdeeling verbeelt, *hoe de* GOCHELAAR *den* ZIEKE *geneeft*; de tweede hoe *de* SLAVEN *hunnen* OVERLEDENEN HEER *beweenen*; en de derde of het onderdeel, hoe, en met welk een plechtigheit *de* VRIENDEN *van den* OVERLEDENEN *de oorzaak en reden van zyn* AFSTERVEN *afvraagen*; welke twee laatfte verbeeldingen in 't volgende Hoofdftuk befchreeven worden.

JONGLEUR *qui vient guerir un* MALADE.

ESCLAVES *qui pleurent le* MORT.

B. Picart delineavit 1723.

Les PARENS *demandent au* DÉFUNT *la cause de sa* MORT.

omzigtigheit moet aanhaalen, wegens de weinige naaukeurigheit, die hy in zyne Beschryvingen gebruikt, zegt, dat de allervermaardste Gochelaars, of gebocheld, of mank zyn; dat zy dikwils hunne zieken midden door vuur en vlam hebben gejaagt; dat ze om de geneezing te verkrygen eenige danssen aanstellen, waarin Vrouwen en Dogteren zich tot ontugt overgeeven; dat zy den zieken geheel naakt in 't water of in den sneeuw, zelfs in 't midden van de Winter, dompelen.

Zy wyën de Geneesmiddelen die zy gebruiken, en zulks op een plegtige wyze met verborgenheit verzelt. Men legt dezelve op een beestevel, men recht een Feest aan, en men danst den ganschen nacht rondom deezen hulpmiddelen. Men moet dan gelooven, dat zy alsdan veel krachtiger en heilzamer zyn dan te vooren. De Gochelaar steekt vervolgens alle deeze gewyde Geneesmiddelen in zyn zak.

VI. HOOFDSTUK.

Van de LYKPLICHTIGHEDEN *der* VOLKEREN *van* CANADA, MISSISSIPI, enz.

Dat eenige Volkeren van Canada de gesneuvelden in den Kryg beweenen, geeft Hennepin te kennen.

Hennepin (a) verhaalt, dat de *Nadouesanen* den geenen die zy in den kryg verlooren hebben, beweenen om hunne Medelandslieden tot wraake aan te moedigen, zoo lange tot zulks is geschiedt. In de Beschryving (b) op den naam van den Ridder de *Tonti*, wordt van een Volk in Missisipi gewaagt, 't welk op het eerste aanschouwen der Vremdelingen weent. De reden hier van is, om dat zy zich inbeelden; dat hunne overledene Nabestaande en andere Vrienden slechts op reis zyn, en dat zy hunne wederkomst dagelyks te gemoet zien. Zy hoopen altydt eenige hunner Nabestaanden onder deeze vreemde Reizigers te vinden. Men leest 'er mede dat zy veel meer weenen als hunne Kinderen gebooren worden dan wanneer zy sterven, om dat zy hunne geboorte aanzien, als een intreede in een woonstede vol elende en ongeluk.

Hoe eenige deezer Volkeren de zielverwisseling gelooven aangemerkt.

Zy gelooven de verhuizing en onsterflykheit der ziele. Sommige Amerikanen verbeelden zich, dat dezelve in het lichaam van eenig dier moet overgaan; andere, dat zy weder herleeven (na dat zy dapper en vroom geweest hebben) by een Volk dat volmaakt gelukkig is, en aan wien de Jagt nooit ontbreekt: doch in tegendeel, indien zy qualyk geleefd hebben, dat zy by een zeer ongelukkig Volk zullen opstaan, die van geen Jagt weeten. (c) De *Caciquen* of Hoofden der *Natchen*, waanen zich afkomstig van de Zon te zyn, en meenen dat zy na hunne doodt derwaarts zullen wederkeeren. De Volkeren omtrent *Missisipi* en *Canada* woonende, verbeelden zich, volgens het zeggen van *Hennepin*, „dat de ziel geenszins „terstondt na de doodt het lichaam verlaat: „zy begraaven nevens den Overledenen zyn „boog en pylen, koorn en vleesch, op dat „hy zich daar mede konde voeden, zoo „lang tot dat hy in het Landt der Zielen „zoude aangekomen zyn. En nademaal zy „aan alle gevoellyke zaaken een Ziel toe„schryven, zeggen zy dat de menschen na „hunne doodt noch op de zielen der Bevers, „Elanden, Vossen enz: ter jagt gaan. De Sneeuschoenen, zeggen zy, hebben mede een ziel die dezelve beweegt, zonder welke de Jagers 'er zich in de andere Waereldt niet van zoude konnen bedienen, om over de sneeuw te komen: de Ziel van boog en van pylen helpt hen in 't dooden der beesten, die van Angels en Netten in 't visschen enz: Het luste ons hier een staaltje hunner dwaaschheden by te brengen, 't welk mogelyk noch overblyffelen van het denkbeeldt zyn, dat zy zich van een Algemeenen Geest maaken, gelyk wy reeds gezegd hebben. Zy gelooven ook, dat de Zielen der Overledenen eenige tydt onder de levendige omwandelen, en deel aan alle hunne vrolykheden hebben; ook laaten zy altydt voor dezelve een gedeelte van hunnen maaltydt over.

en hoe zy meenen dat dezelve noch eenigen tydt by den Overledenen huisvest.

Welk een gevoelen zy van de omwandeling der ziele hebben.

Hoe zy hunne dooden begraaven.

Wat de begraving hunner dooden belangt, dezelve geschiedt met zodanig een groote pracht als zy konnen uitvoeren; zy schikken de doode lichaamen op, en verwen hun aangezigt en het gansche lyf met verscheidene kleuren. (d) Daarna leggen zy dezelve in een

(a) In zyne *Nouvelle decouverte d'un très-grand Païs* &c. *te Utrecht* 1697. gedrukt.
(b) *Tom. V. Recueil de Voiages au Nord.*
(c) *Relation de la Louisiane Tome V. du Recueil de Voiages au Nord.*
(d) Men leest by *La Potterie* dat zy het lyk met schorssen van boomen bedekken, waarop zy aarde en steenen werpen, en het zelve met paalen omheinen, opdat de wilde beesten, dezelve niet zouden opgraaven. Deeze lykplechtigheden, voegt hy 'er by, geschieden alleenlyk dusdanig in de Dorpen. Wanneer iemant in 't Veldt sterft, wordt hy in een Graf of Doodtkist van boomschorssen tusschen de takken van de boomen gelegt, of op vier stylen verheeven.

een Doodtkist uit schorssen van boomen gemaakt, die zy van buiten geheel zindelyk met zeer lichte puinsteen polysten. Zy stellen een hek rondom de grafstede, 't welk gemeenlyk wel zeven of agt voeten hoog is.

en met welke plechtigheden den rouw word volvoert.

Reeds hebben wy van de Feesten gesprooken, die deeze Amerikanen voor de Geneesheeren en Zieken aanrechten, insgelyks doen zy voor de Dooden. Deeze Maaltyden komen zeer wel met de omstandigheden overeen, die 'er de oorzaak van zyn. Alles geschied 'er met treurigheit: de Bloedvrienden des Overledenen maaken gansch geen gewag, ook wordt 'er niet gezongen of gedanst. Alle de genoodigden geeven aan de Bloedvrienden geschenken, leggende dezelve voor hunne voeten met een korte begroeting op hunne wyze verzelt, zeggende, *daar hebt gy iets, om hem te dekken, of om hem een Hut te maaken, of om zyn Grafstede met een hek te voorzien* enz.

Hoe de Vrouwen rouw draagen.

De Vrouwen draagen een gansch jaar lang rouw, en in al dien tydt is het haar niet geoorloft vrolyk te zyn. De Vader en Moeder des Overleden Mans draagen zorge voor de Weduwe. De *Baron de la Hontan* zegt in tegendeel, dat de Weduwlyke Rouwstaat der Volkeren van Canada maar zes Maanden duurt, „en by aldien geduurende dien tydt een „van beiden die overgebleeven is, 't zy Man „of Vrouw, twee nachten vervolgens aan „een van den Overledenen droomt, zal hy „of zy zich goeds moeds met vergif om 't „leven brengen ..... Doch zoo hy of zy „niet meer dan eens van den Overledenen „droomt, zeggen zy, dat de Geest der droo„men niet wel geweeten heeft, dat de O„verleedene in het *Landt der Zielen* ver„driet leedt, dewyl dezelve maar voorbyge„gaan is zonder te hebben durven wederkee„ren ". In zodanig een geval oordeelen zy zich niet meer verpligt den dooden gezelschap te houden. Ook was 't maar redelyk dat zy in zodanig een geval een tweede aanmaning afwachtten; en al hadden zy den Overleedenen eerst op de tiende waarschouwing bezocht, zoude het evenwel een teeken van groote getrouwigheit en genegenheit zyn geweest.

Hoedanig eenige Amerikanen Lykfeesten ter eere der verstorvenen vieren.

Verscheiden van deeze Volkeren vieren plechtelyk de feesten ter eere der Dooden. Zy haalen hun gebeente weder uit de Graaven, en leggen ze in andere Grafsteden over, na dat zy dezelve met Vellen, en met Kraale halsbanden versiert hebben. Zulks dient zeggen zy, om de arme Overledenen te ondersteunen. De viering van deeze feesten geschied Jaarlyks, (a) doch zy houden daar toe geen bepaalden dag. Zy zenden malkander ook wederzyds Afgezanten om deeze Jaargetyden te helpen vieren. Met een woordt, de Volkeren van het Noordlyke Amerika, oeffenen met groote vreeze en beschroomdheit alles wat de gedagtenis der Overleedene kan vereeren. Zy begeeven zich naar hunne Grafsteeden om te weenen, en zuchten; zy zeggen gebeden op, en doen geschenken aan de bloedvrienden, ten einde, zeggen zy, *om hunne traanen af te wisschen.* Zy hebben ook noch byzondere plechtighe-den omtrent de kinderen der geenen die hen lief en waard zyn. Zy leggen hunne lichaamen in een vacht met verscheidene verwen beschilderdt, en voeren die vervolgens op een soort van een sleede naar 't Graf; doch zy doen geen geschenken aan de Ouders dezer kinderen, in tegendeel ontfangen zy die *om hunne eigene traanen af te droogen.* Wy moesten hier ook niet vergeeten te zeggen dat de Overledene wel voorzien en uitgerust wordt: (b) Men geeft hem mede een paar nieuwe Schoenen, een Vuurslag, een Hakmes, Kraale Halsbanden, een *Calumet*, een Ketel, vlees, tabak, en een aarde kom met *Sagamita*, zynde een Pap van kooren toebereydt. Indien de Overledene een Krygsman is geweest, geeft men hem een Krygstoerusting, ook geeft men hem boog en pylen, wier zielen nooit nalaaten hunnen meester te volgen. Zelfs tot de zielen der ketels en potten, die voor den Overleden Krygsman gediend hebben, dezelve zyn mede van de party, en hebben vermaak hem noch te dienen in een zeer lieffelyken oordt, die zy ten Westen van hun plaatsen; en gelooven dat die door geduurige Jagers bewoondt wordt, want het grootste denkbeeldt dat zy zich van dit Paradys maaken, is, dat zy aldaar eeuwiglyk de Jagt zullen oeffenen. Deeze vleeslyke gedachten beletten hen te begrypen de verbeelding, die wy ons van de Hemelsche vreugde maaken: En by aldien men hun vraagt, na dat zy goedmoeds aangehoord hebben wat men hun van het niet werkzaam zyn der zinnen heeft voorgehouden, of zy niet oordeelen dat ons gevoelen van het Paradys veel redelyker is dan hunne denkbeelden? zullen zy antwoorden *dat zy hun Paradys hebben, en wy het onze.* Hoe kan men nu zeggen dat de woeste Amerikanen met veel vrugt vorderen en in den Christelyken Godsdienst toeneemen? Moet een goed Zendeling niet een groot gedeelte van zyn geduld verliezen, 't welk het voor-

Hun gevoelen van den toekomende staat des levens of het Paradys, aangemerkt.

naam-

(a) *La Potterie Histoire de l'Amerique Sept.*
(b) *Hennepin ubi supra.*

REJOUÏSSANCES des PEUPLES du CANADA, pendant que l'on porte le DÉFUNT, a la Cabane des MORTS.

CONVOI FUNÊBRE des PEUPLES du CANADA.

naamste sieraadt van zyn Geloof is, wanneer iemandt deezer Volkeren tot hem zeggen zal : (a) *Het is immers een dwaasheit dat gy ons vraagt wat wy denken van een plaats* (b) *zoo hoog boven ons hoofdt verheeven, daar de menschen onmogelyk konnen bykoomen : kunt gy ons in de Schrift, daar gy ons van spreekt, een mensch aantoonen die van boven gekoomen is, of op wat wyze hy aldaar gekoomen zy. Indien de zielen van uwe Landslieden naar den Hemel gaan, dit is wel goed voor haar: maar wat ons aanbelangt wy gaan na onzen doodt niet in den Hemel; maar naar het Landt der zielen enz* : Het is wel eigentlyk de kragt van reden niet, die een Zendeling verlegen maakt; maar 't bestaat, om zoo te zeggen, in 't niet bereiken van zyn oogmerk. Men kan dit Volk door de Openbaring niet overreden; en wil men hen door de Natuur overtuigen, of tot het waare Geloof brengen door de verligtingen der Menschelyke Natuur, zulks is den mensch onmogelyk, en kan alleenlyk door den H: Geest verrigt worden. Deeze alleen is 't, zal een Zendeling zeggen, die de wonderen onzer bekeeringen uitvoert.

Vreemde plechtigheden by een Overledenen Amerikaan en hoedanig verricht. De *Baron de la Hontan* beschryft ons noch eenige andere byzonderheden van de Lykplechtigheden, waar van wy op 't getuigen van *Hennepin* gewag gemaakt hebben. „Zoodra als iemandt gestorven is, (c) „kleedt men hem zoo net en zindelyk als 't „mogelyk is, en de Slaaven van zyne bloed„vrinden komen hem beweenen *. Ouders „Zusters en Broeders schynen 'er in 't minste „niet rouwig over. Zy zeggen dat hy wel„gelukkig is, om dat hy niet meer behoeft „te lyden, want ...... zy gelooven dat de „Doodt een overgang tot een beter leven „is. Zoodra men de Doode aangekleed heeft, „plaatst men hem op een mat †, als of „hy noch leefde, zyne Bloedvrinden voegen „zich rondom hem, en elk doet hem een „aanspraak, men verhaalt hem zyne daaden, „en de roemwaardige verrigtingen zyner „Vooroudereren. Eindelyk laat zich de laatste „Redenaar aldus hooren: (Byaldien *la Hontan* dit zyn verhaal niet met eenige omstandigheden van zyne eigen verzinning heeft opgeschikt, moet men bekennen dat een Lofredenaar van Canada de zaaken wel op een schrandere wyze weet over te brengen, en scherpzinnige gedagten heeft) „gy zyt nu hier, zegt de „Amerikaansche Redenaar, by ons gezee„ten, gy hebt dezelve gestalte als wy, „daar ontbreeken u noch armen noch bee„nen noch hoofdt. Evenwel houdt gy op „van langer te zyn, en begint uit te waas„semen als den rook van deeze pyp. Wie „was het die noch zoo onlangs geleden met „ons sprak? Dit waart gy immers niet, „anders zoude men u noch wel hooren; „het moet dan uwe ziel zyn geweest, die „tegenwoordig in het groote Landt der Zie„len zich bevindt, nevens andere van onze „Natie. Uw Lichaam, 't welk wy hier „voor onze oogen zien, zal in zes maanden „tydts worden 't geen het over twee hon„dert was. Gy hebt geen gevoel, ook ziet „gy niet meer, om dat gy niets zyt. Ech„ter uit hoofde van de vrindschap die wy „uw lichaam toedroegen, wanneer het noch „bezield was, zoo betoonen wy u noch „eenige teekenen van onze hoogagting enz.:

Redeneering tegen hem gevoert.

Hoedanig de Lykstatie des Overledenen voltrokken word, en met welk een plechtigheit verzelt. „Deeze Redenvoering geëindigd zynde, „gaan de nabestaande Mannen weg, om plaats „voor de Vrouwen te maaken die dezelve „aanspraak tot den Overledenen doen. Ver„volgens sluit men hem twintig uuren lang „in de hutte der dooden op; geduurende dien „tydt recht men danssen en (d) feesten aan, „die niet minder als naar rouw gelyken. De „twintig uuren verstreeken zynde, draagen „de Slaaven des Overledene, het lyk op „hunnen schouders tot op de plaats, alwaar „hy op staaken van tien voeten hoog, in een „dubbeld Graf van Boom-schorssen gelegt „wordt, waarin men mede zyne wapenen, „tabak, pypen en Indiaansch kooren legt. „Terwyl nu de Slaaven het lyk draagen, § „danssen de Bloedvrinden zoo Mans als „Vrouwen, en verzellen het zelve; ande„re Slaaven draagen de geschenken die de „bloedvrinden aan den Overledene doen, „en leggen die op zyne Grafstede. De „Amerikanen van de *Rivier Longa* ver„bran-

(a) *Hennepin* ubi supra. (b) De Hemel.
(c) Men zalft ook zyn gansche lighaam en zyn hair met Oly van wilde dieren. *La Potterie Histoire de l'Amer: Septent:*
(d) *Hennepin* zegt het tegendeel, als wy gehoord hebben. *La Potterie* komt hierin beter met *Hennepin* overeen, dan de *Baron de la Hontan.*

* Zie de tweede Afbeelding van 't Afbeeldzel Pag: 82.
† Zie het derde of onderdeel van 't Afbeeldzel Pag: 82.
§ Zie het nevensgaande Afbeeldzel, waarvan het bovendeel verbeeldt *het* VREUGDE BEDRYF *der* VOLKEREN *van* CANADA, *terwyl men den* OVERLEDENE *naar de* HUT *der* DOODEN *draagt*; en het onderdeel, hoe men *de* LYKSTATIE *by de* VOLKEREN *van* CANADA *uitvoert.*

„ branden de doode lichaamen, bewaarende „ die in kelders, tot dat 'er een genoegzaa- „ me menigte byeen zyn om dezelve te gelyk „ te verbranden, 't welk buyten het Dorp, „ op een plaats gefchiedt, die daar toe ge- „ houden wordt. Deeze Volkeren weeten „ van geen rouw te draagen, en fpreeken „ nooit van de Overledenen in 't byzonder; „ zy lachen met ons, als zy ons van „ het lot onzer Voorouderen, Koningen, „ Veldoverften, enz: hooren fpreeken.

Hoe de Slavenen Slavinnen na hun Meefters doodt trouwen.

„ Wanneer een Amerikaan geftorven is, „ trouwen zyne Slaaven met andere Slaavin- „ nen, en worden aldus vry. De kinderen „ uit deeze Huwelyken voortkoomende, „ worden aangenomen en voor kinderen der „ Natie gehouden, om dat zy in hunne Dor- „ pen en in hun Landt gebooren zyn, en „ dat ze volgens hun zeggen, het ongeluk „ hunner Ouderen niet behooren te draagen, „ of in de flaverny der Waereldt komen, de- „ wyl zy zekerlyk niets tot hunne geboorte „ toegebragt hebben. Deeze zelfde Slaaven „ gaan alle dagen uit erkentenis van hunne „ Vryheit voor de Grafftede hunner Meefte- „ ren eenige pypen Tabak offeren.

Plechtigheit over het afsterven van Kinderen hoedanig in gebruik.

(a) Wanneer 'er een kindt der Volkeren in de *Baai van Hudfon* fterft, fnydt de Vader of Moeder een gedeelte van des kindts Hoofdhair af, maakt 'er een pakje van, op de wyze van een popje, en legt het in de befte plaats van zyne hut, daarby voegende het koftelykfte 't welk hy bezit. De Moeder draagt twintig dagen rouw over haar kindt, en vertelt haare droefheit aan de befte Vrienden van haar geflagt, die haar komen bezoeken. De Man recht een Feeft aan, en geeft hen tabak te rooken, en zy doen hem gefchenken. De Vrienden zyn verpligt alles op te eeten wat hen voorgezet wordt: maar de bedroefde Vader eet niets, en rookt flechts een pyp tabak. (b) De geenen die de lykplegtigheden bygewoont hebben, bedienen zich van 't geene den Overledene heeft afgelegt, en zoo hy niets gehad heeft, moeten de Ouders dit goed maaken. De Rouw beftaat hier in, dat zy hun hair niet affnyden nog niet fmeeren: maar geheel flordig en onagtzaam op zich zelven zyn, niet dan vodden van klederen draagende. De Vader en Moeder draagen rouw over hunnen Zoon; de Zoons over hunnen Vader, en de Dogters over haare Moeder.

VII. HOOFDTSTUK.

Hoe men by de VOLKEREN *van* CANADA *en* MISSISSIPI RAADSVERGADERINGEN *houdt*; *en de* GEWOONTE *van hun* DANSSEN.

Waar uit de Raadsvergaderingen eeniger Amerikanen beftaan, en hoe die vergaderen.

(c) De Raadt deezer Volkeren beftaat uit de Oudften der Natie, namelyk uit Mannen die meer dan zeftig jaaren bereikt hebben. Eer de Raadt vergadert, wordt zulks door een Omroeper op alle de ftraaten van 't Dorp bekent gemaakt, waarop zich alle de Oudften in een hut laaten vinden, alwaar de Raads-Vergadering gehouden wordt. Zy plaatfen zich ruitsgewyze in 't vierkant, en na dat men overlegt heeft wat 'er ten voordeele der Natie noodig is gedaan te worden, treedt de Redenaar buiten de Vergadering; terftont wordt hy door de jonge lieden omringt, en als in een kring befloten; vervolgens luifteren zy naarftig toe naar 't geen de Oudften befloten hebben, telkens op 't einde van ieder reden uitroepende; *wel dat is goedt!*

De verborgene plechtigheit van den *Calumet*, als het zegel van de Raadsbefluiten deezer Volkeren zynde, geeft ons reden dat wy hunne Raadsvergaderingen onder de Godsdienftige plechtigheden ftellen.

Gewoonte van danffen hoe verfcheiden onder dien Landaart, aangemerkt.

(d) Om dezelve reden zyn wy verplicht hier ook van hun Danffen te gewaagen. Zy hebben 'er verfcheidene foorten: als die des *Calumets*, de Dans van hun Opperhoofdt, de Krygsdans, de Huwelyksdans, en de Dans der Offerhande. Alle verfchillen zy in de maat en in fprongen, en hebben ook alle haare bevalligheden; doch die van den *Calumet* is de fraaifte. Dezelve wordt gedanft om de Reizigers te onthaalen, en vermaak aan te doen, of om Afgezanten te ontfangen. Indien deeze Vreemdelingen of Afgezanten te Landt overkomen, moeten zy een Boode naar het Dorp zenden, om te verwittigen dat hy den *Calumet* des Vredes aanbrengt; waarop terftont eenige jonge lieden naderen, en ovaalsgewyze zich byeen voegen. Alsdan treeden de Vreemdelingen toe; en zy danffen met elkander en maaken een

(a) *La Potterie Hiftoire de l'Amerique Septentr*:
(b) *La Poterie* ubi fupra.
(c) De Baron de *la Hontan* in zyne Reizen.
(d) Dezelve ibid:

een ander ovaal rondom den geenen die den *Calumet* draagt. Deeze dans duurt een half uur, waarna men de Vreemdelingen ter feest geleidt: En indien zy te water aankomen, moeten zy een Kano of vaartuig, naar het Dorp met den *Calumet* van Vrede afzenden, voor aan de Steven op de wyze van een Mast geplaatst. Waarop een ander Vaartuig uit het Dorp de Vreemdelingen te gemoete komt.

VIII. HOOFDTSTUK.

PLECHTIGHEDEN *des* OORLOGS, *by de* VOLKEREN *van* CANADA, MISSISSIPI *enz.*

Welk een plechtelyk gebruik de Amerikanen van den *Calumet* van Oorlog en van Vrede maaken.

Wy zullen de beschryving deezer plechtigheden met die van den *Calumet* beginnen. De Volkeren van Amerika, hebben een *Calumet* van Oorlog, en een *Calumet* van Vrede. Wanneer eenige Natie, na dat zy den *Calumet* by andere van hunne gebuurvolkeren gebragt hebben, door den Vyandt aangetast wordt, zoo is den geene die den *Calumet* ontfangen heeft, verpligt de belangen van den aangetasten te behartigen. Indien in het hevigste van den strydt zich een Scheydsman opdoet, den *Calumet* aanbiedende, is 'er aanstondts stilstandt van Wapenen, en zoo beide de partyen den *Calumet* aanneemen, en met den zelven rooken, is de Vrede geslooten, en elk keert weder naar zyn Landt: doch 't is ook geoorloft dien te weigeren, zonder nochtans het Regt, dat dit Volk den zelven toeschryft, te schenden, zynde byna als by ons, het Regt der Volkeren. (a) De roode Vederen des *Calumets* beteekenen, dat men bystandt aanbiedt, de witte en graauwe onder een gemengdt, beduiden een geruste Vrede, en een aangeboden bystandt, niet alleen aan die geenen die men den *Calumet* aanbiedt, maar ook aan hunne Bondgenooten. Een *Calumet* aan de eene zyde rood, en aan de andere zyde wit en graauw, beduidt te gelyk Vrede en Oorlog; de Vrede voor het Volk, dat aan de zyde van 't vermengde wit en graauw is; en den Oorlog voor de geenen waar na het roode gekeerd zy.

Alle groote onderneemingen deezer Amerikanen worden altoos door een Dans met den *Calumet* voorgegaan. Deeeze Dans bevestigt de Verbonden; is een voorbereiding tot den Oorlog; en beteekent ook een openbaar vreugdeteeken, gelyk men by ons vuurwerken na een heerlyke overwinning aansteekt, en op de geboorte van Koningen en Vorsten enz. geschied: met een woordt, dezelve komt zeer wel met onze *Balen* overeen; dewyl de Volkeren van *Canada* dikwils aan de Vreemdelingen het vermaak van den *Calumet* geeven, gelyk wy ons met het houden van een *Baal* verlustigen.

Der Amerikanen Dans met den *Calumet* des Oorlogs beschreeven.

Wy zullen hier een beschryving van den Dans des *Calumets* doen, door den *Baron de la Hontan* en andere Reizigers de *Krygsdans* genoemt. Deeze plechtigheit geschiet des Winters in een hut, en des Zomers in 't open veldt; wanneer men de plaats van 't Baal met takken van boomen omheint, en op den grondt een groote biezemat met verscheidene kleuren beschilderd, spreidt; waarop (b) de Bescherm-Godt des geenen, die den Dans aanregt, gestelt wordt. De *Calumet* wordt ter rechter zyde van den zelven geplaatst, want men dit feest ter zyner eeren viert, of hy bezit 'er ten minsten den voorrang van; verders recht men rondom den *Calumet* een Zegeteken van boogen, pylen, knodsen en bylen op. Dit alles dus beschikt zynde, en een weinig eer den Dans begint, gaat elk naar maate dat de Vergadering aangroeit, de Godheit begroeten; geschiedende deeze hulde in dezelve te berooken met Tabak. De geenen die de schoonste stem hebben beslaan de beste plaatsen, en de andere plaatsen zich in 't ronde onder de takken der boomen: alle zitten zy plat op den grondt neder. Vervolgens neemt een van de voornaamste uit deeze Vergadering den *Calumet* zeer eerbiedig op, en ondersteunende die met beide zyne handen, danst hy met den zelven naar de maat, altoos acht geevende om met de stem der Zangers over een te komen. Alle de verscheidene bewegingen, die hy met den *Calumet* maakt, zyn byzonder vreemd, en mogelyk wel iets betekenende: Dan vertoont men dezelven eens aan de Vergadering, dan biedt men hem eens aan de Zon aan, dikwils neigt men hem ter aarde, men spreid hem de vleugels uit als of men hem wilde laaten vliegen; en eindelyk brengt of houdt men

Vreemde plechtigheden met den *Calumet* uitgevoert.

(a) *La Poterie*
(b) *Manit u* genaamd.

men hem voor den mondt der omſtanders, als of men hen den *Calumet* te kuſſen wilde geeven. Dit is nu het eerſte Bedryf deezer vrolykheit, 't welk men Godsdienſtig noemen kan. Vervolgens geſchiedt 'er een gevecht op 't geluidt van een trommel, of een ſoort van keteltrom, welk krygsgeſchal ſomtyds met den klank van ſtemmen gepaard gaat. Waarop de Amerikaan, die den *Calumet* in handen heeft, een jong Kampvegter noodigt, om de wapenen die onder het vloertapyt verborgen leggen op te nemen, en daagt hem uit om tegen hem te vechten; terſtondt neemt deeze jonge Krygsman zyn boog, pylen en byl, en bevecht den geenen die den *Calumet* heeft. De ganſche ſtrydt geſchied op Dansmaat, en op 't laatſt blyft altoos de *Calumet* Overwinnaar, zynde dit het tweede Bedryf. Het derde Bedryf deezer plechtigheden gaat t'eenemaal den Overwinnaar aan: Hy doet voor de Vergadering een omſtandig verhaal van alle zyne Oorlogsdaaden, en op elk verhaal zyner bedryven, (a) geeft hy een ſlag met een Knodts op een paal in 't midden van den kring ſtaande; zyn verhaal geëindigt zynde, geeft de Voorzitter van de Vergadering den Krygsheldt een geſchenk van een ſchone tabbaert uit een Caſtor beſtaande: vervolgens gaat de *Calumet* in de handt van een andere Amerikaan over, van deezen weder aan een derde, en zoo voorts, tot dat de ganſche Vergadering zich van dezelve plicht gequeeten heeft. Wanneer het geſchiet dat 'er onder deezen Dans des *Calumets* van eenig Verbondt te maaken gehandeld wordt, zoo beſluit die de Voorrang heeft deeze plegtigheit, met aan de Gezanten der Volkeren, wet wien een Verbondt gemaakt wordt, den *Calumet* over te geeven.

Hoedanig dien Landaart elkander den Oorlog aanzegt, en met welk een plechtigheit den Optogt

Deeze Volkeren zeggen elkander den Oorlog aan, door een Gevangen aan de Natie te zenden die zy beoorlogen willen. Men ſtelt hem een byl of hakmes ter handt, welkers handvatſel rood en zwart geverfd is, met bevel om het zelve aan zyne Landslieden over te geeven. Zelfs gebeurt het wel dat zy drie of vier gevangens afzenden, na hun te hebben doen belooven in deezen Oorlog niet te dienen. De Oorlogs verklaringen beginnen met een Feeſt, waarop het (b) Opperhoofdt der onderneeming alle zyne vrienden noodigt. Dit is een ſoort van Tafelraadt, niet qualyk naar die der Oude Germannen gelykende. *Hennepin* zegt, dat zy dikwils tien of twaalf Feeſten houden voor hun vertrek. Wat 'er ook van zy, het gemelde Opperhoofdt maakt alsdan zyn voorneemen bekend, en welke maatregels hy volgen zal om het zelve uit te voeren. Het Gezang, en de Danſſen des *Calumets* verzellen de openbaring van dit zyn voorneemen. Hy ſtelt aldaar met eenen vaſt, wat dag hy zal vertrekken, en de plaats der ſamenkomſte. Dit geſchiedt gemeenlyk des nachts om den Optogt des te geheimer te houden: maar wanneer dezelve algemeen is, geſchieden 'er groote en rugtbaare toebereydſels. Men hoordt niet als van Feeſten en Offerhanden, en de Vrouwen en Dochters ontfangen bevel om zich van een ieder te laaten gebruyken; om de Krygslieden des te beter in de belangens des Vaderlandts in te wikkelen. Eindelyk doet men deeze Helden ongemeene eerbewyzingen aan, en men betaalt hen van te vooren met geſchenken, beſtaande in 't hoofdhair dat zy zich voorſtellen van hunne Vyanden te zullen bekomen.

beſloten word.

Wanneer de Amerikaanſche Jongelingen den Krygsdienſt waar te neemen bequaam geoordeelt worden, en hoe lang zy die helpen uitvoeren.

Volgens de *Baron de la Hontan* beginnen de Amerikanen den Kryg te volgen op hun twintigſte jaar, en dienen tot dat zy vyftig jaar bereikt hebben; overzulks zy daarom van hun twintigſte tot hun vyftigſte jaar, *Krygslieden* worden genoemt. Deeze *Krygslieden* onderneemen niets zonder den raadt der Oudſten, aan wien zy alle hunne voornemens moeten voorſtellen. Vervolgens raadſlagen de Oudſten te ſamen over deeze voorſtellingen; waarop de Redenaar na buiten treedt en het beſluit dat in den Raadt genomen is, bekend maakt, gelyk wy reeds gezegd hebben.

Krygstoebereidzelen hoe lang men daar mede bezig is, en hoe die met een

De toebereidſelen ten Oorlog duuren gemeenlyk twee of drie maanden. Het Krygs Opperhoofdt (c) zingt alle nachten eenige Oorlogs gezangen, en houdt alle twee dagen een Vaſtendag, genietende zyne maaltydt by zich zelven alleen, en bereidt een plegtig Gaſtmaal voor zyn vertrek, waarop alle de Krygs-

(a) *La Hontan* in zyne Reizen.

(b) Wanneer het Krygs Opperhoofdt zal optrekken, laat hy door zyn Omroeper door 't ganſche Dorp den dag bekend maaken, dat hy zyn Oorlogsfeeſt zal houden, waarop alle de geenen die van de party willen zyn, hunne ſchotelen in de hut des Opperhoofdts brengen. De Vergadering byeen gekomen zynde, treedt het Opperhoofdt naar de gemeene Plaats, met de Knods in de handt, gevolgd wordende van zyne Krygslieden die rondom hem gaan nederzitten. Terſtont komen 'er zes Amerikanen ieder met een Oorlogstuig dat naar een keteltrom gelykt, en bukken zich neder voor de paal die in 't midden van den kring ſtaat. Ter zelver tydt veſtigt het Opperhoofdt zyn gezigt heel ſterk naar de Zon, en wordt hierin door alle het Volk gevolgt. In deeze geſtalte doet hy een Aanſpraak aan den Grooten Geeſt, of liever een Gebedt. Waarop de Offerhande geſchiedt &c. *La Hontan* in zyne reizen.

(c) Elke Krygsman heeft zyn eigen *Oorlogs gezang*, 't welk hy mag zingen indien 'er een Veldtogt geſchied. *La Hontan*.

Gastmaal besloten word.

Krygslieden van die Landtstreek genoodigd worden; hy hangt daar na de Ketels en eenige kraale Halsbanden aan de staak en van zyne Tent, en geeft en ontfangt geschenken. Voor dat hy te velde trekt, doet hy een aanspraak aan de Oudsten, maakende hun omtrent den tydt die hy gedenkt met zynen optogt door te brengen, bekent. Vervolgens begeeft hy zich op weg en zingt zynen *Lykzang*. Dit Gezang is vol uitdrukkingen van de allergrootste woede. Het

Optogt hoedanig die geschied.

minst bestaat in een overgeeving zyns lichaams aan 't Oorlogslot; hy vervolgt dus, zegt men, met zingen tot dat de onderneeming word uitgevoert, en hy vast alle dagen tot aan den avondt. In dien tydt heeft hy zyn aangezigt zwart gemaakt, 't welk door de Soldaaten wordt nagevolgdt, (a) op dat, zeggen zy, hunne Vyanden hen niet van vreeze verbleeken zien; en hy eet altoos alleen. 's Daags na hun vertrek rechten eenige Volkeren van *Canada* een plegtig Feest aan, om van den Grooten Geest een gelukkige wederkomst te verzoeken. Zie hier het voornaamste van de Beschryving van dit Feest, 't welk een Reiziger, die 'er ooggetuige van is geweest, en ook gelegenheit gehad heeft, om de Plegtigheden en Gewoonten deezer Volkeren in den grondt te kennen, ons dus verhaalt, „(b) 's daags „na het Vertrek der *Miamis* wordt 'er een „plegtig Feest gehouden, om van den Geest „een gelukkige wederkomst te verzoeken. „Zy rechten een Altaar op, waarop zy hunne Goden ten toon stellen. Dit waren Beerenvagten op de wyze van Afgoden toegetaakelt, waar van zy de hoofden met een „soort van groene aarde bestreeken hadden. „Naar maate nu dat *de aandagtigste* achter „elkander *voor by deeze Godheden gingen*, „boogen zy hunne knien naar gewoonte... „De Gochelaars, *en al dit slag van Volk*, „hielden in hunne handen hunne Gochel-„tassen en Zakjes met Geneesmiddelen; zy „wierpen, zeidenze, het lot over de geenen die men wilde doen sterven, *en men zag* „*alsdan, dat 'er zich eenige hielden of zy* „*dood ter aarde vielen*. Waarop deeze Gochelaars hen eenige kruyden op de lippen „leiden; en dus scheenen zy deeze dooden „weder opte wekken, schuddende hun geweldelyk heen en weder; daar na maakte men „veelerlei belachelyke en koddige figuuren, „men danste op 't geluyt van Kalabassen en „Trommels, *en men verdeelde zich in twee* „*hoopen; waar van de eene aanviel en de* „*andere zich verweerde*; hebbende deeze „Kampvechters geene andere Wapenen als „van Otters- en Slangenvellen. Deeze Vellen, zeiden zy, deeden den geenen, waarop „het lot viel, sterven; *maar in tegendeel* „*gaven ze het leven aan de Vrinden weder*. „*De Meester der Plegtigheden, geheel* „*staatig tusschen twee oude Mannen en Vrou-* „*wen treedende, gaat zelfs in Persoon het* „*uur van deeze Plegtigheit door het gan-* „*sche Dorp aanzeggen; leggende ondertus-* „*schen zyne handen op alle de geenen die hy* „*ontmoet, om hen te zeegenen; en die deeze* „*Zegening ontfangen, werpen zich ter* „*aarde, vastelyk geloovende, dat zy daar* „*door meer deel aan de gunst van den Grooten* „*Geest verwerven. Vervolgens ziet men* „*niet dan Heilige en Godtvrugtige Danssen,* „*en men hoort niet dan een groot gehuil van* „*honden, op hunne wyze de wreedheit van* „*'t Noodlot beklaagende, 't welk hun tot een* „*offer verstrekt, om den toorn van den Groo-* „*ten Geest te stillen, en den Zegen over het* „*Volk te verwerven. Eindelyk worden deeze* „*arme Beesten geofferd en gedood.* Daarna *doen* „*de Gochelaars hun best*, om die geenen die *in* „*schyn* gestorven zyn, *weder op te wekken*, „of om beter te zeggen, weder by hunne zinnen te doen komen; en *weder by zich zel-* „*ven gekomen zynde* danssen zy afzonderlyk, terwyl de andere op hunne beurt mede „voor dooden speelen. Mannen, Vrouwen, Dochters, Zoonen, alle storven zy „en wierden ook weder opgewekt"..... *De Gochelaars zelfs storven en wierden gelyk de andere weder opgewekt. Op deeze verrukkingen volgden verscheidene mirakelen. Eenigen zwolgen stukken houts door van anderhalf voet lang, en andere weder Zwaane- en Aarendsschagten. Deeze storven insgelyks, en wierden door een Gochelaar weder opgewekt, waar na zy mede dansten, om de Goden te danken.* Deeze Plegtigheden duurden vyf geheele dagen zonder ophouden. Des Nachts begaf men zich onder dak, en des daags keerde men weder naar de algemeene Plaats van 't Dorp. En ten laatsten wierd deeze Godsdienstigheit door rykelyke geschenken, die het Volk den Gochelaars deed, geëindigt.

Hoe eenige Canadeezen een Feest aanrechten om van hunne Godtheit een gelukkigen uitslag te verwerven, en met welk een plechtigheit dit gaat verzelt.

De Krygslieden voeren hunne Wyven en Bywyven met zich. Wanneer zy nu den Vyandlyken Bodem naderen, zenden zy eenigen van hun ter ontdekking uit, om voor te komen, dat het gansche Leger niet overvallen worde. Wanneer zy nu hunne aanslaagen uitgevoert en geëindigt hebben, gemeenlyk in listige aanvallen en hinderlaa-

Hoe men de Vrouwen der Soldaaten mede voert.

(a) *Hennepin* Voiage en Païs &c.
(b) *La Potterie Hist: de l'Amerique Sept:*

gen bestaande, voeren zy het hoofdhair der gesneuvelden met zich, en verrigten te gelyk over dezelve iets, 't geene zy het *rouw geschrey* noemen. Zelfs waarschouwen zy den Vyanden, (doch al vliedende), dat zy hunne dooden begraaven, geloovende het een pligt der menschen te zyn, zonder uytstel de dooden de eere van de begraafenisse te vergunnen. Dit is het geene by de *Ilinoisen* en andere Volkeren van *Canada* en ten opzigte der *Iroquееsen*, volgens *la Hontan* in gebruik is.

Hun gedrag na de verrichting van den Krygstogt, en hoe zy de Gevangenen onder hun verdeelen.

Alle deeze Volkeren verdeelen onder hunne huysgezinnen de Gevangenen die zy bekomen hebben; maar het merkwaardigste is, dat deeze Gevangenen, die zy in 't openbaar ten toon stellen, met eene roede van zeven of agt voeten lang in de handt, en versiert met witte vederbossen, niet ophouden van gestadig te zingen, terwyl men hun lot beslist, onaangezien de beledigingen, die zy van hunne Vyanden te wagten hebben; zie hier van breeder de Beschryving die 'er *P. Hennepin* van geeft, en 't geen wy 'er in het volgende Hoofdtstuk van zullen zeggen.

Hunne gewoonte na den Krygsweder-komst van den

(a) Zoodra men van de Veldtogt wedergekeerd is, komt een ieder by de voornaamste Hoofden zyn Hof maaken. De jonge Krygslieden danssen den *Calumet* zoodra het nacht geworden is, en men zich geleegert heeft. De Hopman die zy deeze eer bewyzen, zendt hen een Krygsknecht uyt zyn geslacht, om hen den een voor en den ander na uit zynen Krygs *Calumet* tabak te laaten rooken. Wy noemen dit een eerbewyzing of hulde, doch het kan mede wel zyn dat het een gebruik van smeeking is. „ Deeze plegtigheden wierden dagelyks, volgens zeggen van *Hennepin*, door de geenen geeindigt, die Bloedverwanten in den Oorlog verlooren hadden. Deeze namen verscheidene Pylen in de handt, die zy kruyslings met de punt aan hunne Oversten aanbooden, bitterlyk weenende.

Calumet te danssen.

Het Opperhoofdt houdt geduurende den Oorlog een soort van open-tafel, alwaar zich de voornaamste van dien Landaart vinden laaten. Na de maaltydt word 'er gedanst; en terwyl een gedeelte der Vergadering danst, hoort men te gelyk het gezugt en geschrey der geenen die hunne vrinden en nabestaanden in den strydt verlooren hebben. Deeze Plegtigheit, die in 't eerst een Vreugdebedryf schynt te zyn, wordt op 't laast een vreemde vermenging van droefheit, blyschap, en wreedheit. Deeze Volkeren paaren zodanige gemoedsdriften welgevoeglyk, die wy zouden oordeelen dat met geen mogelykheit konnen gepaart gaan.

en welke plechtigheit vervolgens word uitgevoert.

IX. HOOFDTSTUK.

Hoedanig deeze AMERIKAANSCHE VOLKEREN *hunne* KRYGSGEVANGENEN *handelen.*

Zeldzaam gedrag der Amerikanen op hunne wederkomst gehouden.

Zoodra een Gevangene gebonden is, zingt hy zynen *Lykzang*, (b) als weetende dat zyn leven nu als aan een zyden draadt hangt. De Veldtogt, of om beter te zeggen, de strooperyen geëindigt zynde, keeren deeze Amerikanen weder naar hun Dorp. In 't naderen geeven ze zoo veel uitschreeuwingen als zy Mannen verlooren hebben, en wanneer zy weder te rug gekomen zyn, herhaalen ze het *Rouw geschrey* zoo meenigmaal als het getal hunner verslagen Vyanden bedraagt. Terwyl naderen de jongelingen van twaalf tot vyftien jaaren, staande in ryen en gelederen, gewapent met stokken, om de Gevangenen te slaan; welke slagen vermenigvuldigd worden, zoodra de Krygslieden hunne intreede hebben gedaan, en men het Hoofdhair der Vyanden te voorschyn ziet komen, die als Standaarden of liever als Zegeteekenen van Heldendaaden deezer Krygslieden verstrekken. Des anderendaags wordt den Raadt vergadert om deeze ongelukkigen te verdeelen; en gemeenlyk worden ze aan de Vrouwen die hunne Mannen, en aan de Dochters die hunne Vaders verlooren hebben, gegeeven.

(c) Deeze uitdeeling geschied zynde, verkrygen die geenen die de Meesteressen deezer Gevangenen geworden zyn, het recht van leven en Doodt, over hunne persoonen. Men draagt zorge om hen wel te voeden, en zy krygen zelfs het beste (d) van 't geen 'er op

Hoe zy de Gevangenen aan de Vrouwen der gesneu-

(a) *Hennepin nouvelle decouverte.*

(b) Dit Gezang behelsde het volgende: Ik ben dapper en onversaagt; ik vreeze geenzins de doodt; ik ben een Krygsman die de verschrikkelykste straffen veragt. Die dezelve vreezen, zyn lafhartige en bloodaarts. Zy zyn slimmer als Wyven. Het leven is niets voor de Kloekmoedigen... Dat de wanhoop en woede myne Vyanden overstelpen! Dat ik hen verslinde! Dat ik hun bloedt drinke! enz. Dit Gezang hebben wy uyt den mondt van iemant, te Nieuw Jork gebooren.

(c) *La Poterie ubi supra.*

(d) *La Poterie.* Hennepin dans *sa Nouvelle Decouverte.*

velden over-geeven, op gedist wordt, op dat zy te kragtiger worden om de Doodt met des te meer kloekmoedigheit uit te ftaan.

en hoe zy met deeze Gevangenen handelen.

Wy hebben gezegt dat de Doodt deezer Gevangenen een foort van Offerhande is, 't welk blykt by de uytfpraak hunner verwyzing. (a) Indien zy, aan wien een Gevangene te beurt gevallen is, begeert dat hy fterven zal, zegt zy tegen hem dat haaren Vader, Broeder of haaren Man een Slaaf van nooden heeft om hem in het landt der Dooden te dienen, en dat hy derhalven aanftondts moet vertrekken om dien poft waar te nemen. Een zeker Ooggetuyge, die ons de voorgemelde *Lykzang* medegedeelt heeft, voegt 'er by; dat zy dikwils tegen den ter dood verweezen Slaaf, zeggen: *Uwe Doodt moet de ziel des geenen bevredigen die gy gedood hebt.* De *Iroqueezen* verfieren deezen Gevangen ten vuure veroordeeld, met het koftelykfte 't geen zy hebben. En na dat zy hem lang genoeg als gezegd is, gemeft hebben, geleiden zy hem naar de Straf-Paal met kraale fnoeren van 't hoofdt tot de voeten omhangen.

Hoe wreed de Slaaven onder hun gehandelt worden

Het Vonnis geveldt zynde, wordt de Slaaf aan den paal vaft gebonden, en zyn gansche lichaam met yzere werktuigen gebrandt, terwyl hy den Lykzang zingt. De kloekmoedigheit van dien elendigen is, geduurende dit branden, aanmerkenswaardig; men ziet hem geen traanen ftorten, ook zoude men hem zyne zwakheit verwyten, indien hy weende. Hy toont zelfs in 't midden deezer quelling, een verwonderenswaardige geruftheit, fpottende met zyne beulen, hun verwytende dat zy geen kennis hebben, om de menfchen te branden. (b) Na zoo veele en menigmaal herhaalde pynigingen, ftroopt men hem het hoofdhair te gelyk met de huydt af, laatende het zelve over de fchouderen des lyders hangen, waar op men terftont een pot vol gloeijend heet zandt op zyn hoofdt uitftort, om het bloedt te ftempen. Vervolgens ontbindt men hem van den paal, 't welk zy, het leven aan den Gevangen te fchenken, noemen, en men geleid hem, geduurig met fteenen op hem werpende, derwaarts alwaar de Zon ondergaat: want deezen Landaart ftelt de verblyfplaats der zielen in 't Weften, gelyk wy reeds gezegd hebben. Alsdan kerft en fnydt men hem, nog in 't leven zynde over zyn gansche lichaam; en zoodra hy den geeft gegeeven heeft, loopt een ieder den ganfchen nacht rinkelrooien, flaande gins en herwaarts met ftokken; om op deeze wyze, zeggen zy, de ziel deezer Gevangenen weg te jaagen, die zich wel ergens mogte verborgen hebben, om wraak te neemen over de quellingen, en verontwaardiging haar lichaam aangedaan. Eenige dagen na deeze te rechtftelling, bereidt men een plegtelyk Feeft en deftige Maaltydt, waar op men goede cier maakt. Danffen en Gezangen ontbreeken 'er ganfchelyk niet: maar het voornaamfte van dit Feeft is, de uytdeeling van het Hoofdhair, 't welk zy den Gevangenen, en die in 't gevecht gefneuvelt zyn, afgeftroopt hebben; aan welk hair de Krygslieden een fnoer kraalen vaft maaken, verbeeldende het lichaam van den geenen, die gedoodt is.

Vreemt gedrag na deeze mishan- deling en hoedanig.

Hoe zy een Gevangen Slaaf somtyds vrygeeven, en plechtelyk in hunne gemeenschap word ingelyft.

Het gebeurt ook dikwils, dat zy, aan wie men eenen Gevangen tot Slaaf gegeeven heeft, met medelyden aangedaan wordt, den Slaaf het leven fchenkt, hem uit de Slaverny trekt, en zich met hem door een bandt van liefde vereenigt. Hoedanig het beweegmiddel ook zy, dat haar daar toe beweegt, zoo is het noodig, dat hy weder plegtelyk in den ftaat van Vryheit herfteld worde, daar hy door het lot des Oorlogs uyt vervallen was. Men neemt hen dan weder aan, en tot dien einde geleidt men hem naar den oever van 't water, om hem daar in te wafchen. De Vrouwen en Dogteren betreuren echter noch de doodt des geenen, in wiens plaats hy herfteld wordt: maar de Mannen zingen Oorlogsliederen, en bedekken zyn lichaam met een nieuw kleedt van Caftorsvellen; waarna hy vermaagfchapt wordt met de Familie van den geene, waar aan hy in den ftrydt te beurt gevallen is. Deeze Plegtigheit wordt mede *Baaring* genoemt. (c) Dezelve wordt geviert door een Feeft, waarin de Gevangen tot een Zoon, Broeder, Oom, Broeders Zoon, of Neef, volgens zyne Jaaren of hoedanigheit, wordt aangenomen.

Hier omtrent is ook aan te merken, dat de Oude Scythen insgelyks de huydt van 't hoofdt met het hair van hunne Vyanden afftroopten: byaldien men *Cœlius Rhodiginus* die het zelve verhaalt, gelooven mag.

Geene uitwisseling van Gevangenen

Wy zullen dit Hoofdftuk eindigen met een gewoonte, die veel tot vermeerdering der Dapperheit van dit Volk moet toebrengen, namelyk dat zy geene uitwiffeling van hunne

(a) *La Hontan.*

(b) *De Baron de la Hontan* zegt, dat de Gevangenen veel wreeder gehandelt worden, wanneer 'er bewyzen zyn, dat zy Vrouwen of Kinderen hebben gedood; doch indien zy bewyzen konnen alleenlyk Manspersoonen om 't leven te hebben gebragt, worden ze flegts met pylen of fchietgeweer omgebragt.

(c) *Hennepin, Voiage en un Pais plus grand que l'Europe.*

onder hen in gebruik.

hunne Gevangenen doen; „zoodra zy gevangen genomen worden, zegt *la Hontan*, „worden zy van hunne Vrinden voor doodt „gehouden, zoo wel als van hun eigen „Natie, ten zy zy zoo zwaar gewond „zyn geweest ..... dat zy zich zelven „het leven niet hebben konnen beneemen: in zulk een geval worden zy wederkeerende ontfangen, *indien zy zich uyt de handen der Vyanden weeten te ontslaan*; in „plaats van dat zoo de eersten wederkeerden, „zy van niemand zouden gekend worden, „zelfs niet van hunne Bloedverwanten, en niemant zoude hen waarlyk willen aanneemen.

X. HOOFDTSTUK.

Van de BYGELOOVIGE PLEGTIGHEDEN *deezer* AMERIKAANSCHE VOLKEREN, *eer zy ter Jagt gaan*, *en van hunne* GELOFTEN.

Vooraf-gaande plechtigheit by hen in gebruik, eer de Iroqueezen op de Jagt gaan.

HENNEPIN (a) spreekende van de plegtigheden by de Iroqueezen, en de Volkeren van Missisipi in gebruik, zegt, dat de Oudsten deezer Volkeren, eer zy op de wilde Stieren-jagt gaan, vyf of zes hunner Jagers vooraf zenden, naar de plaatsen daar deeze Stiere-jagt gemeenlyk geschiedt. Deeze Jagers danssen 'er de *Calumet* met alzoo veel plegtigheit, als of zy zich onder hunne Bondgenooten bevonden; en wedergekeerd zynde, stelt men drie dagen agter een opentlyk eenige ketels met pluimen versiert ten toon. Geduurende deeze drie dagen gaat een Vrouw van aanzien, met de ketel op haaren rug in Omgang aan het hoofdt van een groot getal Jagers. Deezen hoop, volgt een oudt Man, die met een groote deftigheit op de wyze van een Vendel of Standert, een stuk linne, of iet diergelyks draagt, deeze Grysaart (volgens verhaal van *Hennepin*, in 't beschryven van een omgang, die hy zelfs heeft gezien),„ doet de „Jagers of Krygslieden drie of vier maal „stil houden, om de doodt der Stieren die „zy hoopen te dooden, bitterlyk te beweenen. Op den laatsten stilstandt zenden de „Oudsten van den hoop, twee der behendigste Jagers vooraf om de wilde Stieren „te ontdekken. Op hun wederkeeren luisteren zy hen wat in 't oor, eer zy de Jagt „op deeze Dieren beginnen. Vervolgens „steeken zy gedroogde Stieren-drek in de „Zon aan brandt, en steeken hunne *Calumets* met dit nieuwe vuur aan, om de Jagers die zy ter ondekking uitgezonden „hebben, te laaten rooken. Na deeze Plegtigheit trekken hondert Mannen ter eener, „en hondert andere ter andere zyde achter „de Bergen om, om de Stieren in te sluyten, enz."

Wanneer een Jongeling onder hen, voor de eerste maal ter Jagt zal gaan, moet by zich alvoorens tot een Godsvrugtig Vasten bereiden, en met zoo veel naaukeurigheit als ooit die geenen betoonen, als zy uit hunne kindsheit getreeden zynde, hunne beproeving zullen uitstaan, in 't omhelzen van eenige Godsdienstige oeffening, hoe die ook zyn mag. Dit Vasten duurt drie dagen. De Nieuweling moet zyn aangezigt met zwarte verwe beschilderen. Dit is een hulde die hy aan den Grooten Geest verplicht is te doen. Eindelyk kiest hy uit ieder soort van wilde Dieren een, 't welk hy denzelven Geest toewyt, en ook zo heilig geacht word dat 'er niemandt anders dan die Jager alleen zoude durven aanraaken, zelfs niet om zynen honger te verzadigen.

Hunne Geloften aan den Grooten Geest gedaan, hoe zy die onderhouden.

De Reisbeschryvingen maaken ons geen gewag van eenige *Geloften*, die by deeze Volkeren in een Godsdienstig gebruik zouden zyn. Het eenigste staaltje dat wy 'er van konnen bybrengen, is, (b) dat wanneer zy in nood zyn, en gebrek aan levensmiddelen lyden, aan den grooten Geest belooven een gedeelte van het eerste Dier dat zy dooden zullen, eer zy het ter zyner eere aan een der aanzienlykste van de Natie verdeelen, en dat men van dit beest niet eeten zal, voor dat deeze uytdeeling is geschied. „Het gebeurdt „wel, zegt de Schryver, hier aangehaalt, „dat zy somtyds dit Dier byna twee „Maanden bewaaren". Zoo lang wagtende na de komst van eenig Persoon van aanzien, om hem het *toegewyde Deel* te geeven; gebeurt het ondertusschen, dat het vleesch begint te bederven, zoo verbranden zy 't om 'er een offerhande mede te doen. Die geene nu die geen Geloften doen, om de gunst van den Grooten Geest te verzoeken, beveelen zich zelven ten minsten aan hunnen *Manitou*. Zy bieden hem driemaal den aangestoken Pypaan, en smeeken hem om genade, op dat hy hen wil verhooren, beveelende hem wyders hunne Personen en hunne Familien. Deeze Godsdienstigheit is met eenige treurige Gezangen vermengdt.

XI. HOOFDT-

(a) *Voiage en un Pais plus grand que l'Europe dans le V. Tom. du Recueil de Voiages au Nord.*
(b) *La Poterie ubi supra.*

XI. HOOFDTSTUK.

Van de Geslacht-Wapens *en* Zinnebeelden *der* Amerikanen.

Welk een gebruik de Amerikanen van de Wapenkunde maaken.

Wy gelooven niet dat de Lezer groote gedagte hebben kan van de vernuftigheit deezer Amerikanen in 't ftuk der Wapenfchildkunde: maar dewyl het de Baron *de la Hontan* behaagt, deeze benaaming aan zekere ruuwe tekens en figuuren te geeven, die deeze Volkeren op de boomen als gedenktekens van hunne Overwinning fchilderen, en die mogelyk als hunne Godheden achten en eeren, zoo willen wy dezelve mede aldus noemen. Zie hier wat 'er van is. Wanneer een gedeelte van dien Landaart eenig voordeel op zyne Vyanden heeft behaalt, zoo hebben de Overwinnaars voor een Gewoonte in 't wederkeeren naar hun Landt, dat zy de boomen wel vyf of zes voeten hoog fchillen, of de baft aftrekken, alwaar zy zich onderweeg ophouden en uytruften; als mede, dat zy op deeze gefchilde boomen eenige ruuwe Beeldteniffe fchilderen, beftaande of in Zinnebeeldelyke en Beeldfpraakelyke figuuren van zodanig een aart en inborft die zy zich zelven toeëigenen, of wel die der Beelden hunner Befcherm-Goden. Deeze Beeldteniffe maaken zy van geftooten houtskoolen, met vet of oly gewreeven.

In zinnebeeldelyke figuuren beftaande.

Voorbeeldt hier van gegeeven.

Deeze Volkeren bedienen zich ook van Zinnebeelden om hunne gedachten uyt te drukken. De Baron *de la Hontan*, geeft 'er ons eenige voorbeelden van, te weeten: Het wapen van Vrankryk met een Byl en eenige tientallen boven 't zelve, betekent dat de Franfchen den Byl hebben opgeheeven, dat is den Oorlog verklaart, en tegen hen met zoo veele Krygslieden geftreeden hebben, als 'er Tientallen in dit Afbeeldzel worden gezien.

XII. HOOFDTSTUK.

Van de Jaarreekening *deezer* Volkeren *en van hunne* Dagteekeningen *ter geheugeniffe van eenige* Zaaken *van* Gewigt, *die zy behandelen.*

Hoe de Hurons en Canadeezen hunne Maand- en Jaarreekening houden, en met welk een vreemd gebruik dit gaat verzelt.

(a) Het jaar der *Hurons* en meer andere Volkeren van Canada en *Miffiffipi*, beftaat uit twaalf Synodique of volkoomen Maan-maanden, met dit onderfcheit dat zy ten einde van dertig Maanen een Maan als overtallig laaten tusfchenkomen, die zy de *verloore Maan* noemen. Alle deeze Maanmaanden hebben ieder haare eige benaaming naar haaren aart. Zy noemen de Maandt Maart de *Worm-Maan*, om dat in dien tydt deeze ondieren beginnen voor den dag te komen; de maandt April de *Plant-Maan*; de maandt May de *Zwaluw-Maan*, en zoo voorts, met alle de andere. De Nederlanders zelfs hebben de gewoonte van in hunne taal de maanden aldus te noemen; als de maandt Maart noemen zy de *Snoeymaandt*; de maandt April *Grasmaandt*; enz: Wy moeten hier iets van de *verloore Maan* deezer Volkeren zeggen. (b) Onderftelt eens dat de maant Maart de dertigfte maan-maandt van dien Landtaart zy, en aldus de *Revolutie* van dertig Maanden voleindigt, zoo zal 'er tusfchen Maart en April een *verlooren Maan* voorkomen, volgens welke men de maandt April voor de eerfte der *Synodique Revolutie* van dertig maanden zal beginnen te tellen. Dit is de eenigfte uitlegging die het verhaal van den Baron ophelderen kan. In plaats van Weeken, daar men aldaar geheel niet van weet, tellen zy van den eerften dag tot op den zes en twintigften van hunne Maan-maanden, zynde juift de lengte van tydt, tusfchen het oogenblik, wanneer de Maan het allereerft haaren wasdom in den Avondftondt vertoont (aldus drukt zich de Baron uit) tot dat zy byna des Morgens onzigtbaar word. Dit noemen zy de Maandt van Verligting; „by voorbeeldt, zegt de Baron, een Amerikaan zal zeggen, ik vertrok den eerften „van *Steur*-maandt ('t welk de maandt Augustus

(a) De Baron *de la Hontan.*
(b) *La Hontan ubi supra.*

„ gustus is) en ik keerde weder den 29sten. „ van de *Maandt van 't Indisch kooren*, „ zynde die van September; en den volgen- „ den dag, zynde den laatsten, rutste ik. „ Maar dewyl 'er nu nog drie en een halven „ dag lang, een *doode Maan* is (gelyk zy „ zeggen) vermits men geduurende dien tydt „ dezelve niet zien kan, zoo geeven zy dee- „ ze dagen den naam van *naakte Dagen*. Hoe moeyelyk en duyster deeze reekening moet zyn, is genoegzaam te begrypen. Zy verdeelen ook hunne verbeelde Dagen en Nachten, by quartieren, halfquartieren, de helft, drie quart, op- en ondergang van de Zon, en Morgen-en Avondstonden: maar zal men zeggen, deeze telling kan niet naaukeurig zyn, wanneer somtyds de Zon of Maan op hunnen Horizont niet schynt. Waar op de Baron *de la Hontan* antwoordt: dat een langduurige ondervinding en eene naaukeurige oplettendheit, die by afgetrokkene menschen als wy zyn, zelden gevonden word, oorzaak is dat zy het uur van den Dag en den Nagt naaukeurig weeten te onderscheiden, al schoon de lucht betrokken en duyster is.

Vreemdt gebruik van snoeren om hoofd- zaakelyke dingen uit te voeren en te verhandelen.

Zy bedienen zig dan, als gezegt is, van Zinnebeelden om hunne gedachten uyt te drukken: maar wanneer zy eenige hoofdtzaaken verhandelen, bedienen zy zich van snoertjes, (a) als van kraaltjes, van schelphoorntjes, langwerpig gesneden, zoo wel zwarte als witte, en zodanig aangeregen en geschikt dat dezelve eenige aangenaame figuurtjes verbeelden. Deeze snoertjes * zyn twee voet lang, en drie a vier duymen breedt. Zodanige verstreken, voor hen dikwils in plaats van Geschrift, in sommige t'samenhandelingen, of in het eyndigen van een Proces, enz. De Krygslieden maaken 'er Armringen van, en Gordels die zy over witte hemden aandoen. De Lezer zal het gebruik deezer Snoeren beter begrypen, wanneer hy in de Reisbeschryvingen de Vredehandelingen der Franschen of Engelschen met de Amerikanen naziet.

Verklaaring van dit gebruik gegeven.

Al wat wy 'er van zeggen konnen is, dat ieder Snoer een stuk van de Onderhandeling behelsdt; of eenige merkwaardige omstandigheyt: als by voorbeeldt; wanneer men met eenige Vyandlyke Natie staat te handelen, of indien men aan een Bondgenoot eenige zaaken wil mededeelen, zoo zal men hem zoo veele Snoeren of Halsbanden zenden, als men verscheidene zaaken te verhandelen heeft. De eene zal somtyds een Raadgeeving behelzen; de andere een plegtigheyt van Rouw-beklag; ook wel een verzoeninge; of betuiging van eenig voorneemen goed te keuren; of deel te neemen in eenige onderneeming enz:

XIII. HOOFDTSTUK.

Van den Godsdienst *der* Volkeren *van* Cibola, *van* Nieuw-Albion, Nieuw-Mexico, California enz.

Het bestier en regeering van 't Landschap *Cibola* aangemerkt,

By aldien men geloof aan het verhaal van den Monnik *Markus de Nisa* mag slaan, door *Antonio de Mendosa*, Onderkoning van Mexico, nevens eenige andere Spanjaarden uytgezonden ter ontdekking der Noordlyke Kusten van Amerika, aan de Zuydzee gelegen, zoo is *Zuny* of *Cibola* een welgeregelden Staat die men naauwlyks voor de wooning en 't verblyf van eenig woest Volk zoude aanzien. De menschen woonen aldaar in Steden, alwaar men huyzen van steen ziet; dezelve leven onder een manier van Regeering, waarin men bespeurt dat zy niet geheel onbewust zyn van het geen de Staatkunde kan doen bestaan; maar dit alles belet niet, dat het weinige dat men van den Godsdienst onder hen heeft bespeurt, niet buyten gewoon vreemd zy, zoo het waar is, 't geen *Francisco Vasques* verhaalt, dat het Volk van *Cibola* niets aanbidt als het Water, omdat, zeggen zy, „ het Kooren en ander Voedsel door 't Water „ groeyen moet, 't welk blykt dat het zel- „ ve het eenigste onderhoud onzes le- „ vens is.

en welk een Godsdienst onder hun gevonden word.

Zeldzaame ontmoeting van Francois Draak met een Cacique van Nieuw-Albion.

François Draak, een vermaard Engelsch Zeebouwer, ontdekte in de zestiende Eeuwe, *Nieuw Albion* in de Zuidzee op 38 of 40 Graaden Noorder breedte gelegen. Hy meende eenige teekenen van Godtsdienst onder de Inwooners deezer Kust bespeurt te hebben. Hy zag 'er Vrouwen die zich de wangen bekrabden, die weenden, en zich op verscheidene wyzen mishandelden, en dit alles quam hem als iets Godsdienstigs voor. Hy hadt de eer van den Koning of de *Cacique* des Landts, nevens zyn geheele Hof te begroeten. Hunnen Opschik en hun-

(a) *La Poterie ubi supra.*

* Zie het Afbeeldzel Pag. 67. in de eerste Verbeelding.

hunne fieraaden, beftaande in Vederen, Konynen Vellen, en de grond van verfcheidene verwen wonderlyk op het lichaam van den Koning en zyne Hovelingen geftreeken, waren niet bequaam om *Draak* in bekooring te brengen, ten wiens voordeele de Koning van *Nieuw Albion* zyne kroon wilde afleggen. Deeze Koning ftelde die op 't hoofdt des Engelsman, en hing hem om den hals de Koninglyke Keten, verzellende deeze plegtigheit met een Gezang; doch al wat hy deedt was vrugteloos. De Engelsman weigerde deeze Koninglyke waardigheit met alzoo veel edelmoedigheit als dezelve hem aangebooden wierdt. Nu zoude men mogelyk vraagen welke teekenen van Godsdienft men hier in konde vinden: maar dit laatenwe *Draak* zelf beantwoorden. Hy verhaalt ons dat deeze Landaart zich onder zyn volk vermengende, geftaadig weende, zuchtte, en met het aangezigt bekrabt, hun wilde offerhanden doen; maar dat de Engelfchen hun beft deeden om hen te doen begrypen, dat men zyne Godsdienftigheit alleen aan den waaren Godt moeft betoonen. Voor 't overige, zegt hy niet waarin deeze Godsdienftigheit van hun zoude hebben beftaan. Immers is 't zoo licht niet iets wezendlyks te bepaalen door eenige gevolgen, getrokken uit eenige gewoone teekenen die veeltyds bedriegelyk zyn.

Welk een Godtsdienft men onder de Volkeren van Nieuw Mexico befpeurt; Alles wat men van de Godsdienft der Volkeren van *Nieuw-Mexico* kan zeggen, is, dat zy Afgoden aanbidden. Wil men noch iets meer weeten? De Afgodifche Volkeren hebben onder hen openbaare Gebedeplaatfen om den Duivel te dienen; in deeze plaatfen offeren zy hem fpyze tot zyn onderhoudt. Zy wyen hem Kapellen en verhevene plaatfen toe: (a) De Duyvel komt 'er zich fomtyds verluftigen, en dikwils uitruften, wanneer hy genoodzaakt is van de eene Stadt naar de andere te reizen: men befpeurt hoe de Reizigers zich van een grooten omflag en moeite ontflaan, laatende den Duivel in alle de Denkbeelden voorkoomen, die de Afgodifche Volkeren zich van een Opperfte Weezen maaken. Dit is in 't ftuk van Godsdienft de grondflag hunner *verborgene hoedanigheden*. De Volkeren van de Provincie van *Los Quieres*, fchynen de Zon, Maan, en Starren te aanbidden. Dit vermoeden is gegrondt op 't geen men by hen heeft befpeurt, hoe verfcheidene tenten en hutten met deeze Hemelligten befchilderd zyn. In 't algemeen wordt 'er gezegt, dat deeze Volkeren een naauw verftand met den Duyvel houden.

Insgelyks onder die van California; en waarin die beftaat, door een voorval aangeweezen. *Ferdinand Alarchon* meenende befpeurt te hebben, dat de Californianen de Zon aanbaden, gebruykte, om hen te winnen, een lift of middel die ganfch niet Apoftolifch geleek: maar evenwel moeft hy trachten nieuwe Onderdaanen aan zynen Koning en Geloovigen aan de Kerk toe te brengen. Hy verklaarde hun dat de Zon hem gezonden hadt om hen tot Vrede en Eenigheit te vermaanen. Eenige der Indianen, twyffelende aan de waarheit der Zending: vroegen hierop, „Waarom heeft zy zoo lang ge„wagt met u te zenden? *Om dat ik nog te* „*jong was*, antwoordde hy hun. (Dit antwoordt was voldoenende genoeg voor een van dien Landaart.) Waarop het Volk befloot, hem te erkennen voor den Zoone der Zonne. Deeze gewaande Zons-Zoon, om nu eenige Geloovige te gewinnen, rechtte terftond een Kruis op, en geboodt zyne byhebbende Spanjaarden het zelve te aanbidden, om deeze Ongeloovige tot een Voorbeeldt te ftrekken. Vervolgens fchreef hy hun den tydt en wyze van Aanbidding voor; en hebbende gemerkt dat zy des morgens de opgaande Zon aanbaden, zeide hy, dat zy het Kruis ter zelver uure moeften aanbidden. Vader *Picolo* in zyn Gedenkfchrift aangaande California, (b) verhaalt, dat hy onder de Californianen geene wyze van Regeering, of Godsdienft, of Godsdienftige geregelde oeffening heeft konnen befpeuren. „Zy bidden de Maan aan, en fnyden hun „hoofdhair in het afgaan van de Maan af; „(zo ik 't wel heb) ter eere van hunne God„heden, en geeven het zelve aan hunne „Priefters die 'er zich in verfcheidene foor„ten van bygelovigheden van bedienen.

XIV. HOOFDTSTUK.

Van de Huwelyks Plechtigheden *en andere gewoonte der* Indianen *van* Nieuw-Mexico.

Huwelyks plechtigheden der Vol- De *Polygamie* (c) of Veelwyvery is onder deeze Volkeren in gebruik. Men zegt egter dat de Indianen van *Cibola* niet dan eene Vrouw trouwen. Die van *California*

laa-

(a) Zie *Purchas*. (b) Tom; 3. du *Recueil de Voiages de Nord*.
(c) Getrokkenuyt *Purchas*.

laaten niet toe dat hunne Dochters met Mansperſoonen verkeeren. Zy ſtraffen het Overſpel met de Doodt. De Weduwlyken ſtaat der Vrouwen duurt maar zes maande, na welken tydt het haar geoorlofdt is weder te trouwen.

keren van Cibola; waarin die beſtaan.

Schandelyk en vuil gedrag der Californianen aangeweezen.

De Californianen en hunne Nabuuren hebben onder hen Knegtjes, die genoodzaakt zyn in Meisjes kleederen te gaan. Deeze dienen hen tot den ſchandelyken handel van Sodomy. Het Huwelyk is hun volſtrekt verboden, en de ſchandelykheit dezer misdaadt, gaat zoo verre, dat byaldien een zodanigen misbruykten quam te ſterven, zyn Broeder verpligt is in deeze ontugtigheden zyne plaats te bekleeden. De onbeſchaamdheit, die wy zoo veel ons mogelyk is, en het onderwerp zulks toelaat, omzigtiglyk aanhaalen, is by deeze elendige Volkeren als een plicht, en tot belooning zoo leeven deeze misbruikten van de openbaare aalmoezen. De overige Indianen van 't Noordelyk Amerika, leeven in dezelve buitenſpoorigheit, en verbergen onder den naam van *Hermafrodieten*, de ſchandelykheit der geenen, die hen in deeze ontugtigheden ten dienſte ſtaan.

Vreemd bedryf

Wanneer de Indianen van *Cinaloa* iemant in hunne familie aanneemen, volgens de gewoonte onder de *Naduessanen* en andere Volkeren van het Noordlyk Amerika, zoo ſteekt men zulk eenen, dien men wil aanneemen, een houtje in de keel, 't welk hem alles wat hy in 't lichaam heeft met geweldt doet uitbraaken. Zynde dit by hun een ſoort van Wedergeboorte.

der Indianen van Cinaloa, en hoe.

Hoedanig zy hunne Zieken handelen.

(a) Wanneer een onder hen Ziek wordt, en in gevaar is van te zullen ſterven, graaft men ſpoedig een put, en zoodra als 'er den adem uit is, verbrandt men nevens hem, zyn Huys en alle zyne Goederen; de aſſche des Overledenen vervolgens begraaven zynde, ſtrooit men op het Graf een zeker poeder, waarvan die geenen, die zyne gedagtenis eeren, een zeer ſterken drank maaken, en zy tot dat zy dronken worden, drinken. De Californianen hebben mede de Gewoonte van hunne Lyken te verbranden, en nevens dezelve alles wat hun heeft toebehoord. Indien men nu geene andere bewyzen had als alleen deeze vreemde gewoonte; zoude men daar uit genoegſaam konnen beſluiten, dat deeze Volkeren van de onſterflykheyt hunner Ziele overtuigt zyn.

XV. HOOFDTSTUK.

Van den GODSDIENST, *der* VIRGINIANEN.

Zeldzaam voorval tuſſchen den Ridder Berkley en een Virginiaanſch Vorſt voorgevallen, aangeweezen.

Wy zullen deeze Beſchryving beginnen met een Hiſtoriſch verhaal, ſtrekkende tot beveſtiging van de Grootmoedigheit der Volkeren, die men gemeenlyk Wilden noemt. (b) *Oppechancanouch*, Virginiaanſch Keizer, het ongeluk getroffen hebbende van in de handen der Engelſche te vallen, wilde de Ridder *Berkley*, Landvoogdt van de Engelſche Volkplanting, deezen Keizer aan ieder een in 't openbaar laaten zien. Deeze Prins, wiens oogleden door den ouderdom zoo loom geworden waren, dat hy dezelve niet konde openen zonder hulp van een zyner Onderdanen, ganſch onverwagt een groot gewoel van menſchen rondom zich verneemende, liet zich aanſtonds de oogen openen. Op het gezigt van zoo een menigte volks wierdt hy toornig. Hy vroeg ganſch verbolgen naar den Landvoogdt om hem te ſpreeken, en verweet hem ſcherpelyk de onmanierlykheit, waarmede men hem handelde, zeggende met verontwaardiging tot hem: „Indien het lot u in myne „handen hadt doen vallen, zoude ik nooit „die lafhartigheit gehadt hebben, van u „voor de beſpotting van myn Volk bloot te „ſtellen". Deeze omſtandigheit wordt alleenlyk door ons aangehaald, om dat dit ſtrekken kan, om de Indianen van Amerika ten opzichte van verſcheydene groove en kinderagtige Denkbeelden, die verſcheiden Reizigers hun toeſchryven, niet alleen aangaande de Godsdienſt, maar ook zelfs de allergemeenſte kennelykheden der welbetaamelykheit, te verdedigen.

Waarin de Godsdienſt der Virginianen beſtaat, doch duiſter na te ſpeuren is.

(c) Zie hier wat een Schryver in Virginië gebooren, aangaande den Godsdienſt der Virginiaanſche Volkeren, geſchreeven heeft: „Deeze Indianen, zegt hy, merken als een „Heiligſchendery aan, de gronden van hunnen Godsdienſt te openbaaren". Waaruit men wel beſluiten kan, dat indien hunne Nabuuren van het zelve gevoelen zyn, dat het ook niet te verwonderen is, dat men zoo qualyk de verſcheidene verhaalen, die ons van deeze Geweſten gegeeven worden, kan overeenbren-

(a) Dit is uyt *Purchas* getrokken.
(b) *Histoire de Virginie* &c. *Edit*: *de* 1706.
(c) *Histoire de la Virginie* &c.

brengen. Daar van daan komt het ook, dat de eene Reiziger het Verhaal van een vorige om verre werpt. Het is gemaklyk te zien, dat zy dikwils aan eene en dezelfde Natie verscheidene tegenstrydige en altoos verwarde denkbeelden toe schryven, om dat zy niet ingedrongen zyn geweest tot de regte kennissen der zaaken, en dat zy zoo maar iets ter loops en zonder onderzoek hebben aangehoort: Egter indien men zodanige gehoor verleenen wil, zullen zy stoutelyk dryven, dat zy niets zeggen, zonder daar van zeer wel onderregt te zyn. „Ten dien tyde (vervolgt den Schryver, door ons aangehaald) vielen wy op den *Quioccosan* of „Tempel der Indianen aan op het uur, dat elk „een zich op een bestemde plaats begeeven „hadt om raad te plegen over de bepaaling der „Landschappen, die hun door de Engelsche „gegeeven waaren; verblydt zynde van zoo „eene goede gelegenheit gevonden te hebben, zoo beslooten wy 'er ons van te bedienen ..... Na dat wy dan twaalf of „veertien houte paalen, daar deezen Tempel mede afgeschut was, weggenomen „hadden, traden wy in den zelven, en bespeurden in 't eerst niet dan de bloote muuren en een haartstede, die in de midden „stond. Dit Huis.... was agtien voeten breedt, „en dertig voeten lang, en hadt een opening in „'t midden van't dak, om den rook te doen uitgaan. De Poort van dezen Tempel stondt aan „'t een einde. Van buiten rondom het gebouw „stonden steenen Pylasters, waar van de bovenste einden beschilderd waren, en verbeeldden menschen gezigten in verheeven „snywerk. Wy zagen geen venster aan den „ganschen Tempel, noch eenige plaats waar „door eenig licht konde in komen, als alleen „de deur en het rook gaat. Wyders bespeurden wy aan de eene zyde tegen over „de deur, een afscheiding geheel uit dichte matten bestaande, bevattende omtrent „een ruymte van tien voeten lang, en alwaar „men ook geen het minste licht in zag. Wy „waren in 't eerst beschroomt, om ons in die „duysternissen te begeeven: doch eindelyk „traden wy 'er in.... en vonden omtrent in „'t midden van deeze afschutting eenige staken, op welkers topeinde groote planken lagen. Wy trokken 'er drie opgerolde en genaaide matten uit... in een van „dezelve laagen eenige gebeenten, in de andere een Indiaansche Kortelas of houwer, die „de Virginianen *Tomahawk* noemen. Men had „aan 't een einde van deezen *Tomahawk* den „baart van een Kalkoenschen Haan rood geverft, vast gemaakt, en de twee langste „pennen van zyne vleugelen aan 't einde afhangende, en vastgebonden met een snoer „van vyf of zes duim. In de derde deezer matten zag men eenige konstige stukken van Ingelegt Werk, 't welk wy voor „hunnen Afgod aanzagen. Dezelve bestonden eygentlyk in een verbeelding van drie „en een halve voet lang, waar in boven aan „eene insnyding was, om 'er het hoofdt in „te leggen, en eenige halve kringen omtrent het midden, en vier duim van de „kant af vast genageldt, dienende om de borst „en de buik van dit Standtbeeldt te verbeelden. Onder aan was een andere verbeelding „ruim de helft korter als de voorgaande, „die men 'er met kleine stukjes hout aan „vast maakte, welke wederzyds in een gevoegd zynde, zich omtrent 14. of 15. duimen van het lichaam af uitstrekten, en „diende, naar ons vermoeden, om de kromte der kniën te maaken, wanneer men dit „Beeldt t'samenstelde. Ook vonden wy in „in deeze Mat eenige stukken roode en witte „Katoenelywaaten, nevens eenige rollen „voor de armen, dyen en beenen gemaakt, „die tot aan de kniën boogen.

Een hunner Tempelen beschreeven.

Wat men in deezen Tempel beschouwde, en hoe vreemd men een Afgods-beeldt in den zelven toegestelt vond.

„Men zoude tans bezwaarlyk een deezer „Beelden konnen te zien krygen, om dat „de Indianen dezelve met zoo veel zorge „voor het ooge van 't Gemeen verbergen .... „Wy hadden de nieusgierigheit van de kleeding van dit Beeldt daar wy van spreeken, op de afgeteekende kringen het lichaam toe te stellen; insgelyks maakten wy 'er de armen en beenen aan, om 'er „ons een denkbeeldt van te verbeelden: „maar het hoofdt, en de pragtige armringen, waar mede men dit Beeldt gemeenlyk „versierde, waren 'er niet te zien of te „minsten wy kondenze niet vinden.... „Wanneer dit Beeldt met alle zyne Versierselen aangedaan is, moet het zelve zeer „ontzaglyk in die donkere plaats schynen, „alwaar geen licht kan in komen, als door „een der Matten van 't beschot, die men „opligt, 't welk echter geheel flaauw door „de deur en het rookgat des Tempels schynt. „Deeze duysternis strekt ook veel tot opwekking der Godsdienstigheit van dit „onwetende Volk: maar 't geen deeze bedriegery het meest bevestigt, is, dat 'er aan „de eene zyde de voornaamste der Toveraars alleen binnen gaat, en het Beeldt kan „beweegen, zonder dat het iemant merkt; „en dat 'er aan de andere zyde zich een Priester aan 't Hoofdt van het Volk stelt, om „te beletten, dat het zyne nieusgierigheit „niet te verre uitstrekke: met bedreiging „van zich een bestraffing en den gramschap „van dien Afgod over den hals te haalen.

Hoe de Virginianen een

De Virginianen geeven deezen Afgod verscheidene benaamingen. Sommige noemen

hunner voor-naamste Afgoden naamen. men hem *Okèe*, andere *Quioccos*, of *Kiwasa*. Mogelyk moeten deeze benaamingen aangemerkt worden, als een soort van bynaamen die veranderen naar de werkingen die zy deeze Godheit toeschryven, of naar de verscheidene denkbeelden die zy 'er zich in hunne Godsdienstige bezigheden of gewoone redeneeringen van maaken. " Wyders, zegt onze Schryver, geloven zy " dat deezen Afgod geen eenig Weezen is, " en dat 'er verscheidene van dezelve Natuur. " behalven hunne Beschermgoden, zyn ". Zy geeven aan alle deeze onderscheidene Weezens of Afgodische Beelden den algemeenen naam van *Quioccos* of *Kiwasa*.

en alhier verbeeldt word. De Plaatsnyder heeft hier deezen Afgod *Kiwasa* niet in zynen Tempel verbeeldt * maar in 't open Veldt in een Hut van Matten gemaakt, en op een soort van Stoel of Autaar gezeten, die de Virginianen *Paworance* noemen. Deeze Volkeren wyen deeze Godheit Kapellen en Gebedenhuyzen toe, waarin men dikwils verscheidene verbeeldingen van dien Afgod ziet. Zelfs houden zy 'er in 't binnenste hunner huyzen, die zy als 't hun lust raadvraagen, en alle hunne zaaken mededeelen. Alsdan verstrekken zy hen tot Beschermgoden, en van hun achten zy, dat de Zegening op hun huisgezin afvloeiende is.

Hoe bedriegelyk hunne Priesters met dien Afgod omgaan, aangeweezen. Deeze Afgodische Volkeren verbeelden *Kiwasa* somtyds met een Tabakspyp in den mondt, en die waarlyk schynt te rooken, wanneer de pyp aangestoken is; maar fulks geschiedt door een Priester die zich agter het Beeldt verbergt; en alzoo behendiglyk den rook doet voortkomen. De duisterheit der plaatse laat niet toe, dat men dit bedrog merke, of dat het Volk zich bedrogen ziende, de eerbiedigheit, die het aan de Bestierders van hunnen Godsdienst schuldig is, verlieze. Op de zelve wyze hebben de Goden der Afgodische Volkeren van ons Waereldsdeel menigmaalen gezweet, gezugt en geweend.

Als ook, hoe men over verscheiden zaaken met hem raadpleegt, en het Volk zeldzaame dingen van hem wys-maakt. *Kiwasa* openbaart zich ook dikwils door Orakelen of door Gezigten: men raadpleegt hem over de Jagt, en zelfs over zaaken van minder aangelegenheit. Dewyl nu onder hun de eigenzinnigheit een uitwerking van een Godlyke invloeying is, zoo gebeurt het dat wanneer zy, by voorbeeldt, op een tydt dat zy ter Jagt gaan, zin krygen om te speelen, alsdan geeven zy zich aan 't Spel over, geloovende dat hun God hen zulks beveelt, en dat zelfs in de geringste voorwerpen hunne wil onmiddelyk van de zyne moet afhangen. Wanneer het noodzaakelyk is hem te laaten verschynen, begeeven zich vier Priesters naar den Tempel van dien Afgod, bezweerende hem door middel van eenige woorden het Volk onbekend. Alsdan vermomt zich *Kiwasa*, onder de gedaante van een schoon Manspersoon, aan de linker zyde van zyn hoofdt met een lok hair versiert, die hem tot op de hielen hangt. In dien staat in de lucht verschynende, neemt hy terstondt zyn weg naar den Tempel, alwaar hy in 't eerst met zeer veel gedruis heen en weer wandelt, doch kort daar na in stilte geraakt zynde, laat hy agt Priesters by zich komen. De Vergadering by een zynde, verklaart hy aan dezelve zynen wil, waar na hy zynen weg weder naar den Hemel neemt.

Welk een eerbied de Virginianen de Zon bewyzen. De Virginianen eeren mede de Zon. Zoodra het lumieren van den dag begint, begeeven zich de Godsvrugtigsten van beider Sexen, nugteren zynde, naar een lopend water om zich te wasschen. Deeze afwassching duurt tot dat de Zon te voorschyn komt, en zelfs zyn de kinderen van tien jaaren genoodzaakt dit Godsdienstig bedryf by te woonen. De Zon boven de kimmen gekomen zynde, offert men haar Tabak. De Godheit die men naast den Afgod *Kiwasa* eert, is een ander voorwerp van aanbidding der Volkeren van Virginië. Deeze is 't die de winden en tyden bestiert. Al het geen waar mede dit beeldt versiert en aangedaan is, heeft zyne Zinnebeeldelyke beteekenis.

Hoe en waar mede dien Landaart hunne Goden offert. De Afgodendienaars spaaren geen Offerhanden of Slagtofferen voor hunne Goden; en het allergeringste voorwerp van vrees, verschaft hun oorzaak om (a) Vet of Tabak te doen rooken, ter eere van die Godheden die zy gelooven gereed te staan om hen te overvallen. (b) „ Indien zy een " reistogt onderneemen willen, branden zy " tabak *om den bystand der Zonne te verwerven* --- Indien zy over een meir ofte ri" vier trekken, werpen zy 'er Tabak in, " of zelfs wel 't geen hun het dierbaarste is, " om van den Geest, die zy gelooven over " deeze plaatsen te gebieden, een gelukkige " overtogt te verwerven. Waarna zy van „ de

(a) De Virginianen bedienen 'er zich van in plaats van wierook.
(b) *Histoire de la Virginie.*

* Zie dit nevensgevoegde Afbeeldzel, waarvan het bovendeel *der* VIRGINIANEN AFGOD KIWASA *verbeeldt*; en 't onderdeel een *anderen* AFGODT *der* VIRGINIANEN *de* GOD *der* WINDEN geheeten.

KIWASA IDOLE des VIRGINIENS .

Le DIEU des VENTS , autre Idole des VIRGINIENS .

B. Picart sculp. dir. 1721 .

"de Jagt wederkeeren, insgelyks van den "Kryg of van eenige andere gewigtige on-"dernemingen, offeren zy een gedeelte van "hunnen geroofden buyt, de beste tabak, "eenige peltery, als ook eenige verf waar "mede zy zich bestryken, en het vet ne-"vens de beste stukken van het wilt, 't welk "zy gevangen hebben. " De Alouden hadden insgelyks by hun een deezer gewoontens in gebruik. Ook hebben deeze Afgodi-"sche Volkeren verscheidene *bespottelyke* "*Overleveringen* .... Omtrent de Water-"vallen der Riviere *James*, is een Rots, "alwaar zich verscheidene blyken der voet-"stappen van een Reus opdoen, omtrent vyf "voeten van elkander. Eenige Indianen "gelooven dat een hunner Goden op deezen "Berg gewandeld hebbende, aldaar de in-"drukselen van zyne voeten gelaaten heeft.

Zinnebeeldelyke Voorbeelden hoe onder de Virginianen in gebruik,

Wy hebben mede aangemerkt dat de Virginianen Zinnebeeldelyke figuure gebruyken. "Zy regten dikwils Pyramiden en steene py-"laaren op, die zy naar hun welgevallen "schilderen en versieren. Zy eigenen de-"zelve alle uitwendige teekenen van een "Godsdienstigheit toe; dog niet als aan den "Opperste God": maar als aan hunne Plaatshouders; om dat deeze dingen voor hun als Voorbeelden en Zinnebeelden van een Opperste Weezen zyn. Zy eeren deeze Godheit voor het zelve teeken, en in het teeken, zonder nochtans het teeken te eeren. Het is in den zelven zin dat zy ook onder hen eenige korfjes van steen gemaakt, bewaaren, die hun mede ongetwyffeld eenigen indruk van Godheit geeven; „ Zy offeren ook offer-"handen aan Rivieren en Fonteinen, om dat "haaren altyd-duurenden loop, een Zinne-"beeldt van de eeuwigheit Godts is.

en Altaren door hen opgerecht.

"Zy rechten Altaren overal op, alwaar "hen iets merkwaardigs overgekomen is .... "Doch daar is een byzonder Altaar, waar "voor zy voor alle andere hunne eerbewy-"zing doen. Eer de Engelschen in Virgi-"nie aanquaamen, stondt het groot Altaar "op een plaats door de Virginianen *Utta-"mussak* genoemt. Aldaar zag men den voor-"naamsten Tempel des gansche Landts; en "deeze plaats was gelykzaam den Bisschop-"pelyken Zetel der Priesteren. Men zag "'er ook drie zeer groote Huizen ieder van "zegtig voeten lang, geheel met Beelden "vervuld. Zy bewaarden in deeze Afgods-"huyzen ook de lighaamen hunner Konin-"gen, voor welke de Inboorlingen des Lands "een zoo grooten eerbied hadden, dat het "niemant als alleen aan Koningen en Priesters "geoorlofdt was om 'er in te gaan. Het "Volk quam 'er nooit in, en durfde zelfs "deeze Heiligdommen geenzins naderen, "dan met verlof der Vorsten.

Afgodshuizen van dien Landaart beschreeven,

Waarin een Altaar van Kristal gevonden, en welk een verborgenheit zy in 't zelve stellen.

Het Groot "Altaar was van Kristal, vier of vyf duimen "dik; op deezen Altaar offerde men op pleg-"tige Feestdagen. " En alzoo in 't Algemeen de menschen zich verbeelden dat al wat tot eenige verborgenheden dient, zekerlyk eenige teekenen van uitmuntendheit hebben moet, zoo moeten wy hier niet vergeeten te zeggen „ dat dit Kristal zoo doorschynend "was dat men door het zelve de zweetgaat-"jes in 't vel van een mensch konde zien. "Daarby was het zoo schrikkelyk zwaar, "dat men 't niet verder konnende vervoeren, "genoodzaakt was daar omtrent in den "grondt te delven, om het voor het oog der "Engelschen te verbergen. " Deeze ongemeene en wonderdadige zwaarte is ook niet, zonder voorbeeldt in de Godsdiensten onzer Waereldt. Wat heeft men niet al ongemakken en moeiten moeten uitstaan om de wederstreevigheit der Goden, der Halve-Goden, en andere Plaatshouders der Godheit te overwinnen, welkers Stantbeelden en Beelden niet van plaats wilden veranderen? Onder de buitengewoone voorregten, die Homerus zoo mildelyk aan zyne Goden toeëigent, heeft hy vooral hunne zwaarte niet vergeeten.

Hun bygeloof wegens een Vogeltje de naam van hun Altaar voeren-de, en hoe.

Wy hebben gezegt, dat de Virginianen hunne Altaren *Paworances* noemen. „ Wes-"halven zy mede ongemeen een klein Vo-"geltje achten, 't welk dit woordt geduurig "in zyn zang schynt te herhaalen ..... Zy "zeggen dat dit Vogeltje de ziel van een "hunner Prinssen is.... Zy voegen 'er by dat "een zeker Indiaan een deezer Vogeltjes ge-"dood hebbende, deeze zyne roekeloosheit "hem duur quam te staan; alzoo hy weinige "dagen daarna niet weder te voorschyn "quam, en men sedert niets meer van hem "heeft gehoord. . . Wanneer zy zich dik-"wils omtrent eene *Pawrance* op reis be-"vinden, zullen zy niet nalaaten hunne "Jongelingen die met hun reizen, te on-"derregten, aangaande den Oorspronk van "de zelve, by wat gelegenheit en in welken "tydt den zelven gebouwdt is, vermanen-"de hen wyders den Altaar alle schuldige "eerbied te bewyzen. Door zodanige mondelinge onderrechtingen is 't, dat de Overlevering der mirakelen van hunne Goden, zoo wel als de wonderen van hunnen Godsdienst, en de Leere die dezelve onderwyst, vereeuwigt word.

XVI. HOOFDTSTUK.

Van de GEVOELENS *der* VIRGINIANEN *aangaande de* GODHEIT, SCHEPPING *enz:*

Welk een gevoelen de Virginianen van Godt hebben, en hoe zy zyne hoedanigheden begrypen.

" De Virginianen, zegt ons de Schryver, die ons deeze uittrekfels aan de " handt geeft, erkennen een Weldoenden " Godt, die in den Hemel woondt, en " wiens gunftige invloeden zich op het " Aardryk uitftorten. Hy is eeuwig, vol- " maaktelyk gelukzalig, volkomentlyk vol- " maakt, volmaaktelyk geruft, en *'t welk* " *nog verder gaat*, hy is *volmaaktelyk on-* " *verfchillig*. Hy ftort zyne weldaaden " uit, over de menfchen, zonder verkiezing, " zonder onderfcheiding, en zonder zich " met hunne zaaken te bemoeyen; " ..... Hy laat hen geheellyk aan hunnen vryen wil over, terwyl hy in een geduurigen ftaat van onnozelheit blyft, waar uit de Godsdienftige oeffening die men hem bewyft, niet bequaam is hem te trekken. Het is dan onnodig hem aan te roepen, en ergens om te bidden, dewyl 'er niets bequaam is om hem te konnen beweegen. Dit is waarlyk een Grondftelling zeer quaalyk te famen gevoegt, en mogelyk ook zeer quaalyk bygebragt, door den geenen die van den Godsdienft deezer Volkeren gefchreeven hebben. Wy hebben gezegdt, (a) handelende van den Af-God *Kiwafa*, dat de Virginianen zich verbeelden onmiddelyk van hem eene inftorting te ontfangen, van alles wat zy denken; waaruit volgt, dat hy op hunnen wille werkt, en bygevolg dat hy zich altoos met de bezigheden der menfchen bemoeit. Wat 'er van zy, zy ziende dat ze niets te vreezen hebben wegens de zwakke en onnozele goedheit van hunnen God, zoo trachten zy in hunne belangen een Weezen in te wikkelen, ongelyk veel werkzaamer dan hy. Men kan niet wel zeggen, of zy den zelven hem onderdanig, gelyk, of voor zyn Plaatshouder agten, of dat hy het zelf is dien zy *Okée* of *Kiwafa* noemen; altoos het is gewis „ dat „ zy deeze quaade Geeft met zeer veel yver „ dienen, 't welk ten naaften by overeen- „ komt met de Godsdienftigheit, die de Vol- „ keren van Miffiflipi en van Canada aan den „ quaaden Geeft bewyzen. hy is 't, zeg- „ gen de Virginianen, die zich met de zaa- „ ken der Waereldt bemoeit; hy bezoekt „ ons; Hy ontroert de lucht en verwekt tem- „ peeften enz: En wy bevredigen hem ook „ door onze Offerhanden. "

Hoe eenige Schryvers in dit ftuk hebben misgetaft.

Hoemen acht dat ze aan een quaaden Geeft eerbewyzing doen, en waarom.

Hun gevoelen wegens de Schepping der Waereldt aangemerkt.

(b) Eenige andere Volkeren van Virginië gelooven, dat Godt, die zy ftellen eeuwig te zyn, befllooten hebbende de Waereldt te fcheppen, in den beginne eerft een rang van mindere Goden voortbragt, die hy in 't vervolg ftelde om het Heelal te beftieren, hebbende zich eerft van hunnen byftandt in 't fcheppen bedient. Daarna fchepte hy de Zon, Maan en Sterren; zynde deeze weder van een minder rang als de andere Goden. Het eerfte dat door deeze Goden gefchapen wierd, was het Water: uit het zelven deeden zy alle de fchepfelen zoo zigtbaare als onzigtbaare voortkomen. De Vrouw wierdt door hen eer dan de Man gefchapen, welke Vrouwe door een deezer Goden, Scheppers van 't Heelal, bezwangert geworden zynde, de Man ter Waereldt bragt. En dus vind men den Oorfprong des Menfchelyke Geflagts.

XVII. HOOFDTSTUK.

Van hunne PRIESTERS *en* WAARZEGGERS, *en van hunne* GEESTELYKE KASTYDING *en* TUGT.

Geftalte en toeftel der Virginiaanfche Priefters befchreeven;

Om aan den Lezer een klaarder denkbeeldt van hunne Priefters en Waarzeggers te geeven, vind men in de nevensgaande Afbeelding hunne geftalte verbeeldt. * „ Het (c) kleedt des Priefters is een foort „ van een Vrouwe Rok met plooyen, die zy

(a) Men leeft by Purchas dat zy den Duivel aanbidden onder den naam van *Okée* of *Kiwafa*.
(b) Mede uit Purchas getrokken.
(c) *Hiftoire de la Virginie*.

* De eerfte verbeelding van 't bovendeel vertoont *een* VIRGINIAANSCH PRIESTER *van de rechter zyde te zien*; de tweede, *de zelfde* PRIESTER *ter linker zyde aan te zien*; en het onderdeel verbeeldt *een* VIRGINIAANSCHE TOVERAAR, *of* WAARZEGGER.

PRÊTRE de la VIRGINIE vû du côté droit.

PRÊTRE de la VIRGINIE vû du côté gauche.

B. Picart, sculp. dir. 1721.

MAGICIEN de la VIRGINIE.

„zy om den hals hangen, en op de regter „schouder vast maaken: houdende altoos den „eenen arm naar buiten, om 'er zich van te „konnen dienen. Deeze Mantel is van on„deren rond, strekt zich niet verder dan „tot op het midden van de dyen uit, en is „van welbereide en zagte huiden gemaakt, „met het bont naar buiten gekeert.

„Deeze Priesters hebben hun hoofdthaair „zeer kort geschooren, behalven op den „kruin, alwaar zy een losse kuif laaten, strek„kende van het bovenste des voorhoofdts „tot in den nek van den hals; zy laaten „ook boven het voorhoofdt een randt van „hair, die, 't zy door zyn eigen kracht, of „door de stevigheit die het door het vet, „en de verwen daar zy hun hair mede smee„ren, verkrygt, gelykzaam gekroest wordt, „en voorwaarts uitwast gelyk de klep van „een muts.

Als ook die hunner Waarzeggers en gewaande Toveraars.

„De Toveraars of Waarzeggers, schee„ren mede hun hoofdthair kort af, en laa„ten alleenmaar een kuyf over. Zy dragen „over hunne ooren de huit van een Vogel „met donkere vederen, en zy bestryken zich „met roet of iets diergelyks, gelyk mede „de Priesters. Uit zedigheit hangen zy aan „hunnen Gordel het vel van een Otter, waar„van zy de staart tusschen hunne beenen „doorhaalen. Ook maaken zy 'er een sak aan „vast die op de eene dye rust, en waarvan het „onderste gedeelte met eenige lange franjes „of nestelingen versiert is.

Hoedanig zy zich onder hunnen Landaart in achting te houden weeten.

Men verzeekert ons dat de Virginianen veel achting voor hunne Priesters hebben; „en dat die mede al hun werk maaken om „deeze achting te behouden, door een ver„schriklyke manier van hun gansche lichaam „te besmeeren; door de byzonderheit hun„ner kleding, en door de vreemde schikking „van hun hoofdthair." Al wat zy zeggen wordt voor een Orakel gehouden, en maakt een sterken indruk op de gemoederen des Volks: Zy leeven zelfs afgescheiden van 't gezelschap der menschen, in bosschen en verre afgelegene hutten. Men kan hen naaulyks te zien of te spreeken krygen; en zy zyn geenzins bezorgt voor hun levens onderhoudt, dewyl hen zulks van alle kanten toegebragt en by hunne hut nedergezet wordt. Men neemt toevlugt tot hen in alle voorkomende en dringende noodzaakelykheden; als by voorbeeldt, wanneer den regen hoog nodig is, of wanneer men verlooren zaaken weder zoekt te krygen, terstond begeeft men zich tot deeze Priesters: zy worden ook in plaats van Geneesheeren gebruykt, wegens de kennis die men hun van de Natuur toeschryft. Eindelyk het is op hun raadt en bericht dat men Oorlog of Vreede besluit; en niets geschiet 'er zonder met hen te raadpleegen.

„De Waarzeggers zyn niet alleen de „medegenooten der Priesteren, ten opzig„te der bedriegeryen, maar ook van de „winst die 'er van komt, en dikwils ne„men zy elkanders post waar.

„De Godsdienstige oeffening geschied „in een algemeene taal die alleen van de „voornaamste der Natie bekend is, en ee„nigzins met het Latyn overeenkomt. Dewyl de Toveryen een groot gedeelte van den Godsdienst deezes Landts uitmaaken, zoo zullen wy 'er een beschryving van doen, zoo als men die in de Beschryving van Virginië vind, (a) meermaalen door ons aangehaaldt. „Daar zyn veelerley gelegenhe„den, zegt onze Schryver, waarin de Vir„ginianen de tooveryen gebruyken; ook „spaaren zy geene Offerhanden voor den „boozen Geest: zy offeren hem op alle ty„den des jaars de eerstelingen van hunne „Vrugten, Vogels, Visschen, Viervoetig „Gedierte, Planten, Wortels enz: zy her„nieuwen hunne Offerhanden telkens wan„neer zy eenig voordeel in den Oorlog, „of ter Jagt, of in 't visschen, genooten „hebben.

Hoe zy een boozen Geest offeren, en waaruit hunne Offerhande bestaat.

„De Kapitein *Smith* (b) in hunne handen „gevallen zynde, zoo stelden zy ten zynen „opzigte, een tovery of bezweering in 't „werk, gelyk wy verhaalen zullen. Dit „zoude geschieden om te weeten, of hy wel „of qualyk tot hen gezind was, en of 'er „meer Engelschen stonden aan te koomen. „Men stak dan des morgens een zeer groot „vuur aan, rondom 't welk men een kring „van meel maakte, waarna een Mansper„soon, naar allen schyn het hoofdt der Pries„teren of Tovenaars, tot by het vuur na„derde, maakende veelerlei ongewoone ge„baarden. Hy was met een dierenhuidt „bekleed, en hadt op 't hoofdt een kroon „van vederen, met vellen van wezeltjes „en serpenten versiert. In deeze toerusting „begon hy zyne bezweering met een don„derende stemme, zingende vervolgens ee„nige tover-gezangen, waarin hy door „de andere Priesters, ten getaale van zes, „ondersteunt wierdt. Het gezang wierdt „verscheidenmaal herhaalt, en zoo dikwils „als het eindigde, leiden de Priesters eenige „Koorngraanen op de aarde, en de Hoo„gepriester wierp alsdan eenig Vet en wat „Ta-

Wat Kapitein Smidt onder hen wedervaaren is, toen men een bezweering tegens hem deed.

(a) *Histoire de la Virginie.*
(b) Dit is ten deele getrokken uyt Purchas.

"Tabak in het vuur. Daarna maakte men "nog twee ronde Cirkels. De Priesters na- "men kleine houtjes of rysjes, en plaatsten "dezelve in de tusschenwytte der Koorn- "graantjes, die ten naasten by vyf aan vyf "geschikt waren; en deeze plegtigheit "duurde drie volle dagen.

Waarvan deeze Waarzeggers zich mede onder hunne bezweering bedienen, aangemerkt.

Deeze Waarzeggers (a) bemoeijen zich ook met de Stormwinden te bezweeren; en begeeven zich ten dien einde naar den Waterkant, roepende met een verschrikkelyk geschreeuw, verzelt met Aanroepingen en Gezangen: waar na zy in 't midden van 't water, tabak, stukjes koper, en andere diergelyke snutseryen meer, werpen, om de Godheit die aldaar heerscht, te bevredigen. Men heeft de Virginianen beschuldigt, dat zy jonge Kinderen zouden offeren. Capitein *Smith* qualyk onderregt zynde van de omstandigheden van deeze gewaande Offerhanden, die niets anders is als een Proefstuk, 't welk zy den geenen doen die zy tot de verborgenheden van hunnenGodsdienst geschikt hebben, geeft 'er ons de volgende Beschryving van:

Vreemd gedrag van dien Landaart 't welk als een Offerhande wierd aangezien, of veel eer een tucht tot hooger waarde te komen moest worden aangemerkt;

„(b) Zy beschilderden met witte verwe "vyftien van de welgemaakste jonge Knegtjes, van omtrent 14 of 15 jaaren oudt, en "geleidden dezelve voor een Vergadering "van Priesters en ander Volk, alle zoo kunstig beschildert, dat een Schilder het niet "zoude konnen overtreffen. De *Werowance* (aldus noemen de Virginianen hunne "Prinsen) zat in deeze Vergadering voor, "en alle die dezelve uitmaakten hielden Kalbassen en Boomtakjes in hunne handt. "Het Volk bragt den ganschen morgen door "met danssen en zingen rondom deeze Jongelingen: en des namiddags plaatste men ze "alle vyftien onder een Boom, maakende on- "der hen een dubbele ry van personen gewa- "pendt met bosjes van klein rottinghout. Toen "verkoor men 5. Jongelingen, die by beur- "ten een deezer Knegtjes af haalden, en ge- "leiden dwers door de ryen heen, bevryden- "de hen tot hun eigen schaade, en met een "wonderbaarlyk geduld, van de rottingslaa- "gen, die men op hun deedt regenen. Ge- "duurende deeze wreede handeling maakten "de Moeders deezer Kinderen, weenende "en zich mistroostig aanstellende, eenige "Matten, Huyden, Mos en droog Hout "gereed, om te dienen tot de Lykstatie hun- "ner Kinderen. Na deeze plegtigheit vel- "de men den Boom neder, en hieuw de Stam "in stukken, daarna hakte men de takken "en rysjes klein, waar van men kransjes "maakte om hen te kroonen, en men ver- "fierde hun hair met de bladeren van den ge- "velden Boom.

„Men wist verder niet waar deeze Kinderen "bleeven; maar men worp hun op malkanderen "in een dal, alwaar de Vergadering onge- "meene vreugde-teekenen bedreef. De "*Werowance* aangaande deeze gewaande "Offerhande ondervraagt wordende, ant- "woordde dat alle deeze Kinderen niet dood "waren, maar dat *Okée* het bloedt uit "de linker borst zoog der geenen die hem "ten deel vielen, tot dat zy storven; en "dat de vyf Jongelingen de overige in de "Woestyne bewaarden, geduurende den "tydt van negen Maanden, zonder dat het "hen geoorlofd is, in dien tydt met iemant "omgang te hebben. Uit deeze Jongelin- "gen, vervolgde hy, is't dat wy onze Prie- "sters en onze Waarzeggers trekken.

'tWelk die naar het Priesterschap stonden moesten ondergaan.

De Schryver zegt verder, dat deeze Priesters en Geneesheeren het Volk hebben willen doen geloove, dat *Okée* het bloedt uit de linker borst der Jongelingen, die hem ten deel vielen, zoog; om dat indien het gebeurde dat eenige deezer tuchtelingen onder de gestrengheit der proef quamen te sterven, de goeden naam des Priesterschaps daar door voor alle opspraak zoude bevryd blyven. Hy voegt 'er by, dat het verhaal van den Capitein Smith niets anders als een onvolmaakte Beschryving van deeze tugt en beproeving is, die deeze die naar het Priesterschap haaken genoodzaakt zyn te ondergaan, zoo wel als den geenen die eerzugtig genoeg zyn, en trachten onder de voortreffelyke Mannen der Natie gereekend te worden. Dit wordt by de Virginianen *Huscanaweren* genoemd; zie hier de Beschryving, zoo als men die by den zelven Schryver leest. (c) „Men viert deeze Plegtigheit gewoon- "lyk eens om de vyftien of zestien Jaaren, "ten waare dat de Jongelingen zich eerder "in staat bevonden, om tot de zelve ontfangen "te worden. Dit is eene beproeving, waar van "alle hunne Jongelingschap zich quyten "moet, eer zy onder 't getal der voortreffe- "lyke Mannen, of der *Cockaroesen* der Na- "tie konnen aangenomen worden...... De "Hoofden der Plaats, alwaar deeze Pleg- "tigheit geschiedt, verkiezen de welgemaak- "ste en levendigste Jongelingen die 'er ge- "vonden worden,..... om te worden *Ge- "huscanaweert*. Indien iemant weigerde de "proef deezer Tugtiging te ondergaan, zou "hy niet langer by zyne Landslieden dur- "ven blyven. Men stelt terstond eenige pleg-

(a) Dit is ten deele uit Purchas getrokken.
(b) Getrokken uyt Purchas in de *Histoire de la Virginie*.
(c) *Histoire de la Virginie*.

" plegtigheden in 't werk door *Smith* bygebragt, waar van de afzondering de voornaamste is..... Men sluit hun verscheidene Maanden agter een op, zonder dat zy in hunne eenzaamheit eenig ander voedsel bekomen, dan het afkookzel van eenige wortels, die het verstandt benevelen. En in der daat deeze drank die zy *Wisoccan* noemen, gevoegd by de gestrengheit deezer Tugt, maakt deeze eerstelingen, gelyk men zegt, stapelgek, *blyvende zy een geruimen tydt in dien staat.* Ondertusschen houd men hun opgeslooten in een sterke affluiting, tot dit gebruik byzonderlyk gemaakt.... * Deeze Kerker heeft de gedaante van een Suikerbroodt, en heeft traliewerksgewyze openingen om lucht te konnen scheppen. Het was noch geen Maandt geleeden, dat 'er dertien Jongelingen waren *Gehuscanaweert*, en weder op vrye voeten gesteld geweest ". Op deeze wyze verliezen deeze Tugtelingen de geheugenis aller dingen, vergeetende zelfs hun goed, Ouders, Vrinden en Taale. „ Wanneer nu deeze Genees-Priesters oordeelen, dat hunne Leerlingen van dien *Wisoccan* genoeg gedronken hebben, verminderen zy 'er allengs het gebruik van, zoo lang, tot dat zy hun voorige verstandt weder bekomen hebben: doch eer zy hersteldt zyn, voeren zy hun naar hunne verscheidene Steden of Dorpen, *waarschynlyk om hun aan het Volk weder kenbaar te maaken.* Na deeze wreede quelling, zouden deeze Jongelingen niet durven zeggen, dat zy van eenige voorafgaande zaaken geheugen hebben, uit vreeze van andermaal *Gehuscanaweert* te worden. In zulken gevalle geschiedt de tügtiging zoo gestreng, dat 'er weinige het leven af brengen. Zodanig een Tugteling moet geheel stom en doof geworden zyn, en geheel van vooren af aan alles leeren.....Of nu de vergeetenheit deezer Tugtelingen wezentlyk of gemaakt zy, 't is altoos zeker, dat ze niets willen weeten van 't geen zy te vooren wisten, en dat hunne Opzienders hen verzellen, tot dat zy alles weder op nieuws geleerd hebben..... Met een woordt, zy beginnen te herleeven na een geruimen tydt eenigzins overleeden te zyn geweest, en zy worden alsdan Menschen, vergeetende dat zy voorheen Kinderen zyn geweest..... De moeite die deeze Opzieners neemen, is zoo ongemeen, en zy moeten geduurende den loop van deeze gestrenge Tuchtiging, het geheim zoo heiligiyk bewaaren, dat het een zaak van de meeste verdiensten geagt wordt, zich in deezen last wel te quyten. Het is ook een zeker middel om tot groote waardigheden te geraaken:..... Maar aan de andere kant mag men ook staat maaken, wel haast naar de andere Waereldt gezonden te worden, indien men door lichtvaerdigheit of verzuim eenigzins in zynen pligt in gebreeken bleef ". De Schryver van dit verhaal voegt 'er by; „dat de geene die men „ten tyden van zyn verblyf aldaar, *Gehuscanaweert* hadt, schoone en welgemaakte „Jongelingen waren, leevendig van geest, „van omtrent vyftien, twintig, of vyf-en-„twintig Jaaren oudt, en mede Ryk geacht „wierden. Dit deedt my; vervolgt hy; „terstond vermoeden dat de Ouden dit middel bedacht hadden, om zich met de goederen der Jongelingen te verryken, alzoo zy in der daadt dezelve onder hun verdeelden, of schikten (naar hun zeggen) tot eenig openbaar gebruik en dienst.... „De Indianen, geeven voor, dat men deeze strenge middelen alleen in 't werk stelt, „om de Jonkheit te bevryden van de quaade „indrukselen der kindsheit, en van alle de „voorinneemingen daar zy reeds mede aangedaan zyn, eer de reden begint te werken. „Zy houden staande, dat zy, alsdan in volle vryheit gesteld zynde van de Wetten „der Natuure te mogen opvolgen, geen gevaar loopen van een Slaaf van de gewoonte en opvoeding te worden, en dat zy beter in staat zyn om regtvaardiglyk regt te „oeffenen, zonder eenig acht op vrindschap „of namaagschap te geeven ". De Aloudenwaren van het zelve gevoelen ten opzigte van hunne Inleidingen; men geloofde toen dat dezelve het verstandt reinigden en de denkbeelden zuyverden. Onze hedendendaagsche Wysgeeren zyn weinig van smaak hier in verschillende. Doch het zal onnoodig en gevaarlyk zyn, om hier van een Toepassing te maaken.

Hoe men hen in een soort van Kerker opsluit.

De Kerker, en hoe de opgeslootene gehandelt worden, beschreeven.

XVIII. HOOFDT-

* Zie het Afbeeldzel bladzyde 67. waarin de tweede verbeelding van 't bovendeel, de KERKER verbeeldt, daarin *de* LEERLINGEN *om* GEHUSCANAWEERT *te worden opgesloten zyn.*

XVIII. HOOFDTSTUK.

Van hunne Feesten *en* Godsdienstige Oeffeningen.

Hoe de Virginianen hunne Feesten vieren, en wanneer.

Zie hier 't geen dezelve Schryver, die wy in 't voorgaande Hoofdtstuk aangehaalt hebben, van hunne Feestviering zegt: „Het „blykt niet dat zy een bepaalden tydt hebben, noch eenige zeekere dagen, tot viering van hunne Feesten geschikt: maar „wel, dat zy zich regelen in dit stuk naar „de verscheide getyden des Jaars. By voorbeeldt, zy vieren een dag op de overkomst hunner wilde Vogelen; een ander „weder op het aannaaderen van den Jaagtydt, en op het ryp worden der Vrugten: „doch het voornaamste van allen is, het „Feest, 't welk men ten tyde van den Oogst „viert. Alsdan hebben zy verscheidene „dagen tot hunne verlustiging, en stellen „op dien tydt het grootste gedeelte van alle „hunne vrolykheden, als Krygsdanssen en „Heldengezangen in 't werk.....

en hoe zy zich by aangestoken Vuuren verlustigen, 't welk voor een Godsdienstige Plechtigheit onder hen werd aangezien.

Wanneer zy van den Oorlog wederkeeren, of na dat zy eenig gevaar zyn ontkomen, stooken zy Vuuren aan en verlustigen zig, houdende een ieder zyne Kalabas, of zyn rammelbus in de handt. Mannen, Vrouwen en Kinderen, danssen somtyds rondom deeze Vuuren onder elkander. Het schynt zelfs dat alle hunne voornaamste Godsdienstigheit hier in bestaat. Eenige Reizigers hebben gelooft, dat zy by die gelegenheit een Godsdienstige eer aan 't Vuur bewyzen; wat 'er ook van zy, 't is zodanig een Plechtigheit, gelyk alhier wordt verbeeldt *.

De Priesterlyke Sieraaden beschreeven.

In 't algemeen kan men zeggen, dat alle hunne Godsdienstigheden bestaan in een vreugde bedryf, vermengt met Danssen en Gezangen, behalven dat in een tydt van droefheit dit vreugde bedryf in huilen en schreeuwen veranderdt. De Priesters zitten in deeze Godsdienstige Oeffeningen voor, versiert met alle hunne Priesterlyke Sieraaden, bestaande onder andere in de Kalabas, de Vrouwerok die wy reeds beschreeven hebben, en de Vellen van Slangen of Wezeltjes, waar van de staarten heel sierlyk op den kruyn des hoofdts als een Myter vast zyn. Deeze Priesters stellen het Gezang in, en maaken altoos den aanvang der Godsdienstige Oeffening. Somtyds voegen zy 'er eenige Toverbezweeringen by, waar van een gedeelte der verborgenheden in de Gezangen beslooten legt, daar wy reeds van gewaagt hebben. Het gerucht, de gebaarden, en scheeve trekkingen des aangezigts, alles is bequaam om deeze bezweeringen des te afgryzelyker te maaken.

Wy zullen slegts een hunner Godsvrugtige bedryven aanmerken, namentlyk het in 't Vuur werpen van 't eerste stuk, dat zy over hunnen Maaltyd eeten zullen: Ook moeten wy noch iets van hunne Dansseryen zeggen. Men moet dezelve aanmerken als tot dit Hoofdtstuk behoorende, dewyl dezelve zoo buyten gemeen afhankelyk van den Godsdienst der Virginianen zyn, dat het byna onmogelyk is daar in het Waereldsche met het Geestelyke te onderscheiden. „(a) Zy hebben tweederlei manieren van Danssen, van een Persoon alleen, en van een klein getal anderen, „of van veele te gelyk: maar zy geeven geen „agt op den tydt, de maat, of gestalte. Onder „de eerste soort van Danssen is 'er maar een „Persoon, of twee of drie ten allerhoogsten. „Ondertusschen zingen de andere, op den „grond in 't ronde neergezeten, uit al hun „magt, en laaten hunne rammelaars of schelletjes klinken. De Danssers zingen dikwils „zelfs, maakende somtyds een verschrikkelyke „gestalte, en duizenderlei kuuren. De „tweede soort van Danssen, waar in een „groot getal Persoonen te gelyk voorkomen, „geschiedt in 't ronde, rondom een kring „van paaltjes, alwaar men een begraafplaats ziet, of rondom een Vuur dat zy „op een bequaame plaats ontsteeken (hier „door wordt de Godvrugt verbeeldt). Elk „een verschynt 'er met zyn rammelaar, of „met Boog en Pylen in zyne handt..... „Zy bedekken zich ook met bladeren en „groente, schikkende zich op de vreemste „wyze op, als zy bedenken konnen, en „danssen zelfs in die toerusting. Somtyds „stellen zy ook drie jonge Vrouwspersoonen „in 't midden van den kring.

Verscheiden manieren van Danssen onder hen in gebruik; en hoe.

„Zy steeken alle avonden Vreugdevuuren „aan, waar by men zingt en danst". Het mag

(a) Volgens den Schryver van *Histoire de la Virginie.*

* Zie de nevens gevoegde Afbeelding, verbeeldende hoe *de* Virginianen *het* Vuur *eeren, en zich vervrolyken, na dat ze eenig merkelyk gevaar ontkomen zyn.*

Les VIRGINIENS, adorent le FEU, et se rejouïssent, apres avoir êté délivrez de quelque danger Considerable.

mag wel een verfamelplaats van alle die zich verluftigen genoemt worden: De Befchryving van een Baal, 't welk de Schryver, die ons dit uitftrekfel verfchaft, uit een veel ouder Reiziger heeft gehaaldt, is een bewys, dat de Virginianen eenige geneegenheit tot dit zoort van vermaak hebben.

XIX. HOOFDTSTUK.

Van hunne PLECHTIGHEDEN *van* OORLOG *en* VREDE, *en van hunne* ZINNEBEELDEN.

Welk een plechtelyk gebruik de Virginianen van den *Calumet* maaken,

De Virginianen hebben mede het gebruik van den *Calumet*, gelyk de Volkeren daar wy reeds van gewaagt hebben. Wanneer zy eenige Vreemdelingen ftaan te ontfangen, nemen zy de volgende Plechtigheden ten hunne opzigte in agt. „De *Werowance* van zyn Volk verzelt, trekt de „Vreemdelingen een zekere tuffchenwytte „van zyn huis af te gemoet, verzoekt hen „te willen op matjes nederzitten, die door „zyn Volk daar toe gedragen worden, en „noodigt hen te gelyk tot de Plechtigheit des „*Calumets*, 't welk door een korte famen„gefprek gevolgt wordt. Daar na begeeft „men zich naar de verblyfplaats van den „*Werowance*, die gebiedt dat men hen de „voeten wafcht, hen onthaalt, en vervol„gens eenig vermaak aandoet, beftaande „uit koddige en boertige Zangen en Dans„fen.... Het uur om te flaapen gekomen „zynde, verkieft men twee jonge Dochters „van de fchoonfte die men vinden kan, om „zorge te dragen......: voor den Afgezant „of voor de voornaamfte Vreemdelingen.... „Deeze Dochters ontkleeden hem, en zoo „dra als hy zich te flaapen heeft gelegt, krui„pen ze zagtjes mede onder, ieder zich ter „zyde nevens hen leggende. Zy zouden „meenen het regt van Herbergfaamheit „te fchenden, indien zy hem niet in alle zy„ne begeerte voldeeden, en haar eer lydt „door deeze gedienftigheit zoo weinig fchip„breuk, dat andere Dochters haar zulks be„nyden, als of haar de grootfte eer der „Waereldt aangedaan wierdt. Doch dit „wordt niet dan alleen omtrent Vreemde„lingen van den eerften rang waargeno„men.

en hoe zich de jonge Dochters den Vreemdelingen, en Afgezanten voor Bedgezellinnen gebruiken laaten.

Plechtigheden die na het fluiten van een Vrede met een zeker Oorlogstuig, *To-*

Wanneer de Vrede gefloten is, begraaven zy een *Tomahauk* *, om te betuigen, dat alle viandfchap is afgelegt; dit noemen de Canadeezen *de Byl begraaven*. Zy planten dikwils een Boom op den *Tomahauk*, om te toonen dat de Vrindfchap als een Boom te bloeien ftaat. Wanneer men een Oorlog onderneemen wil, beraadflaagt zich de *Werowance* met de Priefters, en Waarzeggers; vergadert de voornaamfte des Volks, en houdt eene algemeene Raadsvergadering. „(a) De Jongelingen die „zich in deeze Vergadering bevinden, zyn „gewoon, vooral zoo men een Oorlog te „gemoet ziet, zich over 't ganfche lichaam „te befchilderen, en zulks met witte, roo„de, zwarte en verfcheidene andere verwen „door elkander. By voorbeeldt, zy ver„wen de eene helft van hun aangezigt rood, „en de andere helft zwart of wit. Zy maa„ken groote kringen van veelerlei kleuren „rondom de oogen, met verfchrikkelyke „knewels, en hondert andere koddige fi„guuren over hun geheele lichaam. Om „zich veel..... vreeflyker te maaken, „ftrooien zy dons of het hair van eenig beeft „op de verfche en natte verwe. In deeze „toerufting begeeven zy zich naar de Raads„vergadering; alwaar zy naaulyks aange„komen zyn, of zy bginnen te danffen met „de pylen of den *Tomahauk* in de handt. „Zy zingen mede gezamentlyk eenige Lof„zangen ter eere van de Natie, en der Hel„dendaaden hunner Voorouderen, maaken„de met hunne *Tomahauks* zodanige teeke„nen, waar mede zy te verftaan willen gee„ven, dat zy een vreeflyke flagting onder „hunnen Vyanden zullen doen.

mahauk gen emt, refchieden, en hoe, wanneer een Oorlog aanftaande is.

Hunne manier van ftryden aangemerkt.

Zy ftryden zelden in 't vlakke Veldt; maar trachten altoos hunne Vyanden te overvallen en te verdelgen, onder de begunftiging van eenige hinderlaag, gelyk de Canadeezen en Iroqueezen doen. De Schryver, die wy aanhaalen, zegt, dat zy noch Mannen, noch Vrouwen, noch Kinderen fpaaren, om alle wraakneeming voor te komen, waar in zy noch wreeder fchynen dan de overige Volkeren van 't Noordlyke Amerika.

Hoe de Virginianen hunne gedachten door

Zy drukken hunne gedagten uit op eene wyze, die zeer veel overeenkomft met de Zinnebeelden heeft; by voorbeeldt, zy bedienen zich van zeekere verbeeldingen van Vogels,

(a) Zie *Hiftorie de la Virginie*.

* Zie dit OORLOGSTUIG afgebeeldt, in de derde vebeelding van 't bovendeel, Afbeeldzel bladz. 67.

Zinnebeelden uitdrukken,

gels, viervoetig gedierte, of iets anders, om eenige Denkbeelden te beteekenen. Deeze verbeeldingen zyn het die de Baron *de la Hontan* den naam heeft gegeeven van Wapenschild- of Wapenkunde. Wanneer zy op Reis zyn, of ten Oorlog trekken, „schilderen zy eenige tekens op hunne „schouderen, om zich te onderscheiden van „welk een Natie zy zyn. Het gemeene „teeken is, een, twee of drie Pylen, die de „eene Natie met de punten om laag, en de „andere om hoog, en een derde overdwars, „teekenen, enz. " Een hunner Afgoden (a) trekt altoos met hen uit in den Kryg; zy zingen ook gestadig, voorttrekkende, tot in den Strydt.

en hoe zy zich door teekenen in den Oorlog onderscheiden.

XX. HOOFDTSTUK.

Van hunne Huwelyken, *van de* Opvoeding *hunner* Kinderen, *en van hunne* Geneesmiddelen.

Het Huwelyksgedrag der Virginianen aangemerkt.

Men verzekert ons, „(b) dat de Indianen van *Virginië* het Huwelyk aanmerken als een zeer plegtig Bedryf, en „dat de Geloften, die zy als dan doen, als „heilig en onschendbaar moeten gehouden „worden.... De Man zoo wel als Vrouw „is 't geoorlofd, van elkander te scheiden, „indien zy te samen niet wel konnen over„eenkomen: maar niettegenstaande wordt „'er de Echtscheiding niet goedgekeurt, of „als iets loflyks aangemerkt, en de getrouw„den zullen zelden hun verschil tot een „scheiding laaten komen; wanneer men daar „toe komt, worden alle de banden des Hu„welyks verbrooken, en de partyen moo„gen alsdan wederzyds hertrouwen,.... „een ieder neemt de Kinderen na zich die „men 't liefst heeft,..... en indien partyen „hier over niet eens konnen worden, deelt „men de Kinderen in een gelyk getal, „en de Man heeft het eerste regt van te „kiezen.

De Virginianianen geeven mede wel acht om de Vrouwen van de menschelyken ommegang af te scheiden, wanneer zy door zeekere zwakheden worden aangetast. Wy hebben van de ongebondenheit der Dochteren van Canada en Missisipi gesprooken; wat de Virginiaansche aangaat, zy zyn onvergelykelyk zediger. „Alhoewel men ver„haalt dat de jonge Indiaansche Dochters „zich voor een geringe prys aan een ieder „overgeeven, echter hebben we nooit kon„nen ontdekken, dat 'er eenigen grondt „van waarheit in deeze beschuldiging te „vinden is. " Aldus drukt zich de Schryver van de *Historie van Virginië* uit. „Wy „gelooven eerder dat dit een laster is, die „men haar verongelykende oplegt. De „Indianen ontkennen deeze gewoonte ins„gelyks, schoon zy toestaan dat hunne Doch„ters haar eigen Meester zyn, en wat haa„re Persoonen aangaat, naar haar welgeval„len mogen leeven. Wy weeten ook ter „andere zyde zeer wel, dat indien het ge„beurde dat 'er eene onder haar een Kindt „kreeg, haar goede naam voor haar lee„ven lang geschonden is, en dat ze dan „nooit aan de Man zal geraaken ". Hoe zal men nu deeze Verdeediging van de eerbaarheit der Virginiaansche Dochters over een brengen met het geen wy in het voorgaande gezegt hebben?

Hunne Jalouzy aangemerkt.

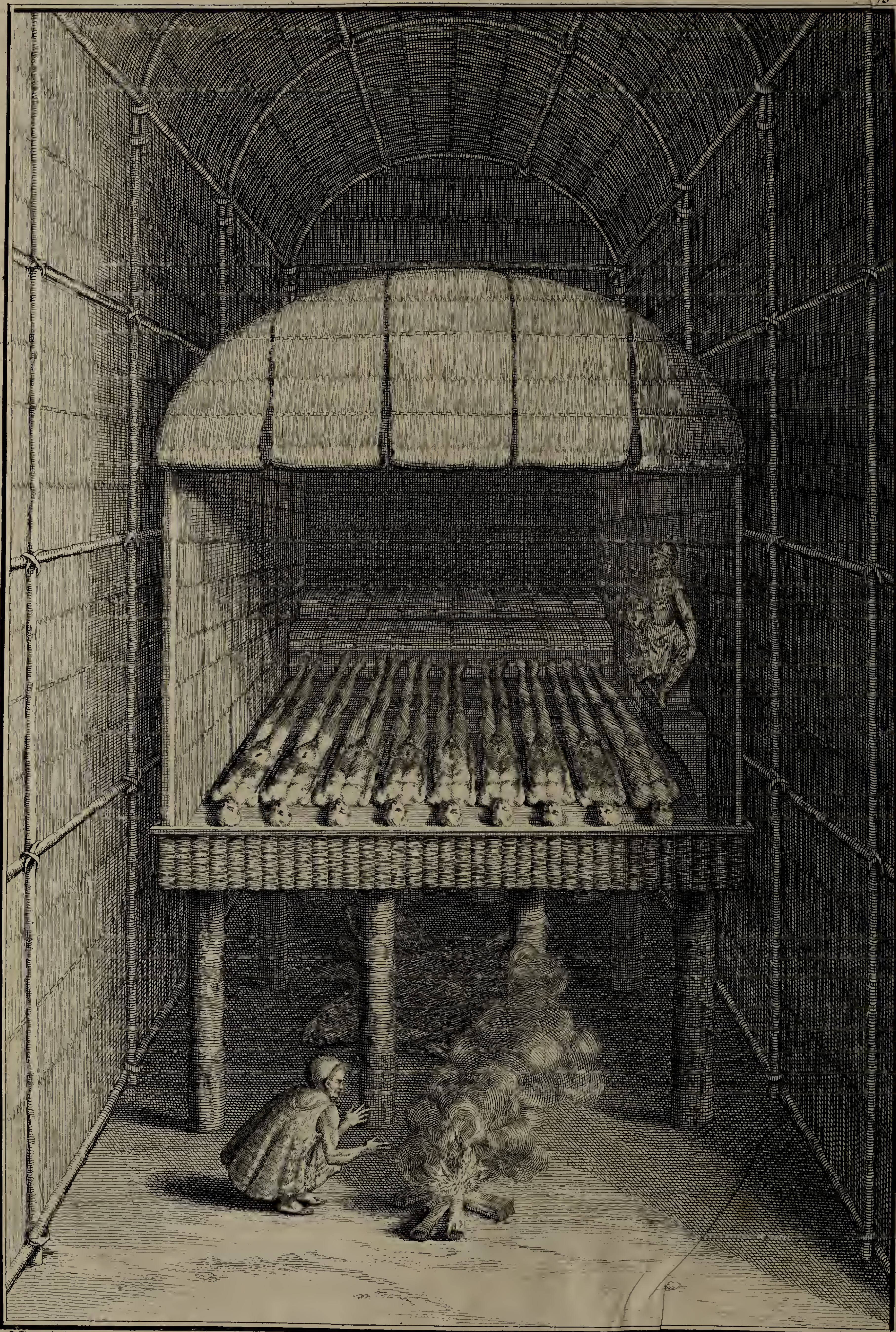
Men zegt dat de Mannen ongemeen tot de Jaloezy overhellen. Indien dit waar zy, is haare eerbaarheit daarom niet te beter bewaart. Laat een Man zich met geen zaak ter Waereldt bemoeyen, en alleen zich met deeze zorge bezig houden, zoo kan hy wel verfekerd zyn dat hy zyn leven lang genoeg te doen zal hebben. „Waarschynlyk is 't door een uitwerking „deezer jaloezy, dat zy de Kinderen van „hunnen Vorst van de Kroon uitsluiten, „en dezelve op zyn Broeder van Moeders „zyde doen overgaan, indien 'er een is, „of by gebrek van dien op de Kinderen „zyner oudste Zuster: om dat de Vrou„welyke zyde hen altoos de zekerste „schynt: maar de Mannelyke Kunne in den „zelven graadt gaat voor de Vrouwelyke, „schoon de laatste de voorrang hebben voor „de Mannen die een graadt verder zyn.

Ten opzigte van hunne Kinderen, zoo dra die gebooren worden, dompelen zy dezelve in koud water, en zoodra zy kloek beginnen te worden, en tot hunne Manlyke jaaren gekomen zyn, regeeren zy dezelve byna gelyk de Canadeezen, en de andere Indianen van 't Noordelyk Amerika.

Hoe hunne Geneesmeesters met de Zieken handelen, en welke

Wat nu hunne Geneesmiddelen aangaat; het is onnodig alhier te herhaalen, dat hunne Priesters Geneesheeren zyn. Het is een geluk voor Europa, dat onze Geestelykheit tot noch toe niet getragt heeft de genezing der Lichaamen met die der Ziele te willen

(a) Zie *Purchas*. (b) *Histoire de la Virginie*.

TOMBEAUX des Rois de la VIRGINIE.

Genees-middelen zy ge-bruiken. willen vereenigen. De Virgianen geneezen door zweeten de ziektens, die door een fchielyke koude, of door ongemeene hette veroorzaakt worden. „ Zy zuigen de Etter-„ gezwellen uit, maaken fnydingen in de „ wonden, en gebruiken het vuur op de ge-„ zwellen door middel van een fpaantje ligt „ hout, 't welk tot een kool geworden „ zynde, brand als een gloeyend yzer. Met „ het ander einde van 't fpaantje boorcn zy „ in 't vleefch, alwaar het zich tot een wondt „ zet, die zy open houden tot dat 'er zich al „ het quaad uyt ontlaft heeft. Zy maaken „ meede een klein kegeltje van een foort „ van verrot hout, 't welk zy met het einde „ op de bezeerde party zetten, en alsdan in „ brand fteeken, tot dat het geheel verbrand is, „ en een volkoomen fontenel heeft gemaakt.

Dat de Priefters zich het werk van de Geneeskunde toeëigenen, en De Priefters oeffenen zich in de hoedanigheden der planten, doch houden deeze wetenfchap en de kunft van de ziekten te geneezen voor zich, en voor den Volke verborgen, geloovende dat die alleen aan zodanigen mag medegedeeld worden, die zich tot het Priefterfchap begeeven. Zy zeggen dat Godt hen ftraffen zoude, indien zy hunne Geneesmiddelen ontdekten. waarom, aangeweezen. Wy zullen 't by het verhaal der Geneesmiddelen, die zy gebruiken, laaten, als zynde buiten ons beftek: alleenlyk zullen wy zeggen, dat het gebruik van de zelve met misfelyke gebaerdens, en buigingen des lichaams gefchiedt, als mede met gezang, en gehuil, 't welk dikwils de Zieke en andere toezienders groote gedagten en vooroordeel van de Genees-Heer inboezemt. Dit gewoel en deeze wanorde, zoude het wel een werk van een fterveling afkomftig zyn? Neen; het moet zekerlyk God zyn, die dit alles werkt. Zodanig is mogelyk de redeneering, die zy by die gelegenheit maaken.

De manier om de Zieken te doen zweeten, is dezelve gelyk wy die befchreeven hebben van de Volkeren van Miffiffipi handelende; waar aan wy ons gedragen.

XXI. HOOFDTSTUK.

Van hunne LYKDIENSTIGE PLECHTIGHEDEN; *hun gevoelen van den ftaat der* ZIELE *na de* DOODT, *en van hunne* JAARREEKENING, *enz.*

Hoe plechtelyk de Virginianen met de afgeftorveneLyken hunner Koningen en Vorften handelen. Wy zullen een begin met de Plechtigheden maaken, die zy ten opzigte van hunne Vorften waarneemen. „ De Virginianen „ bewaaren Godtsdienftiglyk de Lyken hun-„ ner Overledene Koningen en Voornaam-„ fte Opperhoofden, waar mede zy dus te „ werk gaan. Zy fnyden het vel op den „ rug van boven tot beneden op, en halen „ 'er het zelve geheel af zoo 't mogelyk is. „ Vervolgens fchillenze het vleefch van de „ beenen af, zonder de zenuwen te quet-„ fen, op dat de famenvoegzelen moogen „ aan elkander vaft blyven. Na dat zy het „ gebeente in de Zon gedroogt hebben, „ leggen zy het zelve weder in de afgeftroop-„ te huidt, die zy met een weinig oly of vet „ hebben vochtig gehouden, 't welk ze voor „ de verderving bevrydt. De beenderen nu „ in de huidt wel geplaatft zynde, vullen „ zy de ledige plaatfe met fyn zandt, en „ naaien de huidt zoo naaukeurig toe, dat „ het lichaam niet min ongeroert fchynt te „ zyn, als of 'er het vleefch niet was uitge-„ haaldt. Aldus toebereyd, brengen zy het „ doode lichaam naar een plaats tot dit gebruik „ gefchikt; aldaar ftrekken zy het zelve uit, „ op een houte vloer met matten belegt, en „ (a) verheven zynde; zy bedekken het „ Lyk insgelyks met een mat, om het zelve „ voor het ftof te bewaaren. Het vleefch, „ dat men uit het lichaam gehaald heeft, „ wordt in de Zon op een teene horde ge-„ legt, en wanneer het geheel droog is, „ fluiten zy 't in een korf die vaft toegenaait „ word, en plaatfen 't aan de voeten van het „ doode lichaam ". In deeze Graffteden plaatfen zy een Beeldt des Afgods *Kiwafa*, die, na hun gevoelen, zorge voor deeze lichaamen draagt. Een Priefter houdt zich nacht en dag in dit Praalgraf by een ontftoken Vuur op; aldaar quyt hy zich van eenige Godsdienftige plichten, daar hy oordeelt dat de Overledenen belang by hebben. Indien hy 't niet gelooft, moet hy 't egter den Volk doen geloven. Het Afbeeldzel † vertoont ons de geftalte der Lyken en de Plechtigheit des Priefters.

Hoe het gemeene Volk onder hen begraaven word. Deeze Plechtigheit gefchiedt geenszins ten aanzien van gemeene lieden. Dezelve worden flegts in diepe kuilen begraaven, na dat men hunne Lyken in huiden of matten gewonden heeft. Aldus omwonden zyn-

(a) Zynde een Zoldering van 9. a 10. voet hoog. *Purchas.*

† Zie de nevensgaande Afdeeling, *het* GRAF *der* VIRGINIAANSGHE KONINGEN verbeeldende.

zynde worden ze op ftaaken gelegt, met byvoegingen van alle hunne voornaamfte goederen, 't welke alles met aarde bedekt wordt. Na de begraaving der Lyken, draagen de Vrouwen den Rou over hunne aangezigte, want men mag zich dus uitdrukken, wegens de verwe, waar mede zy hunne aangezigten beftryken, namentlyk met zwarte Houdskoolen in Oly gedoopt. In zodanig een geftalte maaken zy een groot gehuil, en geklag vier-entwintig uuren achtereen.

D'Onfterflykheit der Ziele by de Virginianen gelooft, en welke gedachten zy van de Helle hebben.

Zy gelooven de Onfterflykheyt der Ziele, en dat zy na dit leven, volgens haare verdienften gelukkig of ongelukkig zyn zal. Hunne Hel (a) is een groote poel, die zy plaatfen aan 't uitterfte einde van 't Geheel-al, alwaar de Zon ondergaat. Aldaar moeten de godlooze Zielen zonder eenige ontferming branden. (b) Andere zeggen, dat zy tuffchen Hemel en Aarde zweevende blyven. Zy voegen 'er by, dat de waarheit van dit lyden hun is bevestigt geworden, door eenige Dooden, die hen van tydt tot tydt, gelyk zy eertyds by ons deeden en noch in eenige Landen doen, nieuwe tydingen uit de andere Waereldt bragten. Deeze Hel wordt *Popoguffo* genoemt. De *Werowancen* en de Priefters gaan ongetwyffelt naar een Paradys, 't welk zy mede in 't Weften, en agter het Gebergte, plaatfen. Aldaar is 't dat de Welgelukzaligen zich eeuwiglyk verheugen: Maar waar in beftaat die vreugde? In met vederen gekroond te zyn, het aangezigt te beftryken met eenige vreemde verwen, nevens een vreedzaame bezitting van eenige beuzelingen, waar van de voornaamfte Tabak en Pypen zyn. Zy dansfen en zingen 'er met hunne Vooroude-ren enz. Dusdanig is het voorwerp hunner Onfterflykheit; waarlyk is 't zeer gering, en nochtans fluiten zy 'er het gemeen van uit. Ook is 'er by hen geene Wederopftanding, als alleen voor de Priefters en 's Lands Grooten beftemt.

Als mede van hun Paradys.

Hoe zy hunne Jaaren, Zaizoenen, Maanden en Tyden reekenen.

„Zy reekenen het getal hunner Jaaren (c) „by de Winter Zaizoenen, die zy *Cohonk* „noemen, en naar het gefchreeuw der wil- „de Ganzen, die by hen niet dan in den „Winter komen. Zy onderfcheiden het „Jaar in vyf verfcheiden Jaargetyden. Het „eerfte Jaargety is, wanneer in de Lente „de Boomen beginnen te botten of te bloei- „jen; het tweede, wanneer de Koornaai- „ren zyn voortgekomen, en bequaam om „te braden; het derde, is den Zomer; het „vierde den Oogft, en 't vyfde den Win- „ter..... Zy tellen de Maanden by Maa- „nefchynen, zonder agt te geeven op het „getal derzelve in een Jaar", en geeven die, volgens de gewoonte der Canadeezen, den naam der zaaken die het merkwaerdigfte in zodanige Maanfchynen voorkomen. „By „voorbeeldt, zy reekenen de Harte-Maan, „de Kooren-maan, de eerfte of tweede Maan „van de *Cohonk* enz. zy verdeelen ook de „dagen in geene uuren; maar deelen die „flegts in twee deelen, die zy het klimmen „en het daalen van de Zon noemen.

„Zy reekenen en tellen by eenen, tienen, „honderden enz. en wat aangaat hunne „manier om de gedachtenis der Gebeurtenis- „fen of Burgerlyke gefcheften te bewaaren, „gebruiken zy zekere koorden, die over- „eenkomft met het gebruik der *Quippos* der „Peruanen hebben. Zy gebruiken mede „eenige ftukken houts, die hun voor Kerf- „ftokken enz. dienen.

XXII. HOOFDTSTUK.

Van de GODSDIENST *der* VOLKEREN *van* FLORIDA.

Hoedanig de Godsdienft der Floridanen beftaat, aan geweezen.

„(d) De Floridanen zyn mede Afgodi- „fche Volkeren, houdende de „Zon en de Maan voor Godheden, doch die „zy flegts eenige eerbied bewyzen, zonder „voor de zelve Gebeden of Offerhanden te „doen. Nochtans hebben zy Tempelen; „doch tot geen ander gebruik als om 'er „hunne Dooden in te begraaven, en in op „te fluiten 't geen zy het dierbaarfte ach- „ten. Zy rechten mede aan de Deuren dee- „zer Tempelen den buit hunner Vyanden, „als Zegeteekens op". Dit is al 't geen de Yncas *Garcilaffo de la Vega* ons van den Godsdienft der Floridanen zegt. Met regt kan men deeze Volkeren vergelyken, by de Afgodifche Volkeren der Oudheit, die alles aanbaden wat hen iets ongemeens of byzonders voorquam; indien het waar is dat door bygelovigheit de Floridanen een Pylaar aanbaden, die Kapitein *Ribaut* op een hoogte met de Wapens van Vrankryk hadt opgeregt, toen hy een gedeelte van dit Noord-

(a) *Purchas.* (b) *Purchas.* (c) *Hiftoire de la Virginie.*
(d) *Hiftoire de la Conq. de la Floride par Garcilaffo de la Vega.*

Noordlyd Amerika ontdekt hadt. Zy offerden Slagtofferen voor dit Gedenkteeken, kroonden het met Bloemen, en versierden het met Bloemkranssen: met een woordt, zy beweezen het zelve allerlei soort van agting en eerbied.

Eerdienst die zy den Duivel bewyzen, om hem te bevreedigen zulks zy door hem niet geplaagt worden.

(a) De Floridanen aanbidden onder den naam van *Toia*, de Duivel, of liever die quaade Grondoorzaak, die zy in tegenstelling van het Godlyk Opperweezen stellen. En overtuigd zynde dat deeze laatste Mogendheit hen niet kan schaaden, wegens de overgroote goedheit daar zy mede begaafd is, zoo tragten zy de andere te bevredigen, van wien zy, zoo zy zeggen, wreedelyk gequelt worden. (b) De Duivel snydt hen dikwils in het lichaam, verschrikt hen door verschyningen, in komt hen dikwils bezoeken, om hen te noodzaaken hem Menschen-offer te offeren. Doch ondersteld zynde, dat de Duivel, in die gelegenheit zoo veel moeite niet wilde doen, zoo gaat zyne Priesters het belangen des Volks te zeer aan 't hart, om in gebreken te blyven aan 't geen zy hem verschuldigd zyn. Het is derhalven zeer waarschynlyk, dat zy zelf voor dien quaade Geest speelen, en dat zy het quaadt dat de Floridanen uit vreeze hem toeschryven, vermeerderen.

Van welk een gevoelen de Carolineezen wegens Godt en zyne onder Goden zyn.

(c) Een ander Schryver verhaalt ons het volgende van den Godtsdienst der Volkeren van Carolina. „Zy gelooven, zegt hy, „een eenig Godt, Schepper van alle din-„gen, aan wien de Opperste Priester offer-„handen doet; maar zy gelooven niet dat „die Godt zich met eenige zaaken der Wae-„reldt bemoeit. Zy gelooven dat hy min-„dere Goden aanstelt tot bestiering van dit „Aardryk: namelyk, dat hy dezelve aan de „goede beschikking der goede en quaade „Geesten overlaat, waar aan de Priesters van „een minder rang Offerhanden en andere „Godsdienstigheden doen.

Hoe de *Apalachiten* de Zon aanbidden, en waarom.

Ten opzigte der Volkeren, die rondom de Bergen van *Apalache* woonen, dezelve bidden de Zon, als oorzaak van het leven, en Schepper der Natuur aan. Het schynt dat zy eenige teekens van de algemeene Zondvloedt overgehouden hebben; want zy zeggen, dat de Zon vier-en-twintig uuren haaren gewoonen loop vertraagt hebbende, zoo waren de wateren van het Groote Meir *Theomi* zodanig overstroomd, dat de toppen der hoogste Bergen daarmede bedekt wierden; behalven alleen dien van den Berg *Olaimy*, die door de Zon van de algemeene overstrooming bevryd bleef; ter oorzaake van den Tempel die zy aldaar zelf gebouwd hadde, en die de *Apalachiten* in 't vervolg als een plaats van Bedevaardt hadden ingewydt, werwaarts zy aan dit Hemellicht hunne Godsdienstige hulde gingen doen. Alle de geene die deeze schuilplaats hebben konnen bereiken, zyn bevryd gebleeven van de Zondvloedt. Na verloop van vier-en-twintig uuren tydts verkreeg de Zon haare eerste kragten weder, en het water in zyne paalen hebbende doen wederkeeren, deedt dezelve verders de dampen verdwynen, die de wateren over de Aarde gebragt hadden. Uit hoofde van deeze gedenkwaardige erkentenis is 't, dat de Floridianen, die men *Apalachiten* noemt, goet gevonden hebben de Zon te aanbidden. Laat ons nu zien hoedanig zy dezelve aangebeden hebben, en het gansche verhaal deezer Godtsdienstigheit beschouwen.

XXIII. HOOFDTSTUK.

Van de GODSDIENSTIGHEIT *der* FLORIDANEN *aan de* ZONNE; *van hunne* FEESTEN, TEMPELEN, PRIESTERS, TUCHTIGING *enz.*

De Aanbidding der Zonne by de *Apalichiten* nader beschreeven.

Wy zullen nu breeder de Godsdienstigheit der *Apalachiten* beschryven. Hunne Godsdienstige oeffening bestaat in de Opgaande Zon te begroeten, en lofzangen haar ter eere te zingen. Zy bewyzen haar mede alle Avonden gelyke hulde. Daar en boven offeren zy dit Hemellicht viermaal des Jaars Offerhanden, en plegtige Wierookingen op den Berg *Olaimy*. Maar nademaal zy de Zon niets bloedigs offeren, om dat zy die aanmerken als de Handhaafdster des levens, en dat zy gelooven dat de geene die het leven aan de Schepselen geeft, geen Godsdienst kan goedkeuren, die het dezelven weder beneemt. Men kan naauwlyks de naam van Offerhanden geeven aan deezen Dienst, alzoo dezelve alleen bestaat in Reukwerk, 't welk men brandt; in Geschenken die men aan de Priesters doet; en in Gezangen die men ter eere van deeze Godheit des Da-

(a) *Lescarbot*, *Purchas*. (b) *Purchas*.
(c) *Descript. des Colon. Angloises*, *dans le Recueil de divers Voyages*. *Impr.* in 4. Paris.

Dageraads zingt. 's Daags voor het Feest tot het offeren der Reukwerken gefchikt, gaan de Priesters zich afzonderen naar den Berg, om zich te beter te bereiden tot den plegtigen Dienst op den volgende dag. Het Volk begeeft 'er zich slegts naar toe voor het aankomen van den dag. Ondertusschen is alles verlicht geduurende den nagt met vuuren die men op den Berg aansteekt. De eenvoudigste onder hen zullen niet tot den Tempel of dicht by de Grotte, aan de Zonne toegewydt, durven naderen; maar de toegang tot deeze plaats van Godsvrucht, is alleen geoorlofdt aan de (a) *Jouanas*, en aan hun is het, dat deeze Godvrugtige hunne Offerhanden en gaven overhandigen, die de *Jouanas* vervolgens aan staaken ophangen, ter wederzyde van het portaal. De Offerhanden blyven aldaar hangen tot het eindigen der *Ceremonie*, waarna de zelven uitgedeeld worden volgens den wille des Geevers.

Zoodra de Zon begint te schynen, beginnen de *Jouanas* hunne Lofzangen op te heffen, werpende zich verscheiden maalen op de knien, waarna zy reukwerk in 't Geheiligde Vuur werpen, 't welk voor de deure des Tempels word verricht. Deeze twee handelingen van Aanbiddingen worden gevolgd van een derde, die niet min weezentlyk is. De Priester giet honing in een steen alleen tot dat gebruyk uitgehold, staande voor een steene tafel. Ook strooit hy dicht by den steen een groote menigte van Maïz half gebrooken, en van haare schel ontbloot. Dit is het voedsel van eenige Vogelen (b) die, volgens zeggen der Floridanen, de lof der Zonne zingen. Terwyl de Priesters het reukwerk branden, en ter eeren van dit Daglicht zingen, zoo knieldt alle het Volk neder, en verrigt zyne Godsdienstigheit. De Plegtigheit word geëindigd met speelen, dansen en vrolykheden. Het wezendlyke van het Feest neemt op den middag een einde. Alsdan omringen de *Jouanas* de tafel, hunne Gezangen en Vreugde geroep verdubbelende, en zoodra de Zon de randen van de tafel begint te beschynen, werpen zy alle het reukwerk dat hen noch overig is, in 't Vuur. Doch dit is noch het einde deezer Plegtigheit niet. Na het laatste Reukoffer, blyven zes *Jouanas* by 't lot verkoozen, omtrent de Tafel, en stellen zes Zonne-Vogelen in Vryheit; men hadt dezelve in kooien aldaar gebragt, om tot deeze *Ceremonie* te dienen. De Vrylaating deezer Gewydde Vogelen wordt gevolgd door een omgang van Godvrugtige, die van den Berg afklimmen met rysjes in de handt, om zich weder aan den ingang des Tempels te begeeven. De *Jouanas* geleiden hen tot in den zelven; vervolgens wasschen de Pelgrims zich het aangezigt en de handen in een gewydt Water. Zodanig is de beschryving deezer Plegtighit; door ons uit een Schryver (c) getrokken, die ons dezelve op het bevestigen van twee Engelschen heeft medegedeelt.

Tempel der Zonne hoedanig in een Rots uitgehouwen.

De Tempel zelfs, aan de Zonne en aan haaren Dienst door de Floridanen van *Apalache* toegewyd, is een ruime Grotte natuurlyk in den rotssteen ten Oosten van den Berg uitgehouwen. Men zegt dat dezelve twee hondert voeten lang is, eirond zynde, en het verwelf hondert twintig voeten hoog verheeven; en dat door een opening in 't midden van het Gewelf, tot op den grondt des Bergs, licht genoeg inkomt, om deeze gansche Grotte te verlichten.

Een Floridaansche Tempel van *Cosaciqui* beschreeven.

Men vind in de *Historie van de Overheering van Florida* by *Garcilasso*, een Beschryving van een Tempel der Floridanen van *Cosaciqui*: maar 't schynt dat deeze alleenlyk geschikt was tot een Begraafplaats der voornaamsten des Landts. De Spanjaarden vonden rondom in deezen Tempel groote houte Kisten langs de muuren, op banken van twee voeten hoog geplaatst. „In deeze Kisten waren de lichaamen of „Lyken beslooten, en zodanig gebalsemdt, „dat dezelve niet het minste qualyk rie„ken; behalven deeze groten kisten, stonden „'er mede veel kleinder, als ook rietkorven „zeer wel gemaakt, de kleine Kistjes laagen „vol van Mans en Vrouwe kleederen, en de „korfjes gevuldt met paerlen van allerlei soort. De Tempel van *Talomeco* was de Begraafplaats der *Caciquen* des Landts, en de Beschryving die 'er ons *Garcilasso* van geeft, is wel waardig hier in te lasschen.

De Tempel van *Talomeco* met alle de daar ingevondene byzonderheden beschreven en beschouwt.

„De Tempel van *Talomeco*, alwaar de „Begraafplaats der *Caciquen* is, zegt hy, „is meer dan hondert treden lang, en veer„tig breedt; de muuren zyn evenmaatig „hoog, en het dak is zeer verheeven; om „te voldoen aan het gebrek van pannen, „en het water des te beter val te doen „hebben. Het is zelve gedekt met zeer „dun riet, in tween geklooft, waarvan „de Indianen Matten maaken, die zeer wel „naar de Mat-Tapyten der Mooren gely„ken, 't welk zeer fraai om te zien is; „vyf of zes deezer Tapyten over elkander „gelegt, konnen volkomen het doordrin„gen

(a) Naam der Priesteren van *Florida*.
(b) Men noemt dezelve *Tonatrulis*.
(c) *Rochefort dans son Histoire des Antilles*.

„gen van den regen beletten, en het ſchei-„nen der Zonne in den Tempel, 't welk „by den gemeenen Man ten platten lan-„den, in dien omſtreek om hunne huyzen „te dekken, word nagevolgt.

„Op het dak van den Tempel zyn 'er „verſcheidene hoorntjes van allerlei groote, „en van verſcheidene viſſen, in zeer nette „orde geſchikt: maar men weet niet te zeg-„gen hoe 'er dezelve gekomen zyn, zynde „deeze Volkeren zoo verre van de Zee af-„gelegen, ten ware men die uit de Rivieren „en Stroomen, die dit Landſchap beſproeien, „verzaamelt had. Alle deeze hoorntjes zyn „het binnenſte naar buiten geplaatſt, om te „meer glans te geeven, ſtellende geduurig „een groot hoorntje van Zeeſlakken tuſſchen „twee kleine ſchelpjes, met tuſſchen ruim-„tens van 't eene ſtuk tot het andere, voor-„zien met verſcheidene Paerlſnoeren van on-„derſcheidene groote in de gedaante van „feſtons, van den eenen hoorn aan den an-„deren vaſt gemaakt. Deeze feſtons van „Paerlen die zich van het bovenſten van het „dak tot beneden ſtrekken, gevoegdt by „den levendigen glans der Paerlemoere ſchel-„pen, en hoorntjes, geeven een zeer ſchoon „gezigt, voornaamelyk als 'er de Zon op „ſchynt. De Tempel heeft zyne poorten naar „maate van zyne grootheit. Men ziet aan „den ingang twaalf Reuzen of Stantbeelden „van hout gemaakt. Dezelve zyn zoo „wreedt en ſtuurſch verbeeld, dat de Span-„jaarden zich lang ophielden in 't beſchou-„wen deezer figuuren, alle der aandagt van „'t Aloude Rome waardig. Men zoude „zeggen dat deeze Reuzen daar geſteld wa-„ren om den ingang van de deur te verdee-„digen; want zy zyn in ryen ter weder-„zyde, van groote allengskens verminderen-„de, geplaatſt, hebbende de langſte agt voe-„ten, en de volgende iet minder, naar rang: „op de wyze van Orgelpypen.

„Hunne Wapenen zyn overeenkomen-„de met hunne geſtalte, de eerſte ter weder-„zyden hadde zwaare knodſen met koper be-„ſlagen, die zy overend hielden, en als ge-„reed ſcheenen, om elk een met geweld neder „te vellen, van den geenen die dorſten waa-„gen binnen te treeden. De tweede hadden „yzere hamers, en de derde een ſoort van „houte ſtaaken, de vierde kopere houwby-„len, waarvan de ſcherpte uit Keiſteenen ge-„maakt was. De vyfde hielden een geſpan-„nen boog en pyl, gereed om die af te ſchie-„ten. Deeze pylen waren zeer fraai om te „zien, zynde het onderſte einde van een ſtuk „hartshoorn, zeer konſtig gewerkt, of van „een vuurſteen, als een pook geſleepen. „Eindelyk de laatſte hadden zeer lange Pie-„ken in de handt, aan beide de einde met „koper beſlagen, ſtaande ook in een drei-„gende geſtalte, gelyk de andere; doch „op eene andere wyze, en alle even zeer „natuurlyk.

„Het bovenſte der Tempel-muuren van „binnen, zyn verſiert, overeenkomſtig met „de buitenſte zyde van 't dak; want daar „is een ſoort van Cornis gemaakt, van „groote Hoornen van Zeeſlekken netjes „geſchikt, en tuſſchen beiden ziet men „Feſtons van Paerlen die van het dak af-„hangen. In de tuſſchenruimte der Hoor-„nen en Paerlen, ziet men in de dieptens aan „het verdek vaſt gemaakt een menigte van „Pluimen van allerlei kleuren, heel keurig „geſchikt. Behalven deeze ſchikking die „aan 't bovenſte van de Cornis voorkomt, „hangen mede aan alle de andere zyden van „het dak, verſcheidene Pluimen, en Paerl-„ſnoeren, door onzigtbaare draatjes van on-„deren en van boven vaſt gemaakt, zodanig „dat het ſchynt of dit ganſche werk om ver „ſtaat te vallen.

„Onder aan deeze Verwulven en deeze „Cornis, ziet men rondom in den Tempel „aan de vier zyden, twee ryën van Statuën of „Beelden, de eene boven de andere, eenige van „Mannen en andere van Vrouwen, levens „groote, volgens dat Landt. Elk heeft zyn „eigen Nis naaſt elkander, en dit alleenlyk „om de muur te verſieren, die zonder dat al „te naakt zoude hebben geſtaan. De Man-„nen hebben alle wapens in de handt, waar „aan Paerlſnoeren van vier of vyf ryën met „Quiſpels aan 't einde, uit een zeer fynen „draad gemaakt, en van verſcheidene kleu-„ren beſtaande; wat de Stantbeelden der „Vrouwen aangaat, dezelve hebben niets in „hande.

„Aan den voet deezer Muuren zyn 'er hou-„te Banken zeer konſtig gewerkt, alwaar de „Doodkiſten der voornaamſte Grooten des „Landts en hunne Familie geplaatſt worden. „Twee voeten boven deeze Doodkiſten, „ziet men in Niſſen van de muur de Stant-„beelden der geenen die aldaar begraaven „leggen; die zy zoo natuurlyk verbeelden „dat men daar uit oordeelt, hoe dezelve „ten tyde van hun overlyden zyn geweeſt. „De Vrouwen hebben niets in de handt, „maar de Mannen voeren Wapens in de „zelve.

„De ruimte die 'er is, tuſſchen de Af-„beeldſels der Dooden, en tuſſchen de twee „ryen Beelden, die onder de Cornis be-„ginnen, is gevuld met Wapenſchilden van „verſcheidene groote, gemaakt van riet en „zoo vaſt in een geweeven, dat 'er geen pyl „uit een boog, nog een ſchoot van een „Snap-

„Snaphaan kan doordringen. Deeze Schil-„den zyn alle verſiert met Paerlen en Quiſ-„pels van veelerlei kleuren, 't welk dit alles „noch veel fraayer doet ſchynen.

„In 't midden des Tempels ziet men drie „ryen met Koffers op onderſcheidene Ban-„ken, de grootſte der zelve ſtrekken tot een „voet aan de middelſoort, en deeze weder „aan de kleinſten, en gemeenlyk beſtaan „deeze Piramiden uit vyf of zes Koffers. „Alzoo 'er nu ledige plaats genoeg is tus-„ſchen de eene Bank en de andere, wordt „men dan niet belet in 't gins en herwaart „gaan in den Tempel, om geheel en alle „te konnen bezien.

„Alle deeze Koffers zyn met Paerlen ge-„vuld, zodanig dat in de grootſte Kof-„fers de grootſte paerlen gevonden wor-„den, en alzoo voortgaande tot op de al-„lerkleinſte, die maar alleen ſtamppaarlen „in zich beſluiten. Voor 't overige zoo „was de menigte van Paerlen hier zoo groot, „dat de Spanjaarden bekenden, dat ſchoon „zy meer dan negen hondert Man ſterk „waren, en drie honderd paerden by zich „hadden, zy alle deeze Paerlen in eene „reis niet zoude hebben konnen wegvoe-„ren." Men zal zich echter hier over niet zeer verwonderen, indien men aanmerkt dat de Indianen van dit Landtſchap ſedert veele eeuwen, alle de Paerlen die zy vonden in deeze Kiſten herwaarts gevoerd hebben, zonder een eenige agter te houden, en hier uit kan men by gelykenis beſluiten, dat indien al het goud en zilver dat men uit Peru naar Spanje gevoerd heeft, niet elders anders was overgebragt geworden, de Spanjaarden tans hunne meeſte Kerken met goud en zilver zouden konnen dekken.

„Behalven deeze onnoemelyke menigte „van Paerlen, zoo vindt men 'er ook een „groot getal pakken van Kameels huiden „van onderſcheidene kleuren, zonder te re-„kenen veele andere ruighairige huiden, „verſcheidenlyk geverft; insgelyks verſchei-„dene kleederen van wilde Katten, Maters, „en van andere vellen alzoo wel als in 't beſte „gedeelte van Duitslandt en van Moſcovie „bereidt.

Verſcheiden Wapenzaalen rondom den voorſchreeven Tempel,

„Rondom dezen Tempel, die over al „zeer fraai was, ziet men een groot Maga-„zyn afgedeeld in acht zaalen van gelyke „groote, 't welk dezelve veel ſieraad by-„brengt. De Spanjaarden in deeze Zaalen „tredende, vonden dezelve vol wapenen. „In de eerſte lagen zeer lange pieken, met „ongemeen ſchoon koper beſlagen, en be-„hangen met ringen van Paerlen met drie of „vier omſlagen. De plaats daar deeze pie-„ken op de ſchouders raakten, was voorzien „met gekleurd Kemelshair, en aan de ein-„den zag men quaſten met Paerlen die veel „tot hunne ſchoonheit toebragten.

en hoe die waren verzien.

„In de tweede Zaal waren 'er Knodſen „gelyk die der Reuzen, met ringen van „Paerlen, en hier en daar met quaſten van „verſcheiden kleuren, rondom met Paerlen „verzien. In de derde vondt men Krygs-„hamers, verſiert als al de andere Wape-„nen; en in de vierde waren Jaagſprieten „opgeſchikt met quaſten digt by 't yzer „en aan 't Handvatzel; in de vyfde zag men „veele ſoorten van riemen, verſiert met „paerlen en franjes; in de zesde vondt „men zeer koſtelyke boogen en pylen; „eenige der zelve waren gewapent met „Vuurſteenen, aan het einde geſlepen, ins-„gelyks Steekpriemen, als Degens, als „Piek-yzers, of punten van Ponjaarden „aan beide zyde ſnydenden. De Boo-„gen waren gebrandverft met verſcheidene „kleuren, blinkende en met paerlen op „verſcheidene plaatſen verſierdt; in de ze-„vende Zaal waren Rondaſſen van hout, „en van Oſſeleder uit verre Landen over-„gebragt, voorzien met paerlen en quaſten „van verſcheidene verwe. Eindelyk in de „achtſte zag men Schilden van riet zeer „keurlyk geweeven, en met quaſten en „zaaipaerlen verſierdt.

Hoe eenige Floridanen hunne Eerſtgeboorne Kinderen de Zon opofferen;

Eenige Volkeren van Florida offeren hunne Eerſtgeboornen aan de Zonne op, of liever aan hunne Vorſten. Ten minſte het is zeker dat deeze wreede Ceremonie geſchiedt in tegenwoordigheit van een deezer Prinſen of *Caciquen* die zy *Paraouſtis* noemen. Terwyl de Moeder van dit Kindt zich het aangezigt bedekt, weent en zugt voor het Offerblok, waarop dit Offer moet verpletterd worden; en terwyl de Vrouwen die haar verzellen, zingen en danſſen in 't ronde, zoo verſchynt een andere Vrouw in 't midden van den kring, houdende het Kindt in haare armen, en vertoonende het van verre aan den *Paraouſti*. Deeze Vrouw danſt insgelyks als haare voorgangſters, en zingt al danſſende de lof des *Paraouſti*. Daarna komt de Prieſter, die men in 't verſchiet van deezen Afbeelding * ziet, in 't midden van zes andere Floridanen, en verplettert dit Kindt. Deeze Offerhande moet altoos een Knegtje zyn.

(a) Deeze zelfde Volkeren offeren ook met

(a) *Purchas.*

* Zie het nevensgevoegde Afbeeldzel, waar van het bovendeel *de* OFFERHANDE *verbeeldt die de* FLORIDANEN *van hunne* EERSTGEBOORNEN *aan de* ZON *doen.*

SACRIFICE que les FLORIDIENS font au SOLEIL, de leurs PREMIERS nez.

OFRANDE que les FLORIDIENS font d'un CERF au SOLEIL.

B. Picart. del. 1721.

en hoe zy jaarlyks mede een Hart aan de Zon voor een offer opdraagen.

met veel plegtigheit het Beeldtenis van een Hert aan de Zonne; ten dien einde kiezen zy de huidt van het grootſte Hert dat zy vinden konnen. Nadat zy het zelve met allerlei ſoort van Kruiden gevuld hebben, verſieren zy het met Bloemen en Vrugten, en ſtellen het zelve op den top van een hoogen boom af ſtam het gezigt naar 't Ooſten gewend. † Deeze Cereminie geſchiedt jaarlyks omtrent het einde der maandt van Februari; dezelve is altoos met Gebeden en Gezangen verzeld, die de *Paraouſti* en een der eerſte *Jouanas* aan het hooft der overige Godsdienſtige 't allereers opheſten. De Floridanen verzoeken aan de Zon dat het haar behaage, de Vrugten der Aarde te zegenen, en de Aarde vrugtbaar te doen blyven. Wat de huidt van het Hert aangaat, het zelve blyſt dus ten toon geſteld tot in 't volgende jaar.

Met welk een vreemde Plechtigheit zy het Feeſt ter eere van hunne Toia vieren.

Zy hebben ook noch een ander merkwaardig Feeſt. (a) Het Volk vergadert onder geleide van den *Paraouſti*, om hunne pligten aan *Toia* te gaan afleggen. De Reizigers niet weetende wie deeze *Toia* mogte wezen, hebben rond uit gezegt, dat het de Duivel was: maar wy hebben reeds aangemerkt, dát we deeze *Toia* de quaade Grondoorzaak achten te zyn. Wat 'er ook van zy; deeze *Ceremonie* ſchynt wel een bedryf van Vrouwen die in druk zyn, waar door zy de gunſt van deezen Afgod meenen te verkrygen. De Floridanen vergaderen daags voor de Plegtigheit op een ruime plaats, die de Vrouwen hebben opgeſchikt en toebereidt. Na dat de Vergadering zich in een kring verzameld heeft, verſchynen drie *Jouanas*, geſchilderd met verſcheiden ſoorten van kleuren, in 't midden van den kring, met trommelen, op welkers geluidt zy danſſen en zingen, met ongemeene gebaarden en grimatſen. De Vergadering antwoordt te gelyk op 't gezang der Prieſteren, die, na twee of driemaalen rond gedanſt te hebben, heel ſchielyk de party verlaaten en naar de Boſſchen vluchten. Aldaar is 't dat zy *Toia* raad vraagen. Deeze verborgene vlucht breekt de Godsdienſtigheit af: maar de Vrouwen vaaren daar mede den ganſchen dag voort, met geween en huilingen. Zy ſnyden in de armen van haare Dochters met moſſelſchelpen, en werpen, als een hulde die zy *Toia* ſchuldig zyn, het bloedt dat uit de wonde loopt, in de lucht, roepende deeze Afgod driemaal aan. Twee dagen daar na keeren de *Jouanas* weder uit de Boſſchen, derwaarts zy zich om raad te vraagen, begeeven hadden, en danſſen als te vooren op dezelve plaats die zy zoo ſchielyk verlaaten hadden. De Dans wordt ge-eindigt met een Maaltydt, die zy door een vaſten en onthouding van drie dagen wel van noden hadden: maar dit moeſt zoo geſchieden, om dat de Goden zich veel vryer openbaaren aan den geenen, die het vaſten onderhouden. In dien ſtaat zyn de herſenen niet bloodt geſteld aan de dampen, die het voedſel verwekken, en ontfangen veel lichter de Indrukſels van de opgetoogenheit.

Wy zullen deeze Beſchryving eindigen door eene aanmerking; namelyk, dat de Floridanen zich beroemen, gelyk ook de Mexikanen, eene voorzegging te hebben, die hen kennis van de aankomſt der Spanjaarden gaf.

Hoe de Prieſters der Floridanen zich mede voor Geneesheeren uitgeeven, en hun gedrag daar in aangemerkt.

Wat hunne Prieſters belangt, dezelve zyn mede Geneesheeren, gelyk ook die der andere Volkeren van Amerika: insgelyks zyn zy de Raadslieden en Staatsdienaars van den *Paraouſti*. Deeze driedubbele Waardigheit is ook met veel deftigheit, zedigheit en buiten gemeene onthouding verzeld. Alvoorens dat dezelve tot de Prieſterlyke Waardigheit verheven worden, moeten zy de beproeving van een lange tucht onder beſtiering der andere Prieſteren, die hen in de verborgenheden van den Godsdienſt onderwyzen, ondergaan, en om zoo te zeggen, hunnen geeſt bereiden tot die Indrukſels, die zy in vervolg van tydt het Volk zouden inprenten. Men oeffent hen door het vaſten, d'onthouding, afzondering en berooving van de vermaaken der innerlyke zinnen: maar de geſtrengheit der tucht wordt weder verzagt door verſchyningen en door een gemeenzaame t'ſamenſpreeking met de Godheit; op deeze wyze verhaalen het de Reizigers. Of nu hun verhaal naaukeurig en waaragtig is of niet, wy konnen altoos niet twyffelen, dat de oude Prieſters de jonge onderwyzen, dat zy ten minſten moeten ſchynen overtuigt te zyn van de heiligheit eens Beroeps, dat hen te gelyk Meeſters maakt van Ziele en Lichaamen. Deeze Tugtiging duurt drie jaaren lang.

Hun gewaadt beſchreeven, en hoe zy met de

Zy draagen aan den Gordel een Zak vol van eenige medicinaale Kruiden, en andere Geneesmiddelen, 't welk ook in gebruik is by de Virginiaanſche Prieſters: zy kennen zeer wel de Deugdt deezer Geneesmiddelen en

(a) *Purchas*, *Leſcarbot*.

† Zie het onderdeel van de nevensgaande Afbeelding, verbeeldende *hoedanig de* Floridanen *jaarlyks een* Hert *aan de* Zon Offeren.

Zieken handeen.

en de eigenschappen der Kruiden. Voor 't overige hebben zy ook het gebruik van Braak- en Zweetmiddelen, als mede van Insnydingen. Zy veegen het bloedt niet af dat uit de wonden die zy gemaakt hebben, vloeit; maar zuigen het zelve met den mondt uit en dikwils met een riet. De Floridanen gelooven, dat de blaazing en aanraaking hunner Priesteren, den Zieken heilzaam zyn, en tot geneezing strekken. De Priester, zoo men ons in een hedendaagsche Reisbeschryving verklaard (a), verzelt zyne Operatien met eenige woorden. Wanneer alle deeze Middelen geene geneezing toebrengen, laat hy den Zieke voor aan de deur van zyne Hut plaatsen, met het aangezicht tegen de opgaande Zon gewendt, waarna de Genees-priester dit Hemelligt bezweert, om den Zieke zyne gezondheit door den gunstigen invloedt van zyn Licht weder te geeven. Dit is dan de laatste toevlugt van den een en van den anderen.

Deeze Priesteren zy omhangen met een Mantel van huiden of vellen in ongelyke banden gesneeden. Somtyds is deeze kleeding gemaakt op de wyze van en langen Rok: alsdan word dezelve met een Gordel van Vellen omgord, waar aan de Zak afhangt daar hunne Geneesmiddelen in zyn. Zy zyn ongedekt aan voeten en armen, en op 't hoofdt draagen zy een Muts van Vellen puntgewyze toeloopende; dikwils hebben zy in plaats van een Muts het hoofdt met pluimen versiert.

XXIV. HOOFDTSTUK.

Van hunne OORLOGSPLEGTIGHEDEN, *hunne* LYKPLEGTIGHEDEN, *en hun gevoelen aangaande de* ONSTERFLYKHEIT *der* ZIELE.

Welke voorafgaande Plechtigheden de Floridanen eer zy ten Oorlog trekken, verrichten, aan gewezen, en hoe zy elkander tot wraake aanzetten.

De *Floridanen* zyn ongemeen wraakzugtig; ook vindt men deeze geneigdheit onder alle de Amerikanen. (b) Om zich tot de wraake nog des te meer aan te zetten, houden de eersten zeekere Vergaderingen, alwaar een onder hen in een afgelegen hoek geplaatst is. Een ander opstaande en een Werpspies in de handt nemende, schiet den eersten uit alle zyne magt toe, zonder dat deeze zich eenigzins beweegt; de Spies gaat vervolgens in andere handen over, tot dat den gequesten ter aarde nedervalt: Als dan komen de Vrouwen en Jongelieden hem weenende opbeuren, geeven hem *Cafiné* te drinken, 't welk de gewoonen drank is der Krygslieden, en brengen hem in eene Hutte, alwaar men weder op nieuw rondom hem begint te weenen. De Vrouwen en Dogteren maaken eenige middelen gereed, tot geneezing des gequetsten, terwyl de Vergadering drinkt, zich verheugdt, de Heldendaaden hunner Voorouderen zingt, en zich tot de wraakzucht aanport. De gansche *Ceremonie* is een gedagtenis van de doodt hunner Medelandslieden. De geene die zy quetsen houdt hen voor oogen het quaade onthaal, 't welk zy van hunne Vyanden ontfangen hebben, en dit oogmerk stort de gansche Natie een onverzoenelyken haat in. Alvoorens, voor dat ze naar den Kryg optrekken, wordt 'er een Raadsvergadering gehouden, waarin de *Jouanas* hun Raadgeeving voorstellen. Niets word 'er beslooten zonder hunne kennis, en zonder alvoorens het Orakel van hunnen Afgod te hebben raad gepleegt. De opstygende dampen van de *Cafiné* zyn niet min zoo veel als het Orakel de oorzaaken, die hen wanhoopige besluiten doet neemen, zynde die de eenigste by deeze Volkeren bekend. Doch het is maar alleen aan de Krygslieden georlofdt *Cafiné* te drinken, en men mag dien niet drinken, voor dat men eenige blyken van zyne dapperheit heeft gegeeven.

Plechtigheit voor 't aanvangen van den Oorlog door den Koning uitgevoert,

(c) Eer zy ietwes van belang op hunne Vyanden zullen onderneemen en werkstellig maaken, keert de *Paraousti* zich tegen de Zonne, dezelve ernstiglyk smeekende hen gunstig te willen zyn, en neemende eenig water in een houte napje, werpt hy 't na verscheidene Vervloekingen tegen de Vyanden uitgesproken te hebben, in de Lucht uit, zodanig dat het op het omstaande Volk nedervalt, zeggende te gelyk, *mogte het Vlieden gebeuren aldus het bloedt uwer Vyanden te storten!* * En neemende anderwerf een napje water, werpt hy 't in het Vuur, 't welk nevens hem is, zich als vooren tot het Krygsvolk keerende, en zeggende, *mogte het Vlieden gebeuren onze Vyan-*

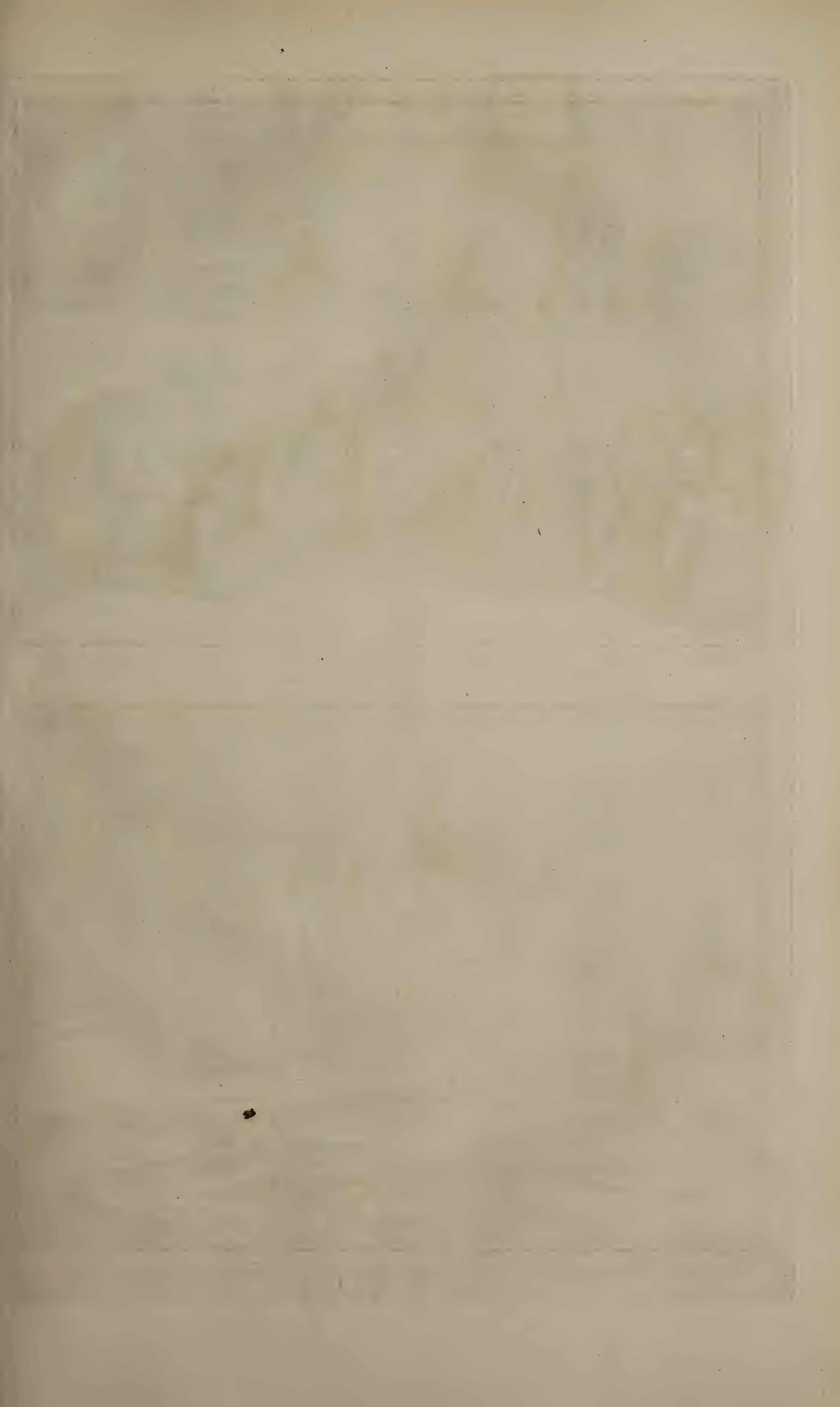
(a) *Coreal dans ses Voiages* Tom. 1.
(b) *Lescarbot*, *Purchas.* (c) *Purchas.*

* Zie het bovendeel van de nevensgevoegde Afdeeling, verbeeldende *de* PLECHTIGHEIT *door een der* KONINGEN *van* FLORIDA *waargenomen, alvoorens den* OORLOG *ondernomen word.*

CEREMONIE, *observée par un des* ROIS *de la* FLORIDE, *avant que de faire une Expedition.*

Un des ROIS *de la* FLORIDE, *consultant son* MAGICIEN, *avant que de marcher a l'Ennemi.*

FLORIDIENNES, qui ayant perdu leurs maris, a la guerre, viennent implorer l'asistance du ROY.
HERMAFRODITES, déstinez a servir les malades, et a enterrer les morts.

Veuves de la FLORIDE, qui sement leurs cheveux sur les Tombeaux de leurs Maris.

Vyanden om te brengen met zoo veel vaardigheit als ik dit Vuur uitblussche! Welke twee bedryven door een vreesselyk geroep, en nadrukkelyke grimatsen verzeld worden.

en hoe zy vooraf wegens den uitslag met zynen zoogenaamden Toveraar raadpleegt.

(a) De mismaakte gebaarden van een *Jouanas*, waar mede over het lotgeval der onderneeming geraadpleegd wordt, zyn niet minder vreemd, en ongemeen. De gewaande Toveraar plaatst zich op een Schild in een postuur of gestalte, onnodig uit te drukken, alzoo de woorden in 't minst niet by de Kunst van den Graveerder zouden konnen haalen Wy wyzen den Lezer derhalven naar de Kunstplaat zelfs*, om hem te doen zien, dat de Priester een kring maakt van veele onbekende Figuuren, waar in hy zich midden in besluit. Deeze Figuuren dienen om het Volk ten minsten een grooter gevoelen van zyne Weetenschap te doen krygen. Na ruim een quartier uurs met deeze beweegingen, grimatsen, en draayingen des lichaams bezig geweest te zyn, al zoo hevig als de allergeweldigste stuipen en beroertens, verlaat hy eindelyk deeze gemaakte gestalte, en de Godheit begeeft zynen Dienaar, die dan als bedwelmt opstaande aan den *Paraousti* verslag doet van den uitslag van dit geestelyke gesprek, verklaarende hem 't getal zyner Vyanden, de wyze op welke zy geleegert leggen, en den uitslag der onderneeming; en men verzeekert dat zy het dikwils raaden.

Hoe zy de verslagenen Vyanden hun bekkeneel en hoofdthair mede voeren.

Zy voeren gelyk de andere Volkeren van 't Noordlyke Amerika, de Harssenpan en het Hoofdhair hunner verslaagen Vyanden mede, en hangen aan lange staaken daar toe opgeregt, de armen en beenen der geenen, die zy in den Oorlog hebben omgebragt. (b) Zy houden rondom deeze staaken een Vergadering om de vervloekinge aan te hooren, die een *Jouana* tegen den Vyandt uitspreekt. Drie Mannen leggen op hunne kniën voor den Priester, die een Afgod in zyn handt houdt, een deezer drie slaat de maat op een steen met zynen knots, en beantwoordt de Vloekwenschingen des Priesters, terwyl de twee andere op 't geluidt van hunne Kalabassen zingen.

Hoedanig de Vrouwen der in den Kryg gesneuvelden voor en Koning om bystant smeeken;

De Vrouwen der geenen die in den Kryg gesneuveld zyn, gaan den bystandt van den *Paraousti* verzoeken. Zy vertoonen zich voor hem, zwemmende in haare traanen; † een kragtige blyk van de liefde die zy haare Mannen toedragen! Of zulks nu met geveinsdheit of opregtigheit geschiedt, 't is gewis dat deeze traanen geweldig de wraakzugt der Krygslieden aanzet.

De Hermafroditen, die gelyk wy gezegd hebben, dat lieden zyn van een zeer schandelyke levenswyze, dienen om de pakken en voorraadsmiddelen tot den Kryg te draagen; ook dienen zy om de zieken en gequetste te vervoeren. Deeze Hermafroditen draagen lang hair als de Vrouwen, en zyn het voorwerp van verachting der Krygslieden.

en welke Lykdiensten zy op de Graven hunner Mannen bewyzen.

Aangaande der Floridaansche Vrouwen Lykdienstigheden; zy zyn niet te vreden met zich aan de voeten van haaren Vorst weenende neder te werpen, om hem op te wekken tot het wreeken der droevige doodt haarer Egtgenooten. Zy gaan ook weenen en zuchten op de Graaven der Overledenen, en tot een laatste blyk van haare tederheit en Vrouwelyke liefde tot haare Mannen, snyden zy het hoofdthair ganschelyk af, en strooien 't op hunne Grafsteden ✠. Dit zoude na de gedagten van sommigen, welke ernstiglyk gelooven, dat het verlies eens Mans eene eeuwige droefheit verdient, voor altoos duuren: maar geenszins; haare rouwe is maar voor een tydt, gelyk die van onze Weduwen; doch de Floridaansche Vrouwen mogen niet weder hertrouwen, voor dat haar hoofdthair weder zyne voorige lengte heeft verkreegen, namelyk wanneer het zelve tot over de schouders hangt.

Met welk een pracht de Floridanen hunne *Paraoustis* of Koningen begraaven.

Zy begraaven hunne *Paraoustis*, met de grootste pragt, die zy konnen bedenken; het Graf is omringd met Pylen met de punten nederwaards geplant. Boven op dit Gedenkteken legt men de Beker, waar van zich den Vorst in 't drinken heeft bediend

(a) *Lescarbot*, *Purchas*. (b) *Purchas*.

* Zie het onderdeel van de voorgaande Afbeelding, waar in vertoont word, hoe *een der* KONINGEN *van* FLORIDA *voor den* OPTOGT *naar den* VYANDT *met zynen* TOVERAAR *raadpleegt*.

† Zie het bovendeel deezer nevensgevoegde Afdeeling, vertoonende hoe de FLORIDAANSCHE VROUWEN, *haare* MANNEN *in den* OORLOG *verlooren hebbende*, *van den* KONING *haaren bystandt smeeken*.

✠ Zie het onderdeel van de nevensgaande Afbeelding, waar in vertoont word, hoe *de* FLORIDAANSCHE WEDUWEN *haar afgesneeden* HOOFDTHAIR *op de Graven haarer gesneuvelde Mannen strooien*.

diend *. Drie dagen worden 'er door gebragt in gewcen en vaften tot zyner eere op zyn Graf. De *Paraoustis* van zyne Maagfchap komen hem beweenen met dezelfde Plechtigheit. Men fcheert zich het hoofdthair af om zynent wille. Eindelyk komen 'er afgehuurde Vrouwen, die zich daar toe laaten gebruiken, driemaal 's daags, en zes Maanden lang, 's morgens, 's middags en 's avonds, om by het Graf te weenen. Men verbrandt alles wat hy by zyn leven bezeten heeft, en het zelfde gefchiedt ook by 't overlyden der Priefteren. Men begraaft hen in hunne huizen; waarna men te gelyk met de Overledenen het zelve huis met al het geen 'er in is, verbrandt. Men zegt (a) dat de Volkeren van Florida, na deeze Heilige Lichaamen tot affche verbrandt te hebben, de Beenderen tot een poeder maaken, en dezelve noch een jaar daar na aan de naaftbeftaande der Overledenen te drinken geeven. (b) De Floridanen der Landfchappen door *Ferdinand de Soto* bezocht, begraaven nevens hunne Vorften, eenige Slaaven, om hen in de andere Waereldt ten dienfte te ftaan.

Hoe de *Apalachiten* hunne afgeftorvenen balzemen, aangeweezen.

(c) De *Apalachiten* balfemen de lichaamen hunner Nabeftaande en overledene Vrienden. Zy laaten dezelve byna drie maanden lang in den Balfem leggen, waar na zy deeze lichaamen door de kragt deezer fpecery-kruiden uitgedroogt, met een fchoone huidt overtrekken, in Cederhoute Doodkisten leggen. De Bloedvrienden bewaren de Doodkift by zich, geduurende den tydt van twaalf volle Maanefchynen. Daar na brengt men dezelve in het naaftgelegen Bofch, en men begraaft de Dooden aan den ftam van een Boom. Zy gaan hier mede veel heerlyker ten opzigte van hunne *Paraoustis* te werk. Na dat zy dezelve gebalfemt, met hunne fieraaden bekleedt, en met Pluimen en Halsringen opgetooidt hebben, bewaart men hunne Lyken drie volle Jaaren in 't vertrek daar zy overleden zyn, en geduurende dien tydt blyven zy befloten in die Cederenhoute Kiften, daar wy van gefproken hebben. Deeze tydt verftreeken zynde, voert men hen naar 't Graf van hunne Voorzaten, aan 't hangen van den Berg

en hoe zy hunne Koningen begraaven.

Olaimy. Men doet hen in een Grotte nederdaalen, welkers ingang men met groote keyen toefluit, en men hangt aan de takken der naaftbyftaande Boomen de Waapens, waar mede zy zich in den Oorlog bedienden, als zoo veele getuigen van hunne dapperheit. Men voegt 'er by, dat de naafte Bloedvrienden een Cederboom planten, digt by de Grotte, die zy zorgvuldig ter eere des Overleedenen onderhouden. Indien den Boom fterft, plant men 'er aanftonds weder een andere.

Welk een gevoelen deezen Landaart van d'Onfterflykheit der Zielen heeft.

Dezelve *Apalachiten* gelooven de Onfterflykheit der Ziele, en dat de geene die wel geleefdt hebben, naar den Hemel gevoerd, en onder de ftarren zullen geplaatft worden. De verblyfplaats der Godloozen ftellen zy in den afgrondt der Noordfche Bergen, onder de Beeren in 't midden van Hagel, Sneeuw, en onguuren yzeling ofrym. (d) De overige Volkeren deezer wyduitgeftrekte Landfchappen, gelooven mede de vergelding der Vroomen, en de ftraffe der Boozen na dit leven. Zy noemen den Hemel de *boven Waereldt*, en in tegendeel *benede Waereldt* de plaats die het eeuwig verblyf zal weezen der geenen die op Aarde qualyk geleefdt zullen hebben. In deeze laatfte plaats heerfcht *Cupai*, die quade Geeft, die de overige Floridanen *Toia* en wy Duivel noemen.

(e) De Indianen van *Carolina* gelooven de verhuizing der Ziele: wanneer 'er iemant fterft onder hen, begraaft men nevens hem verfcheidene levens middelen en nodig onderhoudt.

Hoe eenige Floridanen hunne Dooden in de Boffchen begraaven.

Het is een gewoonte der Floridanen van *Hirriga*, die veel met die der *Apalachiten* overeenkomen, namelyk dat (f) zy hunne Dooden in de Boffchen begraaven. Men legt de Lyken in houte Kiften met planken overdekt, die niet vaft gefpykert worden: maar alleen door 't gewigt van eenige fteenen, of eenige ftukken zwaar hout, 't welk men 'er boven op legt, worden toegehouden; en dewyl men veel wildt Gedierte in de Provincie van Florida heeft, laaten zy deeze Grafftede door hunne Slaaven bewaaken.

XXV. HOOFDT-

(a) *Purchas*. (b) *Histoire de la Floride*.
(c) *Histoire des Isles Antilles dans un extrait tiré de quelques Memoires Anglois*.
(d) *Histoire de Conquête de la Floride*.
(e) *Description des Colonies Angloises dans le Recueil de divers Voiages*, in 4 Paris.
(f) *Histoire de la Conquête de la Floride*.

* Zie de nevensgevoegde Afbeelding, verbeeldende, hoedanig *de* KONINGEN *en* PRIESTERS *van* FLORIDA *by hunne Graven beweent worden*.

Maniere d'ensevelir les ROIS, et PRETRES de la FLORIDE.

XXV. HOOFDTSTUK.

Van hunne HUWELYKSPLIGTIGHEDEN; *van de* OPVOEDING *hunner* KINDEREN, *en van hunne* GEDAGTENIS HOUDING.

Der Floridanen gewoonte in 't trouwen aangemerkt.

(a) De Indianen van Florida trouwen gewoonlyk maar eene Vrouw, die gehouden is haaren Man getrouw te blyven, of anderszins wordt dezelve een schandelyke straffe aangedaan, ja somzydts wel een wreede doodt. Aangaande des Lands Grooten, zy ontslaan zich zelven van deeze gewoonte van maar eene Vrouw te hebben. Zy neemen 'er zoo veel als zy willen; doch een alleen is 'er Wettig, en de andere zyn Byzitten. De Kinderen die uit de laatste voortkomen, deelen niet gelyk in de goederen des Vaders, met de Kinderen der Wettige Vrouwe.

Als mede die der *Apalachiten*,

De *Apalachiten* trouwen nooit buiten hun Geslagt. De Huwelyken worden door de wederzydsche Ouders dikwils beslooten, en zulks van de eerste Jonkheit hunner Kinderen af, en de Kinderen groot geworden zynde, stemmen toe (zo men verhaalt) 't geen de Ouders beslooten hadden. Het is hun geoorlofdt een Huwelyk in alle de Graaden van Bloedverwandschap aan te gaan, doch niet verder gaande als tot Zusters en Broeders.

en hoe zy hun Kinderen noemen aangeweezen, en hunne gewoonte van die op te voeden.

Deeze laatste Volkeren geeven hunne Kinderen, knegtjes zynde, de naam der Vyanden, die zy gedoodt, of na de Dorpen die zy in brandt gestoken hebben, of der Gevangenen die in hunnen dienst overleden zyn. Aangaande de Dochters, zy voeren den naam van haare Moeder of Groot-Moeder die overleden is; want zy geeven wel agt dat twee Persoonen van eene familie nooit te gelyk den zelven naam draagen. De Moeders brengen hunne Kinderen op (zo wel Meisjes als Knegtjes) tot dat zy twaalf jaaren oudt zyn geworden, waarna dan de Zoonen onder de bestiering des Vaders overgaan.

Men verzekert dat de Mannen geen omgang met haare Vrouwen hebben, van dat zy zich zwanger gevoelen af, tot dat zy in de kraam zyn bevallen. De beschroomdheit gaat zelfs zoo verre, dat zy niets eeten zullen van 't geen zy in den tydt van haar zwanger zyn, aangeraakt hebben.

„ (b) De Floridanen van omtrent *Panuco* trouwen laat, en echter zegt men, dat „de Dogters op haar tien of twaalf jaaren, „niet meer als de bloote naam van maagden „konnen voeren ". De Vrouwen op de Eylanden (c) der *Lucayers* draagen uit welstaanshalven een (d) Schortekleed van Catoen, en de jonge Dochters draagen het zelve, wanneer zy in staat zyn van Vrouwen te konnen worden.

Hoe de Floridanen van *Carolina* hunne gedachtenisse nalaaten, aangeweezen.

(e) Aangaande hunne *Geheugenis-houding*; de Floridanen van *Carolina* bedienen zich van Zinnebeeldelyke teekenen om de Geschiedenissen der tyden in gedagten te houden. Zy draagen ook wel zorge hunne Kinderen te onderwyzen in zaken hunne Geslachten en hun Vaderlandt betreffende, op dat 'er de gedagtenis van, van Geslagte tot Geslagte overblyve, en behouden worde. Ter plaatse daar een Strydt voorgevallen is, of daar het allereerst eene Volkplanting is opgeregt, of eenig andere merkwaardige zaak is voorgevallen, aldaar regt men een kleine steene Pyramide op: Het getal der Steenen betekent dat der Dooden, of der Grondvesters, en der geenen die het eerst die plaats, daar de Pyramide staat, bewoondt hebben.

XXVI. HOOFDTSTUK.

Van den GODTSDIENST *der* INWOONERS *van de* CARIBISCHE EILANDEN, *van hunne* PRIESTERS *en* TUGTIGINGEN.

Overdenking wegens de mishandeling

De Spanjaarden hebben het grootste gedeelte van de Inwooners deezer Eilanden uitgerooit, en op hun voorbeeldt hebben mede de overige Europeanen hen niet be-

(a) Ibidem. (b) *Coreal dans ses Voyages.*
(c) De bewooners deezer Eilanden zyn door de Spanjaarden ondergebragt.
(d) Dit is het geene *Pater Labat* in zyne Reize *Camisa* noemt, hy geeft 'er een naaukeurige Beschryving van.
(e) *Descript. des Colon. Angl. dans le Recueil des Voiages*, in 4° Paris.

ling die de Karibanen van de Spanjaarden en andere Europianen hebben moeten uitstaan.

beter gehandeld. Doch alle deeze wreede handelingen hebben aan deezen ongelukkigen Landaart de vryheit niet konnen beneemen van zich te beklaagen van de onregtvaardigheit en wreedheden die zy telkens onder de regeering hunner nieuwe Meefters hebben moeten lyden. (a) Gy hebt my uit „ myne Landen verdreeven, zal een *Caribaan* „ zeggen, dezelve quamen u niet toe, en „ gy hadt 'er niets op te vorderen. Alle „ dagen dreigt gy my om my 't weinige dat „ my noch overig is, te ontneemen; zal dan „ de elendige Caribaan in Zee by de visfchen „ moeten woonen? Uwe Landen moeten „ wel flegt zyn, dat gy dezelve verlaat om „ my de mynen te beneemen. Van waar „ komt het toch dat gy ons dus blymoedig „ vervolgt?". De gierigheit en trotsheit hebben ons de Leerftukken des Euangeliums doen vergeeten. Het is wel waar, dat onze Overwinningen onder een fchoon voorwendfel gefchieden, namelyk, om de zielen der Amerikanen tot J: C: te bekeeren: maar, zal ons een bekeerden Indiaan zeggen, „ waarom merkt gy my dan nu niet aan als „ een Broeder, dewyl het Chriftendom de „ Menfchen vry maakt, en dat het zelve „ een ieder tot Nederigheit vermaanende, „ hen ook de Zagtzinnigheit en gevoelens „ van Menfchelykheit inftort die gy voor ons „ verlooren hebt?". Hier op zal men hen antwoorden, dat ons belang hunne vernedering vereifcht; dat wy Slaaven moeten hebben om te arbeiden aan het onderhouden van onze Landeryen; dat wy hen dezelve afgenomen hebben om die te beter te doen gelden, en 'er rykdommen van te trekken die hun onbekendt waren. Men verblindt zich zodanig, dat men gelooft deeze beweegredenen met het Chriftendom te konnen paaren: maar men behoeft zich hier zoo zeer niet over te verwonderen, alzoo men getracht heeft de Verwoefting der Amerikaanfche Volkeren goed te maaken door de Grondregelen van den Godsdienft; en dat men 'er eertydts toe gewettigdt fcheen door het gedrag der Jooden omtrent de Canaäniten.

De byna geheele vewoefting der *Caribifche Eilanden* heeft ons bewoogen deeze afwyking te doen; het fchynt dat zy met veel meer woede dan de overige Weft-Indianen zyn verwoeft geworden, en dat om de onmenfchelyke wreedheden die men tegen hen geoeffent heeft, eenigzins te verfchoonen, hunne Over-Meefteraars befloote hebben, hen te doen doorgaan voor Monfters van Onreinigheit, zonder Geloof, zonder Godsdienft, onnatuurlyke menfchen*, met een woordt, die niets lydelyks hadden dan de gedaante van een Menfch.

Hoe weinig kennis zy van een Godheit hebben, aangeweezen;

Indien men (b) *Rochefort* geloof geeft, 't zy verre van een God te dienen, zoo hebben de *Caribanen* zelfs geen benaaming om een Godheit uit te drukken. Wanneer men hen van God wil fpreeken, moet men een geheele lange omfchryving maaken, om hen dat Opperfte Weezen te doen begrypen. Zy merken de Aarde aan als een goede Moeder, die haare Schepfelen voedt. Maar zy begrypen niet 't geen men hen van het Godlyke Weezen of van de verborgenhede van den Godsdienft zegt. Men verhaalt ons het zelve van het grootfte gedeelte der Amerikaanfche Volkeren. Het is eenigzins waarfchynlyk dat men eens flags al te veel gelyk van deeze woefte Volkeren vergt: men begeert dat zy met den eerften opflag van de Godheit, gelyk wy, een begrip krygen; en dat zy alleen op een bloot zeggen, en op hun woordt zodanige lieden (c) geloof geeven, die hen verborgenheden aankondigen, daar zy zelfs niet aan overtuigt zyn geworden, als naar een lange ondervinding, van ftudie, en voorafgegaane overweeging van een Geloofsonderwyzer, of *Catechifmus*, die men hen in hunne Jeugdt heeft geleert, om des te beter de wegen tot het Chriftendom te bereiden. Indien het waar is dat deeze Volkeren weinig bequaam zyn tot zaaken boven hun begrip, zoo moet men eerftelyk dezelve polyften, hun verftandt tot de overweeging vormen, en eerft menfchen van hun maaken eer men hen tot Chriftenen brengt.

Doch echter twee Grondoorzaaken erkennen, en hoedanig zy dit begrypen.

(d) De *Caribanen* of *Caraibanen* erkennen twee Grondoorzaaken, de eene goedt en de andere quaadt, die zy *Maboia* noemen. *Rochefort* zegt, dat zy verfcheidene goede Geeften gelooven, en dat elk een zich verbeeldt, een voor zich zelve in 't byzonder te hebben, waar aan zy den naam van *Chemen* geeven. Volgens eenige andere Reizigers, was de eerfte Menfch naar hun gevoelen (e) *Louquo* of *Loeko* genoemt; deeze gaf den Oorfpronk aan 't Menfchelyk Geflacht; fchiep de Visfchen, en ftondt drie dagen na zyne doodt weder op. Vervolgens keerde hy weder naar den

(a) *Hiftoire des Iles Antilles par Rochefort.*

(b) *Hiftoire des Illes d'Antilles* Hy zoude veel naaukeuriger gezegt hebben, dat zy geen Denkbeeldt van de Godheit hadden, gelyk wy ons die verbeelden. Schoon wy deeze Schryver aanhaalen, oordeelen wy, dat men hem wat omzigtig behandele, in 't geloof flaan aan al zyn zeggen, om dat hy niet zeer naaukeurig in 't nafchryven is. (c) Men fpreekt hier van de Geeftelyken in 't Algemeen.

(d) *Hiftoire des Illes Antilles.*

(e) *Relation des Caraibes par la Borde.*

den Hemel. Na 't vertrek van *Louquo* wierden de Aardsche Dieren geschaapen. Zy gelooven de Schepping der Aarde en Zee, maar niet die van den Hemel. Zy hebben ook eenig Denkbeeldt van den Zundvloedt, en schryven 'er de oorzaak van aan de boosheit der menschen van dien tydt toe. *Maboia*, zeggen zy, maakt de Eklipsen. Onaangezien zy vooringenoomen zyn voor de magt, en de quaadaardigheit van deezen quaaden Geest, zoo (a) bidden zy hem echter aan, „ zonder regel, zonder bepaa-„ling van tydt of plaats, zonder te trachten „hem te kennen, zonder eenig onderschei-„den denkbeeldt van hem te hebben, zon-„der hem eenigzins lief te hebben, als al-„leen om hem te beletten hun quaadt te „doen; terwyl zy zeggen dat, de eerste „Grondoorzaak zoo weldoende zynde, het „onnodig is hem te bidden. " De Volkeren daar wy in de voorige Hoofdtstukken van gesprooken hebben, zyn meest alle van dat gevoelen. Zy gelooven dat de Zon onder de Starren voorzit, en dat deeze de *Chemens* zyn. Aan deeze *Chemens* laaten zy ook over de bestiering der Verhevelingen *, der stormwinden enz: men moet ook niet vergeeten dat deeze Indianen hunne Helden of liever hunne halve Goden hebben, die tegenwoordig de Starren en de *Chemens* zyn.

Hoe zy hunne Chemens of goede Geesten offeren.

Zy offeren aan de *Chemens* Cassavé, en de eerstelingen hunner Vrugten. Somtyds rechten zy uit hoofde van een erkentenis een Feest ter hunner eeren aan. Deeze Offerhanden, zegt *Rochefort*, zyn noch met Aanroepingen noch met Gebeden verzeldt. Men legt de zelve maar aan 't een eindt des Vertreks, op (b) tafelen van riet geweven. De Geesten begeeven zich derwaart, om deeze Geschenken te eeten en drinken; tot bewys daar van, is dat de Caribanen verzeekeren, dat men de Vaten waar in deeze Geschenken leggen en de kakebeenen der Goden hoort beweegen.

Plaagen die deezen Landaart door den boozen Geest waanen uit te staan, en hoedanig.

Om zich nu te behoeden voor de quaade handelingen van *Maboia*, maaken zy, zegt den zelven Schryver, kleine Beeldtjes van die gedaante als waar onder hy hen verschynt. Zy draagen deeze Beeldtjes aan den Hals, en zeggen, dat die hun verligting bybrengen. Men zegt ook dat zy zich zelven snyden en kerven, en lang ter zyner eere vasten. Wy zyn verpligt den Lezer hier te doen zien, dat *Rochefort*, *Labat*, *la Borde*, en eenige andere, zoo Roomsgezinden als Protestanten, zekere getuigenis geeven, dat deeze Volkeren van den boozen Geest geplaagdt zyn, die hen slaat, krabt en byt, ja zelfs zwaarlyk quetst, om hen te noodzaaken stiptelyk te doen 't geen hy begeert. Het kan zyn, dat dit alles waarheit is. Wy hebben gezien dat de Noordlyke Amerikanen ook de vervolgingen des Duivels vreezen, en wy zullen in 't vervolg zien dat de Zuidlyke Amerikanen voor dezelve quellingen zyn bloot gesteld. *P. Labat* verzeekert ons, dat deeze Engel der Duisternis, zyn magt verliest in die plaatsen alwaar het Kruis van Christus opgerecht is; en *Rochefort* verhaalt dat de Booze Geest de magt niet heeft om de Indianen „ te mishandelen in de tegen-„genwoordigheit van eenig Christen .... „Deeze Volkeren door deezen vervloek-„ten Tegenpartyder vervolgdt wordende, „komen zich ter vlugt bergen in de naaste „huizen der Christenen, alwaar zy eene „verzekerde schuilplaats vinden tegen de „Aanvallen van dezen ongestuimigen Be-„springer. Het is, voegt hy 'er by, eene „klaare waarheit ..... dat de Doop aan „deeze Menschen te werk gesteld zynde, „de Duivel hen alsdan niet meer slaat, als „te vooren. " Uit deeze twee geloofwaardige Getuigenisse van twee Partyen zoo tegenstrydig in gevoelens, blykt echter dat de Duivel de Roomsgezinden en de Protestanten eeven zeer ontziet en vreest.

Sedert wanneer zyne magt gebroken is.

Bygeloof van dien Landaart, en waar in dit bestaat.

Zy hebben een oneindig getal voorzeggingen en bygeloovigheden, waarvan wy 'er maar twee zullen aanhaalen; zy zeggen, dat de Vledermuizen *Chemens* zyn, wier bediening is, geduurende de nagt de wagt te houden. Ook bewaaren zy dikwils in een Kalabas het Hoofdhair of het Gebeente van eenige hunner Overleeden Bloedtvrinden, waarmede zy in voorkomende gelegenheden raadpleegen, en hunne *Bojés*, daar wy nu van spreeken zullen, doen hen gelooven dat de Geest der Dooden hen waarschouwt van de voorneemens hunner Vyanden.

Wat nu deeze *Bojés* of Genees-Priesters der *Caraïbanen* aanbelangt, zy hebben ieder hunner Bescherm-Engel, die zy zich beroemen te konnen doen voortkomen, als zy willen, 't zy door het gezang van eenige woorden, of den rook des Tabaks. Deeze Bescherm-Engel of Duivel komt niet te voorschyn, als des nagts, in een plaats daar noch vuur noch licht is. De zelfde *Bojés* zyn, naar 't zeggen, alle toveraars, en weeten het geheim van hunne Vyanden door hunne Toveryen om 't leven te brengen.

Welk een strengen

De Ouden *Bojés* oeffenen een zeer gestrenge tucht aan den geenen die men tot het Priester-

(a) *Le Pere Labat* in zyne Reizen.
(b) Zy noemen deeze Tafels *Matoutous*. * Meteora.

tucht den geenen moeten ondergaan die tot het Priesterschap zullen overgebragt worden.

Priesterschap afzondert. Van zyne kindsheit af moet hy zich onthouden van verscheiden soorten van spyze, en zelfs op water en broodt vasten, en zulks in een klein vertrekje, alwaar hy niemant als zyne meesters ziet, die hem verscheiden insnydingen in zyn lichaam doen; doch dit is 't niet al: zy geeven hem sap van Tabak te drinken, 't welk hem zeer geweldig doet purgeeren, om zich, zoo zy zeggen, van alle Aardsche onreinigheden te ontlasten, en aan zynen Geest de toegang van de *Chemens* des te gemakkelyker te maaken. Zy wryven hem over het lichaam met Gomme, en bedekken hem vervolgens met Vederen, op dat hy vaerdig zoude zyn, om met de Geesten raad te plegen, en vlug om hunne beveelen uit te voeren. Zy onderwyzen hem ook in 't geneezen der Zieken, en hoedanig den Geest te doen voortkomen.

Hoe de *Bojés* met een vreemd gedrag de Zieken geneezen;

De *Caraïbanen* schryven hunne Ziektens aan *Meboia* toe. Nademaal men nu deeze Volkeren zeer droefgeestig afmaalt, zoo is het wel te vermoeden dat deeze nachtverschyning des Duivels, en de quelling die hy hen doet lyden, de uitwerking zyn van een inbeelding zeer levendig getroffen. Aan deeze besprongen Inbeelding moet men ook toeschryven een groot gedeelte van de Toverkundige werkingen der Amerikaansche Priesters; doch niet alle, zulks zoude het ongeloof te verre getrokken zyn. Om nu het lot hunner Zieken te weeten, beginnen zy op een *Matoutou* de Offerhande te bereiden, aan *Meboia* toegeëigent, en laaten des nachts een *Bojé* komen. Deeze dooft aanstonds het vuur in huis uit, en alle die hem verdagt zyn, hebbende doen vertrekken, begeeft hy zich ergens in een hoek, alwaar hy den Zieke by hem laat brengen, een endtje tabak op 't vuur doet rooken, waarvan hy een gedeelte met de hande wryft, en te gelyk met zyne vingers klappende, het gewreeve stof in de lucht blaast. De *Chemen* komt terstondt op de reuk van dit kruydt te voorschyn, en beantwoort de vraagen des *Bojés*. Deeze zyne Zieke naderende, voelt, drukt, handelt verscheide maalen de lydende partyen, indien het quaadt uitwendig is, en veinst de oorzaak van 't quaadt ontdekt te hebben; dikmaals zuigende de quaade plaats. Deeze Volkeren hebben ook 't gebruik der Baden en der Snydingen. Indien de raadpleging met den Geest de Zieke geen verlichting toebrengt, legt de *Bojé* zyn Ampt als Geneesheer neder, en neemt dat van Priester weder aan; en na dat hy den Zieke onderzogt en bereidt heeft tot den overgang naar de andere Waereldt, verklaart hy hem dat zyn God, of (zoo men liever wil) zyn Duivel hem tot zyn gezelschap wil hebben, en hem van de moeielykheden deezes levens verlossen.

Indien de Zieke weder gezond wordt, recht men een Feest aan ter eere van *Maboia*; men biedt hem eeten en drinken aan op een *Matoutou*. De *Cassave* en de *Ouicou* die men hem geeft, blyven den gansche nacht op de Tafel leggen, en alzoo naar hun zeggen, de Geest niets eet of drinkt, als op een Geestelyke wyze, zoo blyft al het geene men voor hem aangerecht heeft, des morgens noch in den zelven staat als het des avonds was. De *Bojé* stelt zich vervolgens in 't bezit van deeze Offerhande by de *Caribanen* zoo hoog geagt, dat 'er niemant als Oude lieden en de eersten der Natie aanroeren mogen. Het Feest geeindigt zynde, maakt men de herstelde Zieke zwart met Appelen van *Junipa*, 't welk hem zoo leelyk en afschuwlyk als de Duyvel maakt.

en hoe men na de geneezing een Feest aanrecht.

XXVII. HOOFDTSTUK.

Van hunnen FEESTEN *en* VERGADERINGEN; *als mede van hunne* OORLOGEN.

Hoe veelerlei Feesten de Caribanen vieren aangeweezen.

Hunne Feesten, of liever buitenspoorige byeenkomsten zyn menigvuldig. Zy vieren aldus plechtelyk het wederkeeren van een gelukkigen uittogt, de geboorte van hunne Kinderen, den tydt wanneer zy hun hair laaten snyden, en dien als zy voor de eerste maal ten Oorlog trekken. Het houden van een Krygsraadt, het Houthakken, het wieden en zuiveren van de Aarde, het bouwen van een *Cano* of schuitje, al het zelve zyn by hen plechtigheden. Deeze Feesten, vergaderingen of ongebondenheden worden *Vin* genoemt.

Zy houden een Vasten wanneer zy uit de Kindsheit treden; wanneer men hen tot Capitein maakt; wanneer hunne Ouders, of Vrouw of Man komen te sterven; dit laatste punt is zeer buiten gemeen, ten aanzien van de weinige genegenheit die men verzekert dat alhier een Man voor zyne Vrouwe heeft, en vermoedelyk ook een Vrouw voor haaren Man. Indien het waar is dat liefde met weder-

wederliefde geloondt wordt, en dat, volgens den regel van *Bussi Rabutin*, men flegts moet beminnen om weder bemindt te worden, zoo konde het ook wel waar zyn, dat, om gehaat te worden, men flechts haat behoeft te draagen. De *Caraïbanen* vaften ook na dat zy een *Arouage* gedood hebben; de *Aroagen* zyn hunne Vyanden.

Hun gedrag wanneer 'er Vergadering over 't voeren van den Oorlog gehouden word.

Hunne Vergaderingen van Oorlog hebben geen bepaalde tydt. Ten opzigte der andere, (a) wy hebben gezegdt, dat men 'er eet, drinkt, ja zelfs zich dronken zuipt; wy voegen 'er by, dat men in deeze Gaftmaalen fomtyds met koelen moede elkander om hals brengt.

Wanneer het gebeurt dat den Oorlog in aanmerking komt, doet 'er een oude Vrouw den voorflag van in eene redenvoering aan de ganfche Vergadering, om dezelve tot wraakluft aan te moedigen; en wanneer zy ziet dat door haare aanfpraak en de werking van den *Oeikow*, 't welk hunnen drank is, de Vergadering openbaare teekenen begint te geeven van hunne woede, zoo werpt zy in 't midden van deeze plaats, eenige gerookte Ledemaaten der geenen die zy reeds in den Oorlog gedoodt hadden. Waarna dan een Hoofdman of Capitein de oude Vrouw te hulpe komt, en op 't zelve voorwerp mede een aanfpraak doet.

Hoe zy zich in den Oorlog gedragen;

Hunne wyze van Oorlogen geschiedt door verrasfing en hinderlagen: „(b) zy „bedekken zich met takken en blaaden van „het hoofdt tot de voeten, en maaken „zich een Momaangezicht van een zeker „bladt met kykgaaten voor de oogen daar „in gemaakt. Aldus plaatfen zy zich er„gens achter een boom, verwagtende hun„ne Vyanden langs dit padt, om hen den „kop met den (c) *Boeton* in te flaan, of „met een pyl te doorfchieten, als zy voor„by zyn ..... Wanneer zy een huis met „riet of palmblaaden gedekt, zullen „aantaften, fteeken zy het dak terftond in „brandt, door op het zelve te fchieten met „pylen, waaraan een hand vol Katoen is „vaft gemaakt, 't welk zy, terwyl de pyl „afgaat in brandt fteeken.

en vergiftige Pylen gebruiken.

Hunne Pylen zyn vergiftig. „Zy zyn „alle gefneden met kleine weerhaakjes, die „zeer net gewerkt als gesp-tongetjes zyn, en „zodanig gefchikt dat zy de pyl niet belet„ten door te dringen .... maar wel om „weder uit te haalen, zonder de wondt „merkelyk grooter en wyder te maaken, of „de pyl door en door te ftooten, en dus door „een nieuwe wond uit te haalen. Zy „hebben twee kerfjes gemaakt .... aan 't „einde daar dit riet aan de punt gehegt is, „op dat, wanneer de punt flegts in 't lichaam „is, het overige van de pyl afbreekt, laa„tende in de wonde de vergiftige punt. Zy handelen hunnen Krygsgevangenen byna eveneens als de Canadeezen doen.

XXVIII. HOOFDTSTUK.

Van hunne HUWELYKS PLECHTIGHEDEN, KINDEROPVOEDING, LYKDIENSTEN, *en* GEDAGTENIS-HOUDINGEN.

Slaafachtigheit der Vrouwen van dien Landaart aangeweezen.

De Caraïbaanfche Mannen zyn zeer Minneyverig. Een enkel vermoeden van ontrouw, wel of qualyk gegrondt, is genoeg zonder eenige omftandigheit om hun het regt te geeven van hunne Vrouwen den hals te breeken. Daar wordt geen onderzoek op gedaan, om dat in die Eilanden de Vrouw de Slaavin van haaren Man is, en onaangezien de hardigheit dezer flaaverny (d) moet men van haar getuigen, „dat zy met „zoo veel naaukeurigheit gehoorzaamen, „ftilzwygen, en met zachtheit en eerbiedt „onderdanig zyn, zulks het iets zeldzaams „is te zien, dat haare Mannen genoodzaakt „zyn, haar het zelve te erinneren. Waar„lyk een fchoon Voorbeeldt en Spiegel voor „de Vrouwen der Chriftenen, die men te ver„geefs dagelyks over het ftuk van gehoor„zaamheit en getrouheit genoodzaakt is gan„fche Predikatiën te doen. Naar allen fchyn „zal men haar van deeze plichten noch wel „moeten vermaanen tot aan het einde der „eeuwe, en dat met alzoo weinig vrugt als „het Euangelium aan de *Caraïbanen* gepre„dikt wordt. Met een woordt, de dienftbaarheit der Vrouwen is alhier zoo groot, dat het een ongehoorde zaak is, wanneer een Vrouw met haaren Man, of in zyne tegenwoordigheit eet of drinkt.

Plechtigheit in

Wanneer de Dochters omtrent twaalf jaaren

(a) P: *Labbat* in zyne Reizen naar de Amerikaanfche Eilanden.
(b) P: *Labbat. ibid.*
(c) Dit is de Knots daar zy zich van bedienen.
(d) P. *Labbat Voiage aux Isles de l'Amerique.*

gebruik wanneer een Dochter Huwbaar geworden is.

ren bereykt hebben, ſchenkt men haar het Schortekleedt. Dit is het teken van Zedigheit en Kuisheit. Op de Eilanden der *Lucayers* (a) is de gewoonte, dat zoo draa eene Moeder aan eenige natuurlyke tekenen beſpeurt dat haare Dochter onder het Gilde der Vrouwen konde ontfangen worden, vergaderen de Bloedverwanten te zamen, en rechten een Feeſt aan, waarna men haar een katoene gebreide Onderkousje ſchenkt, gevuldt met kruiden, 't welk zy voortaan om haare Dyën moet draagen. Te vooren was zy geheel naakt. Het is wel waar dat de naaktheit geene indrukking altoos op hunne zinnen maakt, en dat men ons verzeekert dat zy eerbaarheit genoeg bezitten, om te zeggen, dat men elkander in dien ſtaat niet als tuſſchen vier oogen moet (b) zien. Men zegt ook (c) dat wanneer eene Dochter huwbaar wordt, zy verpligt is tien dagen op drooge *Caſſave* te vaſten; indien zy dit kan uitſtaan, is zulks een teken dat zy eene goede huishouwſter zal zyn.

Hoe de verkeering tuſſchen een Jongman en jonge Dochter toegelaaten word,

De gemeenzaamheit van de Jongmans met de jonge Caribaanſche Dochters reeds huwbaar geworden, is ganſchelyk verbooden. De Moeders houden haar geduurig in 't oog. „Nogtans, zegt *P. Labat*, is het zeldzaam dat een Dochter die jaaren bereikt, „zonder door eenig Jongman beſproken „te zyn, die haar van 't ogenblik af „dat hy haar zyn liefde te kennen heeft „gegeven, aanmerkt, als zyn toekomende „Huisvrouw, den tydt afwagtende dat zy „van die jaaren geworden zal zyn, om zulks „wezentlyk en met der daadt te worden. „Onder hen hebben de Bloedvrienden namelyk des Jongmans, recht om een jonge „Dochter tot zyn Vrouw te neemen, zonder dat die hen geweigerd kan worden; „zeer dikwils gebeurt het, dat zy dezelve van haar vier of vyf jaaren af beſpreeken. Hunne gewoonte is geenzins dat een „Broeder met zyne Zuſter noch Ouders „met hunne Kinderen trouwen." *Rochefort* getuigt dat deeze misdaaden hun afgryſſelyk voor koomen: „maar ten opzigte van „verder graaden, en de veelheit van Vrouwen, hebben zy eene algemeene vryheit „en wyde uitgeſtrektheit, dat dikwils een „Man drie of vier Zuſters ten Vrouwe zal „neemen, die zyne volle Nichten, of „Zuſters of Broeders Dochters zyn. Zy „zyn van gevoelen, dat zynde met elkander opgevoedt, zy malkander te liever „zullen hebben, en met meerder eendragt „leeven:" Doch wy zyn van geheele andere gedachten.

en hoe na in verwantſchap zulks geſchieden mag.

Vreemde gewoonte, hoe een Caraïbaan de Dochter in 't huwelykwerk onderwyſt.

Een koddige gewoonte onder hen konnen wy niet voorbygaan. Het gebeurt ſomtydts, dat een *Caraïbaan* de vrugt van eene bevrugte Vrouwe van te vooren eiſcht, indien het een Dochter is; zoo men hem zulks toeſtaat, teekent hy de Vrouw op den buik met *Rokoe*; zoodra als de Dochter zes of zeven jaaren bereikt heeft, laat hy haar by hem ſlaapen, om haar te oeffenen.

Zeldzaame Plechtigheit die een Vader na de geboorte van zyn eerſtgebooren Zoon oeffent.

Een Vader oeffent op de geboorte van zyn eerſten Zoon een afzondering, en een zeer geſtreng Vaſten van 30. of 40. dagen. Een ander Reiziger verhaalt ons (d) dat de Vader te bedde gaat leggen en voor Kraam-Vrouw ſpeelt. Men zegt ons niet waarvan deeze gewoonte oorſpronkelyk is; maar zie hier noch een andere die niet min zeldzaam zy. (e) De vaſten-tydt verſtreeken zynde, heeft men twee jonge Caraïbanen om hem de huit te kerven, en over het ganſche lichaam inſnydingen te maaken: zy wryven zyne wonden met ſap van Tabak, waarna men hem op een rood geverfde ſtoel nederzet. De Vrouwen verzien hem van eeten, de oude Mannen bieden het hem aan, en ſteeken het hem zelfs in den mondt, gelyk men een klein Kindt doet. Op dezelve wyze geeven zy hem te drinken, houdende hem den hals overend, en als hy met eeten gedaan heeft, doen de ouden milddaadigheden, en geeven hem twee ſtukken *Caſſave*, die deeze droevige gemartelde Vader in zyne handen houdt. De plechtigheit geſchiet in de algemeene plaats, en zoo lang dezelve duurt, ſtaat hy overendt op twee *Caſſaven* of Brooden van zekere wortelen gebakken die hy naderhand gehouden is op te eeten. Men kan wel denken, dat dezelve door en door bebloedt geworden zyn; men wryft het aangezigt des Kindts mede met bloedt. Dit dient om het zelve dapper te maaken, en hoe meer geduld de Vader toont, hoe meer dapperheit het Kindt zal hebben. Dit is 't noch niet al; Hy moet zich zes maanden lang van veelerlei ſoorten van zaaken onthouden, zoo dikwils als eene zyner Vrouwen in de Kraam komt. Zoodra als het Kindt gebooren is, baadt men het zelve; en indien het 's nagts ter Waereldt komt, baadt de Vader zich mede: de Moeder maakt ten eerſten haar werk van het voorhoofdt van dat kleine ſchepſel plat te drukken, en het aangezigt te pletteren, 't welk onder hen een trek van ſchoonheit is. Voor 't overige is de opvoeding zodanig

(a) *Purchas dans ſon Recueil en Anglois.*
(b) *P: Labat in zyne Reizen.*
(c) *La Borde Relation des Caraibes.*
(d) *La Borde dans la Relation des Caraibes.*
(e) *La Borde ibidem.*

danig als men zich die verbeelden kan.

Hoe men den jonggeboorenKinderen een naam geeft. Veertien dagen na de geboorte der Kinderen geeven zy hen hunnen naam. Deeze naam is genomen van eenigen der Vooronderen van de familie, of van een boom, of van eenig voorwerp, dat hen aangenaam is geweest; of met een woordt noch een zaak die hen verheugt en aanmerkelyk voorkomt. De naam wordt plegtelyk aldus gegeeven; het Kindt heeft Peeter en Meeter, indien men die zodanige noemen kan die de Kinderen de ooren, de onderste lip, en 't middelschot van den neus doorbooren: men steekt draadjes door deeze gaatjes en hangt 'er *Pendanten* of Ringen in: maar de *Ceremonie* word uitgesteldt, indien het kindt noch geen kragten genoeg heeft. Na twee jaaren houdt men de plegtigheit van hem het hair te snyden.

Lykdiensten by de Caribanen in gebruik. Aangaande de *Lykdiensten*; zoodra als een *Caraïbaan* overleden is, verzamelt men alle zyne Nabestaande, op dat zy overtuigt zyn dat hy zyne natuurlyke doodt gestorven is, en indien het gebeurde dat 'er een eenige onder hen waare, die de Overledene niet hadt gezien, zouden alle de anderen te samen hem niet konnen overtuigen op wat wyze hy overleden was. Zelfs zoude hy van gedagten zyn dat zy alle iets tot zyne Doodt toegebragt hadden, waarom hy zoude genoodzaakt zyn een van hen insgelyks om 't leeven te brengen. Men legt de Doode in een gegraven put: in den hoek van een (a) *Carbet* van omtrent vier voeten middelyns wyd, en van zes of 7 voeten diep. Hy legt gekromt, met de elleboogen op de kniën en de handpalmen onder zyne wangen. Hy is roodt geverft met zwarte knevels en streepen, van een geheel andere kleur als de gemeenen, die maar slegts van *Junipa* zyn. Zyn hair is achter het hoofdt byeen gebonden; zyn boog en pylen, zyn *Boeton* of Knods, en zyn mes leggen nevens hem. Vervolgens wordt hy tot de kniën in 't zand gedolven, om zyne gestalte te ondersteunen; want het zand komt niet tot aan den rand van de kuil. Na dat alle de Bloedvrienden het Lyk wel bezigtigt hebben, vult men het Graf. Een ander Reiziger voegt 'er by (b) dat zy een Slaaf om hem te dienen, en een Hondt om hem te bewaaken nevens hem begraaven.

Het bedryf hunner rouwen is iets zeldzaams en vreemdts. Na dat zy den Overledene in 't Graf hebben gelegd, maakt men 'er omtrent het zelve een groot vuur, en elk een zet zich rondom het zelve, op zyne hielen nederhurkende. De Mannen plaatsen zich achter de Vrouwen, en nodigen dezelve om te weenen, stootende haar geduurig tegen de armen. Alsdan beginnen zy alle te gelyk te huilen en te schreeuwen over den Overledene, gestadig hem vragende naar de oorzaak van zyne Doodt.

Hun vreemd gevoelen 't welk zy van de Ziel hebben, Zy gelooven dat een Mensch verscheidene Zielen heeft, en dat alleen die van 't Harte onsterflyk zy. Een tweede Ziel plaatsen zy in 't Hoofdt, en deeze is de tweede in rang. De andere huisvesten in de Gelederen, en andere plaatsen des lichaams alwaar men de polsaderen voelt te slaan. De eerste onsterflyk zynde, gaat terstond, na deeze Waereldt verlaaten te hebben, in een andere Waereldt, om een ander nieuw, jong, en schoon lichaam te bezitten. De overige Zielen blyven hier om de Beesten te bezielen, of anderszins in quade Geesten te veranderen. Eene zaak is zeker, dat is, dat die gevoelens geene aaneenschakeling hebben. Zy zeggen dat de Ziel, schoon onsterflyk, een zeer fyn en dun lichaam is. Dit denkbeeldt is hen niet alleen eigen, alzoo de eerste Kerkenvaderen het zelve reeds hebben gehad. Deeze Ziel is vleeschelyk, en heeft ook nodig te eeten, te drinken, en zich in de andere Waereldt te vermaaken: maar waar zal zy die vreugde genieten? Eenige zeggen, dat de Zielen naar eenige gelukkige Eilanden zullen overgaan, alwaar hunne Vyanden hen tot Slaaven zullen zyn: andere, dat zy tot den hals toe in een vloedt van wellusten zullen gedompelt zyn.

Door welk middel zy hunne gedachtenis onderhouden. Om hier ook een woordt van de *Gedagtenishouding* deezer Volkeren te gewaagen; men zegt, dat wanneer zy een dag vast gesteldt hebben tot eenige zaak, neemen zy een zeker getal van Erreten, waarvan zy dagelyks een in een klein schaaltje werpen, tot dat zy 'er geen meer overig hebben: dit is een bewys dat den bepaalden dag verscheenen is. Een ander middel om hun geheugen te ondersteunen, is een Touw, waarin zy verscheidene knoopen leggen, die door hunne verscheidenheit, het getal der zaaken, die zy voornemens zyn te onthouden, te kennen geeven: 't welk met de *Quippos* der Peruanen overeenkomt. Zy maaken ook op verscheidene stukjes hout zoo veele kerfjes als zy dagen bezigen willen, om zich tot eenige zaak te bereiden.

Zy tellen de Maanden by Maaneschynen, en regelen de Jaaren naar de Inzaamel-en Oogst-tyden: maar in 't algemeen, reekenen zy naar den loop van 't Zevengestarnte.

(a) Dit is de naam die men aan hunne Hutte geeft.
(b) *La Borde Relation des Caraibes. Rochefort Hist: des Antilles.*

XXIX. HOOFDTSTUK.

Van den Godsdienst *der* Inwooners *van 't* Eilandt Hispaniola.

Hoe de *Hispanio-lers* zich een Voorzegging van de komst der Spanjaarden ingebeeldt hebben.

Het is onnodig zich op dit ſtuk wyd uit te breiden, nademaal (a) hunnen Godsdienſt de zelfde is met die der overige *Antilles*: alleenlyk ſtaat hier aan te merken dat dit Volk zich beroemt dat de quaade Geeſt hen voor deezen de overwinning en verwoeſting van hun Landt door een Natie gekleedt gaande en een baardt dragende, voorzegt is geworden, welk Volk hunnen Godsdienſt zoude omverwerpen, hunne Gewoontens affchaffen en hunne kinderen ombrengen. Ter gedagtenis van dit Orakel, hebben zy een Formulier van Gebeden, verzeld met Offerhanden aan deezen Geeſt ingeſteldt: maar de tydt die het verval der Mogendheit deezer helſche Geeſten bepaalde, was gekomen; zy moeſten zich overgeeven.

Hunne Godsdienſt doorgaans met Danſſeryen en Gezangen verzelt.

Hunne Prieſters waaren van dezelve hoedanigheit als de andere; hunne Danſſen hadden niets byzonders in, als die waar van wy geſprooken hebben. Zy waren vermengt met Gezangen, en deeze by hen Godsvrugtige, maar by ons Waereldſche Oeffening wordt in hunne taal *Areita* genoemt. De Gezangen verhaalende de Heldendaaden hunner Voorouderen, en de roemrugtige uitvoeringen in hun Vaderlandt, konden aangemerkt worden, als de Jaarboeken van de Natie: men danſte aldaar ook op 't geluidt van een ſoort van holle houte Trommelen. De Tabak was het Reukwerk dat men ter eere van hunne Afgoden rookte. De Prieſters onbeſuisd of dronken van den rook des Tabaks, bedienden zich behendiglyk van die ontſteltenis der herſſenen, om by het Volk hunne buitenſpoorigheden als zoo veele Orakelen hunner Geeſten te doen gelden.

Met welk een Plechtigheit zy hunne quaade Geeſten Godsdienſtige eere beweezen.

De Godsdienſtigheit die zy aan deeze quaade Geeſten beweezen, is aanmerklyk. (b) De *Caciquen* lieten 'er de plechtigheit van door Herauten afkondigen, en wanneer de dag der *Ceremonie* gekomen was, trokken zy als in Proceſſie met een Tamboer aan 't hoofdt hunner Onderdanen van beide de Sexen. De Mannen en de Vrouwen waren in hun beſte gewaadt en kleeding, de Dochters verſcheenen 'er naakt. Zy begaaven zich alle te gelyk naar den Tempel deezer valſche Godheden, die men in dezelve zag afgebeeldt onder verſcheidene ongemeene gedaantens alle even zeer verſchrikkelyk, en gelyk als onze Schilders de Duivels verbeelden. Men zag 'er ook Prieſters deezer Afgoden, dienende en yverig biddende, of om beter te zeggen met een geſchreeuw en gehuil, bequaam om zodanige lieden te verſchrikken en te ontzetten, die niet bequaam zyn, om de bedriegeryen, die deeze Dienaars hunner Goden onder een gewaande rechtzinnige Godsvrugt bedekken, te konnen onderſcheiden.

en Offerhande doen, in koeken beſtaande;

In dien ſtaat ſtelden zy de Offerhanden der Godsdienſtigen de Goden voor, welke Offerhanden ten deele beſtonden uit zeekere Koeken, die door eenige Vrouwen in Korfjes met bloemen verſierd, aangebragt wierden. Waarna dezelve op 't gegeeven teeken der Prieſteren danſten, den lof der *Zemes* (hier vooren door ons *Chemens* genoemt) zongen, en hunne Koeken offerden, eindigende vervolgens dit Godsdienſtig bedryf, door eenige lofzangen ter eere hunner oude Koningen of *Caciquen*, en door Gebeden om den voorſpoedt der Natie. De Prieſters braken deeze Koeken in verſcheidene ſtukken, waarvan zy vervolgens aan de Mannen uitdeeling deeden.

Een

(a) Eenige Spanjaarden, ooggetuigen der eerſte overwinningen der nieuwe Waereldt, hebben geſchreeven, dat de Indianen van 't Eilandt Hiſpaniola de *Chemens* of *Zemes* (aldus ſchryven zy) aanmerken als de Boden, Agenten, of Middelaars van een Opperſte, Eenig, Eeuwig, Oneindig, Almagtig, Onzigtbaar Weezen. Zy gelooven dat deeze *Zemes* voorzitten in alle de noodwendigheden der menſchen. Zy noemen dit Opperſte en echter geſchapen Weezen, *Jocanna* en *Guamanocon*, dewyl zy hem een Moeder toeſchryven, die vyf verſcheidene namen hadt. Wanneer zy ten Oorlog trokken, maakten zy zich aan hun voorhoofdt twee kleine *Zemes* vaſt.

Wy hebben gezegd, dat deeze *Zemes* van Hout, Steen of Katoen enz. waren. Die van *Hiſpaniola*, baden 'er een aan onder de gedaante van een Vrouw, waar nevens men haare twee Staatsdienaars zag, gereed om haare beveelen uit te voeren. De een voor Heraut ſpeelende, ontboodt alle de andere *Zemes* byeen, op dat zy naar vereiſch, de Windt zouden gaan verwekken, of den Regen veroorzaaken, enz: de andere hadt order om door overſtrooming de geenen te kaſtyden die aan hunne Meeſtreſſe de ſchuldige eerbied niet beweezen. Deeze Anteekening hebben wy gehaaldt uit het werk van *Petrus Martyr* de *Rebus Occeanicis de novo Orbe* &c. genoemt.

(b) *De Bry*, *en Purchas*.

CEREMONIE Religieuse des Habitans de l'Isle ESPAGNOLLE.

die vervolgens gebroken worden, en onder den Volke uitgedeelt, en als Heiligdommen bewaart. Een ieder was genoodzaakt geduurende het gansche jaar deeze stukken van Koeken te bewaaren, geheiligdt door de Offerhande, die 'er van aan *Zemes* gedaan was. Men hieldt dezelve voor Bewaarmiddelen tegen veelerlei soorten van ongevallen. Wanneer de Omgang (waar van men hier de afbeelding ziet †) gereet stont, om in den Tempel in te gaan, ging de *Caciqué*, die dezelve geleidde, aan den ingang nederzitten. De Omgang trok al zingende binnen, en deedt, om zoo te zeggen, de monstering voor hem. Wanneer men zich nu voor den Afgod zoude vertoonen, stak elk alvoorens een klein houtje in de keel, om te braaken: want men moest zich zuiver voor dien God vertoonen, en als met het hart op de tonge.

Verschyning hunner *Zemes* hoe bedrieglyk die zy. Hunne *Zemes* verscheenen dikwils aan de Priesters, en lieten zich somtyds aan 't Volk hooren; 't zy dat het een Duivels Kunst geweest is, of eenige list van den *Boje*. Men oordeelde van 't antwoordt des Orakels uit het gelaat des Priesters. Indien hy danste, en zong, was zulks een goed teken; doch zoo hy droefgeestig was, begon het Volk insgelyks treurig te worden, geevende zich over in traanen en aan de droefheit, en vasten zoo lange tot dat 'er hoop van verzoeninge met hunne Goden was.

Zeldzaam gevoelen van dien Landaart wegens den oorsprong van 't Menschelyk Geslacht. De oorspronk die zy aan het Menschelyk Geslacht geeven, is zoo buitenspoorig, dat men het naaulyks durft verhaalen. De Menschen, zeggen zy, zyn uit twee Hoolen van een Berg voortgekomen. Uit het eene Hol quamen den geenen voort, die men een goede soort noemen kan, dat is, den Bloem en uitgeleezenste van 't Menschelyk Geslacht; uit het andere zyn de allerslegste en geringste van de zelven gesprooten. De Zon door deeze voortkoming vertoornt, veranderde in Steen, die den mondt des Bergs bewaarde (ongetwyffeldt om de voortkoming des Menschelyken Geslagts te beletten.) Vervolgens veranderde dat Hemellicht telkens deeze nieuwe Aankomelingen in Boomen, Kikvorsschen, enz., en des niet tegenstaande verhinderde zulks niet, dat het Aardryk bevolkt wierdt. Konden de Alouden die de Menschen uit de Eike-Boomen deeden voortkomen, wel iets vreemder bedacht hebben? De Zon en de Maan waren zelfs uit een Grot des Eilandts voortgekomen. Deeze Grot was zoo vermaerdt, dat de Bewooners van *Hispaniola* derwaarts Bedevaarden aanregten, die voor geene andere ter Waereldt in aanzien behoefden te wyken. De Grot was versierdt met schilderwerk van een Indiaansche keurelykheit: maar alvoorens daar binnen te treeden, leidde men eerst zyne pligten aan de Geesten af, die den ingang bewaarden.

Hoe de Veelwyvery onder deeze Eilanders in zwang ging. De Veelwyvery was mede in dit Eilandt ingevoert; men nam 'er zoo veele Wyven als men onderhouden kon. De *Caciquen* hadden 'er voor 't minste dertig stuks. Het blykt, uit het verhaal der Historischryvers van de nieuwe Waereldt, dat men na hunne doodt hen altyd twee of drie Vrouwen mede gaf, om hen in de andere Waereldt te dienen. Onaangezien deeze veelheit van Vrouwen vervielen zy noch tot eene vervloekte en niet min vreemde zeldzaamheit: een voorwerp waardig den roem (a) die een Aardsbisschop en een Abt dezelve wel hebben durven toewyen. Zy geloofden aan de *Wederkeering*; zy verbeeldden zich dat de Dooden des nagts omzworven; een schoone stoffe waarlyk om hunne Godsvruchtigheit te oeffenen, indien zy maar verstand genoeg hadden gehad, om die werkstellig te maaken! Deeze Dooden, zoo doodt als zy waren, deeden somtyds de Vrouwen aan, maar als het tot de zaak quam, vondt men dat deeze Dooden by de levendigen niets vermogten. De Schimmen hadde wel verlof, om eene Menschelyke gedaante aan te neemen; doch alleen onder zekere (b) bepaalingen, die hen noch by de Vrouwen beminnelyk, noch ontzaglyk by de Mannen maakten. (En wat zy van de verschyning der Dooden gelooven.)

(a) *Jean de la Casa* Aards-Bisschop van Benevento, die het *Capitolo del forno* heeft gemaakt, en de Abt de C. in een Fransch gedicht, 't welk nooit is gedrukt geweest.
(b) Zy zeggen dat, *carebant Umbilico* &c.

† Zie het nevensgevoegde Afbeeldzel, verbeeldende *de* GODSDIENSTIGE PLECHTIGHEIT *der* BEWOONERS *van 't* EILANDT HISPANIOLA.

XXX. HOOFDTSTUK.

Van den GODTSDIENST *der* MEXIKANEN, *en hunne* TEMPELEN, *als mede die van hunne* NABUURIGE VOLKEREN.

De onmenschelyke Menschen-offering der *Mexikanen* in tegenstelling der Spanjaarden woede in hunne overheering overdacht, en wederzyds aangemerkt.

De beschaafdheit deezer Volkeren is bezwaarlyk over een te brengen met de wreedheit van hunnen Godsdienst, welkers oeffening voornaamelyk bestondt in het opofferen van Menschen, en hun bloedt voor hunne Afgoden te vergieten: maar al zoo veel moeite zoude men hebben, om de zagtmoedigheit en menschelykheit des Christendoms met de wreedheit der Spanjaarden te paaren, tegen de Volkeren die zy in dit machtige nieuwe Waereldsdeel ondergebragt hebben. Een en dezelfde woede werkte den yver van den een en anderen uit. De eersten door eene blinde bygeloovigheit aangevoerd wordende, offerden hunne medeMenschen aan hunne valsche Goden op. De laatsten, geleidt door een bitteren yver, daar hunne onverzaadelyke gierigheit medegevoed wierdt, deeden door hunne handt ter eere des waaren Godts, omkomen de zodanigen, die hunne mede-Menschen ombragten om hunne valsche Godheden te vereeren. Dit voorwendsel had schyn, niets vleide meer de hartstogten deezer Christenen, die het allereerst de overheering van Amerika ondernamen. Waar is 't dat zy willende een rechtzinniger gebruik van deszelfs rykdommen maaken, Goden hunne overwinningen toeheiligen, en hem duizende van Geloovigen der Nieuwe Waereldt, toebrengen; zoo vonden zy zich verpligt de magt te gebruiken, wanneer zy dezelve nodig oordeelden; om dat zy de Godloosheit ontwapenden, en aan den Duivel het middel benamen om te konnen beschadigen. Deeze redenen zyn vreemd, zal men zeggen: wy antwoorden, ganschelyk niet, de praktyk en de ondervinding leeren ons, dat zy van een goed gebruik zyn, schoon zy niet van der Amerikanen smaak hebben konnen zyn, en dat by gebrek van dezelve wel te kennen, zy zich zoo verre hebben laaten vervoeren van tegen de Tiranny der Spanjaarden te murmureeren, (a) en hunne Zeden te veroordeelen.

Welk een aart van Menschen de eerste Bewooners en bevolkers van *Mexico* zyn geweest.

De eerste Mexikanen waren woeste Menschen, zeer gelykformig met die der Noordelyker deelen van Amerika, (b) van waar men gelooft, dat zy hunnen oorsprong hadden. Zy leefden van de Jagt in Bosschen en Bergen, zonder beschaafdheit of regeeringswyze. Zy aanbaden de Zon en offerden Vogelen ter eere van dezelve. Deeze woeste menschen, die men *Chicamicas* noemde op zodanig een wyze leevende, lieten hunne beste Landeryen onbebouwdt. De *Navatelcas*, bestaande uit zes of zeven Volkeren uit het Noorden gekomen, overmeesterden allenks deeze Landeryen, bebouwden en bevolkten dezelve. Hunne Volkplantingen begonnen een aanvang te neemen (volgens het geen men door de Zinnebeelden der Mexikanen nareekenen kan) in de negende Eeuwe. Driehondert en twee Jaaren daarna geschiede 'er eene tweede, zynde die der hedendaagsche Mexikanen, veel vermaarder dan de eerste. Deeze onderwierpen de *Navatelcas* onder het geleide van hunne Hoofdman en Wetgeever *Mexi.* De gelukkige uitslag was onfeilbaar.

Hoe hunnen God *Vitzliputzli* den Mexikanen tot de overheering gunstig was, hun Wetten gafen Godsdienst regelde.

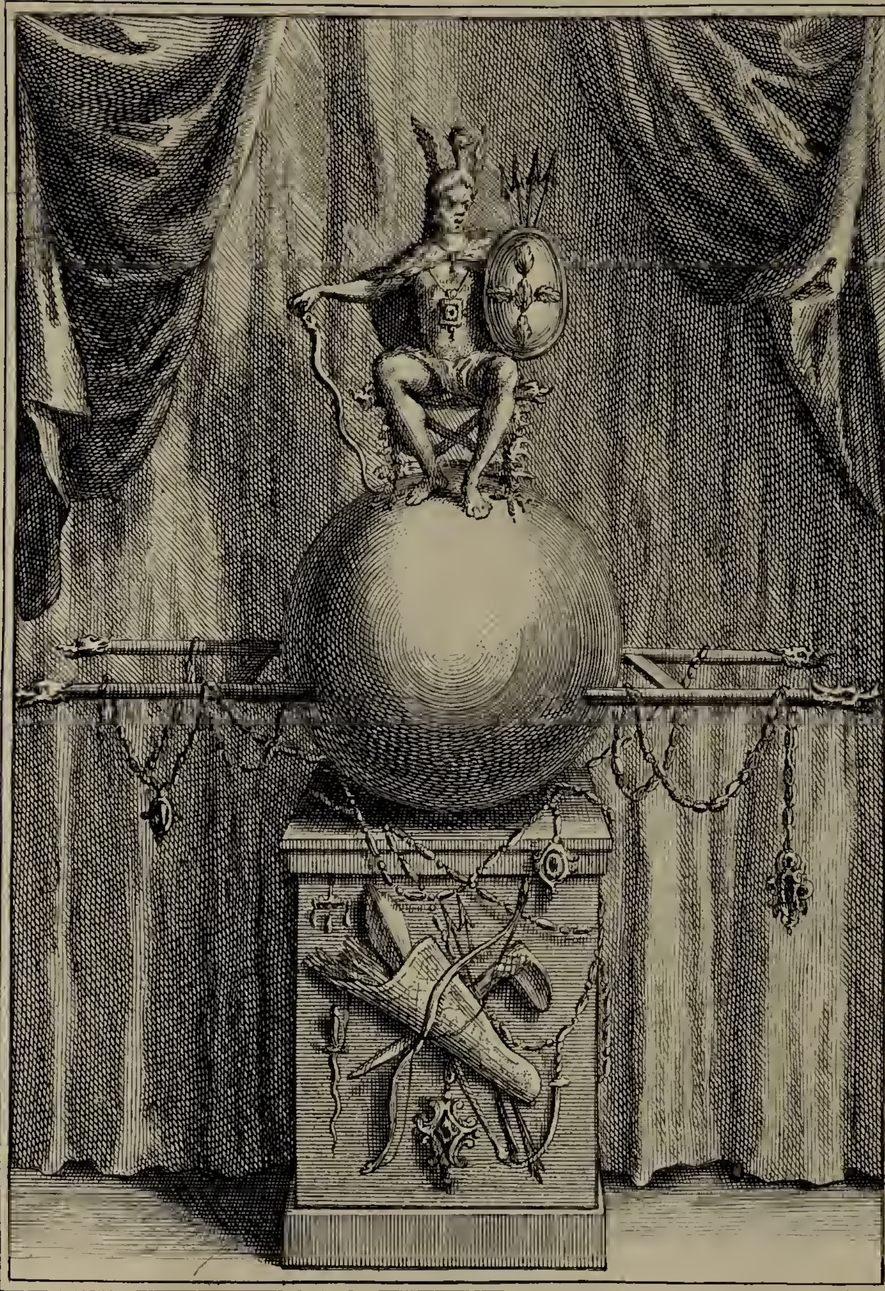
Vitzliputzli de God deezer Natie, hadt hen de overmeestering der Landen belooft, die hy ging opzoeken. Hy trok dan voort aan 't Hoofdt van deeze Buitzoekers. Vier Priesters die zyne Orakelen ontfingen, droegen dezelve in een Koffertje van riet. *Vitzliputzli* schreeft hen zynen Godsdienst voor, en de plechtigheden volgens welke hy wilde gediend zyn: Hy gaf hen Wetten en Inzettingen. Wanneer men zich moest leegeren, rechtte men hem een Tabernakel in het midden van de Legerplaats, en men plaatste het Koffertje op den Altaar.

Langduurig omtogt van dien Landaart aangemerkt.

Zy trokken niet op, of floegen zich niet neder, voor dat zy den Afgod hadden raad gevraagt en zyne beveelen ontfangen. De Marsch was langduurig en langzaam. De plaats verlaaten hebbende daar zy om te leegeren bevel hadde ontfangen, lieten zy aldaar de oude Lieden, en de zwakken, om 'er de Volkplanting op te rechten. Op een tydt dat eens verscheidene deezer laatsten zich

(a) Een oude *Cacique* van de Provincie van *Nicaragua* met een Spanjaardt spreekende van 't gevolg deezer eerste Overwinnaars, zeide tot hem: Gy Christen, zegt my toch eens, wat is een Christen? De Christenen ontneemen ons onze levensmiddelen, zy beslaapen onze Wyven, zy zyn lediggangers, speelers, en Godslasteraars, zy zyn ondeugend, zy moeten altydt gout of zilver hebben. In de Misse zelve zyn zy ongodsdienstig en quaadspreekende. Zy kyven en vegten geduurig. Hier uit besluit ik dat het boosaardige en haatelyke menschen zyn. Aldus verhaalt *de Bry* deeze Historie.

(b) Men gelooft dat zy Oorspronklyk uit Nieuw Mexico waren.

VITZLIPUTSLI.

TLALOCH, ou TESCALIPUCA.

B. Picart del. 1723.

TESCALIPUCA representé d'une autre façon.

PRÊTRES MEXICAINS.

zich baadden, beval *Vitzliputzli* de Mexikanen, dat zy hunne kleederen zouden wegnemen, en terſtondt weder voort trekken. De verlaatene door deezen hoon beleedigt, veranderden hunne Zede en Taalen, en behielden te gelyk eene onverzoenelyken haat tegen hunne oude Landtsgenooten. *Vitzliputzli* deedt vervolgens zyne magt door mirakelen zien, die ongemeen groot waren. Wanneer zy nu eindelyk in het Landt gekomen waren, dat hen beloofdt was, verſcheen deeze God den Prieſter in den droom, en beval hem zich in dien oordt van 't Meir neder te zetten, alwaar men een Arendt zoude zien zitten op een Vygeboom, die in een Rotſteen vaſt geworteldt was. De Prieſter het gezigte verhaaldt hebbende, deedt men zyn beſt, om het aangeweezen teken uit te vinden. Na dat men eenigen tydt gezogt hadt, vondt men eindelyk den Vygeboom waſſende in een Rotſteen, en op dezelve den Arendt, houdende een klein Vogeltje in zyne klaauwen. Aldaar is 't dat de vermaarde Stadt *Mexico* zoude gebouwdt zyn. Den volgende dag rechtten de Mexikanen een Tabernakel voor den Afgod op; afwagtende den tydt om hem een Tempel te bouwen. De Stadt werdt op zyn bevel in vier deelen gedeelt, en de Tabernakel van *Vitzliputzli* bleef in 't midden. Ook begeerde deeze God, dat ieder Wyk of gedeelte der Stadt zich een Beſcherm-Engel zoude verkiezen.

en hoe zy eindelyk de Stadt *Mexico* bouwden.

De Lezer zal veel overeenkomſt in de Hiſtorie van de aankomſt der Mexikanen in Mexico, en die der Iſraëliten in 't Landt van Canaän vinden. Zoude het niet wel hebben konnen gebeuren, dat de Mexikanen, zonder agt te geeven op de verſchillende tydrekening in de Beſchryving van hunne Grondveſting, een gedeelte der waarheden hadden gevonden in deeze die zich in de Hiſtorie der Jooden opdeeden? Oorſpronkelyk zynde uit het Noorden van Amerika of liever van 't Noorden van Aſië, zoo konde wel onder hen eenige afkomelingen der aloude verſtrooide Jooden, naar de verwoeſting van hun Landt door de Aſſyriers, overgekomen zyn.

Overeenkomſt der Mexikanen omtrent met die der Iſraëliten vergeleeken.

Het is licht te merken uit het geen wy van de magt van *Vitzliputzli* gezegt hebben, dat de Mexikanen onder dien naam het Opperſte Weezen erkennen; hoewel (volgens verhaal der Spanjaarden) zy geen woordt hebben om de Godheit uit te drukken, zoodat zy om dit Weezen, dat wy Godt noemen, te beteekenen, genoodzaakt waren, om zich van dien van *Dios* te bedienen.

Hoe *Vitzliputzli* by hun de Opperſte God wierd geacht.

Wat 'er ook van zy, de Mexikanen baden *Vitzliputzli* aan, als Opperſte Heer van alle dingen, en Schepper van Hemel en Aarde; zy gaaven aan deeze Godheit den naam van *onuitſpreekelyke*: maar onaangezien de bewuſtheit, die zy van deeze eerſte oorzaak hadden, zoo konden zy echter niet beſluiten te gelooven, dat deeze de geheele Waereldt kan regeeren, zonder een daadelyke byſtandt van oneindig veele andere Geeſten. „Zy zyn vooringenomen, „zegt de Schryver van de *Overwinning van* „*Mexico*, met deeze dwaaze gedagten, dat „'er als toen geene Goden in eenige andere „oorden des Hemels waren, tot zoolange „dat de Menſchen begonnen elendig te „worden, naar maate dat zy vermenigvul„digden. Zy zagen hunne Goden aan, „als goedgunſtige Geeſten, die voortqua„men en een Weezen kreegen, wanneer de „ſtervelingen hunnen byſtandt nodig hadden.

Na *Vitzliputzli*, was by hen de Zon de Grootſte van alle de Goden. *Vitzliputzli* was van een Menſchelyke gedaante, en van een koſtelyk hout gemaakt, die men verbeeldde, gezeten op een draagſtoel, waar uit men aan de vier hoeken vier Slange hoofden zag voortkomen: het voorhoofdt des Afgods was blaauw geſchilderdt, op den neus hadt hy een blaauwe ſtreep van 't eene oor tot 't andere. Een Hollands Schryver (a) zegt, dat deeze Afgod vleugelen hadt, gelyk die van een Vledermuis; groote ronde oogen, een mondt of liever een bek, die zich aan wederzyden tot aan de ooren uitſtrekte: maar hy zegt ons niet van waar hy deeze byzonderheden heeft gehaaldt. Wy zullen liever den Schryver van de *Overwinning van Mexico* volgen, en zynen Vertaaler; die zeggen, dat deeze Afgod geplaatſt ſtondt op een zeer hoogen Altaar, met Gordynen omhangen. „Men hadt den „zelven een menſchelyke gedaante gegee„ven †, zittende op een Troon, onder„ſteunt door een blaauwe Waereldtkloot, „die zy den Hemel noemen. Uit de twee „zyden van deeze Kloot ſtaken vier ſtuk„ken houts, aan de einden geſneden als een „Slangenhoofdt. Dit maakte een ſoort van „een

en welke onder Goden zy nevens hem ſtelden. De God *Vitzliputzli* in zyn Afbeeldzel beſchreeven.

(a) *Montanus* Beſchryving van Amerika.

† Zie de nevensgaande Afbeelding, in vier Verbeeldingen vertoont, waarvan de eerſte *den Afgod* VITZLIPUTZLI verbeeldt; de tweede TLALOCH of TESCALIPUCA, de derde, TESCALIPUCA *op een andere wyze vertoont*; en vierde, de geſtalte der MEXIKAANSCHE PRIESTERS verbeeldende: vervolgens beſchreeven.

„een Draagstoel, die de Hoogepriesters op hunne Schouderen droegen, wanneer zy den Afgod in 't openbaar ten toon stelden. „Dezelve hadt op 't hoofdt een Helmet „van Pluimen, in de gedaante van een Vogel, met den bek en de kam van gebruineert goudt. Zyn aangezicht was verschrikkelyk en wreedt, en noch afschouwelyker door twee blaauwe streepen op „het voorhoofdt, en op den neus gemaalt. „Zyne regterhandt leunde op een kronkelende Slange, die hem diende tot een leunstok; de linker hield vier Pylen, die „van hen geagt en geëert wierden als een „Geschenk des Hemels: en een Schildt bedekt met vyf witte Pluymen kruisgewyze „geschikt. Alle deeze Sieraaden, deeze „Teekenen, en deeze Slangen, hadden ieder haare verborgene Beteekenissen: De Waereldkloot betekende de wyt uitgestrektheit der magt van *Vitzliputzli*. De Afgod zelfs was met Paarlen en Diamanten versiert.

Thaloch een andere God der Mexikanen beschreeven.

Thaloch by sommigen gehouden voor *Tescalipuca*, waar van wy terstondt spreeken zullen, hadt zeer veel gelykheit met den Afgod, die wy zoo even beschreeven hebben: ook houden de Mexikanen (a) deeze twee Goden voor Broeders, en zodanige goede Vrienden, dat zy met elkander de oppermagt over den Oorlog gelyklyk, en met eenparigheit van wille deelen. Om deeze reden is het, dat zy hun beide eene en dezelve Offerhande opofferen, ook waren de Gebeden algemeen, als mede de Dankzeggingen voor den goeden uitslag, en (om ons van de woorden des Vertaalers der *Overwinning van Mexico* te bedienen) zy hielden, om zoo te zeggen, hunne Godsdienstigheit tot die twee, even gewigtig.

Insgelyks *Tescalipuca* door hun verbeeldt.

Tescalipuca was de Godheit der boetvaardigheit. De Mexikanen riepen dezelve in tegenspoed aan, om dat zy geloofden, dat zy de Zonden des Menschelyken Geslachts kastyde door pest, hongersnoot enz. Men ziet deeze Godheit hier Afgebeeldt op tweederlei wyze *; eerstelyk ziet men haar Afbeeldzel gemaakt uit een zwarte steen, blinkende gelyk Agaat, en met edel gesteente bekleedt, hebbende een menschelyke gedaante, als, *Tlaloch* en *Vitzliputzli*, en zittende op een stoel geplaatst op 't midden des Altaars. Zy droeg goudene oorringen, en een Juweel aan een goude keten vastgemaakt, om haaren halze hangende, bedekten byna haaren ganschen boezem; een klein kristelyn Pypje van een half voet lang, was door haare onderste lip geboord, aan welkers eindt men dikwils een groene of blaauwe veder vast maakte; zynde dit geenszins een uitwerking der zinlykheit: maar een verborgenheit aan deeze valsche Godheit eigen. Langs het Hoofdhair met een snoer gevlogten, hing een gemaakt oor, een ander Zinnebeeldt, om aan de bedroefde en berouw hebbende Zondaaren te leeren, dat zy zich op de goedertierenheit deezer Godheit konden vertrouwen, en dat dezelve hunne Gebeden zal verhooren. Haare regterhandt was gewapendt met vier Pylen, beteekenende de kastyding der Zonden, en de wraake des Hemels, die zich aan de menschen door Pest, Oorlog, Hongersnood en Armoede openbaart. In de linkerhandt hielt zy een gouden Spiegel, zoo wel gepolyst en klaarschynende, datze alle de voorwerpen zeer onderscheidenlyk vertoonde; in dezelve handt agter deeze Spiegel hadt zy een Waaijer van verscheidene gekleurde pluimen; 't welk de Menschen te kennen gaf, dat niets voor deeze wreekende Godheit verborgen was. De Afgod was verders omringdt met Zinnebeelden, daar men ons de verborgenheit niet van heeft medegedeeldt. De andere gedaante, waar onder men deezen Afgod verbeeldde, was als de eerste, een Mansperfoon zeer ontzaglyk op een troon gezeeten, gedraagen op een soort van Altaar, en verborgen agter een roode gordyn, waarop de hoofden en de gebeentens van Overledenen geschildert of geborduurdt waren. Deeze Afgod zag 'er ook al zoo afgryſſelyk, en dreigende uit, als de andere. Dezelve hadt zyne handt opgeheven, om een Werpspies te werpen, die hy in de vuist hadt. Met de linker ondersteunde hy een schildt, waaruit men vier Pylen zag steeken, rondom vyf Pynappelen, kruisgewyze geschikt. Het lichaam des Afgods was zwart beschilderd, en zyn hoofdt met quakkel-veeren bedekt; rondom het beeldt stonden verscheiden Zinnebeeldelyke beteekenissen, en schatten van een onwaardeerlyken prys.

Der Amerikanen *Mercurius* of Plutus hoedanig afgebeeldt.

(b) De *Mercurius* of *Plutus* der Amerikanen hadt ook een Menschelyke gedaante; behalven het hoofdt, dat naar een Vogelskop geleek. Hy droeg op het zelve een geschilderden papieren myter, en hieldt eene

(a) *Histoire de la Conquete du Mexique.*

(b) Deeze Afgod was op een geheel andere wyze afgebeeldt en te *Cholula* aangebeeden, een Republyk aan Mexico çysbaar. Wy zullen 'er van spreeken, als wy een beschryving van de Feesten der *Mexikanen* zullen doen.

* Zie de voorgaande tweede en derde Afbeelding bladzyde 127.

Captif ecorché apres avoir été vaincu.

Captif combattant contre un Prêtre MEXICAIN.

Le Grand Temple de VITSLIPUTSLI dans la Ville de MEXIQUE

Zeiſſen in zyne handt. Zyn lichaam was bedekt met dierbaare Juweelen, een ſieraadt welvoegende den Afgod dien zy aanbaden, als den uitdeeler der ſchatten.

Hoe de *Mexikanen* van hunne Afgodin *Tozi* de Menſchenofferingoorſpronkelyk ſtelden.

Tozi, dat onze Grootmoeder te zeggen is, was ſterflyk gebooren. *Vitzliputzli* beſtelde haar de waardigheit der Godheit, beveelende aan de Mexikanen, om haar tot Koningin te verzoeken, van haaren Vader, die de Koning *Culhucacan* was, waarna hy hen ook beval haar te dooden, vervolgens haar het vel af te ſtroopen, en een Jongman met haaren huit te bekleeden. Aldus wierdt zy van alle Menſchelykheit ontbloot, om verheven te worden onder den rang der Goden. En van den tydt deezer Vergoding af, reekende het Volk, welkers Bygelovigheit ongemeen woeſt en wreedt was, de gewoonte van Menſchen aan hunne Afgoden op te offeren.

Een andere Afgod van dien Landaart, hoe vreemd en wreed die toegeſtelt wierd.

Men badt te *Mexico* nog een anderen Afgod aan, die gemaakt was uit alle de Zaaden des Aardryks in het bloedt van eenige jonge Kinderen gekneedt, geſchikt om hun opgeofferd te worden, na dat men deeze onnoozele Slachtoffers het hart uit het lyf gehaalt hadde. Dit Hart werdt dan aan deezen Afgod opgeoffert, en gewyd met alle de Plechtigheit, die hen mogelyk was, in de tegenwoordigheit van al het Volk. De Godsdienſtigſten verſierden dien God met Juweelen, door den Prieſter zodanig te plaatſen: maar geen Leek dorſt dien nieuwen God na de Inwying aanraaken. Men vernieuwde van tydt tot tydt deezen Afgod, en als dan deelde men den ouden in verſcheidene ſtukken aan de Godsdienſtigſten, als Heiligdommen uit. Gelukkig wierdt hy geagt die deel aan deeze heilige uitdeeling mogte hebben, want men geloofde vaſtelyk, dat deeze Heiligdommen uitneemende bewaarmiddelen waren in tydt van gevaar. De Soldaaten, verzagen 'er zich mede van in den Kryg. Onder het doen deezer Inwying, maakten de Prieſters ook een gewyd Water, daar men zich van by de Kroning der Koningen bediende, en als men de Veldoverſten zegende, wanneer zy ten Oorlog trokken.

Veelvuldige andere Godheden door hen gedient.

Wy zullen van den God der Jagt, en van de Plechtigheden der Boetvaardigheit ſpreeken; wanneer wy van de Feeſten der Mexikanen handelen zullen. Het is genoeg, alhier hunne voornaamſte Godheden, beſchreeven te hebben; niet, om dat zy 'er geene andere hadden, wier Godsdienſtigheit niet minder waare als die men aan de voorgemelde Godtheden toegeſchreeven heeft; maar om dat het getal zoo overgroot was, dat men 'er tot over de tweeduizendt konde tellen, die alle hunne Tempelen, Plechtigheden, en Offerhanden hadden. (a) „Naaulyks was 'er een ſtraat, die „niet zyn Beſcherm-God hadt, en geen „quaal is 'er bekend, ons wegens onze „zwakheden overkomende, die zyn Altaar „niet hadt, verwaart men henen ſtreefde, „om zyn Geneesmiddel te vinden. De ge„quetſte inbeelding deezer Volkeren maak„te zich zelven Goden uit bevreeſtheit, „zonder te overweegen, dat zy de magt „van ſommige zeer veel verkleinden door 't „vermogen, dat zy aan andere toeſchree„ven". En even als of het hen niet genoeg waare den Hemel met Goden van allerlei rang, en allerlei ſoort vervuld te hebben, zoo namen zy een gevangen Perſoon, die zy handelden als een Godheit, geduurende een ganſch rond Jaar, en ook wel zes Maanden, naar de waardigheit van die God, wien hy was toegeſchikt, en wiens naam men hem gaf: waar na men hem aan den Afgod opofferde. De Marzeiljanen hadden eertyds ook die wreede gewoonte: zy voedden een Jaar lang een Menſch met de allerdelikaatſte gerechten die 'er waren: waarna zy hem plechtiglyk door de Stadt omleidden, en vervolgens opofferden.

Hoe prachtig hunne Tempelen gebouwt waren, en voornamelyk die van *Vitzliputzli*.

(b) Wat hunne *Tempelen* belangt; in de Stadt *Mexico* waren 'er agt by na eveneens gebouwt: maar de Tempel van *Vitzliputzli* haalde het door zyne ongemeene grootte van alle de andere over, dewyl men in den Voorhof deezes Tempels gemakkelyk een geheele Stadt van omtrent vyf hondert huizen groot, zoude konnen gebouwt hebben. Zie hier de Beſchryving van dit Gebouw, 't welk eertyds het middelpunt der Mexikaanſche overgelovigheit was, * getrokken uit de zelven Schryver.

Die omſtandig beſchreeven wordt.

„In 't ingaan tradt men aanſtonds op een „groot en vierkant Voorhof, beſlooten in „een ſteene muur, waarin verſcheiden Slan„gen van verheven ſnywerk op verſcheidene „wyze aan den buiten kant der muuren ſa„mengevlochten, een verſchrikkelyk ge„zicht gaven, voornamelyk aan den voorge„vel der eerſte deure, waar op de zelve „niet

(a) *Hiſtoire de la Conquête de Mexique.*
(b) *Hiſtoire de la Conquête du Mexique.*

* Zie het nevensgevoegde Afbeeldzel, verbeeldende het onderdeel, *de groote* Tempel *van* Vitzliputzli *in de Stadt* Mexico; en in beide de bovendeelen van 't zelve, hoe *een* Gevangen *met een* Mexikaansche Priester *ſtrydende*, *overwonnen zynde*, *gevilt wordt.*

„niet zonder eenige verborgen beteekenis „verbeeldt waren. Eer men aan deeze deur „quam, ontmoette men een foort van een „Kapel, niet min afgryffelyk: zy was van „fteen gebouwt, en omtrent dertig trappen „hoog, met een aarde terras of wandelpadt, „waar op men op een ry en zekere tus„fchenwytte, geplant hadde verfcheidene „groote takken van Boomen gelyklyk ge„hakt, door eenige dwars balken onder„fteunt, van de eene Boom op de andere „leggende. Zy hadden door de flaap „van 't hoofdt aan ieder deezer dwarsbal„ken eeniger bekkeneelen van ongelukkigen „gereegen, die door hen waren omgebragt, „en aan ieder ry even veel, uit een onge„looflyke menigte beftaande, wordende de„zelve, wanneer door de langheit van tydt „eenige quamen af te vallen, door de Prie„fters des Tempels weder vervult.

„Aan ieder der vier zy-muuren van dee„ze open Plaats, was een deur, de eene te„gen over de andere, zich openende tegen „de vier Hoofdtwinden; elke deur hadt op „zyn Portaal vier fteene Beelden, die door „hunne gebaarden den weg fcheenen aan te „wyzen, als of zy den geenen, die in gee„ne goede gefteldtheit waren, wilden we„der te rug zenden. Zy hielden den rang „der Bewaar-Goden des Tempels, of Deur„wachters, dewyl men hen eenige groete „in 't ingaan deed. De verblyfplaatfen der „Offerpriefters en Dienaaren waren tegen „'t binnenften deel van de muur der Plaat„fe, nevens eenige Koopwinkels daar ne„vens, die 'er den ganfchen omtrek van be„floegen zonder iets, of ten minften zeer „weinig af te fnyden van zyne wytuitge„ftrektheit, die zoo ruim was, dat 'er tien „duizendt Perfonen gemaklyk te gelyk, „op hunne allerplechtelykfte Feeftdagen, „konden danffen.

Het Gevaarte alwaar de Menfchen-offering gefchiedde, befchreeven.

„Regt in 't midden van deeze plaats, „verhief zich een zeer groot Gevaarte van „fteen, 't welk zich by fchoon weder bo„ven den hoogften Toren der Stadt ver„toonde. Het zelve liep allenks fmalder „op, tot dat het een halve Pyramide uit„maakte, welkers drie zyden fchuins liepen, „en de vierde een trap onderfteunde: zyn„de een prachtig en koftbaar gebouw, alle „de proportien van een goede Bouwkunde „hebbende. De hoogte daar van was van „hondert twintig treeden, en het maakzel „zoo hegt en fterk, dat het zelve eindig„de in een plaats van veertig voet in 't vier„kant, waar van de vloer heel proper ge„dekt lag met verfcheidene Tegelen naar „Jaspis gelykende, van allerlei kleur. „De Pylaaren of onderfteunzels op de wyze „van een hek rondom deeze plaats heenen „ftrekkende, waren gewerkt en gedraait als „Slakken Hoornen, en aan wederzyden „bekleedt met zwarte fteenen, naar git ge„lykende naaukeurig ingezet, en famen„gevoegt door middel van een foort van „rood en wit Lym; 't welk dit Gebouw „niet weinig fieraat byzette.

„Aan beide de zyden van dit Hek, ter „plaatfe daar de trap eindigde, onderfteun„den twee marmere Beelden, op eene wy„ze die hunnen zwaren arbeid zeer wel te „kennen gaf, twee groote Kandelaaren „van een ongemeen maakzel. Wat meer „voorwaarts verhief zich een groenen fteen „van vyf voeten hoog, gehouwen als den „rugge eens Ezels, waar op men den elen„digen, die tot de Offerhande zoude die„nen op zynen rugge uitftrekte, om de „borft te openen, en 'er het hart uit te „haalen. Boven deezen fteen in 't ge„zigt van de trap, zag men eene Kapel, „van een vaft en wyduitgeftrekt Gebouw, „overdekt met een dak van koftelyk en dier„baar hout, waar onder zy hunnen (a) „Afgod hadden geplaatft, op een zeer hoo„gen Altaar, met Gordynen omhangen.

„In eene andere Kapel ter linker zyde „van de eerften, van de zelve grootte en „kunft, ftondt den Afgod, *Tlaloch* genaamt. „De fchatten van deeze twee Kapellen wa„ren onwaardeerlyk; de Muuren en de Al„taaren, waren alle met Juweelen en Edel„gefteente belegt, op vederen van allerlei „verwen.

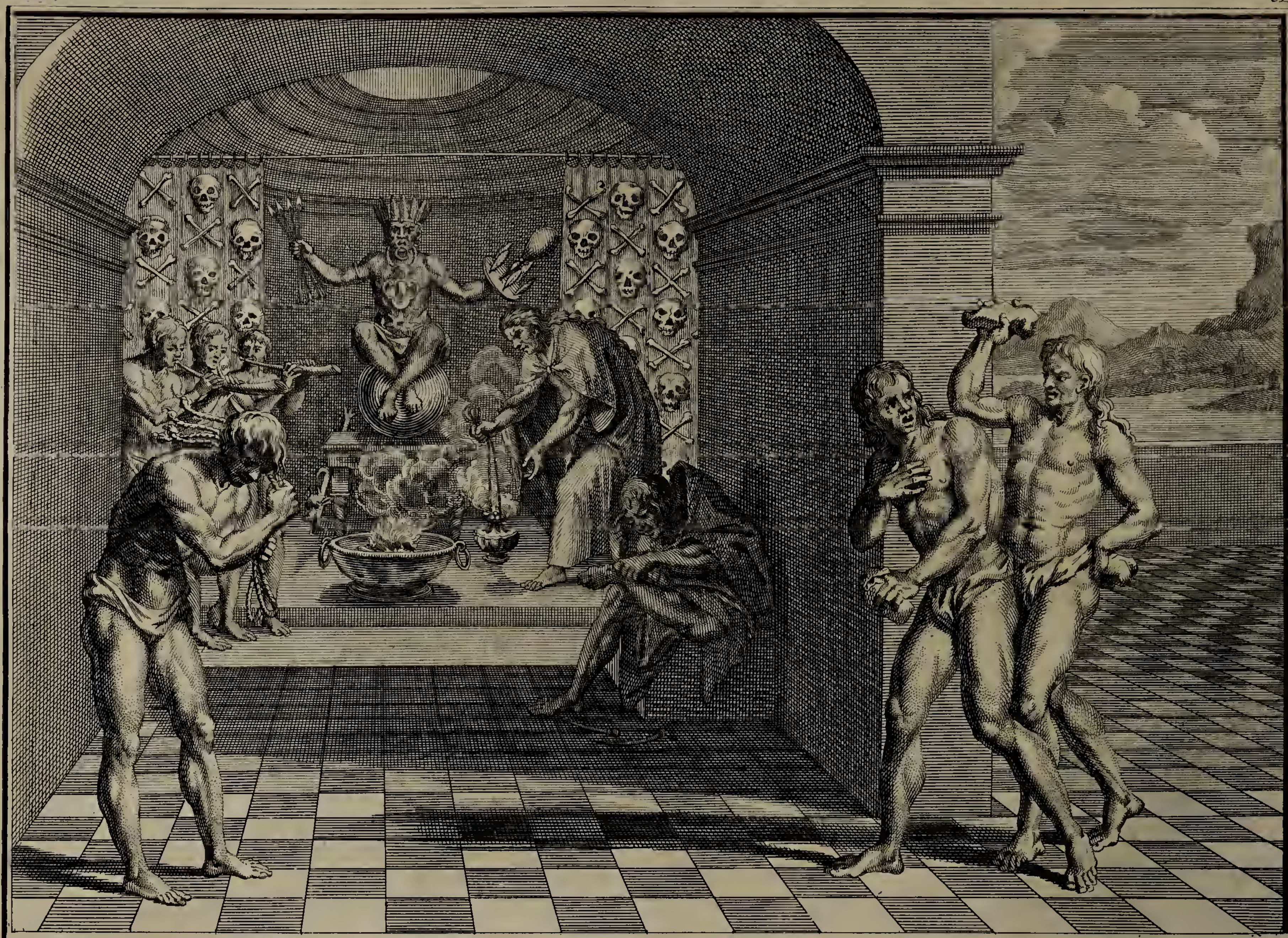
Tempel van den God des Luchts befchreeven.

De Tempel van den Afgod des Luchts, was rond, betekenende de kringswyze beweging van de Lucht rondom de Aarde. De ingang van dit Gebouw geleek naar de gapende keel eener Slange, en om dezelve noch verfchriklyker te maaken, zag men 'er verbeeldingen van allerlei foorten van Gedrochten.

Insgelyks die van *Tefcalipuca*.

De Tempel van *Tefcalipuca* was zeer hoog, en alzoo konftig gebouwt als die van *Vitzliputzli*. De ingang van dit Heiligdom was de Leeken verboden; men hieldt deeze twee Tempels als Hoofdtkerken. Wy willen hier niet verder uitbreiden over een ongelooflyke menigte van Tempelen, overal door de ganfche Stadt verfpreid, die anders niets groots of merkwaardigs in hebben als den naam; eene zaak echter die in 't aloude Heidendom geen voorbeeldt heeft, was, dat het Volk by uitftek en ongemeen byloovig eenige zeer donkere huizen gefchikt hadt tot verblyfplaatfen van een oneindig getal goudene en zilvere Afgoden, be-

(a) Namelyk *Vitzliputzli*.

Penitences MEXICAINES.

B. Picart. del. 1721.

Sacrifice des CAPTIFS.

bedekt of liever als met een korst overtrokken van 't bloedt, waar mede dezelve dagelyks bestreken wierden. De stank deezer naare Moordkuilen, benam echter de Godsdienstigheit daar van in 't minste niet; ja zelfs was het alleenlyk den Edelen geoorloft daar binnen te treeden; en tot meerder opheldering van den luister deezer bevoorregting, zoo lieten de Priesters hen den ingang niet toe, zonder alvoorens een Mensch ten Slachtoffer geofferd te hebben.

XXXI. HOOFDSTUK.

Van hunne OFFERHANDEN, BOETOEFFENINGEN, PRIESTERS, TUCHTIGING *enz.*

Hoe bezwaarlyk men van alle oude tyden af eene zoo wyt uitgebreide Afgodery kan ontdekken, als die der Mexikanen, alzoo moeijelyk valt het ook by hen de gruwelyke wreedheit hunner Offerhanden te vinden. Niet dat wy onbewust zyn van dat zy onder de Alouden in zwang hebben gegaan; zynde het bekend, dat niets kan vergeleeken worden by die vervloekte Godsdienst der Carthageners en der Canaänniten, daar zy hunnen oorsprong van hadden. Zie hier op wat wyze de Mexikanen zich van dit stuk hunnes Godsdiensts queeten. Men geleidde den geenen die geoffert stonden te worden, naar het zoo genaamde Kreekelhuis, 't welk men in 't Afbeeldzels afgebeeldt ziet †, afhellende, op een wyze van een schuinsch Terras door verscheidene stammen van Boomen ondersteunt. Deeze Slagtoffers door eenige Mexikaansche Soldaaten zorgvuldig bewaart, stonden beneden aan de Terras te wachten naar het droevig oogenblik, dat men hen zoude opofferen, zonder eenige andere troost, als alleen een groot getal van Bekkeneelen te beschouwen, aan een geregen aan de dwarsbalken, die van deeze Stamboomen door den anderen heen gingen. Dit waren de Bekkeneelen der geenen die men voor hen hadde opgeoffert. Een Priester houdende in de handt een Afgodsbeeldt van Tarwe, Maiz en Honing gemaakt, naderde tot deezen ongelukkige, en boodt hen ieder in 't byzonder deezen Afgod aan, zeggende tot hen, *zie daar uwe God.* Vervolgens vertrok hy langs de andere zyde van den Terras, en men geleidde van stonden aan de Offerhanden op dien Terras, zynde, als gezegd is, de daar toe bereidde Offerplaats. Aldaar is 't dat zes Dienaars des Afgods deeze (a) Offerhanden ter dood bragten. Na dat men hen het hart uitgehaald hadt, wierp men de lichaamen, langs de trap van boven den Terras neder. Men verzekert, dat de geenen die deeze ongelukkigen in den Oorlog gevangen hadden, dezelve onder hen verdeelden, en opaten. Het minste dat men van deeze ongelukkigen in eene reis opofferde, was een getal van veertig of vyftig Personen. Die van de Provincie van *Mechoacan* waren de eersten, die volgens 't verhaal van den vermaarden (b) *Ferdinand Cortez*, betuigden een Godsdienst te willen verlaaten, die de Godheit alzoo zeer hoonde, als die den Mensch schandelyk was. Wy willen hier niet nalaaten aan te merken, dat de Priesters, die Menschen offerden, onderscheidentlyk *Dienaaren der Geheiligde zaaken* genoemt wierden, en dat deeze bediening de hoogste in rang was van het Offer-Priesterschap. De Offer-Priester alleen hadt het regt en de eere van het lichaam der Offerhande in tweeën te houwen, die 'er zich met eene behendigheit van queet, bequaam om de verwondering der Aanschouweren, in alle andere gelegenheit als deeze, te verdienen. Waar is 't dat de steen waar op het lichaam des geenen wierdt gelegd, die moest geopendt worden, geheel spits toeloopende, het lichaam alleenlyk dragen moest, wordende dus onder de lendenen gehouden, zulks het den Priester zoo moeielyk niet viel.

De Offerplaats der Menschen-offering beschreeven, en hoe wreed zulks wierd uitgevoert.

In sommige Feesten bekleedde men een Mensch met de noch bloedende huit van een der geenen die opgeofferd waren. Een

Hoe men zich op eenige Feesten met de

(a) Spaan-

(a) Twee deezer Priesteren namen hem by het hoofdt, twee andere by de armen, een vyfde hield het hoofdt vast, en een zesde opende hem de borst, en haalde 'er het Hart uit, 't welk hy noch rookende aan de Zonne vertoonde, waar na hy zich naar den Afgod keerende, wierp hy hem dit Hart in 't gezigt.

(b) In een Brief die dien overwinnaar van 't Mexikaansche Ryk aan Carel den V. schreef.

† Zie het benedendeel der nevensgevoegde Afbeelding, *de* OFFERHANDE *der* GEVANGENEN vertoonende, en in 't bovendeel *de* BOETOEFFENING *der* MEXIKANEN, vervolgens beschreeven.

behloede huidt der geofferden bekleedde.

(a) Spaansch Schryver verzekert ons, dat zelfs de Koningen en de Edellieden niet weigerden zich dus te verkleeden, indien de geofferde gevangen een Persoon van aanzien geweest waare. Wat 'er van zy, die zich op deeze wyze toegetaakelt hadt, liep door alle de straaten en plaatsen der Stadt, om een aalmoes beedelen, aan al wien hy in zynen weg ontmoette, en sloeg zelfs die hem iets weigerde. Deeze soort van mommery duurt zoo lang, tot dat de huidt, daar men mede omhangen is, begint te stinken. De Aalmoesen, door dit beedelen verzamelt, worden tot Godsdienstigheden aangewendt en besteed.

Een tweegevecht tusschen een Priester en Gevangenen gehouden, en hoedanig.

Noch eene andere Godsdienstige Plechtigheit, in der daat min wreedt als de voorgaande, bestond in een tweegevegt met den Gevangenen die tot het Offer geschikt was; indien men dus het verlof noemen mag dat men hem geeft, om zich tegen den Priester te verweeren, die hem moest opofferen: De Gevangen met de voeten aan eenen steen vast gemaakt, weerde de slaagen af, die de Priester hem toebragt, en ging hem zelf te keer *. Byaldien hy het geluk hadt van den Priester te overwinnen, wierdt hy los gelaaten, en gehouden voor een dapper Man. In tegendeel zoo hy overwonnen wierdt, stroopte de Priester, na hem gedood te hebben het vel van zyn lighaam, en liet, zoo men zegt, de leden van dien ongelukkige ter spyze toebereiden in een der maaltyden, die men Godsdienstige noemt.

Maaltyden deswegen aangerecht.

Eer men zich aan de Tafel zette, offerde men aan de Zon en 't Aardryk de Eerstelingen der spyze en des dranks; insgelyks van kooren, vrugten, en bloemen. Zy hadden ook noch andere Godsdienstige oeffeningen, die op verre na zoo redelyk niet waren als deeze, schoon den grondslag daar van niet geheellyk quaadt was; als namelyk, zich de verpligting op te leggen, om sommige zaaken, zelfs de alleronbetaamlykste, ter liefde der Goden te verrichten. Zy aten, dronken, droegen zwaare lasten, zalfden, wreeven en bestreeken zich niet alleen, ter eere der zelve Goden: maar zelfs queeten zy zich ter hunner eere van de allergeringste werkingen der Natuur.

Hoedanig een boetoeffening dien Landaart ondergaat, aangeweezen.

Wat belangt hunne Boetoeffeningen, dezelve waren ten minsten alzoo streng als der andere Godsdiensten. De Priesters als middelaars tusschen de Goden en de menschen, offerden Offerhanden voor de zondaaren, en belaadden zich met de ongeregtigheden des Volks. Wanneer zy deeze plechtige Boetoeffeningen moesten doen, vergaderden zy ter middernagt in den Tempel des Afgods, en terwyl eenige onder hen het volk tot den Dienst nodigden, door op een soort van een Jagthoorn te blaazen, bewierrookte ondertusschen een ander den Afgod †. Vervolgens begon een der Dienaren deezer valsche Goden, de Boetoeffening te doen, bestaande in een geringe uitstorting van bloedt, 't welk hy uit den enkel van den voet trok, en zulks door een opening met een Doorn van *Manguey* te maaken, of met een steene vlymtje; met dit bloedt wreef hy zich aan den slaap des hoofdts en aan de ooren: waarna hy zich in een water ging wasschen, dat men om die oorzaak ***het Water des bloedts*** noemde. Om nu de waardigheit en de waarheit deezer ongemeene Boetoeffening te bevestigen, hadt men de gewoonte van aan het Volk het werktuig te vertoonen, waarmede het werk uitgevoerdt was. De overige kastydingen, die de Priesters zich aandeeden in de tegenwoordigheit des Gods (b) die in het uitvoeren deezer Boetoeffeningen en Beproevingen voorzat, bestonden in zich met dikke touwen met knoopen van *Manguey* te geesselen, elkander met zwaare steene te slaan enz: Wy zullen zoo aanstonds onderzoeken wat de tugtiging en gestrenge orde deezer Dienaaren der Mexikaansche Afgoden in hebben; alleenlyk moeten we hier op aanmerken dat zy driemaal 's daags deeze valsche Goden offerden, namelyk, des morgens, des middags, en ter middernagt; en dat zy by beurte geduurig in den Tempel moeten blyven, om het Heilig Vuur te onderhouden, 't welk eeuwiglyk ter eeren der Goden moet branden.

Het gedrag en waardigheit der Mexikaansche Priesteren aangemerkt, als mede hun gewaadt aangeweezen.

Wat nu hunne Priesters en Tuchtiging aangaat, men ziet in 't Afbeeldzel twee Mexikaansche Priesteren. ‡ Het Hoofdt der Priesteren, of om beter te zeggen, de Offer-Priester, het Gewyde Offermes in zyne handt houdende, wordt in 't Mexikaansch *Topilzin* genoemdt. Men zegt dat zyne Waardigheit genoegzaam met die der Pauzen by de Roomsgezinden overeenkomt. Hy droeg op zyn hoofdt een Kroon van kostelyke Pluimen van veelerlei verwen, en in zyne ooren goudene ringen met Smaragden verrykt, insgelyks in 't midden van de lip een klein blauw pypje, gelyk als de God der Boetelingen droeg. Hy was bekleedt met een

(a) By *Purchas*. (b) *Tescalipucca*.

* Zie hier van beide de Afbeeldingen van 't bovendeel van 't Afbeeldzel Bladzyde 129.
† Zie het bovendeel van de Afbeelding Bladzyde 131.
‡ Zie de vierde Afbeelding Bladzyde 127.

een rok of liever met een Mantel van Scharlaaken; maar de kleeding der Priesteren, veranderden dikwils naar de omstandigheit der tyden en der Feesten.

Welk een dienst de Priesters hadden waar te neemen;

Het Priesterschap van *Vitzliputzli* was erflyk, maar dat der andere Goden verkiesbaar. Somtydts wierden by hen de Kinderen van hunne tederste jeugdt af tot den dienst der Afgoden geschikt (gelyk wy in 't vervolg zeggen zullen) en alsdan hielden zy in de eerste bloem hunner Jeugdt den rang van Klerken en Choorkinderen. De Priesters Wierookten viermaal des daags den God daar zy Dienaars van waren: maar ter middernagt stonden de voornaamsteDienaaren des Tempels op, om den Nagtdienst te verrichten, die bestondt in een geruime tydt lang op de Trompetten en den Hoorn te blaazen, en op eenige andere Instrumenten te speelen, waarby zy de stemmen der geenen voegden die de Lofzangen des Afgods zongen. Daarna nam de Priester, wiens beurt het die weeke was, het Wierookvat, begroetende en bewierookende den Afgod. Hy was op dien tydt met een witten Mantel omhangen. Eindelyk de Wierooking geschied zynde, gingen zy alle gezamentlyk in een Kapel; aldaar was 't dat zy deeze gestrenge Boetoeffening oeffenden, daar wy reeds een Schets van gegeeven hebben.

hoe hen het Vasten strengelyk aanbevolen was, en de onthouding insgelyks.

Het Vasten deezer Priesteren geschiedde met de uitterste verwonderenswaardige gestrengheit: somtyds vasteden zy vyf, zes, ja zelfs tien dagen achtereen; 't welk hunne gewoonte altydt was, wanneer de tydt der hooge Feesten naderde. Geduurende deeze Vasten, onthielden zich eenige onder hen, die getrouwd waren, geheellyk van hunne Vrouwen. Hunne Kuisheit zoude zekerlyk te pryzen zyn, indien dezelve maar op de reden gegrondt waare: maar het mistrouwen van zich zelven, in dien grondt van quaad vermoeden die heerscht in de zodanigen welke zich den lof willen verkrygen die zy door eene opregte deugdt niet bekomen konnen, wischte den roem en eere van deeze gedwongen onthouding geheellyk uit. Om hunne Goden te behaagen, stelden zy alles in 't werk wat de Voortteeling konde vernietigen, zonder zelfs de deelen te verschoonen, die de Natuur hun heeft toegeschikt. Zy verbooden 't gebruik van sterken drank en besteedden een gedeelte van den tydt, die den mensch tot den slaap nodig heeft, tot de Gestrengheit hunner Tugtiging.

Alle deeze Priesters bezaten groote inkomsten, en ontfingen de Offerhanden die het Volk aan de Afgoden toebragten; 't welk hun overvloedige voordeelen verschafte, voornaamelyk op de hooge Feesten. Op deeze Feesten was het dat zy het Volk zorgvuldig van hunne pligten onderrechtten en tot weldaadigheden vermaanden.

Met welk een Plechtigheit hunne Priesteren wierden Ingewyt, en hun verder gedrag aangemerkt.

De Inwying deezer Priesteren was niet min ongemeen, dan hunne Bediening. Men zalfde hen van 't hoofdt tot de voeten; hun hair dat zy zeer lang droegen, en niet dorsten snyden geduurende den tydt hunnes Priesterschaps, was altoos bevogtigdt met een soort van zwart reukwerk daar veel hars in gemengdt was; 't welk zekerlyk by uitnemendheit walgelyk moest voorkomen, indien de eerbied, die ons het gezicht van Geheiligde zaaken instort, daar niet een aangenaam, ja zelfs een Godlyk voorwerp van hadt gemaakt. Men verbeeldde zich maar een Rol Braziliaansche Tabak, van zes vingeren breed, en lang na proportie; en men zal geen beter gelykenis konnen maaken met de gevlogte lokken der Mexikaansche Hoogepriesteren. Wanneer deeze Priesters eene Offerhande op 't Gebergte of in eenige byna onderaardsche wooningen gingen doen, daar zich een gedeelte hunner Godheden onthieldt, gebruikten zy, nevens eenige verborgene Plechtigheden, een Zalving veel staatelyker dan daar wy zoo even van gesproken hebben. Dezelve diende, volgens hun zeggen, om de vrees te verdryven en den Moedt en Dapperheit op te wekken. Zy bereidden dezelve uit de sappen van 't geen het vergiftigste onder alle de kruipende Dieren was.

De Jongelingen die onder de tucht der Priesteren stonden, gingen op deeze Dieren ter Jagt, en deeden 'er voorraadt van op, om te konnen dienen als 't nodig was. De Priesters verbrandden deeze vergiftige Dieren voor den Altaar des Afgods, en dezelve verteerdt zynde, namen zy de assche, wreeven dezelve in een Mortier met Tabak, mengende daar onder eenige levendige Scorpioenen en andere vergiftige Ondieren; by dit mengsel voegden zy een kruidt 't welk het verstandt verdoofdt, eenig zwartsel van rook, en hars. Dit is het geene zy het Gerecht of het Voedsel der Goden noemen, 't welk de Toveryen dezer Tover-Priesteren doet gelukken, en 't geen hen het middel verschaft, om met de Duivelen gemeenschap te onderhouden; 't welk hen insgelyks van het woeden der Tygers en der Slangen bevrydde; met een woordt, 't welk hen den Geest van wreedheit instortte, die hen bequaam maakte om zonder ontroering de menschen aan hunne Afgoden te konnen opofferen. Zy wilden ook dat dit mengsel de kracht hadt om krankheden te geneezen: maar dit is de eeni-

eenigste bygeloovigheit niet die by hen in zwang gaat, alzoo zy veelerlei soorten van Toveryen, en manieren van Voorzeggingen hadden, onnodig die hier alle aan te haalen.

Hoedanig zy onder hen eenige Dochters van Boetvaardigheit hadden, gelykzaam een Klooster leven onderworpen.

Zy hadden een Orde van *Vestaalsche Nonnen* alle in 't wit gekleedt, den naam dragende van *Dochteren der boetvaardigheit.* Zy wierden op haar twaalfde of dertiende jaar geordent, en aangenomen. Dezelve moesten haar hoofdt geschooren houden, behalven op zeekere tyden wanneer het haar geoorlofd was het hair te laaten groeijen. Eene Abdisse was het bestier deezer Geestelyke Dochteren aanbevoolen, wier bezigheden bestonden in de Tempelen rein te houden, (a) en de gewyde spyze te bereiden die men aan de Afgoden offerde, en die vervolgens diende tot onderhoudt hunner Dienaaren. Zy bragten ook haaren tydt door met Dekkleeden en andere sieraaden voor de Tempelen en voor de Afgoden te maaken. Ter middernagt stonden zy op, om de Goden te dienen, en zeekere (b) gestrengheden te oeffenen, waar toe haare Orde haar verpligtte. Zy waren vooral verpligt tot eene onschendbaare Maagdelyke zuiverheit, welkers verlies met de Dood wierdt gestraft. Waar is 't dat deeze Maagdelyke staat niet altoos duurde, alzoo het opsluiten der Dochteren niet was als de vervulling eener Gelofte, door hunne Ouders aan de Goden gedaan, overzulks zy zich naar eenigen tydt wel vermogten in 't huwelyk begeeven. Zelfs is 't waarschynlyk dat deeze Abdisse, of deeze Matroone een soort van een queekschool bestierde, waarin men de jonge Dochters van aanzienlyke Huisgezinnen (c) groot maakte, dewyl zy niet uit haare handen quaamen, als om met toestemming hunner Ouderen uitgetrouwd te worden.

Insgelyks voor Jongelingen, en hoe die zich gedragen moesten.

Eveneens was 'er voor de Jongelingen van goede familiën een diergelyk Klooster opgerecht, waar in zy zich begaaven, dikwils van hun zeven of agt jaaren af. Dewyl zy nu geduurende hun verblyf in het zelve verpligt waren een leven te leiden dat zeer na by het Kloosterleven komt, zoo mag men hen ook wel aanmerken als een Geestelyke Orde. Deeze Jongelingen waren op den kruin des hoofdts glad geschooren, en het overige hair bedekten naaulyks de ooren; maar agter op 't hoofdt droegen zy het tot over de schouders, behalven wanneer zy dezelve als een quispel by een bonden. Over hun lyf droegen zy linne kleederen. Deeze Jonge Geestelyken dienden tot onderhoud der Tempelen, en leefden in eene armoede, en een onthoudinge zonder weerga tot hun twintigste jaar, en zelfs zoo lang tot dat zy in staat waren om door het Huwelyk of door andere eerlyke wegen, zich neder te zetten. Daar en boven hadden de Priesters in hunnen Dienst eenige Jongelingen, tot verrigtinge van zaaken van mindere aangelegenheit. In sommige plechtige voorvallen, versierden zy de Tempelen der Goden met Festoenen; zy booden de Priesteren het Water aan, waarmede zy zich waschten voor en na den Godsdienst. Zy gaven hen ook de Vlymen en het Mes over, tot het Offer-Feest; ook volgden zy deeze Geestelyken die langs de deuren om Aalmoessen uitgingen; en indien het gebeurde dat de Aalmoessen niet al te overvloedig waren, was het hen geoorloft in eenig Veldt te gaan, en aldaar zoo veel Kooren te snyden, als zy noodig oordeelden, zonder dat niemant het hen dorst beletten. (d) Behalven deeze Jonge Lieden die by de Geestelyken opgebragt wierden, en daar wy zoo even van gesprooken hebben, vindt men onder hen noch veele Godsvruchtigen, die zich in deeze Kloosters afzonderen, om zich van eenige Geloften te qűyten. Eenige begeerden Kinderen van de Goden te bekomen, andere rykdommen, andere een lang leven. Alle deeze Godsvruchtigen besteedden eenige tydt tot deeze afzonderingen, en deeden zich zelven ongetwyffeldt mede een deel van die gestrenge kastydingen aan, daar wy reeds van gesproken hebben; om des te eerder de Zegeningen des Hemels te erlangen, zy hadden verlof om den Omgang mede te helpen doen; maar het was hen verbooden daarin te zingen, en de trappen des Tempels op te klimmen.

XXXII. HOOFDT-

(a) Of liever de brooden die men aan de Afgoden aanboodt; deeze brooden hadden gemeenlyk de gedaante van een handt of voet.

(b) Zy prikten zich met vlymen in de ooren en andere deelen des lichaams, en met dit bloedt bestreeken zy haare wangen.

(c) *Histoire de la Conquête du Mexico.*

(d) *Lopez de Gomara* door *Purchas* bygebragt.

XXXII. HOOFDTSTUK.

Van der MEXIKANEN FEESTEN *in 't algemeen.*

Welke Feesten, en op welke tyden de Mexikanen de zelve vierden.

(a) Op het einde van ieder Maandt, die by de Mexikanen twintig dagen lang was, gelyk wy in 't vervolg zeggen zullen, vierden zy een plechtige Godsdienstigen dag, met vreugde-teekens vermengd. Alsdan wierden 'er veele Gevangenen opgeofferdt, en men liep heen en weder langs de straaten, met de huiden dezer elendige opgeofferden omhangen, levendig gevild; men danste, men zong, en men verzamelde Aalmoessen voor de Priesteren, 't welk onder hen gelyk overal, voor de uitwerking eener opregte liefde geagt wierdt. Wanneer de Graanen begonnen op te schieten, begaven zy zich naar een zekeren heuvel om aan *Tlaloc*, den God den Wateren, een Jongetje en een Meisje van omtrent drie jaaren op te offeren; en om dat deeze Kinderen Vrygeboorene waren, zoo haalde men hen het hart niet uit het lichaam, maar men sneedt hen alleenlyk de keel af, waarna men hunne lichaamen in een nieuw rouwkleedt lag, en in een steenen Grafbegroef: men hervatte deeze bloedige Offerhanden zoodra het Kooren twee voeten hoog geschooten was; alsdan offerde men aan den zelven God vier Kinderen van zes of zeven jaaren. Deeze waren Slaaven gebooren. Vervolgens bragt men hunne lichaamen in een kelder, daar toe geschikt. De Oorspronk deezer bloedige *Ceremonie* was, volgens 't zeggen der Mexikanen, gesprooten uit een groote droogte, door een hongersnoodt gevolgdt, die hen voor deezen noodzaakte hun Landt te verlaaten. Eindelyk, wanneer het Kooren bequaam was om ingezameldt te konuen worden, nam ieder Eigenaar in zyn Landt een handvol *Maïz* en offerde het aan den God *Tlaloc*, alsmede een soort van drank *Atolle* genoemt, bestaande uit Koorn, en *Copal*, een zeer kostelyke gomme die diende in de Wierookingen hunner Afgoden. In den aanvang van het Zomer Zayzoen, kroonde men de Goden met bloemkranssen, en men bragt den geheelen dag door in vrolykheit. Een ander Feest verplichtte de voornaamste des Ryks om zich naar de Hoofdstadt van hun gebiedt te begeeven. Des avondts voor het Feest, verkleedde men eene Vrouw, die de Godheit des Zouts moest verbeelden, en deel neemen aan de algemeene vreugde: maar zy werdt den volgenden dag opgeofferdt, en dien dag wierdt alleenlyk tot Godsvrugt en Afgodendienst besteedt. De Kooplieden vierden ook de bloedige Feesten ter eere van hunnen *Mercurius* in den Tempel die hem toegewydt was. Wy zullen hier niet spreeken van een ander Feest, waarin men een Vrouw levendig de huit afstroopte, en een Indiaan daar mede bekleedde, die twee dagen lang in die toerusting nevens zyne Medeburgeren danste; noch van de Plechtigheit, die zy vierden, met een party schuitjes in het Meir, om aldaar plechtelyk een Jongetje en een Meysje te verdrinken. Deeze, zeiden zy, wierden van hen afgezonden, om de Goden des Meirs gezelschap te houden; ondertusschen werdt dien dag met vasten en Godsdienstigheden doorgebragt.

Hoe zy alsdan hunne Gevangenen offerden.

Insgelyks twee vrygeboorne Kinderen;

Als ook vier Slaven Kinderen.

Verdere Plechtigheit van dit Feest aangemerkt.

Hoe Plechtelyk zy het Feest van *Vitzliputzli* vierden;

In de Maandt Mey vierden zy het groote Feest van *Vitzliputzli*. Twee dagen te vooren hadden eenige Geestelyke Dochteren een Afbeeldzel van *Maïz* en honing gemaakt, verbeeldende dien God, die vervolgens zoo prachtig als mogelyk was, versierdt zynde, geplaatst wierdt op een Troon van hemelsblaauwe verwe, ondersteundt wordende door een draagstoel. Deeze Geestelyke Dochters, die dien dag Zusters van *Vitzliputzli* genoemdt wierden, droegen den Afgod in Omgang op haare schouderen, tot op de plaatse van den Tempel, alwaar de Jonge Geestelyken, daar wy reeds van gewaagt hebben, den Afgod ontfingen, en na hem hulde gedaan te hebben, by beurte op de schouderen droegen, en geleidden tot aan de trappen des Heiligdoms. Aldaar was 't dat al het Volk quam om deezen Afgod aan te bidden en zich voor *Vitzliputzli* vernederen, leggende stof op hunne hoofden, 't welk ook aldus geschiedde in de Godsdienstigheit die zy andere Goden beweezen.

De Geestelyke Dochters waren in 't wit gekleedt, en met geroosterde Maïz gekroondt. Zy droegen aan den hals Ketenen van Maïz, die zy onder den linker arm deeden doorkomen. Haare wangen waren met een styf vermillioen bedekt, en haare armen met roode Papegaays Vederen van den hals af tot aan de handt versiert. De Jongelingen waren in 't rood gekleedt, en droegen gelyk als de Jonge Vestaalen, Kroonen van Maïz.

(a) Men noemt hier alle de naamen deezer Feesten niet, alzoo zulks onnodig schynt.

Na deeze vernedering, ging den ganschen Omgang der Godsvruchtigen het zoogenaamde stilstaan in drie verscheidene Dorpen van deeze Landstreek verrigten, alwaar zulks in gebruik was. Daarna gingen zy Offerhande op eenen Berg doen, omtrent een uur van *Mexico* gelegen. De Processie bragt hier mede omtrent vier uuren door. Wederkeerende bragt men de Afgod weder in zyn Heiligdom met geschal van Trommels, Trompetten en Jagthoorens. Men bestrooide het Beeldt met Roozen, en bezaaide de gansche vloer, en zelfs den omtrek des Tempels met allerlei soort van bloemen. Eindelyk quaamen de Vestaalen uit het Klooster, draagende stukken van dit Deeg, als Beenderen afgebeeldt, zynde van de stoffe des Afgodsbeelds, 't welk zy aan de Geestelyken overgaaven die het aan de voeten des Afgods nederleiden. Deeze stukken Deegs, die men gemeenlyk de beenen en het vleesch van *Vitzliputzli* noemde, waren plechtelyk gewydt door de Priesteren met byzondere Plechtigheden, verzeldt met Danssen en Gezangen ter eere des Afgods. Men deedt dit Gewyde Deeg de zelve eere aan als de Goden zelfs, daar 't zelve maar het teeken en Afbeeldsel van was. Na deeze plechtige Wyinge volgde de opoffering van Menschen, en vervolgens werdt die Plechtigheit geeindigt door Danssen en Gezangen. Hier op volgde (a) eene Godsdienstige Oeffening, die veel overeenkomst scheen te hebben met de *Communie* of het Nachtmaal der Christenen. De Priesters ontblooten den Afgod van deeg van alle zyne sieraaden, en braken hem in veele kleine stukken, alsmede de kleine Gewyde brooden. Zy deelden de zelve aan al het Volk uit, op de wyze van een *Sakrament*, en aldus *communiceerde* de Vergadering op eene wyze, byna overeenkomende met die welke men onder de Christenen oeffent, dat men niet nalaaten kan, deeze Afgodery eene onregtmaatige bezitneeming des Duivels van de verborgenheden des Christelyken Godsdienst te noemen. Deeze *Communie* was verzeldt van een vermaaning, waardoor het Volk onderregt wierdt, *dat het zelve het vleesch zyns Gods at*; en zelfs bediende men dit soort van *Sakrament* aan de Zieken. Wy zullen de beschryving deezer Godsdienstige Oeffening eindigen door twee Aanmerkingen, namelyk dat de geenen die dus *Gecommuniceert* hadden een Tiende Maiz ter Offerhande gaaven, en dat het besluit van dit Feest geschiedde, met een Leerreden, door een der Oudste Priesteren voor het Volk uitgesprooken.

Waarop een Godsdienstig gebruik naar een *Communie* gelykende, volgde.

Hoe zy het Feest van *Tescalipuca* vierden;

Men vierde het Feest van *Tescalipuca* den 19 de. der zelve Maandt; de Priesters stonden als dan aan het Volk de Vergeeving hunner Zonden toe. Men offerde aldaar een Gevangen, die byna als een onvolmaakt Voorbeeldt van de Doodt konde aangemerkt worden, die onzen Zaligmaker voor het menschelyke Geslacht geleeden heeft. Mogelyk hebben de Mexikanen eenige overblyfsels van dit Gedenkwaardig geval behouden. Daags voor den Feestdag ontkleedde zich de Priester van *Tescalipuca* en trok andere kleederen aan, hem van de Mexikaansche Edellieden gezonden, die nevens het overige Volk zich met deezen Afgod der Boetvaardigheit quaamen verzoenen. Men opende de deure des Tempels voor alle bekeerde Zondaars: een der voornaamste Dienaars tradt als toen te voorschyn, en blies op den (b) Hoorn tegen de vier hoeken des Waereldts, als of hy de geheele Waereldt tot de Boetvaardigheit wilde nodigen; waar na hy stof nam, en bragt het aan zynen mondt, wyzende naar den Hemel. Al het Volk deed zulks den Priester na, en men hoorde niet als klaagen, weenen en zuchten. Een ieder wentelde zich in 't stof, smeekende om de Godlyke barmhertigheit; en de vreeze, die de gemoederen der allerverblindste Zondaaren ontrooste, deed hier zoo veele uitwerking op den Geest der Mexikanen, dat zy de duisterheden des nagts tot hunnen bystant riepen, insgelyks de winden, en stormen, om des te beter, zeiden zy, te ontkoomen de woede en gramschap deezes Gods, die altoos gereed is om de Boozen te straffen: en gelykerwys de verligtingen, die de verkeerde Godsdiensten doen gewaar worden aan den geenen, die zig tot de waarheit willen geleiden, krachtig genoeg zyn, om in 't harte der Boozen leetweezen en quelling te verwekken, en zelfs om hen te doen gevoelen dat de boosheit gansch strydig is met de menschelykheit, zoo geschiedde het, dat zy, die zich schuldig gevoelden, de zelve misdaaden terstond opentlyk beleeden, konnende de verschrikking, die 't Geklank des Hoorns in hun gemoedt verwekte, niet wederstaan. Alle deeze beweegingen, zoo heilzaam in schyn, dewyl zy voor eenigen tydt de bekeering in de harten der Mexikanen ver-

(a) *Purchas*, en de Spaansche Schryvers die hy aan haalt. *Histoire de la Conquête du Mexique.*

(b) Dit was een soort van een Fluit, volgens de Beschryving der Spanjaarden. Eerst blies hy tegen het Oosten, dan tegen 't Westen en tegen 't Noorden, en ten laatsten tegen 't Zuiden.

verwekten, eindigden op 't laaft in een groote menigte van Wierook te branden, ter eere van den Afgod, wiens Feeft men vierde. Het gefchal des Hoorns duurde tien dagen lang, namelyk van den 9[den]. May tot den 19[den]: en dien ganfchen tydt was 't een tydt van droeffenis en van geween. Op den laatften dag wierdt *Tepealipuca* in omgang gedragen. Dit Afgods-beeldt omringt met takken van *Manghey* met fteekels voorzien, was gezeeten in een gevaarte rondom met Gordynen befloten, en mogelyk gelyk als onze Draagftoelen. Dit wierdt in Omgang rondom den Tempel gedragen, door Priefteren met zwarte verwe beftreken, draagende 't leverey hunnes Gods, en hebbende 't hair ten deelen, met een witte fnoer gevlogten. Twee Dienaaren des Afgods traden aan het hoofdt van den Omgang met het Wierookvat in hande: en zoo menigmaal zy den Wierook zwaaiden, ftak de ganfche Omgang geheel Godvrugtig de handen om hoog, ziende de Zon en de God der Boetvaardigheit aan. Geduurende de Plechtigheit geeffelden zich de andere Godvruchtigen met touwen van *Manguey* op de fchouderen. Eenigen verfierden met groene takken het Hof en den Tempel, en beftrooiden den ganfchen weg met bloemen.

't Welk met een plechtelyke Processie ging verzelt.

Offerhanden en hoedanig verricht.

Na den Omgang en de Kaftyding der Boetelingen, deed een ieder zyne Offerhande. Eenige bragten Juweelen en Goudt of Zilverwerk aan, andere Wierook, koftelyk Hout, Maïz enz: de Armen Offerden Quakkelen die de Priefters aan den voet des Altaars wierpen, na de zelve het hoofdt afgefneden te hebben. Vervolgens rechtte het Volk een Feeft aan, zeer overeenkomftig met die Geeftelyke Maaltyden die door 't Aloude Heidendom ter eere van hunne Goden waren ingefteldt. Al wat men den Afgod offerde droeg den naam van *Geheiligde fpyze*; dezelve wierden opgedifcht door eenige Veftaalfche Dochteren, en door een Ouden Offer-Priefter, omhangen met een wit Choorkleedt voor den Afgod geleidt; waarna dezelve deeze Afgodifche Tafel bediend hebbende, weder door hem naar 't Klooster wierden geleid: maar wanneer nu de tydt van de Tafel op te neemen gekomen was, namen de Jongelingen en de Dienaaren des Tempels, de fpyzen, en bragten die aan de Priefters, aan wien het alleen geoorlofdt was, deeze Godlyke Gerechten te mogen eeten. Na deeze Geheiligde Maaltydt deed men de Offerhande des geenen die geduurende het ganfche jaar het levendig Denkbeeldt van den God der Boetvaardigheit was geweeft, en de ganfche *Ceremonie* eindigde, gelyk die der andere Feeften, met Danffen en Lofzangen.

Een vierjaarig Jubelfeeft, hoedanig, en ten welk een einde onder hen gevierd.

De Mexikanen hielden alle vier jaaren een Jubelfeeft, zynde niet anders als het Feeft van Boetoeffening, zoo als wy het zelve befchreeven hebben, behalven dat het veel plechtiger wierdt geviert, uit hoofde van de vergeeving der Zonden, die alsdan grooter en algemeener was. Men verzeekert dat de Mexikanen alsdan verfcheidene Menfchen offerden; en dat de Jongelingen onder hen elkander als uitdaagden, wie onder hen het eerfte en fpoedigfte met eenen loop den top des Tempels zoude bereiken. Dit was een der moeielykfte onderneemingen en oeffeningen, verdienende zy de grootfte toejuichingen, die de eere hadden van het eerfte het doelwit te bereiken, en wierden zy van hunne Lands-lieden het meeft geacht. Daar by hadden zy het voorrecht van de Geheiligde Spyze weg te neemen, waarvan zy, zoo men verzeekert, byna een gebruik maakten, gelyk men met de Heiligdommen by de Chriftenen handelt.

Hoe het Feeft van *Quitzalcoalt* of hunnen *Mercurius* door de Kooplieden geviert wierd, en door een gekochte Slaaf verbeeldt.

Quitzalcoalt, der Mexikanen *Mercurius*, wierdt in 't byzonder van alle die zich met den Koophandel bemoeiden, geëerd. Veertig dagen voor den aanvang van dit Feeft, kochten de Kooplieden een der welgemaaktfte Slaaven, die geduurende dien tydt de Godheit moeft verbeelden, voor wien hy tot een Slagtoffer was gefchikt; dezelve wierdt alvorens in het *Meir der Goden* gewaffchen, aldus wordt dit Water genoemt, waardoor hy bequaam gemaakt wierdt tot deeze Vergoding, die met zyne doodt eindigde. Vervolgens werdt hy verfierdt gelyk de Godheit die hy genoodzaakt was te verbeelden. Hy bragt de tydt zyner Godheit met danffen en vrolykheit door; men ftelde alles in 't werk om zyn vermaak te vergrooten, en men bad hem zelfs aan: doch op dat hy zyn droevig noodlot zoude indagtig zyn, hielpen twee (a) Oude Priefteren deezer Godheit hem het zelve te erinneren negen dagen voor het Offerfeeft, overzulks hy aldus geduldiglyk zyn lot te gemoet zag, en zich zelven daar aan moeft overgeeven. Indien het gebeurde dat hy 'er over bedroeft fcheen, gaven hem de twee Priefters een drankje, 't welk hem te gelyk vrolyker en ongevoeliger maakte. Op den dag van het Feeft wierd deeze ongelukkige nochmaals aangebeeden, en

(a) Deeze twee Priefters wierpen zich neder voor deeze gewaande Godheit, zeggende tegen hem: *Heer, uw vermaak ftaat binnen negen dagen te eindigen*; waar op hy hun met een vrolyk weezen moeft antwoorden: *Ter goeder uure*, en maar flegts voortvaaren vrolyk te zyn.

en vervolgens meenigmaal bewierookt.

Die eindelyk geoffert word.

Eindelyk wierdt hy ten twaalf uuren in den nacht ter nedergemaakt, zyn hart aan de Maan aangeboden, en daar na voor den Afgod geworpen. Zyn Lichaam wierdt van boven van den Tempel afgeworpen, gelyk zulks gefchiedde op 't Feeft van *Vitzliputzli*, en deeze Plegtigheit werd met een Dans geëindigdt.

Het was ook een byzondere verrigting der Priefteren van deezen Afgod, den Aftogt met Trompetten Gefchal door de gansche Stadt te verkondigen; en met het aanbreeken van den dag, riepen zy insgelyks al het Volk weder tot hun daaglyks werk. Dit werk viel dien Priefter te beurt, die in die week dienft deed.

De Afgod wiens Feeft-viering wy nu befchreeven hebben, wierd op een geheele andere wyze te *Cholula* gedient. (a) Men hieldt den zelven aldaar voor den *God des Luchts*. Ook geloofde men dat hy de Stichter van die Stadt was, de Inftel!er der Boetoeffeningen en Autheur der Offerhanden. Zyn Beeldtenis had de gedaante gelyk alhier in 't Afbeeldzel befchouwt kan worden. * Zyne Mantel was met verfcheidene roode Kruiffen bezaaidt.

Dewyl nu deeze Godheit by zynen lichaamlyken leeftydt altoos veel van Vaften en oeffeningen der Boetvaardigheit heeft gehouden, vaften deeze Godsdienftigen insgelyks, en trokken zelfs het bloedt uit hunne tonge en ooren, om hem te behaagen. Deeze Godheit bemoeide zich ook met de zaken des Oorlogs. En hem wierden vyf Knechtjes en vyf Meisjes ieder van drie jaaren oudt, eer men te Velde trok, opgeofferdt.

Aan deezen Afgod van *Cholula* was 't dat zy de Vermaarde voorzeggingen van den Ondergang van Mexico, en die der Mexikanen toefchreeven: Voorzeggingen, die door zeer veele wonderwerken, onnoodig hier te verhaalen, wierden gevolgdt; te meer om dat men veel reden heeft om te vermoeden, dat zy door de al te lichtgelovigheit der Volkeren zoo zeer zyn verbreidt.

Hoe de *Tlafcalanen* een Godheit van de Jagt eerden, welk Feeft men door een plechtelyke Jagt vieren moeft.

Eindelyk baden de Mexikanen, en voornaamelyk de *Tlafcallanen* een God aan, die geduurende zyn verblyf hier op Aarde een groot Jager was geweeft. Dezelve werdt ook door een Plechtige Jagt gevierdt en geëerdt. † Terwyl nu de Afgod geplaatft wierd op een Altaar, ftaande op den top eens bergs, waar rondom men verfcheidene Vuuren aangeftoken hadt, vervolgden de Godsdienftige Jagers ondertuffchen het Wildgedierte, 't welk om de hitte des Vuurs te ontgaan zich naar het hoogfte van den Berg zocht te bergen. Aldaar wierden zy voor den Afgod ter nedergeveld, en hem wierden de harten deezer Dieren opgeofferd. De Jagt werd dan geeindigd door Vreugdezangen, en Geroep; waarna de Jagers den Afgod in Zegepraal wederbragten, en men eindigde ten befluit de Godsdienftigheden van deezen dag, door eene zeer plechtige Maaltydt.

XXXIII. HOOFDTSTUK.

Van hun PLECHT-GEBRUIK *in* VREDE *en* OORLOG; *en van hunne* ZINNEBEELDEN *en* JAARREEKENING.

Plechtigheden over zaaken van Oorlog en Vrede, hoe die by hun verricht wierden,

Aangaande hunne Plechtigheden van Oorlog en Vrede, ftaat ons aan te merken, dat de teekenen van de Waardigheit eens Afgezants (b) was, een Mantel of Kap van Katoen, geborduurd en met franje en Knoopwerk verfiert. Hy hieldt in zyne regterhandt een zeer breede Pyl met de Vederen om hoog, en droeg aan den linker arm een Zeefchelp op de wyze van een Schildt. Men wift van de oorzaak des Gezantfchaps te oordeelen, uit de onderfcheidene Vederen van den Pyl. De Roode beteekenden den Oorlog, en de Witte den Vrede. De Gezandt moeft op 't zien deezer tekenenen terftond geëerd worden: maar zy mogten van de Koninglyke of Heerenwegen der Provincie, daar zy doortrokken, niet afwyken, zonder hun regt van Landsregts ver-

(a) Dit is een plaats werwaarts de Mexikanen zich ter Bedevaart begeeven; men hielt *Cholula* als een Heilig Landt, om dat het zelve meer dan vier hondert Tempels hunner Goden in zynen omtrek befloot.

(b) *Hiftoire de la Conquête du Mexique.*

* Zie het bovendeel van de nevenftaande Afbeelding, verbeeldende *de* MERCURIUS *der* MEXIKANEN *te* CHOLULA *onder den naam van* QUETZALCOUATL *geëert*, en 't Onderdeel, hoe *de* GODHEIT *van de* JAGT *geëert en geviert wierd.*

† Zie het onderdeel van 't Afbeeldzel.

Le MERCURE des MEXICAINS adoré à CHOLULA sous le nom de QUETZALCOUATL.

B. Picart, delineavit 1722.

DIVINITÉ qui préside à la CHASSE.

VERKLARING
Van de nevenstaande

AFBEELDING.
Der

MEXIKANEN EEUW.
In 't buiten Rondt.

En 't

JAAR DER MEXIKANEN.
In 't binnen Rondt.

De Mexikanen drukten hunne gedachten uit, en gaven een Denkbeeldt van kennelyk zaaken door Zinnebeeldelyke of Beeldspraakelyke uitdrukzelen, op de wyze der aloude Egiptenaren. Op deeze manier is 't mede dat ze hunne Eeuw en hun Jaar vertoonden. Een geschildert Radt bevatte de tusschentydt van een Eeuw door Jaaren onderscheiden, en met de gedenkwaardigste geschiedenissen verzien. De Eeuw bestond in 52, Zonnejaaren, ieder van 365. dagen; 4. Indictiën van 13 Jaaren maakten ieder de verdeeling van 't Radt uit, en quamen met de 4. gedeelte der Waereldt op de volgen wyze overeen.

Een Slang omvatte dit Radt, en wees door haare 4. kringen de 4. gedeeltens aan; het Zinnebeeldt van de eerste, 't welk het Zuiden beteekende, was een Konyn, op en blaauwen grondt, TOCHTLILA genoemt; van 't tweede, het Oosten aanwyzende, was een Staf op een rooden grondt, 't welk men ACATL noemde; van 't derde, het Noorden aanwyzende, was een Zwaardt of Spies met een steene punt op een geelen grondt, TECPATL geheeten; van 't vierde, het Westen beteekende, was een Huis op een groenen grondt, CAGLI genoemt. Tusschen deeze 4. verdeëlingen, waren 'er twaalf kleine, waarin de 4. Zinnebeelden achtereen waren verdeelt, geevende aan ieder zyne voltallige waarde tot 13. 't welk het getal van 't Jaar was, de *Indictie* uitmaakende. Men handelde eveneens in de tweede *Indictie* met de zelfde getallen van een tot 13. en in de derde en vierde insgelyks, tot dat den omtrek van 52. Jaaren geëindigt was, op de wyze als volgt:

o
o o
o o o
o o o o
o o o o o
o o o o o o
o o o o o o o
o o o o o o o o
o o o o o o o o o
o o o o o o o o o o
o o o o o o o o o o o
o o o o o o o o o o o o
o o o o o o o o o o o o o

Men nam deeze manier van door dertien te tellen niet alleen in de Jaaren waar: maar ook in de Maanden, en zy begonnen weder als zy tot 13. gekomen waren.

Het Zonnejaar bestond uit 365. dagen, en de Maanden uit 20. Hunne naamen en Zinnebeelden zyn in 't het Afbeeldzel door 1. 2. 3. aangeweezen, en dus vervolgens tot 18.

Om het Jaar van 365. dagen te vervullen, voegden de Mexikanen 5. dagen by de 18. Maanden ieder van 20. dagen, die alsdan het Jaar uitmaakten.

Deeze Verklaring is uit *Gemelli Careri* getrokken, in 't VI. Deel zyner Reizen. Hoofdtst. V.

Les MEXIQUAINS expliquoient leurs pensées, et donnoient une idée des choses sensibles par des Hieroglyphes, à la facon des Anciens Egyptiens. C'ést de cette maniere que leur Siecle et leur anneé etoient representez. Une Roue peinte contenoit l'espace d'un Siecle distingué par annees et chargé des evenemens memorables. Le Siecle etoit de 52. Annees Solaires, chacune de 365. jours, 4. jndictions de 13. Ans chacune formoient la division de la roue & repondoient aux 4. parties du Monde de la maniere suivante.

Un Serpent environnoit cette Roue, et marquoit par ses 4. noeuds les 4. divisions, l'Hieroglyphe de la premiere, qui marquoit le Midi, etoit un Lapin, sur un fond bleu, que l'on appelloit TOCHTLILA. de la seconde pour l'Orient, une canne sur un fond rouge. on l'apelloit ACATL. de la troisieme pour le Nord, une epée avec une pointe de pierre sur un fond jaune. on l'appelloit TECPATL. de la quatrieme pour l'Occident, une maison sur du verd. on l'apelloit CAGLI. Entre ces quatre divisions, il y en avoit douze petites dans lesquelles les quatre Hieroglyphes etoient distribués successivement en donnant à chacun sa valeur numerale jusqu'à 13. qui etoient le nombre d'anneé qui composoient l'jndiction, on faisoit la même chose dans la deuxieme jndiction. avec les mêmes noms depuis un jusqu'à 13. dans la troisieme & dans la quatrieme jusqu'à ce que le Cercle de 52. Ans fut fini, de la maniere qui suit.

o
o o
o o o
o o o o
o o o o o
o o o o o o
o o o o o o o
o o o o o o o o
o o o o o o o o o
o o o o o o o o o o
o o o o o o o o o o o
o o o o o o o o o o o o
o o o o o o o o o o o o o

on observoit cette maniere de compter par treize non seulement dans les annees; mais aussi dans les mois, Ils recommencoient lors quils arrivoient à 13.

L'Année solaire etoit de 365. jours, et les Mois de 20. leurs noms & leurs Hieroglyphes sont marquez dans la figure par 1.2.3. & ainsi de suite jusqu'à 18.

Pour faire l'Année complette de 365. jours, les Mexiquains en ajoutoient 5. aux 18. mois de 20. jours chacun, qui faisoient l'Année.

Cette Explication est tirée de GEMELLI CARERI. Tome VI. de ses VOYAGES. chap. V.

vergunning en Vrydom te verliezen.

en hoedanig de Offer-Priesters den Oorlof verkondigden.

De Hoogepriesters verklaarden den Oorlog met geschal van een Instrument, 't welk zy Geheiligde Trompet noemden, zynde het alleen den Hoogepriesteren geoorlofd op dezelve te blaazen, om de harten der Krygslieden wegens de Goden, aan te moedigen. Het geluidt van dit Blaastuig was ruuw en wreedt, en uit klaagende toonen bestaande, bekwaam om den Soldaat een nieuwen moedt en onversaagtheit in te storten; de veragting des Levens, gelyk de Vertaaler der Mexikaansche Overwinning zegt, opofferende aan een beweegmiddel van Godsdienst. De Krygsdienst onder het Volk der Mexikanen was zeer geregeldt, en de Soldaten waren gehoorzaam. Wy willen hier geenszins van hun gebruik van stryden gewaagen, alzoo 'er zich niet de minste Godsdienstigheit in opdoet. Alleenlyk moeten wy zeggen, dat het voor een Soldaat een veel grooter Heldendaadt gereekendt werdt, Gevangenen te bekomen, dan Vyanden gedoodt te hebben: (a) Zynde de Dapperften den geene, die de meeste Slagtofferen tot de Offerhanden toebrengt.

Der Mexikanen gebruik van door Zinnebeeldelyke Afbeeldzels te schryven, aangemerkt.

Verder wat hunne manier van schryven aangaat, de zelve bestondt in zekere Zinnebeeldelyke teekeningen, door welk middel zy zich de Gedenkwaardige voorvallen weder te binnen bragten: alzoo zy het gebruik der letteren, gelyk wy, niet hebben. Zy teekenden de voorwerpen op eenig Katoen lywaadt, voor 't penseel alleen toebereidt. By deeze Verbeeldingen voegden zy noch getallen, of eenige andere teekens „ en (b) met „ zodanig een juiste geschiktheit, dat het „ Getal, het Merk, en de Figuur, met el„ kander te gelyk als samen spanden om de „ gedachten uit te drukken, en byna een „ volkomen redeneering uitmaakten. Dee„ ze fyne uitvinding geleek wel naar de „ Beeldspraakelyke Letteren der Egiptena„ ren.... en de Mexikanen oeffenden deeze „ wyze van schryven met zoo veel behen„ digheit, dat zy 'er gansche Boeken van „ beschreeven hadden, waarin zy de Gedag„ tenis hunner Oudheden behielden, en de „ Nakomelingschap de Geschiedenissen, en „ Levensbedryven hunner Koningen daarin „ nalieten; " ook onderhielden zy daar door de geheugenis der Plechtigheden van hunnen Godsdienst. Welker laatste in de Tempelen bewaart wierden.

De Mexikaansche Prinsen deeden de Heldendaaden van de voortreffelykste Mannen der Natie in de Tempelen opzingen, en voornamelyk de Heldenstukken der Koningen hunne Voorzaaten. Men onderwees de Kinderen in deeze Dichtkundige Zangstukken, die tot Gedenkschriften voor de geenen verstrekten, die geen kennis hadden van de Teekeningen en Beeldspraakelyke Afbeeldzelen hunner Jaarboeken. Op deeze wyze leerden zy de voordeelen der Krygsdeugden kennen, in een jonkheit wanneer zy noch niet bequaam waren de zelve uit te voeren; doch dit was echter een uitmuntendt voorbereidsel tot dit slag van Krygskundige beproevingen of Heldenstukken die een Nieuweling in zynen eersten Veldtogt verpligt was te vertonen.

Hoe zy hunne Jaarrekeningen hielden,

„ (c) Wat wyders de Jaarrekeningen of „ de Almanak der Mexikanen betreft; zy „ reekenden dezelve volgens de beweeging „ der Zonne, welkers hoogte en afwyking „ zy wisten na te speuren, als zynde oorzaak „ van de tydtsverandering en 't onderscheidt „ der Jaargetyden. Hun loopend jaar was „ van driehondert vyf en festig dagen: doch „ zy deelden het zelve in agtien Maanden ie„ der van twintig dagen, uitmaakende een ge„ tal van driehondert festig dagen; de vyf overi„ ge hielden zy als (d) Ingelasten dagen. Men „ voegde dezelve echter ten laaste by het jaar, „ om met den loop der Zonne over een te ko„ men.

en in Maanden verdeelden.

Vyf overschietende dagen die by hunne Maandrekening te kort quamen, door hen in vreugdebedryf doorgebragt.

Geduurender deeze vyf dagen die „ zy geloofden dat hunne Voorouders met „ voordagt leedig en buiten 't getal gelaaten „ hadden, begaven zy zich geheellyk aan „ het vermaak en aan de leedigheit over, „ niets denkende als hoe zy deezen tydt op „ 't vrolykste zouden doorbrengen. De Am„ bachtslieden werkten niet; de Winkels wier„ den gesloten; de Gerechtsoeffening stondt „ stil, en daar geschiedde zelfs geene Offer„ handen in de Tempelen. Zy hielden ge„ duurig over en weder met elkanker bezoek, „ en deeden zich allerlei soorten van vermaak „ aan; om by voorraadt de elenden en het „ ongenoegen des aanstaanden jaars, 't welk „ by hun met den eersten dag der Lente „ begon, en alleen met ons Zonnejaar „ drie dagen verschilde, die zy van onze „ Maandt Februari afnamen.

Hoe zy hunne Weeken rekende.

„ Hunne Weeken waren 13. dagen lang, „ hebbende alle onderscheidene benaamin„ gen, die zy in hunnen Almanak met „ verscheidene teekenen te kennen gaven. „ Hunne Eeuw was van vier Jaarweeken.

Der Mexikanen manier van

De Omkeering der Eeuwe van de Mexikanen vindt men hier nevens verklaardt. * De Schryver deezer uitlegging geeft ons re-

(a) *Histoire de la Conquete du Mexique* (b) *Ibid* (c) *Histoire de la conquete du Mexique.*

(d) Deeze wyze van reekenen was eveneens als die der Egiptenaren, de 12. Maanden maakten 360. dagen uit, waarby zy vyf andere dagen voegden die zy ingelaschte Dagen noemden.

* Zie de hier nevens gevoegde Afbeelding, verbeeldende de Eeuw der Mexikanen; alsmede de Verklaring van de zelve in onze Nederlandsche Taale overgezet.

Eeuwre kening ver-klaart, en met welk een Plechtig-heit dit Eeuw-feest wierd ge-viert.

reden, waarom zy hunne Jaaren van het Zuiden beginnen. „ Wanneer zy op den „ laatste dag van hunne Eeuw zich droevig „ aanstelden, en zich vernederden, wier-„ pen zy zich op het dak hunner huizen op „ hunne kniën, met het aangezicht naar 't „ Oosten gekeert, om te zien of de Zon „ haaren loop weder aanvangen zoude, of dat „ het einde der Waereldt gekomen was; „ en dewyl zy in deeze gestalte het Zuiden „ aan hunne rechter handt hadden, trokken „ zy 'er een gevolg uit, dat het licht ook „ aan deezen kant zyn aanvang hadt genoo-„ men. Zy geloofden ook, dat de Helle „ in het Noorden was, en het derhalven „ bespottelyk zoude zyn, dat de Zon zyn „ loop in 't Noorden zoude aangevan-„ gen hebben.

Treurgebaerden op 't eindigen deezer Eeuw bedreeven, en hoedanig.

(a) En nademaal zy door Overlevering als anderszins geleerd hadden, dat de geheele Waereldt moest vergaan, zoo verbeeldden zy zich, dat deeze verwoesting op het einde van de Omkeering der vier Jaar-Weken zoude geschieden; waarom een ieder zich op het aankomen van den laatsten dag der twee-en-vyftig Jaaren gereed maakte, om de gansche omverrewerping der Natuur af te wachten. Op dien tydt zag men de Mexikanen zich ter doodt bereiden, zonder ziek te zyn. Zy braken alle hunne Vaten en Keukengereedschappen, als hun niet meer nodig zynde. Zy doofden het Vuur uit, en liepen de ganschen nacht als Lieden die uitzinnig waren, en niemant dorst zich tot de rust begeeven, voor dat hy verzekert was, dat men waarlyk in het Ryk der duisternis was overgegaan, of niet. Met het aanbreeken van den Dageraadt, begonnen zy weder te verquikken, houdende gestadig de oogen en 't gezigt naar 't Oosten gewend, en zoodra de Zon zich boven de kimmen begon te vertoonen, begroetten zy deeze Godheit met het Geschal van alle hunne Speeltuigen, Lofzangen, en andere Vreugdeliederen meer, daar een ieder zyn best in deed, om uit te munten. Alsdan wenschten de Mexikanen elkander geluk met de geduurzaamheit der Waereldt, daar men toen ten minsten noch de volgende Eeuw van verzekert was. Zy begaven zich mede naar de Tempelen, om God daar voor te danken, en om weder nieuw Vuur uit des Hoogepriesters handen te ontfangen. Dit nieuw Vuur werdt voor de Altaaren ontstooken, door middel van een starke beweging en samenwryving van twee stukjes droog hout, waar na elk een eenen voor raadt opdeed, van alles wat hem nodig was tot zyn levensonderhoudt, en men vierde dien ganschen dag met openbaare vreugdebedryven. †

't Welk door een uitgelatenheit van Vreugde met den aanvang van de nieuwe Eeuw wierd gevolgt.

Men vernam door de gansche Stadt niet als danssen, en andere behendige Oeffeningen, aan de vernieuwing der Eeuwe toegewydt; op dezelve wyze (zegt de Schryver van de *Overwinning van Mexico*) als te Rome by de *Ludi Seculares* of Eeuw-speelen gepleegt wierdt. Het is zeer waarschynlyk, dat de Mexikanen van hunne Voorouderen het Denkbeeldt van 't einde der Waereldt hebben overgenomen, na dat deeze het zelve met zich uit Asië overgebragt hadden, alwaar het van aloude tyden af, in zwang heeft gegaan, en aangenomen is. Het schynt ook dat dit Volk eenige kennis van de *Astronomie* of Starrekunde hadden; dewyl de eerste Spanjaarden in de Provincie van *Jucetan* eenige Mexikaansche Boeken hebben gevonden, die over deeze stoffe handelden. De Monniken, die zich beter op hunne Getyboeken verstonden, dan op de Starrekunde, lieten deeze Boeken verbranden, denkende uit de Figuuren en Afbeeldsels, die zy daar in vonden, dat het Duivelsche Toverbezweeringen waren.

XXXIV. HOOFDSTUK.

Van de KROONING *hunner* KONINGEN, *en* PLECHTIGHEDEN *die daar mede gaan verzelt.*

Hoe de Koningen van Mexico verkooren en door

Wy zullen alhier iets van deeze Plechtigheit zeggen, om dat die met het Godsdienstige eenige gemeenschap heeft. De Keizers of Koningen van *Mexico*, wierden door

(a) *Histoire de la Conquête du Mexique, Purchas dans des Extraits de quelques Autheurs Espagnols.*

† Zie de nevens gevoegde Afbeelding, waarvan het bovendeel *de* TREURGEBAERDEN *der* MEXIKANEN *op 't eindigen van hunne* EEUW verbeeldt; en 't Onderdeel *het* VREUGDEBEDRYF *deezer* MEXIKANEN *op den aanvang van de nieuwe* EEUW.

Desolation des MEXICAINS à la fin du SIECLE.

B. Picart, inv. 1721.

Rejouïſsances des MEXICAINS, au commencement du SIECLE.

gekroont wierden, als ook met welk een Plechtigheit zulks ging verzelt.

door de ftemmen des Volks verkooren, eerftelyk door de Edelen in den beginne voor af ingenomen, en vervolgens door vier Verkiesheeren, verkooren en beveftigt. Men verkoor de Koningen gemeenlyk noch jong zynde, tot deeze Waardigheit, en tot den Oorlog bequaam. Dezelve waren ook genoodzaakt blyken van hunne Krygsdapperheit te vertoonen. Zy wierden derhalven na de verkiezing niet aanftonds gekroondt. „ De nieuw gekooren Vorft (a) was vooraf gehouden „aan 't hoofdt der Troepen te Veldt te trekken, en eenige Overwinning te behaalen, „of eenige Provincie van de Vyanden des „Ryks te overmeefteren, of de Wederfpannelingen onder te brengen, alvoorens hy „gekroont wierdt, en den Throon beklom. „Zoodra nu als de verdienften zyner Heldendaaden hem waardig om te regeeren „hadden doen achten, keerde hy zegepralende weder naar de Hoofdtftadt..... De „Edelen, Amptenaaren en Hoogepriefters „verzelden hem tot den Tempel des Krygs „Gods, alwaar hy uit zyn draagftoel tradt; „en na de Offerhanden.... hingen de Prinfen, zyne Verkiesheeren, hem het Kleedt „en den Keizerlyken Mantel om. Zy gaven hem in zyne regterhandt een gouden „Degen met Vuurfteenen omzet, zynde „een teken van de Regtvaardigheit. Hy „ontfing wyders van hun met zyne linker „handt een Boog en Pylen, beteekenende „het Oppergezag over hunne Legers: waar „op de Koning van *Tezucco* hem de Kroon „op 't hoofdt zette, zynde dit het bevoorrechte werk des eerften Verkiesheers. Een der voornaamfte Stadtsregeerders deed vervolgens een lange aanfpraak, „waar by hy den Vorft uit den naam van „'t Keizerryk begroette, en geluk wenfchte; daar by voegende eenige onderrichtingen, waar by hy vertoonde, waar in de „zorg en verpligting beftonden, daar de „Kroon hem toe nootzaakte; hoe zorgvuldig hy moeft zyn voor het welzyn en „de voordeelen des Volks, enz." De Hoogepriefter omhangen met de Hoogepriefterlyke Sieraaden, deed eenigszins de Inwyinge en Heiliging van alle de Koningen. Hy gaf hen de Koninklyke Zalve, en bediende zich daar toe van een dik en zwart mengfel als inkt; doch waar het zelve van gemaakt wierdt, is onbekend. De zelfde Hoogepriefter zeegende den Koning, en befprengde hem viermaal agtereen met een Gewydt Water: hy zette hem een Kaproen op 't hoofdt, waarop men beenderen en doodts hoofden gefchildert zag; en om het lyf deed hy hem een zwart kleedt aan, en over het zelve een blaauw overkleedt befchildert gelyk den gemelde Kaproen: gefchiedende dit alles ongetwyffeld, om hem te kennen te geeven, dat de Koninklyke Waardigheit niet min aan de Wetten des Doodts onderworpen is, dan den allergeringften en elendigften aller menfchen; dat 'er van alle die grootheden, zoo zeer van minderen benydt en begeert, niet dan geraamtens en doodtsbeenderen overbleeven. Men plaatfte vervolgens rondom den nieuw gekooren Koning, eene menigte van Kruiden en toebereide Geneesmiddelen, bequaam, (zo men zeide) om hem te behoeden voor allerlei Ziekten en Toveryen; waarna hy zelfs aan *Vitzliputzli* Wierook offerde; en de Hoogepriefter deed hem zweeren, dat hy den Godsdienft zyner Voorvaderen zoude handhaven, dat hy de Wetten en Gewoonten des Ryks zoude bevorderen en verdeedigen, en zyne Onderdanen met zachtzinnigheit en goedheit regeeren. Hy moeft ook zweeren, dat zoo lang hy heerfchte, de Zon haar licht geeven, en de Regen ter bequaamer tydt vallen zullen; dat de Rivieren geen verwoeftingen zullen veroorzaaken door haare overftroomingen, en dat de Velden niet zullen gequeld worden door onvruchtbaarheit, noch de menfchen door den quaade invloedt der Zonne. „Dit verdrag „(zegt de Schryver van de *Overwinning* „*van Mexico*) behelft waarlyk iet vreemds „.... echter mag men zeggen, dat de Onderdanen hunnen Prins door deezen eedt „wilden verplichten met zoo veel gematigdheit te heerfchen, dat hy van zynen kant „den toorn des Hemels niet zoude verwekken, wel weetende, dat de ftraffe en „elende van 't gemeen, den Volke „dikwils overkomt, door de buitenfpoorigheden en Godloosheit hunner Koningen.

S 3 XXXV. HOOFDT-

(a) *Hiftoire de la Conquête du Mexique.*

XXXV. HOOFDTSTUK.

Van der MEXIKANEN HUWELYKSPLECHTIGHEDEN; *hunne* ECHTSCHEIDING *enz.*

Huwelyks plechtigheden der Mexicanen, waarin die bestonden, aangemerkt.

Betreffende hunne Huwelyks Plechtigheden en Echtscheiding, staat te weeten: dat hunne Huwelyken door 't gezag van hunnen Priester werd behandeldt en gesloten; men drukte vervolgens in een openbaar geschrift de goederen uit, die de Bruidt ten Huwelyk zoude aanbrengen, en die de Bruidegom genoodzaakt was weder uit te keeren ingeval 'er een Echtscheiding voorviel. (a) „ Wanneer men nu met de voorwaar- „de overeengekomen was, begaven zich de „twee Gelieven naar den Tempel, alwaar een „der Priesteren door eenige juiste en ter „zaake dienende Vraagstukken hunne begeer- „te onderzogt. Vervolgens nam hy den „fluyer van de Bruidt en des Bruidegoms „Mantel, en knoopte, die met beide de slip- „pen aan elkander †, om daar door den inner- „lyken band van den wille en geneigdheit te „beteekenen. (b) Met dit soort van ver- „bintenis keerden de Gelieven weder naar „huis, verzeld met den Priester die hen „vereenigt hadt. (c) Aldaar, in navolging „van 't geen de Romeinen ten aanzien van „de Haart-Goden deeden, gingen zy de „haartsteden bezoeken, zynde naar hunne „inbeelding, de Middelaars der geschillen „tusschen de getrouwde lieden. (d) Zy „gingen dezelve zevenmaal rondt door den „Priester voorgegaan, en deeze Plechtig- „heit werdt gevolgt door neder te gaan „zitten, om gelykelyk de warmte des Vuurs „te genieten; 't welk aan het Huwelyk „de uitterste volmaaktheit gaf. " De Bruidegom had nevens zyne zyde twee oude Mannen, en de Bruidt twee oude Vrouwen tot getuigen en bywooners deezer Plechtigheit. De Mexikaansche Historie in Figuuren en Zinnebeelden vertoondt, voegt 'er by, dat op 't aankomen van den nacht een soort van een Middelaarster, verzeldt van vier oude Matronen, ieder met een toorts in de handt, de Bruidt op haare schouderen nam, en naar 't huis des Bruidegoms bragt. De Bloedvrinden van den zelven, die zyn toekomende Vrouw te gemoet gingen, geleidden haar naar een plaats, alwaar de Bruidegom haar verwagtte; aldaar eindigde het overige der Plechtigheit gelyk wy gezegt hebben. De Huwelyks Maaltydt volgde kort daarop, en nadat men zich genoeg met eeten en drinken verlustigt hadt, namen de oude Mannen den Bruidegom alleen, en de oude Wyven de Bruidt, om hen elk in 't byzonder noodige en nuttige lessen in deeze Staatsverwisseling te geeven, en de middelen om zich stiptelyk te quyten van de plichten, die het werk, waar toe het Huwelyk verpligt zy, voorschryft. Hier op de oude Mannen en Vrouwen vertrekkende, lietenze de gehuwden alleen.

Hier hebt gy het geen in 't algemeen by de Mexikanen in gebruik was; behalven, dat 'er eenige Provinciën van dit Ryk somtyds iets af of toe deeden, naar de zinnelykheit hunner gewoonte. Te *Tlascalla* scheerde men het hoofdt van de nieuwe t'samengevoegden, om hen te leeren, zoo men ons verhaalt, dat het nu den tydt was, om alle kinderachtigheden af te leggen. Te *Mechoacan* was de Bruidt verpligt haare oogen geduurende den tydt der Plechtigheit op den Bruidegom gevestigd te houden; zonder 't welk een trap van volmaaktheit aan 't Huwelyk zoude ontbreeken; mogelyk geschiedde zulks om haar te leeren, dat zy en de oogen des Mans zynen wille, begeerte, en zinnelykheit moest ontdekken. In een andere Provincie van dit Ryk, wordt de aanstaande Bruidegom weg gevoerdt, om te doen gelooven, dat hy tot het Huwelyk als gedwongen wierdt; of mogelyk om te kennen te geeven, dat hy zonder de Wet der Natuuren, en van de reden, die den mensch nootzaaken, om zyns gelyke en op een wettige wyze te vereeuwigen, men geen getrouwde Mannen zoude vinden; willende zy zich geenszins be-laa-

(a) *Histoire de la Conquete du Mexique.*
(b) De Priester geleidde hen dus gebonden naar huis.
(c) By de Romeinen naderden de verbondenen by het Vuur en 't Water, 't welk zy in den ingang van het huis vonden.
(d) Andere willen dat de Bruidt alleen zevenmaal rondom den haart ging.

† Zie de nevens gevoegde Afbeelding, waarvan het bovendeel *de* HUWELYKS-PLECHTIGHEIT *der* MEXIKNEN verbeeldt; en 't onderdeel, *de* PLECHTIGHEIT *by hunne jong gebooren* KINDEREN *in gebruik*, vervolgens beschreeven.

MARIAGE des MEXICAINS.

B. Picart del. 1723.

CEREMONIES que les MEXICAINS pratiquent à l'egard de leurs ENFANS.

laaden met de zorge voor een Huisgezin, te meer houdende van een reeks van Baſtaarden, die zonder verbintenis leeven, dan van den ryken aanwas, die het Huwelyk na een arbeidt van veele Jaaren ons verſchaft. In de Provincie van *Panuco* kochten de Mannen hunne Vrouwen, ('t welk eenigzins haar, tot een Huwelyksgoedt verſtrekte) voor een Boog, twee Pylen en een Net. Het Huwelyk geſlooten zynde, verliep 'er een ganſch Jaar, zonder dat de Vader een woordt tot zyn Schoonzoon ſprak, en nadat de jonge Man Vader was geworden, verliepen 'er wederom twee volle Jaaren, zonder dat hy zyne Vrouw aanraakte. De *Macatecas*, andere Onderdanen der Mexikanen, hadden de gewoonte van geduurende de twintig eerſte dagen van hun Huwelyk te vaſten, hunne Goden aan te roepen, en dezelve te offeren; als mede van zich uit beweeging van boetvaardigheit eenig bloedt af te tappen, wryvende daar mede den mondt en het aangezicht hunner Afgoden. Maar waarom toch deeze vreemde Godsvrucht, op een tydt, waar in gemeenlyk niet dan vreugde en dartelheit geoeffendt wordt? Zoude het wel de beſchroomdheit geweeſt hebben, die hen daar toe aanzette? Of geſchiedde het uit verplichting? Wy gelooven voor 't naaſt, dat de bevreeſtheit 'er veel deel aan gehad heeft: maar hoe wel ons de beweeging deezer Godsdienſtigheit mogte voorkomen, wy zouden zeekerlyk by ons zodanig voor maanziek en uitzinnig houden, die in deeze eerſte dagen beſtaan zou te vaſten en God te bidden, anders zoo algemeen door de Natuur aan de vrolykheit toegewydt; en dewyl het de plicht van de reden is, de omſtandigheden des menſchelyken levens naar elkander te ſchikken, en evenredig te maaken, zoo is 't klaar dat de geene, die God bidt, wanneer de omſtandigheit van tydt en zaaken hem tot iets anders roept, zekerlyk tegen deeze juiſte evenredigheit misdoet.

Hoe men zich in hunne Echtſcheiding gedroeg.

„De Echtſcheiding is te *Mexico* zeer gemeen: daar behoorde niets meer toe als alleenlyk de toeſtemming ter wederzyden, en dit geding quam nooit voor den Rechter. Al wie 'er kennis van gegeeven wierdt, beſliſte aanſtonds de zaak. De Vrouw behieldt de Dochters by zich, en de Man de Zoonen: maar het Huwelyks dus eens verbroken zynde, was 't op levensſtraf verboden, zich weder te ſamen te vereenigen; en het gevaar van weder daar toe te vervallen; was het eenigſte hulpmiddel, dat by de Wetten tegen de Echtſcheiding was ingeſtelt, waar toe de natuurlyke onſtandvaſtigheit deezer Volkeren hen lichtelyk deed overſlaan. Zy ſtelden een zeer groote ſtaat van Eer in de Kuisheit hunner Vrouwen; en onaangezien de ongeregeldheit en ontucht; die hen tot de misdaadt van wulpsheit wegvoerde, wierdt egter een Overſpelige gekaſtyd (a) met de zwaarſte ſtraf." Doch openbaare Hoeren en Hoerhuizen waren 'er geoorloft.

XXXVI. HOOFDTSTUK.

Van de PLECHTIGHEDEN, *die zy by de* GEBOORTE *hunner* KINDEREN *oeffenen; en hun gebruik van* OPVOEDING.

Hoe plechtelyk de Mexikanen met hunne Ionggeboorne Kinderen handelden;

De Kinderen zoodra zy gebooren waren, wierden met ſtaatſie naar den Tempel gebragt, alwaar de Prieſters dezelve ontfingen, en verſcheidene vermaaningen deeden van de elenden en ongemakken, daar men, gebooren wordende, voor bloot geſteld word. Indien het Kinderen van Edelen of 's Landts Grooten waren, gaf men dezelve een Degen in de rechter, en een Schild in de linker handt, welk gereedſchap door den Prieſter byzonderlyk tot dit gebruik bewaard wierdt: en waren het Kinderen van Ambachtslieden, deed men dezelfde Plechtigheit met eenige werktuigen daar toe dienende: daar na bragt de Prieſter het Kindt by den (b) Altaar, alwaar hy het zelve door middel van een *Manghey*-doorn; of met een ſteene vlymtje eenige druppelen bloedts uit zyne ooren en het teellidt trok. Vervolgens ſprengde hy eenig water op het Kindt, of ſomtyds baadde hy het geheel, onder 't doen van eenige vervloekingingen †. Deeze manier van Beſnydenis, en de Afwaſſching daar op volgende, ſcheen eenigzins de Beſnydenis der Jooden, en den Doop der Chriſtenen na te volgen. De *Hiſtorie van Mexico door Figuuren verbeeldt*, zegt, dat de Vroedvrouw het Kindt nam vier dagen oudt zynde;

(a) Men ſteenigde by hen beide de Overſpeelders, zie *Hiſtoire du Mexique*, door Figuren verbeeldt.
(b) Eenige willen dat hy het op den Altaar leide.

† Zie het onderdeel van 't Afbeeldzel Bladzyde. 142.

de, en het zelve naakt op de plaats bragt, alwaar men biezen toebereid hadt, en men een Watervat plaatste, waarop de Vroedvrouw het kleine Wicht in het water dompelde, en de Reiniging geëindigt zynde, riepen drie Jongetjes van drie Jaaren oudt, den naam des Kindts overluidt uit. Twintig dagen na de geboorte des Kindts, bragten de Ouders het in den Tempel en booden het den Priester nevens een Offerhande aan. Van dien tydt af wierdt het Kindt tot het beroep geschikt, 't welk de Ouders het best geviel. Werdt het tot het Priesterschap bestemt, stelde men 't in zyn vyftiende Jaar in de handen des Priesters, of indien de keure op den Oorlog viel, wierdt het Kindt alsdan aan den geenen overgegeeven, die de zorge hadde van de Jeugt in den Krygshandel te onderwyzen. In welk een geval het Geschenkoffer aan deezen overhandigt wierdt.

en hoe de Ouders de zelve gewoon waren op te voeden

De Ouders van het Kindt bemoeiden zich met zyne opvoeding, tot dat het vyftien Jaaren hadt bereikt. Deeze opvoeding quam byzonder gestreng voor, en daar wierdt niets verzuimdt, om de ongebondenheit der Jeugd te beteugelen. Van zyne tedere kindsheit af, wierdt het tot de soberheit en matigheit vermaandt, en ook aldus opgebragt, vermeerderende jaarlyks de portie van zyn voedsel, met zulk een schrandere voorzorge, dat men dezelve niet genoeg looven kan. Op het vierde Jaar wierden de Kinderen in zaaken geoeffend, die met hunne Jaaren overeenquamen; van dien tydt af wierdt in hem die leedigheit belet, by ons maar al te veel ingewortelt, en nochtans zoo schaadelyk, dat zy de Menschen zondig en elendig tot aan 't einde huns levens maakt. Men begon hen niet eer met eenige hardigheit te kastyden, dan wanneer de reden zich in hem vertoonde; doch alvoorens tot de kastyding te komen, geschiedden 'er veele bedreigingen en vertoogen om aan de overweeging der Kinderen tydt te geeven, en om den geenen die het recht hadden van hun te verbeeteren, voorzichtig te werk te doen gaan. Op het negende Jaar kastydde men gestrengelyk de ongehoorzaame en wederspannige Kinderen; men ontkleedde dezelve naakt, en hen de handen en voeten gebonden hebbende, stak men hen over 't gansche lichaam met prikkels of doornen van *Manghey*. De Meisjes wierden een weinig zachter gehandeldt. Tien Jaaren bereikt hebbende, wierden de Kinderen met stokslagen gekastydt; en die elf Jaaren bereikt hadden, blies men den rook van gedroogde *Axi* in den neus, 't welk hen een onlydelyke pyn veroorzaakte; en zoo de gestrengheit deezer kastydingen noch niet bequaam was hen te tuchtigen, droeg men hen aan handen en voeten gebonden, in een vuile en morssige natte plaats, alwaar men hen den ganschen dag, in weer en windt, en in de brandende hitte der Zonne liet leggen. Eindelyk wierden de Jongelingen op hun vyftiende Jaar weder op nieuw de zorge eens Priesters aanvertrouwt, of van iemandt anders, die met de onderwyzing der Jeugdt in de Krystugt gelast en bevoolen was. Deeze kastydden de Jeugdt naar maate der overtreedingen, die men in een der brooste Jaaren onzes levens begaan kan, waarin de hartstochten aan zich zelven over gelaaten, gemeenlyk een loop neemen, die wel met de vermogens der uitterlyke zinnen kan ophouden, doch echter altoos aan het verstandt dezelfde vaerdigheit laat behouden. De Jongelingen die zich in dronkenschap te buiten gingen, wierden met de doodt gestraft, doch in oude lieden werdt dezelve verschoondt en toegelaaten.

Schoolen tot onderwys hunner Jeugdt, en hoedanig by hen in gebruik.

Om nu alhier een recht Denkbeeldt dier zaaken te geeven, waar mede men de Jonkheit in de Schoolen en andere Oeffenplaatsen bezig hield, zullen wy hier ter nederstellen 't geen 'er de Schryver van de *Beschryving der Overwinning van Mexico* van zegt. „Zy hadden, vervolgdt hy, „openbaare Schoolen, waarin men de Kinderen van 't Gemeen onderwees in 't geen „hen te weeten noodig was; insgelyks „noch veele andere Queekschoolen of „Kunstgenoodschappen van veel meer „aanzien, waarin de Kinderen der Edelen „en voornaamsten des Ryks van hunne tederste Jeugdt af, opgevoedt wierden, tot „dat zy bequaam waren om hunne fortuin „te maaken, of hunne eigen Zinnelykheit te „volgen. Men onderhieldt in deeze *Collegiën* verscheidene Meesters, tot onderwys „van byzondere Oeffeningen der Kinderen, „andere voor de Jonkheit, en andere voor „aankomende Jongelingen. Deeze Meesters „waren in gelyk gezag en aanzien als de „Vorstelyke Dienaren, en niet te onrechte; dewyl zy de Gronden der Oeffeningen „onderweezen, die tot voordeel van 't Gemeenebest zouden strekken. Het eerste „werk was, de Kinderen de teekens en figuuren te leeren ontcyfferen, waaruit zy hunne Schriften t'samen stelden; en men oeffende hunne geheugenis, door hen alle de „Gezangen der Historiën, behelzende de „Heldendaaden hunner Voorouderen, en „lof hunner Goden, te doen van buiten „leeren. Van daar gingen zy over tot een „ander School, waarin zy in de Zedigheit, „Wellevendheit, en volgens eenige Schryvers, „zelfs in een geregelde wyze van gaan en

Insgelyks Queekschoolen en andere Kunstgenootschappen.

„zich

„ zich te beweegen, onderweezen, wierdt. „ De Meesters deezer Oeffenschoolen hadden wat meer ontzag, als de eerste, om „ dat hun beroep wat nader de genegentheit van een Leeftydt betrof, die lyden „ mag, dat men zyne gebreken verbetert, „ en zyne gemoedts-driften onderbrengt en „ beteugelt. Terwyl nu hunnen Geest „ verlicht wierdt in deeze blyken van gehoorzaamheit, namen hunne lichaamen toe „ in sterkte: waarna zy tot de derde Classis „ of Oeffenschoole overgingen, waarin zy „ zich bequaam maakten tot de allermoeijelykste oeffeningen. Hier was het dat „ zy hunne krachten beproefden in het optillen van zwaare lasten, en zich te oeffenen in het Worstelperk; dat zy elkander uitdaagden om te springen of te loopen; en dat zy de Oeffening van den „ Wapenhandel leerden, en het schermen „ met den Degen of met de Knots; de „ Lans te werpen, en met den Boog verre „ en juist te schieten. Men liet hen ook „ veel honger en dorst lyden. Zy hadden „ insgelyks geregelde tyden om de ongemakken van Lucht, Weder en der Jaargetyden te wederstaan, tot dat zy bequaam „ en volleerdt naar het huis hunner Ouderen wederkeerden; om volgens de getuigenis die hunne Meesters van hunne genegdheid gaven, tot een bediening in „ Vrede, Oorlog of Godsdienst gebruikt te „ worden. De Adel hadt de keur van een deezer „ drie Beroepen, eeven zeer in aanzien, „ schoon den Oorlog het overhaalde, om dat „ men 'er beter zyn fortuin in maaken kon.

Worstel oeffening en andere lichaams bezigheden als ook Wapenhandel, hoe die gehandhaaft wierden.

„ Noch waren 'er andere Collegiën van Matroonen, of bejaarde Vrouwspersoonen tot „ den dienst der Tempelen, waarin men de „ jonge Dochters van aanzien opvoedde. Men „ stelde haar van haare tedere Jeugdt af in handen deezer Matroonen, die haar naauw „ opgeslooten hielden, tot dat zy 'er weder uit gingen om met de goedkeuring hunner Ouderen en verlof des Keizers, zich elders neder te zetten, zynde „ zeer vernuftig in het maaken van allerlei „ Handwerken die de Vrouwelyke Sexe „ eenig lof en luister konnen byzetten.

Hoe men de jonge Dochters onder het gezag van Matroonen onderwees,

„ Alle die zich geneigt vonden tot den „ Oorlog, moesten na het uitgaan uit de „ Schoolen noch een ander gestreng onderzoek, 't welk merkwaardig is, ondergaan. „ Hunne Ouders zonden hen naar 't Leger, „ om in 't zelve te dienen, en om zig aan „ de ongemakken te gewennen, die zy in „ 't Veldt te lyden hadden, en dat zy by „ ondervinding zagen, eer zy noch den „ ran gvan Krygsknegten aanvaardden, tot „ welk een last zy zich zouden verpligten. „ In dien tydt wierden zy nergens toe gebruikt, moetende slegs hunne eigen knapsak onder de gemeene Soldaaten dragen, „ om hunne hoogmoedt te dempen en zich „ tot de ongemakken te gewennen.

en Jongelingen tot den Krygsdienst geneegen, welk een strengheit zy moesten ondergaan.

„ Al wie onder deeze Leerlingen op 't „ zien of aannaderen des Vyandts van kleur „ in hun weezen veranderde, of die zich „ niet behoorlyk in eenig dapper Heldenstuk queet of uitmuntte, wierdt onder „ de Troepen niet geleden: waarom zy „ groote diensten ontfingen van deeze Nieuwelingen geduurende den tydt hunner „ beproevingen, alzoo ieder een zich zocht „ te onderscheiden door eenige uitvoering „ van Dapperheit, en door zich, zonder om „ te zien, in de grootste gevaaren te werpen.

Men kan in deeze wyze van opvoeding der Jongelingen, veel overeenkomst met die der Aloude Grieken ontdekken. En schoon dezelve niet volgens onze Grondbeginselen geschiedt; zoo is daarom, uitgezondert 't geen de Christelyke Godsdienst door zyn Zedeleer verbetert, onze manier van Kinderopvoeding niet veel beter; en de Ouders in Europe konnen zich geenszins vleyen van Geesten veel regtzinniger en nuttiger voor 't Gemeenebest, noch harten min dubbelzinnig en bedorven, noch verhevener Verstanden voort te brengen. Verre van aan den Staat een groot getal Burgeren te schenken, naar die kloeke en dappere Grieken en Romeinen eenigzins gelykende, die men in de opvoeding geleerdt hadt de gevaaren nevens hunne eigen belangen te veragten, wanneer het 't belang des Vaderlandts betrof. By ons gaat het geheel anders toe, brengende zy de Kinderen op tot ongemak en arbeidt, welke, terwyl die de lichaamen hard doen worden, te gelyk de werktuigen en beweegmiddelen versterken, waardoor onze Geesten werken; daar wy in tegendeel weinig werks maaken van 't geen het lichaam tot de ongemakken kan gewennen: en wat het verstandt betreft, men geeft gemeenlyk aan de Jonkheit ydele Denkbeelden van hunne plichten, 't welk hen niet zeer bequaam maakt om de valsche Grondbeginselen, waarin men zich bevindt, te konnen tegengaan, waarmede men, om zoo te zeggen, geheel omringdt is, wanneer men ter Waereldt komt.

Aanmerking over dit onderwerp.

De Kinderspelen deezer Mexikaansche Jeugdt waren eenigzins vermengdt onder den Godsdienst; het schynt dat deeze Volkeren geloofden dat de vermaaken op een eerlyke wyze niet zonder den zelven konden bestaan. De Kinderen speelden en vermaakten zich 't meest dicht by de Tempelen,

Kinderspelen en andere bedryven, hoe men zich daarin gedroeg.

len, en de Priesters waren als Rechters over de Oeffeningen der Jeugdt. Zy beslisten de verschillen die 'er in ontstonden, en deelden pryzen uit aan den geenen die de zelve verdienden. Het kaatsen was een spel hunner voornaamste vermaaken, waarin met meer omstandigheit als in andere Spellen, de glori van de overwinning betwist wierdt; alzoo de (a) Priesters dit Spel, nevens den God des Kaatsspels bywoonden, en na den zelven op zyn gemak geplaatst te hebben, bezwoeren zy de Kaatsbaan door eenige plechtigheden, om daar door 't geluk onder de Spelers even gelyk te maaken.

XXXVII. HOOFDTSTUK.

Van hun gevoelen wegens den TOEKOMENDEN STAAT; *hunne* LYK-PLECHTIGHEDEN, *en van die omtrent het afsterven hunner Keizeren in zwang gingen.*

Der Mexikanen gevoelen wegens den toekomenden staat der Gelukzaligheit.

De Mexikanen geloofden een Onsterflykheit der Ziele, en wisten ook van eene vergelding en straffe in de eeuwigheit te spreeken. (b) Zy stelden de verblyfplaats der Gelukzaligen naby de Zon; waaronder de geenen die in den Oorlog gesneuveldt, of den Goden opgeofferdt waren, de eerste plaatsen bekleedden. Vooringenomen zynde, gelyk eertydts de alouden, en voornaamelyk de Grieken, met die gedagten, dat de Krygsdeugdt de eerste en voortreffelykste aller deugden was; en overtuigdt zynde dat het Slachtoffer van Menschen de uitmuntendste en vermaardste daadt van hunnen Godsdienst behelsde, zoo was 't mede geen wonder dat zy aan hunne Krygshelden en andere, die zich ten gevalle der Goden lieten om hals brengen, eene hoogste Gelukzaaligheit toeschreeven. Zy weezen de Zielen der Overledenen een verblyf aan, volgens de verscheidene wyzen hoedanig hun de Doodt aangedaan wierdt: by voorbeeldt, Kinderen dood ter Waereldt gekomen, wierden geenszins by den geenen geplaatst die van Ouderdom storven; noch den geenen die van Ziekte storven, by deeze die men om hunne misdaaden ter doodt bragt; en zelfs onder deeze laatste hadden de Vader of Moeder-moorders nevens de andere Moordenaaren geen een verblyf. Aldus ziet men dat zy verscheidene soorten van kastydingen onderstelden, en ook ongetwyffeldt verscheidene soorten van belooningen.

Lyk-plechtigheden hoe die by hen in gebruik waren,

De Lykdiensten en alle de Plechtigheden te dier gelegenheit gebruikelyk, waren van het werk der Priesteren. Gewoonlyk begroef men de Lyken in hun eigen tuin of huis: welke plaats, gemeenlyk tot dien einde gebruikt wierdt, of somtyds ging men dezelve begraaven, op die plaatsen alwaar men de Afgoden offerde, en laatstelyk verbrandde men dezelve ook dikwils, waarna men hunne Assche in de Tempelen begroef, en daar nevens eenige meubelen en huisraadt, en van alles wat zy oordeelden in 't ander leven noodig te zullen hebben. Men zong op de Begraaffenisse, ja zelfs rechtte men Feest-maalen op deezen tydt aan; een gewoonte die, hoe bespottelyk ook zy, echter tot noch toe onder eenige Christen Volkeren niet heeft konnen afgeschaft worden.

en met welke Plechtigheden verzelt.

De manier van begraaven voornamentlyk van des Lands Grooten, was uitnemende prachtig; hunne lichaamen wierden met groote Staatsie en een Pracht naar de Tempelen gebragt. „(c) De Priesters trokken hen met hunne „Vuurwagens van *Copal* te gemoet, zingen„de op een droevigen toon eenige Lykge„zangen, en verzeld met het treurig en „heesch geluidt van eenige pypen of fluiten. „Zy hieven het Lyk verscheidemaalen om „hoog, terwyl men den geenen opofferden „die tot den Dienst deezer voornaamste O„verledenen geschikt waren. Men bragt „ook (d) de Huisbedienden ter dood om „hunne Meesters gezelschap te houden. Het „was insgelyks een teeken van tedere liefde „der Vrouwen, en gemeenlyk die Wettig „waren, dat zy de Begraaffenis haarer Man„nen door haare eigen doodt vierden. Men „begroef wyders nevens deeze Dooden een „menigte Goudt en Zilver, om de kosten „van de reis te konnen goed maaken, die „zy lang en verdrietig oordeelden." In dit stuk volgde het Gemeen de Grooten na, zoo veel als hun vermogen toeliet.

Hoe zy hunne Lands-grooten begroeven,

en welk een gebruik het gemeene Volk opvolgde.

De Bloedvrinden en andere quamen den Overledenen geschenken toebrengen, en spraken tegen de zelven als of zy noch leefden. 't Zy dat de Lyken verbrandt wierden of begraa-

(a) *Histoire de la Conquete du Mexique.*
(b) Volgens eenige Spaansche Schryvers door *Purchas* aangehaalt.
(c) *Histoire de la Conquete du Mexique.*
(d) Zelfs werdt den Priester of Capellaan van zulken Grooten Heer opgeofferd; ook reisden zyne Boertsemaakers met hen om hen onderwegen te vermaaken.

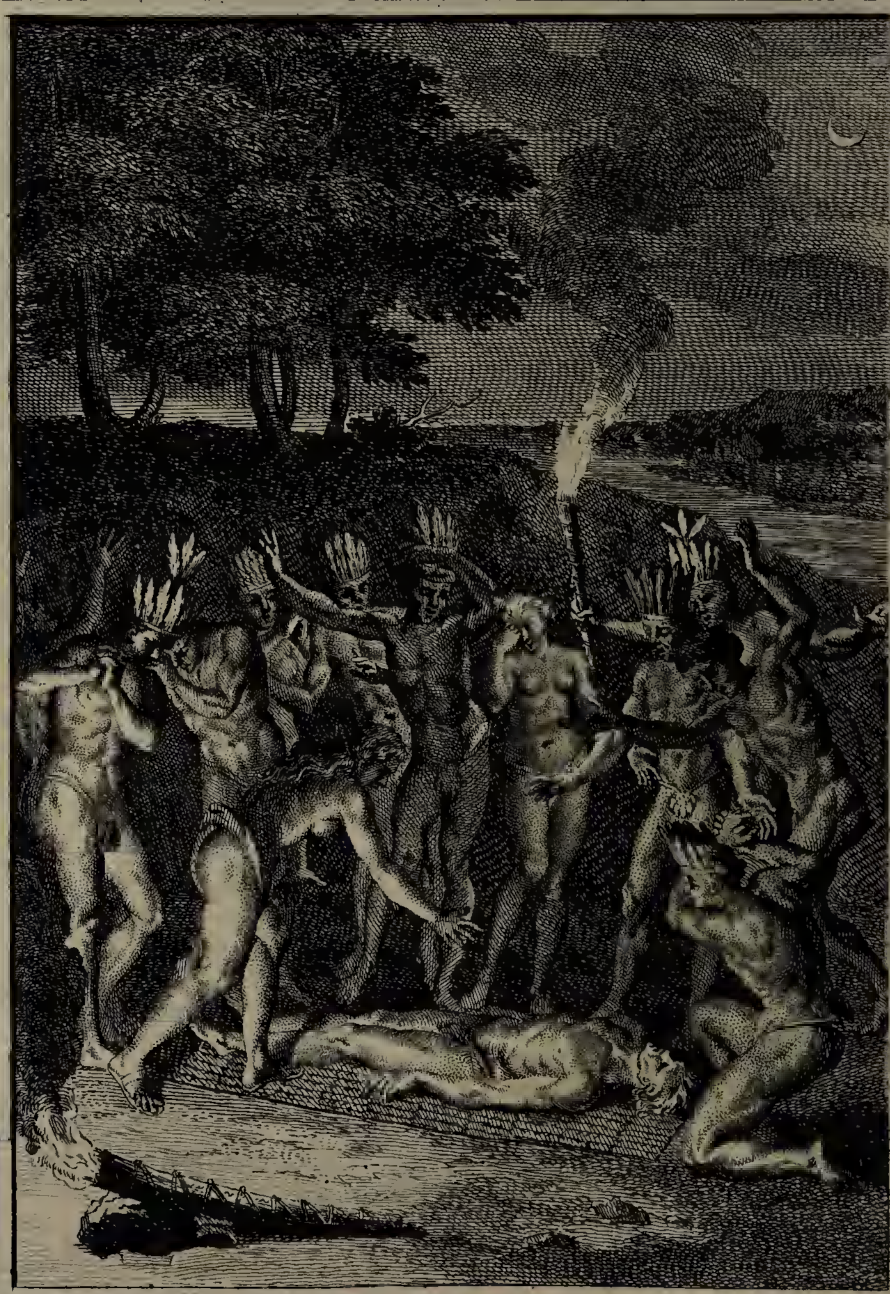
CONVOI funebre des MEXIQUAINS.

PRESENS que les MEXIQUAINS font a leurs morts.

Les Habitans de VENEZUELA boivent les cendres de leurs CACIQUES apres avoir brulé leurs corps.

Les Habitans de VENEZUELA pleurent sur le corps de leurs CACIQUES.

B. Picart del. sculp. dir. 1722.

graaven, men hieldt altydt de zelve Plechtigheden. Laastelyk was het een gewoonte dat de Geslachtwapens en andere eerteekens des Overledene, zoo hy van grooten afkomst was, vooraf gedraagen wierden; en de Priester die den Lykdienst verrichtte, was omhangen met die des Afgods die (a) dien Edele verbeeldde. De Staatsie duurde tien volle dagen.

Met welk een Pracht de Lykstatien der Koningen en Vorsten ging verzelt.

(b) De Hoogmoedt en Eerzucht was by de Mexikanen zoo wel als by de overige Volkeren, by het afsterven van hunnen Vorst of Koning ten hoogsten top gereezen. Al waare het dat zodanig een stervende Vorst oprechtelyk in zyn laatste uure een begrip hadde gehadt, van de ydelheit der menschelyke Grootsheden; die na hem overbleeven, waren van een geheel ander gevoelen. Verscheidene oprechte of verkeerde belangen dwongen hen, om zoo te zeggen, zodanige Denkbeelden te smooren; die zy toch eens vroeg of laat tot hunne schade zouden gevoelen. Wanneer de Keizer ziek wierdt, lei men een Masker op het aangezicht der Afgoden, 't welk niet afgenomen wierdt voor dat den Vorst overleden of hersteldt was. Gestorven zynde, wierdt zyne Doodt in alle zyne Ryken en Staaten afgekondigt, met bevel aan een ieder rouw te bedryven, en hem te beweenen. Al den Adel werdt op deszelfs Lykstaatsie verzogt. Geduurende de vier eerste nachten na zyn Overlyden, werdt 'er rondom het Lyk des Keizers wacht gehouden, waarna het zelve gewasschen wierdt, snydende men te gelyk een lok hair van zyn Hoofdt, 't welk als een Heiligdom bewaardt wierdt, alzoo, volgens hun zeggen, deeze lok de Ziel verbeeldt. Vervolgens stak men hem een Smaragt in zynen mondt, en men wond zyn Lichaam in zeventien Rokken of Choorkleeden, op welker laatste deezer Kleeden men het Afbeeldsel van de Godheit zag, die geduurende zynen leeftydt byzonderlyk het voorwerp van Godsvrugtigheit voor den Vorst waare geweest. Men deed hem een Masker voor, en aldus wierdt hy naar den Tempel deezes Afgods gedragen. De Geestlykheit des Tempels ontfing het Lyk aan de deure, zingende naar de wyze der Mexikanen den Dooden-Dienst. Vervolgens sprak de Hoogepriester eenige woorden, en hierop wierdt het Lyk in 't vuur geworpen, nevens alles wat het zelve was toegeschikt: men verwurgde mede een hondt die hem in de andere Waereldt zoude geleiden, en men offerde verscheidene dagen agtereen een groote menigte van Slaaven en ander Volk om hem te gaan dienen. Eindelyk wierd zyne Assche en de gemelde Hairlok in een Grafstede opgeslooten, van binnen met allerlei soorten van geschilderde Afgoden, en van buiten met het Beeldt des Overleedenen versierdt. Aldus geschiedde het laatste Bedryf van een Plechtigheit, waarin al wat den mensch het voortreffelykste en kostelykste heeft of hebben kan, nevens het stof, en de wormen vernietigt wierdt.

De Koningen van *Mechoacan* wierden byna op dezelve wyze en met den zelven toestel begraaven. De bygevoegde Afbeeldzels * verbeelden hier, behalven de Lykplechtigheden der Mexikanen, insgelyks die van *Venezuela*, waarover niets byzonders te verhandelen valt.

XXXVIII. HOOFDTSTUK.

Van den GODSDIENST *der* INWOONEREN *van* CAMPECHIE, JUCATAN, TABASCO, COZUMEL, *enz.*

Godheden van verscheiden gedaante te *Campechie*

De Godheden alhier verbeeldt †, wierden te *Campechie* en mogelyk ook wel elders, aangebeden. De Godsdienstige van de Oosterlyke Kust van *Mexico* gingen de Afgoden op het Eilandt, der *Offerhanden* genoemt, offeren. De Schryver van de *Historie der Overwinning van Mexico*, doet 'er geen byzondere Beschryving van; hy zegt alleenlyk, „dat de Spanjaarden aldaar Afgoden van „verscheidene gedaante, alle even verschrik-

geëert, waarin die bestonden.

 lyk,

(a) Dit was een Gewoonte by de Mexikanen opgeregt.
(b) Zie *Purchas*.

* Deeze nevens gevoegde Afbeeldzels door vier Verbeeldingen vertoont, verbeeld de eerste *de* LYKSTATIE *der* MEXIKANEN; de tweede, *de* GESCHENKEN *die de* MEXIKANEN *hunnen Overledenen doen*; de derde, hoe *de* BEWOONERS *van* VENEZUELA *de Assche hunner* CACIQUEN *drinken, nadat ze hunne Lyken hebben verbrandt*, en de vierde *hoe die van* VENEZUELA *de Lyken hunner* CACIQUEN *beweenen*.

† Zie het Afbeeldzel, Bladzyde 148.

„lyk, ontmoet hebben. Zy waren, vervolgt „hy, op Altaaren geplaatst, daar men met „trappen op klom, alwaar noch onlangs zes „of zeven menschlyke lichaamen opgeofferd „waren geworden, en in vier quartieren „gedeeldt, na dat men dezelven de ingewan„den uitgehaaldt hadt.

Het Theater van twee byzondere Afgoden beschreeven.

Voor deezen zag men te *Campechie* een vierkant Theater van aarde en steen gebouwdt, hoog omtrent vier elleboogen; op dit Theater stondt een Marmerbeeldt van een Man, die twee Dieren van een ongemeene gedaante en maaksel scheenen te willen verscheuren. Ook zag men naby dit Beeldt een ander Afbeelkzel van een Slang zeven-en-veertig voeten lang, en naar maaten dik, een Leeuw verslindende †: deeze twee Beelden, waren van Marmer gelyk het eerste, en eenigzins omheindt door een houte Staketsel. Op den grondt lagen Bogen, en Pylen, Beenen en Doodshoofden. Dit is alles wat ons hier van verhaald wordt, daar mogelyk wel veele verborgenheden in steeken.

Welke tekenen van Gods-dienst men by de Bewooners van *Jucatan* vond.

De Inwooners van *Jucatan* hadden ook een soort van Besnydenis: maar men zegt ons niet, of dit niet het zelve is, als het geene wy verhaald hebben, spreekende van de Plechtigheden der Mexikanen, by de geboorte hunner Kinderen gebruikelyk. Men vondt mede by deeze Volkeren eenige Kruissen; doch men kan bezwaarlyk zeggen, waar toe deeze Afgodische Volkeren dezelve toch zouden dienen, en wat 'er de oorspronk van zoude mogen zyn: alzoo men geen staat kan maaken op 't geen zy tegen de Spanjaarden zeiden: namelyk, *dat eertydts een Persoon veel schooner dan de Zon, dit Landtschap doortrekkende, aan de Inwooners dit gedenkteeken van zynen doortogt overliet.*

Insgelyks op 't Eilandt *Cozumel*, en 't gedrag der Priesteren by dien Afgod aangemerkt.

Het Eilandt *Cozumel* voerde, (a) zoo men zegt, den naam van den Afgod die de Inwooners aanbaden. De Tempel van deezen Afgod was vierkant, van steen gebouwd en redelyk wel naar de kunst. De Afgod hadt een menschen gedaante: maar afschuwelyk en verschrikkelyk om aan te zien. Men hadt achter dit Afgodsbeeldt een verborgen deur toegesteld, waardoor de Priester de Orakels gaf; zonder van iemant gezien te worden: maar de Godsdienstigen hunne Gebeden voor deezen Afgod uitstortende, verbeelden zich vastelyk dat het Beeldt zelfs antwoordt gaf. (b) Men zag 'er eenige andere figuuren van Marmer en Aarde in de gedaante van Beeren. Deeze Goden waren, zo men ons zeide, de Huis-Goden of *Lares* der Inwooneren.

Op dit zelve Eilandt wierdt de God van den Regen, onder de gedaante van het Kruis, aangebeden. In den tydt van al te groote droogte deed men een Omgang, en badt men deeze Godheit om den regen. Men offerde hem Quakkels, en verscheidene reukwerken; men besprengde hem met water, en men herhaalde dit zoo lang en dikwils met dezelve Offerhanden, Gebeden en Besprengingen, dat eindelyk de tydt quam dat de Wolken de lucht overtrokken, en daarop volgde den Regen. Dit nu ging by hen voor een mirakel door.

Wreede Godsdienstigheit voor de Afgoden van *Tabasco* gepleegt, en waarin bestond.

De Afgoden van *Tabasco* en de Offerhanden die men hen deed, ziet men alhier afgebeeldt. * Nadat men de Slachtoffers de borst geopend had, haalde men het Hart daar uit; daarna stelde men, of liever lag men het lichaam dus bebloed in de holligheit of ter zyde den hals van een gemaakte Leeuw. Het bloedt van den geenen die men aldus had opgeofferdt, viel in een steene Kom of Waterbak, aan welkers randt een steenen mansbeeldt stond, schynende als met aandacht op het bloedt van het Slagtoffer te letten. Wat aangaat het Hart, door den Offer-Priester uit het Slacht-offer gehaaldt, daarmede wreef hy het aanzigt van zynen Afgod, en wierp het zelve daarna op een Vuur, daar toe enkel aangelegt en ontstooken.

XXXIX. HOOFDTSTUK.

Van den GODSDIENST *der Volkeren van* NICARAGUA *en van hunne* HUWELYKS PLECHTIGHEDEN.

Godsdienst Plechtigheden der *Nicara*-

Deeze Volkeren offerden insgelyks Menschen, op de wyze hunner Nabuuren. Zy aanbaden de Zon, en verscheidene andere Godheden. Onder hunne Priesters

wa-

(a) *Histoire de la Conquête du Mexique.*
(b) Zie *Purchas.*

† Zie het nevens gevoegde Afbeeldzel, vertoonende het bovendeel *de* AFGODEN *van* CAMPECHE *en* JUCATAN; en 't onderdeel, *de* AFGODEN *van* TABASCO.
* Zie het Onderdeel van dit nevensstaande Afbeeldzel.

IDOLES de CAMPÊCHE et de IUCATAN.

B. Picart sculp. dir. 1723.

IDOLES de TABASCO.

guanen met menschen-offering verzelt, en hoedanig zulks geschiedde.

waren 'er die men als Biegtvaders konde aanmerken, dewyl zy geschikt waren om de Biecht te hooren, en de Penitentiën te beveelen. Ook gaven zy de Feesten en andere Plechtigheden den Volke te kennen. Zy schreeven de manier der Offerhanden voor, stelden het formulier der Gebeden in, enz: En deeze Priesteren onthielden zich van 't Huwelyk.

Ten opzicht der Slagtofferen, zie hier wat 'er merkwaardigst geschiedde. De Offer-Priester keerde zich eerst driewerf rondom het Slagt-offer (zynde een Krygsgevangen) zingende op een zeer beklaaglyken toon. Vervolgens opende hy hem de borst, en wreef zich het aangezicht met het bloedt, verdeelende wyders het Lichaam na het Hart daar uitgehaald te hebben. De Offer-Priester stelde dit Hart den Hoogepriester in handen, de voeten en handen aan den Koning, en het overige deelde hy aan 't Volk om. Het Hoofdt werdt op een Paal gesteldt, draagende den naam van 't Landschap waarmede men in Oorlog was; en waaruit licht te begrypen is, dat de geofferd wordende Gevangene, van daar afkomstig was.

Somtydts offerde men ook wel onder aan deeze Paalen, de Kinderen, en zelfs de Bejaarde lieden van hun eigen Landt; doch alvorens dezelve op te offeren, moest men ze koopen, en het was een Vader geoorlofdt zyn Kindt tot deeze wreede Plechtigheit te verkoopen. Alle de geene die het geluk hadden, van dus te worden opgeofferdt, genooten de eere van Vergoding, en gingen terstond uit dit sterflyk leven naar het onsterflyke over. Alle deeze *Ceremoniën* waren met Gebeden, Geloften, oprechte wederkeering tot de Goden, en Processiën ter hunner eere verzeldt. De Priesters met Katoene Choorkleeden, hangende tot op hunne scheenen, woonden dezelve by; en de Waereldlyke droegen Banieren, waarop zy op hunne wyze de Goden verbeeldt hadden, die zy eerbiedigheit beweezen; de Jongelingen lieten 'er zich mede vinden, met Boog en Pyl in handen. Aan 't hoofdt van deeze Godsdienstigen trok den Hoogepriester, draagende het Beeldt eener Godheit des Landts op de punt van eene Lancie. De Priesters trokken al zingende voort, tot dat men ter plaatse gekomen was, alwaar de Afgod moest halte houden. Aldaar bestrooide men de plaatse, waarop den zelve nedergezet wierdt, met allerlei soorten van Bloemen. Waarop men dan weder met zingen ophieldt, en de Hoogepriester trok zich mede eenig bloedt uit zyn lichaam ter eere van den Afgod. De overige Godsdienstelingen van de Processie volgden hem daarin na, laatende de een zich een Ader op de tong, de andere aan de ooren, en weder andere wat laager, een ieder naar zyn goedvinden; doch aan wat deel des lichaams zulks geschiedde, het bloedt diende alleenlyk om het Aangezicht des Afgods daar mede te bestryken. Geduurende dit Godsdienstig bedryf, dansten en vermaakten zich de Jongelingen. Somtydts wierdt ook wel de *Maiz* in deezen Omgang *geconsacreert* of geheiligdt. Deeze manier van Heiliging geschiedde met zeker bloedt, wiens eigenschap niet was de Menschen eenige Werken van Heiligheit in te storten. Op de *Consecratie* volgde de *Manducatie* of nuttiging. Hunne Tempels waren niet zeer hoog verheven; en de vertrekken daarin duister. Voor een (a) deezer Tempelen zag men het Groot Altaar. Aldaar was 't dat de Offer-Priester aan het Volk een vermaaning deedt, die tot Voorbereiding der Offerhande diende.

Processien deswegen gehouden.

Huwelyks Plechtigheden hoedanig onder hen verricht wierden.

Wat verders hunne Hüwelyksplechtigheden aangaat, schoon de Veelwyvery onder hen geoorloft zy, zoo hadden zy echter niet meer dan eene wettige Huisvrouw. De Priester nam de Bruidegom en Bruidt ieder by de pinkvinger, en geleidde dezelve in een Kamer digt by het Vuur, tot deeze Plechtigheit ontstooken. Aldaar was 't dat hy hen beiden in 't byzonder van hunne plicht onderregtte, en van alles, 't welk hy nodig oordeelde in deezen overgang van den eenen staat tot den anderen, voor ons veel gevaarlyker dan voor de Mannen der Nieuwe Waereldt. Zoodra het Vuur uytgegaan was, wierdt de Bruidegom en de Bruidt als Man en Vrouw aangemerkt; doch indien de Bruidt, ter goeder trouwe voor Maagdt aangenomen, geheel anders by het onderzoek bevonden wierdt, werd dezelve zonder eenigen omslag door den Man verstooten: Ten zy dat hy zich aan zynen *Cacique* of Priester wilde gedraagen, en aan hem het bewaarheden van den Maagdelyken Staat van deeze nieuw gehuwde toe te vertrouwen. De Echtscheiding alleen was de straf, aan haar opgelegt, die den Echten Trouw schendde; het is wel waar dat dezelve verbooden wierdt ooit weder te trouwen: maar was zy 'er wel te slimmer aan? Ondertusschen stond de Man zyne Vrouw toe, dat zy zich op zeekere Feestdagen van 't Jaar een Luytenant verkiezen mogt, die haar Mans post waarnam. Wat dunkt U? was dit niet geheel blymoedig, en gewillig zich zelven onder het Gilde der Hoorndra-

(a) *P: Martyr: Decad. de Reb:* &c.

dragers te begeeven? Zelfs zou men wel konnen vermoeden, dat het rechte middel van vertrooſting in dien beklaaglyken ſtaat, en mogelyk om te vermyden, onder het Rechtsgebiedt te geraaken van die rampzaligen, was toe te laaten en geenszins te verbieden. Wat aanval dan ook *Hymen* zoude mogen uitſtaan;

Mannen, 't zal het veiligſt wezen,
Blindt te zyn, in 't geen geſchied,
Of te veinzen: 't raakt my niet.

Men verhaalt, dat in dit Landtſchap de Ouders van de overſpeelige Vrouw daar door onteerd zyn; dat de geene die een Dochter onteert, tot een Slaaf gemaakt wordt en gedwongen haar Huwelyksgoedt te betaalen; dat een Slaaf, die met de Dochter van zyne Meeſter te doen gehad heeft, levendig met haar begraaven wordt; en dat om alle ongevallen voor te komen, men hier en daar openbaare Hoeruizen vindt. Wy moeten bekennen, dat 'er ons veele tegenſtrydigheden in alle deeze gewoontens voorkomen.

De Lezer gelieve aan te merken, dat wy van de Gewoonten deezer Volkeren nu en dan geſprooken hebben, als of die waarlyk noch tegenwoordig alle in gebruik waren. Ondertuſſchen is het zeer waarſchynlyk, dat indien zy noch in weezen zyn, het alleen maar by een klein getal gevonden word, die Inwooners der Boſſchen zyn en zich in 't Gebergte beſlooten houden. Het Chriſtendom heeft dezelve in 't algemeen vernietigt.

XL. HOOFDTSTUK.

Van den Godsdienst *der* Volkeren *van* Dariën, Panama, Nieuw Granada *en* Cumana.

Hoe de Inwooners van *Dariën* de Zon en Maan Godsdienſtige eere bewezen, en andere Godheden meer.

Men verhaalt ons voorgewis, dat de Indianen van de Provincie van *Dariën* geen Tempel noch Altaar, noch eenige uitwendige teekenen van Godsdienſt hebben. (a) Echter gelooven zy, dat 'er een God in den Hemel is, namelyk de Zon, die de Maan tot zyne Vrouw heeft. Zy bidden dezelve beide gelykelyk aan. Wat belangt de quaade Oorzaak of 't Beginſel; zy vreezen daar voor, om dat het hen quaadt doet en zy bidden het aan, op dat zy 'er het goede van mogten ontfangen. Zy bieden het zelve ook Bloemen en Vruchten aan, insgelyks Reukwerk en *Maïz*. Aangaande hunne menigvuldige verſchyningen wil men vaſtſtellen, dat dit ſlechts een uitwerkſel van hunne inbeelding, mogelyk van hunne Droefgeeſtigheit, of wel van de Bedriegery hunner Prieſteren is. Deeze zyn te gelyk Prieſters, Geneesheeren en Staatkundigen. Daar by zyn zy noch de Beſtierders van den Oorlog.

Welke miſſelyke gebaarden hunne Prieſters in hunne gewaan de Toverbezweeringen maaken, aangeweezen.

(b) De gewaande Toverbezweeringen deezer Prieſteren geſchieden in 't geheim, met veel geſchreeuw en verdraaijingen des Lichaams, miſſelyke gebaarden en gehuil, in alles ongemeen; alle deeze dingen overtuigen terſtondt dit onwetende Volk van deeze verborgenheit, bootſende, zoo men zegt, dit menigvuldig herhaalde geroep deezer Waarzeggeren, dan eens het geſchry der Dieren, en dan eens het gezang der Vogelen na. By dit geroep voegen zy noch het geluidt van eenige ſteenen daar zy op kloppen, ongetwyffelt eenigen maatſlag waarneemende, het geluidt eens Trommels van Riet gemaakt, dat van een Fluit van dezelve ſtoffe, en zoo men daar noch by voegt het geraas, 't welk eenige Beenderen van Dieren aan elkander gebonden maaken, zoo heeft men ſtoffe genoeg om een volkomen Denkbeeldt te hebben, van de Muzyk, die de Toveryen deezer Prieſteren verzelt. Evenwel huilen zy niet altoos, en op het laatſt volgt een groot ſtilzwygen, waar op eindelyk het Orakel zyn antwoordt geeft.

Hoe zy een vreemt gebruik van hunne Zieken te genezen hebben.

(c) Wat belangt de wyze van Zieken te geneezen, dezelve is by hen zeer byzonder. „Zy doen de Zieken op een „ſteen, of ergens anders op neder zitten; „vervolgens neemt de Geneesmeeſter een „klein Boogje met eenige kleine Pylt„jes en ſchied die, zoo vaardig als hem mo„gelyk is, tegen het lichaam van zynen „Zieke, die naakt voor hem zit. Hunne „behendigheit in 't Boogſchieten, doet hen „hier in altydt zeker zyn, en dat meer is, „een weerhaakje is 'er aan 't Pyltje, „om niet verder in te dringen, als noodzaa„kelyk zy. Indien het gebeurt dat de Pyl „een ader opent met windt vervult, en „dat 'er alsdan het bloedt met eenig ge„weldt uyt vloeit, ſpringen de Genees„heer

(a) By *Purchas*. (b) *Reize van Wafer* in het vervolg der *Reizen van Dampier*.
(c) *Reize van Wafer* in het vervolg der *Reizen van Dampier*.

„ heer en alle die by de Operatie tegen-„ woordig zyn, van vreugde op, en betui-„ gen door hunne gebaarden, dat dezelve „ voordeelig uitgevallen is.

Hoe die van *Carthagena* en *Panama* eertyds den Duivel of quaade Oorzaak eerden.

De Indianen tusschen *Carthagena* en *Panoma* woonende, baden eertyds de Starren en den Duivel aan, of doen het mogelyk noch, dat is te zeggen, de *quaade Oorzaak.* Doch dewyl de stelling van hunnen Godsdienst eveneens als die is, 't welk wy van de Inwoonders van *Dariën* gezegd hebben, zoo willen wy 'er hier niet meer van gewag maaken. De geenen die verder in 't Landt woonen, en in die plaatsen daar de Indiaansche Koningen hunne Paleizen (b) op de Boomen hadden, bidden insgelyks de Zon aan, en schynen dezelve voor hunne voornaamste Godheit te erkennen.

De Bewooners van *Nieuw-Granada* hunne Bedevaarten en Pelgrimaadjes naar hunnen Afgod *Dabaiba* aangemerkt, die met Menschen offering ging verzelt.

Rio Grande, een Rivier zich in den Golf van *Vraba* ontlastende, werdt eertyds *Dabaïba* genoemdt, naar den naam van een Afgod onder deeze Indianen vermaardt. Naar deezen Afgod geschiedden veele Bedevaarden en Pelgrimaadjes, en den zelven wierden veele Slaaven tot een Brandoffer opgeoffert. De wyze van deeze Godheit of Godinne te eeren, bestondt in langduurig Vasten van drie of vier dagen, met gelyke gestrengheden als wy reeds beschreeven hebben, doch met meerder Godsdienstigheden, als zuchtingen, klaagingen, verrukkingen, enz. (c) Wy aanbidden, zeiden zy tegen de Spanjaarden, die hen naar hun Geloof vroegen, een God, Schepper van Hemel en Aarde. *Dabaïba* is zyne Moeder. Deeze *Dabaïba* was hier op Aarde, een zeer deugdzaame en vroome Vrouw, en bygevolg ongemeen geacht; zy wierdt eerlang na haar overlyden Vergoodt, en wierdt de Moeder Gods. Wanneer zy toornig is, zend zy den Menschen op Aarde de Donder en Blixem toe. Hier in bestaat den Godsdienst deezer Volkeren.

Gestrengeonthouding hunner Priesteren, en waarin die bestaat.

Hunne Priesteren doen gelofte van onthouding, en indien zy dezelve overtreden, worden zy gesteenigt of zonder vergiffenis verbrand. Wat de overige Godsdienstigen belangt, zy onthouden zich van hunne Vrouwen in de Vastentyden. En onaangezien de gestrengheit waar mede de overtreding der Priesteren in dit stuk gestraft wordt, zy behouden echter het gezag 't welk het Priesterschap in 't algemeen verkreegen heeft, en niets word 'er zonder hunnen raadt besllooten.

Men verhaalt ons dat de Indianen van de Valey van *Tunica*, de Zon en de Maan aanbidden, nevens eenen Afgod *Chiappen* genoemt. Eer zy ten Oorlog trekken, offert men hem Slaaven, en Gevangenen, en men beruwt het lighaam van den Afgod met het bloedt des Slagtoffers. Zy zullen niets onderneemen zonder hem raadt te vragen, en zonder zynen bystandt te verzoeken: ten dien einde oeffenen zy een lange Boetoeffening van twee Maanden, geduurende welken tydt zy zich van Zout en Vrouwen onthouden; doch waarom van Zout, wordt niet verhaalt. Zy hebben, of ten minsten zy hadden, ten tyden van den aankomst der Spanjaarden, Tuchthuyzen of Queekschoolen om Knegtjes en Meisjes op te voeden.

Welk een Godsdienstigheit de Bewooners van *Tunica* oeffenen.

Van de Genezing hunner Zieken, door hunne Priesteren, valt niet veel te zeggen; zy geeven dezelve aan hunne Goden over: maar alvoorens daar toe te komen, leggen zy de handt op het ongezonde deel, prevelen eenige woorden onder een, als of zy zongen, maaken eene Incisie of Opening, en geeven den Lyder een Drankje in.

Insgelyks die van *Cumana* en *Paria*, met welke omstandigheden verzelt.

Cumana en *Paria*, (d) erkennen de Zon en Maan voor hunne Goden; de Donder en 't Weerligt zyn de gevolgen van den Toorn des eersten, en wanneer die Godheit eclipseert of taant, stellen zy alle de Kastydinge aan hun Lichaam te werk, die hen mogelyk zyn, om daar door deeze Godheit haaren Glans en Luyster te doen weder bekomen. Zy trekken zich het hair uit 't Hoofdt, en steeken zich met Visgraaten in 't lyf; de Vrouwen krabben haar aangezigt op, en de Dochters trekken zich bloedt uit de Armen. Ondertusschen verkrygt de Zon haare kragten weder, die zy volgens den verkeerden waan deezer onwetenden verlooren hadt: maar een ieder is niet verpligt een Sterrekundige te zyn. Deeze Volkeren geloven ook dat de Staartstarren, quaadaardig en gevaarlyk zyn: Waarom zy een groot geraas maaken, op een soort van Trommel slaan, en waanen dat zy dezelve door die Bezweering vervaardt maaken, om niet weer te komen. By den dienst der Zonne en die der Maane, voegen zy die van eenige andere Afgoden, en onder deeze laatsten merkt men vooral een Kruis van St. Andries, die hen voor Spooken en andere quaade Geesten, die 's Nachts omzwerven, behoed. Men verzeekert dat het om die reden is, dat zy hunne Kinderen aan dit Kruis vast maaken.

(e) Behalven zekere Mengsels van Wortels

(a) P. *Martyr*, *Decad. de reb. Occ.*
(b) Van Carthagena en St. Martha af tot by en omtrent *Macaraibo*.
(c) Getrokken uit *Purchas*.
(d) Zie de Spaansche Schryvers door *Purchas* aangehaaldt.
(e) *Purchas* ibid. en *Coreal dans ses Voiages*.

Hoe de Genees Priesters van *Cumana* met de Zieken omgaan, en met welk een gebruik zy hun doen, weeten goed te maaken.

tels en Kruiden, met Vogelvet, of van viervoetige Dieren gemaakt, daar noch verscheidene andere dingen, den Volke onbekendt, bykomen, oeffenen de Geenesprieſteren van *Cumana*, in hunne Geneezingen de kunſt van het quaadt met den mondt uit te zuigen. Zy verzellen deeze twee gebruikelykheden met een deftigheit, die zeer voorinneemende is, en prevelen te gelyk verſcheidene woorden, om het werk te helpen bevorderen. Indien op deeze hunne genomene vlyt de Geneezing niet volgt, zeggen zy, dat de Zieke door een quaaden Geeſt moet bezeeten zyn. Als dan wryft de Geneesprieſter den Lyder veel ſterker, begint weder te prevelen, bezweert den gewaanden Geeſt, en om hem te verdryven, zingt hy weder uit al zyn magt. Daar na neemt hy een ſtukje hout, waar van de kragt alleen den Geneesmeeſter bekend is, wryvende met het zelve den mondt, op de keel, en de maag des Lyders, en wel met zulk een geweldt, dat de Zieke zelfs bloedt overgeeft. Terſtond verdubbelt de Meeſter zyne bezweeringen, ſtampende met den voet, roepende op nieuws met veel gebeerdemaaking; tot dat eindelyk zich den Duivel vertoont: dit beſtaat in iets, 't welk door gaauwigheit en goochelary des Quakzalvers, uit het lyf des Lyders komt of ſchynt uit te komen. Het zelve wort buiten de Tente gebragt, met uitſpreking van deeze woorden, die mogelyk hunnen verborgen kragt hebben: *Dat de Duivel van hier vertrekke.* Indien nu de Zieke, na zoo veele moeiten en vlyt echter komt te ſterven, beantwoordt dit de Geneesprieſter, met te zeggen: *Zyn uure was gekomen*; doch hy blyft daarom niet minder in achting by 't Volk.

De Prieſters worden mede over zaken van Vrede en Oorlog raad gevraagt. Deeze gaan dan weder met hunne Goden in Kelders, of andere afgelegene Plaatzen, raadpleegen. Zy verkiezen gaerne den Nacht tot hunne Toveragtige *Ceremoniën*, en hoe donkerder hoe liever. Zy bidden de Duivelen aan, door Geſchreeuw, Geraas en Toveragtige Gezangen, in tegenwoordigheit van verſcheidene Jongelingen. Hy, die hunnent wegen 't Orakel des Afgods raadtvraagt, is alleen gezeeten, de andere ſtaan overend. Wanneer nu de Duivel nu opkomt, begint den Toveraar veel minder geraas te maaken, en aangekomen zynde, houdt hy zich geheel ſtil. De Toveraar knielt voor hem neder, en geeft het teeken van Hulde en Eerbiedigheit. Dit is 't geene ons deeze oude Spaanſche Schryvers, als Ooggetuigen der oude Bygeloovigheden deezer Nieuwe Waereld verhaalen. Zy voegen 'er by, hoe het eens gebeurdt is, dat eenige Monniken onderſtonden den Prieſter die de Duivel deed opkomen, te bezweeren, en dat met geweld van Teekenen, Kruiſſen, en Wywater, 't welk door een Stool om den hals des Toveraars gedaan, wonderlyk te hulpe gekomen wierdt, waar op dezelve zeer ſtiptelyk op alle de vraagen antwoordt gaf, die de Monniken aan den Duivel deeden. Onder anderen hem vraagende, waar de Zielen der Indianen na hunne Doodt voeren, gaf hy hen tot antwoordt; ter Helle.

Met welk een Plechtigheit de *Candidaten* tot het Prieſterſchap worden ingelyft.

Alle die tot Prieſters geſchikt zyn, worden van hunne Kindsheit af in het Prieſterſchap ingeleidt. Men noodzaakt deeze Jongelingen, twee Jaaren lang afweezig te zyn, en om in het Woudt om te zwerven, alwaar zy niets van 't geene bloedt heeft, eeten, geen Vrouwsperſoonen aanſchouwen, hunne Maagſchap vergeeten, en niet uit hunne Spelonken te voorſchyn komen. De oude *Piaias*, dus noemden men de Prieſters deezer Indianen, gaan hen dikwils des nachts bezoeken, en in hunne wetenſchap onderwyzen. De tydt van Afweezigheit deezer Jonge *Candidaten*, verſtreeken zynde, geeven de *Piaias* hen een Tuigſchrift, waarop zy volleerde Prieſteren; en Doktoren in Kunſten en Wetenſchappen, als ook in de Genees-en Toverkunde, konnen verklaart worden.

XLI. HOOFDTSTUK.

Van hunne OORLOGS, HUWELYKS; *en* LYK-PLECHTIGHEDEN *enz.*

Oorlogs beſluiten van de Bewooners van *Dariën* hoe genomen.

De Indianen van *Dariën*, gelykerwys die van het Noordlyke Amerika, bedryven eene plegtige Tabakrooking in 't neemen van hunne Oorlogsbeſluiten. Dewyl men nu onder hen van geen Landdagen weet, waar na men de beſluiten Jaren lang te gemoet ziet, noch Onderſtandgelden te betalen, noch Schattingen en Laſte, 't welk de vruchten en de uitwerkzels van 't vernuft eens Pachters zyn, zoo mag men wel denken dat de uitvoering alzoo ras geſchiet, als het voornemen om te Oorlogen genomen.

men wordt. De Vrouwen trekken zoo wel ten Oorlog als de Mannen, en weeten met den Boog en Pyl veel beeter om te gaan, dan veele der onze met de Naalden en 't Spinrokken. Zy verbranden hunne Krygsgevangenen; doch alvoorens zy tot de uitvoering komen, trekken zy hen eene (a) Tant uit. Die van *Panama*, volgen deeze gewoonte hunner Nabuuren van *Dariën*. Geen twyffel is 'er aan of deeze Gewoonte heeft iets Godsdienstigs in, te meer dewyl de Plechtigsten Eedt der laatsten (b) *by den Tandt* geschiedt.

en met welk een Plechtigheit dit geschied. De Indianen van *Dariën* en *Panama*, woonen nooit de Krygs-Raadt of Staats-Vergaderingen by, als in eene byzondere kleeding, namelyk van Katoene Lywaat om 't lyf, de Sluyer over de heupen, de ring op den neus of op den mondt, een halsband van hoorntjes om den hals; doch men moet zich niet verbeelden dat deeze halsbanden zoo ligt als de onze zyn; die der Indianen wegen somtyds wel vyf en twintig ponden, en hangen dikmaals tot op den Navel. Somtyds draagt 'er een Persoon verscheiden te gelyk: maar alsdan wegen zy te samen niet meer als een groote. Men gaat met deezen toestel van *Ceremonie* niet naar de Vergadering toe: maar de Vrouwen volgen de Mannen en draagen hen deeze Versierselen na, daar zy zich mede bekleeden moeten als zy genoodzaakt zyn in den Raadt te komen. Voor 't overige bemoeijen zich deeze Raadsheeren weinig met die vereischte, deftigheit in deeze gelegenheit. Zy danssen zelfs onder deeze Plegtige kleeding. Na dat zy zich geplaatst hebben, steekt een Jongeling een rolletje Tabak aan, en bevogtigt een weinig het eind dat hy aangestooken heeft, op dat de Tabak te langer zoude duuren; vervolgens neemt hy deeze Tabak als een pyp in den mondt, en gaat zoo van ry tot ry, in 't ronde rookende in 't Aangezicht der Heere Raaden, die deezen rook met de grootste vergenoeging der Waereldt, en ongetwyffelt als een teeken van eerbiedt en achting ontfangen.

Hoe zy met hunne Gevangenen handelen, en die aan hunne Goden opofferen. Alle deeze Volkeren geeven geen *quartier* aan hunne Vyanden, en zoo zy dezelve niet op 't Slag-Veldt dooden, geschied zulks om hen hunne Afgoden op te offeren, of in hunne Plechtige Vergaderingen te verbranden. De vreeze voor de doodt zoude den Gevangenen duizend dooden moeten zyn, indien de Indianen in hunne Slaverny niet eene onvertsaagdheit lieten blyken, die schier onbegrypelyk voorkomt, en welkers grondreden ook niet geheel verachtelyk is. (c) De Indianen van *Nieuw Granada*, en *Cumana* ontmannen de Jongelingen die zy gevangen neemen, en mesten dezelve in 't vervolg als Kapoenen. Zy hangen de tanden der Vyanden die zy gedood hebben, om den hals, en draagen zorge dat zy altoos een Afgod aan het hoofdt van hunne Legers doen optrekken, en den zelven altoos voor den Strydt eenige Gevangens of Slaaven opofferen.

en hoe die van *Venezuela* zich beschilderen. De Inwooners van *Venezuela* schilderen met Rokoe zoo veele deelen van hun Lichhaam als zy Vyanden gedood hebben. Op het dooden van den eersten beschildert men zich de Armen; van den tweeden de Borst; van den derden maaken zy streepen van verwe, van den Neus af tot aan de Ooren.

De Veelwyvery by de Indianen van *Darien* hoedanig in gebruik. De Indianen van *Dariën* hebben veele Vrouwen: ook mogen zy zich van dezelve ontslaan, zoodra als zy een afkeer voor haar beginnen te krygen: behalven deeze, hebben zy noch openbaare en algemeene Vrouwen, en zoo men de Reisbeschryvingen gelooven mag, hunne Dochters zelve vallen niet zeer vies: Evenwel, dewyl zy het voor een groote schande reekenen voortydig zwanger te worden, stellen zy terstond eenige Kruiden in 't werk die een Miskraam veroorzaaken.

Hoe men zich omtrent de Dochters huuwbaar geworden, gedraagt. Zoodra de Dochteren van *Dariën* en van *Panama* de huuwbaare Jaaren bereikt hebben, en eenige teekenen van rypheit geeven, schenkt men haar den Schorteldoek, en zy verschynen niet meer in 't openbaar. In haar huis dekken zy haar aangezigt, zelfs voor haaren Vader. Het is haar geluk, zoo zy haastelyk uitgetrouwt worden, komende men aldus ook voor, de gevaarlyke indringing van een (d) Meester die dikwils, zonder acht te geeven op de eerbaarheit der familiën, in een ogenblik om verre werpt alles wat de Deugdt aan de Jonkheit geduurende de veertien of vyftien jaaren, voorschryft. „Alle Indianen van Amerika (e) zegt *Coreal*, zyn groote Medewerkers der Natuur, en gelooven dat men haar niet moet „ledig laaten zyn. Daarom zullen ook in „'t stuk van Liefde, de Minnaar noch „Meestresse niet lange suffen, en zy weeten van „geen langwylige overleggingen die hen „zouden beletten zich te vergenoegen. „Deeze vaardigheit waarmede de jonge Lie„den zich in den Echt begeeven, en de

(a) *Purchas*. (b) *Voiage de Wafer a la suite de ceux de Dampier*.
(c) Zie de Autheuren by *Purchas* aangehaalt.
(d) De Liefde, of Mingod.
(e) *Tom. 2. de ses Voiages*.

„ de gemaklykheit waarmede men zich door „ den knoop des Huwelyks kan laaten binden, „ achte ik de oorzaak te zyn van dat 'er zoo „ weinige Overſpeelers onder deeze India- „ nen gevonden worden.

Plechtigheden des Huwelyks onder hen waargenomen, en by die van *Panama* in gebruik zyn.

„ Wat de Huwelyken zelfs aangaat, zy „ maaken 'er niet veel omſtandigheden van. „ De geheele aanzoeking en Minnery beſtaat „ alleen in het elkander ſlechts te vraagen, „ zoo wel ter eene als andere zyde; want „ het is de Dochters alzoo wel geoorlofdt „ te kennen te geeven dat zodanig een haar „ aanſtaat; daar in tegendeel by ons de be- „ tamelykheit wil dat een Dochter geen de „ minſte verklaring doe. Zoodra men el- „ kander verzocht en het Jawoort verkree- „ gen heeft, trouwt men aanſtonds, en al- „ le die genoodigdt zyn tot de Plechtighe- „ den des Bruilofts, brengen elk een Ge- „ ſchenk mede, beſtaande in Bylen, en „ Meſſen van Steen, Maïz, Eieren, Vruch- „ ten, Gevogelte, Hangmatten, Katoen, „ enz: zy leggen hun Geſchenk aan den „ ingang van de Hutte neder, en vertrekken „ zoo lange tot dat de Plechtigheit van „ Geſchenken te brengen geeindigd is. „ Daarna is men bedacht om de Bruiloft „ te vieren, 't welk met deeze volgende „ *Ceremonie* geſchiedt. De Nieuwgetrou- „ de Man biedt voor aan de deure des hui- „ zes aan elk der genodigde een Kalabas „ vol *Chicali* aan, zynde dit de ge- „ woone drank der Indianen. Al de geenen „ die van de Bruiloft zyn, drinken aldus „ voor de deure, zelfs de kleine Kinderen; „ waarna de Vaders der nieuwe gehuwden „ binnen treeden met hunne Kinderen aan de „ handt. De Vader van den ondertrouwden „ Jongeling doet zyn aanſpraak aan de Ver- „ gadering, houdende in de rechter handt „ een Boog en Pyl met de punt voor uit. „ Vervolgens danſt hy en maakt verſcheide- „ ne vreemde poſtuuren, zoo lange, tot dat „ hy afgemat is van vermoeidheit en van 't „ zweeten. De dans geeindigt zynde, werpt de „ Vader des Bruidegoms zich op zyne kniën, „ en biedt zyn Zoon * de Bruid aan, wier „ Vader, insgelyks knielende, gelyk de Va- „ der des Bruidegoms haar mede by de handt „ houdt: maar alvorens dat hy zich op de „ kniën nederwerpt, danſt hy op zyne beurt, „ en maakt dezelve poſtuuren als den eerſte. „ Naaulyks zyn de beleeftheden over en we- „ der geëindigt, of de Speelknegt des Brui- „ degoms nevens de overigen van zyn gevolg, „ loopen het Veldt door, met den Byl in de „ handt, ſpringende en danſſende, en de boo- „ men om ver hakkende die de plaats beſlaan „ daar de twee gelieven moeten huis- „ veſten, en terwyl de Mannen deeze Aarde „ bereiden, zaait 'er het Speelmeysje van de „ Bruidt nevens haar ganſche gevolg het „ Koorn in.

(a) De Vader van de Bruidt (of by gebrek van dien de Oom, of eenig ander nabeſtaande) bewaard haar een week lang, en houd het oog op haar in zyne Slaapkamer. Zoude dit nu een uitwerking van de Vaderlyke liefde zyn, of der afkeerigheit van de Bruidt, die niet kan beſluiten zich zelven zoo ſchielyk in de armen eens Bruidegoms te werpen? Wat 'er van zy, de agt dagen verſtreeken zynde, wordt zy weder aan de Man overgegeeven.

Welke plichten de Vrouwen van *Darien* en *Panama* onderworpen zyn, by den ſtaat der Europiſche Vrouwen vergeleeken.

De Vrouwen zyn 'er zeer onderworpen, gelyk wy elders (b) gezegdt hebben, doch zy zyn 'er niet ſlimmer aan, zy kennen geen beter ſtaat dan den haaren. De *Polygamie* of Veelwyvery, die onze Dames zoude verſchrikken, en mogelyk veel buigzaamer en ingetoogener maaken, wanneer zy zich door meenigte Medeminnaareſſen omringd zagen; veroorzaakt geen de minſte ontſteltenis in de Amerikaanſche Vrouwen. De Vrouwen van *Darien* en *Panama* neemen niet alleen alle de huiſlyke zaaken waar: maar houden zich ook bezig met in de tuinen te arbeiden, te ſpitten en den grondt te wieden, Maïz te zaayen, Boomen te planten, te ſnoeien enz. Dit komt ons wat ruuw voor: maar het is bekendt dat de Vrouwen in de eerſte Eeuwen niet minder deeden, en de Gewoonte, zegt men, is de tweede Natuur. De Indiaanſche Vrouwen ſchynen niet gemaakt voor de ongeregeldheden in ſpyze en drank, noch om ganſche nachten met Kaartſpeelen of Danſſen en *Baletten* door te brengen. Dit leven zoude haar al zoo werkzaam en ongemaklyk voorkomen als de onze, het ſpitten en delven of een Man te volgen in den Kryg. „ (c) Schoon de Vrouwen der Landengte „ van *Panama* aldus gebruikt worden tot al- „ lerlei Dienſtbaarheden, zoo in Huis als op 't „ Landt; en dat zy zelfs eenigzins Slaaven „ van haare Mannen zyn, echter quyten „ zy zich van hunne plichten met zoo veel „ vaardigheit en zoo vrolyk, dat het ſchynt „ meer haaren vryen wil en begeerte te zyn

(a) *Voyage de Wafer à la ſuite de ceux de Dampier.*
(b) In den aanvang deezes Werks.
(c) *Voyage de Wafer à la ſuite de ceux de Dampier.*

* Zie het bovendeel van de nevensgevoegde Afbeelding, *het* HUWELYK *der* INDIANEN *van* PANAMA *verbeeldende*; en 't Onderdeel, hoe *de* VRIENDEN *en* MAAGEN *het* LANDT *bereiden*, *'t welk aan de* NIEUW-GEHUWDEN *toegedeelt is.*

MARIAGE des INDIENS du PANAMA.

B. Picart delineavit 1723.

Les PARENS & les AMIS DÉFRICHANT la TERRE qui est destinée aux NOUVEAUX MARIÉS.

„zyn, dan dat zy daar toe eenigzins zouden gedwongen wezen. Zy zyn in 't „algemeen van een goeden inborft, beleefdt „en verplichtende tegen elkanderen; doch „voor al tegen Vreemdelingen, en gereed „om dezelve allerleye gedienftigheden te „betoonen, die zy alleen aan haare eigene Mannen wettiglyk verfchuldigd zyn. „Zy hebben achting en eerbiedt voor haare „Mannen, deeze hebben haar weder lief; „betoonende haar veele gedienftigheden. Ik „hebbe nooit gezien, voegt 'er onzen Schryver „by, dat een Indiaan zyne Vrouw floeg, „of haar fcholdt.

Plechtigheden omtrent de jonggebooren Kinderen aangemerkt,

Wat de Kinderen belangt, zoodra dezelve gebooren worden, dompelt men dezelve in koudt Water. Aldus handelt men ook met de Kraam-Vrouwen. Het Kindt wordt terftond vaft gemaakt op een plank van *Macauhout*, en dewyl de rug altyt vaft tegen deeze plank fteunende is, is het Kindt niet licht het gebrek van krom of gebocheld te worden, onderworpen. Jongens en Meisjes, alle zyn zy moeder naakt, tot dien tydt toe, dat zy beide ophouden geen Kinderen te zyn. Alsdan beginnen de Meisjes een Schortekleedt, en de Knechjes een trechter te dragen, waarvan het gebruik genoeg bekendt is.

en Lykdienften waarin die beftonden.

Verders, wat hunne Lykdienftige Plechtigheden aanbelangt, men weet daar weinig van te verhaalen: Zy fpyzigen de Zielen na haar affchyden, en vieren jaar-Feeften voor de Dooden; hier in beftaande, dat zy Jaarlyks een weinig *Maïz* en *Chicali* op het Graf des Overleedenen brengen. Zy hebben ook eenig Denkbeeldt van ftraffen en beloningen na dit leven.

Veelwyvery by die van *Nieuw-Granada*,

By de Volkeren van *Nieuw Granada* gaat niet minder dan by de anderen, de Veelwyvery in zwang: maar zy vermyden naaukeurig in hunne huwelyken de Graaden van Namaagfchap by de Wet der Natuure verboden: by voorbeeldt, zy zullen hunne Zufters niet trouwen. De *Caciquen* hebben meer Vrouwen dan wel den gemeenen Man: en de Kinderen die zy 't liefft hebben, zyn hunne eenige en rechte Erfgenaamen.

en hoe zy hunne *Caciquen* begroeven, aangemerkt.

Zy begroeven eertyds hunne *Caciquen*, met Halsbanden bezet met Smaragden, of ten minften begroeven zy nevens hen 't geene zy by hun leven hadden bezeeten, vergeetende geenszins eenige fpyze en drank naaft het doode lichaam te ftellen. Het gemeene Volk volgde hierin hunnen Vorft na; en fomtyds gebeurde het wel, dat de Vrouwen haare Mannen naar de andere Waereldt volgden. (a) Wanneer een Vrouw een Zuygend Kindt hebbende, komt te fterven, moet het Kindt met haar reizen; want zonder dat, zeggen deeze Indianen, zoude het zelve Kindt een Weeskindt moeten blyven. Men legt het zelve aan de borft van de overledene Moeder. Zy gelooven niet dat 'er eenige onfterflyke Zielen zyn, dan die hunner Doorluchtige Mannen, en zonder twyffel ook die geenen die dezelve by hun leven gediendt hebben, dewyl zy hun die, om hen te dienen in de andere Waereldt mede geeven. Zy gelooven ook, dat het zekerfte middel om deel aan deeze onfterflykheit te hebben, is, met een vrolyk hart te fterven, en zich met deeze Helden te laaten begraaven. Het vermaak des toekomende levens beftaat, volgens hun gevoelen, in luftig te eeten en te drinken, te danffen, te beminnen en in 't algemeen in een vernieuwing van alle de weelden des dierlyken levens, in zeekere Landen van welluften vol op.

Iaarelyksche Lyk-plichten hunner Helden hoe door hen geviert.

Zy vieren plechtelyk het Jaargetyde van de Doodt hunner Krygshelden; beftaande in Gaftmaalen naar hunne *mode*, en in gezangen met weenen en zuchten ter liefde der Overleedenen vermengdt; zonder in dezelve den Lof deezer Helden of de verachtingen en vervloekingen hunner Vyanden te vergeeten. Indien de Heldt, wiens gedachtenis zy vieren, in den Oorlog met de Wapenen in de handt is omgekomen, wordt den Vyandt daarom des te krachtiger vervloekt en verwenfcht. Vervolgens maakt men zoo konftig als men kan, des Vyands Afbeeldfel, en men verbryzeldt het zelve ter eere van den Heldt, dien hy gedoodt heeft. Daar na eet, drinkt men zelfs tot dronkens worden toe, en men brengt met zingen en danffen den ganfchen nacht door. Des morgens met den dag legt men het Beeldt des Overledenen in een groote Kano vol van alles wat den overleden Heldt in zyn leven vermaak gegeeven heeft. Dikwils droeg men zelfs in Ommegang een gedeelte van alle deeze dingen; doch op wat wyze de *Ceremonie* eindigt, het is altydt zeker, dat alles ten dienfte des Overledenen verbrandt wierdt. De vrolykheit en het dronken drinken, gaat daar na weder op nieuw aan, en de Vrouwen munten boven al het overige Gezelfchap uit, door danffen, luchtfprongen enz. die zeer dikwils de eerbaarheit quetften, waarop dit Feeft door een algemeene flaapluft eindigt, die hen wegens de groote vermoeidheit der vreugdebedryven aankomt, en de kragt des fterken Dranks. Belangende de Jongelingen, alsdan gefchikt om eerftdaags blyken van hunne Dapperheit te geeven, dee-

V 2

(a) *Coreal*, *Wafer*, ubi fup: (b) *Purchas*.

deeze doen een soort van Offerhande voor de Zielen deezer Krygshelden, wier spoor zy edelmoediglyk zullen trachten op te volgen. Het is waar, dat deeze Offerhande een weinig vreemdt zy, bestaande om met een zeer scherpgeslepen Visgraat, een snede in dat deel des Lichaams te doen, 't welk de bekoorlykhede van *Venus* hooger acht dan de Overwinningen van *Mars*. Het bloedt dat uit deeze wonde vloeidt, strekt tot eene Godsdienstige Bloedplenging ter Eere der Dooden.

Hoe de Priesters van *Cumana* gewoon zyn geweest de Dochters voor haar trouwen te bevlaapen.

De Priesters van *Cumana*, en die der Nabuurige Volkeren, hebben door hunne behendigheit en listigheit den last weeten te verkrygen van de jonge Dochters te ontmaagden eer zy trouwen. Verders valt 'er niets byzonders meer te zeggen van hunne Huwelyksplechtigheden. Men vindt jonge Dochters die geloften van kuisheit doen, en dezelve volvoeren zelfs ten koften van haar leven: nademaal zy altoos ter Jagt gewapendt, daar deeze kuische Krygsheldinnen zich geheel mede bezig houden, kloekmoediglyk doodschieten den geenen, die haar dreigen te plukken en te ontrukken de schoonste en zeldzaamste Bloem die in de Waereldt gevonden wordt, indien men de Kenners gelooven mag.

Pen, en andere haare kuisheit verdeedigen.

Deeze Volkeren, en die van *Venezuela* verbranden tot stof de doode Lichaamen der geenen, die zy in hun leven liefgehad hebben, en voornamelyk die van hunne *Caciquen*. Daarna versmelten zy dit Poejer en drinken het zelve in hunnen dagelykschen Drank. Hunne rouwe bestaat in eenige dagen te weenen, en traanen op de Lyken der geenen te storten, die zy bemindt of geacht hebben. Zie daar het geen hier deeze Afbeeldsels * te kennen geeven.

Het verbranden der Lyken by die van *Venezuela* in gebruik, en hoe.

XLII. HOOFDSTUK.

Van den Godsdienst *der Volkeren van* Cubagua, *die van* Caribana *en van Nieuw* Andalusie; *en hoedanig hunne manier van* Geneezing *hunner Zieken zy*, *als mede van hunne* Huwelyks- *en* Lyk-Plechtigheden.

Gods-dienst Plechtigheden der Bewooners van *Paria* en anderen, waarin die bestaan.

Men beschryft ons niets anders van den Godsdienst deezer Volkeren, dan dat zy de Zon en de Maan aanbidden: maar daar en boven noch en met achterstelling deezer twee Hemellichten, eenen boozen Geest of een Weezen, 't welke zy geenen hulde doen, dan alleen om dat het zelve hen quaadt doet. Die van *Paria*, bidden, zoo men ons verhaalt, de Geraamtens hunner Voorouderen aan. Deeze Volkeren en die van *La Trinida*, verbeelden zich dat de Zon haaren loop in een Waagen doet, door Tygers voortgetrokken. (a) Dit Gevoelen deedt hen deeze Dieren met eerbiedt handelen, en dezelven hun dagelyksche Spyze, de doode Lichaamen hunner Overleedenen, voorzetten. Zy behouden noch by overlevering de gedagtenis van een schrikkelyke brandt door de Zon, om hen te straffen veroorzaakt, overzulks zy verzuimd hadden hunne doode Lyken aan deeze Dieren te geeven. Deeze brandt was weergaloos, en verteerde een oneindig getal van Inwooners: maar wy zullen ons met diergelyke buitenspoorigheden niet langer ophouden. Het Afbeeldzel † verbeeldt eene Godsdienstigheit deezer Zuidelyke Amerikanen, die men licht aanmerken zoude als eene Bohamakery der Priesteren, indien het vooroordeel, dat wy hebben tegen de Westindianen, ons toeliet te gelooven dat zy bequaam waren, om zulks te bedryven in zaken die zoo veel ernst en waarheit vereisschen.

Insgelyks die der *Caribes* aangemerkt,

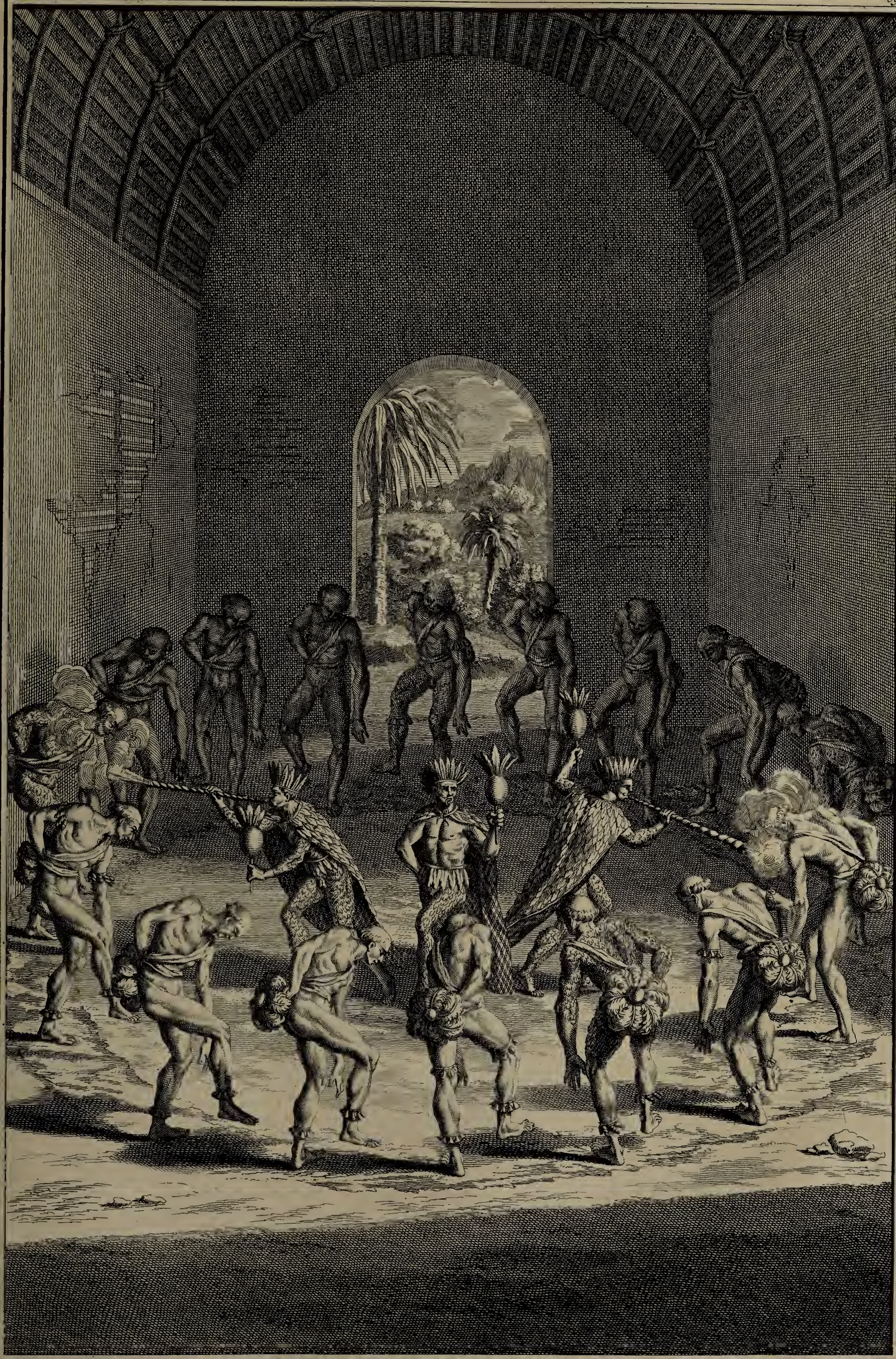
De *Caribes* van *Caribana* ontfangen in eene plechtige *Ceremonie*, 't geene zy den *Geest der Dapperheit* noemen. De gaaven van deezen Geest worden door Priesteren, die de *Ceremonie* aanvangen met zingen en danssen, ingestort en uitgevoert, waarin ieder een zich zoo hevig en geweldig vermoeit, dat hy beeft en schuimt als een Bezeetene. Een kleine stilte volgt op deeze geweldige beweeging, en alsdan hervat men den zang, en dans met wat meer geregeldheit, en naar de maat. Al de geenen die begeerig zyn om van de Priesteren deezen Geest te ontfangen, houden elkander by de handt, en vaaren aldus zonder ophouden voort; terwyl drie of vier andere Priesters in den Kring treeden, en de Danssers op 't lyf loopen, sommige met een *Calbas* aan het einde van een stok, andere met een lang riet

en hoe zy elkander op een Plechtelyke wyze den Geest van Dapperheit inblaazen.

(a) *Purchas.*

* Zie de derde en vierde Verbeelding van 't Afbeeldzel Bladzyde. 147.

† Zie de nevens gevoegde Afbeelding, verbeeldende *hoedanig de* Caribische Priesters *den* Volke *hun* Heldenmoedt *inblaazen.*

B. Picart, del. 1721.

Maniere dont les PRÊTRES CARIBES souflent le Courage.

Maniere dont les SAUVAGES de PARIA gouvernent leurs MALADES.

B. Picart sculp. dir. 1723.

DANSE des SAUVAGES de PARIA autour des MOURANS, et leurs CEREMONIES FUNEBRES.

riet vol aangestooken Tabak, waar van zy den rook in 't gezigt der Danssers blaazen, zeggende deeze woorden : *Ontfangt alle den Geest van sterkte, waar door gy de Vyanden kont overwinnen.* Deeze weinige woorden doen vermoeden, dat die *Ceremonie* een der Godsdienstigste is, voor Lieden, die, gelyk de meeste West-indianen, hunne Geloofs Artykelen in eenige danssen en zeer dubbelzinnige Eerbied-bewyzingen doen bestaan; want wat naam kan men anders aan de Beschryvingen geeven, die ons de Reizigers van de Amerikaansche Afgodery doen? En wat aangaat de Volkeren, daar wy nu van spreeken, al wat wy met zekerheit van hunnen Godsdienst konnen zeggen, is, dat dezelve bestaat in den quaaden Geest te vreezen en aan te bidden, en in den Geest die zy voor God houden met vreden te laaten. En dat meer is, het schynt dat de verdelging hunner Vyanden by hun een Godsdienstigheit en eene vroome Daadt is.

Hoedanig de Bewooners van *Paria* hunne Zieken handelen.

Wat wyders de overige *Ceremoniën* deezer Volkeren aangaat, en eerstelyk de wyze van geneezing hunner Zieken; (a) zoo dompelen de Inwooners van *Paria* een Zieke van de koorts aangetast, in eene Rivier *, en doen hem vervolgens byna buiten zynen adem, onder eenige geessel-slagen, rondom een groot Vuur loopen, waarna zy hem weder in zyn hangmat draagen. Eene langduurige onthouding is by hen ook een der middelen, die zy in 't werk stellen tot geneezing hunner Zieken. Somtyds bedienen zy zich ook wel van het aderlaaten; en alsdan openen zy eene der Lenden-aderen.

en hun gedrag wanneer geen hoop van herstelling voor den Zieke is.

Indien de Ziekte byna ongeneeslyk en hoopeloos schynt, brengt men den Zieke in zyne hangmat, en in een Bosschaadje; aldaar hangt men de hangmat tusschen twee Boomen, en men danst den ganschen dag rondom den Zieke. Zoodra de nacht aangekomen is, laat men hem eenig voedsel voor vier dagen, en men geeft hem dus aan zyn Lotgeval over: zoo hy weder herstelt, is 't wel, en de Nabestaanden stellen zich in staat, om 'er zich over te verblyden: maar anderszins komt hy te sterven, maakt men zeer weinig werks van hem.

Veelwyvery onder de *Caribes* in gebruik.

Het zal ook niet noodzaakelyk zyn te herhaalen, dat de veelheit van Vrouwen niet min in zwang gaat in *Caribana* dan in andere Landen van de West-Indiën. De *Caciquen* hebben veele Vrouwen en zelfs houden zy 'er tot (b) ververfching langs den weg, en wanneer zy op reize zyn. Het Gemeen neemt 'er zoo veel, als zy konnen of willen onderhouden: maar in 't algemeen maakte men geen zwaarigheit, om 'er het gebruik van af te staan aan de goede Vrienden, en andere Vremdelingen, die men achting toedraagt. Deeze Hoflykheit belet echter niet dat hy 'er het Recht van eigendom van behoudt; doch men verzekert ons dat de Mannen hunne Vrouwen verstooten, indien zy aan de Huwelykspligten en Trouw nalatig zyn geworden.

Huwelyks Plechtigheden hoedanig onder hen gebruikelyk.

Wanneer de Dochters huwbaar geworden zyn, sluit men haar voor twee Jaaren op, en geduurende dien tydt is haar verbooden zich het hoofdhair te laaten afsnyden; de tydt verstreeken zynde, tracht men haar uit te huwelyken. De Bruiloft geschiedt ten kosten der goede Vrinden, die spyze om te eeten aanbrengen, en een goeden voorraadt van hout, om de Hutte der aanstaande Jonggehuwde op te rechten. Een Vriendt des Bruidegoms snydt hem het hair op het voorhoofdt af; insgelyks doet zulks een zedige Caribische Matroone aan de Bruidt, en daar mede is het Huwelyk voltrokken. De Bruiloften worden gevierd door wel te eeten en te drinken; de Priester komt hier op zonder te vertoeven het Zegel der Zegening aan de Trouw te hangen; waarna zyne Eerwaardigheit den Man zyne Bruidt, die hy van de vrysterlyke staat tot dien van eene Vrouwe heeft doen overgaan, weder ter handt stelt. Hier staat nu aan te merken, dat deeze alleen voor de wettige Huisvrouw wordt gehouden. Alle de andere zyn niet dan Bywyven en moeten aan de eerste als aan haare Meesteresse gehoorzaamheit bewyzen.

Hoe die van *Paria* hunne Lykplichten afleggen, en dooden begraaven.

Men begraaft de Dooden in hunne eigene Hutten. Die van *Paria*, na dezelve in 't Graf gelegt te hebben, doen veele voorraadt van Levensmiddelen by hen nederzetten †; verzekerd zynde, dat men na de doodt noch noodig heeft gevoedt te worden. Somtyds droogen zy den voorraadt alvoorens voor 't Vuur, en hangen die vervolgens in de Lucht op. De gansche Plechtigheit is met Lykzangen en Klaagliederen vermengd, voornamelyk wanneer de Overleedene uitgeblonken heeft in Heldendaaden, en andere diensten van aangelegenheit. Alsdan wordt hem de eere aangedaan, van het Jaargetyde zyns doodts te vieren, en zyne Huis-Vrouw die hy in zyn leven het liefste hadde, is genoodzaakt het bekkeneel

des

(a) *De Bry* part. X. *Americae.* (b) Zie de Schryvers by *Purchas* aangehaaldt.

* Zie het nevens gevoegde Afbeeldzel, verbeeldende het bovendeel, *hoe de* Bewooners *van* Paria *hunne* Zieken *handelen*; en 't Onderdeel, *het* Danssen *deezer* Volkeren *van* Paria *rondom den* Stervende, *en hunne* Lyk-plechtigheden *in gebruik.*

† Zie het Onderdeel van 't boven aangeweezen Afbeeldzel.

Hun gevoelen der afgeſcheiden Zielen aangemerkt.

des Overleden Krygsheldts, haaren wettigen Man als een Heilig Overblyfzel te bewaaren. Zy gelooven de onſterflykheit der Ziele, en verbeelden zich dat dezelve voorzien blyft van de nuttelyke zinnen, die zy op Aarde gebruikt heeft, zoo dat zy zeggen, dat de Ziel over al eeten en drinken geniet naar haar welgevallen; insgelyks gelooven zy dat de *Echo* of Weerklank niets anders, als de ſtemmen der Zielen is, die te Veldwaarts wandelen.

XLIII. HOOFDTSTUK.

Van den GODSTDIENST *der* VOLKEREN *die rondom de Rivier* ORENOCO *woonen, en van die van* GUIANA; *als mede van hunne andere* PLECHTIGHEDEN.

Welke Godsdienſtigheden onder de Volkeren van *Guiana* en anderen in gebruik zyn, aangeweezen.

AL 't geen men ons van den Godsdienſt deezer Volkeren verhaalt, komt op zeer weinige zaaken uit, en zelfs mag men zich niet al te veel vertrouwen op het weinige dat men 'er van weet. (a) Eenige bidden *Watipa* aan, namelyk den Duivel, andere aanbidden dien boozen Geeſt onder een anderen naam, nevens de Zon en de Maan. Eenige Indianen van *Guiana*, aanbidden 't geen hunne Prieſters hun beveelen, of vergenoegen zich met het geen die zelfs aanbidden; eenige anderen gelooven dat de Zon en de Maan bezielde Wezens zyn, doch zy aanbidden ze niet. Sommige Indianen die eenige Landen in 't binnenſte van *Guiana* bezitten, (b) plegen hunne Godsdienſtigheit aan een ſteenen Afgod, hebbende de gedaante van een Menſch op de hakken gezeten, met geopende knien, en mondt, leunende op zyne twee Elleboogen, met open en uitgeſtrekte handen. Deeze Afgod heeft een Hut tot zynen Tempel, alwaar hy aangebeden wordt.

De *Nouragen*, de *Acoquas*, en de *Galibers*, erkennen eenen God, zonder hem aan te bidden. Zy zeggen, dat zyn Verblyf in den Hemel zy, (c) maar zy weeten niet of hy een Geeſt is; doch het ſchynt dat zy gelooven, dat hy een Lichaam bezit. De *Galibers* geeven God een naam die de *Oudſte des Hemels* betekent. Alle hebben zy veele Bygeloovigheden, en gegrondt op vremde Vertellingen.

Hoe hunne Prieſters het Ampt van Geneesheeren waarneemen,

De Prieſters deezer Volkeren, bedienen zich mede van 't Ampt der Geneesheeren, volgens de gewoonte der andere Indianen. Deeze alvoorens de Geneezing zyner Zieke te onderneemen, raadpleegt met het Orakel, en indien het verklaart dat de Zieke ſterven zal, geeft men hem geene Hulpmiddelen.

hunne Krygshoofden verkooren worden,

Eenige deezer Volkeren verkiezen hunne Krygs-Hoofden, aan hun Gaſt-tafel, en benoemen zodanig eenen die het meeſt kan drinken. De nieuw verkoorene Hopman, legt hier op aanſtonds zyne beide handen op 't Hoofdt, terwyl men hem eene lange aanmaaning aangaande zynen pligt doet. Vervolgens onderzoekt men zyne Dapperheit, door harde Geeſſel-ſlagen, ja dikmaals zoo fel dat 'er het bloedt navolgt.

en welke beproevingen de Genees-Prieſters der *Galibers* moeten ondergaan.

De Genees-Prieſteren der *Galibers* ondergaan noch veele zwaare Beproevingen, eer zy tot Meeſters in beide deeze Weteſchappen erkend worden. Eene deezer Beproevingen, is zoo ruuw en wreed, dat de geenen die verpligt zyn die uit te ſtaan, dikwils daar onder bezwyken. Men ſtampt de groene Bladeren van Tabak, en het Sap daar uitgedrukt zynde, geeft men een groot glas vol in, aan den geenen die zich tot Genees-Prieſter of *Boje* wil laaten huldigen.

Vreemd gebruik onder hen en in *Brazil* wegens het kraamleggen hunner Vrouwen, by de Mannen waargenomen.

Van hunne Huwelyken verhaalt men ons niet veel byzonders. De *Galibers*, gelyk ook verſcheidene Volkeren van *Brazil* enz. leggen zich te bedde, zoodra haare Vrouwen in de Kraam gekomen zyn, en ontfangen de gelukwenſchingen, wegens hun voorſpoedig in de Kraam komen; als of zy zelfs de pyn hadden uitgeſtaan. De *Nouragen*, leggen hunne Dochteren neder in den ſlyk, zoodra zy ter Waereldt komen, en men haaldt ze daar niet weder uit, als naar een geruimen tydt. Het ſchynt dat deeze gewoonte eenige overeenkomſt heeft, met het te vondeling leggen der Dochteren, by de Grieken, en Romeinen, alleen met dit onderſcheid dat by de *Nouragen*, zulks maar voor een tydt geſchiet.

Vreemde Lykplechtigheden der Volkeren

Men verhaalt ons iets meer van hunne Lykplechtigheden: De Volkeren die omtrent de Rivier *Orenoco* woonen, hangen in hunnen Hutten, de Geraamten, hunner

(a) Reysbeſchryvingen by *Purchas* aangehaald.
(b) *Purchas* noemt deeze Volkeren *Marashawaccas*.
(c) *Journal d'un Voyage dans la Guyane* &c. 1674.

CEREMONIE funebre des peuples qui habitent aux environs du fleuve ORENOQUE.

CEREMONIE funebre des BRESILIENS.

keren aan en omtrent de *Oreno-co* woonende, en hoedanig.

ner Overledenen op †, en verfieren die met Pluimen en Halsbanden na dat de verrotting het Vleefch der Lichaamen heeft verteerdt. De *Arvaquen*, ten Zuiden der *Orenoco* woonende, maalen de beenderen hunner *Caciquen* tot ftof, en de Vrouwen en Bloedvrinden deezer Helden mengen dit Poeder onder hunnen dagelykfchen drank; begraavende aldus in hunne ingewanden, de geenen die zy in hun Leven bemindt, of eerbiedt toegedraagen hebben. Zodanige gewoonten geeven krachtig te kennen, hoe hevig de Liefde moet zyn! Maar deeze Amerikanen hebben hunne Welbetaamlykheden zoo wel als wy; en het is genoeg bekend, hoe verre de Liefde onder hen gaat. Eenige andere Volkeren van *Guiana*, bedryven groote Vreugdetekenen na de doodt hunner Opperhoofden, ja drinken zich in die vrolykheit dronken; terwyl eene der Huisvrouwen des Overledene, zich ongemeen droevig aanftelt, en niet doet als weenen, om te doen gelooven dat zy dol en raazende van miftrooftigheit en wanhoop ftaat te worden. Deeze laatfte Volkeren geeven aan hunne Overledene eenige Gevangens of Slaaven mede, om hen in de andere Waereldt te dienen. Zy gelooven dat 'er een Paradys voor de Vroomen is, en een Helle voor de Godloozen.

XLIV. HOOFDSTUK.

Van den GODTSDIENST *der* VOLKEREN *rondom de* RIVIER *der* AMAZONEN *woonende, en in het binnenfte van 't* ZUIDLYK AMERIKA *tot omtrent* PERU, *en van hunne byzondere* PLECHTIGHEDEN.

Wat *d'Acuna* ons van de Godsdienftigheit der Volkeren omtrent de Rivier der *Amazonen* bericht.

„De Godsdienft van alle deeze Heidenen", zegt *D'Acunha*, (a) is byna „geheel gelykformig: zy aanbidden alle „Afgoden die zy met hunne handen toe„ftellen, en waar aan zy verfcheidene „werkingen toefchryven. Eenige geloo„ven zy, dat over de Wateren heerfchen, „en zy verbeelden de zodanige met een „Vifch in de handt; ook hebben zy Goden „van den Zaaitydt, en anderen om hun „Dapperheit in den Kryg in te ftorten. Zy „zeggen dat de Godheden van den Hemel „zyn nedergedaaldt, alleenlyk om onder „hen te woonen, en hen het goede te be„fchikken: maar zy doen aan dezelve gee„ne de minfte Godsdienftige Eerbewyzin„gen: zy draagen dezelven in een koker, by „zich, of laaten hen hier of daar flechts „nederleggen, tot zy hen noodig hebben. „Aldus gebeurt het dat zy gereed ftaande, „om ten Oorlog te trekken, op de Voor„fteven van hunne *Canoes*, dien Afgod op„rechten, daar zy 't meefte Vertrouwen „opgefteld hebben, en waar van zy het ze„kerfte de Overwinning verwachten; ins„gelyks doen zy, wanneer zy gaan viffchen, „en zy zetten een Vlag op den Afgod, die „over de Wateren heerfcht." Onderfteld zynde, dat *D'Acunha* wel onderrecht is geweeft, komt zyn verhaal op twee byzonderheden uit die aanmerkenswaardig zyn. Namelyk I. Dat zy de beftiering der Natuur, onder hunne Goden verdeelen. II. Dat zy nooit bidden dan wanneer zy iets nodig hebben; waar omtrent men zonder fchromen zeggen mag, dat zy hierin flechts de opvolgers der andere Godsdienften navolgen. Deeze Goden zyn, om eigentlyk te fpreeken, Geeften, of Schimmen, aan een opperfte Godheit onderworpen. De Volkeren der *Amazonen* erkennen dit eerfte Weezen, zoo dat het befluit uit 't vervolg van 't verhaal van *D'Acunha*, licht op te maaken is.

Twee byzonderheden hier van aangeweezen.

Deeze Volkeren hebben veel achting, en vreeze voor hunne Priefters; zy hebben, zegt de zelfde *D'Acunha*, een byzonder Huis tot de oeffening hunner *Ceremoniën*, aldaar is 't dat zy hunne Orakelen en Voorzeggingen doen, en dat zy de antwoorden hunner Goden ontfangen. Deeze Priefters zyn de Meefters, Predikers, Raadsheeren en Geleiders des Volks. Men begeeft zich tot hen, om de oploffing der twyfelagtige zaaken te bekomen; en wanneer men gezint is zich van zyne Vyanden te wreeken, verzorgen deeze waardige Dienaars der Afgoden de vergiftige Kruiden, waar mede de Indianen hunne Pylen en andere Wapenen vergiftigen.

Van welk een achting de Priefters onder dien Landaart zyn.

Zy

(a) *Relation de la Riviere des Amazones.*

† Zie het nevensftaande Afbeelzel, waar van het bovendeel, *de* PLECHTIGHEIT *der* VOLKEREN *omtrent de* RIVIER *de* ORENOCA *woonende, wegens hunne* LYKEN *vertoont*; en 't onderdeel *de* LYKPLECHTIGHEDEN *der* BRAZILIANEN.

Zy hebben zoo veel agting voor de gedagtenis deezer Bestierders en hunne Godsdienstige bedryven, dat zy hun gebeente als Heiligdommen bewaaren: na dat zy dezelve alle by een gelegt hebben, hangen zy die in dezelve Katoene Hangmatte op, waarin deeze Bestierders in hunne leeftydt gelegen hebben.

Plechtigheden wegens hunne Dooden by hen in gebruik.

Wat de andere Plechtigheden betreft; van hunne Huwelyken wordt ons geen de minste beschryving gegeeven; en ten opzigt der Dooden, worden eenige in hunnen huizen bewaard, „ op dat zy, zegt D'*Acunha* ten allen „ tyde de gedagtenis van hunne Doodt zou„den vooroogen hebben; andere verbranden „de Lyken in groote groeven of kuylen, „en nevens dezelve, alles wat zy in hun „leven bezeten hebben: maar alle vieren „zy hunne Lykstatien verscheidene dagen „agter een, geduurende welken tydt zy „niet dan als weenen en zich tot dronken „wordens toe vol zuipen".

Hoe de *Aguas* met hunne Gevangenen handelen.

De *Aguas* min bloeddorstig dan het meerendeel der overige Volkeren van Amerika, handelen hunne Gevangens veel zachter die zy in den Oorlog bekomen: echter wanneer zy voor dapper geroemdt worden, slaan zy hen op hunne plegtige Feestdagen dood, en hangen hunne Hoofden tot Zegetekens aan den ingang hunner Tenten.

XLV. HOOFDTSTUK.

Van den GODSDIENST *der* VOLKEREN *van* BRAZIL, *en van hunne* OORLOGS, HUWELYKS, *en* LYKPLEGTIGHEDEN.

Welk een Godsdienst de Brazilianen oeffenen, aangemerkt.

„ De Brazilianen, zegt *Coreal*, (a) hebben „ noch Tempelen, noch Gedenkteekens „ ter eere van eenige Godheit, verschillende hier in ongemeen met de Mexikanen en Peruanen. Zy weeten niets van „ de Schepping der Waereldt, en onderscheiden alleenlyk hunne tyden by Maanesschynen: doch men kan niet zeggen dat „ zy geheel geen denkbeeldt hebben van ee„ne Godheit; want zy heffen dikwils hun„ne handen op naar de Zon en Maan, tot „ een tecken van verwondering, enz. " Zy hebben ook eenig Denkbeeldt van den Zondvloedt; want zy vertellen, „ dat een „ sterk en magtig Vreemdeling, en die hun„ne Voorouders eenen ongemeenen haat toe„droeg, hen alle door een geweldige over„strooming van Water deedt vergaan, uyt„gezondert twee Personen die hy behieldt, „ om wederom het Aardryk te bevolken, „ van wien zy zeggen afkomstig te zyn; en „ deeze overlevering, die genoegzaam de „ Zondvloedt aantoont, vindt men in hun„ne gemeene Gezangen. " Zy vreezen niet weinig voor den Duyvel (b) dien zy *Agnian* noemen; doch bewyzen hem geene eerbiedt. „ Niet min zyn zy bevreesdt voor „ den Donder, wier bestiering zy aan *Tou„nan* toeschryven: en wanneer men hem „ zegt, dat men Godt alleen als Oorzaak des „ Donders moet aanbidden, antwoorden zy: „ een vreemde zaak is 't, dat God, die zoo „ goed is, de Menschen door den Donder „ zoude verschrikken.

Zy hebben veele achting voor een zekere Vrugt, ter groote van een Struis-Ei, en gelykende naar Kalabassen. Zy noemen dezelve *Tamaraca*: by eenige Reizigers door taalbederving *Maraca* geheeten. „ Wanneer „ de Braziliaansche Priesters, zegt *Coreal*, „ de Huisbezoeking in hunne Kerspels „ doen, vergeeten zy nooit hunne *Mara„cas* die zy plegtelyk laaten aanbidden. Zy „ heffen dezelve naar om hooge op een stok, „ dien zy in de aarde vast steeken, versie„ren dezelve met schoone Veederen, en „ nodigen de Inwooners van het Dorp, dat „ zy deeze *Maracas* te eeten en te drinken „ brengen, 't welk zy gewillig doen, om „ dat, volgens 't zeggen der Priesteren, dit „ hen aangenaam is, en dat zy behaagen „ scheppen in dus onthaald te worden.... „ De Hoofden en de Vaders des Huysge„zins, komen terstont deeze *Maracas* een „ gedeelte van hunnen voorraadt aanbieden. " (c) En het is een groote misdaadt te ontvoeren, 't geen aan deeze Afgoden is toegewyd.

Groote achting die deezen Landaart voor een Vrucht *Tamaraca* genoemt heeft, en waarom.

De Priesteren verzeekeren dat de *Geest* zyne Orakelen door 't Werktuig van den *Maraca* geeft. Men spreekt ook noch van verscheidene andere Plegtigheden, waar in deeze Geest, naar hun zeggen, op eene Godlyke wyze tusschenkomt. Een der voornaamste is, wanneer hunne Priesters den Geest van Dapperheit inblaazen. Waar van wy reeds gewaagt hebben. Eindelyk merken zy deeze *Maracas* aan als Huisgoden, en om die reden voeren zy dezelve, na dat de plegtige *Consecratie* door hunne Prie-

(a) *Tom. I. de ses Voyages.*
(b) Zie de Schryvers by *Purchas* aangehaald.
(c) *Purchas.*

Priesteren geschiedt is, met zich naar hun huis, alwaar zy die ter gelegener tydt raadpleegen. (a) Een oude Schryver zegt ons, dat zy de Maan mede aanbidden, en voornamelyk, wanneer die nieuw is.

Byzonderheden die zy met de Rooms-Gezinde Christenen gemeen hebben, en waarin die bestaan.

Purchas verhaalt ons mede op het getuigenis van *Hieronimus Rodriguez*, dat 'er in *Brazil* Volkeren zyn, die een Godsdienst en Godsdienstige Plegtigheden oeffenen, byna overeenkomende met deeze die by de Rooms-Catholyken geoeffendt worden. Zy hebben, zegt hy, een Hoofdt dat in een soort van een Eenhoofdige Regeering voorzit, een Priesterlyke Instellinge van Priesteren, de Biegt, de *Absolutie*, Paternosters enz. Doch dit verhaal schynt ons een enkel Sprookje, of Verdichtzel te zyn.

Waarin het Wezentlyke hunner Feesten bestaat, aangemerkt.

Het weezentlyke hunner Feesten, bestaat in Danssen en Gezangen, die de groote daaden hunner Helden behelzen, en dienen tot onderhouding hunner gedachtenis. Een deezer braave Daaden is het doodslaan der Gevangenen, die vervolgens in de openbaare Byeenkomsten opgegeeten worden. (b) Eenige Reisbeschryvingen echter, wederspreeken eenigzins deeze Daadt, en willen dat deeze Volkeren zodanige groote Menschen-Eeters niet zyn, als men ons heeft willen wys maaken: maar, voegt men 'er by, de Portugezen hebben door deeze onderstelling getracht de overmaat hunner Wreedheit te regtvaardigen.

Hoe hunne *Bojés* of Priesters voorgeeven met de Orakelen van *Agnian* raad te pleegen.

De *Bojés* of Priesters, leggen ook Droomen uyt; en maaken het Volk wys, dat zy geheim verstandt met *Agnian* houden; en dat zy door zyn tusschenkomen, alle de Plagen en Ziektens enz: konnen afwenden. De *Bojé*, raadpleegt het Orakel in een daar toe gemaakte Hutte; aldaar vindt hy een fraaije Hangmat; en goede voorraadt van *Caouin* (c), door een Maagdt van tien of twaalf Jaaren toebereydt. De Priester die alvoorens zich negen volle dagen, van 't Huwelyks vermaak moet onthouden hebben; wascht zich eer hy naar bedde gaat, en aldaar is 't dat hy de Geest raadpleegt, die niet nalaat op zyne begeerte te antwoorden: maar het is aanmerkelyk, dat de oproeping van deezen Geest altoos zonder getuigen geschiet.

Plechtigheden die by de Brazilianen het Kryg voeren voorgaan, en door hunne Priesters worden uitgevoert.

Belangende hunne Oorlogs-Plechtigheden; komt ons voor, dat indien het waar is; dat de Brazilianen alzoo wraakzugtig zyn als men ons die beschryft, als dan geen de minste hoope overig is, wanneer men hunnen Gevangene geworden zy. De Priesters en de Oudsten schikken het Volk ten kryge; zy geeven het teeken des Optogts; maar alvoorens worden de *Maracas*, Beschermgoden des Lands, ten toon gesteldt. Wy willen hier niets byzonderlyks gewagen van 't geen den Kryg aangaat; zulks is buiten de paalen van onze Beschryving: wy zullen alleen den Lezer bekendt maaken, hoe zy met hunne Gevangenen handelen, alzoo hun doot een soort van een Offerhande schynt.

Hoe zy met de Gevangenen handelen, voor dat den bestemden tydt zyner slachting gekomen zy;

(d) De geenen die eenige Gevangenen bekomen, zyn gehouden dezelve te voeden en hen te mesten. Men laat deeze Gevangens te trouwen toe, te weeten, de Mannen, doch de gevangen Vrouwspersonen staat men zulks niet toe. De Vrouw die men den Gevangen geeft, is hem zoo wel by nacht als by dag, ten dienst; hy heeft zelfs verlof om te jagen en zich te vermaken tot op het oogenblik van zyne Doodt. Wanneer hy nu vet geworden is; begint men te denken om een einde met hem te maaken. Het Volk wordt als dan op eene plechtige wyze verzameldt, en men begint het Feest met Danssen, en andere diergelyke Vreugdebedryven, die door de Dronkenschap als aangezet worden. (e) De Gevangen zelf heeft deel aan die Vrolykheit, danssende, drinkende, ja dronken wordende, zoo lange tot dat hy ongevoelig wordt, om met des te meer Onversaagdheit te sterven. Wy hebben gemerkt dat deeze woeste onversaagdheit genoegsaam de Aart en Inborst der Amerikanen is. Na dat de Gevangen zich aldus eenige uuren lang vrolyk gemaakt heeft, vatten hem twee of drie sterke Kaerels aan, en binden hem om zynen middel met touwen van katoen vast, zonder dat hy in 't minste eenigzins verschrikt schynt, wegens het doodelyk ogenblik, 't welk vast nadert.

en met welk een voorafgaande bedryf die ter Doodstraf word geleid.

Vervolgens wordt hy in Triomf door het Dorp gevoerdt, en voor eenigen tydt aan de mishandeling des Volks bloot gesteldt. De geenen die hem gebonden hebben, houden het oog wel op hem, en staande agt of tien voeten van hem af, trekken ze hem geduurig ter wederzyden by de touwen daar hy mede gebonden is. Een ander Indiaan brengt hem steenen aan, en men veroorlofd hem dezelve na zyne omstaanders te werpen. „ By aldien alle deze Byzonderheden waar-„ agtig zyn, zegt zeker Schryver (f), moet „ men vast stellen, dat zy de Doodt op een „ Boertige wyze aanschouwen. " Hier staat noch aan te merken, dat de geenen die de eer

(a) Een Schryver door *Purchas* aangehaald. (b) *Relation de la Riviere des Amazones.*
(c) Schryvers door *Purchas* aangehaalt.
(d) *Coreal* en eenige Schryvers door *Purchas* aangehaald.
(e) Deeze Gevangenis zyn gemeenlyk *Morgajakes*, doodlyke Vyanden der overige Brazilianen.
(f) *Coreal. Tom. I. de ses Voiages.*

eer heeft van een Gevangen te bekomen, te gelyk eenen nieuwen naam aanneemt, en dat de Tytel die hy verkrygt, hem een graadt hooger veradelt. Wanneer de Gevangen met zyne steenen te werpen, gedaan heeft, nadert hem een Indiaan met de *Tacape*, zynde een soort van Knods, en spreekt hem ernstelyk aan, 't welk men gelooft de aankondiging van zyne *Sententie* des doodts te zyn. De Doodslag volgt hier terstond op, en byaldien de Gevangen dezelve ontfangende, op den rug nedervalt, is zulks een voorteeken van de doodt des geenen die hem den slag heeft toegebragt. Zoodra den Gevangen omgebragt is, werpt zich de Vrouw die men hem tot zynen dienst gegeeven hadt, op het doode Lichaam en beweent het: maar de droefheit gaat straks over; en zoo men het verhaal der geenen die in Brasil geweest zyn, mag gelooven, onthaalt zy zich zelven nevens de andere met het vleesch van den nedergevelden Gevangene.

Trouwplichten hoedanig onder de Brasilianen waargenomen.

Wat wyders nu hunne overige plechtigheden, zoo in 't Huwelyk als by 't overlyden hunner Landslieden, betreft; „ willen „ we gaarne toestaan, zegt *Coreal*, dat men „ alle de woeste Volkeren van Amerika aanmerkt, „ als zeer verre van de Gronden onzer goede „ Zedekunde, en van de waare „ eerbaarheit verwyderdt.... doch echter de „ allereenvoudigste pligten der Natuur zyn „ niet geheel in hen uitgewischt. Die van „ *Brasil* myden in hunne Trouw, hun „ eigen Moeder, Zuster of Dochter ten „ Huisvrouwe te neemen; in de overige graden „ van Bloedverwandschap ziet men zoo „ naauw niet onder hen. Zoodra als een „ Jongeling in staat gevonden is, om een „ Vrouwe te naderen, is het hem geoorloft „ zich zelven eene Huisvrouw te verzorgen. „ Het komt by hen zoo naauw niet, „ als by ons, of het verstandt kragten genoeg „ bekomen heeft, om een huishouden „ te konnen bestieren, of het gewigt van „ Burgerlyke zaaken te konnen draagen. „ Eertyds was het een Jongeling ongeoorlofdt „ te mogen trouwen, indien hy „ geen Vyandt hadt gedoodt. En hedendaags, „ wanneer iemant het oog op een „ Vryster heeft laaten vallen, spreekt hy „ eerst met haare Ouders of by gebrek van „ dezelve, met de andere Vrienden, of Ge- „ buuren van de Jonge Dochter, die hy tot „ een Vrouw begeert ". Alle voorafgaande vryeryen, verklaring van liefde, en onderhouding van verliefdheit, zyn by hen onbekendt, en de Vrienden of Buuren de Vryster toegestaan hebbende, wordt de Vryer van stonden aan haaren Man, dat is te zeggen, dat hy regelregt de plaatst aantast, en dezelve stormenderhandt inneemt zonder naar eenig verdrag te willen luisteren.

en welk een verwantschap zy daarin afkeuren.

Plechtigheden voor 't aangaan van 't Huwelyk, waarin die bestaan.

De Veelwyvery is onder hen zeer hoog geacht, aangemerkt wordende als een blyk, dat men veele Onderdanen aan de Staat wil tragten toe te brengen. Men zegt dat de Vrouwen zeer eendragtelyk met elkander huis houden, doch de Mannen verstooten haar ligtelyk, en zulks onder een gering voorwendsel.

Vreemd gebruik onder hen by 't in de kraam komen der Vrouwen, wanneer zich alsdan de Man te bedde legt en de kraam in steede van de Vrouw uithoud;

De Man houd aldaar, na het in de Kraam bevallen zyner Huisvrouwe, het bedde, en weet zyn Rol als Kraamheer zeer wel te speelen, ontfangt de Kraambezoeken, en laat zich oppassen, als of hy waarlyk in dien staat was, en zich zeer krank bevondt: (a) ondertusschen is hy 't ook die zyne Vrouw in baarensnoot bystaat; en breekt met zyne tanden des Kindts navelstreng en duuwt het zelve de neus plat. Vervolgens reinigt hy 't en beschildert het met roodt en zwart. Eindelyk legt hy zich te bedde, en zyne Vrouw gaat weder aan haar werk. De geboorte van het Kindt wordt van eenige omstandigheden van weinig belang gevolgd. Indien het een Zoon is, legt de Vader nevens hem een Boog, Pylen en een Mes, vermaanende hem verders, om dapper te zyn, en eindigende met het Kindt eenen naam te geeven, die hy ontleent van het geene hem het eerst in zyn gedagten komt. Het Kindt groot geworden zynde, voert de Vader het met zich, en onderwyst het in 't Menschen dooden; bestaanden hier in hunne Krygskunde. Wat de Meysjes aangaat, dezelve worden in het huishouden opgebragt. Zoodra die de eerste tekenen hunner bequaamheit tot Huwelyk gegeeven hebben, viert men een plechtig Feest.

en plechtigheden omtrent het Kindt waargenomen; waarin die bestaan.

Wat zy van d'Onsterflykheit der Zielen gelooven.

Zy gelooven de Onsterflykheit der Zielen; dewyl zy verzekeren dat de Vroomen, (namelyk die veele Vyanden hebben doen sneuvelen) aan geene zyde der Bergen de Gelukzaligheden van hun Paradys smaaken. En aangaan de geenen die in hun leven niet dapper zyn geweest, en als bloodaarts zyn gestorven, deeze worden door *Agnian* in 't ander leven gepynigt en gequeldt. Zy draagen een zekeren Vogel groote eerbiedt toe, wiens droevig en treurig gezang men alleen des nachts hoort. Zy gelooven dat dit een bode van hunne Overledene Ouders en Vrienden is, en dat hy hen tyding uit de andere Waereldt brengt. (b) Ook geloovenze dat, zoo zy het Gezang

(a) *Coreal, en Purchas.*
(b) *Coreal Tom. 1. de ses Voiages.*

zang van dien Vogel wel waarnemen, ſchoon zy na hunne doodt door hunne Vyanden overwonnen wierden, evenwel hunne Vorouderen aan geene zyde der Bergen zullen zien; dat zy aldaar zonder ophouden in vreugden zullen leeven; en eeuwig zingen en danſſen: ondertuſſchen willen eenige Schryvers dat de Brazilianen het minſte Denkbeeldt van belooningen of beſtraffingen na dit leven niet hebben.

Hoe zy hunne Zieken handelen, aangemerkt.

(a) Wanneer hunne Zieken op den oever des doods zyn, werpen zich de Nabeſtaanden op hen, drukkende hen zoo ſterk, dat zy hen dikwils doen ſmooren. Indien de Zieke des avonds ſterft, brengt men den volgenden nacht in rouwe en klagen door, men roept de Buuren zoo wel Mannen als Vrouwen in, om te helpen weenen: doch hoe gevaarlyk ook de ziekte mag zyn, indien 'er hoope van herſtelling is, is men alleen niet treurig; maar zelfs men danſt, men zingt en men drinkt zich vol naar gewoonte.

Insgelyks, met hoedanig een behandeling zy de dooden ten graave geleiden, en wat zy op hunne graven verrichten, aangeweezen.

Zy waſſchen en kammen hunne Dooden, waar na men dezelve in een Katoen Lywaat omwindt, of, indien het een (b) Opperhoofdt is, in zyn Hangmat, met alle zyne Pluimen en andere Sieraden opgeſchikt (c). Men legt dezelve in een ſoort van Graf, en zodanig dat 'er geen aarde op het lichaam kan komen, en men brengt het alle dagen te eeten, op dat het na zyn verſcheiden, van geen honger zoude ſterven, behalven dat het geduurig danſſen in de andere Waereldt den Overledene zodanig vermoeit, dat hy vermaak ſchept zich ſomtyds in deeze Waereldt te komen verfriſſchen. Zie daar de redenkaveling deezer Volkeren over hunne Dooden. *Coreal*, in dit ſtuk en meer andere voornaame Naſchryvers van eenige ouder Schryveren, zeggen, dat de Dooden begraaven worden regtoverend ſtaande, in ronde Graven, en gemaakt op de wyze van een Put of Tonne. Hy voegt 'er by, dat men den Dooden te eeten brengt, zoo lange tot dat het lichaam verrot is; zynde de reden van deeze gewoonte, om de quaadaardigheit van *Agnian* voor te komen, die zeekerlyk niet zoude nalaaten het Lichaam weg te voeren, indien hy niet in het Graf te eeten vondt. „Dewyl zy nu, vervolgt hy, dikwils van woonplaats veranderen, bedekken zy de Grafſtede, om altyt te weeten waar dezelve gelegen is, met *Pindo*, zynde een Braſiliaanſche plant; en zoo meenigmaal als zy voorby deeze Grafſtede gaan, heffen zy treurige Gezangen op, ter eere der Dooden met een verſchrikkelyk geraas. 't ſchynt byna als of zy de Dooden daar door weder wilden opwekken.

De Afbeelding verbeelt een Zieke † in zyn Hangmat, en den Geneesheer *Bojé* of Prieſter, komende dezelve bezoeken met zyne *Maraca* in de handt; het Lyk in 't Graf gelegt wordende, en de Braſiliaanſche Vrouwen die het zelve beweenen. Hier ſtaat nog aan te merken, dat de rouw dezer Volkere ook beſtaat in niet te eeten als na Zonnen ondergang, dat men ordentelyk op zyn Graf dagelyks gaat weenen, en dat deeze Rouw een ganſche Maandt duurt.

XLV. HOOFDTSTUK.

Van den GODSDIENST *der* VOLKEREN *van* LA PLATA, *en van eenige andere afgelegen* NATIEN; *hunne* PLECHTIGHEDEN *enz.*

Verſcheidene Godsdienſtigheden van deezen Landaart aangemerkt, en waar in die beſtaan.

Zeer weinig vinden we van deeze Volkeren beſchreeven. Eenige houden de Huidt hunner Vyanden als Heilig, en wyden dezelve op zekere plaatſen in, daar toe waarſchynlyk geſchikt. Anderen aanbidden de Zon en de Maan. Sommige Volkeren, wanneer de Maan vol is, of dat die nieuw zy, ſnyden zich zelven met een ſoort van Beentjes, die zy ſlypen en als Meſſen gebruiken. (d) Die van *Tucumana* hebben eenig Denkbeeldt van een Godheit, en ook Prieſters die zich met Waarzeggen bemoeijen, en daar van zegt *Coreal* met reden: „Ik verbeeldde my dat over al waar „Prieſters zyn, mede een Godsdienſt is; „en dat het eene altoos by 't andere voegt, „en betrekkelyk zy". Het ſtaat ons ook niet te onderzoeken wat het woordt *Godsdienſt* beteekent, het komt hier maar op 't Denkbeeldt aan. De overige Volkeren van *Paraguay* en van *Vraghai*, (namelyk die door de Jeſuïten noch niet zyn beſchaaft) verſchillen in dit ſtuk niets met die van *Tucumana*. Hunne Prieſters zyn hunne Genees-

(a) Schryvers door *Purchas* aangehaalt.
(b) *Coreal Tom. I. dans ſes Voyages.* (c) Schryvers door *Purchas* aangehaalt.
(d) *Coreal. Tom. I. de ſes Voyages. Lettres édifiantes & curieuſes de quelques Miſſionnaires.*

† Zie het Onderdeel van de Afbeelding Bladzyde. 159.

heeren, gelyk elders, en geneezen de Zieken door de aangestoken party met den mondt te zuigen, of door den rook van de Tabak. Zy onderstellen een algemeene Geest, die alle stoffelykheit doordringt, en op alle derzelver deelen werkt. Maar dit is al te Filosoofs voor zodanig een Landaart. Laat ons liever zeggen, dat zy zich verbeelden, dat alles zyn Geest en zyn Verstandt heeft: zynde dit de uitwerking van hunne groove onweetenheit, hoewel men wel weet, dat eenige veel beschaafder Volkeren onder de Ouden en Hedendaagsche de onmiddelyke werking van een algemeene Geest, en die der byzondere Schimmen, op de aardsche Lichaamen toegestaan hebben. Agtervolgens dit Denkbeeldt verzeekert men ons, dat deeze Volkeren, daar wy van spreeken, de Schimmen aanroepen, en eenige van hun bidden een gewaande (a) onzichtbaaren Tyger aan.

Wat den geenen in 't Priesterschap zullende ingelyft worden, moet ondergaan,

(b) „Om nu Priester of Geneesheer onder hen te worden, moet men langen tydt „en dikwils gevast hebben; men moet ver„scheidene maalen tegen de Wilde Dieren „gevogten hebben, en voornamelyk tegen „de Tygers, en ten minste van deeze Die„ren eenige wonden of lidteekens draagen. „Daarna kan men de orde des Priesterschaps „bekomen; want de Tyger is by hen een „Dier, 't welk byna Godlyk is, en de op„legging van zynen heilig Klaauw, is by „hen zoo veel als by ons (c) de Dokto„raale Muts op de Hoogeschoole van *Sa„lamanca* ontfangen. Vervolgens giet men „hen op de oogen het vogt van eenige ge„distileerden kruyden, en dit is de Hoge„priesterlyke Zalving: waar mede deeze „nieuwe gekooren Priesters de Geesten wee„ten te bevreedigen van alle zichtbaare en „stoffelyke zaaken, die geheime betrekking „met deeze Geesten hebben, en aan hunne „deugden deelachtig zyn". Behalven deeze Geneespriesters, zyn 'er noch anderen, wiens eenigste bediening is de Geesten te bevreedigen, en hunne Orakelen te ontfangen.

en hoe zy zich tot Geneespriesters waardig maaken.

Zy bereiken deeze opperste waardigheit niet, als na langen tydt de Geneeskunde geoeffendt te hebben: maar om zich dezelve waardig te maaken, moeten zy een Jaar lang vasten, en die onthouding, zegt het *Verhaal der Moxes*, moet zich uitwendig in een vervallen en verouderd weezen vertoonen. „Op zeekere tyden des Jaars, en „vooral tegen de Nieuwe Maan... verza„melt zich al het Volk op eenen Heuvel, „een weinig buiten het Vlek gelegen, 't welk „met het lumieren van den dag derwaarts „in een groote stilte optrekt: maar zoo„dra het aldaar is aangekomen, staakt het „aanstonds deeze stilzwygenheit door een „verschriklyk geroep en geschreeuw..... „om volgens hun gevoelen, het hart hunner „Godheden te vermurmen. Men brengt „dien ganschen dag met vasten en zodanig „geschreeuw door, ... en tegen den nacht „neemt dit met de volgende plechtigheden „een einde. De Priesters maaken een aan„vang met zich zelven het hair af te snyden, „'t welk by deeze Volkeren een teken van „een ongemeene vreugde is, en door zich „het lichaam met geele en roode Vederen „te bedekken. Vervolgens laaten zy zeer „groote vaten brengen, waarin de drank is „tot de Plechtigheit toebereidt. Zy ontfan„gen dezelve als de Eerstelingen aan hunne „Afgoden aangeboden, en na daar van on„maatig en overtollig gedronken te hebben, „geeven zy 't aan al het Volk over, 't welk „na hun voorbeeldt niet nalaat zich 'er „beestagtig van vol te zuipen. De gansche „nacht wordt met drinken en dansen door„gebragt. Een onder hen stelt den toon „van 't Gezang in, en al de rest stellen zich „in een groote kring, om de voeten naar „de maat te beweegen, hun hoofdt onagt„zaamlyk over en weder laatende hellen met „onbetaamelyk gebaarden en beweegingen „des lichaams; welke beweginge hoe meer „die worden gemaakt, hoe meer men Vroom „en Godtvrugtig wordt geacht.

Zeldzaame plechtigheit die op een ongeregeld gedrag uitkomt, gepleegt.

Hoe eenige Volkeren de Zon, Maan, Starren en Rivieren Goddelyke eer bewyzen.

Eenige andere Volkeren die mede onder de *Moxes* in de Reisbeschryvingen der Paters Jesuïten genoemt worden, bidden de Zon, Maan en Starren aan; andere de Rivieren, eenige wederom draagen geduurig een groot getal kleine Afgoodjes van eene bespottelyke gedaante by zich. Zy bedryven geen de minste Godsdienstigheit, als alleen uit vreeze; en onder zoo veele Volkeren, die de Zendelingen en Spanjaarden den naam van *Moxes* gegeeven hebben, heeft men slechts een of twee konnen ontdekken, zegt de Beschryving, die zich van eenig soort van Offerhanden bedienden.

Insgelyks hoe zy hunne Genees-Priesters aanmerken, en wat die zich vermeeten uit te voeren.

Zy roepen ook de Genees-Priesters, Toveraars of Quakzalvers tot bystandt hunner Zieken. Doch men beschryft ons niet of zy op de Wyze der Priesteren van *Paraguey* geordent worden. Wat 'er ook van zy, wanneer de eerste by een Zieke gehaald worden, (d) zeggen zy over hem eenig bygeloovig Gebedt op, en belooven, dat zy tot hunne geneezing zullen vasten, en een zeker getal

(a) *Relations de Moxes dans le Tom:* 3. *des Voyages de Coreal.*
(b) *Coreal en ses Voyages. Les Lettres édifiantes* zeggen byna het zelfde.
(c) Dit zyn noch al de woorden van *Coreal.*
(d) *Verhaal van de Bezending der Moxes dans le Tom.* 3. *des Voiages.*

tal Pypen tabak zullen rooken. Doch het is onzeker of zy zulks wel ter goeder trouwe naarkomen. Ook zuigen zy het aangeftoken deel, zynde zulks een uitnemende gunft; daarna vertrekken zy, onder belofte nogtans dat men hunne dienften mildelyk zal beloonen.

Plechtigheden in hun Huwelyken aangemerkt.

Hunne Huwelyken beftaan, in een wederzydfche toeftemming der geenen die te famen trouwen, en in eenige gefchenken die de Man aan de Bruits Vader of aan haare naatfte Bloedverwant doet. De toeftemming der Jonge lieden, word niets geagt. Een andere byzondere vreemde gewoonte onder deeze Volkeren ingevoerdt, is, dat de Man zyne Vrouw volgt, over al waar zy luft te woonen heeft. Indien zy maar eene Vrouw hebben, gefchied alleenlyk by gebrek; de Gewoonte en hunne geneigdheit doet hen tot de veelheyt van Vrouwen overhellen, en zy oeffenen dezelve ook zoo veel als de middelen toelaaten. Wat de Ontuchtigheit der Vrouwen belangt, zy houden dezelve voor een fchandelyke misdaadt, en indien eenige Vrouw haaren pligt te buiten gaat, wordt dezelve by hen voor een fchandelyke en openbaare Hoer gehouden; ja dikwils koft het haar leven.

Hoe fchandelyk de ontucht der Vrouwen by hen word geacht.

Indien de menfchen in eenige zaak onrechtvaardig te werk gaan, is 't ongetwyffeldt in deeze; want waarom toch is het de Vrouwen mede niet geoorlofdt de Ontuchtigheit der Mannen te ftraffen? Of ten minften, waarom is het aan deeze Sexe, wier broosheit wy alle dagen als belachgelyk uitkryten, niet geoorloft om mede aan haaren kant met de Mannen den fpot te dryven, noch oneindig zwakker dan de Vrouwen; (a) vergeetende tien maal op een dag en meer, voor haare voeten deeze kloekheit van Geeft die zy zich zelfs willen aanmaatigen, en offerende aan haare bekoorlykheden alles wat hen 't liefft en waardft op Aarde is?

Wat de plicht der Vrouwen in haare huishouding is, aangemerkt.

De Vrouwen bereiden alhier den Drank die haaren Mannen drinken, en draagen zorge voor haare Kinderen. Ook gaat hier de wreedheit in zwang „ van de klei- „ne Kinderen te begraaven, wanneer haa- „re Moeder fterft; en indien eene Vrou- „we Tweelingen baart, begraaft zy een van „beiden, voor reden geevende dat twee „kinderen te gelyk niet wel konnen ge- „voed worden.

Weinig Plechtigheit der Lykdienften onder hen bekent.

Zy hebben eene zeer duiftere kennis van de Onfterflykheit der Ziele. Hunne Lykdienften gefchieden byna zonder eenige Plechtigheit. De Bloedvrinden des Overledene, graaven een kuil; verzellen wyders het Lyk in ftilte, of alleen met zugtingen; het zelve in de Aarde gelegdt zynde, verdeelen zy onder hen 't geen hy overlaat.

Pater Sepp fchryft (b) dat eenige Volkeren van *Paraguay* zich de vingers en vervolgens ook de teenen affnyden, telkens wanneer hen een Bloedverwant affterft. Het is een groot ongeluk in dit Landt veele en oude Bloedvrinden te hebben; men loopt 'er alsdan gevaar om zich al vroeg van alle zyne leden berooft te zien; maar zoude zulks deeze Pater zelfs wel gezien hebben?

XLVII. HOOFDTSTUK.

Van den GODSTDIENST *der* VOLKEREN *van* PERU.

Hoe de Peruanen eertyds veelerlei Goden eerden.

Eer de Peruanen door de *Yncas* geregeerd wierden, aanbaden zy eene onbegrypelyke meenigte van Goden, of om beter te zeggen, Geeften of Schimmen. (c) „Ieder Pro- „vincie, Natie, of Huisgezin, ieder Stadt, „ftraat en zelfs ieder huis had zyne Goden „onderfcheiden van die der anderen. Om- „dat zy zich verbeeldden dat 'er geen an- „dere God was, dan daar zy zich byzon- „derlyk aan toeheiligden die hen in hunnen „noode konde byftaan ... Zy aanbaden „Kruiden, Planten, Bloemen, Boomen, Ber- „gen, Spelonken..... In de Provincie van „*Puerto-Vieio* aanbaden zy den Smaragdt „.... den Tyger en den Leeuw ... de Slan- „gen" —— en kortelyk, om hier door een al te lang verhaal niet verdrietig te vallen, alles wat hen ongewoon en te gelyk aanbiddelyk voorquam.

Hunne Krygsgevangenen, ja zelf hun eigene Kinderen offerden.

Deeze oude Afgodifche Volkeren van *Peru*, offerden niet alleen allerlei Aardvruchten, en allerlei Gedierte aan deeze Goden; maar zelfs Krygsgevangenen na 't Voorbeeldt der overige Amerikanen: men verzeekert dat zy in tydt van noodt zelfs hunne eigene Kinderen opofferden. Deeze Slagtoffers gefchiedden aldus met de voorwerpen levendig te openen, en vervolgens dezelve het hart uit het

(a) Men heeft de fiere *Achilles* zelfs door de *Liefde* om de fchoone *Omphale* geboeid gezien.
(b) XI. *Reueil des Lettres curieufes & édifiantes*. (c) *Hiftoire des Yncas du Perou*.

het lichaam te rukken, met welkers bloedt noch warm zynde, men den Afgod bestreek, voor wien deeze Offerhande geschiedde, gelyk zulks te *Mexico* insgelyks in gebruik was.

De Priester verbrandde hier op het hart des Slagtoffers, na het zelve onderzocht te hebben of de Afgod de Offerhande wel geviel. Eenige andere Afgodische Volkeren, offerden aan hunne Godheden hun eigen bloedt, 't welk zy uit hunne armen of dyen aftapten, na dat de Offerhande meer of min plechtelyk geschiedde, en zelfs deeden zy zich aderlaaten op 't einde der Neusgaten, of tusschen de Wenkbraauwen. (a) Ondertusschen staat hier aan te merken dat deeze soorten van Aderlaating niet altoos uit eene Godsdienstigheit geschiedde: maar ook wel dikwils alleenlyk tot voorkoming der Ziektens.

Hoe *Mango-capac* hen een Wetgeever wierd, en de eerdienst van de Zon als Opper-God invoerde.

(b) In zodanig een Afgodische staat was geheel *Peru*, toen *Mango-capac*, Wetgeever van dit wyduitgestrekt gebiedt, aan zyne Onderdanen den Dienst der Zonne, en van de (c) Opperste God onder de benaaming van *Pachacamac* onderwees. Eer wy iet aangaande deeze nieuwe Godsdienst zeggen, is het noodig, te weeten, dat *Mango-capac* en zyne Vrouw, Kinderen der Zonne waren, en dat zy gelykelyk wegens dit Hemellicht, de last ontfingen van de Peruanen te onderwyzen en te beschaaven; deeze vertrokken dan van *Titicaca*, en zich zelven door middel van eene Gulde Roede leidende, hun door de Zon ter handt gesteld, die met deeze verborgen kragt begaaft was, dat zy zich van zelfs in den grondt zoude vestigen, wanneer zy ter plaatse aangekomen waren, alwaar zy zich vastelyk met ter woon moesten nederzetten. Zy namen dan hunnen weg Noordwaarts, telkens de kragt van hunne Gulde Roede onderzoekende. Eindelyk sloegen zy zich in de Valey van *Cusco* ter neer, aldaar waren zy 't eens geworden om den Zetel hunnes Gebiedts te vestigen. Terstondt stelde de Zoon der Zonne de Geestelyke Wapenen in 't werk. De Broeder en Zuster gingen uit om den Godsdienst van hunnen Vader te prediken. Zy vergrootten wel haast het Getal der Nieuwbekeerden, die mogelyk alzoo zeer door de nieusgierigheit der toerusting, en voordeelen van den nieuwen Godsdienst bewogen wierden, als door de kragt van innerlyke Overtuiging. De stoutheyt der Zendelingen, hunne wonderlyke roeping, de Denkbeelden dezer groove, onbeschaafde en woeste Menschen, bragten ongetwyffelt in 't hart een aanmerklyk getal van Opvolgers te weeg; waar onder de nieuwe Wetgever niet naliet zich de bequaamste te verkiezen, om zyn Gezag op te richten. Hy vergrootte het zelve wyders door zyne Overwinningen, en eindelyk hy vernietigde den Ouden Godsdienst: *willende*, zegt Yncas Garcilasso, *dat alle zyne Onderdaanen de Zon aanbaden.* Deeze *Jncas Manco-capac* was niet te vreden met alle zyne Onderdanen te hervormen in 't stuk der Godheit; hy gaf hen noch daar en boven zeer uitmuntende Burgerlyke Wetten, en stelde Inzettingen in, die in schoonheit de Europische niet behoefden te wyken.

Vernietigende den ouden Godsdienst.

(d) De stervende woorden van deezen Vorst, zyn waardig om met aandagt geleezen en opgemerkt te worden. Men zoude twyffelen of hy alleenlyk het Licht der Natuure tot Leidsman gehad hadde, indien wy geene meenigte van oude Wetgevers voor oogen hadden, die ons voorbeelden verschaffen alzoo luisteryk en uitblinkende van de kragt der Natuurlyke waarheden. Deeze deugdzaame *Mangocapac* genoot ook wel haast het voorrecht der *Vergoding*; zyne Onderdanen rechtten hem Altaaren op, en voor zyne Opvolgers na hem; niet, om dat zy niet genoegzaam vast stelden dat deeze *Jncas* sterflyke menschen waren, maar wel uit erkentenis voor alle de weldaaden die zy van dee-

en hoe zyne Onderdanen hem na zyn afsterven vergoden, Altaren oprechten en zyne gedachtenis in waarde hielden.

(a) *Histoire des Yncas du Perou.*

(b) Zodanig is het noch, zonder byna de minste verandering, aan geene zyde der *Andes* en *Cordiliere.*

(c) Mogelyk zoude men beter zeggen, *de Godsdienst der Zonne of des Opperften Gods.* enz.

(d) Hy beval de Peruanen voor alle dingen dat zy de Zon als hunnen God en hunnen Vader zouden aanbidden. „ Het is zekerlyk, zegt de *Yncas Garcilasso*, dat *Mango Capac* ..... de dommigheit deezer Vol- „keren zeer wel kennende, en hoe noodig zy hadden beschaafdt te worden, dienstig oordeelde te veinzen „dat hy en zyne Vrouw Kinderen der Zonne waren, en dat hunne Vader, hen uit den Hemel afgezon- „den hadt.... En om des te beter de Peruanen in dit gevoelen te versterken, vertoonde hy zich *in eene buy-* „*ten gewoone pragtige toerusting*; hy muntte ook voornamelyk uit, door zyne Ooren die zoo groot waren dat „niemant het zoude konnen gelooven, die dezelve in zyne Nakomelingen niet gezien hadt, gelyk ik de- „zelve gezien heb. " Aldus hebben de Oude Wetgevers zich ten voordeele konnen bedienen van het goedt gevoelen dat het Volk in hun voordeel hadde opgevat, hebbende zelfs eenige onder hen de behendigheit gehad van hunne quaade hoedanigheden en groove gebreken van Ziel of Lichaam voor goede hoedanigheden en deugden te hebben doen gelden. De lange en menigvuldige afzonderingen van *Numa Pompilius*, gedurende hy mogelyk in hevige melancolie verviel, en de Convulsiën of stuipen van *Mahomet*, zyn twee bekende Voorbeelden. „ en om dat *Mangocapac*, vervolgt *Garcilasso*, het Verdigtsel zyner afkomst be- „vestigde door de groote voordeelen die hy zyne Onderdanen toebragt, zoo geloofden zy dat hy waarlyk „den Zoon der Zonne was, uyt den Hemel afgekomen om hen by te staan enz:

deeze Afkomelingen der Zonne ontfangen hadden, die zy aanbaden, zoo zy zeggen, zonder een ander nevens hen te ftellen. Om evenwel aan dezen grondt van Godsdienft een fchyn wat minder vreemd te geeven, moet men gelooven dat zy de *Yncas* aanzagen gelyk de aloude Grieken hunne Helden, en de Romeinen *Romulus*, en eenige anderen hunne Keyzeren deeden. Zy verbeeldden zich mogelyk dat deeze Kinderen der Zonne de Befcherm-Goden van den Staat wierden, en dat zy uit vergelding voor de Deugden daar zy in dit leven in uitgeblonken hadden, het voorrecht genooten van hier namaals de Schatkameren der Gebeden te worden, en dezelve aan den Schepper en veroorzaaker des Lichts voor te draagen. Wat 'er van zy, de Peruanen ontkenden met kracht de gevolgen die men uit hun gedrag zoude konnen trekken.

Hoe de Peruanen vervolgens de Zon Tempelen bouwden, en de Maan als Vrouw van dit Hemellicht aanmerkten.

(a) „In vervolg van tydt, zegt *Garcilaffo*, zyn zy daar toe gekomen, dat ze "de Zon Tempelen bouwden, die zy met "ongelooflyke Rykdommen opponkten; 't "welk ter eere van de Maan niet gefchiedde. Want fchoon zy haar wel voor de Vrouw "der Zonne hielden, en zelfs voor de "Moeder der *Yncas*, echter vind men nergens dat zy ooit de Maan als eene Godinne hebben aangebeden, noch ter eere derzelve op haare Altaaren geofferdt, noch "Tempelen ter haarer eere gebouwdt hebben; 't welk echter niet verhinderde dat "zy haar een groote achting toedroegen, "noemende haar de algemeene Moeder al"ler dingen, zonder nochtans verder in "hunnen Afgodendienft te gaan. Zy noemden "de Donder, het Weerlicht en de Blixem, de "uitvoerers van de Regtveerdigheit der "Zonne, en als zodanig hadden zy de eer "een Vertrek in 't huis der Zonne te bezitten, 't welk te *Cufco* ftondt: Maar dit "is geen gevolg dat zy die ooit voor Go"den gehouden hebben, gelyk ons een Hi"ftorifchryver heeft willen doen gelooven; "in tegendeel, indien het gebeurde "dat eenig huis of eenige andere plaats "van den Blixem getroffen wierdt, "hadden zy 'er een groot afgryzen en zo"danig een afkeer van; dat zy terftond "'er den ingang van met fteen en leem "toemetfelden, op dat 'er niemant in mogte komen. Indien ook de Donder in 't "Veldt gevallen was, merkten zy die plaats "met paalen af, op dat 'er niemant een "voet zetten zoude. Met een woordt, "zy noemden dezelve ongelukkige en ver"vloekte plaatfen; daar by voegende, dat "de Zon haar deeze vermaledyding hadt "doen overkomen, door middel van den "Donder of Blixem, als zyne Dienaaren en "Uitvoerders zyner Rechtvaardigheit.

Insgelyks de Donder en Blixem als uitvoerders der *Rechtvaerdige* ftrafoeffening te zyn.

Behalven de Zon doorhen *Pachacamac* als Bezielder der Waereldt geëert.

Onaangezien hunne fterke aankleeving aan den dienft der Zonne, zoo erkennen de verlichtften onder de Indianen; eene Ziele der Waereldt, of om beter te zeggen; een Eerftbeweeger der Stoffe. Zy noemen den zelve *Pachacamac*, betekenende; volgens *Garcilaffo*, eigentlyk *die de Waerelt bezieldt.* „Dit Woordt, voegt hy „'er by, was by hen in zoo groote ach„ting, dat zy het zelve niet dorften uit„fpreken; en zoo zy daar al toe genood„zaakt waren, deeden zy zulks met groo„te teekenen van Eerbiedigheit en Onder„werping; want alsdan trokken zy de fchou„deren op, boogen het hoofdt en 't „ganfche Lichaam, en hieven de oogen „ten Hemel, vervolgens weder ter Aarde „wendende, bragten zy hunne handen op „de regter fchouder, en kuften de Lucht." Zy oeffenden een groot gedeelte deezer Eerbiedigheden aan de Zon, en zelfs ter eere hunner *Yncas*, echter hadden ze in den grondt des harten meer achting voor *Pachacamac*, als voor de Zon. Zy erkenden „dat hy alleen het leven aan 't Heelal fchonk, „en het zelve deedt beftaan; doch alzoo „zy hem nooit gezien hadden, hielden zy „hem voor den onbekenden God." Laat ons liever zeggen, zy geloofden hem onzigtbaar, en onftoffelyk te zyn. Het antwoordt van (b) *Yncas Atahualipa* (c) zoude konnen doen befluiten dat het woordt *Pachacamac* eenige eigenfchappen der Zonne beteekende.

Welk een afkeer zy van *Cupai* een quaaden Geeft hadden.

De Peruanen ftelden *Cupai* tegen *Pachacamac*, en wanneer zy genoodzaakt waren deezen te noemen, fpuuwden zy tegen den grondt, om den affchrik te kennen te geeven die zy van dit quaaden Weezen hadden; zy droegen de Maan alleenlyk Eerbiedigheit toe, als Zufter en Huisvrouwe der Zonne, en achtten insgelyks de Starren, die zy zeggen Staatjuffers of Kamenieren van het huis deezer twee Hemellichten te zyn.

Wat aangaat de *Huacas*, of *Guecas*, *Gar-*

(a) Men verhaalt de woorden van *Garcilaffo* in 't geheel, om dat hy naaukeuriger is dan andere die over dit onderwerp gefchreeven hebben.

(b) *Vincent de Valverde*, willende deezen Vorft bekeeren, predikte hem J. C. Schepper der Waereldt. Waarop de *Ynca* hem antwoordde, dat hy niet geloofde mogelyk te zyn dat eenig Weezen behalven alleen de Zon, iets in de Natuur konde fcheppen, dat hy dien voor God hieldt; en dat *Pachacamac* dit Geheel-Al uit niets gefchapen had, enz:

(c) Andere fchryven *Athabaliba*.

Garcilasso, zegt 'er ons het volgende van; zyn verhaal schynt ons naaukeurig en redelyker dan 't geen 'er in de Engelsche Verzameling van *Purchas* gezegt wordt, en zulks op 't getuigenis van verscheidene Spaansche Schryveren. *Garcilasso*, zegt ons dan, dat het woord *Huaca* beteekent Afgod, en geheiligde Zaaken; zodanige waren de verbeeldingen der Zonne, de Offerhanden die men haar deedt, als van Menschen, Vogelen, en viervoetige Dieren, in Goudt, Zilver, en Hout, zelfs van Rotzen, Boomen, Steenen, Spelonken, Tempelen, en Grafsteeden, die deeze Godheit door haare tegenwoordigheit of door Orakelen heiligde. Zy noemden insgelyks *Huacas*, de Spooken of Dwaalgeesten, de Helden die in den rang van Onsterffelykheit gestelt waren, als ook de dingen die in uitnemendheit en schoonheit alle die van haare soorten overtroffen; en zelfs de mismaakthen en wanschapensten. De Spanjaarden aan wien deeze verscheidene beteikenenissen onbekend waren, verbeeldden zich, vervolgt *Garcilasso*, dat de Indianen voor Godheden hielden, alles wat *Huacas* genoemt wierdt. Zy verbeelden zich ook dat de Peruanen onder den naam van *Apchitas* aanbaden, de Bergjes en Heuveltjes, onbewust zynde, „ dat dit verdorven woordt van „ *Apachecta* betekent, *aan den geenen die* „ *eenige moeilykheit overkomen of te bovenkomen*, volgens de korte wyze van spreeken den Indianen ingedrukt. Als ook de volgende soort van zegening: *laat ons hem* „ *danken die ons de moeite van deezen Heuvel over te klimmen heeft doen uitstaan* „ *en verdragen.* Deeze Dankzeggingen ge„ schiedden aan *Pachacamac*, die zy toen „ vieriglyk aanbaden, alzoo hy hen geholpen hadde in deeze moeite uit te staan. „ Op den top des Heuvels gekomen zyn„ de, leiden zy hunnen last neder zoo zy „ iets te dragen hadden, en na dat ze de „ Oogen Hemelwaarts verheften, neigden zy „ die weder ter aarden, en gaven dezelfde „ tekenen van aanbidding die zy gewoon wa„ ren, ten opsichte van *Pachacamac* te doen. „ Daarenboven herhaalden zy twee of drie „ maal den *Dativus*, *Apachecta*. Vervol„ gens trokken zy als een soort van Offer„ hande, zich het hair uit de wenkbraau„ wen, en 't zy zy 'er hairtjes uittrokken of „ niet, bliezen zy dezelve in de lucht, als „ of zy die wilden Hemelwaarts zenden. Zy „ naamen ook iet van een zeker Kruidt in „ den mondt, *Cuca* genoemdt, 't welk zy in „ de lucht wierpen, als of zy zeggen wilden; „ dat zy aan *Pachacamac* opofferden, 't „ geen zy het liefst in de Waereldt had„ den. Hun bygeloof ging zelfs zoo verre „ dat zy den Afgod verscheidene stukjes of „ kleine splinters hout, of stroo opofferden, in„ dien zy niets waardiger vonden, of eenige „ keysteenen of by gebrek van dien een „ handt vol aarde, enz. Men zach 'er zelfs „ gansche hoopen van Offerhanden op de top„ pen der Heuvelen. Wanneer zy deeze „ plechtigheden oeffenden, keerden zy zich „ nooit naar de Zon, om dat deeze Offer„ hande niet aan haar, maar aan *Pachacamac* geschiedde.

Wie de Peruanen door *Huacas* verstonden.

Dwaalende meening der Spanjaarden aangeweezen, overzulks zy meenden dat *Apachecta* door de Peruanen aangebeden wierd, 't welk echter *Pachacamac* was.

De *Yncas*, en de Peruanen hunne Onderdanen, offerden aan de Zon verscheidene soorten van Dieren: zy offerden ook *Coca*, Kooren, kostelyke Kleederen, en een mengsel van Water en Maïz. Zie hier hoe zy deeze laatste Offerhande de Zon aanbooden. „ Wanneer zy groote begeerte hadden tot „ drinken, aaten zy terstond, en vervolgens „ staken zy den top hunnes vingers in het „ Vat waar in den Drank was, daarna keer„ den zy de oogen naar den Hemel met zeer „ veel eerbiedt; zy schudden den top-vin„ ger, waar aan den druppel hing, en offer„ den denzelven aan de Zon op, in erkentenis „ van dat zy hen te drinken verschafte. „ Teffens kusten zy twee of driewerf de „ lucht. En na dezelve Offerhande dron„ ken zy op hun gemak, en zoo veel hen „ luste en goed dagt.

Welke Offerhanden de *Yncas* der Peruanen aan de Zon deeden, en met hoedanige Plechtigheden dit ging verzelt;

„ Zoo menigmaal als zy in den Tempel in„ gingen, bragt de voornaamste van het Ge„ zelschap zyne handt op een zyner wenk„ braauwen, en of hy 'er iet uit trok of „ niet, hy blies evenwel in de lugt voor „ den Afgod tot een teken van Offerhande. De zelve hulde deedt men aan de Boomen en andere zaaken, die een Godlyke kragt of deugt tot Heiligdommen hadden.

De Peruanen beweezen een soort van Godsdienstigheid aan de Stadt *Cusco*, om dat zy door *Mancocapac* geboudt is. Wy moeten aanmerken dat het Heidensch Rome eertyds op dezelve wyze door zyne Inwoonderen is gehandeld geworden. Men zag te *Cusco* die wonderbaare Zonne-Tempel, wiens schoonheit en Rykdommen de inbeelding overtroffen. Wy zullen ons hier van de Beschryving bedienen die 'er ons den *Yncas Garcilasso* van doet, en zich op de volgende wyze uitdrukt:

Hoe zy voor de Stadt *Cusco* een Godsdienstige achting hadden.

De Zonne Tempel van *Cusco* beschreeven,

„ Het groot Altaar van dit prachtige Ge„ vaarte, stondt aan de Oostzyde, en het „ Dak was van goed en dik hout, met stroo „ over gedekt, alzoo by hen noch geene „ Pannen of Tichelen bekend waren. De „ vier Muuren des Tempels van boven naar „ be-

en hoedanig aldaar het Afbeeldzel der Zonne op 't

L' YNCAS consacre son VAZE au SOLEIL.

B. Picart delineavit 1723.

L'YNCAS vient recevoir les OFRANDES que ses SUJETS font au SOLEIL.

groot Altaar afgebeeldt was.

„ beneden genomen, waren alle met verheven goude plaaten beleyd. Op het groot Altaar zag men het Afbeeldzel der Zonne, insgelyks op een goude plaat verbeeldt, tweemaal zoo dik als de anderen. Deeze Verbeelding geheel uit een ftuk beftaande, was rond van aangezicht, omringdt van Straalen en Vlammen, op dezelfde wyze als de Schilders gewoon zyn de Zon * te verbeelden. Zy was zoo groot dat zy zich byna van de eene muur tot de andere uitftrekte, en men zag 'er alleen deezen Afgod, alzoo deeze Indianen geen andere Afgoden hadden, noch in deezen Tempel noch elders anders, en om dat zy geene andere Goden aanbaden als de Zon; wat 'er ook eenige Schryvers van verhaalen mogen.

De Zonne Tempel breeder befchreeven.

„ Aan beide de zyden des Zonnebeelds, zag men de Lichaamen hunner overledene Koningen, alle in orde gefchikt, volgens hunne oudheit, en zodanig gebalfemdt, (zonder dat men weet op wat wyze) dat zy noch fchynen te leeven. Zy waren op goude Throonen gezeeten, verheven op Plaaten van 't zelve Metaal, en hadden het aangezicht naar het beneden deel des Tempels gewendt: maar *Huayna Capac*, de waardfte van de Kinderen der Zonne, had dit voorregt boven alle de anderen, van regt tegen over het Beeldt van dit groote Hemelligt te zyn geplaatft, om dat hy in zyn leven verdiend hadt, wegens zyne uitmuntende Deugden en waardige Koninglyke Hoedanigheden, aangebeden te worden, die in hem van zyne tedere Jeugdt hadden uitgeblonken. Maar op de aankomft der Spanjaarden, verborgen de Indianen alle deeze Lichaamen, nevens het overige van den Schat; zonder dat men ooit heeft konnen weeten wat 'er van geworden zy.

„ Daar waren verfcheidene Poorten aan deezen Tempel, alle bedekt met goudene Plaaten: de voornaamfte derzelve ftondt tegen 't Noorden, gelyk die noch tegenwoordig ftaat. Dat meer is, rondom de Muuren van deezen Tempel, was een goude Plaat, van gedaante als een Kroon, of Bloemkrans, meer als een elle breed. Ter zyde van den Tempel, zag men een Kloofter met vier Voorgevels, en in zyn hoogften omtrek een Bloemkrans van fyn Goudt, mede van een elle breed gelyk de andere. Rondom dit Kloofter waren vyf groote vierkante Tenten, overdekt in de gedaante van een *Pyramide* of Naalde. De eerfte was gefchikt tot een Vertrekplaats aan de Maan, als Vrouw der Zonne, en deeze was het naafte gelegen by de groote Kapelle deezes Tempels; de Deuren en den Omtrek waren bedekt met zilvere Plaaten, door de witte kleur te kennen geevende, dat dit die verblyfplaats van de Maan is, wier gedaante afgemaald was als die der Zonne, met dit onderfcheydt, dat dit Afbeeldzel op een zilvere Plaat ftondt, en een Vrouwe aangezicht had. Aldaar was 't dat deeze Afgodifche Volkeren hunne Geloften en Gebeden aan de Maan deeden, die zy geloofden de Zufter en Vrouw der Zonne te zyn, als ook de Moeder van hunne *Yncas*, en van alle hunne Afkomelingen; en uit hoofde van deeze laatfte hoedanigheit, noemden zy haar *Mama Quilla*, *Moeder-Maan*; doch zy offerden haar geen Slagtofferen, gelyk wel aan de Zon gefchiedde. Aan beide de zyden van deeze Afbeelding, zag men de Lichaamen der afgeftorvene Koninginnen in orde volgens haare oudheit gefchikt. *Mama Oello*, Moeder van *Huayna Capac*, hadt het aangezicht naar de Maan gekeert, en was, door eene byzondere bevoorregting, boven alle de andere gefteldt, om dat zy de Moeder van zoo een roemwaardigen Zoon was geweeft.

Vyf verfcheiden vertrekken voor byzondere Godtheden befchreeven, als eerftelyk dat van de Maan, en welk een dienft men daar verrichte.

„ Het Vertrek naaft dat van de Maan, was dat van *Venus*, der *Pleïades* en van alle de andere Starren in 't algemeen. Men noemde de Planeet van Venus *Chasca*, om daar door te kennen te geeven dat ze lange en gekrulde hairen hadt; wyders wierd zy zeer geacht, om dat men haar geloofde de Navolgfter en Voorgangfter der Zonne te zyn, overzulks dat ze geduurig dan eens voor en dan eens achter dezelve ging. Men eerde mede het Zevengeftarnte, ter oorzaake van de wonderbaare fchikking van 't Geftarnte, 't welk hen alle even groot voorquam. Belangende de andere Starren, men noemde dezelve alle in 't gemeen Dienareffen van de Maan, en niet van de Zon, om dat men dezelve alleenlyk des Nachts en niet des daags zag.

Het tweede voor *Venus* en de *Pleiades* of 't zevengeftarnte.

„ Dit Vertrek en zyn groot Portaal, waren met zilvere Plaaten bedekt, gelyk dat van de Maan. Het dak fcheen den Hemel te verbeelden, dewyl het met Starren van verfcheidene grootte bezaaid was. Het derde Vertrek, na by dit laatfte, was aan 't Weerlicht, de Donder, en Blixem gewyt.

Het derde Vertrek was de Donder, 't Weerlicht en den Blixem toegewyd.

* Zie het nevens gevoegde Afbeeldzel, waarvan het bovendeel verbeeld, hoe *de* Yncas *zyne* Kruik *aan de* Zon *wydt*; en 't onderdeel, hoedanig *de* Yncas *de* Offerhanden *ontfangt*, *die zyne* Onderdanen *aan de* Zon *offeren*.

wyt, en om wat reden.

„ Zy hielden deeze drie laatste zaaken eigent-„ lyk voor geene Goden: maar als Dienaren der „ Zonne; en men hadt 'er het zelve gevoe-„ len van, als het aloude Heidendom van „ den Blixem had, die zy als een werktuig „ van *Jupiters* Regtvaardigheit aanzagen. „ Daarom gaven de *Yncas* aan het Weer-„ licht, den Donder en Blixem, een „ Vertrek geheel met Goudt bekleet als „ Huisbedienden van de Zon, en die der-„ halven behoorden in zyn eige wooning „ gehuisvest te worden. Zy verbeeldden „ geen van deeze drie door eenig verheven „ Beeldt, noch door eenig plat Schilder-„ werk, alzoo zy die niet natuurlyk kon-„ den schilderen; waarop zy voornamelyk in al-„ le hunne Beelden toeleiden; maar zy vereer-„ den dezelve met den naam van *Yllapa.* De „ Spaansche Historischryvers hebben tot noch „ toe niet konnen begrypen wat deezen naam „ betekent: eenige hebben hunne Afgodischen „ Dienst in gelykheit met ons Heilig Geloof „ willen stellen, waarin zy zig zekerlyk bedro-„ gen hebben, zoo wel als in andere zaaken in „ welke zy met noch minder grondt de Geloof-„ stukken van de H: Drie-Eenheit hebben „ gezocht, de naamen van het Landt naar „ hunne eige wyze uitleggende, en aan de „ Indianen een Geloof toeschryvende, 't „ welk zy nooit gehad hebben, gelyk wy „ elders hebben getoont.

Insgelyks was het vierde Vertrek den Regenboog geheiligt.

„ Zy wyden mede den Regenboog het „ vierde Vertrek toe, om dat zy oordeel-„ den, dat de Regenboog van de Zon voort-„ quam. Dit Vertrek was geheel met goudt „ verrykt, en op de Plaaten van dit Metaal „ zag men den Regenboog geheel natuurlyk „ met alle haare kleuren afgebeeldt, in een „ der vier zyden des Gebouws van zoo een „ ongemeene grootte, dat dezelve van d'ee-„ ne muur tot aan de andere strekte. Zy „ noemden deezen Boog *Cuychu*, en had-„ den groote achting voor dezelve. Wan-„ neer zy die in de lucht zagen verschy-„ nen, slooten zy terstondt den Mondt en „ hielden 'er hunne handt voor, om dat „ zy zich verbeelden, indien zy dien een „ weinig openden, dat 'er hunne tanden van „ zouden rotten en bederven.

Het vyfde Vertrek was ten dienst des Hoogenpriesters en andere Priesteren geschikt.

„ Het vyfde en laaste Vertrek, was dat des „ Opperften Hoogenpriesters, en van de ande-„ re Priesters, die de Dienst des Tempels „ bywoonden, en alle van Koninklyken „ bloede der *Yncas* moesten zyn. Dit Ver-„ trek, met goudt verrykt, van boven tot „ beneden gelyk de anderen, was geschikt, „ niet om 'er in te eeten of te drinken: „ maar diende alleen om 'er gehoor te gee-„ ven en te beraamen, hoe men met de Of-„ ferhanden zoude omgaan, die te doen ston-„ den, en met alle de andere zaken die den „ Dienst des Tempels betroffen.

Hoe in den Tempel te *Cusco* meer andere Goden van overheerde Volkeren wierden geëert, doch alleen in minder aanzien als de Godheit der Zonne geacht.

Wy moeten hier niet nalaaten van eene aanmerkelyke Omstandigheit te gewagen, namelyk, dat in den Tempel van *Cusco* alle de Goden der Volkeren gevonden wierden, door de *Yncas* overheert en onderworpen zynde geweest. Deeze Goden wierden 'er gedient en aangebeden in de tegenwoordigheit van de Zon: maar hunne Godsdienstigheit geschiedde onder Voorwaarde: eerstelyk moest men deeze Hoofdstar als den grooten God aanbidden; met deeze Voorwaarde konde men ook alle andere Godheden dienen. Hier in bestondt de Staatkunde der *Yncas.* Men zag hen geenszins de Geweetens der Menschen ontrusten, of met den Degen in de vuist verwoesten; in tegendeel, oordeelden zy zich verpligt om verschooning te gebruiken omtrent de Godsdiensten der overwonnen Volkeren, en begreepen zeer wel, dat zy ongevoeliglyk zouden te gronde gaan, in het gezicht van een Godsdienst min vreemd, en voorzien van 't opperste Gezag; en dit gelukte hen. De Godsdienst der Zonne breidde zich meer en meer uit: zelfs zoude daar door de Dienst der vreemde Goden vernietigdt zyn geworden en te grondt gegaan, indien het Ryk der *Yncas* door de Spanjaarden niet was overhoop geworpen. Wy zullen onze aanmerkingen niet meer uitbreiden, maar aan den Lezer de vryheit overlaaten, om 'er de Gevolgen van te trekken.

Hoe de *Yncas* op 't Zonne Feest van de Maandt Juny een goudt Vaas aan de Zon aanboden.

Wy willen hier niet spreeken van de prachtige Tempels van *Titicaca*, en wyzen den Lezer tot de *Historie der Yncas.* (a) In dezelve zal men een breed verhaal van Rykdommen vinden die in dien Tempel opgesloten zyn, en waar van men een (b) gedeelte in 't Afbeeldzel † afgebeeldt vind, waar in men den *Yncas* een Goudt Vaas aan de Zon ziet aanbieden. Deeze Plechtigheit was een der voornaamste en het groote Zonne-Feest, 't welk men in de Maandt van Juny vierde, en bewyst, 't geen we reeds gezegd hebben, dat *Pachacamac* een der Eigenschappen van de Zon is, dat krachtig uitblinkend Vuur, voor heen, gelyk men weet, het voorwerp van den Godsdienst der Persianen en Chaldeën. De Peruanen betuigden in dit plechtig Feest, dat zy byzon-

(a) Tom. 1. Chap. 24.
(b) Men ziet 'er Planten, Boomen, Rivieren, en Gedierten geheel van fyn Goudt.

† Zie het bovendeel van de Verbeelding Bladzyde. 169.

Maniere d'alumer le FEU SACRÉ, chez les PERUVIENS, la Veille de la grande FÊTE du SOLEÏL, nommée le grand RAMY.

B. Picart, invenit 1722.

Le premier jour de la grande FÊTE du SOLEÏL, L'YNCAS lui presente un Vase plein de Liqueur, et l'invite a boire.

zonder dien Vader des Lichts aanbaden, „als den eenigen Opperften en Algemeenen „God, die door zyn Licht en Kragt alle „dingen op de Waereldt voortbragt en on„derhieldt. Zy vierden dit Feeft, om „opentlyk te erkennen, dat de Zon de Va„der van den eerften *Jncas* was en van alle „zyne Afkomelingen.

Met welk een Plechtigheit dit Feeft verzelt ging, en hoe men het Vuur van de Zon ontleenen moeft.

De Opening of Aanvang van het Feeft gefchiedde door Slachtofferen: „Het Vuur „waar van zy zich in deeze Offerhanden be„dienden, moeft gegeeven worden, „naar hun zeggen, zelfs door de eigen „handt der Zonne. Tot dat einde naa„men zy een groote Armfnoer *Chipa„na* genoemdt, gelykende naar die, „die de *Jncas* aan de linkerhandt droegen, „behalven datdeeze van den Opperften hun„ner Priefteren veel grooter was, dan de „anderen. In de plaats van een Penning „hing 'er een uitgeholdt werktuig aan van „grootte eens halven Oranje-appels, on„gemeen blinkende en wel gepolyft. Dit „werktuig hield men recht tegen over de „Zon, en in een zeker punt, alwaar de „ftraalen der Zonne uit het holle werktuig „fchietende, te famen liepen, en een wei„nig katoene wolle in plaats van tontel „aanftak, zulks dit door een natuurlyke „werking de vlam vatte, en in brandt ge„raakte †. Met dit Vuur wierden de Offer„handen verbrandt, voorwendende dat het „aldus aangeftoken, hen van de handt „Gods gefchonken wierd. Ook bediende „men 'er zich van, om al het Vleefch te „braaden, dat op dien dag gegeeten wierdt.

Waar mede de Offerhanden verteert wierden.

en hoe het een ganfch Jaar moeft bewaart en onderhouden worden.

„Daarna nam men van 't zelve Vuur, en „bragt het naar den Zonnen Tempel, en naar „het huis der gekooren Maagden, alwaar „men zorge droeg, het zelve 't ganfche „Jaar te onderhouden; zynde het een quaat „voorteken, wanneer het uitgegaan was. „Indien de Zon op den dag voor het Feeft „niet fcheen, waar op echter alles wat 'er „tot de Offerhanden van den volgende dag „noodzaakelyk was, vervaardigt wierd, „en indien het bygevolg niet mogelyk was „het Zonne-Vuur te bekomen, nam men „twee kleine ftokjes niet dikker als een duim, „en een half el lang, van een zeker hout, „*Vyaca* genoemt, eenigzins naar Kaneel ge„lykende, waar uit men door fterke wry„ving tegen elkander een groote menigte „van vonken deed voortkomen, die het als „Tontel in brandt ftak. Schoon dit middel „zeer bequaam is om Vuur te maaken, wa„ren zy echter zeer droevig, wanneer de „noodt hen dwong zich daar van tot de Of„ferhande op hunne Feeftdagen te bedie„nen, en zy hielden zulks voor een quaadt „voorteeken, zeggende dat de Zon tegen „hen moeft vertoornt zyn, naardien zy „haar Vuur van haare handt weigerde.

Hoe de voornaamfte Ryks-hoofden dit Feeft bywoonen moeften.

De voornaamfte Hoofdlieden des Ryks en de *Curacas* of *Paciques* woonden deezen Feeftdag by: en wanneer zy door ouderdom of door onvermydelyke bezigheden, die van belang waren, belet wierden in Perfoon dit Feeft te vieren, zonden zy van hunnen 't wegen hunne Zoonen of Broederen derwaarts, met de Edelfte hunner Bloedvrienden verzeldt. De *Jnca* maakte als Zoone der Zonne, de opening van het Feeft, en hy kon 'er zich niet van verfchoonen, indien hy door den Oorlog niet elders geroepen of genoodzaakt wierdt de bezoekinge zyner Staaten te doen. Alle de Edelen des Ryks gingen in Proceffie hunne Offerhanden de Zon aanbieden. De *Curacas* verfcheenen 'er in een prachtige toerufting, doch op eene vreemde wyze. „Eenige had„den Tabbaarden aan met Goude en Zilvere „Plaaten bezet, en Kranfen van 't zelve op „hunne Mutfen. Andere waren met een Leeu„wenhuidt gekleed; weder andere volgden „achter hen, zodanig als men de Engelen „verbeeldt: opgefchikt met de Vleugelen „van den Vogel *Cuntur* genoemt. De „Vleugels deezer Vogelen zyn zwart en „wit gefpikkeldt, en zoo groot dat zy fom„tyds de lengte van vyftien voeten konnen „haalen, van 't eene tot het andere einde „gemeeten. De geenen die dus met de Plui„men deezer *Cunturs* pronkten, deeden „zulks om te kennen te geeven, dat zy „oorfpronkelyk afkomftig van deeze Vo„gelen waren.

Vreemde Proceffie op dien Feeftdag, en hoedanig, befchreeven.

In welke Proceffie de *Yncas* vermomt verfcheenen, verzeld van wonderlyke gebaarde der medeftanders.

„De *Jncas*, vermomden zich met eeni„ge vreemde Mommeryen, verbeeldende de „aller verfchrikkelykfte Figuuren, die men „zich verbeelden kan. Op 't zien van alle „die Aaperyen en vreemde Poftuuren, die „zy in deeze Vergaderingen maakten, zou„de men hen alle voor uitzinnige houden; „en om dit te beter na te bootfen, maakten „zy onder elkander een verwardt geluid van „qualyk overeenftemmende Inftrumenten, „als van Fluiten en Trommelen, in de handt „houdende eenige verfcheurde Beefte Vel„len, daar zy zeldzaame zotte kuuren me„de uitvoerden.

„Andere *Curacas* volgden deeze, in ver„fchei-

† Zie het nevens gevoegde Afbeeldzel, waarvan het bovendeel vertoont, *boedanig men het* GEWYDE VUUR *by de* PERUANEN *ontfteekt*, *'s daags voor het groot* ZONNE-FEEST, *de groote* RAMY *genoemt*; en 't onderdeel, *hoe de* YNCAS *op den eerften dag van 't* GROOT ZONNE-FEEST, *de* ZON *een* KRUIK *met vocht gevult*, *aanbiedt*, *en haar te drinken verzoekt.*

„ ſcheidene toeruſtingen, draagende ieder Natie de Wapenen, daar zy zich van in den Oorlog bedienden, als Boogen, Pylen, Lancien; Werpſpieſen, korte en lange houw-Bylen, alle dienende om zoo wel met eene handt als met beide te gebruiken *.

„ Ook waren 'er die de Sieraadjes droegen, waar op de voornaamſte daaden die zy in den Dienſt der Zonne, en der *Jncas* uitgevoerd hadden; verbeeldt ſtonden; anderen weder die een groot gevolg van Dienaren hadden, op (a) *Atabalen* ſloegen en op Trompetten bliezen. Met een woordt gezegt ieder Landaart verſcheen in de hoffelykſte toerustinge, en met een zoo groot gevolg, als hy uitvoeren kon, doende een ieder zyn beſt, om tegen elkanderen te prachtiger en koſtelyker dan zyne Nabuuren uit te munten.

Hoe men zich tot het vieren van dit Feeſt bereyden moeſt.

„ Eer nu dit Feeſt gevierdt ſtond te worden, bereidden zy zich daar toe door een geſtreng Vaſten. Zy aaten in die dagen niets dan een weinig witte *Maïz*, en wat meer is, noch raauw zynde, met eenige kruiden van dat ſoort, 't welk men *Chucam* noemt, en dronken niet als water. Zy onthielden zich ook geduurende dien tydt van het Gezelſchap hunner Vrouwen, en men ſtak in de ganſche Stadt nergens Vuur aan.

" Na deeze Vaſten, 's daags voor het Zonne-Feeſt, bragten de Prieſters *Yncas*, tot deeze Offerhande aangeſteldt, den ganſchen nacht, met de Schaapen en Lammeren gereet te houden door, die geofferdt ſtonden te worden; zy bereidden ook de levensmiddelen, en drank die men de Zon tot een Offerhande zoude aanbieden: men liet niet na op dit alles naaukeurige orde te ſtellen, na omtrent alvoorens naar het getal der menſchen vernomen te hebben die tot dit Feeſt opgekomen waren. Want niet alleen moeſten de *Curacas*, de Afgezanten, hunne Bloedvrienden, die van hun huis of hun onderdanig waren aan deeze Offerhanden deel hebben: maar ook alle Natiën in 't algemeen die deeze Plechtigheit bywoonden. Op den zelven nacht waren de Vrouwen der Zonne bezig met een zeker deeg te kneeden, dat zy *Cancu* noemden, waarvan zy kleine ronde broodjes van grootte als een Appel maakten. Het is aanmerkelyk dat deeze Indianen nooit broodt van hun Kooren maakten, als alleen op dit Feeſt, en noch op een ander *Citua* genoemt, en dat zy 'er zelfs maar twee of drie ſtukjes van aten, alzoo hen de *Gara*, zynde een ſoort van Peulvrugten, hun zoo wel gekookt of gebraden voor broodt verſtrekt. Het moeſten ook de gekooren Maagden zyn, aan de Zon tot Vrouwen toegewydt, die het deeg kneedden, daar dit broodt van gebakken wierdt, voornamelyk, het geene de *Jnca* en die van Koninglyken Bloede moeſten eeten; ook moeſten zy zelfs alle de andere ſpyzen van dit Feeſt toebereiden, om dat niet de Kinderen der Zonne hunnen Vader, maar wel de Zon haare Kinderen onthaalde. Wat het gemeene Volk aanbelangt, het zelve werdt gedient door een oneindig getal andere Vrouwen, die de ſpyze toebereydden, en broodt met veel zorge en oplettendheit bakten; want ſchoon het maar voor het gemeene Volk was, moeſt het meel echter zuiver zyn... Het was hen alleenlyk geoorlofdt op dien Plechtigen Dag van dit Broodt te eeten, om dat zy den zelven voor hunnen aller grootſte Feeſtdag hielden, en het Broodt als een Geheiligde zaak aanmerkten.

Hoe plechtelyk de Ynca het opgaan der Zonne op de markt van Cuſco verwachte.

Op den Allerplechtigſten dag van het Feeſt, verſcheen de *Ynca* in 't openbaar, van zyne Bloedverwanten verzeld. Hy begaf zich met zyn gevolg naar de Groote Plaats van *Cuſco*, verwachtende aldaar met bloote voeten het opgaan der Zonne: en veſtigende zyn gezicht naar 't Ooſten. Zoodra hy dezelve zag te voorſchyn komen, wierp hy zich op de kniën, en houdende de armen uitgeſtrekt dwars voor zyn Aangezicht, kuſte hy de Lucht. De *Curacas*, en de overige Edelen van den Staat, ſtonden een weinig achter af, en baden de Zon aan in navolging van den *Jnca* en Prinſen van den bloede. Vervolgens ſtond de *Ynca* op, terwyl de andere noch geknieldt lagen, en vatte twee groote Gouden Vaten aan met drank gevuldt. † Alsdan hefte hy als Hoofdt van het Huis der Zonne, een deezer Vaten om hoog, vertoonende het aan de Zon, en haar om te drinken nodigende. De Peruanen waren by zich overtuigt dat de Zon aan den *Jnca*, en aan alle de Prinſen van den bloede hier op beſcheid deed.

Hoe hy onder deeze Plechtigheit de Zon te

„ De *Jnca* (a) nu, de Zon dus te drinken genoodigt hebbende, ſtortte hy het Vocht 't geen in het Vat, aan de Zon aangeboden, overig was, en in zyne rechter handt hieldt,

(a) Een ſoort van Trommels.
(b) *Hiſtoire des Yncas.* L. 6. Ch. 21.

* Zie het Onderdeel van de Afbeelding Bladzyde. 169.
† Zie het Onderdeel van de Afbeelding Bladzyde 171.

drinken aanbiedt. „hieldt, in een Goudt bekken, waaruit het „Vocht zich als door een fontein in een „pyp verspreidde, konstig gemaakt, en die „op de Groote Plaats aan het Zonne-Huis „uitquam. Dit gedaan zynde dronk hy 'er „een weinig van voor zyn deel uit het vat, „'t welk hy in zyne linkerhandt hieldt, en „te gelyk wierdt het overige onder de *Jncas*, in een klein Goudt of Zilver Schaaltje, 't welk elk by zich hadt, verdeeldt; „aldus leedigden zy allengs het Drinkvat van „den *Jnca*, welk een drank, zoo zy zeiden, „door de handt der *Jncas* of door die der „Zonne geheiligd was, en hen deszelfs „deugden mededeelde. Alle die van den „Koninglyken bloede waren, dronken een „teug van dien Drank: maar aan de *Curacas* gaf men van den Drank te drinken die „de Vrouwen der Zonne hadden toebereid, „en niet van deeze, die zy geloofden geheiligdt te zyn.

en vervolgens zich naar den Zonnen Tempel begeeft om de Plechtigheit verder te volvoeren, „(a) Deeze Plechtigheit volbragt zynde, die alleen als een Inleiding was, om „beter te drinken, trokken zy in Orde naar „het Zonne-Huis, en deeden alle hunne „Kousen en Schoenen uit, uitgezonderd de „Koning, en zulks omtrent twee hondert „treeden van de Poort des Tempels. Als „toen traden 'er de *Jnca*, en die van zynen „bloede waren naar binnen, en die, als Wettige Zoonen der Zonne, voor haar Beeldt „zich aanstonds ter aarde nederwierpen. Ondertusschen de *Curacas* zich niet waardig „achtende om in zynen Tempel te treeden, „om dat zy niet van zynen Bloede waren, „bleeven 'er buiten staan, op een groote Plaats die voor de Poort was, en zoodra de *Jnca* met zyn eigen handt het Goude „Drinkvat aanboodt, waarmede hy de voorige Plechtigheit eindigde, gaven de andere het hunne aan de Priesters *Jncas* „die men benoemdt had, en tot den Dienst „der Zonne geschikt; want het was niemant „geoorlofdt dan aan hun alleen deezen Dienst „waar te neemen, zelfs niet aan de geenen „die van den bloede der Zonne waren, zoo „zy geen Priesters zyn. De Hoogepriesters „dan de Vaten der *Jncas* hebbende opgeofferdt, gingen zy alle naar de deure, om „aldaar die der *Curacas* te ontfangen, en „die alle in hunne rang voorttrokken; naar „de orde van den tydt wanneer zy onder „'t Gebiedt van den *Jnca* gekomen waren. Behalven hunne Vaten, booden zy ook de „Zon verscheidene fraaie Gouden en Zilvere „stukken aan, die in 't klein en naar 't leven kunstig verscheiden soorten van Gedierten verbeeldden, als Schapen, Lammeren, Hagedissen, Padden, Slangen, Vossen, Tygers, en Leeuwen, alsmede allerlei Gevogelte, en verders van alles wat „hunne Landschappen voortbragten.

Alwaar hy het Goude Drinkvat de Zon zelf aanbied, doch zyn gevolg den Priesters overgaven, 't geen zy aan de Zon opofferden.

„De Offerhande volbragt zynde, keerde „elk weder in orde naar zyne plaatse, en „alsdan zag men de Priesters *Jncas* komen, „met een groote menigte van Lammeren, „en onvruchtbaare Schaapen, van allerlei „kleuren, alzoo dezelve van natuuren gespikkeld, gelyk de Paerden in Spanje zyn. „Onder al dit Gedierte de Zon toebehoorende, namen zy een zwart Lam, zynde „die kleur by deeze Indianen 't meest geagt, „vooral in hunne Offerhanden, omdat, „zoo zy zeggen, die iets Godlyks inheeft; „zy voegen 'er by, dat een zwart Dier meest „altoos over het gansche lichaam van die „zelfde kleur is, daar in tegendeel een wit „Dier, byna nimmer zonder eenig zwart „vlekje hier of daar op de huidt of aan den „smoel heeft; 't welk hen een groot gebrek „scheen te zyn. Daarom is 't dat de Koningen meest altoos in 't zwart gekleedt „gaan, en hunne Rouw-kleederen zyn by „hen van die kleur die zy muisvaal noemen.

Een zwart Lam word geslacht en geoffert,

„Deeze eerste Offerhande die men van „een zwart Lam deedt, was om de goede „of quaade voorteekenen van de Plechtigheden van hun Feest daar door te voorzeggen; want in alle hunne bedryven van „belang, in Vrede en Oorlogstydt offerden „zy een Lam, het welke zy het Hart en „de Long uithaalden, om daar uit te oordeelen of hunne Offerhande de Zon welgevallen zoude, of den Oorlog die zy voor „hadden een gelukkigen uitslag zoude hebben, en of de Inzaameling der inkomsten „des Lands en van de Gewassen dit Jaar menigvuldig zouden zyn. Maar het is aanmerkelyk dat zy verscheidene Dieren offerden naar de verscheidene aart van Voorzegginge die zy 'er uit trekken wilden; als Lammeren, Hamelen, en Schapen, die onvrugtbaar waren; want zy doodden geene andere „dan de zodanige, noch aten zelfs van hun „Vlees niet, dan wanneer dezelve in geen staat „meer waren om voort te teelen. In deeze „Offerhanden namen zy het Lam of het „Schaap dat zy slagten wilde, stelden het „zelven met het hoofdt naar 't Oosten; zonder het de voeten te binden: maar drie „manspersoonen het zelve vast houdende, „om

en ten welk een einde dit geschiedde.

(a) Zie het 23. Hoofdst. VI. Boek deezer *Histoire* over de manier van drinken by den *Ynca*, de uitdaging die hy by die gelegenheit aan zyne Onderdanen zondt, en de Plegtigheden, die men moest waarnemen om hem bescheidt te doen.

„ om te beletten dat het Dier zig niet verroeren kon, opende men het dus leevendig de linker zyde, alwaar men de handt in „ stak, en het Hart, de Long, en al het „ overige van den zogenaamden Omloop, of „ Karewy uithaalde *, 't welk in zyn „ geheel uitkomen moest, zonder dat 'er iets „ aan mogt gebrooken of geschonden zyn.

Hun Bygeloof in 't onderzoeken der Ingewanden van 't Slachtoffer aangemerkt.

Zy waren op 't minst zoo Bygeloovig als de Grieken en Romeinen en 't onderzoeken der ingewanden van het Slagt-Offer; 't welk door de aangehaalde plaats van de *Historie der Incas* bevestigt wordt, die wy zoo even bygebragt hebben. „ Zy hielden voor een goed en „ gelukkig Voorteken, wanneer de Long „ zich noch beweegde en klopte, na dat „ men dezelve reeds uitgehaald hadt; dat zy „ alle andere voortekenen als onverschillig „ hielden, was, zeggen zy, om dat dit „ Voorteken alleen genoeg was, om de andere goed te maaken, hoe quaad die ook „ mogten zyn. Het ingewant dus uitgehaald zynde, blies men in 't keelgat om „ het zelve met windt op te vullen; daarna „ bondt men het aan het einde digt toe, of „ men drukte het met de handt, te gelyk „ waarnemende, of de Buisjes, waar door de „ Lucht in de Long gevoerd wordt en de „ Adertjes die men aldaar gemeenlyk bespeurt, meer of min gezwollen waren, om „ dat, hoe meer zy hen zoodanig voorquamen, hoe gelukkiger hen het Voorteken „ scheen. Zy naamen ook noch verscheidene andere dingen meer waar, die wy „ onmogelyk verhaalen konnen, alzoo wy „ die niet opgemerkt en aangetekent hebben. Wy maaken dan alleen van deeze „ gewag, alzoo wy die tweemaal hebben „ zien uitvoeren. Het heugt ons noch, dat „ men my, een Kindt zynde, eens in een „ Voorhof geleidde, alwaar eenige oude „ Lieden dit soort van Offerhande deeden, „ op een dag dat zy doopten, en geenszins „ op den Feestdag van hunne *Raymi* (zynde dit de naam van 't Zonne-Feest,) waar „ van men ten tyde van myne Geboorte niet „ meer sprak, maar op een anderen tydt, „ waar in men om byzondere gevallen Slagt-offeren van Hamelen en Schaapen offerde, om uit dezelve Voorzeggingen te „ doen.

Hoe deeze Offerhanden door een Feest-maal eindigden.

De Offerhanden eindigden vervolgens door een Feest-maal, waar in men zich van 't Vleesch der Offerdieren diende, men deelde het aan alle den geenen uit, die zich by deeze Plechtigheit tegenwoordig vonden; namelyk aan de *Incas*, en na hen aan de *Curacas*, en hun gevolg, ieder naar hunne rang; † nevens dit Vleesch diende men hen ook broodt voor door *Garcilasso*, *Cancu* genaamdt. Daar na diste men noch verscheiden andere Gerechten op, waar van gegeeten wierdt zonder als nog te drinken, zynde het den Peruanen niet geoorlofdt onder hunne maaltydt te drinken: maar wel na dat dezelve ge-eindigd is. Behoevende zy als dan, in 't stuk van drinken, voor geen Natie van ons Halfrondt te zwigten.

Een Feest van zuivering by de Peruanen gevierd, en hoedanig.

Zy vierden noch eenige andere Feesten. Het Feest door *Garcilasso* (a) *Citu* genoemt, was weder zeer aanmerkelyk, en mag wel een algemeene zuivering genaamt worden. Het oogmerk deezer zuivering was de Ziele te reinigen van alle de zwakheden en gebreken die zy in het Menschelyk Lichaam aangenomen heeft, en het Lichaam te behoeden voor alle quaalen daar aan het zelve is bloot gesteld. De Peruanen, bereidden 'er zich alvoorens toe, door een Vasten. Als dan moesten zy zich onthouden van de Bywooning hunner Vrouwen, en 24 uuren Vasten: 's Nachts na deeze Vasten kneedden de Peruaansche Jongelingen Godsdienstiglyk eenige ballen van *Cancu*, leiden die in aarde Pannen, en lieten dezelze half gaar bakken, tot dat de *Cancu* tot een Massa of Deeg geworden was. Zy maakten 'er tweederlei van, in de eene mengden zy het bloedt van tusschen de Wenkbraauwen en Neusgaten van eenige kleine Kinderen getrokken. Al die gevast hadden, wiesschen zich het gansche Lichaam voor den dag, en wreeve zich vervolgens het Hoofdt, Aangezigt, de Borst, Schouders, Armen en Dyen, met het gemelde deeg; om volgens hun gevoelen door deeze reiniging van Ziekten en allerlei ongemakken en zwakheden bevrydt te blyven. Na deeze reiniging neemt een der oudsten en bevoegsten van elk Huisgezin iets van dit deeg, en bestrykt 'er de deur van zyn huis mede, laatende dit daar aan blyven hangen, om de reiniging van zyn Huisgezin te kennen te geeven. De Opper-Priester oeffende dezelve *Ceremonie* in 't Palais en in den Zonnen Tempel, terwyl zyn Vikarissen de mindere Kapellen en andere geheiligde plaatsen zuiveren gingen. Zoo dra nu als de Zon begon te verschy-

(a) Dit geschiedde op den dag der Maane van September, na het *Equinoctium*, zegt *Garcilasso*.

* Zie de nevensgevoegde Afbeelding, waar van het bovendeel *de* OFFERHANDE *van een* ZWART LAM *op den dag van 't* GROOT ZONNE-FEEST verbeeldt; en 't Onderdeel, *het* GASTMAAL *ter* EERE *van de* ZON *op den dag van 't* GROOTE RAMY FEEST.

† Zie het Onderdeel deezer Afbeelding.

SACRIFICE d'un AGNEAU noir, le jour de la grande FÊTE du SOLEÏL.

B Picart invenit 1723.

FESTIN à L'HONNEUR du SOLEÏL, le jour du grand RAMY.

DÉSOLATION des PERUVIENS pendant L'ECLIPSE de LUNE.

B. Picart delineavit 1723.

CAPTIF Sacrifié par les ANTIS.

schynen, badt men dezelve aan, waarop een *Jncas* van den Koninklyken bloede, zich op de plaats van *Cusco* stelde, met een Lancie in de handt, versierdt met vederen van allerlei verwe, en een groote menigte van goudene Ringen verrykt. (De Lancie diende in tydt van Oorlog mede voor een Standart.) Deeze *Jnca* ging zich noch by vier andere *Jncas* voegen, even eens als hy, met de Lancie gewapent die hy ieder met de zyne aanraakte, en eenigerwys door deeze aanraaking heiligde; hy verklaarde hen, dat de Zon hem uitverkooren had, om de zwakheden en gebreken nevens allerlei Ziektens te verdryven. Terstondt vertrokken deeze vier Dienaren der Zonne, om haare beveelen uit te voeren: terwyl nu deeze de Huisbezoekingen in de Wyken en Quartieren deedden, begaf zich een ieder buiten zyn huis, schuddende zyne Kleederen af, en zyn Hoofdt, Aangezicht, Armen en Dyen wryvende. Zodanig waren de Plegtigheden, waar mede men zich verbeeldde gereinigt te worden. Zy gingen gestaadig met een groot vreugdegejuich gepaardt; waar op de Dienaren der Zonne de Quaalen des Volks, daar zy zich nu van gezuiverdt hadden, meede namen, en dezelve 5. of 6. mylen buiten de Stadt verdreeven.

Den volgenden Nacht liepen dezelfde *Jncas* gints en herwaards met brandende Stroo-Toortsen, zelfs tot verre buiten de Stadt; en door deeze Nachtzuyvering wierden alle de quaalen, die men des Nachts onderheevig is, verdreeven, gelyk die der Lancien gediend hadt om de onheilen des daags te verdryven; het overschot van brandende Toortsen wierdt in de Rivier geworpen, waarin het Volk zich gewasschen hadt; indien men daar van noch eenige overblyfselen aan den Oever der Rivier vond, mydde men dezelve als een besmettelyke zaak. Deeze Feesten namen dus door Vreugdebedryven met Dankzeggingen en Offerhanden vermengd, ter eere van de Zon, een einde.

Een Feest van Nachtzuivering geviert.

XLVIII. HOOFDTSTUK.

Van den Godsdienst *eeniger Volkeren die* Onderdanen *der* Yncas *zyn, en van de gevoelens der* Peruanen *hunnen Oorsprong aangaande.*

Hoe Godsdienstig de Bewooners van *Lima* hunnen Afgoden *Rimac* eerden.

Deeze korte Beschryving zal alleen dienen, om den Lezer een Denkbeeldt van de Volkeren te geeven, wier Afgodery de *Jncas* hadden ondergebragt, om die van hun weder in te voeren. Die (a) van de Valleye van *Rimac* daar na *Lima* genoemt, aanbaden den Afgod *Rimac* onder de gedaante van een Man, die hen antwoordde op alles wat men hem vroeg, op de wyze der aloude Orakelen van Griekenlandt. Het woordt *Rimac* wil beteekenen, *Hy die spreekt.*: deeze Afgod woonde in een zeer prachtigen Tempel, alhoewel zoo prachtig niet als die van *Pachacamac* was.

Insgelyks *Pachacamac*, en hoe.

Zy aanbaden ook *Pachacamac*, doch offerden hem geen Menschen Offer, en de eerbiedt die zy voor hem hadden, ging zoo verre dat zy hem niet dorsten aanzien. De Koningen en Priesteren traden in zynen Tempel agterwaarts, en gingen 'er op dezelve wyze wederom uit, wendende de Oogen nooit naar het Beeldt.

Tygers en Slangen door de *Antis* aangebeden.

De *Antis*, Volkeren naby het gebergte van *Peru* woonende, aanbaden de Tygers en Slangen; zy aanbaden ook het Kruidt *Coca*. Wanneer zy eenige Gevangens hadden, sloegen zy die aanstonds zonder melyden dood: met dat onderscheit, dat zy de Gevangenen van weinig aanzien aanstonds nederhakten, daar zy in tegendeel die geene die zy deeze droevige eere waardig achtten, plechtiglyk slagten. Zy ontkleedden hem, en bonden hem naakt aan een groote dikke paal, en daar na korven zy hem over 't gansche lichaam met Scheermessen, en andere Messen van Keysteenen gemaakt, die zeer scherpsnydende zyn. Zy snedden hem niet ten eersten alle de Leden af: maar alleen het Vleesch van de Vleesachtigste deelen, als de Kuiten, Dyen, Billen, enz: Waarna Mannen, Vrouwen en Kinderen zich verfden met het bloedt van dien ongelukkige, en zyn vleesch noch levendig aaten. * De Vrouwen bestreeken de tepels haarer borsten, en gaven vervolgens hunne Kinderen het bloedt hunner Vyan-

Hoe wreed zy hunne Gevangenen handelden.

(a) De *Yncas.*

* Zie het nevens gevoegde Afbeeldzel, vertoonende het bovendeel, *de* Mistroostigheit *der* Peruanen *geduurende de* Eklips *van de* Maan; en 't onderdeel, *hoe door de* Antis *een* Gevangene *als* Slachtoffer *gemarteldt word.*

Vyanden te zuigen, gemengdt met den Melk daar de Natuure hen tot voedfel deezer kleine Schepfelen van voorzien hadt. Deeze bloedige en wreede uitvoering droeg by de onmenfchelyke Volkeren den Godsdienftigen naam van Offerhande. Zy ftelden onder 't getal der Goden en huisveften onder tenten op den top hunner bergen, de geenen die de doodt wel gemoedt of liever met wreedheit en hardigheit hadde uitgeftaan. In tegendeel wierpen zy op de Mefthoop de geenen die de kragt niet hadden deeze pyn te konnen wederftaan.

Verfcheidene Godheden van de bewooners van *Manta* geëert.

De Volkeren van de Provincie van *Manta* baden de Zee aan, insgelyks de Viffchen, Tygers, en Leeuwen, verfcheidene andere wilde Gediertens, en een Smaragd van een ongewoone grootte, die zy voor de oogen van het Gemeen in hunne Plechtige Feeften ten toon ftelden. Zy vilden hunne Krygsgevangenen, en na hunne huidt met affche en zandt opgevuldt te hebben, hingen zy die te pronk als een Zegeteeken aan de Poorten der Tempelen hunner Afgoden. Wy zullen het verhaal van deeze vreemdigheden niet verder trekken, beducht zynde dat zulks den Lezer verdrieten mogt.

Vreemd gevoelen der Peruanen wegens hunnen Oorfprong.

(a) Wat nu verders de gevoelens der Peruanen aangaande hunnen Oorfprong enz. aanbelangt, zy zeggen „ dat 'er op „een zekeren tydt uit de Noorderlyke „ Deelen der Waereldt een ongemeen Man „aanquam, die zy *Choun* noemen; dat dee- „ze *Choun* een Lichaam zonder beenen of „zenuwen had; dat hy de Bergen om „ver wierp, de Daalen vervulde, en zich „een weg door ongenaakbaare wegen baan- „de. Deeze *Choun* fchiep de eerfte be- „woonners van *Peru*, en wees hen tot „ hun onderhoudt de kruiden en vruchten aan, „op 't veldt waffende. Zy vertellen noch, „ dat deeze eerfte Grondlegger van *Peru* „verftoord zynde door eenige bewooners „van 't platte Landt, eenige landen, die „te vooren vrugtbaar waren, verkeerde in „enkel bar zandt, en hieldt den regen op, „ waardoor de Gewaffen verdroogden: maar „dat hy met medelyden bewoogen, einde- „lyk de Fonteinen weder opende, en de „Rivieren vloeyen deed. Deeze *Choun* „wierdt als een God aangebeden, tot dat „*Pachacamac* uit het Zuiden quam; zoodat „*Choun* op de komft van den laatften ver- „dween, vermits hy veel zwakker als „ *Pachacamac* was, en de menfche door *Choun* „gefchapen, in wilde Dieren veranderde.

De Peruanen hadden eenige kennis van de Zondvloedt; doch men kan bezwaarlyk iets naaukeurigs daarin aanmerken, weshalven wy den Lezer naar de *Hiftorie van Ynca Garcilaffo* overwyzen.

Wy zullen hier geen gewag maaken van de eerbiedigheit die zy den Regenboog bewyzen, noch van hun bygelovig gevoelen aangaande de Staart-Starren zynde zulks reeds te vooren door ons gedaan; noch van de voorzegginge die zy uit de droomen haalen; noch hoe zy zich verbeelden dat de Zon ondergaande, zich in Zee dompelde, haar licht en warmte verloor, het eene en 't andere weder aannam, nadat zy onder de Aarde doorgegaan was, die zy, boven op de Oppervlakte der Wateren plaatfen, en des morgens door de Poorten van 't Ooften weder uitging. De Dichters der Oudheit, die niets minder dan Aardryks-kundigen waren, hebben byna op dezelve wyze geredenkaveldt. Men kan uit het geen wy hier gezegt hebben, van den aart van 't menfchelyk verftandt oordeelen, van eenige zekere Kundigheden ontbloot, en of de menfchen niet alle even bequaam zyn om overal de zelfde indrukfelen der Bygelovigheit te ontfangen.

Als ook welke gedachten zy van de Zon en Maan-Eklipfen hebben.

Wy eindigen dit Hoofdftuk van hunnen Godsdienft, door het gevoelen dat zy van de *Eclipfen* of Taaningen hadden. Wanneer de Zon verduiftert, gelooven ze dat zy tegen hen verftoordt is; zy merken als een bewys van haare toornigheit aan, de verdonkering en ontroering die zich in haar gezicht opdoet. De Maan Eclipferende, verbeeldden zy zich, dat die ziek was, en zekerlyk den Geeft zoude geeven, indien zy niet ophield van Taanen, en te verduyfteren; dat zy alsdan van den Hemel vallen zoude, zy alle te gronde gaan, en het einde der Waereldt daarop zoude volgen. Om deeze onheilen te vermyden, maakten zy in den aanvang van den Eclips, (b) een ongemeen geraas en geluit met Hoornen, Trompetten en Trommelen. Zy bonden de honden † aan de Boomen, en geeffelden die zoo ftreng als zy konden, om hen te noodzaaken te janken en te blaften, dat de Maan, die zy geloofden in bezwyming geraakt te zyn, door de kragt van hun gejank, over zulks zy zeer veel van deeze Dieren hieldt, uit hoofde van de groote dienften die zy haar voor deezen deeden, gedwongen wierdt op hunne geruchtmaaking en gefchrey te ontwaaken.

XLIX. HOOFDT-

(a) *Coreal in zyn Reizen. Purchas.*

(b) De aloude Grieken en Romeinen maakten ook groote beweeging om de Maan te doen wederkeeren, die zy meenden in zwym gevallen te zyn. Men klopte op kopere Bekkens, en men boodt haar toortfen aan, enz.

† Zie het bovendeel van 't Afbeeldzel Bladzyde. 175.

XLIX. HOOFDTSTUK.

Van hunne PRIESTEREN; TUCHTING, *en van hunne* GEESTELYKEN, *enz.*

Van welk een afkomst de Priesters der Peruanen moesten zyn, aan gemerkt.

De Priesters der Zonne, waren alle *Yncas* uit Koninklyken bloede gebooren; maar de Priesteren tot de mindere diensten der Godsvruchtige oeffeningen geschiet, behoefden maar slegts bevoorregtte *Yncas* te zyn; dat is, door hunne verdiensten tot deeze waardigheit verheeven. Wy hebben reeds van de Offerhande die de Priesters aan de Zon deeden gewag gemaakt, en voegen 'er nu by, dat zy niet altoos op een en dezelve plaats offerden; dat zy zulks dikwils deeden in de Voorplaatsen der Zonne-Tempels: maar dat het voornaamste Zonne-Feest gehouden wierdt op de groote Plaats van *Cusco*: en eer de Priesters in den Zonne-Tempel ingingen, waaren zy genoodzaakt zich alvoorens te ontschoeyen.

(a) „Zy verkooren geen anderen tot Opper-Priester, dan een der Oomen of Broederen des Konings, of zoo het iemandt anders wierdt, moest hy wettiglyk uit zynen bloede gesprooten zyn. De Priesters hadden geen byzondere Kleeding: maar in alle de Provincien, alwaar de Zon veele Tempelen hadt, was 'er niemandt als die van daar van Geboorte, en Bloedvrinden van den Heer van ieder Provincie waren, die deze Godvrugtige bediening konden oeffenen; aangaande den Hoofdpriester, die men by ons een Bisschop noemen zoude, moest een *Ynca* zyn; en zelfs op dat zy in hunne Offerhanden en hunne *Ceremoniën* overeenquaamen met hunnen Aardsbisschop, zoo verkooren zy de *Yncas* tot Oversten of Superieurs in tyde van Vrede of Oorlog, zonder die van het Landt buite te sluiten, op dat men hen niet zoude konnen verwyten, dat zy die verachtten, of ongelyk aandeeden. De opperste Priester verklaarde aan het Volk de zaak, waar over hy met de Zon raadpleegden, en 't geen de Zon hem beval, hen aan te kondigen, volgens de Leere van hunnen Godsdienst. Met een Woordt, hy verklaarde hun het geene hen door mid del der Voortekenen wegens Offerhanden en diergelyke Bygeloovigheden meer by hen in gebruik geopenbaart was. Zy noemden ook hunne Priesteren met een naam die *waarzeggen* of *iets raaden* beteek.

„In 't Zonnenhuis waren verscheidene „Vertrekken voor de Priesteren, en Huisbedienden, zoo veele in getal als 'er *Yncas* waren, die men Bevoorregtigden noemde. „Want geen Indiaan, hoe groot een Heer hy ook mogte zyn, vermogt 'er niet in komen, of hy moest een *Ynca* zyn. De Vrouwen moesten 'er mede buiten blyven, zelfs de Gemalinnen, en Dochteren des Konings. De Priesters hadden eenen weekelyken dienst, die zy door Maans quartieren telden; geduurende dien tydt onthielden zy zich van hunne Vrouwen, en gingen niet uyt den Tempel, noch by dag noch by nacht". Terwyl de Priesters en Dienaars van den Godsdienst der *Yncas* zich van de verrichtingen hunner Ampten in de Tempelen queeten, alwaar zy by Weeken den Dienst waarnamen, gelyk reeds gezegt is, zoo wierden zy onderhouden van der *Zonne inkomsten*; aldus noemde men de Gewasschen van zekere Landeryen, die men aan de Zon als haare eigendommelyk goederen afstondt, die (b) gemeenlyk wel een derdendeel der Landeryen van een Provincie beliepen.

Hoe niemand dan Priesteren van Yncar afkomst mogt in den Zonne-Tempel komen.

Geestelyke Dochters ten dienst der Zonne gewydt, hoe verkooren en aangenomen wierden.

Deeze Volkeren onderhielden ook Geestelyke Dochteren, die geloften van eeuwige zuiverheit aan de Zon gedaan hadden. Men was alhier zoo omzichtig en keurig in 't stuk der maagdelyke zuiverheit, dat men om daar in niet bedroogen te worden, ten minsten alleenlyk beneden de agtien Jaaren toe verkoor. Voor al gebruikte men deeze omzichtigheit ten opzichte der Maagden van het geestelyk Huis van *Cusco*, dewyl deeze geschikt waren om Vrouwen der Zonne te worden. Om die zelfde reden quamen ook geene andere in dit Huis, als de Dochteren der *Yncas* van den Koninglyke bloede, en zonder vermenging van vreemd bloedt gebooren. De oudste onder haar waren de Abdissen van 't Convent (c); zy bestierden de Jonge Maagden, leerden haar allerlei soort van Hantwerk, onderweezen haar in de Goddelyke Diensten, en waakten op de broosheit des vleesches: de opsluiting was zoo gestreng, dat zy noch Mannen noch Vrouwen zagen. Dit Klooster hadt noch schuif-

(a) *Histoire des Yncas du Perou* L. III. Ch. 21.
(b) *Histoire des Yncas* L. V. C. 1.
(c) Of *Mamacuna* dat een woordt is, 't welk een Vrouw betekent die den dienst als Moeder waarneemt.

ſchuif-of-draaideur noch Spreekkamer; en men verzeekert ons, dat deeze beveelen met de uiterſte achtgeeving waargenomen wierden, en dat de Wet de zodanige ſtrafte, die een inbreuk aan de getrouwheit deeden, als zy aan de Zon ſchuldig waren, en met de grootſte geſtrengheit wierdt uitgevoerdt. Laat ons *Garcilaſſo* eens hooren, (a) „ indien onder een zoo groot getal Geeſtelyke Dochteren eene gevonden wierdt, die tegen haare eer quam te zondigen, is 'er een Wet die beval; dat zy moeſt levendig begraaven, en haaren Minnaar opgehangen worden: maar nademaal men het te gering oordeelde, ſlegts eene Man te doen ſterven, wegens eenen zoo groote misdaadt als deeze van een Dochter aan de Zonne hunne Godheit, en Vader hunner Koningen toegeheiligd, te ſchenden, zoo wierd daar en boven by dezelve Wet bevoolen, dat behalven den Schuldigen, ook zyne Vrouwe, Kinderen, Dienaaren, Bloedvrienden, en wat meer is, alle de Inwooners van de Stadt waarin hy woonde, gezamentlyk de ſtraffe daar van moeſten dragen. Ten dien einde moeſt die Stadt verwoeſt worden, en tot een puinhoop gemaakt; zodanig dat haare ganſche uitgeſtrektheit geheel woeſt, verlaaten, vervloekt en uitgeſlooten wierdt, tot een teeken dat zodanig een Stadt een dus ſchandelyken en verfoeyelyken Zoon hadt voortgebragt. Zy trachtten ook om te beletten, dat deeze Grondt door niemandt, zelfs door geene Beeſten, zoo 't mogelyk waare betreeden, wierde. Deeze Wet wierd echter nooit uitgevoert, dewyl 'er nooit iemandt in dit Landt aan deeze misdaad is ſchuldig bevonden.

Straffe haar opgelegt, wanneer zy zich te buiten gingen, en tegen haars Wet zondigden,

en met welk een gevolg dit ging verzelt.

Diergelyke Kloosters, als die van *Cusco*, waren 'er in de voornaamſte Provinciën des Ryks opgerecht: maar men ontfing in dezelve, „ allerlei ſoort van Dochteren (b) 't zy die van Koninklyken Bloede waren, en wettig gebore, of niet; en uit vreemden Bloede geſprooten. Men nam ook noch by groote gunſt in dezelve, de Dochters der Grooten des Landts, en zelfs wel die der minſte Burgeren, indien zy maar ſchoon waren; „ want onder deeze voorwaarde wierden zy geſchikt om Dochteren der Zonne, of Meeſtereſſen van den *Jnca* te zyn: men bewaarde haar met dezelve zorgvuldigheit, als de Vrouwen aan de Zon toegeheiligdt. Zy hadden, gelyk de andere, Staatjuffers, die haar dienden, en wierden op koſten des Konings onderhouden, om dat zy zyne Vrouwen waren. Wat meer is, zy hielden zich gewoonlyk bezig, gelyk de Maagden der Zonne, met Spinnen en een meenigte van Tabberden te maaken voor den Perſoon van den *Jnca*. Deeze deelde van alle de kleederen, en andere zaaken die zy gemaakt hadden mede, aan alle die van zynen Bloede waren, aan de *Curacas*, de Doorluchtigſte Veldheeren, en alle die hy wilde begunſtigen, zonder dat de regtvaardigheit of welgevoegelykheit hem zulks belette; om dat deeze kleederen door zyne eigene Vrouwen, en niet door de Vrouwen der Zonne, en te gelyk voor haar zelve en voor zyn Vader gemaakt waren.

Insgelyks Kloosterdochteren als te *Cusco* van een gemeenerſtaat ingewydt, en hoe.

„ Deeze Vrouwen hadden haare *Mamacunas* gelyk die van *Cusco*, en om kort te gaan, beſtondt het eenigſte onderſcheit daarin; dat die van *Cusco* wettig moeſten zyn, van Koninklyken Bloede, en altoos opgeſlooten leeven, noodwendige voorwaarden, om Vrouwen der Zonne in plaats dat men in de overige huizen des Ryks, Dogteren van allerlei ſoorte ontfing, indien zy ſlechts ſchoone Maagden waren, om dat men dezelve aan den *Yncas* toewydde, aan wien men haar terſtond op zyn eerſte verzoek overleverde, en indien hy haar naar zynen zin bevondt, hieldt hy die voor zyne Meeſtreſſen ". Deeze Huizen waren dan rechte *Serrails*, op de wyze der Oosterlingen. „ De geenen die op de Eerbaarheit van Vrouwen der *Jncas* toeleiden, wierden alzoo zwaar geſtraft als de Maagden aan de Zon toegewydt. De Wet beval het dus, nademaal de misdaadt even groot was.

Eenige Dochters ten dienſt der *Yncas* onderhouden, waar uit zy hunne Bywyven verkooren.

„ De Dochters die men eens tot Meeſtreſſen des Konings verkooren had, en die eenige ommegang met hem hadden gehad, konden niet weder naar huis keeren; maar dienden in 't Paleis voor Staatjuffers of Kamenieren der Koninginne, tot dat men haar verlof gaf, om weder naar hun Landt te vertrekken, alwaar zy van weldaaden en rykdommen voorzien, met een Godsdienſtige eerbiedt gediendt wierden; om dat die van haare Natie het voor een groote eer hielden, een Vrouw des *Jncas* te mogen hebben. Belangende de overige, die de Koning voor zyne Meeſtreſſen niet begeerde, deeze Geeſtelyke Dochters bewaarden het huis zoo lang tot dat zy bejaard wierden. Na de doodt des Konings wierden zyne Meeſtreſſen door zynen Opvolger met den naam van *Mamacuna* vereert, dewyl zy tot Gouvernanten zyner Meeſtreſſen geſchikt waren, die zy gelyk de Schoonmoeders haare Schoondochteren on-

Die ten dienſt der Koninginne als Staatjuffers dienden.

(a) L. IV. Ch. 3 Hiſtorie de Yncas. (b) ibid.

MANIERE dont L'YNCAS marie CEUX de son SANG.

B. Picart delineavit 1723.

On COUPE les CHEVEUX, et on donne un NOM aux FILS de L'YNCAS.

„onderweezen ". Wy hebben alle deeze omftandigheden bygebragt, die eer zouden konnen voor een Roman of Verdichtfel dienen, dan om een Befchryving van een Godsdienft op te maaken, by aldien de Volkeren van *Peru* niet zelfs onder 't Getal der Godsdienftige gewoonten gefteld hadden, alles wat hunne Vorften of Koningen betrof.

Hoe eenige Vrouwen geloften deeden om buiten 't Klooster leven, afgezonderthun leven te eindigen.

Daar waren ook verfcheidene Dames van Koninklyken Bloede, die in haare eigen Wooningen afgezonderd leefden, en byzondere geloften van kuisheit, zonder het Klooster leven te kiezen, deeden; „ zoo deeze al bygeval eens uitgingen, was 't flegts „ om de nabeftaande Bloedvrindinnen te bezoeken, wanneer ze ziek geworden of in baarensnoodt waren, of haare Kinderen het „ hair moeft afgefneden of een naam gegeeven worden. De kuisheit deezer Vrouwen, „ en haar eerbaar leven bragt haar in zoo veel „ achting, dat men haar den Geheiligden „ naam van *Oello* gaf; een naam aan haare „ Afgodery toegewyt. " Deeze Kuisheit „ moeften ongeveinft zyn; want zoo tegen haare geloften bevonden wierd, dat 'er bedrog onder liep, wierd de fchuldige levendig verbrandt, of in den Kuil der „ Leeuwen geworpen. De Weduwen gingen nooit geduurende het eerfte Jaar van haaren weduwlyken ftaat uit. Indien „ zy geene Kinderen hadden, zag men haar „ zelden hertrouwen: en zoo zy 'er hadden, „ bragten zy haar ganfche leven in eene geduurige onthouding door, en begaven zich „ nooit weder in 't Huwelyk. Deeze deugdt „ bragt haar by al de waereldt in een zodanige achting, dat men haar veele groote Voorrechten hadt toegeftaan, en dat 'er uitdrukkelyke Wetten en beveelen „ waren, mede brengende, dat de Landeryen der Weduwen eerder bearbeidt „ moeften worden, dan die der *Curacas* „ of der *Jncas* zelfs ".

Een Biecht onder de Peruanen in gebruik; en ten welk een einde.

Eer wy dit Hoofdtftuk eindigen, zullen we noch iet van hunne Biecht, en daar op volgende Boetvaardigheit gewaagen. Overtuigt zynde door hun gewiffe, en door de reden, dat de zonden des Menfchelyken Geflagts de Goddelyke ftrafte en wraake na zich fleepen, verbeelden zy zich dezelve misdaaden door Boetvaardigheit en Offerhanden te moeten verzoenen. (a) Daar waren overal Biechtvaders in 't ganfche Ryk geftelt, die de evenredigheit der Straffe met de Zonde vergeleeken en opleidden. Ook bemoeiden zich Vrouwen met deeze Godsdienftige Oeffening. In de Provincie van *Collasuio* ontdekte men de Zonde door 't Lot. Somtyds gefchiedde zulks door 't befchouwen der ingewanden eens Offerdiers. Men ftrafte met fteeningen den geenen, die zyne fouten niet openbaarden. Men biechte wanneer men wilde in gelegenheit van grooten noodt, om den Godlyken byftandt: maar de groote en plechtige Biecht gefchiedde, wanneer de *Jnca* ziek was. Deeze deedt zyne Biecht aan de Zon, waar na hy zich wafchte in eenig loopend water, zeggende tot het zelve, *ontfang de Zonden die ik aan de Zon hebbe beleeden, en voert die in de Zee.* Deeze Boetoeffeningen beftonden gewoonlyk in Vaften, Offerhanden, in een afzondering in de Woeftyne der Bergen, in Geeffelingen enz.

Hoe die; wanneer dezelve niet oprecht gedaan wierd, moeft worden geftraft.

L. HOOFDTSTUK.

Van hunne HUWELYKEN *en* OPVOEDING *hunner* KINDEREN.

Hoedanig de *Yncas* de huwbaare van zynen bloede tot het Huwelyk verkoor,

Wy zullen vooreerft van het Huwelyk der geenen gewag maaken, die 't zy verre of naby in 't Geflacht der *Jncas* beftaan, en zulks volgens 't geen 'er ons *Garcilasso* van befchryft (b) zeggende: „ De Koning „ liet eens Jaars of ook wel om de twee Jaaren vergadering houden, op een tydt dat „ 'er Huwbaare Jongelingen en jonge Dochters van zyn Geflacht in de Stadt *Cusco* „ waren. De Dochters moeften 18. of 20. Jaaren, en de Jongelingen 24. Jaaren oud zyn. „ Want men liet hen niet toe eerder te trouwen, om dat zy, volgens hun zeggen, de „ vereifchte Jaaren en 't verftandt moeften „ hebben, om hun huishouden wel te regeeren, en dat het een enkele buitenfpoorighei t was zich jonger te verbinden.

en met welk een Plechtigheit hy hen met eigen handen trouwde.

„ Wanneer hy nu dezelve zoude uittrouwen, ftelde de *Jnca* zich in 't midden „ van hun en hen by hunnen naam genoemt „ hebbende, nam hy hen by de handt, * „ verbond hen in de wederzydfche trouw en ftel-

(a) *Acosta door Purchas* aangehaalt.
(b) *Hist. des Yncas* &c. L. IV. Ch. 8.

* Zie het bovendeel van de Afbeelding, hier nevens gevoegt, vertoonende HOEDANIG *de* YNCA *die van zynen* BLOEDE *zyn*, TROUWT; en 't onderdeel, *hoe men den* KINDEREN *der* YNCAS *het* HAIR AFSNYDT, *en hun eenen* NAAM *geeft.*

ſtelde hen weder in de handen hunner Bloedvrienden. Alsdan gingen de Nieuwgetrouwden naar 't huis van des Bruigoms Vader, en de Bruiloft duurde drie of vier dagen, of langer zoo 't hen goeddacht, en beſtondt onder alle hunne wederzydſche naaſte Bloedvrienden. Deeze Dochters aldus getrouwt, wierden in 't vervolg wettige Vrouwen genoemt, of wel *van de handt des Yncas verkregene Vrouwen*; welke benaaming haar des te meer deedt eeren. De *Ynca* die van zyn Geſlacht dus uitgetrouwt hebbende, trouwden de Hofdienaren daar toe afgezonden, op dezelve wyze de overige Jongelingen van de Inwooners der Stadt, de verdeeling der Wyken in agt neemende, die men *Opper-Cusco*, en *Neder-Cusco* noemde.

„De Bloedvrienden ſchonken alle de Meubelen en Huisçieraaden; een ieder bragt wat byzonders aan, 't welk zy ſtiptelyk onder hen naarvolgden, zonder in hunne Huwelyken eenige Offerhanden of andere Plechtigheden in 't werk te ſtellen.

Welk gebruik de Land-Voogden in hunne onderhoorige Provincien navolgden, en hoe men verders zich hier in gedroeg.

„De Landvoogden en de *Curacas* waren uit hoofde van hunne bediening verpligt, op gelyken wyze de Jongelingen en Jonge Dochters in hunne Provincie uit te trouwen. Zy moeſten in Perſoon deeze plechtigheden als Heeren en Vaderen des Vaderlandts bywoonen.

„De Gildens van ieder Stadt waren belaſt het huis der Nieuwgetrouwden onder de Burgers te bouwen, en de naaſte Bloedvrienden verſtrekten het Huisraadt voor haare Huishouding; die van eene Provincie of Stadt waren, mogten in geen andere trouwen: maar moeſten zich in hunne eigen Stadt verbinden, en onder die van hunne Namaagſchap, gelyk de aloude Geſlachten Iſraëls, 't welk dus uitdrukkelyk geſchiedde, om de Natiën noch Familiën niet onder elkander te vermengen. Nochtans zonderden zy de Zuſters uit. Alle de Bewooners eener Stadt of van een Provincie, noemden zich Bloedvrienden te zyn, doordien zy van een zelvige Natie waren en eene taal ſpraaken. Het was hun verboden in een andere Provincie of Stadt of van de eene Wyk in de andere te gaan woonen, overzulks zy zich buiten hunne Broederſchappen der Burgery niet vermengden. Behalven dat waren 't de Gildens, die de beſchikking der Huizen hadden, overzulks zy niet dan eens veranderen mogten, 't welk echter buiten hunne Wyk niet zyn mogt, en met bewilliging hunner Maagſchap.

Hoe de Ryks erfgenaam zyn eigen Zuſter trouwen mogt.

De Erfgenaam van de Kroon trouwde met zyn eigen Zuſter, een gewoonte op de Voorbeelden van de Zon en den eerſten *Ynca* gegrondt: „want men verhaalt dat dewyl de Zon de Maan getrouwt heeft, en zelfs zyne twee eerſte Kinderen, zoo was het ook billyk, dat men deeze gewoonte omtrent de oudſte Kinderen der Koningen waarnam. Men zegt ook dat het Bloedt van de Zon met dat der Menſchen niet mag vermengt worden; dat het Koninkryk eigentlyk den Erfgenaam toebehoort zoo wel aan Vaders als aan Moeders zyde, en dat hy anderzins van zyn recht vervallen zou; want men zeer ſtreng op 't recht der Kroonerving ſtondt.

„De oudſte der Broederen was de Erfgenam van de Kroon, en trouwde met zyne eigen Zuſter van Vader en Moeders zyde; maar indien 'er geen wettige Zuſter was, trouwde hy met de naaſte Bloedvrindinne van 't Koninklyk huis, ten zy dat zy zyne Nichte, Zuſter, of Moey was; en deeze Bloedvrindin konde Erfgenaam van de Kroone by gebrek van Mans ooir, gelyk in Spanje, worden. Indien de Prins geene Kinderen by zyne oudſte Zuſter kreeg, trouwde hy met de tweede, of wel de derde, tot dat hy kinderen hadt.

„De Vrouw waar mede hy wettelyk trouwde, werdt de *Coya* genoemt, 't welk Koningin of Keizerinne beteekent: behalven hunne wettige Vrouw, hadden de Koningen noch gemeenlyk verſcheidene Meestreſſen, waar van eenige van vreemde Natie, en andere van hunne Nabeſtaande tot in den vierden graat waren, en zelfs noch verder. De Kinderen die de *Yncas* by de vreemde Vrouwen teelden, wierden ſlegts als bastaarden aangezien, ſchoon men dezelve echter eerbiedigheit bewees, nademaal zy van Koninklyken Geboorte waren; doch minder dan aan de wettige; alzoo de wettige als uit Goden en de andere als uit Menſchen geteelt, geëerd wierden."

Purchas verhaalt, op 't getuigenis der Spaanſche Schryveren, dat de Bruidegom zyne Bruidt van haar huis gaat afhaalen, en haar de *Otoia* aantrekt, zynde een ſoort van een ſchoen. Indien de Bruidt noch Maagdt was, is de ſchoen van wolle; maar Weduwe zynde uit een ſoort van riet gemaakt. De Koninklyke kleeding van den *Ynca* vereiſcht hier eene byzondere uitlegging. Zie hoe de Schryver van de *Hiſtorie der Yncas* ons die beſchryft. De *Ynca* droeg „gemeenlyk een ſoort van een koord op 't hoofdt, die men *Auta* noemt, omtrent een

Het gewaad van den *Ynca* aangemerkt.

duim

„ duim breet en van gedaante byna vierkant,
„ zynde drie of vier maal om ’t hoofdt ge-
„ wonden met gekleurde randen, ſtrekkende
„ van de eene ſlaap des hoofdts tot de an-
„ dere.

” Zyn Kleedt was gelyk een Kamizool,
” tot op de kniën hangende, by hun *Uncu* ge-
” noemdt, en door de Spanjaarden *Cuſma*
” geheeten. In de plaats van een Mantel
” droegen zy een ſoort van overrok, *Yacola*
” genoemdt. De Geeſtelyke Dochters maak-
” ten ook voor den *Ynca* een ſoort van een vier-
” kante Beurs, die hy aan den gordel droeg, ge-
” hegt aan een koord zeer keurlyk gewerkt, en
” twee vingeren Breed. Deeze Beurs, *Chuſpa*
” geheeten, diende alleen om ’er het kruydt (a)
” *Cuca* in te doen, ’t welk de Indianen te
” kaauwen gewoon zyn, en toen noch zoo
” gemeen niet was, als nu, alzoo zulks al-
” leen den *Ynca* geoorlofdt was te eeten; of
” die van zyne Bloedverwanten en aan eenige
” *Curacas*, waar van de Koning jaarlyks eeni-
” ge korven vol, als een byzondere Gunſt-
” bewys, aan hun zondt.

Met welke Plechtigheden de *Yncas* hunne Kinderen lieten ſpeenen en ’t hair affnyden, om hun eenen naam te geeven.

Van ’t Huwelyk zullen wy overgaan tot
de gewoontens de Kinderen en hunne opvoe-
ding betreffende. „ (b) De *Jncas* rechtten
” groote Feeſten aan en ongewoone Vreug-
” debedryven, wanneer hunne oudſte Kin-
” deren geſpeendt wierden; om dat het recht
” van Eerſtgeboorte voornaamelyk der Zoo-
” nen in groote achting by den *Yncas* was, en
” in navolging van dien onder alle zyne On-
” derdanen: maar zy bedreeven weinig vreug-
” de met hunne Dochters of jonger Zoo-
” nen.

” De Kinderen wierden op hunne twee
” jaaren geſpeendt, en voor de eerſte reize
” het hair afgeſneeden, waarmede zy geboo-
” ren waren; want voor dien tydt wierd ’er
” niet aangeraakt, noch zy kreegen ook niet
” eer hunnen naam. Wanneer men deeze
” Plechtigheit moeſt te werk ſtellen, verga-
” derden alle de Bloedvrinden ten dien ein-
” de byeen, en de geene die men tot Peter
” verkooren hadt, gaf de eerſte Schaarſneede
” aan ’t jonge kindt; * ik zegge Schaar-
” ſneede by aldien men ’t zoo noemen mag:
” zynde, een zeker ſoort van ſcheer-Inſtru-
” ment, gemaakt van Vuurſteenen, waarme-
” de zy zich daar toe bedienden, zynde toen
” de Indianen de uitvinding van Schaaren,
” waar van wy ons bedienen, noch niet be-
” kendt. Na de Peter volgden de anderen
” op hunne beurt, en elk na zynen Ouder-
” dom, of Waardigheit, ſnydende des
” Kinds hair, ’t welk zoodra niet verricht
” was of zy gaven alle met eenparige over-
” eenſtemming het Kindt zynen naam, en
” booden de Geſchenken aan die zy mede-
” gebragt hadden; ſommige Kleederen, an-
” dere Vee; weder andere Wapenen van
” allerlei ſoort, en noch andere eenige Gou-
” de en Zilvere Vaten, bequaam om uit te
” drinken; ’t welk echter niet aangeboden
” wierdt, als aan die van Koninklyke af-
” komſte waren; alzoo die van geringe ge-
” boorte zich ’er niet van konden bedie-
” nen, als door een byzonder voorregt.

„ Na dat zy deeze Geſchenken gedaan
„ hadden, dronken zy zich dronken; want
„ anders zoude het Feeſt zynen eiſch niet
” hebben gehad; en men danſte en zong tot
” in den middernacht. Dit duurde drie of
„ vier dagen, meer of min, na dat het Kindt
„ veele ryke Bloedvrienden hadt. Zy na-
„ men dit waar als den Erfprins geſpeend en
” hem het hair afgeſneden wierd; met dit on-
” derſcheid alleen dat de Plechtigheit Koning-
„ lyk was, en dat zy den Opperprieſter der
„ Zonne tot Peter geſteld hadden. Alsdan qua-
„ men alle de *Curacas* van ’t Ryk, in Perſoon
„ of door hunne Afgezanten, op dit Feeſt, ’t
„ welk niet minder dan twintig dagen duur-
„ de, brengende groote Geſchenken van
” Goud, Zilver, Edelgeſteente aan den
” Prins, en van het beſte dat zy in hunne
„ Provincie hadden.

Hoedanig dit door des *Yncas* Onderdanen nagevolgt wierd,

„ Dewyl nu alle Onderdanen gaarne hun-
„ nen Overheden opvolgen, insgelyks dee-
„ den de *Curacas*, en in ’t algemeen alle die
” van *Peru* die groote vreugde bedreeven,
” een ieder naar zyne gelegenheit, rang,
„ en Waardigheit; alzoo het een hunner
„ plechtelykſte Feeſten was.

en hoe zy verder hunne Kinderen gewoon waren op te voeden.

„ Zy bragten hunne Kinderen zoo min te-
„ derlyk op, als hen mogelyk was, ’t welk
„ in allerlei ſoort, van grooten zoo wel als
” kleinen, Koningen als Onderdanen en ge-
” ringen, waargenomen wierdt. Zoodra als
„ het Kindt in de Waereldt gekomen was,
„ waſchten zy het met koudt water, en
„ wonden, aldus kout in zyne luieren, ’t welk
” men eerſt eenigen tydt alle morgen deed,
” na dat men alvoorens het water noch had-
„ de laaten koelen. Indien een Moeder haar
„ Kindt ongemeen wilde liefkoozen, nam
„ zy ’t water in haaren mondt, en ſpoot het
” over ’s Kindts ganſche lichaam, uitgezon-
” dert op den kruin des hoofdts, daar zy
” nooit aanraakte. Wanneer men dit Volk
” vraagt, wat hen daar toe verpligtte, ant-
„ woordden zy; dat zy zulks met voordagt
„ deeden, om hunne Kinderen aan koude en
onge-

Z 3

(a) Of *Coca*.
(b) *Hiſtoire des Yncas du Perou* L. IV. Ch: 11.

* Zie het Onderdeel van ’t Afbeeldzel Bladzyde. 179.

„ ongemakken te gewennen, en hunne Leden sterker te doen worden. Zy lieten „ wel drie maanden verlopen eer zy hen de „ Armen bewonden, omdat zy zeggen dat „ zulks hen verzwakt. Dat meer is, „ zy hielden hen geduurig in de wieg, zynde een soort van een rustbank met vier „ Pooten (gelyk men in 't Afbeeldzel * „ zien kan) waarvan de eene iets korter „ dan de overige is, op dat de rustbank te „ gemakkelyker zoude konnen bewoogen worden. Het bedt, waarop men het Kindt „ legt, is een soort van dik matwerk van „ touw gewrocht, waarop men het Kindt „ aan wederzyde van de wieg vast maakt, „ om niet te konnen afvallen.

Vreemde gewoonte hoe de Moeders haare Kinderen opbragten.

„ Wanneer de Kinderen zuigen moesten en zelfs op alle andere tyden namen „ de Moeders die geenszins in haare „ armen, omdat zy 'er, volgens haar zeggen, aan zoude gewennen, en om dat „ men de Kinderen gemakkelyker in de „ wieg kan laaten leggen. Evenwel als „ zy het oordeelden noodig te zyn, dat „ men die opneeme, maakten zy een hol „ in de Aarde, waarin zy hen tot aan den „ middel overend neder zettende, een deel „ wolle goed rondom 't lyf deeden, om „ den grondt zachter te maaken, geevende „ hen ook verscheiden speelgoedt om mede „ te speelen, zonder hen nooit in de armen „ te neemen, al was het schoon een Kindt „ der Grootste van 't Landt. Wanneer „ eene Moeder haar Kindt te zuigen wil „ geeven, gaat zy 'er boven over heen leggen, doch zy laaten het maar driemaal „ 's daags zuigen, 's morgens, 's middags „ en 's avonds; buiten dien tydt zullen zy „ het Kindt nooit de borst geeven; ja zy „ zullen het liever laaten schreeuwen, als „ het den ganschen dag door, aan de borst „ te gewennen. Alle de Vrouwen des „ Landts volgen deeze gewoonte, voor reden geevende, dat zulks hen morsig maakt, „ en veel braken onderworpen is; dat zy „ vraaten worden, wanneer zy groot geworden zyn, en dat de ondervinding dit „ leert, door 't voorbeeldt der Beesten „ zelfs, die hunne jonge slechts op zekere „ uuren des daags zuigen, en niet den „ ganschen dag en nacht. Hoe groot een „ Vrouw van Staat het ook zyn mag, „ brengt de Moeder altoos haare eigene Kinderen op, en besteedt die nooit ter Minne, ten ware eenige byzondere onpasselykheit haar daar toe verpligtte: zoo „ lang zy haar Kindt liet zuigen, onthield „ zy zich van de bywooninge haares Mans, „ om haar zog niet te bederven, 't welk „ de Vrucht een teering veroorzaaken kon.

De Kinderen, tot jaaren gekomen, tot welk een oeffening men alsdan hun gewendt.

Naar maate dat het Kindt in wasdom toenam, deedt men het lichaam door de menigvuldige oeffening en vermoeidheden kragtiger worden. In 't vervolg stelde men het zelve in handen der *Amautas*, 't welk Philosoofen en Leeraaren van *Peru* waren. Deeze *Amautas* oeffenden de Zeden der Jeugdt, onderweezen hen in de Plechtigheden, en Voorschriften van den Godsdienst, insgelyks in de Wetten des Ryks, en in 't geen wy elkander verschuldigt zyn. Men queekte de Kinderen aan, byna en zodra zy uit de wieg quamen; zes of zeven jaaren oud zynde, gaf men aan hun eenige bedieningen; doch altoos met hunne jaaren overeenkomende. Eindelyk men vermydde onder hen alle leedigheit, en onwerkzaamheit, met zodanig een vlyt, dat de meest verlichtste Volkeren daar door beschaamt moeten worden. Ook vermydde men niet min de bezigheit in overdaat, zynde veel gevaarlyker dan de leedigheit, die voornemens is de Zinnen te behaagen en de ydelheyt te voeden, en die geen ander wit heeft dan het vermaak weder op te wekken naar maate dat het vermindert, en tot het laatste oogenblik des levens den Geest in een geduurige bezigheit onderhoudt, zonder dat die eenige vrugte van zyne werken kan voortbrengen, noch een enkel overblyfsel daar van toonen.

LI. HOOFDTSTUK.

Van hunne GEVOELENS *wegens de* ONSTERFLYKHEIT *der* ZIELE, *en van hunne* LYK-PLECTIGHEDEN.

Welk een gevoelen deezen Landaart van de Onsterflykheit der Ziele hadden.

De *Amautas* maakten een onderscheit tusschen het Lichaam en de Ziel. Zy schreeven aan de Ziele de Onsterflykheit toe, en 't Lichaam noemden zy een bezielde Aarde. „ Dat meer is, zegt *Garcilasso*, op 't „ geen de ondervinding hen leerde, dat de " Beesten wiesschen en gevoel hadden, zoo " schreeven zy dezelve eene groeijende, ge- " voellyke, en geenszins een redelyke ziele " toe. Zy geloofden dat na dit leven een " beter stondt te volgen; doch alleenlyk be- " ter voor de goeden, en erger voor de quaaden,

* Zie het onderdeel Bladzyde. 179.

"den, ter oorzaake van de Vergelding der eenen, en de Straffe der anderen. Daarenboven verdeelden zy het Geheel-al in drie Waerelden, waarvan zy de eene, namelyk den Hemel, *Hanan Pacha* noemden, 't welk de Opper-Waereldt betekent, waarop de vroomen de vergelding hunner deugden ontfingen: De tweede noemden zy *Hurin Pacha* of Beneden-Waereldt, uit oorzaake van de Voorttee-ling en Wederverderving; en de derde *Veu Pacha*, en betekenende het middelpunt der Aarde of de *onderste Waereldt*, die zy zeggen voor het verblyf der Godloozen is geschikt. Deeze laatste Waereldt noemden zy ook *Capaypa Huacin*; dat is: *Huis des Duivels*: maar zy geloofden, dat het ander leven lichaamlyk zal zyn, byna gelyk het leven, 't welk wy hier op Aarde gevoert hebben, en dat zy de rust der Opperste Waereldt geloofden te bestaan in een vreedzaam leven te lyden, van alle zorgen deezer Waereldt bevrydt; in tegendeel verzeekerden zy, dat het leven der onderste Waereldt, die wy de Helle noemen, vol van elende en quaalen is, die hier ook eenige op Aarde hebben geleden, zonder eenige de minste rust noch vergenoeging. Wy voegen 'er by, dat zy onder de vermaaken des toekomende levens niet tellen, eenige vleeschelyke wellusten, noch eenige andere ondeugden meer, maar dat zy al hun geluk stelden in de gerustheit der Ziele, en des Lichaams, naamelyk, wanneer dezelve geene zorge of moeite meer onderhevig zyn."

Wat de *Yncas* van de Wederopstanding geloofden.

„De *Yncas* geloofden noch een Algemeene Wederopstanding; zonder echter dat hunne Geest zich hooger verhefte dan tot dit dierlyk leven, om dies wille zeiden zy, dat wy zullen opstaan, zonder eenige verheerlyking of straffe te verwagten. Zy waren ongemeen zorgvuldig in het bewaaren van hunne nagels, en hun hoofdhair, verbergende die in de spleeten, of reeten der muuren. Indien by geval deze hairen en nagels op den grondt vielen, en een van hun zulks gewaar wierdt, zoude hy niet nalaaten dezelve terstondt op te raapen, en wederom te bergen. Deeze bygelovigheit, gaf my dikmaals oorzaak om 'er de reden van te vraagen, of om welk een oogmerk zy zulks deeden: waarop zy my alle de zelve reden gaven, zeggende: weet gy wel, dat wy alle die hier op Aarde gebooren zyn, eens weder op deeze Waereldt herleeven moeten, en dat de Zielen weder uit de Graaven zullen opstaan met alles wat zy lichaamelyk hebben? Om nu voor te komen dat onze Zielen mogten in 't zoeken van haare nagels en hoofdhair verlegen zyn; want het zal 'er op dien dag geheel drok wezen, en gansch onordentelyk toegaan; hierom bewaarden wy dezelve byeen, om ze te ligter te konne weder vinden, ja zelfs indien het mogelyk waare, zouden wy altoos op een en de zelve plaats spuuwen. *Francisco Lopez de Gomara*, wanneer hy van de begravingen der Koningen of andere Grooten van *Peru* spreekt, drukt hy zich in 't 125ste. Hoofdtstuk van zyn zyn Werk, aldus uit: *Wanneer de Spanjaarden deeze Grafstede openden, en wierpen de beenderen herwaards en derwaarts, baden de Indianen ernstiglyk dit niet te willen doen, op dat zich alles byeen mogte vinden, wanneer zy moesten weder opstaan.* *Hier uit is licht te zien, dat zy een Opstanding der Lichaamen en Onsterflykheit der Ziele geloofden.*"

Hoe de Peruaanen eenige gewoonte en kennis hadden hunne Lyken te ballemen, en hoe de Huisgenooten van den gestorvenen *Ynca* hem naar 't ander leven verzelden.

De Peruaansche Volkeren hadden mede een Wetenschap van de Lichaamen te balsemen, zoodanig, niet alleen dat dezelve langen tydt de verrotting en bederving konden wederstaan: (a) maar zy deeden die een zodanige hardigheit verkrygen, die ongelooflyk is. Op deeze wyze wierden de Lichaamen der *Yncas* gebalzemdt. Wanneer de *Ynca* of eenig ander groot Heer des Ryks quam te sterven, booden zich zyne Huisbedienden en Vrouwen aan om mede te sterven, en hem in de andere Waereldt te dienen, zynde de meenigte van dien dikmaals zoo groot, dat men eenige van die zich aanbooden moest weder zenden. Het is waarschynelyk, zegt zeker Schryver, (b) dat de Priesters onder schyn van Godsdienst, reden hebben weten te vinden, om hen hier van te overtuigen; want hoe zoude men anderzins konnen gelooven, dat de Vrouwen zoo goedwillig zouden zyn, om elkander het vermaak te betwisten van zich neevens haaren Man te laaten begraaven? hoe zouden de groote Heeren ooit Knegts of Bedienden konnen krygen? het Lichaam des Overledenen werdt dan naar 't Graf gedraagen op een soort van een Troon, staande op een Rosbaar, en gevolgdt van de Vrouwen en Huisbedienden des Overledenen, met levensmiddelen voor den nooddruft des toekomenden levens belaaden. In 't voorttrekken blies een der Naastbestaande des Overledenen, dezelve eenig voedzel door een

(a) *Histoire des Yncas* L. V. Cap. 29.
(b) *Voiages de Coreal* To. 2. p. 94.

een fpuitje in den mondt; want men was verzekerdt dat zonder deezen byftandt de Overledene de ongemakken der reize niet zoude konnen uytftaan. Op de Graffteden zelfs, plaatfte men het Beeldt des Overledenen van hout. De Konftwerkers brachten aldaar van hunne Konftwerken, en den Soldaat zyne Wapen. In deeze Afbeelding ✠ ziet men de Plechtigheden die wy befchreeven hebben, en hoedanig de in 't Grafleging gefchied.

Plechtigheden na 't afsterven van den *Inca* onder hen in gebruik en welk een rouw men over zyne doodt bedryft.

Na dat men de Lichaamen der *Incas* had gebalfemdt, ftelde men die voor het Zonnebeeldt in den Tempel van *Cufco*, en men offerde hun Slagt-offeren, als aan Vergode Menfchen, en Kinderen der Zonne. „ Een „ gansche maandt na de doodt des Konings, „ bragten de Inwooners der Stadt, dage- „ lyks met groote betuigingen van rouwe „ door, die zy over zyne doodt droegen; „ alle die van een Wyk der Stadt waren, „ verzamelden zich by een, dragende de „ Banieren van den *Inca*, zyne Standaarden, „ Wapenen, Kleeding, en alles wat nevens „ hem moeft begraaven worden, om zyne „ Lykftatie te vereeren. Zy paarden hunne „ klagten met een verhaal der Veldflagen en „ Overwinninge door de *Inca* behaald, met dat „ van zyne gedenkwaardige uitvoeringen, en „ van zyne weldaaden waar door hy zich in de „ Provincien had beroemdt gemaakt, en van „ waar alle die geenen geboortig waren, die „ in zodanige of andere Wyk woonden, en die „ zy met naamen noemden. De eerfte „ Maandt van den rouw verftreeken zynde, „ vernieuwden zy deeze gedachtenis alle „ veertien dagen, en tusfchen ieder *Con-* „ *junctie* van de Maan, geduurende het gan- „ fche eerfte Jaar. Eindelyk wierd alles met „ veele Plechtigheden, en alle bedenkelyke „ Rouwklagten geëindigt. Hier toe had- „ den zy ook *Rouwklagers*, die met een „ droevigen toon de Heldendaaden en Deug- „ den des Overledenen, klaagende opzon- „ gen. Op deeze wyze vierden alle de in- „ wooners van *Cufco* den rouw: insgelyks „ deeden ze over de *Incas* van de Ko- „ ninklyken bloede, doch veel plechtiglyker „ en met meer pracht.

„ Het zelve was mede by alle de In- „ wooners der andere Provincien des Koning- „ ryks in gebruik; ieder Overheer betoon- „ de alsdan alle de mogelyke blyken van „ rouwe over de doodt van zynen Vorft. „ Een ieder ging de plaatfen bezoeken, die „ de Vorft door zyne weldaaden, of alleenlyk „ door zyne tegenwoordigheit in zyn le- „ ven veel begunftigdt hadt, laatende aldaar „ grooter tekenen van droefheit als elders, „ altoos met Rouwklagten gepaardt, als „ mede een verhaal der gunften en weldaa- „ den, die men van den Overledenen hadt „ ontfangen". Op dezelve wyze eerde men de Gedachtenis der *Curacas* en die van andere groote Heeren.

LII. HOOFDTSTUK.

Van hunne ONDERSCHEIDING *der* JAARGETYDEN; *en van hunne* GEDENKSCHRIFTEN, JAARBOEKEN. *enz.*

Hoe zy hunne Jaarrekening gewoon waren te houden en met welke zeldzaamheit dit ging verzelt.

Zie hier wat ons *Garcilasso* van deeze ftoffe bericht. " Het gemeenen Volk " rekende hunne Jaaren by Inzamelings ty- " den, of die van den Oogft, en alle had- " den zy deeze kennisfe van de *Solftitiën*, of " Zonneftanden van 't Voorjaar en den Herfft; " doch op een zeldzame wyze. Te *Cufco* waren " zeftien Tooren, agt in 't Ooften en agt in 't " Weften, vier en vier op een ry ftaande; " de twee middelften waren veel kleinder dan " de andere, en van omtrent drie verdeelin- " gen hoog; ieder Tooren ftondt omtrent " agt, tien, of twintig voeten van elkander, " en die ter zyden ftonden, waren veel hoo- " ger dan de Wagttoorens, die men in de " Havens of andere Steden van Spanje heeft. " Deeze dienden hun ook tot het zelve ge- " bruik; en de tusfchen wytte der kleine Too- " rentjes daar de Zon op-en ondergaande " doorfcheen, was het punt der *Solftitiën* " of Zonneftanden.

" Om dit wel te verklaaren en te bewaar- " heden, zoo plaatfte zich de *Inca* in een " bequaame plaats, van waar hy aandachte- " lyk befchouwen kon, wanneer de Zon " tusfchen de twee kleine Toorntjes op-en " ondergiug, in 't Ooften en 't Weften " ftaande. Ook hadden de bequaamfte der " Indianen over al deeze waarnemingen; en " aldus was 't dat zy hunnen Zonneloop „ be-

(a) L. 2. Ch. 21.

† Zie het bovendeel van de Afdeeling, vertoonende *de* LYKPLICHTEN *aan* GROOTE PERUAANSCHE HEEREN *na hun afsterven beweezen*; en 't onderdeel, *hoe de* GROOTEN *van* PERU *begraven worden.*

HONNEURS FUNÉBRES, rendus aux GRANDS, du Perou apres leur mort.

B. Picart, sculp. dir. 1722.

Maniere D'ENSEVELIR les GRANDS, du Perou.

„ bepaalden. Dit waren de eenigste en zekerste tekenen die zy hadden om de punten van den Zonneloop te bepaalen, en zy verbonden dezelve aan geene zekere Dagen noch Maandt waarin die voorkoomen; alzoo zy de Maanden reekenden by Maaneschynen en niet by Dagen, gelyk wy in 't Vervolg zien zullen. Zy maakten hunne Jaaren van twaalf Maaneschynen; maar zy hadden 't verstandt niet van die met het Zonnejaar overeen te brengen, 't welk elf dagen langer is: zodanig dat zy, om hunne rekening goed te maaken, ten opzigte van de Zonnestanden, genoodtzaakt zyn hunnen toevlucht tot de beweging der Zonne te neemen. Op deeze wyze is 't, dat zy 't eene Jaar van 't ander onderscheyden, en dat zy het Zonne-Jaar gebruikten, zoo dikwils als men bedagt wierdt om de Landen te bezaayen. Eenigë Schryvers hebben voor waarheit verhaaldt, dat zy gansch niet onbewust waren van de reekening deezer tweederlei Jaaren te vereenigen; doch het is te vermoeden dat zy zich grootelyks vergist hebben: dewyl als de Indianen deeze uitreekening wisten, zoo zouden zy zekerlyk de Zonnestanden door de dagen der Maanden aangeteekent hebben, waar in zy komen, en geenszins noodig geweest zyn, die Torens te bouwen noch zoo veele moeite aan te wenden om de Zon te zien op en ondergaan.

„ Dat meer is, zy wisten ook van de *Equinoctiën*, of Nacht- en Dag-eveningen, op welken tyden zy groote Plechtigheden bedreeven. In de *Equinoctiën* van Maart, hielden de Inwooners van *Cusco* hunne inoogsting van het *Maïz*, en waren onder elkander vrolyk, voornamelyk te *Collcampara*, als de Tuin der Zonne zynde. Maar in die van *September* vierden zy eene der vier voornaame Feesten. Om nu deeze *Equinoctie* insgelyks te bepaalen, hadden ze eenige kostelyke en konstgewerkte Zuylen, in 't midden der Plaatsen voor den Zonne-Tempel opgerecht. Hunne Priesters vergaderden aldaar dagelyks, wanneer de tyd der *Equinoctie* naderde, en naamen naauwkeurlyk op de schaduw deezer Pylaaren acht. Dezelve stonden kringsgewyze geplaatst, en uyt deszelfs middelpunt trokken zy een Linie van 't Oosten naar 't Westen; zy hadden na lang onderzoek uitgevonden, waar zy hun juiste punt moesten zoeken, en door de schaduwen, die de Pylaar op de Linie maakte, wisten zy van het naderen of afwyken der *Equinoctiën* te oordeelen. Indien sedert den opgang tot den ondergang der Zonne de schaduw rondom de Pylaar ging, en op den middag geene schaduw altoos gezien wierdt, hielden zy dien dag voor het grootste *Equinoctium*. Alsdan schikten zy deeze Pylaar met Bloemen en welriekende Kruiden op, en stelden boven op dezelve de Zonnewagen of Throon, waarop zy zeggen, dat de Zon den ganschen dag met al haar licht gaat zitten, en zich Lynregt op deeze Pylaaren nederzet. Ook bidden zy de Zon op dien dag veel vieriger aan, en met grooter betuiging van blyschap en genoegen dan ooit; zy deeden haar ook kostelyke geschenken van Goudt, Zilver, Edelge-steenten en van andere dingen van groote waarde. Hier staat noch aan te merken, dat naar maate dat de Koningen *Yncas* Landschappen bemagtigden, de *Amautas*, zynde hunne Filozoofen, door nieuwe ondervinding leerden, dat hoe nader zy de *Equinoctiale Linie* naderden, hoe minder schaduwen de Pylaaren op den vollen middag maakten: waarom den geenen die te *Quito* waren opgeregt, of in de nabuurschap der Stadt tot aan den Oever der Zee, het meest geacht wierden, om dat de Zon aldaar lootregt met haare straalen op nedervalt, en bygevolg geene schaduw op den middag geeft.

„ Deeze zelfde reden deedt hen deeze Pylaaren meer achten dan de anderen, en gelooven dat de Zon geen aangenaamer rustplaats vindt dan deeze, dewyl die, volgens hun zeggen, vermaak schept op dezelve regt overend te zitten, in plaats dat ze op alle de andere niet dan op zyden zich nederzet.

Wat nu eindelyk hunne Jaarboeken en Gedenkschriften betreft, zullen we ons alhier van de eigen woorden van *Garcilasso* bedienen. Zyn verhaal schynt zeer naaukeurig, en mogelyk zal het veel in kracht verminderen door het zelve in een andere taal, en met andere spreekwoorden uit te drukken, die dikwils om het een hedendaagsche styl te geeven, den Schryver meer of min doet zeggen, dan hy zelfs heeft gemeendt.

Vreemd gebruik van Jaarboekhouding; en 't welk den nakomelingen voor Gedenkschriften verstrekten.

„ Wanneer de Indianen hunne rekeningen zullen maaken die zy met het woordt *Quipu*, 't welk *knoopen* of *knoop* beteekent, en voor de reekening zelfs genomen wordt; om dat de knoopen in allerlei zaaken gebruikt wierden, zoo gebruikte men daar toe gesponnen gaaren, of draaden van allerlei kleur; want sommige waren van een, andere van twee, drie, en meer kleeren. Ieder kleur effen of gemengt

Hoedanig dit door verscheiden gekleurde Snoeren en knoopingen wierd uitgevoert.

„mengdt, hadt zyne byzondere beteekenis. „Deeze ſnoeren, beſtaande van drie of vier „getwynde draaden, zoo dik als gemeen „bindgaaren, en drie vierendeel van „een elle lang, waren geregen in een ande- „ren draadt, op de wyze byna als „franje. Uit de kleur van ieder draadt „wiſt men van den inhoudt te oordeelen; „als by voorbeeldt, het Geel beteekende „Goudt, en 't Witte Zilver, maar het Rood „Krygshelden, enz.

„Wanneer zy eenige zaaken wilden be- „teekenen, waar van de kleuren niet zeer „aanmerkelyk waren; ſtelden zy die elk „naar haaren rang, beginnende van de „voornaamſte tot de geringſte; gelyk by „voorbeeldt, wanneer het de Gewaſſen van „Kooren en Peulvrugten betrof, zouden zy „het eerſt de Tarwe, daar na de Rogge, „Erreten, Boonen, en Geerſt ingeſteld heb- „ben. Insgelyks als zy rekenſchap van Wa- „penen wilden doen, lieten zy de geene die „als de edelſte geacht wierden, voorgaan. „Indien zy een optelling van hunne Onder- „danen wilden doen, begonnen zy met de In- „wooners van ieder Stadt; daarna van elke „Provincie. Op den eerſten draadt telden zy „de Oude Lieden van zeſtig Jaaren, en daar „boven, op den tweede die van vyftig, op den „derden die van veertig, en zoo met de „andere, afdaalende van tien tot tien tot „Zuigelingen toe. Insgelyks reekenden zy „het getal der Vrouwen naar haaren ouder- „dom in dezelve orde.

„Door eenige deezer dikker draadjes lie- „pen weder andere geheel dun, en van „dezelve kleur, die ſcheenen uitgezondert „te zyn van de algemeene regelen; als by „voorbeeldt, de kleine draadjes, die men „aan den ſnoer van de Vrouwen zag, of „die der Mannen van zulk of zodanig een „Ouderdom, beteekenden het getal der We- „duwen en Weduwnaaren, van dat Jaar en „'t geen dezelven aanging; want deeze „Reeken- of Gedenkſchriften ſtrekten al- „leenlyk voor een Jaar.

Welk een telling zy met de zelve wiſten op te rekenen,

„Men onderhield altoos naaukeurig in dee- „ze Koorden of Draadtjes de orde der een- „heit; als of men zeide *een*, *tien*, *hondert*, „*duizend*, en *tien duizend*: doch zel- „den gingen zy verder dan *honderd-* „*duizend*, dewyl ieder Stadt zyne be- „zondere telling of uitreekening had, en „elke Hoofdſtadt zyne Provincie, zoo klom „het getal nooit hooger, echter konden zy „wel meer als een *honderd duizend* tellen, „alzoo hunnen Taal zulks genoeg konde „uitdrukken. Ieder getal dat zy by de „noopen in draadjes telden, wierdt van „het andere gedeeld, en de knoopen van elk „getal hingen af van een, gelyk die van een „halsſnoertje, 't welk des te gemakkelyker „konde geſchieden, dewyl zy nooit boven „negen gaan, zoo min als de eenen, of de „tienen enz. Zy ſtelden altyd het grootſte „getal, zynde een tien duizendtal boven „aan de draadjes, en wat lager een duizend, „en zoo voorts met de andere. De knoo- „pen van ieder draadt, en van elk getal, „waren elkander even gelyk, en geplaatſt „op zondanig een wyze als een goed Reke- „naar zyne talletteren zal plaatſen om een „grooter ſomme op te tellen.

„Onder de Indianen waren eenigen aan- „geſteld tot bewaaring deeze *Quipus*, of „geknoopte ſnoeren. Deeze wierden *Qui-* „*pucamayu* genoemt; 't welk beteekent *een* „*die met de rekeningen gelaſt is.* Het ge- „tal deezer *Quipucamayus* of *Rekenmeeſte-* „*ren* moeſt geſchikt worden naar de mee- „nigte der Inwooners van alle de Steeden „der Provincien: hoe klein een Stadt „ook waare, moeſten 'er vier van hun aan- „geſteldt zyn, en aldus tot twintig of dar- „tig. En naardien zy alle maar een en 't „zelfde Regiſter hebben, en by gevolg niet „meer dan een Rekenmeeſter noodig had- „den, zoo wilde de *Ynca* echter, dat 'er ver- „ſcheidene in elke Stadt waren, om aan al- „le bedrog en liſt den weg af te ſnyden, „vaſt ſtellende, dat zoo zy weinig in getal „waren veel lichter elkander zouden konnen „verſtaan, dan zy veele waren, en dat zy „bygevolg alle getrouw, of alle ſchuldig „aan eene en dezelve misdaadt moeſten „zyn.

en aan wien deeze geknoopte ſnoeren de bewaaring was aanvertrouwt.

„Zy ſtelden ook alle de inkomſten by „knoopen, die de *Yncas* jaarlyks ontfin- „gen; men zag 'er mede een Lyſt der Krygs- „lieden, en van de geenen die in den Kryg „geſneuveldt waren, insgelyks van Kin- „deren die gebooren wierden, en der geenen „die in dat Jaar ſtierven. Ook wierdt het „getal der Veldſlagen, Schermutſelingen, „en Gezandſchappen wegens den *Ynca*, en „Oorlogs verklaringen des Konings op- „geteekent: maar dewyl men door de „knoopen den Inhoudt der Gezandſchap- „pen, noch der Hiſtoriſche gevallen niet „konde uitdrukken; hadden ze noch zeeke- „re andere teekenen, waarby zy de Gedenk- „waardige Heldendaaden, de Gezant- „ſchappen, en de gevoerde Oorlogen, „Vrede-Verklaringen enz wiſten te onder- „ſcheiden: De *Quipucamayus* leerden den „voornaamſten Inhoudt van buiten, en leer- „den ze aan anderen by Overlevering; dit „geſchiedde byzonderlyk in de Steden of

Hoe insgelyks deeze knoopſnoeren tot veelerlei gebruik dienden.

Pro-

„Provincien, alwaar die zaaken voorgeval„len waren, en de gedachtenis van dien be„ter dan in eenigen anderen oordt bewaardt „wierden. Zy bedienden zich ook van een „ander middel, om aan de Nakomelingen de „gedenkwaardigste zaaken over te laaten. „De *Amautas* stelden die op in Onrym, en „bragten die heel kortelyk in de gedaante „van Verdigtsels te voorschyn; opdat de Va„ders die aan hunne Kinderen, in de Bur„gers der Steden aan de Landlieden zouden „vertellen; en opdat, aldus over gaande van „jaaren tot jaaren van den een op den ande„ren, niemandt mogte gevonden worden „die daar van onbewust bleef. Zy wisten „ook een fabelagtigen en oneigentlyken zin „aan hunne Geschiedenissen van hun Landt „te geeven. De *Aravicus* of Poëten onder „hen, stelden ten dien einde korte vaërsen of „gedigten op, waarin geheel kortelyk de „gansche Historie van een Gezandschap, of „het antwoordt des Konings vervat was; „en op deeze wyze drukten zy uit, al het „geene zy door hunne knoopen niet konden „doen begrypen. Zy zongen gemeenlyk „deeze Gedigten in hunne Zegepralingen, „en aller Plechtigste Feesten, op de Kroo„ning hunner nieuwe *Yncas*, en in meer an„dere Plechtigheden die zy waarnamen.

Wy eindigen dan hier mede 't geen wy van de Godsdienstige Plechtigheden der *Peruanen*, en van al 't geene daar toe eenige betrekkinge konde hebben, te zeggen hadden; waarmede wy dit verhaal of de Verhandeling van de Godsdienstige Plechtigheden en Gewoonten der Amerikaansche Volkeren besluiten. Besluit deezer Verhandeling.

L Y S T

Van de

AFDEELINGEN en HOOFDTSTUKKEN

Der

VERHANDELING.

Van dit derde Deels eerste Stuk.

Vervattende den korten Inhoudt der voornaamste Stoffen van de HEDENDAAHSCHE GODSDIENST-PLICHTEN en GEWOONTENS der AFGODISCHE AMERIKAANSCHE VOLKEREN.

XIII. Hoofdt-

L Y S T.

L Y S T.

XXXIV. Hoofdt-

L Y S T.

L. Hoofdt-

NAAUKEURIGE BESCHRYVING DER UITWENDIGE GODTSDIENST-PLICHTEN, KERK-ZEDEN EN GEWOONTENS VAN ALLE VOLKEREN DER WAERELDT;

IN EEN

Hiftorifch Verhaal, met eenige Naaukeurige Verhandelingen ontvouwen, door verfcheiden *Aanmerkingen* opgeheldert;

EN

IN KUNSTIGE TAFEREELEN AFGEMAALT:

GETEEKENT DOOR

BERNARD PICARD.

IN VI. DEELEN.

Uit het Franfch in 't Nederduitfch overgezet

DOOR

ABRAHAM MOUBACH.

Derde Deels tweede Stuk.

Behelzende HISTORISCHE VERHANDELINGEN over de HEIDENSCHE GODSDIENST OEFFENING en ZEDEN der OOST-INDIANEN.

In 's Gravenhage, by ALBERTS en VAN DER KLOOT,
Te Amfterdam, by HERMANUS UYTWERF,
En te Rotterdam, by JAN DANIEL BEMAN,
Boekverkopers.
M. DCC. XXVIII.

BERICHT
Voor den
LEZER.

Wy vinden vooraf noodig den Lezer te berichten, de redenen die ons bewoogen hebben, om aan 't Hoofdt van 't tweede Stuk des derden Deels der *Godsdienstige Plechtigheden by de hedendaagsche Afgodendienaars in gebruik*, de drie volgende Verhandelingen of Afbeeldingen onzer Historische Verhandeling enz. te stellen.

I. Eerstelyk, een Verhandeling raakende de *Overeenkomst der Gewoontens van de Oost-Indianen met die der Jooden en andere Volkeren der Oudheit vergeleeken*; deeze Verhandeling is door een Naamloozen Schryver geschreeven, en ze besluit verscheiden ongemeene en merkwaardige zaaken in zich. Het hadde wel vereischt, dat we het geen de Burgerlyke zaaken betrof, hier van hadden afgezondert: maar, om geen verwyt van iemandt onderhevig te zyn, naar dien het reeds voor eenige Jaaren dus in zyn geheel in 't Fransch het licht heeft gezien (a), en dat men, met reden, deeze vryheit af keuren mogt, die wy overzulks, over eens anders Werk namen, hebben wy 't in zyn geheel en zonder eenige besnoeying gelaaten. Wy hebben 'er alleen eenige aanmerkingen bygevoegt, die wy ons vleien geen ondienst te zullen doen: doch alles gezamentlyk aangemerkt, kan het als een Inleiding tot de Burgerlyke en Godsdienstige Historie der Oost-Indianen aangezien worden.

II. De tweede Verhandeling of Afdeeling bestaat in een *Historische Redenvoering over den Godsdienst der* * *Benjanen*. Deeze Redenvoering is wegens de Stoffe zeer noodig en dienstig in dit Werk, en naaukeurig uit het Engelsch van den Heere *Lord*(b) in 't Fransch overgezet: maar in gebrekkelyk Fransch, alzoo het noodig was de uitdrukkingen te verzachten om teedere ooren niet te quetzen. Niet tegenstaande deeze verbeetering zyn 'er noch verscheiden wanspraaken, alhoewel weinig, in overgebleeven. Deeze verandering met vrymoedigheit in een gebrekkelyken styl van een Schryver ondernomen, verflaauwen somtyds zyne gedachten: gelukkig is hy die uit een wantaal ontwart zonder in ongerymde warredenen te vervallen. Hoe het ook zyn mag, men heeft zich met deezen Overzetter voor een gedeelte noch halfwantal spreekende getracht te behelpen. Men heeft de slechtste spreekwyzen overgeslagen, als mede de onduldelyke herhalingen, en verscheiden qualyk geplaatste weetenschappen, uit het Engelsch genomen, om ons vervolgens dezelve getrouwelyk voor oogen te stellen, zonder 'er de minste zaak van uit te laaten. Men verkiest nu niet meer deeze opgetooide Geleerdheit, die zich eertyds van zeven agtendeelen eens Boeks meester maakte, na 'er voor altoos de vereischte redeneering van verbannen te hebben.

Laat het ons gedoogt zyn iets van deeze qualyk geschikte Geleerdheit te zeggen. De Heer *Lord* beschreef verscheiden bladzyden van zyn Werk, om den

A 2 gee-

(a) In 't jaar 1704. in 12. gedrukt.

* [Wy noemen deeze Oost-Indiaansche Sekte *Benjanen*, naardien zy door den Heer Valentyn en andere Nederlandsche Schryvers, zich lange in de Indiën onthouden hebbende, dus worden genoemt, en niet *Banianen* als onzen Schryver oordeelt; nademaal de naam van Benjanen onder de Nederlanders in die Gewesten alom is bekent.]

(b) De Heer *Bernier*, maakt van deezen Schryver met lof gewag, in zyne Voiages Pag. 145. Tom. 2. 1709. te Amsterdam gedrukt.

geenen te wederleggen die de Zielverwisseling geloofden. Niemandt gelooft dit by ons, of ten minsten het word op der *Braminen* wyze aangenomen. Wy kennen in Europe niemandt wiens liefdaadige zorg zich ernstelyk over de geringste Ondieren uitbreidt, noch die met een bezem in de handt wandelt, om de Ongediertens weg te veegen, die zich onderweeg op den weg opdoen. Waarom zich dan zoo breedt over een dus bespottelyk onderwerp uitgebreid? Men had deeze zyne redenen in de Maleische taale mogen uiten, om te trachten de ingebeelde *Benjanen* met hunne Zielverhuizing zoo krachtig ingenomen, te overtuigen. Zy zouden 'er mogelyk iets krachtigs genoeg tegen hun gestel gevonden hebben, om 'er zich vervolgens van te konnen onderrechten. Maar wat ons aangaat, deeze ontleende Geleerdheit is van weinig waarde. De waare Geleerden neemen hunnen toevlucht tot de oorspronkelyke Grieken en Latynen, en de andere Lezers worden slaaperig over zodanig een onderwerp.

Wy verzoeken de Juffers, en nevens haar alle die zich liever met kousfen en schoenen baaden, het al te zeer opgetooit verhaal van der *Braminen* huwelyk niet te leezen. Wy wyzen 't hier aan op dat zy 'er zich konnen voor wachten. De Fransche Overzetter is 'er ter deezer gelegenheit onachtzaam in geweest, en na hem de Verbeeteraar. Wat de eerste aangaat, hy heeft zyn Schryver gevolgt; en beide geloofden ze ongetwyffelt dat de ongeschikte en vuile spreekwyzen niet in de woorden noch in de ongemaniertheit gelegen zyn, die de zaaken uitdrukken. Wat de Verbeeteraar aangaat, het stond ter zyner keure ten minsten de een of andere zinuiting te besnoeien: maar... Wy gelooven eindelyk, dat de Juffers en alle andere Personen van een schroomachtige en eerbaare schaamte ten minsten eenige zinuitingen zoo hen in hun Boek mogten voorkomen zullen door haalen of over 't hoofdt zien.

De Overzetter heeft de Pagoden der *Benjanen* in Kerken verandert, en de wassching der eerstgebooren Kinderen in een Dooping verwisselt. Wy wederom hebben echter de naamen van Pagoden en Wassching, volgens 't gebruik der *Benjanen* behouden, hun onthoudende met reden de zaaken die hen als noch niet toebehooren.

III. Deeze Verhandeling (a) of derde Afdeeling getrokken uit de Gedenkschriften van den Heere *Roger* over het *Leven en de Zeden der Braminen*, is niet min aanmerkelyk dan de twee voorgaande. Zy is uitmuntende van stoffe: maar ze is van zoo weinig orde en zoo veele onnutte woorden doorgaans verzelt, dat men genoodzaakt is geworden die eenige bladen te verkorten. De Overzetter van dit Stuk is de zelfde, die het Werk van *Ross* over *des Waereldts Godtsdienften* uit het Engelsch vertaalt heeft; een slecht en onnut t'zaamenraapzel, zoo 'er ooit een is geweest.

Insgelyks draagen wy den Lezer noch voor, hoe men tweewerf de tien Menschwordingen vertoont heeft, overzulks 'er eenige verandering in de Afbeeldzels te vinden zy.

(a) Uit het Nederlandsch door de Heer *Th. la Grue* vertaalt, en is te Amsterdam 1670. in 4. gedrukt.

HIS-

HISTORISCHE VERHANDELING

Over de

HEDENDAAGSCHE GODTSDIENST-PLICHTEN

En

GEWOONTENS

Der

AFGODISCHE OOST-INDIAANSCHE VOLKEREN.

Met die van de JOODEN en andere VOLKEREN der OUDHEIT vergeleeken.

Eerſte Afdeeling.

I. HOOFDTSTUK.

Waarin een ALGEMEEN DENKBEELDT *deezer* VERHANDELING *gegeeven word.*

Hoe een Schryver zullende zaaken van vreemde en afgeleegene Geweſten beſchryven het vooroordeel eeniger Lezeren onderworpen is;

orgelyk is 't over zaaken van vreemde Geweſten te ſchryven, wegens het vooroordeel dat veele menſchen tegen alles hebben opgevat 't geen van verre komt, en verwonderenswaardig ſchynt te zyn; niet min is 't over onbezochte plaatſen, die men niet beſchouwt heeft, veel te zeggen, naardien anderen zich inbeelden, dat het voldoet dat men zyne gedachten over verre afgelegene Geweſten uit, om aanſtonds wonderen te vinden die by de Vreemdelingen ganſch ongewoon zyn, en den Reiziger voldoen, om 'er zich van te onderrechten, met ſlechts zyne oogen te openen. Overzulks, hoe men zich hier in gedraagt, ſtaat men altoos voor de beſchuldiging bloot, van zich niet al te oprecht of wel nalaatig en onachtzaam gedraagen te hebben.

Om eenige te vergenoegen, zou vereiſcht worden, datwe niets dan zeer gemeene zaaken berichten moeſten, naardien alles 't welk ongemeen zy, hun verdacht voorkomt; en om andere te voldoen, dient men altoos van wangedrochten en verwonderlyke zaaken te ſpreeken, naardien het hen genoeg zy, dat een zaak in goede orde worde voorgeſtelt, om die onſmaakeloos en verwerpelyk te doen ſchynen.

Ons werk zal dan waarlyk voor zodanige weerzyds ſmaakeloos wezen, want ſchoon wy ons lang genoeg in Indiën hebben ont-

houden, om over zeekere zaaken uitdrukkelyk te handelen, die zelfs verwonderenswaardig schynen te zyn; echter is 'er ons verblyf noch veel te kort geweest, om van alles vrymoediglyk bericht te geeven, en om ons te vleyen de Staatkunde en Gewoontens der Indianen grondig te kennen en te verstaan, of dat we ons inbeelden zouden in den tydt van drie of vier jaaren zoo veel licht van alles ontfangen te hebben, als naaulyks iemandt hebben kan aldaar twintig jaaren te hebben doorgebragt. Maar indien wy ons gedragen zodanig van de Indiën te spreeken, dat het aan geen van beide deezer bygebragte begrippen behaagt; zal 't mogelyk den geenen niet mishaagen, die een recht denkbeeldt van zaaken opvatten, alhoewel die vreemd schynen, en echter zonder vooroordeel aangemerkt worden; en indien zy gewaar worden dat wy het ongeluk hebben gehad, van de zaaken niet altoos rechtmaatig in overeenkomst tusschen de Gewoontens der Indianen met die der Alouden bevonden hebben; ten minsten vleyen we ons dat ze niet zullen afgekeurt worden, wegens de begeerte die wy hebben gehad, ons een weg tot de kennisse der Oudheit te baanen, de Gewoontens deezer Volkeren betrachtende.

Wy zyn nochtans t'eenemaal van den gewoonen weg afgeweeken die byna alle de Berichtschryvers gemeenlyk houden: want te schryven over 't geen door anderen is gezegt, en met hun daarin overeen te komen, behoefde men hun maar af te schryven, 't welk gemakkelyk geschieden kon, zonder zich te bemoeien verder te gaan; en niets anders te schryven als zy, zou niet dan de verwarring te vermeerderen zyn, die reeds te veel onder het meerendeel deezer Schryveren gevonden word, als over deeze stoffe gehandelt hebben, zonder dat men zich desaangaande vleyen kan, beter onderrecht te zyn, en meerder geloof by de Lezers te vinden, die gelooven (gelyk zy in alle oprechtigheit doen konnen) dat 'er zich in 't vervolg nieuwe Schryvers zullen op doen die anders spreeken zullen, als reeds eertyds is gezegt.

en hoe hy zich voorgenomen heeft zynen toeleg in 't onderzoeken van der Indianen Godsdienstplichten op de

Wy hebben ons dan voorgestelt, enkelyk op de oeffening van 't onderzoek van der Indianen Godtsdienst toe te leggen, en de eerste ontdekkingen door ons gedaan, hebben ons in ons voorneemen gesterkt, als hebbende onder hunne beginzelen, en in hun gestel hunner drievoudige Godheit, te weeten: *Brama*, *Witsnou* en *Devendra* aangemerkt, een zeker gevolg, 't welk niet onder de meenigte van Goden gevonden word, die de Grieken en Romeinen geëert hebben, en waarvan *Hesiodus* ons het Geslachtregister beschreeven heeft. Maar alzoo de dwaling altoos dwaling is; zoo is 't onmogelyk dat de leugentaal deeze aaneenschakeling van bewyzen en redenen heeft, die elkander verklaaren en ophelderen konken: maar in tegendeel vervat ze niet dan tegenstrydigheit en duisterheit in zich; voornamentlyk als wy in 't verhaal van verscheidene Sekten der Indianen ons wilden inlaaten, en verder in hunne geheimenissen dringen; wy vonden 'er dan zoo veele duisterheden, dat we geloofden ons redelykerwyze daarmede niet op te houden: naardien men byna niets vind dat tusschen hunne Godtgeleerdheit en die der Aloude Heidenen gemeenschap heeft.

gevoegelykste wyze te voltrekken.

Van hunne byzondere gewoontens hebben we geheel anders geoordeelt, ziende die als dierbaare overblyfzelen der Oudheit aan, die tot opheldering veeler plaatsen der Aloude Schryveren dienen konnen, en voornamentlyk van de H: Schrift: een kennis zelfs volstrekt noodig, om 'er zekere plaatsen natuurlyk van te verklaaren, waaraan de geleerdste Uitleggers niet dan somtyds leenspreukige verklaringen geeven, overzulks zy van de gewoontens der Oosterfsche Volkeren niet wel kundig zyn.

Behalven dat hebben we veele plaatsen in de Schriftuur, en zelfs veele woorden die ons in den eersten opslag hardt schynen: maar die genoegzaam verstaanbaar zyn, ten minsten zoo als wy met de Volkeren van 't Oosten hebben omgegaan, by wien men noch alle deeze merktekenen der Oudheit ziet, die in den Bybel gevonden worden, en voornamentlyk in de Boeken die van 't Joodsche Volk of van alle de andere Aloude Volkeren gewag maaken. St. Hieronimus was de nuttigheit deezer weetenschap niet onbewust. Hy bereisde het Oosten om 'er des Volks gewoonten door kundig te worden; en niet tegenstaande het gerucht, 't welk men tegen zyne achting verbreidde, zoo oeffende hy zich onder een Geleerde der Schoole van Tiberias, die hem van de aloude Gewoontens der Jooden onderwees, en 't welk hem een groot licht in zyne Overzetting en Verklaringen gaf.

Ons voorneemen was geweest, Asië door te reizen, indien het gevoeglyk geschieden kon, en 'er naaukeurig op de geringste zaaken acht te geeven; als by voorbeeldt: de oude Gewoontens des gemeenen Volks, hunne Feesten, spreekwyzen, manier van bouwen, zich te voeden, kleeden, en hoe zy hunne akkers bouwden: verzeekert zynde, dat indien men eenige overblyfzelen van de aloudheit vinden kon, dat zulks by de een-

vou-

voudigste menschen moest geschieden, en by deeze die de Woestynen bewoonen, of in 't algemeen by de minst beschaafdste, die geene rykdommen noch staatzucht bezitten, om nieuwe levenswyzen in te voeren, of om deeze te volgen, die groote Heeren uitvonden, en om bygevolg zich van deeze hunner Voorouderen te ontwennen.

Achteloosheit eeniger Reizigers in 't opmerken van de gewigtigste zaaken aan te merken, Alle Reizigers hebben byna tot dus verre zodanige achtgeevingen verzuimt en als niets waardige zaaken aangemerkt, hunne opmerking geenzins waardig. Het is wel waar, dat ze in zich zelven aangezien van weinig waarde zyn: maar zoo men zyne gedachten op de voordeelen gaan laat, die men 'er, om tot de kennis der Alouden te komen, uit trekken kan; zal men genoegzaam toestaan, dat ze wel waardig zyn, dat men de moeite aanwende de zelve na te speuren en te beschryven.

Waar voor zich de Schryver zoo veel mogelyk was, heeft gewacht. Wy hebben dan niets verzuimt om volkomen van de Gewoontens der Indianen onderrecht te zyn, en wy hebben zoo veel als 't mogelyk was op hunne leevenswys en gewoontens acht gegeeven. Maar om die in haare volkomen zuiverheit te beschouwen, vereischte wel dieper landwaardt in te dringen, dan door ons is geschied; naardien aan de Zeekusten den geduurigen Handel, die zy met de Europeanen hebben, veroorzaakt dat zy aangaande hunne Gewoontens waar te neemen, ongemeen verslaauwen, en dat ze veel zaaken afgewent zyn, waar van zy te vooren een strenge Wet maakten: overzulks zy gemeenlyk noch Christenen worden, noch weinig Bezitters van de Geestelyke waarneeming van 't Heidendom zyn. Dus is 't te bezwaarlyker ontdekkingen te doen; behalven dat moet men eenigermaaten zyn eigen onderwyzer zyn, want het byna onmogelyk is iet van hun dies aangaande t'ervaaren; zynde het grootste gedeelte aan den Koophandel verslaaft, om aan iet anders te konnen denken; en de Geleerden onder hunne *Braminen* gelooven hunne leer en grondregels te ontheiligen, indien zy die aan Vreemdelingen kenbaar maaken.

Wy hebben ons dan verplicht gevonden hunne gewoonste Daaden, Handelingen en Gewoontens kundig te worden en te onderzoeken, en daar uit alle onze aanmerkingen op te maaken; waar uit licht te besluiten is, dat ze van geen grooten omslag zullen zyn.

Hoe hy getracht heeft naaukeurig te onderzoeken, hoe de overeenkomst met de Aloudheit kan bestaan; Wy genoegen ons echter te onderzoeken, 't welk de Indianen met de Aloudheits Volkeren gemeen hebben; doch voornamentlyker met de Jooden, zonder ons echter in een groot geschil te steeken: te weeten, of die geenen die onder Phacee de Zoon van Romelia Koning van Israël, door Theglath-Phalassar naar Assyrië waren overgevoert, of indien deeze die 'er Salmanassar onder de Regeering van Oseas derwaarts voerde, tot de Indische Volkeren doorgedrongen zyn, hen niet medegedeelt hebben 't geen wy zullen aanmerken, dat deeze noch diergelyke gewoontens met hun gemeen hebben: of zoo Godt een Wet aan zyn Volk geevende, hun eenige grondregels niet voorgeschreeven heeft, die de andere Natiën reeds in acht namen; als in zich zelven goed zynde.

Wy zouden veele zaaken ten voordeele van eenige deezer gevoelens konnen bybrengen: maar alzoo deeze niet dan redenen van bewyslykheit en schynbaarheit zyn, en dat men over een diergelyk artykel geen volstrekt bewys voortbrengen kan; hebben wy noodig geoordeelt ons 'er niet mede op te houden.

en zich verder genoodzaakt gevonden in deeze Verhandeling te gedragen. Eenige zullen mogelyk zeldzaam vinden, dat dit Werk niet dan uit van een gescheiden aanmerkingen, en uit zaaken geen onderlinge t'zamenbinding hebbende, byeen gestelt zy; maar wy hebben geoordeelt dus te moeten handelen, naardien we in ieder Hoofdtstuk op een byzondere wyze ons te gedraagen hadden, en dus geen overeenkomst met het voorgaande en 't volgende had; behalven dat we deeze Hoofdtstukken niet konden aan een schaakelen, dan door lange uitweidingen, die geenzins welvoegelyk zouden zyn, en zekerlyk den geenen niet behaagen zouden, die in een Werk niet gaarne zien dan 't geen 'er in vereischt word, te weeten, dat de Tytel belooft, of ten minsten, 't welk 'er eenige overeenkomst mede heeft.

Wy hebben behalven dat geoordeelt de Latynsche plaatsen te moeten aanhaalen (a), zodanig die by de Schryvers gevonden worden, voor al in stoffen die eenige zwarigheit in hebben, en waar in men noodig te weeten heeft, wat 'er des Schryvers waare gevoelen van zy. Wat eenige plaatsen van Griekschе Schryvers aangaat, die wy genoodzaakt zyn geweest aan te haalen, hebben we ons met de woorden van hunne beste Overzetteren beholpen, nademaal 'er veele Persónen gevonden worden, die, schoon zy wel beleezen zyn, nochtans geen gebruik van de Grieksche Taal hebben. Ook is ons niet onbewust dat deeze aanhaalingen aan eenige Lezers niet behaagen zullen: maar wy meenen echter dat ze aan anderen niet onaangenaam zullen zyn, en dat deezen die eenige kennis van de zaaken, waar van ze behelzen, hebben zullen, zich vergenoegt vin-

(a) Men zal die onder de Text der Verhandeling aangeweezen vinden.

vinden zullen by zich te mogen oordeelen, zonder genoodzaakt te zyn tot de aangehaalde Schryveren over te gaan, die wy daar ter plaatſe bybrengen, wegens den waaren zin die 'er vereiſcht word, en dat de gevolgen die wy 'er uit getrokken hebben, rechtmatig zyn.

Men zal zich mogelyk verwonderen, dat we veel meer van de Alouden gewag maaken dan van de Indianen; en voornamentlyk in onze eerſte Aanmerkingen, alwaar wy beknoptelyk zullen bygebragt hebben, 't welk opzicht op de Indiën heeft, ons over de Oudheit verre uitbreiden: maar de verwondering over deeze al te wydlopigheit zal ophouden, indien men op de aanmerking acht geeve, wegens 't geen reeds gezegt zy; dat de kennis der Indiaanſche Gewoontens in zich aangemerkt, geene nuttigheit geeft; dat wy gelooven ons 'er van te dienen, als om te billyken 't geen men ons van de Alouden bericht, en om dit op te helderen, wanneer 'er zich de gelegenheit toe aanbied; en met een woordt gezegt, dat 'er de Oudheit ons eenigſte oogmerk van is.

Alzoo we in alle plaatſen, alwaar wy van de Indianen en de overeenkomſt handelen, die deeze Volkeren met die der Aloudheit hebben, niet altoos eenige plaatſen der Aloude Schryveren hebben verklaart; zal men mogelyk vraagen, waarom wy van deeze overeenkomſt gewag maaken, naardien men 'er geen nut ter verklaring van de Schriftuur en Schryvers der eerſte tyden uittrekken kan? Waarop wy antwoorden, dat het voornaamſte oogmerk 't welk we ons hebben voorgeſtelt, deeze aanmerkingen maakende, in waarheit niet anders geweeſt is, als om eenige plaatſen te ontwarren die ons in de Aloude moeielyk ſcheenen: maar dit is echter het eenigſte niet, en wy hebben noch een ander oogmerk gehad, om den geenen daar door te vergenoegen die zich niet verbeelden konnen, dat 'er eertyds zodanige verblinde menſchen waren, gelyk men de Heidenen afſchildert, en om hun te toonen, dat 'er nu noch ongelukkigen genoeg zyn om in deeze dwaling te leeven, 't welk hen ontzet doet ſtaan, en zy niet begrypen konnen, dat 'er eertyds gehuisveſt waren.

Wy verzoeken de Lezers om aan te merken, dat wy 't niet als giſſingen in een der gevolgen opgeeven, die wy ten opzicht, als ze onder de Gewoontens der Indianen en die der Jooden gevonden worden, en in 't algemeen by alle de Alouden, getrokken hebben, en dat we ons niet blindelings in eenig vermoeden inlaaten, 't welk men in deeze Verhandeling vinden zal.

Hoe de Schryver het getuigenis eeniger Aloude Schryveren over hunne byzonderheden waar 't pas gaf, opgevolgt heeft, en hoe hun gezegde wegens de Bacchanalen te verſtaan zy.

Wy moeten hier noch te kennen geeven, dat als we op het getuigenis van *Quintus Curtius* en *Chares* van *Mitylene* in 't XXIX. Hoofdſtuk van de Dronkenſchap der Indianen geſproken hebben, en van de beruchte Bacchanalen die na de doodt van *Calanus* gehouden wierden, om zyne uitvaart te vieren; en dat we gezegt hebben dat de Overwinnaar hondert twee en negentig pinten wyn gezoopen had, dit te verſtaan zy, als van de vier *Congii*, waarvan *Atheneus* ſpreekt: zoo hebben wy ons opzicht alsdan, op den roem deezer groote Zuipers behaalt, die de Schryver deeze Volkeren toeëigent, dat de wyze, waarmede men zich gewoonlyk met het woordt van *Congius* uitdrukt, op het uitterſte genomen, niet meer dan vier en een halve pint moeſt houden. Dus hebben dan de vier *Congii* niet meer dan agttien pinten gedaan, 't welk immers zodanig een ongehoorde zaak niet is. *Novellius Torquatus* (a) dronk in de tegenwoordigheit van *Tiberius* drie *Congii* met eenen teug, te weeten, dertien pinten en een half, 't welk veroorzaakte dat men hem den naam van *Tricongiarius* gaf. En *Julius Capitolinus*, in 't leven van *Maximus*, zegt, dat hy dagelyks een *Amphora* dronk, agt *Congii* houdende, uitmaakende volgens de gewoone uitreekening zes en dertig pinten. Wanneer wy aan vier *Congii* de maat van hondert twee en negentig pinten geeven, hebben wy gelooft dat de manier der ſpreekwyzen van de Schryvers van dien beruchten ſtrydt niet min vereiſchte. Voor 't overige hebben wy aan een *Congius* de maat van zes *Setiers* gegeeven, gelyk algemeen is: maar wy hebben agt pinten aan ieder *Setier* toegeëigent, en daarin de maat der Wynroeyers gevolgt, vindende geen ander middel om het denkbeeldt dat *Chares* van *Mitylene* ons meent van deeze zuipery te geeven, met onze gedachten overeen te brengen. De Lezer kan hier uit oordeelen of wy 'er reden hebben toe gehad.

(a) Plin. L. 14. C. 22.

II. HOOFDTSTUK.

Van den AANVANG *der* STATEN *des* GROOTEN MOGOLS.

Oorsprong van den Staat des Grooten Mogols;

Alhoewel wy beslooten hebben in onze Aanmerkingen niets te berichten, dan 't geen wy bevonden hebben dat de Indianen met de Aloude Volkeren noch gemeen hebben; nochtans wat deeze aangaat die onder de Heerschappy van den Grooten Mogol leeven; zoo hebben wy echter geoordeelt ons niet te konnen onthouden, iets van deezen Staat te zeggen, om 'er ten minsten een algemeen denkbeeldt van zynen Oorsprong en Uitgebreidenheit van te geeven.

en hoe Tamerlaan de eerste Grondlegger van dien is geweest; van welk een afkomst hy was aangeweezen, en hoe hy de heerschappy heeft uitgebreidt.

Timur-Lenk, 't welk hinkende Vorst beteekent, en wy door verbastering Tamerlaan noemen, is de eerste grondlegger van des Grooten Mogols Ryk geweest. Eenige byzondere Schryvers zyn 'er die van gedachten zyn, dat hy van een aloud en adelyk Geslacht van Tartaren afkomstig zy: maar byna alle de andere Historischryvers die van hem gesproken hebben, bekennen dat hy van een gemeene afkomst was, en dat het alleen van zyne verdienste af hing, waar aan zyne verheffing verschuldigt is geweest.

Hy trouwde de Dochter van den Vorst die volstrekt geheel Groot Tartanië bestierde, en een der Opvolgeren van den beruchten *Ginguis Can* was, en 'er ook de eerste Keizer van was geweest. Omtrent den Jaare veertien hondert na Christus geboorte was 't dat hy tot Opperhoofdt der Mogols verklaart wierd, Volkeren die het Oostelyke gedeelte van Groot Tartatië bewoonden, en drong met hun tot de Indiën door, alwaar hy, nadat hy veele kleine Prinsen van *Indostan* en de aangrenzende Provinciën onder gebragt had, eindelyk de gronden van een bestendig Keizerryk heeft gelegt; 't welk men nu het Ryk van den Grooten Mogol noemt.

Bajazet door hem gevangen genomen, en zynen luister ten allerhoogsten top bragt,

Bekent is 't dat hy den beruchten Bajazet Keizer der Turken gevangen nam, en die, na alle mogelyke middelen te hebben aangewend, om hem een min strenge gevangenschap op te leggen, en zelfs met hem tot een bemiddeling te komen; werd hy eindelyk door de fierheit en geduurige beleedigingen van deezen Sultan genoodzaakt, hem in een yzere Kouw op te sluiten *, tegen welke traliën Bajazet van verwoedheit zyn hoofdt verpletterde. Tamerlaan was een man van een doordringend verstand, onvertzaagt in onderneemingen; en men had hem niets te wyten, dan dat hy een weinig minzaamer waare geweest.

Doch die onder zyne Nazaten weder door onachtzaamheit gezwakt wierd.

Het Ryk verloor veel van zynen luister onder zyne Afstammelingen, die de maatregels van den Oorlog byna t'eenemaal verwaarloosden, geevende zich enkelyk aan de vermaakelykheden des levens over; maar in de laatste eeuwen zag men een Vorst den Troon bekleeden, die het gedrag deezer wellustige Voorzaten niet opvolgde, niet min dan Tamerlaan moedig van aart was, en door zyne groote onderneemingen, als ook door zyne gestrengheit, niet alleen weder veel luister aan 't Ryk toebragt, door de lafheit zyner Voorzaaten bezoedelt; maar ook buiten zyne grenzen uitbreidde.

Aureng-Zeb is de Vorst waarvan wy handelen willen. Voor dat we van zyne Onderzaten gewag maaken, meenen wy noodig te zyn de zaaken een weinig hooger op te haalen, en alhier te berichten, hoedanig zynen Vader de Troon beklom; maar daarna weder afgezet en verdreeven wierd.

Chah-Jehan aan 't Ryk gekomen, hoe zich alles onder zyne regeering toedroeg,

Chah-Jehan, die voor zyne verheffing tot de Kroon *Sultan Corom* wierd genoemt, was de Vader van *Aureng-Zeb.* Hy was zoone van *Jehan Guire* den Grooten Mogol, en moest zonder eenigen wederstand en onbetwistelyk hem in 't Ryk opvolgen; maar 't zy hy ongeduldig om te regeeren wierd, of om eenig byzonder misnoegen, hy werd wederspannig en 't viel voor hem ongelukkig uit, dat zyn Vader geduurende zyne wederspannigheit storf; want die onder *Jehan-Guire* het Ryk bestiert hadden, weetende dat *Sultan Corom* van hun vriendschap niet was, verklaarden ze *Bulloqui* klein-zoon van *Jehan Guire* voor Keizer. Op deeze tyding, in stede van den moedt op te geeven, verbitterde *Sultan Corom* te meer; hy vervolgde *Bulloqui*, vond een middel zich van zyn persoon meester te maaken, en liet hem, na drie maanden geregeert te hebben, verworgen. Vervolgens werd hy in 't Algemeen voor Groote Mogol onder den naam van *Chah-Jehan* erkent.

Deeze Vorst regeerde in zyne Staten met vol-

* [Deeze Historie word ons door een Persiaansch Tydgenoot-Schryver, *Cherefddin Ali* genoemt, geheel anders opgedist; noemende Tamerlaan geen *Timur Lenk*, maar *Timur Bek*, 't welk zynen Oorspronkelyken naam is, en waarvan hy reden geeft. Deeze Tydgenootschryver toont in 't XLIX. Hoofdtstuk van zyn vyfde Boek, hoe *Timur Bek* altoos zynen gevangen *Bajazet* Vorstelyk gehandelt heeft. Zie breeder onze Aanmerking *Abbadie* Triomferende Godtsdienst II. Deel, Bladz: 778.]

volkomen gerustheit zoo lang de jeugdige jaaren zyner vier Zoonen niet toelieten de zelve te ontrusten; want zoodra zy tot jaaren van onderscheiding gekomen waren, en begreepen wat den staat van te regeeren was, en over anderen te heerschen; leiden ze alle op deezen hoogen trap van waarde toe; *Dara*, door het recht dat hem den tytel van oudsten Zoone van *Chah-Jehan* gaf, en de anderen enkelyk door hunne Staatzucht aangezet.

en zyn Bestier door zyne Zoonen ontrust word; by welke gelegenheit *Aureng-Zeb* door zyn onverschillig gedrag op den Troon klimt;

Dara, *Sultan Sujah* en *Morad-backche* lieten hun voorneemen genoeg blyken, 't welk zy hadden van elkander niet onderworpen te zullen zyn, en om onafhankelyk te leeven: maar *Aureng-Zeb*, die een fyn vernuft bezat, 't welk niet min doordringend was, doch achterhoudend, en echter niet min Staatzuchtig dan de anderen, geloofde zich onverschillig te moeten aanstellen om te beter het einde van zyn oogmerk te bereiken; 't welk hem dan volkomen gelukte. Om alle vermoeden tegen hem weg te neemen, en om te weeren dat zyne Broeders geen wantrouwen in hem stelden, omhelsde hy het leven van een *Faquir* of arme Geestelyke, en veinsde t'eenemaal de hoogmoedigheden en de belangen deezer Waereldt te verzaaken. In deezen staat wist hy zyne Broeders tegen elkander zodanig op te rooien, dat ze alle de Wapenen opnamen, zonder te weeten waarom.

Aureng-Zeb, verkoor geduurende deeze verdeeldheit altoos de zwakste party, betuigende opentlyk, dat hy, wat hem aanging, alle zyne eisschingen vaaren liet, en niet dan om 't gemeen welzyn arbeidde, als ook zyns Vaders geruste bestiering te helpen handhaven; nochtans wendde hy al zynen vlyt aan om onder de handt vrienden te maaken, en de voornaamste Hoofden van 't Ryk tot zich te trekken. Toen hy zich dus genoegzaam ondersteunt zag, en de aanzienlykste *Omrahs*, 't welk Veldheeren van den Mogol zyn, in zyne belangen gewikkelt; rukte hy het momaangezicht af, en zyne Broeders wierden toen, maar te laat gewaar, dat zy zich dus elkander bestrydende, niet dan tot hunnen ondergang gearbeid hadden, en *Aureng-Zeb* op den Troon gebeurt.

Zyn Vader gevangen houd, en zich meester van zyne Broeders maakt.

Hy maakte een aanvang van zyn opzet met zynen Vader *Chah-Jehan* in een Sterkte waarin hy geweeken was, gevangen te houden, die zes jaaren daarna storf. Deeze Vorst scheen zich over zyn ongeval niet te beklaagen; want eertyds had hy tegen zynen Vader opgestaan. Toen nu *Aureng-Zeb* zich van *Chah-Jehan* verzeekert zag, arbeidde hy om zich mede van zyne Broeders meester te maaken, en bragt hen in staat van 't Ryk niet meer te konnen ontrusten; 't welk voor hem niet bezwaarlyk was om uit te voeren. *Dara* die de oudste was, nam hy gevangen, en liet hem door vergif sterven. Insgelyks vond mede *Aureng-Zeb* middelen genoeg om zich wegens zyne andere Broeders in gerusten staat te stellen. In 't jaar zestien hondert en zestig was 't dat hy tot Groote Mogol verklaart wierd. By den Heer Bernier en verscheiden andere Schryvers vind men wegens de Indiën alle de byzonderheden der Oorlogen van *Aureng-Zeb* tegen zyne Broeders beschreeven; en de middelen waar van hy zich diende om den Troon te beklimmen. Hy leefde in 't jaar zeventien hondert en twee noch, toen wy het Koningryk Bengale verlieten: maar men zeide van hem dat hy kindts geworden was.

Men kan niet ontkennen dat deeze Vorst een der grootste Staatkundigen was geweest, en een der grootste Monarchen van zynen tydt. Men behoeft alleen maar zyne Historie te leezen, om 'er t'eenemaal van overtuigt te worden. Ook verweet men hem de onorde in zyn geslacht veroorzaakt, en de strafheit die hy over 't zelve geoeffent had, voornamentlyk in den persoon van zyn Vader, en die van zynen Broeder *Dara*; nochtans deed hy niet als het gebruik der meeste Oosterschen Volkeren opvolgen, voornamentlyk wanneer het de Troon betreft, zulks men alsdan alles waagt om die te beklimmen.

Vorst *Aureng-Zeb* by Paus Sixtus den V. vergeleeken.

Indien men *Aureng-Zeb* by eenige Vorsten vergelyken wilde die met luister in Europe geregeert hebben, gelooven we niemandt beter te konnen verkiezen dan Paus Sixtus de V.; want *Aureng-Zeb* die niet op den Troon geklommen was, dan openbaare blyken geevende dat hy 'er afstant van deed, en dat hy geduurende eenigen tydt een afgezondert leven geleid had; dus wierd Sixtus mede niet tot het Pausschap verheven, dan met voorgeeven dat hy 'er onbequaam toe was, en met al den tydt van zyn Kardinaalschap in een enge eenzaamheit door te brengen, alhoewel in 't midden van Rome. *Aureng-Zeb* scheen waarlyk mede niet wien hy was, dan na dat hy zich in 't Ryk verheeven zag, of ten minsten in dien tydt, dat zyne Broeders hem niet meer dan flaauwelyk de Kroon betwisten konden, en dat hy verzeekert was, die machtig te worden. Dus scheen Sixtus insgelyks niet wien hy was, en echter zodraa hy den driedubbbele gekroonde Myter op zyn hoofdt zag, stond de Waereldt niet weinig verwondert, aanstonds zodanig een groote verandering in zyn persoon te zien. Beide hebben ze een bloeiende Staat bestiert en bezeeten; zy zyn van hun Volk en van hunne nabuurige Vorsten geëert en gevreest geweest,

al-

alhoewel zy beiden ſtreng waren, en veele zaaken uitvoerden, die in zich zelven aangemerkt, niet al te loffelyk waren; nochtans hebben ze niet nagelaaten de een als den anderen zich een onſterffelyke glori verworven te hebben. *Aureng-Zeb* heeft wel groote overwinningen behaalt, 't welk Sixtus niet had gedaan: maar men moet deswegen aanmerken, dat de eerſte meer dan twee en veertig jaaren geregeert heeft, daar de andere niet dan vyf jaaren het Pausſchap bekleedde; 't welk een groot geluk voor veele Italiaanſche Prinſen was, en noch voornamentlyker voor Spanje, alzoo het Koningryk Napels mogelyk den Paus ten deel zoude gevallen zyn, indien hy langer geregeert hadt; want hy niet min begeerig was zich 'er meeſter van te maaken, dan *Aureng-Zeb* was om dat van *Golconda* aan zynen Staat te voegen, wegens de ryke Diamantmynen aldaar te vinden. Overzulks indien de Paus noch eenige jaaren geleeft had, hy mogelyk niet min in zyne onderneeming zoude gelukkig zyn geweeſt, dan *Aureng-Zeb* in de zyne was.

De oorzaak der ſtrenge Heerſchappy over de onderdaanen van 't Ooſten aangemerkt.

Bezwaarlyk is 't te zeggen of de begeerte van te ſterven of te regeeren, die byna alle de Vorſten van 't Ooſten bezitten, die eenig recht tot de Heerſchappy meenen te hebben, een gevolg van de ſtrengheit en fierheit der Koningen is, onder wiens beheerſching dien Landaart genoodzaak te leeven zy, of zoo deeze ſtrengheit die de Koningen blyken laaten een gevolg is van een onverzaadelyke begeerte om te regeeren, die de Prinſen bezitten als onder hunne gehoorzaamheit ſtaan. Onbekent is 't of de Vorſten wegens de onſtandvaſtigheit wreed en bloedtdorſtig zyn, en hoe weinig genegenheit hunne Onderdanen voor hun hebben; of indien hunne Onderzaten zoo onſtandvaſtig zyn, en zoo weinig liefde voor hun hebben, naardien zy zich zoo wreed en bloeddorſtig toonen. Eenige zullen zeggen, hoe konnen zy met zodanige Onderdaanen zacht en minzaam handelen, als een Volk 't welk geduurig tot muitery geneegen is? Maar andere zullen wederom zeggen; hoe zou men zich konnen onthouden te arbeiden om zich de Heerſchappy van zodanige Prinſen te onttrekken, die niet dan naar bloedt haaken, en hoe zou men hun overzulks konnen beminnen en hun getrouw zyn?

Het ſchynt dat men hier op zoude antwoorden, dat de weinige waare en oprechte liefde, die de Ooſterſche Volkeren gemeenlyk voor hunne Koningen bezitten, het uitwerkzel van de fierheit en ſtrengheit der eerſte Vorſten is die geregeert hebben, en wiens Tiranny zodanig een indruk op 't gemoedt der Volkeren gegeeven heeft, dat ze vervolgens alle andere Vorſten als Tirannen hebben aangezien; overzulks de opvolgers deezer Vorſten zyn verplicht geworden, om de quaade gevolgen af te weeren als deeze indrukzelen konden veroorzaaken, die het gedrag hunner Voorzaten op 's Volks gemoedt hebben gewrocht, den zelfden weg in te ſlaan; te weeten, van hunne Onderdanen als Slaven te handelen, en hun altoos in vrees te houden, met hun ſtreng en Tirannig voor te komen, gelyk hunne Voorzaten waren. Dus is dan de ſtrengheit der eerſte Vorſten de oorzaak van 't mistrouwen en de vrees in 't gemoedt der Onderdanen geweeſt, en dit wantrouwen en deeze vrees der Onderzaten hebben vervolgens de ſtrengheit der Vorſten veroorzaakt.

Aangebooren onwerkzaamen aart van dien Ladaart, en waaruit ontſtaat.

Behalven dat zyn de Ooſterſche Volkeren in 't algemeen traag van aart, en meer dan andere Natiën tot een wellustig en vermaaklyk leven geneegen, en bygevolg zyn zy min vermogende tot een waare en beſtendige deugdt, die niet min aan een goed Onderdaan dan aan een groot Vorſt noodig is; want alzoo 'er veel wysheit en verſtandt noodig is, om te weeten wel en naar behooren te beveelen: word 'er ook niet min van een ieder vereiſcht, hoe men verplicht te gehoorzaamen zy; en niet min is 'er zodanig een groote ziel in een trouw Onderdaan noodig, dan 'er in een goed Vorſt behoorde te huisveſten.

Maar ſchoon 'er wegens de quaade geſteltheit in den aart der Onderdanen niets te duchten was, zouden echter eenige Vorſten, om zoo te zeggen, genoodzaakt zyn wreedt te moeten wezen, wanneer het Volk niet in de achting bleef, die zy hunne Koningen verſchuldigt zyn, overmits zy hun voor waare goede Vorſten kenden, en bygevolg hunne achting dubbel waardig; of nademaal zy weeten dat ze wreed zyn, en dierhalven te vreezen; overzulks veele Ooſterſche Vorſten ook geen genoegzaame bequaamheit hebben, om hunne Onderzaten in hun plicht te houden; want zy doorgaans te ſtreng zyn, en zich van Tiranny en wreedheit bedienen.

Hoe verre zich de Staten van den Grooten Mogol uitſtrekken, en welk een rykdom de zelve bezitten.

De Staten en 't Ryk van den Grooten Mogol breiden zich ten Ooſten tot aan geene zyde van den Ganges uit; ten Zuiden worden ze door den Oceaan bepaalt; ten Weſten door *Macran* en *Candabar*, en ten Noorden door Tartarië. De twee voornaamſte Steden van dit Ryk zyn *Agra* en *Delli*, die beide den tytel van Hoofdtſteden voeren.

Volgens onze gedachten zou men mogen zeggen, en zonder eenig vermoeden van zich daar in bedrogen te vinden, dat de Staten van den Grooten Mogol de aller rykste van den ganfchen Aardbodem zyn; want niet alleen brengen 'er alle Volkeren van Europe, maar ook die van Afië hun goudt en zilver, om 'er andere Koopmanfchappen voor te ontfangen; zoo dat dit Ryk als een foort van zwelgkolk is, waarin alle des waerelds rykdommen worden gelooft, en nooit wederom uitgeworpen worden: maar gelykzaam in fmooren.

III. HOOFDTSTUK.

Van de BESNYDENIS *eeniger* VOLKEREN *in 't Algemeen.*

Hoe eenige van gedachten zyn dat de Befnydenis niet alleen van de Jooden afkomftig is; maar een andere en oudere Oorfprong hebben zoude; voor en tegen onderzocht.

De Indiaanfche Heidenen (voornamentlyk die wy bezocht hebben) befnyden zich niet. Nochtans oordeelenwe iet van de Befnydenis te moeten berichten, wat de Volkeren van Guinée aangaat, by wien die in gebruik is, en de Landen die wy doorreift hebben. Eenig Oordeelaars hebben gewaant te bewyzen in gevolge van dien, en door andere voorbeelden die wy bybrengen zullen, dat de Befnydenis niet byzonderlyk voor de Jooden was, en dat niet tegenftaande het gebodt dat Godt aan Abraham gaf, de zelve reeds by andere Volkeren geoeffent was, en by hun aangemerkt wierd, als een natuurlyk middel om de Voortteeling te begunftigen.

Maar voor dat we de plaatfen die zy aanhaalen, en de voorbeelden die zy bybrengen om hunne meening ftaande te houden, onderzoeken; dunkt ons dat het noodig zy in 't algemeen van de Befnydenis te fpreeken, en de tydt na te gaan wanneer die ingevoert is: overweegende de fpreekwyzen, waarvan zich de H. Schrift ter deezer gelegenheit dient.

Wy vinden niet dat 'er in de H. Schrift van de Befnydenis voor Abraham gefproken word, aan wien Godt deeze *Ceremonie* belafte, als een teken van 't Verbondt, 't welk hy wilde dat tuffchen hem en de Nakomelingen van deezen Patriarch voortaan wezen zoude. Dus waren dan de redenen (a) waarom Godt den Jooden de Befnydenis belafte, te weeten, op dat het een teeken zoude zyn en een merkteken van 't Verbondt, 't welk hy met Abraham en zyne Nakomelingen gemaakt had. Aldaar word geenszins van een byzondere nuttigheit gefproken. Godt drygt dan verder in 't zelfde Hoofdtftuk (b) met zyne ftrengheit deeze die niet befneeden zal zyn, en zegt dat hy uit den Volke zal uitgerooit worden. Waarlyk toen Mofes door Godts laft het Landt der *Midianiten* verliet, om zyn Volk uit de harde Gevankeniffe te verloffen, waar onder het in Egipte zuchtte; wilde de Engel des Heeren zyn Zoon op den weg dooden, doordien hy niet befneeden was; maar *Sephora* bevreedigde des Hemels rechtvaardige gramfchap (c) neemende fpoedig een fcherp gemaakte fteen, waar mede zy hem befneedt.

Dat de *Midianiten* geene Befnydenis in gebruik hadden;

De *Midianiten* hebben dan naar allen vermoeden zich niet laaten befnyden, want indien zy deeze *Ceremonie* hadden waargenomen, blykt het wel waarfchynelyk, dat *Jethro*, die Priefter van *Midian* was, tegen de gewoonte niet zoude verzuimt hebben zyn kleinzoon te befnyden. Behalven dat zoo Mofes zich in een Landt bevond, alwaar de Befnydenis in gebruik was geweeft, zoude hy mede niet verzuimt hebben hem te befnyden; vermits hy ongemeen yverig voor zyner Vaderen Godtsdienft was, overzulks hy 't waarfchynlyk niet belet zoude hebben, door een tegengeftelt gebruik des Landts waarin hy zich onthield.

Noch ook de *Sichemiten*, aangeweezen.

Ook waren de *Sichemiten*, Volkeren van 't Landt Kanaän, de Befnydenis niet onderworpen, en zy begaven zich onder deeze Wet niet, als om zich met het geflachte van Jacob gelyk te ftellen, (d) en dat alsdan Sichem, die Hemors Zoon was, de Vorft deezes Landts zynde, Dina trouwen kon. De Philiftynen lieten zich mede niet befnyden, en waren echter niet min by de Jooden door den tytel van Onbefnedenen bekent, als door die van hun Vaderlandt; dus zeide dan

(a) *Genes.* C. 17. v. 11. En gy zult het vleefch uwer Voorhuidt befnyden; en dat zal tot een teeken zyn des Verbondts tuffchen my en tuffchen u.

(b) *Genes.* 17. v. 14. En wat manlyk is, de Voorhuidt hebbende, wiens Voorhuidts vleefch niet zal befneeden zyn, de zelve Ziele zal uit den Volke uitgerooit worden; zulks hy myn Verbondt verbroken heeft.

(c) *Exod.* C. 4. v. 24. 25. (d) *Genes.* C. 34

dan Saul, de slag (a) verlooren hebbende, tegen zyne Wapendrager, dood my, opdat ik niet levendig in der Philistynen handen vervalle, en voor een spel en spotterny deezer Onbesneedenen diene. Het schynt eindelyk, dat het woordt van Onbesneedene by de Jooden in gebruik was, om alle andere Volkeren daar door te kennen te geeven, of ten minsten, alle die geene Afkomelingen van Abraham waren. Nochtans meenenwe daar door niet te bewyzen dat 'er wezentlyk niet dan Jooden waren die zich besnyden lieten: maar alleen, dat de Besnydenis by hun ingevoert is als een merkteken om hen van andere Volkeren te onderscheiden, en dat zoo eenige andere Natië zich 'er van gedient heeft, dit gebruik niet dan van hun kan overgenomen hebben, en zulks niet dan in navolging van hun hebben gedaan, gelyk wy trachten zullen te bewyzen.

Eenige meenen dan dat de Besnydenis niet t'eenemaal den Jooden eigen is geweest; te weeten, dat veele andere Volkeren onverbonden aan 't Gebodt, 't welk Godt aan Abraham had gedaan, dit geoeffent hebben. De Aankleevers van dit gevoelen, om hunne gedachten staande te houden, dienen zich van eenige plaatsen der Alouden; zy brengen behalven dat het Voorbeeldt van veele Volkeren by, die deeze Plechtigheit noch in gebruik hebben, en willen zelfs dat ze noodzakelyk aan zekeren Landaart zy, die zonder dat niet zouden konnen voortteelen.

Hoe Herodoot van de Besnydenis gewag maakt: maar onzeker is, wanneer die ingevoert zy.

Herodoot (b) meld mede van de Besnydenis, en zegt: dat de Colchers, Egiptenaren en Ethiopers de eenigste waren die zich aanstonds besnyden lieten. Deeze Schryver voegt 'er vervolgens by, dat hy niet verzekeren durft, welke Volkeren de eerste zyn geweest die de Besnydenis in gebruik hadden, nademaal die zoo by den een als anderen zeer oud schynt: maar dat nochtans alzoo de Ethiopers en de Colchers veel omgang en verbintenisse met de Egiptenaren hadden, scheen het hem, dat zy deeze gewoonte van hun wel konden overgenomen hebben, en dat ze by gevolg haaren eersten Oorsprong uit Egipte heeft. Deeze Schryver (c) steunt met zyn gevoelen op 't geen hem ombewust was, dat de Pheniciers de eenigste waren die omgang met de Egiptenaren hadden, en zich van de Besnydenis dienden, terwyl die by hun niet in gebruik was, die geen omgang dan met de Grieken hadden.

Wat 'er den Siciliaansche Diodoor van zegt.

De Siciliaansche Diodoor (d) van de *Trogloditen* gewag maakende, zegt, dat zy zich gelyk de Egiptenaren besneeden. Deeze *Trogloditen* waren Volkeren die dit gedeelte van Afrika bewoonden, 't welk wy nu de kust van *Abex* of *Abexim* noemen, en het Oostelyk gedeelte van Abissinië is. Men bericht ons mede, dat zich de beruchte *Thales* besnyden liet, om te minder barbaarsch en een vreemdeling by de Wyzen van Egipte te schynen; (e) en om zich te beter van hun onderwys te konnen bevoordeelen, gedragende zich als zy, om dus in staat te zyn van te beter hunne geheimenissen te doorgronden.

Hoe eenigen gevoordeelt hebben dat de Besnydenis noodig voor de voorteeling was; doch wedersproken word.

Op deeze bygebragte plaatsen, en op eenige andere van byna diergelyken aart, is 't voornamentlyk, dat eenige Geleerde Oordeelaars onzer dagen zig gronden, om te bewyzen (gelyk wy gezegt hebben) dat de Besnydenis by veele andere Volkeren in gebruik was, en onafhankelyk van de Jooden, en van 't Gebodt dat Godt hun gegeeven had; meenende zelf dat ze by zeekere Volkeren volstrekt noodig tot de voorteeling was. Laat ons nu zien 't geen men op de gevolgen zoude konnen antwoorden, die zy meenen uit deeze getuigenissen te trekken.

Niet dan drie redenen zyn 'er die de menschen zich te laaten besnyden, konnen noodzaken; te weeten, het Gebodt van den Godtsdienst die zy belyden; de onmogelykheit zonder deeze uitvoering kinderen te teelen; of eindelyk het Voorbeeldt der Volkeren by wien zy leeven, en het denkbeeldt 't welk zy van deeze Plechtigheit hebben.

Wy vinden geenzins eenigen grondt om te gelooven dat de Egiptenaren door een bevel hunner Wet genoodzaakt waren zich te laaten besnyden; en 't geen wy nu van hunnen Godtsdienst weeten, en van hunne Gewoontens, kan ons desaangaande geen licht geeven. De onmogelykheit van zonder deeze verrichting kinderen te konnen teelen, heeft de Egiptenaren niet konnen doen besluiten zich te laaten besnyden, want zy waren eertyds in geen anderen staat dan zy nu zyn; en 't zekerste is dat zy nu deeze plechtigheit om zich nakomelingen te verwekken, niet noodig hebben, gemerkt 'er tegenwoordig in Egipte veele Christenen woonen, die zich niet besnyden laaten, en dat dit Landt alzoo min woest is, als het in de voorige tyden was, toen zy zich besnyden lieten. Indien 't tegenwoordig wat woester is, is 't niet als door 't getal der Jongelingen die men 'er vervoert, om tot Slaven te maaken, en niet door d'on-

(a) I. *Reg*: C: 31. v. 4.
(b) Herodot. Lib. 2. (c) Ibidem. (d) Diod. Sic. lib. 4. C. 2.
(e) Clem. Alex. Stromat. L. I.

d'onmagt van der menſchen voortteeling. Niets meer is 'er te oordeelen overig, dat de Egiptenaren niet dan op 't Voorbeeldt der Volkeren beſneeden zyn, met wien zy, te weeten, de Jooden, geleeft hebben; en waarlyk heeft dit laatſte veel meer waarſchynbaarheit, dan de twee andere gevoelens.

Hoe de Egiptenaren waarſchynlyk de Beſnydenis van de Jooden hebben overgenomen, waar over geredeneert word.

Om genoeg overreed te zyn dat de Egiptenaren de Beſnydenis van de Jooden hebben aangenomen, of ten minſten toe te ſtaan, dat deeze laatſte gedachte de twee andere gevoelens benadeelt, zal 't genoeg zyn eenige aanmerking over hun karakter te maaken, en over de krachtige indrukking die het vermogen had van op hun Geeſt te werken, alles wat by hun, de Iſraëliten aangaande, voorviel.

De Egiptenaren hebben van alle tyden af de bygelovigſte en te gelyk verborgenſte aller menſchen geweeſt, en bygevolg de bequaamſte om nieuwe indrukzelen in zaake van den Godtsdienſt aan te kleeven. Ter andere zyde heeft men nooit iets verwonderlyker en verſchrikkelyker gezien als 't geen by hun ten tyde van Moſes voorviel: dus kan men dan beſluiten, dat het verwonderlyk gedrag van dien Grooten Wetgeever, en in 't algemeen alles 't geen opzicht op hem had, diepe wortels in 't gemoedt deezer Volkeren geſchooten heeft.

De Wondertekenen door de handt van dien grooten man gewrocht; het Heir van Pharao in de Roode Zee verdronken; de doodt aller Eerſtgeboornen; de duiſternis die Egipte bedekte, en eindelyk alle de middelen waarvan hy zich diende om het Volk van Iſraël uit de Egiptiſche ſlaverny te verloſſen; dit alles, zeggen we, kon aan de Egiptenaren niet dan een verbaazing veroorzaaken, en aan de Geleerden een groot denkbeeldt geeven van deeze, die zodanige wonderwerken deed; en alzoo alle de Heidenen der Oudheit geene zwarigheit maakten, de Goden der Vreemdelingen onder 't getal hunner Godheden te plaatſen, die zy zeer magtig geloofden te zyn, en iets van den Godtsdienſt van andere Volkeren te omhelzen; kan men, zoo 't ons toeſchynt, oordeelen, dat de Egiptenaren van zoo veel wonderdaaden getroffen, die door de Iſraëliten voor hunne oogen waren gedaan, eenige van hunne voornaamſte plechtigheden zich eigen maakten, en dat zy voornamentlyk deeze omhelsden die de Kinderen Iſraëls van andere Volkeren het meeſt onderſcheidden. De Beſnydenis het wezentlykſte merkteken van 't Jodendom zynde, zoo is volgens alle blykbaarheit, dat dit het voornaamſte tot de Beſnydenis wierd, dat zy 'er zich aanhielden.

Men zou 'er noch konnen byvoegen, dat het genoeg bewyſlyk ſchynt, dat, voor dat de Kinderen Iſraëls uit Egipte vertrokken, de Egiptenaren zich niet beſnyden lieten, en men kan deeze vermoeding op een plaats van Jozua gronden. De H: Schrift toont ons dat Jozua na den overtogt van de Jordaan alle de Iſraëliten liet beſnyden, naardien deeze *Ceremonie* in de Woeſtein niet was in acht genomen; en dat vervolgens als zy beſneeden waren, de Heer tot deezen waardigen Navolger van Moſes heeft gezegt, (a) dat hy deezen dag de ſchande of ſmaadt van Egipte onder hun weggenomen had. Het ſchynt dat men door deeze Egiptiſche ſmaadt, die door de Beſnydenis weggenomen wierd, dat men 'er niets anders dan de Voorhuidt kan door verſtaan: en indien dit gedeelte by de Jooden als de ſmaadt der Egiptenaren was aangezien, zoo is 't vermoedelyk dat de Egiptenaren die hadden, en dat zy by gevolg zich ten dien tyde niet beſnyden lieten. Maar zoo zy zich noch niet beſneeden lieten toen de Kinderen Iſraëls uit hun Landt vertrokken, en dat ze gelyk we nochtans beweezen hebben, vervolgens zich lieten beſnyden, kan men, meenen we, daar uit beſluiten, gelyk wy reeds hebben gedaan, dat alle de wonderwerken die Moſes by hun deed, hun zoo een diepen indruk en denkbeeldt van hem en zynen Godtsdienſt gaven, dat zy daar door genoodzaakt wierden te omhelzen 't geen deeze Godtsdienſt het voornaamſte bezat, en zich daar toe ſchikten, 't welk opentlyk hen van anderen onderſcheidden; naardien dit zonder wederſpreeking de Beſnydenis was.

Men zal mogelyk hier op tegenwerpen 't geen wy desaangaande bybrengen, dat dit niet dan ſchynbaare of waarſchynelyke redenen zyn, en dat ze bygevolg niets ſtelligiyks beſluiten, om te bewyzen dat de Egiptenaren de Beſnydenis der Jooden hebben aangenomen, en dat zy die niet onafhankelyk van 't Gebodt aan Abraham gedaan, geoeffent hebben. Ons is genoegzaam bewuſt dat de redenen die wy bybrengen geen zeekere en waare bewyzen zyn: maar wy gelooven, wanneer men geene natuurkundige zekerheit over een ſtoffe hebben kan,

(a) *Jozua* C. 5. v. 8 9. En het geſchiedde, nadat zy alle beſneeden waren, zoo bleeven ze in hunne plaatſe in 't Leger, tot dat zy geneezen waren Verders ſprak de Heere tot Jozua: heden hebbe ik den ſmaadt van Egipte van u afgewendt: enz.

kan, dat men zich dan altoos voegen moet naar 't geen men 't waarſchynlykſte vind; en het ſchynt ons waarſchynlyker te zeggen, dat de Egiptenaren de Beſnydenis van de Jooden, met wien zy leefden, overgenomen hebben, en door wien zy dingen zagen doen, die onbegrypelyk alles overtroffen, 't geen hunne Prieſters en Guichelaars konden doen, dan toe te ſtaan dat de Egiptenaren, die onafhankelyk van de Jooden hadden, en dit zonder eenige krachtige redenen van bewys. Want indien men op de plaats van Herodoot eindelyk ſteunen wil, die wel het oudſte bewys geeft, als ook het geloofbaarſte waarvan men zich dienen kan, die dit laatſte gevoelen ſtaande houden; kan men 'er niets anders uit beſluiten, als dat de Egiptenaren zich lieten beſnyden; 't welk echter niet zegt dat zy dit gebruik by zich zelven, en onafhankelyk van 't Jodendom hadden. Indien men eenig voorbeeldt of eenige plaats elders vond, die van der Egiptenaren beſnydenis ſprak, voor de komſte van de Kinderen Jacobs in Egipte; men zoude alsdan konnen gelooven, dat deeze Volkeren zich beſnyden lieten, voor dat ze eenige gemeenſchap en omgang met de Iſraëliten hadden gehad, en overzulks deeze plechtigheit van hun niet ontleent hadden. Maar wy vinden niets diergelyks; en Herodoot, die omtrent twee hondert en veertig jaaren na de grondlegging van Rome geſchreeven heeft, en by gevolge omtrent een duizend agttien of twintig jaaren na den uittogt van Egipte, heeft van de Egiptenaren niets anders gezegt, als dat zy zich beſnyden lieten, zonder van den tydt gewag te maaken toen zy deeze plechtigheit begonnen hadden, en wanneer zy die hadden aangenomen. Overzulks zien wy niet, dat op deeze plaats van dien Schryver ſtaat te maaken is om 'er het geſtelde op te bouwen, en dat men ten voordeele van dit gevoelen niets beſluiten kan.

Men kan hier op mede te gemoet voeren, dat niet alleen de Egiptenaren, maar daar en boven de Colchers en Ethiopers, gelyk Herodoot zegt, zich beſnyden lieten; maar dit zal noch min voldoen, want de Schryver voegt 'er zelfs by, dat hy niet zekerlyk weet, en dat het niet volkomen zeker is, of de Egiptenaren dan de Ethiopers deeze plechtigheit 't allereerſt ingevoert hebben; alhoewel het hem ten minſten waarſchynelyk voorkomt, dat 'er de Egiptenaren de aanvangers van zyn geweeſt, en de Ethiopers het van hun ontleent hebben, naardien 'er niemandt anders met de Egiptenaren gemeenſchap hield, by wien de Beſnydenis in gebruik was. Indien Ethiopië die van Egipte ontfing, kan men zich van 't voorbeeldt deezer Volkeren niet bedienen, om vaſt te ſtellen, dat de Beſnydenis onafhankelyk van 't Jodendom geoeffent wierd, vermits men altoos onderſtellen zal, dat de Egiptenaren, van wien de andere Volkeren dit gebruik ontleent hebben, deeze gewoonte van de Jooden hebben aangenomen.

Meer gemelde Diodorus van Sicilië van de Beſnydenis der *Trogloditen* gewag maakende, voegt 'er by, gelyk wy reeds aangemerkt hebben, dat zy 't als de Egiptenaren deeden, 't welk noch ſchynbaarlyker is, dat zy deeze gewoonte van hun hebben overgenomen, vermits ze niet verre van elkanderen gelegen waren.

Hoe de Afrikaanſche Negers de Beſnydenis van Mahomet hebben ontleent.

Waar is 't, dat de Negers van Guinée zich mede beſnyden laaten: maar zy hebben deeze Beſnydenis van de Mahometanen ontleent, en wy vinden geen bewys, dat zy 'er zich voor Mahomet hunnen valſchen Profeet van gedient hebben. Waarſchynlyk is 't dan dat zy ten minſten onvolkomen het Mahometanendom hebben aangenomen; want wy een ſoort van Bewaarmiddelen om hals en armen by hun gezien hebben, met goede Arabiſche letteren geſchreeven, en die zekere aanroepingen of gebeden behelsden, in den Alkoran te vinden. Wy zeggen dat zy die onvolkomen omhelſt hebben, nademaal het zeker is, dat ze noch veele overblyfzelen van 't Heidendom aankleeven; als by voorbeeldt, de gewoonte van den Demons te offeren, uit voorzorge dat ze hun geen quaadt zullen doen, en veel andere diergelyke Plechtigheden.

en ook van de Ethiopers konnen overgenomen hebben, waar van de Ooſtelyke met de Jooden hebben omgegaan.

Wy hebben dan geene reden noch bewys, om de Beſnydenis by de Negers voor Mahomet toe te ſtemmen: maar wanneer zy die zelfs voor hem geoeffent hadden, echter was het noch niet bewyſſelyk, dat dit onafhankelyk van 't gebodt aan Abraham gedaan, was; want zy konnen 't gebruik van de Ethiopers overgenomen hebben, die de Ooſtelykſte zyn, en verkeering met de Jooden hadden. Daar waren 'er zelfs veele onder deeze Volkeren gevonden, die opentlyk belydenis van 't Jodendom deeden, en die ordentelyk naar Jeruzelem om te aanbidden gingen, gelyk wy in de Handelingen der Apoſtelen zien, en die by hun noch menſchen van groote achting hadden, die in 't zelve gevoelen waren. De Geſneedene (a) van

(a) *Act.* C. 8. v. 27. En ziet een Moorman, een Kamerling, en een machtig Heer van Candace, de Koninginne der Mooren, die over alle haaren ſchat was, die was gekomen om te Jeruzalem aan te bidden.

van Candace Koninginne van Ethiopië quam, by voorbeeldt, te Jeruzalem aanbidden, toen Philippus hem ontmoette, de Profeet Ifaias leezendde. De Ethiopers hebbende onder hun menfchen die de H. Schrift, en de Wet der Jooden lazen, en die zich niet genoegden met de Tempels van hun Landt, naar dien van Jeruzalem gingen om 'er aan te bidden, moeften volgens alle waarfchynlykheit een groot denkbeeldt van 't Joodendom, en zeer veel achting voor de Joodfche *Ceremoniën* hebben gehad: en alzoo de menfchen gemeenlyk 't geen zy in waarde houden trachten na te volgen; is 't wel blykbaar, dat zy het gebodt van de Befnydenis opvolgden, zoo dikmaal in deeze Schriftuur herhaalt en in de Boeken deezer Wet uitgedrukt, waar voor zy zoo veel achting en ontzag hadden.

Onnoodig zoude het zyn alhier tegen te werpen, dat Herodoot niet gezegt heeft, dat de Ethiopers de Befnydenis der Jooden onderhielden: maar die der Egiptenaren; want men zal, zoo wy vermoeden, wel gedoogen willen, de gevolgen uit de plaatfen der H. Schrift getrokken, die opzicht op deezen Schryver hebben, aan te haalen, die, fchoon hy gemeenlyk de Vader der Hiftorifchryveren genoemt zy, nochtans alles niet te rechte getroffen heeft, en dikmaals in de Befchryving der tyden, Volkeren en Ryken zich zoo gedragen, als Plinius in die der Natuur heeft gedaan. Behalven dat, zonder dat we toeleggen om te onderzoeken aan welke van deeze twee gezaggeevingen men zich te houden heeft; is 't niet bezwaarlyk om ze te vereenigen en beiden toe te ftaan; want het wel zyn kan, dat de Ethiopers de Befnydenis aanftonds van de Egiptenaren hebben aangenomen; maar 't kan mede zyn, dat ze die vervolgens aanneemende, de Egiptenaren die van de Jooden zelfs ontleent hadden, en het Verbondt van deeze laatften gezocht hebben, om by hun in alle zuiverheit te verwerven, 't geen zy niet dan duisterlyk by de Egiptenaren vinden konden, die waarfchynlyk alles met hunne dromeryen vermengden, een t'famenraapzel van twee Godtsdienften maakende.

Of de Befnydenis noodzaakelyk wegens de voortteeling was, tegen gefproken.

Eenige zeggen, om te bewyzen dat de Negers de Befnydenis onafhankelyk van 't Jodendom oeffenden, dat zy volftrekt genoodzaakt waren zich te befnyden, en dat zy zonder dit geene Kinderen (a) konden teelen: maar deeze die dit van hun bericht hebben, weeten 't echter niet zeker. Zy hebben niets anders gedaan dan wy, en niet alleen in Guinée: maar mede in de Landen van Amerika en Afië, alwaar wy geweeft zyn, en ons bemoeit hebben naaukeurig het gebrek te onderzoeken, 't welk men de Volkeren der warme Geweften toeëigent; doch wy hebben van niets diergelyks vernomen. Wat Egipte (b) aangaat, en de Landen der aloude *Trogloditen*, alzoo wy 'er niet geweeft zyn, konnen wy 'er niet onderfcheidendlyk van fpreeken: doch wy konnen echter zeggen, dat we menfchen gevonden hebben die deeze Geweften doorreift hadden, en ons bericht hebben, nooit van dit gebrek te hebben gehoort.

Andere zyn zelfs zoo verre gekomen, dat ze gezegt hebben, dat de Befnydenis den Jooden te gelyk noodig is geweeft; maar indien dit zoo is, moet men 't aan veelvuldige en krachtige wonderwerken toe fchryven, geduurende den tydt van veertig jaaren voorgevallen: want terwyl de Jooden al dien tydt in de Woefteine omzworven, wierden ze niet befneeden; 't welk echter niet belette dat zy Kinderen teelden. Behalven dat hebben de Jooden, na dat ze het Chriftendom omhelft hadden, niet min Kinderen geteelt; deeze Kinderen zyn niet befneeden geworden, en nochtans hebben ze tot vereifchte jaaren gekomen, mede hunne Nakomelingen voortgebragt. Dus was dan de Befnydenis by hun geen noodzaakelyk hulpmiddel om de voortteeling te bevorderen, naardien zulks zonder dat gefchiedde.

Hoe de Befnydenis der Jooden een Zinnebeeldelyk Afbeeldzel is geweeft, aangeweezen.

Indien men ooit reden te zeggen heeft gehad, dat de Plechtigheden der Jooden niet dan Afbeeldzels waren, ingevoert om iets verheevener te beteekenen, dat zich natuurlykerwyze vertoonde, of van voorzeggingen van 't geen gebeuren moeft; is 't zonder tegenfpraak over 't onderwerp der Befnydenisse, die niet dan een *Ceremonie* was, waar door Godt aan zyn Volk wilde te kennen geeven, dat het hunne harten afwenden moeft van alles, 't welk geen opzicht op het laatfte einde, en op de dingen waarom het gefchapen was, had. Dit is geen verklaring van een byzondere uitvinding, of een uitwerkzel van de vryheit van eenigen Uitlegger, die fomtyds de zin der H. Schrift met de overeenkomft van zyn vernuft draait, en naar zyne inbeelding fchikt; 't is Godt zelf die dus door den mondt van Mofes fpreekt. (c) Befnydt dan uwe harten en verhardt u niet meer. Waar is 't, dat men zoude konnen zeggen, dat het wel mogelyk

(a) Om dat by hen *Præputium tegit ab integro glandem, excepto minufculo foramine.* De Voorhuidt geheel overdekt is, behalven een kleine opening

(b) Wy hebben het tegendeel verftaan, zegt de Schryver deezer Verhandeling, dat in de warme Geweften. *Præputium eft femper maxime dilatatum.* De Voorhuidt altoos ganfch ruim is.

(c) *Deuter.* C. 10. v. 16. Befnydt dan de voorhuidt uwes harten; en verhardt uwen nek niet meer.

gelyk is, dat de Besnydenis in zich een natuurlyk hulpmiddel voor de voortteeling vervat heeft, en teffens een Afbeeldzel is geweeſt van 't geen in des menſchen harte vervallen moeſt. Maar men vind aanſtonds beweezen, dat deeze Beſnydenis geenzins noodig voor de voortteeling is, en hoe klaar men ziet dat de Jooden zonder de zelve een langen tydt hebben doorgebragt. Men moet dan, meenen wy, beſluiten, dat ze waarlyk niet dan een Afbeeldzel is geweeſt, 't welk den menſch onderwyzen moeſt, gelyk we reeds gezegt hebben, zyn hart van alles af te wenden 't geen hem niet tot zyn laatſte einde geleid; te weeten tot Godt.

Wat gevoelen Philo van de noodzaakelykheit der Beſnydeniſſe heeft gehad.

Eenige zullen mogelyk zeggen, dat wel waar is dat de Beſnydenis by de Jooden geen volſtrekt noodig uitwerkzel tot de voortteeling was; maar alleen een middel om die te helpen bevorderen. Philo, ſchynt op 't einde van zyn Boek *de ſpecialibus Legibus* van dit gevoelen te zyn. Hy zegt (a) dat zekere menſchen met de Beſnydeniſſe ſpotten, alhoewel nochtans veele Volkeren, en onder anderen de Egiptenaren die zeer geëert hebben. Men moet dan in 't voorbygaan aanmerken, dat men door deeze plaats van Philo mede oordeelen kan, dat de Egiptenaren de Beſnydenis van de Jooden hebben overgenomen, nademaal hy uitdrukkelyk zegt, dat de Beſnydenis zyner Voorvaderen door de Egiptenaren wierd geëert.

Deeze Schryver brengt veele natuurlyke redenen van de Beſnydenis by, om den vreemde Volkeren te bewyzen, dat ze zoo ongemeen niet ſchynen moet. Hy zegt, dat ze behalven het Verbondt, 't welk daar door tuſſchen Godt en de Jooden aangemerkt was, mede ingeſtelt wierd om de gezondheit (b) en zuiverheit des lichaams te bewaaren.

Om dien Schryver hier op te antwoorden, moet men aanmerken, dat hy daar door de Beſnydenis heeft willen billyken, doordien die by veele Vreemdelingen zoo zeer aanſtootelyk was; en dat hy dus zonder zich veel aan de redenen van zyne Inſtelling te verbinden, die niet ſmaakelyk zouden zyn geweeſt, by de Volkeren die een t'ſamenſtelzel van Godtsdienſt, veel met den zynen verſchillende, opvolgden; dies was hy genoodzaakt om 'er eenige natuurlyke redenen van te geeven, waarin voor 't meerendeel nochtans bleek, dat hy 't niet wel geraaden had. Wy willen dan de eerſte reden die hy geeft, niet gedoogen, te weeten, dat men daar door vermyd zekere moeielyke ziektens te geneezen; en 't zy verre om dit toe te ſtemmen, dies houden wy 't liever met het tegendeel. Maar 't is een ſtoffe die wy den Artſen te onderzoeken overlaaten: behalven dat, geſtelt zynde dat dit zoo was, zoude het niet weinig moeiten geeven daarin met groote voorzorge te voorzien om des te gemakkelyker eene ziekte te geneezen, waar van de menſchen zich lichtelyk bevryden konden, en welke ziekte hen niet overkomt dan wanneer het hun begeeren is.

Zyne tweede reden ſchynt waarſchynelyker, voor zoo veel de Ooſterſche Volkeren, en onder anderen de Jooden en Egiptenaren, zeer ſchroomachtig over de zuiverheit en zindelykheit hunner Prieſteren waren. Nochtans indien hunne ſchroomachtigheit zich zoo verre uitſtrekte, dunkt ons dat men zich te verwonderen heeft, dat ze niet noch verder getrokken wierd, en dat zy daar in de Prieſters van Arkadië en Gaulen hadden nagevolgt. Wat zyne laatſte reden aanbelangt, dezelve is geenzins voldoende, en men behoeft niet, om 'er de valsheit van t'ontdekken, dan een weinig acht op deeze gewaande vruchtbaarheit der beſnedene Volkeren te geeven. De Jooden, Turken, Arabiers en in 't algemeen alle Volkeren, by wien de Beſnydenis in gebruik is, zyn niet vruchtbaarder dan anderen; maar in tegendeel, wy zyn verzeekert, dat indien men de zaaken wel wil onderzoeken, bevinden zal, dat ze noch minder dan andere voortteelen. Maar *Philo* had zoo wel goede als ongegronde redenen noodig, om zich tegen den geenen aan te kanten, die dit gebruik niet goed keurden, en 'er niets van hadden aangenomen, 't welk opzicht op den Godtsdienſt had, en op dit Verbondt dat Godt met Abraham en zyne Nakomelingen had gemaakt, waar mede de Heidenen, en voornamentlyk de Romeinen den ſpot dreeven: dus moet men zich niet verwonderen, dat alle deeze bygebragte redenen, onvoldoende zyn.

(a) Dus zyn zyne eigen woorden: *ridetur enim majorum noſtrorum Circumciſio, quamvis in non mediocri honore habita etiam apud gentes alias, præſertim Ægyptiam.*

(b) *Ut caveatur morbus curatu difficilis, vocatus carbunculus - - - ut totum corpus ſit purius, ne impediat officia Sacerdotalis Ordinis; quam-obrem etiam radunt corpora Ægyptii Sacrifici, ne quid ſordium, vel ſub pilis, vel ſub præputiis hæreat, quod poſſit obeſſe puritati Sacris debitæ.* Hy voegt 'er by, dat deeze uitwerking is, *cura foecunditatis, & numeroſæ Sobolis - - - . & id circò circumciſas gentes ſoecunditate poliere, eſſeque populoſiſſimas.*

IV. HOOFDTSTUK.

Van de voornaamste OORZAAKEN *wegens 't* HEIDENDOM *en de* AFGODERY.

ALzoo de Aanmerkingen die wy over de Indiën hebben gemaakt, alle opzicht op deGewoontens der HeidenscheVolkeren hebben, en dat het meerendeel deezer gewoontens op het Heidendom zyn gegrondt, en 'er zelfs een gevolg van zyn; zal 't, zoo wy meenen niet ondienstig zyn, om in 't algemeen van de Afgodery te spreeken, en de voornaamste oorzaaken van haare erbarmelyke instelling te berichten.

Hoe de Afgodery der Afgodische Volkeren uit een verduisterde waarheit ontsprooten is.

Weinig quaads is 'er in stoffe van den Godtsdienst, 't welk niet eenigermaaten uit eenig goedt is voortgebragt, en weinig dwalingen die geene qualyk begreepene of door den tydt verdorvene waarheit ten beginzel hebben. Dus is 't dat het verdichtzel van de Goden, hunne voorttee-ling, hunne verdeeldheden, hunne overwinningen, en deeze leugenversierzelen die de aloude Dichters opzingen, bestaan; alles is zyne geboorte uit de waarheit verschuldigt, die den grondslag van den Godtsdienst is, die wy nu noch belyden. Nochtans is de waarheit by de Heidenen door verdichtzelen en droomeryen, waar mede die omzwachtelt is, zoo bedorven, en haare kenteekenen zodanig verbastert, dat het byna onmogelyk is van die t'ontdekken.

Genoeg verwonderlyk schynt het dat 'er een zoo groote verandering in den Godtsdienst is voorgevallen, en dat de menschen uit een zoo zuivere en gansch eenvoudige waarheit vervallen zyn, in een afgrondt van dwalingen, en in een *Chaos* van allerlei verdichtzelen. Indien men nochtans een weinig gedachten over 't merkteken van 't meerendeel der menschen laat gaan, en over de verdorvenheit die allenks de tyden hebben voortgebragt; zal men de zaak zoo verwonderlyk niet vinden.

Waar toe 's menschen eigen begrip en oordeel oorzaak gegeeven heeft.

De weinig zorg die de mensch heeft om door zyn begrip alleen te oordeelen, en de onderwerping die hy altoos in zyn oordeel heeft gehad, is de eerste oorzaak zyner dwalingen. Hy begeert iets 't welk uitwendig op hem werkzaam zy, en wanneer de waarheit ophoud zich door uitwendige tekenen te laaten kennen, bemint hy liever door bedriegelyke leugentaal omgeleid te zyn, dan zyne gedachten in onwerkzaamheit te laaten, en van dezelve onafhankelyk te oordeelen. Dit was mogelyk de reden waarom Godt, die den omslag der verborgenheden van 's menschen harte kende, en zyne neiging doorgronde, de Godtsdienst der Jooden met een byna oneindig getal plechtigheden heeft doen verzelt gaan, die ons onnoodig schynen. Godt wilde hunne gedachten door iets goeds stevigen, en 't welk hun tot de waarheit leiden kon; op dat zy zich niet door iets quaads lieten overhalen, en 't geen magtig was hen in dwaling te doen vallen.

Het Denkbeeldt dat de menschen altoos van de Godtheit hebben gehad, was mede een der oorzaaken van de Afgodery; daar wierd dan een Godt vereischt. Zy waren overtuigt dat 'er een was, en alles steunde op deeze waarheit: de Hemel, de Aarde, de evenmaatige beweeging der Starren, en deeze orde van 't Heelal, die nooit ophoud, waren zoo veele getuigen van de wezentlykheit eens Godts. Maar de krachtigste bewysreden, en de overtuigendste betogingen die zy 'er van hadden, waren deeze verborgene beweegingen van hun hart, die hen in weerwil van hun, overbragten tot iets 't welk verhevener was, en vermogender dan de Schepselen die zy voor hunne oogen zagen gebooren worden, opwassen, weder vergaan en sterven; want de Afgodery begon niet door de aanroeping der Schepselen, waar van de menschen de vernietiging van kundig waren. Zy vervielen ten eersten niet in deeze wanschikkelykheit, waar aan de Egiptenaren den oorsprong gaven, en die de Grieken en vervolgens de Romeinen tot in den hooogsten top voerden. Zy aanbaden in de eerste tyden niet, dan 't geen hun het aanbiddelykste scheen.

Hoe de zichtbaarlyke voorwerpen 't aller eerst aanleiding tot Afgodery gegeeven hebben.

De Zon, Maan, en andere Starren waren de eerste voorwerpen van aanbidding; maar alzoo de menschen deeze lichtende lichaamen niet altoos konden beschouwen, voorzochten ze iets 't welk deeze ontbeering eenigermaaten kon voldoen, ten tyde wanneer zy 'er zich van berooft vonden, en dit wierd een zinnebeeldelyk gestel deezer gewaande Godheden. Zy vonden niets 't welk nader daar mede overeen quam dan 't Vuur; en dit wierd een zichtbaarlyker teken van den glans der Starren, en voornamentlyk van die der Zonne. Dus was 't dan aan 't Vuur dat zy zich overgaven. Vooreerst eerden zy 't niet dan als een verbeelding deezer Starren, die zy aan-

aanbaden; maar allenks ging de aanbidding zelfs tot het Vuur over. De Chaldeën maakten 'er een aanvang van, en het *Ur* van *Chaldea* waar uit Abraham afkomstig was, wierd de plaats, alwaar deezen eersten Vuurdienst zyne geboorte nam; waar uit ontsprooren is dat men 't den naam van *Ur* gaf, 't welk Vuur beteekent.

De Vuurdienst der Chaldeën door een behendige vond der Egiptenaren befpot.

Wy zullen hier in 't voorbygaan een genoeg zeldzaame Historie verhaalen, waar van Eusebius (a) ter gelegenheit van 't Vuur spreekt, 't welk de Chaldeën als een Godtheit aanzagen. Deeze Volkeren waanden dat hun God de machtigste en krachtigste aller Goden was. Zy hadden 'er noch nooit geen gevonden die hem wederstaan kon. Zoodraa zy eenige Godheit van andere Natiën konden magtig worden, worpen zy die in 't Vuur, 't welk nooit miste dat de zelve verteert wierd: dus werd dan de Godt der Chaldeën opentlyk voor den overwinnaar aller Goden uitgekreeten. Een Priester van *Kanopus* (b), 't welk een der Egiptische Goden was, alwaar mede een Stadt van dien naam gevonden wierd, vond een middel, het groot gezag 't welk het Vuur verworven had, uit te wisschen. Hy liet ten dien einde een hollen en dikgebuikten Afgod maaken, zodanig men zich gemeenlyk bediende voor een waterkruik, om 'er het Nylwater in te zuiveren. Dit steene Beeldt met water gevult, had 'er de Priester vooraf eenige kleine doorgeboorde gaaten in gemaakt, en met wasch dicht gestreeken: waar na hy zich met zynen Godt *Kanopus* aanboodt tegen het Vuur der Chaldeën in 't strydperk te komen. Een ieder gereed zynde, plaatste de Egiptische Priester zyn toegesteldt Beeldt voor 't Vuur der Chaldeën. Naaulyks was de warmte doorgedrongen, of het wasch smolt, de gaten openden zich, het water drong door, en bluschte eindelyk het Vuur uit. Men riep eerlang allerwegen uit, dat de Godt *Kanopus* deeze der Chaldeën overwonnen en verdelgt had, en tot een Gedenkteken van deeze beruchte overwining, verbeeldden de Egiptenaren vervolgens hunnen dikgebuikten Afgod zodanig, vermits die het Vuur overwonnen had. Insgelyks vind men het meerendeel der Indiaansche Afgoden in zodanig een gestalte gemaakt.

Hoe onder verscheiden Volkeren den Vuurdienst in gebruik was.

De Persen hebben mede het Vuur aangebeden, (c) 't welk men gemeenlyk voor hunne Koningen droeg, en aan 't Hoofdt hunner Legers plaatste, altoos van driehondert zeltig Priesters verzelt. Noch worden 'er tegenwoordig in dat Ryk gevonden, die de aloude Godtsdienst van deezen Landaart onderhouden: maar 't zyn een soort van afgezonderde menschen die in 't gebergte woonen, en nooit den Alkoran hebben willen aanneemen. De Atheniënzen onderhielden een geduurig Vuur in hun *Prytaneum*, 't welk een soort van Sterkte was, en by hun gelyk by ons tot Stadshuizen dienen, waarin men daarenboven de oude Bevelhebbers onderhield, als ook die geenen die een merkwaardigen dienst de Republyk beweezen hadden. Dit Vuur wierd door Weduwen bewaart, daar dat der Romeinen door Maagden, die men Vestalen noemde, moest bewaart worden. Insgelyks is 't bekent dat de Jooden een Vuur onderhielden, 't welk altoos branden moest, gelyk hun in 't zesde Hoofdtstuk van *Leviticus* bevolen word.

Eenige meenen dat de dienst en aanbidding, door zoo veele Volkeren aan 't Vuur beweezen, gegrondt waren op de Schriftuurplaats van *Deuteronomium*: uwe Godt, ô Israël! (d) is een verteerend Vuur (e): maar 't is niet waarschynelyk, nademaal wy genoegzaam zien, dat de Chaldeën lang voor de geschreeven Wet het Vuur geëert hebben.

Vervolgens aanbad men den mensch; maar wy zullen in dit Hoofdtstuk van de Goden *Penates* of Huisgoden geen gewag maaken, noch van de eerste oorzaak deezer Afgodery. Eindelyk quam men allenks tot het aanbidden der Beesten, en tot alles 't geen het verachtelykste en schandelykste in de Natuur was.

En wat aanleiding tot

Men is mede alle deeze wanorde, waarin de menschen gevallen zyn, aan den gewoo-

C 2 nen

(a) Euseb. Hist Ecclc. L. II. C: 26

(b) *Siris*, *Osiris*, *Kanopus* waren de zelfde Godheden onder verscheidene naamen, en alle, zoo men meent, beteekenden zy den Nyl.

(c) De gewoonte van 't vuur aan 't Hoofdt der Karavanen te draagen, word noch in de Landen van 't Oosten geoeffent. De Arabiers en andere Volkeren hebben insgelyks dit gebruik, wanneer zy optrekken. Ook kan 't wel zyn dat de Vuurkolom die den Israëliten des nachts in de Woestyne voorging, van deeze gewoonte haaren Oorsprong heef. Godt behaagde het somtyds zich naar een gebruikelyke gewoonte by eenige gelegenheden te willen schikken, die de Jooden byna in al hun gedrag aannamen, en die hen somtyds tot Afgodery vervallen deed. Indien men verzekert was dat het Vuur 't welk de Israëliten voortrok in de gedaante van een Kolom zich verbeeldde, zou men lichtelyk billyken konnen, waarom de Indianen eenige hunner Goden onder deeze gedaante verbeelden.

(d) Wy meenen, en niet ongegrondt, dat deeze uitdrukking der H: Schrift een Zinspeeling op den Godtsdienst der Volkeren en Aanbidders van 't Vuur maakt.

(e) *Deuteron.* C. 4. v. 24.

de Afgodery van menschen en Beesten aante roepen gegeeven heeft, waar onder's menschen zinuitingen aanleiding gaf. nen ſtyl der Ooſterſche Taale ſchuldig, insgelyks aan des Volks ſchroomachtigheit, en de eerbiedt die zy hebben voor alles wat van hunne Prieſteren of Alouden komt. Van alle tyden af is de ſtyl der Ooſterſche Volkeren, maar voornamentlyk die der Prieſteren, en deeze die men hunne Philoſofen noemen kan, met Afbeeldzels en vergelykeniſſen vervult geweeſt. Zy zochten niet dan hoogdravende bewoordingen en leenſpreukige uitdrukzelen, en den Volke geloofde hen zoo veel te bequaamer en Geleerder te zyn, wanneer zy hen het minſt verſtonden. De eerſte Dichters leidden 't vervolgens op opſnydery van beuzelingen toe, met grootſe woorden en brommende grootſpraak geuit; en eindelyk verviel men daar toe, dat het geen men zeide t'eenemaal tegenſtrydig met het beteekende was. *Lactantius* (a) ſpreekt krachtig van 't quaadt, 't welk de Dichters veroorzaakten, en zegt, dat wanneer men niet wel voordachtelyk is, men lichtelyk door den zachten, aangenaamen en aanlokkenden ſtyl, waar van zy zich dienen, zoude konnen overwonnen worden.

Hoe men door menschelyke Denkbeelden zich een Godheit voorgeſteld heeft, en door figuurelyke Afbeeldzels zich zelven ingeprent, de Godheit een lichaamelyk Het gemeene gros der menſchen, zonder naar den figuurlyken zin te zoeken, en 't geen die verbeeldt, blyven op de verbeelding zelf ſtaan; dus kan men oordeelen, welke Denkbeelden men zich van de Godtheit en de verborgenheden maakt, als men zich een verklaring naar de letter verbeeld van 't geen de H. Schrift ons van Godt zegt. Zy geeft hem een ſcherpſnydend zwaardt, en ſchildt, een boog en pylen: zy ſtelt hem in een verborgen plaatſe. Wy zien hem ſomtyds vrolyk, toornig, en ook wel droefgeeſtig. Eindelyk maaken wy 'er allenks een menſch van, en dikmaals zelf volgens de letter, een menſch die niet al te verſtandig is. Dit is nochtans 't geen de Heidenen deeden; zy hebben wezentlyk aan Godt toegeëigent, 't welk van hem niet dan figuurlykerwyze gezegt wierd. Zy gaven hem vervolgens een lichaam, eerſtelyk gegrondt op de afbeelding, die 'er hunne Prieſters en Dichters van maakten, en ten anderen op de neiging die zy hadden van hem af handelyk door hun begrip te begrypen, en met ſtoffelyk dekbeelden af te maalen. wezen toegeëigent heeft.

Nadat we gezien hebben hoe de menſchen aan de Godtheit een lichaam gegeeven hebben; moet men zich niet verwonderen over de wonderlyke Afbeeldzels waar onder zy haar verbeelden, en de verſcheidene bedryven die zy haar toeëigenden. Bekent is 't dat men 'er veelerlei ſoorten had, en dat 'er eindelyk naauwelyks geen plaats in huis was, die geen God noch Godinne ten beſchermers had. Men plaatſte ze zelfs ter plaatſe die de natuur niet onbeeren kan, en men noemde *Cloacina* de Godin die 'er het gezag voerde: eindelyk bragt men de buitenſpoorigheit zoo verre die konde getrokken worden. Van alle deeze droomeryen hebben *Tertullianus*, *Lactantius*, en veele andere ongewyde Schryvers, ons een verhaal gegeeven.

Wy zullen in 't Hoofdtſtuk van de Beſcherm-Goden, van de eerbiedigheit handelen, die den Volke voor alles had, 't welk van hunne Prieſters en Alouden quam. Deeze eerbiedigheit, gelyk wy gezegt hebben, is oorzaak geweeſt van de aankleeving, die zy aan hunne dwaling hadden, en aan de verdichtzelen van hunne Ouders overgenomen. Maar 't zal genoeg zyn over deeze ſtoffe gezegt, die de Geleerdſte Schryvers onzer dagen grondig verhandelt hebben. Men kan in hunne Werken alle de zeldzaamheden en beſpottelykheden van 't Heidendom beſchouwen, en teffens het onderſcheid dat 'er tuſſchen het gevoelen van een weinig verlichte menſchen, met dat van 't gemeene Volk was.

V. HOOFDTSTUK.

Van der Indianen Offerhanden, *en hoedanig zy hunne* Goden eeren.

Hoe door een uitwendige eerdienſt, de offerhande opgekomen en ontſprooten is. Van alle tyden af hebben de menſchen een uitwendige eerdienſt aan de Godtheit beweezen. Het beſtond om aan haar op te offeren 't geen by hun het geachtſte was, en het koſtelykſte, om hunne betuiging voor haar te kennen te geeven. Dus offerde Kaïn die den Akkerbouw waarnam, aan Godt zyne Vruchten; en Abel die de kudde wydde, deed hem een Offerhande van zyne vetſte Schaapen.

't Is niet wel te weeten of zy aanſtonds in hunne offerhanden eenige beſtemde plechtigheden hadden, en men heeft reden te gelooven dat het Enos (b) was, die hun een geregel-

(a) Lactant. L. I. C. II. *Poëtæ perniciosi ſunt, qui incautos animos facilè irretire poſſunt ſuavitate ſermonis, & carminum dulci modulatione currentium.*
(b) *Gen.* C. 4. v. 26. Toen begon men den naam des Heeren aan te roepen.

regelde orde daar toe gaf. Dus drukt zich P. Petau elders uit (a), verstaande daar door, dat deeze Kleinzoon van Adam de Dienst van Godt herstelde, die de Kinderen van Kaïn verwaarloost hadden.

Waarin de Offerhande van Libatie bestond, en haaren oorsprong nam.

Noch had men 'er een andere soort van Offerhande van *Libatie*, of Plengoffer genoemt; 't welk geschiedde met eenig vocht ter eere van de Godtheit uit te storten, en mede onder de geschreeven Wet in gebruik was.

Wanneer de Israëliten, by voorbeeldt, na de wederkomst der Arke des Verbondts te Misphat vergaderden, om onder 't geleide van Samuël Godt te danken van hun uit de handt der Philistynen te hebben gered; (b) tekent de H. Schrift aan, dat men ter Dankzegging water putte en voor hem uitgoot.

Het water dat David uitgoot, wanneer hy voor Bethlehem was, en dat te drinken weigerde, (c) nademaal het drie der voornaamste Legerhoofden met gevaar van hun leven geschept hadden, was te gelyk een Offerhande van *Libatie* of Plengoffer: maar het vocht waar van men zich het gewoonelykste diende, was oly; gelyk toen Jacob Godt wegens den verborgenen droom, danken wilde, waarin hy den lader gezien had waar langs de Engelen op en af klommen; en beschouwende de plaats, alwaar hy deeze gunst van den Hemel ontfangen had, als een waare geheiligde plaats, en als het Huis des Heeren, goot hy Oly (d) op den steen waarop hy geduurende zynen droom met zyn Hoofdt had gerust.

In 't voorbygaan konnen we niet onaangemerkt laaten, dat wegens deeze verrichting van Jacob, de Reizigers van zynen tydt die Godtvruchtig waren nooit verzuimden, voordat ze voorttrokken, zich in staat te stellen den Heere geduurende hunne reize te looven en te eeren; en dat de Offerhande van *Libatie* de gemaakelykste van alle zynde, en deeze die de minste Plechtigheit vereischte, zy alsdan bezorgt waren altoos eenigen Oly by zich te hebben, om voor Godt uit te storten en aan hem op te offeren, met een oogmerk van zyne almacht te erkennen, om hem voor eenigen weldaadt te danken, of om 'er een te mogen verwerven.

Was mede by de Heidenen in gebruik, en hoe.

De Offerhande van *Libatie* of het Plengoffer, werd mede by de Heidenen met veele andere soorten van vochten verricht. Men offerde, by voorbeeldt, den Melk voor de Godinne *Rumina*, die men voor de zuigende Kinderen aanriep; de Athenienzen offerden nooit Wyn aan de Zon, de Maan, noch aan *Aurora*, en *Urania*, een der *Muzen*, die men meende de Starrewichelary gevonden te hebben; noch aan *Mnemosyne*, waarby Jupiter de negen Muzen had geteelt, noch aan alle de Nimfen: maar alleen honing met water vermengt.

Eenige meenen dat de eerste Offerhande van *Libatie* met Wyn is geschied, en dat dit van den Godt *Bacchus* afkomstig zy, eertyds *Liber* genoemt, waarvan het woordt *Libatie* zynen Oorsprong (e) heeft.

Deeze soorten van Offerhanden, die in den beginne niet wierden ingestelt dan om de Goden te eeren, vonden eerlang plaats in de gastmaalen en ongebondene vreugdebedryven. (f) Men hield 'er spoorelooze *Libatiën*, en men plengde 'er den Wyn plechtelykerwyze; 't welk waarschynlyk alles ter eere van *Bacchus* geschiedde.

Wat de Indianen belet heeft bloedige Offerhande voor hunne Goden te doen.

De Leere der Zielverwisseling belette de Indianen eenige bloedige Offerhande voor hunne Goden te doen; en zelfs hebben eenige deezer Goden, volgens hunne Godgeleerdheit, onder de gedaante van Dieren geleeft, die de bequaamste waren om geslacht te worden. Overzulks genoegden zy zich voor hunne Afgoden de Vruchten des Landts en den Wierrook te offeren.

Oly in den Offerdienst gebruikt.

Zy gooten ook den Oly voor hun uit, en hier niet mede genoegt, bestreeken ze hen telkens met de zelven wanneer zy hun offerden, overzulks zy gemeenlyk zwardt, berookt, en gansch glimmende van Oly uit zagen. Dit is 't geen *Arnobius* (g) mede van de Afgoden van zynen tydt bericht. Ik vleide, zegt hy, een steen t'eenemaal glimmende, en geheel met Oly besmeert, als of die eenig vermogen hadde.

Trommels, Trom-

De Offerhanden onaangeroert, komen ze mede in veele zaaken met de Jooden en

(a) *Ration. Temp.*
(b) I. *Sam.* C: 7. v. 6. En zy schepten water en gooten 't uit voor het Aangezichte des Heeren.
(c) II. *Sam.* C: 23. v. 16.
(d) *Genesis* C: 28. v. 18. Toen stond Jacob 's morgens vroeg op, en hy nam dien steen, dien hy tot zyn hoofdtpeuluw gelegt hadde, en zette hem tot een oprecht teken; en goot daar Oly boven op.
(e) Ovidius maakt mede in zyn derde Boek der Feestdagen hier van gewag; en zegt:

Nomine ab Authoris ducunt Libamina nomen.

(f) *Macrob. l.* 3. *Saturnal.*
(g) *Arnob. Gent. Lubricatam lapidem, & ex olivi unguine sorditatum, tanquam inesset is præsens, adulabar.*

petten en Danſſeryen ingevoert.

en Aloude Heidenen overeen, de manier om de Goden te eeren, en hun in de Pagoden aan te bidden, betreffende. Zy hebben tamboers, trompetters en koorzangers, die hun ter eere *Hymnen* en lofzangen zingen. Zy draagen ſomtyds hunne Afgoden in Proceſſie om, wandelende door alle de ſtraaten van de Stadt; en in deeze openbaare *Ceremoniën*, hebben ze altoos Vrouwen ingeſtelt, om voor de zelve op het geluidt der ſpeeltuigen des Landts te zingen en te danſſen; (a) gelyk eertyds David voor de Arke deed, ſpeelende op zyne Harp.

Deeze Danſſereſſen worden mede by de Indianen gevonden, en zyn niet dan lichtekooyen; ſchoon zy gemeenlyk in de Pagoden en voor hunne Goden danſſen, zyn ze echter niet te verſtandiger, en hebben ook niet te meer achting, en gezag.

Het ſchynt mede dat de Jooden van haar weinig werk maakten die by hun het zelfde bedryf waarnamen; en dat men ze gemeenlyk als poetzemaakſters aanzag; Michol, verweet aan David dat hy zich als een Poetzemaker aangeſtelt had (b) zich opentlyk ontkleedende.

Wat aangaat den ſtaat waarover Michol, David verweet, waarin hy zich aangeſtelt had om voor de Arke te danſſen, ſtaat ons aan te merken, dat de Jooden, op dat hun niets belemmeren mogt, en zy te luchtiger konden danſſen, hunne mantels afleiden, en niet dan in hunne onderkleederen waren. Dus waren ze dan te luchtiger en by gevolg in beter ſtaat om te danſſen: maar dit quam met de deftigheit niet overeen, waarover zich de Jooden belgden, en insgelyks zich noch alle de Volkeren van 't Ooſten belgen.

De Indiaanſche Danſſereſſen doen insgelyks. Wanneer zy danſſen willen, leggen ze een ſoort van groote ſluier af, die haar het hoofdt dekt, en hebben niet dan een klein kattoene roklyfje en rok aan.

De Indianen die het Chriſtendom hebben aangenomen, gebruiken noch in hunne Kerken kleine Trompetten, eenige ſoorten van Hobois en Trommels; op welker geluid zy de Lofzangen zingen. Ten minſten is dit te *Pondicheri* noch in gebruik.

VI. HOOFDTSTUK.

Van de PLAATSEN *die eertyds verkooren wierden om aan de* GODTHEIT *der* VOLKEREN *hun* PLICHT *af te leggen; en van de* BOUWING *hunner* TEMPELEN.

Donkere en ſchaduwryke plaatſen eertyds tot den Dienſt van eenige Godtheit verkooren.

Altoos hebben de menſchen (c) donkere plaatſen, en de ſchaduwe van groote boomen verkooren, om aan de Godtheit hunnen plicht af te leggen. Wanneer de Jooden een Eike by 't Heiligdom plaatſten, waar onder Joſua (d) den ſteen oprechtte, waarop de gelofte gegraveert was die zy hem deeden van nooit den Dienſt des waaren Godts te verlaaten, deeden ze niet dan het Voorbeeldt van andere Volkeren volgen. Nochtans was dit tegen het uitdrukkelyk bevel van Godt, die verboden had (e) geen boſch, noch eenig geboomte naby zyn Autaar te planten: maar dit belette niet, dat zy dit gebruik waarnamen, als zy de valſche Goden in de Boſchaadjes aanbaden, gelyk de H: Schrift (f) hun verwyt. Wanneer Hoſea hun de zelfde misdaadt te laſt legt, zegt hy dat ze geboomtens zochten die de donkerſte ſchaduwen (g) gaven.

Insgelyks op heuvelen en in Boſſchen.

Voor dat Godt aan Salomon belaſt had hem een Tempel te bouwen, offerden voorname menſchen den waaren Godt, op heuvelen, en zelfs onder de ſchaduwe der boomen; gelyk Gideon onder den Eike deed, alwaar de Engel de Offerhande van deezen beruchten Joodt met zyn ſtokje aanraakende, het vuur van den Hemel neerdaalen deed.

't Welk by den Jooden ongedooglyk wierd.

Hier uit zoude ſchynen, dat van toen af gedoogt was Offerhanden op verſcheidene plaatſen te doen, alwaar men zich bevond. Noch-

(a) 2 *Sam.* C. 6. v. 14.

(b) 2 *Sam.* C. 6. v. 20. En hy is ontbloot, gelyk een der eidele lieden zich onbeſchaamdelyk ontbloot.

(c) Vooral in de eerſte tyden der Afgodery.

(d) *Joſua* C. 24. v. 26. Hy nam een grooten ſteen, en hy rechtte dien onder den Eike op, die by het Heiligdom des Heeren was.

(e) *Deuter.* C. 16. v. 21. Gy zult u geen boſch planten van eenig geboomte, by den Altaar des Heeren uwes Godts.

(f) *Jerem.* C. 2. v. 20. Op alle hoogen heuvelen, en onder alle groene boomen, loopt gy om, hoereerende.

(g) *Hoſea* C. 4. v. 13. Op de hoogte der Bergen offeren zy, en op de Heuvelen rooken zy, onder een Eike, Popelier en Ypenboom, om dat 'er de ſchaduwe goedt is.

Nochtans zonderde men 'er altoos zonder eenige zwaarigheit de boomryke plaatſen van uit, en in 't algemeen, alles 't geen eenige gemeenſchap met de Gewyde Boſſchen der Heidenen hebben kon, overeenkomende met het 21ſte. vers van 't 16de. Hofdtſtuk van *Deuteronomium*, alwaar, gelyk we reeds aangemerkt hebben, verboden was eenig geboomte naby den Autaar van den waaren Godt te planten; en men zou deeze giſſing gronden konnen op het voorbeeldt van eenige Jooden, die, alhoewel yverende voor de regelmaatige waarneeming der gewoontens van 't Jodendom, nochtans offerden, gelyk gezegt is, hunne Offerhanden op de eerſte plaats die zy ontmoetten. Echter meenen we dat dit den yver van de Waarneemers der Geboden van de Wet niet was, als al te vormelyk voor het tegengeſtelde: overzulks men hun niet veronſchuldigen kan, met te zeggen, dat deeze gewoonte van Offerhanden voor Godt over al te doen, die tegen de Wet ſtreed, wierde eenigermaaten toegelaaten door het getal der geenen die de zelve oeffenden: maar zy waren geenzins zodanig, naardien 'er ſedert den tydt van Joſua ter deezer gelegenheit een onderſcheid in was. Alle de Iſraëliten waren geërgert, ziende de Stammen (a) van Ruben en Gad, en de halve ſtam van Manaſſe een gedenkteken van Godtvruchtigheit aan den oever van den Jordaan oprechten, alwaar Moſes hun verblyf had bepaalt. De overige Jooden zagen dit gedenkteken voor een Autaar aan, en de driftigſte onder hun wierden te raade, om deeze misdaadt te ſtraffen, de wapenen aan te grypen en de landen hunner Broederen te verwoeſten: maar de voorzichtigſten oordeelden dat men hun behoorde Afgezanten te zenden met Volmacht voorzien, om te verneemen welke reden zy hadden gehad, dus een Autaar tegen de verboden van de Wet op te rechten. Dit laatſte gevoelen wierd opgevolgt; men zond hun mannen die hen reden van hun bedryf afvorderden, en zy bragten voor hunne Broederen geen verſchooning in, dan alleen, dat zy geenzins voorgenomen hadden een Autaar op te rechten: maar alleen een Gedenkteken, om hunne nakomelingen te doen gedenken dat zy waare Jooden waren, en bygevolge Godts Wet onderworpen, hun door Moſes nagelaaten.

Toen de Tempel van Jeruzalem gebouwt was, werd uitdrukkelyk verboden, elders een ſlagtoffer te offeren. Moſes gaf 'er zelf den Jooden bericht van in de Woeſtyne, ſchryvende hun voor, wat zy te doen hadden, wanneer Godt hen in bezitting van 't Beloofde Landt had geſtelt. Wacht u, (b) zegt hy, van uwe Brandoffers in alle plaatſen niet te offeren. Gy zult alleen offeren alwaar de Heer deeze Offerhande te doen, verkooren heeft.

en naden Tempel-bouw uitdrukkelyk verboden is.

Eenige Jooden naamen nochtans de Aloude gewoonte waar, Godt op de Bergen of onder den lommer der boomen hunne Offerhanden te doen. Alzoo, wanneer van eenige Koningen van Juda, als van Joſaphat en veele anderen gezegt word, dat zy de verheven plaatſen, alwaar men aanbad, niet lieten ſlechten; (c) moet men niet altoos gelooven dat dit van de Autaren zy, voor de valſche Goden opgerecht. Zy waren ſomtyds den waaren Godt toegewyt, als volgens de Schriftuurplaats van *Paralipomenon* blykt. (d) *Nochtans offerde het Volk Godt noch op de verheven plaatſen.* Met een woordt gezegt, het was niet quaadt ter eerſter plaatſe te offeren die zy vonden, dan nadat Godt het offeren elders als te Jeruzalem verboden had.

De Indianen (e) hebben veele Afgoden allerwegen te veldenwaarts verſpreid, en gemeenlyk in kleine dichte boſſchen geplaatſt, of aan den voet van eenigen boom die veel ſchaduw geeft. Daar is 't dat de Reizigers hunne gebeden doen, en de Godsvruchtige hunne Offerhanden, om van hunne Goden een voorſpoedige reis te erlangen.

Hoe de Indianen in dichte Boſſchen en onder 't geboomte hunne Afgoden plaatſen.

De Jooden hadden insgelyks Veldt-Autaren voor de Reizigers opgerecht, en waarop zy Godt de ſlachtoffers opofferden. Dit werd na den opbouw van den Tempel te Jeruzalem hun verboden; en men kan zeggen dat het een der ſchoonſte daaden van *Aſa* was (f) dat hy deeze Autaren liet afbreeken.

De

(a) *Jozua* C: 22.
(b) *Deut.* C. 12 v. 13. Wacht u, dat gy uwe Brandtofferen niet offert in alle plaatſen, die gy zien zult: maar in deeze die de Heere verkiezen zal.
(c) II. *Paral.* C. 20. v. 33. Echter werd de hoogten niet weggenomen.
(d) II. *Paral.* C. 33. v. 17. Maar het Volk offerde noch op de hoogten, hoewel den Heere hunnen Godt, enz.
(e) Hier by ſtaat aan te merken, dat men in de Roomſch Katholyke Landen iets diergelyks in wezen heeft, overeenkomende met dit gebruik der Indianen en Aloude Jooden. Gemeen is 't dat men 'er Kruiſſen, Lieve Vrouwen en kindertjes van Jeſus in ſoorten van Kapellen en op hoogtens vind. Niet minder worden 'er Godtvruchtelingen gevonden, die 'er met *paternoſters* in hande hunne gebeden voor doen, en 'er eenige *Paternoſters* en *Ave Mariás* preevelen. Ook vind men dikmaals voor de voeten deezer Lieve Vrouwen ſchoone vruchten, die haar door een Godtsdienſtigheit geoffert worden.
(f) II *Paral.* C. 14. v. 3. Want hy nam de Altaren der vreemdelingen, en de hoogten weg.

Insgelyks een schaduwachtige duisterheit in hunne Tempels en Pagoden verkiezen;

De Indiaansche Heidenen zoeken heden noch de schaduwachtige duisterheit in hunne Tempels uit te vinden, die zy Pagoden noemen. Zy draagen zorg dat 'er het daglicht niet dan door de deur inkoome, die gemeenlyk zeer eng en lang is. Behalven de deur zyn 'er niet dan eenige dakvensters, die voor gewoone vensters dienen. Ook zyn 'er, daar zelfs geene opening, dan alleen de deur, in gevonden word.

't Welk mede naar het aloude Joodendom zweemt.

Dus was 't mede dat de Patriarch Abraham de duisterheit zocht, om zynen plicht voor Godt af te leggen, en zyn Gebedt te doen. De H: Schrift merkt aan dat hy een bosch te Bersaba plantte, (a) om 'er de naam van den eeuwigen Godt aan te roepen. Vervolgens hadden de Jooden byna een diergelyk denkbeeldt van de Godtheit, en geloofden dat ze behagen schepte in donkere, dikke nevelachtige, en in 't algemeen in duistere plaatsen. Overzulks Salomon, als hy de Arke des Verbondts in den Tempel, van een dikke nevel vervult, brengen liet, vermits 'er de Priesters hunne gewyde oeffening niet konden doen; (b) verklaarde hy dat de Heer gezegt had, dat hy in een donkere nevel zoude woonen. David verhaalt in zyn zeventienden Psalm alles 't welk de Goddelyke Majesteit verzelt, en zegt, dat ze haar in de donkerheit (c) verbergt. Eindelyk hebben byna alle de Volkeren der Oudheit het zelfde gevoelen over deeze stoffe gehad, en mogelyk is 'er de Oorsprong van, van 't gebruik der eerste menschen af komstig; te weeten, dat Godt zyn verblyf in 't Aardsparadys in plaatsen belommert van 't geboomte had, en die bygevolg donker (d) waren.

Met welk een oogmerk deeze duisterheit verkooren wierd.

Indien men eenige natuurlyke reden geeven wilde over de zorg die byna alle Volkeren gedraagen hebben, van altoos duistere plaatsen te verkiezen, om de Godheit aan te roepen, schynt het ons dat men zoude konnen bybrengen, dat de duisternissen bequaam zyn voor de afgetrokkenheit en de ingetogenheit, die men in de Tempels en in de tegenwoordigheit van 't Opperwezen waar te neemen heeft: want het gezicht geeft allermeest oorzaak tot afleiding der zinnen. De duisterheit belet onze oogen den indruk van een voorwerp te ontfangen, 't welk vermogen heeft onze gedachten af te trekken; dus komt dan de zelve t'eenemaal met de bestemde plaatsen overeen, om te bidden en aandacht te oeffenen.

Behalven dat baart de donkerheit en duisternisse, in weerwil van ons, in onze harten een zekere t'ziddering, 't welk een genoegzaame achting aantoont die men voor de Godtheit verschuldigt is; en wy meenen, dat het om deeze reden is, dat de Latynen aan Godt een naam gegeeven hebben, die eigentlyk vreeze of verschrikking beteekent; want het woordt (e) *Deus*, is waarschynlyk afkomstig van 't Grieksch *Deos*, *Formido*, Vreeze: waaruit de Grieken insgelyks hunnen *Teos* wel konnen afgeleid hebben; alhoewel eenige den Oorsprong *in Theein*, *currere*, loopen, zoeken; naardien eertyds veelen geloofden dat de Starren, die om zoo te zeggen altoos loopen, Godheden waren.

VII. HOOFDTSTUK.

Van de TEMPELS *aan* PRIAPUS *toegewyt.*

Hoe by de Indianen Tempels voor den Afgod Priaap te vinden zyn.

By de Indianen vind men Tempels aan den Afgod Priaap, alhoewel onder verscheidene naamen toegewyt; en men mag zeggen, dat ze met eerlooze gedaantens, die, door de Egiptenaren, Grieken en Romeinen verbeeldt, verre overtroffen hebben: eenige draagen zelfs een kleine Priaap aan den hals gehangen: maar echter met een weinig zilver bedekt; en zy waanen 'er kracht en vruchtbaarheit door te verwerven.

Bekent is 't dat deeze verfoeielyke Afgodt eertyds aanbidders by de Jooden vond. De H: Schrift geeft 'er ons bericht van, hoe *Asa* zyne Moeder *Maächa* het Hof ontzeide, doordien zy een Autaar voor Priaap (f) had opgerecht, die hy afbreeken en naby

(a) *Genes.* C. 21. v. 33. Abraham plantte een bosch in Berseba, en riep aldaar den naame des Heeren des eeuwigen Godts aan.

(b) I. *Reg.* C. 8. 12. II. Paral. C. 6. v. 1. Toen zeide Salomon, de Heer heeft gezegt dat hy in donkerheit woonen wil; en in de aangehaalde plaats van *Paralipomenon*, zegt hy het zelfde. Toen zeide Salomon: de Heer heeft gezegt dat hy in de donkerheit woonen zoude.

(c) *Psal.* 17. v. 12. Duisterheit zette hy tot zyne verberging.

(d) *Genes.* C. 3. v. 8. en zy hoorden de stemme des Heeren Godts, wandelende in den Hof enz.

(e) Deeze woordkennis is te gedwongen; waarom *Deus* niet van Δίος afgeleid? 't welk in 't Grieks Godt beteekent.

(f) Hy word in de H: Schrift *Belpeor* genoemt. Het woordt van *Mirphleseth* is in de Historie van *Maäca* door het woordt *Marmorset* (Huis God) in de vertaling en uitlegging van Geneve overgezet.

by de waterval van Kedron (a) verbranden liet.

Eertyds deezen Afgod by de Jooden geëert, en hoe.

Waarſchynlyk hadden de Jooden van de Egiptenaren geleert, Goddelyke eer aan *Priapus* te bewyzen, en voor hem Stantbeelden op te rechten; want Egipte is mogelyk de plaats geweeſt, alwaar deeze gewaande Godheit het meeſt geëert wierd. Men beſchouwde hem als des menſchen oorſprong, die het edelſte der ganſche waereldt is. Weinig openbaare gebouwen wierden 'er geſticht, boven welke men geen twee Afbeeldzels ſtelde, en die aangezien wierden als beeldſpraakelyke zinnebeelden van 't geen men 't voornaamſte en 't volmaakſte in de Natuur wenſchte te zyn: by voorbeeldt, de aanwas, overvloedt, vruchtbaarheit, vereeniging, kracht, ſterkte en gezondheit.

Insgelyks by de Romeinen en waar om.

Insgelyks riepen de Romeinen hem niet alleen om de voortteeling van 't menſchelyk geſlacht aan, en om hun Nakomelingen te verleenen: maar ook om de vruchtbaarheit des Landts. Ieder rechte gemeenlyk in zyn Hof een Stantbeeldt voor hem op, en dit diende teffens voor een Moluk om de Vogels te verdryven, indien de zelve boven dien niets tot de verwachting bybragt en hun een overvloedigen Oogſt verzorgde.

Men kan door een plaats van Horatius (b) aanmerken, hoedanig de Romeinen, voornamentlyk die verſtandig waren, en de Dichters de vryheit namen hunne Goden met een vryen en loſſen zwier te handelen.

VIII. HOOFDTSTUK.

Van de HUISGODEN *der* INDIANEN, *en den* OORSPRONG *deezer* BESCHERMGODEN.

Hoe en van wie de Indianen hunne Huisgoden hebben ontleent, en waarom geëert.

Behalven de Goden die de Indianen in hunne Tempels hebben, vind men noch by hun deeze die de aloude *Lares*, *Manes*, en *Penates* * noemden, 't welk Huisgoden van een kleine geſtalte waren, op verſcheiden plaatſen hunner Huizen geplaatſt, en die zy zorgvuldig met oly beſtreeken, en met bloemen beſtaken; geloovende daar door hunne gunſt te verwerven. Eenige hebbe gezegt, dat de *Manes* helſche Godheden waren, en hebben die van de *Penates* en *Lares* onderſcheiden: maar alle de Schryvers byna dienen zich zonder onderſcheid van alle deeze drie benamingen, om de zielen der verſtorvenen te beteekenen; overzulks zullen we over 't onderzoek wegens het verſchil van gevoelens niet handelen, die meenen het tegendeel te konnen beweeren.

de Oudheit deezer Goden aangemerkt.

Deeze Beſchermgoden zyn overoudt. Zy zyn langen tydt voor de Grieken in gebruik gebragt, die hun waarſchynlyk alzoo wel als de eerſte gronden hunner verdichte Hiſtorie ontleent hebben, van hun, die het Asſiriſch Ryk begonnen op te rechten. Dus drukken we ons met hun uit, die de oorſprong deezer Monarchie zelfs van de Stadt Ninivé willen vinden, en haar eene duuring van dertien hondert jaaren toe ſchryven: want indien men de gedachten van Herodoot op-

a) II *Paralip.* C. 15. v. 16. Aangaande Maächa de Moeder des Konings Aſa, zette hy af, zulks zy geen Koninginne meer was, omdat zy een verſchrikkelyken Afgodt in een Boſch opgerecht had: ook rooide Aſa haaren afgryſſchelyken Afgodt uit, en breizelde die, en verbrandde hem aan de Beeke Kedron.

(b) Zie *Horat. Serm.* L. 1.

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum;
Cum faber incertus, ſcamnum faceretne Priapum,
Maluit eſſe Deum. Deus inde ego, furum aviumque
Maxima formido.

* [De *Lares* waren by de Romeinen, Huisgoden, die door een ieder in zyn Huis geëert wierden. Men riep onder deezen naam de beruchte Helden aan; hun ter eere werd in 't Voorhuis een klein Altaar of veel eer haardſtêe opgerecht, alwaar men altoos eenig Vuur hielt, waarin men Wierook wierp of iet van de maaltydt offerde; men goot 'er ook wel een weinig Wyn uit, waarop men een krans leide. Deeze Altaren de *Lares* of Huisgoden toegewyt, dienden mede om de Zielen der Vooroudercn te eeren.

Manes noemde men de Zielen der verſtorvenen, die niet ruſten konden en in de Waereldt omzwurven; overzulks zocht men ze op allerlei wyze tot ruſt te brengen: 't welk geſchiedde wanneer men over haar treurde en eenig Vee offerde. In de maandt Februari deed men een Proceſſie om de Grafſteden met fakkels en toortſen, en offerde voor alle de verſtorvenen.

De *Penates* waren driederlei, eenige noemde men ſlechts *Penates*, andere *Penates Patrii* of Landt-en Stats-Beſchermgoden, en de derde ſoort *Penates Parvi*, 't welk zekere Huisgoden waren. Men offerde hen Wyn en Wierook. De naams Oorſprong leide men van *Penu* den voorraadt of leeftocht af, naardien zy die bewaarden; of van *Penitus*, het inwendige, vermits zy in een binnen vertrek der huizen geplaatſt wierden, en overzulks door de Dichters *Penetrales* genoemt, welke bewaarplaats men *Penetrale* het binnen vertrek noemde. Vermoedelyk is 't dat Labans Huisgoden, *Teraphims* genoemt, die hem zyne Dochter Rachel ontoofde, de beelteniſſen zyner Voorvaderen waren, die hy met een byzonderen dienſt eerde.]

volgt, en dat men die niet meer dan vyf hondert twintig jaaren geeft, ftellende den aanvang omtrent den tydt als Debora Rechtereffe der Ifraëliten was: zouden de Affiriers na de Grieken opgekomen zyn; en bygevolg deeeze laatften hunne Verdichtzelen van anderen niet hebben ontleent. Want de oudfte Griekfche Koning die wy vinden, is *Inachus*, die te *Argos* regeerde, en die (zoo wy de tydreeking der Zeventigen volgen) tydgenoot van Mofes moefte zyn; alhoewel Eufebius (a) deezen Heiligen Wetgever ten tyde van *Cecrops* geleeft te hebben, ftelt, die meer dan drie hondert jaaren daar na leefde, en de twaalf groote Gehuchten bouwde, waaruit het klein Koningryk van Athenen ontfproot; en die deeze gedachten opvolgen, die *Inachus* en Abraham tot tydgenoten maaken: 't welk de aloude tydrekening in verwarring heeft gebragt.

Labans *Teraphims* als *Penates* aangemerkt.

Maar om weder tot ons onderwerp te komen, wy vinden de Huisgoden lang voor Mofes, en bygevolg ook voor de Grieken. Waarfchynlyk is 't, dat Labans *Teraphims*, die zyne Dochter Rachel, vervolgens Jacobs Vrouw, haaren Vader ontroofde, en onder den zadel van een Kameel verborg, wanneer hy in Rachels tent quam om die te zoeken, insgelyks Huisgoden of *Penates* waren; waar uit mede te befluiten is, dat het geen groote Beelden moeften zyn geweeft; en overzulks dat Laban hier in een gewoonte had opgevolgt, die lang voor hem ingebruik was: want Tharé, Abrahams Vader was by de Chaldeën een Beeldhouwer, en deeze Beelden konden niet dan openbaare Afgoden zyn, of Huisgoden genoemt.

Hoe verftorvene Voorouders daar voor geëert wierden.

De oorfprong deezer Afgoden was wel in zich zelfs niet quaadt. Het waren aanvankelyk niet dan Afbeeldzels, waar door de menfchen hunne verftorvene Vaders of Regeerders trachtten te verbeelden, die te verre van hun afwezig waren, en aan wien zy geene perfoonelyke eer bewyzen konden. Zy bevlytigden zich, om door kunft te verbeeteren 't geen de natuur hun niet gedoogde, of een wyden afftandt van plaats hun belette te mogen zien. Dit was dan niet als een teken van liefde en achting, die wel opgevoede Kinderen voor den geenen hebben moeften van wien zy het licht ontfangen hadden, of onderworpen waren geweeft; en ook van huldiging die de getrouwe Onderzaten den geenen gaven, die de Hemel over hun te gebieden hadde geftelt.

Wy vinden in 't veertiende Hoofdtftuk van 't Boek der Wysheit een der gelegenheden, die het bygeloof ten opzicht van de Afbeeldzels ter eere der verftorvene Bloedvrienden opgerecht, heeft konnen voortbrengen. De wysheit eigent dit de liefde van een Zoon voor zynen Vader toe. Overzulks zoude 'er geen quaadt mede vermengt zyn, indien de Zoon zyn teder gevoelen in de juifte paalen van betamelykheit hield, en daar toe niet was overgegaan om als een God onder zyne Huisgenoten aan te merken, den geenen dien hy niet dan als een menfch beklaagen moeft.

Plato (b) geeft aan de Huisgoden den naam van *Omogeneioi Theoi*: zeker is 't, dat de Alouden deeze Goden niet dan als hunne Bloedvrienden en Overledene Vooronders aanzagen, en daar door konden verftaan, waar voor zy een byzondere eerbied in de eerfte tyden der Waereldt fchuldig waren; of die hun in 't algemeen geduurende hun leven waren lief en waard geweeft.

Gelooflyk is 't dat men voor deeze Beelden niet dan eenige achting en eerbied had; en dat men hen aanzag, gelyk wy nu noch een afgebeelde Schildery van een verftorvenen Vader aanzien, die wy tederlyk in zyn leven hebben bemint. Ongevoelig verviel men dan buiten de palen van gewettigde tederheit, in een Afgodery. Maar geen reden te twyffelen is 'er dat het denkbeeldt, 't welk men federt de eerfte tyden van de onfterflykheit der ziele had, de eerfte en voornaamfte oorfprong van d'Afgodery is geweeft.

Deeze die vervolgens leerden, dat hunne Voorouders de eerfte Hoofden hunner Familie hadden aangeroepen, en daar by voegden dat ze gunftig verhoort waren geweeft, lieten zich te lichter overhaalen, dat men een zoo noodiger en teffens loffelyker dienft op te volgen had. De Vader haalde voor zynen Zoon de deugden deezer eerfte Voorzaten op. Men befchoude hunne Afbeeldzels zoo zorgvuldig bewaart. Dus nu kon immers de Afgodery allenks wortels in 't gemoedt der Nakomelingen fchieten, en wiefch te meer aan, door het denkbeeldt dat de menfchen byna ten allen tyde van de voorgaande zaaken hebben gehad. Zy verbeelden zich dat alles uitmuntender en deugdzaamer was geweeft, en dat hunne Voorzaten van de gebreken bevryd waren, die zy in hunne tydgenooten vonden.

en allenks deeze eerbiedt tot een Afgodery is vervallen.

Men

(a) Zie *Antiquité des temps retablie*.

(b) *Plato de legibus*. Dit wil eigentlyk te kennen geeven van Goden uit het zelfde Geflacht ontfprooten, want *Omogeneia* beteekent Maagfchap.

Men plaatſte dan de Huisgoden in verſcheiden vertrekken der Huizen; maar gemeenlyk in kleine niſſen (a) naby den haart, als zynde de plaats, alwaar de Huisgenooten het meeſt by een quamen: Maar alzoo de Indianen geene ſchoorſteenen in hunne huizen hebben, geeven ze hunne *Penates* of Huisgoden een onverſchillige plaats.

IX. HOOFDTSTUK.

Van het LUSTRAAL- *of* WYWATER *der* INDIANEN; *en welk en achtting zy voor de* KOEYEN *hebben.*

De Jooden gebruikten *Luſtraal* of Wywater, waarvan zy een weinig op iemandt die onrein was, op den derden dag ſprengden, nadat hy voor zodanig erkent was, en den zevenden, wanneer hy gezuivert was.

Waar uit het Luſtraal of Wywater beſtond, Dit beſtond alleen uit zuiver Water, waarin men een weinig aſſche van een roode koe worp, die men buiten in 't veldt met haar ingewandt verbrandde. De Prieſter worp Sederenhout, en Hyſſoop nevens een wynig Scharlaken verwe in 't vuur, 't welk alles verteerde.

en hoe de Indianen zich van 't zelve bedienen. De Indiaanſche Heidenen hebben mede *Luſtraal* of Wywater, 't welk zy van zodanig een Koe komende, neemen: maar wanneer zy die verbrandden, gelooven ze een voornaame misdaadt te begaan; overzulks dienen zy zich niet dan van haare pis, waarvan de Godvruchtelingen groot werk maaken, en naaukeurig 's morgens iet voor hunne deuren uitgieten; zich verbeeldende dus alle ſoorten van ongeval van hunne huizen af te weeren, en in tegendeel een byzondere beſcherming hunner Goden te verwerven; want zy zien alles 't welk van dit beeſt komt voor geheiligt en zelfs als Goddelyk aan.

Welk een achting zy voor de Koeijen hebben. De achting die zy voor de Koeyen hebben, ſchynt ons verder van de gewaande Zielverhuizing van *Phoë* voor te komen, of van 't geen zy van *Parmeſer* berichten. Zy zeggen dat toen hy op Aarde leefde, begeerig was de zelve te bewaaren. Maar wat meer is, zy billyken de verbintenis die zy voor deeze beeſten hebben, waanende dat ze de beſte en volmaakſte van alle anderen zyn; dus onafhankelyk van de eer die de Koeyen hebben gehad van de Ziel van *Phoë* t'ontfangen, of door een hunner Goden bewaart te worden, warenze altoos by hun in groote achting.

De Os onder den naam van den Afgodt Apis by de Egiptenaaren geëert. Niet bezwaarlyk is 't te toonen, dat de Indianen de eenigſte niet zyn die de Stier, Os en Koe als Godheden hebben aangezien. De Egiptenaren eerden en aanbaden den Os onder de naamen van *Apis* en *Serapis*, die de zelfde zaak uitdrukken. Eenige hebben gewilt dat *Apis* niets anders dan een zinnebeeldt van Joſeph was, die het middel gevonden had, de Egiptenaren van een heilzaamen overvloedt, geduurende ten tydt van een groote onvruchbaarheit, te doen leeven. Dus verbeelde dan by hun en by alle andere Heidenen de Os de vruchtbaarheit en overvloedt. Anderen zyn van meening geweeſt dat *Apis* een Vorſt was, die by de *Argonauten* regeerde, en vervolgens by de Egiptenaren; dat hy aan de laatſten de manier van Wyngaardt planten geleert had, en dat de Egiptenaren om deeze weldaadt te erkennen, hem na zyne doodt onder de gedaante van een Os aanbaden. Men acht dat deeze Vorſt de naam *Oſiris* aannam; en men meent dat *Apis*, *Serapis* en *Oſiris* een en de zelfde zaak zyn.

Voſſius is van gedachten dat 'er in Egipte drie Oſiriſſen zyn geweeſt. *Cham* zegt hy, was de eerſte, of wel zyn Zoon *Mitsraüm*. Deeze naam van *Mitsraüm* (b) is in Egipte in ſtant gebleeven, en word mede dus in den Hebreevſchen Text genoemt, de tweede reekent hy Joſeph, en de derde Moſes te zyn. Maar wat deeze laatſte aangaat, weinig blyk is 'er van, dat deeze gisſing waarſchynlyk zy. Hoe 't ook zyn mag; 't is altoos zeker dat onder de naamen van *Apis*, *Serapis* en *Oſiris* de Egiptenaren den Os (c) hebben aangebeden. Mogelyk hebben zy hem als zinnebeeldelyk van een

(a) Hierom is 't dat men zich ſomtyds van 't woordt *Eſtia*, *focus*, dient, om de Huisgoden te beteekenen; en weerzyds gebruikt men ſomtyds dit van *Penates*, om den Haart te beteekenen; of 't ganſche Huis.

(b) Heden noemen hem de Arabiers noch *Mezr*. Zie *Vanſleb* Relation d'Egipte.

(c) De Os moeſt zwart zyn, boven op 't hoofdt wit, als ook boven de oogen, en een witte vlak op den rug. Deeze viervoetige Afgodt gaf op een ganſch byzondere wyze zyne Orakels: maar ook in den zelven tydt een-

een deezer genoemde aangemerkt.

en by de Jooden het goude Kalf waarschynlyk uit het denkbeeldt der Egiptenaren ontsprooten.

De Jooden maakten op 't voorbeeldt der Egiptenaren in de Woestyn een goudt Kalf, en boogen 'er hunne kniën voor. In de scheuring der Koningryken van Juda en Israël liet 'er Jeroboam twee oprechten, een te Dan en een ander te Bethel; die de Israëliten als Goden eerden, en hun hadden uit Egipte geleid. Jupiter is onder de gedaante van een Stier aangebeden, een gestalte die hy volgens der Dichteren meening aannam, om Europe te vervoeren. Dit Verdichtzel is zeer oudt, nademaal 'er Anacreon (a) in een zyner Lierzangen gewag van maakt. Eindelyk is de Os by veele Volkeren der Oudheit als een God aangebeden, of ten minsten als het zinnebeeldt van vruchtbaarheit en overvloedt geëert.

Vreemde manier om de zieken in hun ouderdom met een Koestaart te worgen en welk een heil de Indianen in de zelve stellen.

Diodoor den Sicilier (b) bericht dat de *Troglodıten* de Gryszaardts met den staart van een Os worgden, indien ze niet meer in staat waren om te arbeiden, of om 't vee te wyden, en voornamentlyk alle die quynende waren en van een ongeneesbaare ziekte aangetast: geloovende hun een grooten dienst te doen, met hun zonder lang te laaten quynen, te spoediger naar de andere Waerelt te zenden. Wat meer is, zy verbeeldden zich hun ten hoogsten te eeren, hen met den staart van den Os, of van een Koe te wurgen.

't Is wel waar dat de Indianen niet t'eenemaal in dit stuk liefdaadig zyn; maar zy zien het nochtans als een eer aan, en verzeekeren zich van een eeuwige gelukzaligheit, te mogen sterven, houdende een koestaert in de handt.

Alzoo, gelyk wy gezegt hebben, de Egiptenaren de Os onder den naam van *Apis* en *Serapis* aanbaden; kan men hier uit besluiten dat ze hem niet doodden; te meer zelfs toen Pharao den Kinderen Israëls belaste hunne Offerhanden aan hun Godt te doen, zonder uit Egipte te vertrekken, waarop Mofes zeide dat zulks niet geschieden kon; (c) alzoo de Egiptenaren hen steenigen zouden, indien zy de Dieren offeren zagen, door hun aangebeden. Hier uit blykt waarschynlyk, dat ze dit beest niet gedoodt hebben; behalven dat zegt ons Juvenaal (d) dat men in Egipte geen woldraagende dieren at, en dat het een misdaadt was een Geitje te dooden.

Hoe de Egiptenaren uit eerbied geene Dieren doodden, en waarom.

Indien de Egiptenaren geene schaapen noch Geiten dooden mogten, is 't mede klaarblykelyk dat ze geene Ossen en andere Dieren gedoodt hebben, waar voor zy zoo veel eerbiedt toonden. (e) Nochtans gedoogden zy 't den Jooden, als ook om 'er van te eeten. Plutarchus bericht dat zy zelf de roode Ossen den *Typhon* offerden. De Israëliten aten 'er de Lammeren, niet tegenstaande wat Juvenaal van de gewoonte der Egiptenaren zegt, die geen woldragende Dieren aten: waar uit men besluiten kan, dat zy de Jooden niet noodzaakten in 't byzonder alle hunne gewoontens te volgen, en dat zy zich vergenoegden, byaldien men in 't openbaar niets deed, 't welk tegen hunnen Godtsdienst en hunne *Ceremoniën* strydig was.

Mogelyk moet men deeze eerbiedt niet t'eenemaal algemeen toëigenen, die de Afgodendienaars voor den Os hebben gehad, dan om den dienst die 'er de menschen van genieten. By voorbeeldt, veele menschen, zelfs na den Zondvloedt, genuttigden niet liever dan melk een aardvruchten: dus verschafte hun de Koe iet, waar van zy hun voedzel genoten. De Os beploegde het Landt, droeg der Reizigers Pakkaadje, en werd voor den wagen gespannen. In de Woestyne dienden zich de Jooden van zyne mist, om 'er hun vuur van te maaken, alwaar het hun aan hout ontbrak, droogende die, met een weinig stroo vermengt, in de Zon. Dit neemen nu noch de Indianen in acht, ter plaatse alwaar het hout niet wel te bekomen zy.

Dus waren dan de menschen allenks gewoon

eenvoudig en zeer overeenkomstig met zyne natuur. Wie dan raadvroeg bood hem te eeten aan, indien hy weigerde te eeten, was 't een quaadt teeken; en men beloofde zich niets dan verdriet: maar nam hy eeten aan, kon men verzeekert zyn dat alles naar wensch aflopen zou.

(a) *Anacr.* Od. 95.

(b) *Diod.* L. 4. C. 3.

(c) *Exod.* C. 8. v. 26. Dit kan niet geschieden, want wy zouden der Egiptenaren grouwel onzen Godt mogen offeren; ziet, indien wy der Egiptenaren grouwel voor hunne oogen offerden; zouden ze ons niet steenigen?

(d) *Juven. Satyr.* 15.

Lanatis animalibus abstinet omnis
Mensa, nefas illic foetum jugulare capellæ.

(e) Deeze reden zoude ons klaar genoeg overtuigen dat de Egiptenaren den Os niet volstrekt aanbaden, of dat zulks t'eenemaal op een Zinnebeeldelyke manier geschiedde. 't Kan ook zyn dat de Os *Apis* geen God dan na de Inwying was, en dit word door de Aloude Historiën bevestigt. Daar en boven konden alle de Ossen geene Goden worden, nademaal voor hun zekere merktekenen vereischt wierden om voor Goden te konnen dienen.

woon geworden, zorg voor een Dier te draagen, 't welk hun zoo veel goeds toebragt, en derhalven zeer noodig was. Zy ſtelden het allenks ver boven de andere Dieren, 't welk zeer billyk was: maar eindelyk zette men de zorg en erkentenis tot zelfs een achting voort, zulks men niet naliet tot een aanbidding te ontaarden: zoo dat het waar is, dat de menſchen zich zelden in een juiſte matigheit houden, en dat zy byna altoos de zaaken op het uitterſte opzetten.

Het Bygeloof der Talismannen, wat daar voor te houden zy.

De Indianen (a) zyn mede op veele plaatſen bezorgt, een kleine houte of ſteene Koe op een ſoort van pilaar te plaatſen. Vruchteloos hebben we de reden hier van trachten kundig te worden, of zy deeze Afbeeldzels als Afgoden aan zagen, of als Talismannen gebruikten.

Iets diergelyks hebben we reeds aangemerkt voor onzen komſt in de Indiën. Wy hebben op 't Eilandt *Moëli*, door Mahometanen bewoont, een Volkplanting van Arabieren, het geraamte van een Oſſen hoofdt gezien, met Arabiſche Letteren begraveert: maar alle byna verſleeten; en wy verbeelden ons dat zy dit hoofdt als een Talisman beſchouwden, waar aan zy de bewaarnis en de vruchtbaarheit van 't Vee deezes Eilandts toeſchreeven; want de Arabiers veel op deeze ſoort van verborgenheden vertrouwden.

De Jooden waren niet t'eenemaal vreemd van het bygeloof der * Talismannen, en 't zal hun een gunſtbewys zyn dat we zeggen, dat zy de kopere Slang, die Moſes in de Woeſtyne oprechtte, als een Talisman aan zagen; want zelden offerde men den Talismannen wierrook, die dikwils in de fondamenten der gebouwen of grondleggingen der Steden beſloten wierden, als onder hunne beſcherming wierden geſtelt, en op de hoogtens der torens en toppen der Piramiden (b) geplaatſt. Nochtans ſtelden eenigen die in zekere kleine en byzondere Tempels, alwaar die voor 's Volks gezicht niet ten toon ſtonden. De H. Schrift bericht ons, dat de Jooden aan de kopere Slang tot den tydt van Ezechias wierrook offerden (c) die hy liet afbreeken. Het *Palladium* van Troje was mede een Talisman, en weinig Steden waren 'er, die eertyds niet iet byzonders hadden, (d) waar van het Volk geloofde dat hun noodlot af hing.

X. HOOFDTSTUK.

Van den VLOEDT GANGES, *en de* LANDEN *door den zelven bevochtigt.*

De Vloedt Ganges en zyne gelegenheit aangemerkt.

De Alouden hebben van den Ganges-Vloedt gewag gemaakt. Hieronimus aan den onbeſchaafden Monnik ſchryvende, komt overeen met het geen 'er de H. Schrift van zegt, dat de Ganges, of *Phiſon* (want dus word hy door Moſes in Geneſis genoemt) het Landt van *Evilath* door ſtroomt: Hy merkt aan, dat aldaar de Smaragden; en Karbonkelſteenen waſſen; dat 'er Goudtbergen zyn, wier toegang den menſchen on-

(a) Op de grenzen van Bengale ziet men een Os van een ongemeene groote op den gemeenen weg opgerecht, en wiens oogen twee Karbonkelſteenen of Rabynen zyn. De Indianen deezes Landts reizen zelden zonder een Os te hebben aangebeeden. Die van 't Koningryk *Var*, ſmeeren hunne huizen met het Vet der geſtorvene Oſſen. Die van *Maliapoer* draagen een ſtuk van een Stierenvacht by zich, en hangen 't om den hals hunner paerden als een uitneemend bewaarmiddel. Andere aanbidden mede den Os, breeken de beenderen van dit geſtorven Dier, en maaken 'er een ſoort van zalf van, waarmede zy zich ſmeeren. Dit word ons door *Marcus Paulus* bericht.

* [Zie wat wy van de Talismannen hebben aangemerkt; Abbadie Triomferende Godtsdienſt enz: I. Deel pag. 534.]

(b) Vermits de Schryver alhier van de Egiptiſche Piramiden gewag maakt, moeten we zeggen, dat dit eenige gemeenſchap en overeenkomſt met de Egiptenaren en Chineezen heeft. De laatſte hebben mede verhevene torens in geſtalte als Piramiden, op welkers toppen men een Afgodt ziet. Voor deeze torens en Afgoden hebben ze een groote achting; en 't zy dat ze die als Talismannen aanzien, of dat deeze torens eenig ander bygeloof bevatten, 't welk vermogen heeft Godsdienſtigheit in de Chineezen te verwekken; 't is altoos zeker dat 'er eenige overeenkomſt tuſſchen deeze torens en de Piramiden is. De Aloude Egiptenaren hadden insgelyks een groote achting voor de zelve, en men verzekert zelf dat zy de hoogte of top deezer gebouwen aanbaden.

(c) II. *Koning*: C: 18. v. 4. Hy verbryſelde de Kopere Slang die Moſes gemaakt had, omdat de Kinderen Iſraels die tot dien dage gerookt hadden.

(d) De Steden en Staten waren onder de beſcherming van eenige Goden, of onder die van zeekere byzondere zaaken: maar als Gewyde dingen aangezien. Dit was mogelyk een navolging van 't Jodendom, die de Arke, de *Urims* enz. hadden, 't welk ſchynt dat de Heidenen in eenige gelegenheden hebben nagevolgt. Ook kan 't zyn, dat de Heidenen zonder opzicht op de Jooden te hebben, zich deeze bygeloovighedenhebben ingebeeldt.

ongenaakbaar is, weegens de Draaken en Grieffioenen en veele andere Gedrochten zich daar (a) onthoudende.

Wanneer de H. Schrift ons van den Ganges meld; (laat ons onderſtellen dat dit de *Phiſon* was) meenen we dat ze ons den zelven zodanig beſchryft als die voor den Zondvloedt was, en onmiddelyk na de Schepping der Waereldt zich heeft vertoont, laatende die met de drie andere Rivieren uit den zelfden oorſprong voortkomen: maar waarſchynlyker is 't, dat de wateren die het Landt overſtroomden, t'eenemaal den loop en geſteldheit der Rivieren veranderden, en dat alzoo 't geen wy nu de *Tigris*, *Ganges* en *Eufraat* noemen, niet meer de aloude Vloeden zyn, die uit het aards. Paradys voortquamen, en dat zy niets meer met de zelve dan den naam gemeen hebben.

Het ſchynt ons toe dat wy zonder ſchroom van ons tegen de H. Schrift aan te kanten, de Beſchryving vrymoediglyk mogen bekorten, die Hieronimus ons van den Ganges, de Smaragden, Karbonkelſteenen en Goudt Bergen doet; het Landt door deezen Vloedt bewatert, enkelyk ryk zynde door de vruchtbaarheit zyner Landſtreek, door zyde en neteldoeken, die de Vreemdelingen doet derwaarts lokken, en byna al het Goudt der Indiën, waar van een groot gedeelte van *Achim* op 't Eilandt *Sumatra* komt, 't welk meer dan drie hondert mylen van den Ganges gelegen is.

Waar eertyds *Ophier* gelegen heeft, en hoe bevaaren, vermoedelyk aangeweezen.

Men gelooft dat de Stadt *Achim* het *Ophir* is waar van de H. Schrift gewag maakt: daar is 't zoo men meent, dat Salomon om goudt uitzond, 't welk eenigen grondt heeft: (b) want de Vloot van deezen machtigen Koning werd te *Eſiongeber* gebouwt, een Stadt der Idumeën, aan den oever van de Roode Zee gelegen. Volgens alle waarſchynlykheit was deeze Stadt niet verre van de plaats alwaar nu Mocca legt; en men zag niet dat deeze Schepen uit de Roode Zee vertrekkende, een andere plaats aan deeden om een zoo groote meenigte goudt op te doen, dan in 't Eilandt *Sumatra*, 't welk 'er nochtans verre van afgelegen was, en alwaar zy in dien tydt deezen togt niet dan met veel moeiten en tydverſpilling konden afleggen, overzulks zy geen gebruik van 't Compas hadden, en zich niet durfden in Zee begeeven: maar altoos genoodzaakt waren langs de Oevers der Kuſten te zeilen. Mogelyk is 't ter gelegenheit van deezen langen togt, dat in *Eccleſiaſticus* (c) gezegt word, van Salomon ſpreekende, dat zyn roem zich tot in de afgelegenſte Eilanden verſpreid had.

Huët van 't Kanaal ſpreekende, 't welk de Middelandſche- aan de Roode Zee voegt, waar door de Schepen van Salomon en Hiram met hunne laading in Judea of in Phenicië konden wederkeeren, gelooft dat *Ophir* de Ooſtelyke Kuſt van Afrika was, *Zanguebar* genoemt: maar men moet zich niet inbeelden, dat deeze Kuſt wegens den overvloedt van goudt by *Achim* haalen kan. Wat meer is, zoo men wegens *Sumatra* tegenwerpt, dat dit Eilandt te verre afgelegen was, voor menſchen die niet al te bequaam in de Scheepvaart waren; met krachtiger redenen zal men de afgelegenheit aangaande *Zanguebar* tegenwerpen. Deeze Geleerde Prelaat laat hun een Scheepstogt doen, die noch langer en gevaarlyker is, laatende hun van Spanje in de Roode Zee wederkeeren, en onderſtellende dat zy een geheelen omtogt van Afrika deeden. Alsdan ſpreekt hy van hun die van *Tarſis* wederquamen.

Draken en Griphioenen volgens der Alouden meening omtrent den Ganges niet te vinden, maar wel Krokodillen en ander verſlindende Dieren.

Wat de Wilde Dieren aangaat, die zich omtrent den Ganges onthouden; men vind 'er noch Draken, noch Griphioenen: maar wel Krokodillen, Rhinoſeros en Tygers, die 'er genoeg gevonden worden. Deeze laatſten zyn 'er gevaarlyk en verwoeſtende; want zy ſomtyds de Kinderen uit de Huizen weg voeren, en wanneer men een weinig in een Boſch van den weg afweek, liep men gevaar van deeze Dieren verſlonden te worden. Wy hebben, aan de boorden van den Ganges op de Jagt zynde, de verſche voetſtappen deezer Dieren gezien, die, zonder vergrooting geſproken, meer dan zeven duim middelyns hadden.

De Krokodillen zyn 'er mede in groot getal. Zy onthouden zich gemeenlyk in 't water, zoekende zelf kleine rivieren, die zich in den Ganges ontlaſten, nademaal zy daarin overvloediger voedzel dan in ruime wateren vinden: maar te Landt komende, wyken ze zelden van de Oevers der Rivieren af. Wy hebben zeldzaame dingen van de

(a) *S. Hieronimus Ruſtico. Epiſtol.* 13 - - - *Ad Indiam pervenitur & ad Gangem fluvium, quem Phiſon Sacra Scriptura commemorat, qui circumit totam terram Evilath - - - ubi naſcitur Carbunculus & Smaragdus - - - monteſque auri, quos adire, propter Gryphos & Dracones, & immenſorum corporum Monſtra, hominibus impoſſibile eſt.* Deeze Goudtbergen zyn verwonderlyk om 't oppervlak van 't landt van *Fes* te verſieren. Het valt licht, zich ongewoone en belachelyke Denkbeelden te maaken, van 't geen buiten ons bereik is, of van 't geen wy niet verſtaan.

(b) I *Koning.* 9. v. 26.

(c) *Eccleſiaſt.* C. 47. v. 18. Uwen naam is verre tot in de Eilanden gekomen.

de groote kracht deezer Dieren hooren verhaalen, alzoo ons dien Landaart verzeekert heeft, dat ze dikmaals Offen met hunnen muil vatten, wanneer die uit de Rivier drinken, en met weinig moeiten in 't water fleepen. Dus is 't zeer gevaarlyk om 'er te gaan baden.

Hoedanig een eerbied de Indianen aan den Ganges bewyzen, en in zyne wateren een verborgen kracht ftellen.

De Indianen bewyzen aan den Ganges (a) een byzondere eerbiedigheit. Zy merken de zelve als een God aan: zy offeren hem dagelyks, en zetten aan zyne boorden kleine lampen die de ftroom mede voerdt; maakende dit 's avonds een aangenaam gezicht.

Veele van dien Landaart die de Landen bewoonen door den Ganges bewatert, verzoeken als een byzondere gunft, wanneer zy zich in gevaar van te fterven bevinden, om hun leven aan de boorden van deezen Vloedt te eindigen; achtende hun gelukkig den laatften doodfnik in zyne Wateren te mogen afleggen, geloovende alsdan door dit middel alle hunne misdaaden te hebben uitgewifcht. (b)

Wanneer een Zieke verzocht heeft derwaarts te worden gebragt, mag hy zyn woordt niet weder inhaalen. Men draagt hem naar den Vloedt; aan den oever van den zelven gekomen, laat men hem vooraf veel water inzwelgen. Men vermaant hem met een Godsdienftigheit en heilig vertrouwen te drinken, in aanmerking als een middel zynde om zyne ziele te waffchen, en alle zyne misdaaden uit te wiffchen. Eindelyk dompelt men hem ongevoeliglyk in den Vloedt, zonder dat 'er voor hem eenige hoop zy van zyn leven te behouden. Men heeft 'er dus veele zien verdrinken, vermits een onbezonne Godsdienftigheit, of eenig ongenoegen van hun huisgezin hen daar toe brengt om te verzoeken naar den Ganges gebragt te worden. Dit gefchied fomtyds wel fchoon zy niet ziek genoeg zyn, met gedachten van zich te eerder dusdanig geheiligt te zien. Ook krygen ze wel weder berouw: maar te laat, wegens den mifflag door hun begaan.

Deeze die te verre van den Ganges woonen, genoegen zich, wanneer ze van het water van dien Vloedt hebben mogen, om 'er een weinig voor hunne doodt van te drinken, en gelooven zich op deeze wyze van hunne misdaaden te zuiveren. Somtyds komen 'er menfchen uit verre landen om een weinig van dit Heilig Water te haalen, en verzien 'er hunne voornaamfte Pagoden mede, die 'er anders zelden van berooft zyn. Wy hebben eens door *Pondichery* (ten minften drie hondert mylen van deezen Vloedt gelegen) een kleine Karavaan van Godvruchtige-Indianen zien voortreizen, die eenige groote met rotting bekleede potten vol Gangeswater gevult, medevoerden. Deeze arme rampzaligen bewaarden deeze potten met een ongemeene zorgvuldigheit en achting, alhoewel zy noch een langen weg naar hun Landt af te leggen hadden.

Wat het Bygeloof op de dwaalende gemoederen der menfchen vermag.

Wy konnen ons alhier niet onthouden, aan te merken; in welk een duifterheit deeze Afgodendienaars gedompelt leggen, en hoe de leugen en waarheit de zelfde indruk op den Geeft en 't hart der menfchen werkt. De menfchen zyn alzoo beftendig (c) in de dwaaling, en alzoo naaukeurig in 't waarneemen der plompfte Bygelovigheden, als zy in den waaren Godtsdienft moeften zyn. Wy moeten verbaaft ftaan, dat het geen men de kracht der Waarheit noemt, niet meer op hun vermag; dat ze hunne blindheit niet gewaar worden, en hunne oogen over hunne dwaling niet openen. Maar beft is 't dat we onzen toevlucht tot de ondoorgrondelyke oordeelen Godts wenden, want in deeze diepte van Wysheit is 't waar dat de oogen van 't fchepzel nooit konnen doordringen; die maar alleen door de Godtheit kan begreepen worden.

Om weder tot ons onderwerp van den Ganges te komen. Mogelyk dat de achting der Indianen voor deezen Vloedt, by hun een overfchot van Overlevering is, wegens 't geen hunne Voorvaders van den *Phifon* wiften, waarvan de H: Schrift gewaagt, en 't geen zy ongevoelbaar nevens dat zy van de eerfte menfchen geleert hadden, met de fabelachtige Hiftoriën der Goden hebben vermengt, die zy zich gefmeedt hebben.

Hoe de Indianen behalven de Ganges voor andere

Zy hebben niet alleen zodanig een eerbiedt voor den Ganges, die zy altoos voor de Heiligfte der Vloeden aanzien, en die zy waanen van een Goddelyke eigenfchap te zyn.

(a) De Egiptenaren hadden insgelyks veel eerbied voor den Nyl, en die zy mede vergood hebben; want *Ofiris*, waarvan wy reeds gefproken hebben, was de Nyl, of ten minften de kracht van dien Vloedt, die gelyk bekent is, de Egiptifche Landen vruchtbaar maakt.

(b) *O faciles nimium qui triftia crimina cædis,*
Flumineâ tolli poffe putatis aquâ.

(c) De redenen die men van dit gedrag geeft, zyn reeds genoeg herhaalt: Zie hier over Bayles gedachten over de Komeeten.

Rivieren mede een groote achting hebben.

zyn. Noch eeren ze in 't Algemeen (a) alle Vloeden en Rivieren. De Godsdienstigen onder de Indianen zyn bezorgt, voor dat ze zich in 't Water der Rivieren begeeven, met het zelve de handen te wasschen, biddende terwyl een klein gebedt voor hunne Goden.

Deeze gewoonte van ontzag voor de Rivieren te hebben, en de handen in 't rivierwater te wasschen, word ernstelyk door Hesiodus (b) aanbevolen, een der Oudste Dichteren die wy tegenwoordig hebben.

Deeze achting kan gegrond zyn op 't geen de Alouden zich inbeeldden dat ieder Rivier of Vloedt een byzondere Godtheit had, die hun aankleefde en die over deeze wateren het Gezag voerde.

XI. HOOFDTSTUK.

Van de ZIELVERHUIZING *der* INDIANEN.

Met Welk een omzichtigheit de Indianen de Dieren handelen.

Dat de Indianen de Zielverhuizing gelooven, word genoegzaam door de Gasthuizen beweezen die te *Suratte* zyn, alwaar men aanneemt, voedt, en zelfs alle de Zieke Beesten geneest en verminkte verbindt; maar wy hebben nooit konnen ontdekken op welk een voet deeze Leer by hun is ingestelt geweest. Wy meenen dat dit bezwaarlyk te zeggen is; want men 'er menschen van den zelven Godtsdienst vind, die in de zelfde Tempels de Goden aanbidden, die de zelfde Plechtigheden waarneemen, en die, wat meer is, van het zelfde geslacht zynde, geheele andere gedachten over deeze stoffe hebben.

Daar zyn, by voorbeeldt, zekere *Braminen* (c), die niet dan van kruiden, melk, boter en vruchten (d) leeven: andere, eeten niet dan alleen hoenders, en andere reebokken. Eenige Geslachten genuttigen Zwynenvleesch: maar in 't Algemeen onthouden zy zich alle van Osse-en Koe-vleesch te eeten. Reeds hebben we gesproken welk een eerbiedt zy voor deeze Beesten hebben.

Hoe verschillende de Indianen over de leere der Zielverhuizing zyn.

De *Benjanen* die een byzonder slag van Kooplieden uitleeveren, en waarvan we vervolgens spreeken zullen, zyn van dit slagh van Indianen die zeer naaukeurig de leere van de Zielverwisseling volgen, en oeffenen het Godsdienstigste alle de minste dingen zelf, waaraan dit gevoelen deezer Sextarissen verbonden is. (e) Zy dooden geen eenig die, noch eeten niets van 't geen leven ontfangen heeft; eenigen zelfs zyn zoo naaukeurig en schroomachtig, dat terwyl zy eeten, hunne knechts geduurig met wayers de lucht beweegen, om alle de kleinste diertjes en muggen te verdryven, die men veel in deeze Gewesten heeft: beducht zynde, dat zich geen van de zelve met hunne spyze vermengen, en dus inzwelgende, zy die sterven deeden.

Het schynt ons toe dat men uit deeze verschillendheit van gedachten, de Zielverhuizing en verwisseling betreffende, zou konnen besluiten, dat toen die by de Indianen ingevoert wierd, zy reeds een bepaalde Dienst en een vaste onafhankelyke Godsdienst van deeze Leer hadden: dat toen die niet aanstonds aangenomen wierd als een gevoelen, 't welk in zich niets quaads vervattende, konde omhelst of zonder eenig gevolg verworpen worden, zodanig men 't noodig oordeelde. Eenige Hoofden der Geslachten dreeven vervolgens deeze nieuwe Wysgeerte, en volgden die in alle deelen strengelyk op. Andere zich niet konnende inbeelden, dat de zielen der menschen in de lichaamen van zekere Dieren overgingen, geloofden niet om ze tot hun voedzel te gebrui-

(a) Deeze Afgodery is hun met de Grieken en Romeinen gemeen.

(b) *Hesiod. oper. & dier.* L. 2.

(c) Men vind verscheiden overeenkomsten tusschen de *Braminen* en Aloude Egiptische Priesteren. By Voorbeeldt, de eerste wasschen zich tweemaal 's daags met schoon water, voor dat ze in hunne Pagoden komen, 't welk insgelyks de Egiptenaren doen. Zy dompelen zich in den Ganges door een Godtsdienstig gemoedt, neemen vervolgens van dit water en werpen 't naar de Zon, om haar hunne achting te betuigen. De Egiptenaren dompelden zich mede in 't Gewyde Nylwater. Insgelyks onthielden zy zich van te eeten alles wat leven had, gelyk de *Braminen* doen.

(d) Eenige aten zelfs geen melk, noch kaas, noch boter, noch eieren, noch wat het ook zyn mogt, 't welk van eenig levendig dier voortquam; beducht zynde, zoo zy voorgeeven, onvoorzichtelyk de Ziel van iemandt hunner Helden of Bloedvrienden enz door te zwelgen

(e) Hunne geneegenheit voor de Beesten is iets byzonders, en zou onwaarschynlyk voorkomen, indien 'er de Reizigers, en onder anderen de Heer Fryer een Engelsch Arts, niet als ooggetuigen van spraken. *De Benjanen*, zegt de laatste, in zyne naaukeurige Reize naar Persië en de Indiën, *woonen by de Ossen en Koeyen* enz. *en laaten zich van 't ongedierte door een oorsprong van liefde gelykzaam opeeten. Men ziet hen geplaagt worden van Muggen en Mosquiten, zonder dat zy die durven aanraken* enz. Hoe vinnig hunne steeken zyn, echter gelooven ze dat de genaaking deezer ongediertens hun 's Hemels Zegening toebrengt. *Als zy meenen te zullen sterven, koopen zy de Dieren, en ontlasten ze van hunnen arbeidt* enz.

bruiken, zich van de zelve te moeten onthouden. Ieder deelde dan vervolgens zyne gedachten aan hun Huisgezin mede, die ongevoeliglyk by hunne afkomelingen ingang vond, en altoos onderhouden wierd: maar nu als een regel aangezien word, die zy onverzuimelyk verplicht zyn te volgen, wegens de eerbiedt en de achting die zy voor alle de gewoontens hebben, die hen van hunne Voorouderen nagelaaten zyn.

Indien de Zielverhuizing by de Indianen als een zaak van Godtsdienst eensklaps ingevoert was, zou men over dit onderwerp zoo veel verschillendheit niet gevonden hebben; men zou over dit onderwerp zoo veel verscheidenheit niet hebben gezien, en de gevoelens zouden overeenkomender zyn geweest. Men zou zelfs als Scheurmakers hebben aangezien, die geen die van de algemeene gevoelens waren afgeweeken, en die deeze Leer in alle haare zuiverheit niet hadden begeeren op te volgen. Men zoude zich eindelyk t'eenemaal hebben afgescheiden, en men had alsdan geene Tempels, noch Priesters, noch Offerhanden gehad.

Dat de Indianen hun gevoelen van de Zielverhuizing van Pythagoras niet hebben ontleent: maar lange voor hem van deeze gedachten zyn geweest.

Men zou mede mogen vraagen, of de Indianen het gevoelen der Zielverwisseling van Pythagoras of van zyne Sektarissen hebben overgenomen; want deeze Philosoof word gemeenlyk als de Invoerder van dit gevoelen aangezien, of ten minsten als die zulks het eerste heeft geleert.

Indien men op zodanig een vraag overeenkomstig met de nieuwe ontdekkingen antwoordt, die men in onze dagen in 't Keizerryk van China heeft gedaan, zal men moeten toestemmen, dat de Indianen en de Chineezen ten minsten vyf hondert jaaren voor deezen Philosoof van de Zielverhuizing geweeten hebben, vermits hy niet bloeide (als Cicero aanmerkt) dan in den tydt (a) toen de Romeinen de dwingelandy van *Tarquinius* moede geworden, dien opgeblazen Koning uit Rome verdreeven en hun Ryk tot een Republyk maakten. Sedert Salomons tyden deed zich een Indiaansche Philosoof op, *Phoë* (b) genoemt, zoo eenige meenen van 't Eilandt Ceilon geboortig, of volgens andere uit een aangrenzend Gewest afkomstig, die deeze Leer in de Indiën gemeen maakte.

Hoe en op welk een wyze de Indiaansche Philosoof *Phoë* zich in achting bragt, en waarin zyne Leer bestond.

Om aan deezen nieuwen Philosoof meerder aanzien en gezag te geeven, en hem met te meer achting t'ontfangen, verzeekerde hy zyn gevoelen van den Hemel ontleent te hebben: hy gaf zich voor een Profeet uit, en vermat zich te zeggen, dat 'er niets met hem op den Aardbodem konde evenaaren.

Zyne Leer was tweezins, als in- en uitwendig bestaande. De Inwendige maakte hy niet dan aan zyne waardste Leerlingen bekent, en van wiens getrouwigheit hy t'eenemaal verzeekert was. Hy voerde door zyn Gestel de vernietiging van de ziel na de doodt in, stellende dat ze na de scheiding uit het lichaam, in de lucht zich verspreidde en 'er zich in een hoofdtstoffelyk wezen ontbondt; 't welk byna niet anders dan een Godverzaaking (c) is; zodanig als men meent dat noch in 't algemeen alle de Chineesche Geleerden volgen.

Door zyne uitwendige Leer, leerde hy gemeenlyk deeze Volkeren de Zielverwisseling (d), die hy zeide zelf ontallykemaalen bevonden te hebben; als hebbende op deeze aarde geleeft onder de gedaante van een Aap, Koe, Olifant en onder die van veele andere Dieren. Op deeze verscheidene soorten van beesten is 't, in wiens lichaam hy voorgaf zyne ziel doorwandelt te hebben, dat byna alle de Godsdiensten der Indianen zyn gegrondt, die voor dien tydt schynbaarlyk geenen anderen Godtsdienst hadden, dan de kennisse van eenig Opperweezen, of in 't al gemeen van eenige Godtheit, waar aan zy hunne Offerhande konden doen.

Echter willenwe hier door niet te kennen geeven, dat deeze kennis van een Opperweezen by de Indianen zodanig was, als die behoorde te zyn: te weeten, dat ze niets dan den waaren Godt erkenden; dat de Offerhanden door hun gedaan, enkelyk op hem betrekkelyk waren; en dat zy tot die van *Fo* of *Phoë* een Godtsdienst vry van Bygeloof en Afgodery hadden in acht genomen: Dit zoude een vreemd en tegenstrydend gevoelen zyn, (naardien de gansche Waereldt in dwaling was, en dat Godt, om zoo te zeggen, genoodzaakt was, Abraham van

(a) 4. *Tusculan. quæst. in Brut.*

(b) *Fo* of *Xechia* een Chineesche Godtheit, afkomstig uit de Indiën, alwaar die onder den naam van *Ram* is bekent; in Japan, onder dien van *Xaca*; in *Tunquin*, onder deezen van *Ckiaga* enz. Wy zullen 'er vervolgens van handelen. Alleen zullen we hier zeggen, dat eenige Schryvers deeze *Xaca* voor *Pythagoras* neemen, en anderen voor den Egiptischen *Hermes Trismegistus*.

(c) Hier in vindenwe geene Godverzaaking te bestaan. Deeze ontbinding of verwisseling van de Ziel in een Hoofdstoffelyk wezen, is een zeer oud gevoelen, waaraan men een goeden zin geeven kan: maar 't is wel waar dat het de Ziel lichaamelyk maakt.

(d) De Ziel van *Xaca*, leed, volgens de gedachten der Indianen, 80. duizend maal de Zielverwisseling, en bewoonde eindelyk het lichaam van een witten Olifant; en dit is de Oorsprong van de eerbewyzing die de Indianen aan den witten Olifant doen.

van 't overige menſchelyke Geſlacht af te zonderen, om een Vader van een Volk te worden, 't welk hem dienen en aanbidden kon zonder bygeloof en zonder zynen Dienſt tuſſchen den waaren Godt en de valſche Godheit te verdeelen) en zodanig bybragt dat de waarheit by de Indianen een ſchuilplaats vond; dat ze aldaar tot aan Salomons tyden bewaart was; dat daar de Jooden gedurig in Afgodery vervielen, het denkbeeldt van een eenig Godt, zonder vermenging in de Indiën was ſtaande gebleeven, en dat 'er den Dienſt aan 't Opperwezen in alle zuiverheit wierd geoeffent.

Phoë dan ſtelde zyne nieuwe Leer den Indianen voor, en had ook niet veel moeiten om hen die te doen aanneemen, en 'er zyne dromeryen by te voegen, by dat geen dat zy reeds van de Godheit en de Ziel gelooft hadden. Bekent is 't wat de nieuwigheit niet al op de menſchen vermag: maar voornamentlyker voor 't gemeene Volk; vooral wanneer men voorſtelt hunnen Godsdienſt te vermeerderen en te voltooien.

Daarenboven was 't niet bezwaarlyk dat de Leer van de Zielverwiſſeling plaats in de gemoederen dier menſchen vond, ontſprooten uit het denkbeeldt dat een ieder van de onſterffelykheit der Ziele had, die na de ſcheiding uit den lichaame naar een zekere plaats vertrok; 't welk in verſcheiden tyde zeer vreemde gedachten heeft voortgebragt; want eenige beelden zich in, dat de zielen der Boozen, onmiddelyk na de doodt, in een plaats van ſtrafoeffening nederdaalden, alwaar zy naar maate van haare misdaaden gepynigt wierden; een gevoelen het allergemeenſte by alle Heidenen aangenomen. Andere waren van gevoelen dat de Goden haare zielen in de lichaamen der verachtelykſte en ongezienſte Dieren lieten overgaan. Weder andere geloofden dat ze in de Waereldt omdwaalden, en niet weder tot den geenen keerden, waar uit zy geweeken waren, dan veele eeuwen achtereen allerwegen te hebben omgezworven. Cicero (a) was volgens alle ſchynbaarheit van gedachten, dat de zielen dwalende na dit leven zyn, gelyk men in den droom van *Scipio* (b) kan ontdekken.

Phoë ſtelde veertig Boekdeelen byeen, die in de Indiaanſche taal, zonder uit de Indiën vervoert te worden, overigbleeven tot den jaare van Jesus Christus vyf en zeſtig. Toen bragten de Leerlingen van deezen Philoſoof, die onder de regeering van *Hoamti*, naar *China* over. De Cineezen lieten ze eerlang in hunne taal overzetten. Zy bekrachtigen de tydt waarin zyne Sektariſſen zeiden dat hy geleeft heeft, door de verſcheiden omſtandigheden die zy in zyne werken vinden, en die eenigermaate volgens de kennis der Indianen betrekkelyk zyn. Naaulyks was deeze Leer by hun voorgeſtelt, of die vond eerlang een oneindig getal Aanhangers. Schriften van *Phoë* nagelaaten, en wanneer verſpreid.

XII. HOOFDTSTUK.

Van de Liefdadigheit *der* Indianen, *in het te* Drinken *geeven aan de voorbygaande* Reizigers.

Hoe liefdadig de Indianen voor de behoeftige Reizigers zyn,

Jesus Christus ons willende in zyn Euangeli onderwyzen, dat alles 't welk wy voor hem doen, zyne vergelding ontfangen zal, met belofte dat zoo iemandt in zynen naame, en met gedachten van hem te behagen, zelfs niet dan een glas water geeve beloont worden zal.

Een glas water, zal men zeggen, is van weinig belang: nochtans is 't van hooge waarde in zekere gelegentheden te geeven, en gelyk veele Indianen de gewoonte hebben, die het ſomtydts verre haalen moeten en kooken laaten, op dat het te min quaadaardig zy. Zy onthouden zich dan van den morgen tot den avondt op de groote en gemeene wegen, alwaar geene putten, noch beeken zyn, en bieden, ter eere hunner Goden, alle de voorbygaande te drinken aan.

Mogelyk is 't een werk van liefde, 't welk eertyds zoo wel by de Jooden als by de Volkeren die in hunne nabuurſchap leefden, in gebruik was; en waar van zy de nuttigheit kenden. Jesus Christus zinſpeelt hier op, wanneer hy verzeekert dat ze vergelding genieten zouden.

Zeeker is 't dat ten aanzien der behoeftigheden des levens de Ooſterſche Volkeren en waar in dit beſtaat.

veel

(a) Andere hebben van gedachten geweeſt, dat de Zielen in 't verhuizen uit den lichaame, door 't vuur moeſten gaan, om 'er van de onreinigheit gezuivert te worden, die haar in dit leven hadde aangekleeft, en dit gevoelen houd onder hun noch ſtandt.

(b) *Qui &c. Deorum & hominum jura violarunt, corporibus elapſi, circa terram ipſam volutantur, nec in hunc locum, niſi multis exagitati ſæculis revertuntur.*

veel meer liefdaadig dan die in Europe zyn. Byaldien 'er geen hongersnoodt in dit Landt zy, weeten ze naaulyks wat het is den armen Reizigers zyn voedzel te weigeren, en waarin zy de gewoonte der eerfte tyden hebben opgevolgt; wanneer men geen Reiziger liet voorby gaan, zonder hem iet aan te bieden, en een weinig te ververfchen. Dus deed Abraham drie Engelen by hem eenig verblyf neemen (a), geevende hun te eeten, toen zy onder de gedaante van drie mannen door de vlakte van Mamré reisden, 't welk toen gefchiedde om Lot uit Sodoma te redden. Wanneer zy in deeze Stadt gekomen waren, wilde Lot niet gedoogen dat zy in deeze plaats vernachten zouden (b) zonder by hem onder zyn dak te komen, fchoon hy hun niet kende. De Vreemdeling die te Gibeä woonde, bood zelf zyn Huis (c) den Leviet aan, zeer verftelt ftaande dat hem niemandt had willen herbergen; want in dien tydt weigerde men geene huisvefting wie het ook was: maar men gaf zelfs met genoegen den Reizigers te eeten, en zonder iet van hunte eifchen.

XIII. HOOFDTSTUK.

Van der INDIANEN MANIER *van* SPRINKHANEN *te eeten.*

Het Sprinkhanen eeten der Indianen aangeweezen, en hoedanig.

Wy leezen in de Euangeliën dat Johannes den Dooper van wilden Honing en Sprinkhanen leefde. Eenige Uitleggers hebben zich niet konnen inbeelden dat men van deeze Ongediertens at; zy geeven voor, dat men door 't woordt *Locufta* de uitfpruitende takken der boomen moet verftaan, meenende, dat deeze Heilige Woeftyner zich enkelyk met de zelven voedde: maar zy zyn de gewoontens der Indianen niet kundig geweeft, die fomtyds gekookte Sprinkhanen eeten (d); alhoewel die van geftalte als deeze zyn, die wy in Europe hebben. Nochtans die geenen die 'er van eeten vinden 'er een goed voedzel aan.

Dit voedzel was zelfs by de Jooden geen ongemeene zaak, overzulks Godt hun gedoogt had van deeze Ongediertens te eeten: dus vinden we in *Leviticus* deeze woorden uitgedrukt (e): het zal u gedoogt zyn te eeten van alles 't welk op vier voeten gaat, en wier achtervoeten langer zynde, daar mede op de aarde fpringt: zodanig als den Kever, *Attacus*, *Ophiomacus* en Sprinkhaan; ieder naar zyne foort.

XIV. HOOFDTSTUK.

Van de GESTERKTE PLAATSEN, *alwaar de* HARDERS *met hunne* KUDDE *hun verblyf neemen.*

In de H. Schrift word ons aangeweezen, (f) dat *Uzias* Veldtorens bouwen en 'er Putten in graven liet, wegens den overvloedt van 't Vee dat hy had.

Hoedanige Landgeftigten de Indianen ten dienft der Reizigers onderhouden.

Wy meenen dat men deeze torens verklaaren moet door 't geen de Indianen *Pagoden* noemen; niet deeze die hun voor Tempels dienen: maar zekere andere groote gebouwen in de Wyden en op 't Landt opgerecht, waar aan zy den naam van *Pagoden* geeven; mogelyk overzulks men boven de deuren piramiden ziet met Afbeeldzels van hunne Goden verfiert, als *Witznou* en andere diergelyken; of doordien 'er binnen den omtrek altoos veele kleine Kapellen zyn, waar van ieder een Afgod influit.

en hoe gebouwt.

Deeze Gebouwen zyn gemeenlyk van goede en ftevige muuren omringt, en men verzamelt 'er het Vee in gevalle van onraadt; want wanneer de Vorft met niemandt Oorlog voert, heeft het Volk altoos reden op hun hoede te zyn: nademaal in deeze Geweften de Soldaten niet wel betaalt worden, en de Bevelhebbers die hen hun geldt onthouden, gedoogen dat zy fteelen wat zy konnen. Dus vallenze dan op het Vee wanneer men 'er het minft om denkt. Deeze

(a) *Genes.* C. 18. (b) Idem C. 19. (c) Judic. C. 19.

(d) Deeze Sprinkhanen zyn gemeenlyk groot, rood en zoo zwaar, dat zy zich niet weder opgeeven konnen, als in zeekeren tyde van 't jaar de zwaare winden de zelven naar de Kuft van *Ormus* en *Bender-Abaffi* voeren. De Boeren deezer Geweften droogen ze, zouten en braaden ze, ook brengenze die op de Markt gelyk andere levensmiddelen te koop. (e) *Levit.* C. 11. v. 21. 22.

(f) 2 *Paral.* c. 26. v. 10. Hy bouwde ook Torens in de Woeftyne, en hieuw veele putten uit, overzulks hy veel Vee had.

ze Rovers hebben ons dikmaals te *Pondichery* de Wapenen doen opvatten, en wy hebben eens het ongeluk gehad in zodanig een optogt een braaf Bevelhebber te verliezen en een ander gewondt, nevens eenig Landvolk, 't welk onder onze bezolding ftondt. Hier over, of men fchoon den Bevelhebbers vergoeding eifcht en hun vertoont, dat, door dien men vrede met den Grooten Mogol heeft, zyne Soldaten geen recht hebben ftrooperyen in eens anders Landt te doen; zy belooven altoos veel: maar laaten niet min toe hun quaad gedrag uit te voeren; naardien het noodig is dat ze hunne Soldaten betalen, of anders laaten van den roof leeven. De Reizigers neemen dan in de Indiën in deeze Pagoden hun verblyf, gelyk men in Perfië in de *Caravanferaas* (a) doet, en in Arabië in de *Caravanbeïtes*, 't welk huizen der *Karavanen* beteekent.

In de plaatfen alwaar men deeze foort van Pagoden niet vind, zyn 'er gemeenlyk andere kleine gebouwen, *Chaudries* genoemt, en waar in de Reizigers mede hun verblyf mogen neemen; maar niet met het zelfde gemak. Men heeft in Indiën waterbakken, byna als die door een der Koningen van Juda in de Woeftyne gebouwt. Deeze Indiaanfche Heidenen merken 't als een werk van Liefdadigheit aan, Putten te laaten graaven, en Waterbakken in de afgelegenfte plaatfen te maaken tot een gemak en gerief der Reizigers en het Vee; en dit gefchied fomtyds ter uitvoering van een gelofte aan hunne Goden gedaan, in verwachting van kinderen te verwerven, of van een goeden uitflag in eenige hunner onderneemingen.

XV. HOOFDTSTUK.

Van der JNDIANEN OPENBAARE GEBOUWEN, *en hoe geftigt.*

Pagoden der Indianen befchreeven.

De Pagoden en andere openbaare Gebouwen der Indiaanfche Heidenen zyn gemeenlyk van groote, zwarte en ongemeen lange fteenen gebouwt. De Pilaren, die 'er altoos veel van zyn, beftaan meeft alle uit een enkel ftuk, en onderfchooren de balken van de zelfde ftoffe, die de zoldering uitmaaken. Deeze fteene balken zyn gemeenlyk zeventien of agttien voeten lang en drie en een half of vier voeten breed. Zy worden aan een gevoegt. Men ftrykt een weinig kalk tuffchen de voegen, om te beletten dat 'er het water doordringe: dus bezigen ze niet een enkel ftuk houts in deeze gebouwen.

De moeite die men heeft om deeze fteenen te bekomen, om die over te voeren, en ze op te rechten, maakt die tot een hooge waarde. Het waren insgelyks zodanige fteenen van waarde, wegens zyne lengte en groote (b) die tot de muuren van Jeruzalem gebruikt wierden.

Salomon bediende zich insgelyks van deeze Steenen voor de grondlegging van zyn Huis (c), en van deeze die hy voor Pharaôs Dochter bouwen liet. Het word in 't Boek der Koningen gezegt, dat de Fondamenten uit fchoone en zeer groote fteenen beftonden; waar van eenige tien en andere agt ellen waren. Dit bragt veel tot de duurzaamheit deezer beruchte Gebouwen toe, waar tegen de ongevallen der tyden en de omkeeringen der eeuwen niets vermogten. Het gebruik is hier in ongemeen verandert. Zonder dat we ons bemoeien met het geen wy nu maaken of het voor onze Nakomelingen dienen kan, gaan we alleen met ons zelven te raade en wy genoegen ons gemeenlyk voor ons zelven te arbeiden.

De Indianen komen nu noch genoegzaam met de gewoonte van 't bouwen der Jooden overeen. Byna alle hunne daken zyn platsgewyze, gelyk die in Paleftina waren, en gelyk ze noch in byna alle de warme Landen zyn. Zy hebben behalven dat, voor den ingang hunner Huizen een foort van Galery, die een voorgevel uitmaakt. Deeze plaats is 't alwaar zy hun bezoek ontfangen, en alwaar zy in 't regen zaizoen hunne Gaftmaalen houden; want by fchoon weder, zyn

en hoe zy hunne Huizen bouwen.

(a) Deeze *Caravanferaas* zyn Godvruchtige werken en Gebouwen van liefdevruchten der Ooftindianen. In Perfië zyn 'er die men aan eenige Heiligen van 't Mahometanendom heeft toegewyt; by voorbeeldt, die van *Band-Aly*, dat is van den Kuifchen *Aly*. Men vind in deeze *Caravanferaas* niet dan vier muuren. Men komt en vertrekt weder zonder verplicht te zyn iet aan den Waardt of zyne knechts te geeven, overzulks dit Geftichten van liefdadigheit zyn. Eenig onderfcheid vind men tuffchen de *Caravanferaas* der Steden, en die op 't Landt waarvan wy hier gewag maaken.

(b) *Lapides pretiofi muri tui Jerufalem.*

(c) Het was ook met koftelyke fteenen gegrondfeft, met groote fteenen van tien en agt ellen. *I. Reg.* C. 7. v. 10.

zyn ze bezorgt Tenten of overdekte Galderyen van boomloof op hunne plaatsen op te slaan, onder welkers schaduw zy zich vermaaken.

Der Indianen Jalouzy omtrent hunne Vrouwen aangemerkt.

Zy laaten nooit iemandt in 't binnenste hunner huizen komen, 't welk niet dan voor hun en voor hunne Vrouwen ten dienst is. Ook draagen ze ongemeen zorg dat 'er geen venster op de straat uitzicht heeft, om ten minsten van dien kant alle gelegenheit tot vryery te beletten; want in deeze Gewesten is de Jalouzy op den hoogsten top. Niet alleen is het nooit toegelaaten de Juffers te gaan bezoeken: maar zelfs mag men niet naar haar vraagen; want het zoude de plomste eerbied zyn die aan zodanig een Man geschieden kon, indien men hem zoude willen vraagen hoe zyne Vrouw voer; overzulks zoo men hem bezoeken wil, moet men alzoo min van zyne Vrouw gewag maaken, als of hy 'er nooit geen hadde gehad. Indien men echter zyne beleefdheit dien toom geeft, zal men den vraager welvoegzaam antwoorden, dat het zyne zaak niet is of zy wel qualyk vaart; naardien zy niet dan voor hem zy, en derhalven dat men geen recht heeft van belang in haare gezondheit te vinden, en haar aangaande eenig deel te neemen. Bovendien zou zodanig een Vraag, schoon zonder achterdocht gedaan, den persoon die naar de gezondheit vroeg, rampzalig konnen zyn. Hier uit kan men oordeelen hoe schroomelyk in deeze Gewesten de menschen in zodanig een geval zyn, daar in Europe niet na gezien word. 't Is wel waar dat door de naauwe opgeslotenheit, de Vrouwen geene gelegenheit laaten ontglippen, wanneer zich die aanbied, en dat de Mannen werks genoeg vinden dit te konnen beletten.

XVI. HOOFDTSTUK.

Van het ZWART *waar van zich de* INDIAANSCHE VROUWEN *dienen, om de* BLANKHEIT *van haar* GELAAT *op te helderen; en welke* SPIEGELS *zy onder haar gebruiken*

Met welk een blankketzel de Indiaansche Vrouwen zich optooien.

Ezechiël (a) de Afgodery van Jeruzalem afschilderende onder het Afbeeldzel van een ongeregeld Wyf, verwyt haar, dat wanneer zy haare Minnaars verwacht, den omtrek haarer oogen en gelaat blankket. In 't IIde. Boek der Koningen leest men, dat Izebel insgelyks deed om Jehu te behaagen, en door dit middel de doodt te ontgaan, die zy wel wist dat haare misdaaden strengelyk verdient hadden. Izebel de komst dan van Jehu vernomen hebbende (b), blankkette haar aangezicht en versierde haar hoofdt. Dit blankketzel maakte de oogen der Juffers zwart, en 't schynt, om naar de wyze der mode te spreeken, dat 'er niets bequaamer is om een Vrouw gevaarlyker te maaken. Nochtans is deeze gewoonte tegenwoordig by de Indiaansche Vrouwen, die van een blank wezen zyn, genoeg in gebruik. Om den luister van haar gelaat noch meer te verheffen, en haare oogen lieffsmartelyker te maaken, bestryken ze die rondom met een weinig zwart, en dit baart byna de zelfde uitwerking, gelyk de plaastertjes of moesjes waar van zich de Europeaansche Juffers bedienen.

Haare Spiegels, en 't gebruik van de zelve beschreeven.

Wat de versiersels der Vrouwen aangaat, zullen we in 't voorbygaan een woordt van haare Spiegels gewag maaken, en hoedanig, en waarvan die gemaakt worden. Gemeenlyk zyn ze klein en van gepolyst koper bestaande, deze Spiegels verbeeldden ongemeen het natuurlyke: Eenige Europeaansche Volkeren bedienen 'er zich mede van; gelyk insgelyks de Aloude Jooden eertyds deeden. De H: Schrift meld ons dat *Bezeléel*(c) een groot koper Waschvat maakte, met zynen voet van der Vrouwen spiegels gewrocht, die waakten en aan de deur des Tabernakels bidden quamen. Laat het ons gedoogt zyn alhier iets raakende de deeze Vrouwen te zeggen, die voor de deur des Tabernakels quamen waaken, en zulks met de gevolgen van dien, die eenige Schryvers uit deeze plaats wilden trekken, 't welk wy verhaalen zullen. Zy hebben gemeent te konnen besluiten, dat 'er onder de geschreeven Wet Geestelyke waren, te weeten, Maagden, Gode toegewyt, en die haare Cellen in den omvang van den Tabernakel hadden. Dit is zyn zucht voor den Kloosterstaat al te verre den toom gegeeven, om den Oorsprong zoo oudt in te stellen. Laat het ons gedoogt zyn te zeggen dat deeze Geestelyke staat goed en Heilig zy; dat ze van de Kerke is goed gekeurt, zonder de Oudheit verder dan vyf-

Iets van de Oudheit van de Kloosterstaat aangemerkt, en afgekeurt.

(a) *Ezechi.* C: 23. v. 40. Voor wien gy uwe oogen blankkette enz.
(b) II. *Koning.* C. 9. v. 30.
(c) *Exod.* C: 38. v. 8.

vyftien hondert jaaren voor Chriftus te zoeken. Behalven dat moeften 'er een groot getal deezer Geeftelyke Vrouwen zyn geweeft, en dat haare Spiegels ongemeen groot waren, of dat zy 'er verfcheidene hadden gehad; overzulks men een middel vond een zoo groot koper Wafch-vat van deeze Spiegels te maaken. Het fchynt dat deeze twee laatfte hoedanigheden niet wel met deeze Geeftelyken ftaat overeenkomen, die veel eer haare fchoonheit, indien zy die bezaten, moeften afleggen, en bygevolge zoo een groot getal Spiegels niet noodig hadden. Indien 't waar was, dat 'er een Kloofterftaat van Mofes tyden af was geweeft; wat zal 'er dan van de vermeende Opvolgers van Eli worden, die ftaande houden, dat de Geeftelyke Staat door hun een aanvang nam?

Deeze Vrouwen die voor de deur van den Tabernakel waakten, waren geene Geeftelyke: maar Waereldlyke Vrouwen, die door Godtsdienftigheit de nacht aldaar in den gebede naby den huize des Heeren doorbragten. Deeze Godtsdienftigheit wierd noch ten tyde van den Hoogenpriefter Eli geoeffent, en een der misdaaden van zyne Zoonen was, deeze Vrouwen misbruikt te hebben. De H: Schrift dient zich hier ter plaatfe niet van 't woordt *waaken*, gelyk in *Exodus*, maar van (a) *waarneemen* of *achtflaan*, 't welk blykt dat men hier door *betrachten* of *overdenken* verklaaren moet, en niet door *bewaaken*, of op *fchildwacht zyn*; want de Leviten waren in een groot getal, om goede wacht rondom den Tabernakel te houden, zonder zich daar toe van Vrouwen te bedienen.

XVII. HOOFDTSTUK.

Van der INDIANEN GEWOONTE *hunne* NAGELS *te laaten waffen*; *en hoedanige* HUWELYKS PLECHTIGHEDEN *by hun in gebruik zyn.*

Hoe de Indianen hunne nagels laaten waffen.

Zoo wel Mannen als Vrouwen laaten by de Indianen hunne Nagels ongemeen lang waffen, en de Heidenen (b) hadden Ouwlings het zelfde gebruik: maar de Jooden, bezorgt zynde dat 'er iets onzuivers mogte tuffchen groejen, 't welk met hunne fpyze zich vermengen kon, fneeden ze zeer zorgvuldig af, laatende insgelyks den geenen doen die met hun leeven moeften. Hier om is 't dat de H: Schrift hun gedoogende een Vrouw te trouwen die zy van hunne Vyanden gevangen hadden, belafte (c) haar vooraf het hoofdt te fcheeren, en de nagels te korten.

Hunne Huwelyks Plechtigheden met het aloud gebruik vergeleeken, waar van de H. Schrift gewaagt.

Wat de Huwelyks plechtigheden der Indianen aangaat, de Euangelift Mattheus (d) bericht ons een gelykenis, 't welk fchynt dat men op hun toepaffelyk maaken kan. Hy van de vyf dwaaze Maagden fpreekende, die niet dachten om zich van Oly in haare lampen te verzien, dan toen de Bruidegom reeds gekomen was, (e) zegt, dat ze te middernacht een gerucht hoorden, 't welk haar ontwaakte, en zyne komft te kennen gaf.

Dit fchynt met onze gewoonte niet wel overeen te komen, dat de Bruidegom 's avonds van de bruiloft uitgaat, en niet dan te middernacht wederkomt: overzulks kan men vraagen, of 'er een regel is die zodanig een gebruik verplicht, ingevalle het een plechtelyk gebruik was, dat de Vrouwen toortfen hebbende, gezamentlyk gereed ftonden om met hem te gaan en de bruiloft af te wachten?

Hoe zich de Indiaanfche toekomende Trougenooten laaten omleiden.

Het zou niet moeielyk zyn op deeze vraag te antwoorden, indien men dit met de gewoontens der Indianen vergelyken wil; want op den dag der Bruiloft, begeeven zich beide Bruidegom en Bruidt in een *Palanquin*, ('t welk een gewoone draagzetel des Lands is, en door vier mannen op de fchouderen gedraagen word) des avonds omtrent zeven of agt uuren, van alle hunne Magen en Vrienden verzelt. Vooruit gaan trompetters en trommelflagers, en zy worden door verfcheiden *Maffals*, dat een foort van toortfen zyn, gelicht, waarvan wy de geftalte berichten zullen.

Onmiddelyk achter de *Palanquin* deezer nieuw Gehuuwden volgen veele Vrouwen, wier ambagt is eenige gezangen te zingen, waarin zy hun allen voorfpoet wenfchen, gelyk de Romeinen eertyds in hunne Bruiloftsdichten deeden.

Mogelyk is 't van deeze foort van openbaare

(a) I. *Sam.* C. 2. v. 22.
(b) De Alouden waren bygelovig in het niet korten hunner nagelen, terwyl zy de Offerhande deeden.
(c) *Deuter.* C. 21. v. 12. (d) C. 25.
(e) *Math.* C: 25. v. 6. Ter middernacht gefchiedde een geroep, ziet de Bruidegom komt, gaat uit hem te gemoet.

baare Zangeressen, waarvan in 't laatste Hoofdstuk van den Prediker Salomon (a) gesproken word. Insgelyks maakt de Koninglyke Profeet David (b) van dit slag van Vrouwen gewag.

De nieuwe Getrouwde Indianen wandelen als gezegt is geduurende eenige uuren; waarna zy wederom t'huis komen, alwaar de Vrouwen en Huisgenooten hun verwachten. 't Gansche huis word door kleine lampen verlicht, en men houd voor hunne wederkomst veele *Massals* of toortsen gereed, behalven die men voor de nieuw Gehuuwden en voor hunne *Palanquin* gedraagen heeft.

Deeze *Massals* zyn van veele stukken oud linnen gemaakt, dicht in 't ronde in elkander gerolt, 't welk men met kracht in een kopere kooker wringt. Deeze die de zelve in de eene handt houden, hebben in de andere een vlesch van 't zelve metaal als de kooker hunner *Massals*, en is met Oly gevult, waarmede zy nu en dan over dit linnen sprengen, 't welk dan zoo veel te meer licht geeft, als dit met Oly besproeit word.

Plechtigheden die hier op volgen aan- Wanneer de Bruidegom en Bruidt t'huis gekomen zyn, vertrekt de Bruidt met de Vrouwen, en de Bruidegom gaat met zyne vrienden op tapyten of matten rusten, en men dient hun het eeten voor. Het gezelschap is altoos het talrykste, en wy twyffelen of 'er by de Grieken wel zoo veel Speelgenooten waren, als 'er by de Indianen gevonden worden. Het geweezen en met andere gebruiken vergeleeken.

Genoeg overeenkomst blykt 'er tusschen deeze gewoonte en de Zinnebeeldelyke gelykenis van 't Euangeli te zyn. Mogelyk hadden de Jooden, ten minsten ten tyde van Jesus Christus, eenige bypna overeenkomende Plechtigheden: zonder dat zien wy niet hoe men een duidelyken zin aan de wederkomst van den Bruidegom ter middernacht geeven kan, en aan deeze maaltydt die onmiddelyk op zyne komst volgt. Nochtans hebben 'er die over de Joodsche Overleveringen geschreeven hebben, niets van gezegt.

't Kan mede wel zyn, dat Christus dit voorbeeldt van de nabuurige Volkeren van Judea genomen heeft, en waarvan de Jooden de gebruikelykheden en *Ceremoniën* niet onbekent waren.

Het zoude onnoodig zyn by te brengen, dat dit niet dan een Gelykenis was; want alle die waarvan zich Christus gedient heeft, waren op de gewoontens der Jooden, of op deeze der nabuurige Volkeren van Palestina gegrondt.

XVIII. HOOFDTSTUK.

Van de VERSCHEIDENE GESLACHTEN *der* INDIANEN *en waaruit die bestaan.*

In hoedanige Geslachten de Indianen die zy *Chastes* neemen, zich verdeelen. De Indiaansche Heidenen zyn, gelyk eertyds de Jooden, in verscheiden Geslachten verdeelt: maar wy hebben nooit recht konnen gewaar worden, hoe veel 'er van waren; want behalven de algemeene verdeeling, is ieder Geslacht noch weder in ontallyke anderen verdeelt, die onderling 't zy in levenswys of iet anders verschillen.

'T Geen de Jooden Geslachten of Stammen noemden, noemen de Indianen *Chastes*: maar daar is zeer veel ongelykheit tusschen deeze *Chastes*, die men onder de Geslachten van Israël niet vond, en nochtans niet even gelyk waren; want zonder van 't voorrecht te spreeken, 't welk het Priesterschap aan 't Geslachte van Levi gaf, was 'er noch een rang onder de andere Geslachten. By voorbeeldt, die van Benjamin was de laatste, gelyk Saul tot Samuel zegt, toen deeze Profeet (c) op 't onderwerp der Ezellinne die hy zocht, hem berichtte, dat alles van 't beste in Israël voor hem was. Ben ik niet een Zoon der Kinderen van Jemini, en uit het kleinste Geslachte van Israël?

Nochtans belette het Volk van verscheiden Geslachten niet, somtydts elkander te bezoeken, en t'samen te eeten. Het was zelfs gedoogt een Vrouw uit een ander Geslacht als het zyne te trouwen, byaldien het geen erfgenaam was, nademaal het verboden (d) was, de goederen van 't eene tot in 't andere Geslacht over te erven. Dus trouwde David, schoon hy uit het Geslacht van Juda was, Michol uit dat van Benjamin afkomstig; vermits zy geen erfrecht had.

De

(a) Vers 4. Hy wil daar door een der kentekenen van de openbaare verwoesting voorstellen.
(b) *Psalm.* 68. v. 26. Hy noemt haar: trommelende Maagden.
(c) *I. Sam:* C. 9. v. 21. Ben ik niet een zoone van Jemini, van de kleinste der Stammen Israëls?
(d) *Num.* C: 36. v. 7. Zoo zal de erffenisse der Kinderen Israëls niet omgewent worden van Stam tot Stam: want zy zullen aanhangen, een ieder aan de erffenisse van den Stam zyner Vaderen.

Hoe de *Parias* onder hen een verachtelyk Volk is, aangemerkt.

De Indianen hebben deeze vryheit niet. Eenige hunner *Chaſtes* zyn t'eenemaal verachtelyk, gelyk die der *Parias* zyn. Indien iemandt zich aan zodanige *Chaſtes* verbondt, zoude, om zoo te zeggen, bezoedelt zyn. Men ſchikt deeze die van dit Geſlacht zyn, tot de verachtelykſte werken. Zy durven zelf de andere niet aanroeren, die t'eenemaal uit hunne *Chaſte* verbannen zyn, en als eerloozen worden aangezien, indien zy de minſte gemeenſchap met hun hadden.

De afkeer die de Heidenen voor deeze ongelukkige *Chaſte* hebben, veroorzaakt veel moeite den Zendelingen en de grootſte verhindering ter bekeering deezer ongelovige Indianen. Zy konnen niet beſluiten zich een Wet te onderwerpen, waardoor zy zich, om zoo te zeggen verplicht zien te *Communiceren* uit de zelfde handt die den *Parias* het *Sakrament* uitdeelt, en die by gevolg hun in gevaar ſtellen met hunne lippen de zelfde vingers aan te raaken, die een *Paria* eveneens als zy heeft aangeroert: dus is men dan by deeze gelegenheit genootzaakt ongemeene voorzorge te gebruiken.

De Indianen weigeren mede zich met de *Parias* in de zelfde Kerk te laaten vinden; en om deeze hunne zwakheit te gemoet te komen is 't, dat de Jezuïten te *Pondichery* een kleine Kapel naby hunne Kerk hebben laaten bouwen, om deeze arme rampzaligen te helpen, die te vooren verplicht waren zich buiten de Kerk te houden, en den Goddelyken dienſt met een nat beregent lichaam by te woonen, of verzengt van de hitte der Zon.

Voorbeelden bygebragt waarom men deezen afkeer behoorde door Chriſtelyke gedoogzaamheit af te keuren.

Eenige zullen mogelyk deeze gewoonte mispryzen; en zeggen dat het eerſte uitwerkzel van 't Chriſtendom de liefde zynde, men niet gedoogen moeſt dat deeze tegenheit en afkeer der Indianen met de *Parias* volhardende bleef, overzulks den Doop hen tot hunne Broeders in J e s u s C h r i s t u s heeft gemaakt; en dat men behoorde te trachten deeze natuurlyke afkeer te overwinnen, die alle de andere *Caſtes* voor deeze *Parias* hebben.

Dit is insgelyks 't geen de Vaders Jezuïten en Kapucynen van *Pondichery* met een oprechte Apoſtoliſchen yver behartigen. Vreemde Bezendingen ten dien einde gedaan, arbeiden wel met een hartelyken yver: maar deeze ſoort van zwakheden konnen ze niet teffens te boven komen. Men moet in deeze waſſende en opkomende Kerke, en met de menſchen, die gelykzaam tuſſchen het Chriſtendom en de Afgodery dobberen, en noch als met bemorſte handen van den Wierrook hunnen valſchen Goden geoffert, veel toegeevende zyn, 't welk in de Landen niet noodig is alwaar der Chriſten en Godtsdienſt bloeiende zy, en voor lange ſtant gegreepen heeft.

Wy zien, by voorbeeldt, in de Handelingen der Apoſtelen, dat ſchoon deeze eerſte Leeraars van 't Euangeli te Jeruzalem vergadert, noodig geoordeelt hadden, om de Heidenen die in 't Chriſtendom zouden overgaan, niet meer tot de Beſnydenis (a) te onderwerpen; nochtans liet Paulus niet na Timotheus (b) te beſnyden, wegens den afkeer die de Jooden hadden, aan wien hy het Koningryk Godts verkondigde, voor alles 't geen onbeſneeden was.

Wy vinden in 't Oude Teſtament een Voorbeeldt van een gedooging noch krachtiger dan dit; maar waarvan wy mede van gevoelen zyn dat men 'er zich in 't Chriſtendom niet moeſte van bedienen. Dit is, wanneer Naeman Veltheer des Konings van Syrië door Eliſa, van de melaatſcheit geneezen wierd: hy deezen Profeet beloofde geenen Afgodt voortaan meer te zullen aanbidden, en niet dan alleen voor zyn Godt, dan den waaren Godt te erkennen, aan wien hy zyne geneezing verſchuldigt was. Nochtans, alzoo zyn Ampt hem nootzaakte zynen Vorſt in den Tempel van *Rimmon* te verzellen, en hem in deeze gelegenheit als Hofmeeſter te dienen, verzocht hy Eliſa (c) van den Heere te verwerven, hem te willen vergeeven, wanneer de Koning zich aan hem leunen zoude om deezen Afgodt aan te bidden, en het gebeurde dat hy zich insgelyks voor den zelven nederbuigen moeſt. De Profeet Eliſa antwoordt hem dan in diervoegen, dat we gelooven moeten dat hy 'er in bewilligde; nademaal zyn antwoordt op dit verzoek was, *gaa in Vrede*, altoos men kan niet zeggen dat hy hem zulks weigerde.

Wy brengen deeze Voorbeelden niet by, dan om te toonen, dat men ſomtyds zeekere zaaken aan de hardigheit van 's menſchen harte kan toeſtaan; voornamentlyk wanneer ze niet wezentlyk tegen de gronden van den Godts-

(a) *Hand. der Apoſt.* C. 15. v. 28. Het heeft den H: Geeſt en ons goed gedacht u geenen meerderen laſt op te leggen, dan deeze die noodzaakelyk is.

(b) Idem C. 16. v. 3. Hy beſneed hem, om der Jooden wille die in die plaatſen waren: want zy kenden alle zynen Vader, dat hy een Griek was.

(c) II. *Boek der Koning.* C. 5. v. 18. Het vergeeve de Heere uwen knecht: wanneer myn Heere in 't huis Rimmons gaan zal, om zich aldaar neder te buigen, en hy op myne handt leunen zal, en ik my alsdan nederbuigen.

Godtsdienft ftrydig zyn, en als men merkt dat 'er een aanmerkelyk gevaar in die te weigeren fteekt. Nochtans moet men 'er geen gevolg uit trekken, noch dit als een volkomen gedooging aanzien, noch een bewilliging die niet volftrekt: maar een enkele toelaating zy; vooral wanneer men zorg heeft gedraagen van die vooraf te berichten.

Deeze Stoffe die zeer teder is, vereifcht een groote omzichtigheit en een diepe betrachting. Die mogelyk de twee noodzaakelykfte zaaken in de Bezendelingen zyn: maar wy zyn verzeekert dat deeze Heilige Arbeiders in 's Heeren Wyngaardt die volmaaktelyk bezitten. Veel reden om te gelooven is 'er dat de Hemel den geenen niet heeft gewygert aan wien hy het heilig befluit heeft ingegeeven, om aan de bekeering der Heidenen met een vierigen yver te arbeiden, en zulks met de vereifchte deugden, om 'er zich waardig in te quyten; ten minfte wikkelt 'er ons de liefde in, om 'er de zelfde gedachten van te hebben.

Wy willen hoopen dat men in vervolg van tydt, vervolgens eenig middel vinden zal, om allenks den afkeer die alle de *Chaftes* der Indianen voor deeze *Parias* hebben, te doen afleggen; want de tydt alleen verbeetert zeer dikmaals veele zaaken, die men in den beginne vruchteloos onderneemen zou, en ook fomtyds een gevaarlyken uitflag neemen konnen. Wy moeten niet twyffelen, dat wanneer deeze wyze Beftierders der Zielen de minfte kans zien om het Chriften Geloof in alle zuiverheit verzelt met liefde, als het Wezentlyke van 't Chriftendom zynde, in 't hart der Indianen te planten, zy 'er alle hunne krachten toe infpannen zullen.

De onderfcheiding van Geflachten en Huisgezinnen, en de zorg die men te vermyden had, om zoo veel als 't mogelyk was zich in geen vreemde familie te verbinden, gedoogde eertyds tuffchen de naafte bloedvrienden zodanige huwelyken die nu als bloedfchandig zouden aangemerkt worden. By voorbeeldt Jacob (a) wilde liever, eer dat hy een Kananeefche Vrouw nam, zyne beide volle Nichten Lea en Rachel trouwen, die behalven dat Zufters waren. Voor de gefchreeven Wet waren zodanige huwelyken gemeen. Vervolgens wierd deeze zaak noch verder getrokken. *Solon* ftond den Athenienzen het huwelyk tuffchen Broeders en Zufters toe, byaldien zy van een Vader, doch niet van een Moeder waren: maar *Licurgus* gedoogde het in tegendeel tuffchen Broeders en Zufters van eene Moeder, en verbood het tuffchen Broeders en Zufters van eenen Vader. De Egiptenaren ftonden 't zonder onderfcheid tusfchen den een en anderen toe. By de Perfen (b) keurde men veel af keeriger Huwelyken goet: de Zoon mogt zyne Moeder trouwen. Alle die van aanzien onder hun waren, bedienden 'er zich van, als *Philo* bericht, en deeze die uit zodanige huwelyken gebooren wierden, waren meer geëert en geacht, ja zelfs de Troon waardig geoordeelt. Zy waanden dat een menfch te meer volmaakt moeft zyn, wiens bloedt te min vermengt was.

XIX. HOOFDTSTUK.

Van 't OPPERHOOFDT *van ieder* GESLACHT, *of* CHASTE.

Welke Opperhoofden de Indianen onder hunne Geflachten verkiezen, met andere Volkeren hun gebruik vergeleeken.

Ieder *Chafte* heeft een Opperhoofdt verkooren om de Vooorrechten te verdeedigen, de Wetten te handhaven, en in 't algemeen om zorg te draagen, dat alles zich in goede orde en welgeregelt toe draagt. Wanneer het iets betreft 't welk de ganfche Natie raakt; als byvoorbeeldt, de Gewoontens, Rechten, Gerechtoeffening, of in 't algemeen alle zaaken van Staatkunde: vergaderen deeze Hoofden, om de zaak te onderzoeken en te beflechten zodanig als welvoegelyk is.

De Jooden noemden deeze Hoofden, Prinfen (c) der Geflachten. Van hun is 't dat 'er op een plaats van de H. Schrift word gezegt: dat zy op twaalf Troonen gezeten zyn, oordeelende de twaalf Geflachten Ifraëls. Ook word 'er in *Deuteronomium* (d) gewag van gemaakt. Men befloot niets van gewicht zonder hunne toeftemming: en alzoo een ieder in zyne ftam het recht had, het Volk te verplichten, de regelen door Godt hun voorgefchreeven te volgen, en het misbruik te beftraffen, 't welk tegen zyne

(a) *Genes.* C. 29. (b) *Philo. de fpeci. legi.*
(c) *Nasci.* (d) *Deut.* C. 5. v. 23. C, 29. v. 10.

ne Goddelyke Majesteit wierd begaan; want Godt strafte anders het quaadt op deeze Opperhoofden, overzulks zy 'er zich niet hadden tegen aangekant. In 't vierde Boek Moses vind men, toen de Israëliten door de Dochteren der Moabiten verleid waren en den *Baälpeor* (a) aangebeden hadden, hoe Godt aan Moses belast, eerstelyk alle de Vorsten Israëls, te weeten, de Hoofden hunner Geslachten, te laaten ophangen.

De Grieken hadden mede aanzienlyke Perzoonaadjes, die Voorzitters in ieder der tien gedeeltens of wyken waren, die de Stadt Athene uitmaakten, en de Athenienzen *Phule* noemden. Deeze *Phule* waren eveneens als de Geslachten by de Jooden. Men gaf den geenen die 'er het Hoofdt van was, den naam van *Archiphulos*, *Phularcos*, *Arcos* of *Archegos*.

Deeze onderscheiding der Familiën in Geslachten was insgelyks by de Ismaëliten in gebruik. Zy hadden 'er twaalf, en ieder had zyn Hoofdt of Prins, gelyk de H. Schrift (b) ons bericht.

De eerste Grondleggers der Monarchie, die zich vervolgens zoo berucht maakten, waren niet dan Hoofden der Geslachten, en namen geen andere tytel aan, dan deeze der eersten onder hun gemeenlyk voerden: maar allenks door de onderscheiding die het Volk voor hun had, misleid, verwisselden zy eindelyk de hoedanigheit van Vader, in die van Koning en Keizer, en dus veranderde zelf dikmaals die van Beschermer in deeze van Tiran des Vaderlandts.

XX. HOOFDTSTUK.

Van de Uitbanning *onder de* Indianen *in gebruik.*

Hoe onder de Indianen de Uitbanning plaats heeft, aangemerkt, en met welk een gedrag.

De Indianen gebruiken onder hun een Uitbanning. Zy snyden den strafwaardigen van de Burgelyke t'zamenleeving af, byna gelyk eertyds de Jooden deeden. De Indianen noemen dit zyne *Chaste* verliezen, te weeten, niet meer onder de leden van zyn Geslacht begreepen te zyn. Deeze die zich in een diergelyk geval bevinden, worden als eerloos aangezien, een ieder vlied hen, want de minste verkeering met hun is bequaam om voor eerloos te werden aangezien en te gelyk zyne *Chaste* te verliezen. Andere hebben vervolgens zoo veel af keer voor hun, datze alle hunne breekbaare vaten, waar van zy zich gedient hebben, aan stukken slaan. Insgelyks doen zy wanneer zelfs een Vreemdeling of een *Paria* een hunner kruiken raakt. Alles 't geen door de handen van deeze Verbannelingen heeft gegaan word voor ontwyd geacht.

De gemeenste onderwerpen van Uitbanning zyn, by voorbeeldt van 't Wyndrinken, 't vleesch van een Koe te nuttigen, met Vreemdelingen en met de *Parias* te eeten, of zelfs aan te raaken het geen zy bereid hebben.

Wanneer eens iemandt van zyne *Chaste* vervallen verklaart is geweest, kost het hem veel geldt om herstelt en weder ingelyft te worden; zonder van veele afwassching te melden, die hy verplicht is waar te neemen, om de besmetting wederom uit te wissen, die zy meenen dat hem aangekleeft zy.

Alle de Oudheits Heidenen oeffenden het zelfde in hunne uitsluitingen; de bannelingen waren verboden de Tempels te genaaken, of de Gewyde Bosschen, alwaar men offerde en de Goden bad. Voor dat de Plechtigheit begon, droegen de Priesters zorg (c) den geenen te berichten, die door eenige schendaadt zich onwaardig hadden gemaakt, deel aan de Geheimenissen te hebben, datzy zich uit den weg te ruimen hadden, om door hunne tegenwoordigheit de Heilige Plaatsen, tot den Dienst der Goddelykheit geschikt, niet te bezoedelen.

Procul ô! procul este profani,

was een der Voorschriften die deeze Priesters gebruikten. Het woordt van Gebannen beteekent by ons afgeweeken of van de gemeenschap afgesneeden, gelyk dit van *profanus* (ongewyd) by de alouden beteekende, een mensch van de Tempels en Offerhanden afgeweeken; want *profanus* is als of men zeide: *procul à fano.*

XXI. HOOFDT-

(a) *Num.* C. 25. 4. En de Heer zeide tot Moses, neemt alle de Hoofden des Volks, en hangtze den Heere tegen de Zonne; zoo zal de hevigheit van des Heeren toorn van Israël gekeert worden.

(b) *Genes.* C. 25. v. 16 Dit zyn de Zoonen Israëls, en dit zyn hunne naamen in hunne Dorpen en Paleyzen; twaalf Vorsten over hunne Volkeren.

(c) De Christen Godtsdienst oeffent de zelfde zaak. Men slaat den Ontheiligers plechtelyk met den Ban: men verbied hun deel aan 't *Sakrament* van de *Eucharistie* te neemen, en dit word niet alleen van de Roomsch Katholyken, maar ook by de Protestanten geoeffent.

XXI. HOOFDTSTUK.

Van der INDIANEN *manier om hunne* LUSTHOVEN *en* TUINEN *aan te leggen en die te bevochtigen.*

Welk een gebruik in Salomons tyden men van de Tuinen en Lufthoven maakte, met die der Indianen vergeleeken.

Salomon vergenoegt zich in zyne *Ecclesiastes* te berichten, alles 't geen hy voor zyn eigen voldoening gemaakt had, om zyne dagen op een aangenaame en vreedzaame wyze door te brengen (a), en om zich alle bedenkelyke bevalligheit aan te doen. Hy zegt mede onder andere, dat hy waterbakken had laaten maaken, om een bosch jong geboomte te bewateren.

Het schynt dat men om het welvoegelykste deeze Schriftuurplaats overeenkomstig met onze gewoonte te verklaaren, wil te kennen geeven, dat de Schriftuur door dit Bosch van jong geboomte een queekery verstaat, waar in de jonge planten gemeenlyk zoo dicht by den anderen als in een Bosch staan. Nochtans schynt het ons toe, dat men daar door in 't algemeen de Lusthoven moet verstaan, die Salomon geplant had, sedert hy den Troon beklom: want by de Jooden waren de Lusthoven of Tuinen niet dan Boschaadjes of Boomgaarden van allerlei Vrucht-Boomen; hier om is 't datze in de H. Schrift gemeenlyk *Pomaria* of Boomgaarden worden genoemt.

De Tuinen en Lusthoven der Indianen zyn byna eveneens geschikt: zy zyn als verwarde verzamelingen van allerlei Boomen, meest zonder orde beplant, en zonder geregeldheit geschikt; nochtans zynze niet onaangenaam, en wy zoudenze beter in de warme Landen achten dan de groote opene wandeldreeven met schoone bloemperken, die wel waarlyk het oog verlustigen: maar geen beschutzel tegen de straalen van een brandende Zon geeven, waar voor het lastig is zich bloot te zien gestelt.

De Waterbakken of Vyvers waar van Salomon meld, en die hy had laaten maaken om deeze Bosschadjes van jong Geboomte te bewateren, zyn mede in de Indiën in gebruik. 't Zal den Lezer niet verdrieten, dat we hem berichten hoedanig men 'er zich van dient.

Hoe de Indianen hunne Lusthoven bewateren, aangeweezen.

Gemeenlyk is 'er in de Tuinen der Indianen een groote Put of een soort van Waterbak, die door 't regenwater word gevult. Naby vind men een kom van gebakken steen, omtrent twee voeten van den grondt verheven. Wanneer men de Tuin bewateren wil, vult men die met water uit de Waterbak of Put, 't welk door een opening als in den bodem is, in een buis valt, in veele takken verdeelt, waar door het water naar maate, dat de kom afgelegen is, aan den voet van ieder Boom word geleid, of in ieder afzondering van peulvruchten. Wanneer de Hoveniers oordeelen van water genoeg verzien te zyn, stoppen zy 't wederop, of leiden deeze bewatering met aardkluiten weder af.

De Romeinen bewaterden insgelyks hunne Tuinen en Weilanden. Van deeze beeken of buizen is 't waar van Virgilius spreekt, wanneer hy zegt:

Claudite jam rivos pueri, sat prata biberunt.

De Itadianen hebben de zelfde gewoonte onderhouden, die noch byna alle Volkeren van 't Oosten volgen, en ook veel gemakkelyker is dan het gebruik by ons: want door middel deezer water-leidingen kan men veel eer een groote Tuin of Lusthof bevochtigen, dan men een enkel bed of bloemperk met onze Gieters doet.

XXII. HOOFDTSTUK.

Van den AFKEER *die de* INDIANEN *voor alles hebben 't welk tegen de* EERBAARHEIT *Strydt*; *van hunne* VOORZEGGINGEN *die zy uit het gekras der* KRAAYEN *trekken*; *en de* AFKEER *die zy voor de* ROTTEN *hebben, die nochtans van eenige onder hun gegeeten worden.*

Theophrastus verzeekert in zyne Merktekenen, dat 'er te Athene (ten zynen tyde de Zetel van de welgemaniertheit zynde) genoeg schroomachtige menschen waren, om in

(a) *Ecclesiast.* C. 2. v. 6. Ik maakte my watervyvers, om daar mede het wout te bewateren, 't welk met boomen groeide.

in geen plaats te komen, alwaar zy een Vogel van quaade voorzegging gezien hadden, zonder te vooren op den weg drie kleine steenen te werpen, of zonder op hunnen boezem te spuuwen, om de schadelyk voorzegging af te weeren.

Bygelovige schroomachtigheit der Indianen in zaaken van eerbaarheit, en waar in die bestaat.

By de Indianen worden 'er veele gevonden die dit gebruik opvolgen. 't Gebeurde eens toen wy te *Balassor* waren, dat een Indiaansche Heiden schielyk staan bleef en drie steenen zocht, die hy in een plaats wierp waar door hy gaan moest, en alwaar hy een Fransche Mattroos had gezien zyn gevoeg doen. Hier over is 't dat zy ongemeen afkeerig zyn, en wanner de natuur iets diergelyks van hun vereischt, draagenze alle bedenkelyk voorzorge om zich te verbergen.

Ter gelegenheit van den afkeer die de Indianen voor alles hebben, 't welk in 't allerminst tegen de welvoegzaamheit stryd, zullenwe een hunner gewoontens by 't geen een aloude Grieksche Dichter (a) in zyne werken aangepreezen heeft, vergelyken. De Dichter willende den Grieken zyne Landsgenooten dits maaken alles 't welk de Burgerlyke eerbaarheit voegt, onderrecht hen hun gevoeg op geen gemeene wegen te doen, noch elders waar 't ook zyn mogt, anders dan in een afdalende plaats, neerhurkende of tegen een muur. Het schynt dat de Jooden (b) niet min schroomachtig over dit onderwerp waren. Wat de Indianen aangaat, zy bokken en buigen zich by deeze gelegenheit zodanig, dat ze byna schynen te zitten. Zy verfoeien die geen die staande hun water maaken, of in openbaare plaatsen, door de Zon bescheenen of naar de zelve gekeert.

Hoe zy mede onder hen op bygelovige voortekenen acht geeven,

Alhoewel de Kraajen in de Indiën zeer gemeen zyn, echter zien haar de Heidenen van dien Landaart als Vogels van een quaade voorzegging aan, vooral de *Benjanen*, die een byzondere *Chaste* of Geslacht uitmaaken, en zich t'eenemaal op den Koophandel toeleggen. Zy zullen wat het ook zyn mag niet onderneemen, indien zy 's morgens uitgaande een Kraai boven hunne deur vonden.

Dus zagen de Alouden als een moeielyk en ongelukkig voorteken aan, wanneer 's morgens de Kraai geschreeuwt had. *Hesiodus* (c) heeft verboden een huis onvolbouwt te laaten, op dat 'er geen Kraai niet zitten kon en geschreeuw maaken.

en noch op eenige plaatsen van Europe in zwang gaat.

Europe zelfs is niet t'eenemaal van dit bygeloof vry, en 't heugt ons in Vrankryk van eenvoudige menschen gehoort te hebben, dat wanneer zich de Kraai of een Steenuil voor 't aanbreeken van den dag boven een huis hooren liet, dit een zeker teken was, dat 'er dan iemandt in sterven zou. Men moet deeze bygelovigheit de natuurlyke neiging toeëigenen, die het Volk in deeze Vogels aanmerkt, voornamentlyk naar doode Lyken zoekende, en naar alles de verrotting onderworpen. Haar onaangenaam en naar geschreeuw hier by gevoegt, bekrachtigt niet min dit hun bygelovig Denkbeeldt. Eenige meenen dat deeze Dieren ruiken konnen, wanneer de lichaamen de verandering onderworpen zyn; en dat zy natuurlykerwyze de verrotting beminnen; waarom zy zich altoos omtrent zodanige lichaamen vinden laaten.

De Indianen onthouden zich, gelyk reeds gezegt is, van zeekere Dieren te eeten ten deelen door de achting en eerbiedt die zy voor eenige hebben, en voor andere door een afkeer der geenen die zy voor onrein aanmerken. Zy durven 'er nooit van eeten, onder straffe van uit hunne *Chaste* verdreeven te worden en voor eerloos verklaart.

Hoe afkeerig de Indianen van de Rotten zyn, 't welk zy met de aloude Jooden gemeen hebben.

De Rotten zyn Dieren waar voor de Indianen een afkeer hebben, alhoewel 'er onder hun gevonden worden, die 'er onbeschroomt van eeten, nademaal zy in geen gevaar loopen uit hunne *Chaste* verdreeven te worden, vermits ze in geen laager staat vervallen konnen. Zodanige zyn de *Palaquin* draagers, die men *Boés* noemt.

Bekent is 't dat de Jooden voor dit Dier een afkeer hadden, en dat 'er hun in 't elfde Hoofdtstuk van *Leviticus* (d) van te eeten verboden was (e). Nochtans zyn 'er Jooden geweest, die dit verbodt (f) overtreeden hebben; gelyk men in 't laatste Hoofdtstuk van Esaias leezen kan, alwaar deeze Profeet (g) den Jooden met de toorn Godts

(a) *Hesiodus. Oper. & Dier.* L. 2.

(b) Geef op deeze uitdrukking acht: *Delebo de Familia ejus omnem mingentem ad parietem: his verbis indicans mares, quibus sublatis, & familia tollitur.*

(c) *Hesiod. oper. & dier.* L. 2. *Neque domum faciens, imperfectam relinquito, ne fortè insidens crocitet stridula cornix.*

(d) Vers 9.

(e) Behalven de reden die men wegens dit verbodt geeven kan, om dat deeze Dieren zeer geneegen zyn in onreinigheit en morssigheit te leeven; zou men zeer wel konnen bybrengen, dat Godt den Jooden om 'er van te eeten verboden had, overzulks zy in de Godsdienstige Geheimenissen der Afgodendienaars dienden; gelyk het Zwyn en eenige andere Dieren waren.

(f) Dit is wel waar: maar het waren van de Afgodische Jooden, die Rotten uit Godsdienstigheit aten. Men gebruikte dit Dier in de *Lustratiën*.

(g) *Esaias.* C. 66. v. 17. Die zwynen vleesch eeten, en muizen; zy zullen te zamen verteert worden, spreekt de Heere.

Godts drygt, die Zwynen vleesch, of ongedierte en andere diergelyke versocielykheden aten. Zy zullen alle gezamentlyk sterven, voegt 'er Godt door den mondt van den Profeet by.

XXIII. HOOFDTSTUK.

Van der INDIANEN *handeling met de* DOODEN, *en hunne gehoudene* LYKSTATIËN.

Hoedanig de Indianen met de dooden handelen, 't zy zy die begraaven of verbranden.

De Indianen houden geen algemeenen regel voor de Lykbegraveniſſen. Eenige werpen hunne Dooden in den Ganges; ſommige begraven ze; en andere verbranden ze.

Die hunne Dooden begraaven, zyn bezorgt geduurende een zeker getal van dagen, ryſt, vruchten en bloemen op hunne graven te brengen. De Aloudheits Heidenen (a) hebben het zelfde gebruik gehad; en deeze gewoonte was zelf geduurende de eerſte eeuwen in de Kerke ingeſloopen. Het was een overſchot van 't Heidendom, 't welk Auguſtinus in de Chriſtenen van zynen tydt beſtrafte.

Hun gebruik van de Lyken te waſſchen, met de Oudheit overeen komende aangemerkt.

't Zy dat zy de Lyken begraaven, of verbranden, zy verzuimen nooit die vooraf te waſſchen, en vervolgens met Oly te beſtryken. De Oudheit heeft deeze gewoonte van de Lyken te waſſchen Godtsdienſtiglyk in acht genomen, voor dat ze die in de graven ſlooten, en dit was het waare middel om te weeten of het begraaven Lyk wezentlyk dood was, of alleen een ſlaapzucht had; want ten minſten was men noch in dit gevoelen, dat dit water de ſlaapziekte moeſt verdryven, en den Zieken weder tot zich zelven doen komen, te meer, wanneer men ſomtyds met heet water waſchte. Men onderhoud noch op veele plaatſen van Europe de gewoonte van de Lyken voor de begraving te waſſchen: maar men bedient zich niet dan van laau water, nademaal men ze niet waſcht dan om ze te zuiveren.

De Jooden waſchten gemeenlyk hunne dooden, gelyk wy zien dat zy mede de verſtorvene *Tabita* (b) deeden. Men onderhield deeze gewoonte mede in 't Chriſtendom, en Gregorius van Tours (c) van Pelagius ſpreekende, zegt, dat men haar volgens gewoonte waſchte, vervolgens in de Doodkiſt leidde, en naar de Kerk bragt.

Hoe men het balzemen der Lyken eertyds in gebruik had,

De Jooden zich met de Lyken te waſſchen niet genoegende, balzemden de zelve en bewreeven ze met kruideryen, om die zoo veel zy konden voor de verrotting te bewaaren, voornamentlyk de Vorſten; gelyk Joſeph zynen Vader Jacob balzemen liet. In 't vervolg oeffende men het zelfde met de Koningen van Iſraël en Juda. Nochtans genoten eenige deeze eer niet, gelyk Joram, Koning van Juda, die men zonder te balzemen in 't graf zyner Voorvaderen begroef, en zonder eenige plechtigheden die men by diergelyke gelegentheden waarnam. Het ſchynt ons toe dat dit de eenigſte zin is die men aan deeze plaats van *Paralipomenon* geeven kan, alwaar gezegt word (d) dat men hem niet naar het gebruik zyner Voorvaderen handelde. Het wierd vereiſcht dat men by de Lyken om gebalzemt te worden, het vuur gebruikte, en 't was noodig dat de Kruideryen waarvan men zich diende, als Mirre, Wierrook, Arabiſche gom, Cederwater en veele andere dingen daar toe gebruikt, gekookt wierden, om te beter het vleeſch te konnen doordringen: overzulks de dooden met deeze Drogeryen te wryven, volgens de gewoonte een Branding wierd genoemt.

en van de Egiptenaren ontleent.

Deeze manier van de Lyken te balzemen hadden de Jooden van de Egiptenaren geleert, en aan zodanige gebalzemde Lyken heeft men den naam van *Mumiën* gegeeven. Men ziet ze in verſcheiden Kabinetten van Europe; waarvan een der ſchoonſte te Leiden is te zien. Zy heeft noch alle haare tanden; haar vel is zwart en gerimpelt; het lichaam overal met gegomde zwachtels omwonden; de armen, die niet gezien worden, zyn

(a) By de Gricken offerde men op der verſtorven graven, Wyn en Honing. By de Atheners betaalde men voor de dooden aan de Prieſtreſſe van Minerva twee maaten Garſt en Tarwe; zonder gewag van een klein ſtuk geldt te maaken, 't welk men den dooden in den mondt lei, om aan Charon voor Veergeldt te dienen, wanneer hy hen over den Styx voerde..

(b) *Hand.* C. 9 v. 37. En het geſchiedde ten dien dage, dat zy krank wierd en ſtorf; en als zy haar gewaſſchen hadden, leiden zy haar in de Opperzaal.

(c) *Greg. Tur. de glo. Conf.* c 104. *Abluta juxta morem collocatur in feretro, atque in Ecclesiam deportatur.*

(d) II. *Paral.* C. 21. v. 19. Hy ſtorf van booze krankheden: en zyn Volk maakte hem geene branding, als de branding zyner Vaderen.

zyn bewonden, gelyk die van een gebaakert kind. Verwonderlyk is 't hoe de Kruideryen deeze Lyken onbederflyk, mogelyk ſedert byna drie duizend jaaren hebben konnen bewaaren.

Somtyds gebruikte men honing om de Lyken te bewaaren, en om de verrotting voor te komen. Nicephorus (a) geeft ons te kennen dat die geenen die St: Epiphanius verzelden, zich van dit middel dienden om hem naar 't Eilandt Cyprus over te voeren.

Welk een gebruik by de Indianen in 't begraaven hunner dooden, vooraf-gaat, en hoe de Vrouwen verplicht worden haar met het Lyk haarer Mannen te laaten verbranden; of anders voor eerloos worden aangezien.

Om weder tot de Indianen te komen; men beſchouwt noch by hunne begravingen 't geen men *tibicines mortuorum* noemt. Dit zyn menſchen die eenige treeden voor 't Lyk des Overledenen vooruit gaan, en op lange trompetten ſpeelen (b), waarvan de treurige toon t'eenemaal met de rouplechtigheden overeenkomt.

Voor dat de Mogol zich meeſter van een gedeelte der Indiën had gemaakt, en de Heidenen noch hunne byzondere Vorſten hadden, was de Vrouw van den Overledene die moeſt verbrand worden, verplicht zich mede op de zelve Houtmyt te laaten verbranden, houdende het Lyk van haaren Man op haaren ſchoot, verteerende dus het vuur (c) den dooden met de levende.

Wy zeggen dat ze daar toe verplicht was; want ſchoon men haar wel niet tot deeze daadt gelykzaam dwong, en ook de Bloedvrienden van den Overledenen geen recht hadden om haar tot deezen plicht te noodzaaken, was zy nochtans genoeg gedwongen door een manier van leven waarin zy de overige dagen haars levens door te brengen had, indien zy haaren Man te volgen weigerde. Zy wierd dan, gelykzaam een Slavin des Overledens Vrienden; men handelde haar met verachting en eene ſtrafheit hondertmaal ſtrenger dan de doodt.

Nochtans was 'er noch eén ander middel de doodt te ontgaan, en te gelyk de quaade handeling des Overledenens Vrienden voor te komen: hier in beſtaande, dat ze een Hoer wierd; Want alsdan hadden de Bloedvrienden van den Overledene geen recht meer over haar: alzoo de Wetten uitdrukkelyk verboden deeze ſoort van Vrouwen qualyk te handelen.

Gemeenlyk zyn 't zodanige Heeren die troepsgewyze by 't huwelyken zingen en dansſen, en zich in openbaare vreûgde bedryven vinden laaten, of waartoe men haar in 't algemeen gebruiken wil. Zoo lange deeze haare weelderige dagen duuren, worden ze overal wel ontfangen, ſchoon men haar opentlyk erkent voor 't geen zy zyn: maar ongelukkig zyn ze, wanneer zy oud geworden zyn; en 't is een geluk voor haar, indien de jongſte in deezen ſtaat als dienareſſen dienen willen, en dus haar onderhoud winnen.

Alzoo een Vrouw (d) die zich niet verbranden liet, voor de Vriendendes Overledene oneerlyk wierd geacht; deeden zy al hun vermogen in 't werk ſtellen, om haar tot de Doodt te beſluiten; en ten dien einde nam men haare krachtigſte droefheit waar, wanneer zy door de doodt van haar Gemaal ſcheen 't meeſt getroffen te zyn. Men ſtelde haar alle de goede hoedanigheden van den Overledene voor, en men prees de liefde die hy voor haar hadde gehad. Eindelyk diende men zich van alles 't welk eenige deernis in de bedrukte Weduwe kon verwekken, en men deed haar eindelyk zeggen, dat ze den Overledene niet wilde overleeven. Wanneer zy dus voor drie of vier perſonen haare bewilliging had geuit, was zy 'er door als in den Ganges begraaven, zulks 'er niet het minſte tegen te zeggen viel. Maar ter vergelding vulde men haar met loftuitingen op, men verzelde haar met trommelen en trompetten, men bekranſte haar met allerlei bloemen, en de *Braminen* beloofden haar een eeuwige gelukzaligheit. Dus waren de konſtenaryen die men gebruikte om te beletten dat de Vrouwen niet weigerden zich deeze wreede gewoonte te onderwerpen.

Men geleid haar vervolgens plechtelyk naar den Houtmyt, en terwyl men 'er den brandt in ſteekt, maaken de trommels en trompetten een vervaarlyk gerucht, overzulks men het gekerm van dit treurig ſlachtoffer niet hooren mogt.

De Ammoniten hadden eertyds onder den Dienſt van den Afgodt Molok het zelfde gebruik, wanneer zy (e) als dien Afgodt in 't hevigſte van 't branden was, hem een kindt in zyne armen gaven, waarin het door 't vuur verteert wierd. Het gerucht 't welk de

(a) *Niceph. Hiſt.* L. 12. C. 46. *Epiphanium verò in navi mortuum eſſe intellexi, quem comites ejus melle oblitum, ne quid forté ingratum corpori accideret, in Cyprum detulerunt.*

(b) Deeze gewoonte is zelf by de Grieken en Romeinen in gebruik geweeſt. Hier mede zou men konnen als gelykwaardig overeen brengen, het klokke luiden over de dooden, 't welk nu noch in de Roomſch Katholyke Landen in gebruik is, en by ons over de Roomſchegezinden geſchied.

(c) By de Afgodiſche Indianen houd dit gebruik noch ſtand; maar met veel meer gematigdheit dan eertyds

(d) Men moet aanmerken, dat de Schryver doorgaans ſpreekt als of deeze gewoonte in 't algemeen was afgeſchaft: nochtans is dit niet dan van eenige plaatſen te verſtaan.

(e) De Schryver kon in de Oudheit een welvoegelyker Voorbeeldt gevonden hebben, om met dit deezer Indiaan-

de trommels ter deezer gelegenheit maakten, om te beletten dat het gekerm der kinderen niet gehoort wierd, was oorzaak dat de Vallei, waarin deeze verfoeielyke Offerhande gepleegt wierd, den naam van *Thophet* kreeg, 't welk in 't Hebreeuſch trommel beteekent.

Hoe by het invoeren van 't Mahometanendom deeze gewoonte van verbranding is afgekeurt.

Sedert het Mahometanendom in een groot gedeelte van Indiën de overhand heeft genomen, heeft men zich krachtiglyk tegen deeze affchouwelyke gewoonte aangekant. Men heeft een groote ſchatting op de Vrienden der geenen gelegt, wier Vrouwen men op den Houtmyt opofferde; overzulks men 'er nu zoo veel niet meer verbrand.

Wy hebben de Oorſprong deezer wreede gewoonte getracht te ontdekken; maar niets zekers desaangaande konnen ervaaren; als alleen dat de Indianen zeggen, dat eertyds de Vrouwen om 't minſte ongenoegen haare Mannen door vergif ombragten, en dat men om hunne dagen niet alleen te verlengen: maar zodanig een ongeval voor te komen, een groote ſchande geſtelt heeft in den Staat van een Vrouw die haaren Man overleeven dorſt. Dus dan zich verplicht ziende ter behoudenis haarer eer met haaren Man te ſterven, of in tegendeel de overige dagen van haar leven in een elendigen ſtaat volgens gewoonte door te brengen; welk een keur zy dan mogte doen, zoo was 't beter haare eer in waarde, en Man te behouden. Dusdanig ſcheen het beſt datze groote zorg voor haaren Man droeg, om insgelyks haar eigen zelfs belang te bevorderen, en indien zy dan over de Doodt van haaren Man een beek van tranen ſtortte, was 't voornamentlyk om haar zelve te beweenen.

In Guinée heeft men byna de zelfde gewoonte, alwaar men, wanneer een groot Heer geſtorven is, niet alleen alle zyne Vrouwen die hy het liefſte had, ſterven laat: maar insgelyks zyne Slaven die hem den aangenaamſten dienſt deeden; overzulks zy, zeggen ze, hem in de andere Waereldt verzellen en ten dienſt mogen ſtaan. Op deezen voet is 'er niets behagelyks om de Meeſtereſſe van een aanzienlyk Neger te zyn, en wy zyn van gedachten, dat indien de Godtsdienſt ons een diergelyke gewoonte gedoogde, onze groote Heeren noch wreeder Vrouwen ontmoeten zouden; de maagdelyke ſtaat zou ongetwyffelt veel meer geacht zyn, en de Dochters zouden nooit naar 't Huwelyk haaken.

XXIV. HOOFDTSTUK.

Van der INDIANEN GEESTELYKEN, FAQUIERS *genoemt.*

Strenge levenswys der Indiaanſche *Faquiers*, en waar in dit beſtaat;

Van alle tyden af, zegt men, heeft de Duivel zyne Martelaars gehad: maar nergens meer op den geheelen Aardbodem dan in de Indiën. Men ziet 'er de *Faquiers*, 't welk eigentlyk de Geeſtelyken deezer Geweſten zyn, dingen uitvoeren, die alles overtreffen 't geen wy van een beteugelend leven en van de boetoeffeningen der Aloude Vaders en Woeſtyniers leezen.

Eenige *Faquiers* doen geloften van het overige huns levens, in een onveranderlyke geſtalte te blyven, 't welk zy ook volbrengen. Andere leggen zich nooit te ſlaapen, of leunen op een touw onder de armen geſpannen, of op een ſtok. Weder andere houden de armen geduurig op geheeven. Daar zyn 'er die om hun vleeſch te tuchtigen veel wreeder oeffeningen ondergaan. Zy ryten het lichaam met geeſſelſlagen op, en kerven hun vleeſch met meſſen. Zy merken zich aan als buiten de Waereldt, beelden zich in alle driften te boven gekomen te zyn, en in een ſtaat van onnozelheit, gaan eenige onder hun opentlyk naakt, verzuimende zelfs te dekken 't geen de welvoegzaamheit niet gedoogt te ontblooten.

met andere Sektariſſen vergeleeken.

Deeze *Faquiers* zyn de eenigſte niet die voorgewendt hebben, veilig voor alle driften en bewegingen te zyn die de naaktheit kan veroorzaaken. Daar zyn *Adamiten* geweeſt, uit de Sekten der *Carpocratianen* en *Gnoſtiken* ontſprooten. Zy quamen naakt, zoo Auguſtinus (a) bericht, in de Vergaderingen, en in deeze geſtalte hoorden ze de voorleezing aan, baden, en deelden de *Sakramenten* uit. Over het onderwerp deezer Ketters vaart Epiphanius een weinig krach-

dianſche Vrouwen te vergelyken. Hy had 'er van Vrouwen konnen vinden die op de zelfde wyze aan de zielen of waargeeſten hunner Mannen opgeoffert wierden. Hy had in Herodoot de Thraciſche Vrouwen konnen vinden, die onderling twiſtvoerden ter begeerte om zich op den Houtmyt haarer Mannen te laaten verbranden.

(a) *Aug. de Hæres.* C. 31. *Nudi itaque mares fœminæque conveniunt, nudi lectiones audiunt, nudi orant, nudi celebrant Sacramenta.*

krachtig uit, en men heeft zich van zyn gezag bedient, om te bewyzen (a) dat zy in hunne Vergaderingen alle foorten van fchendaadt bedreeven, en t'eenemaal het gebedt verworpen. Nochtans vindenwe by Auguftinus dat zy waarlyk baden; en Epiphanius zegt zelf elders (b), dat zy den regel der Monniken volgden, te weeten, de onthouding, en dat zy het Huwelyk afkeurden. Dus is 'er geen blyk dat zy daarop opentlyk alle de misdaaden wilden begaan die men hun te laft lei; maar eenige meenen dat zy in 't vervolg ongebondener waren, en dat deeze naaktheit, die zy in den beginne als een middel aanzagen, om weder tot den ftaat van onnozelheit te geraaken, en zich met Adam voor den Val gelykvormig te maaken, echter eenigen tydt daarna in de uiterfte wanorde vielen, 't welk bewyflyker fchynt.

Achting des gemeenen Volks voor hun.

Het gemeene Volk is ongemeen met de deugdt en d'onnozelheit der *Faquiers* ingenomen: maar men moet bekennen dat zy t'eenemaal aan alles 't welk de zinnen ftreelt, afgetrokken fchynen en geen deel meer in Waereldlyke zaaken neemen willen. Het meerendeel onderfteunt dit gedrag, en fpeelt volmaaktelyk in 't openbaar hun rol; doch men befchuldigt hen onder hun in 't byzonder, verfoeielyke misdaaden te begaan. Mogelyk zegt men 'er ook te veel van.

Wy leezen in 't Boek der Koningen van de vreemde manier hoedanig de Baals Priefteren hunnen Afgod eerden, hoe zy hem aanriepen, en meenden eenige genaade van hem te verwerven, zich kervende en fteekende met priemen en meffen. De H: Schrift (c) geeft ons mede te kennen, dat ze om het vuur van den Hemel op hunne Offerhanden te doen nederdaalen hun lichaam met bloedt bemorften. De geftrengheden der *Faquiers* (d) mogen 'er by vergeleeken worden. Daar zyn 'er zelfs noch erger. Zy doen Geloften, zich eenige mylen langs een onverfchillige en voorkomende weg om te rollen, 't zy die fteenachtig of doornig zy; overzulks zy t'eenemaal hun naakend lichaam op reiten, en deeze manier van tuchtiging is by hun gemeen.

Een ander foort van min ftrenge *Faquiers* aangemerkt, en wat hun bedryf is.

Onder de Indianen zyn noch andere *Faquiers*, doch minder ftreng van gedrag, of om beter te zeggen min buitenfpoorig; zy gaan troepgewyze van dorp tot dorp, voorzeggende den overvloedt of bedrygende d'onvruchtbaarheit, nadat men hun wel of qualyk onthaalt. Deeze Landlopers vermeeten zich mede goed geluk te voorzeggen, en belooven kinderen den geenen die 'er niet van verzien zyn, en Mannen aan de Dochters die in den ongehuwden Staat leeven; maar het zyn groote Schobbejakken, en 't is gevaarlyk zich by hun in een afgezonderde en afgelegene plaats te zyn, byaldien men niet in ftaat zich te verdeedigen zy; nochtans zyn ze by de Afgodifche Indianen eerwaardig. De Mooren hebben insgelyks *Faquiers* onder hun, doch die van geen beter waarde dan de andere zyn. Het zoude een overgroote misdaadt wezen hun te flaan.

Wy konnen eenigermaaten de manier hoedanig de *Faquiers* hunne buitenfporige gezichten uitventen, en hunne gewaande voorzeggingen, met deeze van de Profeeten der Aloude Jooden vergelyken, die de H: Schrift: *Filii Prophetarum*, *grex*, *vel chorus Prophetarum* noemt. Zodanig waren deeze die Saul vond, en onder wien hy Profeteerde. De Schriftuur zegt (e), dat ze trommels en trompetten hadden, en dat zy op 't geluid deezer fpeeltuigen hunne Voorzeggingen uitventten.

Ons word mede aldaar bericht, dat, wanneer Jofaphat, Joram en de Koning van Edom tegen Mefa Koning van Moab vergadert waren, door gebrek van water hun Heir in de uitterfte ongelegenheit was gebragt; Jofaphat, Elifa komen liet, om door zyne gebeden 's Hemels hulpe te verwerven, en dat deeze Profeet, voor dat hy Godt raadvraagen wilde (f), een Speelman verzocht.

Men

(a) Zie *Diction Cri. de Baile.*

(b) *Epiph.* T. I. L 2. *Monachorum continentiam ac instituta fectantur, nuptiasque condemnant.*

(c) I. *Koning* C. 18. v. 28. Zy riepen met luider ftemme, en fneeden zich met meffen en priemen naar hunne wyze, tot dat zy bloedt over zich uitftortten

(d) Indiën 'er iet in de Oudheit is, 't welk een juifte vergelyking heeft met de fmart en pyn die zich de Indiaanfche *Faquiers* door een oorfprong van Godsdienft aandoen, is 't de vrywillige *Castratie* of ontmanning der Priefteren van *Atys* en *Cybele* ter eere deezer Godheden gedaan; de toewying van zich zelven tot den doodt gedaan; het ftreng leven van eenige Philofofifche Sekten, en vooral die van de aloude *Gymnofophiften*; waar mede deeze *Faquiers* veel gelykheit hebben; de befprenging die de Priefters van *Bellona* voor deeze Godin met hun bloedt deeden, 't welk uit hun lichaam vloeide; de Godtsdienftige Geeffelingen die eenige Lacedemonifche Jongelingen lyden moeften enz. Maar wy vinden wat meer is dit alles onder de hedendaagfche; en zonder van de Kapuzynen en de Geeftelyken van La Trape te melden, Sta. Rofa zal altoos een wonderbaarlyk voorbeeldt van ftrafoeffening zyn, waar aan zekere Godtvruchtelingen hun lichaam opofferen.

(e) I *Samuel.* C. 10. v. 5. Gy zult een hoop Profeeten ontmoeten, hebbende voor hun Luiten, Trommelen en Pypen en Harpen; en zy zullen profeteeren.

(f) II. *Koning.* C. 3. v. 15. Nu dan, brengt my een Speelman; en het gefchiedde als hy op de fnaaren fpeelde, dat de handt des Heeren op hem quam.

Men zou niet zeggen konnen (a), om deeze ongewoone manier van Godt raad te vraagen te billyken, en hem een natuurlyke verklaring af te eisschen, dat onze Geest bequaamer is des Hemels last te ontfangen, en oplettender naar zyne stem, wanneer 'er, om zoo te zeggen, minder gemeenschap met het lichaam is, of als het lichaam in minder staat zy, zich de zaaken te verbeelden, machtig van het af te leiden. Alles 't geen de zinnen in een zekere algemeene werkeloosheit kan stellen: alles 't welk haar hinderen kan van door de voorwerpen die de zelve verzellen, getroffen te zyn, maakte de Profeeten bequaamer om door Godts Geest bestraalt te worden, en niets kon beter deeze uitwerking voortbrengen, dan Stemmen, Speeltuigen en alle Muzyk in 't algemeen, die door haare geluiden eenigermaaten de zinnen in verrukking (b) houden.

Hoe de Indiaansche *Faquiers* in hunne voorwikking zich van Speeltuigen bedienen.

Dus is 't mede dat de Indiaansche *Faquiers*, waar van wy in dit Hoofdtstuk handelen, zich van Trommels, Trompetten en de Muzyk dienen om zich aan te moedigen en om in een vrywillige of listige en versierde verrukking hunne gewaande voorzeggingen uit te venten. Men ziet 'er altoos iemandt onder hun die in verrukking valt, en antwoordt door de hevige beweegingen zyns lichaams op de schielyke en ongeregelde stemvallen deezer Speeltuigen. Wanneer zy zich dan buiten ademhaling bevinden, verkondigen zy zekere uitspraken, die de Heidenen voor Orakels en Voorzeggingen aanneemen.

By de Jooden was men 't zoo gewoon, Profeeten buiten zich zelven verrukt te zien, wanneer zy hunne Profecyen verkondigden, dat men gemeenlyk aan de uitzinnigen (c) den naam van Profeeten gaf, en dat men wanneer zy in verrukking vielen, van hun zeide, dat zy profeteerden, dit is de uitdrukking waar van zich de Schriftuur ten opzichte van Saul dient: want om uit te drukken dat hy uitzinning wierd, en dat hy zyn lichaam door hevige gestaltenis pynigde, is gezegt dat hy profeteerde (d).

Welke vreemde gebaarmaking de alouden in hunne voorzegging voor af blyken lieten.

't Zy dat 't geen wy by de Dichters en by *Lactantius* ter gelegenheit van de Sibillen leezen, waarachtig is; of alleen een onderstelde Historie, waar voor het de Geleerden houden, 't is altoos zeker dat de Alouden zich inbeeldden, dat men om van den Geest van een Godt vervult te worden, tot uitzinnigheit moest geraaken, overendstaande hairen hebben, insgelyks beevende leeden, en

(a) Niets zekers kan men hier op zeggen, noch 't geen bequaam zy te voldoen. Het schynt ongetwyffelt iet ongemeens, dat de Geest Godts op het geluid van Muzyk over de Profeeten nedergedaalt zy. Men zou niet konnen zeggen, dat de Vergaderingen der Profeeten, zoo als deeze was, waarin de Koning Saul zich bevond, uit waare Profeeten heeft bestaan: maar uit Mannen die de Lofzangen Godts zongen op het geluid der Muzyk Speeltuigen, en dat dit is 't geen de H. Schrift Profeteeren noemt.

Indien men anders door dit woordt een inwendige beweeging verstaat die den Gelovige bequaam maakt zich voornamentlyker aan Godt te verbinden, om met hem door een sterke betrachting te handelen, en door dit middel het vermogen te verwerven van de gave van ingeeving te ontfangen, zoo is 't zeker dat de Muzyk het vermogen heeft zich hier toe bequaam te vinden, wanneerze door het gezang van lofzangen verzelt gaat. Het geschil staat te beslechten over de hoedanigheden die deeze Muzyk hebben moet, opdat ze Wettig zy, rechtmatig en toepasselyk op de waare Ingeeving. Want zeker is 't dat de Muzyk op de Priesters en Profeeten der Aloude Heidenen de zelfde uitwerking heeft gedaan, dan op die der Aloude Jooden. Dit onderscheid is 't waarvan wy nu onkundig zyn. Wy zullen de betrekking die 'er tusschen de Muzyk en de tusschenspreeking van *Elisa* was geweest, niet beter begrypen. Had hy de Muzyk noodig om zich tot het Gebedt over te geeven? moest hy hulp van 't Gezang en de Speeltuigen noodig hebben, om zyne gedachten in verrukking te houden, en zich aan Godt alleen te hechten? of was 't niet veeleer een *Ceremonie* in gebruik om de aandacht der toehoorderen op te wekken? en was 't niet noodig zich aldus ter deezer gelegenheit te gedragen in de tegenwoordigheit van een Afgodisch Koning van Israël, die tot bygeloof in deeze oeffening van den Dienst zyner Goden geneegen was, en die anders de gebeden van *Elisa* zou in den wind geslagen hebben, indien hy die niet met de zelfde plechtigheden had verzelt gezien, die hy in zynen Godtsdienst oeffende? Dit zyn wel gissingen: maar hoe het ook zy, Godt heeft zich dikmaals naar de Vooroordeelen geschikt, die de bygelovige oeffening door haaren luister ingaf.

(b) Alhoewel de Muzyk niet onmiddelyk dan op 't gehoor werkt, hindert dit niet dat ze betrekkelyk op de andere zinnen zy, en door de zelfde betrekking die alle de zinnen onderling hebben. De ervarenheit toont ons dagelyks, dat wanneer een der zinnen krachtiglyk getroffen word, de andere schynen niet min haare werking te doen. Dus is 't wanneer wy eenige hevige smart gevoelen, dat 'er dan geen onderscheidenlyk voorwerp op onze oogen werkt, en dat onze ooren niet dan door verwarde toonen getroffen worden. Eveneens is 't met de andere zinnen gelegen.

(c) Waar is 't dat het Heidendom de verrukking haarer Profeeten een uitzinnigheit heeft genoemt. De Griekſche en Latynsche Dichters drukken door 't woordt uitzinnigheit, de verrukking en ingeeving uit: maar zonder ons hier over uit te breiden, verzenden wy den Lezer naar de *Sibille* van *Virgilius* in 't 6de. Boek van zyn *Eneas*. Echter vinden wy 't voor den Schryver deezer Verhandeling onbewyzelyk, dat de H. Schrift, noch de Heidensche Dichters, de Uitzinnigen, Profeeten hebben genoemt. De H. Schrift zegt van Saul van een boozen geest bezeten, dat hy zich als een Profeet aanstelde: maar niet, dat hy geprofeteert heeft. Dit zou op een vreemde wyze een misbruik van de beteekenis van 't woordt Profeet zyn, om zonder bepaling het aan menschen toe te passen die gek geworden zyn, en wy gelooven niet dat men een voorbeeldt van een Leenspreuk meer gedwongen dat dit vinden zal.

(d) I. *Sam*. C. 18. v. 10 's Anderen daags, dat de booze Geest Godes over Saul vaerdige wierd, profeteerde hy midden in den Huize. Zie de twee voorgaande Aanmerkingen over dit onderwerp.

en ftamelende woorden fpreeken. Ten minften was dit des Volks gevoelen; 't welk niet verwonderens waardig fchynt. De menfchen die gewoon zyn zonder beginzelen en zonder behulp van eenig ander licht te leeven, dan 't geen hen hun vernuft en hunne ongeregelde inbeelding verfchaft, trachten altoos naar 't geen hun 't ongemeenfte fchynt, en voeden een groote verbeelding van alles 't welk zy niet begrypen. Het fchynt zelf dat 'er voor hen een foort van vermaak is, verknocht aan 't geen hun de vrees inboezemt: hier in overeenkomende met de Kinderen die beminnen de vertelling van droevige of zeldzaame Hiftoriën, en die behaagen fcheppen in een verhaal van Spooken en Toveraars, alhoewel zy 'er een bevreeftheit door opvatten.

Eertyds was het Volk greetig naar de vertelling der Priefteren, en maakte groot werk van de voorzeggingen hunner waarzeggery: maar toen waren 'er, als ook nu, menfchen van oordeel die 'er geen achting voor hadden, en die zelfs zoo koen waren, van 'er opentlyk mede te fpotten. By voorbeeldt, de Dichter *Ennius* van de waarzeggery en gewaande Profeeten van zynen tydt fpreekende, handelt hen vrymoedelyk. Hy noemt hen (a) bygelovigen, fchaamteloozen, zotten, en bedelaars: hy zegt dat zy zich zelven niet weeten te beftieren fchoon dat ze zich willen bemoeien met andere den weg te wyzen; en dat wanneer zy groote rykdommen belooven, een penning tot aalmoes verzoeken. Hoe deeze waarzeggery van verftandigen wierd afgekeurt.

XXV. HOOFDTSTUK.

Van der INDIANEN TOVERYEN *en* BEZWEERINGEN.

In *Exodus* vinden wy dat Pharao aan zyn Hof Toveraars had, die door hunne Kunft de wonderwerken, die Mofes voor 't oog van dien Vorft deed, wiften na te aapen. De Tyden deezer Wondertekenen zyn voorby. Men moet ze niet meer verwachten, om iets diergelyks by de Wonderwerken van Mofes te vinden: maar wanneer men zelfs nu noch diergelyke Wonderwerken zag, gelooven we dat ze van geen geloof baar beftand zyn zouden. Dit flag van zeldzaame vertellingen zyn zeer verdacht, vooral wanneer ze uit verre landen komen, en geen merkteken hebben, die de wonderwerken (b) verzellen moeten. Nochtans, alzoo wy befloten hebben alles, tot de minfte zaaken toe, aan te merken, waarin de Indianen met de Alouden overeenkomen; gelooven we dat het niet quaalyk voegen zal, dat we een weinig van de Toveraars gewag maaken.

Hunne Toveryen, of ten minften deeze die tot onzer kenniffe gekomen zyn, ftrekken zich niet verre uit, en beftaan niet dan Slangen op 't geluid van een Fluit te laaten danffen. Zy hebben gemeenlyk veele foorten van Slangen, die zy in korven bewaaren. Zy draagen ze van huis tot huis om, en laatenze danffen, wanneer men hun iets geeft. Hoe de Indianen de Slangen laaten danffen; by hun voor tovery aan gezien, 't welk niet dan een gewoone handeling is.

Wanneer men van deeze Dieren in de Tuinen of Huizen vind, vervoegt men zich by deeze Indianen (c) om ze te verdryven. Zy

(a) *Superftitiofi Vates, impudentesque Harioli,*
Aut inertes, aut infani, quibus egeftas imperat,
Qui fibi femitam non fapiunt, aliis monftrant viam,
Quibus divitias pollicentur, ab his drachmas ipfi petunt.

(b) Men zou van deezen regel konnen uitzonderen de Wonderwerken die jaarlyks (zoo 't waar is) regelmaatig gefchieden: by voorbeeldt de Vloeibaarmaking van 't Bloedt van *St. Ianuarius* te Napels, enz. en de mirakelen van de geduurigbrandende Kaers te Arras, die federt meer dan 800. Jaren ter eere van de Lieve Vrouw, zonder te verminderen, gebrand heeft; de Heilige Oly Fles van Reims, die altoos even volblyft; de Pruik van 't Kruisbeeldt te Keulen, waar van de hairen nooit verminderen, fchoon 'er de Godtsdienftelingen telkens eenige van uit plukken en mede neemen.

(c) Zy eigenen zich mede de macht toe de Tygers en *Alligadores* of Krokodillen te betoveren, en hen het befchadigen te beletten. Noehtans, in weerwil der betoveringen, verflinden deeze Dieren zomtyds de menfchen, zelfs in de wateren van den gewyden Ganges. *Fryer* bericht 'er een voorbeeldt van in zyne Reizen, en voegt 'er mede by, dat de *Braminen* dit toeval goed maaken met te zeggen, dat de verflonden Perfoon zyne zonden niet had konnen uitwiffehen dan op zodanige een manier. Waar is 't dat deeze Dieren geen menfchen zullen aandoen, wanneer zy t'eenemaal verzadigt zyn. Wat de Slangen aangaat, 't kan wel zyn datze behaagen in de geluiden van de Muzyk fcheppen, en dat dit het oogwit van 't Ambagt en de Kunft der *Braminen* is. *Baldeus* Schryver van de Befchryving van *Cormandel* en *Ceilon*, fpreekt mede als ooggetuige deezer betoveringen der Slangen. Hy voegt 'er by, dat als deeze Indianen iet beëedigen zullen, zy verplicht zyn de handt in één pot te fteeken, waarin een Slang is; zoo hy dan onbefchadigt die weder te rug trekt, acht men zynen gedaanen eedt waaraehtig te zyn: maar geftoken zynde word hy voor myneedig gehouden. Laat ons by de aloude de *Pfilles* en *Theffaliers* niet vergeeten, die voorwendden mede het vermogen te hebben van de Slangen te bezweeren, en onbefchadigt te konnen handelen.

Zy vinden dan een middel om ze op den Fluittoon voor hun te laaten komen, terwyl zy mede eenige Gezangen zingen; vervolgens vattenze die met de handt op, zonder eenig letzel t'ontfangen: maar wachten zich die te dooden; en wanneer zy deeze plaats van dit gedierte gezuivert hebben, brengenze deeze ſlangen naar 't veldt, of bewaaren ze, om by gelegenheit mede te laaten danſſen.

Het gebeurde eens alwaar wy waren, dat een Indiaan een Slang deed te voorſchyn komen, die zich in 't Wachthuis verborgen had, en dat die door een Soldaat gedood wierd. Hier over was de gewaande Toveraar zeer ontſtelt. Hy nam de Slang op en begroef die met veel eerbied en plechtigheit. Hy zette een weinig ryſt en melk voor 't gat, waarin hy de Slang begraaven had, als om het ongelyk weder te verzoenen, 't welk het Geſlacht der Slangen aangedaan was.

Hoe de Slangen by hun en andere Volkeren geëert zyn, aangemerkt.

Eertyds hebben de Egiptenaren, Pheniciers, Grieken en Romeinen de Slang (a) ge-eert en aangebeden. Het Afbeeldzel van dit Dier was in de Munten en Schilderyen een Zinnebeeldt van gezondheit en geluk. Wanneer het de ſtaert in den bek had, beteekende het de eeuwigheit, door dien een cirkel geen eind heeft; en de Waereldt, nademaal de menſchen genoodzaakt zyn door een algemeene Wet, weder te keeren van waar zy gekomen zyn. Mogelyk dat Moſes om de Jooden te verplichten hunnen toevlucht tot Godt te neemen, en van hem de gezondheit en geneezing te verwachten, die zy noodig hadden, hen de kopere Slang oprechtte; die, gelyk zy in Egipte wel gezien hadden, het zinnebeeldt van 't een en 't ander was.

Het zoude moeielyk genoeg zyn reden van deeze byna algemeene eerbiedt te geeven, die de Volkeren voor de Slangen hebben gehad, en nochtans affchuuwelyke en ſchadelyke Dieren zyn. Om deeze reden is 't dat de Negers van Guineë noch Offerhanden aan den Duivel doen, overzulks zy van hem geen quaadt ontmoeten, en om in tegendeel hem door hunne onderwerping en achting te bevreedigen. Mogelyk ook dat deeze aanbidding een gevolg van de Hiſtorie van Eva en de Slang is, die Moſes in *Geneſis* ſpreeken laat, en waar van andere Volkeren hebben kennis gehad. Hoedanig en met welk een oogmerk deezen Dienſt ingeſtelt zy, hy is altoos algemeen geweeſt; zulks 'er byna geen Volk gevonden word, by wien die niet in gebruik was.

Zeldzaamheden der Indiaanſche Toveraars wel ingezien, verdacht gehouden.

Eenige hebben ons zeldzaame dingen van deeze Indiaanſche Toveraars in Indië verhaalt: maar over diergelyk een onderwerp gelooven we niet lichtelyk, dan 't geen wy zelf gezien hebben; overzulks oordeelen we het niet noodig te zyn, ons breed over deeze zeldzaamheden uit te breiden. Wy zullen 'er alleen byvoegen, 't welk ons waarſchynlyk gebleeken is, dat dit ſlag van menſchen eertyds de eerſte en eenigſte Toveraars zyn geweeſt; en dat de ongelegenheit die men van de Slangen leed, of van andere Dieren, gelegenheit en begeerte gaf, om naar middelen om te zien, waar door zy 'er van verloſt wierden. Men bevind zelf dat Egipte, 't welk het overvloedigſte Landt van ongedierte is, insgelyks het aller beruchtſte in deeze ſoort van kunſtſtreeken is geweeſt.

Dat dit door 's Duivels behulp zou geſchied zyn, of door enkele geheimen der Natuur, is een geſchil waarin wy ons niet uitlaaten willen; want welke zyde men zoude willen kiezen, zou men echter zeer veele Wederſtreevers konnen vinden.

Wy zullen ons allen genoegen, aan te merken, dat de naam van *Incantator*, en die (b) van *Epodos*, die beide de zelfde zaak beteekenen, en de Alouden aan dien gegeeven hebben, die ongemeene zeldzaamheden uitvoerden, genoeg dit vermoeden over de eerſte Toveraars billyken. Het een en 't ander beteekent een menſch die over iets of eenige zaak zingt, gelyk deeze Indianen doen, wanneer zy de Slangen betoveren willen, of laaten danſſen.

De Jooden, die zich lang in Egipte onder de Egiptenaren onthouden hebben, ontleenden van hun deeze beguichelingen, waar van dikmaals in de H. Schrift geſproken word: maar laat ons ſtellen dat zy 'er zich niet van bedienden, echter is 't ten minſten zeker dat ze hun bekent waren, en ook wel wiſten hoe andere Volkeren die oeffenden; want David (c) vergelykt de verwoedheit der

(a) *Æſculapius* werd onder deeze gedaante te *Epidamus* aangebeden. Hy bewaarde die toen hy uit deeze Stadt naar Rome vertrok. Die van Macedonie, aanbaden eertyds de Slangen, mogelyk om dat ze hun niet beſchadigen zouden: maar deeze Slangen hadden echter geen ontzag voor de vreemdelingen die zich in dit Landt ter neerzetten. De Beſchermgoden wierden onder de gedaante van Slangen aangebeden. Wy konnen dit mede de Aloude oeffening en 't gebruik der Talismannen in de gedaante van Slangen toeëigenen.

(b) *Epodos ab Eido canto.*

(b) *Pſal.* 58. v. 5. 6. Zy hebben vuurig venyn, gelykende naar vuurig ſlangen venyn; zy zyn als een doove Adder, die zyne ooren toeſtopt: opdat ze naar de ſtemme der Beleezers niet hooren, der geenen die ervaaren is met bezweeringen om te gaan.

der boozen by die van een Slang of Adder, die geen oor naar de ſtem van den Beleezer leent.

Van welk een kracht men gewaant heeft, dat de Tover-vaerzen waren.

't Is nochtans zeker, dat men van alle tyden af van 't vermogen eeniger menſchen over het ongedierte geſproken heeft, en dat men gezegt heeft dat 'er gevonden wierden, die door hun gezang de Slangen tot hun lokten, of ſterven deeden. Virgilius van de kracht der Dichtkunſt ſpreekende, die de gemeene taal der Waarzeggeren en Toveraars was, (van waar ontſprooten is, dat men onverſchilliglyk aan 't een en 't ander den naam van *Vates* gaf) zegt dat ze (a) het vermogen heeft de Maan op de Aarde te doen neerdaalen, dat *Circe* zekere Tovervaerzen zingende, zy de Gezellen van *Ulisses* in Zwynen veranderde, en dat men door dit middel zelf de Slangen ſterven deed. Ovidius (b) ſpreekt 'er in zyne Minnedichten met de zelfde bewoording van. Insgelyks bericht *Silius* het zelfde van de *Marmariden* ſpreekende, een Afrikaans Volk wiens vermogen hy verheft, zeggende (c) dat ze door hun gezang een middel vonden de Slangen leerzaam te maaken. Eindelyk zyn alle de Alouden daarin overeengekomen, dat 'er menſchen waren, die door zekere vaerzen of woorden wonder zeldzaame dingen wiſten te doen. Daar waren 'er volgens Ovidius (d) die de macht hadden, den Oogſt te verderven, de Fontynen uit te droogen, en de Vruchten te doen afvallen, uitſpreekende alleen eenige Vaerzen, of zingende eenige Gezangen.

XXVI. HOOFDTSTUK.

Van de INDIAANSCHE BRAMINEN *en hunnen* OORSPRONG.

Alzoo wy van d'aloude *Brachmanen* geſproken hebben; meenen we verplicht te zyn mede iets van 't voornaamſte tot dit onderwerp dienende, te moeten zeggen, en gewag van de Navolgers deezer beruchte Indianen te maaken, die zoo veel gerucht in de Oudheit hebben veroorzaakt, en die men niet min met zoo veel yver aanhoorde, als weleer de Koninginne van Seba, Salomons Wysheit hadde aangehoort.

Welke vreemdigheden door *Apollonius* van de Indiën worden verhaalt, in overweeging gebragt.

Hieronimus (e) aan *Paulinus* ſchryvende, en van Geleerde Mannen gewag maakende, die, uit begeerte om zich van alles te laaten onderrechten, veele Landen doorreiſt hadden, en tot de uiterſte einden des Aardbodems waren gekomen, om wakkere Mannen op te zoeken, en van hunne geleertheit voordeel op te doen, zegt dat de beruchte *Apollonius* de Landen der Scythen en Maſſageten doorreiſt hebbende, de beroemde Vloedt *Phiſon*, die de *Ganges* is, overvoer, en eindelyk by de *Brachmanen* aanquam. Daar is 't dat de Geleerde *Hiarchas* op een goude Troon gezeeten, aan eenige uitgeleezene Leerlingen de Geheimen der Natuur onderwees, insgelyks van de beweeging der Starren, en den omloop der Jaaren bericht gaf.

Wat de goude Troon aangaat, men gedooge ons noch eens aan te merken, hoe verwonderenswaardig het is, dat Hieronimus ons zoo breed van den overvloedt van 't goudt opgeeft, 't welk omtrent den Ganges en by de Kuſt van *Cormandel* zoude te vinden zyn; dat *Quintus Curtius* ons 'er noch meer van heeft gezegt, wegens de Landen die den *Indus* Vloedt bevochtigt; en dat 'er nochtans nu zoo weinig van te vinden zy, in vergelyking van 't geen men 'er ons van heeft bericht: zynde de grootſte rykdom der Indiën, te weeten van de Ganges tot den Golf van Perſië, de Diamant-mynen van 't Koning-

(a) Virg. Egl. 8.

Carmina vel cælo poſſunt deducere Lunam,
Carminibus Circe ſocios mutavit Uliſſis,
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

(b) Hy drukt deeze manier om de Slangen te betrappen, door deeze woorden uit: *Rumpere vocibus angues.*

(c) *Silius.* L. 3.

Ad quorum cantus ſerpens oblita veneni,
Ad quorum cantus, mites jacuere Ceraſtæ.

(d) *Carmine laeſa Ceres ſterilem vaneſcit in herbam,*
Deficiunt læſi carmine fontis aquæ,
Illicibus glandes, cantataque vitibus uva
Decidit, & nullo poma movento fluunt.

(e) Waarom Hieronimus ter deezer gelegenheit aangehaalt? 't waare beter geweeſt Philoſtrates te hebben by gebragt, die het leven van *Apollonius* van *Tyane* beſchreeven heeft, waar over hier het geſchil is.

ningryk *Golkondo.* Het zilver word 'er door Uitlanders gebragt, en byna al het goudt 't welk men 'er ziet, komt van 't Eilandt *Sumatra*, of ook wel van *China* en *Japan*, enz.

Laat ons wat *Apollonius* aangaat, de zaak wat hooger ophaalen. Wy zullen met eenige Schryvers aanmerken, dat hy na de *Indus* Vloedt overgevaaren te hebben, in het Landt quam alwaar eertyds de beruchte *Porus* regeerde, die door Alexander overwonnen wierd, en dat hy in de Hoofdtstadt *Taxilis* genoemt, aanquam, die eenige, maar ten onrechte, voor *Cambaje* een Stadt van *Guzaratte* genomen hebben. Dit Koningryk wierd toen door *Pharáates* bestiert, een zachtmoedig Vorst, en van zyne Onderzaaten zeer bemint: ook steunde hy t'eenemaal op de genegenheit en trouwe zyns Volks, hebbende nooit eenige wacht byzich. Hy was met geen pracht en grootsheit verzien, die van deezen deftigen en talryken sleep afhing, en zyn Hof, alhoewel zeer geschikt, had nochtans niets dan 't geen eenvoudig was. Men zag naby zyn Hof een Tempel, de Zon gewyt, uitblinken; dit was een prachtig gebouw, 't welk met den eersten opslag het oog der voorbygangeren tot zich trok. Alles was wel geordent. Een vreemdeling zou het eer voor een Vorstelyk Paleis aangezien hebben, dan voor een verblyfplaatse van een Godt, noch een Tempel voor de wooning eens mensche, nademaal de Tempel al de pracht begreep, die met de wooning van een Godt overeenquam, en het Paleis alles 't welk met de eenvoudigheit van een sterveling kon evenaaren.

Nadat *Apollonius* eenige dagen aan 't Hof van den Koning *Pharáates* had doorgebragt, vertrok hy naar den Hydaspes Vloedt, en naby gekomen, vond hy 'er een Gedenkstuk door Alexander weleer opgerecht: waar op men deeze woorden in 't Griekfsch las;

TER GEWYDER
GEDACHTENISSE
AAN MYN VADER
HAMMON,
AAN MYN BROEDER
HERKULES,
AAN MINERVA,
AAN JUPITER
OLYMPIUS:
AAN CABIRES VAN
SAMOTHRACIE,
AAN DE INDIAANSCHE ZON:
AAN APOLLO VAN
DELPHOS.

Hy voer deeze Vloedt over, en na een reis van vier dagen, quam hy eindelyk in de Stadt der Wyzen, alwaar den beruchten *Hiarchas*, waar van wy reeds gesprooken hebben, Voorzitter was. Hy hield met de *Braminen* over de Zielverhuizing gesprek, en vervolgens over de Schepping der Waereldt. Deeze Geleerde Indianen stelden vyf Hoofdstoffen, waar van zy zeiden alles gemaakt en voortgekomen was. Hier uit was 't dat zy waanden, dat 't geen zy Goden en Hemelsche Beschermgoden noemden, gemaakt waren. Deeze Leer quam met de Godgeleerdheit der Geletterde Chineezen overeen, indien 't waar is, gelyk eenige meenen, dat zy in den grondt Godtverzaakers zyn, en dat zy 't daar voor houden, dat zich de ziel na de doodt in een uitgebreide stoffe onbind. Dit zoude dan immers eigentlyk de Wysgeerte van den befaamden *Phoë* uitmaaken, waar van wy reeds in 't Hoofdtstuk van de Zielverhuizing gesproken hebben. Wat de vier andere Hoofdtstoffen aangaat, zy stemden het Vuur, de Lucht, het Water en de Aarde toe, en geloofden dat alle vergankelyke Schepzelen uit dit mengzel bestonden.

Wy zullen ons hier met onzekere aanmerkingen over de oorspronkelykheit van den naam der *Brachmanen* niet ophouden, nu *Braminen* genoemt. Eenige hebben die van Abraham willen afleiden, overzulks zoude *Braminen* zoo veel als Abrahamiten beteekenen. Wy zullen niets van de drie Wyzen zeggen die uit het Oosten van Judea quamen, om JESUS CHRISTUS aan te bidden, en die eenige meenen (a) *Brachmanen* te zyn geweest. Alle deeze gissingen zyn niet dan op woordtovereenkomsten gegrondt, of op eenige schynbaarheit in de omstandigheden, en die het begrip niet voldoen. Wanneer men rechtmatig redeneeren wil, en 'er niet dan goede gevolgen uittrekken, moet men goede beginzelen leggen, en de zekerste bewyzen hebben: dus zullen wy, zonder te willen onderzoeken van waar de *Braminen* afkomstig zyn, en waaruit hunnen Oorsprong zy, ons vergenoegen om te vergelyken 't geen zy eertyds waren, met dat zy tegenwoordig zyn; ten minsten, zoo veel als wy 'er van weeten konnen.

De oorsprong der Braminen nagespeurt en onderzocht.

De *Braminen* (b) hebben tot noch toe het overschot van de Geleerdheit der Aloude *Brachmanen* bewaart. Zy zyn niet min behendig

Waarin hunne geleerdheit bestaat,

(a) *Jo. Jac. Boissard.*

(b) Om deeze overeenkomst wel uit te drukken, beschouwen wy 't geen men by de Aloude de *Brachmanen* raa-

hendig in de wetenſchap der getallen, en kundig in de uitrekening der *Eklipſen* van Zon en Maan met alzoo veel naaukeurigheit als de voornaamſte Europiſche Wiskunſtenaars konnen zyn. Zy oeffenen de krachtigſte regels der Rekenkunſt zonder pen, noch kryt, en met een wonderlyke vaerdigheit. Zy hebben behalven dat veele Zedeboeken, en eenige andere van verdichte Historiën hunner Goden opgevult. Hier in beſtaat al hunne Geleerdheit; want wat de Tydrekenkunde aangaat, zy zyn 'er de onkundigſte aller menſchen in. Een eeuw is voor hun een zoo verre verſchoovene Oudheit, zulks die onmogelyk zy by hen t'onderzoeken: alle hunne Boeken die van een voorgaanden tydt gewag maaken, zyn niet dan een t'zamenmengzel van vertellingen hunner Godheden, en van hunne aloude Koningen, waarin men ook geen ſtiptelyk tydbeſtek vind. Om met een woordt te zeggen, de *Braminen* zyn nu 't geen eertydts de eerſte Geleerden van ieder Landaart waren, die ten ongelukke voor de Hiſtoriſche wetenſchap, de tydt-kennis verwaarloosden, zonder zich naaulyks met iets te bemoejen, 't welk een diergelyke achteloosheit in hunne afkomelingen veroorzaakt heeft.

en waar in andere Volkeren der Oudheit hebben uitgemunt.

De Chaldeën leiden zich enkelyk toe om den loop der Starren te betrachten, en om Droomen uit te leggen. De overſtrooming van den Nyl gaf by de Egiptenaren oorzaak tot de Lantmeetkunde. De Aſſyriers en Perſen zochten de middelen om de Natuur te kennen, en in haare geheimen door te dringen. De Grieken ſchreeven in den beginne weinig, of teekenden niets op, dan 't geen met hunne geneigtheit overeenquam. Zy handelden byna niets dan van de geſlepene liefkoozery hunner Godheden; als om zich daar door aan te porren, om hen in hunne vermaakelykheden op te volgen. Eenige Zedeboeken uitgezondert, of eenige die om een eerlyk en geruſt leven te voeren, middelen aanwyzen, zodanige als die van *Heſiodus* zyn, die zelfs in 't grootſte gedeelte van zyne Werken van de voortteeling der Goden handelt, en bygevolg een verwarde verzameling van allerlei Verdichtzelen uit leeveren, zoo is ons niets gedenkwaardigs van de eerſte tyden overig, en dit is 't voornaamſte en 't zekerſte, 't welk men over den oorſprong van Griekenlandt vind. Daarenboven is noch dit weinige niet dan op giſſingen gegrondt, die niet dan eenige aloude Gedenkſtukken tot hun ſteunzel hebben. Wanneer vervolgens de menſchen na eenige verlopene eeuwen, zich ernſtelyk op de Hiſtoriën hebben gelegt; zynze verplicht geworden veele dingen achter te laaten, of uit te vinden, en om zoo te zeggen, een tydrekening uit hun eigen grondt op te maaken; hebbende over den ouderdom der Waereldt byna zoo veel gevoelens als 'er Hiſtoriſchryvers zyn. Dus zouden de toekomende eeuwen ten opzicht van onzen tydt in 't zelfde gevaar loopen, indien alle andere Volkeren mede zoo nalaatig als de Indianen waren. Het voornaamſte, en om liever te zeggen, eenigſte Queekſchool der *Braminen* is te *Benares*, een Stadt op den over van den Ganges gelegen.

Hoedanig onder de *Braminen* een gewaande verborgenheit in hunne geleerdheit zweemt,

Wy hebben gezegt dat de Indianen veel met de Talismannen ophebben, en veel werk van de geheime eigenſchappen der Hemelſche lichaamen, Afbeeldzels en Getallen maaken. De *Braminen* zyn 't die noch voor bequaamer en ervaarener doorgaan, vermits zy bewaarders deezer gewaande verborgenheden zyn. Het gemeene Volk heeft 'er geen deel aan. Men zegt dat de *Brachmanen* eertyds in de verborgen weetenſchappen zeer ervaaren zyn geweeſt; en waarlyk alle die zich op de geleerdheit deezer duiſtere weetenſchappen hebben toegelegt, en die men raadzelachtig noemen kan, worden in de Indiën aangezien als de wetenſchap der *Brachmanen* te bezitten, en naar de geheimen der natuurlyke Toverkunde te zoeken, om die in alle zuiverheit en uitgebreidenheit te verſtaan. Zodanig als by voorbeeldt, de koppelingen van zekere getallen of letteren, en eenige vreemde Afbeeldzels zyn, waar door zy meenen het toekomende te konnen ontdekken.

en hoe de Ca-

Men meent dat de *Cabala* een groot ge-

deelte

raakende, beſchreeven vind. Zy doen, zoo men zegt, belydenis de leerregels en geboden van Pithagoras te volgen; zy zyn ongemeen tot de Toverkunſt geneegen; zy ſlaapen op de aarde en geneeren zich niet dan van kruiden. Zy bidden de Zon aan, en bewaaren zeer zorgvuldig het vuur, door de hitte der ſtraalen deezer Starre ontſtoken. Zy doen duizende Gebeden, en neemen mede zoo veel *Ceremoniën* waar, om zich by de Goden aangenaam te maaken. Zy waſſchen zich met helder water enz. Niet dan weinig verſchil is 'er tuſſchen deeze Gewoontens der Aloude *Brachmanen* en die der hedendaagſche *Braminen*. Deeze zyn mede yverige Voorſtanders van de Zielverhuizing; zy worden voor Toveraars aangezien, ſlapen op de aarde en leeven van kruiden; waſſchen zich zorvuldiglyk, neemen van 't water en werpen 't naar de Zon, gelyk een hulde die zy haar ſchuldig zyn. De Aloude *Brachmanen* waren eertyds in twee ſoorten verdeelt, waarvan de eene in eigentlyke dus genoemde *Brachmanen* beſtond, en de andere in Indiaanſche Philozofen. Deeze onder de *Braminen* die onder hen de meeſte overeenkomſt hebben met deeeze Aloude Schoolwyzen, zyn van de Sekte der *Jauguis*, menſchen byna in 't wilde leevende, zonder het juk van een onverdraaglyke Tucht, gelyk de Gymnoſophiſten, en die niet min ſchynheilig noch hoogmoedig zyn.

balisten met der Indianen Geleerdheit in veele zaaken overeen komen, aangemerkt.

deelte van haare droomeryen uit de Wysgeerte van *Phoë*, gehaalt heeft, waarvan wy in 't Hoofdtstuk van de Zielverhuizing gewag gemaakt hebben. Men ontdekt mede in deeze verwarde verzameling van 't Rabbinismus en de Toverkunde iets, 't welk de leer der Chineesche Geletterden, de Hemel betreffende, naby komt, en deeze uitgebreide stoffe, waarin *Phoë* zegt, dat de zielen zich na de scheiding van haare Lichaamen ontdoen. Indien deeze Indiaansche Philosoof gelooft heeft, dat onze zielen zich in de lucht verspreiden, waarvan ze zelfs, naar zyne meening, een gedeelte zyn; de Cabalisten hebben niet min vreemde denkbeelden over de stoffe waarvan de Hemel geformeert is. Zy gelooven dat deeze stof bezield is, en waanen dat de Koningin des Hemels, waarvan de Profeet Jeremias in zyn vier en veertigste Hoofdtstuk meld, de ziel van deezen stoffelyken Hemel zy, die wy met onze oogen aanschouwen. Men gelooft mede dat de *Cabala* veele zaaken uit de Wysgeerte van Plato gehaalt heeft, die niet dan een gevolg (a) van die van *Phoë* is.

Der Indianen gewaande Toverkunde krachteloos bevonden, en waar door ontdekt.

Indien men oordeelen mag van de gewaande Toverkunde en van de verborgen wetenschap der Indianen, door die van een ouden *Bramine*, die wy te *Pondichery* gezien hebben; konnen wy 'er geen groote gedachten van voeden. Deeze goede man, die voor een der wyste en teffens een der allergevreesde van 't Gewest aangezien wierd, wegens het quaadt 't welk men zeide dat hy door middel van zyne kunst veroorzaaken kon, quam somtyds by ons. Hy beloofde ons vreemde dingen te laaten zien, en groote geheimen te willen leeren, en zeide dat men overzulks genoodzaakt was een Haan den keel af te steeken; maar dat men vooral deeze Offerhande geheim houden moest. Want 't was hun, gelyk wy elders gezegt hebben, verboden aan hunne Goden bloedige Offerhanden te doen. Wy hadden nochtans beslooten van hem niet verder te laaten voortgaan; indien wy gezien hadden dat hy tot de aanroeping had willen komen, en dat we hadden aangemerkt dat 'er de Natuur geen deel meer aan had, 't geen hy voorwende te zullen doen. Wy hadden alleen begeerte om te zien, hoe verre het vertrouwen ging 't welk hy van zyne kunst had, en of zyne toebereidzelen iets zouden gemeen hebben, met deeze, waarvan de Aloude Heidenen zich in zodanige gelegenheden dienden. Wy spaarden dan overzulks geene moeiten. Maar 't zy dat hy bemerkte dat we op alles 't geen hy ons van zyne betoveringen vertelde, geen acht gaven, of dat hy eigentlyk niet dan de achting bezat van een gaauw man te zyn, zonder dat hy 't waarlyk was; nooit wilde hy tot besluit komen, en vond altoos duizende wederwaardigheden voor zyne verschooning. Somtyds was het weder niet gunstig; dan had hy wederom geen daar toe dienende Haan konnen vinden, om voor de Offerhande die vereischt wierd, te moeten dienen. Immers hy had altoos dan deeze of geene verhindering. Mogelyk wilde hy mede niet zyne hoogwaardige wetenschap te kort doen, om die aan Ongodsdienstigen mede te deelen, die in de verborgenheden der *Braminen* onweetend waren. Eindelyk quam hy niet verder en genoegde zich met de groote beloften die hy ons had gedaan; 't welk ons in ons eerste gevoelen, en in het denkbeeldt bevestigde, 't geen wy altoos van deeze droomeryen ons hadden voorgestelt.

XXVII. HOOFDTSTUK.

Van den AFKEER *die de* INDIANEN *voor den* WYN *hebben.*

De oorsprong van der Indianen afkeer in 't Wyn drinken onderzocht.

Voor ons is 't onbekent waaraan men de afkeer toeëigenen kan die de Indianen voor alle soorten van Wynen hebben. Men kan niet zeggen dat ze dit van de Mahometanen overnamen; nademaal zy noch zoo lang geen meesters van de Indiën zyn geweest; behalven dat blykt het, dat de Indianen reeds lang voor Mahomet in deeze onthouding geleeft hebben, want deezen valschen Profeet begon zyn nieuwen Godsdienst niet dan in den aanvang van de zevende eeuw in te voeren.

Ongevoeglyk is 't ter deezer gelegenheit tot aan de Zundvloedt op te klimmen, en te zeggen, dat sedert deezen tydt eenige menschen, willende den geenen navolgen die voor deeze algemeene overstrooming geleeft hadden, en die, by gebrek van den Wyn te kennen, die niet dronken, en zich t'eenemaal van deezen dranken onthou-

a) Men moet dit in geen gevolg trekken, zynde niet mogelyk dat Plato iets van *Phoë* zoude overgenomen hebben, die zyntydgenoot niet was, naardien hy na hem heeft geleeft.

houden zouden hebben. Mogelyk dat de onbetaamelyke geſtalte waarin deezen drank Noach bragt, vervolgens oorzaak van deeze onthouding was; maar dit is niet dan een onderſtelling zonder bewys, en daarenboven zou deeze vooruitſtelling met de getuigenis van eenige Schryvers die wy zullen bybrengen, niet overeenkomen.

Wy gelooven de waarſchynlykſte reden die men 'er van geeven kan, te zyn, dat dit de ingetogenheit van eenige Aloude *Brachmanen* is geweeſt. Waarſchynlyk achten wy 't dat ze een geweldigen afkeer hadden van alles 't welk hun in een ongeregeldheit ſleepen, en de reden in onorde brengen kon. Dit deed hun als zeer nadeelig aanzien, een drank die machtig was door 's menſchen gebruik de reden te doen verliezen, overzulks die hem het waardigſte pand was. Eindelyk (a) vonden zy zich genoodzaakt den Volke die zy beſtierden, deeze gevoelens in te boezemen.

Hoe deeze onthouding van den Wyn mede onder de aloude Jooden plaats had.

De zelfde onthouding is by de Jooden en Nazarenen mede waargenomen. Niet alleen deeze die zodanig geboorenwaren, gelyk Samſon en Johannes den Dooper: maar die zelf Geloften van onthouding deeden om geduurende een zeker getal van jaaren in 't Nazareenſchap door te brengen, en zich in dien ſtaat van den Wyn onthouden moeſten, als ook van allen drank die dronkenſchap verwekken kon, 't zy van druiven verſch of gedroogt. Dus word het dan in 't vierde Boek Moſes (b) belaſt. Wy hebben mede een Vorbeeldt in de H: Schrift van de Rechabiten, afkomelingen van Jonadab Zoone van Rechab, die geenen Wyn dronken. Bekent is 't dat de Mahometanen geen wyn drinken: maar wat de druiven aangaat, die eeten zy zonder eenigen ſchroom.

Men kan niet zeggen dat de Indianen geen Wyn drinken om dat zy die niet hebben; want zeker is 't datze van Wyn genoeg verzien zyn, naardien de Wyngaarden die de Europeanen by hun planten, zeer wel voortteelen. Wy hebben 'er goede druiven gegeeten; en men heeft ons verzeekert dat 'er omtrent *Golkondo*, 't welk zich niet verre landwaardts in ſtrekt, veele Wyngaarden zyn.

De *Braminen* drinken veel geſmolten boter. Men heeft ons verzeekert dat ze, 't welk te verwonderen is, onder hun hier in overdaadig zyn, en dat de dampen van deeze boter hen naar 't hoofdt ſtygen. Dit ſchynt wat ongemeens; wy hadden wel gewenſcht de ondervinding hier van te mogen zien, indien het mogelyk had geweeſt: maar zy weeten hunne maatregels zoo wel in acht te neemen, en hunne zaaken zoo geheim te doen, dat het onmogelyk is achter de zelven te komen.

Onder de Romeinen aan de Vrouwen het Wyn drinken verboden.

De Romeinen hebben altoos Wyn gedronken. In den aanvang van hunnen Staat, was by hen het gebruik van dit vocht aan de Vrouwen verboden, beducht zynde, zoo *Valerius Maximus* zegt (c), dat het haar in geen onorde brengen mogt. Zy waren zoo naaukeurig en gezet om deeze Wet te onderhouden, dat *Egnatius Meceninus*, vernomen hebbende dat zyn Vrouw Wyn gedronken had, hy haar, zonder geſtraft te worden, omhals bragt. Dit (d) geſchiedde onder de Regeering van Romulus. Deeze ſtrengheit was een uitwerkzel van der mannen jalouzy; want zy geloofden niet dat een Vrouw die ſterken drank gedronken had, het vermogen had haar hart te beſtieren, en de aanzoeking van een Minnaar konde wederſtaan; waarin zy zich ook niet bedrogen vonden. Ovidius die zich op de Minnery verſtond, ontkende niet dat de Wyn den menſchen tot ontucht verwekt: maar hy ſchynt tegen de liefde een behulpmiddel te ſtellen, 't welk weinig beter wezen zou, dan 't quaadt dat hy zoude willen geneezen. Dat is (e) overdaadig te drinken.

Wanneer en door wie het Wyn drinken onder de Egiptenaren in gebruik gebragt.

De Egiptiſche Prieſters hebben zich langen tydt van 't Wyndrinken onthouden, en alzoo de Koningen van deezen Staat Prieſters waren, wierden ze overzulks genoodzaakt deeze onthouding in acht te neemen. Men merkt aan, dat *Pſammetichus* de eerſte Egiptiſche Koning was die Wyn heeft gedronken, omtrent zes hondert en veertig jaaren voor CHRISTUS, 't welk waarſchynlyk ont-

(a) De Gewoontens zyn hun oorſprong aan de nuttigheit of noodzaaklykheit verſchuldigt. De Wyn en alle ſterke dranken zyn in warme landen ſchadelyk, wegens de krachtige uitwaazeming van Geeſten. De ervaarenheit heeft 'er geleert dat het nuttelyker is zich van dit vocht t'onthouden, en de geſchikſte menſchen, zodanige als de eerſte *Brachmanen* enz. hebben gelooft, om het Volk te beter te winnen, en om te grooter verdienſte by hunne onthouding te vinden, dat 'er vereiſcht wierd, een zaak van Godsdienſt uit te maaken.

(b) *Numer.* C. 6. v. 3. Van Wyn en allen ſterken drank zal hy zich afzonderen enz.

(c) *Valer. Maxim.* L. 2. C. 1. *Vini uſus olim Romanis foeminis ignotus fuit, ne ſcilicet in aliquod dedecus prolaberentur.*

(d) *Plinius.* L. 14. C. 13.

(e) *Ovid. de Remed. Amoris.*

Vina parant animum veneri, niſi plurima ſumas.

ontſprooten is, dat het voorbeeldt der Syriers by wien hy vluchtte, hem zulks geleert had; in dien tydt als *Sabachus* Koning van Ethiopië in Egipte gevallen was. Maar ſchoon de Wyn onder zyne regeering en onder deeze van zyne navolgers gebruikt wierd; echter diende men 'er zich maatig van, en men had 'er zelfs wetten, de veelheit van den Wyn voorſchryvende, die de Koningen en Prieſters drinken moeſten. Niet alleen dronk men geen wyn voor de regeering van deezen Vorſt: maar men dorſt die mede den Goden in de Offerhanden niet voordienen, gelyk veele andere Volkeren oeffenden; nademaal de Egiptenaren geloofden dat deeze drank by de Goden gehaat was, en dat de Wyngaarden uit het bloedt der onvroomen waren voortgebragt, die eertyds tegen den Hemel wederſpannig geweeſt waren. Wy berichten dit volgens *Plutarchus*, die zich van 't Getuigenis van *Hecateus* heeft gedient. Zie (a) hier de woorden volgens zyne Latynſche Vertaalder uitgedrukt.

Wy hebben gezegt, dat het ontwiſtbaar is dat de Indianen geen Wyn drinken, en dat de *Braminen* voornamentlyk een afkeer voor dit vocht hebben. Nochtans hebbenwe t'eenemaal het tegendeel in *Atheneus* (b) geleezen, die, op het bericht van *Chares* van *Mitylene*, de Indianen handelt, als een Volk tot den drank geneegen. 't Is ter gelegenheit van een dronkemans ſtrydt die Alexander onder de Indianen na de doodt van *Calanus* invoerde, een der Wyſte van de Stadt *Taxilis*, of *Taxila*, en die deeze Vorſt tot in Perſië volgde, alwaar hy zich zelven opentlyk en plechtelyk verbrandde, alleen om van de ongemakken des ouderdoms verloſt te zyn, die hy reeds begon te voelen.

Het gevoelen van eenige Schryvers dat de Indianen tot het Wyn drinken

De Hiſtorie van *Calanus* is in den Text van *Quintus Curtius* niet te vinden: maar alleen in 't aanhechtzel (c); doch daar word van deeze beruchte zuipers geen gewag gemaakt, noch, 't welk ons verwondert, van de prys die Alexander den Overwinnaar ſchonk. Een geſchiedenis als deeze, zaakelyk genoeg om onder een oneindig getal van andere bedryven plaats te vinden, die deeze Schryver ons over 't onderwerp zyner Helden bericht, en die waarlyk op verre na zoo ongemeen dan deeze niet zyn. Hy zegt nochtans elders, dat alle de Indianen ongemeen geneegen tot den Wyn waren, en (d) dat zy 'er veel van dronken.

zouden geneegen zyn, overwoogen en wederſproken.

Hy meld vervolgens van de Hovelingen die den Indiaanſchen Koning om te drinken, in ſchonken, en hem die drank voor zyn bedt bragten, wanneer hy reeds wel gezopen had. Wy verwonderen ons mede dat *Arrianus*, die ons in 't breede de byzonderheden van *Calanus* doodt bericht, niets van dit affchuwelyke Brasmaal zegt, alwaar den prystrekker vier *Conges*, te weeten, hondert twee en negentig pinten Wyn inzwolg: doch weinig dagen na zyne overwinning den geeſt gaf.

Wy moeten bekennen datwe niet weeten hoe deeze twee plaatſen van *Quintus Curtius* en *Atheneus* met de levenswys der tegenwoordige Indianen overeenkomt. Indien die van *Quintus Curtius* zoo algemeen niet was, zou men konnen zeggen, dat het niet dan eenige van hun waren, als nabuuren der Perſen, die zich tot het wynzuipen hadden overgegeeven; want de Perſen groote drinkers waren; maar deeze Schryver zegt uitdrukkelyk, dat alle de Indianen hier toe geneegen waren.--- *vinum ---- cujus omnibus Indis largus eſt uſus*, dat is: *datze alle een overdaadig gebruik van den Wyn maakten*; gelyk wy by hem aanmerken. Het verwondert ons te meer, dat daar zy toen reeds de Wysgeerte van den beruchten *Phoë* opvolgden, en noch by hun gevolgt word; vermits de *Brachmanen* die hen in dien tydt beſtierden, voor de geleerdſte en verlichtſte menſchen der Waereldt wierden aangezien; derhalven konnen we niet begrypen hoe zy diergelyke onorders konden begunſtigen en gezag geeven. Hoe, liet Alexander zoo veel menſchen tot barſtens toe den drank inzwelgen, en zulks om de uitvaart van een Man te vieren, zoo ingetoogen en deugdzaam van leven, gelyk men ons *Calanus* voorſtelt? Bediende zich deeze Vorſt van zulk een dwaaze daadt, om de ge-

(a) *Plutar. de Iſide, & Oſiride. Reges quoque ex Sacrarum præſcripto litterarum certa menſura vinum bibebant, ut ſcribit Hecatæus, quia & ipſi eſſent Sacerdotes. Bibere coepit Pſammetichus, cum neque bibiſſent ante, neque Diis libaſſent vinum, non id gratum Diis rati, ſed ſanguinem eorum, qui aliquando bellum Diis intuliſſent: ex quorum cadaveribus terræ permixtis putant vites eſſe ortas.*

(b) *Athenæus Deipnoſophiſta* L. 10. Wy brengen hier de eigen woorden van den Vertaalder van Atheneus by. *Chares Mitylenæus in ſuis de Alexandro Hiſtoriis, cum de Calano Indo Philoſopho narraſſet, illum in accenſum rogum ſe projeciſſe & ita obiiſſe, refert Alexandrum ad ejus tumulum Gymnicos ludos edidiſſe. ac muſicos, & qua laudaretur funebrem orationem haberi præcipiſſe: tum etiam, quoniam Indi bibaces erant, meræ potionis certamen propoſuiſſe, cujus præmium eſſet primario victori talentum. Secundario mina triginta; tertio Decem: eorum autem, qui tum vinum avidius biberunt, triginta quinque perfrigeratos, mox exſpiraſſe; in tentoriis autem ſex exiguo poſt intervallo periiſſe, victoriam obtinuiſſe quendam nomine Promachum, epotis meri congiis quatuor.*

(c) *Quintus Curtius.* L. 10.

(d) Idem. L. 8. *Ab iisdem vinum miniſtratur, cujus omnibus Indis largus eſt uſus.*

gedachtenis van een zoo Geleert Man te eeren? Laat ons hier over een besluit maaken, dat, zoo het waar is, dat de Indianen eertyds zodanig hebben geweest als deeze twee Schryvers ons hen afschilderen, moet noodzaakelyk volgen, datze daar na geheel van gedrag zyn verandert, nademaal 'er nu de grootste dronkaardts maatig geworden zyn, en doodelyke Vyanden van den Wyn.

Men zal ongetwyffelt vraagen, sedert wanneer deeze verandering is geschied. Een tydscheiding als deeze verdient wel aangemerkt te worden: maar dit is een zaak waar op wy meenen dat niemandt zal konnen antwoorden, nademaal deeze afkeer die de Indianen voor den Wyn schynen te hebben, in hun, om zoo te zeggen, een eigen aart is, overzulks men niet wel gelooven kan, dat ze ooit anders als nu geleeft hebben. Behalven dat, zoo de verandering waarlyk was geschied, was 't niet noodig geweest datze door middel van eenigen beruchten Wetgever was ingevoert, die zoo veel vermogen in gansch Indiën had. Sedert Alexander heeft men nooit gehoort, dat de Indianen een Man van dit karakter onder hun hebben gehad: maar wy konnen mede niet verneemen, dat daar wy alle deeze redenen bybrengen, om te trachten goet te maaken, dat de Indianen nooit dronkaardts zyn geweest, of te minsten om de zwaarigheit tegen deeze meening uit den weg te ruimen, dat men ons verwyten zal, dat we ons opentlyk tegen de getuigenissen van *Chares* van *Mitylene* en *Quintus Curtius* aankanten.

Wy moeten bekennen dat het in ons niet komen kan 't geen men ons van de Indianen bericht, en indien wy 't niet t'eenemaal verwerpen 't geen men van hun verhaalt, kan het ons ten minsten niet belet worden te zeggen, dat wy deeze plaats van *Quintus Curtius* gelooven te algemeen te zyn, en dat dit misdryf 't welk hy hun verwyt, geen opzicht dan op eenige byzondere Landschappen der Indiën heeft, die, gelyk wy gezegt hebben, waarschynlyk deeze waren die aan Persië grensden. Noch staat insgelyks aan te merken, dat Alexander in Indië zich meest omtrent de *Indus* en *Hydaspes* onthield, en dat het hem bygevolg niet moeielyk viel zich van Persischen Wyn te verzien, en onder andere deeze van *Schiras*, omtrent de grenzen van Persië wassende. Deeze Wyn is door gansch Indië berucht, en is ook deeze die men 'er gemeenlyk drinkt. Aldaar komen veele Scheepen die af haalen, en die men vervolgens verkoopt, op alle plaatsen alwaar Europianen gezeten zyn.

XXVIII. HOOFDTSTUK.

Van der INDIANEN KOOPHANDEL *en hoe* ONTROUW *zy daar in zyn*; *hunne* ONKUNDE *in* KUNSTEN *en* WETENSCHAPPEN, *en wat de* ALOUDEN *van de* ZYDE *geoordeelt hebben*

Hoe men zich voor 't bedrog der Indianen in den Koophandel te wachten heeft, en hunnen ingetogen aart aangemerkt.

De Indianen leggen zich mede voordeelig op den Koophandel toe: maar men moet wel achtgeeven om door hen niet opgeligt te worden, wanneer men met hun handelen wil; want als zy u bedriegen konnen, zyt verzeekert dat ze daarin niet nalaatig zullen zyn. Hoe onredelyk de voorstelling zy, die zy over een Koopmanschap doen, en schoon datze over iets, meerder dan de helft overeischen, geschied dit in zodanig een koelen bloede, en met zachtmoedigheit, waarin zy de Europeanen dikmaals overtreffen. Schoon men tegen hun moeilyk word, antwoorden ze echter met beleefdheit, en terwyl men zyn ongenoegen blyken laat, hoorenze alles met veel gedult aan, zonder zich een eenig onheusch word te laaten ontvallen. Daarentegen, wanneer men hun niet dan vyfstuivers bood voor iets 't geen wel tien pistolen waardig was, maaken zy 'er zich niet eens moeielyk over, noch toonen geen ongenoegen over het onredelyk bodt 't welk men hun doet. Hoe 't ook zyn mag, zy komen echter ongevoeliglyk tot hun oogmerk. Zy willen liefst met haastige menschen te doen hebben, en zeggen dat die gemeenlyk lichter over te haalen zyn dan zachtmoedigen: waar in zy zich niet bedrogen vinden.

Behalven dat zyn ze groote Woekeraars, voornamentlyk ten opzicht der Vreemdelingen: en mogelyk maakt men 'er by hun een zaak van Godtsdienst uit, of ten minsten een gedoogde zaak, gelyk het schynt eertyds by de Jooden (a) is geweest. Dit zoo zynde, of niet, de Indianen

(a) wy-

(a) *Deuter.* C. 23. v. 19. 20. *Gy zult aan uwen broeder niet woekeren, met woeker van geldt, noch vruchten, noch iet anders, waarmede men woekert. Aan den vreemdeling zult gy woekeren: maar aan uwen broeder niet.* Men moet niet denken dat hierom Godt de overdaadt van de woeker gedoogt heeft.

(a) wyken hun geenzins over dit onderwerp.

Kunſten en Wetenſchappen by de Indianen weinig geacht.

De Kunſten zyn by de Indianen niet geacht, dan naar maaten dat ze noodig tot des levens onderhoud zyn (b); dus zyn 'er dan de Hantwerken, de Akkerbouwen de Veeweiding de voornaamſten, daar die der Goudt- en Zilverſmeden de geringſten en minſtgeachtſten by hun aangezien worden.

Zeer onkundig zynze in de Beeldhouwery en Tekenkunſt; maar bekent is 't hoe zy de Zyde en Kattoen weeten te bearbeiden. Sedert eenige eeuwen zynze beroemt geweeſt wegens hunne bequaamheit in zodanige Werken.

Oorſprong van den Zyhandel, hoe in gebruik gebragt, en men die te behandelen geleert heeft, aangeweezen.

P. Petau (c) bericht onder anderen, dat omtrent het vyf en twintigſte jaar der Regering van Juſtiniaan, te weeten het vyfhondert twee en vyftigſte van *Chriſtus* geboorte, eenige Monniken, die uit de Indiën te Konſtantinopolen quamen, aldaar Zywormen eieren bragten, en leerden hoe men die behandelen moeſt.

Deeze Geleerde Tydtbeſchryver, en alle die van 't zelfde gevoelen waren, wilden enkelyk zeggen, dat men tot den tydt van Juſtiniaan noch geene Zyde in 't Ooſter Keizerryk te bewerken wiſt: maar niet dat ze in geen gebruik was; want dit was lang voor de regeering van deezen Keizer bekent geweeſt.

By voorbeeldt, Ezechiel (d) de elendige ſtaat willende beklaagen, waarin de beruchte Stadt *Tyrus* zich zoude gebragt zien; na alles bericht te hebben 't welk tot haare bloeizaamheit geholpen hadde, voegt hy 'er den handel met de Syriers by, en datze onder andere dingen van hun de Zyde verhandelden. De Syriers konden die gemakkelyk uit de Indiën bekomen hebben, de Eufraat tot in den Golf van Baſſora afzakkende.

De Perſen bedienden 'er zich Ouwlings van; want de Zyde kleederen waren by hun een teken van waardigheit. Onder de eerbewyzing die Aſſuerus aan Mordechai (e) deed, moet men niet vergeeten aan te merken, dat hy hem een Zyde Mantel gaf.

Dat men zich dan niet inbeelde, dat de afſtand die tuſſchen de Gebuur-Volkeren van Paleſtina en de Indiën was, hen den Koophandel hinderde. De Schryver van 't Boek Jobs was niet onkundig, hoedanig men in Indiën in geſchildert Lywaat arbeidde, en in 't algemeen in alle ſoorten van handwerken: want wanneer hy toonen wil, dat de wysheit boven alle aardſche goederen, hoe koſtelyk die mogen zyn, te achten is, zegt hy (f) dat 'er zelf de Verwerykunſt in de Indiën niet by vergeleeken mag worden. Men zal mogelyk tegenwerpen, dat het geen de alouden *Sericum* hebben genoemt, de zelfde Stoffe als onze Zyde niet was, en dat bygevolg de Monniken, die weder uit de Indiën te Konſtantinopolen quamen, niet alleen de manier van die te behandelen in gebruik bragten: maar ook de eerſte waren die 'er bericht van gaven; en dat men voor hun van de Zyde zodanig een gebruik als nu niet had. Veele Schryvers zyn van gedachten, en meenen, dat 'er een groot onderſcheid tuſſchen het *Sericum* der Alouden (g) en de Zyde van deezen tydt was; maar wy zien niet dat hunne meening gegrond zy, nademaal die niet ſteunt dan op 't geen eenige eertyds gezegt hebben, hoedanig de *Sericum* wierd bearbeidt, 't welk geen overeenkomſt met de behandeling der Zyde heeft: dus ſchynt het ons toe dat dit niets beſluit om te bewyzen, dat het niet een en de zelfde zaak zy geweeſt. Zeer waarſchynlyk is 't dat de Jooden, Grieken en Romeinen een gebruik van de zelfde Zyde als wy hadden, en haar een verſchillende oorſprong, als die zy eigentlyk heeft, gegeeven hebben, nademaal zy de manier onkundig waren waar van men die maakte, noch waaruit die gewonnen wierd; zynde

Verſcheiden gevoelens over de Stoffe der Zyde aangemerkt.

(a) Zie hier over de Reisbeſchryvingen van *Tavernier*, *Chardin*, *Bernier* enz.

(b) Hier in hebben ze het Denkbeeldt bewaart 't welk de eerſte menſchen van den Akkerbouw hebben gehad. Dit moeſt natuurlyk het voetſpoor tot de kunſten baanen, die het minſt noodzakelyk voor 't leven zyn.

(c) *Ration. temp.*

(d) *Ezechiel.* C. 27. v. 16. Syrië dreef koophandel met u ---- Van wegen uwe waaren in Zyde enz.

(e) *Eſter.* C. 8. v. 15. *Draagende een goude Kroon op 't hoofdt, en was met een Zyde en purperen mantel bekleedt.* Dit is volgens der Roomſchgezinden overzetting; maar in die der Staten vind men, dat het een Opperkleedt van fyn linnen en purper was.

(f) *Job.* C. 28. v. 16. *Zy kan met de ingedrukte verwe uit Indië niet vergeleeken worden.* Dus heeft het de gemeene Latynſche overzetting; maar in 't oorſpronkelyke ſtaat; zy kan tegen het Goudt van Ophir niet geſchat worden.

(g) De Zyde was waarlyk eenige eeuwen voor Juſtiniaan by de Alouden bekent: maar alzoo men zich van den arbeidt der Zywormen niet te bevoordeelen wiſt, was die veel raarder dan ze vervolgens wierd, en voornamentlyk ſedert omtrent twee hondert en vyftig jaaren. Byvoorbeeldt, alle de hedendaagſche gewerkte Zyde ſtoffen waren den Grieken en Romeinen onbekent. Nochtans hadden zy ſtoffen van Zyde en Wolle geweeven, alhoewel men by hun niets vind 't welk een volkomen opzicht op de Damaſten heeft, wier Oorſprong van naam aan de Stadt *Damas* verſchuldigt is, als ook de *Ras* die van *Marocco* afkomſtig zy, en de Armozynen, die van *Ormus* wierden overgevoert. Maar hoe 't ook zyn mag, verſcheiden plaatſen der Alouden bewyzen 't gebruik van de Zyde, en van alles 't welk men in 't tegendeel zeggen kan, is geen gevolg dan dit te trekken: dat de Zyde by hun zeer raar en duur was.

een verre afgelegen Gewest alwaar men die bearbeidde.

Eenige, by voorbeeldt, hebben gelooft, datze uit Boomschorssen gewonnen wierd, dat men het middel vondt van die te kammen, hekelen en spinnen; gelyk Strabo (a) en Pausanias (b) berichten. Plinius en neven hem eenige Alouden hebben gemeent, datze uit een soort van Wolle of Kattoen gemaakt wierd, die de Indiaansche Boomen voortbragten. Dit schynt alles in den windt gezegt en zonder eenige waarschynlykheit; nochtans, indien men de zaak in den grondt onderzoeken wil, zal men mogelyk bevinden dat *Plinius*, en die zyn oordeel gevolgt hebben, zoo zeer niet bedrogen zyn als men wel denkt, of ten minsten, dat het geen zy gezegt hebben, niet ongegrondt was voortgebragt. Zeer waarschynlyk is 't, dat voor de menschen wisten hoedanig zy de Zywormen onderhouden moesten, en ze te laaten arbeiden, dat 'er veele van deeze bloedelooze Diertjes zich in de Bosschen onthielden, die de tederste bladt-geevende Boomen verkooren, en dat zy haare Zyde rondom de dunne boomtakken sponnen, gelyk nu noch de rupsen doen, waar mede de Zywormen veel overeenkomst hebben. De menschen dit spinzel der Zywormen op de Boomen vindende, byna als een boon toegestelt, beeldden zich in, dat dit slag van Boomen 't een en 't andere natuurlyk voortbragt, en dat dit spinzel geen anderen oorsprong had. Dit gevoelen, alhoewel valsch, had ten minsten eenigen grondt, en 't is zelf veel beweerbaarder dan die de Zyde uit Boomschorssen wilde doen voortkomen.

Hoe de zyde waarschynelyk het allereerst gevonden is.

Ovidius (c) maakt in zyne Herschepping van zekere Wormen gewag, die draadjes rondom de Boomtakken sponnen, en vervolgens de gedaante van Kapelletjes aannamen.

Mogelyk dat de Dichter van Rupssen wilde spreeken, die een soort van Zyde spinnen, en die zich mede in Kappelletjes veranderen. Maar misschien heeft hy ook van de Zywormen willen gewag maaken, die in deezen tydt zich in de Bosschen verspreïdden, gelyk de Rupssen doen. En alzoo men 'er geen gebruik van wist, droeg men 'er ook geen zorg voor. Men zou hier op konnen tegenwerpen, dat de draadjes waar van Ovidius spreekt wit waren, *canis filis*; 't welk schynt niet te konnen overeenkomen met de Zyde, die gemeenlyk onze Zywormen spinnen, en byna altoos geel zy: maar wy meenen hier op te konnen antwoorden, dat de dauw en sterke lucht mogelyk deeze kleur aan de Zyde geeft. Nochtans konnen wy 'er ons niet van verzeekeren dan dat we hier niet dan alleen een gissing voordraagen.

Alle de Schryvers komen byna onderling overeen over de woordoorsprongkelykheit van 't woordt *Sericum*, 't welk zy van een zeker Volk *Seres* (d) genoemt, afleyden; maar alzoo veele Volkeren dien naam voeren, is 't niet wel te weeten wie die waren, waar van de Zyde haaren naam ontleent heeft.

De woordoorsprong van 't Sericum onderzocht 't welk men de zyde acht te zyn, en hoe beweert.

In Neder Ethiophië en omtrent des Nyls oorsprong, is een Volk *Seres* (e) genoemt. Een ander Landaart beslaat de Landen tusschen den *Ganges*, *Hidaspes* en *Indus* gelegen; die tegenwoordig de Staat van den Grooten Mogol en een gedeelte van Persië uitmaaken. Eindelyk is 'er een derde gedeelte deezer Volkeren van dien naam, die het Noorden van China bewoonen, en hun Landt (f) grenst ten Oosten aan den Ooster Oceaan, en ten Westen aan Scytië: begrypende de Koningryken van *Tangut* en *Ninché*, die een gedeelte van groot Tartaryë uitmaaken. De Hoofdtstadt word *Isfedon Serica* genoemt, die eenige meenen deeze te zyn, die de naam van *Suchur* (g) voert.

Indien men evenwel de naamsoorsprong van 't woordt *Sericum* in den naam van een deezer drie Volkeren zoeken wilde, schynt het ons toe, dat men die afleiden moest, van deeze die tusschen de *Ganges*, *Hidaspes* en *Indus* woonen; dit Gewest overvloedig in Zyde en van een bequaamen handel verzien zynde, om van daar door middel van den Persischen Golf en den Euphraat in Palestina over te voeren. Maar zonder verder te gaan, meenen wy dat men welvoegelyk het *Sericum* aan de Syriers zoude konnen toeëigenen, die, gelyk wy aangemerkt hebben, met de Kooplieden van de Stadt Tyrus in

Zyde

(a) *Lib.* 15. (b) *In Eliacis.*

(c) *Quæque solent canis frondes intexere filis*
Agrestes tineae, res observata Colonis,
Fatali mutant cum Papilione figuram.

(d) Men gelooft dat deeze *Seres*, de Chineezen zyn, en deeze gedachte schynt eenigen grondt te hebben. Het Keizerryk China brengt overvloedig veel Zyde voort, en volgens de Chineesche Jaarboeken, schynt het dat men 'er in dit Ryk agt hondert jaaren voor Christus geboorte in gearbeidt heeft.

(e) *Salmasii Exercit. Plin. in Solinum.*

(f) *Orozius. Strabo. Plinius. Ptolom.* &c.

(g) 't Is een Stadt van de Provincie van *Tanguth.*

Zyde handelden, en vervolgens die in Palestina overvoerden. Hoe 't ook zy, byna alle de Ooster Volkeren komen, in den naam die zy aan de Zyde geeven, overeen; de Hebreeuwen noemen die *Sericot*, de Syriers *Seriaca*, en de Grieken heeten een zydekleedt, *Sericos*. Eenige hebben gemeent dat dit woordt *Sericos* van 't Arabisch *Sarac* afkomstig zy, 't welk glinsterend beteekent.

XXIX. HOOFDTSTUK.

Van der Indianen Gewoonte *in 't* Schryven, *en waar van zy zich in de plaats van* Papier *dienen.*

Hoe en waar op de Indianen schryven, en waar van zy hun schryfpapier bereiden.

De Indianen schryven op het bladt van een Boom, 't welk men *Latanier* noemt. 't Is een soort van Palmboom, wier bladen echter zoo lang niet als die van de gemeene Palmboom zyn. Zy zyn sterk en dik; en zy schryven 'er met een priem op; wanneer de letters getrokken zyn, bestryken eenige het gansche blad met iet dat zwart is, en vullen aldus de letteren: maar het meerendeel genoegt zich met de trekken door het yzer in 't bladt getrokken. Deeze bladeren vereischen niet veel toebereidzel: genoeg is 't dat men ze droogen laat, en men onderscheid ze vervolgens door tusschen voegzels; want men die als wayers toestelt. Wanneerze droog genoeg zyn, hebbenze een kleur van stroo gelyk: maar in vervolg van tydt wordenze bruiner.

Eertyds heeft men van deeze bladeren, waarop de Indianen schryven, gewag gemaakt, en men noemde de Boom die de zelve voortbragt, *Talos*. Men heeft naar alle waarschynlykheit, *Talos* voor *Latos* genomen. Tusschen *Latos* en *Latanier*, is geen groot onderscheid. Waar is 't dat dit woordt geen Indiaansche uitgang heeft: maar alzoo het van verre komt, heeft men 't waarschynlyk in 't Grieks verkleedt, en in *os* doen eindigen. Mogelyk ook dat de Grieken deezen Boom gekent hebben, hem een naamsuitgang overeenkomende met hunne taal gegeeven hebben. Nochtans blykt het door de beschryving die men van dien Boom heeft gedaan, dat men hem niet volkomen kende; want men zeide dat zyne bladeren zes elleboogs lengte hadden, waarin men zich zeer bedrogen heeft. De *Latanier* bladeren zy zelden twee elleboogen lang; dus kan 't zeer wel zyn, dat men de *Bananier* voor den *Latanier* genomen heeft: want die heeft somtyds bladeren van tien en zelfs van twaalf voeten lengte: maar zy zyn zoo dun, dat de minste windt die van een scheurt; overzulks zy niet bequaam zyn om op te schryven.

Lichtelyk kan men zich verbeelden, dat het Geschrift in den eersten oorsprong zoo gemeen niet is geweest, dan het vervolgens wierd; insgelyks diende men 'er zich niet onverschillig van voor allerlei zaaken; maar alleen voor deeze die een geduurige gedachtenisse der menschen verdienden.

Dat op steen de Gedenkschriften na te laaten, waarschynlyk de eerste schryfwys is geweest, en hoe men by verkorting schreef.

Men schreef dan zelden, en wanneer men schreef geschiedde zulks om de eeuwen te verduuren. Waarschynlyk is 't dat de steen de eerste stoffe was, waar van zich de menschen bedienden om de geschiedenissen den Nakomelingen mede te deelen. Men meent dat Enoch op twee Gedenkzuilen de Historie van de Schepping der Waereldt gegraveert heeft. De eerste en tweede tafels, waarop de Geboden der Wet geschreeven stonden, en Godt aan zyn Volk door de handt van Moses gaf, waren van steen. Josua schreef na de verovering der Stadt *Haï* (a) de Wet rondom een Altaar, 't welk hy den Heere hadde opgerecht. Men moet zich niet verwonderen, dat hy het gansche *Deuteronomium* in een zoo kleine ruimte geschreeven heeft. Bekent is 't dat het vier en dertig groote Hoofdtstukken inhoudt, en men komt 'er in overeen, dat de steenen niet gepolyst zynde, de letteren des te grooter moesten zyn: maar men moet mede weeten, dat men toen meest by verkorting schreef, en gemeenlyk (b) met zinnebeeldelyke letteren.

Op zodanig een manier was 't dat men de gansche *Iliade* van Homerus op een slangevel schryven kon, en dat men alle de Hande-

(a) Josua. C. 8. v. 32. Aldaar schreef hy op de steenen een dubbel van de Wet Moses.

(b) Daar is niet aan te twyffelen of de Jooden hebben het beeldschrift van de Egiptenaren ontleent, nademaal zy veele andere Gewoontens zoo wel Geestelyke als Burgerlyke van hun hebben overgenomen: maar zonder toevlucht tot de beeldschriften te neemen, het Autaar kon groot genoeg zyn geweest om 'er geheel *Deuteronomium* op te schryven, en wat meer is men heeft het Euangeli van Johannes in zoo kleine letteren geschreeven gezien, zulks men 't in een nootendop sluiten kon enz.

delingen der Martelaren verzamelt heeft, en zelfs hunne laatſte woorden (a) geſchreeven. Deeze gewoonte die men toen by verkorting te ſchryven had, voerde teffens uit, dat men met een verwonderlyke vaerdigheid ſchreef. *Auſonius* zegt, dat de ſchryvende handt van zeekere menſchen vaerdiger was dan 't geſprooken wordt, en dat zy veel eerder geſchreeven hadden, dan men 't hun voorzeggen en uitſpreeken kon. *Martialus* is 't (b) die ons het zelfde verhaal doet.

Hoe men mede op koper en ander metaal geſchriften graveerde.

In vervolg van tydt diende men zich mede van metaal om 'er op te ſchryven, en Job wenſchte in zynen ſtaat van rampſpoedt iemandt te vinden die op loode plaaten met een yzere griffie (c) alles 't geen hy zeide ſchryven, of op een rots graveeren kon. Wanneer Judas Machabeus een Gezantſchap tot de Romeinen zond, wierden de Artykelen van een verweerende en aantaſtende Verbintenis, die deeze Republyk met de Jooden aanging, (d) op kopere tafels geſneeden, en naar Jeruzalem gezonden. Die van Sparta de Doodt van Jonatas vernomen hebbende, en dat zyn Broeder Simon hem in 't Hoogeprieſterſchap was opgevolgt, en het beſtier van Judea op zich genomen had, ſchreeven mede (e) aan hem op kopere tafels. Eindelyk het was gemeenlyk op dit metaal dat men de Onderhandelingen, Verbinteniſſen en in 't algemeen de openbaare Aktens ſchreef.

Houte berderen met waſch beſtreeken voor Schryftafereelen gebruikt.

De houte berderen wierden mede tot dit gebruik gebezigt. Eenige waren met waſch beſtreeken: maar gemeenlyk vergenoegde men zich enkelyk het vereiſchte op hout te graveeren. Somtyds diende men zich van Cederenhoute tafels; 't welk geduurzaamer voor den tydt was. Insgelyks nam men zonder onderſcheid alle ſoorten van hout 't welk men alleen met een zeker water beſtreek, uit den Cederboom vloeiende; en dit vocht bewaarde het voor den worm. Plinius (f) zegt dat men zich in Egipte van 't zelfde Cedervocht diende, om de lyken voor de verrotting te bewaaren.

Insgelyks ſchouderbeenen van verſcheiden Dieren daar toe gebezigt.

De Arabiers dienden zich eertyds van Schaape-en Kemelsſchouderbeenen om 'er op te ſchryven, en eenige deezer beenen te ſamen gebonden, maakten een boek uit. Waaruit men oordeelen kan dat ze niet veel ſchreeven; want veel diergelyke beenderen wierden 'er vereiſcht, om een boekdeel van middelmaatige groote uit te maaken. Insgelyks waren ze in den aanvang van 't Mahometanendom en eenigen tydt te vooren niet bedreevener. *Pocok* (g) zegt dat Otoman en de eerſte Sektariſſen van Mahomet zich van de zelve Schaape-en Kemelsbeenderen dienden, om 'er de droomeryen van hunnen valſchen Profeet op te ſchryven. Hierdoor is genoegzaam hunnen onbeſchaafden aart te bemerken, die zy eindelyk niet dan door den Handel afleiden, en met de bewooners van *Medina* dreeven, een Volk veel beſchaafder dan die van *Mecha*; en van deeze laatſten is 't waarvan wy gewag maaken.

Hoe in Egipte een bequaamer ſchryfſtof gevonden is Papyrus genoemt.

In Egipte heeft men het *Papyrus* uitgevonden; 't was een ſoort van biesgewas, waarvan men de ſchorſch haalde die men bereidde en vervolgens met gomwater beſtreek. Alle andere Volkeren trokken dit *Papyrus* uit Egipte, en van toen af vermeerderden de boeken zodanig, vermits dit gewas zoo veel omſlag niet vereiſchte als wel de tafelbladeren waarvan men zich te bedienen te vooren genoodzaakt vondt. Maar de Egiptenaren, jaloers geworden over het toeſtellen van zoo veele boeken die 'er de vreemdelingen van maakten, en geemelyk zynde, te zien dat zy 'er niet min als zy zelfs, een goed gebruik van wiſten te maaken, verboden voortaan den uitvoer van 't *Papyrus* buiten hun gebiedt. Dit verbodt gaf dan den geenen van *Pergamum* gelegenheit, Schaapsvachten te bereiden, en te maaken, 't welk men nu noch Perkement noemt, waarom men 't om die reden *Charta Pergamena* genoemt heeft. Herodoot (h) meent nochtans dat de Ioniers dit lang voor die van *Pergamnm* hebben uitgevonden.

En het Perkemente Pergamum uitgevonden is.

Byna

(a) Men onderſtelle nochtans, dat men 't ons nagelaaten heeft zodanig als zy die geſproken hadden, en niet als zy de zelve hadden moeten ſpreeken.

(b) Martial. Epigram.
Currant verba licet, manus eſt velocior illis;
Nondum lingua ſuum, dextra peregit opus.

(c) *Job.* C. 19. v. 23. 24. Och dat nu myne woorden opgeſchreeven wierden! dat ze met een yzere Griffie in loot, en voor eeuwig in rotſe gehouden wierden.

(d) I. *Machab* C. 8. v. 22. En dit was het affchrift des briefs, geſchreeven in kopere Tafelen, en naar Jeruſalem gezonden enz.

(e) I. *Machab.* C. 14. v. 18. Zy ſchreeven aan hem in kopere Platen.

(f) *Plin.* L. 2. 4. C. 5.

(g) *Pocok. Specim. Hiſtor. Arabicæ.*

(h) *Herodot.* L. 5.

Byna onmogelyk is 't met zekerheit te zeggen, wie het geweest zyn die de letteren en de manier om zyne gedachten door Afbeeldzels uit te drukken, het allereerst hebben uitgevonden. De Pheneciers vleien zich de Uitvinders van 't zelve te zyn geweest, en *Lucanus* (a) zegt ons in zyn *Pharsalia*, dat men 't dus in 't algemeen geloofde.

Beeldschriften de aller oudste schry-wys geacht.

Maar indien 't waar is, gelyk wy reeds getoont hebben, dat Enoch de Historie van de Schepping der Waereldt op twee Gedenkzuilen geschreeven heeft, kan men vryelyk zeggen dat de Pheniciers de eerste niet zyn geweest, die zich met het schryven bedient hebben. Nochtans kan het wel zyn dat zy de Uitvinders der letteren waren, alhoewel men voor hun reeds Gedenkstukken opgerecht, en de gedenkwaardige gebeurtenissen in steen of in metaal gegraveert had. Dit kon echter door Beeldtschriften (b) geschied zyn, in steede van letteren, die dan niet betrekkelyk zyn, noch gemeenschap met het geen men hun toeschreef, hadden. Dusdanig waren vervolgens de Phenicische Letteren, en zodanig zyn nu de onze. Dus vonden de eerste menschen het middel, hunne gedachten door Beeldtschriften uit te drukken, en de Pheniciers door letteren, die minder plaats besloegen en beter de gedachten dan deeze Beeldtschriften uitdrukten (c), en ook veel lichter te schryven waren; want, gelyk bekent is, de eersten bestonden uit Afbeeldzels van planten, en dieren; overzulks om wel te schryven, men tamelyk de tekenkunst (d) verstaan moest.

Hoemen allenks van Beeldschriften tot het letter-schryven is overgegaan.

Wanneer men zich dan begon van het geschrift in de plaats der Beeldtschriften te bedienen, ging het laatste voortaan ten gebruike in de Wapenschilden en Zegelringen over; en zoo Clemens den Alexandriner (e) de Christenen van zynen tydt raadde zich van Afbeeldzels voor Zinnebeelden te bedienen die eenig opzicht op 't Christendom hadden, liet hy hun insgelyks het gebruik van veele anderen, waarvan zich de Heidenen dienden.

Vermoedelyk zyn de Pheniciers de eerste uitvinders der letteren geweest.

De Grieken geeven mede voor, dat de kunst van te schryven by hun haaren Oorsprong genomen heeft; maar zonder eenigen grondt. Een ieder is 't bekent dat *Cadmus* die uit Phenicië in Griekenlandt overbragt. Waar is 't dat de Grieken hunne verscheidene letteren uit de Phenicische hebben verzonnen: maar dit was eenige eeuwen nadat ze die van dit Volk ontfangen hadden, en zy dienden zich zelfs niet van nieuwen geduurende een langen tydt, dan voor Uitleggingen en Aanmerkingen, die zy beneden de bladzyde of op den kant schreeven. Nochtans, alzoo de Hoofdtletteren te veel plaats besloegen, en byna alle vierkant zynde, vereischte dit noch meer naauwkeurigheit, overzulks zy eindelyk die nalieten, om de loopende letteren op te volgen, en men diende 'er zich niet meer van, dan voor openbaare opschriften, tytels, en voor den aanvang der Hoofdtstukken. Vervolgens wierden de oude Letteren, Voorletteren genoemt. Bekent is 't dat de Rabbynen mede deeze loopende letteren gebruiken, waarmede zy hunne Aanteekeningen uitdrukken.

Hoe twyffelachting de eerste uitvinders van 't Papier na te speuren is.

Het *Papyrus* van Egipte heeft den naam aan ons Papier * gegeeven, 't welk een der nuttelykste en der gemakkelykste dingen is die het menschelyk vernuft heeft uitgevonden. Nochtans, alhoewel 'er by ons niets gemeener dan het Papier is, weet men echter niet wanneer het zyn begin genomen heeft

(a) *Phoenices primi (famæ si credinus) ausi,*
Mansuram rudibus vocem signare figuris.

(b) Het kan mede wel zyn, dat ze toen noch Beeldtschriften noch letteren hadden, en dat ze ook geen ander middel om de gedachtenis der gebeurtenissen te bewaaren, dan de overlevering hadden, insgelyks knoopen gelyk de Amerikanen en andere diergelyke uitvindingen. Vervolgens scheenen deeze middelen al te onvolmaakt; toen vond men de Beeldtschriften uit, die by verscheiden Volkeren van 't Oosten in gebruik zyn geweest, insgelyks by de Mexikanen, en zelfs in *Canada*, zoo men *La Hontan* gelooven mag, die de zelve *der Wilden Wapenschilden* noemt. Deeze Schryver heeft de rechte naam der Beeldtschriften gevonden. Zy waren eenigermaaten betrekkelyk op onze hedendaagsche Wapenschilden; met dit onderscheid dat de Volkeren die de Beeldtschriften gebruikten, zich 'er van by noodzaakelykheit dienden, of mogelyk om de zaaken te krachtiger uit te drukkeu, daar wy 'er ons niet, dan om de ydelheit te voldoen, van bedienen.

(c) Een Beeldschrift kan voor veele woorden bestaan: maar de gedachte bleef duister en raadzelachtig. Het zoude zeer moeielyk zyn geweest kunsten en weetenschappen met behulp van zodanige zwakke hulpmiddelen te hebben begreepen.

(d) Deeze die de Beeldtschriften der Egiptenaren en Mexikanen gezien hebben, zullen licht toestemmen dat 'er de regels van de tekenkunst zeer qualyk zyn in waargenomen. Wy gelooven dan met reden, dat deeze Beeldtschriften de eerste afschetzels van de tekenkunst zyn Indien 'er iets in de Beeldtschriften te verwonderen zy, is 't de Geest, en niet de omtrekken van 't Afbeeldzel.

(e) *Clemens Alexand. in Pedag.* Dit zyn de woorden van zynen Overzetter. *Sint autem vobis signacula, columba, vel piscis, vel navis, quæ cursu veloci à vento fertur, vel lyra musica quâ usus est Polycrates, vel anchora nautica, quam insculpebat Seleucus; & si sit piscans aliquis, meminerit Apostoli, & puerorum, qui ex aquis extrahuntur.*

* [In Egipte groeide aan de Oevers van den Nyl een drie-hoekig Rietgewas ter hoogte van 9. of tien ellen, 't welk

heeft, noch wie het is, aan wien men de uitvinding verschuldigt zy. Eenige hebben gemeent dat het al sedert den tydt van *Titus Livius* in gebruik was, die in 't vierde jaar van *Tiberius* regeering storf: maar waarschynlyk is 't, dat ze zich bedrogen vinden, en dat wanneer deeze beruchte Historischryver van *tela linea* gewag maakt; hy daar door het lywaadt verstaat waarop men schildert. Vermoedelyk is 't, dat het Papier zoo oudt niet zy. *Melchior Inchoffer* een Hoogduitsche Jezuït, die in 't midden der verleedene eeuw leefde, bragt de zaak tot een ander uiteinde, bybrengende dat het Papier naaulyks voor twee hondert jaaren uitgevonden was; maar 't is niet te begrypen hoe een man als hy, die geen nieuweling in de Oudheit was, kon onkunding zyn, dat wy veel ouder Handschriften hebben die meer dan drie hondert jaaren heugen, en noch op zodanig Papier als het onze geschreeven zyn. *P: Mabillon* (a) zegt dat de Heer van *Herouval* hem een brief heeft medegedeelt, die *Joinville* aan *St. Louis* op gemeen papier geschreeven heeft, en oordeelt daaruit, dat men zonder zich te vergissen aan 't zelve een Oudheit van vyf hondert jaaren toeschryven kan.

Zeldzaam en teffens verdrietig is 't, dat dingen gelyk dit, dus in een duisterheit verborgen blyven, en dat men 'er niet dan by gissingen over redeneeren kan.

XXX. HOOFDTSTUK.

Van der Indianen Legers *en* Heirtogten, *en op hoedanig een wyze zy* Oorlogen.

De ongemeene talryke Heiren van Xerxes en Darius waar uit die hebben bestaan, aangemerkt.

Wy konnen ons niet genoeg verwonderen over 't geen de Historischryvers ons van de talryke Heiren van *Xerxes* en *Darius* berichten, overmits wy het Veldt der Mooren of Mauritanen naby *Balassor* bezichtigt hebben. Deeze soorten van Volkverzamelingen verdienen beter den naam van t'zamenrotting dan die van Heir. 't Is een Vergadering zonder orde, een meenigte van allerlei slag van Volk, waaronder men byna geen orde bespeurt.

Eerstelyk heeft ieder Edelman altoos by zich ten minsten twee of drie hondert knechts en ook zoo veel Vrouwen. De *Omrahs*, 't welk de Bevelhebbers en algemeene Legerhoofden zyn, hebben 'er naar evenmaatigheit by zich: overzulks in een Leger van twee hondert duizend Zielen (b) het veel zal zyn, indien men 'er tien duizend strydbaare mannen in vind. Hier uit kan men oordeelen in welk een onorde zy zich bevinden, wanneer zy bestreeden worden, en dat ze genoodzaakt te deinzen zyn; als ook hoe hun de Vrouwen en Kinderen, nevens den nasleep van onnutte Pakkaadje belemmeren moet: want zelden doen zy een welovervdachten aftogt.

Schoon nu de Indiaansche Heidenen zoo veel

Waarin de krygs-

't welk men *Biblos* of *Papyrus* noemde. Het loof van dit gewas maakte men op de volgende wyze tot het gebruik van 'er op te schryven bequaam: men schilde de driehoeken vervolgens zeer dun af, lei dan de strooken eerst in de lengte, daarna in de breete, en begoot ze met Nylwater, 't welk wegens zyne lymachtigheit mede voor een lym verstrekte, en de t'samenkleeving deezer strooken uitwerkte. Vervolgens perste men deeze stoffe, ten deelen om te beter aan elkander te kleeven, als ook om 'er de overige vochtigheit uit te drukken. Mogelyk, alhoewel onzeker, heeft men 't daar na in de Zon te droogen, en om het te laaten bleeken, gelegt. By de Aloude vind men verscheidene soorten van Papier gebruikt: als *Charta Amphitheatrica*, 't welk te Alexandrie in Egipte by het Amphitheater bereid wierd. *Charta Augusta* of *Hieratica*, was teer en dun, overzulks het uit twee aaneengevoegde bladen bestond, *Charta Claudia*, naar Keizer *Claudius* genoemt, was een soort dikker en ook iets langer. *Charta Cornelia*, ontleende zynen naam van *Cornelius Gallus* die Landvoogt van Egipte was. *Charta Emporetica*, was grof en sterk pakpapier, om 'er waren en koopmanschappen in te pakken. *Charta Hieratica*, was het allerfynste, ιερὸς, Heilig of Gode toegewyt, genoemt, naardien men 't voor zodanige boeken gebruikte, den Godtsdienst behelzende. Hier van waren tweederlei soorten; waarvan de eene soort uyt vleyery *Augusta* en de andere *Livia* wierd genoemt. *Salbachius de Lib. Vet.* 20. *Pitiscus. Du Fresne. enz.*]

(a) *Mabil. de Diplomatica.*

(b) Zeker is 't dat de Legers der Aloude Persen het zelfde misbruik hadden. De Turken alhoewel het een strydbaarder Volk is, en het best geoeffende van gansch Oosten, hebben mede dit gebrek. De Legers der Chineezen, hedendaagsche Persianen enz. begaan de zelfde misslag. Men moet het verslaan van deeze verzameling van allerlei slag van Volk aanzien, als zeer bequaam om een opstandt in een Koningryk te verwekken, en dit maakt de groote staatsomkeering van China min verwonderenswaardig, in de voorgaande eeuw voorgevallen. Het is onmogelyk hen in hun plicht te weerhouden, en onder een zelfde belang menschen zonder keur verzamelt te vereenigen: behalven dat beschouwt men in de wyduitgebreide Monarchiën, afgelegene Provinciën die zich naaulyks de party van een zelvigen staat aantrekken. Indien men over ons gezegde zyne gedachten laat gaan, zal men 't te min ongewoon vinden, hoe de kleine Legers van *Leonidas* en *Themistocles* de Koning van Persië hebben konnen stuiten en zelfs slaan, en dat het Macedonisch Krygsvolk door Alexander den Grooten bestiert, de machtigste Monarchie van 't Oosten heeft overhoop geworpen.

macht der Indianen bestaat, en in welke orde die word bestiert.

veel Vrouwen als de Mauritanen niet by zich hebben, zyn ze echter van geen minder Dienaars en ander nodeloos Volk verzien. De *Faquiers* en anderen zyn 'er onverdraaglyk. Zy zyn 't mede in de Legers van den Mogol, waarin men ze in groot getal vind, en geen anderen dienst doen, dan om Aalmoezen te verzoeken. Dikmaals bepaalen zy zelf 't geen zy hebben willen, volgens den rang en hoedanigheit, en laaten zich geen stuiver afdingen. Zy zullen zich geduurende vier of vyf dagen voor de deur van een tent ophouden, schreeuwende nacht en dag luidkeels, *geef my zoo veel geldt, geef my zoo veel geldt:* overzulks het vyligste middel is om zyne rust te koopen, hun te bevreedigen.

De Mauritanen en Indianen zyn onkundig wat een Ruiterschaar in den strydt is. Zy houden zich in geene slagorde, want een ieder vegt in 't wilde: dus zoude het met een wel gesloten Ruiterbende van een klein getal goede Ruiters licht vallen hun alle in onorde te brengen. Echter worden 'er onder hun dappere Soldaden gevonden: maar in geen groot getal, en byna alle die voor zodanige worden aangezien, gebruiken *Opium* voor dat den strydt aangaat: 't welk hun verwoed maakt en belet geen gevaar te ontzien.

Het Voetvolk is in de Indiën van een kleinder getal, en ook niet beter dan de Ruitery in den wapenhandel ervaaren. Wanneer zy in den strydt zyn, plaatsen zich het meerendeel achter eenig kreupelbosch, geevende van daar vuur op hunne Vyanden. Anderen, die met het blanke geweer te voorschyn komen, hebben gemeenlyk niet dan een klein onderbroekje aan, om te luchtiger en vaardiger te zyn. Deeze die het vaardigst loopen, zyn veeltyds de geachtste; want men moet zich niet inbeelden dat twee wel geslooten Legertroepen, in een goede orde elkander naderen, om den een of anderen overhoop te werpen. Zy zouden dit voor hun te gevaarlyk achten; een ieder gedraagt zich aan zyne zyde zoo hy 't noodig oordeelt, en wanneer zy handgemeen zyn, zou men somtyds wel zeggen moogen, datze met handspaaken speelden.

Wy gelooven dat de Jooden eertyds eveneens streeden, indien men 'er uit oordeelen mag door den lof, die de H. Schrift aan *Asaël*, Zoone van *Sarvja*, *Joabs* Broeder geeft, die door *Abner* gedoodt wierd. Zy zegt dat hy als een Reebok (a) liep. Deeze hoedanigheit zou nu niet zeer geacht zyn, voornamentlyk in een Veldheers Broeder aangemerkt.

Hoe de aloude Jooden onkundig in 't bestier van Ruitery waren, aangeweezen.

Bekent is 't dat de Jooden, geheel anders als de Mauritanen, zeer weinig Ruitery hadden. In 't Voetvolk bestond al hunne kracht, mogelyk om dat hun Landt boschryker dan dit van den Mogol was: ook hadden zy by hunne Vyanden den naam van slechte Ruiters te zyn; en men boerte zelf gemeenlyk hier over. *Rabsaces* vermaanende *Ezechias* zich de Heerschappy van *Sennacherib* te onderwerpen, en geen staat op den bystant der Egiptenaren te maaken, biedende deezen Vorst van wegen den Koning van Assyrië twee duizend Paerden aan, indien hy hem voor zyn Opperheer wilde erkennen, en zich hem onderwerpen; (b) voegende boertende daar by, dat hy nochtans onder al zyn Volk geen bequaame Mannen zoude vinden konnen, om die te beryden. Echter hebben ze ten tyde van Salomon een genoegzaame troep van Ruitermacht gehad; en de H. Schrift (c) geeft ons te kennen, dat deeze Vorst twaalf duizend Ruiters ten zynen dienst had; maar men bespeurt niet dat 'er de Jooden voor of na hem van zyn verzien geweest. Dus is 't dan vermoedelyk dat deeze Ruitery niet langer dan geduurende zyne Regeering in staat bleef. Echter geloovenwe dat zy t'eenemaal van Ruitery onverzien waren, en 't is zelfs blykbaar, dat *Rabsaces* de Boertery een weinig te verre liet gaan. Hoe 't ook zyn mag, 't is zeeker dat de Ruitery niet van hun bedryf was. Het gewoone gebruik der Jooden was op Ezels te ryden (d): dus verwondert men zich ten onrechte, dat JESUS CHRISTUS zyne Intreê in Jeruzalem rydende op een Ezel deed, nademaal het een gewoon gebruik van dien Landaart was. Een Man (e) wierd zelf niet voor vermogende en deftig aangezien, tenzy hy van Stallen vol van deeze Dieren was verzien; en de H. Schrift wil-

(a) II. *Sam.* C: 2. v. 18. *En Asaël was licht op zyne voeten, als een der Reên die in 't Veldt zyn.* Het grootste gedeelte der Amerikanen voeren den Oorlog door hinderlaagen, en stryden zonder orde loopende. De Aloude Parthen bestreeden hunne Vyanden vluchtende, tot dat ze hen in een hinderlaag hadden gelokt; gelyk nu noch de Tartaren doen.

(b) *Jesai.* C. 36. v. 8. Onderwerp u dan mynen Heere de Koning van Assyrië, en ik zal u twee duizend Paerden geeven, indien gy 'er Ruiters toe hebt.

(c) II. *Paral.* C. 1. v. 14.

(d) Dit moet ons min vreemd voorkomen dat de H: Schrift dikmaals den Ezel in vergelykingen gebruikt. De Jooden hadden 'er niet dan 't zelfde denkbeeldt als wy van 't Is zeer natuurlyk deeze vergelykingen te gebruiken, of denkbeelden der Gewoontens van zyn Landt te neemen.

(e) De Indianen reekenen de macht en rykdom van een Man naar 't getal zyner Olifanten. Zie *Vryers* Reizen. Het getal der Kameelen word by de Arabiers eveneens geschat.

willende de rykdommen en pracht van *Jaïr* den Galaäditer (a) aanwyzen, die na *Thola* het Volk van Israël rechtte, zegt (b) dat hy dertig Zoonen had, op dertig Ezelen gezeten. Zy zegt byna het zelfde van *Abdon* (c) die insgelyks een der Rechteren Israëls was.

Olyfanten by de Indianen in den Kryg gebruikt, en hoe by andere Volkeren gebezigt wierden.

De Indianen (d) gebruiken mede Olifanten in hunne Legers, gelyk wy leezen dat eertyds de Persen deeden, en byna alle de Volkeren van 't Oosten doen. Het zyn in den Oorlog verbolgene Dieren; want behalven dat ze overal met yzer bekleedt zyn om de pylen en 't schiedgeweer af te keeren, hebbe ze hunne snuiten met een dikke keten gewapent, die zy snel omslingeren, 't welk een vreemde verwoesting maakt ter plaatse waar zy den doortogt baanen; voornamentlyk wanneer zy door bequaame Meesters worden bestiert.

De Romeinen moesten eertyds het woeden der Olifanten bezuuren, die veele van hun Volk in den aanvang van den strydt ombragten, en in wanorde stelden. Nadat ze zich dus eens door deeze woeste Dieren gehavent zagen, bedachten ze een manier om 'er zich tegen te verdeedigen. Dit was, datze hun in den snuit schooten; want dit de gevoelbaarste plaats deezer Dieren was. Wanneer zy zich gewond voelen, wenden ze zich in steede van die hun bestryden, aan te vallen, naar hun eigen Volk, die 'er alsdan geen Meester meer van zyn.

De gewoonte om zich van Olifanten in de Legers te bedienen, is by de Indianen zeer oudt. Zy namen 'er sedert den tydt van *emiramis* gebruik van. Deeze Koningin, die de Oorlog tot aan 't einde der Indiën voortzette, ziende de verwoesting die deeze Dieren onder haar Krygsvolk veroorzaakte, wierd te raade, zoo *Diodorus* van Sicilie bericht (e), zodanige Dieren van hout te laaten maaken, en voor 't hoofdt van haar Heir te plaatsen. De Indianen, die niet wisten dat zy 'er eenigen had, en dus zeffens een zoo groot getal zagen, wierden 'er over verbaast. Hunne paerden joeg dit mede een schrik aan, alzoo zy 't voor waare Olifanten aanzagen, door dienze volmaaktelyk volgens de natuur afgebeeldt waren. Hier op nam dit Volk de vlucht, en de Assyriers hen in wanorde ziende, vervolden hun heviglyk: maar andere merkende dat men in de plaats van waare Olifanten, niet dan houte Afbeeldzels hadde gebruikt, namen weder moedt, en daar mede boertende, weerstondenze de macht van *Semiramis* niet alleen: maar wierpenze overhoop.

De Historie van Diodoor meld ons (f) noch van een zeker Volk *Gandares* genoemt, die de boorden van den Ganges bewoonden, en Alexander niet bestryden wilde, wegens het groot getal Olifanten die zy hadden, of mogelyk vermits de Grieken daar toe onwillig waren, gelyk *Quintus Curtius* zegt. Waarlyk zy hadden reden genoeg deeze Dieren te vreezen, die, gemerkt zy talryk waren en wel bestiert wierden, een schrikkelyke slachting in een Leger veroorzaakten.

In *Quintus Curtius* kan men naslaan, hoe de Olifanten van 't Heir van *Porus*, Alexanders krygstroepen waggelen deeden, en wat moeiten de Grieken hadden, zich tegen deeze machtige Dieren te verdeedigen. Deeze beruchte Historischryver meld mede welk een liefde de Olifant van *Porus* voor hem had, als dien Indiaanschen Koning met hem te velde trok; hoe hy zyn Meester met zyn snuit opnam, en hem op zynen rug plaatste; en eindelyk hoe hy hem op 't aller uitterste verdeedigde, tot dat de hevige aanvallen der Grieken dit Dier van allerwegen bestrydende, het deeden ter aarde storten. Men zou hier op mogen zeggen, dat indien alle de Bevelhebbers en Soldaten van deezen ongelukkigen Vorst, zich zoo wel voor hem gequeeten hadden, als de stantvastigheit die dit Dier voor zynen Heer toonde, dat mogelyk Alexander zyne overheeringen niet verder zoude hebben voortgezet.

XXXI. HOOFDT-

(a) 't Is niet over de rykdommen waarvan ter deezer plaatse gesprooken word: maar het behelst van 't getal der Zoonen die *Jaïr* had, alzoo dit de Jooden als een Zegen aanzagen.
(b) *Judic.* C. 10. v. 4. En hy hadde dertig Zoonen rydende op dertig ezelveulens.
(c) *Judic.* C. 12.
(d) Men heeft 'er zich mede van in Europe gedient, vermits 'er *Pyrrhus* Koning van *Epirus* in zyne Legers van was verzien: maar deeze gewoonte om 'er zich van te bedienen, is in Europe al voor lang afgeschaft.
(e) *Diod. Sic.* L. 3. C. 5.
(f) Idem. L. 3. C. 10.

XXXI. HOOFDTSTUK.

Van der INDIANEN GEBRUIK *hunner* WELRIEKENDE WATEREN, *en* HUNNE ZALVINGEN.

Hoe de Indianen de Gewoonte hebben wanneer zy bezocht worden, den bezoekers met welriekend water te besproeijen, of met een geel poeien te bestrooijen.

De Indianen hebben ten opzicht der Bloemen en Welriekende Wateren, tot hun vermaak de geur der Alouden bewaart, en in 't algemeen 't welk de reuk een der vyf zinnen vleien kan. Wanneer menschen van een weinig aanzien elkander bezoeken, hebben deeze die bezocht worden, lange zilvere vleſſen met rozewater, 't welk door eenige kleine gaatjes vloeit (a), omtrent als onze wierookvaten gemaakt. Men ſchud deeze beſproeivaten over het gezicht en 't hoofdt der geenen, die men wil eer aandoen. Als dan vertoont men een tafelbordt met ſandelpoejer gevult, 't welk een welriekend hout is; men wryft 'er de kleederen van den bezoekgeever mede; en alzoo dit poejer geelachtig is, en het meerendeel der Indiaanſche kleederen van wit en fyn Lywaat gemaakt zyn, verwonderden wy ons niet weinig een zoo zeldzaame zaak te zien; maar eerlang ons te binnen komende, hoe men in Vrankryk het gebruik had en zelf tot de rokployen toe, witte poejer (b) op zwarte kleederen te gebruiken, ſtaakte wy onze eerſte verwondering.

De gewoone bezigheit der Vrouwen van aanzien in haar vertrekplaats, (want zelden komenze by de Turken daar buiten) is ruikers van Bloemen te maaken, als ook Bloemkranſſen en Kroonen daar van gevlochten, zodanig als zy openbaarlyk op 't hoofdt op den dag haarer Bruiloofts draagen: waarin zy de aloude Gewoonte der Grieken volgen, die byzonder gezet op hun vermaak waren. Men kan in byna alle hunne Bruiloftsdichten zien, niet alleen op den dag van haare Bruiloften gemaakt: maar insgelyks geduurende het zacht zaaizoen des voorjaars en van den Zomer, hoe zorgvuldig zy zyn, altoos van Bloemkranſſen verzien te wezen, (c) en zelfs van de ſchoonſte, en verſch geplukſte die te vinden waren.

Hunne gewoonte om het hoofdt met Oly te zalven, aangemerkt, en hoe onder andere Volkeren in gebruik.

Alle Volkeren der Waereldt byna, hebben de Oly als een zaak aangemerkt die men het allerminſt miſſen kan; zich inbeeldende dat het onmogelyk was zich van hoofdtpyn en alle andere ſmerten zonder de zelve te konnen geneezen. Deeze Gewoonte, die een noodzakelykheit vereiſchte om ingevoert te worden, wierd vervolgens een der voornaamſte middelen waar van de pracht en welluſt zich bediende, om de menſchelyke Zeden te bederven.

Wy zeggen dat deeze gewoonte begon door een ſoort van noodzaakelykheit; want gelyk wy aangemerkt hebben, zy wierd als een volſtrekt geneesmiddel tegen de hoofdtpyn aangezien, en voornamentlyk in warme Landen. 't Zekerſte is, dat men 'er byna nooit den geenen ziet kaalhoofdig worden, die bezorgt zyn het hoofdt met Oly te wryven. Men leeſt in de H. Schrift dat de Joodſche Vrouwen veel werks van deeze Zalvingen maakten, die zy dikmaals hooger waardeerden dan zelfs de noodzaakelykheden des levens. Overzulks is 't dat deeze Profeets Weduwe, die zich tot Eliſa voegde, alhoewel arm en (d) alles ontbreekende, nochtans noch Oly om zich te zalven had.

De Indianen zyn gezamentlyk aan deeze gewoonte verſlaafd: maar voornamentlyker de Vrouwen. Het zoude voor haar een ſtraf zyn, wanneerze niet altoos het hoofdt blinkende van Oly hadden: maar alzoo zy geen Olyven-Oly hebben, bedienenze zich niet dan van Kokos-Oly.

De Zalvingen wierden by de Alouden niet alleen tegen de hoofdtquaalen gebezigt en voor de wonden gebruikt: zy dienden 'er

 zich

(a) De Arabiers beſproeien 'er hunnen baardt mede, en eigenen 't de zelfde Gewyde kracht toe, die byna met het Wywater overeenkomt. Toen het water van de Koninginne van Hongarye eerſt bekent wierd, was 'er geen Vrouw, noch Dochter, noch iemandt anders, die niet meer van duizeling en hartewee klaagde. Al het Wywater der Chriſtenheit kon toen het duizendſte deel die ongemeene uitwerking niet doen, dan dit Water of *Eau de la Reine* deed, en ſedert dien tydt zyn 'er weinig menſchen van de mode te vinden, die geen klein vlesje van dit water by zich draagen. Hoe 't ook zy, wy konnen dit water by 't Rozewater der Indianen vergelyken. Beide heeft het de kracht om 't hart te verſterken, en wy twyffelen niet of het eerſte oogmerk van 't plechtelyk Rozewater, 't welk in Indiën word waargenomen, dit zelfde niet zy.

(b) De Alouden poeierden zich met Goudtpoejer. Waarſchynelyk is 't dat Salomon een zinſpeeling op deeze gewoonte in 't 5de. Hoofdtſt. vers 11. van zyn Hoogliedt maakt.

(c) De Aloude Grieken bezigden mede op Gaſtmaalen bloemkranſſen, en zy droegen vooral zorg by de zelven bloemen te gebruiken, die tegenſtrydig met de dronkenſchap waren. In brasmaalen zette men die op 't hoofdt, en men droegze om hals en armen. Zy verſierden 'er ook hunne bekers mede, enz.

(d) II. *Reg*. C. 4. v. 2 Uwe Dienſtmaacht heeft niets in den huize, dan een Kruik met Oly.

zich mede van ter verfterking der zenuwen, en om de leden buigzaamer te maaken, voornamelyk na eenige zwaare oeffening. Dus is 't, dat we in de *Iliade* van Homerus, *Ulisses* en *Diomedes* uit het Leger van Troje zien wederkeeren, waarin zy gegaan waren om te onderzoeken 't geen 'er voorviel, en zich wasfchen (a), met Oly wryven en vervolgens ontbyten.

De Indianen gebruiken 'er van, zelfs na een gedaane Reize, of in 't algemeen na eenig afgeflooft bedryf: want alsdan gaanze niet ruften noch eeten niet, dan na zich gewasfchen en met Oly gewreeven te hebben.

Eertyds dienden 'er zich mede de *Athletten* van; niet alleen deeze die tot de worfteling afgericht waren, om te weeren dat hunnen Vyandt op hen geen vat had; maar ook alle anderen, met een oogmerk van buigzaamer en krachtiger te worden.

Die dan deeze Zalving tot een nuttelyk gebruik aanmerkten, bezigden niet dan enkele Oly zonder reuk: maar allenks wilde men de aangenaamheit by de nuttigheit voegen. Men mengde 'er reukwerken en welriekende kruiden onder: overzulks 't geen in den aanvang niet dan een bewaarmiddel of een geneesmiddel was, eindelyk een der vermaakelykheden en wellusten wierd. Het vereifchte toen vervolgens, om fchoon en vryerachtig uit te zien, de hairen met welriekende vochten te beftryken, en zodanig te zyn als *Anacreon* ons *Bathillus* verbeeldt: want wanneer hy poogde den Schilder een Denkbeeldt te geeven, hoedanig hy het Afbeeldzel van deezen fchoonen Samiaan fchilderen zou, belaftte hy hem (b) met vochtige hairen af te beelden.

Virgilius fchildert ons *Turnus* op de zelfde wyze af, en zegt (c) dat zyne hairen met een warm yzer opgekrult, t'eenemaal van Mirre bevochtigt waren.

Men trok deeze wellustigheit zoo verre, dat men zich zonder fchroom, door de Vrouwen het ganfche lichaam met welriekenvochten beftryken liet; en dit is 't, 't welk *Telemachus* en *Pisistrates* (d), hoe verftandig zy ook waren, in acht namen, nadat ze het Paleis van *Menelas* bezien hadden, en voor dat ze zich aan de tafel begaven.

Andere zalfden zich het ganfche Lichaam met welriekende Oly, voor dat ze zich te bedde leiden. Veele Chriftenen van de eerfte eeuw namen deeze Gewoonte waar, die Clemens den Alexandriner (e), in deeze van zynen tydt, afkeurde.

De Vrouwen waren 't die 'er zich het meeft van bedienden. Arabie verfchafte geen reukwerk genoeg om t'eenemaal haaren reuk te voldoen. Onze Europiaanfche waren noch niet lang geleeden hier aan verflaaft: maar de mode verandert zynde, was 't ook t'eenemaal noodzakelyk geworden, dat de luft hier toe veranderde, en dat om zich naar den tydt te fchikken, die geene die voor vyfen-twintig Jaaren zonder eenige tegenheit, zich in 't midden van een dozyn der welriekenfte geuren had konnen houden, en altoos ruikende handfchoenen droeg, wierd zelf flaauw op het zien van zekere Bloemen of op het aannaderen van 't minfte reukwerk. *Altro tempo, altro gusto.*

Wanneer by de Jooden iemandt in 't huis van een zyner Vrienden quam, bood men hem een welriekende Oly aan, om 'er het hoofdt mede te wryven. Wierd dit verzuimt, was 't een teken van onbeleefdheit, of dat men zich aan zodanig een perfoon niet liet gelegen zyn; gelyk de Pharifeën deed, by wien Jesus Christus het middagmaal hield, vermits hy het qualyk opnam, dat een Vrouw, en wat meer is, een Zondaresfe, hem de voeten zalfde; de Heilandt verweet hem dan met te zeggen, dat deeze Vrouw gedaan had 't geen hy zelfs hadde moeten doen: zeggende, gy hebt myn hoofdt met geen Oly gezalft (f), en deeze Vrouw heeft die op myne voeten uitgegooten.

David in een zyner Pfalmen te kennen willende geeven, dat hy nooit met den Zondaar wilde gemeenfchap hebben, zegt dat hy zich niet van zynen Oly dienen zal, om het hoofdt te zalven; te weeten, dat hy hem niet bezoeken zal, en bygevolg zich niet verplicht vinden deeze beleeftheit te genieten.

De Alouden dienden zich niet alleen van welriekenden Oly en reukvochten voor hun gebruik: maar zy wreeven 'er ook de Vogels

(a) *Iliad.* L. 10. *Hique loti & uncti pingui oleo jentaculo assidebant.*
(b) Of liever blinkende. *Anacr. Ode.* 29. Volgens de Latynfche Overzetting:

Nitidas comas fac illi.

Crispatos calido ferro, myrrhaque madentes.

(c) *Æneid.* L. 12.
(d) Homerus. *Odyss.* L. 4.
(e) *Clem. Alex.* L. 2. C. 8. *Coronarum autem & unguentorum usus non est nobis necessarius, ad libidines enim & voluptates impellunt, maximé cum nox prope est.*
(f) *Luc.* C, 7. v. 46.

gels mede, 't welk men in een zeer aardig lierzang van *Anacreon* zien kan, alwaar deeze Dichter twee Duiven fpreekende invoert; waar van de eene zynent wegen een brief aan den fchoonen *Bathillus* brengt; (a) en de andere haar begroet, overzulks zy het reukwerk onder haare vleugels heeft, 't welk overal een zeer aangenaame geur verfprydt.

De Indianen bieden gemeenlyk niet dan Roozewater aan, den geenen die hun bezoeken komt, gelyk reeds hier voor aangemerkt is: maar houd men zich eenigen tydt by hun op, verzuimenze niet 's morgens den Oly aan te bieden.

XXXII. HOOFDTSTUK.

Van der Indianen *uitwendige* Aart *en* Gemaaktheit.

Van de Indianen kan men in 't algemeen zeggen, datze zindelyk zyn; want zy groote zorg draagen zich te waffchen, en wy zyn verzeekert dat ze wegens de veelvuldige afwaffching, de fchroomachtigfte Pharizeën niet behoeven toe te geeven, met wien zy in veele dingen overeenkomen. By voorbeeldt, in hunne gebeden, die zy zomtyds met uiterlyke gebaarde in 't openbaar doen: maar voornamentlyker met een ernftelyke en gemaakte uitwendigheit verzelt.

Der Indianen ingetogenheit in hun gedrag aangemerkt, en waar voor zy, beleedigt zynde, te wachten zyn.

De buitenfporigheit is by hun het merkteken van een eerloos gemoed, zy hebben een ongemeene kleinachting voor die geen die zich zelven geen meefter zyn, en die licht toornig worden. Indien men hun eenig onrecht of verongelyking doet, veranderen zy zich nooit in hunne gefteltenis: echter laaten zy niet na zich te wreeken; en wanneer zy eens befloten hebben iemandt fchaade toe te brengen, doen zy 't ook te zekerder, en met zoo veel te meer gevaar, naar dien zulks in koelen bloede gefchiede, en overzulks zy 'er al hun vermogen aan te koften leggen. Zy weeten hun gevoelbaare fmart zoo wel te verbergen, dat fchoon zy onder hen altoos wel op hun hoede zyn, voor al met den geenen die zy weeten reden van ongenoegen over hun te hebben; en dit belet nochtans niet, datze dagelyks met elkander handgemeen worden, als ook dikmaal den gegeeven flag niet verwachten, die hun door de handt van den geenen word toegebragt, die zy gelooven hun waardfte en getrouwfte Vrienden te zyn. Wanneer zy zich dus bedrogen zien, zonder gedachten op deeze te hebben die hen dus om den tuin heeft geleid, vergenoegen zy zich, zich zelven over hun ongeval te befchuldigen, en te bekennen dat zy 't wel verdient hebben, overzulks zy op een Man vertrouwt hebben, aan wien zy eertyds eenige reden van ongenoegen gegeeven hadden: want zy hebben een grondregel, dat eenig ongelyk nooit vergeeten word. Alhoewel zy in 't byzonder menfchen zyn, ongemeen tot de ongebondenheit genegen, zynze echter in 't openbaar zeer ingetogen. Men hoort nooit uit hunnen mondt eenige onkuifche woorden, en hun uitterlyk gelaat is altoos ongemeen zedig: eindelyk men zou hen voor een voorbeeldt van volmaakte Zede konnen voorftellen, indien zy dachten, gelyk zy fpreeken, en ook insgelyks naar hun uitterlyk gedrag leefden.

XXXIII. HOOFDTSTUK.

Hoedanig de Mogolleezen *de* Dagen *verdeelen en de* Uuren *tellen.*

Hoe de Mogolleezen hunne dagen en uuren verdeelen.

De Mogolleezen verdeelen de dagen in vier en twintig uuren, en in agt verdeelingen of vierlingen, zynde ieder deezer verdeelingen noch in veele andere verdeelt. Deeze, die by voorbeeldt 't naaft aan de * Evennachtslyn gelegen zyn, en by wien

(a) *Anacr. Ode. 9.*

Tot unde nunc odores,
Huc advolans per Auras
Spirafque depluifque.

Het Grieks drukt zich veel aangenamer in gedachten uit.

* *Equinoctiaal.*

wien gevolgelyk de ongelykheit van dagen en nachten niet zeer groot zy, hebben weinig onderſcheid in hunne verdeelingen en vierlingen: maar dit onderſcheid is veel merkelyker onder de * Kerkringen, en het vermeerdert altoos naar maate dat men van de Evennachtslyn afgelegen is.

Water Uurwyzers by hen in gebruik; en hoe die met die van de Alouden ver ſchillen.

Zy hebben om de uuren te onderſcheiden, een Wateruurwerk: maar met de *Clepſydra* † zeer verſchillende, die men meent door een zekeren *Cteſibius* van Alexandrië, omtrent zes hondert vier en dertig Jaaren voor de bouwing van Rome, was uitgevonden geweeſt. Deeze *Clepſydra* beſtond uit twee te ſamen vereenigde bekkens, waarvan het eene vol water, en 't ander leedig was. Dit laatſte bekken had op den bodem een ſtuk kurk leggen, 't welk die t'eenemaal beſloeg, behalven de ruimte die het hebben moeſt om bequaamelyk te reizen of daalen. Men plaatſte op dit kurk een klein Afbeeldzel 't welk een ſtokje in de handt hield, waarmede het de uuren op de lynen aanwees, die op een kleine Kolom getrokken waren, aan den randt van 't bekken vaſt gemaakt, en tot boven den zelven uitſtak: Noch was 'er een klein gaatje 't welk met het een en 't ander bekken gemeenſchap had, en 't geen reeds vol was, ontlaſte zich zachtelyk in 't ander waar in het kurk lag, dat allenks door 't water opdreef. Naar maate dat het kurk rees, moeſt insgelyks het kleine Afbeeldzel, op dit kurk geplaatſt, ryzen, en wees dus de uuren met zyn ſtokje aan.

Van welk een uitwerking de Wateruurwyzers der Mogolleezen zyn.

De *Clepſydra* waarvan zich de Mogolleezen dienen, en die zy *Gari*, of *Gadli* noemen, is zeer eenvoudig; doch vereiſcht het gebruik niet te minder zorg, nademaal 'er een man noodig is, die 'er altoos het oog op heeft. Dit is een bekken vol water, waarin men een klein koper ſchaaltje zet, in den bodem een klein gaatje hebbende. Het water allenks in 't ſchaaltje loopende, en vol zynde, zodanig dat 't welk 'er is ingevloeit, zich met dit water begint te vermengen dat in 't bekken is, gaat het te grondt. De tydt die 'er van nooden is dat dit ſchaaltje vol vloeit, word een *Gari* genoemt, die, volgens onze waarneeming, op twee en twintig minuten en dertig ſecunden beloopt: overzulks wanneer een dag even van twaalf uuren is, ieder vierling agt *Garis* doet, 't welk hondert en tagtig minuten, te weeten, drie uuren zyn. Wanneer de dagen korter zyn, houden de vierlingen van den dag minder *Garis*, en die van den nacht zoo veel te meer: want men moet geduurig by 't een vermeerderen, 't geen men by 't andere vermindert, overzulks dat de dag en de nacht evenmatiglyk te ſamen vier en zeſtig *Garis* moeten uitmaaken, te weeten, veertien hondert en veertig minuten, en volgens onze reekening, vier en twintig uuren. Zoodra als een *Gari* verſtreeken is, klopt deeze die de zorg van 't uurwerk aanbevolen word, met een hamer op een kopere plaat zoo veel ſlagen als 'er *Garis* verloopen zyn, waarna noch andere kloppen, om aan te wyzen in welk een vierling men is, 't zy van den dag, of nacht.

Eenige (zoo *Aben-Esra* bericht) hebben gemeent dat de *Teraphins*, waarvan dikmaals in de H: Schrift geſproken word, Wateruurwerken waren, omtrent zodanig als de *Garis* der Mauritanen: maar 't is zonder eenig bewys, en zelfs zonder waarſchynlykheit van reden. De Goden die Rachel van haaren Vader Laban roofde, zyn wel in den Text *Teraphins* genoemt: maar geen de minſte blyk is 'er van te zeggen dat dit haar Vaders Uurwerk was 't welk zy wegvoerde. 't Kan wel iets koſtelyks geweeſt zyn om het heimelyk weg te voeren, en 't welk waardig was dat men 'er onderzoek van deed, gelyk door Laban wierd gedaan, die zorgvuldig en naaukeurig alle de Tenten van Jacob doorzocht naar 't geen hem ontſtolen was. Deeze *Teraphins* waren Huisgoden, en geen Uurwerken; insgelyks is 't een dwaling te zeggen dat deeze Afbeeldzels ooit geſproken hebben, en dat Rachel die mede genomen had, om haaren Vader te beletten, over haare vlucht raad te vraagen.

XXXIV. HOOFDT-

* *Tropici.*

† By de Aloude Grieken en Romeinen was de *Clepſydra* of Wateruurwyzer in gebruik. De naams Oorſprong leide men van κλέπτω, *furor*, en ὕδωρ, *aqua* of Waterrover af, en wierd by hen dusdanig toegeſtelt; het bovendeel was een glas met water gevult, 't welk onderaan een klein gaatje had, met verguld loot beſlagen, waardoor het water uittogt vond. In dit water dreef een ſtuk kurk, dat naar maate van 't vloeien van 't water opdreef, en door een yzer of koperdraadt in 't kurk vaſt gemaakt, de uuren aan 't glas aanwees. Men gebruikte ze mede in de Legers. overzulks 'er de Hoplieden de Waaktyden door verdeelden. Voornaamelyk gebruikte men die in Rechtbanken; want de Advokaten waren ſomtyds zoo langwylig in 't pleiten, dat de Rechters genoodzaakt wierden, hun een bepaalden tydt voor te ſchryven. *Petr. Faber Semeſtr. Pitiſcus I.* 467.

XXXV. HOOFDTSTUK.

Van der INDIANEN *voornaamste* TEMPEL, *nevens 't geen daar by aan te merken zy.*

De Jooden zagen, en met reden, de Tempel van Jeruzalem voor 't Huis des Heeren aan, als een waare Heilige plaats, en alwaar Godt voornamentlyk wilde aangebeden zyn.

Der Indianen Pagode van *Jaguarnat* beschreeven.

De Mahometanen hebben het zelfde Denkbeeldt van *Mecca*, en de Indiaansche Heidenen van de Pagode (a) van *Jaguarnat*, zynde een groot Gebouw aan den oever van de Zee, naby *Balassor* gesticht. Men acht dat deeze Pagode zeer ryk is, en dat 'er onder andere kostelyke dingen een groot Standbeeldt gezien word, twee groote Oogen van Smaragden hebbende: maar alzoo wy 'er niet zyn geweest, en om dat we ook niemandt onder de Europianen gevonden hebben, die 'er ons van verzeekeren kon, zoo weeten wy 't voor geen oprechte waarheit op te disschen.

De Mogol heeft dit Gebouw door een muur laaten omringen, zoo als men my gezegt heeft, om daar door den toeloop van een onnoemelyk getal Heidenen te beletten, die 'er uit de allerverste plaatsen der Indiën in Pelgrimaadje komen, en waarvan de *Braminen* zeer veel geldt zouden trekken.

Verscheiden zaaken die de Indianen met de Jooden en andere aloude Volkeren gemeen hebben, aangemerkt,

Dit nu is het voornaamste waarin wy hebben konnen merken dat de Indianen met de Alouden, en voornamentlyk met de Jooden overeenkomen. Iemandt hier over als een Heiden redeneerende, zou ongetwyffelt veel meer overeenkomst onder hun vinden: by voorbeeldt, een Romein, die onder de regeering van Titus van 't een en 't ander kundig was, en hun karakter had willen beschryven.

Wy hebben de Jooden en Indianen, hunne Geestelyke en Burgerlyke Gewoontens betreffende, vergeleeken. Men kan hen mede wegens hun verstandt en vooroordeel vergelyken. Beiden leeven ze in een Dienstbaarheit van vooroordeel, waaraan zy (b) te meer onderworpen zyn, als zy hunne onderdanigheit liefkozen en aanbidden: dit bestaat in hunne Wet, die de strengste van alle Slavernyen is.

De schroomachtige verbintenis die beide deeze Volkeren met de Oudheit (c) hebben, hindert hun eenige vordering in de Weetenschappen te konnen doen, en noodzaakt hen in de onkunde hunner Voorvaderen te volharden; want alles 't geen maar de minste schyn van nieuwigheit heeft, doet hun afschrikken. Het is een misdaadt by hun, meer te willen weeten dan de Alouden hebben gezegt.

De wederzyds Weetenschap (d) bestaat niet dan in 't gedachtig zyn, 't geen zy zeggen, dat Godt, of de Goden voor hun hebben gedaan, nevens eenige Zedeboeken, waar van zy de Voorschriften noodig te leeren hebben, en die zy alle ogenblikken met een genee-

(a) Men kan deeze Pagode in vergelyking met den Tempel van *Jupiter Hammon* stellen, als ook die van *Diana* te Ephesen, die van *Apollo* te Delphos, en die van *Ceres* in Sicilië, alwaar de Roomsche Republyk van tydt tot tydt zich van haare Geloften queet. Wy meenen geen ergernis te geeven, vindende overeenkomst tusschen deeze Pelgrimaadjes en die geene die men onder de Christenen naar de Lieve Vrouw van Lorette, en naar St: Jacob in Galicië doet.

(b) Wie is 't die deeze vooroordeelen niet onderworpen zyn, zou men den Schryver deezer Verhandeling mogen vraagen? zou men over dit onderwerp alle Volkeren en alle Godtsdiensten der Waereldt niet vergelyken konnen? en zulks zonder zelfs de Christenheit uit te zonderen? Want wy mogen in den rang van Slaven der Vooroordeelen stellen, den geenen die in deezen laatsten Godtsdienst gelooven, zonder te weeten wat. 't Is niet noodig dat een Kunstenaar in 't breede alle deelen van 't Zinnebeeldt onderzoeke: maar 't is genoeg dat hy goede redenen van 't onderwerp geeft, 't welk hy te gelooven heeft. Deeze die dit Artykel verwaarloozen, zyn voor Godt niet aanneemelyker dan een Braziliaan die Zedelyk genoeg leeft, zonder menschen vleesch te eeten. Laat ons dan besluiten, dat, wat het verstant en de Vooroordeelen aangaat, alle menschen met den anderen vergelykbaar zyn.

(c) Men moet bekennen dat de een zoo wel als den ander, aan de Overleveringen zeer verbonden zyn; deeze Overlevering blindelings gevolgt, is niet alleen de klip der Jooden en Indianen: maar ook die der Christenen. Dat de nieuwigheit de Indianen doet afschrikken: laat het zoo zyn; maar dat ze den Christenen afschrikt, wanneer zy geen ander oogmerk heeft dan dit om hun den Geest des Christendoms in te boezemen, is 't geen wy niet begrypen. Men moet bekennen dat de mensch somtyds geheel werktuigelyk is.

(d) De weetenschap van ontallyke Christenen bestaat in niets anders. Eenige zeggen de Tien Geboden van buiten op, en andere voegen 'er eenige Gebeden by. De Roomsgezinden leeren het *Credo*, *Paternoster* en 't *Ave Maria* nevens eenige Gebeden om aan de Heiligen te doen; de zoo genaamde Ketters oeffenen zich in de Lofzangen en eenige Psalmen Davids. Dus bestaat dan de Godtsdienstigheit van den een en anderen.

neegene deftigheit herhaalen, 't welk niet min een merkteken van hunne onkunde dan van hunne verwaandheit is.

Zy voeren, om zoo te zeggen, geen Oorlog, dan door eigenzinnigheit, en zy zyn niet dan werktuigen die hunne Priesters (a) aan 't beweegen helpen; zy boezemen hun de kloekmoedigheit of versaagtheit in, naar dat zy hun het winnen of verliezen van den strydt verzeekeren.

Zy stryden somtyds voor de verdeediging van hunnen Godtsdienst (b) met een onverzettelyke hardnekkigheit, die op eenige beloften hunner Godheden gegrond zynde, hen van verbolgenheit niet weerhouden kan; en deeze rampzaligen merken niet dat zy hunne boejens te krachtiger maaken, en hunne ketenen verzwaaren, naar maate dat zy door hunne overwinningen aan hunne Priesters gelegenheit geeven om aan de bevestiging van de Wet te arbeiden, of liever van de Tiranny.

Voor 't overige, alzoo zy alle andere Volkeren als onheilige handelen; dat zy weigeren eenige gemeenschap met vreemdelingen te hebben, en datze in 't algemeen een ieder verachten (c); zoo moet men zich niet verwonderen, indien zy teffens mede veracht worden.

De Jooden (d) hebben als het grootste van alle hunne rampen, de overheering der Romeinen aangezien, nochtans konden ze zich niets voordeeligers erinneren; want de omgang die zy daar door met de beschaafste en verstandigste aller menschen hebben gehad, heeft hun de oogen geopent, en in vryheit gestelt van voortaan by zich zelven te denken, en niet meer als gevangenen te zyn om de gevoelens hunner Voorvaderen op te volgen. Dus hebben zich sedert dien tydt eenige toegelegt om de Historie van andere Volkeren te weeten, en zich in kunsten en weetenschappen te oeffenen, die te vooren hun t'eenemaal onbekent waren.

De ketenen der Indianen zyn noch ongebroken, en 't zoude te gelyk voor hun een geluk zyn, indien eenig beschaaft Volk die eens breeken mogte, met hen onder hunne Heerschappy te stellen.

Indien de Grieken ten tyde van Alexander een langer verblyf (e) in Indiën hadden gehad, zoudenze te eer uit hunne slaverny zyn geraakt, zy zouden zich zekerlyk hunne beschaafdheit en hunne goede hoedanigheden hebben medegedeelt: maar deeze Helden, maakten gedachten meer Volkeren te overwinnen, overzulks zy zich vleiden een ieder t'eenemaal te zullen onderwerpelyk maaken, en de Wetten van den Overwinnaar te doen omhelzen; want naaulyks waren ze in een Landt gevallen of vertrokken eerlang: evenéens als Watervloeden, die te min tekenen nalaaten ter plaatse alwaar zy met te meer snelte overgevloeit zyn. en waar over veelzins geredeneert word.

Een Handhaver van de Aloudheit, of een scherper vernuft, zou geheel anders van de Jooden en Indianen spreeken, wanneer hy zelfs geen onderscheiding onder hunne Godtsdiensten maakte, en dat hy hen op den zelfden voet beschoude. Wy meenen dan dat hoe weinig aanmerking wy over deeze beide Volkeren maaken, men 'er echter de volgende van zoude konnen uittrekken.

De Jooden (f) en Indianen hebben, ten minsten voor een groot gedeelte, de eenvoudigheit der eerste menschen behouden, die men in hunne opvoeding, in hunne kleeding en in hunne vermaakneeming beschouwt, waarin zy altoos zoeken te bezitten 't geen de meeste vereeniging heeft. Dit, 't welk zy het meest beminnen, is 't geen zich het eenvoudigste in hunne gedachten vertoont, en 't welk natuurelyker hunne inbeelding vleit.

De

(a) De Kerkelyke bedryven zyn dikmaals by ons de zelfde zaak, en de Oorlogen die zy verwekken zyn de ramspoedigste.

(b) De overeenkomst met de Christenen zal toepasselyk genoeg zyn, en wy zeggen 't ter onzer schande. De t'zamenzweeringen worden belegt, de Oorlogen worden op deeze beloften ondernomen. Het verhaal hier van is onnoodig, nademaal men niet te doen heeft om 'er van overtuigt te zyn, dan de Historie van onzen tydt in te zien.

(c) 't Is mede ons gebrek. Alhoewel het waar is dat onzen Godtsdienst uitmuntender is: maar zou men eindelyk de Gelovigen en de Ketters door believing en onderrechting niet beter konnen leiden, in stede van hen door verachting en dwang te verharden, en hartnekkiger te maaken?

(d) Daar zyn Volkeren in Europe, by wien men eveneens de betrekking beschouwt die zy met eenige Eilanders konnen hebben, die de uitneemende hoedanigheit bezitten van met vryheit te denken. Wy zullen nie zeggen dat het ons een geluk zoude wezen, hunne Onderdanen te zyn; maar wy meenen dat dit ons zoude onderwerpen aan een gedeelte hunner grondregelen. Sedert eenige jaaren genootenwe dan hun licht door den omgang die wy, om zoo te zeggen, als gedwongen hebben zouden met hun te onderhouden, en wy bevonden ons te meer bevoordeelt, wanneerwe niet meer Slaafachtig by hun zouden wezen, die wilden onze Vaders en Meesters zyn.

(e) Wy laaten den Lezer de vryheit deeze tyden van Alexander te vergelyken, by die, die onzen leeftydt nader zyn.

(f) De vergelyking is ter deezer gelegenheit niet rechtmatig; de Jooden zyn niet min dan eenvoudig in dit stuk. Zy beminnen boven al de hoogmoedt en pracht, en spaaren niets tot hun vermaak, om de Kunst by de natuur te voegen.

De bevreestheit die zy van te dwaalen hebben, doet hun naaukeurig den raadt der Wysten en Verstandigsten onder hun opvolgen; nademaal zy wel weeten hoe gevaarlyk het voor alle menschen is, doch voornamentlyk voor deeze die noch geene ervarenheit hebben, van zich niet dan door hun eigen verstandt te willen laaten bestieren.

Tot welke oeffening de Indianen zich overgeeven, en waarin die bestaat.

De Indianen oeffenen met een ongemeene naaukeurigheit alle de regelen die hen hunnen Godtsdienst voorschryft, die zy belyden: kundig zynde dat de menschen niet t'eenemaal iets vermogen; maar alleen dat ze gelykzaam voor de onderwerpen gebooren zyn, overzulks zy liever hunne Goden dienen en zich blindelings hunne Wet onderwerpen, dan slaven van eigenzinnigheit (a) en staatzucht te zyn, gelyk zich byna alle andere Volkeren bevinden.

Zy verwaarloozen (b) de Weetenschappen die niet noodig zyn noch dienst voor 's levens onderhoud doen; beschouwende die als kundigheden, die naar waarheit de menschen wel verstandiger maaken; maar somtyds ook ongelukkiger, en byna altoos laatdunkener.

Zy zyn niet onbewust dat het quaadt gemakkelyker insluipt, dan de Deugdt ingeprent word; hierom is 't, dat ze myden eenigen omgang met de Vreemdelingen te hebben, beducht zynde, alsze gemeenschap met hun aangaan, dat ze alsdan door hunne quaade Gewoontens mogten besmet en met hun misdryf bekladt worden. Dit is 't 't welk hen noodzaakt te beletten, met hun te leeven, waarom zy ook somtyds zodanige verwonderens-waardige krachten hebben in 't werk gestelt, om hen den toegang in hun Landt te hinderen, of om hen 'er uit te dryven.

Zy houden hun nergens in bezig om iet nieuws in te voeren, en bedienen zich niet dan van hunnen handel, of om een handwerk te oeffenen 't welk zy van hunne Ouderen geleert hebben: zeer verschillende hierin met de Volkeren die wy beschaaft en welgemaniert noemen, die nooit vergenoegt zyn met het geen hen hunne Voorzaten hebben nagelaaten, die geduurig met hun vernuft toeleggen om iets uit te vinden, en om zoo te zeggen de Natuur geweld aandoen; of die zoo veel te meer achting verkrygen als zy van den gewoonen weg hunner Voorouderen afgeweeken zyn, en zich van hun aart ontvreemt hebben.

XXXV. HOOFDTSTUK.

Van de Indiën *in 't* Algemeen, *en hoedanig men in die* Gewesten *leeft.*

Des Schryvers voorneemen om een weinig over de gelegenheit der Indiën uit te wyden.

Wy vertrouwen dat de Lezer ons wel zal willen ten goeden houden, indien we in weerwil van ons besluit, 't welk we genomen hadden, om niet dan van de *overeenkomst der Gewoontens van de Indianen met die der Alouden* te handelen; nochtans t'eenemaal in dit laatste Hoofdtstuk van de Aloudheit afwyken, neemende de gewoone styl van berichtgeevers aan, overzulks we nu een weinig van de Indiën spreeken zullen, om hier in andere Reizigers na te volgen. Nochtans vleien we ons niet, iets nieuws over dit onderwerp te zeggen, en wy zyn te raaden geworden, dat we niets zullen verhaalen, dan 't geen veele anderen voor ons hebben gezegt: insgelyks zullen wy 'er ons niet al te lang mede ophouden, en wy zullen 'er niet van spreeken, dan om niet al te zonderling te schynen, en aan onze eerste denkbeelden verbonden.

Byna alle die de vreemde en afgelegene Landen niet bezocht hebben, maaken 'er een voordeelige verbeelding van. Zy beelden zich in, dat men 'er een overvloed van alle benoodigdheden des levens vind: zy gelooven 't, de gebreeken en de ongeneuglykheden die 'er zich by hun opdoen, uitgezondert. Zy beschouwen ze als vermaakelyke plaatsen, nademaal het meerendeel der Reizigers die zodanig in hunne berichten afschilderen, en byna altoos een aangenaame beschryving van de Landen maaken, die zy gezien hebben.

Dat deeze Gewesten in

Voor dat we uit Europe vertrokken, hadden we veele berichten van vreemde Gewesten

(a) De aanmerking is niet al te rechtmaatig. De Oorlogen en Staatsomkeeringen der Indiën bewyzen, hoe deeze Volkeren zeer dikmaals van den Godtsdienst een zaak van Staatkunde maaken, en dat in Alië als ook in Europe deeze die de yverigste verdeedigers van de Godheit schynen, niet altoos haare beste vrienden zyn.

(b) Wat de Jooden aangaat, zy verwaarloozen de Weetenschappen, en leggen zich niet dan op den Koophandel toe: maar dit geschied niet in aanmerking van hun gedrag, 't is alleen naardien de Weetenschappen hen niets voor hun gewin toebrengen.

Alles zoo volmaakt van staat en gelegenheit niet zyn als men 'er gedachten van heeft.

westen geleezen, en volgens deeze berichten quamen ze ons gemeenlyk als bekoorlyke plaatsen voor. Alles deed 'er zich schoon op, alles was beminnelyk, en de eenvoudigste vermaakelykheden waren 'er in overvloed te vinden. Niets ontbrak 'er by die in deeze gelukkige Landstreeken leefden, dan 'er eeuwig te leeven om 'er voor altoos gelukkig te zyn. Wy geloofden 't dus, doordien wy 't zelf geleezen hadden; maar wy vonden ons niet weinig bedroogen, zoodra wy de plaatsen met eigen oogen zagen, waarvan men zoo voordeelig geschreeven, en een afschetzing van hadde gemaakt. Wy merkten doorgaans aan, dat de meesten der geenen die 'er van gesproken hadden, de bevalligheden niet weinig vergrootende waren, en dat ze zeer weinig van de ongelegendheden gezegt hadden, die men 'er vond, en van alles 't geen men 'er genoodzaakt was te lyden.

De Maaker der Natuur heeft in een genoegzaame evengelykheit alle de Gewesten begunstigt. Men vind 'er overal het goede en 't quaade; en wanneer men 'er veele bezichtigt heeft, is 't bezwaarlyk lang in de eene plaats te vertoeven, zonder een weerzin in 't een of ander te krygen, nademaal 'er geene gevonden wordt, waarin niet iets ontbreekt, 't welk men bequaamelyk elders zou konnen vinden. Dus moet men zich dan van alle vooroordeelen ontdoen die men over dit onderwerp zou konnen opvatten, en zich niet inbeelden dat 'er op den ganschen Aardbodem geen Gewest zou zyn, alwaar men niets t'ontbeeren had, en alwaar men het vermaak vindende, niet teffens het onvermaak ontmoeten zou.

Welke ongelegenheden men aan de Kust van Cormandel ontmoet.

De Kust van Cormandel onder de * Verzengde Lugtstreek gelegen, is mede voor een brandende hitte bloot gestelt. Aldaar regeeren op zeekere tyden van 't jaar eenige Winden, die men Landwinden noemt, overzulks die uit het landt of van de landkant komen; en deeze winden zyn de ongelegenste der waereldt. Zy duuren gemeenlyk van 's morgens ten negen of tien uuren tot drie of vier uuren des namiddags. Men moet zich dan geduurende dien tydt in dit Gewest wachten om uit te gaan; want op ieder tree die men alsdan doet, schynt het als of 'er een vuur op 't aangezicht valt, voornamentlyk van tien tot twee uuren. Deeze Landwindt word door een Zeewindt gevolgt, die zich verheft zoodra de andere windt leggen gaat, en die zoo veel te aangenaamer is, als de hitte van den dag te krachtiger zy geweest. Alsdan kan men 'er zyn vermaak genieten en een wandeling doen.

Men beschouwt gemeenlyk als de grootste bevalligheit der warme Landen, het vermaak dat men 'er geniet van altoos groen geboomte te zien, nochtans gewent men 'er zodanig toe, dat het geen vermaak meer is: en wy weeten zelfs niet of de verwisseling der Zaaizoenen die wy in Europe genieten, geen aangenaamer zaak is; want schoon men in de Indiën de strengheit onzer Winters niet gevoelt, men ziet 'er ook niets dat by de schoonheit van ons Voorjaar haalen kan. 't Is 'er geduurig Zomer, en een zeer heete Zomer, die alle kruiden verzengt, de landsdouwen uitdroogt, en haar groente niet weder uitleevert dan omtrent twee maanden na het regen Zaaizoen.

De Regen-Zaaizoenen hoe en wanneer die heerschen, en hoe noodzaakelyk die in deeze Gewesten zyn.

De Regen-tyden zyn 'er geregelt, en duuren 'er gemeenlyk van half Juni tot half September. Zy houden geduurende deezen tydt byna nooit op. Zy verwekken te *Pondichery* minder ongemak dan elders, doordien het Landt aldaar zandachtig is, en overzulks geen diepe wegen maakt, die in 't Koningryk Bengale byna geduurende deezen tydt onbruikbaar zyn, doordien 'er het aardryk zeer vet is. Deeze Regen-Zaaizoenen zyn in de Indiën t'eenemaal noodzaakelyk, en wanneer die ontbreeken, vermits de Ryst veel water vereischt, staat 'er een hongersnoodt te duchten.

Hoe de Indianen hunne Ryst bereiden.

De Ryst is het gewoone voedzel deezes Landts. Nadat zy die gekookt hebben, doen zy 'er boter, safraan met eenige kruiden by. Anderen kooken ze by vleesch of visch. Deeze spys word *Caris* genoemt. Zy draagen zorg dat 'er de peper niet in vergeeten worde: echter word deeze spys goed en smakelyk geacht.

Hunne Jagt waarin die bestaat,

De Jagt is 'er overvloedig; men vind 'er wilde zwynen, reebokken, hazen, patryzen, wilde duiven, veele watersnippen, endvogels, pylstaarten, en alle andere soorten van watervogels: maar nooit hebben wy 'er konynen gezien.

en wat de beste visch word geacht.

Men kan zelden beter visch dan te *Pondichery* vinden, en eeten; onder anderen is 'er een soort die men Pamper noemt; 't is een platte vis, en wy konnen ze niet beter dan by onze tarbot vergelyken; echter is die zoo vet niet: maar het vleesch wel zoo vast, en ze behoeft voor de lekkerste visch in smaak niet te wyken.

Indiaansche vruchten en haare

Veele vruchten zyn 'er; maar alle met de onzen onderscheiden. De *Mangu*-vrucht is 'er zeer geacht; zy gelykt byzonder wel naar

* *Zona torrida.*

deugdzaamheit aangemerkt. naar de perzik, echter is ze grooter, maar de steen niet zoo hardt. Haare bladeren gelyken mede naar die der perzikboomen. Wanneer de *Mangu*-vruchten van een goede soort zyn, wordenze uitneemend geacht: maar de andere hebben een vezelachtig vleesch. Het zoude onnoodig zyn alhier de naam van alle de andere vruchten die 'er gevonden worden, op te noemen; want behalven dat dit te verdrietig vallen zou, is 't byna onmogelyk een recht denkbeeldt van de zelve aan den geenen te geeven, die ze nooit gezien noch geproeft hebben.

In de Indiën zyn de Citroenen en Oranje-appelen zeer gemeen: maar zoo veel niet als in *Amerika*, 't welk ongetwyffelt het Landt is alwaar men deeze vruchten in overvloed vind. Echter hebben we op 't Eilandt *Moëli* een soort van kleine Oranje-appelen gezien, die wy in *Amerika* niet gevonden hebben. Zy zyn niet grooter dan onze Api-appelen, en hebben een geheel roode schil: maar zy zyn waterachtiger van stoffe als die der gemeene Oranje-appelen, en naar maate dat ze ryp worden, opent zich de schil die als onze Meloenen geribt is, doch hoornachtig gelyk die van onze Granaaten.

In dit Eilandt vind men veele Cassie-boomen. In Europe is de *Cassie* genoeg bekent, bestaande in stokken die een afdryvende soort van Gomstoffe inhebben. Tot haar rypheit gekomen, zyn ze lang en droog, en wanneer de windt, de boomen met deeze stokvruchten belaaden, beweegt, slingeren ze tegen elkander; 't welk een vreemt geruisch maakt voor den geenen die 'er de oorzaak van onbekent is, voornamentlyk, wanneer men zich in 't midden van een bosch bevind, alwaar men dan zomtyds zonder de Cassieboomen te zien, van verre dit geklater hoort.

De Betel welk een gewas het is; Naaulyks heeft men voet in Indiën gezet, of men hoort van de *Betel* spreeken. Na de Ryst is 't het meesten in gebruik, en 't geen de Indianen en zelfs eenige Europeanen niet wel missen konnen.

haare hoedanigheit en gebruik beschreeven. Deeze *Betel* is een plant opwassende byna als onze Maagde Wyngaardt. Men zet gemeenlyk by ieder deezer planten een Wyngaartstok van omtrent vyftien voeten hoog. Haare bladeren gelyken wel naar die der Seringen: maar zy zyn zoo dik niet. Van dit bladt is 't dat de Indianen een lekkerny maaken; doch zy nuttigen 't nooit alleen. Eerstelyk wryven zy 't met een weinig kalk van schulpen gebrand; vervolgens winden zy 't in kleine reepjes van *Arreka*, dun gesneeden. Deeze *Arreka* is een vrucht byna den Nootemuskaat gelykende, en die 'er niet mede verschilt dan alleen in den reuk. Zy noemen dit mengzel van Betelbladeren, Kalk en de *Arreka*, de *Betel*. Deeze die keurig zyn, gebruiken 'er mede *Cachou* by, genoeg in Europe bekent, schoon die uit Indiën komt. Alle deeze drogeryen byeen gemengt, maaken in 't gebruik de lippen en tanden zoo rood als bloedt.

Zeker is 't dat de *Betel* een Plant zy die groote deugden heeft. Zy is byuitneemendheid gezond voor de borst, en men ziet niet die 'er gematigd van gebruiken, dat ze met de borstquaal bezet zyn. Insgelyks is ze de tanden niet ondienstig, alhoewel ze die rood maakt en haare witheit doet verliezen.

Deeze Landaart bied gemeenlyk onder hun de *Betel* aan, gelyk wy in Vrankryk den Tabak doen; en als zy elders gaan, neemen zy 'er altoos een weinig voorraad van mede. Men acht dat het gevaarlyk is die van de handt der Vrouwen aan te neemen, vooral wanneer men haar niet wel kent, naardien men meent dat zy 'er zich van in stede van een liefdekruidt bedienen, en dat ze deeze drogery bequaamelyk weeten te bereiden. Wy zullen hier niets op zeggen, dan alleen, dat we van een onzer Soldaten gezien hebben, die, na meer dan twee dagen zonder te willen eeten hebbende doorgebragt, wegliep om een Vrouw te volgen, die men ons verzekerde hem van deezen *Betel* te hebben gegeeven, alhoewel het Wyf zulks niet waardig was, zynde zeer oudt en mismaakt, daar de Soldaat een jong kaerel van dertig jaaren was, en welgemaakt van lyf en leden. Ook dienen ze zich wel mede van deezen *Betel*, om hunne Vyanden te vergeeven.

Wy zouden wel vergeeten te zeggen, dat als de Indianen gequest zyn, laatenze door iemandt Betelbladeren kaauwen, en leggenze vervolgens op de wonde. Dit geneesmiddel is byna alzoo krachtig in uitwerking als dat van den Balzem.

In 't algemeen zyn de Indiaansche Gewesten zeer woest. Dikmaals heeft men een langen weg af te leggen, eer men eenige arme stroohutjes vind, of eenige elendige gehuchten, die zelfs meest verlaaten zyn. Deeze verwoesting is een overblyfzel van de Oorlogen des Grooten Mogols, die de Indiaansche Landen verwoest heeft, om 'er zich meester van te maaken, en die door een geduurige Staatkunde altoos het Volk onderdrukt en in een elendigen staat houd, beducht zynde datze het juk mogten afwerpen; want niet tegenstaande al de schade Hoe de Indiaansche Gewesten op veele plaatsen woest leggen, en wat 'er de oorzaak van zy.

door hen geleeden, zynze noch in veel grooter getal als de Mooren. Men kan zich niet onthouden medelyden met hen te hebben, wanneer men des Volks Slaverny, en de geheele verwoefting van hun Landt aanmerkt, nevens den ftaat waarin zy zich nu bevinden; en met deezen daar zy voor hondert Jaaren in waren, vergelykt.

Der Indianen onwerkzaamheit aangemerkt, en waarom hen deeze vadzigheit eigen is.

Men heeft de Afianen altoos als een verwyft en flap Volk aangezien, en men doet hen deswegen geen ongelyk; want zy zyn geen liefhebbers van den arbeidt: maar beminnen in tegendeel de ruft. Wanneer zy genoodzaakt zyn te moeten arbeiden, gefchied dit met een zekere onachtzaamheit, die blyken laat datze buiten hunne gewoonte zyn. Ons aangaande, wy eigene deeze onachtzaamheit de warmte van 't geweft toe: want wy hebben Europeanen gezien, die eerlang de zelfde traagheit hadden aangenomen.

Deeze onachtzaamheit en liefde voor de ruft, veroorzaakt datze niets verzuimen om hun gemak te verzorgen; en dit gefchied te lichter, om 't weinige dat 'er toe noodig is. Waar is 't, dat men 'er geen groote onderlinge verkeering ziet, en dat 'er deeze bywooning niet is, die men in Europe verkieft: maar men moet teffens bekennen, dat een foort van onafhankelykheit waarin men leeft, hen ongemeen vleyt. Men hangt 'er minder dan elders van een gewaande gefchiktheit af. De vryheit is 'er t'eenemaal onbepaalt, leevende een ieder naar 't hem luft. Behalven dat is men 'er een groot Heer met weinig onkoften, het groot getal van Dienaars aangaande, die in dit Geweft met weinig koften te bekomen zyn.

Hoe men deezen Landaart in drie-derlei foort van menfchen verdeelt, en waardoor onderfcheiden.

Men kan de Indiaanfche Volkeren verdeelen, in Mooren, Heidenen, en *Topas*. De Mooren, gelykwe reeds gezegt hebben, zyn 'er de Meefters, de Heidenen Slaven, en de *Topas* zyn eigentlyk geen van beiden.

Deeze *Topas* of *Meftiffen*, zyn van Portugeezen en Indiaanfche Vrouwen afkomftig. Hun gewoone hanteering is de Wapenen te voeren, en zy bezitten geene rykdommen, noch den aart hunner Vaderen, (want zy zyn kaal en boosaardig) en hebben 'er de minfte deftigheit niet van behouden. Wy meenen dat men hun de naam van *Topas* gegeeven heeft, overzulks zy alle den hoedt draagen, doordien *Topica-log* in der Mooren taal, Mannen van den Hoedt beteekent. De Groote Mogol is van veele deezer *Topas* in zyne Legers verzien, en zy dienen hem gemeenlyk voor Kannoniers of Busfchutters. Insgelyks hebben 'er de Franfen, Engelfchen, en Hollanders eenige van in hunnen Krygsdienft. Zy fpreeken gebrooken Portugeefch, die de Handeltaal in de Indiën is, en die men genoodzaakt is te moeten leeren.

Hoe en door wie de Indiën op eenige plaatfen overheert zyn, aangemerkt.

Bekent is 't hoe de Portugeezen eertyds Meefter in de Indiën zyn geweeft, en hoe zy 'er alle de Mogendheden hebben doen beeven. *Francifcus Almeïda*, wegens Portugal als onder Koning van Indiën, verfloeg in een fcheepftrydt *Campfon*, *Sultan* van Egipte, zynde dit in den aanvang van de zeftiende eeuw; en zyne navolger den beruchten *Alfonfus de Albuquerque*, queet zich niet min dapper door de verovering van *Goa*, als ook door veele andere overwinningen die hy op de Indianen behaalde. Maar federt dien tydt zynze t'eenemaal verzwakt, en byna alle de andere Europeaanfche Volkeren, die nu in de Indiën zyn, hebben 'er zich niet dan op hunnen ondergang gevestigt; voornamentlyk de Nederlanders, die nu in dien ftaat zyn, waarin eertyds de Portugeezen waren.

De Portugeezen hebben niet alleen met de Europeanen te doen gehad: maar ook met de Indianen, die verdrietig geworden over de ftrengheit en dwingelandy, waar door zy onderdrukt wierden, dit juk afwierpen en in verfcheiden plaatfen tegen hun opftonden. De Bewooners van 't Eilandt *Moëli*, die Mahometanen waren, en die, zoo men zegt, uit Arabië afkomftig zyn, waren van 't getal der geenen die weerfpannig wierden. Zy bragten de Portugeezen om, en maakten zich Meefter van 't Eilandt. Wy hebben 'er een *Mosqueé* gezien, die eertyds een Portugeefche Kerk was geweeft.

De *Parias* van de Mestiffen onderfcheiden, welk een aart van Volk het is.

Behalven deeze *Meftiffen*, die eigentlyk van der Portugeezen afkomft zyn, vindmen 'er noch anderen die de naam van *Topas* aanneemen. Dit zyn de *Parias* waar van we reeds gefproken hebben. Wanneer zy Chriftenen geworden zyn, draagenze den hoedt en gaan aanftonds tot den verhevenften Staat over, die by de Indianen de hoedanigheit van *Senhor Soldad* is, en echter niet veel onder de Chriftenen deezer Gewesten geacht. De andere Indianen verachten hun, en zeggen, dat 'er zeer weinige zyn dan dit verarmt Volk die het Chriftendom omhelzen. Hier om noemen zy hen *Chriftiams d'Aros*, of *Ryft-Chriftenen*; willende daar door te kennen geeven, datze geen Chriftenen geworden zyn, dan om te gemakkelyker hun onderhoudt te vinden, en van den ryft te konnen leeven; want in dit Geweft weet men van geen broodt te fpreeken. Wy vinden eigentlyk niet dat de Indianen groot ongelyk hebben, en meer dan men gelooven zou, want het

zeker is dat deeze *Parias* gemeenlyk menschen zyn, die alles doen 't welk men zich het verachtelykste zou konnen verbeelden; en schoon zy Christenen geworden zyn, wordenze des niet te eerlyker. Zy zyn ongemeen tot steelen en rooven geneegen. Wanneer zy zich niet behendig genoeg, om iet mede te neemen, met hunne handen weeten te bedienen, gebruikenze daar toe wonder wel hunne voeten. 't Geen wy hier zeggen, zal den Lezer zeer verwonderlyk voorkomen: echter is 'er niets zekerder. Indien men eenig geldt, of mes of vork vallen laat, en dat men 'er niet aanstonds acht op geeft; alzoo zy gemeenlyk blootvoets en zonder schoenen gaan, neemenze zeer behendig met de toonen hunner voeten het gevallene op; daar na reikenze met de handt achterom, en vinden dus middel, met geboogene kniën in de handt te brengen, 't welk door den voet is opgeraapt. Deeze behendige handgreep geschied zonder dat men hen in 't minst niet bokken ziet; en zy spreeken zelfs met u, als zy dit uitvoeren: voornamentlyk, wanneer het geval des avonds geschied.

Ook schynt het dat zoodra zy Christenen geworden zyn, dat zy zich den arbeidt niet meer verwaerdigen. Wy hebben van een geloofwaardig Man gehoort, dat hy eens met een jonge Dochter spreekende, die een handwerk geoeffende, als in de Indiën zeer gemeen is, en die waarschynlyk noch iet anders doen kon, (want men bestraft 'er voor 't overige niemandt) haar gevraagt hebbende, waarom zy niet arbeidde om hun kost te winnen: de jonge Dochter over deeze voorstelling verwondert staande, antwoordde, dat ze een Christen was. Schoone redenen!

Dit nu is 't, 't geen wy van 't voornaamste, de Indiën raakende, te zeggen hadden.

La Creation du Monde Selon le Systeme des Banjans.

HISTORISCHE VERHANDELING
Over de
HEDENDAAGSCHE GODTSDIENST-PLICHTEN
En
GEWOONTENS
Der
AFGODISCHE OOST-INDIAANSCHE VOLKEREN;
Tweede Afdeeling.

Vervattende een

BESCHRYVING van den GODTSDIENST der BENJANEN.

I. HOOFDTSTUK.

Van het GEVOELEN *der* BENJANEN, *van* GODT; *van de* SCHEPPING *der* WAERELDT; *van de* SCHEPPING *der eerste* MENSCHEN, MAN *en* VROUW, *en van hunne* NAKOMELINGEN.

Aart der *Benjanen* aangemerkt.

De *Benjanen* zyn Oost-Indiaansche Volkeren, die zich in grooten getalle in 't Koningryk van *Guzuratte* of *Cambaja* onthouden; armlyk zynze gekleedt, draagende niet dan een lywaten rok, die hun tot over de kniën hangt. Zy hebben een eenvoudig en lafhartig gelaat, en leeven in deeze Gewesten on-

onder de Mahometanen, byna eveneens als de Jooden onder de Chriſtenen. Zy gedragen zich als oprechte en welmeenende menſchen, en naardien zy veel omgang met den Landaart hebben, bedienen zich de Engelſche en Hollandſche Kooplieden van hun als Makelaars, om den in- en verkoop hunner waaren te ſluiten. Men zegt nochtans dat men hen met al hunne oprechtigheit niet te veel moet vertrouwen, en dat zy zoo wel als andere menſchen bedriegers zyn, wanneer het ongeſtraft geſchieden kan. Alle die ons van deeze Geweſten bericht gegeeven hebben, maaken van hunnen Godtsdienſt gewag: maar zoo verſchillig en met zoo weinig zekerheit, dat het genoegzaam te merken is, dat zy 'er niets van weeten, dan van hooren zeggen, en zonder datze de beweegredenen van hunnen Goddelyken dienſt en van hunne Godsdienſtige Plechtigheden beprypen.

Hoedanig volgens der *Benjanen* meening Godt beſloot de Waereldt te ſcheppen,

Deeze *Benjanen* zeggen dan, dat Godt zich alleen ziende, bedacht was hoedanig hy aan anderen zyne uitmuntenheit en zyn vermogen konde te kennen geeven, ziende genoegzaam dat zyne groote en verhevene deugden in een duiſtere onbewuſtheit bleeven, en nooit zouden bekent worden, indien hy die niet aan iemandt openbaarde. Het middel 't welk hy het bequaamſte vond om dit oogmerk te bereiken, was om de Waereldt, en alle de daar in zynde Schepzelen te ſcheppen.

en hoe dit werk der Schepping afgehandelt wierd.

Hy hield zich dan eerlang met de ſchepping van dit groote Gewrocht bezig, 't welk de menſchen de Waereldt of het Heelal noemen, en begon zyn werk, volgens overlevering hunner aloude Schryveren, door de vier Hoofdtſtoffen, die 'er den grondſlag van moeſten zyn. Hy maakte de Aarde, Lucht, het Vuur en Water, die in den aanvang als in een Bajert verwaardelyk onder elkander vermengt waren, en die hy op de volgende wyze ſcheidde.

Eerſtelyk blies hy over de Wateren met een groote buis gelyk een ſpreektrompet of eenig diergelyk werktuig, die het eerlang als een groote ronde waterbel beweegde van gedaante als een ei, 't welk zich alleenks uitbreidende het luchtig Uitſpanzel wierd, en doorſchynend, gelyk men 't nu ziet, waar na het de ganſche Waereldt omringde.

Deeze ſcheiding gemaakt zynde, bleef de Aarde met eenige vochtige ſtoffe vermengt, gelykzaam als den droezem van 't Water, waar van Godt vervolgens iets ronds als een kloot maakte, die hy de beneden Waereldt noemde, waar van 't vaſtte deel de Aarde wierd, en het vochtigſte de Zee: maakende te ſamen een eenig rond uit, en plaatſte het door middel van een groot geluidt of geruiſch in 't midden van 't Uitſpanzel 't welk het omringde.

Daarna ſchiep hy een Zon en Maan die hy aan 't Uitſpanzel plaatſte, om het onderſcheid der tyden en zaaizoenen te maaken; en door dit middel wierden de vier Hoofdtſtoffen, die verwardelyk onder een vermengt waren, ontward, en een ieder van de zelve kreeg haar eigen plaats.

Deeze Hoofdtſtoffen dus geſchikt zynde, deeden ieder haare werking. De Lucht vervulde alles 't welk leedig was; het Vuur gaf voedzel door zyne warmte aan alles; de Aarde bragt haare Schepzelen, en de Zee insgelyks voort; en Godt gaf haar ieder de kracht der zaaden, die overeenkomſtig waren om door haare verſcheidene Uitwerkzelen te worden voortgebragt. Dus wierd deeze groote Waereldt voltooit, die uit vier Hoofdtſtoffen te ſamen geſtelt, in vier voornaame deelen werd gedeelt, die met de vier voornaamſte Kompas ſtreeken, te weeten Ooſt, Weſt, Zuide en Noorde overeenquamen. Deeze Waereldt moeſt vier eeuwen duuren, en door vier ſoorten van menſchen bevolkt worden, aan vier Vrouwen getrouwt, uitdrukkelyk voor hun geſchapen, gelyk wy eerlang verhaalen zullen, en de orde onzer Verhandeling daar toe gelegenheit geeven zal.

Godt aldus de Waereldt en de Schepzelen die 'er van af hangen, geſchapen hebbende; arbeidde om den menſch te maaken, op dat dit het edelſte Schepzel zoude zyn en het allerbequaamſte om zyne wonder werken te beſchouwen. Hy belaſte dan aan de Aarde uit haare ingewanden te doen voortkomen, dit aller uitmuntenſte Schepzel: die, eerlang gehoorzaamende, zag men aanſtonds het hoofdt van den menſch het allereerſt, en daarna alle de deelen des lichaams te voorſchyn komen, waarin Godt het leven blies; 't welk ook eerlang blyken gaf, dat het leven ontfangen had: want zyne lippen wierden rood, zyne oogleden openden zich en ſcheenen als twee kleine flikkerende ſtarren en vol van vuur. De andere lichaams deelen begonnen zich te beweegen, en zyn verſtandt met Goddelyk Licht vervult, kende hy zynen Schepper en aanbad hem. — *Hoe de Menſch geſchapen, en uit de aarde voortquam.*

Maar op dat dit Schepzel 't welk voor de t'zamenleving geſchapen was, niet alleen bleef, gaf Godt het een Vrouwe voor Gezellin, die het meer door zyn vernuft en reden, gelyk was, dan door uitwendige geſtalte zyns lichaams. Deeze eerſte Menſch noemde zich *Pourous* en zyne Vrouwe *Parcoutée*. Zy leefden te zamen gelyk — *Den Menſch een Vrouw gegeeven,*

Man

Man en Vrouw gewoon zyn, zich geneerende van de vruchten der Aarde, zonder eenig levendig schepzel tot voedzel te gebruiken.

Deeze twee persoonen dus leevende, hadden vier Zoonen, waarvan de eerste *Brammon*, de tweede *Cuttery*, de derde *Shuddery* en vierde *Wyse* was genoemt; deeze vier Broeders waren van verscheiden aart; de vier Hoofdtstoffen ieder zich een byzondere bestiering over hunne gematigdheit toeëigenende. *Brammon* hield het met de Aarde, en was by gevolg van een zwaarmoedigen aart. *Cuttery* was van een gesteldheit als vuur, en had een strydbaar of Oorlogzuchtig gemoedt. *Shuddery* was koutvochtig en van een zachten en vreedzaamen aart, en *Wyse* was een luchtige gematigdheit en een gaau verstandt.

Den aart deezer Zoonen aangemerkt, en met welk een bestiery worden belast.

En nademaal *Brammon* van een zwaarmoedige gesteldheit was, en een bespiegelende Geest bezat, vervulde hem Godt met veel wysheit, en diende zich van hem, om de menschen zyne Wetten en Geboden kenbaar te maaken. Zyn deftig wezen en ernstig gelaat scheenen met dit Ampt bezonder wel overeen te komen. Hy gaf hem dan ten dien einde het Boek, waarin opgeteekent was hoe hy wilde gedient zyn, en andere dingen den Godsdienst raakende.

Overmits nu *Cuttery* van een Oorlogzuchtig en strydbaar gemoedt was, gaf hem Godt het gezach de Koningryken door den Scepter te bestieren, de menschen in hun plicht te houden, en te bezorgen dat de Gemeentens tot het gemeene welzyn arbeidden door hunne eenigheit en Wettelyke t'zamenleeving: en ten merkteken van deeze macht, gaf hy hem een zwaerdt in hande, naardien dit het werktuig van Overwinning en Heerschappy is.

En nademaal *Shuddery* van een zachtmoedigen en gerusten aart was, geloofde hy dat het goed zoude zyn een Koopman van hem te maaken, om de Koningryken door den Koophandel te verryken, en te bezorgen dat ieder Gewest van dingen die noodig waren, door middel van Reistogten en Scheepvaart voorzien wierd. Op dat hy nu weeten mogt waar toe zynen dienst strekte, en zich erinnerde 't geen zynen plicht was, gaf hem Godt een Balans en schaal in hande, nevens een zak met alle soorten van gewicht gevult, aan zynen gordel, als bequaame werktuigen, eigen aan zyn beroep.

Eindelyk, naardien *Wyse* van een Luchtachtige gematigdheit was, en dat zyne uitvindingen vernuftig en vol van Geest waren, wierd hy met veele zeldzaame verzinningen begaaft, en hem het vermogen ingeboezemt om op alle zaaken van Tuigwerkkunde en Kunsten acht te geeven. Godt gaf hem ten dien einde een zak met allerlei Mechanische werktuigen gevult, bequaam om uit te voeren 't geen zyn vernuft had uitgevonden.

Tot dus verre hebben we gezien hoe het zich met de Schepping van den eersten Mensch, van de eerste Vrouw en hunne eerste Kinderen, volgens der *Benjanen* Overlevering, toedroeg, die ten hoogsten noodig vonden, zoude de Waereldt door zoo weinig personen vermeenigvuldigt worden, dat de verspreiding niet beter geschieden kon, naardien alles wel overlegt zynde, dit niet dan door deeze vierderlei menschen kon bestaan.

Hoe tot de voorteeling van 't menschelyk Geslacht vier Vrouwen in vier byzondere Gewesten der Waereldt geschapen dienen moesten.

De Waereldt tot zodanig een volmaaktheit gebragt, gaf Godt geene Dochters aan *Pourous* en *Parcoutée*, beducht zynde dat de zuiverheit bezoedelt worden mogte, door bloedschande van Broeders met Zusters begaan, gelyk zou hebben konnen gebeuren, indien deeze Broeders de begeerte van Voortteelig voor die van Godtvruchtigheit en den Godtsdienst, den vryen toom gegeeven hadden. Hier om was 't, zeggen ze, dat Godt alles t'eenemaal in de oprechtigheit en heiligheit hunner eerste bloedverwantschap willende handhaven, voorzag de voortteeling des Menschelyken Geslachts van eene hoedanigheit overeenkomende met het werk zyner Schepping, scheppende overzulks vier Vrouwen voor de vier Zoonen van *Pourous*, die hy plaatste van waar de vier voornaamste Winden voortquamen; te weeten, een in 't Oosten, d'andere in 't Westen, de derde in 't Zuiden, en de vierde in 't Noorden, opdat de verdeeling zodanig van elkander afgelegen zynde, de voortteeling van 't Menschelyk Geslacht te gemakkelyker over de gansche Aarde geschiedde. In dit volgende Hoofdtstuk zullen we handelen, hoe die vier Menschen deeze vier Vrouwen vonden.

II. HOOFDTSTUK.

Van BRAMMONS REIZE, *als oudste Zoon van* POUROUS, *naar 't* OOSTEN, *hoe hy aldaar de* VROUW *vond, voor hem beschikt; wat by hun eerste te* ZAMENKOMST *voorviel; en hoe zy te samen een* HUWELYK *maaken, en het* OOSTEN *Volken.*

De oudste Zoon van den eersten Mensch, *Brammon* genoemt, groot geworden, werd door zyne andere Broeders hoog geacht, zoo wel wegens het recht van eerste geboorte als zyne byzondere verdienste: maar voornamentlyk wegens den omgang die hy dikmaals, raakende den Godtsdienst, met Godt had, en hoedanig hem te dienen, waarin hy hem onderwees; want Godt openbaarde zich hem somtyds in persoon en in den gezichte. Overzulks dan *Brammon* zorgvuldig en met groote oplettendheit in 't Boek las, 't welk Godt hem gegeeven had, waarin alle de verborgenheden en voorschriften van den Goddelyken Dienst begreepen waren.

Brammon om een Vrouw te zoeken en de Waereldt te bevolken naar 't Oosten gezonden,

Alzoo Godt den Mensch in een vermaakelyke en aangenaame plaats geschapen had, en dat deeze plaats, gelyk uit verscheiden omstandigheden blyken zal, den buik en navel der aarde moeste zyn, alwaar de Zon nooit schaduw op den Middag maakt; wilde hy deeze Broeders, die tot manbaare jaaren gekomen waren, van 't middelpunt der Aarde naar den omtrek zenden, om die te bevolken. 't Is derhalven dat hy aan *Brammon* beval, het Boek in zyne handt te neemen, waarin de Goddelyke Wetten geschreeven waren, en zich op weg te begeeven alwaar de Zoon opging, te weeten, naar 't Oosten.

De Zon had naaulyks haare heldere straalen op de toppen der bergen laaten schynen, of *Brammon* sloeg den weg derwaarts in: want het was redelyk dat het Oosten, 't welk het schoonste gedeelte van de Waereldt uitleevert, het eerst voor alle de andere deelen bevolkt wierd. Na dat hy eenigen tydt zynen weg gevordert had, bevond hy zich na by een hoogen Berg, waar voor een schoone Vallei lag. Uit den grondt vloeide zachtelyk een heldere Beek, aan welken oever zich een Vrouw vertoonde die haar met dit water laafde. Zy was, gelyk hy, gansch naakt, en hunne onnozelheit had hen noch niet verplicht om hunne naaktheit te bedekken, overzulks zy zich niet schaamden. Deeze Vrouw had zwart hair, en haar olyfverwig lichaam gevoelde de hitte der Zonne, en de warmte der plaats. Zy was wel gemaakt, en van een middelmatige gestalte. Zy had een lieflyk en zedig gezicht, overeenkomstig met den zwaarmoedigen aart van dien die haar ontmoet was.

die hy vind,

en wat hem met haar ontmoet.

Maar alzoo zy niet gewoon was een voorwerp te zien, 't welk haar zoo wel geleek, wierdze daar over verbaast, en bleef eenigen tydt, deels van verwondering en deels van schaamte opgetogen en verzet, overleggende by zich zelven of ze de vlucht neemen, of blyven zoude, of zich met het zien van een voorwerp te vergenoegen, 't welk haar zoo behaagelyk scheen. *Brammon* was niet min in bekommering, duchtende, indien zy vluchtte, de tegenwoordigheit van een zoo schoon voorwerp te verliezen: overzulks zy vol van schaamte en verwondering voor elkander, als onbeweegelyk zonder te spreeken bleeven staan. Eindelyk de Vrouw ziende dat *Brammon* zynen plicht niet voldeed, verkloekte zich hem te vraagen, wat hem herwaarts dreef. Hy antwoordde haar, dat hy 'er door bevel van dien gekomen was, die de Waereldt geschapen had, insgelyks hem en haar gemaakt, en dat hy de oorzaak van alle andere zichtbaare Schepzelen was, als ook van 't licht 't welk hun het vermaak gaf van te konnen zien. De Vrouw, die door Godt met verstandt en vermogen, en door haare redenering zich te uiten, begaaft was, zeide hem, verder haare onderhandeling vervolgende, dat de overeenkomst die 'er tusschen hun was, een ontwyffelbaar teken moest zyn, dat ze door een en de zelve handt gemaakt waren, en dat deeze Maaker van hun Wezen, die zoo verstandiglyk alle dingen tot hun bequaam einde bestiert had, mogelyk hun dus elkander had laaten ontmoeten, om door een naauverknochten bandt hen voortaan onscheidelyk aan elkander te voegen: en slaande teffens de oogen op het Boek, 't welk *Brammon* in zyne handt had, vroeg zy hem, wat het was; die haar met weinig woorden te verstaan gegeeven hebbende, 't geen 'er hem van bekent was, bad ze hem by haar neder te zitten, en haar in den Godtsdienst te onderwyzen: 't welk hy haar gewillig toestond. Vervolgens de een en ander begreepen hebbende, dat hunne ont-

moeting iets Goddelyks in had, dies pleegden ze met hun Boek raadt, en besloten gezamentlyk zich door den onverbreeklyken bandt des Huwelyks te vereenigen: waarna zy elkander de behoorlyke plicht tusschen Man en Vrouw beweezen, en eenigen tydt te samen in een volmaakte eenigheit geleeft hebbende, een groote en gelukkige Nakomelingschap verwekten, die gansch Oosten bevolkte; en deeze Vrouw was *Sauatrée* genoemt.

III. HOOFDTSTUK.

Van de REIZE *door* CUTTERY, *tweede Zoon van* POUROUS, *gedaan; de* ONTMOETING *die hy met de* VROUW *had, hem toegeweezen; van hun onderlingen* STRYDT, *en* BEVREEDIGING; *en hoe zy het* WESTEN *bevolkten.*

Cuttery naar 't Westen vertrokken,

Godt belastte vervolgens *Cuttery*, *Pourous* tweede Zoon, naar 't Westen te vertrekken, om het te bevolken. Eerlang dan, nadat hy dit bevel ontfangen had, nam hy het zwaerdt in hande, 't welk Godt hem als een werktuig van overwinning en verovering gegeeven had, en zocht telkens naar gelegenheit zyne dapperheit te oeffenen, die tot noch toe zonder gebruik gebleeven was. Geduurende zyne Reize, keerde hy alle morgens de opgaande Zon den rug toe, en echter zag hy haar met verwondering 's avonds altoos voor hem, na dat hy zyne Dagreis afgelegt had. Reizende dusdanig naar 't Westen, zag hy geduurig allerwegen om, of 'er geen gelegenheit zich opdeed, waar na hy verlangde, om gewaapende Menschen te ontmoeten, of eenige wilde Dieren, om 'er een bloedige slachting onder te doen, die tot voedzel voor de Vogelen des Hemels dienen konden. Maar ziende dat 'er zich niets voor hem opdeed, en onbewust zynde, waarom hem Godt derwaarts gezonden had; zoo kon hy met deeze heldachtige gedachten opgevult, zich niet onthouden van te morren, en zeggen: waarom heeft my Godt zoo veel moeds en dapperheit gegeeven, nademaal ik geene gelegenheit vinde, die te laaten blyken, om 'er de glori van weg te draagen?

wat hem aldaar ontmoet,

Hy vervolgde nochtans zynen weg, vertrouwende dat hy eindelyk eenig voor hem waardig geval vinden zoude; overzulks besloot hy tegen alles 't geen hem ontmoeten mogt, tekenen van zyne gramschap en verwoedheit te bewyzen. In deezen ontstoken toorn, quam hy eindelyk aan een hoogen Berg, van waar men alles van verre ontdekken kon. Van deezen Berg zag hy met een deftig gelaat een schoon Schepzel tot hem komen, 't welk hem t'eenemaal gelyk scheen, en van een strydbaaren en krygzuchtigen aart was. Zy quamen dan by elkander, beide van besluit hunnen moedt en dapperheit te willen laaten blyken. Maar nader komende, werd hy gewaar, dat het een Vrouw was, wier blonde hairen over haare schouderen slingerende, verwekten teffens een overaangenaame deftigheit. Zy hield in haare rechter handt een *Chucherey*, 't welk een rond wapentuig is, wier oppervlak scherpsnydende was en bequaam om te quetzen. Dit Wapentuig, is door middel van een gat dat het in 't midden heeft, en een koordt die 'er doorgaat en men aan den vinger vast maakt, bequaam om van verre op iemandt toe te schieten, en een Vyandt in een noch grooten afstant te dooden. Haar gelaat toonde haare dapperheit aan, en haare oogen vol van vuur, lieten wel haast blyken de vuurige begeerte, die zy had, van te triomferen en te overwinnen. Zy wierd *Todicastrée* genoemt.

en hoe hy genootzaakt word met de hem ten deel gevallene Vrouw te stryden.

In den eersten aanval diende zy zich met zoo veel bequaamheit en dapperheit van haar *Chucherey*, dat ze aan *Cuttery* genoeg blyken liet, hoe vertoornt zy was, en dat ze niet min begeerte had zich van haare Wapenen te bedienen om te overwinnen, dan van haare schoonheit; overzulks deeze eerste dag doorgebragt wierd, om op elkander toe te leggen en te quetzen: zy met haare *Chucherey*, en hy met zyn Zwaardt, geevende zich naaulyks tydt om wat te rusten en adem te scheppen. Langer had deezen strydt geduurt, indien de duisterheit van de nacht hen niet gescheiden had, zonder dat geen van beide zich beroemen kon, deezen dag eenig voordeel op zynen Vyandt te hebben behaalt.

Naaulyks haddenze het licht van den volgenden dag beschouwt of zy vervatten den strydt, met nieuwe krachten van moedt en dapperheit verzelt, om te wreeken de beleediging, die zy den voorgaanden dag elkander hadden aangedaan. *Cuttery* eenig voordeel op haar behaalt hebbende van haare *Chucherey*

rey met een ſlag van zyn Zwaardt in tweên te kloven; nochtans de duiſterheit van den tweeden nacht hem overvallende, belette die hem de Vrouw met haare gebrooken *Chuchecrey* als zyne Vyandin verder te vervolgen, en gaf haar den tydt, een boog van haar gebroken Wapentuig te maaken, en pylen te zoeken, om zich noch eens in ſtaat te ſtellen, van haare krachten tegen een Vyandt te gebruiken, die dacht haar buiten ſtaat te hebben gebragt.

Geen andere Heraut was 'er noodig om het tweegevecht weder te beginnen dan het licht van den derden dag. Beide warenze met de hoop opgevult van eerlang een einde van hun gevecht te zien, en de overwinnig op hunnen Vyandt en Vyandin te behaalen. *Toddicaſtrée* die wegens het nieuw Wapentuig, 't welk zy gemaakt had, en *Cuttery* wegens de voordeelen op haar den voorigen dag behaalt; zy ziende haren Vyandt als het doel van haare Pylen aan die zy op hem ſchoot, nam een fier beſluit haar te naderen, (want *Cuttery* ziende wel dat zyn zwaerdt hem niet dienen kon tegen een Wapentuig, 't welk van verre queſte) nam voor haar te naderen om met haar lyf om lyf te vechten. Dus nu beproefden zy wederzyds hunne krachten, waar door zy eindelyk zodanig afgemat wierden, dat geen van beide meer krachten om te overwinnen had, noch zodanig verzwakt was van overwonnen te worden. De overwinning dan in zodanig een evenwigt zynde, dat ze noch ter eene noch ter andere zyde overſloeg, wierdenze genoodzaakt zich van de tong te bedienen om een Oorlog te eindigen, die de handen niet beſlechten konden.

Hoe zeldzaam deezen ſtrydt afliep.

In deezen zoo hartnekkigen en twyffelachtigen ſtrydt, *Cuttery* die *Toddicaſtrée* by de hairen gegreepen had, en die van haar meende een Slavin te maaken, ſtond niet weinig verbaaſt haar van naby beſchouwende, veel ſchoonder dan te vooren te vinden: als of deeze Wapenoeffening niet gedient had dan om haare ſchoonheit te vermeerderen en haar beminnelyker te maaken. Dit verplichtte hem deeze redeneering tegen haar te uiten: waarom geſchied dit, ô verwonderlyk Schepzel van 't geen dat leven heeft, zoo wel in krachten als in ſchoonheit uitmuntende, dat de toorn en verwoedheit ons zoo verre tegen elkanderen vervoert heeft? Indien ik u in deezen ſtrydt gedoodt had, zoude ik deeze rechter handt vervloekt hebben, die 'er het Werktuig van hadde geweeſt, en die een zoo uitmuntend Werk zou verdelgt hebben. En in tegendeel, indien gy my had omgebragt, zond gy niet een geduurige ongenoegte gehad hebben, berooft te zyn van 't vermaak en 't genoegen, 't welk gy in myn Gezelſchap had konnen hebben? Waarom geſchied dit dat het eene uitmuntende Schepzel, de verdelging van een ander zy? Was 'er dan geen Schepzel minder geweeſt? want uw Wezen zou door myne vernietiging niet verhevener geworden zyn. Heeft Godt ons moedt en kracht gegeeven, om ons onder den anderen te verdelgen? wy die beide verdienen behouden te zyn? Waarlyk zal 'er uwe dapperheit niet door vermindert worden, wanneer ik u myne Vriendſchap geeve en aanbiede, en als ik met u myne kracht en dapperheit deele. In tegendeel zullen wy goede Vrienden zyn, ons in ſtaat zien de grootſte onderneemingen uit te voeren, en geweldadig de verongelykingen tegengaan, die men ons zoude willen aandoen. Aangezien nu de Waereldt, die noch gelykzaam een Kindt is, zich te vermeenigvuldigen ten hoogſten noodig heeft, dan dat ze door 't geweld der Wapenen zoude verdelgt of verzwakt worden: de eigen liefde leert ons natuurlyk op onze behoudenis te denken, 't welk veel beter door onderlinge vereeniging geſchied, dan door groote verhevenheit van moedt. Laat ons dan naalaten door geweldaadige en onwettige middelen een glorie te zoeken, die ons een van beide of gezamentlyk ſchadelyk en verderflyk zoude zyn: Laat ons liever en veeleer onder ons een heilzaame vrede bezitten en die lang van duur zy.

Toddicaſtrée met aandacht een voorſtelling aangehoort hebbende, ſteunende op zodanige beſtendige redenen, nadat ze eenigen tydt zonder een woordt te ſpreeken, als opgetoogen was geweeſt, antwoordde hem met een zedig en zachtzinnig gelaat; dat ſchoon zy voor haare oogen genoegzaam de merktekenen van zyne hevigheit en verbolgenheit zag, die in haar de begeerte van zich te wreeken ontſteeken kon, en 'er ook reden meende toe te hebben, echter onderworp zy haar zyne gegeevene redenen, en was zy t'eenemaal gewillig haar de voorſtelling van Vrede door hem aangeboden, te laaten welgevallen; dat ze die zoo lang hy 'er reden toe geeven zoude, in acht neemen zou, mits men geen rechtmatige oorzaak gaf, dat ze genoodzaakt was de Oorlog weder te hervatten.

Eindelyk gaven zy zich elkander ter betuiging van hunne nieuwe Vriendſchap de handt; de onverzoenbaare Vyanden wierden de beſte Vrienden der Waereldt, en vervolgden gezaamentlyk in Vriendſchap te leeven; en de Natuur, die altoos tot haar oogwit werkt, leerde hun het onderſcheid hun- en *Cuttery* zyn Vrouw verworf, om 't Weſten te bevolken.

hunner Sexe te kennen; zy teelden veele Kinderen, waar uit braave en dappere Mannen ontsprooten zyn. Overzulks dan het Westen door middel deezer twee Vyanden zoo volmaaktelyk verzoent, bevolkt wierd.

IV. HOOFDTSTUK.

Van den TOGT *door* SHUDDERY, *derde Zoon van* POUROUS *gedaan*; *hoe hy een* DIAMANT MYN *ontdekt*, *en de* VROUW *vind die hem toegeschikt was*; *hoe zy zich* VEREENIGEN, *en het* NOORDEN *door hunne* NAZAATEN *bevolkt is.*

Schuddery naar 't Noorden gereist, welk een zeldzaam geval hem is ontmoet.

De derde Zoon van *Pourous*, *Shuddery* genoemt, die tot den Koophandel geschikt was, werd, een bequaamen ouderdom bereikt hebbende, naar 't Noorden gezonden. Hy nam dan zyn Gewigt en Balans mede, 't welk de regel zyn moest van 't geen hy verkocht en kocht, en begaf 'er zich mede naar 't Noorden. Toen hy een gedeelte van den weg afgelegt had, wenschte hy, gelyk gemeenlyk die geene doen, die hunne bezigheit beyveren, gelegenheit te vinden zich met iet bezich te houden, 't welk met zyn Beroep overeenquam.

Naby een Berg gekomen, die men *Stachalla* noemt, regende het zoo ongemeen, dat hy genootzaakt wierd, om beter weder af te wachten, in een hol van deezen Berg te schuilen. Deeze regevlaag over zynde, de Lucht weder opgeklaart en helder geworden, vond hy den weg door 't geweldig overvloeien van den zwaaren regen die gevallen was, zodanig belemmert, dat hy dien dag niet verder voortreizen kon; doordien de Beeken die in de Vallei lagen het gevallen water niet verzwelgen konden, overvloeiden en het landt overstroomt hadden; overzulks *Shuddery* genootzaakt wierd in de Berg-grot te moeten vertoeven, tot dat het water weder zich ontlast had, en het bequaam weêr was, om zynen weg te vervolgen. Zoodra dan als het Aardryk een gedeelte van 't water ingezwolgen had, 't welk hem den weg te gebruiken had gehindert, en dat de Zon het overige door de kracht haarer straalen had opgedroogt, vertrok hy uit zyn Grot om zyne reis te bevorderen, en hy was naaulyks tot in 't diepste van de Vallei gekomen, of hy vond 'er zodanige Oesterschulpen die Peerlen voortbrengen. Hy opende 'er eenige van om te zien wat 'er in was, en naaulyks dit verricht hebbende, vond hy 't geen zyne oogen vergenoegden, en zyne nieuwsgierigheit kon voldoen. Hy oordeelde wel door haaren glans en schoonheit dat ze verdienden zorgvuldig bewaart te worden, schoon hy 'er noch prys noch waarde van wist. Hy borg ze dan naaukeurig en vervolgde zynen weg; maar naaulyks was hy de Vallei doorgereist, of de nacht overviel hem naby een anderen Berg, alwaar hy genootzaakt wierd te moeten vertoeven.

Hoe hy Paerlen en vervolgens Diamanten ontdekt.

Alzoo nu deeze Paerlen hem niet dienden als een voorbode van een beter geluk, vertoonde zich een Diamant-rots voor zyne oogen, die hem scheen dat door den zwaaren regen niet bevochtigd was, en niet ontdekt, dan om aan *Shuddery* deeze schatten te laaten bezien, en door den glans te meer aangelokt te worden, om met verwondering te beschouwen. Hy ging dan naar deeze zyde, denkende dat dit van eenig vuur was: maar ziende dat de beweeging haar licht niet verminderde, en in tegendeel den luister vermeerdert wierd, dreef hem de begeerte om het met den vinger aan te roeren, en te weeten wat de oorzaak van een zoo vreemd toeval was: maar de duisterheit van den nacht, en de onkunde van 't geen dit weezen mogt, vermeerderde wel zyne verwondering, zonder nochtans zyne nieuwsgierigheit te voldoen. Hy bevond dat deeze glinstering haar licht van een vuur had, zonder warmte van zich te geeven; dies besloot hy tot dat het dag wierd af te wachten, om te zien of hy iets van dit groot geheim ontdekken kon: maar de dag deed een gansch andere uitwerking in 't geen hy gehoopt had; want zyn licht scheen naaulyks, of de glans der Diamanten verdween, en zyne oogen wierden niets anders dan een wittigheit gewaar, die geen glinsterend vuur uitgaf; 't welk in hem zoo veel te meer verwondering veroorzaakte, dan de eerste ontdekking hem hadde verbaast doen staan. Van dit wonder 't welk hem zoo onbegrypelyk scheen, willende aan anderen kennis geeven, nam hy van deeze Diamanten zoo veel als hy gevoegelyk draagen kon, en merkte naaukeurig de plaats alwaar hy die gevonden had, om die ter eeniger tydt te kon-

konnen wedervinden, wanneer hy beter van hunne prys en waarde onderricht was.

en zyne aan hem toegeweezen Vrouw vind. *Shuddery* dus zyne reize vervolgende, quam eindelyk aan een plaats alwaar de Vrouw die hem toegedeelt was, langs een bosch wandelde, waarby eene vlakte lag, die hy dwersch overging. Hy verliet dien weg, sedert hy haar gezien had, om naar haar toe te treeden, en te zien wat het weezen mogt 't welk hem zoo krachtig geleek. Wat de Vrouw aangaat, die was niet min verbaast hem ziende, en van verwondering en nieuwsgierigheit opgetogen, wist zy niet wat 'er van te worden stondt, dan vol van vreeze en schaamte, en dan verheugt zynde, niet weetende of zy vluchten zoude of staan blyven. Terwyl zy dus pynzende was zonder iets te besluiten, week zy in 't bosch, alwaar *Shuddery* haar dus aansprak: Wonderbaarlyk en uitmuntend Schepzel, waarmede ik zoo veel gelykenis hebbe, ik bidde u hier te blyven, nademaal onze onderlinge evengelykheit, die in u een verwondering baart, niet min dan in my, u moet verplichten my te beminnen, en om my te hooren, alzoo ik u niet vervolge om u quaadt te doen; maar om de zoetigheit van uwe gemeenschap te genieten: want het schynt dat deeze groote overeenkomst ons noodigt, om ons door middel van een t'zamenleeving en een wederzydsche vriendschap naau te vereenigen.

Onderhandeling met haar aangegaan, en hoe zy vervolgens het Noorden bevolken. De Vrouw die *Visagondah* genoemt was, door den langzaamen gang van *Shuddery* oordeelende dat hy veeleer een smeeker dan een vervolger was, betuigde met hem te verwachten, dat zyne tegenwoordigheit haar niet onaangenaam was, en dat ze geen gevaar schroomde, maar gerust was; dit noodzaakte hem dan te zeggen, dat byaldien zy mede van zyn goed onthaal verzeekert waare, gelyk ze van hem te zien voldaan scheen, zy gewilliglyk zyn verzoek zoude toestaan; waarop *Shuddery* haar verzekering gegeeven hebbende, begonnen zy hunne Onderhandeling, en zy vroeg hem eerlang, hoe het mogelyk was, dat twee persoonen die elkander nooit gezien hadden, zich zoo wel verstaan konden. Waarop *Shuddery* antwoordde, dat Godt die hun tot zodanige evengelyke lichaamen geschaapen had, hun mede het woord had ingegeeven om hunne gedachten elkander mede te deelen, want anders waare de t'zamenleeving byna onnut en vruchteloos geweest.

Na dat ze dus wederzyds teekenen van geneegenheit beweezen hadden, verhaalde *Shuddery* aan *Visagondah* het geval van zyne reize; berichtende haar hoe hy Paerlen en Diamanten gevonden had. Hy sierde haar met deeze Juweelen op, en sedert deezen tydt heeft men 'er altoos een gebruik van gemaakt. Hy verhaalde haar vervolgens wat de Schepping aanging; en zeide haar wie zyn Vader was, hoe veel Broeders hy had, en met een woordt gezegt, hy deelde haar alle zyne geheimste zaaken mede. Zy leefden sedert dien tydt als Man en Vrouw. Zy teelden veele kinderen, die gelyk *Shuddery*, alle Kooplieden wierden, en eerlang daarna met eenige van zyne kinderen, ging om in de Diamant-Mynen te arbeiden, waarvan hy de ontdekking had gedaan. Hy deed 'er een goeden voorraadt van op, en vervolgens is deeze Koopmanschap altoos zeer geacht en kostelyk in waarde geweest. Dus wierd dan het Noorden bevolkt.

V. HOOFDTSTUK

Van de REISTOGT *van* WYSE, *vierde Zoon van* POUROUS, *aan geene zyde der* ZEVEN ZEEN; *zyne* HUISBOUWING, *en de* ONTMOETING *van de* VROUW *hem toegeweezen*; *zyne* OPENBAARINGEN *den* GODTSDIENST *betreffende*; *zyne* LIEFDE *die hy voor zyne* VROUW *had*; *en hoe zy het* ZUIDEN *bevolkten.*

Wyse die de jongste der vier Broederen was, begaf zich naar 't Zuiden, en nam werktuigen mede die hem voor alles noodig waren, 't welk hy voor 't gebruik en der menschen nuttigheit uitvinden moest; want hy ten dien einde gebooren was, en ook een bequaame hoedanigheit bezat, om die uit te voeren. Dus wierd hy de Uitvinder van Kunsten. Hy verstond volmaaktelyk hoe men Huizen bouwen, Steden stichten, de Landeryen en Akkers bebouwen en ploegen moest, en met een woordt, hy verstond alles 't geen eenig gemak ten dienste van 't leven geeven kon. Overzulks men hem *Viskermah*, dat is Kunstenaar, noemde.

Om deeze zyne genegenheit te voldoen, zond hem Godt naar 't Zuide om 'er Volkplantingen te doen; hy vond onderweg zeven Zeën, die hy met een vaartuig overvoer, ten dien einde door hem gemaakt, laatende overal merktekenen van zyne schranderheit blyken. Toen hy de laat- *Wyze naar 't Zuiden om bevolking te doen, gezonden, en wat hem op zyne*

Reize ontmoet.

laatſte Zee overgeſtoken was, die *Paſcur-batée* genoemt wierd, bevond hy zich in een Geweſt *Derpe* geheeten. Hy bouwde 'er aan den Oever van de Zee een ſchoon Huis, bedienende zich van boomen uit een naby gelegen woudt. Hy verzuimde niets om deeze wooning tot een goed gebruik te maaken. Hy maakte 'er veele vertrekken in, alle op eene hoogte van verdieping, en verzag dit gebouw van hooge daken en torens, die ruſtende op den voet der muuren van dit huis, uitzicht op de Zee hadden, en ter andere zyde over de vlaktens en boſſchen. Hy woonde 'er eenigen tydt alleen; ruſtende zich naar genoegen uit, wegens de ongemakken die hy geduurende zyne Reize geleeden had.

Onderhandelingtusſchen hem en de Vrouw hem toegeweezen,

Naaulyks ſmaakte hy de zoetigheit zyner eenzaamheit, of die wierd door een onverwacht toeval ontruſt. De Vrouw die hem toegeweezen was, door het naaſtgelegen Woudt gaande, en wandelende aan den oever van de Zee, bleef ſtaan om dit nieuw gebouw te zien; want zy nooit iet diergelyks beſchouwt had. *Wyſe* haar dus in verwondering opgetoogen ziende, quam beneden verbaaſt ſtaande over een zoo ſchoon voorwerp; want deeze Vrouw was van een volmaakte geſtalte en blank, hebbende blonde hairen, gepoeiert en bereukwerkt met een aangenaame geur die zich ter plaatſe van zyn verblyf verſpreidde. Hy naaderde dit beminnelyk en bekoorlyk voorwerp. De Vrouw hier op een weinig ſchaamachtig: maar zich allenks daarvan ontſlaande, vroeg hem, waarom hy haare wandeling en vermaak belemmerde in een plaats alwaar zy zich t'eenemaal alleen bevond. Hy antwoordde haar, dat Godt die de veroorzaaker van 't licht was, waardoor alle de zichtbaare voorwerpen zich vertoonden, hem ter deezer plaatſe gezonden had, om deeze haare uitmuntende ſchoonheit, waarmede zy begaaft was, te pryzen, en dat dit niet billyk was dat ze in deeze eenzaamheit bleef; overzulks Godt haar het allerroemwaardigſte geſchaapen had. Hierom is 't, voegde hy 'er by, dat ik, om u te bezitten, zeven Zeên hebbe overgevaaren, en myn leven voor veele gevaaren bloot geſtelt. Myne liefde is een zoo ſchoone vergelding waardig, en niets is 'er dan uwe verdienſte en ſchoonheit, 't welk vermogende is de ongemakken te verzachten, die ik voor een zoo edel voorneemen geleeden hebbe. Ik verzoeke u dan myn gezelſchap aan te neemen, en my als een vertrooſting aan te zien die Godt u in uwe eenzaamheit toegezonden heeft.

en met welke tegenſtribbeling zulks verzelt ging.

Alzoo zy geen voorneemen had haar manier van leeven te veranderen, antwoordde ze hem; dat zy in zyn afwezen nooit vernomen had dat de tegenwoordigheit van een gezelſchap haar noodig was; dat ze zelfs in dit oogenblik nu hy 'er van ſprak zich niet geneegen voelde zyne aanbiedingen haar voorgeſtelt aan te neemen; dat ze derhalven dan bad, haar op haare wyze te laaten leeven en volkomen vryheit te genieten. *Wyſe* echter zyn oogmerk niet konnende te leur ſtellen, noodzaakte haar in zyn Huis te treeden, en 'er de vertrekken van te bezien, geloovende dat om de ſchranderheits halven waarmede hy het gebouwt had, deeze Vrouw zich gunſtiger voor hem toonen zoude: maar in tegendeel, gaf zy hem duidelyk te kennen, dat indien hy haar niet gaan liet, zy genoodzaakt zoude zyn, nooit weder onder zyn gezicht te komen; waarmede zy hem verliet, gevende te kennen dat ze niet voldaan was, overzulks hy haar als met geweld had willen ophouden. Hy hier over wanhoopig geworden, kon echter van zich niet verwerven haar te verlaaten, en met haar perſoon, zich van 't grootſte van alle vermakelykheden berooft te zien.

Wyſe dan de nacht in een groote en geduurige ongeruſtheit hebbende doorgebragt, beſloot, zoodra als 't dag geworden was, alle ſoorten van middelen aan te wenden om haar weder te zien. Hy dwaalde allerwegen door 't Boſch, en quam eindelyk in een Vallei, alwaar hy deeze Vrouw zag bloemen plukken. Hy toetreedende voor dat ze hem gewaar wierd, ſprak haar dus aan: o ſchoonheit, lieftalliger en ſchooner dan alle bloemen die de Aarde voortbrengt, de liefde die ik voor u hebbe, trekt my anderwerf tot u, om te beproeven of gy my gunſtiger zult zyn. Ontvlucht my niet, bidde ik u, nademaal u reeds de merktekenen van achting, die ik voor u hebbe, gebleeken zyn. Ziende nu dat ze gehoor gaf, onderhield hy haar van de Schepping der Waereldt, en zeide haar wie zyne Ouders en Maagſchap waren. Hy verhaalde haar hoe zyne Broeders zich in verſcheiden Geweſten verſpreid hadden; hoe dat hy veel gevaar in zyne reistogt hadde uitgeſtaan; hoe hy een ſchranderheit in Kunſten bezat, en welke verſcheiden tekenen hy 'er van nagelaten had, alwaar hy gepaſſeert was. Tot beſluit voegde hy 'er by, dat hy niet geloofde dat Godt hem in 't overvaaren van zeven Zeên zoo veel ongemakken en gevaar had laaten uitſtaan, indien hy niet van voorneemen waare de bitterheit zyner moeiten en arbeidt te verzachten door de bezitting van een zoo beminnelyk perſoon. De Vrouw toen wederom deeze aanſpraak afbreekende, zeide hem, dat ze hem verzocht, zich met andere zaaken dan met deeze

ze bezich te houden, en dat hy, wilde hy haar eenige gunst bewyzen, vertrekken moest, en haar met vrede laaten.

Zy scheidden dus van elkander, en over deeze ontmoeting moeielyk geworden, wanhoopte hy door een zoo smertelyke scheiding. Al de vertroosting die hem overig was, bestond hier in, dat ze hem had te kennen gegeeven, dat zoo zy zich ter eeniger tydt genegen vond hem te hooren, zy hem wel zoude weeten te vinden.

Wyse vertrekkende van de plaats alwaar hy zyne ganſche vertroosting laaten moest, week naar een afgelegen eenzaamheit, zeer bedroeft zich van een voorwerp gescheiden te zien, waarvoor hy zoo veel liefde had; en zich onder de groene boomen op de kniën werpende, bad hy met de grootste ootmoedigheit en zachtmoedigheit aldus: O Godt! zeide hy, aan wien alleen de bewustheit van myn Wezen toebehoort; ik hebbe op uw bevel myne Broeders en Ouders verlaaten, dien ik mogelyk nooit wederom zien zal. Ik hebbe veelvuldige gevaaren in myne Reize uitgestaan. Ik hebbe allerlei bywooning verlaaten om my in de eenzaamheit bloot te stellen, met dat oogmerk van een persoon te bezitten, doch die verre van my door haare tegenwoordigheit te vertroosten, vermeerdert door haare wygering myne smart. Maak toch niet vruchteloos het oogmerk, waarom gy my geschaapen hebt, vergeld ook niet zoo qualyk alle mynen geledenen arbeidt, en verdoof dus niet alle de hoedanigheden die gy my gegeeven hebt. Gy hemels blaaugewelf, gy groen geboomte, waar onder ik my tegenwoordig bevinde, zyt getuigen van mynen arbeidt en smart! O Schepper van 't Heelal, indien gy de minste zucht voor mynen arbeidt hebt, geef my toch tekenen van vertroosting wegens 't geen ik nu lyde.

Naaulyks had hy zyn gebedt geëindigt, of een aangenaame windt blies over de bladeren deezer boomen, en hy hoorde een stem uit de zelve voortkomen, die zeide: Wat begeert gy Zoone van *Pourous*? waarop hy antwoordde, dat hy niets anders verzocht, als alleen dat de Vrouw die hy ontmoet had, door den band des Huwelyks zich onafſcheidelyk by hem voegen mogte, zulks hy haar tot de uure zynes doods genieten mogt. Dit wierd hem dan onder voorwaarde toegestaan: dat hy Pagoden en Tempels onder de groene boomen te bouwen had, om 'er Godt te dienen en de Afbeeldzels aan te bidden, nademaal het ter deezer plaatse was, dat Godt hem verscheen.

Waarna hy eindelyk zyn oogmerk bereikt, en de bevolking van 't Zuiden haar oorsprong vind.

Eerlang hier na werd *Jejunogundah* (dus was deeze Vrouw genoemt) met de genegenheit voor *Wyse* ingenomen. Zy bezocht hem en gaf hem tekenen van haare Liefde. Zedert dien tydt leefden zy altoos te samen, en verwekten veele kinderen in hun Huwelyk; en dus wierd het Zuiden bevolkt.

VI. HOOFDTSTUK.

Hoe de VIER BROEDERS *in hunne* GEBOORTE PLAATS *weder by elkander quamen; hunne* ONEENIGHEIT *onder hun en* SCHEIDING; *welke groote* BOOSHEDEN *hunne* NAKOMELINGEN *bedreeven; en hoe hier om over hun een* ZONDVLOEDT *quam, die hen verdelgde: waar door de eerste* OUDERDOM *der* WAERELDT *een einde nam.*

Hoe ieder deezer vier Broederen begeerig wierden elkander weder te zien, en wat daar uit ontsproot.

Overmits nu de kracht van 't bloedt en de verbintenisse der Natuur in deeze vier Broeders werkzaam wierd, besloten ze weder naar 't Landt hunner geboorte te keeren. *Brammon* en zyne Nakomelingen het Oosten bevolkt hebbende, namen een besluit de menschen in den waaren Godtsdienst te onderwyzen, overzulks 'er niet dan een eenige in de Waereldt zyn mogte, en alzoo de onderscheiden manieren van Godt te dienen, niet dan onorde veroorzaakten.

Cuttery gevoelde een diergelyke begeerte zyne geboorte plaats weder te zien, en om 'er de Zegeningen Godts over zyn persoon, over zyne Vrouw en Afkomelingen te verhaalen.

Shuddery werd door de zelfde beweegredenen aangedaan, en *Wyse* onverduldig, gelyk zyne drie Broeders, om zyne schranderheit, en de gevallen hem in zyne Reize overgekomen, aan zyne medelandsgenoten te kennen te geeven, haastte zich mede zynentwegen met zyne familie op weg. Godt gedoogde dan dat zy alle gelukkiglyk op de zelfde plaats door verscheidene wegen aanquamen, na dat ieder verricht had, 't geen hem opgelegt was. Hunne wederkomst werd met gasteryen en vreugdebedryf vereert,

eert, en men kan niet twyffelen of de vreugde, die *Pouroux* en *Parcoutée* genooten, hunne kinderen weder ziende, heeft hen weder verjongt, en dat ze op hunnen ouden dag het vermaak deelachtig wierden van Perfonen die hun zoo lief en aangenaam waren, te zien.

Maar deeze vreugde duurde niet altoos; zy verflaauwde eerlang. De vier Broeders ontaardende, vergaten eindelyk hunne tegenwoordige en verleedene goedaardigheit. Zy maakten nieuwe verwantfchappen, en bevlytigden zich den menfchen hunne verfcheidene Weetenfchappen mede te deelen. *Brammon* onderwees hun in den Godtsdienft; *Cuttery* in de ftaatkunde; *Shuddery* in den Koophandel, en *Wyfe* in de Tuigwerkkunde.

Onderlinge oneenigheit onder hen en de nakomelingen ontftaan, en hoe.

De veelvuldigheit der menfchen veroorzaakte eerlang verwarring, de boosheit nam de overhandt; nademaal men toen in alle weelde leefde. *Brammon* verwaarloosde de Godtvruchtigheit en den Godtsdienft; *Cuttery* wierd een wreeden Overheerder; *Shuddery* vervalfchte zyn gewigt, en ftelde allerlei bedriegeryen in 't werk om zyne Broeders te misleiden; en *Wyfe* bediende zich van 't voordeel, 't welk hy van zyne uitvindigen trok, tot verquifting en ontuchtigheit. Hun gemoedt t'eenemaal verdorven zynde; wierden ze elkanders Vyanden; want *Brammon* kon de hoogmoedt van *Cuttery* niet dulden, en *Cuttery* weigerde aan *Brammon* de eer te geeven die hy hem wegens 't recht van eerfte geboorte fchuldig was. Hy verachtte de ingetoogen aart zyns Broeders, en geloofde hem de eerfte geboorte onwaardig te zyn, nietsachtende dan het gezag. Hy waardeerde zelfs zyne Wetten boven die van Godt, naardien die van *Brammon* quamen. Daarenboven was hy wreedt; hy voerde fchattingen ten nadeele van *Shuddery* in, en putte al het voordeel uit, 't welk *Wyfe* door zyne arbeidzaamheit verworf. Deeze quaade voorbeelden waren het Zaadt der boosheden, die in hunne Nakomelingfchap zich vermeerderden, en veroorzaakte een verdeeldheit die de eensgezindheit als in de eerfte inftelling der Waereldt regeerde, overhoop worp.

Wyfe dan ziende dat *Brammon* zyne achting verloor, en om zich noch verachtelyker te maaken, kreeg hy in 't hoofdt deeze nieuwe manier van Godtsdienft in de Waereldt in te voeren, die den Dienft der Beelden betrof, en hem in den droom was mede gedeelt en geopenbaart. Hy bouwde de Pagoden onder het groene geboomte, en voerde veelerlei nieuwe plechtigheden in. Alzoo 'er in 't Boek van *Brammon* geen gewag van wierd gemaakt, twifte men lang om te weeten of men ze aanneemen moeft of niet: maar nadat *Wyfe* verzekert had, dat hy die van Godt had ontfangen, gaf men bevel dat ze deels een plechtelyke Wet zoude zyn.

Die door een ondergang der eerfte Waereldt word geftraft.

Terwyl men dagelyks met deeze quaade voorneemens voortvoer, en der menfchen zonden oogenfchynlyk vermeerderden. Godt hier over vergramt, bedekte den Hemel met duifterheit; de Zee zwol op om zich met de Wolken te vereenigen, op dat het Menfchelyk Geflacht verdelgt wierde. Men hoorde een groot gerucht in de Lucht, de Donder en Blixem quamen uit 's Aardkloots Polen voort: en als of de Waereldt noodig had zoo veele Godloosheden af te waffchen, daar quam een Zondvloedt, die alle de Volkeren der Aarde verdelgde. Door dit middel wierden de Lichaamen over hunne Misdaaden geftraft: maar de Zielen in den fchoot Godts ontfangen. Op deeze wyze nu eindigde des eerfte Waereldts ouderdom volgens der *Benjanen* Overlevering.

VII. HOOFDTSTUK.

Hoe de tweede OUDERDOM *der* WAERELDT *door* BREMAW, WISTENEY *en* RUDDERY *begon; van hunnen* OORSPRONG *en de* AMPTEN *aan hun gegeeven; welk een tydt zy op de* AARDE *moeften door brengen, en hoe zy de* WAERELDT *herftelden.*

Hoe de Schepping van de tweede Waereldt beflooten word.

De Verwoefting van de Waereldt, zeggen de *Benjanen*, diende wel om Godts Gerechtigheit te voldoen, die der menfchen zonden ftraffen wilde: maar de meening van den Schepper zoude zonder uitvoering gebleeven zyn, indien hy geen andere Schepfelen had, aan wien hy zyne Verhevenheit en Uitmuntenheit konde mededeelen. Hy maakte dan een nieuwe Waereldt en Schepfelen die zyne wysheit en barmhartigheit waardig waren.

En nademaal de eerfte Waereldt zich aan al-

Die met het scheppen van drie bestierders haaren aanvang neemt, en hoe.

alle soorten van Zonden vergreepen had, voorzag hy dit ongeval in de tweede, scheppende drie Personen volmaakter dan de eerste; en deeze wierden *Bremaw*, *Wisteney* en *Ruddery* genoemt.

Godt daalde van den Hemel af op een hoogen Berg *Meropurbatée* genoemt, van wiens hoogte hy deeze woorden sprak: staa op *Bremaw*, eerste der levendige Schepselen van de twee Waereldt. Zoodra als Godt dit gesproken had, deed de Aarde *Bremaw* uit haare ingewanden voortkomen, en dit Schepsel kende aanstonds zynen Schepper, en aanbad hem. Insgelyks liet Godt op dezelve wyze *Wisteny* en *Ruddery* uit de aarde voortkomen, die hem gezamentlyk aanbaden.

Wat aan Bremaw aanbevolen wierd;

Maar alzoo Godt niets zonder oogmerk doet, en alle zaaken tot een zeker einde schikt, liet hy deeze drie Menschen niet leedig zyn; hy besloot zich van hun te dienen om de Waereldt te herstellen. Hy gaf aan *Bremaw* de macht van Schepzels toe te stellen, naardien, zoo de *Benjanen* meenen, Godt zich als groote Heeren gedroeg, die niet dan door hunne Amptenaren hun doen verrichtten, en dat het overzulks met de grootheit van Godt niet overeenquam zich te verneederen om zelf zyne Schepselen te scheppen, laatende dit door zyne Bedienaren geschieden.

Insgelyks aan Wisteny en Ruddery.

Wisteney, als de tweede, was de zorg van de handhaving deezer Schepzelen aanbevolen; maar aan *Ruddery*, die de derde was, gaf hy 't vermogen van ze te verdelgen; voorziende wel dat ze Godloos worden zouden, en verdienen om gestraft te worden. Nevens dit vermogen 't welk deeze drie Personen hadden, om zodanige groote dingen te verrichten, vereischte mede dat hy hun de middelen gaf zich waardiglyk in de onderscheiden bedieningen te quyten, waarin hy hen hadde gestelt. *Bremaw* had dan het vermogen alle de Schepzelen te scheppen en voort te brengen. Op dat nu *Wisteney* hen konde bewaaren, gaf Godt hem een volstrekte macht over alles 't welk eenig nut tot hunne behoudenis bybrengen kon. Hy maakte hem Heer over de Zon en Maan, de Wolken en den Dauw, de Bergen en Valeien, en stelde in zyn bestier de verscheiden Zaaizoenen van 't Jaar. Hy gaf hem het vermogen de rykdommen, gezondheit en eere te begeeven; en met een woordt, hy maakte hem meester van alles 't geen tot 's Menschen welzyn en andere Schepzelen konde eenig nut doen. En overzulks *Ruddery* mogte bequaam zyn de Goddelyke Gerechtigheit uit te voeren, gaf hem Godt het vermogen over alles 't geen den levendigen Schepzelen kon verwoesting veroorzaaken. Godt maakte hem Uitdeeler van kastydingen en straffen, en van dingen die dienden om der Menschen misdaaden te beteugelen, als Ziektens, Hongersnoodt, Oorlog, Pest en Doodt.

Aan een ieder van hun, volgens de drie onderscheiden Bedieningen, wierd een zekeren tydt om op de Aarde hun verblyf te neemen, voorgeschreeven. Het werk van de Schepping, 't welk *Bremaw* toe geweezen was, in de tweede Waereldt ten einde gebragt, moest hy op 't eindigen van deezen tweeden Waerelds Ouderdom worden ten Hemel op genomen; maar naardien de andere Gewesten door deeze bevolkt, die uit de algemeene verwoesting der Waereldt waren gered, bleef *Wisteney* tweemaal zoo lang op de Aarde als zyn Broeder *Bremaw*. *Ruddery* wierd dan driemaal zoo lang tydt verleent als *Wisteney*, op dat hy, wanneer den grooten dag des Oordeels komen zal, alle de lichaamen verdelgen kan, en alsdan de zielen naar de plaats der Heerlykheit voeren.

Hoe Bremaw twee volwasschen Kinderen van wederzyds Sexe ter Waereldt bragt, waar uit vervolgens de bevolking ontsprooten is, en wat daar op is gevolgt.

Nu was 'er niet meer overig dan om de zaaken uit te voeren, die Godt in hunne macht had gestelt. *Bremaw* overdacht hoedanig hy zich waardig van den last hem opgelegt, te quyten had. Terwyl hy hier over krachtiglyk pynsde, gevoelde hy een groot ongemak in zyn lichaam en smert in alle zyne leden. Dit wierd met een diergelyke buikwee gevolgt, als de Vrouwen lyden, wanneer zy in arbeidt zyn. Zyn lichaam zwol met een ongemeene en geëvenmaatigde onverwachte volwassenheit van den dragt op, die 'er in opgesloten was. Zyne ingewanden strekten zich merkelyk uit, alhoewel hy van een grooter gestalte als andere menschen was: en deeze krachtige pooging wierd zoo hevig, dat hy 'er byna als zieltoogende van wierd. Eindelyk opende zich zyn lichaam op twee plaatsen, ter rechter en linkerzyde, waar uit tweelingen voortquamen, de een was mannelyk en de andere vrouwelyk, die beide in hunne natuurlyke groote ter Waereldt quamen. *Bremaw* onderwees hen wat de Goddelykheit betrof. Hy noemde de Man *Manow* en de Vrouw *Ceteroupa*. Deeze twee Schepsels, nadat ze Godt aangebeden en *Bremaw* bedankt hadden, die hun ter Waereldt had gebragt, en hen zegenende op dat ze zich vermeenigvuldigen mogten, wierden naar 't Oosten op eên Berg *Munderpuruool* genoemt, gezonden; hy belaste hun den geenen die zy voortteelen zouden, naar 't Westen, Noorden en Zuiden te zenden. *Ceteroupa* baarde drie Zoonen en drie Dochters; de oudste Zoon werd *Priauretta*, de tweede *Outanapautha*, en de derde *Scomeraut* genoemt. De oudste Dochter was *Cammah*, de tweede *Sooneretaw* en de jongste *Sumboo* geheeten. Toen dee-

deeze Kinderen groot geworden waren, begaven zy zich naar hunne aangeweezen plaatsen. *Priauretta* en *Cammah* wierden naar 't Westen naar den Berg, *Segund* genoemt, gezonden; *Outanapautha* en *Soonerettaw* naar 't Noorden, naar den Berg *Ripola*; *Soomeraut* en *Sumboo* naar 't Zuiden, naar den Berg *Supars*, en in alle deeze Gewesten deedenze een groote volkplanting oprechten.

Wisteney gaf last ter benoodigdheden voor de behoudenis en onderhouding deezer Schepzelen; laatende hun alles genieten 't welk hen konde gelukkig doen leeven.

Maar *Ruddery* zond hun verdrukkingen, ziektens, en de doodt toe, nevens de veroordeeling over de Menschen-Kinderen, na dat ze hun leven boos of ongeregeld aanleiden. Dus was nu de Goddelyke Huishouding om de Waereldt in den tweeden Ouderdom te herstellen. Wy zullen nu zien hoe Godt, volgens der *Benjanen* meening, de menschen van de tweede Waereldt onderweezen heeft.

VIII. HOOFDSTUK.

Hoe GODT *door* MIDDEL *van een* BOEK, *'t welk hy aan* BREMAW *gaf, de* MENSCHEN *onderwees, en wat 'er byzonderlyk in vervat stond. Van de* EERSTE VERHANDELINGEN *behelzende de* ZEDELYKE WET *voor ieder* GESLACHT *geschikt.*

Godt voorziende dat 'er geen orde noch wettelyk bestier konde zyn, alwaar de Godsvrucht en Godsdienst geen grondslag had, dies maakte hy, sedert de Waereldt bevolkt wierd, Wetten, om te beletten dat den mensch weder in geen plicht-verzuim viel, die oorzaak was geweest dat de eerste Waereldt verdelgt wierd.

Hoe den menschen een Wetboek tot den regel van hun leven gegeeven word,

Hy daalde dan neder op den Berg *Meropurbatée*, en liet 'er *Bremaw* by zich komen. Hy verscheen hem met alle zyne Heerlykheit door een dikke en duistere Wolk, en zeide, dat hy genoodzaakt was geworden de eerste Waereldt te verwoesten, nademaal de menschen, de bevelen, die in 't Boek, dat hy aan *Brammon* gegeeven had, begreepen waren, niet hadden in acht genomen: en hem nu door de Wolke een ander Boek geevende, belaste hy hem de menschen van de zaaken onderwys te geeven, die daar in vervat stonden. *Bremaw*, om zich in 't geen hem bevolen was te quyten, liet aan alle Volkeren der Aarde den wille Godts en zyne Bevelen weeten.

en van welk een inhoudt het was.

De *Benjanen* zeggen, dat 'er in dit Boek, 't welk zy de SHASTER, of het Boek van 't geschreeven Woordt noemen, drie Verhandelingen waren. De eerste behelsde de Zedelyke Wet, of het Boek der Voorschriften, nevens een uitlegging of verklaring over ieder Leerstuk en een Toepassing deezer Leerstukken aan ieder Huisgezin of Geslacht. De tweede Verhandeling verklaarde hun de Ceremoniele Wet, en onderwees hun in de Plechtigheden, die in den Goddelyken Dienst moesten worden waargenomen. De derde Verhandeling onderscheidde hen alle in zekere Familiën of Geslachten, en behelsde de Leerregels en willekeuren of inzettingen voor ieder Geslacht. Dit nu was in 't algemeen den inhoudt, volgens de meening der *Benjanen*, van dit Boek 't welk Godt aan *Bremaw* gaf. Wy zullen 'er nu de voornaamste zaakelykheden van berichten, en 't geen 'er als een korten inhoudt van is, om den geenen te voldoen, die 'er een naaukeurig bericht van verlangen.

De Verhandeling waarin hunne Zedelyke Wet beschreven was, en die *Bremaw* den menschen leerde, behelsde deeze agt Geboden.

Acht Geboden in 't zelve Boek begreepen, en waarin die bestaan.

I. ,,Gy zult geen Schepzel dooden, 't ,,welk leven ontfangen heeft: want gy zyt ,,een myner Schepzelen als ook het andere is; ,,derhalven zult gy niemandt het leven beneemen wat het ook zyn mogt, 't welk my ,,toebehoort.

II. ,,Gy zult met de vyf Zinnen een verbondt maaken. Eerstelyk, met de oogen, ,,op dat zy niet aanschouwen 't geen quaadt ,,zy. Ten tweeden, met de ooren, overzulks zy wat ondeugend zy, niet aanhooren. Ten derde, met de tong, vermits ,,die niet voortbrenge 't welk boos zy. ,,Ten vierde, met uw mondt-verhemeltzel ,,op dat het niets smaake 't geen quaadt ,,zy, als den Wyn of het Vleesch van ,,leevende Schepzelen. En ten vyfden, ,,met uwe handen, overzulks zy niets ,,aanraaken 't welk onrein of bezoedelt ,,zy.

III. ,,Gy zult naaukeurig de dagen en tyden, tot de Godvruchtigheit geschikt, ,,waarneemen, insgelyks die der Afwassching, ,,der Aanbidding en Gebeden die gy voor

,,Godt

„Godt met een zuiver en aandachtig hart „doen moet.

IV. „ Gy zult geen valfche berichten „geeven, en geen logentaal voeren , door „ welk middel gy uwen Broeder niet bedriegen zult, en u door deeze bedriegeryen „verryken, met hem handelende en koophandel doende.

V. „Gy zult den Armen naar u vermogen wildadigheit bewyzen, en hen in hunne behoeftigheit behulpzaam zyn , 't zy „met fpyze, drank, geldt of andere dingen „ die zy van nooden hebben.

VI. „Gy zult de Armen niet onderdrukken, en u nooit van uw vermogen bedienen, om uwen Broeder onrechtvaerdiglyk „ te plaagen en te bederven.

VII. „Gy zult eenige Feeften en Vreugdedagen vieren, zonder nochtans uw lichaam te ftreelen en u met overdaadt „opvullen: maar in tegendeel gy zult zekere dagen met vaften doorbrengen , en „eenige uuren uwe ruft om te waaken afbreeken, om te beter in den Gebede en tot „ de Heiliging bereid te zyn.

VIII. „ Gy zult uwen Broeder, hoe 't „ ook zyn mag, niet berooven van iets 't „ geen u volgens uw beroep aanvertrouwt „is geweeft: maar gy zult u, met het geen „ hy u mildelyk ter vergelding geeven zal, „vergenoegen: u erinnerende, dat gy „geen recht over eens anders goederen „ hebt.

Deeze agt Geboden zyn voor alle de vier Geflachten in 't algemeen. Behalven deeze zyn 'er noch voor ieder Familie twee andere, die haar in 't byzonder raaken.

Aan wien deeze Geboden worden toegeeigent.

Eerftelyk, zyn *Brammon* en *Shuddery*, te weeten, de Priefter en Koopman, zeer naau aan de Godtsdienftige Geboden verplicht, en zy hebben onderling veel overeenkomft voor de zaaken, die den Godde lyken Dienft betreffen, gelyk 'er ook is tusfchen de Leerregels van *Cuttery* en *Wyfe*; te weeten, die der Overheit en Handwerkers of Konftenaren.

Zy eigenen den *Braminen*, die de Priefters zyn, het eerfte en tweede Gebodt toe; nademaal de voornaamfte punten van hunnen Godtsdienft en in deeze twee zaaken beftaan. Eerftelyk, van geen levendig Schepzel te dooden, en ten tweeden, zich van verboodene dingen te onthouden, als Vleefch te eeten en Wyn te drinken, waar aan de Kooplieden mede zeer naau te gehoorzaamen, verbonden zyn.

Voornamentlyk eigenenze aan *Shuddery* het derde en vierde Gebodt toe, als beft overeenkomende met zyn beroep; nademaal die de Godtvruchtigheit behelzen, om de menfchen van de bedriegeryen af te maanen, die in den handel in zwang gaan; en waar toe gemeenlyk den geenen geneegen zyn, om 'er zich in gewicht en in 't weegen van te bedienen, waar toe een Gebodt uitdrukkelyk noodig was om 'er hun van af te fchrikken.

Aan *Cuttery*, of aan hunne Overheit eigenenze het vyfde en zesde Gebodt toe, overzulks die de menfchen tot liefde aanmaanen en medelyden met krachteloozen en ongelukkigen te hebben; want de dwingelandy zeer gemeen by den geenen is, die het gezag in handen hebben.

Het zevende en agtfte Gebodt word aan *Wyfe* als Konftenaar en Handwerker toegeëigent, nademaal die dit beroep waarneemen, eenige dagen van uitfpanning en vermaak noodig hebben, alhoewel zy tot ontucht en overdaadt geneegen zyn, deswegen zy door hunne Wet, zich hier voor te wachten, aangemaant worden. Ook word hun door de zelve den Diefftal verboden, want dit een misdaadt is, waar toe zy tot de gelegenheit, die zy hebben, vervallen konnen, en dikmaals hun gegeeven word, wanneer zy hun handtwerk oeffenen.

Eindelyk, fchoon zy verplicht zyn alle deeze Geboden te vervullen, nochtans neemenze te zorgvuldiger deeze waar, die voor hun eigen Geflacht gemaakt zyn.

Aanmerking over eenige deezer Geboden gemaakt.

't Zal, zoo wy meenen, niet ongevoeglyk zyn, alhier eenige aanmerkingen over twee of drie deezer Geboden te maaken, die het beft worden waargenomen en algemeener onderhouden: nademaal die hen te meer onderfcheid dan alle andere zaaken van andere Godtsdienften deezer Geweften in gebruik.

Dit is het verbodt den *Braminen* en *Benjanen* opgelegt, in het eerfte en tweede Gebodt begreepen, van geen levendig Dier te dooden, noch van 't Vleefch van dien te eeten; noch eenigen Wyn te drinken.

Zy beweeren dit verbodt, hun om geen levendig Schepzel te dooden gegeeven, zeggende, dat deeze Schepzels een evengelyke ziel als den menfch hebben, en van een zelfde Natuur. Maar zy neemen niet in acht, dat 'er drie foorten van Zielen zyn, een groeiende, die in de Planten gevonden word; een gevoelbaare in de Dieren te vinden, en een redelyke ziel die niet dan aan den menfch eigen is; en waar van de Uitwerkzelen edel en van verhevenheit zyn; en deeze is de eenigfte die onfterflyk zy.

Wy zullen noch zeggen, dat 'er ten opzicht van dit verbodt hun opgelegt, van levende

 Dieren

Dieren te dooden, om 'er zich van te voeden, eertyds niet was, en nu ook zoo algemeen niet is. De aloude Indianen waren met wilde Beestevellen, die zy gedood hadden, bekleedt, en deeze van 't Geslacht der *Cuttereys* onthouden zich nu niet, noch ontzien zich niet de Dieren te dooden; overzulks men met reden vermoeden mag, dat dit verbodt een nieuwe Overlevering hunner uitvinding is, en dat dit hun niet gegeeven was als een wezentlyk gedeelte van hunnen Godtsdienst maakende: alzoo min als hun tweede Gebodt, 't welk twee zaaken behelst; het verbodt van Wyn te drinken, en dit van Vleesch te eeten.

Der *Braminen* en *Benjanen* onthouding van spyze, en

De *Braminen* en *Benjanen* onthouden zich niet alleen van 't Vleesch der levendige Schepzelen te eeten; maar zy eeten alzoo min niets 't welk zy gelooven eenig beginzel van leven te hebben: overzulks is 't dat zy geen eieren eeten, die zy meenen in 't algemeen verbodt begreepen te zyn, om redenen, zeggenze, dat ze onder den dop iet bezielt hebben 't welk leven heeft. Zy onthouden zich mede van alle soorten van roode wortelen te eeten, vermits die een gelykenis met het bloedt hebben, als ook met de kleur. Nooit doen zy zich in hunne ziektens aderlaaten, geloovende dat ze een gedeelte van hun leven met het aftappen van 't bloedt verspillen, en zy geneezen alle koortsen door vasten en onthoudingen. Alle deeze belachelyke gevoelens zyn op het geloof gegrondt 't welk zy hebben, dat de Zielen van 't eene in 't ander lichaam door de Zielverwisseling overgaan, en dat die der Menschen in de lichaamen van andere Dieren overgaande, men die niet dooden mag, noch van hun vleesch eeten.

waarin die bestaat.

IX. HOOFDTSTUK.

Waarin de tweede VERHANDELING *van 't* BOEK *aan* BREMAW *gegeeven, begreepen is, bestaande in hunne* CEREMONIE WET, *in zich te* WASSCHEN, *te* ZALVEN, OFFERINGEN *onder het* GROENE GEBOOMTE; *insgelyks in hunne* GEBEDEN, PELGRIMAADJES, AANROEPINGEN *en* AANBIDDINGEN. *Van hun* GEBRUIK *van* DOOPEN, TROUWEN *en* DOODEN *te begraaven.*

Welke plechtelyke inzettingen in hun Wetboek vervat zyn, negen leedig vertoont; als hunne Wassching,

De tweede Verhandeling van 't Boek aan *Bremaw* gegeeven, behelst de Plechtelyke Instellingen die zy ter zekerer gelegenheden moeten waarneemen. Hun word uitdrukkelyk bevolen zich dikmaals in de Rivieren te wasschen; en de *Benjanen* zeggen dat deeze gewoonte met de tweede Waereldt haaren aanvang nam, en in den rang van Goddelyke dingen wierd gestelt, om hun te doen erinneren dat de verwoesting van de eerste Waereldt door den Zondvloedt wegens hun misdryf is geschied. Zie hoedanig deeze plechtigheit geoeffent word. I. Zy bemorssen hun lichaam met slyk uit den grondt van de Rivier opgebaggert, 't welk dient om de natuurlyke verdorvenheit der menschen te verbeelden: vervolgens gaan zy naar de Rivier het aangezicht naar de Zon gewendt, en de *Bramine* zegt overluidt dit gebedt: *O Godt, deezen Mensch is bevlekt en onrein gelyk het slyk deezer Riviere: maar eveneens als het water deeze onreinigheit wegneemt, verwaardig hem van zyne misdaaden te zuiveren.* Dit gebedt geëindigt zynde, dompelt men zich driewerf in 't water, terwyl de *Bramine* telkens de naam van de Rivier noemt waarin de Wassching geschied. Onder de verrichting van deezen *Bramine*, werpt den geenen die zich wast met zyne handt eenige ryst als een Offerhande in de Rivier, waarna hy de Vryspreeking zyner zonden ontfangt, en vertrekt.

Zalving,

II. Zy bedienen zich mede van een zekere roode Zalving die zy voor 't voorhoofdt doen, waarin zy zeker graan leggen, om te beteekenen, volgens hun zeggen, dat Godt hun geteekent en verkooren heeft, als een Volk, byzonderlyk hem behoorende; 't welk nochtans niet dient, dan om de gedachtenis van hunnen Doop te bewaaren. Zy hervatten deeze Zalving dagelyks naar maate dat zy zich wasschen; spreekende geduurende dit bedryf, zekere woorden uit, die dienen om hen te doen erinneren, dat zy zodanig, als het merkteken Godts vereischt, zyn moeten.

Plechtelyke Bidding,

III. Het word hun bevolen Offerhanden en zekere Gebeden onder de groene Boomen te doen, gelyk we reeds aangeweezen hebben, en waarvan de plechtigheit door *Wyse* is ingestelt, aan wien Godt, zeggen ze, in een gezichte onder het groen Geboomte verscheen, als hier voor is gezegt, en hem belaste den Goddelyken Dienst in zodanige plaat-

plaatsen te doen. Hierom is 't dat 'er de *Braminen* Tempels voor hunne Afgoden bouwen, en dat zy 'er zich onthouden om deeze Godsdienstige plechtigheden ten dienste der geenen die 'er komen, te doen. Zy hebben voor deeze Boomen ongemeen veel achting, en zy beelden zich in, dat den geenen groot ongeluk overkomt, die 'er de minste takken van schenden. Wanneer zy hunne Vergaderingen onder deeze Boomen houden, brengt 'er een ieder zyn Offer, en zy bestrooyen zich met poejer van verscheidene kleuren. Zy voldoen 'er hunne aanbiddingen, waarvan zy het getal door 't geluidt van een klein schelletje aanteekenen. Zy bidden 'er om de gezondheit, rykdommen, een groote nakomelingschap, en een gelukkig gevolg hunner bezigheden; en meesten tydt als zy 'er in een groot getal vergaderen, rechten zy 'er vreugdemaalen aan.

Tempel-plichten. IV. Insgelyks zyn zy verplicht zekere gebeden in hunne Tempels te doen. Deeze bestaan in een veelvuldige herhaaling van naamen en eigenschappen Godts, uitgebreidt en verklaart. Zy doen 'er mede Processiën, zingende hunne Geboden en klinkkende met schellen; en doen 'er voor hunne Afgoden Offergeschenken.

Pelgrimaadje, V. Ook zynze verplicht naar verre afgelegene Rivieren in Pelgrimaadje te gaan, gelyk naar de Ganges, om 'er hun te wasschen, en 'er hun Offer te brengen. Zy gaan 'er in groote meenigte, en de gesteentens en rykdommen die zy in deeze Rivier werpen, zyn byna onschatbaar. Deeze die te sterven komt, door dit water bevochtigt, word by hun voor een grooten Heilig gehouden, en van alle zyne misdaaden gezuivert te zyn.

Aanroeping der Heiligen, VI. Zy oeffenen mede een soort van aanroeping der Heiligen, aan wien zy het vermogen toeëigenen, verscheidene zaaken gelukkiglyk ten einde te brengen. Die begeeren gelukkig in hun Huwelyk te zyn, roepen *Hurmount* aan; die eenig Gebouw onderneemen willen, bidden *Gunnes*, en die Ziek zyn, *Vegenaut*. De Soldaten die een Krygsonderneeming willen uitvoeren, vervoegen zich by *Bimohem*; de elendigen by *Syer*, en die gelukkig zyn zullen hunne gebeden voor *Nycasser* doen.

Eerbewyzing aan Zon en Maan VII. Zy zyn mede door hunne Wet verplicht Godt aan te bidden, zoodra als eenig schepzel zich voor hun gezicht na Zonnen opgang vertoont; en zy bewyzen voornamentlyk deezen Godtsdienstigen plicht en merkteken hunner Godtsdienstigheit aan Zon en Maan, die zy de oogen Godts noemen. Ook handelen ze zeer heuschelyk zekere soorten van Dieren, die zy zuiverder en min bezoedelt dan andere achten; als Geiten, en diergelyken, waaraan zy zoo veel goedheit en onnozelheit toeëigenen, (nademaal de zielen der Menschen in hun lichaam komen) dat als zy de vloer hunner kamers met hunne vuiligheit bestryken, gelooven ze dat die door deeze onreinigheit geheiligt worden.

VIII. Men moet aanmerken dat hun gebruik van te doopen, en den Kinderen een naam te geeven, in de Geslachten der *Braminen* niet eveneens, dan in anderen is. Want men wascht enkelyk de kinderen van andere Geslachten met water, waarna een der Bloedvrienden het Kindt tegen het voorhoofdt een pen zet om te schryven, en doet dit kort gebedt: *O Godt, schryf het goede op 't voorhoofdt van dit kindt.* Daarna geeven ze aan 't Kindt den naam waar mede het zal genoemt worden, en stryken op 't midden van 't voorhoofdt een roode zalf, op dat een ieder weete dat het geteekent zy, om een Kindt Godts te zyn; waarna deeze plechtigheit eindigt. Maar de Kinderen van 't Geslacht der *Braminen* worden niet alleen met water, gelyk de anderen gewasschen; want behalven dat, bestrykt men ze met den Oly, en men spreekt zekere woorden als by wyze Inwying uit, die dusdanig luiden: *O Godt, wy stellen u dit kindt voor, uit een Heilig Geslacht gebooren, gezalft met Oly en gereinigt met Water*: waarby andere gewoone *Ceremoniën* voegende, bidden ze gezamentlyk, dat het een Godtsdienstig Waarneemer van de Wet der *Braminen* mag worden, en naaukeurig de tydt van zyne geboorte aanmerkende, stellen ze zyn Geboortenuur overeenkomstig met de gesteldheit der twaalf Hemelstekens, om te ervaaren of het geduurende zyn leven gelukkig of ongelukkig zal zyn. Zy bewaaren deeze Geboorteschouwing, zonder die iemandt te laaten zien, tot den dag van zyn Huwelyk, die zy de gelukkigste van hun leven achten. Alsdan maaken ze de gevaaren bekent, waar voor hy zich te wachten heeft, en deezen waarmede hy noch gedrygt word.

Hun gebruik van Dooping en den Kinderen een naam te geeven.

IX. Aangaande hun Huwelyken, moeten we aanmerken, dat de tydt van die te voltrekken veel met die van andere Volkeren verschilt: want zy trouwen omtrent het zevende Jaar huns ouderdoms, nademaal zy meenen dat het Huwelyk als een der voornaamste bedryven van 's menschen leven is, en zy gelooven dat het grootste ongeluk, 't welk hen overkomen kan, is, datze zonder getrouwt te zyn geweest, sterven, en somtyds gebeurt, wanneer ze al te lang wachten. Als men wegens 't Huwelyk onderling

Wat omtrent hunne Huwelyken aan te merken is.

overeen gekomen is, en het beslooten heeft, zend men onder trompetten geschal en 't roeren der trommelen de Geschenken naar des toekomende Bruids Ouders, en deeze die de zelve verzellen zingen gezangen tot lof der Verbondenen. Wanneer de Ouders van de Dochter deeze Geschenken hebben aangenomen, zenden zy 'er anderen aan den toekomende Bruidegom, om te betuigen dat zyn verzoek hun aangenaam is, en men verzelt die met gezangen van zyn lof. Vervolgens de *Braminen* den dag bestemt hebbende, wanneer de plechtigheit des Huwelyks zal voltrokken worden, doet men een soort van openbaare Uitgeleide, op dat 'er de Inwooners van de Plaats bericht van krygen. De Bruidegom maakt een aanvang deezer plechtigheit met zyne bruiloftskleederen bekleedt, en gevolgt van de voornaamste Kinderen van zyn Geslacht, eenige te paerdt, en anderen in Palanqyns, alle met edel gesteentens, sluiers en andere soorten van deftige kleederen versiert. Zy doen deeze geleipracht door de voornaamste straaten der Stadt, gevolgt van Keteltrommen en Trompetten met vergulde wimpels versiert. De Bruidegom is van de anderen onderscheiden door een kostelyke kroon met gesteentens versiert, die hy op 't hoofdt heeft. Nadat hy zich dus heeft vertoont, verschynt den volgenden dag de Bruidt in 't openbaar, met de zelfde pracht, met een kostelyke kroon op 't hoofdt versiert, en verzelt van alle de jonge Dochters van 't zelfde Geslacht. Zy blyft eenigen tydt zich voor een ieder vertoonen in deezen deftigen opschik. Wanneer de dag geëindigt is, gaan ze alle naar het Huis om de laatste plechtigheden van 't Huwelyk te voltrekken. De plechtigheit van 't Huwelyk vereischt dat de gehuwde niet eer gemeenschap hebben, dan na de Zon onder gegaan zy; waarna men een vuur ontsteekt 't welk men tusschen de twee gehuwden aanlegt, om te beteekenen, dat de vuurige liefde hunne vriendschap verzellen moet. Vervolgens binden ze hen te samen met een kleine zyde snoer, die men hen om 't lichaam knoopt, om te toonen dat het Huwelyk een onverbreeklyken bandt is, en dat ze zich nooit mogen van elkander scheiden. Men legt mede een sluier tusschen hen, om te kennen te geeven datze hunne natuurlyke deelen voor 't Huwelyk niet ontblooten moeten: maar dat wanneer het de noodzaakelykheit vereischt van zich elkander t'ontblooten, om hun plicht te voldoen, dat dan de Zedigheit afgelegt zy. Zy zeggen dat deeze gewoonte gegrondt is op de ontmoeting van *Brammon* en *Savatrée*, die, om dat zy naakt waren, hunne schaamdeelen bedekten, tot dat de woorden die het Huwelyk sloten, uitgesproken waren. Als dit alles verricht is, doet de *Bramine* een korte aanspraak, waarin hy de Man vermaant de Vrouw in alle de benoedigdheden by te staan, en de Vrouw om onkreukbaar de trouw die zy haaren Man schuldig is, te bewaaren. Vervolgens zegent hy hen, en wenscht hun een gelukkige nakomelingschap. Men neemt dan de sluier tusschen hun beiden gelegt geweest, weg, en ontknoopt de kleine snoer waarmede zy gebonden waren, geevende hun vryheit te doen wat hun lust. Onder hun hebben ze geen ander Huwelyksgift dan de gesteentens die de Bruidt op den Bruiloftsdag draagt, overzulks de beweegredenen van 't Huwelyk op geen belang zoude gegrond zyn; en niemandt blyft op 't Bruiloftsfeest dan die van het zelfde Geslacht zyn. Om te besluiten, zy hebben in huwelykszaaken zekere Wettelyke Waarneemingen die by ieder Geslacht byzonder zyn, en die onderscheid onder hun maaken. By voorbeeldt, het word aan geene Vrouw gedoogt zich anderwerf in 't Huwelyk te begeeven, indien zy niet van 't Geslacht van *Wyse* zy, te weeten, van de Ambachten of Handtwerken. Den Mannen van alle Geslachten is 't geoorloft andermaal te trouwen, uitgezondert die van 't Geslacht der *Braminen*: deeze uit een Geslacht, zyn verplicht in hun eigen Geslacht te trouwen; hierom is 't dat de *Braminen* met de afkomelingen der *Braminen* trouwen moeten; de *Cuttereys* met die van de *Cuttereys* afkomstig zyn, en de *Shudderies* insgelyks. Maar de *Wyses* zyn niet alleen verplicht te huwelyken met die geen die van hun Geslacht zyn, zy zyn behalven dat genoodzaakt de Dochters te trouwen, wier Vaders van hun eigen Handwerk zyn; als een Zoon van een Wondheelder aan de Dochter van een Baardscheerder, en dus met de anderen, vermits zy niet buiten hun Geslacht gaan, en ook in hun Beroep zonder vermenging blyven.

Hoe zy met hunne zieken handelen, de dooden begraven, en ook verbranden.

Met hunne Dooden te begraaven gaan zy aldus om. Wanneer iemandt ziek is, op 't uitterste legt, en buiten hoop van herstelling is, laat men hem overluid *Narraune* zeggen, dit is een der namen Gods, 't welk zoo veel als *barmhartigheit voor den Zondaar* beteekent: nademaal de kranke in deezen staat de barmhartigheit noodig heeft. Wanneer hy zieltogende is, en dat zyne ziel van 't lichaam te scheiden staat, openen ze hem de handt en storten 'er water in, als een Offerhande die hy van zyn leven doet, biddende *Kistenerуppon*, de God des Waters,

van

van hem wel gezuivert voor Godt, met deeze Offerhande in zyne handt te vertoonen. Als hy gestorven is, wasschen zy zyn lyk, om te betekenen dat hy gereinigt en gezuivert is. Zie nu hoe zy hunne Dooden begraaven: Eerstelyk draagen ze het doode lyk naar den oever van een Rivier, deswegen aangeweezen, en na hem ter aarde te hebben gebracht, zegt de *Bramine: O Aarde, wy beveelen u onzen broeder. Terwyl hy in 't leven was, hebt gy 'er deel aan gehadt, want hy was van aarde gemaakt, en onderhouden van de goederen der aarde; derhalven is 't dat wy u hem wedergeeven zullen, nu hy Doodt is.* Daarna zetten zy rondom dit lyk de stoffen die bequaam in 't branden zyn, die zy met zekeren Oly begieten, steeken 'er het vuur in, en werpen 'er noch veele drogeryen die van een welriekende en goeden geur zyn, by. Alsdan zegt de *Bramine: O Vuur, toen hy leefde had gy recht over hem, nademaal hy door zyne natuurlyke warmte bestond, hierom is 't dat wy u zyn lichaam wedergeeven, op dat gy hem zuivert.* Daarna neemt de Zoon van den Overleedenen een pot met water, die hy op de vloer neerzet, en plaatst 'er een andere pot vol melk op. Dit dus beschikt hebbende, breekt hy door 't werpen van een steen de onderste pot, zulks 'er het water uitloopt, 't welk veroorzaakt dat de Pot die 'er op staat omvalt, als geen steunsel meer vindende, waardoor de melk die 'er in was, wegloopt: alsdan neemt de Zoon gelegenheit deeze Zedeles te uiten. *Gelyk de steen door zyne kracht genoodzaakt heeft, om zoo te zeggen, dit vat van zyn vocht, dat 'er in was, te ontlasten; eveneens heeft de hevige Ziekte de gezondheit en 't lichaam myns Vaders bedorven, en weder tot niet gebragt, gelyk dit water en de melk, op den grondt uitgestort zyn, en 't welk men niet weder vergaderen kan.* Wanneer het lichaam t'eenemaal is verbrandt, werpenze vervolgens de assche in de lucht, en de *Bramine* zegt deeze woorden: *O Lucht, terwyl hy leefde heeft hy u ingeademt, nu heeft hy voor de laatstemaal zulks gedaan; en wy geeven hem u weder;* wanneer de lyk-asch in 't water geworpen wordt, zegt de *Bramine: O Water, toen hy in 't leven was, heeft hem uw vocht onderhouden; maar nu zyn lichaam in verscheiden deelen gescheiden word, neemt 'er uw deel van.* Dus geevenze ieder Hoofdtstoffe 't geen haar toebehoort, en doordien zy van gedachten zyn, dat des menschen leven door de vier Hoofdstoffen bestaat, zeggenze, dat het noodig is dat hunne lichaamen na hunne Doodt onder haar verdeelt worden. Wanneer deeze Lykplechtigheit verricht is, vertoont de *Bramine* aan den Zoon, of den naasten Bloedvriendt van den Overledene een papier, waar op de Ziektens zyner Voorzaten geschreeven zyn, en leest hem de gestelde orde van den geenen voor die in den rouw zyn, zulks zy geduurende tien dagen geen *Betel* mogen kaauwen, noch hun Hooft met Oly wryven, noch schoon linnen dan eens in de maandt, geduurende het gansche rouw-jaar aandoen; dat hy op den dag van zyns Vaders afsterven aan zyne Vrienden een maaltydt geeven moet, en de Rivier gaan bezoeken waarin zyne assche geworpen is. Sedert deeze Wetten en Inzettingen, is 'er een gewoonte onder hen ingevoert; die de Vrouwen verplicht, haare Mannen overleevende, zich vrywillig aan te bieden om levendig met hun verbrand te worden. Dit word nu noch op eenige plaatsen gedaan, en voornamentlyk by voornaame persoonaadjes, alhoewel 'er de voorbeelden nu zoo gemeen niet meer van zyn, als die eertyds waren. *Propertius* laat zich elders over deeze gewoonte met deeze woorden uit:

Felix Eois lex funeris una Maritis,
Quos Aurora suis rubra colorat aquis:
Namque ubi mortifero jacta est fax ultima lecto;
Uxorum fluxis stat pia turba comis.
Et certamen habet lethi quæ viva sequatur;
Conjugibus pudor est non licuisse mori;
Ardent victrices & flammæ pectora præbent;
Imponuntque suis ora perusta Viris.

't Welk deezen zin heeft:

Gelukkig heerscht een Wet in 't Oosten voor die sterven,
Daar roode Dageraat de lucht verwt nat van douw.
Zoodra de lyktoorts blaakt, voor die het leven derven,
Staan Vrouwen rondom 't lyk, met hangend' hair, vol rouw;
Men yvert reeds om strydt, 's Mans lykvuur te genaaken:

Want

Want schand'lyk is 't geacht, wanneer dit word ontzegt;
Zy springen in de vlam, hoe fel den gloedt mag blaaken,
En stervend' kust men 't lyk, als trouwplicht van den Echt.

Om welke reden het verbranden der Vrouwen met het Lyk haarer Mannen, ingevoert is, en hoe zy die begraaven worden hem in 't Graf verzellen.

Maar schoon *Propertius* deeze plechtigheit voor een teken van de kuisheit der Vrouwen aanmerkt, echter zegt men, dat ze wegens haare ongetrouheit ingevoert is, en vermits zy dikmaals hunne Mannen met vergif ombragten, om zich te beter met haare Boelen te verlustigen; 't welk veroorzaakt heeft dat de *Raiahs* de *Braminen* verplichtten de Vrouwen door een Godtsdienstig bevel te verbieden, zich weder in 't Huwelyk te begeeven, en haare Mannen te overleeven; om haar deeze boosaardige handeling af te wennen, en te noodzaaken zorge voor het welzyn haarer Mannen te draagen. Dit nu veroorzaakt dat de kuiste onder haar, om haare achting te handhaaven, en zich van een zoo verfoeielyke misdaadt te rechtvaerdigen, geene zwaarigheit maaken van zich dusdanig op te offeren, om de liefde te betuigen die zy haare Mannen hebben toegedraagen. Zie hoe deeze plechtigheit geoeffent word: Wanneer haare Mannen overleden zyn, sieren zy zich op 't kostelykste met haare Juwelen op, en verzellen het Lyk tot aan 't Graf, zingende langs den weg loftuitingen van den Overledenen, en betuigende openbaarlyk dat ze hem niet verlaaten willen. Zoodra als men het lyk op den Houtmyt heeft gezet, deelen ze haare Juwelen aan haar beste vrindinnen uit, en werpen zich vervolgens op 't lyk, waarvan zy het hoofdt aan haaren boezem drukken; en terwyl men op allerlei speeltuigen speelt, om te beletten dat het gekerm van deeze die men verbrand, niet gehoort worde, steekt men het vuur in den Houtmyt, waarmede zy worden verteert.

X. HOOFDSTUK

Van de DERDE VERHANDELING *van* BREMAWS BOEK, *behelzende hunne* VIER GESLACHTEN, *nevens een* GEBODT *om zich uitdrukkelyk te schikken naar het bestier, en iets van hun* EERSTE GESLACHT, *'t welk dit der* BRAMINEN *is. Van den* OORSPRONG *van dien* NAAM; *hun verscheiden soorten, het getal hunner* FAMILIËN, *hunne* BEDIENINGEN, GELEERDHEITSOEFNING *en van hunne* LEERLINGEN.

Nadat we nu van de tweede Verhandeling wegens *Bremaws* Boek gesprooken hebben, die opzicht op de Plechtigheden heeft, zoo die in hun Goddelyken Dienst geoeffent word; moeten we mede iet van de derde Verhandeling zeggen, waarin hun voorgeschreeven word, hoedanig zy leeven moeten, welk een verschil en onderscheid dat 'er onder hun wezen moet, en wat zy in hunne byzondere Geslachten moeten waarneemen.

De Indianen in vier Geslachten verdeelt wat een ieder Geslacht aanbevolen is, aangemerkt.

Zy zeggen dat 'er niets beter om de Waereldt wel te bestieren kan uitgevonden worden, dan 't geen in haar eerste ouderdom door middel der vier Geslachten in gebruik was, te weeten, dat den Volke de *Braminen* om den Godtsdienst te onderwyzen gegeeven waren; dat *Cuttery* was om de menschen te bestieren en hen door 't gezag der Wetten in gehoorzaamheit te houden; dat *Shuddery* voor den Koophandel was, en eindelyk *Wyse* voor Kunsten en Handwerken, om andere door hunnen arbeidt en werkzaamheit behulpzaam te zyn. Hierom is 't dat zy zich door deeze derde Verhandeling van *Bremaws* Boek verplicht vonden, ieder in hun eigen Geslacht te blyven, en de dingen waar te neemen, die hun byzonderlyk eigen aan hun beroep waren. Dit is 't welk zy altoos hebben in acht genomen, en nu noch zoo veel hun mogelyk is waarneemen, om dit aloude bestier te onderhouden.

Waar in de zaaken bestaan die den *Braminen* eigen zyn, en van waar zy hunnen afkomst reekenen.

Alzoo het Geslacht der *Braminen* het eerste aller Geslachten is, zal 't noodig zyn eenige aanmerkingen over zaaken te maaken die hun byzonderlyk eigen zyn, en wy zullen eerstelyk van den naam der *Braminen* gewag maaken. *Suidas* meent dat men hen met een naam van *Brachman* heeft genoemt, die de eerste Insteller hunner Plechtigheden was. *Passel* wil ons in zyn eerste Boek der Beginzelen, Hoofdstuk 13 en 15 verzeekeren, dat zy door *Ceturah* van *Abraham* afkomstig zyn; dat zy de *Indiën* bewoonden, en dat men hen *Abrahamanes* noemde, en allenks by verkorting,

en om gemakkelyker uitfpraak *Brachmes* genoemt zyn. 't Is echter niet waarfchynlyk; want zy kennen onder hen deezen *Brachman* niet, en zy hebben nooit van Abraham gehoort: maar zy betuigen in tegendeel, dat zy de naam van *Braminen* en *Brammon* aangenomen hebben, die volgens hunne oude Regifters de eerfte is geweeft, die onder hen het Priefterfchap bedient heeft, of wel van *Bremaw*, (voegende aan dit woordt het woordtleedje *nes*) die de eerfte van de tweede Waereldt was, aan wien de Wet gegeeven wierd.

Veelerlei foorten van Braminen, en waarin die beftaan.

Wat de verfcheiden foorten van *Braminen* aangaat, die by den Volke als Priefters worden aangezien, daar van zyn 'er twee foorten. Eerftelyk zyn 'er gemeene *Braminen*, die in de Indiën in grooter getal dan de anderen zyn, en ten tweeden vind men 'er byzondere *Braminen*, die 'er veel minder gevonden worden. Door de *Benjanen* worden deeze laatften *Verteas* en door de *Moren Scurahs* genoemt.

De gemeene *Braminen* hebben 82. Geflachten of Familiën, wiens Patronen onder hen zoo veel groote en geachte Mannen zyn, wegens hunne Geleerdheit en Godtvruchtigheit ongemeen berucht. Zy noemen hen Waarzeggers van de een of andere plaats, volgens die alwaar zy hun verblyf hebben. De eerfte onder hen wordt *Vicalnagranauger* genoemt, dat is, Waarzegger van *Vicalnagra*; een andere wordt *Vulnagranauger* geheeten, te weeten, Waarzegger van *Vulnagra*, 't welk een dus genoemde Stadt is, gelyk ook de andere. Overzulks zy door dit middel in deeze 82. Geflachten onderfcheiden zyn.

Hunne gebaarmaaking in 't bidden van een misfelyk gebruik.

Aan deeze *Braminen* is bevolen, wanneer zy Godt in 't openbaar bidden of dat ze den Volke de Wet voorleezen, zekere geftaltens en gekke kuuren aan te rechten, om de oogen en d'opmerking der Toehoorderen tot zich te trekken, 't welk niet onvermaakelyk is te zien. Wanneer zy bidden, flaan zy beide de handen van een en heffenze naar Hemelwaarts, als of zy gereed ftonden te ontfangen, 't geen zy verzoeken. Zy flaan hunne oogen nederwaarts ter Aarde, en zitten met geboogen kniën op hunnen beenen, om hunne vrees en onderdanigheit te betuigen. Voor 't overige is 't hun niet gedoogt het Boek aan *Bremaw* gegeeven te leezen, dan zingende en met een zekere hooge en laage toon, vermits zy zeggen dat 'er *Bremaw* niet alleen zodanig een gebruik van heeft gehad: maar dat Godt hem dit uitdrukkelyk geboden heeft, op dat zyne Wet hun een onderwerp van vreugde en verheuging zoude zyn.

Hoe de Braminen de Jongelingen in hunne geleerdheit onderwyzen, en bequaam geworden, in hun Priefterfchap inwyen.

De *Braminen* hebben mede Queekfchoolen, waarin de Jongelingen van 't Geflacht, in den Godtsdienft en in hunne *Ceremoniën* onderweezen worden. De Wyze van hunne Leeroeffening en Aanneeming, is wel waardig nagedacht te worden, als ook hunne Beveftiging en Ordening in 't Priefterfchap. Eerftelyk wordenze, omtrent zeven Jaaren te hebben bereikt, na wel gewasfchen te zyn, om de zuiverheit van hun Geflacht te kennen te geeven, in deeze foort van Leeroeffening toegelaaten: vervolgens ontfangt men hen ganfch naakt, om te toonen dat zy alles verachten en dat zy zich van allerlei zorge ontflaan, om zich t'eenemaal op de Leeroeffening toe te leggen. Dit verricht hebbende, fcheert men hen het hoofdthair af, behalven een foort van afhangende lok, achter op 't hoofdt laatende, om hun te kennen te geeven, dat ze hunne Leeroeffening niet verlaaten moeten, en indien dit gebeurde, dat men hen by deezen lok trekken zal, om weder te komen en hunne verlaaten oeffening te hervatten. Men verplicht hen tot een Pitagorifche ftilzwygenheit, en 't is hun verboden overluidt te fpreeken, te fpugen en te kuchen. Zy draagen om de lendenen een leere gordel, en insgelyks een riem rondom hunnen hals, die hun onder den linker arm doorgaat. Veertien Jaaren bereikt hebbende, neemt men hen, indien zy bequaam zyn, als *Braminen* aan, en alsdan leggenze deeze leere riem af, en neemen vier byeen gevoegde draaden aan, die hen over den rechter fchouder en onder den rechter arm door gaan. Zy flaapen met deeze draaden, leggenze nooit af, en draagenze hun leven lang ter eere van Godt, en van *Bremaw*, *Wifteney*, en *Ruddery*: merkende de zelve als het Zegel en 't Merkteken van hunne Bediening aan. Wanneer men die hun, 't welk men de Orde zou konnen noemen, geeft, verplicht men hen eerftelyk in hun Geflacht of Familie niets te veranderen noch te vernieuwen; verders moetenze alles 't welk in de Wet der *Braminen* bevolen is, naaukeurig waarneemen, en eindelyk de verborgenheden hunner Wet den geenen van een anderen Godtsdienft niet openbaaren; dit nu zyn de voornaamfte zaaken die deeze *Braminen* hebben waar te neemen.

Waarin eenige Braminen te onderfcheiden zyn 't zy in hun gedrag of Godsdienft oeffening.

Wat de byzondere *Braminen* aangaat, die zy *Verteas* noemen, deeze zyn gemeenlyk Perfoonen uit 't Geflacht van *Scuddery*, of der Kooplieden, die uit Godvruchtigheit deeze bediening waarneemen. Deeze menfchen kleeden zich met een wit wolle kleedt, 't welk hun tot over de dyen hangt, laatende het overige naakt. Zy dekken zich nooit het hoofdt, ten teken van achting, 't welk

't welk zy Godt toedraagen. Zy scheeren hun hoofdthair niet; maar plukken de hairen uit, behalven een weinig op den kruin overlaatende, insgelyk plukken ze mede het hair van de oogleden en de kin uit.

Verscheiden Familiën deezer *Braminen* zyn 'er, eenige worden *Soudraes* genoemt, deeze gaan nooit in de Pagoden: maar oeffenen den Dienst Godts by zich zelven. Een ander soort is 'er die men *Tuppaes* noemt, die in de Pagoden hunne gebeden doen; en een derde soort die *Curthurs* geheeten word, bidden Godt alleen en zonder iemandts tegenwoordigheit. Een vierde soort word *Onkeleaus* geheeten, zy willen geene Beelden dulden; en de vyfde soort, die de strengste van allen is, word *Pushaleaus* genoemt.

Deeze soorten van *Braminen* hebben een zekere dag van vreugde die zy *Putchehson* noemen, die zy maandelyks geduurende vyf dagen vieren; maar tusschen ieder deezer vyf dagen neemenze een Vastendag waar. Dit Feest word altoos in 't huis van de aanzienelykste geviert, en in dien tydt deelt men gemeenlyk mildaadig eenig geldt uit, overzulks men geen levendige Dieren noch Schepzels doode.

Deeze zyn in veel dingen strenger dan de gemeene *Braminen*. Het Huwelyk 't welk aan anderen gedoogt word, is hun verboden. Zy zyn in eeten en drinken matiger dan anderen; want behalven deeze Feestdagen, eeten ze niet dan 't geen men hun geeft, en bewaaren niets voor den volgenden dag noch voor een andere maaltydt. Zy bewaaren zorgvuldiglyker dan andere de bezielde dingen, en drinken niet dan gekookt water, op dat 'er de damp, die zy gelooven de ziel van 't water te zyn, uit wazemen kan. Zy veegen met een bezem hun eigen vuiligheit weg, bezorgt zynde dat 'er geen wormen uit voortkomen die mogten vertreeden worden. Zy hebben een Gasthuis voor zieke en verlamde Vogels, die zy voor de waarde van Geldt koopen en trachten te geneezen. Alle dingen zyn onder hun gemeen. Zy stellen weinig vertrouwen op de Afwassching, en rekenen 't een eer morsig en besmeert te zyn. Dit nu zal genoeg zyn om deeze *Braminen* te leeren kennen.

XI. HOOFDTSTUK.

Van het tweede GESLACHT CUTTERYES *genoemt, in zyn* BLOEIENDE STAAT *verbeeldt, en in zyn* AFNEEMENDE *en* TEGENWOORDIGEN STAAT *vertoont.*

Hoe het Geslacht van *Cuttery* over het bestier van 't Waereldlyke gestelt is.

Het tweede Geslacht, 't welk die der *Cutteryes* is, heeft zynen naamsoorsprong van *Cuttery* tweede Zoon van *Pourous*. Naardien Godt hem het vermogen van te bevelen en andere te bestieren gegeeven had, meenen alle de Koningen en Krygslieden van hem afkomstig te zyn. De plaats van *Bremaws* Boek, waarin alle zaaken begreepen zyn die opzicht op dit Geslacht hebben; is vervult van zekere Voorschriften en Leerregels het Bestier en de Staatkunde betreffende, waar van, volgens ons oordeel, de kennis van die te weeten weinig aangelegen legt; derhalven wy dit te verhaalen overslaan, om tot wezentlyker zaaken over te gaan.

Men kan deeze *Cutteryes* op driederlei wyze aanmerken: gelyk zy eertyds in hunnen bloeienden stant waren; of toen zy sedert begonnen ten verval te komen, en gelyk zy tegenwoordig zyn.

De weleer bloeiende staat der *Cutteryes* aangemerkt.

In hunnen bloeienden staat, waren zy de aloude Koningen en Landvoogden der Indiën, en voornamentlyk van dit Gewest, 't welk men *Guzzaratte* noemt. Men noemde hen ten dien tyde *Raiahs*, dat Koning beteekenen wil. Eenige bezaten een grooter uitgestrektheit van Landen dan de anderen; nadat zy min of meer magtig waren. Deeze *Raiahs* hadden gemeenlyk in hun dienst vierderlei aanzienlyke Personaadjes. De eerste waren *Bramines*, die, door middel hunner voorzeggingen en wichelaryen den Koningen de bequaamste tydt hunner onderneemingen te kennen gaven, en om die gelukkig uit te voeren. De tweede orde wierden *Pardons* genoemt. Deeze *Pardon* was een Staatkundig Man en in alle Staatzaaken ervaaren. Hy behandelde alle afvaerdigingen, deeê recht, en was de zaaken des Konings aanbevolen. De derde Persoon wierd *Moldar*, of Konings Kamerling genoemt. Hy was gemeenlyk by den Koning, om hem met het een of 't ander te onderhouden en gezellig te zyn. De vierde, die men *Disnache* noemde, nam het Krygsampt waar, en bestierde de Legers wanneer ze in 't veldt waren. Dit nu waren de vier aanzienlykste Personen by den Koning. Men zegt dat deeze *Raiachs* zes en dertig uitmun-

muntende Geslachten en Familiën waren, waar van zy zich afkomstig reekenden. Eenige waren van 't Geslacht van *Chaurah*, andere van dat van *Solenkées*, weder andere van *Vaggala*, eenige van dit van *Dodepuchaes*, en andere van *Paramars*. Overzulks iemandt van een geringe geboorte na zodanige waardigheden niet staan kon, en het vereischte om 'er toe te geraaken, dat men noodzaakelyk van een deezer zes-en-dertig Geslachten of Familiën moest afkomstig zyn. Dus nu leefden de *Raiahs* geduurende hunnen welstant.

Hoe die tot vermindering is gebragt, voorzegt, en hoedanig veroorzaakt.

Wat de vermindering hunner Staatsgelegenheit aangaat; hunne Historiën verhaalen, dat een zekere Heilige en Deugdzaame Vrouw *Rannedvill* genoemt, stervende voorzegt had, dat de Staat der *Benjanen* onder de Regeering van *Ravisaldée*, een voorname *Raiah*, beginnen zoude te vervallen, en dat die t'eenemaal onder die van zynen Opvolger afneemen zoude; 't welk gebeurde, gelykwe in deeze Historie verneemen zullen.

Hunne Historischryvers verhaalen, dat 'er eertyds en *Raiah*, *Ravisaldée* genoemt, was. Zyn Zoon bouwde hem na zyne doodt een prachtig Praalgraf, in een plaats *Sythepolalpore* genoemt, om de Nakomelingschap te toonen welk een genegenheit en achting hy voor zynen Vader had. Toen nu dit prachtig gebouw met groote moeiten en kosten voltrokken was, vroeg de Zoon, die voor de behoudenis zyner eigene gedachtenis niet min yverde, dan voor die van zynen Vader, den *Braminen*, om te weeten of dit uitmuntend werk lang duuren zoude, of dat het, gelyk andere dingen der Waereldt, de verwoesting zoude onderhevig zyn, en wie 'er de oorzaak van wezen zoude: waarop een zekeren *Madewnauger*, geleert in de Wetenschap der *Braminen*, antwoordde, dat het door een zekeren *Sultan Alaudin*, Koning van *Delée* zou verwoest worden, en groote overwinningen in *Guzzaratte* behaalen. *Syderaiisaldée*, dus was deeze Zoon genoemt, willende de verwoesting van deezen Tempel voorkomen, zond zynen *Bramine Madewnauger* met een groote somme geldts naar *Delée*, om deezen *Alaudin* op te zoeken, en van hem te verwerven, dat hy zyns Vaders gebeente ongerept liet, en de Tempel, dien hy hem gebouwt had, niet beschadigde. Maar de *Bramine* ealdaar gekomen zynde, vond 'er niemandt van dien naam, die 'er bestierde of die van eenige gezag was. Eindelyk, na lang zoekens, berichte men hem, dat 'er een zekere Houtklovers Zoon was, dus genoemt. Hy by dien Man gekomen, stond niet weinig verzet hem te zien. Hy verhaalde hem het onderwerp zyner Reize, en zag, terwyl hy met hem sprak, den jonge *Alaudin* achter zyn Vader staan, die een geitje eeten gaf. De *Bramine* hem aanspreekende, voorzeide hem zyn goed geluk, 't welk hem te gebeuren stond, overzulks hy Koning van *Delée* worden zou, groote overwinningen in *Guzzaratte* behaalen, en dat *Syderaiisaldée* hem zond om hem geluk te wenschen, en een groote somme geldts aan te bieden, op dat hy, wanneer hy deeze overwinning behaalt had, de Tempel dien hy te *Sythepolalpore* gebouwt had, om voor zyns Vaders Praalgraf te dienen, verschoonen mogt. *Alaudin* hem aangehoort hebbende, antwoordde kloekmoediglyk, dat 'er gansch geen blyk van was, dat hy zoo gelukkig worden zou; dat hy, indien nochtans de Hemel dit besłooten had, dit niet weeren kon: Maar dat hem dan onmogelyk wezen zoude deeze Tempel te bewaaren, en weigerde edelmoediglyk de geschenken en 't geldt, 't welk hem door den *Bramine* aangeboden wierd. Doch zyn Vader en Moeder, die wegens hunne benoodigheit beter beraaden waren, en wel wisten welk een voordeel hier uit spruiten kon, noodzaakten hem de aangeboodene geschenken aan te neemen, zoo wel om 'er zich van in hunne tegenwoordige behoefte van te dienen, als ook om ter eeniger tydt, het groot geluk hem voorzegt, te helpen bevorderen. *Alaudin* oordeelende zyns Ouders raadt heilzaam en van gewigt te zyn, nam de geschenken aan, en gaf den *Bramine* een Geschrift, 't welk behelsde, dat nademaal de Hemel besloten had de steenen van dit gebouw omver te werpen, hy 'er niet dan een der Hoeksteenen van wegneemen zoude, zonder het te verwoesten, en zulks om 't welk voorzegt was, als om het verzoek van *Syderaiisaldée* te voldoen. Met dit geldt nu lichte *Alaudin* eenig Krygsvolk en voerde den Oorlog met een goeden voortgang: overzulks hy zyn geluk vervolgende, door de voorzegging die men hem had gedaan, kloekmoediger geworden, zoo veel heldendaaden uitvoerde, dat hy eindelyk Koning van *Delée* wierd, *Guzzaratte* vermeesterde, vervulde 't geen hy aan *Syderaiisaldée* belooft had, en veele *Raiahs* uitrooide, tot groot nadeel van den Staat der *Benjanen*, die toen te verminderen begon. Eindelyk vermoeit door een zoo langen Oorlog, en die zeer moeielyk viel, overmits eenige *Raiahs* in ongenaakbaare plaatsen geweeken waren, gaf hy om die te voleindigen aan zynen Schenker, *Futtercon* genoemt, het bevel over; waarvan dit de reden was: *Alaudin* overweegende dat het geval hem uit niet tot de hoogste waardigheit verheven had, wierd te raade zyn ge-

geluk met iemandt te willen deelen, doch niet weetende wie, en op een zekeren nacht dit overwogen hebbende, besloot hy het bestier zyner Overwinning in *Guzzaratte* behaalt, aan den eersten te zullen geeven die hem eenig geschenk bragt. Het Geval toen een tweede wonderdaadt uitvoerende, wilde dat dit *Futtercon* zynen Schenker was, die na Zonnen-opgang in zyn kamer quam, en hem een schaal vol Wyn aanbood. *Alaudin* nam die met veel genoegen aan, en verklaarde hem aanstonds tot Opperhoofdt van zyn Heir, tot opvolger in 't bestier van alles 't welk hy overwon, beveelende uitdrukkelyk aan alle zyne Amptenaren hem voor zodanig te erkennen, hem in alles te gehoorzaamen, en de overheering te helpen uitvoeren, die hy begonnen had; vervolgens keerde hy weder naar *Delée*, en *Futtercon* vervolgde de overheering van *Guzzaratte*, die de andere *Mahometanen*, op hem gevolgt, volbragten ter verwoesting van 't Bestier en 't Keizerryk der *Benjanen*.

Hunnen tegen- Wat nu hunnen tegenwoordigen staat aanbelangt, eenige Familiën der *Raiahs* zyn staande gebleeven, en andere in de middelste Gewesten des Landts geweeken; aldaar niet konnende overheert worden, zyn ze noch in weezen, en berooven de *Caffaloes*, die hunne verblyf plaatsen te na komen. Somtyds stroopen ze tot voor de poorten der sterkste en bevolkste Steden, hebbende dappere Soldaaten in hunnen dienst, die hun in deeze onderneemingen verzellen, en zy *Rashpoutes*; dat is, Koningszoonen noemen: doordien zy uit het Geslacht der *Cutteries* afkomstig zyn, zyn ze waarschynlyk van die doorlugtige Mannen afkomstig, die door de overheering van *Guzzaratte* bedorven zyn. Van deeze Familiën die noch niet onderbragt zyn, en heden noch bestaan, is 'er een zekere *Raiah Surmulgée* die zich te *Raspeeplaw* onthoud; een andere *Raiah Berumskaw* die te *Molere* woont, en *Raiah Ramnagar*, *Raiah Barmulgée*, nevens den grooten *Rannah*, die verscheide Veldslagen tegen de Krygsmacht van den Grooten Mogol gevoert heeft; en dit is al het aanmerkelykste wat het Geslacht en de Familie van de *Cutteryes* behelst. voordigen staat waarin die bestaat, aangeweezen.

XII. HOOFDSTUK.

Van het derde GESLACHT *of de* FAMILIE, *der voornoemde* SHUDDERIES; *van de betekenis der* BEJANEN *naam*, *van hun* GESLACHT, *en hun* GEDRAG *in koopen en verkoopen.*

Het Geslacht van *Shuddery* den Koophandel aanbevolen, waaruit de *Benjanen* ontsprooten zyn.

De derde Zoon van *Pourous*, *Shuddery* genoemt, voor den Koophandel bestemt zynde, zoo worden alle die de zelve oeffenen, begreepen onder dien naam, en zyn van dit Geslacht afhankelyk. Wat nu het Boek aan *Bremaw* gegeeven, dit Geslacht aangaande, behelst, is niets anders dan eenige Godsdienstige Leerregels, die hun onderwys geeven, hoe zy zich eerlyk in hunnen Handel gedragen moeten, hun aanbeveelende vooral oprecht te zyn, zoo wel in woorden als in werken, en van geen slinksche streeken en bedriegeryen in hunnen Koophandel te gebruiken, 't zy koopende of verkoopende.

't Geen 'er nu in dit Geslacht aan te merken is, waar uit alle die geene ontsprooten zyn die men eigentlyk *Benjanen* noemt; is de naam van *Benjaan*, het getal hunner Familiën, en hunne manier van koopen en verkoopen.

Eerstelyk begrypt men onder den naam van *Benjanen*, deeze die alleen Kooplieden zyn, of die zich voor Makelaars der Kooplieden gebruiken laaten; want men koopt niets dan door tusschenkomste der geenen die men *Benjanen* noemt, welk woordt volgens der *Braminen* taal, *zonder bedrog*, beteekent, nademaal zy niet dulden konnen dat men zelfs aan wormen en muggen ongelyk doet, of iet anders 't welk het zyn mag dat leven ontfangen heeft; en schoon men hen slaat, lyden zy 't geduldig zonder zich te wreeken.

Het getal hunner Familiën is overeenkomstig met deeze der *Braminen*, en zy zyn van 't zelve Geslacht, hebbende de keur zich de Wetten der geenen die *Visalnagranaugers* zyn, te onderwerpen, of deeze der *Vulnagranauvers*, die hun in den Godtsdienst onderwyzen; en alzoo hunne Wetten zeer overeenkomende met die der *Braminen* zyn, volgen zy naaukeuriger dan de andere Geslachten, alles 't geen hun bevolen zy.

Eindelyk, hoedanig zy koopen en verkoopen, verdient wel eenige aanmerking; want dit geschied t'eenemaal anders als men onder andere Volkeren gewoon is. De Makelaar die met den Verkooper handelt, en de waarde der koopmanschappen bedingt, maakt een voorschot los, 't welk hy om zyn lichaam heeft, en legt zich op zyne kniën. Daar onder teekent hy, de handt Hunne manier van koophandel aangemerkt.

handt van den Verkoper neemende, met het einde van zyne vingers, de stuivers en penningen die den Kooper geeven wil; en de Verkoper geeft insgelyks te kennen 't geen hy voor zyne waar hebben wil. Dus doen zy hunnen koophandel zonder een woordt te spreeken, zeggende dat dit hun door hunne Wet bevolen is.

XIII. HOOFDTSTUK.

Van het vierde GESLACHT *of* FAMILIE *der* WYSES *genoemt, van de* BETEEKENIS *van 't* WOORDT, *hunne* SOORTEN *en verscheidene* FAMILIËN. *Hoe de* TYDT *van* BREMAW *verstreeken zynde, hy ten* HEMEL VAART, *en de tweede* WAERELDS OUDERDOM *door een* GEWELDIGE WINDT *en* ONWEER *eindigt.*

Hoe het Geslacht van *Wyse* tot Kunst- en Ambachtoefeningbestemt zy, 't welk uit *Benjanen* en *Jentiven* bestaat.

Eindelyk de vierde Zoon van *Pourous*, die *Wyse* werd genoemt, bestemt zynde om Kunsten en Handwerken uit te vinden, en in 't werk te stellen, zoo worden alle Kunstenaren onder zyn Geslacht begreepen. De Voorschriften van *Bremaws* Boek die 'er op betrekkelyk zyn, dienen alleen ter onderwys voor de Kunstenaren om zich bequaamelyk in hunne Handwerken te gedragen.

De naam van *Wyse* beteekent een Loontrekkend Man of waarvan men zich bedient, nademaal deeze menschen voor iemandt arbeiden die hun noodig heeft; gelyk *Wyse* deed, en deeze die van hem afkomstig zyn. Men noemt hen nu *Jentiven.*

Tweederlei soorten zyn 'er; eenige leeven gelyk de *Benjanen* met onthouding van Vleesch en den Wyn, of nuttigen 't zelden; anderen zyn *Jentiven* van *Visceraun*, die *Jentiven* bezoedelt of onrein genoemt worden, nademaal zy de vryheit neemen vleesch, visch en andere bezielde dingen te eeten. Zodanig als de boeren of het slechte volkje zyn, die men *Coulées* noemt.

Waarin ieder in 't byzonder hun bedryf bestond.

Alzoo de zuiverste soort deezer *Jentiven* veel overeenkomst in stoffe van den Godtsdienst met de *Cutteries* heeft, komen ze ook gezamentlyk wegens het getal hunner Familiën overeen, bestaande in een zes en dertigtal, die mede het getal der Handwerken en hunne verrichtingen uitmaaken, als onder hen in gebruik zyn. Aanmerklyk is 't dat ze om zaaken uit te voeren die zy maaken willen, de minste werktuigen gebruiken die hun mogelyk zyn, en dat byna alles 't welk zy maaken tegens de wyze der Christenen strydt. Dusdanig is omtrent den Inhoudt van de derde Verhandeling van *Bremaws* Boek, de vier Geslachten of Familiën betreffende.

Dit Boek aan *Bremaw* gegeeven, behelsde, gelyk wy gezien hebben, het Voorschrift van den Godtsdienst en 't Bestier. Hy deelde het vervolgens den *Braminen* van zynen tydt mede, die het den Volke te kennen gaven, hun den Godtsdienst leerende waarvan zy moesten belydenis doen, en hoedanig een ieder in zyn Geslacht leeven moest; Ingevolge hier van, hielden, die het Gezag van 't Bestier was aanbevolen, den Volke in Orde en onder hunne gehoorzaamheit, neemende ieder zyn beroep waar. De Priesters of *Braminen* onderweezen het Volk in den Godtsdienst; de Kooplieden dreeven den handel; en de Handwerkslieden oeffenden hunne verscheidene handteeringen, ten dienst der geenen die hun noodig hadden. De zaaken aldus in de tweede Waereldt geregeldt, ging alles wel. De Godtsdienst wierd geëert, men droeg Godt zyne Gebeden op, en ook aan *Bremaw*, *Wisteney*, en *Ruddery* op. De oevers der Rivieren wierden vlytig bezogt, en de dagelyksche en gewoone wasschingen wierden geenzins verzuimt.

En hoe het verval van ontaardt gedrag, oorzaak tot de verdelging van des tweeden Waerelds ondergang gegeeven heeft.

Maar naar maate dat de Waereldt vermeerderde, wierden de menschen boozer, en ontaarden van hun eerste zuiverheit. De *Braminen* wierden Huichelaars; de *Cutteries* of die bestierden, wierden hoogmoedig en trots, niets denkende dan om den Volke te onderdrukken, en hun Gezag te misbruiken; de Kooplieden wierden bedriegers, de Handwerkslieden luiaarts, en wierden voor hunnen arbeidt niet betaalt.

De Waereldt dus t'eenemaal bedorven zynde, vertoornde zich Godt anderwerf tegen het menschelyk geslacht. Hy daalde op den Berg *Merobarbatée* neder, alwaar hy aan *Bremaw* te kennen gaf hoedanig de boosheit der menschen de overhandt had, dat zy zich te bekeeren hadden, en dat hy hun weeten liet dat het oordeel over hunne misdaaden naby en aanstaande was. De Waereldt hoorde wel een weinig naar deeze vermaaning; maar eerlang verviel zy weder in haar eerste misdryf; dit noodzaakte *Bremaw* voor de menschen te smeeken: maar Godt liet zich niet verbidden, en hy nam *Bremaw* weg, doordien de tydt van zyn verblyf op Aarde verstreeken was, en opdat hy mede het on-

geval, dat de menſchen overkomen zoude, niet zag.

Vervolgens gaf Godt aan *Wiſteney* te kennen dat hy van voorneemen was de menſchen te verdelgen. Hy ſprak insgelyks voor hen, overzulks zyn Ampt was 's menſchen behoudenis te bezorgen: maar Godt wilde hem niet hooren, en beval aan *Ruddery*, die geſtelt was om de quaaddoenders te ſtraffen, dat hy uit de Ingewanden der Aarde een geweldigen windt deed voortkomen, om de menſchen uit te rooien.

Die door een verſchrikkelyke ſtorm vergaat. *Ruddery* eerlang gehoorzaamende, borſt de windt met zodanig een hevigheit uit, 't welk zoo een vreemde t'zamenwringing op Aarde veroorzaakte, dat 'er de ganſche Waereldt van waagde. De dag wierd duiſter als de nacht, de heuvels en bergen wierden om ver geworpen; de Ganges ſtroomde buiten zynen Oever. Dus verdelgde dit verſchrikkelyk onweder het menſchelyk geſlacht, behalven zeer weinige, die Godt aan *Wiſteney* gedoogt had te bewaaren, om ter bevolking der Waereldt in haaren derden ſtandt te dienen.

XIV. HOOFDTSTUK.

Van den AANVANG *der* WAERELDT *in haar* DERDEN STANT, *door* RAM *herſtelt. De* BOOSHEIT *en 't* MISDRYF *der* MENSCHEN *bragt wederom een* OORDEEL *over hun, 't welk deeze* DERDE WAERELDTSTANT *door een* AARDBEVING *eindigen deed.*

Toen *Ruddery* het woeden en de hevigheit der winden geſtilt had, was 't een deernis waardige zaak de Aarde zonder bewooners en in de uiterſte verwoeſting te zien. Godt deeze algemeene verdelging aanſchouwende, berouwde het hem 't geen hy had gedaan, en *Ruddery* had een medelydend gevoelen, het werktuig van een zoo verſchrikkelyke uitvoering te hebben geweeſt. En overzulks de oorzaak van alle de verledene ongevallen en onordens ontſtaan was, uit het quaadt gedrag der Koningen, en die het Beſtier in handen hadden, rooide Godt t'eenemaal het Geſlacht der *Cutteries* uit; en wat deeze menſchen aangaat die op voorbede van *Wiſteney* waren bewaart geweeſt, alzoo zy weinig in getal waren, en alleen uit de drie andere Geſlachten, bewees Godt hun genaade, gelyk gezegt is.

Hoe alles weder-om tot bevolking van de derde Waereldt word beſchikt. Nochtans waren deeze vier ſoorten van Geſlachten volſtrekt noodig voor het beſtier der Waereldt, die zonder dat niet kon beſtaan, en alzoo Godt t'eenemaal het Geſlacht der *Cutteries* om het boos misdryf verdelgt had; begeerde hy dat het weder door een beter beginſel vernieuwt worden zoude, en dat de Koningen voortaan uit de Familie der *Braminen* verkooren wierden. De voornaamſte der *Braminen* die toen leefde, en die door *Wiſteney* behouden was, werd *Ducerat* genoemt. Het eerſte kindt 't welk na deeze verwoeſting gebooren wierd, en het jongſte van vieren was, wierd verkooren om de opvolging hunner Koningen en Beſtierders te zyn; en dit kindt heiliglyk opgevoed zynde, droeg voor den Godtsdienſt en het Waereldlyk Beſtier zorg, en wiſt de menſchen volgens hunne verſcheidene Geſlachten wyſchelyk en Godvruchtiglyk te beſtieren.

Hy deed veel deftige daaden; hy handhaafde den Godtsdienſt, en wierd de Beſchermer der *Braminen* en Godsdienſtelingen. Hy was *Ram* genoemt, en wierd door zyne deugdt en verdienſte zoo machtig, zulks zynen naam noch heden in zeer groot ontzag onder hen is. Wanneer zy elkander groeten, roepen ze overluid *Ram, Ram* uit; als of zy zeggen wilde: *Ik wenſche u alle bedenkelyke welvaart en heil.*

Geloovelyk is 't, dat 'er noch veel goede Koningen na hem geregeert hebben: maar alzoo de zaaken geduurig naar maaten haarer verwydering van haar beginzel en oorſprong afwyken; wies de hoogmoedt en huichelary onder hen zoo geweldig aan, dat hun gedrag dagelyks tegen de Bevelen in het Boek van *Bremaw* begreepen, aanliep.

Die door een Aardbeving verdelgt word. Godt dan de derdemaal toornig geworden en vergramt wegens zoo veele kaſtydingen die echter de menſchen niet weder tot hun pligt bragten. *Ruddery* belaſte dan volgens zyne order dat zich de Aarde opende en hen inzwolg, behalven een weinig overſchot die hy uit de vier Geſlachten behielt, om een laatſte proef te neemen, en een vierde Waereldsſtant te bevolken.

XV. HOOFDT-

XV. HOOFDTSTUK.

Van de VIERDE *en* LAATSTE WAERELDTSTAAT; *van* WISTENEYS HEMELVAART; *welke gedachten de* BENJANEN *van 's* WAERELDS EINDE *hebben, en hoe zy meenen dat ze veranderen zal.*

Een vierde Waereldt weder-bevolkt, en hoe.

Godt gaf dan bevel dat de Waereldt door hun weder bevolkt worden zoude, door die behouden gebleeven waren. Onder deeze ontkomenen wierd een zekere *Kysteney* gevonden. Hy was een uitmuntend Koning, een Godvruchtig en wys Beſtierder, en een der voornaamſte Mannen van des laatſten Waerelds ouderdom, waarvan hunne Hiſtorie roemwaardige getuigeniſſen geeft, en die zy gelooven als 'er ingevolg van tyden ooit is geweeſt. Hy arbeidde yverig in den Godtsdienſt, want onder hem werd 'er een groote hervorming gedaan, en veele heilzaame zaaken van Godvruchtigheit herſtelt.

De tydt nu van *Wiſteney* door den komſt van deezen Man verſtreeken zynde, werd hy, zoo de *Benjanen* zeggen, naar Hemelwaarts opgenomen, zynde het niet meer noonig dat hy de Waereldt te behouden had, nademaal 'er na deezen vierde Waereldſtandt geen andere te verwachten was.

Die gelooft word noch te duuren.

Doch ſchoon de *Braminen* onderſtellen dat deeze vierde Waereldſtandt nu noch duurt, geloovenze nochtans dat hy veel langer dan de andere wezen zal, en wanneer hy ten einde geloopen is, dat alsdan *Ruddery* ten Hemel vaaren zal. Zy geeven deeze Waereldsſtanden vier naamen; de eerſte noemen zy *Curtain*; de tweede *Duauper*; de derde *Tetrajos*; en de vierde *Kolée*.

Zy gelooven dat deeze laatſte verwoeſting van de Waereldt ſchrikkelyker dan alle de andere wezen zal, en dat dit door 't vuur zal geſchieden; dat in dien tydt *Ruddery* alle de vermogende machten om deeze verdelging te doen, byeenvoeren zal; dat de Maan zal rood worden, dat de Zonneſtraalen en haar licht als vlammen van brandendende zwavel zullen zyn; dat de Blixem en Donder neerſtorten zullen; dat de lucht zich met allerlei verwe vertoonen zal; dat vuur en vlam de uitgeſtrektheit der Hemelen bedekken zullen; dat de vier Hoofdtſtoffen, waarvan de Waereldt in den aanvang gemaakt is, tegen elkander Kryg voeren zullen, en dat in deeze Zieltoging der Natuur, het Heelal t'eenemaal verdelgt worden zal, en weeder tot zyn eerſte Bajert keeren.

En zy meenen dat eindelyk door vuur zal vergaan,

Zy zyn van gedachten dat de Waereldt door 't Vuur een einde neemen zal, nademaal zy weder tot haare beginzelen moet worden gebragt, die haar in den beginne het Wezen gegeeven hebben, en dat ze uit Aarde, Lucht, Vuur en Water hebbende beſtaan, wederom door de ontbinding deezer Hoofdtſtoffen moet worden vernielt. 't Geen hen in deeze gedachten beveſtigt, is, zeggenze, dat de voorgaande Waerelden door de eene of andere Hoofdſtoffe vergaan zyn; want de menſchen der eerſte Waereldt zyn door 't Water vergaan; die van de tweede door den Windt door de Lucht veroorzaakt, en die van de derde door de Aarde; dus moet dan de vierde en laatſte door 't Vuur worden verdelgt.

Wat dan te volgen ſtaat.

Wanneer dit geſchieden zal, zeggenze, dat *Ruddery* de Zielen van alle menſchen naar den Hemel voeren zal: maar dat de Lichaamen zullen vergaan. Overzulks zy geene Opſtanding der lichaamen gelooven, doordien, zeggenze, dat de Hemel een te zuivere plaats is, om zoo groove en ſtoffelyke Wezens te konnen bevatten.

TWEE-

TWEEDE VERHANDELING

Over de

HEDENDAAGSCHE GODTSDIENST-PLICHTEN

En

GEWOONTENS

Der

AFGODISCHE OOST-INDIAANSCHE VOLKEREN;

Behelzende een

REDENVOERING over de ZEDEN en den GODTSDIENST

Der

BRAMINEN.

VOORREDE.

De *Brachmanen* in de Oudheit zoo berucht, waren niet alleen van een Philosofische Sekte; maar een Volk door dit gedeelte van Asië verspreid, 't welk men tegenwoordig *Indostan* noemt. Hunne Geleerden, die men den bynaam van *Gimnosophisten* of Schoolwyzen gaf, en die byna naakt gingen, hadden in hunne Leerstukken zeer veel overeenkomst met de *Egiptische Philosofen*, van wien *Pithagoras* het grootste gedeelte der zynen ontleende, overzulks men niet twyffelen kan, dat deeze Schoolwyzen der Indiën geene Voortplantelingen der Egiptenaren zyn, wier Nakomelingschap nu noch in weezen zy. Het onderscheidentlyk Leerstuk van den een en anderen was de Zielverwisseling.

Waarschynlyk is 't dat de naam van *Brachmanen*, (a) *Bramens* of *Bramines*, (want de Schryvers bedienen zich onverschillig van deeze drie naamen) van *Brahma* ontsprooten zy. Dus noemde zich een Wetgeever, (b) wiens gedachtenisse langen tydt by deezen

zen

(a) Het schynt dat de naaukeurigheit vereischen zou, dat men de geheele Natie *Brachmanen* noemde, en *Bramines* die van de eerste *Caste* of Geslacht. Nochtans deeze onderscheiding niet ingevoert zynde, heeft men 't niet durven waagen.

(b) *Hist. du Mogol*, *Edit. de la Haye* 1708. Pag. 56.

zen Landaart door zyne uitmuntende orde eerwaardig is geweeſt, die hy in de Indiën ingevoert had, alwaar eenige verzekeren dat zyne Schriften onder de Geleerden deezer Geweſten noch te vinden zyn. Maar nademaal de Afgodery een quaad uitwerkzel van ongeregelde bekentenis der Volkeren voor uitmuntende Mannen is, die groote dienſten aan 't Menſchdom beweezen hebben, zoo ontaarde de eerbieds voor *Brahma* vervolgens in bygelovige Verdichtzelen: men genoegde zich niet, hem boven zyne tydgenoten te verheffen: maar zyne Aanhangers verhieven hem boven het Menſchelyk Geſlacht. Men beelde zich in (a) dat Godt beſlooten hebbende de Waereldt te ſcheppen, daar van een aanvang maakte met drie volmaakte Wezens voort te brengen, te weeten, *Brahma*, die het Aardryk ſcheppen zou, *Beſchen*, wiens werk zou zyn de zelve te behouden, en *Mehahdeu*, geſtelt om 'er op zekeren tydt de Verwoeſter van te worden. Mogelyk, indien men de woordtsoorſprong deezer drie naamen kundig was, dat men 'er eenig licht uit trekken kon, om te gelooven dat men door deeze drie Mogendheden, de Goddelyke Almacht, Voorzienigheit en Gerechtigheit beteekenen wilde, op een verbloemde wyze, volgens den aart der Ooſterſche Volkeren uitgedrukt.

Het algemeen gevoelen is, dat de Wetgever *Brahma* (b) de Volkeren in vier *Castes* of voornaame Geſlachten verdeelde. Waar van de eerſten de *Brachmannen* of *Braminen* waren, en ook de edelſte; zy alleen waren de Prieſters in den Godtsdienſt, de Meeſters in de Schoolen, en Rechters des Volks; de tweeden, de *Rageputen* of *Rasbouten*, wiens eenig beſtier was Oorlog te voeren en de Grenzen te beſchermen of uit te breiden; de derden de *Banianen* of *Benjanen*, wiens bezigheden in den Koophandel beſtond, Handwerken te oeffenen, en hunne Werken uit te venten; de vierden de *Kunſtenaars* die in veele andere, volgens verſcheidene Ambachten, zich verdeelden. Dit algemeen denkbeeldt van dit Volk is noodig om de overeenkomſt te begrypen, die 'er tusſchen de *Benjanen* is, waar van de Verhandeling van den Heer *Lord* (c) de gevoelens te kennen geeft, de vier Ouderdommen der Waereldt raakende, en de *Braminen* waar van in deeze Verhandeling 't geſchil is.

Zonder ons in geen moeielyke aanhaaling in te laaten van 't geen de Alouden van de *Brachmannen* of Schoolwyzen der Indiën hebben gezegt, zullenwe ons alleen bepaalen met dat geen, 't welk opzicht op de hedendaagſche *Brachmannen* heeft, en om de verwarring te myden, zullenwe deeze Verhandeling in twee Afdeelingen verdeelen. In de eerſte Afdeeling zullen we een Verhaal hunner Familiën, Zeden en Burgerlyke Plechtigheden doen. Voor de tweede zullenwe, wat hunne Leerſtukken en Godtsdienſtoeffening aangaat, beſpaaren. Doch eveneens als een Tartaar, die ondernemen zoude aan zynen Landaart de Leerſtukken en Plechtigheden der Chriſtenen te beſchryven, verplicht zoude zyn een onderſcheid te ſtellen tuſſchen de Griekſche, Roomſche, Engelſche en Geneeſſche Kerken; insgelyks om aan alle de *Braminen* niet toe te eigenen, 't geene mogelyk niet dan een byzondere Sekte betreft, moetenwe vooraf zeggen dat deeze, waar van wy handelen, die geenen zyn, die het half Eilandt van Indië en voornamentlyk de Kuſt van *Cormandel* bewoonen. De Heer *Abraham Roger*, die zich tien jaaren te *Paliacatte* onthouden heeft, alwaar hy naaukeurig onderzoek deed van 't Leven en 't Geloof der *Braminen*, waar mede hy omging, heeft 'er een naaukeurig en geacht Bericht van in 't licht gegeeven; (d) nademaal hy 'er een ooggetuige van is geweeſt. Jammer is 't dat het op een afgekeurde manier geſchreeven is, overlaaden met veel nodelooze aanmerkingen, en opgevuldt met verdrietigheden, en boven dien zoo qualyk in 't Franſch vertaalt (e) dat het byna onleesbaar in die Taal is, voor den geenen die een byzonder belang hebben zich van deeze ſtoffe onderrecht te zien. Ons voorneemen echter is deezen Schryver in zyne wezentlykſte zaaken te volgen; en indien wy iets van andere Schryvers ontleenen, die mede van de *Braminen* geſchreeven hebben, zullenwe zorgdraagen de oorſprong aan te wyzen, waaruit wy 't gehaalt hebben.

(a) *Bernier. Voiages du Mogol. Tom.* II. pag 139. (b) *Hiſt. du Mogol.*
(c) Zie de voorgaande Verhandeling, tweede Afdeeling.
(d) Zyn Boek voert den Tytel van LA PORTE OUVERTE *pour parvenir à la connoiſſance du Paganisme caché*, enz. of de Geopende Deur om tot de kenniſſe van 't verborgen Heidendom te komen; zynde een waare verbeelding van 't Leven, de Zeden, den Godtsdienſt en Goddelyken dienſt der *Braminen*, de Kuſten van *Cormandel* en de aangrenzende Geweſten bewoonende; door *Abraham Roger* enz. t'Amſterdam by Jan Schipper 1670. in 4to.
(e) De Overzetter is Thomas la Gruë, Meeſter in de Vrye Konſten en Dokter in de Medecynen.

VERHANDELING

Over de

ZEDEN EN DEN GODTSDIENST

Der

BRAMINEN.

Eerſte Afdeeling.

Van hun ZEDEN en BURGERLYKE PLECHTIGHEDEN.

I. HOOFDTSTUK.

Van de CASTES *of* GESLACHTEN *der* BRAMINEN.

Hoe het Geſlacht van *Brachman* in vier Familiën werd verdeelt waarin die beſtaan, en welk een voorrecht de *Braminen* voor anderen hebben.

Het Geſlacht van B*rachman* word in vier *Caſtes* of Familiën verdeelt, waar by noch een vyfde wezen kan, die de anderen te veel verſmaaden om het den naam van Geſlacht te geeven. Deeze vier voornaamſte zyn de *Braminen*, *Settreas*, *Veinsjas* en *Soudras* (a). De eerſte deezer Familiën is de uitmuntenſte van allen. De andere ſtaan haar gewillig dezelve voorrang af, welke zy aan de Koe voor alle andere viervoetige Dieren toeëigenen. De *Vedam*, die by dit Volk het zelfde gezag heeft, als de Bybel onder de Chriſtenen, en de Alkoran by de Mahometanen, geeft den *Braminen* het voorrecht, van met de doodt niet te mogen geſtraft worden, voor welk een misdaadt het zy. Indien iemandt van hun de ſtrengſte ſtraf verdient, moet men zich vergenoegen met hem de oogen uit te ſteeken; want volgens hun gevoelen, is een B*ramine* te dooden, een der vyf misdaaden waar van het allerbezwaarlykſt is vergiffeniſſe te verwerven. Die het ongeluk gehad heeft een van hun te dooden, word door den *Vedam* verweezen twaalf jaaren in Pelgrimaadje door te brengen, aalmoezen te bidden en zyn voedzel uit het bekkeneel van den gedooden B*ramine* te gebruiken. Deeze tydt verſtreeken zynde, moet hy een Tempel ter eere van *Eswara* bouwen, en aalmoezen uitdeelen. Indien nochtans een B*ramine* gedood was die ten Oorlog trok, zou het alsdan zoo een groote misdaadt niet zyn, alzoo men ontſlagen wierd met een Tempel te bouwen, byaldien men 'er genoeg middelen toe had.

Waarin het Ampt der *Settreas* beſtaat.

De *Settreas* bekleeden den tweeden rang; dit is de Adeldom van 't Landt, en 't zyn de *Rajas* of Edelen: want de Koningen zyn uit hun Geſlacht, waarom zy de Tytel van *Raja der Rajas*, of *Edel der Edelen* voeren. Deeze Familie was eertyds niet dan in twee Takken verdeelt, waar van de eerſte *Sourivansjam*, en de laatſte S*omovansjam* word genoemt, naamen uit de Taal van S*amscortam* getrokken; 't welk onder hen der Geleerden Taale is, gelyk het Latyn onder ons; en waar in S*ouri* de Zon, en S*omo* de Maan beteekent. Behalven deeze twee Takken, zyn 'er veele anderen uit voortgekomen, die door geringer vermaagſchapping verbaſtert zyn, overzulks de twee eerſten onder hun zich wel vermaagſchappen: maar de andere verſmaaden.

De plicht der S*ettreas* beſtaat in het Landt te beſchermen, en zorge te draagen, dat de *Braminen* geen gebrek lyden. Het Burgerlyk Beſtier hebben zy in handen: maar

(a) De Schryver ſchryft *Soudraes*, naardien in zyne taal de *e* niet uitgeſproken word: maar alzoo men die in 't Franſch uitſpreeken zou, 't welk niet geſchieden moet; hier om is ze achter gelaaten.

maar alzoo zy van hunne Landvruchten leeven moeten, zonder zich met eenigen Handel te bemoeien, is hun de vermeerdering van hunne Familie een laſt, en 't gebeurt dikmaals, dat hunne Kinderen genoodzaakt zyn de ryken als Soldaaten te dienen, om hun onderhoud te vinden.

Wat het bedryf der *Veinsjas* is,

De *Veinsjas* maaken het derde Geſlacht uit, en zyn in *Comitiis* en *Sitti Veapari* verdeelt, die ieder voorwenden waare *Veinsjas* te zyn. Zy leeven van den Koophandel, en onthouden zich niet min als de *Braminen* van alles wat leven heeft gehad, daar die van de tweede en vierde Familie, viſch en vleeſch eeten, behalven het Koevleeſch 't welk aan hun alle verboden is, gelyk het Zwynenvleeſch by de Jooden en Mahometanen. Deeze onthouding van 't Koevleeſch, om in 't voorbygaan aan te merken, is zoo zeer geen bygeloof (a) dan wel een ſtaatkundige Wet. De Oſſen zyn het noodigſte van alle de Dieren in de Indiën; men gebruikt ze in de plaats van Paerden op reis, als ook voor Laſt- en Vracht-beeſten. Behalven dat verſtrekt de melk der Koeien deezen Landaart tot een groot gebruik.

en hoe het gedrag der *Soudras* zy.

De *Soudras* beſtaan in 't gemeene Volk. Deeze *Caſte* of Geſlacht word wederom in veele andere verdeelt, die ieder hun byzonderen naam voeren, gemeenlyk volgens het Handtwerk, 't welk zy oeffenen. Deeze *Caſtes* van *Soudras* hebben onder zich een wederzydſche volgzucht; een ieder tracht boven den anderen uit te munten; maar word 'er eenige nieuwigheit ingevoert, kant zig de andere daar tegen. Een is 'er die de andere erkent voor den eerſten in waardigheit, te weeten, die der *Vellalas*, waar van 'er eenige in de Regeering gebruikt worden, anderen onderhouden en geneeren zich met den Akkerbouw. De tweede rang geeft men aan de *Caſte* van *Ambria*, waar van eenige hun koſt winnen met zaaien, en andere met Heeren te dienen; die van *Paliacatta* is hun Handwerk van Metzelwerk. Een *Caſte* of Geſlacht is 'er die men *Cauvreas* noemt, en zeer talryk zyn. Men noemt het mede de Familie van *drie honderden*. 't Is een toevlucht van eenige die niet weeten van welk Geſlacht zy zyn; eenige hebben bedieningen. Eenige van hun zyn Schilders, Kattoendrukkers en Soldaaten. Veele andere Geſlachten zyn 'er, wiens naamen en hanteering de volgende zyn. De *Sitty* zyn Kooplieden, indien ze middelen om te handelen hebben; zóo niet, zyn ze laſtdragers en arbeiders; de *Paly*, verkoopen Vogels en Varkens; eenige zaaien, of begeeven zich tot het Schilderen, of worden Soldaten. Eertyds waren ze onder het Krygsvolk zeer geacht; de *Tenea* zyn Wevers; de *Cottevaniens* Fruitverkopers, voornamentlyk van de vrucht *Piſan* (b); de *Illevaniens* Ooftverkopers als van Vygen, Kokosnooten enz. en van de *Iagara* of bruine Suiker; de *Sitticarams* zyn Kooplieden verſcheiden van de *Sittys*, volgens den aart van hun Koophandel; de *Caltajas*, zyn Goudt- en Zilverſmeden, Slotemakers, Steenhouwers, Timmerlieden en Metzelaars; de *Carteans*, *Patnouvas* en *Macovas*, zyn Viſſchers, de eerſte met groote netten, de tweede met kleinder, en de laatſte op een byzondere wyze; de *Conacapules*, zyn Schryfmeeſters; de *Gurreas* en *Bargeurreas*, Veehoeders; de *Riddis*, *Camavars* en *Bergawillalas* zyn meerendeel Landbouwers, en eenige Soldaten; de *Innadi*, voor 't meerendeel Soldaten, en weinige tot den Akkerbouw geneegen; de *Moutreas* maaken byna alle hun werk van den Kryg. Het Geſlacht van *Tolowa* is vernietigt, zulks 'er niet dan de naam van overrig zy. De *Kaicules* zyn in 't algemeen veracht. Het meerendeel hunner Vrouwen zyn Straathoeren, 't welk nochtans onder haar niet oneerlyk is. Eenige van hun zyn Poetſemakers en Koordedanſſers, andere Wevers, eenige Zaaiers, en andere dienen voor Soldaat. Maar de verachtelykſte van alle de Takken van de vierde *Caſte* of 't Geſlacht, is deeze der *Pallas* die zelde meer dan de *Perreas* geacht zyn, waar van we hier melden zullen. Men reekent mede onder de *Soudras* de Familie der *Correvas*, een omzwervend Geſlacht, niet dan in kleine vervoerbaare Hutten woonende, die zy op Ezels om te vervoeren, laaden. Zy onthouden zich eenigen tydt omtrent de Stadtspoorten, alwar zy *Toupen* en *Tatons* verkoopen, 't welk kleine wannen zyn om de ryſt te wannen. Men kanze niet beter vergelyken dan by deeze Landlopers, nu en dan in de Steden met rotte- en muizevallen, en andere weinig waardige kramery omloopende. Eenige onder hen gaan aan de Oever der Zee zout zoeken en brengen 't naar Stadwaarts; hunne elende bevryt hun van alle belaſtingen. Hunne Wyven behelpen zich met goedergeluk te zeggen.

(a) Behalven deeze reden van Staatkunde, verhaalt een Hiſtoriſchryver van den Mogol, reeds bygebragt, datmen onder de Regeering van *Akebar*, de Ganges opwaarts reisde, om 'er den oorſprong van te weeten, en dat men geloofde die in een hoog Gebergte gevonden te hebben, die door kunſt ſcheen tot een gedaante van een Oſſekop gewrocht te zyn. Hy voegt 'er by dat de voornaamſte hoop van 't geluk des toekomenden levens by de Indianen beſtaat, in de wateren van den Ganges te mogen ſterven, houdende een Koe by den ſtaart.

(b) Dit is de Indiaanſche Vygeboom.

Hoe ongeacht de *Perreas* onder hun Landaart zyn, en wat hun bedryf is.

De *Perreas* zyn het uitschot van den ganschen Landaart, overzulks zy de eer niet hebben voor een *Caste* gereekent te worden. Men ziet hen als onreine menschen aan, gedoogende hen niet in een en de zelfde straat by andere te woonen: maar zy hebben in de Steden een byzondere en afgezonderde wyk. Hunne Dorpen en Gehuchten zyn een zekere afstandt van de andere afgescheiden. Zy hebben mede hunne byzondere Putten, en zulks uit beduchtheit dat niemandt door onachtzaamheit mogt water putten, waar van zy zich bedienen, zyn zy verplicht rondom de zelve beenen te werpen, om hunne Putten te konnen onderscheiden, zulks men die myden kan. Zy durven in de straaten noch gehuchten niet komen, alwaar de Braminen woonen, noch hunne voeten in den Tempel van *Wisnou* en *Eswara* zetten, uit beduchtheit, dat hunne onreinigheit den Braminen en den Tempel besmetten mogt. Hun werk is spitten en graaven, des gemeenen Volks huizen te bouwen, en eindelyk zekeren arbeidt te doen, waar door andere gelooven onteert te worden. Hunne ongemeene armoede is oorzaak, dat ze zonder eenigen afkeer allerlei Dieren eeten, zonder de Koeien uit te zonderen, noch zelfs het vleesch van dood gevondene en zelf stinkende beesten. Hier om is 't dat ze door de *Braminen* zoo veracht worden, die ongemeen schroomachtig en vies over hun zuiver voedzel zyn. Wie zou gelooven dat menschen van zoo gering een aanzien zich meer dan anderen lieten voorstaan? Nochtans is 't waar dat de hoogmoedt, onder welke de morssigheit van zekere Monnikskap-draagers zelfs bezwykt, in 't hart deezer *Perreas* ingang vindt. Zy gelooven veel waardiger dan de *Siriperes* te wezen, een andere Tak van dit vyfde Geslacht, waarvan de meesten Leertouwers en Looiers zyn, en eenige de Wapenen draagen. De *Perreas* zullen by geen *Siriperes* eeten: maar de *Siriperes* eeten onbeschroomt by de *Perreas*. De *Siriperes* zyn van hunne eige geringheit overtuigt, en zyn verplicht zekere tekenen van eerbiedt te bewyzen, als met de handen om hoog te houden, en in de tegenwoordigheid der *Perreas* niet te durven zitten. Het gebeurde te *Paliacatte* eens in 't jaar 1640. dat iemandt van hun deeze plicht verzuimt had, de *Perreas* hem by de kop vattende, het hair affneeden, 't welk de grootste beleediging is die men hun doen kan. Een andere dienstbaarheit der *Siriperes* is, dat wanneer zy trouwen, zich geen *Pandal* mogen laaten maaken, waaraan meer dan drie stylen zyn; deeze *Pandal* is een soort van groen gewelfzel, 't welk men voor de deur van een Dochter oprecht, die trouwen zal. Men plant 'er drie of vier stylen van zeven of acht voeten hoog, met *Pisan*-bladeren bewonden, een zinnebeeldt van vreugde; deeze stylen door anderen dwarsch sparren opgehouden, bedekt men met boomloof, om een schaduw te maaken. De *Siriperes* mogen dan niet als drie stylen zetten, en indien zy deeze gewoonte overtraden, zoude het een soort van muitery geacht worden. Indien eenige Ambachtsman van 't vierde Geslacht sterft, en men voor zyne begravenis wilde de onkosten doen van *Siriperes* daar by te hebben, moeten deeze zich de baardt laaten affnyden en het Lyk volgen. Men geeft hun alsdan een kleedt en een *Fanum*, of anderhalf. Dit is een stuk geldt ter waarde van drie en een halve stuivers Hollandsche munt.

De rang onder de vier voornaamste Familiën is op een zeldzaame reden gegrondt; alle zynze van *Brahma* voortgekomen: maar de *Braminen*, zeggenze, zyn van het hoofdt ontsprooten, de *Settreas* van zyne armen, de *Wiensjas* van zyne dyen, en de *Soudras* van de voeten.

II. HOOFDTSTUK.

Van de Sekte *der* Braminen *in 't algemeen.*

Hoe veelerlei Sekten onder de *Braminen* zyn.

De *Braminen* zyn in verscheiden Sekten verdeelt die verandering in hunne Zeden stellen; en die in deeze zes volgende bestaan: te weeten, de *Vistnouvas*, *Seivas*, *Smaertas*, *Schaervaeckas*, *Pasenaas* en *Tschecteas*.

De eerste soort word *Vistnouvas* genoemt.

De *Vistnouvas* zyn dus genoemt, nademaal zy geen andere God dan *Vistnou* erkennen. Eenige *Soudras* neemen de hoedanigheit van *Daetseri* aan, te weeten, Dienaars. De *Braminen* worden mede *Daetsja* of *Dasa* genoemt, 't welk insgelyks Dienaars beteekent: maar met dit onderscheid, dat de *Braminen* Dienaars van Godt zyn, en de *Soudras*, die der *Braminen* wezen moeten; dat deeze hoedanigheit hen by *Wistnou* aangenaamer maakt, en dat de *Soudras* die ter verdeediging of voor de behou-

houdenis der *Braminen* ſterven, na hunne doodt in de *Devendre-Locon* komen, een ſoort van Paradys waar van we vervolgens ſpreeken zullen.

en wederom in twee ſoorten onderſcheiden, welke tweede ſoort *Ramanouja* geheeten word.

Deeze *Viſtnouvas* zyn tweederlei. De eene ſoort noemen zich *Tadvadi-Viſtnouvas*, of *Madva-Viſtnouvas*. *Tadvadi* is een woordt der *Samſcortamſche* Taale, 't welk een Godgeleerde beteekent, van *Tadva* Godgeleerdheit. *Madva* is de naam van hunnen Stichter. De andere ſoort van *Viſtnouva* word *Ramanouja* van een zekeren *Ramanowa-Atsjaria*, Grondlegger deezer Sekte. De *Tadvadi* zyn kenbaar aan een witte ſtreep die zy zich dagelyks van den neus tot aan het voorhoofdt en omtrent de ſlaap van 't hoofdt maaken, en aan een klein rond merkteken, 't welk zy in 't gewricht van den arm, en aan 't ſchouderbladt, als ook aan beide de borſten draagen. Zy waanen dat dit het merkteken van *Viſtnou* is, 't welk hen tegen den Duivel en *Jamna*, de Rechter der Helle, beſchermt. Zy belooven aan *Viſtnou* geen andere God dan hem te dienen noch te erkennen, en zeggen dat men by deeze belofte een deugdzaam leven voeren moet, of dat de qualyk uitgevoerde Gelofte zoude geſtraft worden. Het Hoofdt der *Tadvadi* woont te *Combeconne*, een bekende plaats in 't Landt van *Palliacatte*. Hy moet ongehuwt leeven, of zyn Ampt verlaaten, indien hy trouwen wil. Gemeenlyk gaat hy met een Bamboesſtokje in de handt.

Hoe hun gedrag is.

De *Ramanoujas* maaken met een ſoort van kryt, *Namou* genoemt, een teeken gelykende naar de letter Y, 't welk zich van den neus tot aan 't voorhooft uitſtrekt. Maar zy merken zich eens vooral met vuur aan 't gewricht van den arm en 't ſchouderbladt; 't welk, zeggen ze voldoet, en hen van de moeite ontlaſt, van dagelyks het lichaam te teekenen. Zy zyn een ſoort van Quietiſten die achten dat het genoeg is, aan Godt eenmaal zyn hart opgedraagen te hebben, en Geloften te hebben gedaan, niet dan voor hem te zyn; dat indien het vervolgens gebeurde dat ze qualyk leefden, *Viſtnou* hen deswegen niet ſtraffen zal; want hy verlaat, zoo zy gelooven, den geenen nooit dien hy eens in zyne gunſt heeft aangenomen. Een Vader ſtraft zyn Zoon, wanneer hy quaad doet, doch niet met de doodt, en de menſch zou zonder te zondigen niet konnen leeven.

Deeze *Ramanoujas* gaan blootshoofdts; hun hair is zeer kort afgeſneeden, behalven een tuit die zy op den kruin van 't hoofdt waſſen laaten, en achter met een knoop afhangt. Hun voornaamſte Hoofdt heeft zyn verblyf te *Cansjevaram* een beruchte Stadt van 't Koningryk *Carnate*. Hy is bevoorrecht een ſtrook linnen rondom zyn hoofdt te draagen, wanneer hy met iemandt ſpreekt. Zy achten zich hoogwaardiger dan de *Tadvadi*, vermits zy zich van den Koophandel onthouden, en om dat zy in geen plaatſen van ongebondenheit komen, en ſtraffen den geenen ſtrengelyk die zy 'er op betrappen; in ſtede dat de *Tadvadi* daar zonder eenig verwyt komen mogen.

Tweede Sekte der *Braminen*. Wat hun gevoelen zy.

De tweede Sekte der *Braminen* is die der *Seivias*. Deeze erkennen *Eſwara* voor den Opper Godt, die zy boven *Viſtnou* ſtellen. Die onder de *Soudras* zich by de *Braminen* van deeze Sekte voegen, zyn *Tangam* genoemt. De *Seivias* zyn aan drie of vier ſtreepen bekent, waarmede zy het hoofdt met de aſch van koedrek teekenen. Eenige draagen een *Lingam* om den hals, 't welk een geſteente van een zeeker geſtalte is; andere draagen die in hun hair. Hunne kinderen beginnen die van agt tot tien jaaren, bedekt met waſch, te draagen, en aan den arm met een klein koortje gehecht. Deeze *Lingam* is een openbaare getuigenis van hunne toewying aan *Eswara*; en de *Soudras* die de zelve draagen, onthouden zich gelyk de *Braminen* van alles wat leven heeft gehad.

Derde Sekte waarin hun gevoelen beſtaat.

De derde Sekte word de *Smaërtas* genoemt; en heeft *Sancra Atsjaria* voor Grondlegger gehad. De *Smaërtas* zeggen dat *Viſtnou* en *Eſwara* niet dan een en de zelve God zyn, onder verſcheiden Afbeeldzels aangebeden, en ſtaan de geſchillen niet toe, die de twee voorgaande Sekten onder zich, wegens 't een of ander deezer twee naamen, hebben. Zy hebben geen uitwendig teken van onderſcheiding. Onder 't gemeene Volk, vind men weinig Aanhangers van hun gevoelen, want, behalven dat ze een verborgenheit van hunne Leer maaken, en 'er zich op een zeer verhevene wyze in uitdrukken, is de Geeſt van zachtmoedigheit zoo eigen aan 't gemeene Volk niet, als de byzondere gevoelens die men hen met Geeſtdryvery dits maakt.

Vierde Sekte voor Epicuriſten geacht.

De vierde Sekte is die der *Schaërwaëckas*. Dit is een ſoort van Epicuriſten die niets buiten dit leven gelooven. Zy achten 't voor een dwaasheit alles 't geen men hun van een toekomende Waereldt zegt: maar behalven dat, voeren ze een welgeregelt en voorbeeldelyk leven.

Vyfde Sekte waarin die met anderen overeenkomen,

De vyfde Sekte de *Paſendas* genoemt, handelt van de verdichtzelen, alles 't welk de drie eerſten uitventen, en komen met de vierde wegens de ſterffelykheit der Ziele overeen: maar zy is zeer verſchillende in

en hun ongebonden gedrag aangemerkt. Zeden. De *Pasendas* geeven zich zonder eenige ingetogenheit aan misdryf over. Hunne ongebondenheit is, zoo men zegt, zoo groot, dat ze geen trap van namaagschap in hunne welluſtigheden ontzien, en zy zeggen dat een ieders Vrouw hun eigen Vrouw is, zoodra als zy 'er het bezit van hebben. Deeze Sekte ontzien zich altoos daar voor bekent te ſtaan; en men heeft 'er wel eenige uit haat wegens hunne godlooze Leer zien ombrengen.

Zesde Sekte wat hun gevoelen zy. De zesde Sekte word de *Tſchecteas* geheeten. Deeze meenen dat *Tſchecti* de Waare God is, en dat *Wiſtnou*, *Eſwara*, en *Brahma* zyne ſchepſelen zyn, en niet dan door hem beſtaan. Zy weigeren zich den *Vedam* te onderwerpen, en verachten alles 't geen men hun door betuiging der zinnen niet bewyzen kan. Deeze drie laatſte Sekten worden voor Ketters aangezien, en zyn ongemeen gehaat, zoodat zy niet veel aanhangers hebben.

III. HOOFDTSTUK.

Van de VANÁPRASTAS, SAN-JASTIS *en* AVADOUTAS.

De *Braminen* hebben mede hunne Woeſtyniers die zich door een byzonderen aart van leven, van den gemeenen man onderſcheiden, waaraan zy een zekere trap van volmaaktheit toeëigenen. Die van de eerſte familie worden *Jaquis* genoemt, die van de *Caſte* der *Soudras* zyn *Joguis* geheeten. Drie ſoorten van *Jaguis* zyn 'er, te weeten, de *Vanapraſtas*, *San-jaſtis* en *Avadoutas*.

Hoe de Vanapraſtas een eenzaam leven lyden. De *Vanapraſtas* onthouden zich met Vrouwen en Kinderen in de Boſchen, en leeven 'er van de kruiden en vruchten die zy zonder arbeidt plukken konnen. Eenige zyn ſchroomachtig de minſte wortel uit te trekken, en gelooven een misdaadt te begaan, doende dus de ziel van deeze plant verhuizen, buiten een lichaam waarin ze gehuisveſt was; en dit levensgedrag word voor zeer heilig geacht.

De San-Jaſtis en hun ingetogen leven aangemerkt. De *San-Jaſtis* beminnen een noch grooter onthouding. Zy huwelyken niet, genuttigen geen *Betel*, en wyzen alle vermaak van de handt. Zy mogen maar een maaltydt doen, en leeven van Aalmoezen. In de plaats van een koper drinkſchaaltje 't welk andere gemeenlyk by zich draagen, moeten zy zich van een aarde ſchotel behelpen. Zy draagen een kleedt met roode aarde geveruwt, en hebben een lange Bamboes ſtok in de handt. Zy mogen geen goudt noch zilver handelen, en noch minder by zich draagen. 't Is hun niet gedoogt eenige Huisveſting te hebben; indien zy elders een nacht geſlaapen hebben, is 't hun verboden op de zelve plaats den tweeden te vernachten; maar 't ſtaat hun eens 's jaars vry, twee maanden achtereen, zich op een zelvige plaats op te houden. Alsdan verkiezen zy een plaats die voor Heilig word aangezien, alwaar 't hun gedoogt is, niet alleen twee maanden: maar zelfs hun leven lang te blyven. Zy moeten voor altoos en ten allen tyden bereid zyn, zes Vyanden te beſtryden, te weeten; I. *Cama*, de Begeerlykheit; II. *Croota*, de Gramſchap; III. *Lopa*, de Gierigheit; IV. *Madda*, de Hoogmoedt; V. De Liefde voor Waereldſche zaaken; VI. *Matſara*, de Begeerte van zich te wreeken. Men noemt geen *San-Jaſtis* dan die van der *Braminen* Geſlacht zyn, en die dit gedrag van leven omhelzen; want indien het *Settreas* of *Veinsjas* zyn, noemt men hen *Perma-Ampha*; zoo zy *Soudras* zyn, noemt men ze *Joguis*. (a) Deeze laatſte worden meer vryheit dan de waare *San-Jaſtis* vergunt.

Van welk een gedrag de Avadoutas zyn. De *Avadoutas*, verlaaten Vrouwen en Kinderen, en verwerpen insgelyks 't geen de *San-Jaſtis* behouden; als een aarde kom, een Bamboesſtok, het kleedt enz. al hun goed beſtaat in een weinig lywaadt om te dekken 't welk de eerbaarheit niet gedoogt ontbloot te zyn; want behalven dat gaan ze naakt. Zy wryven hun lichaam met aſch, en als zy honger hebben, gaan ze zonder iet te zeggen in een Huis; alleenlyk houden ze de handt op, en eeten aanſtonds 't geen men hun geeft. Daar zyn 'er die de moeite niet neemen om dus Aalmoezen te verzoeken. Zy ſlaapen aan den oever van eenige Rivier die door 't Landvolk voor Heilig word geacht, en die niet

(a) De Jezuïten berichten in het Latyns Bericht hunner Bezending in den jaare 1598. en 99. in Indiën, dat zy 'er een *Jogui* gezien hebben, die in een yzere kou geſloten was, hebbende de beenen en 't hoofdt vry. Hy ging zonder te zitten noch te leggen. Ter zyde van deeze kou waren hondert Lampen die door vier *Joguis* die hem verzelden op zekere tyden ontſtoken wierden. Deeze Man ging in die geſtalte met alzoo veel verwaandheit en vergenoeging voor zich zelven, als of hy een Zon was geweeſt, die het Heelal verlichte. *Nova Hiſtorica Relatio de rebus in India Orientali à* P. P. *Societatis J. Geſtis. Moguntiæ* 1601.

niet verzuimen hun melk en vruchten in overvloedt te brengen; zoo dat deeze Godvruchtige luiaardts niet qualyk toegedeelt worden.

IV. HOOFDTSTUK.

Van den VEDAM *en de* VOORRECHTEN *den* BRAMINEN *ingewilligt.*

Waarin de Stoffe van der *Braminen* Wetboek bestaat, aangeweezen.

De *Vedam* is deezer Volkeren Wetboek, en behelst 't geen zy gelooven en waarneemen moeten. Dit Boek is in de *Samscortamsche* Taale geschreeven, die de *Braminen*, tot geen Handel overgegeeven, verstaan. Het is in vier Afdeelingen verdeelt, te weeten; de eerste Afdeeling *Rogo-Vedam* genoemt, handelt van de eerste Oorzaak, en eerste Stoffe; van de Engelen; van de Ziele; van Vergelding en Straffe; van de Schepping der schepselen en hunne verdorvenheit; van de Zonde, en hoe die kan vergeeven worden enz. De tweede *Issoure-Vedam* geheeten, handelt van de Mogendheden, waardoor alles geregeert en bestiert word; *Sama-Vedam* is de derde, en behelst het Zedelyke om in 't oeffenen der Deugden werkzaam te zyn, het misdryf te vlieden, en de ondeugden te haaten; en de vierde Afdeeling *Addaravana-Vedam* genoemt, handelt van de Godtsdienstige Plechtigheden der Tempelen, Offerhanden en Feesten. Dit laatste deel is voor lange verlooren, en de *Braminen* eigenen dit verlies de vermindering van hunne eer en vermogen toe, die nu zodanig niet meer is als die eertyds was. De *Vedam* is by hun van een onwraakbaar gezag, en zy moeten zich die onderwerpen, zoodra men 'er hun het Gezag van aanhaalt: maar alzoo men somtyds over de manier van te verklaaren verschil had, heeft men 'er de zin van door de *Jastra* of Willekeuren bepaalt.

Voorrechten den *Braminen* door hun Wetboek toegestaan, die vyfleedig zyn.

Dit Boek staat den *Braminen* vyf Voorrechten toe. Het eerste is van de *Jagam* te mogen vieren. Dit is een Feest van een Offerhande verzelt. Zy verworgen het Slacht-offer, 't zy dat ze geen bloedt van eenig Dier mogen plengen, 't zy omdat dit Slacht-offer ongequetst moet zyn. Vervolgens snyd men 't in stukken, en verbrand het onder 't doen van eenige Gebeden naar deeze plechtigheit geschikt, en men bewaart het Hart, 't welk men onder de *Braminen* die dit Feest bywoonen, verdeelt. Dit is de eenigste gelegenheit waar in hun gedoogt zy vleesch te mogen eeten. Veele *Braminen* ontzien deeze Plechtigheit by te woonen, door den afkeer die zy voor 't eeten van dit Slacht-offer hebben. Men kan de *Jagam* niet zonder veel kosten vieren. Deeze ten wiens eere het geschied, is belast alle de byzynde *Braminen* te onderhouden, schoon zy duizend sterk waren, en blyven hem somtyds tien, twintig, en zelfs tot dertig dagen op zyne kosten by. Eertyds was hy verplicht hun alles te geeven 't geen zy te raden vonden van hem te verzoeken: maar men heeft dit nu bepaalt met een enkele verplichting van hen te onthaalen. Deeze Offerhande geschied met vertrouwen van in *Devendre-Locon* te komen, het verblyf der Gelukzaligen, alwaar zy *Devendre* voor hun Hoofdt hebben. De *Braminen* die naar den Hemel zelf haaken, wachten zich wel de *Jagam* te vieren.

Het tweede Voorrecht der *Braminen* is, dat ze den *Settreas* mogen onderwyzen hoe dit Feest te vieren; waarvan de *Veinsjas* buiten gesloten zyn, en om des te meer reden de *Soudras* insgelyks.

Het derde Voorrecht bestaat in 't verlof dat ze hebben de *Vedam* te mogen leezen.

Het vierde geeft hun 't vermogen aan andere *Braminen* en de *Settreas* van de *Vedam* te onderwyzen, als zy dit van de *Braminen* geleert hebben, mogen ze dit Boek wel leezen; maar 'er geen onderwys van aan anderen geeven. De *Veinsjas* mogen 't noch leezen, noch zelfs 'er iet van uitspreeken, of hooren dat 'er woorden van uitgesproken worden; maar wel deeze van de *Jastra*. Wat de *Soudras* aangaat, hun is geenzins gedoogt van den *Vedam* te mogen spreeken, noch zelfs de *Jastra* te leeren.

Het vyfde Voorrecht bestaat in te mogen Aalmoezen verzoeken; de andere Familiën mogen die geeven: maar niet ontfangen. Dus laaten de *Braminen* niets zoo zeer aanbevolen zyn in hunne geschriften, dan de Aalmoezen en de liefdadigheit, overzulks die onder hun geoeffent worde; maar zy draagen zorg, te zeggen, dat de Aalmoezen aan anderen dan aan hun gedaan, geenzins verdienstelyk zyn. Hun aangaande zy bewyzen geen goedt dan aan eenige andere *Braminen*, en een *Soudra* die hun zyne behoefte voorstelt, krygt geen ander antwoordt dan *Po*, *Po*; dat is: *gaa voorby*, *gaa voorby*. De Tydt waarin zy het meest hunne mildadigheit van Godt-

Godtvruchtigheit bewyzen, is op de Plechtelyke dagen die zy *Samcramanam* noemen, en op Begravenissen van menschen die een weinig goedt nalaaten. Daar zyn menschen zoo zeer met de verdienste deezer Aalmoezen ingenomen, dat zy zich bederven om iet aan de *Braminen* en *Joguis* te geeven, wiens deuren door hun als belegert zyn.

V. HOOFDTSTUK.

Van de BEZIGHEDEN *en 't* ONDERHOUDT *der* BRAMINEN.

Hoe de *Braminen* het Ampt van Leermeesters waarneemen,

De *Braminen* zyn des Volks Onderwyzers. Zy leeren hun leezen, schryven en reekenen; en onderwyzen hunne Leerlingen in 't geen den Godtsdienst aangaat. Indien zy zelfs middelen van bestaan hebben, mogen ze niets voor hun loon vorderen: maar zoo zy behoeftig zyn, is 't hun geoorloft van hunne Leerlingen t'ontfangen 't geen noodig is om hun eerlyk te geneeren. De Koningen zyn verplicht wat zy noodig hebben te verzorgen, overzulks zy hun onderwys uit liefde konnen doen: maar het getal der *Braminen* is zoo groot, dat het onmogelyk is hun alle te verzorgen. Men verzekert dat ze een derde van 's Landts inkomsten bezitten, en nochtans zyn 'er veel die genoodzaakt worden te beedelen; andere begeeven zich in den Koophandel, of oeffenen de Geneeskunst. De oeffening der Tuigwerkkunde is hun verboden. Zy reekenen onder dit getal den Akkerbouw, het schilderen enz. Zy mogen zonder zich te benadeelen geen dienst bewyzen, als de voeten te wasschen, de *Betel* te vouwen, en andere diergelyke bezigheden, voor wie het ook zy, zelfs voor den Koning. Een *Bramine* die zich dus mogte verneedert hebben, zou by andere in ongunst vervallen: maar zy mogen wel Geheimschryvers, Raden en Afgezanten zyn; en gemeenlyk is 't een van hun die deeze posten waarneemt.

en meest van 's Konings goederen en inkomsten leeven.

De *Braminen* waaraan de Koning onderhoudt geeft, ontfangen van hem eenige Gehuchten, niet onder den tytel van Leeraars en Onderwyzers, gelyk de Kerspelpriesters der Roomsche Kerke zyn: maar als Eigenaars en Bezitters. Somtyds is 't gebeurt, gelyk onder de regeering van *Rama Raja*, wiens gedachtenisse noch onder deezen Landaart om die reden vervloekt zy, dat de Koningen deeze goederen hebben weder geëischt, of den *Braminen* gelast de helft der inkomsten van deeze Gehuchten uit te keeren. Andere Koningen hebben wegens hunne klachten bewoogen en lastig gevallen, hen van deeze uitkeering ontslagen. Maar de *Braminen* duchtende dat deeze Gehuchten hun ten eenigen tyde ten behoeven van den Staat mogten ontnomen worden, onder voorwendzel, dat zy die lang genoeg bezeten hadden, verzochten verlof van die te mogen met andere te deelen, die in de uiterste armoede vervallen waren, en toen zy dit verworven hadden, maaktenze een verdrag met eenige hunner Vrienden. Deeze bewilliging wierd in koper gegraveert, en de Gehuchten aldus verdeelt, zyn de wedereisching niet onderworpen. De Koningen als Navolgers der Begiftigers, zouden beducht zyn, dat de klagten der armen hen van *Vistnous* of *Eswaras* geneegenheit ontvreemden zouden.

VI. HOOFDTSTUK.

Van de PLECHTIGHEDEN *by de* BRAMINEN *na de* GEBOORTE *hunner* KINDEREN *in gebruik.*

Hoe niemandt buiten 't Geslacht der *Braminen* word ingelyft, en hoe zy met hunne kinderen omgaan.

Men word geen *Bramine* dan door de geboorte, en niet in 't omhelzen hunner instelling. De navolging van hun levensgedrag kan by hun den Hemel verdienen: Maar men kan daar door geen *Bramine* worden, ten zy men uit hun Geslacht gebooren is. De *Braminen* zien hunne Kinderen tot op den tienden dag hunner geboorte als onrein aan. Niemandt raakt hen in deezen tusschen tydt aan, dan die 'er toe noodig zyn. Het Huis hunner geboorte is onrein, en men mag 'er niet in komen of zoude bezoedelt worden. Op den tienden dag zuivert men het Huis, en 't Lywaadt 't welk voor de Moeder gebruikt is; men werpt alle aarde potten en schotelen weg, en de kopere vaten worden geschuurt. Op den twaalfden dag ontsteekt men het vuur *Homam*, 't welk zeer heilig word geacht, en men zegt eenige gebeden; nadat dit vuur is verteert, geeft men aan 't Kindt een deezer volgende naamen, als: *Nainopa*, *Naraina*,

na, *Beireva*, *Damersa*, *Padmanala*, *Ragoa*, *Tirrenata*, *Marlepa*, *Devela*, *Tamopa*, *Carpa*, *Vellopa*, *Rama*, *Sancra*, *Goyenda*, *Varreda*, *Veinketi* enz. Wanneer het Kindt benoemt is, doorboort men 't de ooren, (a) om de dienstbaarheit te betekenen, die het aan *Vistnou* of *Eswara* schuldig is. Somtyds word deeze Plechtigheit uitgestelt tot dat men aan 't Kindt de *Dsandhem* geeft; maar nooit langer.

Wanneer, en met welk een voorafgaande plechtigheit zy hunne kinderen voor *Braminen* erkennen.

Een Kindt word voor geen *Bramine* erkent, 't welk de *Dsandhem* niet ontfangen heeft. Dit is een soort van kleine draagbandt uit drie koorden bestaande, waar van ieder uit negen kattoene draaden bestaat, die alleen de *Braminen* mogen maaken. Men draagt die als een sluier over den linker schouder, hangende tot onder den rechter arm. De Kinderen mogen die, wanneer ze vyf jaaren oudt zyn, ontfangen: maar men wacht somtyds tot dat ze tien jaaren bereikt hebben. Dit uitstel word gemeenlyk veroorzaakt door der Ouderen of Vrienden onvermogen; want deeze Plechtigheit gaat met eenige kosten verzelt. Men moet het Vuur *Homam* ontsteeken, en 'er het hout van *Ravasitou* branden, 't welk voor het heiligste van al het geboomte gehouden word; dit Vuur word op een weinig verheven plaats gestookt, boven welke plaats men een soort van Verhemelzel maakt, met uitgespreide kleederen; hier onder onthouden zich de *Braminen* die *Nili*, 't welk ongepelde ryst is, in 't Vuur werpen, insgelyks Boter, *Zingeli*, dat Granen zyn waar van men de Oly om te branden maakt, Tarwe, gekookte Ryst en Wierook; herhaalende eenige Gebeden. Geduurende deeze Plechtigheit, waar mede men vier dagen bezig is, worden de *Braminen*, daar toe genoodigt, door des Kinds Vrienden van alle kosten vry gehouden.

De jonge *Braminen* die de *Dsandhem* ontfangen hebben, worden *Bramasariis* genoemt, tot dat ze getrouwt zyn. Zoo lang zy ongehuwt leeven, verbied hun de *Vedam* de gemeenschap met deeze Sexe en 't gebruik van den *Betel* die liefde verwekt: zy mogen niet dan eens 's daags eeten, waar by noch vereischt word dat het van Aalmoezen zy. Zy neemen niet gaarne deeze Voorschriften waar, behalven die van geen *Betel* te gebruiken.

Wanneer zy eens de *Dsandhem* ontfangen hebben, moeten zy die altoos draagen. Indien het gebeurt, dat die van ouderdom versleeten is, mag de *Bramine* niet eeten dan nadat hy zich van een andere heeft verzien; zoo lang hy 'er niet van verzien is, is men niet verplicht hem voor een *Bramine* te erkennen. Om deeze ongelegenheit voor te komen, neemt men jaarlyks een nieuwe op 't Feest van *Trasvanala-Poudeva*, 't welk men in de Maandt Augustus viert, en wanneer men dan de *Dsandhem* den Kinderen geeft. Andere Geslachten mogen die mede door een soort van Godtsdienstigheit draagen: maar zy moeten ze van de *Braminen* koopen.

Deeze *Bramasariis* leeren leezen, schryven, reekenen enz. by de *Braminen* hun voor Leermeesters gegeeven. Ieder Familie is wel bedacht haare Kinderen by de Meesters van een minder Geslacht niet ter Schoole te zenden: maar de *Setreas*, by voorbeeldt, zenden hunne Kinderen by de *Braminen*, of by de Meesters van hun eigen Geslacht. Geen van de drie eersten verwaardigen de Kinderen der *Perreas* niet te leeren; niet dan de *Soudras* zyn 't die hen willen aanneemen.

VII. HOOFDTSTUK.

Van der BRAMINEN WYSBEGEERTE *en* STARREKUNDE.

Onder de *Braminen* vind men geen spoor van Wysgeerte die hunne Voorouderen berucht heeft gemaakt; en wat de Starrekunde aangaat, zynze naaulyks bequaam zoo veel te weeten om de Zon- en Maan-Eklipsen uit te reekenen, als ook de *Conjunctie* der Planeeten; overzulks zy 'er geene reden van weeten. Zie hier welke reden zy van de Zon- en Maan-Eklipsen geeven.

Het spoorelooze gevoelen 't welk de *Braminen* over de Eklipsen hebben,

Vistnou en *Eswara* hielden op een zekeren tydt met de *Devetas* (b) en *Ratsjasjas*, te weeten, met de Engelen en Duivelen raadt, om iet te vinden waar van de bezitting hun van de honger en dorst, vermoeidheit en zelf de doodt bevryde. Het be-

(a) Men vind in *Exodus* XXI. vers 6. een diergelyk gebruik den gewillige Slaven het oor te doorbooren.

(b) *Bernier* schryft dit woordt *Deutas*. Mogelyk heeft hy *Devtas* geschreeven, uitspreekende omtrent als *Destas*, 't welk eveneens is.

en welk een zeldzaame oorzaak zy die toeschryven.

besluit was, dat men de Berg *Merouva* die van zuiver goudt is, in de Zee werpen zou, wiens top tot aan den Opperſten Hemel boven agt Waerelden reikt, en waar van het benedenſte deel zich tot onder in den afgrondt uitſtrekt; dat men deezen Berg draaien zou gelyk den Wieldraaier zyn werk doet; en dat men in de plaats van 't touw zich van de groote Slang *Sesja* bedienen zoude. De *Devetas* en *Ratsjasjas* gebezigt zynde om deezen Berg te draaien, zag men Gedrochten te voorſchyn komen, en onder anderen een Viſch *Kalekote-Visjam* genoemt, zoo vergiftig en verſchrikkelyk dat 'er al de Waerelden door ontruſt wierden en hulpe van *Viſtnou* verzochten. *Eswara* om hen hier van te verloſſen, nam deeze Viſch en zwolg die door: maar ze bleef in de keel ſteeken, en hier van is de toenaam van *Nile Canta*, of zwarte Gorgel ontſprooten. Vervolgens zag men een Vrouw van volmaakte ſchoonheit te voorſchyn komen. *Viſtnou* trouwde haar, en 't is noch heden zyne Vrouw *Latſemi* genoemt, die haaren Tempel binnen den omtrek van die van *Viſtnou* heeft. Daarna zagenze eindelyk te voorſchyn komen, 't welk zy zochten, te weeten, de *Amortam*: dit was een Drank als melk; hier om is 't dat de *Braminen*, die in een huis geen water mogen drinken, echter wel melk drinken willen, doordien die naar de *Amortam* gelykt.

Zoodra als de *Amortam* gevonden was, deed *Viſtnou* de arbeidt der *Devetas* en *Ratsjasjas* ſtaaken, en om hen van hunne vermoeitheit te verquikken, ſtelde hy hun in twee gelederen, om hen van 't vocht te drinken te geeven, 't welk zy door hunnen arbeidt verkreegen hadden. Hy liet de *Amortam* den *Devetas* proeven: maar alzoo hy niet begeerde, dat de *Ratsjasjas* onſterfelyk wierden, gaf hy hun een ganſch ander vocht. Twee deezer laatſten, *Ragou* en *Ketou* genoemt, twyffelende dat men aan hunne Medegenooten het zelfde vocht niet gaf als de *Levetas* dronken, veranderden van plaats, en ſtelden zich in den rang van hun. Zy genooten dan de *Amortam* gelyk de anderen: maar de Zon en Maan merkten hun bedrog, en gaven 'er *Viſtnou* bericht van. Hy hieuw hen eerlang de Hoofden af, die onſterflyk waren, omdat 'er de *Amortam* in bleef, zynde noch in hunne lichaamen niet gezakt, die de Slangen waren gelyk. Deeze twee Hoofden begonnen tegen de onrechtvaerdigheit van *Viſtnou* te klaagen, en zeiden; *waarom handelt gy ons dus, om dat we de* Amortam *gedronken hebben? hebben wy niet gelyk de anderen gearbeidt?* *Viſtnou* antwoorde hun, dat zy in 't toekomende zonder lichaam zouden zyn: maar dat hunne Hoofden alleen een vermaak genieten zouden, alzoo volkomen als of ze een ganſch lichaam hadden. *Ragou* en *Ketou* voedden toen voortaan tegen de Zon en Maan een doodelyken haat, als die dit *Viſtnou* verkondigt hadden; zy waren van tydt tot tydt met haar in ſtrydt, en de duiſterheit geduurende de *Eklips* geſchied, was overzulks *Ragou* en *Ketou* de een of ander van hunne Vyanden hadden ingezwolgen.

VIII. HOOFDTSTUK.

Van 't Huwelyken *der* Braminen, *en hoe* Plechtelyk *dit geſchied.*

Hoe en om welke reden de *Braminen* hunne Kinderen in hun jonge jaaren uithuwelyken.

Een *Bramine* die een Zoon heeft, tracht hem by tydts uit te huwelyken; de ryken zy hier in haaſtiger dan de armen: maar die der drie eerſte Geſlachten trouwen nooit voor dat ze de *Dſandhem* ontfangen hebben. Die van de eerſte moeten Dochters verkiezen, wanneerze noch geene tekenen van huwbaarheit gegeeven hebben. De Ouders en Vrienden van deeze, die voor dat ze getrouwt zyn, daar toe zyn gekomen, verbergen deeze omſtandigheit zorgvuldig, bezorgt zynde dat het haar hinderlyk zy een Man te krygen. Om dan in deeze zaak niet bedrogen te worden, veroorzaakt de ſchroom dat ze voor hunne Zoonen naar noch jeugdiger Dochters omzien. De *Settreas* neemen dit gebruik zoo ſtreng niet als de *Braminen* in acht: maar die 'er mede overeenkomen zyn meerder geacht.

Welke plechtigheden vooraf gaan.

Een *Bramine* die voor zyn Zoon een Dochter ten Huwelyk verzoeken zal, geeft byzonderlyk op voorteekenen acht. Ontmoet hem een quaad voorteeken op den weg, ſtelt hy zyn verzoek op een anderen dag uit. Beſchouwt hy anderwerf een quaad teeken, is 't wederom een uitſtel: maar ontmoet hem voor de derdemaal wederom een quaad teeken, ſtaat hy t'eenemaal van zyn voorneemen af, duchtende dat het ramp-

rampzalig zoude zyn. Hoorenze op den dag een Slang noemen, als men het eerste verzoek wil doen, is 't een quaad teeken: maar zien zy 'er een, is 't een voldoende reden om geen gedachten meer over het ondernoomen ontwerp te maaken. De *Veinsjas* hebben een byzonder gebruik; dit is, dat zy een halve Pagode of een halve Dukaat smelten, en zoo die gesmolten zynde, glanzig schynt, is 't een goed teeken: maar is het goudt donkerbruin, veranderenze van besluit. De *Braminen* spotten met deeze soort van Voorwikking.

Deeze wiens Dochter men tracht te verzoeken, begeert, die men hem tot een Schoonzoon geeven wil, te zien, en te verneemen welke middelen hy heeft. Indien hy genoegt is, gedoogt hy hem in de tegenwoordigheit van zyne Ouders haar te zien; en als beide deeze jonge menschen geen weerzin voor elkander betoonen, en de Ouders hunne toestemming geeven, is het Huwelyk gesloten. De *Soudras* laaten hunne bewilliging en goedkeuring, voor dat ze hunne Dochter toestaan, afkoopen, als de toekomende Bruidegom hun een soort van wynkoop door een zekere somme gelds geeft, die zy een Huwelyks gift noemen, want zy zouden 't zich schaamen, dat men geloofde dat zy hunne Dochter verkochten.

Wanneer het Huwelyk dus gesloten is, verkiest men een gelukkigen dag; want deeze Natie heeft een Almanak, waarin de goede en quaade dagen aangeteekent zyn. De Ouders vergaderen wederzyds en verrichten een *Ceremonie*, die met onze gewoone ondertrouw overeenkomt. Des Dochters Vader bied de *Betel* aan de Ouders van den toekomenden Bruidegom aan, en verklaart aan 't Gezelschap zyne Dochter aan N. van de Familie der tegenwoordig zynde Persoonen te geeven. Vervolgens geeven de Ouders van den Bruidegom mede de *Betel* aan die van de Bruid, doen de zelfde Verklaring en neemen het Gezelschap tot getuigen. Dit gedaan zynde, voltrekt men, indien 't bequaame tyd is, het Huwelyk; want men 't in alle zaaizoenen van 't jaar niet onverschillig voltrekken kan. Eenige bestemde Maanden verkiest men 'er toe, te weeten, Februari, May, Juny, October en den aanvang van November; en zelfs zyn 'er in deeze Maanden verkoore uuren die men niet verzuimen moet.

Plechtigheden

Wanneer de tydt tot het voltrekken van 't Huwelyk gekomen is, ontsteekt men het Vuur *Homam* met het hout van *Ravasitou*. (a) Dit Vuur word door den *Bramine* gezegent, waar na de Bruidegom drie handen vol Ryst neemt en werpt die over 't hoofdt van de Bruid, die aldan insgelyks doet. Vervolgens verkleed de Vader van de Bruid haar min of meer kostelyk naar zyn vermogen strekt, en wast des Bruidegoms voeten, terwyl de Moeder van de Bruid het water giet. Dit verricht zynde, neemt de Vader de Bruids handt in de zyne, giet 'er water in, legt 'er eenige stukken gelds by, en geeft haar den Bruidegom, zeggende: *Ik hebbe met u niets meer te doen, en ik stelle u in de macht van een ander.* Men houd de *Tali* gereed, 't welk een Lint is, waar aan een goudt hoofdt hangt; men vertoont het den Omstanders, en na eenige Gebeden en Zegeningen, neemt het de Bruidegom en bind het om den hals van de Bruidt. Dit is eigentlyk deeze knoop, die hy ter verzekering van de bezitting legt. Voor dat hy haar de *Tali* aangeknoopt heeft, zyn alle andere Plechtigheden die 'er gedaan zyn te vergeefs. Men heeft wel gezien, dat de Bruidegom zich aanbiedende om die te knoopen, en de Vader betuigende van des Bruidegoms Huwelyksgift onvoldaan te zyn, een ander meer biedende, dat men de Bruid met bewilliging van den Vader wegleidde. Maar wanneer de *Tali* geknoopt is, word het Huwelyk onverbreekelyk geacht, en als de Man is gestorven, verbrand men de *Tali* met hem, om aan te wyzen, dat de bandt des Huwelyks gebroken is. Behalven deeze byzondere *Ceremoniën*, word de aanstaande Bruiloft door een *Pandal* (b) bericht, die men eenige dagen te vooren voor de deur van de Bruid oprecht. Dit Feest eindigt door een Gastmaal, 't welk de Vader van de Bruid aan de Vrienden geeft: geduurende deeze vreugdedagen, die met den vyfden dag eindigen, deelt men aalmoezen aan de behoeftigen uit, en men onderhoud het Vuur *Homam*. Op den zevenden dag vertrekken beide de Trougenooten, om het Huwelyk te voltrekken. Somtyds geschied deeze uittogt met toortsen. De Trougenooten worden in een *Palanquyn* gedraagen, en men geleid hun door de voornaamste straaten der Stadt; hunne Vrienden die hen verzellen, zyn te Paerdt of op Olifanten gezeten. Indien de Bruid noch te jong is, laat men haar niet in haar Bruidegoms huis, dan drie of vier dagen; waar na men haar weder by haar Vader brengt: maar is

by 't voltrekken des Huwelyks by hen in gebruik.

(a) Deeze Landaart meent, dat Godt een voorverkiezing voor de *Braminen* onder de menschen heeft, voor de Koe onder de viervoetige Dieren, voor de *Garouda* onder de Vogelen, voor den *Ganges* onder de Rivieren, en voor de *Ravasitou* onder de Boomen. Men eigent hun een byzondere Heiligheit toe.

(b) Reeds hebben we Bladzyde 108. verklaart wat deeze Plechtigheit is.

is zy huuwbaar, byſt zy by haaren Man.

De *Bramaſariis* worden, wanneer zy getrouwt zyn, niet meer zoo genoemt; maar dan wordenze *Grahaſtas* geheeten. Zy voegen alsdan aan de *Dſandhem* drie andere koorden; alle tien Jaaren moetenze de zelfde vermeerdering doen, en telkens als hun een Kindt gebooren word. Maar de *Vedam* die dit mede belaſt, word over dit onderwerp niet al te evenmatig waargenomen. De *Braminen* aan wien verboden is met de naakte borſt te gaan, gelooven genoeg gedekt te zyn, wanneer zy deeze Koorden hebben.

Hoe de *Braminen* zich wachten moeten buiten hun Geſlachte te trouwen, en waarom.

De *Braminen* zouden gelooven qualyk getrouwt te zyn, indien zy zich aan Dochters van een ander Geſlacht verſlingerden. Dit geſchied echter zelden onder hun, dan dat ze zich wegens de keur hunner Ouderen onvoldaan vinden, neemende geene Vrouwen uit een geringer Geſlacht dan wanneer zy verlieft geworden zyn: maar hun verbintenis met een Dochter van 't Geſlacht der *Soudras* word aangezien als een ſtrafbaare zaak, dat, zoo een *Bramine* Kinderen by een zodanige Vrouw heeft, hy zoo lang buiten den Hemel geſloten word, als deeze onwaardige Nakomelingſchap op Aarde leeft. Hunne *Poranes*, of Jaarboeken, verhaalen dat de *Bramine Sandragoupeti Naraia* een ongemeene ſmart gevoelde, toen hy zag dat zyn Zoon *Barthrouherri*, die hy by een Vrouw uit het Geſlacht der *Soudras* had gehadt, drie hondert Vrouwen trouwde; voorziende dus een talryk gevolg van Nakomelingen, die hem langen tydt van de Gelukzaligheit des anderen leven, berooyen zouden.

Bloedſchande, welk een zwaare ſtraffe die onderworpen zy,

De Bloedſchande is een der vyf misdaaden waar van de vergeeving niet lichtelyk verworven word. Volgens de *Vedam* wordt de Bloedſchender gedoemt, om dat gedeelte te verliezen tot de voortteeling geſchapen, en alzoo het niet gedoogt is dat men zodanig een Menſch verbind, is de uitvoering van de Affnyding doodelyk. De Vrouw word niet geſtraft, naardien men onderſtelt dat ze verleid is.

Zy reekenen de graaden van Bloedverwantſchap byna gelyk wy; maar zy gedoogen twee Zuſters te trouwen. Zy onderſcheiden de Nichten als Ooms en Moeis Dochters en Nichten, als Zuſters en Broeders Dochters; zy trouwen de Dochter van hunne Vaderlyke Moei of hun Zuſters Dochter: maar indien zy de Dochter van hun Vaderlyken Oom of huns Broeders Dochter trouwden, zoude het Huwelyk Bloedſchandig zyn. De *Soudras* min ſchroomachtig zynde, ſtellen geen onderſcheid tusſchen de Dochter van hun Broeder en die van hun Zuſter, en zy trouwenze zonder uitzondering.

en hoe zy gedoogen in den bloede te trouwen.

De *Vedam* de Veelwyvery niet verboden hebbende, doen hier in de vier Geſlachten naar 't hen luſt, en de *Poranes* maaken van veele *Braminen* gewag, waar van de veelheit der Wyven hun gezag en achting niet bezwalkt heeft.

Hoedanig der Vrouwen ontrouw door de Braminen word geſtraft of ontveinſt.

Wanneer een *Bramine* ontrouw by zyn Vrouw beſpeurdt, mag hy haar tuſſchen vier muuren ſluiten, en in deeze Gevankeniſſe voeden; zorgdragende, dat deeze verontteering geheim blyve. Daar zyn 'er die liever deeze verongelyking ontveinzen, draagende in 't toekomende voorzorg, vooral indien zy de Vrouw lief hebben, en dat ze haare genieting niet ontbeeren konnen. Indien nochtans haaren miſſlag openbaar worde, en dat de andere *Braminen* zyn huis als onrein aanziende, weigeren 'er in te komen en Maaltydt met hem te doen: alsdan recht de Man een Gaſtmaal aan waarop hy de *Braminen* en *Sanjaſiis* noodigt. De overſpelige Vrouw dient dan de Gaſten, en wanneer de *Braminen* van haar de voorgedien-de Gerechten zich verwaardigen aan te neemen, maaken de andere geen meer zwarigheit, en haar Man kan haar met eere weder als te vooren aanzien.

IX. HOOFDTSTUK.

Van de GELUKKIGE *en* ONGELUKKIGE DAGEN *der* BRAMINEN; *en van hun* PANJANGAM *of* ALMANAK.

Gelukkige en ongelukkige dagen, hoe bygelovig die by de *Braminen* ingevoert zyn, en zy als in een Almanak beſchreeven vinden.

De *Braminen* zyn met een bygeloof ingenomen dat 'er Dagen zyn waarop zy te vergeefs iets, om te doen gelukken, onderneemen zouden: deeze ongelukkige vooringe-nomene bygelovigheit doet hen waarlyk de beſte gelegenheden ontglippen, indien het ongelukkig hun toeſchynt op een dag die in de *Panjangam* of Almanak beſchreeven zy, waarin de gelukkige en ongelukkige Dagen in aangeteekent ſtaan.

Deeze *Panjangam* die by hen voor onfeilbaar word geacht, is van tweederlei ſoort.

ſoort. *Brahaſpeti* (a) een Geleerde der *Devetas* of der goede Engelen, heeft 'er een van t'zamengeſtelt, waarin hy de goede en quaade dagen aanwyſt, zelfs deeze die niet dan voor de helft goed zyn, of alleen gedurende eenige uuren. Op dit ontwerp worden 'er jaarlyks nieuwe gemaakt; en de bewooners van 't platte Landt, volgen 'er hunne beſluiten na. De andere *Panjangam*, zeggenze, is het werk van *Succra*, een Geleerde der *Ratjajas* of der Duivelen. Hy treed in een omſtandig verhaal van de zeſtig uuren die de nacht en de dag uitmaaken, volgens 't gebruik der tydtrekening onder deeze Volkeren gewoon.

Men zal lichtelyk oordeelen, dat de gelegenheden om iets te doen hen dikmaals ontſnappen, zoo men by zoo veele dagen en uuren, waar van zy verſteeken blyven iet te onderneemen, de lichtgelovigheit byvoegt, die zy tot voorteekenen hebben. Een goed teeken is 't wanneer de Vogel *Garrouda* (b), of de Vogel *Pala* voor hen dwerſch over den weg van de rechter naar de linker zyde vliegt. De andere Vogels zyn in tegendeel van een goed voorteeken, zoo zy van de linker naar de rechter zyde vliegen. Indien een Exter, die in deeze Geweſten veel gevonden worden, iemandt in 't vliegen raakt, beſluit men eerlang dat deeze Perſoon of iemandt van zyne Vrienden, binnen zes weeken ſterven zal. Indien men in den tydt als iemandt uit zyn huis wil gaan, komt te niezen, treed hy aanſtonds weder naar binnen.

Hoe zy hunne Jaarrekening ſtellen, en beginnen,

De *Braminen* beginnen het jaar met de nieuwe Maan van April, door een Feeſt 't welk zy *Samvat-Tſaradi Panduga* noemen (c). Het jaar heeft twaalf Maanden, te weeten: *Tſeitram*, April; *Veinjacam*, May; *Jeiſtam*, Juni; *Ajadam*, July; *Srarvanam*, Auguſtus; *Badrapadam*, September; *Asvaijam*, October; *Carticam*, November; *Margiſaram*, December; *Poujam*, Januari; *Magam*, Februari; en *Palgouvam*, Maart. Maar alzoo dit Maanjaaren zyn, en komen met de Zonnejaaren niet overeen, voegen zy 'er een dertiende Maandt alle drie jaaren by, (d) gelyk wy in een Schrikkeljaar een dag de Maandt Februari byvoegen.

en hoe zy de weekelyksche Dagen noemen.

De zeven Dagen van de Week hebben, in de *Samſcortamſche* Taale, namen die met de zeven Planeeten overeenkomen: als *Suria-Varam*, Zondag; *Jendra-Varam*, Maandag; *Angaraca-Varam*, Dingsdag; *Butta-Varam*, Woensdag; *Brahaſpeti-Varam*, Donderdag; *Succra-Varam*, Vrydag; *Senni-Varam*, Zaturdag. *Sura* beteekent de Zon, en *Jendra* de Maandt, of de Maan. De Zondag word mede *Adita-Varam*, en Maandag *Somo-Varam* genoemt.

Een zeſtig Jaarige Omloop by hen in gebruik, en hoe zy die Jaartelling noemen.

Eveneens gelyk de Aloude Grieken door Olimpiaden telden, 't welk vier jaaren waren, en de Roomſche Kanſelary by *Indictiën*, dat vyftien Jaaren zyn, dus hebben de *Braminen* een omloop van zeſtig Jaaren, waarna zy weder een ander jaartal beginnen. Ieder deezer Jaaren worden door geen naamgetal onderſcheiden; te weeten, dat men het dertigſte of veertigſte Jaar zegt. Ieder Jaar heeft zyn byzonderen naam. Zie hoe deeze naamen elkander volgen: maar om de verkorting laatenwe by ieder naam het woordt *Samvatſaram* achter, 't welk Jaar beteekent. 1. *Pravaba*. 2. *Bipava*. 3. *Suckela*. 4. *Pramadonta*. 5. *Prajopatti*. 6. *Augireſa*. 7. *Tſrimocha*. 8. *Bhava*. 9 *Jouva*. 10. *Dhatou*. 11. *Eſvara*. 12. *Bahoudhau-ja*. 13. *Pramadi*. 14. *Vierama*. 15. *Visjou*. 16. *Tſidtrabhanou*. 17. *Tſabhanou*. 18. *Tarana*. 19. *Paartouva*. 20. *Veiha*. 21. *Thervaſittou*. 22. *Tſervadari*. 23. *Vierothi*. 24. *Vicrouti*. 25. *Carram*. 26. *Nandana*. 27. *Viſeija*. 28. *Tſeja*. 29. *Maumottha*. 30. *Dormeki*. 31. *Hevelembi*. 32. *Villembi*. 33. *Vicari*. 34. *Tſareverri*. 35. *Plauva*. 36. *Tſhopo-Cortou*. 37. *Tſoba-Cortou*. 38. *Crodi*. 39, *Viſvavaſou*. 40. *Parabava*. 41. *Palavanga*. 42. *Kileka*. 43. *Tſaumea*. 44. *Tſadarena*. 45. *Virodi-Cretou*. 46. *Pradavi*. 47. *Paramadiſia*. 48. *Ananda*. 49 *Ratjaja*. 50. *Nala*. 51. *Pingala*. 52. *Calicti*. 53. *Tſidarti* 54. *Raudri*. 55. *Durmati*. 56. *Dundoubi*. 57. *Rudiro-Dgari*. 58. *Ractatſi*. 59. *Crodova*. 60. *Tsaja*. Het tegenwoordige jaar 1728. is *Kileka*, het twee en-veertigſte van deezen omlooptydt.

Noch een andere tydrekening by hem gebruikelyk.

Deeze manier van Jaarreekening is nochtans niet algemeen, en wanneer iets gebeurt, waar van de gedachtenis moet lang bewaart worden, hebben ze een andere wyze van Dagteekening. Eveneens als de Chriſtenen hun Tydrekening hebben, en de Mahometanen hunne *Hegira*, zoo hebben de *Braminen* de regeering van *Salavagena* voor hun Tydbeſtek, waarvan zy wonderlyke zaaken vertellen. Zy waanen dat hy de zelfde als *Brahma* is, die weder een ander leven op Aarde begon,

(a) Dit woordt *Brahaſpeti* beteekent de Planeet Jupiter, en dat van *Succra*, Venus. Wy zullen vervolgens zien dat *Brahaſpeti-Varam*, Donderdag, en *Succra-Varam*, Vrydag zyn.
(b) Dit is een Sperwer die rood is en een witte kring om den hals heeft.
(c) *Panduga* beteekent een Feeſt, *Samvatſaram* een jaar, en *Adi* de eerſte dag van ieder Maandt.
(d) Dit hebben zy met de Chineezen en andere indiaanſche Volkeren gemeen.

en deezen naam voerde. Volgens de uitreekening die *Roger* op 't bericht van een *Bramine* maakt, ſtorf *Salavagena* in 't jaar 1563. van onze gemeene Tydrekening, omtrent het einde van de regering van *Vicramäarca*, van wien men niet min verwonderenswaardige mirakelen vertelt; en waarvan hier eenige gevallen van den laatſten volgen.

Hoe uit vier Vrouwen van byzondere Geſlachten *Sandragoupeti* vier zoonen teelde.

De *Bramine Sandragoupeti*, van wien we reeds geſproken hebben, trouwde vier Vrouwen van vier byzondere Geſlachten: deeze van de familie der *Braminen* baarde de Vader van *Verraroutsſi*; die van 't Geſlacht der *Sittreas* bragt *Vicramaärca* ter Waereldt; die van de familie der *Veinsjas* werd Moeder van *Betti*; en de vierde van 't Geſlacht der *Soudras* baarde *Barthrouherri*. *Vicramäarca* werd een gevreeſt en geacht Koning; maar toen hy zyne gedachten over de kortheit van 's menſchen leven liet gaan, bedroefde hy zich, en overweegende dat hy een zoo Gloriryke voorſpoed niet lang genieten zou, viel hy in een zwaare droefgeeſtigheit, en pleegde met zynen Broeder *Betti* raad, die de ziel zyner Raden was.

Zeldzaame Hiſtorie van hun verhaalt.

Dusdanig was het gevolg deezer raadgeeving. In 't midden van de Waereldt was de Boom *Oudetaba* (a), die met Zonnen-Opgang uit de Aarde voortquam, en waſſende naar maate dat de Zon naar 't toppunt rees, 't welk juiſt op den middag was als hy ten top geraakte; vervolgens nam hy met het afgaan van den dag weder af en verborg zich in de Aarde, wanneer de Zon was ondergegaan. *Zet u*, zeide *Betti* tot *Vicramaärca*, *met het aanbreeken van den Dag op deezen Boom; de Boom opreizende zal u tot aan de Zon voeren, aan wie gy een langer leven dan dat van andere menſchen verzoeken zult.*

De Koning volgde deeze Raadt: maar toen hy op een zekere hoogte gekomen was, gevoelde hy een onverdraaglyke hitte; nochtans verloor hy den moedt niet, en de Zon die zyne onderneeming niet mishaagelyk was, verzachte haare ſtraalen, 't welk hem verfriſte, en zy beloofde hem zyn verzoek toe te ſtaan. *Gy zult*, zeide zy, *duizend jaaren op uwen troon zitten, zonder dat uwe krachten, noch uwe gezondheit, door eenige ziekte konnen verzwakt worden, noch ſchade lyden.* De Boom naar gewoonte weder gedaalt zynde, en de Koning naaulyks op de aarde gekomen, of hy ging zynen Broeder bericht van den goeden uitſlag van zyn gedaan verzoek geeven. *De Zon heeft u duizend jaaren toegeſtaan*, zeide de getrouwe *Betti*, *en ik wil 'er u noch duizend andere verzorgen. Naardien gy haar woordt hebt, dat gy duizend jaaren op uwe troon zitten zult, wanneer gy 'er geduurende zes maanden op zult gezeeten hebben, breng het overige van 't jaar met reizen door: alsdan zal u het beloofde verdubbelt worden.* *Vicramäarca* volgde insgelyks dien raadt, en had in 't reizen een zeer byzonder voorval. De Dienaars van *Jogisvara* hadden onderling geſchil over een verdeeling van Nalaatenſchap, hun door deezen heiligen Man nagelaaten. De Nalaatenſchap beſtond in een Beurs die nooit geldeloos wierd; in een Schotel waarin nooit ſpyze ontbrak; en in een Stok naar een Harderſtaf gelykende, waarmede men geen Vyandt te duchten had; en eindelyk in een Schoen, die de kracht had in een oogenblik over te ſtappen, ter plaatſe alwaar men begeerde te zyn. *Vicramäarca* hen dus vindende twiſten, vermits een ieder verkiezen wilde 't welk hem het aangenaamſte ſcheen, en hy Scheidsman van hun geſchil geworden zynde, wees hen ieder een plaats aan, en verklaarde, dat die het allereerſt by hem komen zoude, de keur hebben zou. Terwyl zy dan ter plaatſe quamen van waar een ieder zynen loop beginnen moeſt; trok hy de Schoen aan, nam de Beurs, de Schotel en de Harderſtaf, en verdween aanſtonds, laatende de krakkeelers het naberouw van onderling niet beter zich verdragen te hebben. De Hiſtoriën der *Braminen* brengen veele zodanige mirakelen by, die de twee reizende Broeders deeden.

Het getal van zeſtig is niet alleen aan de optelling der jaaren verknocht, in plaats van de vierentwintig uuren die wy voor dag en nacht tellen, reekenen de *Braminen* zeſtig; te weeten dertig voor den dag en dertig voor den nacht. Zy hebben een ſoort van *Clepſydra* of eenvoudig Wateruurwerk; 't is niet dan een kleine kopere doorgaate bak, die zy in 't water dryven laaten, en wanneer die vol is, ſtorten zy die wederom uit, en kloppen zoo veel ſlagen op een koper vat, als 'er reeds uuren van den dag of den nacht verloopen zyn.

X. HOOFDT-

(a) Te weeten: de *Zonneboom*.

X. HOOFDTSTUK.

Van der BRAMINEN DAGELYKSCHE OEFFENINGEN.

De *Braminen* zyn aan zekere Plechtigheden verbonden, waarvan zy zich niet konnen ontslaan, zonder de Wet te schenden. Wy zullen hier berichten 't geen hun geboden is; in de oeffenende werkdaadt van verplichting is 't zekerder te zeggen 't geen men doen moet, dan 't geen men wezentlyk doet.

Welk eendagelyksche Oeffening de Braminen moeten waarneemen.

De *Braminen* moeten twee uuren of ten minsten een uur voor den Dageraadt opstaan, en het allereerst dat zy doen, door de naamen Godts uit te spreeken, beginnen. Indien 'er niets is 't welk hen noodzaakt op te staan, mogen ze noch een halfuur zich in 't bedt houden, en Godts naam overdenken; maar deeze die aanstonds opstaan, doen beter. Nadat ze zich van de werkzaame natuur van 't verteerde voedzel hebben ontlast, wasschen ze hun aangezicht, handen en voeten: en gaan op een zoldering of op een vloertapyt zitten, maar niet op den grond of vloer, noch op hun bedt, zodanig dat hun gezicht naar 't Oosten of Noorden is gewend, en nooit naar 't Westen of Zuiden. Zy keeren zich naar 't Oosten wegens der Zonnen-Opgang, of naar 't Noorden, naardien deeze plaatsen die zy de Heiligste achten, aldaar ten hunnen opzichte gelegen zyn. Zy beginnen vervolgens de Historie van *Gasjendre Mootsjam* te zingen, en indien 'er noch eenigen tydt voor Zonnen-Opgang over is, zingen ze eenigen lofzang; dit verricht hebbende, staan zy op, wasschen zich de tanden en spoelen den mondt, of indien 'er omtrent hun Huis eene Rivier is die Heilig zy, of eenigen *Tan*, te weeten een waterpoel, gaan zy 'er zich wasschen, zoo niet, wasschen zy zich in huis, en kleeden zich met een schoon kleedt.

De *Braminen* noemen *schoon*, een kleedt 't welk hen sedert het gewasschen is geweest, niet gedient heeft, of dat men 't sedert het gebruikt is, nat gemaakt heeft; alsdan blyft het schoon zoo lang als het niemandt gebruikt of gedraagen heeft. Maar naardien de zyde kleederen nat gemaakt zynde, bederven, heeft men een middel gevonden, door vast te stellen dat ze natuurlyk zuiver zyn. Indien nochtans iemandt met een zyde rok at, wierd ze onrein; hierom is 't dat ze die uittrekken, voor dat ze zich aan de tafel zetten.

Wanneer zy gekleedt zyn, gaan ze anderwerf op de zelfde plaats zitten, neemen alsdan versch geschept puts water; want dat van den voorigen avondt zou niet goed zyn; zy betten 'er hun aangezicht mede ter plaatse daar 't geteekent moet worden; en neemen driewerf van 't water in hunne handt, en werpen 't driemaal in hun mondt, mydende om 'er met de handt aan te raaken; zy spreeken vier en twintigmaal Godts naam uit, 't geene zy de *Japon doen* noemen, raakende telkens zoo veel leden huns lichaams.

Met Zonnen-Opgang neemen ze driewerf eenig water in 't hol van de handt, en sprengen 't ter Aarde, met een kort gebedt verzelt. Deeze Plechtigheit die ter eere van de Zon word gedaan, is gegrondt op 't geen zy waanen dat de Zon tusschen de bergen opgaat, en door een engte passeeren moet, alwaar zich de quaade Geesten onthouden, die haar trachten te wederstaan. Eenige *Braminen* werpen op een zekeren dag het water naar de Zon. Dit veroorzaakt een geluit 't welk de Duivels doet verschrikken, en alsdan de vlucht neemen. *Wy weeten*, zeggen de hedendaagse *Braminen*, *dat het geen wy tegenwoordig doen, geen nut voor de Zon kan geeven: maar wy laaten niet na haar onze goede wil te toonen, op 't voorbeeldt der geenen die haar wezentlyke hulp bewyzen.*

Zy beginnen vervolgens weder driewerf het water in den mondt te werpen; zy bewyzen hunne Aanbidding aan de Zon, en aan deeze die de Waerelden onder de Hemelen gelegen, bestieren. Indien zy van de Sekte der *Wistnouvas* zyn, neemen ze een soort van *Paternoster*, waarvan de kraalen van een welriekend hout zyn, 't welk zy *Toleje* noemen; maar zoo zy van 't Geslacht der *Seivias* zyn, zyn deeze greynen van koraal of kristal. Eenige hangen deeze *Paternoster* om den hals, andere houden ze in de handt: maar onder hun kleedt, of in een daar toe dienende sak verborgen. Op ieder Gebedt 't welk geëindigt is, laaten ze een koraal vallen. Deeze die niet veel tydt hebben, doen niet dan agt en twintig Gebeden, en die meer tydt hebben, zeggen 'er hondert agt en twintig: maar de Godsdienstigen die niets te doen hebben, prevelen 'er duizend.

Deeze Gebeden geëindigt zynde, bidden ze de *Salagrammas* aan, en wasschen hem met

Welk eengebruik zy

van het water hebben waarin een zekeren Afgodt gewasschen is.

met schoon water; dit is een Afgodt van een byzondere steen gewrocht, en een gat hebbende, waarin zy zeggen dat Gods wapenen zyn. Het water waarmede zy hem gewasschen hebben noemen zy *Tiertum*: zy bewaaren 't voor een andere Godtsdienstigheit waarvan we hier spreeken zullen. De *Salagramma* dus gewasschen zynde, bekleeden ze hem met een zindelyk kleedt of eenig lywaadt, en wryven hem met een reeukwerk uit Sandelhout, welriekende bloemen en bladeren van *Toleje* bestaande. Zy bezigen de zelfde oeffening voor een andere kleine Afgodt van koper gemaakt, wien zy aan wederzyde een of meer toortsen ontsteeken, nadat hun vermogen is of dat zy Godsdienstig zyn. Zy zetten hem versch gekookte gerechten voor, of wel eenige vruchten, of melk. Zy strooijen over het beeldt eenige bloemen, gaan 'er driemaal om, en somtyds meer, en op ieder gedaanen omgang, werpen zy zich ter Aarde, de handen te zamen gevoegt en uitgestrekt. Zy zetten vervolgens deezen Afgodt op den grondt neder, neemen de *Tiertum* of het water, 't welk gebruikt is om de *Salagramma* te wasschen, gieten 't eens op hun hoofdt, en driewerf in den mondt met een weinig bladeren van *Toleje*, en wryven zich het voorhoofdt met de *Angaram*, 't welk een bereidzel van *Benjoin* is. De *Angaram* heeft, zeggen ze, de kracht hen tegen de zonde te beschermen; maar het word vereischt dat die voor den Afgodt gedient heeft, als ook de *Toleje* die zy in hunne ooren steeken, om de onreinigheit voor te komen, die zy door aanraaking van een Lyk of een *Soudra* zouden konnen overerven. De *Tiertum* heeft de kracht van hun van alle zonden te reinigen die zy sedert hunne kindschap hebben begaan. Nadat ze van de *Tiertum* aan de omstanders uitdeeling hebben gedaan, branden ze een weinig Wierook, en mogen dan met de *Braminen* ontbyten, die deeze Plechtigheit hebben bygewoont. Zy doen een gebedt voor en na de maaltydt, wasschen hunne handen, werpen driemaal het water in hunnen mondt, doen de *Japon*, neemen wederom van de *Tiertum*, waarna zy alzoo zuiver als te vooren zyn. Deeze oeffening hervatten zy telkens wanneer zy gelooven besmet te zyn

Indien zy niet ontbyten, en niet dan des middags eeten, is de Afwassching van 's morgens vroeg gedaan, niet voldoende: maar moet weder hervat worden, en voor hunnen Afgodt gekomen, strooijen ze bloemen voor den zelven, of by gebrek van bloemen, van de *Toleje*, en bieden hem aan, 't geen zy eeten zullen; want de *Braminen* mogen niets eeten, dan 't welk hem aangeboden is.

Een weinig na Zonnen Ondergang, wasschen zy zich wederom, teekenen zich, maaken de *Japon*, en geeven het water aan de Zon. Indien zy *Grahastas* zyn, dat is, als zy getrouwt zyn, doen zy dan hun Avondtmaaltydt. Reeds hebben we gezegt dat de *Bramasariis* en *Sanjasiis* niet dan een maaltydt doen. Eindelyk nadat ze een Gebedt gedaan hebben, gaan zy slaapen.

's Morgens, des middags en 's avonds, nadat ze de *Ceremonie* van de vierentwintig naamen Godts verricht hebben, leezen ze de *Poranes*, 't welk hune Aloude Jaarboeken zyn, en deeze leezing is niet min ernstig als hunne voorzorg van zich de ooren te wasschen, vermits die zuiver zynde, zy alzoo te waardiger zyn een zoo heilige leezing te doen.

Deeze oeffening word zoo stiptelyk niet waargenomen, of eenige *Braminen* zyn 'er in eenige deelen nalaatig in. Maar de *Tiertum* en *Japon* zyn van een onverzuimelyke noodzaakelykheit, en zoo iemandt in een huis verricht alles 't geen in dit Hoofdtstuk is voorgedraagen, voldoet het voor alle die in 't zelve woonen. Om eigentlyk te zeggen, weinige zyn 'er als deeze die aan de openbaare Dienst der Afgoden verbonden zyn, dat ze volgens den gestrengen regel uitvoeren, alles 't geen door de Wet is voorgeschreeven.

XI. HOOFDTSTUK.

Van de HISTORIE *der* GASJENDRE MOTSJAM, *die de* BRAMINEN *met het aanbreeken van den* DAG *zingen.*

Der *Braminen* Lofzang ter eere van *Gasjendre Motsjam*,

De *Braminen* zingen 's morgens met het opkomen van den Dageraadt een Lofzang behelzende de Historie van *Gasjendre Motsjam* (a), waarvan dit het wezentlykste is. In een der zeven Melkzêen, is een Berg *Tricoveta-Parvatam* genoemt, tien duizend myllen hoog en ook zoo breed. Hy heeft drie toppen, waarvan de eene van goudt, de tweede van zilver, en de derde van yzer is, en ieder deezer drie toppen is met edelgesteente

en zyne Historie.

(a) *Gasjem* beteekent een Olifant, *Indre* Overste of Hooft, en *Motsjam* Bescherming.

gesteente versiert. Een *Deveta*, *Indre Doumena* genoemt, die met een kar in den Hemel en op de Aarde rent, en snelder dan de Windt is, op deeze Berg stilhoudende, vond 'er een plaats die hem behaagelyk scheen, om 'er zich met zyn Vrouw te vermaaken; en nadat hy zich gewasschen had, zag hy een *Monesvara* voorby gaan, doch bewees hem geene eer. Deeze *Monesvaras* zyn nochtans een soort Heiliger en verhevener als de *Devetas*, want deeze laatste zullen niet in 't Paradys komen: maar nadat zy hunnen tydt hebben voleindigt, word vereischt dat ze weder in deeze Waereldt komen. De *Monesvara* was te meer door de onheuschheit van den *Deveta* beleedigt, toen hy wist dat hy niet door onkunde gezondigt had: maar door hoogmoedt. *Gy zult een Olifant worden*, zeide hy, als by vervloeking, *en in de plaats van Vrouwen, zult gy in uw gezelschap niet dan wyfjes Olifanten hebben*; want eveneens gelyk wy plompe en onweetende menschen Ezels noemen, geeft deezen Landaart de naam van Olifanten aan trots en opgeblazene menschen.

Word een Olifant, en hoe zyn eerste form wederkrygt. De *Deveta* verbaast over deeze uitspraak, wilde zynen mislag verbeeteren; hy onderwierp zich en verzocht vergiffenis: maar alles wat hy verwerven kon, was dat hy na een zekeren tydt, zyne eerste gedaante wederom aanneemen zoude. Voor 't overige was het besluit onherroepelyk; dus wierd hy op deezen zelfden Berg in een Olifant herschept, en had tien *Lac-Cotis* (a) Wyven, waarmede hy een langen tydt leefde, zonder Tygers, noch Leeuwen, noch andere wilde dieren te vreezen. 't Gebeurde eens dat hy naar een Vyver om te drinken ging, een Krokodil hem by het been vatte, en zonder het los te laaten, schoon hy zich verweerde, hem 't echter ontrukte. Weder gekomen om uit de zelfde Vyver te drinken, greep hem de Krokodil anderwerf: maar zonder hem by den voet te vatten. Daar geschiedde toen onder hen een strydt van duizend jaaren; doch de strydende partyen waren ongelyk, want de krachten van den Olifant verzwakten, daar die van den Krokodil vermeerderden, doordien die in zyn Element was. De nederlaag van den Olifant wierd eindelyk het einde zyner Herschepping. Het eerste werk 't welk hy door 't gebruik van zyne reden verrichte, was op Godt te denken, hem te bidden en lofzangen in zynen bedroefden staat t'zamen te stellen. Hy was zoo zwak dat hy Godts naam niet meer uitspreeken kon, toen *Vistnou* op de *Garouda* geklommen hem te hulp quam, en de Wapenen *Jeckeram* gaf, die van Diamanten waren. *Indre Doumena* bediende 'er zich van om het hoofdt van den Krokodil te vermorsselen, en hy naaderde zynen Verlosser om hem te bedanken. *Vistnou* hem ongemeen afgemat ziende, raakte hem aan, en genas hem van zyne vermoeitheit. Hy wierd dan weder in zynen voorigen Staat herstelt, en gaf blyken van zyne erkentenis aan *Vistnou* door den Dienst en eer die hy hem bewees, en *Vistnou* verleende een volkomen vergiffenis aan een ieder die deeze Historie verhaalen zou.

XII. HOOFDTSTUK.

Van der BRAMINEN VOEDZEL *en* ONDERHOUDING, *en van hun* VASTEN.

Wat den Braminen niet gedoogt is te eeten. Beide de Geslachten der *Settrëas* en *Soudras* eeten visch en allerlei vleesch, behalven dat van de Koe: maar de *Braminen* die veel strenger waarneemers van de Wet zyn, en de *Veinsjas* die hen navolgen, onthouden zich van alles 't geen leven heeft gehad. Deeze onthouding, die hun met de Sekte van Pithagoras gemeen is, is een natuurlyk gevolg van de Leere der Zielverwisseling. 't Is qualyk gedaan, zeggen de *Braminen*, een Ziel uit het lichaam van een Dier te doen verhuizen, alwaar ze mogelyk minder smart gevoelt dan ze gevoelen zal als zy dit lichaam verlaat, en in een ander overgaat. De *Settrëas* rechtvaerdigen hun doen, zeggende dat de menschelyke Zielen alzoo wel in de Planten overgaan dan in de lichaamen der Dieren; en dat ze minder quaad doen een eenig Beest tot voedzel van veele menschen te dooden, dan veele Planten t'ontwortelen, of 't welk eveneens is, veele Zielen te doen verhuizen om een eenige *Bramine* t'onderhouden. Deeze beantwoorden dit, dat de Zielen in de Planten ingeslooten, niet zoo veel in de verandering van lichaam verliezen, als deeze die men uit dat van het verachtelykste Dier verdryft. Eenigen bekennen dat het te wenschen ware, dat men zonder de kruiden t'ontwortelen en verdelgen, leeven kon: maar zy voegen 'er by, dat het een onvermydelyk quaad is.

(a) Een *Lac* is hondert duizend, en een *Coti* doet tien *Lacs*; dus zyn dan tien *Lac-Cotis* tien millioenen.

is. Daar zyn 'er dit aanmerkende, die niet dan van vruchten en bladeren trachten te leeven, zonder 't geen de Planten beschadigen kan, aan te roeren: maar 't is mede waar, dat 'er zeer weinige gevonden worden die hunne tederheit zoo verre uitstrekken. Het gemeene gevoelen is dat, zoo het vereischt wierd, tusschen de doodt of de noodzaaklykheit van vleesch te eeten, het best te verkiezen, men liever het laatste voor goed te keuren had, en dat men vervolgens deeze misdaadt tegens wil en dank begaan, door zuiveringen verbeeteren moet.

Welke hunne voedzel zy.

Het vleesch en de visch een verboden voedzel voor de *Braminen* zynde, bestaat hunne maaltydt niet dan in ryst, wortelen en kruiden na de Zaaizoenen uitleeveren; zy eeten niets van 't geen de eetenslust vermeerdert, noch 't geen hen verwekt de paalen van matigheit t'overtreeden. Hunne gewoone drank is enkel water; en somtyds drinken ze een weinig melk, overzulks die hier toe genegen zyn, by zich Koeien onderhouden. Wy hebben gezegt dat 'er vyf Zonden zyn, waarvan de *Vedam* zeer bezwaarlyk de vergiffenis te verwerven, verklaart. Deeze zyn; I. By zyn Moeder te slaapen. Zy begrypen mede onder het woordt Moeder, de Schoonmoeder en eens Geleerdens Vrouw; II. Een *Bramine* te dooden; III. Goudt te steelen; IV. zich vol te zuipen; en, V. met den geenen om te gaan die deeze misdaaden bedryven.

Hunne plechtelyke Onthaling, en ter wiens Gedachtenis.

De *Braminen* hebben een soort van Onthaaling die de gansche Maandt December duurt. Zy staan voor den Dageraadt op, wasschen zich, en bieden hunnen Afgod Ryst aan met een zeker graan vermengt, insgelyks Suiker en eenige vruchten. Dit onthaal geschied ter gedachtenis van 't voordeel 't welk eertyds *Pandeva* behaalde: dit is een gemeene naam die men aan vyf Broeders geeft, *Darmerasou*, *Bima*, *Naggula*, *Adjuna*, en *Sahadeva* genoemt, die ten tyde leefden toen *Vistnou* op de Aarde was, en de naam van *Kristna* voerde. Deeze vyf Broeders hadden een nabestaanden vriendt *Duriodena* genoemt, die de oudste van hondert en een Broeders was. *Adjuna* de vierde der vyf Broederen niet konnende met *Duriodena* over de Verdeeling van eenig Landt overeenkomen, vondenze goed met elkander het lot, met teerlingen te werpen, af te wachten. *Duriodena* won het geschil. De vyf Broeders verspeelden hunne vryheit, vervolgens hunne Vrouw *Draupeti* genoemt, die zy mede verlooren. Zy vervolgden te speelen, schoon zy niets meer te waagen hadden, en verbonden zich dat zoo zy verlooren, zich twaalf jaaren in de bosschen onthouden zouden, zonder eenige Stadt te naderen, en dat ze het dertiende jaar zich zoo bedekt houden zouden, zulks ze van niemandt gezien wierden; en indien zy in deeze laatste omstandigheit in gebreeken bleeven, zouden ze genoodzaakt worden weder andedere twaalf jaaren in de bosschen te leeven. Zy verlooren dit wederom. *Duriodena* de hoon by hunne verdriet willende voegen, ondernam *Draupeti* in hunne tegenwoordigheit te ontkleeden, en als een Slaavin t'onteeren, waarvan hy volstrekt meester was. yZ wilde zich hier tegen te weer stellen: doch kon niet lang bestaan, en zy beval zich aan *Kristna* die toen te *Metura* was. De Afstandt verhinderde echter niet dat ze verhoort wierd. Schoon zy haar kleedt niet langer tegen hielt, kon haar nieuwe meester haar niet ontkleeden, en houde op daar na te trachten. *Laat ons*, zeide ze, *te samen speelen, en zoo ik verlies zult gy over myn Persoon te gebieden hebben.* Toen hadden de vervalschte teerlingen geen kracht op haar; zy won niet alleen haare Vryheit weder: maar ook die van de vyf Broeders haare Mannen. Zy wilde toen mede om de Landen te herwinnen speelen: maar *Duriodena* was zoo voorzichtig van het spel te staaken. De vyf Broeders maakten toen een quaadt gebruik van de Vryheit die zy weder herwonnen hadden. Zy speelden wederom op de zelfde Voorwaarde als te vooren, en ongelukkig geworden zynde, voerden ze uit 't welk zy beloofd hadden. De tydt vervult zynde, quamenze weder by *Duriodena*, en zeiden: *Gy hebt ons onze Landen met vervalschte teerlingen afgewonnen; kom, zoo gy die verdeelen wilt, laat ons die deelen, of indien gy liever speelen wilt, laat ons speelen; zoo niet, beslechten wy 't met de wapenen. Duriodena* verkoor den strydt; te vergeefs gebruikten de gemeenzaame vrienden hunne goede diensten om de zaak in der minne by te leggen; ieder der Partyen verkoor zich Kampvechters om zyne belangen t'onderssteunen. *Kristna* zeide: *Verkiese my die wilt, my aangaande ik zal niet stryden, ik zal alleen de Wagen mennen.* (a) *Duriodena* ziende dat *Kristna* niet stryden wilde, en dat hy voor een der vyf Broeders geneegen was, bekommerde zich weinig hem in zyn belang te hebben. De strydt begon dan in de maandt December. Zy onthaalden zich voor Zonnen-Opgang, streeden den ganschen dag, en quamen na Zonnen ondergang weder byeen; 't welk de gansche maandt duurde.

Te

(a) De Historischryvers die de Oorlogen van Asië beschreeven hebben, maaken van deeze gewoonte op Wagens te stryden gewag. *Xenophon* Cyrop. VI. Strabo. 17. Diod. Sicul. VI. 1.

Te vergeefs was *Duriodena* met alle zyne Broeders en Vrienden gekomen, de vyf Broeders quamen weder in bezitting van hun Landt. 't Is ter gedachtenisse van deezen ftrydt en van 't geen *Kriſtna* en die geenen van zyn Party toen aten, dat de *Braminen* zich insgelyks in de maandt December onthaalen.

Waar ter plaatse hun geoorlofd is te eeten.

Het Denkbeeldt dat de *Braminen* van hunne verhevenheit boven de andere Geſlachten voeden, veroorzaakt dat ze nooit by iemandt anders dan by een *Bramine* komen zullen, om 'er te eeten, zelfs niet om 'er een glas water te drinken: maar zy weigeren geen *Tager*, dat geſtremde melk is, noch room te drinken; nademaal zy die van de natuur der *Amortam* achten te zyn. Zy zullen zelfs by een *Bramine* van een verſchillende Sekte niet eeten. Die geen *Bramine* is, mag een *Bramine* niet zien eeten; de Koning zelf is 'er niet toe bevoegt. Indien dan een *Bramine* een Vrouw van een geringer Geſlacht trouwt, word ze van de eer berooft hem te zien eeten; en indien hy haar deeze gunſt bewees, wanneer de andere *Braminen* dit wiſten, zouden ze hem als een onreinen en onwaardige onder hen aanzien.

Hunne Vaſten-dagen.

Hunne Vaſtendagen zyn op zekere tyden bepaalt, en worden met een ongemeene geregeldheit waargenomen. Zy vaſten de elfde dag na de volle Maan, en de elfde na de nieuwe Maan. Zy onthouden zich geduurende de zeſtig uuren van den dag en nacht, van welk voedzel het zyn mag, zelfs van den *Betel*; en brengen den ganſchen tydt in den Gebede of met leezen door. Deeze onder de *Braminen* en *Soudras* die van der *Seivias* Sekte zyn, oeffenen een byzondere Vaſten, te weeten, des maandags van de maandt November. Zy gebruiken geen voedzel tot dat zy de ſtarren zien, of dat de tydt van die te konnen zien gekomen zy. Wy zullen in de tweede Afdeeling deezer Verhandeling zien, met welk een oogmerk zy dus vaſten.

XIII. HOOFDTSTUK.

Hoe zich de BRAMINEN *geduurende hunne* ZIEKTE *gedragen; insgelyks van hunne* DOODT *en* BEGRAVING.

Gewoonte der *Braminen* van met hunne Zieken om te gaan.

Als een *Bramine* ziek word, hoe overlaaden van bloedt hy zoude mogen zyn, houden ze 't altoos liever met het vaſten dan met een aderlaating: maar door de Zieke al te veel te laaten vaſten, gebeurt het ſomtyds dat ze hem den trek tot eeten doen verliezen, overzulks hy niet meer zwelgen kan, wanneer zy daar na noodig oordeelen, dat hy wederom voedzel geniette.

Wanneer 'er zich tekenen van een naakende doodt opdoen, laat men een *Bramine* komen om Gebeden voor de Zieke te doen, en men deelt eenige aalmoezen uit. Ondertuſſchen herhaalt de Zieke geduurig den naame Godts, en als hy geen kracht meer heeft van die uit te ſpreeken, ſpreeken zyne Vrienden die onophoudelyk voor zyne ooren uit. De *Vedam* verklaart, dat Godt den geenen belooft hebbende hulpe te bewyzen, die aan zynen naam denkt, en die de zelve noemt; dat hy hem in deeze noodt behulpzaam wil zyn. Indien de ſpraak hem dan begeeft, en dat zyne Vrienden voor hem dit gebrek vervullen, voldoet dit als of hy zelfs de herhaaling van Godts naam uitſprak.

Belofte door de

Indien de Zieke getrouwt is, en als hem noch eenig gebruik van reden overig zy, vraagt hy zyne Vrouw of zy geneegen is haar met hem te laaten verbranden of begraaven. Indien zy ja zegt; is zy verplicht haar woordt te houden, en zelfs is 't haar plicht wegens den eedt, die zy in 't overſtaan van den *Bramine* voor 't Vuur *Homam* onder 't trouwen heeft gedaan. Zy heeft op den dag van haar Bruiloft gezwooren, dat haare ziel zich nooit van die van haaren Man ſcheiden zal, en zy mag zonder te zondigen dien eedt Zoo geheiligt door de tegenwoordigheit van den *Bramine* en 't Vuur gedaan, niet ſchenden. Wanneer zy Kinderen heeft en dat ze die teederlyker dan haaren Man bemint, heeft zy vryheit met hen te leeven, of met den Man te ſterven. Indien zy bevreeſt voor 't Vuur is, moet men haar niet dwingen in 't zelve te ſpringen; maar 't algemeen gevoelen is, dat een eerlyke Vrouw geen afkeer voor deeze Offerhande heeft; want de *Vedam* begeert dat de plicht van de Vrouw in deeze drie zaaken moet beſtaan.

Vrouwen haaren Man in de doodt te verzellen, hoe niet mag gebroken worden, en wat haar daar toe verplicht, driezins aangeweezen.

Eerſtelyk is 't een blinde gedienſtigheit zonder uitzondering voor alle de begeertens van haaren Man. Men brengt over dit onderwerp het voorbeeldt van *Draupeti* by, die een model van deugdt en geduldt was. Haar Man verteerde zyne gezondheit en alle zy-

ne Goederen, om Dochters van een quaadt leeven te onderhouden; de ziektens, die rechtvaerdige kastydingen deezer ongebondenheit zyn, hem de middelen benomen hebbende van hier in te volharden, beroofde hem echter van de lust niet. Hy bekende te moeten sterven, indien hy geene Dochters van vermaak zag. *Bekommert u daar niet over*, zei de edelmoedige *Draupeti*, *ik zal'er u by brengen.* Zy dan torste hem op haare schouderen, en niet tegenstaande de duisterheit van den nacht, bragt zy 'er hem: maar door dien zy niet zien kon waar zy ging, struikelde ze over een paal, waar aan een heilig Man, *Gallova* genoemt, gebonden lag, en door deeze struikeling vooroorzaakte zy hem niet weinig smart. De oplopende Godvruchteling zeide in zynen toorn: *Gy die my deeze smart veroorzaakt, zult voor Zonne-opgang sterven.* *Draupeti* die haar Man behouden en niet verliezen wilde, antwoordde hier op: *de Zon zal niet op gaan.* Veele Jaaren verliepen 'er zonder dat menze zag opgaan. Een ieder bad dat de Zon opgaan mogt. *Brahma* en de *Devetas* quamen deeze Vrouw bezoeken overzulks zy 'er in bewilligde, en vroegen haar welke voldoening zy hebben wilde. Zy antwoordde hun, *myn Man, myn Man, myn Man, myn Man, myn Man.* Toen wierd haar gezegt: *men zal hem u in 't ander leven toestaan.* Zy storf en ging naar *Surgam*, (a) vervolgens weder in de Waereldt komende, had zy vyf Mannen, 't welk de vyf Broeders waren, waar van we gesproken hebben. Maar alzoo zy bezoedelt was geweest, indien zy teffens vyf Mannen hadde gehad, beschikte *Brahma* dat ze jaarlyks de een na den ander hebben zou, waar na zy in 't Vuur viel, en dus by een ander Man quam, gelyk haar verlangen was.

De tweede verplichting van de eerlyke Vrouw is, zich zedelyk en eenvoudig te kleeden, en zich niet te verlustigen, wanneer haaren Man buiten de Stadt gaat.

De derde is, wanneer haar Man sterft, dat zy met hem sterven moet. Nochtans zyn 'er Vrouwen, die, voor dat ze een Man trouwen, goedvinden een beding te maaken (b) dat ze zich met hem niet zullen laaten verbranden; en de *Braminen* laaten aan een Vrouw, wier Man zieltogende legt, de vryheit, wanneer men haar vraagt of zy haaren Man in de doodt verzellen wil, te antwoorden *neen* of *ja*. Zy zeggen zelfs dat het een misdaadt is, de Hel waerdig, die 'er haar toe dwingen of door bedreigingen toe noodzaaken. Maar de *Settreas*, 't welk de edelen zyn, dwingen 'er hunne Vrouwen toe; want zy houden ze voor oneerlyk, wanneer zy hun overleeven, overzulks een *Settrea* gestorven zynde, zestig Vrouwen zich op den Houtmyt wierpen en alle levendig verbrand wierden.

Zy gelooven dat als de Zieke zieltogende is, twee (c) *Jamma-doutas* zich voor hem vertoonen, en hun verschrikkelyke gestalte hem t'eenemaal ontrust: maar dat als dan een *Wistnou-douta* zich mede voor hem vertoont. Indien de stervende een vroom en eerlyk Man is geweest, voert hy zyne ziel in een kostelyke wagen weg, die een eigenschap van te vliegen heeft: maar, zoo niet, sleept hem een der *Jamma-doutas* naar de *Jamma-Locon*, dat is ter plaatse alwaar de *Jamma* Voorzitter is. Deeze Rechter vraagt dan aan zyn Gerechtsschryver, die reeds door *Wistnou* onderrecht is, hoedanig den Overledenen geleeft heeft; de berichtgeevingen geleezen zynde, zend men hem weder naar de Waereldt om 'er geduurende tien dagen als een Spookzel om te zwerven, verwachtende, dat men hem zyn vonnis uitspreeke. Om deeze reden is 't dat men de tien eerste dagen na het afsterven van een Vriendt aan de Exters eeten geeft, met gedachte dat zyne ziel onder die Vogels wel mochte wezen. (Onderzoek des Opperssen Rechters wegens 't leeven des Zieltogenden.)

Wanneer de Zieke den geest gegeeven heeft, scheert men hem den baardt; men wascht hem, men trekt hem een schoon kleedt aan en men wryft hem de mondt met Kalk en *Betel* onder een gemaalen. De Vrouwen wryven dien mede met ongekookten ryst. Wanneer men het Lyk buiten de Stadt brengt, verzellen 't de Vrienden, wasschen hunne handen en leggen 't in den mondt een weinig ryst. Zy wasschen dan weder hunne handen, en beginnen rondom den Houtmyt, waarop het gezet is, een *Beteani*, te weeten, een soort van Processie, die een *Perrea* doet met menschen, die op een kleine trommel slaan, gaande dus driewerf rondom het Lyk. Dit verricht zynde, preekt een van 't Gezelschap voor de Vergadering in den naam van de Doodt, en zegt dat ze haar gebiedt t'eenemaal zonder aanzien van Personen uitbreidt, zoo wel over jonge en oude, als ryken en armen: dat die wel geleeft hebben na hunne doodt zullen gelukkig zyn, en die qualyk hebben geleeft, niet dan alles quaads zullen te verwachten hebben. (Wat den Verstorvene word gedaan, aangewezen.)

Alle de **Braminen** worden na hunne doodt (Alle worden)

(a) Dit woordt beteekent agt Waerelden onder den Hemel geplaatst, alwaar *Brahma* gebied.
(b) *Joh. van Twist*, Beschryving van *Guzuratte*, Hoofdtst. 13.
(c) *Douta* beteekent een Dienaar, en *Jamma* den Helschen Rechter.

Hier ver brandt.

doodt niet verbrandt; eenige zyn 'er die men begraaft. De *Wistnouvas* en *Smartas* echter verbrandt men altoos, nademaal zy gelooven dat deeze die *Vistnou* het getrouwelykste gedient hebben, nochtans verbonden zyn de bevlekking door 't Vuur te moeten zuiveren. De *Seyvias* en *Sanjastis* zeggen in 't tegendeel, dat schoon zy niet volmaaktelyk hunnen plicht hebben voldaan, hunne zonden hen niet toegerekent zullen worden; dat ze overzulks de zuivering door 't Vuur niet noodig hebben, en dat men hen wel gerustelyk begraaven mag. Eenige zien voornamentlyk de Gerechtigheit Godts aan, en anderen steunen meer op zyne Barmhartigheit.

XIV. HOOFDTSTUK.

Van de VROUWEN *die met haare* MANNEN VERBRANDT *of* BEGRAAVEN *worden.*

Belofte der Vrouwen van met haare Mannen te sterven, en op welke wyze 't uitgevoert wordt.

WAnneer de Vrouw aan haaren Man belooft heeft hem op den Houtmyt of in 't Graf te volgen, begint men, zoodra hy den geest gegeeven heeft, gereedschap tot hunne uitvaart te maaken, en zy mag niet herroepen noch de uitvoering van haare belofte uitstellen. Zy moet dien zelfden dag en in den zelfden gloedt, waarin het Lyk van haaren Man verbrandt word, door 't Vuur verteert worden; de *Braminen* en *Weinsjas* wyken in geene deele van die strengheit af: maar de *Settreas* gedoogen, dat de Vrouwen op verscheidene tyden en plaatsen worden verbrand, wanneer de Man in een afgelegen Landt gestorven is, en reeds eenigen tydt is dood geweest.

Zoodra als men van 's Mans doodt verzeekert is, zet men de Vrouw in een stoel voor de deur, met haare gewoone fieraaden opgetooit. Men speelt op Speeltuigen, en roert de Trommels; men geeft haar den *Betel* te kaauwen en onderhoud haar, beducht zynde, dat ze door de kracht van overdenking geen berouw over haar keur mogt hebben. De *Settreas* en *Soudras* vermengen met den *Betel* iets 't geen haar verdooft en de beseffing van haaren staat beneemt: maar de *Braminen* zeggen, dat zy zwaarigheit maaken dit middel te gebruiken; nademaal zy begeeren dat de Offerhande gewillig zy.

Wanneer zy uit haar huis gaat, neemtze van haare Vrienden affscheid, hebbende een Citroen in de eene en een Spiegel in de andere handt. Zy herhaalt geduurig de naam Gods, eenige zeggen *Naraina*, andere *Ramma*, of eenigen anderen naam. Indien zy van 't Geslacht der *Braminen*, of dat der *Weinsjas* is, houd zy in de plaats van de Citroen en Spiegel, roode Bloemen in de handt, zodanige als men in de Tempels en voor de Afgoden strooit, welke Bloemen aldaar vooraf moeten aangeboden zyn. Ook hebben ze een Afgodt aan haaren hals hangen.

De Vrouw gaat dan dusdanig te voet ter plaatse, alwaar haar Man verbrandt is, en indien ze van 't Geslacht der *Settreas* of der *Soudras* zy, word ze van haare Ouders verzelt, die haar aanmoedigen. Indien het een Vrouw van een *Bramine* is; wordze in een soort van slee gezet. Naby de Houtmyt, is dan een Waterbak of Vyver, waarin zy zich gaat wasschen. Men neemt haar de Juweelen en Versierzels af waar mede zy opgetooit was, een *Bramine* doet het gebedt, en men deelt een aalmoes den *Braminen* uit. Uit het water gekomen, wind zy zich in een geelen Zweetdoek en naadert de Houtmyt. 't Is een zeer diepe kuil, wier opgeworpen aarde ter eener zyde een hoogte maakt, waarop zy klimt. Het Hout 't welk gedient heeft om 't Lyk van haaren Man te verbranden, is half verteert, en maakt een verschrikkelyken gloedt. Uit voorzorge dat dit gezicht haar niet affschrikke, is 'er tusschen haar en 't Vuur een mat die haar dit verschrikkelyk gezicht belet. Op deeze hoogte is 't dat ze het laatste vaarwel tot haare Ouderen zegt, die haar vermaanen zich in deeze gelegenheit moedig te toonen. Zy neemt alsdan eenig keuken huisraadt, als een *Pilang* of Stamper om de Ryst te pellen; een *Soup*, of kleine wan om de gepelde Ryst te wannen, en werpt dit over de Mat in 't Vuur: vervolgens neemt ze een pot met Oly, waar van zy een gedeelte op haar hoofdt uitstort, noemende geduurig de naame Gods; eindelyk neemt men de mat weg en als dan springt zy met de pot Oly in 't Vuur. Aanstonds word ze met hout ter hoogte van vyf of zes voeten bedekt, en andere gieten 'er Oly, en Boter op om het Vuur noch felder te doen branden. Somtyds beloven de Slavinnen, haare Meesteresse bedrukt over de ziekte van haaren Man ziende, dat, zoo zy met hem sterft, zy haar volgen zullen en zich met haar laaten verbranden; waarin zy ook haar

woordt houden. Men gebruikt minder Plechtigheit over de Slavinnen, zy danssen na by de Houtmyt gekomen, en werpen 'er zich zelven in d'eene voor en den andere na. (a) Op zodanig een wyze worden de Vrouwen der drie mindere Geslachten insgelyks verbrandt.

Wreede omstandigheit. Die van de eerste sterven met de allerwreedste omstandighen. Zy zetten zich op de Houtmyt neer, en leggen zich by haaren Man, als of ze met hem slaapen gingen. Nadat zy zich dus geplaatst hebben, stapelt men de Houtmyt over haar heen; vervolgens steekt men 'er het vier van 't hoofdeneind in, alwaar men dan Oly en andere smeerige stoffe ingiet om de Houtmyt te eerder te doen branden, die uit min of meer kostelyk hout bestaat, na dat de doode van vermogen en aanzien is. Daar zyn 'er die daartoe een hout gebruiken *Aquila Brava* genoemt, 't welk een soort van *Aloë* is, die op 't Eilandt Ceylon en op de Kusten van Cormandel wast; en eenige gebruiken (b) Sandelhout.

Hoe te *Suratte* gepleegt. Te *Suratte* recht men op de Houtmyt een kleine Hut op, van grove geerst halmen met dun hout doorvlochten; de Vrouw in deeze Hut gekomen, gaat op de Houtmyt zitten, neemende het hoofdt van haaren Man op haare schoot, en steekt zelf met een toorts het Vuur in de Hut, terwyl dat eenige *Braminen* met Vuurgaffels het Vuur aanstooken, en van buiten de Hut in brandt steeken; en zelfs om de Vrouw tegen te houden, indien zy door 't Vuur afgeschrikt, naar buiten poogde te komen; 't welk niet overeenkomt met de Vryheit (c) die zy begeeeren dat men haar gedooge.

Hoe de Begraving toe gaat. De toebereidzelen zyn de zelfde, 't zy dat de Vrouw moet verbrand worden, 't zy dat men haar begraaft: maar de omstandigheden van de begraving zelfs, verscheelen. Wanneer zy aan 't Graf gekomen is, alwaar zy haar Man vind, begeeft zy 'er zich in, en gaat op een aarde bank zitten, onder een soort van verwulfzel uit de aarde gegraaven, gemaakt. Gezeten zynde, neemtze haar Man in de armen, werpt wierook in 't Vuur 't welk zy by zich heeft, en bewierookt het lichaam; na deeze verrichting begint men allenks het Graf te vullen, en de Vrouw schoffelt de aarde met haare handen rondom haar toe. Wanneer zy dus tot aan den hals begraaven is, neemen twee van die geenen, die het Graf vullen, een Tapyt 't welk zy voor 't Graf houden, om de andere Vrouwen te beletten, te zien wat 'er verder omgaat. Zy laaten haar uit een schulp vergift drinken, en vervolgens draaienze haar den hals om; en dit geschied met zodanig een vaerdigheit, dat het niemandt merke. Beide deeze helsche Tragediën worden op 't geluidt der Speeltuigen, Trommels en een groot gekreis uitgevoert, 't welk het omstaande Volk verwekt, en dit belet dat met het jammeren deezer rampzalige Slachtoffers niet hooren kan; alhoewel 'er gevonden worden die zich met een onbegrypelyke onverschrokkenheit opofferen.

Hoe weinig geacht de Vrouwen zyn, die met haare Mannen weigeren te sterven. Indien eenige weigeren met haare Mannen te sterven, wordenze voor eerloos aangezien; men snyd haar het hair af; zy mogen geen *Betel* gebruiken, noch Juweelen draagen, noch weer hertrouwen. Zy staan ten doel voor alle bedenkelyke beleedigingen, en hierom is 't dat ze liever de doodt dan een zoo elendig leven verkiezen. Onbevoegt zynze goederen te bezitten, noch eenige eer t'onfangen; geenzins hebbenze eenig deel aan de nalaatenschap van haaren Man, en zy staan ter bescheidenheit van haaren Oudsten Zoon, die zyn Vader opvolgt, en een volstrekt gezag over haar heeft. Indien een zodanige Vrouw niet dan Dochters heeft, neemt haaren Mans Broeder de nalaatenschap naar zich, en mag niets, noch aan haar, noch aan haare Dochters, dan eenig onderhoud geeven, die haar dan verwyt telkens als hy haar ziet, en dikmaals toegraauwt dat ze haaren Man niet lief had, doordien zy geen moeds genoech heeft gehad met haaren Man te sterven. Wanneer men hier byvoegt, hoe bezorgt zy zyn haar hier toe te doen besluiten, en dits te maaken dat zoo zy zich laat verbranden of met haaren Man begraaven, zy zyne ziel uit de Helle redden zal, schoon hy die duizendwerf verdient had, en dat deeze die dus door een oprechte liefde sterven, de smert niet gevoelen die het Vuur in andere gelegenheden veroorzaakt: zal men geen moeiten hebben te begrypen, hoe zy 'er toe besluiten konnen. Voor 't overige, geeft de Historie van *Calanus* (d), een tydgenoot van Alexander, en veele andere getuigen der Oudheit, genoeg te kennen, dat de kleinachting van een zoo verschrikkelyke doodt niet nieuw in de Indiën is.

XV. HOOFDT-

(a) *Voiages de Bernier Tom* II pag. 116.
(b) Linschoten. C. 76 en Joh. van Twist Beschryving van Guzuratte.
(c) *Bernier. ibid.* (d) *Quintus Curtius* L. X.

XV. HOOFDTSTUK.

Van der INDIANEN ROUDRAGEN *en 't* BIDDEN *voor de* DOODEN.

Op welke wyze de *Braminen* en de *Soudras* hun Rouw betuigen.

De *Braminen* toonen op verscheidene wyze hun uitwendig leetwezen, 't welk zy wegens het afsterven hunner Namaagschap hebben. Wanneer iemandt van hooger ouderdom dan zy zyn, gestorven zy, scheerenze zich den baardt en knevels af, onthouden zich tien dagen van den *Betel*, en eeten geduurende dien tydt maar eens 's daags, 't welk de juiste tydt is dat des overledens ziele mogelyk verwezen is de Waereldt om te zwerven. Maar zy ontslaan zich van deezen Rouw wegens Personen van minder jaaren dan zy zyn; ook zyn zy 't over hunne Vrouwen niet verplicht, die zy altoos jonger dan zy zyn, neemen, en noch minder over hunne Kinderen. De *Soudras* stellen 'er dit onderscheidt niet in. Zy draagen rouw zoo wel over jongen als ouden, scheeren niet alleen hunnen baardt: maar ook hun hair, waar van zy niet dan een lok op den kruin van 't hoofdt overlaaten. Zy onthouden zich drie of vier Dagen van den *Betel*. Een *Soudras*, wiens Kindt gestorven is, laat zich den baardt niet scheeren noch ook het hair: maar gebruikt in de drie eerste dagen geen *Betel*, bewindende zich het hoofdt.

Welke plichten aan 't Lyk in 't sterfhuis worden afgelegt.

Wanneer iemandt in een huis gestorven is, moeten de Slaven die een baardt hebben, die scheeren laaten, en indien de Overledene een Akkerman van 't Geslacht der *Vallalas* is, of van dat van *Ambrias*, 't welk de twee voornaamsten onder de *Soudras* zyn, moeten twaalfderlei Personen komen hem de laatste plicht bewyzen; te weeten: I. De *Braminen*, die de Pagoden bedienen; II. De *Beteanis* of *Perreas*, die Trommelslagers zyn; III. De *Pannejevas*, die op lange hoorne Fluiten speelen; IV. De Goudtsmeden; V. De Timmerlieden; VI. De Slotemakers; VII. De *Vasseris*; VIII. De Baardscheerders; IX. De *Poumaliandes*, die de Bloemen rondom de Doode strooien; X. De *Canapules* 't welk Schryvers of Geheimschryvers zyn; XI. De *Salevadis*; XII. De *Kaicules*, dat Hoeren of gemeene Vrouwluiden zyn. Maar tegenwoordig blyven de *Braminen*, *Canapules* en *Poumaliandes* achter. Men betaalt den geenen eenig recht die komen, en een der *Vassori* geeft aan ieder een windzel, 't welk zy om hun hoofdt winden, hangende ter lengte van een el over den rug. Zy buigen zich neder ter plaatse, alwaar men een aalmoes van *Nili* (a) uitdeelt.

en welke na 't verbranden der Lyken.

Nadat het Vuur van de Houtmyt uitgedooft is, vergadert men de asch en 't gebeente der verstorvenen, 't welk door het Vuur niet is verteert, en men werpt dit in den Ganges, nademaal de Wateren van dien Vloedt zeer heilig zyn geacht, waarin de ziel van den Overledene verquikt word. Zy gelooven haar mede een grooten dienst te doen, volgens de meening der *Tampandats*, met Hutten op de gemeene wegen op te rechten, alwaar zy den voorbygangers die dorstig zyn, warm en koudt water verschaffen; of ook wel *Canje*, te weeten, een water waarin Ryst is gekookt, en mede somtyds een weinig Boonen. Indien deeze kosten onnut voor de dooden zyn, echter is 't voor de levendigen niet ondienstig, die in deeze warme Gewesten reizende, zonder dit hulpmiddel anders veel te lyden hadden.

Somtyds gebeurt het, dat men op het Graf der Overledenen Pagoden bouwt: maar alzoo die onrein zyn, oeffent men 'er geen Godtsdienst. Men vind 'er wel eenige Afbeeldzels, die echter geen voorwerp van een Goddelyken dienst zyn, verbeeldende meest alle de Personen, die daar ter plaatse verbrandt of begraaven zyn geweest. Indien men hun eenige eer bewyst, als met hen eeten voor te zetten, en te bewierooken, geschied zulks opdat de ziel des Overledene een *Ratjasja* of *Demon* geworden, hun geen quaadt mogte doen noch eenige vrees aanjaagen. Zy graaven mede putten en *Tancken* waar van het gebruik algemeen is, en zy beelden zich in dat het genot 't welk 'er ieder van heeft, ten voordeele der Verstorvene overgaat.

VER-

(a) Dit is van Ryst die noch ongepelt moet zyn.

VERHANDELING

Over de

ZEDEN EN DEN GODTSDIENST

Der

BRAMINEN.

Tweede Afdeeling.

Van der Braminen Leerregels en hunne Godtsdienstige Oeffeningen.

I. HOOFDTSTUK.

Van GODT, *en de* SCHEPPING *van* BRAHMA.

Brahma onder hun geagt de Schepper van 't Heel-al.

De *Vistnouvas* erkennen *Vistnou* voor hun Oppergod, die zy mede *Permal* noemen. Zonder ons in een verhaal van byna oneindige andere naamen te wikkelen, die zy hem geeven, zullen we alleen aanmerken, dat de *Seyvias* met deeze Oppermacht niet overeenkomen, die zy aan *Eswara* toeëigenen: maar alle komen ze daarin overeen dat 'er niet dan een Godt is, en dat het *Brahma* is die de Waereldt geschapen heeft. Zie hoe hunnen *Vedam* de Schepping beschryft.

Hoe de Schepping is toegegaan.

Toen 'er noch niets dan Godt en 't Water was; en Godt de Waereldt voor zyn vermaak willende scheppen, liet op 't Water een bladt van een boom dryven, 't welk de gedaante van een kindt had, met zyn groote teen in zynen mondt speelende. Uit zynen Navel quam een Blom voort, *Tamara* genoemt, waar uit *Brahma* zynen Oorsprong trok. Deeze laatste stond verbaast zich dus gevormt te zien, en onkundig te zyn door welk een macht Godt hem uit deeze twyffeling trok, en hem zyn Oorsprong te kennen gaf. *Brahma* bewees desaangaande zyne erkentenis zoo voldoende, dat 'er Godt over getroffen wierd, en hem 't vermogen gaf de Waereldt te scheppen.

Brahmas hoogmoedig

In den aanvang had *Brahma* vyf hoofden; zyn groot vermogen verwekte in hem een hoogmoedt, en hy vergat de achting die hy voor *Eswara* schuldig was, die in zynen toorn *Beirewa* voortbragt, het hoofdt der menschen zielen die in omzwervende *Demons* veranderen. *Beirewa* om de beleedigde Godt te wreeken, kloofde met zyn Nagel het middelste der hoofden van *Brahma*. *Brahma* trachte *Eswara* door lofzangen te bevreedigen, die hy ter zyner eere opstelde, en deeze Godt over zyn berouw bewoogen, zette het gewonde Hoofdt op het zyne, en beloofde aan *Brahma* dat hy met vier hoofden alzoo geacht als te vooren leeven zou. De *Braminen* gelooven niet dat hy t'eenemaal zynen hoogmoedt afgelegt heeft, en zy meenen, dat, wanneer de tegenwoordige Waereldt zal verwoest worden, en plaats voor die maaken die volgen moet, *Brahma* in een minder staat leeven zal, als deeze dien hy nu geniet, en dat zyne plaats door *Annemonta* een getrouw Dienaar van *Vistnou*, bekleed worden zal.

vermoogen gestraft.

Is Regeerder der Waereldt, en welke onderhoorige Bestierders hy heeft.

Brahma heeft niet alleen de Waereldt geschaapen: maar hy bestiert die mede volstrekt. Hy is 't die met alle verrichtingen is belast, zonder dat Godt de moeite neemt iets te schikken. Dus is 't *Brahma* die een lang leven verleent, en die aan ieder mensch een bepaalt nootlot beraamt, 't welk niemant weeren kan; maar hy is 't niet alleen. Onder hem zyn 'er onderhoorige Bestierders, aan wien byzondere uitgestrekte gebiedvoeringen

ringen ſtaan. De aanzienlykſte Medehulp die hy heeft, is *Devendre*, die over alle de Opperhoofden der agt Waerelden gebied, en in ieder deezer agt Waerelden mede zyne Amptenaren heeft. Deeze Waerelden zyn boven die, die wy bewoonen. Men noemt deeze laatſte *Bou-locon*, dat is, beneden plaats. Deeze alwaar *Brahma* zich onthoud, is de hoogſte: maar nochtans beneden den Hemel; en word *Brahma-Locon* genoemt. Een deezer Waerelden is naar 't Noorden, en de andere naar 't Zuiden geplaatſt, de acht andere zyn tuſſchen beiden, en volgens den rang der Winden geſchikt, te weeten; I. *Indre-Locon*, alwaar zich *Devendre*, die mede *Indre* (a) word genoemt, onthoud. II. *Achni-Locon*. III. *Jamma-Locon*, 't welk de Hel is. IV. *Niruti-Locon*. V. *Warouna-Locon*. VI. *Cubera-Locon*. VII. *Wajouvia-Locon*; en VIII. *Iſangja-Locon*.

Achni, *Jamma*, *Niruti*, *Warouna*, *Cubera*, *Vajouvia* en *Iſangja*, hangen alle van *Devendre* af, die weder van *Brahma* af hangt. Deeze agt Opperhoofden hebben alle een byzonder Ampt. *Achni* gebied over 't vuur; *Warouva* over 't water; *Vajouvia* over den windt; *Cubera* over de rykdommen, en dus mede de anderen.

II. HOOFDTSTUK.

Van den OORSPRONG *der* VROUWEN *van* VISTNOU *en* ESWARA.

Welke Vrouwen *Viſtnou* en *Eswara* hebben gehadt.

In de eerſte Afdeeling deezer Verhandeling hebben we gezien, hoe de Berg *Merouwa* in de Zee gedraait wierd; deeze beweeging bracht een Zeeſchuim voort, die de Oorſprong aan een ſchoone Vrouw gaf, *Latſami* genoemt. Deeze tweede Venus wierd aan *Viſtnou* gegeeven, door een Voorrecht die hy boven de *Devetas* had, die 'er alle in verlieft waren. De *Seyvias* die meenen dat *Eswara* de Opperſte Godtheit is, geeven hem mede een Vrouw, *Parvati* genoemt. Zy wierd tweewerf gebooren, zeggen ze; eerſt was zy de Dochter van *Datsja*, *Brahmas* Zoon, en van *Saraswati* zyne Vrouw. Haar Vader huwelykte haar aan *Eswara*, en eenigen tydt daarna, een *Jagam* of Offerhande willende vieren, waarby hy de *Devetas*, als *Devendre*, de Zon, Maan en anderen noodigde; veronachtzaamde hy zyn Schoonzoon *Eswara*. *Parvati* vertoonde hem, dat hy hem mede te noodigen had; maar zy verworf niet dan een verontwaerdigender weigering. *Eswara*, *is deeze eer niet waardig*, zeide *Datsja*; *hy is een menſch die niet dan van Aalmoezen leeft*, *en geen kleedt om zich te dekken heeft.* Men moet weeten dat zich *Eswara* toen onbekent hield, en onder een gedaante was die hem ganſch onbekenbaar maakte. *Parvati* over deeze beleediging vergramt, zeide tot zyn Vader: *Ik ben dan zelf niet waerdig dit by te woonen*, en deeze woorden geſproken hebbende, ſprong zy in 't vuur, 't welk voor deeze plechtigheit aangelegt was. *Eswara* dus op 't hevigſte over dit toeval vertoornt, zweete groote droppelen, waaruit een van de zelve op de Aarde gevallen, *Virrepadra* voortquam. Deeze Zoon verzocht eerlang van zyn Vader te weeten wat hy hem te beveelen had. *Eswara* belaſte hem de *Jagam* van *Datsja* te gaan verſtooren, 't welk hy deed. Eenige der genoodigden koſten 't leven, andere wierden weg gejaagt; hy hieuw *Datsja* het hoofdt af, de Zon kreeg een voet in 't gat, waardoor hy al zyne tanden verloor, overzulks zy nu tandeloos is; en de Maan wierd zodanig door de ſlagen gehavent die hy haar gaf, dat men 'er de vlakken van overgebleeven, nu noch zien kan. De *Devetas* ſmeekten de goedertierenheit van *Eswara*, en verbaden hem. Hy zich door hun Gebedt laatende overwinnen, ſchonk hy het leven aan *Datsja*, op wiens lichaam hy, in de plaats van zyn Hoofdt, dat van een Bok zette. *Parvati* in 't vuur verteert zynde, waarin zy zich geworpen had, nam een ander leven aan, en wierd Dochter van den Berg *Chimawontam*. Hy gaf haar aan *Eswara* ten Vrouwe, die zodanig een hevige genegenheit voor haar kreeg, dat hy haar de helft van zyn lichaam gaf, en dus werd zy half Man en half Vrouw. Om deeze reden is 't dat de *Braminen* haar *Ardhanari-Eswara* noemen, 't welk een vermenging beteekent.

Deezen Landaart geloofd niet dat *Viſtnou* noch *Eswara* een Vrouw noodig hebben, om kinderen te teelen, nademaal men hun het vermogen toeëigent, van die door een enkele daadt van de wille voort te brengen. Men geeft hen die niet dan voor hun vermaak. *Eswara* word in de Tempels onder een ganſch onzedige gedaante verbeeldt, vertoonende de Vereeniging van twee byzondere Sexen in zodanig een omſtandigheit, dat de eer-

Schoon geen Vrouwen om kinderen te teelen noodig hadden; waar toe dan de zelve hun gedient hebben.

(a) Te weeten het Hoofdt.

eerbaarheit ons niet gedoogt dit opentlyker uit te drukken. Dit is op een Overlevering gegrondt, waarvan de *Braminen* zelfs een soort van schaamte hebben. Ter plaatse alwaar *Eswara* de smaak der vermaaklykheden der zinnen met *Parvati* genoot, gebeurden 't eens dat een *Moniswara* quam om hem te bezoeken: maar hy nam zynen tydt qualyk waar, overzulks de Deurwaarder voor hem de deur sloot, geevende redenen waarom hy hem niet inlaaten kon. *Moniswara* verdrietig geworden dat men hem noodzaakte te wachten tot *Eswara* weder zichtbaar wierd, sprak een vervloeking uit, 't welk hem aanstonds berouwde. *Eswara* dit verstaan hebbende, vergaf het hem, toen hy zag dat hy 'er berouw van had. *Moniswara* niet genoegt met deeze vergeeving, eischte van hem, dat deeze die een Goddelyke Dienst aan 't Afbeeldzel van *Lingam* beweezen, 't welk de verbeelding van deeze twee te zamen vermengde Sexen is, grooter voordeel mogten genieten, dan of zy *Eswara* dienden in zyn geheele gestalte vertoont. Hy verworf 't geen hy begeerde; en dit is de Oorsprong van deeze schandelyke Afbeeldzels, waar onder *Eswara* in de Pagoden word aangebeden: maar zyn Afgodsbeeldt in 't openbaar gedragen, is van eens Menschen gedaante.

III. HOOFDTSTUK.

Van de Tien Lichaamelyke Gedaantens *van* Vistnou.

Lichaams Gedaantens van *Vistnou*, tientallig.

De *Vistnouvas* geloven dat *Vistnou* tienwerf gebooren is.

I. Als *Matja* (a), dat is een Visch. Een *Demon* de vier deelen van den *Vedam* gestolen hebbende, wierp zich met deezen buit in de Zee. *Vistnou* aanstonds de gedaante van een Visch aanneemende, vervolgde en doodde hem.

II. Gelyk *Coerma*, dat een Schildtpadt is. Wanneer de Berg *Merouwa* in de Zee geworpen wierd, om de *Amortam* te vinden, was die zoo zwaar dat haar de Waereldt niet ondersteunen kon, zulks zy begon tot in den Afgrondt neer te zinken. Toen wierd *Vistnou* aanstonds een Schildtpadt, en nam de Waereldt op zynen rug.

III. Als *Warraha*, dat is een Zwyn. Onder de Afgoden van *Vistnou*, in de Pagode der Stadt *Trimottam* naby *Zinzi*, ziet men een Zwynshoofdt 't welk de *Braminen* verzeekeren uit de Aarde voort gekomen te zyn, en waaraan zy groote eer bewyzen.

IV. Onder de gedaante van *Narasimha*, dat half mensch en half leeuw is.

V. Onder den naam van *Vainana*, of jonge *Bramasari*, gebooren van de zelfde Moeder als *Devendre*. Hy behaalde op *Belli* een overwinning waarvan we vervolgens melden zullen.

VI. Onder den naam van *Paresje-Rama*, die een *Settrea* was.

By wat zeldzaam geval de

VII. Onder den naam van *Dajerrata-Rama*; zie hier het onderwerp 't welk hem deeze gedaante deed aanneemen. *Ravana* en *Kompacarna* Zoonen van *Cassiopa* waren *Ratjasjas* of *Demons* geworden, en hunne boosheit was niet min groot dan hun vermogen. Zy bragten de gansche Waereldt onder hun Geweldt, en verklaarden den Oorlog aan *Devendre*: maar *Ravana* kon hem niet overwinnen. In de belemmering waarin hy zich vond, deed hy een Gelofte aan *Eswara*, die hem toestond dat men hem niet zou konnen dooden, noch onder de Hoofden der zeven Waerelden onderwerpen, die onder den Hemel zyn: maar in tegendeel dat hy hen zou konnen onderbrengen. Hy vreesde de menschen niet, overzulks ze hem het leven niet konden beneemen. *Eswara* beloofde hem wat meer is twee hondert jaaren *Lacs*, te weeten een leven van twintig millioenen Jaaren. *Kompacarna* deed insgelyks een Gelofte, en verzocht het zelfde als zyn Broeder, nevens een gunst van zes maanden te slaapen, en vervolgens dagelyks te konnen wakker worden. *Eswara* stond hem noch toe, dat hy op den dag van zyn ontwaaken, alle den geenen overwinnen zoude, die hem den Oorlog aandeeden, tot *Eswara* zelf. De twee Broeders welgenoegt zoo veel verworven te hebben, bouwden zeven Kasteelen, waarvan het een van Goudt, het andere van Zilver, het derde van Koper, het vierde van Yzer was, en dus met de anderen. Zy bestreeden *Devendre* en de andere Hoofden, namen hen gevangen en zetten hun geweldt zodanig voort, dat *Brahma* voor *Vistnou* klachtig viel, zulks men dit

naam van *Dajerrata-Rama* heeft aangenomen.

(a) Dus worden hier de Afbeeldzels deezer tien Herscheppingen beschreeven: maar men zal in 't vervolg van dit Werk de Afbeeldzels een weinig verschillende vertoont vinden, en met eenige nieuwe Aanmerkingen verzelt.

dit toelict; 't welk hem besluiten deed uit een *Settrea*, *Desseratha* genoemt, in de Stadt *Ajot-ja* gebooren te worden. Deeze *Settrea* had geen kinderen, alhoewel van drie Vrouwen verzien. Men raade hem een Offerhande te bereiden om het einde deezer onvruchtbaarheit te verwerven. Het vuur *Homam* ontstoken zynde, zag men 'er een mensch voortkomen draagende een schotel met ryst in melk met boter en suiker gekookt, gevult, en die hem belaste die aan te neemen, en aan zyne Vrouwen te geeven. De *Settrea* gehoorzaamde: maar hy deelden 't niet dan in twee deelen, waarvan hy een gedeelte aan *Kausal-ja*, en 't ander aan *Kaïca* gaf. Deeze twee Vrouwen gaven ieder iets van haar gedeelte aan de derde, *Somitra* genoemt; en zy wierden vruchtbaar. *Kausal-ja* werd Moeder van *Vistnou*, die *Ramma* wierd genoemt; *Kaïca* bragt *Bharata* ter Waereldt, en *Somittra* baarde twee Zoonen, *Latsmana* en *Settrugna* genoemt, waarvan de eerste zich aan *Ramma* en de tweede aan *Bharata* verbond. Zy trouwden vervolgens, en *Ramma* nam een Vrouw *Sita* geheeten. *Kaïca* een ongemeen vermaak aan haar Man bewezen hebbende, beloofde hy haar toe te staan, 't welk zy van hem eisschen zoude. Zy eischte dan van hem, dat *Ramma* zoude genoodzaakt worden twaalf jaaren in de bosschen te leeven, en dat haar Zoon Prins zoude zyn. *Ramma* nam zyne Vrouw en zyn waarde *Latsmana* mede, en vertrok om zyn Vader te gehoorzaamen. *Bharata* was 't gansch onaangenaam 't geen zyne Moeder ter zyner gunste verworven had, en trachte zynen Broeder op te houden om den last te doen veranderen die hem voorgeschreeven was. Maar *Ramma* stelde 'er zich tegen; en deed hem bewilligen in de uitvoering van 't geen hun Vader bevolen had. Hy vertrok dan en onthield zich in de Bosschen, en wierd 'er een schrik der boosdoenders en een stut der vroomen. Geduurende zyn verblyf aldaar, de Demon *Ravana* vernomen hebbende dat *Sita* de Vrouw van *Ramma* van een uitmuntende schoonheit was, belaste hy aan een *Demon* de gedaante van een goud Hert aan te neemen. *Sita* het gewaar wordende, bad haaren Man het aan haar te geeven. *Ramma* begaf zich eerlang op de Jagt, en het Hert de vlucht neemende trok hem verre van de plaats alwaar zy was. *Ravana* vertoonde zich toen aan haar onder de gedaante van een *Sanjasi*, verzocht haar om een Aalmoes, en onder dit voorwendzel genaadert zynde, nam hy haar en voerde haar weg. Hy trachte haare wederstand door zachtheit te overwinnen, want een Heilig had hem voorzegt dat hy sterven zoude, indien hy geweld gebruikte, en haar verkrachte. *Ramma* wedergekomen, stond niet weinig verbaast zyne Vrouw niet te vinden: hy ontmoette de Vogel *Tatam*, die doodelyk gewond was, en hem verhaalde, hoe hy tegen *Ravana*, de Schaker van zyn Vrouw, gestreeden had. *Indien gy hem alleen vervolgen wilt*, voegde 'er de Vogel by, *zult gy verlooren moeite doen; maar gaa naar deezen berg; gy 'er de Aap* Suggriva *zult vinden, die voor zyne Vyanden vlugt: gebruik hem tot uwen dienst.* *Ramma* volgde deeze raadt; hy vond *Annemonta*, die zich aan hem verbondt, nademaal hy op 't aangezicht van *Ramma* en zyn Broeder een licht bespeurde, 't welk hem veel achting inboezemde. De Aap *Suggriva*, die zy ontmoeten, voegde zich mede by hun, en nadat zy hem over zyne Vyanden die zy overwonnen, gewroken hadden, wierd hy voor Hoofdt der Aapen verklaart. Zy gingen vervolgens naar *Ramacovil* (a) om naar *Lanca* (b) over te vaaren; maar alzoo 'er een wyd water over te steeken was, had de Aap last de bergen aan te brengen, en in Zee te werpen, om 'er een brug van te maaken, 't welk geschiede. De Schaker had een Broeder *Viphisena* genoemt, die hem bericht van 't gevaar gaf waar zy in waren. *Ik weete*, zeide hy, *dat Ramma een God is; geef hem zyne* Vrouw *weder*: maar *Ravana* spotte met deezen raadt, en *Viphisena* hem hartnekkig ziende, verliet hem en ging tot *Ramma* over, die hem ontfing. Zy belegerden vervolgens *Lanca*, en na veel en lang gestreeden te hebben, wierd *Ravana* gedoodt, en zynen Broeder in zyne plaats gestelt. Op deeze wyze wierd *Sita* aan haaren Man wedergegeeven. *Ramma* niet begeerende dat deeze brug voor andere dienen zoude, brak die af en liet eenige deezer bergen die de zelve hadden uitgemaakt, in de Zee zinken. Hy bouwde te *Ramacovil* een Pagode ter eere van *Eswara*, staande aan een ieder die de zelve bezocht, de vergeeving aller Zonden toe. Ter gedachtenisse van deeze uitkomst is 't, dat men in alle de Pagoden van *Eswara*, *Ramma* met tien hoofden en twintig handen verbeeldt vind.

VIII. De agtste vertooning van *Vistnou*, onder den naam van *Kristna*, waarvan wy handelen zullen, van 't feest van *Gogolastemi* meldende, is, volgens der *Braminen* meening, de aller uitmuntendste en roemwaardigste voor hem. De voorige reizen toen hy op de Aarde quam, bragt hy 'er

 niet

(a) De Portugesen noemen 't *Ramanacor*. 't Is een Eylandt tusschen het Westerlyke Byna-Eylandt van Indiën en *Ceylon*.

(b) De *Braminen* verstaan door 't Landt van *Lanca*, 't Eylandt *Ceylon* en 't Ryk *Achem*, welke beyde zy een en dezelve Eylandt geloven eertydts te hebben uitgemaakt.

niet dan een enkele glimp zyner Goddelykheit: maar nu volgde hem alles in alle, overzulks de Hemel leedig bleef.

IX. Hy nam de naam van *Bouddha* aan; en eindelyk:

X. Hy quam onder de gedaante van *Kelki*, te weeten, van een Paerdt. De Schryver die deeze naamen opgeeft, wyst 'er ons de oorzaak niet van aan.

IV. HOOFDTSTUK.

Oorsprong *van de* Vogel Garrouda *en van* Annemonta.

Oorsprong van de Vogel *Garrouda*, en van zyne Broeder *Annura*, uit twee eieren;

Kadrouva-Vinneta en *Diti* twee Vrouwen van *Cassiopa*, die de eerste *Bramine* was, te zamen in een Tuin buiten de Stadt wandelende, wierdenze *Outseirevan*, het Paerdt van *Indre*, gewaar. *Diti* riep met verwondering uit: *wat is dit Paerdt schoon! wat is het wit, zonder de minste zwarte vlak!* Haar Gezellin daar en tegen zeide, dat het by de staert een zwarte vlak had. Over dit geschil wedde men, onder beding, dat wie verloor, Slavin van de andere zoude zyn. Het onderzoek werd tot 's anderen daags uitgestelt, doordien het avondt was. Geduurende de nacht *Kadrouva-Vinneta*, wier Zoonen Demons onder de gedaante van Slangen waren, belaste dat een van hun zich naby des Paerds staart plaatsen zoude, zodanig dat 'er 's morgen een weinig zwart wierd gezien. *Diti* die niets van dit bedrog wist, onderworp zich aan haar Gezellin. Zy was een Vrouw alzoo Heilig als de andere godloos was. De Heiligen trooftten haar in haare bekommernis en beloofden haar dat ze Kinderen hebben zou die haar verlossen zouden. Zy werd dan zwanger en lei twee Eieren. Zy wachtte een langen tydt om te zien wat uit den dop komen zoude: maar haar ongedult deede haar een besluit neemen, alzoo zy 'er een van opende, waar uit een Kindt voortquam 't welk noch niet dan 't opperdeel van 't lichaam had, het overige noch geen gestalte hebbende. *Annura*, (dus was het onvoldragen Kindt genoemt) betoonde een groot verdriet overzulks zyn Moeder de oorzaak van zyne onvolkomen wasdom was, en verkondigde haar dat ze noch geduurende den tydt van vyfhondert jaaren Slavin zou zyn; overmits zy de tydt niet afgewacht had, tot dat het Ei zich gekipt had. Hem aangaande hy ging in den dienst van de Zon, vloog door de Lucht, en ging om de Wagen te mennen. Vyfhondert jaaren hier na, het ander Ei gekipt zynde, quam 'er *Garrouda* uit voort die *Kadrouva-Vinneta* en haare Kinderen diende. *Diti* deeze Slaverny verdrietende, vroeg haar *Garrouda* waarom zy Slaven waren, en of 'er geen middel van ontslaging te vinden was. *Ja*, zeide zy, *indien gy d'*Amortam *kunt gaan zoeken, die in bewaaring van de* Devendre-Locon *is.* Op dit zeggen nam *Garrouda* de vlucht, en ging d'*Amortam* zoeken, 't welk hy niet verwerven kon dan na de overwinnig op de *Devetas* te hebben behaalt, die hem bewaarden, en het Vuur uitgebluft waar van hy omringt was. Zy verzochten, doch te vergeefs, van hun die Schat te laaten, de welke haar was aanvertrouwt, hy zeide haar dat nadat hy zyn Moeders vrydom zou bezorgt hebben, zy zich weder Meesters van den *Amortam* zouden konnen maaken. Maar hy vroeg aan *Devendre* of hy de Slangen eeten mogt: 't welk hem toegestaan wierd. Hy ging zyn Moeder weder opzoeken: maar de ontrouwe *Kadrouva-Vinneta* verzekerde zich van de *Amortam*, en besloot die met haare Zoonen te drinken. *Devendre* zond eerlang een *Deveta* onder de gedaante van een *Bramine*, die gekomen zynde, haar zeide: *Wacht u wel deeze Drank te ontheiligen, die niet inneemende dan met de vereischte voorbereidzelen. Gy moet vooraf uwe lichaam wasschen en schoone kleederen aantrekken.* *Kadrouva-Vinneta* liet de *Amortam* zetten op een soort van stroo *Arpbha* genoemt, 't welk zeer heilig is, terwyl zy zich gingen wasschen. Ondertusschen werd de *Amortam* weggenomen, en niets dan eenige druppelen bleeven 'er op dit stroo over. De Slangen wedergekomen zynde, likten die op, en dit stroo scherpsnydende zynde, daar van is gekomen dat de tong der Slangen gespleeten zy. De bek van de *Garrouda* de *Amortam* geraakt hebbende werd wit, en te gelyk haaren hals; en *Vistnou* verkoor deeze Vogel om 'er op te zitten, gelyk de Grieken en Romeinen hunnen Jupiter op zynen Aarent gezeeten, afschilderen. De *Vahanam* van *Vistnou*, te weeten, zyn gewoon rytuig, is de *Garrouda*, dit van *Eswara* de *Baswa* of Os, en dat van *Brahma* de *Ampsa*, Vogel gelykende naar een Taaling.

en die van *Annemonta*.

De oorsprong van *Annemonta*, 't wel eigentlyk de Windt is, is niet min zeldzaam. In dien tydt toen *Vistnou* onder de naam van

van *Ramma* leefde om *Ravana* te beoorlogen, had een Aap *Kesseri* genoemt voor zyn Wyfje een Meerkat *Aujena* geheeten. Zy had haar Mannetje niet noodig om een ongemeene Aap voort te brengen, die, sedert zyne geboorte, zich aan *Vistnou* verbond. Ter vergelding van den dienst, die hy hem in de onderneeming op *Lanca* bewees, verdiende hy een kleine Pagode in den omtrek van die van *Vistnou* te hebben. Hy diendt hem op de Aarde, gelyk *Garrouda* hem in den Hemel diendt.

Toen *Vistnou* uit deeze Waereldt vertrok, na dat hy onder de gedaante van *Ramma* geleeft had, wilde al het Volk van *Aiot-ja* hem volgen: maar *Ramma* zeide hen dat ze met hunne lichaamen in den Hemel niet komen konden, en dat zy, indien ze hem verzellen wilden, hunne lichaamen in de *Serriou*, een Rivier voorby *Aiot-ja* stromende, moesten laaten. Zy geloofden hem, en volgden hem met de nieuwe lichaamen, die zy na hunne doodt verkreegen. Maar *Annemonta* was onder deeze belofte niet begreepen; hy was genoodzaakt op de Aarde te blyven; met belofte, dat hy 'er zoo als *Brahma* leeven zou, en wanneer de Waereldt weder vernieuwen zoude, hy *Brahma* opvolgen zou en in zyne plaats wezen.

Garrouda en *Annemonta* zyn het onderwerp van den Goddelyken dienst der *Vistnouvas*: maar de *Seyvias* eeren de Zoonen van *Eswara*. De eerste is *Vigneswara*, die eenige zeggen de Zoon van *Parvati* te zyn; andere willen dat hy enkelyk door de wil van *Eswara* is voortgebragt. De tweede is *Virrepadera*, die *Eswara* in zynen toorn voortbragt om zyn Schoonvader *Datsja* te straffen. De derde is *Beirewa*, die hy mede in zyne Gramschap teelde, om hem van de fierheit van *Brahma* te wreeken; en die op deeze Waereldt het Gerecht over de omzwervende Demons oeffende, die menschelyke zielen waren geweest. De vierde is *Comara-Swami* de Zoon van *Eswara* en *Parvati*. De vyfde is *Naudi* die men mede *Baswa* en *Basanna* noemt, en men onder de gedaante van een Os eert. De Zon en Maan hebben mede haar byzonderen Dienst.

Welke de 7 Zoonen van *Eswara* zyn.

V. HOOFDTSTUK.

Van de vier Ouderdommen *of* Waereldstanden, *volgens der* Braminen *meening.*

Van de vier Ouderdommen der Waereldt, en hoe veel Waerelden de *Braminen* geloven te zyn.

De *Braminen* geeven aan de Waereldt vier Eeuwen of Ouderdommen: de eerste noemen zy *Critaigom*; de tweede *Traitagom*; de derde *Dwaparugom*; en vierde *Kaligom*. De drie eersten zyn verstreeken, en nu zyn we in de vierde, die, zoo zy meenen tot dit Jaar van 1727., 4827. Jaaren geduurt heeft. De eerste was van een millioen zeven hondert agt-en-twintig duizend Jaaren; de tweede, van een millioen twee hondert twee-en-negentig duizend Jaaren; de derde, van agt hondert vier-en-zestig Jaaren, 't welk alles by het reeds verleedene van de vierde gevoegt, een getal van drie millioenen agt hondert agt-en-tagtig duizend agt hondert zeven-en-twintig Jaaren sedert de Schepping volgens hunne reekening uitmaakt. Zy stellen verscheiden trappen van deugdzaamheden in deeze vier Ouderdommen, en meenen dat alles naar verergering helt, waar mede zy met de Goude, Zilvere, Kopere en Yzere Eeuwen der Dichteren overeenkomen. Het Heelal, zeggenze, gelykt naar een Ei, 't welk de Hemel, Aarde en Afgrondt begrypt. In den Hemel zyn verscheiden Waerelden geplaatst; en *Bartrouherri* (a) telt 'er veertien op, die in dit Ei plaats vinden. De agt daar wy reeds van gesproken hebben, zyn onder den Hemel alwaar *Brahma* zyn verblyf houd, en zy noemen die gezamentlyk met een algemeen woordt *Surgam*: overzulks zy, als iemandt overleeden is, zeggen dat hy naar *Surgam* is gegaan. Deeze Waerelden zyn boven deeze die wy bewoonen, en zy *Bou-locon* noemen. Boven de *Surgam*, is 'er noch *Brahma-locon* en noch hooger, *Kailasom*. *Lilaveicontam* en *Veicontam* zyn plaatsen, alwaar Godt zelf zich onthoud. Zy plaatsen *Patalam* of den Afgrondt onder *Bou-locon*. In 't midden van *Bou-locon* verbeelden zy zich een Berg te zyn, wiens hoogte tot door de agt Waerelden reikt, en laagte tot onder in den Afgrondt van *Patalam* daalt. Deeze Berg, die de zelfde als *Merouva* is, waarvan we gesproken hebben, de ontdekking van d'*Amortam* verhaalende, is van zuiver Goudt; en alzoo de Zon, Maan en Starren rondom de zelve loopen, veroorzaakt dit het onderscheid van Dagen en Nachten. Alhoewel nu het Goudt geen eigenschap heeft om boomen voort te queeken, liet echter de Berg *Merouva* niet na met vruchten overlaaden te zyn, de hoedanigheit hebbende, dat wie 'er van at, nooit honger noch dorst zou hebben, noch de ongemak-

(a) Dit was een Geleerde Indiaan wiens Spreuken zeer geacht zyn.

ken des ouderdoms zoude onderworpen wezen. Dit vermakelyk verblyf was niet voor den mensch toegedeelt; het was alleen voor *Ditis* Zoonen, de Vrouw van *Cassiopa* bewaart.

Bou-locon word in zeven Waerelden verdeelt, waarvan ieder van een byzondere Zee word omringt. Deeze die in 't middelpunt is, dryft in een Zee van zoet water; de volgende heeft een Zee van Melk; de derde een Zee van Boter; de vierde is omvat van een Zee van gestremde Melk; de vyfde heeft een Zee van Wyn; de zesde een van Siroop, en eindelyk de laatste die de onze is, heeft een zoute Zee. Ieder van deeze Waerelden word naar de Zee genoemt, waarvan ze word omringt.

Hoe en wanneer de tegenwoordige Waereldt eindigen zal.

Deeze Waereld zal eindigen, (a) maar haar einde is noch verre, want duizend omloopingen der vier Waereldstanden of Ouderdommen doen niet dan een dag by *Brahma*, die verzekert is hondert jaaren van zodanige dagen te leeven; en in 't jaar 1639. reekende men dat 'er noch niet dan vyftig jaaren verloopen waren, en dat toen het een en vyftigste jaar begon. Op den eersten dag der eerste maandt, nadat de hondert jaaren zullen verstreeken zyn, zal de Waereldt door 't Vuur verteert worden. De Zon, waarvan wy nu niet dan eenige straalen ontfangen, zal ze alle teffens op de Aarde uitwerpen. De Zee zal uitdroogen; de Bergen zullen tot stof worden; daarna zal de regen zoo geweldig nederstorten, gelyk het water uit den Snuit eens Olifants, en alsdan zal *Brahma* den Geest geeven.

VI. HOOFDTSTUK.

Van de DEVETAS en tien RATJASJAS.

De *Devetas* en *Ratjasjas* door *Brahma* geschapen; de eerste weldoende, de andere quaadaardige Geesten.

De *Devetas* die gelukzalige en weldoende Geesten zyn, hebben niet alle het zelfde beginzel of Oorsprong. *Brahma* heeft de Zon, de Maan en Starren geschaapen, die zoo veel *Devetas* zyn. Hy schiep ook eenige andere voor een byzonderlyker Dienst van de Godheit; zodanig als *Wistnoudouta* en *Sevadouta* zyn, die Dienaars zyn, de eene van *Vistnou* en de andere van *Eswara*. *Cassiopa* de eerste *Bramine* had het geval niet evengelyk genoegt over zyne kinderen te zyn. Deeze die hy by zyne Vrouw *Aditi* had, waren voor Godt aangenaam, 't welk hen in den rang der *Devetas* stelde, en hun getal is door der menschen zielen vermeerdert die na een heilig leeven gevoert te hebben, sterven.

Brahma schiep insgelyks de *Ratjasjas* of ongelukkige en quaadaardige verstanden. Van dit getal zyn de *Jammadoutas* of Dienaren van *Jamma*, en eenige anderen. De kinderen die *Cassiopa* by zyne Vrouw *Aditi* had, waren alle *Ratjasjas*; dit is mede het nootlot der menschen die overlaaden met misdaaden sterven. Alle zyn ze gedoemt om heen en weer te zwerven, en om honger en dorst te lyden. Zy mogen niets genieten dan 't geen de menschen hun geeven; hierom is 't dat ze dikmaals de menschelyke gedaante aanneemen om onder hen Aalmoezen te verzoeken. *Beireva* die hun Hoofdt is, gedoogt hen niet een eenig grasje uit te rukken.

De *Ratjasjas* die menschen zyn geweest, hebben geen vermogen quaadt te doen; zy zyn niet dan ongelukkig; maar de kinderen van *Aditi* zyn machtiger, en schaaden zelfs de *Devetas*. Daar zyn 'er tot in *Surgam*: maar zy konnen tot aan *Brahma-locon* niet opklimmen, en noch minder tot aan *Weicontam* alwaar de Godheit lichaamelyk verblyf heeft. Hunne groote en mismaakte lichaamen wazemen een onverdraagelyke lucht uit. Zy zyn Menscheneeters, hebben kinderen, en konnen sterven; hunne Vergaderplaats is in 't Eilandt der *Andamans*, 't welk ten Zuiden van *Pegu* gelegen is.

VII. HOOFDT-

(a) Het is niet noodig dat de Lezer bericht worde dat dit Gestel der vier Waereldsstanden volgens de *Braminen* zeer verschillig is van 't geen hy van 't Gestel der *Benjanen* in de voorgaande Verhandeling geleezen heeft. Dit verschil word mede in de omstandigheden van de Schepping gevonden. Men bespeurt genoeg hoe zy beiden uit de zelfde Bron en Oorspronk geput hebben, te weeten, uit de Leer der Aloude Egiptenaren, 't welk mogelyk een ieder op zyne wyze heeft vermomt. De veranderingen zyn in de menschelyke Instellingen onvermydelyk; en om de Waarheit te zeggen de eene Eeuw is niet min macht gegeeven dan de andere, om leerstukken te verdichten, wanneer het maar over versieringen en droomeryen is.

VII. HOOFDTSTUK.

Van der Indianen Pagoden, *en hun* Geestelyken Dienst.

Pagoden ter eere van *Visnou*, en *Eswara* gesticht.

De Verdeeling van den Landaart onder *Vistnou* en *Eswara* is oorzaak dat 'er Pagoden ter eere van den een en anderen zyn. Alzoo hunne Sekten te zamen in een zelvige plaats leeven, is 'er geene Stadt alwaar men ten minsten voor ieder een Tempel vind. De torens van de zelve zyn hoog, en grooter, als ook beter versiert dan de Pagoden aan minder Mogendheden toegewyt. Deeze onderscheiding tusschen de Pagoden is 't niet alleen, een andere is 'er op den verheven trap van Heiligheit gegrondt; want zy niet alle even heilig zyn. Zie hier de voornaamste van 't Koningryk *Carnate* aangeweezen.

Jocketena is een zeer hooge en schoone Pagode te *Madure*; insgelyks die van *Sriringam* te *Trisinapoli*; deeze van *Vaderasou* te *Visnou-Canje*; en die van *Vire-ragna* te *Trivelour*. Deeze vier zyn aan *Vistnou* toegewyt, de volgende zyn ter eere van *Eswara* gesticht, en men hem onder het denkbeeldt van vyf Hoofdtstoffen eert: Te *Seva-Canje* is de Pagode *Ekaubranata*, voor de Aarde *Pratevi* genoemt; te *Trivanakavere* de Pagode *Jembounateswara*, voor 't Water *Apou* geheeten; te *Trinamula* de Pagode *Aranajal-Eswara*, voor 't Vuur *Tseejem* genoemt; te *Kalist* de Pagode *Kalest-Eswara*, voor den Windt *Waijou* geheeten; en te *Settamberam* de Pagode *Settamberam-Eswara*, voor de Lucht *Akasjem* genoemt. Noch is 'er te *Tripeti* de Pagode *Winket-Eswara* geheeten.

Befaamtheidt eener Pagode, en ter welker gelegenheidt.

De *Braminen* zyn vernuftig met aan hunne Pagoden befaamtheit te geeven, en altoos is 'er eenig wonderdaadt, die 'er de Godtvruchtelingen aan verbindt. In de Pagode van *Trisinapoli* bewaart men het oorspronkelyk afbeeldzel, 't welk *Brahma* zelf diende. Hy gaf het den Voorouders van *Ramma* die het by erfrecht bezat, en het aan *Viphisena* Broeder van *Ravana* schonk. Nademaal *Ramma*, na den Oorlog tegen deezen *Ratjasja* gevoert, ge-eindigt was, ontdekte dat men het veronachtzaamde wegens 't ongenoegen, om in de Staten van *Lanca* te blyven; gaf hy dit beeldt om hem ter vertroosting te zyn, hem beveelende het ter zyne gedachtenis te dienen: maar met last van het op Aarde niet te plaatsen, dan alwaar hy wilde dat het altoos zoude blyven. 't Gebeurde eens dat hy in *Sriringam* was, en noodig zyn water te maaken had, dat toen *Wicgneswara*, *Eswarâs* en *Parwatis* Zoon zich voor hem onder de gedaante van een *Brahmasari* vertoonde. *Viphisena* bad hem het Beeldt te houden tot dat hy zyn noodzaakelyke behoefte verricht had. De andere beloofde het hem, mits dat hy niet langer als een half uur wachten zou; maar *Viphisena* bleef wel twee uuren achter, overzulks de gewaande *Brahmasari* het Beeldt nederzette. *Viphisena* die eerlang zyn water gemaakt hadt, sloeg hem, en wilde het Beeldt wederop neemen, 't welk hem zeide het daar ter plaatse te laaten staan: maar om hem van dit verlies schadeloos te houden, stond het hem toe dat hy dagelyk van *Lanca* komen kon om het aldaar zyne hulde te bewyzen; 't welk hem licht te doen viel, nademaal hy een Reus en *Ratjasja* was. De *Poranes* verhaalen dat hy 'er zich dagelyks vinden liet, en Bloemen bragt waar mede hy het Beeldt versierde in plaatse van de Bloemen aldaar door de *Braminen* gebracht: zy voegen 'er by, dat alzoo men de oorzaak van deeze verwisseling van Bloemen niet wist, een *Bramine* zich in de Pagode opsloot, en zag hoe zulks geschiedde. De *Braminen* waanen dat hy 'er noch eens 's Jaars komt.

Indien *Viphisena* zoo lang met weder te komen vertoefde, geschiede het door een verborgene reden. Geduurende de Waereldt die deeze heeft voorgegaan, hadden zeven Rivieren, te weeten de *Ganges*, *Jimmena*, *Godaveri* naby *Narsapour* stroomende, *Sarasvati*, *Marmada*, *Tsindou* en *Cavari*, een byeenkomst, om over de voorrang te twisten. Vyf van hun stonden 'er van af; niemandt dan *Cavari* was 't, die van zyne eissching niet begeerde af te staan. De *Ganges* wierp zich dan voor Godts voeten neder, die hem zoo veel te meer begunstigde als vyf hem reeds de Opperhoofdigheit, die hy eischte, inwilligden. Maar *Cavari* deed juist een gelofte die aan deezen God zoo aangenaam was, dat hy hem beloofde *in zynen boezem te komen*. Dit geschiede om deeze belofte uit te voeren dat *Viphisena* wierd opgehouden, om dat het Beeldt door den onverduldigen *Bramasari* op de Aarde gezet zynde, te *Sriringam* bleef, een plaats met het water van de Rivier *Cavari* omringt.

De Pagoden ter eere van *Vistnou* en *Eswara* — Der Pa-

goden bouwwyze, versierzels, en standtplaats.

wara toegewyt, zyn grooter en hooger, dan die der mindere Mogendheden. Nochtans zyn ze by de openbaare Kerken der Christenen niet te vergelyken. Deeze Gebouwen zyn laag en vlak: maar de Torens zeer hoog, als onder anderen die van de Pagode in de Nabuurschap van *Tegnepatram*; die men gemeenlyk de *Witte Pagode* noemt.

Deeze Pagoden hebben drie Afdeelingen. De eerste is een gewelf, 't welk op steene Pilaaren rust; dit vertrek staat open, zulks 'er een ieder ingaan mag. Eenige Beelden zyn 'er zoo veel tot Versierzel als om door Zinnebeeldelyke Afbeeldzels eenige daadt der *Poranes* te verbeelden. Dit zyn Afbeeldzels van Olifanten, Ossen, Paerden enz. Deeze Afbeeldzels zyn van hout. Eenige zyn 'er die men op zekere dagen plechtiglyk door de Straaten omdraagt. De tweede verdeeling die des nachts gesloten is, staat des daags open: maar de *Braminen* die de Pagode bedienen, verbieden aan anderen dan aan hun den ingang. Dit vertrek is vol van zeldzaame en gedrochtelyke Afbeeldzels, en van Menschen met veele hoofden en armen. De derde verdeeling die als het Heilige is, word door een sterke deur gesloten. Hier is 't alwaar het Stantbeeldt van *Vistnou* in een menschelyke gestalte met vier armen gezien word, of dit van *Eswara* onder 't Afbeeldzel van den *Lingam*, of als een mensch verbeeldt: maar in zodanigen voege als drie oogen hebbende, te weeten twee volgens orde der Natuur en een derde midden voor 't voorhoofdt; en veele Lampen branden nacht en dag voor deeze Afgoden.

Het Gebouw staat in 't midden van een Binnenplaats met een muur omringt, in welkers omtrek staan de Pagoden die men gewoon is voor *Eswara* of *Vistnou* te bouwen. Deeze voor den laatsten worden gemeenlyk van die van zyne Vrouw *Lasteni*, van *Garrouda* en *Annemonta* verzelt. *Garrouda* is in de Pagode van *Vistnou* noodzaakelyk, naardien die zyne *Vahaman* is; *Annemonta* waar aan zy het hoofdt van een Aap geeven, nademaal hy dus, volgens hun zeggen, gebooren is, staat somtyds buiten. Naby de kleine Pagode aan *Garrouda* toegewyt, is 'er een soort van styl waar aan eenige stokken gespykert zyn. Wat hem aangaat, hy word als een mensch verbeeldt, van weerzyde vleugels hebbende. De *Braminen* die hem in den rang der roode Sperwers stellen, en hem veel eer bewyzen, zouden deeze bygelovigheit van de Egiptenaren (a) wel konnen overgenomen en bewaart hebben, die den Sperwer eerden, en met de doodt straften wier een van den zelven, zelfs by ongeval, gedoodt had. In de binnenplaats van de *Pagode* vind men een kom van metzelwerk, waar in men de Plant *Toléje* queekt.

De Pagode van *Eswara* heeft mede zyne Binnenplaats met een muur ingesloten, en door andere Pagoden bezet, te weeten, die van zyne Vrouw *Parvati*, van *Suria*, *Chindeca*, *Comaraswari*, en *Nandi* of *Baswa*. Deeze laatste word onder de gedaante van een Os van natuurlyke groote verbeeldt, en bestaat uit blaauwe steen. *Baswa* die de *Vahanam* van *Eswara* is, verlaat hem nooit. *Schendra* of de Maan heeft geen byzondere Pagoden: maar zy is altoos op *Eswarâs* hoofdt. Dit gebruik van de Afbeeldzels der Maan op 't Hoofdt te plaatsen, is zeer oudt. De Moabiten versierden 'er den hals hunner Kameelen mede, gelyk in 't Boek der Rechteren (b) blykt; en de wassende Maan der Mahometanen kon 'er wel mede van ontsproten zyn. De Pagode van *Eswara* begrypt noch twee andere Afbeeldzels: te weeten, die van *Vicgneswara* die men mede *Pullari* en *Vinnaiki* noemt: deeze word met het lichaam van een mensch grof en dikbuikig verbeeldt, insgelyks met het hoofdt, de snuit en een Olifants tandt. De andere is die van *Virreparda*, die maar een hoofdt en veele gewapende armen heeft; somtydts tot het getal van twee-en-dertig.

Plichten en dienst in de Pagoden waar te nemen.

Wanneer de *Braminen* op de Binnenplaats komen, draagenze eerbiedig zorg, dat de Pagode aan hunne rechter handt zy, waarin zy niet treeden zonder hunne schoenen voor de deur te laaten staan, en zonder op hunne schouders een tabbert op te schorten die hun voor Mantel dient.

Welke de inkomsten tot hunnen onderhout zyn.

Tot onderhoudt der Pagoden is 'er een tol op de Koopmanschappen gestelt, die in dit Gewest worden ingevoert en verkocht, en een soort van Hoofdtgeldt, 't welk zy op de Familiën lichten. De toevallige inkomsten bestaan in de Offerhanden der Pelgrims, die in meenigte op plechtelyke Feesten van de Pagode komen, by voorbeeldt, die van *Tripeti*, eenige dagreizens van *Palicatte*, heeft drie Feesten 's Jaars; eerstelyk in September, alwaar bezonderlyk zich de *Soudras*, en 't gemeene Volk zich bevinden laaten; op het tweede in December, waar op de *Braminen* van allerwegen byeen vergaderen; en de derde, waar van de jaartydt in de Gedenkschriften van den Heere *Roger* niet aangeweezen word, is niet min voordeelig dan de anderen. Deeze Pagode heeft aan

(a) Herodot. Lib. II. (b) Judic. VIII. 21.

aan toevallige inkomften van zeftig tot tagtig duizend *Pagoden* (a); en noch zyn deeze toevallige inkomften federt eenigen tydt krachtig vermindert. Die eertyds een groote fomme moeten opgebragt hebben.

De aloude Koningen ftelden 'er een glori in de Schätten der Pagoden te vermeerderen: maar de Koning V*eincapati* geldt noodig hebbende, en zich den blaam niet willende over den hals haalen van de gewyde Schatten berooft te hebben, nam het geldt en gaf 'er een Handfchrift van, met beloften van het weder te zullen geeven, wanneer den ftaat van 't Koningryk zulks vereifchen kon. R*ama-Develo* zyn opvolger gedroeg zich zoo eerlyk niet; maar begeerde de Juweelen magtig te worden, en onder anderen een goude Kroon met Robynen, en Diamanten verrykt, die den Afgodt op 't hoofdt hadt: maar deeze die hem dien ongodvruchtigen Raadt gegeeven hadden, ftorven aan den voet des Bergs waar op de Pagode geleegen was; en de Koning volgde eerlang dit fpoor.

VIII. HOOFDTSTUK.

Van de AFGODEN, *en den* EERDIENST *aan hun beweezen.*

Der *Braminen* Afgoden,

De Goddelyke Dienft by de *Braminen* beftaat niet in een geftelde byeenkomft, om den Leeraar te hooren, en Lofzangen Godts te zingen, gelyk onder de Chriftenen in gebruik is. Eenige nachten zyn 'er wanneer men het Afbeeldzel van V*iftnou* en andere voor dit van *Eswara* vertoont; men draagtze alsdan in Proceffie door de Stadt. Deeze Plechtigheit word ter eere van *Eswara* maandelyk op den dag van *Amavali* verricht, te weeten, op den eerften dag als de Maan niet verfcheint; en ter eere van V*iftnou* de negenden dag na de Nieuwe Maan. Deeze dag word *Jeccadefi* genoemt. Zie hoe deeze Proceffie gefchied.

met welke Plechtigheit worden omgedragen.

Men zet het Beeldt van die God op een fteigerend houte Paerdt, ruftende niet dan met de twee achterfte voeten op een tafel, waar op het gedraagen word. De Mannen op wiens fchouderen dit werktuig ruft, gaan niet recht uit: maar omzwaaiende, navolgende, zoo veel zy konnen, het fpoor van een Paerdt in de rykonft geoeffent. Voor den Afgodt draagt men veele toortfen, en boven zyn hoofdt een *Sombreiro* of Zonnefcherm; ter zyden van 't Paerdt is een Man, die den Afgod bezwaait en de vliegen verdryft. Wanneer zy hunnen omweg hebben afgelegt, plaatft men 't weder in de Pagode, en de Hoeren aan deeze Pagode gewyt, danffen ter eeren van dien Godt; men zingt dan Lofzangen; en men fpeelt op Hoornfpeeltuigen op 't gedruis der Trommelen.

Wie ze onder andere mogen naderen.

De Braminen die gelooven zouden hunne Pagoden, en Afbeeldzels door de aanraaking van een *Soudra* befmet te zyn, gelooven niet dat de Wyven aan openbaare Hoerery overgegeeven, onwaardig zouden zyn, om voor de voorwerpen hunner Godsdienftigheit te danffen. Zy zien deeze ongelukkigen niet aan als uitgeflotenen van de toekomende gelukzaligheit; voornamentlyk als zy haar in deeze eerlooze handeling enkelyk houden aan die geene aan wien zy haare eerbaarheit hebben opgeoffert; en als zy zich by een byflaping houden, die eigentlyk niets ftrafwaardiger heeft, dan het Huwelyk deezer Volkeren, federt de waare Godtsdienft noch 't een noch 't ander geheiligt heeft.

Hunne *Poranes* verhaalen dat *Devendre* de gedaante van een Man aanneemende op een zekeren tydt by een Dochter van vermaak ging, en willende beproeven of ze hem getrouw zoude zyn. Hy handelde met haar en quam door een goede vergelding overeen dat ze hem ontfing. Zy ftond hem de zoo wel betaalde nacht toe, en fliep niet. *Devendre* veinsde zich niet wel te bevoelen, en fcheen voor zyne Meefterefſe als waarlyk doodt te zyn. De volgenden dag verklaarde ze aan haare Ouders, dat ze zich met het Lyk van haaren Minnaar wilde laaten verbranden, en zy konden haar van 't befluit niet afwenden. Men maakte de Houtmyt gereed en zy was bereid het Lyk te volgen; toen leide *Devendre* zyne veinzery af, en ter vergelding van de getrouwigheit, die zy hem beweezen had, beloofde hy haar een plaats in den Hemel, waarin hy 't gebied had, en hield ook zyne belofte.

De Beeldendienft deezer Volkeren beftaat in de gemelde Godheden te eeren, en in het optooien der Sieraaden die een Overlevering verklaart heeft, hun het aangenaamfte te zyn. By voorbeeldt, *Viftnou* bemint dat men zyne Afbeeldzels met Bloemen, koftelyk Kleederen en Gefteentens verfiere, en de

Welke eere die Beelden wordt beweezen.

(a) De *Pagode* is in Indië een zekere munt omtrent vier gulden vier ftuivers Hollands geldt waardig.

de *Vistnouvas* zyn hier mede niet zuimende in: maar de lust van *Eswara* is hier in verschillende. Zyn behaagen is dat zyn Beelden dikmaals met welriekend Water gewassen worden, en zyn Aanbidders draagen groote zorg van de zelve met zodanig water te besprengen, waar in men gemaalen Sandelhout geweekt heeft, of wel met andere welriekende Wateren. Men bewyst hen groote achting ontsteekende Lampen voor hunne Beelden en voor die van hunne Vrouwen; en men brengt hen tweemaals 's daags eeten. Deeze die de Schotel draagt word door een Fluitspeeler en Trommelslager voorgegaan, en heeft een Schel in de handt. Als hy de Ryst voor den Afgod heeft gezet, gaat hy die een uur daar na weg neemen. Dit gedaan zynde, word dit voedzel als een gift aangezien, die de God doet den geenen die het eeten.

Omgangen ter hunner eere. De Processiën van *Vistnou* en *Eswara* waar van we gesproken hebben, worden niet alleen maandelyks op gezette dagen gedaan; maar zy hebben noch jaarlyks een plechtelyken Feestdag. Alsdan voert men hen Plechtelyk in een Toren om, alzoo hoog als een huis, rustende op raderen, door de *Maccoas* voortgetrokken, 't welk Visschers zyn, voor en achter van een meenigte Volks verzelt uit de vier Geslachten bestaande. De Afgod is boven op de Wagen; en men groet hem met byeengevoegde handen om hoog geheven. Behalven deeze Processie word 'er een andere te *Paliacatte* des namiddags op den tienden Januari gedaan. Men brengt het Beeldt te Paerdt buiten de Stadt; wanneer dat van *Vistnou* dus te veldewaarts gebragt word, viert men ter zyner eere verscheiden Speelen, als een Bok of een Vos los laatende, die zy in 't loopen zoeken te dooden met stokken in de linker handt hebbende. Des avonds brengt men 'er de Afgod by, en men eindigt het Feest door een Muzyk en 't dansen van Vrouwluiden van een tameloos leven. Den volgenden dag is 't *Eswarâs* beurt, die men mede in 't Veldt brengt. Deeze zelfde *Ceremonie* word den elfden Juni weder begonnen: maar den volgenden dag vergenoegt men zich het Beeld op het Paerdt te zetten en men draagt het op de schouders.

IX. HOOFDTSTUK.

Van het VIEREN *der* FEESTEN *van* VISTNOU *en* ESWARA.

Verscheidene Feesten door de *Braminen* geviert; De *Braminen* gebruiken driederlei namen om hunne verscheidene Feesten te onderscheiden. Die van *Vistnou* en *Trenala* genoemt; die van minder Mogendheden, als van hunne Vrouwen en Zoonen, worden *Panduga* geheeten; en men noemt *Jataro* die van *Ganga*, die men niet met den Vloedt *Ganges* vermengen moet, schoon het de zelfde naam zy.

Dat van *Gauvri-Devi*, Op den 18den. Januari vieren de getrouwde Vrouwen het Feest van *Gauvri-Devi*, 't welk negen dagen duurt. Dit negendaagsche Feest viert men ter eere van *Parvati* de Vrouw van *Eswara*, waar aan de *Seyvias* een onbepaalde macht toeëigenen, 't welk zy door den naam van *Mahasecti* beteekenen, aan haar gegeeven, dat groot Mogendheit is. Haar oogmerk is voor hunne Mannen een lang leven te verwerven, en dat ze nooit Weduwen mogen worden. Zy maaken een Beeltenis van *Parvati* van Meel van Ryst, en rood Graan, 't welk zy onder een mengen; zy fieren het met Kleederen en Bloemen op, en na dat zy het dus negen dagen geduurende gedient hebben, brengen zy 't den tienden dag in een Palenquyn buiten de Stadt. Een meenigte getrouwde Vrouwen volgen het, men werpt het daarna in een der Gewyde Vyvers, en een ieder gaat zyn 's weegs naar huis.

Van *Tseveratre*, Op den 8sten. Februari vieren de *Seyvias* en *Smaërtas* het Feest van *Tseveratre*; de *Vistnouvas* onthouden 'er zich van. Het bestaat in een dag en nacht te vasten en te waaken. De *Soudras* brengen gemeenlyk deezen ganschen nacht met speelen door, zulks zy den vaak bedryven; maar zy worden over dit bedryf gelaakt. Men viert dit Feest ter gedachtenisse van 't doodelyk vergif *Kalecote Visjam*, waar van *Eswara* de Waereldt verloste, wanneer men de *Amortam* zocht. Nadat hy dit vergif ingezwolgen had, viel hy in een flaauwte; de *Devetas* hem in deezen staat ziende, bevolen aan alle de menschen deezen ganschen dag te vasten, en geduurig aan *Eswara* te denken, 't welk hem veel verquikking gaf. Van zyne flaauwte weder bekomen zynde, beloofde hy dat wie dit Feest vieren zoude, de vergeeving van alle zyne Zonden verwerven zou.

Van *Ananta Padmanaba*. Op den 14den. na de Nieuwe Maan van Augustus, vieren de *Braminen* en *Soudras* het Feest *Ananta Padmanaba Vratam* ge-

naba Urataam; genoemt. Het oogmerk is de gezondheit in dit leven te genieten, en de Hemel in 't andere. Men bezorgt dat dit aan den Oever van eenige Rivier zy waar van het water zoet is, zoo niet men viert het in een Huis of ook wel in een Pagode. De *Braminen* die alleen het voorrecht hebben van 'er Bedienaars van te zyn, neemen een hand vol lang ſtroo en leggen 'er veertien knoopen in. Alsdan bewierooken ze en verſieren met Bloemen den Afgod van *Ananta Padmanada*, en bezweeren hem met een ſoort van bezweering. Vervolgens neemenze een roode Gordel, waarin veertien knoopen moeten zyn, en knoopen die rondom den rechter arm van dien die zich verbindt dit Feeſt waar te neemen. Deeze riem gaat gemeenlyk viermaal om den arm. Indien 't een *Soudra* zy die in deeze verborgenheit ervaaren is, voegt hy zich by een *Bramine*, die hem de *Dſandhem* aan den arm bind; waarna men in zynen naam een kleine pot met water zet: onder de pot ſtrooit men van de *Nili*, en deeze pot word met eenig lywaad gedekt, alwaar een geſchilderde blom op afgebeeld is, en men natuurlyke bloemen over zaait. De *Bramine* geniet dan voor zyne belooning een *Danan* of Aalmoes in vruchten, in ryſt of in geldt.

Dit Feeſt word eens in 't jaar geviert, en deeze die het eens geviert heeft, is verplicht het veertienmaal te herhaalen: maar na de veertiende reis ſtaat het hem vry het noch meer te herhaalen, of een maaltydt aan de *Braminen* te geeven. Indien hy echter weder begint, word hy 't genoodzaakt wederom voor veertien jaaren te vieren. Deeze die de veertien jaaren vervult hebben, hebben het recht van een goude riem in de plaats van een roode te mogen draagen.

By wat zeldzaam geval dit Feeſt is ingeſtelt geweeſt. De inſtelling van dit Feeſt word aan eenige Heiligen toegeëigent, en om den Volke tot Godtvruchtigheit in 't zelve aan te maanen, vertelt men het volgende geval. De Vrouw van een ryke *Bramine* die van deeze Plechtigheit onkundig was, gegaan zynde om zich in een Rivier van zoet water te waſſchen (a), ſtond verbaaſt van 'er menſchen te vinden die 'er dit Feeſt vierden. Nadat men haar hier van onderricht had, liet zy zich deezen riem aan den arm binden, waarmede zy weder naar huis ging. De Man dit merkende en verſtaan hebbende hoe zy die gekreegen had, nam haar den riem van den arm en ſmeedt die in 't vuur. Tot ſtraffe van deeze daadt verloor hy aanſtonds al zynen rykdom. Van dit verlies getroffen, begaf hy zich op weg om de God te zoeken tot wiens eere dit Feeſt wierd geviert, en hem niet konnende vinden, viel hy in een flaauwmoedigheit. Deeze God verſcheen hem onder de gedaante van een Oude *Bramine*, en vroeg hem wat hy deed. De bedorven Bramine verhaalde hem zyn ongeval: maar de Oude *Bramine* viel dus in zyne reden, en zeide: *Zyt gy zot God te zoeken? denkt gy dat hy u ontmoeten zal? Gy zult beter doen weder naar huis te keeren, en neemen 'er uw gemak zonder u dus af te ſloven. Dit zal ik niet doen*; antwoordde de andere, *ik zal hem vinden, of ik wenſch te ſterven.* Toen God deeze woorden hoorde, kon hy niet langer veinzen. Hy ontdekte zich, trooſte hem, en herſtelde zyne krachten. De erkentenis ſpeelde toen geen ſtomme. Hy bezat een gaave van Dichtkunde, en alzoo hy iet voor de vuiſt wiſt voort te brengen, maakte hy aanſtonds eenige vaerzen die God zodanig behaagden, dat hy hem beloofde op zyne t'huis komſt alle zyne goederen weder als te vooren te zullen vinden, en dat hy ten zekere tyde de Hemel verwerven zoude; 't welk ook volgens zyne belofte geſchiedde.

Op volle Maan van Auguſtus hebben de *Braminen* een byzonder Feeſt, 't welk zy *Trasvanala Pondema* noemen. Op deezen dag is 't dat men de *Dſandem* den Kinderen geeft, die alsdan *Bramaſaris* worden, en de *Graſaſtas*, dat zyn de reeds getrouwde *Braminen*, neemen 'er een nieuwe. Dat van *Traſvanala Pondema*.

Op den 8ſten na de volle Maan van de zelfde maandt, vieren de *Braminen* en *Soudras* de geboorte van *Viſtnou* onder den naam van *Kriſtna*. Zie hier de Oorſprong van dit Feeſt, 't welk men *Gokoulaſtemi* noemt. Dat van *Gokoulaſtemi*, en zyne Oorſprong.

Geduurende de Ouderdom van *Duaparagom*, te weeten, de derde Waereldſtant, had *Kampſa* een machtige *Settrea* een Zuſter *Deveki* genoemt, die hy aan *Vaſſoudeva*, die van de zelfde *Caſte* of 't Geſlacht was, ten huwelyk gaf. Terwyl men Bruiloft hield, quam een *Akaſavani*, of omzwervende Geeſt, de vreugde ontruſten, en zeide tot *Kampſa*: *Waarom verheugt gy u? Deeze Bruiloft zal u rampſpoedig zyn, want het agtſte kindt van uw Zuſter zal u uw verderf veroorzaaken.* Op deeze woorden deed *Kampſa* de vreugde ſtaaken, en wilde zyne Zuſter dooden. Men belette hem dit, en hy genoegde zich haar met haaren Man op te ſluiten, met beding dat ze hem alle haare kinderen leveren zoude. Hy wees hun een verblyfplaats of liever Gevankenis aan, en plaatſte by hun een Ezel die t'elkens als zy baaren zoude, een geſchreeuw maakte. Op dit teeken quam *Kampſa*, nam het kindt en wierp het

(a) In Perſië en Indië zyn veel Rivieren wier wateren zeer ondeugend zyn, en die men *Bittere* noemt. Dusdanig is de *Aaggi-ſou* waarvan Tavernier in zyne Reize naar Perſie ſpreekt. I. D. H: 4.

het van boven zyn Huis af te pletteren. Hy pleegde deeze wreedheit zevenmaal, en bereide zich om het agste dus mede uit te voeren: maar vond zich bedrogen. De Stadt van hun verblyf wierd van een Rivier bewatert, en ter andere zyde van de zelve lag een groot Gehucht *Gocalam* genoemt, door Harders bewoont. Hun Hooft *Nanda* geheeten had een Vrouw *Hissohoda* genoemt, die veel Koeien voedde waarvan zy leefde. In 't ander leven, voor dat ze dit begonnen waarin zy toen leefden, hadden dit Opperhoofdt der Harders en zyne Vrouw aan *Vistnou* een Gelofte gedaan, en hy was hun onder de gedaante van een volmaakt schoon kindt verscheenen, om hen te vragen wat zy van hem begeerden; zy waren zodanig van verwondering opgetoogen, dat ze zonder meer te denken op 't geen zy te vooren gewenscht hadden, verklaarden dat ze een Zoon verlangden te hebben, gelykende naar het kindt dat zy zagen. *Vistnou* beloofde hen deeze gunst in 't ander leven; en de tydt was gekomen van hun woordt te houden, toen de Zuster van *Kampsa* haar agtste kindt ter Waereldt bragt. Dit was een Zoon *Kristna* genoemt die met vier handen gebooren wierd; en dus is 't dat *Vistnou*, zeggen de *Braminen*, in den Hemel der vermaakelykheden leeft, *Lila-Veicontam* genoemt; zy voegen 'er by, dat hy in de *Veicontam* zyn verblyf als een Geest heeft zonder eenige lichaamelyke gedaante te hebben. Deeze geboorte verwonderde de twee Echtgenooten niet weinig; zy erkenden 't voor iets Goddelyks, en namen hun toevlucht in den Gebede: maar zy stonden noch meer verbaast toen zy het kindt aldus spreeken hoorden: „Gy zult uit uwe Gevankenisse verlost „worden. Nochtans openbaart myne ge„boorte niet; breng my daarentegen te *Go*„*calam* aan de andere zyde van de Rivier, „by *Nanda* wiens Vrouwe van een Doch„ter in de kraam gekomen is. Aldaar zult „gy my laaten en brengen deeze jong geboo„ren Dochter in myne plaats, en alsdan zal „de Ezel schreeuwen." De Wacht merkte het uitgaan van *Kristnâs* Vader en Moeder niet, de deure opende zich zoo dra zy 'er voorquamen, en de Rivier hun een vryen overtogt gelaaten hebbende, zy quamen by *Nanda* alwaar zy het kindt, zonder dat men 't zag, verwisselden. Weder in hunne Gevankenisse gekomen, ging *Deveki* met de verwisselde Dochter te bedde leggen, en de Ezel stelde het aanstonds op een balken. *Kampsa* quam 'er eerlang, met opzet om dit agtste kindt wegens zyne jaloersheit om te brengen; maar zyne Zuster bad hem, vermits het een Dochter was, te willen spaaren. Hy was echter onverzettelyk, en wierp het kindt om hoog om het op de punt van zynen Degen t'ontfangen; maar het kindt bleef in de lucht zwevende hangen, en zeide: *Gy zult my niet dooden. Uwen Vyandt is te Gocalam die zal zich over u wreeken.* *Kampsa* wilde zyne smart op zyn Zuster en Schoonbroeder aanvallende ten einde brengen, wanneer zyne Vrienden hem eerlang niet geraaden hadden het ongelukkig kindt 't welk hem ontruste te zoeken; hy geloofde hen, zy vervoegden zich derwaarts op zyn verzoek: maar *Kristna* doodde hen alle, al speelende. Wanneer hy meerder Jaaren bereikt had, begaf hy zich naar *Maduré*, doode zynen Oom, verloste zyn Vader en Moeder, en deed veele andere zeldzaame dingen. Aanmerklyk was 't dat zyne geboorte ter middernacht voorviel. De *Devetas* en eenige Heiligen die 'er bericht van kreegen, vastten den voorigen dag; en alzoo deeze nacht geen bequaame tydt om een Feest te vieren was, stelden zy 't op den volgenden dag, en vastten tot 's morgens, wanneer zy zich weder begonnen te verlustigen. Ter gedachtenisse van deeze Geboorte schikken zich de *Braminen* met hunne beste kleederen op, onthaalen elkander, zenden wederzyds van de *Taier* of melk met room, kokosnooten en andere ververschingen die men by de Harders vind. Op deezen dag zyn de straaten der Steeden en Gehuchten met groente versiert en bladeren bekleedt.

Op den eersten van de Nieuwe Maan in September vieren de Vrouwen der *Braminen* onder haar het Feest van *Maherna Houmi*; 't is een negendaagsch Feest 't welk ter eere van *Latsemi* geviert word, om voor haare Mannen een lang leven en rykdom te verwerven. Zy noodigen elkander te gast. De negende dag vieren de *Braminen* insgelyks het zelfde Feest ter eere van *Vistnou*, en ter erkentenisse verzoeken ze hem om alles 't geen het meest ter vergenoeging hunner Vrouwen voldoen kan. Dat van *Maherna Houmi*,

De *Soudras* volgen hier in de *Braminen* na, noodigen elkander te gast, dooden bokken en offeren die. Op deezen dag maaken de Soldaaten hun geweer schoon, en hierom is 't dat men 't *het Feest der Wapenen* noemt. Zy achten dat de volgende dag t'eenemaal gelukkig is, en dat het niet noodig zy deeze of geene uuren te verkiezen.

Op den agtsten dag na de Nieuwe Maan van October valt het Feest van *Dipavali* in, 't welk men op de volgende wyze viert. Voor Zonnen-Opgang wasschen zy zich het hoofdt, trekken hunne beste kleederen aan, en dat van *Dipavali*.

noodi-

noodigen hun Vrienden by hun, en op den volgenden nacht verlichten zy hunne Huizen en Pagoden, en de kinderen doen het mede met ontsteeken kaerssen door de straaten. Dit Feest word ter eere van *Vistnou* geviert. Men vertelt op dit onderwerp dat als hy geduurende onder den naam van *Kristna* op Aarde was, een *Ratjasja* die toen leefde, en men *Nara-Kasora* noemde, zich Meester van de gansche Waereldt gemaakt had, en vooral over zestien duizend Maagden die hy gevangen hield. *Kristna* die medelyden met haar had, overwon den Rover, doode hem, quam in zyn Huis en gaf deeze arme Dochters vryheit, die in zyne schoonheit verliefden. Zy wenschten alle innerlyk hem te mogen trouwen. *Kristna* haare begeerte niet onkundig, verhoorde haar. Alzoo nu *Ratjasja* niet doodt was dan om weder levendig te worden, wierd hy tegens hem niet quaad, dat hy hem alle die Mesteressen hadde vergadert, naardien hy een Kroon op zyn hoofdt zette, en hem belaste zich in 't toekomende wyzelyk te gedragen. Toen *Kristna* van deeze Waereldt vertrok, beval hy dat men een Feest ter zyner gedachtenisse vierde, en beloofde hen die het vieren zouden, vergeevinge hunner zonden en veel heil in dit leven te zullen genieten. De Malabaren hebben, wat meer is, in de maandt July een Feest 't welk zy *Adi Panduga* noemen, en in November een ander *Cartica Panduga* genoemt, waarvan men de oorzaak onkundig is. Behalven deeze Feesten zyn 'er dagen voor heilige dagen geacht, waarop zy gelooven dat een Aalmoes alsdan aan een eenig persoon gegeeven, alzoo veel verdient, als duizend andere aan duizend personen op een anderen tydt gedaan.

X. HOOFDTSTUK.

Van den PONGOL, *of het* ZONNEFEEST, *en van den* EERDIENST *der andere* DEVETAS.

Het Feest van den *Pongol*, ter eere van de Zon.

De schoonheit van de Zon, en de Dienst die zy aan de Waereldt bewyst door het licht waarvan zy de Oorsprong is, en door de vruchtbaare warmte waardoor zy de gansche Natuur bezielt, is een der eerste oorzaaken van Afgodery geworden. De *Braminen* niet genoegt haar naam aan den Dag te geeven die wy Zondag noemen, en zy *Suria-Vanam* heeten, vieren ter haarer eere een Feest by hen *Pongol* genoemt. Dit valt den 9den Januari in. De *Braminen* van de eerste *Caste* merken dezen dag als alleenlyk een gelukkige en gunstige dag aan: maar de *Soudras* maaken 'er een Feest van. Zy bezoeken elkander, en geeven geschenken, en de voornaamste onder hen worden door de *Braminen* bezocht. Zy kooken de Ryst met melk, of zoo zy geen melk genoeg hebben, mengen ze die met water. Op andere dagen werpen ze het water, waarin de Ryst gekookt is, weg: maar op deezen dag, laat men die stooven tot dat al de vochtigheit door 't kooken verteert zy. Men kookt de Ryst buitenshuis in een plaats door de Zon bescheenen, en men laater de middagsstraalen op schynen. Wanneer men ziet dat ze weder te rug wykt, roepen ze *Pongol* uit, en herhaalen dit woordt viermaal. De Ryst dus op deezen dag gekookt zynde, houden ze voor zeer gezondt, en zy bewaaren ze zoo lang als zy konnen. Daar zyn 'er eenige die dit Feest alle Zondagen vernieuwen. Een der redenen waarom men dit Feest viert, is, de gedachte waarin dit Volk is, dat de *Ratjasja Belli*, waarvan we vervolgens spreeken zullen, deezen dag op de Aarde komt om te zien wat 'er al omgaat. Zy waanen dat toen deeze *Ratjasja* na de overwinning door *Vistnou* op hem behaalt, in *Patalam* of den Afgrondt gebannen wierd, hy verlof verworf van eens in 't jaar op de Aarde te komen.

't Is niet genoeg dat de menschen zich op dit Feest verheugen; zy willen zelfs dat 'er de Koeien en Buffels mede hun deel aan hebben. Op den dag na de *Pongol*, wanneer alles noch in vreugde is, en als men *Vistnou* naar 't Veldt brengt, leid men hen 'er mede by tyds, den hals met kranssen en koeken beladen. Wy hebben in de dagelyksche oeffening der Braminen aangemerkt, 't welk zy 's morgens en 's avonds ter eere van de Zon doen. Deeze *Deveta* heeft een kleine Pagode, alwaar zyn Beeldt by een ontsteeken lamp word geëert: men heft de handen voor 't zelve op, en men bewyst hem Goddelyke eer.

Aan welke andere, schoon geen Goden, eere word bewezen.

Alhoewel *Garrouda*, *Annemonta*, *Vicgneswara* en *Virrepadra* geen Goden zyn, laat men echter niet na hen te eeren in verwachting van gezondheit en alle andere weldaaden te erlangen. Men draagt hun Gebeden voor en doet Offerhanden. *Vicgneswara* word het best van alle gedient.

Men vind hem gemeenlyk in de Huizen als een soort van Beschermgod gedient en aangebeden. Men heeft de zelfde genegenheit niet voor *Virrepadra*, die nochtans niet min als hy een Zoon van *Eswara* is. Zyne geboorte die hy aan de gramschap van deezen God verschuldigt is, en de wapenen waarmede men hem verbeeldt, zyn niet na de smaak van een zoo vreedzaam Volk. De Vrouwen die zich tot *Vicgneswara* om vruchtbaar te zyn, vervoegen, offeren hem met dit oogmerk Ryst, Kokosnoten en Bloemen.

Devendre en zyne Ondergehoorigen zyn mede van deeze eer niet misgedeelt: men bid hen aan en men doet voor hen Offerhanden. De *Jagam* word geviert ter eere van *Devendre*, om den Hemel zyn verblyfplaats te verwerven. *Achni* word aangeroepen om een goeden naam te verkrygen; *Varouna* wegens 't water; *Vajouvia* om sterk en krachtig te werden, en *Isanja* om veel geloof en gezag te hebben. Zy zien hen niet als Veroorzaakers aan; maar als Uitdeelers deezer Goederen die enkelyk tydelyk zyn; en zy voegen 'er by dat men zyne gedachten hooger stellen moet.

Verwonderlyk is 't dat *Brahma*, die voor den Schepper en Algemeene Bestierder van de Waereldt word erkent, geen Goddelyken Dienst onder dien Landaart beweezen word, die hunne teederheit in den geenen niet bepaalen, waarvan zy gelooven eenig goed te ontfangen; maar aan hun toeëigenen die hun eeniger mate betrekkelyk zyn. By voorbeeldt, *Garrouda* is oorzaak dat alle de roode Sperwers zyn geacht; *Baswa* maakt de Ossen en de Koeien deelachtig aan de eerbiedigheit die men voor hem heeft. *Brahma* heeft echter noch Pagode, noch Afbeeldzels. (Aan *Brahma* word geen Goddelyke Dienst beweezen.)

XI. HOOFDTSTUK.

Van den EERDIENST *aan* GANGA-GRAMMA, GOURNATA *en andere* RATJASJAS.

'T Is niet alleen dat deeze Landaart aan de Gelukzalige en Weldoende Mogendheden eer bewyst; maar zy heeft noch geestelyke Plechtigheden ingestelt, om zich behaagelyk by den geenen te maaken, die als Uitvoerders van de Hemelsche wraake worden aangezien. Daar zyn 'er een groot getal van, waar onder *Ganga* en *Gournata* de voornaamste zyn.

(Hoe *Ganga-Gramma* onder de gedaante van een Vrouwelyke Sexe geëert word.) De naam van *Ganga* is met de Rivier Ganges gemeen, die men door onderscheiding *Ganga Nadi* noemt, en met een Demon *Ganga-Gramma* geheeten. De *Braminen* maaken 'er een Vrouwelyke Sexe van. Eenige willen dat ze een der Vrouwen van *Eswara* zy; maar andere weigeren haar een Man. Hoe 't ook zyn mag, *Ganga-Gramma* word met een hoofdt en vier armen verbeeldt: zy heeft in de linker handt een kleine houte nap, en in de rechter een gaffel met drie tanden. Men vind byna overal Pagoden ter haarer eere gebouwt; daar *Gournata* die voor meer vermogener dan *Ganga* word aangezien, en een der Zoonen en der getrouwste Dienaren van *Eswara* volgens 't gevoelen der *Seivias* te zyn, geen Pagoden heeft; maar alleenlyk eenige Afbeeldzels, die men in 't Veldt plaatst. Men vind 'er in veele plaatsen het Stantbeeldt van den laatsten, omringt van *Ratjasjas* van gebakken aarde, als of ze zyne Raden waren. Het Volk aanbid hem onder een boom, en zy maaken elkander wys, dat ze hem persoonelyk hebben gezien.

(Welke Feesten men ter eeren van *Ganga* viert, en hoe.) In de Indiën zyn 'er Feesten ter eere van *Ganga* en zulks op een bestemden dag, behalven te *Paliacatte* en mogelyk in eenige andere Steden, waar van de Landvoogden de dag bepaalen, wanneer men die vieren moet. Dit Feest 't welk men mede *Pongol* noemt, is onderscheiden van dat aan de Zon toegewyt. Men kookt dan ook Ryst; maar in de Pagode, of naby de zelve. Voor 't overige geeven de *Braminen* wel acht dit Feest te vieren.

(Zeldzaame uitvoering van Geloften aan dien Afgod, en waarin die bestaat.) Des morgens is men bezig met Ryst te kooken, en des namiddags brengt men door met den Afgodt van *Ganga* op een Wagen om te voeren, gelyk hier voor van 't Beeldt van *Vistnou* is gezegt. Men offert hem eenige Bokken die door de bedienden van de Pagode het hoofdt met een daar toe bereid mes worden afgesneeden. Men draagt in deeze Processie een werktuig naar de *Cicognes* gelykende, waarvan men zich diendt om water te putten. Wie in zyne Ziekte, of in eenig ander gevaar een Gelofte aan *Ganga* gedaan heeft, moet alsdan een soort van wippen ondergaan. Dit zyn twee haaken die men in de huidt van den rug slaat, en waarmede men hem opwipt, maakende ondertusschen eenige Apery, als een vuurroer af te schie-

ſchieten, en het weder te laaden, of verſcheiden andere gebaerden met den Degen zwaaiende. 't Zyn niet alleen Mannen die zich dus laaten aan den haak ſlaan. Insgelyks worden 'er Vrouwen gevonden die 'er zich toe aanbieden, bedroogen door den geenen die haar diets maaken dat dit weinig ſmerte veroorzaakt. Uit beduchtheit dat het Volk door jammerklagen van deezen, die men dus gehaakt zynde, wipt, het bedrog niet merke, maakt men alsdan een groot geſchreeuw.

Eenige zyn 'er die een ſnoer door 't vleeſch laaten ſteeken, waaraan men terwyl zy danſſen trekt, en zy lyden zodanige ſmertelyke uitwerking, om aan *Ganga* te behaagen.

Men verzeekert dat op eenige plaatſen, ſommige zoo yverig zyn, dat ze zich voor den Wagen van *Ganga* nederwerpen, opdat die over hun lichaam gaa, waarvan eenige verplettert worden, en op de plaats dood blyven.

Een Buffel aan *Ganga* geoffert, 't welk eertyds door 't opofferen van een menſch geſchiedde,

Wanneer het nacht geworden is, offert men een Buffel waaraan men eenige vraagen doet, en op ieder van de zelve by den Afgod raad vraagt. Waar na men hem met een daar toe bereid mes, het hoofdt afſnyd, en men het lichaam op de ſtraat voor de Pagode begraaft. Het bloedt dat men in een pot heeft vergaart, word den Afgod voor gezet, en men waant dat 'er ſmorgens niet meer van te vinden zy. Ouwlings offerde men een Menſch (a) voor *Ganga*: maar iemandt heeft onder hen zoo veel gezag gehad, om in te voeren, dat men zich met een Buffel vergenoege.

Insgelyks Bokken, en waarom geoffert;

Indien 'er eenige ſterfte onder hun Vee ontſtaat, worden 'er eerlang Bokken geoffert. 't Zelfde doen zy, wanneerze een ſchip in 't water laaten loopen; als zy een nieuwen arbeidt beginnen, 't zy in 't maaken van een gracht, en hut enz. Wat zy onderneemen willen, vergeeten ze niets om de goede gegenegenheit van *Ganga* en *Gournata* te winnen.

Welke Offerhanden door eenige *Braminen*, gedoemt, en afgekeurt worden.

De *Braminen* van de eerſte *Caſte* doemen deeze Offerhanden, die onder hen van 't vierde Geſlacht veelvuldig in gebruik zyn: maar zy durven 't hen niet beletten. Zy achten dat die deeze gewoonte gevolgt hebben, dikmaals wedergebooren worden, en ſterven; dat 'er vereiſcht word dat deeze Offerhanden, de veelvuldige elende die zy in deeze Waereldt hebben uitgeſtaan, tot verzoening dienen; dat zy vervolgens ter helle vaaren, waaruit Godt hen na een onbepaalden tydt verloſt.

XII. HOOFDTSTUK.

Der BRAMINEN GEVOELEN *van de* MENSCHELYKE ZIELE; *van haaren* OORSPRONG *en haaren* STAAT *na de* DOODT.

Het menſchelyk Geſlacht, is, volgens der *Braminen* gevoelen, het Werk van *Brahma* geweeſt. Hy, de macht ontfangen hebbende de Waerelden te ſcheppen, ſchiep negen Menſchen, die met de Kinderen, die hy by zyne Vrouw *Karaswati* had, de Aarde bevolkten.

Welk een oorſprong de *Braminen* de ziel toeſchryven;

Zy ſtelden geen onderſcheid tuſſchen 's Menſchen Ziele en die der redenlooze Schepſelen. Al haare waardigheit beſtond, overzulks de Menſch een lichaam heeft, waarin de Ziel zich vryer kan uitdrukken, en waardiger uitdrukzelen voortbrengen dan d'andere. Volgens deeze Leer is het Menſchelyk leven boven dit der Redenloozen niet bevoordeelt, dan door de onderſcheiden geſteldheit der werktuigen die het bezielt; en de Dieren zouden konnen redeneeren en hunne redeneering uitdrukken, indien hun lichaam bequaam was, om in de uitwerkzelen der Ziele te konnen medearbeiden, die daar in als gekeetend is. Zy brengen de kindſche onnozelheit en verzwakte geſteltheit der Ouden als een bewys van hun gevoelen by. 't Is altoos de zelfde Ziel zeggenze; maar wanneer de werktuigen noch niet geformeert zyn, kan zy de zelfde gedachten niet voortbrengen, en uiten, dan als de zelve werktuigen hunne volmaaktheit hebben die haar eigen is: eveneens als de ouderdom in

(a) 't Is een onderwerp van verwondering dat deeze Natie die geen bloedig offer aan *Viſtnou* noch aan *Eswara* doet, die zy niet te min als Opper-Goden aanmerken; echter het bloedt der Dieren voor *Ganga* plengen. 't Is noch een overblyfzel van d'Aloude Bygelovigheit der Egiptenaren die de Geleerde Grieken in hunnen Schriften hebben aangenomen. *Porphirius*, die niet wilde dat men levendige beeſten voor den Opper-God offerde, geloofde deeze eerdienſt der booze Geeſten noodig te zyn, om het quaad af te wenden 't welk zy aan 't koren en vruchten, Landen en Steden konden uitvoeren. Plato wilde dat men de Beeſten ſlachte en hun bloedt den Lucht-Geeſten offerde. Het *Manichëiſmus* 't welk het Beſtier der Waereldt in twee Oorſpronkelykheden deelt, te weeten in een goede en een quaade, heeft in 't Ooſten zyne Geboorte genomen, en is niet dan een geſleepenheit deezer Aloude dwaling.

in de zelven een onſteltenis verwekt, en weder in de zelfde onmacht vervalt daar die te vooren in was.

Doch niet alle daarin eensgezint zyn.

De *Braminen* zyn 't over den oorſprong der Zielen niet eens. Eenige zyn van gevoelen, dat ze den aanvang van haar beſtaan door Godts wil hebben, voor de Schepping van 't Heelal; dat ze in het Goddelyk Wezen haar verblyf hebben gehad; en dat ze na de Schepping in de lichaamen der Menſchen of Dieren gezonden zyn, om de Zonden uit te wiſſchen, die zy hadden begaan. Andere meenen, dat de Ziel eeuwig is; dat ze altoos in Godt heeft beſtaan; en zy dienen zich van deeze vergelyking, om hunne Leer uit te drukken: Eveneens, zeggenze, gelyk alle de Rivieren in de Zee ontfangn worden, en met haar zich vereenigen; dus komen de Zielen van Godt en vereenigen zich weder in zyn Weezen. Zy bewyzen de eeuwigheit der Zielen door de zelfde redenen, die Plato heeft gebruikt. De Volkeren die de eeuwigheit der Ziele gelooven, zyn t'eenemaal ontvreemt van haare onſterflykheit te betwiſten.

Welke gedachten zy over vergelding en ſtraffe hebben, en waarmede de Zielverhuizing by hun plaatſe als by andere Volkeren had.

Zy ſtellen een uitdeeling van vergelding en ſtrafte na de doodt: maar de Godloozen worden niet evenmaatig geſtraft. Eenige zullen de ſtraf na hunne doodt in deeze Waereldt ontfangen, en anderen in de andere Waereldt.

Indien de Zonde eertyds door de Zielen begaan, oorzaak is, dat ze in 't lichaam als in een Gevankenis komen; kan 't mogelyk mede de oorzaak zyn, dat zy 'er wederom uit verhuizen om minder welzyn te genieten, niet alleen in dat van een Menſch: maar zelfs in dat van een redenloos Schepzel. Deeze Zielverhuizing was niet alleenlyk een Leerſtuk by de Egiptenaren; den *Druiden*, zoo Ceſar bericht, geloofden 't mede. *Ovidius* (a) en *Tibullus* (b) hebben onder de Romeinen in den zelfden zin geſchreeven. De *Allemannen* (c) hadden insgelyks deeze Leer aangenomen, en de *Geten* (d) hadden die van *Zamolxis* overgenomen. *Plato* en zyn Leerling *Plotinus*, keuren 't goed: maar *Porphirius* niet dan half. Hy ſtond toe dat de Zielen van 't eene menſchelyk Lichaam in een ander verhuisden: maar hy geloofde niet dat het met de waardigheit van den Menſch over een quam, dat een menſchelyke Ziel in een lichaam van een redenloos Schepzel overging. Hy vond het in een Geſtel zeer onvoeglyk, en 't welk te gelyk ſchandelyk en onmogelyk was, dat de Ziel van een Vrouw in 't lichaam van een Muilezelin overgegaan zynde, haar Zoon op haaren rug zoude zitten, zonder dat hy 't wiſt, en haar met zyne ſpooren in den buik ſloeg. De *Braminen* vinden in 't ganſche Geſtel geene zwaarigheit. Zy neemen niets aan 't welk om te gelooven hinderen kan, dat een zelfde Ziel zoude achtereenvolgende in een Menſch, Beeſt en Plant konnen huisveſten.

Hoe de Zielverhuizing in een Os of Koe de eerlykſte word geacht.

De eerlykſte Zielverhuizing naa de menſchelyke geſtalte, is die, wanneer een Ziel in 't Lichaam van een Os of Koe overgaat. Behalven de redenen over het voorrecht deezer Dieren, reeds door ons bygebragt (e), zullen wy 'er byvoegen, dat het een overſchot van den eerdienſt is, die de aloude Egiptenaren aan hunnen God *Apis* gaven; en dat B*aswa* of de Os die de B*ahanam* is, of het rytuig van *Eswara*, mogelyk geen anderen oorſprong hebben kan. De Heer *Roger* verhaalt ons dat men een Os aan een Pagode toegewyt, natuurlyk geſtorven zynde, alzoo eerlyk begraaft, als men een Menſch van aanzien ſtatelyk zyne Uitvaart viert.

Omzwervende Zielen, wat men 'er van gevoelt.

Reeds hebbenwe aangemerkt dat eenige Zielen uit haare lichaamen verhuiſt, niet aanſtonds in een ander overgaan: maar dat ze *Ratjasjas* worden, wegens haare Zonden; en dat ze, om die uit te wiſſchen, eenigen tydt in de Lucht omzwerven, lydende een ongemeen gebrek, en konnende niets genieten dan 't geen men haar als aalmoes geeft. Haar onvermogen is zodanig, dat men ze niet vreeſt, alhoewel men elkander diets maakt, dat deeze *Ratjasjas* zich dikmaals onder een menſchelyke gedaante vertoonen. Haare ſtraf is echter minder dan deezer Zielen, die haare Zonden in de Helle, alwaar *Jamma* 't beſtier heeft, boeten moeten.

Andere voor een tydt in een ſoort van Helle verweezen, en hoe.

Deeze laatſten zyn tweederlei. Eenige komen 'er voor een bepaalden tydt, alhoewel die lang genoeg zy; en na dat ze genoegzaam door hunne geleedene ſmart gezuivert zyn, komenze weder op de aarde, alwaar zy dan met een nieuw lichaam aangedaan zyn. Andere worden in *Antam-Tappes* geworpen; te weeten, in den duiſteren Put, waar uit zy nooit komen. Zy lyden 'er oneindelyke pyn, die hevig en onophoudelyk is. Onder andere ſtraffen, worden zy 'er door doornen opgereeten, door Kraaien die ſtaale bekken hebben, en door Honden verſcheurt, en ook door Muggen en Vliegen geduurig geſtooken. Behalven een der alleronverdraagelykſte koude, is 'er in deezen put alles 't welk hunne ſtraf verzwaaren kan.

Welk de een be-

De Wetgeevers der *Braminen* na dat ze

(a) *Herſchepping.* XV. (b) *L.* IV. *Eleg.* I. (c) *Appianus in Celtic.*
(d) *Julianus in Cæſarib.* (e) Zie Bladzyde 107.

looning de vroome en deugdzaamleevende na hunne dood te verwachten hebben.

de Strafoeffening der Godloozen dus hebben voorgestelt, verzuimen ze mede niet de Deugdt aan te moedigen door de hoop van een toekomende Gelukzaligheit. Zy belooven van den Vroomen en welleevenden dit volgende: Zy leggen hun zeven onderscheidene plaatsen onder den Hemel toe, en alwaar *Indre* of *Devendre*, *Achni*, *Niruti*, *Vajouvia*, *Cubera*, *Isangia*, en *Varonna* het beltier hebben. Daar is 't dat de bestemde Zielen om weder op de aarde te komen, een Gelukzaligheit genieten, die de vergelding hunner deugdt is. Deeze die uitmuntener hebben geleeft, worden tot in den Hemel van *Brahma* verheeven: maar beiden moetenze wederom in deeze Waereldt komen, met dit onderscheid, dat de laatsten het verblyf dat ze hier beneden hebben moeten, vervult hebbende, alsdan ontwyffelbaar in den Hemel komen, om 'er voor altoos hun verblyf te houden.

Surgam is den algemeenen naam, die men aan de zeven laager Hemelen geeft, en die 'er haar verblyf vinden, zyn de waare *Devetas*: maar na dat zy 'er het vermaak genooten hebben, zonder dat van de zinnen uit te zonderen, zyn zy zoodra haaren tydt verscheenen is, genoodzaakt deeze vermaakelykheden te verlaaten, en in een ander lichaam over te gaan, verlaatende dat 't welk zy in 't Paradys hadden. De *Braminen* weeten niet te zeggen hoedanig dit lichaam bestaat, 't welk hen in hunnen Heilstaat gedient heeft. Mogelyk dient het om een nieuwe aangekome Ziel weder te huisvesten. Nochtans zyn 'er *Devetas* die altoos in de *Surgam* blyven; gelyk de Zon, Maan, Starren en veele andere Schepzelen zyn. De Zielen die in de *Surgam* zyn, zondigen niet meer, nademaal Godt 'er zich dikmaals vertoont, en haar onderwyst.

De *Veicontam* is het deel der geenen, die tot een grooter Gelukzaligheit bewaart worden. Daar zyn twee plaatsen van dien naam; de eene die zy enkelyk *Veicontam* noemen, alwaar Godt zelf zyn verblyf heeft; de andere word *Lila Veicontam* geheeten, te weeten, *de Hemel der vermaakelykheden*. De *Braminen* verschillen onderling, om te weeten of de Zielen in deeze laatste plaats toegelaaten, weder op Aarde komen moeten: maar zy komen daarin overeen, dat wie eens in de eerste ontfangen word, geniet 'er eene eeuwige Gelukzaligheit. Kortom, daar zyn zeer weinig persoonen, zeggenze, wiens leven zuiver en onbevlekt genoeg zy, om in een zoo volmaakten staat van Gelukzaligheit te komen: maar min moeielyker en min zeldzaamer is 't een plaats in de *Surgam* te verwerven.

XIII. HOOFDTSTUK.

Van der BRAMINEN GOEDE WERKEN, *en hunne* GODSDIENSTIGE STRENGHEIT.

Hoe de *Braminen* de goede werken verdienstelyk stelen.

Een toekomend Leven waarin de mensch de Vergelding of Straf van zyn bedryf ontfangen en lyden moet, vereischt de noodzaakelykheit van goede werken. Een *Bramine* wilde zich eens in de tegenwoordigheit der *Devetas* verneederen: maar aanmerkende, dat zy zich zelfs voor *Brahma* verneederen, oordeelde hy noodiger hem zyne onderdanigheit te bewyzen. Nochtans veranderde hy van gedachten. Hy erinnerde zich dat *Brahma* niets anders doen kan, dan een ieder volgens zyne Werken te handelen. Hy besloot derhalven, dat hy niets als van zyne eigen werken moest verwachten. De *Braminen* gelooven niet dat de vergelding of straf in dit leven begreepen is; gelyk een mensch veeltyds naar hunne meening leeft, gelooven zy dat de Goddelyke Gerechtigheit niet dan in 't volgende leven geoeffent word. Overzulks de mensch die lyd, wischt de Zonden uit, die hy geduurende zyn voorgaande leven heeft begaan, en voor dat hy 't lichaam aanneemt, 't welk is gestraft. Alzoo 'er weinig zyn die genoegzaam goede gedachten van hunne zuiverheit hebben, om verzeekert van een plaats in de *Veicontam*, of in de *Surgam* te zyn; het grootste getal stelt echter zyn vertrouwen in de oeffening, waaraan de vergeeving der Zonden verbonden is. Behalven deeze die door de *Vedam* voorgeschreeven zyn, zyn 'er eigenzinnige gestrengheden, die zekere Godtsdienstigheden, naar een hooger trap van volmaaktheit haakenende, uitwerken. De Heer *Roger* heeft 'er een van in de kleine Pagode van *Parvati* naby de Pagode van *Eswara* gezien, en 't welk hy verhaalt alle de lichaamsquellingen der strengste Kloosters te overtreffen.

Eenige eigenzinnige gestrengheden der *Braminen*, aangemerkt,

Deeze *Bramine* onthielt zich van het gewoon voedzel, en genuttigde niets dan een weinig zoete melk, met eenige vruchten; doch soberlyk. Hy bleef den ganschen dag zitten zonder van plaats te veranderen, en leide

en 't zeldzaam gedrag van dezelve vertoont.

leide zich niet neder om te ſlaapen: maar houdende zich in een pynelyke geſtalte, overwon hy de ſlaap zoo lang als hy kon, uitſpreekende geduurig zonder ophouden de naam van *Eswara*. Hy had 'er een Afgod van, die hy met bloemen verſierde; hy ontſtak een lamp voor den zelven, en bewierrookte het beeldt. Zoodra hy deeze oeffening geëindigt had, ſtond hy op, en plaatſende zich met het hoofdt omlaag en de beenen om hoog, herhaalde hy in deeze geſtalte eenige lange gebeden, waar na hy zich weder neerzette, en begon als te vooren de zelfde oeffening. Dit gedaan hebbende, rechtte hy voor de Pagode twee Bamboesſen op, met een dwarshout, gelykende naar een Galg, waaraan hy om hoog twee touwen met ſtrikknoopen vaſt maakte. Hier onder was een vierkante kuil waar in hy vuur ontſtak, en leide 'er eenig hout dichte by. Hy ging vervolgens driemaal rondom dit vuur, door eenige achting, zorg draagende, dat hy geduurig de rechter zyde naar den kuil gekeert had. Na eenige nederbuigingen klom hy om hoog, ſtak de beenen door de touwſtrikken, † vervolgens hangende met het hoofdt omlaag en 't aangezicht naar het brandend vuur gekeert, ſlingerde hy zich als een klok die in beweeging is, en ſtookte dus het vuur aan met 'er telkens eenig hout op te leggen, 't welk hy met zyne handt bereiken kon. Na een zoo pynelyke oeffening die een half uur duurde, maakte hy zich weder los, deed een keer om den kuil en ging weder in de Pagode, gelyk te vooren, zitten. Dit nu waren de dagelykſche oeffeningen van deezen *Bramine*, niet uit oogmerk om den Hemel te verwerven, waar van hy geloofde verzeekert te zyn: maar om tot een hooger trap van Gelukzaligheit te komen. Nochtans keuren andere *Braminen* dit af, nademaal hy, zoo zy zeiden, de Wet ſchond, verkiezende voor zyn verblyf geen der Heilige plaatſen, alwaar het den *Joguis* gedoogt is hun geheele leven door te brengen.

Een andere *Bramine*, had het hoofdt door een yzere horde of halskraag, weegende vier-en-twintig ponden, geſtoken, hebbende de gedaante van ſtaketwerk, en vier voeten middelyns. Hy was verplicht die te draagen tot dat hy een genoegzaame ſomme gelds met aalmoezen vergadert had, om een Gaſthuis te bouwen.

Twee andere *Braminen* hadden de beenen aan lange en zwaare ketenen (a) geklonken, waar van het eene eind over de ſchouders hong en 't ander achter na ſleepte.

Een ander had zich met den voet gekegtent aan een boom laaten vaſt klinken, met een beſluit van op deeze plaats te willen ſterven.

Noch andere zyn 'er die met geſcherpte klompen gaan, van binnen met ſpykers verzien. Wanneer zy die aantrekken, leggen zy zich op den grondt met t'zamen gevoegde handen neder; verwonderlyk is 't hoe deeze menſchen konnen gaan, de voeten in zodanig een ſchoeizel hebbende.

XIV. HOOFDTSTUK.

Van de HEILIGE PLAATSEN *in* INDIE, *en hoe de* BRAMINEN *de* VERGIFFENISSE *der* ZONDEN *verwerven.*

Verſcheidene plaat- De menſch bezit geen genoegzaame gerechtigheit om voor Godt te genaaken; de Zonde ſluit hem buiten de eeuwige Gelukzaligheit. 't Staat aan den Godtsdienſt de ſen die de *Braminen* tot

(a) St. Epiphanius bericht, dat ten zynen tyde de Prieſters van Saturnus in Egipte zich aan ketenen klonken, en ringen door den neus ſtaken; dat zy lange hairen en ſlechte kleederen droegen enz. De Beſchryving die hy van hun doet, gelykt bezonder wel naar de Afbeelding der Indiaanſche *Joguis*. Zie *Epiph. lib.* 3. *Cont. Hæres.* 34. en volgende.

† Zie de hier nevens gevoegde Afbeelding in vier Verbeeldingen afgebeeldt; waar van de eerſte *een* BRAMINE *vertoont, die* GELOFTEN *heeft gedaan een* YZERE HALSKRAAG *wegende vier-en-twintig ponden te dragen en vier voeten middelyns hebbende, tot dat hy aan* AALMOEZEN *zodanig een groote ſomme gelds heeft verzamelt, die genoeg zy om een* GASTHUIS *te bouwen.* De tweede verbeeldt *een* BRAMINE *die zich door* GODTVRUCHTIGHEIT *den tydt van een half uur ter eere van den Godt* ESWARA *over een* BRANDEND VUUR *ſlingert, 't welk hy zelf aanſtookt, met het hout aan wederzyde van den kuil gelegt.* De derde vertoont *een* BRAMINE *die zich met zyn eene* BEEN *aan een* BOOM *met een* YZERE KETEN *heeft laaten vaſt klinken, met beſluit van aldus zyne dagen in dien ſtaat te eindigen*; en de vierde verbeeldt *twee* BRAMINEN *van 't Geſlacht der* SOUDRAS, JOGUIS *genoemt, ſleepende* LANGE *en* ZWAARE YZERE KETENEN, *aan hunne* BEENEN GEKLONKEN *en over hunne ſchouders hangende.*

BRAMIN qui a fait vœu de porter un Colier de fer du poids de 24. liv. de 4. piés en quarré, jusqu'à ce qu'il eut amassé en aumônes une assez grande somme d'argent pour faire bâtir un Hôpital.

BRAMIN qui se balance par devotion, pendant une demi-heure, en l'honneur du Dieu Eswara, au dessus d'un feu qu'il attise avec le bois qu'il a mis aux deux côtez.

BRAMIN qui s'est fait attacher au pié d'un Arbre avec une Chaîne de fer à la jambe, en résolution d'y finir ses jours.

Deux BRAMINS de la Famille des Soudraes, nommez JOGIIS, traînant après eux de longues & pesantes Chaînes de fer, qui leur passent de la jambe où elles sont attachées sur les épaules.

B. Picart del. et fecit, 1721.

zuivering hunner Zonden bezoeken, en alwaar die gelegen zyn.

de middelen voor de vergeeving der Zonden te verzorgen. Die der *Braminen* toont veele middelen aan, om 'er zich van te zuiveren. Het eerſte middel is, verſcheiden plaatſen te bezoeken door haare Heiligheit berucht. Zodanige zyn *Ajot-ja*, *Matura*, *Caſi*, *Cansje*, *Aventa-Capouri*, en *Duareveti.* Deeze plaatſen zyn de Heiligſte des ganſchen Aardbodems, volgen der *Braminen* gedachten. De menſchen en beeſten die te *Caſi* ſterven, gaan rechtsſtreeks naar den Hemel: maar die in een der andere plaatſen ſterven, gaan naar 't verblyf van *Brahma*, van waar zy weder op de Aarde komen moeten: maar dit is voor hun het laatſte leven, en wanneer zy dan ſterven, worden ze in den Hemel ontfangen om 'er altoos hun verblyf te houden. De heiligheit deezer plaatſen is in een omtrek min of meer groot bepaalt, waar buiten men niet vertrekt, volgens beloften den geenen gedaan, die 'er komen te ſterven. De omtrek van *Caſi* is een vierde myl middellyns. Die van *Ajot-ja* begrypt twaalf mylen.

Ajot-ja legt twaalf mylen (a), ten Noorden van *Caſi.* Zyne Heiligheit beſtaat overzulks 'er *Viſtnou* onder den naam van *Ramma* gebooren is.

Matura legt in de nabuurſchap van *Agra*, alwaar de *Mogols* hun Hof houden. *Viſtnou* acht men dat 'er onder den naam van *Kriſtna* gebooren zy.

Hoedanig *Caſi* de Heiligſte word geacht, en van welk een uitwerkzel men die waant te zyn.

Caſi, insgelyks *Varanaſi* genoemt, legt in 't Koningryk van *Bengale*, aan den Oever van den Ganges, twaalf mylen van *Ajot-ja* en *Preyaga.* *Caſi* word zodanig een Heilige Plaats geacht, dat alle die 'er ſterven het voorrecht genieten, 't welk *Eswara* eertyds aan deeze plaats heeft gehecht. Wanneer zy op 't zieltogen leggen, verzuimt men niet hen in 't rechter oor te blaazen, en hen dus van alle hunne Zonden te zuiveren: om die reden is 't dat zoo wel menſchen als beeſten op hun linker oor leggende, ſterven. Indien iemandt zoo onvoorzichtig is en op zyn rechter oor legt, zal hy nooit verzuimen, zeggenze, zich op de andere zyde te keeren, wanneer den zieken op 't ſterven legt. Men wil dit door een geval van een Mogol beveſtigen, die aan de waarheit van dit wonderwerk twyffelende, 't zelve in zyne tegenwoordigheit onderzoeken wilde. Hy had een uitgedient Paerdt, hy liet het de vier voeten vaſt binden, en op zyn rechter zyde leggen: maar toen het Paerdt voelde de doodt te naaderen, braken de touwen waar mede zyne voeten gebonden waren, en het keerde zich om op het linker oor. Alzoo de Zielen der geenen die te *Caſi* ſterven, niet meer op Aarde komen, veranderen hunne lichaamen in ſteenen.

Cansje of *Cansjeswaram* is een groote en beruchte Stadt van 't Koningryk *Carnate*, en heeft een groot getal Pagoden.

Aventacapouri, of *Aventeutica*, een Stadt ten Noorden van *Agra* gelegen, is voor een der heiligſte Plaatſen geacht die 'er gevonden worden.

Duaraca of *Duareveti* was eertyds een Heilige Plaats naby *Suratte*: maar de Zee heeft dit ganſche Landt overſtroomt. *Kriſtna* aldaar geſtorven, moeſt 'er volgens gewoonte verbrandt worden: maar de Zee voerde hem van daar naar *Siangernata* of *Prouſotamai*, in de Golf van *Bengale*; hierom is 't dat deeze laatſte Plaats als zeer heilig geacht word. De Lyken der geenen die aldaar geſtorven zyn, worden 'er zoo droog als hout, indien men een Volks overlevering gelooven mag. Alles is 'er zuiver; nergens durft een Bramine een *Soudra* aanraaken, noch niets uit zyne handt komende, eeten: maar in deeze plaats mag hy 't van hem aanneemen, en indien hy zegt: *dit is onrein*, komen hem aanſtonds wormen uit den mondt.

Welk een kracht zy de wateren van den Ganges toeſchryven.

Prajaga is twaalf mylen van *Caſi*, de Ganges opwaarts en naby de Stadt *Agra* gelegen. Aldaar voegen zich drie armen van den Ganges byeen, of liever deeze Vloedt ontfangt twee andere Rivieren. Dit water heeft de kracht de Zonden uit te wiſſchen; en de zelfsmoordt die overal ſtrafwaardig is, word ter deezer plaatſe ſtrafloos gehouden.

Veele zouden van 't behulp 't welk men van deeze Heilige Plaatſen trekt, berooft zyn, indien ze alleen voor den geenen waren geſchikt, die gemakkelyk derwaarts konnen gaan. Om 'er de uitwerking van, algemeener te maaken, is ingeſtelt, dat het genoeg zy de zelve te noemen en zyne gedachten derwaarts te laaten gaan, om 'er de zelfde vrucht van deelachtig te worden, als of men 'er wezentlyk ging; 't is derhalven dat die geene die van Godsdienſtigheit aangeſpoort worden, niet verzuimen die des morgens te noemen, en deeze naamen als een gebedt herhaalen en opzeggen.

De vergeeving der Zonden is mede aan de viering der Feeſten verbonden. Wy hebben 'er in 't voorgaande Hoofdtſtuk voorbeelden van gegeeven

De Braminen maaken ook van de afwasſching veel werk, waarin zy zich van zoet-

of

(a) Men moet weeten dat dit mylen volgens dit Geweſt zyn, die men *Coſſes* noemt, en omtrent twaalf duizend vyf hondert Geometriſche voeten uitmaaken; wy zeggen omtrent, want daar zyn plaatſen, alwaar ze niet dan twee duizend vier hondert doen.

of zoutwater dienen. Dit laatste heeft echter geen kracht hen van hunne Zonden te reinigen dan met zekere onderscheiding van tydt en plaats. Door zich zelven is 't onrein, en bygevolg ondienstig deeze uitwerking voort te brengen. De aloude Egiptenaren hadden 'er de zelfde afkeer van, en de Eilanders wierden by hun voor onrein aangezien (a). De zelfde Egiptenaren merkten de Zee aan als van de traanen van Saturnus voort gebragt. De *Braminen* geeven haar geen natuurlyker Oorsprong: want zy vertellen 'er dit volgende van.

Zeldzaam verhaal van *Agastea* 't welk de *Braminen* van dit Dwergje of Duimmannetje doen, en het belachelyk gevolg.

Agastea (b) een klein Mannetje, niet grooter als een duim: maar ongemeen heilig, 't welk van den beginne der Waereldt geweest is en tot aan haar einde zyn zal, wandelde na by de Zee; zy met zyne kleine gestalte spottende, wierd hy daar over geraakt, en getergt; hy deed dan de geheele Zee in zyne handt komen, als of ze een druppel water was geweest, en zwolg haar t'eenemaal in. De *Devetas* waren hier zeer moeielyk over en vertoonden hem het nadeel dat zy 'er by leeden, wanneer 'er geen Zee meer was, zy baden hem die weder te geeven: hy haar begeeren niet konnende wederstaan, piste haar wederom uit, en hier uit is haare zoutigheit ontstaan. De Zee is op den eersten dag van ieder Maandt rein, als ook geduurende de *Eklipsen* en de *Conjunctie* van zeekere Starren. Insgelyks is zy altoos rein tegen over de Pagode *Rameswara* die de Malabaren *Ramanatacovil* noemen; en aldaar is 't dat 'er een grooten toeloop van Volk komt om zich te reinigen.

Kracht van 't Ganges water verder aangemerkt.

Onder de zoete wateren eigent men een groote heiligheit toe deeze van den *Ganges*. Zyne kracht is zoo groot dat die zelf op den geenen werkt die 'er zich zonder meening in baden, om de vergeeving hunner zonden te verwerven. De Bengaleezen stellen 'er zodanig een groot vertrouwen in, dat die geen die langs deeze Rivier woonen, hunne Zieken derwaarts brengen wanneer zy buiten staat van herstelling zyn. Zy dompelen hen tot aan den middel in 't water: maar alzoo deeze gunst zich niet dan over weinig persoonen uitbreiden zoude, en dat deeze die te verre van deeze Rivier woonen, niet mogten van dit gebruik berooft zyn, is men overeen gekomen dat alle de Wateren waarmede men zich wascht, de zelfde kracht hebben zullen, mits nochtans, wanneer men 'er zich van dient, aan die van den *Ganges* te denken, en dat men *Ganga Sianam* zegt, dat is: *Ganges wasch my*. Men maakt 'er veel gebruik van; men vervoert het water in flessen landwaarts in, gelyk men te Parys en op andere plaatsen de wateren van Forges en andere minerale wateren doet.

XV. HOOFDTSTUK.

Den VERDICHTEN OORSPRONG *van den* GANGES. *De* HISTORIE *van* BELLI, SAGARA *en* BAGIRETA.

Van welk een oorsprong de *Braminen* de Ganges achten, en met hoedanig een vreemd verdichtzel zy die verzellen.

De Ganges-vloedt heeft zynen Oorsprong niet uit de ingewanden der Aarde gelyk de andere Rivieren. Hy is van den Hemel in die van *Devendre* gedaalt, en van daar in *Indostan*.

De *Ratjasja Belli*, aan *Eswara* een Gelofte gedaan hebbende, en van hem verworven dat hy alle zyne Vyanden overwinnen zoude, maakte hem dit voorrecht zoo baldadig, dat hy *Devendre* en de Opperhoofden der andere Waerelden die onder den Hemel zyn, bestryden dorst. Hy maakte zich van hun Meester, en verdreef hen uit de plaats alwaar zy het bestier hadden. Zy klaagden 'er over aan *Brahma*, die dit aan *Vistnou* overbragt. Deeze Godt die *Belli* goedgunstig was, nademaal deeze *Ratjasja* hem diende, wilde liever toegevenheit dan geweld tegen hem gebruiken. Met dit voorneemen quam hy op de Waereldt onder den naam van *Vamana* of jonge *Bramine*, en op een tydt dat *Belli* een *Jagam* (c) offerde, nam hy deezen tydt waar om van hem een gunst-bewys te vorderen. *Wat begeert gy dat ik u geeve?* zeide *Belli*. *Geef my een geschenk van drie voeten Aarde*, antwoorde de jonge *Bramine*; 't welk hem toegestaan wierd. Eerlang begon hy de afmeeting te doen. Hy drukte in de Aarde zyne voeten, en zonk tot in *Patalam* (d), raakende de Eierschaal die al de Waerelden omvat. Hy lichtte de andere voet om hoog, dwersch door alle de Waerelden heen, en ondersteunde die tegen het gestelde punt van de zelfde Schaal. Hy vroeg daarna waar hy zyn derde voet plaatsen zou; want de *Poranes* zyn wonderbaar mildadig in 't geeven van armen en beenen.

Zet,

(a) *Vossius de Idol. lib.* II. C. 74

(b) Alzoo men niet weet wat dit woordt in de Samscortamsche Taale waaruit het genomen is, beteekent, is 't moeielyk te raaden of het een eigen naamwoordt of noemend woordt is.

(c) Reeds hebben we verklaardt dat *Jagam* een Offerhande is. (d) Te weeten den Afgrondt.

Zet die op myn hoofdt, antwoordde *Belli*. *Vamana* drukte hem op dit woordt zoo geweldig op 't hoofdt, dat *Belli* tot in des Afgrondts bodem nederzonk, alwaar hy federt deezen tydt gebleeven is. Alles 't geen zyn berouw hem heeft konnen te weeg brengen, is, dat hy 'er niet min gelukkig leeft dan of hy in den Hemel was. Zoodra als *Vamana* zyn voet om hoog ftak, raakte hy niet alleen de Eierfchaal waarin de Waerelden opgefloten zyn: maar die borft by ongeval, en door deeze fcheur zag men 'er het water inkomen, waarin deeze fchaal dryft. *Brahma* nam aanftonds een kruik, en ontfing dit water waarmede hy de voeten van *Viſtnou* wies, en het overige vloeide in de gedaante van een Rivier door 't Paradys van *Devendre*. Een ander voorval deed die op de Aarde nederdaalen.

Vreemde Hiſtorie over 't offeren van een Paerdt, en met welk een vreemd toeval verzelt.

Een *Settrea*, *Sagara Jackraverti* genoemt (a), en een Man van groot gezag, wilde een wit Paerdt offeren. Dit flag van *Jagam* is zeer bezwaarlyk, en aan een ieder niet toegelaaten. Men moet, voor dat men 'er toe komt, wel verzeekert zyn dat 'er niemandt machtiger is om 'er zich tegen te kanten. Deeze die van voorneemen is om te offeren, zend door 't ganfche Landt het Paerdt tot deeze Offerhande beftemt. Het Slacht-offer heeft op den ftaert een gefchrift waarin de naam van den perfoon vervat is, die deeze *Jagam* vieren wil, en men vraagt of 'er iemandt zoo koen is om zich van dit Paerdt te verzeekeren; daarnevens uitdrukkende het getal der Perfonen die vereifcht worden, en volgen om het te verhinderen. Indien zich iemandt aanbiedt, en het geleide van 't Slachtoffer geflagen word, heeft de *Jagam* geen voortgang; doch geen wederftreeving vindende, word de *Jagam* op den beftemden tydt geviert. *Sagara Jackraverti* wilde dan deeze eer hebben, liet het witte Paerdt door veele Vrouwen begeleiden, die zeftig duizend Jongelingen met zich voerden. Niemandt ftelde 'er zich tegen: maar *Devendre* die een grooten hoogmoedt in hunne voorttogt befpeurde, roofde het Paerdt, verborg het onder de zevende Waereldt, en bond het achter een zeer Godsdienftigen *Viſtnouva*. Het geleide dit Paerdt niet vindende, zocht het overal te vergeefs, en men zoude 'er nooit van vernomen hebben, indien een *Akasvani* (b) niet bericht had waar het was. Om in de zevende Waereldt te komen, begon deeze bende de Aarde zoo lang te graaven, dat men niet meer wift hoe die om hoog te voeren. De uitvinding waarvan zy zich bedienden was om die te eeten, en om ze te gemakkelyker door te zwelgen, dronken ze zeer veel water. Zy quamen eindelyk by het Paerdt, en geloovende dat de *Viſtnouva* het hun ontvoert had, floegen zy hem. Deeze Heilig, gevoelig wegens de flagen die zy hem gaven, vervloekte hen, en zy wierden in afch verandert nevens deeze die hen geleidden. De Zoon van hun Hoofdt die over hem bekommert was, daalde door den kuil die men gegraaven had, neder, en quam by de *Viſtnouva*. In ftede van hem te beleedigen, verzocht hy, hem te willen berichten wat zyn Vader, die hy zocht, overgekomen was: maar zyne fmart wierd verdubbeldt toen hy verftond dat hy niet meer dan een hoop affche was, en dat om 't ongeval te vergrooten alle deeze Zielen ongelukkig waren. Deeze Heilig leerde hem dat het eenigfte hulpmiddel 't welk hy had om hen te redden, was de affche met het water van den *Ganges* te bevogtigen, en dat men hen dus den ingang van 't Paradys van *Devendre* verzorgen zou. Deeze Zoon dit onderwys begreepen hebbende, nam het Paerdt, klom 'er op, en bezocht zyn Groot-Vader by wien hy verlof verzocht van alle mogelyke krachten in te fpannen om van dit water te mogen hebben. Hy deed aan *Viſtnou* een Gelofte in welker waarneeming hy dertig duizend jaaren zonder ophouden volharden zou; maar hy ftorf zonder zyn voorneemen te hebben uitgevoert. Twee andere deeden de een na den ander de zelfde Gelofte, en namen die geduurende een diergelyken tydt waar; doch alzoo vruchteloos als de eerfte. Een vierde *Bagireta* genoemt, wierd verhoort na de zelfde dingen geduurende tien duizend jaaren te hebben waargenomen; nademaal nu alle deeze jaaren gezamentlyk hondert duizend jaaren uitmaakten, 't welk de bepaalde tydt was om hunne begeerte te vervullen. *Viſtnou* dan aan *Bagireta* belooft hebbende van hem de gunft toe te ftaan die hy hem verzoeken zoude, verzocht hy dat zyn Geflacht in affche verandert, van 't Ganges water mogt befproeit worden. Hy verwierf dat de Ganges overal vloeien mogt, waar hy die zoude geleiden, en ziende zich in zoo fchoon een ftaat om verhoort te worden, wenfchte hy dat de Rivier op den Berg *Chimmavontam* nederftroomde, die ten Noordzyde gelegen is. De Berg verklaarde dat een zoo zwaaren laft hem door zynen waterval verpletteren zoude, en dat 'er niets dan *Eswara* was die het vermogen had een zodanig gewigt te draagen. *Eswara* bewees dan aan *Bagireta* de gunft van zich aan te bieden om deeze Rivier op zyn Hoofdt t'ontfangen. De *Ganges* had niet al te groote ge-

(a) *Jackraverti* beteekent een Keizer. (b) Een Tumel-Geeft.

gedachten van *Eswara* om te gelooven dat hy niet verplettert worden zou, en om hem over zyne onbedachtzaamheit te ſtraffen, bereidde hy zich van hem onder den laſt te doen bezwyken, toen *Eswara*, om hem zyne krachten beter te laaten blyken, hem ontfing, en op zyn hoofdt bewaarde zonder het afſtroomen te gedoogen. *Bagireta* die zyn reekening by deeze wraak niet vond, bad *Eswara* de Rivier op den Berg *Chimmavontam* te laaten neder ſtroomen; 't welk geſchiedde, De Ganges volgde *Bagireta*: maar onderweeg vond hy een heilig Man met een *Jagam* bezig te zyn. De Rivier ſleepte 'er den ganſchen toeſtel van weg, en veroorzaakte hem een groot verdriet, zulks hy haar beval in zyne handt te komen, en hy zwolg haar t'eenemaal in. *Bagireta* hier door zich van zyne hoop verſteeken ziende, bad den Heilig hem de Rivier weder te geeven. Dit was moeielyk uit te voeren, ten minſten moeſt zy de heiligheit haarer wateren verliezen; want 't zy dat hy haar van boven of beneeden wedergaf, wierd ze nochtans onrein: maar zy quamen overeen dat ze uit zyne Dye voortvloeien zou. Van daar volgde zy *Bagireta*, tot in 't Geweſt van *Bengale*, alwaar zy haar in veele takken verdeelde. De Aſſche der zeſtig duizende wierd 'er van beſproeit. Deeze lichaamen wierden opgewekt, en na hunnen Verloſſer voor den Dienſt aan hun beweezen, bedankt te hebben, gingen ze naar den Hemel van *Devendre*. Dit verhaal 't welk in den *Vedam* te vinden is, verſchaft de verklaring van drie andere naamen die de Indianen aan den Ganges geeven; want eerſtelyk noemen ze hem de *Hemelſche Rivier*, naardien zy onderſtellen dat die wezentlyk van den Hemel nedergedaalt is. Dit zoude wel konnen een gevolg zyn van 't geen Moſes van de vier Rivieren zegt, die uit den Hof van *Eden* of 't Aardſch Paradys voort vloeiden: 't welk by de aloude Heidenen bekent zynde, en volgens de valſche denkbeelden die zy 'er van hebben, verklaart, is 't niet onmogelyk dat zy dit Paradys met den Hemel verwart hebben, en dat de naam van *Hemelſche Rivier*, alhoewel fabelachtig in den zin die zy haar geeven, niet op de waarheit zy gegrondt. Ten tweeden noemen ze hem *Jennadi*, of *Dy-Rivier*; en ten derden word hy *Bagireti* geheeten; maar zyn gemeenſte naam is *Ganges*, 't welk zy *Ganga* uitſpreeken; een aloude naam, nademaal de Grieken en Romeinen hem dus noemen, doch met een weinig onderſcheid om het eindigen van 't woordt, 't welk zy naar hunne taal geboogen hebben.

Nader verklaaring van den oorſprong van den Ganges aangemerkt.

XVI. HOOFDTSTUK.

Van der Braminen Pelgrimaadje *en* Bedevaarten.

De Doodelyke Zondenſtaat van een menſch is niet t'eenemaal wanhoopendlyk by de *Braminen*, en zy gelooven voor hem middelen van redding te hebben, om 'er de vergeeving van te verwerven, als of hy zelf volbragt 't geen zy ter zyner gunſte uitvoeren. De *Ganges* is voor hen een ſchat van Heiligheit. Wanneer men Doodsbeenderen vind, vergadert men die Godsdienſtiglyk, en men werpt ze in deeze Rivier; want voor ieder jaar dat zy 'er in zyn, geniet de Ziel van den Overleedene duizend jaaren vreugde in den Hemel van *Devendre*. Dit Water heeft geen kracht van hun zodanig te reinigen, dat ze aanſtonds in den Hemel zelf konnen toegelaaten worden. Het bewaart hen alleen voor de uitſluiting die zy verdienden, nademaal zy na een bepaalt verblyf in den Hemel, hun verzorgt, wederom op de Aarde komen moeten, dat zy 'er wedergebooren worden, en een ander leven aanvangen. Maar zy genieten het voordeel weder op de Aarde komende, van geen erger gedrag en geſteltheit te zyn, als zy geduurende het voorgaande leven waren geweeſt: maar dat ze in tegendeel gelukkiger zyn; en dit leven is dan zoo verdienſtelyk dat de Ziel uit het lichaam ſcheidende, aanſtonds naar het verblyf van de volmaakte gelukzaligheit vliegt.

Een bevoorrechte Bedevaart is 'er naar *Gaya*, een Stadt omtrent dertig mylen ten Zuiden van *Caſi* gelegen, alwaar het niet moeielyk valt den Afgeſtorvenen de Zaligheit te verwerven. Men toont 'er een Rots waarin Godt zyn voet heeft ingedrukt; en om een zoo dierbaare *Reliquie* te bewaaren, is deeze Stadt allerwegen geſterkt. Zie hier de orde die men in die Pelgrimaadje of Bedevaart waarneemt.

Hoe de Bedevaarten door de Braminen werwaarts uitgevoert worden.

De Pelgrims gaan eerſt naar *Preyaga*, alwaar zy een maandt hun verblyf neemen mogen. 's Morgens voor Zonnenopgang baden zy zich in den Ganges, om zich van hunne

Hun gedrag daarin aangemerkt.

hunne zonden te reinigen; en de maandt verſtreeken zynde, gaan zy naar *Caſi* alwaar zy zich eveneens in deeze Rivier baden. Van daar reizen ze naar *Gaya*, alwaar zy een byzonder Deeg maaken. Zy neemen 'er kleine ſtukken van, en telkens als zy 'er een van op de Rots leggen, noemen ze een hunner verſtorvene Vrienden; dus vervolgen zy hunne Vrienden en Ouders te noemen tot in het zevende Geſlacht, en zelfs daarboven. De *Vedam* belooft den geenen wiens naamen zy dus uitſpreeken, aanſtonds de uitwerking te gevoelen, en ſchoon zy in de Helle van *Jamma* waren, dat ze alsdan eerlang in 't verblyf van *Devendre* worden overgebragt.

Bedevaart naar den zogenaamden Adamsberg op 't Eilandt Ceilon gedaan.

De *Braminen* zyn 't alleen niet die met een bygelovige manier dit ſlag van indrukzelen eeren. De Scythen (a) vertoonden een ſteen waarin, volgens hun zeggen, de voet van Herkules in gedrukt was, twee ellebogen lang zynde. Tegenwoordig word 'er noch een Bedevaart van Heidenſche Volkeren naar den *Adams Piek* of het hoog gebergte van 't Eilandt *Ceilon*, gedaan, alwaar „(b) men op een ſteene tafel een 's menſchen „Reuzen voet ingedrukt vindt, die twee „palmen lang en agt duimen breed is; hy „is, zoo de Berichtgeevingen te kennen geeven, wel geſneeden, zoo dat wanneer hy „in waſch ingedrukt waare, niet beter zich „vertoonen zoude. Alle de Heidenen hebben 'er een groote Godsdienſtigheit voor, en „van allerwegen komen ze in Bedevaart naar „deeze tafel, 't zy om de zelve te zien en „eerdienſt te bewyzen, 't zy om eenige Gelofte te vervullen." Wy hebben op eenige plaatſen van Vrankryk, en voornamentlyk te *Feſcamp*, diergelyke voetſtappen gezien, die de Overlevering waant door een Engel nagelaaten te zyn. Maar de *Braminen* overtreffen alle andere Volkeren om zodanige verdichte mirakelen te vertellen.

Zy zeggen dat Ouwlings een *Ratjasja*, *Gayaſora* genoemt, aan *Eswara* een Gelofte deed, en die vervult hebbende, deeze God voor hem verſchynen zag om hem te vraagen wat zyn begeeren was. *Ik kan niet dan met een ongemeen gevoelen*, zeide *Ratjasja*, *de ſtraf der Zielen aanzien*, *die zy om haare zonden uit te wiſſchen*, *lyden moeten. Staa my toe dat deeze die in myne handen zullen zyn*, *mogen gered worden.* Naaulyks had hy deeze gunſt verworven, of hy begaf zich op reis, en deed overal zodanige zeldzaame vorderingen, zulks 'er geen Zondaars meer gevonden wierden, en een ieder eerde hem.

Viſtnou een Jalouzy opvattende; zocht *Gayaſora* het leven te beneemen, die hy ook waarlyk te *Gaya* doodde. De *Ratjasja* ziende dat zyne doodt onvermydelyk was, eiſchte van *Viſtnou* dat hy hem ten minſten de belofte houden liet die *Eswara* hem gedaan had. *Viſtnou* ſtond dit hem toe, en gaf hem zyn woordt, dat deeze wiens naam men zoude uitſpreken, van dit deeg op de Rots leggende, zouden gered worden. *Viſtnou* hem deeze gunſt beloovende, zette hem een voet op 't Hoofdt. *Gayaſora* wierd toen in een Rots verandert, en 't is volgens der *Braminen* meening deeze zelfde ſteen, die nu noch te *Gaya* is.

XVII. HOOFDTSTUK.

Van de SPREUKEN *van* BARTHROUHERRI, *en 't* BESLUIT *deezer* VERHANDELING.

Hoe en waar aan de *Braminen* hunne Leeroeffening bepaalen;

Het verblindt Geloof 't welk deezen Landaart aan de zeldzaamſte Overleveringen geeft, is een bewys dat ze nalaatig zyn het gebruik der reden te oeffenen. Hunne Leeroeffeningen zyn aan den *Vedam*, *Jaſtra* en aan de *Spreuken* van *Barthrouherri* bepaalt. Reeds hebben we van de twee eerſte Boeken geſproken; ons is nu noch overig van het laatſte gewag te maaken. Ook hebben we aangewezen dat *Sandragoupeti-Naraja* zeer bedroeft was, toen zyn Zoon *Barthrouherri*, die hem van een Vrouw uit de laatſte *Chaſte* gebooren was, drie hondert Vrouwen naam. Deeze Zoon berucht door zyne wysheit geworden, klaagden de menſchen overzulks de Wysheit in een groot getal Boeken opgeſloten was, die men alle bezwaarlyk leezen kon. Om hen hier in behulpzaam te zyn, verzaamelde hy het Wezentlykſte in drie hondert Spreuken, die hy in drie Boeken verdeelde. Ieder Boek behelsde tien Hoofdtſtukken, waarvan ieder tien Spreuken of Zinuitingen begreep. Het eerſte Boek voerde den tytel van den *Weg die ten Hemel geleid*; het tweede van 't *Redelyk Beſtier*, en het derde handelde van *de Liefde.*

Het wezentlykſte van de zelve in drie hondert ſpreuken beſtaande, en in drie Boeken verdeelt, waaraan de Schryver de twee eerſte Boeken zyn mede

De *Bramine Padmanaba*, van wien de Heer *Roger* heeft alles 't geen hy van de *Braminen* weet, had hem de twee eerſte Boeken

(a) me-

(a) Zie *Herodotus*. L. 4. (b) Zie de Reize van Nicolaas de Graaf naar d'Indiën. Pag. 108.

gedeelt, en derhalven in zyn verhaal het geloofwaardigste te achten is.

(a) mede gedeelt; maar hy maakte zwarigheit voor zich het derde in 't Nederduitsch over te zetten.

Barthrouherri was natuurlyk van een verliefde gesteltheit, en de weerzin die zyn Vader had (b) dat hy hem te veel kinderen verwekte, was niet qualyk gegrondt. Deeze Vader zyne vier Zoonen ontboden hebbende, betuigde aan de drie eersten dat hy zich over hun gedrag zeer voldaan vond; maar dat hy niet dan met smart *Barthrouherri* aan zag, die de vierde was. Deeze konnende het onderwerp van zyne droefheit raaden, ging de kamer uit, liet zyn hair affnyden, trok een kleedt van *Sanjasi* aan, en quam in deeze gestalte weder binnen. Zyn Vader bekoort wegens deeze verandering, zegende hem, en beloofde hem tot aan 's Waerelds einde te zullen leeven. Deeze belofte wierd ook niet geschonden; want *Barthrouherri* is noch wezentlyk op Aarde: maar onzichtbaar, gelyk de Geesten. Na de doodt van zyn Vader begon hy te reizen. Zyne drie hondert Vrouwen hem willende volgen, stond hy haar zulks niet toe: maar belaste haar t'huis te blyven, en hem geen gezelschap te houden. Zy vroegen hem toen, wat zy in deeze verdrietige Weduwlyke Staat te doen hadden. Hier op stond hy haar weder met andere Mannen te mogen trouwen toe, en verklaarde haar dat zy dit zonder zonde konden doen. Zy volgden zyn bevel, en hier uit is 't dat de familie der drie honderden of *Cauvreas* een talryk Geslacht onder de *Soudras* ontsprooten zy. Deeze Vrouwen hebben 'er het voorrecht onberispelyk Weduwen te mogen blyven, en zy mogen zonder eenigen blaam ook weder trouwen. Alle de andere Geslachten mogen in dit van de *Cauvreas* ontfangen worden, en men vergelykt het by de Zee die zonder onderscheid alle Rivieren ontfangt.

Besluit deezer Verhandeling als tot

Dit nu is 't dat we het wezentlykste in 't Boek van den Heer *Roger* hebben aangemerkt. Wy hebben veele wederleggingen, die ons noodeloos scheenen, achtergelaaten. Om 't geen buitenspoorig en ongerymt is, te wederleggen, is 't genoeg van dit aan te wyzen. Wy hebben ons veel meer aan deezen Schryver gebonden dan aan eenig ander, nademaal zyn beroep van Godgeleerde te zyn veel belang in de kennisse van der *Braminen* Godtsdienst vond, dan andere die de Geneeskunde en Koophandel oeffenden. De gemeenzaame omgang die tusschen hem en de *Bramine Padmanaba* vertrouwelyk was, geeft aan zyne Getuigenisse een trap van zekerheit, die aan *Kircherus* (c) en andere Schryvers ontbroken heeft, vermits zy niet geschreeven hebben dan volgens het ontfangene bericht uit de tweede of derde handt. De naamen zyn niet altoos op de zelfde wyze geschreeven die men in andere Berichten vind; nademaal ieder zich van letteren gedient heeft die hy geloofde de uitspraak van de taal die hy verstondt, het naast te komen, gebruikende de spelling die aan zyne Moedertaale eigen was. Dit is de reden, waarom men in een *Belydenis van der Braminen Geloof*, door een *Bramine* aan den Heer *Arnoudt Heussen* Hollandsch Landvoogdt, *Isura* voor *Eswara*; *Bromha* voor *Brahma*; *Wisnauwa* voor *Vistnou* vind, en dus met de anderen. Wy hebben de spelling van den Heere *Roger* gevolgt, vermits hy een Geleerd Man zynde, by ons minder verdacht was dan een Kantoor Schryver: Nochtans hebben we eenige stomme of overtollige letteren verworpen, naardien zy de uitspraak veranderden door andere geleezen zynde.

een na-rede die-nende.

Nu is ons niet meer overig te zeggen dan dat we de Oorsprong der *Brachmannen* aangemerkt hebben als een Volkplanting der Egiptenaren; en wy zien dit genoegzaam bewyzelyk aan, wegens de overeenkomst hunner bygelovigheden met die van dit alouhe Volk. Men zal de overeenkomst noch beter gewaar worden, indien men, 't welk 'er Herodoot ons van bericht, met deeze Verhandeling vergelykt. Wy hebben deeze vergelyking niet konnen toonen zonder van 't voorneemen en ontwerp deezes Boeks, waarom het is t'zamengestelt, af te wyken.

(a) Men vind dit in 't Boek, waar van wy de geheele tytel in een der noten of aanteekeningen van de Voorrede hebben aangeweezen (b) Zie hier voor Bladzyde 116. van gemeld.
(c) *Kircheri China Illustrata.*

DER-

DER DE VERHANDELING

Over de

HEDENDAAGSCHE GODTSDIENST-PLICHTEN

En

GEWOONTENS

Der

AFGODISCHE OOST-INDIAANSCHE VOLKEREN.

Behelzende van welk een gevoelen de Indianen over hunne Goden zyn.

I. HOOFDTSTUK.

Van de VOORNAAMSTE GODEN *onder hun geacht.*

De Indiaanſche Afgodendienaars, die wy Heidenen noemen, komen alle daarin overeen, dat 'er een Godt is: maar men vind hem onder hen, zy die Denkbeelden hebben t'eenemaal de Heiligheit en Majeſteit van dit Opperwezen verontwaardigende, geenzins behoorlyk geëert.

Van welk een Gezag de Heidenſche Wetboeken onder hun zyn, en wat die van hunne Opper God en andere Goden melden; als ook waarin zy onderling verſchillen.

Deeze verblinde Volkeren hebben Boeken die behelzen 't welk zy gelooven moeten; en deeze Boeken hebben onder hun geen minder gezag, dan de Heilige Schrift onder ons Chriſtenen. Men vind in eenige plaatſen deezer Boeken, dat Godt een geeſtelyk, onafmeetelyk en eeuwig Wezen is; men leeſt op andere plaatſen, dat 'er geen andere God dan de Lucht is, die wy inademen; elders anders ſtaat uitgedrukt, dat de Zon God is, en dat zy 't is die ſchept, behoudt en weder alles verdelgt. Dit laatſte gevoelen is van 't meeſte gevolg; overzulks het meerendeel deezer Afgodendienaars dit Geſtarnte aanbidden, zich telkens ter Aarde buigende, wanneer de Zon op en onder gaat. Deeze dus verblinde ongelukkige menſchen, of liever gezegt, door den glans der Zonne verblindt, eigenen aan het Schepzel en huldigen het, 't welk men niet dan alleen den Schepper ſchuldig zy.

Veele worden 'er onder de Heidenen gevonden, die gelooven dat de gekookte Ryſt (a) alleen verdient als een God aangebeden te worden, en dat men 'er een groote eerbiedt voor ſchuldig is, eer men die eet.

Deeze Aanbidders van de Ryſt die zy eeten, laaten echter niet na daarin overeen te komen en te erkennen, dat 'er noch een an-

(a) De gekookte Ryſt is het gewoone voedzel der Indianen; alzoo het door middel van de zelve is dat ze hunne gezondheit en 't leven onderhouden, en zy zyn daarom bewogen te gelooven dat die een God is, of dat 'er iets Goddelyks in beſloten legt.

ander God is, *Parama-Bruma* genoemt; 't welk alleruitmuntenfte en verhevenfte Wysheit beteekent: en zy zeggen dat de letter O deeze Goddelykheit is, of om ons beter uit te drukken, dat zy die door dit Zinnebeeldt of Beeldfchrift verbeelden, en gelooven dat deeze gelukkig genoeg zyn, om het ftervende uit te drukken, gaande onfeilbaar en zonder omweg de heerlykheit des Hemels genieten. De Ziel deezer gelukzaligen vertrekkende, zeggen ze, gefchied door de kruin des hoofdts, dringende als een pyl dwerfch door de Zon, en neemt de bezitting van een eeuwige gelukzaligheit. De Sekte die dit gevoelen opvolgt, is onder de Indianen talryk en aanzienlyk, die mede behalven deeze *Parama - Bruma* noch drie hondert dertig duizend millioenen Goden ftellen en gelooven, en die alle voor hun Koning en Opperheer een anderen God erkennen *Devandiren* genoemt, waarvan vervolgens breeder gefproken worden zal, nadat we zullen de buitenfpoorige denkbeelden verklaart hebben, die deeze Indianen van de Drieëenigheit hebben, en die niet alleen verontwaardigende voor Godt zyn: maar die zelfs met de menfchen niet zouden welvoeglyk zyn, als ftrydende met den goeden zin, eerbaarheit en de reden.

II. HOOFDTSTUK.

Hoedanig een DENKBEELDT *de* HEIDENEN *van de* DRIEËENIGHEIT *hebben, onder de naamen van* BRUMA, VIXNU *en* RUTREM *uitgedrukt.*

Hoe volgens het gevoelen der Heidenfche Godgeleerden, een Vrouw de eerfte Oorfprong van 't Menfchdom zy geweeft, en drie Zoonen baarde, waarvan zy een drieëenige God heit maaken.

Volgens byna alle de Heidenfche Godgeleerden, is 'er in den aanvang een Vrouw geweeft, *Paraxacti* genoemt; 't welk alleruitmuntenfte en verhevenfte Macht beteekent. Deeze Vrouw had drie Zoonen; de eerfte die met vyf hoofden gebooren wierd, wierd door zyne Moeder *Bruma* genoemt, 't welk Wysheit beteekenen wil. Hy ontfing van haar het vermogen van alleen alle de zichtbaarelyke en onzichtbaarelyke dingen te fcheppen. De tweede was *Vixnu* geheeten; zyne Moeder gaf hem de macht alles te onderhouden 't welk door zyn Broeder gefchapen was. *Paraxacti* noemde haar derde Zoon, *Rutrem*, en gaf hem het vermogen te verdelgen, en vernietigen alles 't welk zyne Broeders gefchapen en onderhouden hadden: voor 't overige had *Rutrem* vyf hoofden gelyk zynen Broeder *Bruma*; en deeze drie Broeders hadden ten Wyve de Moeder die hen had voortgebragt.

Hoedanig deeze Heidenen wederom in Sekten zyn verdeelt, en hoe ieder in 't byzonder verfchilt.

De Heidenen die in 't ftuk van hunne Leer nooit overeenkomen, zyn in zes voorname Sekten, t'eenemaal verfchillende, verdeelt. Eenige willen dat *Paraxacti* alleen de eerfte oorzaak aller dingen zy, en dat men haar bygevolg als de eenige en waare Godheit moet aanbidden; andere meenen dat het *Bruma* zy; weder anderen, en die het grootfte getal uitmaaken, houden ftaande dat het *Vixnu* is, die men voor den eerften Oorfprong erkennen moet. Eenige wederom eigenen deeze uitmuntende hoedanigheit aan *Rutrem* toe. Daar zyn 'er die om alle deeze verfchillende gevoelens overeen te brengen, willen, dat geen van deeze drie Broeders in 't byzonder een God zy: maar dat deeze verheevene naam ondeelbaar in driën toebehoort, en moet erkent en gezamentlyk als het Opperfte Wezen aangebeden worden; en eindelyk worden 'er gevonden die ontkennen, dat deeze drie Broeders de Opperfte God, noch byeenvoegelyk, noch afzonderlyk zoude zyn, en leeren, dat 'er een andere God is, die oneindelyk Oppermachtig is, en wiens Wezen onbegrypelyk zy.

Deeze laatften zouden ongetwyffelt de redelykfte zyn, indien hunne Leer met geen ontallyke verdichte, belachelyke en tegenftrydige zaakelykheden vermengt was. Overzulks in de verfcheidene gevoelens deezer rampzaligen, de waarheit naar de letter befloten legt, 't welk de H: Geeft uit den mondt van den Wyzen (a) zegt: *dat de Zinnelooze gelyk de Maan veranderlyk is.*

Wy willen nu tot een verhaal treeden, 't welk de Boeken die de Leer en Wet deezer Heidenen behelzen, en ons van 't leven en de oneerbaare daaden hunner ontzachelyke Godheden verhaalen.

III. HOOFDT-

(a) Ecclefiafticus. 27. vers. 11.

III. HOOFDTSTUK.

Behelzende de VOORGEVALLEN GEBEURTENISSEN *van* BRUMA.

Welk een Oorsprong zy hunnen God Bruma toeëigenen, en waaruit de Braminen hunnen afkomst afleiden.

De Historie der Goden, die de Oost-Indiaansche Heidenen aanbidden, bericht, dat *Bruma*, die de oudste Zoon en Man van *Paraxacti* is, zyn Oorsprong uit den Navel van zynen Broeder *Vixnu* getrokken heeft; 't welk ongetwyffelt onbegrypelyk is; en dat uit het aangezicht van deezen God *Bruma* de *Braminen* of *Brachmanen* ontsprotten zyn; dit zyn de Priesters van 't Oost-Indiaansch Heidendom, die het edelste Geslacht of *Chaste* uitmaaken, en teffens de versocielykste die onder de Indianen zyn, aangezien dat niemandt zoo zeer geacht en ontzien word van den Volke als zy, en dat 'er nochtans geen verdorvener en ongebondener in Zeden zyn. Deeze *Braminen* hebben niet alleen de onbeschaamtheit zich den Oorsprong, als gezegt zy, toe te eigenen; maar zy durven zich met uitdrukkelyke woorden verzeekeren, dat zy wezentlyk en werkelyk de eigen zelfstandigheit van den God *Bruma* zyn.

Hoe zich de andere Geslachten der Indianen onderscheiden.

De *Rajas* of Edellieden, die na deeze der *Braminen* het edelste Geslacht uitleveren, zyn uit de schouders van den zelven God gesprooten. De *Comatis*, die de voornaamste Burgers zyn, en de middelrang tusschen de Edelen en Kooplieden houden, zyn uit zyne Dyen voortgekomen; en eindelyk de *Xutres* wiens Geslacht in ontallyke andere verdeelt is, en 't gansche gemeene Volk uitmaaken, hebben hunne geboorte uit zyne voeten ontleent.

Deeze *Xutres* zyn ongemeen tot den Koophandel geneegen, door welk middel men veele ziet ryk worden, 't welk veroorzaakt, dat niet tegenstaande de laage Oorsprong van hun Geslacht, veele arme *Braminen* zich aan hun verbinden, en hen zeekere dienst bewyzen, alhoewel zy van een verhevener Geslacht zyn.

Hoe zy meenen dat Bruma 's menschen noodlot bepaalt.

De God *Bruma*, draagt, volgens de meening der Heidensche Godgeleerden, zorg, zoodra iemandt van eenig Geslacht of van eenige andere Natie wie het zoude mogen zyn, gebooren word, voor zyn Hoofdt in onuitwisbaare letteren te schryven, alles wat hy te doen heeft, en alles 't welk hem geduurende zyn leven overkomen moet; zonder dat het, wat meer is, in de macht van geen mensch is, noch van *Bruma*, noch van iemandt anders onder de Goden, te weeren, 't geen hem te gebeuren voorgeschreeven zy.

Hoe Bruma zyne Dochter willende trouwen, dit door het besluit van 't Godendom word gestraft, en wat daar op is gevolgt.

Deeze zelfde Historie der Goden verhaalt, dat *Bruma* zyne Dochter willende trouwen, en voorziende dat zy niet alleen zwaarigheit zoude maaken om 'er in te bewilligen: maar ook dat zyn Huwelyk van de andere Goden niet zoude goed gekeurt worden, herschepte hy zich in een Hert; dat hy dus vermomt zyne Dochter die hem ontvluchtte, vervolgde, tot dat ze in een zeer dicht en donker Bosch gekomen was, en dat dit de afgelegen en eenzaame plaats was, daar zyne bloedschandige Bruiloft voltrokken wierd. Het gebeurde nochtans, dat in weerwil van al de zorg die *Bruma* om zich te verbergen, hadde aangewent, *Vixnu*, *Rutrem* en de dertig duizend millioenen Goden den handel ontdekt hadden van 't geen 'er omgegaan was, waar over zy alle zoo toornig wierden, dat ze eenparig besloten, om zyne ongeregeltheit te straffen, hem een zyner Hoofden af te slaan. *Rutrem* werd dan met de uitvoering van hun besluit belast: hy zocht eerlang allerwegen zyn Broeder *Bruma*; en hem gevonden hebbende, bezigde hy degen noch sabel, dan alleen zyne nagels, die zeer lang en scherpsnydende waren, en neep hem een van zyne Hoofden af: overzulks *Bruma* sedert niet meer dan vier hoofden had, en ter gedachtenisse van deeze verminktheit is 't, dat men hem geen Tempel meer toewyt, en geen beeldt onder een menschelyke gedaante ter zyner eeren oprecht.

Geslepenheit der Braminen aangemerkt.

De *Braminen*, die de gesleepenste en hoogmoedigste onder de Heidenen zyn, waanen dat de God *Bruma* wezentlyk in hen is, waarom het Volk hun alle achting bewyzen moet, en hunne Geloften doen, en dat 'er geen zekerder middel is, om een eeuwige Zaligheit na de doodt te verwerven, dan aan hun de goederen over te laaten die men in deeze Waereldt bezit. Voor 't overige, alles 't geen de *Braminen* uitventen, de stoffe van hunnen Godsdienst betreffende, word door de Oost-Indianen als Geloofs-Artykelen aangenomen.

Bruma niet genoegt zynde zyn eigen Dochter ten Wyve te hebben, nam insgelyks tot zyne Vrouwe een ongemeene verstandige Vrouw, *Sarassuadi* genoemt, wier naam in een ongemeene eerbied onder de Heidenen is, en om te toonen welk een achting

V 2 en

en vertrouwen zy in haare deugdt ſtellen, drukkenze dagelyks oneindigmaal haaren naam uit.

Sedert dat men voor *Bruma* Beelden op te rechten nagelaaten heeft, gelyk men te vooren had gedaan, eer dat hy een van zyne Hoofden verlooren had, eeren de *Braminen* hem onder het denkbeeldt 't welk de Grieken en Romeinen eertyds van den God *Priaap* hadden, en zy merken als een Godheit aan, 't welk de Heidenen van alle eeuwen onder deezen naam hebben aangeweezen. De Afgoden, of de verbeeldingen van *Priaap* die men om *Bruma* te eeren, ſmeedt, zyn in de Indiën *Lingam* genoemt.

IV. HOOFDSTUK.

Handelende van de VOORGEVALLENE GESCHIEDENISSEN *van* VIXNU.

Hoe *Vixnu*, zich negenmaal herſchapen heeft, aangemerkt.

De Indiaanſche Boeken, die de Hiſtorie hunner Goden behelzen, berichten dat *Vixnu* de tweede Zoon van *Paraxacti* is, en te gelyk haaren Man. Deeze *Vixnu* word op eenige plaatſen, de eerſte oorzaak, en 't beginzel aller geſchaapene dingen genoemt. Men zegt dat hy een Vrouw trouwde, *Laximi* genoemt, die teffens een Koe, Paerdt, Berg, Goudt, Zilver, en in 't algemeen alles is, 't geen men begeeren of zich inbeelden kan. Byna alle de Indianen draagen de naam van deeze Vrouw aan hunnen hals of arm gehangen, als iets 't welk hun geluk toe brengt, en hen voor quaade ontmoetingen bevryden kan. Men vind mede in de zelfde Boeken, dat *Vixnu*, wiens Sekte krachtig uitgebreid is, negenmaal menſch geworden is of zich Herſchapen heeft. In zyne eerſte Menſchwording, nam hy de gedaandaante van een Viſch aan: maar men weet niet wat de beweegreden van deeze Herſchepping was.

Zeldzaame Historie na zyne tweede herſchepping, van een zonderlingen aart.

In zyne tweede, veranderde hy zich in een Schilpadt, en dit geſchiedde om een koddige reden, hier in beſtaande. Volgens der Indianen meening zyn 'er zeven zeën op de Waereldt die wy bewoonen; een deezer Zeën is van Melk, en die leevert een zeer ſmaakelyke Boter uit, waar van de Goden t'eenemaal in verlekkert zyn. Het gebeurde nu, dat men begeerig was Boter te bereiden, gelyk men van tydt tot tydt gewoon was; dat 'er, niet zonder veel moeiten en arbeidt, aan den oever van deeze Melkzee te voorſchyn quam, een hooge goude Berg, *Magameru Parruvadam* genoemt, waarop, zoo de Heidenen voorgeeven, de veertien Waerelden ruſten, die het Heelal uitmaaken. De top van deezen Berg diende haar voor een balk, over welke zich een Slang van een ongemeene groote ſtrekte, en die hondert hoofden had, waarop de veertien Waerelden eveneens ruſten. De Goden dienden zich van deeze Slang, als een touw, om te gemakkelyker de Boter naar zich te haalen: maar terwyl zy van de eene zyde arbeidden, trokken de Reuzen, die altoos der Goden Vyanden zyn geweeſt, de Slang ter andere zyde met zodanig een geweld, dat 'er de Waereldt van daaverde, die nederzakte en op 't punt van overhoop geworpen te worden, was. Toen dit door *Vixnu* gemerkt wierd, nam hy in allerëyl de gedaante van een Schildpadt aan, en ſtelde zich onder de Waereldt om die te onderſteunen. De Slang nu het geweldt dat hem de Goden en Reuzen aandeeden, niet konnende langer uitſtaan, braakte tegen de laatſten een zoo quaadaardig vocht uit, dat 'er het meerendeel aanſtonds van ſtorven.

Vixnu genoegde zich echter met deeze uitvoering niet; hy vreesde dat de noch overgebleevene Reuzen een gedeelte van deeze uitmuntende Boter eeten mogten, die men eindelyk met zoo veel moeiten en gevaar bearbeid had; om dit te beletten, nam hy de gedaante van een zeer ſchoone Vrouw aan, waar op aanſtonds alle de Reuzen t'eemaal verlieft wierden. Door deeze liſt, wierden zy opgehouden, tot dat de Goden al de Boter gegeeten of weggevoert hadden. Hy verdween toen weder in een oogenblik, laatende de Reuzen niet weinig verwondert ſtaan, die deeze ſchoone Vrouw niet meer zagen, wier ſchoonheit hen verblindt had, noch de koſtelyke Boter, waarom zy zoo veel arbeids hadden uitgeſtaan. In de derde Herſchepping, veranderde zich *Vixnu* in een Varken: 't welk zich op deeze wyze toedroeg.

Een geſchil over de vermogenheit der Goden *Bruma*, *Vixnu* en *Rutrem* ontſtaan, en hoe dit afliep.

Daar ontſtondt eens een twiſt onder de Goden *Bruma*, *Vixnu* en *Rutrem*, om te weeten wie van hun de grootſte was. Toen ſtelde *Rutrem* aan *Bruma* en *Vixnu* zyne Broeders voor, dat hy zich verbergen zoude, en beloofde zich den geenen te onderwerpen, die zyn hoofd en zyne voeten vinden kon, en die alsdan de eerſte door de twee andere zoude erkent worden. *Bruma* en *Vixnu* met deeze voorſtelling te vreeden zynde,

de, verdween *Rutrem* eerlang, en verborg zyn hoofdt en voeten afzonderlyk, en in plaatsen verre van elkander gelegen.

Bruma deed voorts zyn best om 't verborgen Hoofdt te zoeken, en om dit beter te doen gelukken, veranderde hy zich in een Zwaan, vloog allerwegen om, en stelde alles in 't werk om te vinden 't geen hy zocht: maar ziende dat alle zyne moeite en zorg in 't opspeuren vruchteloos waren, begon hy van den goeden uitslag zyner onderneeming te wanhoopen. Hy stond zelfs gereed om 'er van af te zien; toen ontmoette hem een Distelblom, die hem beleefdelyk groette, en de plaats aanwees alwaar *Rutrem* zyn Hoofdt verborgen had. *Bruma* over deeze tyding opgetoogen, ging aanstonds naar de plaats door de Distelblom hem aangeweezen. Hy vond 'er het Hoofdt van zynen Broeder, die nu wanhoopig wierd dat zyn Broeder *Bruma* een zaak ten einde had gebragt, die hem onmogelyk gescheenen had. Hierom is 't, behalven de haat die hy tegen de Distelblom heeft opgevat, als tot de ontdekking geholpen te hebben, dat hy die vervloekte, en verboodt nooit in zyne tegenwoordigheit te verscheinen, en 't is om die reden waarom het gansche Geslacht, van die men *Audis* noemt, en de Sektarissen van *Rutrem* zyn, deeze Blom nooit in den Gewyden Tempel ter eere van deezen God gedoogen. Hy sprak mede een vervloeking tegen zynen Broeder uit, en in stede van hem voor Opperheer te erkennen, gelyk men overeengekomen was, braakte hy in tegendeel een schrikkelyken vloek tegen hem uit, en wenschte dat men hem in 't toekomende niet meer aanbidden mogt; dat men hem geene Tempels, noch Beelden meer toewyen zoude, noch geene Offerhande doen; 't welk ook naaukeurig in acht genomen word, in alle plaatsen alwaar de Sekte van *Rutrem* het gezag voert.

Derde Herschepping van *Vixnu* aangemerkt.

Het Hoofdt van *Rutrem* dus gevonden zynde, was 'er niets meer te doen dan de plaats te ondekken, alwaar hy zyne Voeten verborgen had, en om die te vinden, veranderde zich *Vixnu* in een Zwyn. In deeze gestalte ging hy overal tot in de ingewanden der aarde omsnuffelen en wroeten: maar te vergeefs; hy quam uit de Aarde als een Zwyn weder op, doch veel morziger als hy 'er in gekomen was, zonder te vinden 't geen hy zocht. Echter word ter gedachtenisse van deeze edele Herschepping, *Vixnu* onder het Afbeeldzel van een Varken, overal by de voornaamste Indiaansche Heidenen geëert en aangebeden.

V. HOOFDTSTUK.

Van verscheiden VOORGEVALLENE GESCHIEDENISSEN *in de* HERSCHEPPING *van* VIXNU.

Hoe zich de vierde Herschepping toedroeg, en waar onder wederom een zeldzaame Historie word vertelt.

Toen *Vixnu* de vierde Menschwording aannam, wierd hy teffens Mensch en Leeuw; 't welk by deeze gelegenheit geschiedde. Daar was in de Waereldt een machtige Reus, *Iraniaan* genoemt; *Rutrem*, voor wien deeze Reus geduurende eenigen tydt Godtsdienstig scheen, beloofde hy hem een byzonder Voorrecht toe te staan, 't welk was, van door niemandt 't zy by daag of nacht, noch buiten noch in zyn huis te mogen gedood worden. Deeze zoo ongemeene gunst, in stee van den Reus beter te maaken, werd hy zoo hoogmoedig, trots en baldaadig, dat hy niet alleen naliet zynen weldoender te eeren: maar, dat hy noch besloot te beletten, dat in 't toekomende niemandt *Rutrem*, noch geen der andere Goden meer aanriep, en dreigde den geenen op 't allerwreedste te straffen, die alleen hunnen naam voortbrengen zou; maar terwyl de Waereldt zuchtte en beefde onder de Tiranny van *Iraniaan*, zonder dat iemandt de Goden om hulp dorst smeeken; zoo verachtte de Zoon van deezen goddeloozen Reus, *Pragaladen* genoemt, zyns Vaders bedreigingen; en in de plaats van zynen naam in de gebeden te uiten, die zyn Leermeester hem had bevolen te zeggen voor dat hy zyne lessen herhaalde, sprak hy geduurig de naam van den God *Vixnu* uit, voor wien hy zeer Godsdienstig was.

De Meester van dit Kindt, bestrafte het telkens, en duchtende als zulks ter ooren van zynen Vader quam, dat hy hem als een medeplichtige van zyn Zoons ongehoorzaamheit straffen mogt, ging hy zelf zynen Leerling beschuldigen, en gaf aan *Iraiaan* te kennen, dat het in zyne macht niet was te beletten, dat zyn Zoon zyne gewoone gebeden aan *Vixnu* deed. Dit vergramde den Reus zodanig, dat hy zyn Zoon voor hem komen liet, hem scherpelyk voornemende, met bedryging, indien hy niet van gedrag veranderde, hem ten prooi voor de Slangen, Tygers, Beeren en Olifanten stellen zou, om verscheurt te worden. Dee-

ze bedrygingen bewogen echter het Kindt niet, het volharde Godsdienſtig voor *Vixnu* te zyn, en door wiens beſcherming het ſtond verloſt te worden, uit alle de gevaaren waar in het de wreedheit van zynen Vader ſtorten mogt. Eindelyk deeze God over de onverzettelyke hartnekkigheit van den Reus, vergramt, beſloot, om zyne Godloosheit te ſtraffen, hem te doen ſterven, en door dit middel de overlaſt den jongen *Pragaladen* aangedaan, te eindigen. Dit voorneemen van *Vixnu* was nochtans niet zonder bezwaarnis, wegens het voorrecht door *Rutrem* aan den Reus verleent, en vermits een God gemeenlyk niet onder den voet werpt, 't welk een andere Godt heeft opgerecht: maar ook, alzoo 'er weinig dingen zyn waar van de Goden hun oogmerk niet bereiken, wanneer zy die eens ondernomen hebben; *Vixnu* gebruikte dan een liſt, om uit te voeren 't geen hy beſlooten had. Hy quam aanſtonds uit een lucht kolom, en verſcheen voor des Reuzen oogen onder de gedaante van een Gedrocht, als half Menſch en half Leeuw, en overzulks juiſt in dat oogenblik, dat de Zon was onder gegaan; in welk een tydt men eigentlyk zeggen kan, dat het noch dag noch nacht is. In deezen ſtaat, viel hy met gramnen moede op *Iraniaan* aan, die bygeval op den drempel van zyn Huisdeur ſtondt, en bygevolg niet in noch buiten zyn huis was. Dus nu, zonder zyn voorrecht geſchonden te hebben, hieuw hy hem in ſtukken, rukte hem de ingewanden uit, en dronk tot den laatſten drupel zyn bloedt. Dit eerloos vocht verwerde zodanig de herſſenen van den armen *Vixnu*, dat hy ſedert dien tydt altoos een gons van gekheit heeft gehad.

Vixnus vyfde Herſchepping die al mede met een wonderlyk verdichtzel verzelt gaat.

In de vyfde Menſchwording van *Vixnu*, vertoonde hy zich als een Dwerg, waarvan dit het onderwerp was. Geduurende een zekeren tydt, was 'er niet dan een eenig Koning in de Waereldt. Deeze Koning noemde zich *Magapelixacravarti*; hy was een Reus van een byna onmeetbaare groote, en een Vorſt zoo wreed, dat 'er nooit zyns gelyke was geweeſt. De menſchen die ſedert een langen tydt onder zyne tiranny gezucht hadden, namen hunnen toevlucht tot de Goden om 'er van verloſt te worden. *Vixnu* medelyden met hunne elende hebbende, beſloot deezen afſchouwelyken Tiran te verdelgen. Om dit voorneemen te doen gelukken, nam hy de gedaante van een Dwerg-Bramine aan, en een van 't allerkleinſte ſlag, laatende zich *Chamavamanen* noemen. In deeze geſtalte ging *Vixnu* naar de Stadt, alwaar *Magapelixacravarti* gemeenlyk zyn Hof hield. Hy in 't Paleis van deezen Vorſt gekomen, vertoonde zich voor hem, en verzocht hem drie voet Aarde te mogen bezitten, om 'er een Huis te bouwen, waarin hy woonen kon. Dit verzoek ſcheen den Koning van een zoo geringe aangelegenheit, dat hy 't hem aanſtonds zoude toegeſtaan hebbe; maar de Morgenſtar die deezen Vorſt als Raadsheer van Staat diende, duchtende dat 'er eenig verborgen verraadt onder ſchuilde, beſloot een ſpaak in 't wiel te ſteeken. Zy wiſt dat ten dien tyde, als 'er een gunſt op een plechtelyke wyze wierd toegeſtaan, alsdan vereiſcht wierd dat de Koning water in zynen mondt nam, en dat hy 'er een gedeelte van in de handt des geenen ſtortte, dten hy zyne gunſt bewees. Dit geſchiedde om deeze zoo Wezentlyke Plechtigheit te beletten, en zonder dat was dit voorrecht van geener waarde; overzulks zy zich van de toverkunſt bediende, waarin zy ongemeen ervaaren was, en zy herſchepte zich in zodanig een gedaante, dat ze in 's Vorſten keel glee, zonder dat hy 't merkte, op dat het water 't welk hy reeds in den mondt had, niet kon ontlaſt worden. Nochtans nam de Tovery van de Star dien uitſlag niet, als zy gewenſcht had. De Koning zynen gorgel geſtopt voelende zonder 'er de oorzaak van te begrypen, en niet dan bezwaarlyk konnende ademhaalen, liet zich een yzere priem brengen, en die verre genoeg in de keel ſteeken. Dit werktuig ſtak de getrouwe Star een oog uit, die zonder twyffel een beter lot verdiende, en door 't zelve middel kreeg het water ſchot, 't welk hy op de handt van den Dwerg geworden Godt uitſtortte, om door deezen plechtelyken eedt de gift te beveſtigen, die hy hem wegens 't verzochte Landt deed. *Vixnu* willende dan zich in bezitting ſtellen, veranderde zich van gedaante, en nam een t'eenemaal verſchillende geſtalte aan, als hy te vooren had gehad. Deeze was zoo verſchrikkelyk groot, dat de Aarde en Lucht naaulyks genoeg waren, om 'er een van zyne voeten te plaatſen. Toen ging hy weder naar den Koning, en zeide hem: gy hebt my drie voeten Lands toegeſtaan, en naaulyks is 'er genoeg waar op ik een voet zetten kan, waar wilt gy dat ik de andere zetten zal? De ongelukkige *Magapelixaravarti*, die nu te laat gewaar wierd, dat hy verſtrikt was, viel voor *Vixnu* te voet, bad hem aan, en preſenteerde zyn hoofdt, zulks hy 'er zyn andere voet op zette. De vergramde God nam deeze aanbieding aan, zette zynen voet op 't hoofdt van deezen Godloozen en ongelukkigen Vorſt, 't welk hy in een oogenblik met een zodanigen ſtoot tot in 't diepſte van den Helſchen Afgrondt drukte. Deeze elendige Koning vervoegde zich niet-

niettegenstaande zynen beklaaglyken staat, waarin hy zich gebragt zag, by *Vixnu*, die misbruikende zyne inwilliging hem zoo wreedelyk bedrogen had, en vroeg hem hoe lang hy zyne straf verduuren moest. De God *Vixnu* antwoordde hem, dat ze eeuwig zoude zyn, dat men echter hem gedoogen zou jaarlyks op een zekeren dag van de maandt November, die hy hem aanwees, uit de Hel te komen, geduurende dien tydt kon hy alsdan op de Aarde wandelen, om een plechtigheit by te woonen die ter gedachtenisse van zyn droevig geval zoude worden geviert en ingestelt; en dit is 't geen zeer regelmaatig jaarlyks door alle de Sektarissen van *Vixnu* word waar genomen.

VI. HOOFDTSTUK.

Van 't geen op de VOORGEVALLENE GESCHIEDENISSEN *van* VIXNU'S HERSCHEPPING *is gevolgt.*

Hoe en om welke reden zich *Vixnu* voor de zesdemaal herschepte, en waarom zulks geschiedde aangemerkt.

Vixnu weder mensch geworden, nam den naam van *Rameni* of *Ram* in zyne zesde, zevende en agtste Menschwording aan.

De eerste deezer drie Herscheppingen viel ter gelegenheit van een zeker Geslacht of soort van menschen voor, *Rajas* of kleine Koningen genoemt. Zy waren zoo hovaardig en onverdraaglyk geworden, dat niemandt meer in zekerheit op Aarde leven mogt. Deeze kleine Tirannen mishandelden de gansche Waereldt, veroorzaakende overal onrust en onorde, en verhinderden zelfs de Godsdiensten te handhaven, als ook 't geen de boetelingen ter eere der Goden was opgelegt. *Vixnu* leed eenigen tydt de baldadigheit deezer *Rajas*: maar eindelyk dit hem verdrietende, herschepte hy zich in *Ram* of *Ramen*, en in deeze gestalte verklaarde hy hun den Oorlog. Deeze duurde tot in 't een-en-twintigste Geslacht: veele heevige stryden vielen 'er tusschen de *Rajas* en *Ram* voor, welke laatste geduurig de Overwinning behaalde, en zich dikmaals baadde in 't bloedt deezer Tirannen, zulks zy eindelyk zodanig verdelgt wierden, dat 'er niet een eenige overbleef.

Zevende Herschepping van *Vixnu* wat die uitvoerde.

Vixnu zich anderwerf tot een mensch herscheppende, nam hy de zelfde naam van *Ram* aan, met oogmerk om een vervaarlyke Reus *Cartasuciriargunen* genoemt, te verdelgen. Dit Gedrocht had duizend armen, en had zich zoo ontzachelyk gemaakt, zulks 'er niemandt gevonden wierd die hem dorst wederstaan. *Ram* bestreê hem, en schoon hy niet dan een ploegyzer tot zyn wapen had, dolde en doodde hy hem, en hieuw hem zyne duizend armen af. Deeze overwinning koste hem veel moeiten, en om de gedachtenis te vereeuwigen, verzamelde hy alle de geknotte beenderen van den Reus, en stapelde die op elkander gelykzaam als een Trophee of Zegeteken, waar van vervolgens een zeer hoogen Berg wierd.

Achtste Herschepping met welk een vreemde geschiedenis, niet min belachelyk verdicht, verzelt.

De laatste der driewerf veranderingen waer in *Vixnu* zich *Ram* maakte, geschiedde ter volgende gelegenheit. Daar waren op aarde drie machtige Reusen, Broeders zynde, waar van den eersten *Ravanen* genoemt was; den tweeden *Cambucarnem* geheeten; en derden *Vibuxanen* ten naam voerde. Lang hadden deeze Broeders de Goden met talryke Heiren beoorlogt, bestaande uit andere Reuzen een weinig minder dan zy. Zy hadden zelfs dikmaals met *Vixnu* in 't byzonder den spot gedreeven, sedert hy zich *Ram* had gemaakt; en waren zoo baldadig geworden, dat ze hem zyne Vrouw schaakten, die men *Sidi* noemde. *Ram* zeer gevoelig over deeze beleediging, echter was 't hem onmogelyk te weeten in welke plaats zy haar opgesloten hielden De begeerte van zich over de Reuzen te wreeken deed hem nieuwe krachten inspannen: maar ziende dat hy hen eenigen tydt met weinig voordeel bestreed, vervoegde hy zich by de Aapen, en verzocht hen hunne hulp.

Deeze Aapen verheugt, dat ze een zoo schoone gelegenheit vonden om *Vixnu* dienst te doen, vergaderden zich en maakten een talryk Heir uit, voegende zich ter zyner hulpe. *Ram* bestreê met hun deeze Reuzen, sloeg hen, en verloste zyne Vrouw van haare gevankenisse, waarin zy twaalf jaaren had de doorgebragt. Wy zullen vervolgens de byzonderheden van deezen Oorlog beschouwen, waarin *Ram* en zyne Bondgenooten ongemeene daaden bedreeven.

Ram maakte toen geene zwarigheit *Sidi* te ontfangen, en met haar als te vooren te leeven: maar hy verliet ze eerlang daarna, en ging de Waereldt door reizen, onder de gedaante van een Pelgrim, nademaal hy op een tydt langs een Vyver gaande, van de Wasters verstaan had, hoe zy lachten omdat hy zyn Vrouw zoo gemakkelyk weder aangenomen had, nadat ze onder de Reuzen

twaalf

twaalf jaaren haar verblyf had gehad.

Eindelyk veranderde zich *Vixnu* voor de negendemaal; hy nam een menfchelyke gedaante aan, en werd *Chrixnen* genoemt, 't welk een zwart Man beteekent. In 't volgende Hoofdtftuk zullen we zien, wat de beweegreden tot deeze Herfchepping was.

VII. HOOFDTSTUK.

Van de LAATSTE MENSCHWORDING *van* VIXNU, *en welke* VOORVALLEN *vervolgens gebeurt zyn.*

Hoe *Vixnus* negende Herfchepping met een wonderbaarlyke Hiftorie gaat verzelt, en omftaandig word voorgeftelt.

Een tydt was 'er dat de Waereldt door een eenig Koning beftiert wierd, *Campfen* genoemt. Hy was een onhebbelyke Vorft, vyandt en vervolger van deugdzaame menfchen, en vooral van Boetvaardigen. Hy had eene Zufter, *Exudi* geheeten, en hem werd door de Waarzeggers bericht, dat hy door den agtften Zoon zoude gedoodt worden, waar van zyne Zufter in de kraam quam. Dit bericht was oorzaak dat hy een geweldige haat tegen *Exudi* en haare Kinderen opvatte, die hy alle op 't ogenblik van hunne geboorte, verworgen liet. Deeze barbaarfche handeling bedroefde de Vorftin geweldig, die midlerwyl voor de achtfte reis zwanger wierd. Zy wift niet dat ze van den God *Vixnu* bevrucht was, voor de negendemaal menfchgeworden, en dat het Kindt 't welk zy droeg het zelfde was, 't welk, volgens de voorzegging, zynen Oom ombrengen moeft, nademaal de Koning aan niemandt geopenbaart had, 't geen hem de Waarzeggers bericht hadden. Zy erinnerde zich alleen met welk een fmerte zy gezien had, dat haare zeven eerfte Kinderen alle onmenfchelyk waren omgebragt; en niet twyffelende of dit Kindt, 't welk zy ter Waereldt ftondt te brengen, zoude op de zelfde wyze gehandelt worden, over zulks wenfchte zy het haars Broeders woede te ontrekken. Ten dien einde, gaf zy 't zoodra het gebooren was, aan haaren Man, van wien zy begeerde met het Kindt de vlucht te neemen, en het te verbergen in eenige eenzaame plaats van 't Hof afgelegen. Maar de Koning die veel verfpieders had, en wel onderrecht wierd van den tydt, wanneer zyne Zufter kraamen moeft; zoo had hy mede alles gefchikt om dit Kindt te laaten ombrengen, gelyk hy de zeven andere had laaten doen, waar van de geboorte hem niet min ongerufthheit en zorge had veroorzaakt. Hy had allerwegen wachten geftelt, om te beletten, dat deeze jonge Prins hem niet ontvoert mogt worden, en hy verwachtte alle uuren, dat men 't hem in handen leverde. Dit gelukte nochtans niet als hy wel gedacht had; de Vader van 't Kindt was zoo gelukkig, dat hy de naauwe toezicht der verfpieders misleidde. Hy bragt het in een afgelegen woudt en ftelde het eenige Harders ter handt, aan wien hy beval het Kindt zorgvuldig op te voeden, en wel zorg te draagen, dat het geheim bleef zulks 'er de Koning geen kennis van kreeg.

Deeze menfchen queeten zich naaukeurig van hun plicht: maar niettegenftaande alle genomene voorzorge, om de zaak geheim te houden, liet de Koning niet na de fchuilplaats van zynen Neef uit te vorfchen, en quam 'er in perfoon zelfs om hem met eigen hande te dooden. Hy had hem reeds gevat, en ftond gereed hem het hooft tegen een rots te verpletteren, om zyn leven door des Kindts doodt verzekert te achten, toen verdween *Chrixnen*, en liet de Koning niet weinig in verbaaftheit, vindende een jong Dochtertje in de plaats van zynen Neef in zyne handen; insgelyks kon hy deeze Dochter aan zyne woede niet opofferen veroorzaakt door den fpyt, dat hy zich dus misleid zag: want zy gaf hem teffens een felle flag, waar van hy ter aarde viel. Hier mede noch niet genoegt hem zoo qualyk gehandelt te hebben, zeide zy hem: „Laat af, onze gelukkige als gy zyt, de dood te begeeren, „en te trachten aan die uit te voeren, wien gy „nooit zult vermogen eenige fchaade toe „te brengen; en weet, dat op dit oogenblik als ik tot u fpreeke, deeze die gy zoo „wreedelyk vervolgt, ter verzeekerder plaatfe „is, en u wentwegen niets te vreezen heeft.

Naaulyks is 't uit te drukken hoe verwoed *Campfen* wierd, toen hy zulks van dit Dochtertje verftond, die mede op dit gezegde verdween, en dat hy niet alleen bevond, dat zyn Neef het middel gevonden had zyne handen te ontkomen: maar dat men daarenboven noch met hem den fpot dreef. Hy ftelde alles in 't werk om hem op te fpeuren; hy beval aan alle zyne Onderdanen hem naaukeurig op te zoeken, en hem 't zy leevend of doodt te leveren; hy gaf het zelfde bevel aan alle de Reuzen, die zich in zyne Staaten onthielden. Maar alle voorzorge

ge allerwegen genomen, was vruchteloos, want niemandt konde 's Konings orders volvoeren. Deeze Vorst vervoegde zich eindelyk by de *Demons*, hy bad hen om hulp, en hoopte door hun middel zich van zyn Neef te konnen ontslaan. Maar *Chrixnen* myde de strikken, die hem door de Helsche Geesten wierden gelegt, met even de zelfde goeden uitslag, als hy die ontging, die hem door de Reuzen gespannen waren; en alzoo hy door zoo veele vervolgingen, die hem zynen Oom verwekte, geleert had, hoe verre zynen haat ging, en welk een begeerte hy had hem te verdelgen, vergat hy ook niets van zyne zyde, om geen Slachtoffer te worden door 't woeden van deezen verwaaten Vorst. Alhoewel hy noch maar een klein Kindt was, nochtans had hy zoo veel verstant en nadenken, dat hy wel merkte dat de Vrouw die men hem tot een Voedster gegeeven had, een Toveresse was, en dat de *Demons* door oprooing van den Koning haar behendig in de plaats van zyn waare Voedster verwisselt hadden; want hun voorneemen was, in de plaats van melk, dat ze hem vergif geeven zoude: maar *Chrixnen* quam dit voor; hy zoog zoo geweldig, dat hy, al haare melk afzoog, en teffens haar bloedt, laatende niet af tot zy doodt was; en door dit middel verloste hy zich van dit gevaar.

Toen *Chrixnen* een weinig jaaren ouder geworden was, begon hy den Harders, waar onder hy opgevoed wierd, eenige stukjes te bedryven. Op een tydt beroofde hy hen van een meenigte Boter, en wilde met deezen roof vluchten; maar hy had het geluk niet de handen van deeze Harders t'ontkomen, gelyk hy die van den Koning had gedaan. Zy vervolgden hem, en achterhaalt hebbende, ontnamen ze hem de Boter die hy gestolen had, bonden hem aan een boom, en geesselden hem, om door deeze kastyding te beletten, dat hy diergelyke stukken voortaan niet meer pleegen zou. Toen hy manbaare jaaren bereikt had, verzamelde hy een Leger, om zynen Oom te bestryden, sloeg hem in verscheidene veldslagen, en doodde hem eindelyk met zyn eigen handt, verlossende zich door zyne doodt van een onverzoenelyken en zeer gevaarlyken Vyandt. Vervolgens zich van zoo veel moeite en arbeidt ontlasten willende, geduurende deezen Oorlog uitgestaan; trouwde hy twee Vrouwen, die beide uit zyn Geslacht waren: maar zich met dit dubbel Huwelyk niet genoegende, nam hy noch zestien duizend jonge Harderinnen tot Bywyven. Het waren hem de geesselslagen noch in geheugen, die hy in zyne jeugdt van haare Vaders geleeden had, en hy vreesde, dat zoo hy deeze Harders weder geemelyk maaken mogt, hem wederom iets diergelyks mogte overkomen; derhalven, geen reden van klagten over hem willende geeven, vermeenigvuldigde, en herschiep hy zich zodanig, dat hy in den zelfden tydt, haar alle besliep, en aan ieder in 't byzonder gelooven deed, dat hy de anderen verliet, om zich aan haar alleen over te geeven, en door dit middel werd hy van haar alle gelykelyk bemint.

Het gebeurde eens dat *Chrixnen*, of liever *Vixnu* in *Chrixnen* vermomt, zich aan den oever van een Beek bevindende, alwaar zich een groot getal Vrouwen van aanzien badden, die ongemeen schoon en eerbaar waren. Hy in allereyl, nam haare kleederen weg, en bragt ze op den top van een zeer hoogen Boom, niet verre van deeze Beek staande, laatende dus deeze Juffers in die verleegenheit van naakt te moeten uit het badt komen, en in deezen staat elk haar's weegs te moeten gaan. Terwyl zy dus verleegen waren, en naar allerwegen omzagen, zagenze groote bladeren, die in 't water groeiden, gelykende byna naar die van Haarvurts of Meer-bladen. Ieder nam 'er een van, en zy bedekten zich zoo goed als zy konden, naderende alle gezamentlyk den Boom waar op *Chrixnen* geklommen was. Deeze verleegen Juffers baden hem met ernst haar de kleederen te willen wedergeeven: maar zy konden deeze gunst niet verwerven, dan na hem gegroet te hebben, leggende ieder beide de handen op 't hoofdt, 't welk niet geschieden kon, zonder haare bladeren te laaten vallen, zulks al 't overige ontbloot wierd, en dit was 't dat *Vixnu* begeerde, en de beweegreden waarom hy hunne kleederen weggenomen had. Andere Zeldzaamheden van zyn gedrag aangemerkt.

Deeze Heidenen waanen dat *Vixnu* zich noch eens veranderen moet, en een Paerdt worden; en dat in verwachting dat deeze nieuwe Herschepping geschiede, hy in de Melkzee rust, alwaar hy welluftig op een schoone en groote Slang met vyf hoofden slaapt, die hem voor bedt en troon dient.

VIII. HOOFDTSTUK.

Behelzende de VOORGEVALLENE HISTORIE *van* RUTREM.

Vreemde Historie die de *Braminen* van hunnen God *Rutrem* vertellen.

Rutrem, de derde Zoon van *Paraxacti*, is mede een haarer Mannen, en zelfs deeze die zy het meeſt geneegen was. De begeerte die hy had van onder de menſchen te leeven, deed hem *Andi* of Geeſtelyke worden. Men noemde hem *Artanari*, dat is, die half Man en half Vrouw is; en men heeft nooit van eerloozer, ongeregelder en verfoeielyker menſch gehoort, noch gezien.

Hy trouwde een Dochter van den Koning der Bergen, *Parvardi* genoemt, waar mede hy geduurende den tydt van duizend jaaren in een naau verbandt doorbragt. Een zoo ongemeen gedrag, werd door *Bruma*, *Vixnu*, en de drie hondert dertig duizend millioenen Goden afgekeurt, die alle geloofden dat *Rutrem* zyn verſtandt verlooren had, en gek geworden was. Zy gingen hem zoeken, en gevonden hebbende, ſcheidden ze hem met geweld van *Parvardi*. Deeze Vrouw, niet min onkuiſch als haar Man, gevoelde zich beleedigt door het geweldt, waar mede men haar van 't voorwerp haarer liefde afſcheurde; en om zich te wreeken over de beleediging, die zy meende ontfangen te hebben, deed zy een vervloeking tegen alle de Goden, en wenſchte dat niemandt van hun in 't toekomende noch Kinderen noch wettige Vrouwen zouden mogen hebben: maar alleen zoo veel Bywyven als men begeerde; 't welk juiſt zoo gebeurde als zy gewenſcht had. Na deeze gedwongen ſcheiding, vertrok *Rutrem* als een uitzinnige, dwalende door de ganſche Waereldt en laatende overal, waar hy quam, tekenen van zyne onkuiſchheit na. (a) Het gebeurde nu door een zeekere plaats reizende, dat de Aarde hem eerlang een Zoon voortbragt, die zes hoofden had: maar alzoo hy ter deezer plaatſe om hem te zuigen geen Voedſter vond, boden de zeven Starren hem haaren dienſt aan, en noemden hem *Camaraſſuammi*, 't welk Heer Zoon beteekent.

Alle de Indiaanſche Afgodendienaars hebben voor hem een uitſteekende eerbiedigheit, en een zoo ongemeen vertrouwen in zyn vermogen, dat ze in alle hunne Schriften, en in alle de Verbonden, die onder hen gemaakt worden, door deeze woorden *Arrumagamtumei* altoos beginnen, te weeten, *dat deeze die zes aangezichten heeft met ons zy.* De Boeken der Heiden berichten, dat *Parvardi* die van verdriet geſtorven was, om dat men haar geweldadig van haaren Man geſcheiden had, doch anderwerf gebooren wierd, na dat het Kindt, waar van wy vervolgens ſpreeken zullen, zoo wonderbaarlyk was voortgebragt; dat zy in deeze tweede geboorte, de Dochter van een Koning, *Daxaprojabadi* genoemt, was, en dat *Rutrem* haar wederom trouwde. Dat zy ſedert haar huwelyk, zich op een zekeren tydt was gaan baden, terwyl haar Man van huis was, en dat ze in 't badt zynde, een zoo krachtige begeerte van een Kindt te hebben had, dat 'er in 't zelve ogenblik in haare handt een te voorſchyn quam, 't welk zyne geboorte uit het zweet nam, dat ze van haaren boezem by een geſtreeken had; dat dit Kindt aanſtonds zoo groot wierd, als of het twintig jaaren oudt was, en het *Vinayaguien* noemde, te weeten, die geen Godt vreeſt; dat eerlang daar na *Rutrem* weder t'huis quam, zonder te weeten wat 'er voorgevallen was, en dat hy *Vinayaguien* ziende, die gemeenzaam met *Parvardi* omging, hy zodanig een groote argwaan opvatte, en 'er zoo veel verdriet in nam, dat hy beſloot haar te verlaaten. Maar dat zy gewaar wordende dat hy jaloers was, hem bevreedigde, en verhaalde hoedanig het voorval gebeurt was; 't welk uitwerkte, dat de jongeling, die hem zodanig een verdriet ſcheen te veroorzaaken, voor hem in 't vervolg een onderwerp van vertrooſting en vernoeging wierd.

Zeldzaam voorval op een boddige wyze verdigt.

Het vermaak dat *Rutrem* ſchepte, overwegende de wonderbaarlyke en zoo verwonderenswaardige geboorte van den jongen *Vinayaguien*, wierd wel haaſt door misnoegen 't welk hy wegens zyn Schoonvader opnam, ontruſt. Deeze Vorſt beſloot op een plechtelyk Gaſtmaal een Offerhande te doen, in erkentenis wegens de geboorte van zyn Kleinzoon; en om zyne vreugde te betuigen, noodigde hy 'er alle de Goden op, behalven zyn Schoonzoon. Men weet niet of zulks door vergeetenheit geſchied was, of dat men 't met voordacht om 't quaadt gedrag van *Rutrem* dus beſtoken had. Maar hoe 't ook zyn mag; deeze God vond zich zodanig gehoont door de beleediging die hy meende hem door den Koning der Bergen

(a) *Effundens undique ſemen ſuper terram.*

Bergen aangedaan te zyn, dat hy besloot om 'er een bloedige wraak over te neemen. Ten dien einde ging hy, schuimbekkende van verwoedheit ter plaatse, alwaar zyn Schoonvader alle de vergaderde Goden onthaalde. Naaulyks was hy in de Zaal van de Gastery gekomen, of hy braakte 'er millioenen van scheldwoorden tegen de genoodigden; en rukkende vervolgens een handvol hair uit zyn hoofdt, worp hy 't met geweldt tegen de vloer, waar uit aanstonds een Reus van een afschouwelyk groote voortquam.

en wat daar uit ontstaat, met de gevolgen van dien. Dit Gedrocht vertoonde zich naaulyks, of verhefte een geweldige stem, betuigende het ongelyk, zynen Vader aangedaan, te zullen wreeken. Hy stelde zich aanstonds schrap de Goden te bevechten, en toonde by deeze gelegenheit daaden van dapperheit, die t'eenemaal verbaazende waren: maar het alleraanmerkelykste was, dat hy de Zon zoo een verbolgen en krachtigen slag gaf, dat hem alle de tanden uit den mondt sprongen; en om deeze reden is 't dat de Heidenen zedert dien tydt geene Offerhande meer aan de Zon doen, dan van zachte eetbaare dingen, als van Boter, Melk, Pap en zeer murwe Fruiten.

Deeze woedende Reus niet genoegt de Zon zoo mishandelt te hebben, gaf mede de Maan eenige voetschoppen in 't gezicht, waar van de blaauwe plekken zoo kennelyk geworden zyn, dat men ze nu noch ziet. Dit is het denkbeeldt, 't welk de Indianen van de vlakken hebben, die zich in de Maan vertoonen. Hy doodde vervolgens de Koning *Daxaprojabadi* nevens veele van zyne Gasten, en sloeg *Vinayaguien* het hoofdt af, alhoewel hy onbewust van de oorzaak der belediging was, die *Rutrem* leed, en van alle de wanorders, die 'er het gevolg van waren.

Dit oproer eindelyk bevreedigt zynde, werd *Rutrem* onder de dooden, het lichaam van den jongen *Vinayaguien* gewaar, aan wien hy, geduurende zyn leven, met hem zyn Zoon te noemen vereert had, en voor wien hy ook niet min genegenheit had, als of hy zyn waare Vader was geweest.

Naaulyks is 't uit te drukken welk een smart hem dit schouwspel veroorzaakte. Zy was zoo onlydelyk, dat niets hem wegens dit verlies troosten kon, voornamentlyk toen hy vernomen had, dat dit de Reus was, die hy zelfs had voortgebragt, werpende zyne hairen tegen den vloer, en die zyn Zoon het hoofdt had afgeslagen. Na eenigen tydt zich bedacht te hebben, besloot hy hem, het koste wat wilde, weder te doen leeven. Maar nademaal hy geen middel wist, het hoofdt weder aan 't lichaam te voegen, 't welk 'er van gescheiden was, overzulks het niet meer in zyn geheel bevonden wierd, hieuw hy aanstonds dat van een Olifant af, en zette het zoo behending op den romp van den gesneuvelde, dat het 'er zich mede vereenigde, en *Vinayaguien* door dit middel weder levendig wierd. De Vader opgetogen van vreugde op het zien van zyn Zoons wederleeving; omhelsde hem, en belaste hem door de Waereldt te reizen om een Vrouw te zoeken, met beding nochtans, dat hy niet trouwen zou, voor dat hy een alzoo schoone Vrouw gevonden had als zyne Moeder *Parvardi* was. Hierom is 't dat de Heidenen de gewoonte hebben op de algemeene wegen en toegangen de Afgoden van *Vinayaguien* te plaatsen, en zulks in de gedaante, die hy in zyne wederopstanding kreeg, te weeten, met een Olifants hoofdt; overzulks hy alle de voorbygaande Vrouwen ziende, te eerder een van haar verkiezen kon, die naar zyne Moeder geleek. Men verzeekert nochtans, dat hy tot noch toe geen van haar heeft konnen vinden, die in schoonheit met *Parvardi* evenaaren kon. Eenigen tydt nadat *Vinayaguien* van gedaante verandert was, en dat men om reden van deeze verandering, by zyn eersten naam die van *Pullejar* gevoegt had; vertrok *Rutrem* door uitdrukkelyk bevel van alle de Goden, om zyn Broeder *Bruma* te zoeken, die in een hart verandert was, en in de Bosschen met zyn eigen Dochter op de ongeregelste, en schandelykste wyze leefde. Hy versleet veel tydt om de plaats te ontdekken, alwaar hy zich onthieldt: maar die eindelyk gevonden hebbende, sloeg hy een van zyne hoofden af; waarin, zoo de *Braminen* verzeekeren, hy een groote misdaadt beging. Om nu hier over boete te doen, ontkleedde hy zich gansch naakt, bestrooide zyn hoofdt met assche, en het bekkeneel van *Bruma* in zyne handt houdende, week hy naar de begraafplaatsen, alwaar hy dagen en nachten doorbrengende, zoo krachtig zyn misdryf beweende, waar door hy byna zinneloos wierd.

IX. HOOFDTSTUK.

Van het VERVOLG *op de* VOORGEVALLENE HISTORIE *van* RUTREM.

Andere wonderlyke verdichte geschiedenissen door de *Braminen* van hunnen God *Rutrem* verfiert, en van welk een gevolg die waren.

R*utrem* een dus ſtreng leven als 't geen hy verkooren had, verdrietig geworden, beſloot dit treurig verblyf te verlaaten, en middelen om zich te vervrolyken te zoeken. Hy verſtond, dat 'er in een naby geleegen Woeſteny veele *Braminen* waren, die een zeer boetvaerdig leven lyden, en alle ongemeene ſchoone Vrouwen hadden. Hy kreeg begeerte zich van deeze Vrouwen te doen beminnen, en om hier toe te komen was 't, dat hy ganſch naakt in de Gehuchten alwaar deeze boetelingen woonden, een aalmoes verzocht. Hy oeffende vervolgens een betovering, door welk middel hy in alle de Juffers-zoo veel liefde wiſt voor hem te verwekken, dat ze, zonder zich niet meer over haare Mannen, noch Geſlacht te bekommeren, haare huizen aanſtonds verlieten, zoodra zy hem zagen, en hem overal volgden. *Rutrem* genoot dit vermaak niet lang 't welk hy in een zoo aangenaam gezelſchap deelachtig wierd, en hy leed in deeze zelfde plaats de aller ſtrengſte lichaams quelling, die iemandt van zyn karakter overkomen kon; nademaal alle deeze boetoeffenende *Braminen*, de beleediging die zy ontfingen, ter harte neemende, zich vergaderden, en tegen hem een verſchrikkelyke vervloeking uitſpraaken, als ook dierbaare Geloften deeden, dat door de kracht van deezen vloek tot ſtrafoeffening over zyne onverzaadelyke onkuiſcheit, hy eerlang ontmant wierd, zonder dat hy ſedert weder in zyn eerſten ſtaat kon herſtelt worden. Dit geval veroorzaakte hem een onuitdrukkelyke ſmart en quelling; en om eenigermaaten de pyn te maatigen die hy 'er van gevoelde, is, dat hy de gelukzaligheit des Hemels beloofde, den geenen die op Aarde met een byzondere Godsdienſtigheit deeze deelen zyns lichaams zouden eeren, die de Braminen vervloekt hadden, en waarvan hy het gebruik door de kracht deezer Vervloeking verlooren had.

De begeerte van de door *Rutrem* beloofde vergeldingen te verwerven, heeft den Indianen deeze zoo eerlooze en belachelyke eerdienſt doen omhelzen. Zy vergenoegen zich niet alleen deeze Godheit Offerhanden voor te draagen, eveneens als voor Priaap by de aloude Grieken en Romeinen geſchiedde: zy maaken 'er oneindige verbeeldingen van, die zy op de wegen plaatſen, en in hunne Huizen en Tempels oprechten. Deeze Afgoden, waarvoor de Ooſt-Indiaanſche Heidenen een byzondere eerbiedt toonen, zyn byna alle van Steen gemaakt, en die men *Lingam* noemt. Het meerendeel der Indianen, doch voornamentlyk de Sektariſſen van *Rutrem* van wederzyds Sexe, draagen die om hunnen hals gehangen, aan hun hoofdt gehecht, of aan hunne armen, en eeren ze op eene wyze, waarlyk het mededoogen waaardig.

Deeerloosheit van der Indianen Geſlacht *Andis* genoemt voorgeſtelt, en hoe die door ſchyn van boetoeffening bemantelt word.

Onder deeze ongelukkige Indianen is 'er een *Caſte* of Geſlacht, 't welk men *Andis* noemt. Die van dit Geſlacht zyn, worden de eerlooſte, baldadigſte, onbeſchaamſte, en tot alle ſoorten van ongebondenheit en ſchandelykheit geneegene menſchen geacht. Ook zyn ze van alle de Indianen, deeze, waar van de bekeering veel moeielyker en zeldzaamer is. Deeze eerlooze *Andis* maaken hun werk de boetoeffening van *Rutrem* na te volgen, door de Waereldt omzwervende, met aſſche beſtrooit, en verzoekende aalmoezen. Alhoewel het leven der *Andis* verfoeielyk zy, echter zien hen de andere Indianen met de zelfde achting als Heiligen aan. Gemeenlyk ziet men eenige van dit Geſlacht, die Geloften doen in een pynelyke geſtalte te blyven, als by voorbeeldt, geduurende een of veele jaaren in eene Pagode overendt te ſtaan. Maar alzoo het onmogelyk is, geduurende zoo een langen tydt niet te ſlaapen, en dat de ſlaap hen noodzaakt van geſtalte te veranderen, en bygevolg hunne Gelofte te breeken; vinden ze daar toe dienende ſtokken of latten in de Tempels geplaatſt, waar door zy zich ſtaande houden met de handen daar aan te ſlaan en gebonden te zyn, tot dat ze hunnen bepaalden tydt vervult hebben: overzulks zy ſtaande ſlaapen, en in dien zelfden ſtaat blyven, ſchoon zy ziek worden, en tot het uiterſte gebragt.

In deeze Pagoden zyn eenige Bedienden, wiens werk is, eeten en drinken den Boetelingen te verzorgen, en hen te verſchoonen wanneer zy bevuilt zyn. Geduurende den tydt dat deeze rampzalige ſlachtoffers aan den Duivel dus verbonden zyn in de Pagoden te blyven, houdenze altoos een deezer Afgoden in hunne handen, *Lingam* genoemt,

noemt, en wanneer de tydt van hunne Gelofte geëindigt is, en dat men hen van de latten los maakt, deeze dan wiens gesteldheit krachtig genoeg is, een zoo pynelyke Boetoeffening uit te staan, gaan hun leven doorbrengen met alom aalmoezen te verzoeken; en men ontmoet 'er dagelyks op de wegen, met hunne verstyfde armen, die uitgestrekt, verdort en onbeweegbaar geworden zyn, nademaal door een al te lange ophouding, de gewrichten t'eenemaal de kracht van zich te beweegen verlooren hebben. Deeze *Andis* vertoonen zich van verre te zien als wandelende boomen, wiens armen als takken schynen en hunne lichaamen de stammen. Het eenigste voordeel dat deeze rampzaligen van zoo veel pyn en smart genieten, is, dat een ieder hen als waare Heiligen eert, die door hunne Gebeden van de Goden alle gunst verwerven, waarom zy hun verzoeken.

X. HOOFDTSTUK.

Van VERSCHEIDENE ZAAKEN *die by de* GEBEURTENISSEN *van* RUTREM *aan te merken zyn.*

'T Is reeds voorlang dat *Rutrem* door de *Braminen* vervloekt is geweest, toen hy de vloedt Ganges trouwde, die de Indianen achten een zeer schoone Vrouw te zyn. Maar hy heeft 'er om de reeds bygebragte reden geene Kinderen by. Daar zyn noch ontallyke zeldzaame gevallen, waarvan eenige onaangenaam en andere vermaakelyk voorkomen. Hy zag zich op een zekeren tydt in 't allergrootste gevaar gestelt, 't welk hem overkomen kon, en waarin hy zekerlyk zoude bezweeken zyn, indien hem zyn Broeder *Vixnu* niet tydelyk had gered.

Een ongemeene vreemde Geschiedenis, waarin de God *Rutrem* in de grootste ongelegenheit geraakt is.

Een zekere Reus was 'er, *Paimejuran*, genoemt, 't welk Asch-Heer beteekent. Hy had eenige jaaren een zeer strenge boete ter eere van *Rutrem* afgelegt, die hy met ernst bad, hem eenige gunst te willen bewyzen, die diende om hem van andere menschen te onderscheiden. *Rutrem* zyne Godsdienstigheit en yver willende vergelden, verleende hem onbedachtelyk de macht van aanstonds alle den geenen tot Asch te brengen, op wiens hoofdt hy de handen leide. De Reus nieuwsgierig zynde om te weeten of het voorrecht hem toegestaan, wezendlyk of inbeeldelyk was, naderde hy de God, en geliet zich om de handen op 't hoofdt te willen leggen, om zyn vermogen op den geenen te onderzoeken dien het hem verleent had. *Rutrem* wierd toen zynen missag, maar te laat, gewaar, *Paimejuran* met een zoo ongemeene gunst begiftigd te hebben, en hy vond zich door zyne onverzichtigheit in het verschrikkelykste en dringenste gevaar, als hy noch nooit beleeft had. Hy had, om zulks voor te komen, al zyne schranderheit noodig in 't werk te stellen, en alles wat hem van de Toverkunst bekent was. Door de kracht van deeze Kunst, waarvan hy zich reeds met vrucht, in verscheiden gelegendheden gedient had, was 't dat hy zich in een oogenblik zoo klein maakte, zulks hy zich in den Dop van een zekere Vrucht sloot, die de Indianen *Ayvaralicai* noemen, die niet grooter dan een Hazelnoot was.

Alhoewel *Vixnu* verre van de plaats was, alwaar dit voorval gebeurde, liet hy echter niet na hier van kennis te neemen. Hy was niet ongevoelig over 't ongeval 't welk zynen Broeder drygde, en hy trachtte hem 'er van te verlossen. Om hier in te voorzien, nam hy aanstonds de gedaante van een zoo ongemeene schoone Vrouw aan, dat de Reus haar ziende, t'eenemaal in haar verliefde, en geenzins aan *Rutrem* dacht, die hy in zynen Dop ongemoeit liet. Hy dacht naaulyks meer dan op het voorwerp 't welk hy beminde; en na haar de tederste achting beweezen te hebben, bad hy dat zy hem de gunst bewees van haar naar huis te mogen verzellen. De Juffer betuigde deeze zyne voorstelling met vermaak aan te hooren, en beloofde hem zelfs naar wensch alle gunstbewys, onder beding, dat hy voor met haar in haar huis te komen, naar de naast gelegene rivier zoude gaan om zich het Hoofdt en de Hairen te wasschen. De reden die zy bybragt om dit van hem te eisschen, was, dat alzoo hy sedert eenige jaaren een boetvaardig leven had gelyd, zyne Hairen nooit gekemt waren geweest, overzulks 'er dikmaals de vogels haare nesten in hadden gemaakt, en die bevuilt, waardoor ze zoo geweldig bemorst waren, dat zy derhalven niet gedoogen kon dat hy haar in die gestalte naderde, dan voor dat ze gezuivert en gewasschen waren. De verliefde Reus, door zyne drift verblind, wierd de strik, die men hem spande, niet gewaar. Hy begaf zich in allereyl, en zonder eenig achterdenken in 't water. Hy wiesch zyn geheele lichaam, en willende mede zyne Hairen wasschen, om de Juffer te vergenoegen, wier schoon-

Doch eindelyk door *Vixnu* gered word, en hoe.

schoonheit hem verblindt had, bragt hy beide zyne handen op 't hoofdt: maar naaulyks was zulks geschied, of de kracht van zyn nootlot en rampzalig deel 't welk hem toegestaan was, quam over hem, en hy wierd aanstonds in asch verandert.

Vixnu als opgetogen van te zien dat zyne kunst zoo wel gelukt was, verliet wederom de gedaante van een Vrouw om zyne gewoone gestalte weder aan te neemen. Hy verhaalde aanstonds aan zyn Broeder 't welk hy ten zynen dienst verricht had, en hoedanig hy de Reus verdelgt had. Op deeze behaaglyke tyding, quam *Rutrem* uit zynen Dop weder te voorschyn, nam zyne eerste gedaante aan, omhelsde zynen Broeder, bedankte hem wegens de zoo tydig beweezene hulp, en nam een besluit van nooit iemandt diergelyke gunst te bewyzen. Maar toen hy de omstandigheit verstondt, hoe *Vixnu* zich gedragen had om hem uit het gevaar te redden, waarin zyne lossigheit hem ingewikkelt had, kreeg hy een ongemeene begeerte zynen Broeder onder de zelfde gedaante te zien, waar mede hy de drift van den Reus, dus gaande had gemaakt. *Vixnu* echter weigerde eenigen tydt dusdanig voor *Rutrem* te verscheinen, zeggende, om 'er zich van t'onschuldigen, dat hy zyne zwakheit in 't stuk van Minnery wel kende, dat indien hy zyn verzoek toestondt, hy verzeekert was van aanstonds hem zoo verstelt te zien staan en buiten zich zelve, dat hy zich naaulyks in staat vinden zou, zyne reden om te bestieren, te gebruiken. *Rutrem* wegens deze redenen onvoldaan, bleef op zyn verzoek staan, en hield zynen Broeder zoo krachtig aan, dat *Vixnu* om hem te vergenoegen, zich anderwerf in de gedaante van een Vrouw herschepte, en zich aldus aan *Rutrem* vertoonde. Op het zien van dit voorwerp, werd de zwakke God zodanig in liefde opgetoogen, en zyne inbeelding wierd 'er zoo krachtiglyk van ontsteken, dat 'er in een oogenblik een Kindt uit de handen van *Vixnu* van voortquam, 't welk *Arigara-Putren* wierd genoemt, Zoone van *Rutrem* en *Vixnu* beteekenende. Dusdanig bestaan de verfoeielyke Godheden die de Indianen eeren, waar van men ontallyke schandelykheden verhaalt, die de betamelykheit en eerbaarheit niet gehengen, te berichten.

Voor 't overige, alhoewel de Heidenen in ontallyke verschillende Sekten verdeelt zyn, nochtans worden onder hen twee der voornaamste gevonden; waar van de eene *Vixnu* voor de verhevenste der Goden houdt, en die van deeze Sekte zyn, worden *Vixnuvites* genoemt, en d'andere die *Rutrem* hooger achten, zyn *Xiven* geheeten, over zulks deeze God insgelyks dien naam voert.

XI. HOOFDTSTUK.

Van het PARADYS *der* INDIANEN, *en hoe dit volgens hun gevoelen bestaat.*

Vyf byzondere Plaatsen die de Indianen in den toekomende staat des levens stellen, en waarin de eerste plaats van gelukzaligheit bestaat.

De Oostindiaansche Afgodendienaars gelooven, dat 'er vyf onderscheiden plaatsen (a) zyn, alwaar de zielen der Heilig geleeft hebbende verstorvenen overgaan, om 'er de gelukzaligheit en heerlykheit deelachtig te worden.

De eerste van deeze plaatsen word *Xoarcam* genoemt; daar is 't dat *Devandiren*, Koning der Goden met zyne twee Vrouwen zyn verblyf houd, waar van de eene *Xachi* en de andere *Indirani* geheeten word. Hy heeft behalven haar noch vyf Bywyven van een verwonderenswaardige schoonheit, die geduurig bezig zyn met hem dienst te bewyzen. In deeze zelfde plaats zyn mede de drie hondert dertig duizend millioenen Goden, nevens noch een veel grooter getal Bywyven, en zy genieten 'er alle verbeeldelyke heerlykheit, vermaak en bekoorlykheden. Agt en veertig duizend Boetelingen genieten 'er de zelfde zaligheit in den *Xoarcam*. De Goden mogen 'er niets gewigtigs onderneemen, zonder vooraf met hen te hebben raad gepleegt; en men besluit in den Hemel geene zaaken die deeze beneeden-Waereldt behelzen, ten zy zy 'er in gekent worden. Deeze heerlykheit nochtans, en alle deeze vermakelykheden voldoen zoo volkomentlyk niet den geenen die de zelve genieten, of hen ontbreeken noch veele dingen die zy begeeren; en de Goden met de eeuwige geneugtens van den *Xoarcam* niet genoegt, bebben dikmals lust om de bewooners der Aarde te bezoeken. 't Welk eertyds aan

(a) In de Verhandeling over de *Braminen* van *Cormandel* word van zeven plaatsen gewag gemaakt; waarvan de naamen genoeg verschillende zyn.

Vreemde Historie van den Opperste der Paradys Goden op Aarde uitgevoert, en wat daarop is gevolgt.

aan *Devandiren* gebeurt is, verschaft 'er ons een bewys van. Deeze Monarch der Goden, verlaatende des Hemels vermaak, besloot hier beneeden andere geneugtens te zoeken. Hy wist dat een voornaame Boeteling, *Gaudamen* genoemt, een kleine eenzaamheit naby de Ganges-vloedt gelegen, tot zyn verblyf hield, en dat hy 'er gerustelyk en in Heiligheit met zyne Vrouw leefde, die een der schoonste Vrouwen der waereldt was. Deeze gewaande Koning des Hemels vertrok dan, quam op de aarde, ging naar de verblyf-plaats van den Boeteling, zag zyne Vrouw, en wierd 'er zoo volkomen op verlieft, dat hy besloot alles in 't werk te stellen, om aan haaren Man ontrouw te bewyzen: maar merkende dat de beminnelyke persoon niet min deugdzaam dan schoon was, begreep hy wel dat zyn voorneemen nooit gelukken zou, indien hy geene list gebruikte. Hy had reeds waargenomen dat *Gaudamen* 's morgens niet verzuimde op te staan, zoo dra als de Haan kraaide om zich in den Ganges te gaan wasschen, en hy geloofde dat hem dit een middel verschaffen zou, om gemakkelyk zyne drift te voldoen. Hy nam dan op een zekeren nacht de gedaante van een Haan aan, plaatste zich naby het huis van den Boeteling, en kraaide: Maar veel vroeger als den gewoonen Haan deed. De yverige *Gaudamen* schielyk wakker geworden, en schoon hy noch een grooten lust om te slaapen had, nochtans, om zyne Godsdienstige oeffening niet te verzuimen, stond hy aanstonds op, en ging naar de Rivier. Aldaar gekomen, werd hy aan de beweeging van 't water gewaar; dat het niet meer dan middernacht konde zyn; overzulks kreeg hy gedachten, of den Haan wel eigentlyk gekraait had, dan of hy hem meende gehoort te hebben, terwyl hy noch sliep. En overmits het noch in lange de tydt niet was, dat hy gewoon was zich te wasschen, besloot hy weder naar huis te gaan, om 'er noch een weinig te rusten. Bezwaarlyk zou het uit te drukken zyn, hoe deezen armen Boeteling verbaast stond, toen hy *Devandiren* by zyne Vrouw en in zyn bedt vond, die reeds zyne plaats bekleed had, en hem zoo schielyk niet had verwacht. Hy vergramde zich zodanig over 't gedrag van den God, dat hy zonder eenig aanzien voor zyne waardigheyt te hebben, hem vervloekte, en tegen hem verschrikkelyke vloekwoorden uitsprak; en om hem over zyne onbeschoftheit te straffen, wenschte hy dat *Devandirens* gansche lichaam nooit bedekt wierd, en met zekere tekenen, die natuurlyk dat deel 't welk zyne drift verwekt hadt, zouden verbeelden, waar door zyne onbeschoftheit en schandelykheit aan een ieder bleek, die hem zagen. Deeze wensch met zoo veel drift en yver gedaan, wierd bekrachtigt; de ongelukkige God vond zich aanstonds in een staat gebragt, dat hy zich aan niemandt vertoonen dorst, en schaamde zich zelven te zien. Overzulks begrypende de smart die hem dit geval veroorzaakte, worp hy zich voor de voeten van *Gaudamen*, bad hem ernstelyk medelyden met hem te hebben, om de strengheit van de straf te verzachten, die de kracht van zyne vervloekingen hem veroorzaakt had, en dat hy toch niet leed, dat hy in zodanig een schandelyken en ongeschikten staat bleef. De Boeteling door de smeeking en verneedering van dien God bewoogen, bewilligde om zyne straf te verzachten; dat hy zich zelven altoos in de ongeschikte gestalte, alwaar hy zich in vond vertoonende, echter van anderen niet zoude gezien worden, als hebbende alleen zyn gansche lichaam voor de oogen bedekt. Zoo dat deeze Koning der Goden sedert in dien staat bleef, gelyk de alouden Argus verbeeldden. *Gaudamen* genoegde zich niet in den persoon van *Devandiren*, wegens de ontfangen beleediging, gewroken te hebben: maar strekte zyne wraak en gevoelen over zyne Vrouw mede uit, die ter straffe van haar overspel, alhoewel ongewillig geschied, door de kracht van vervloeking die haaren Man tegen haar deed, in een Steen verandert wierd. Het gebeurde echter vervolgens, dat de God *Vixnu* zich in de gedaante van *Ram* verandert hebbende, gelyk hier voor is gezegt, op een tydt by geval op deezen Steen trad, dat die weder tot een schoone Vrouw wierd, gelyk zy te vooren was geweest, en ook weder by haar Man quam, die haar den begaanen misslag vergaf, vriendelyk ontfing, en sedert in een volmaakten staat met haar leefde.

Tweede plaats van Gelukzaligheit, aangemerkt.

De tweede plaats van Heerlykheit en Gelukzaligheit, word *Vaicundam* genoemt. In deeze plaats is 't dat *Vixnu* met zyne Vrouwen zich onthond, nevens een zekere Vogel naar een Sperwer gelykende, die de Indianen *Papangui* noemen. Deeze Vogel dient *Vixnu* voor een paerdt, en de Indianen hebben 'er een zoo groote achting voor, dat wanneer zy een deezer Vogels in de lucht vliegen zien, schielyk van hunne paerden komen, of uit hunne Palanquynen treeden, om de zelve eer te bewyzen. Zy gelooven ook, dat alle de Godsdienstelingen van *Vixnu* na hun afsterven in deezen *Vaicundam* komen, en dat

dat alles gelyk als 't vuur alle ſtoffe waar op het werkt, in vuur verandert, eveneens deeze God, in zyn eigen weezen, alle die geenen verandert, die het geluk hebben te komen, waer hy is.

Derde plaats van Heer-lykheit, hoedanig die be-ſtaat.

Het derde verblyf der Heerlykheit word *Cailaſam* geheeten. De Heidenen zeggen, dat dit een zeer hooge en wyduitſtrekkende Zilver-berg is, ten Noorden gelegen, waarop *Rutrem* met zyne Vrouw *Parvardi*, nevens alle zyne Bywyven, en een zekere Stier die hem voor rypaerdt dient, hun verblyf hebben. Daar is 't dat de Sektariſſen van *Rutrem* na hunne doodt komen, wier geluk beſtaat, geduurig in zyne tegenwoordigheit te zyn, en hem ten dienſt te ſtaan. Eenige zyn bezig met groote waayers windt te maaken, om hem voor de hitte te bevryden, andere bieden hem goude ſpuuwpotjes aan, over zulks een Heer van een zoo verhevene Majeſteit niet genoodzaakt zy op den grondt te ſpuuwen. Daar zyn 'er die altoos met brandende toortſen gereed ſtaan om geduurende den nacht hem te lichten. Het ampt van eenige anderen is, zorg voor zyne Bywyven te draagen, waar van hy van een onnoemelyk getal verzien is, en hem dagelyks, die hy van de zelve begeert, toebrengen. Eindelyk heeft ieder deezer gelukzaligen in deeze plaats zyn byzonder ampt, en hunne gelukzaligheit beſtaat enkelyk aan *Rutrem* zodanig een dienſt te bewyzen, waar toe het hem behaagt hun te gebruiken.

Vierde plaats van Ge-lukzalig-heit, hoe ver-beeldt.

De vierde plaats alwaar men de Heerlykheit geniet, word *Brumalogam*, dat is, de Waereldt van *Bruma* genoemt; en insgelyks *Satialogam* geheeten, 't welk de Waereldt van Waarheit beteekent. Daar is 't dat *Bruma* gemeenlyk met zyne Vrouw *Saraſſuadi*, en een groote Aap, zyn verblyf heeft, die hem voor rypaerdt dient, in zyne Reizen die hy onderneemt.

Vyfde en allerver-hevenſte plaats van Ge-lukzalig-heit, waarin die beſtaat.

De vyfde plaats van Heerlykheit word *Melanpadam* genoemt, 't welk de uitmuntenſte en verhevenſte aller plaatſen te kennen geeft. Alhier heeft het eerſte Beginzel of Opperſte Weezen zyn verblyf; de Heidenen noemen 't *Parabaravaſtu*, 't welk het Weezen by uitneemenheit, of het uitmuntenſte aller Weezens beteekent. Daar is 't dat die geene na hunne doodt gevoert worden, die in deeze Waereldt een onberiſpelyk en voorbeeldelyk leven gevoert hebben. Zy genieten 'er een eeuwige en onverganklyke gelukzaligheit, die voornamentlyk beſtaat, geduurig in de tegenwoordigheit van dit eerſte Weezen te zyn, in hem te kennen, met het zelve innerlyk vereenigt te weezen, en zelfs niets te doen, dan een zelfde zaak met hem te zyn. Maar alzoo 'er zeer weinig menſchen gevonden worden, wiens leven t'eenemaal Heilig en onberiſpelyk zy, zoo zyn 'er ook weinige die het geluk hebben tot deeze allerverhevenſte trap van Heerlykheit te geraaken.

XII. HOOFDTSTUK.

Van het GEVOELEN *'t welk de* INDIANEN *van de* HELLE *hebben.*

De Indiaanſche Afgodendienaars gelooven niet alleen, dat de Helle onder de Aarde die wy bewoonen is: maar dat ze noch onder de zeven andere Waerelden zy, onder de onze gelegen, waar van wy vervolgens handelen zullen.

Der Indianen gevoe-len, op hoedanig een wyze de ver-ſtorve-nen ver-gelding en ſtraffe voor hun bedryf op Aarde door den Helſchen Rechter word toege-weezen, en wat daar de Zielen der ver-ſtorve-nen we-dervaart.

De Voorzitter of Opperraadtsheer der Helle, die de zorg aanbevolen is, de beſluiten door *Xiven* genomen, uit te voeren, word *Thamadar-Maraja* genoemt. Hy heeft ten Geheimſchryver eenen *Xitragupten* geheeten, die geduurende des menſchen leven zorgedraagt, getrouwelyk 't geen een ieder 't zy goedt of quaadt bedreeven heeft, op te teekenen, om, op hun afſterven, zyn Gedenkſchriften den Voorzitter te vertoonen, zoodra als de Ziel van den Overledene voor hem verſchynt. Men verzeekert, dat deeze helſche Beſtieral zeer rechtvaerdig is; dat hy niet duld, dat eenige quaade bedryven ongeſtraft, noch goede werken onvergolden blyven; en nademaal 'er byna niemandt is, die geduurende zyn leven zoo wel geen goedt als quaadt gedaan heeft, vraagt hy aan een ieder deezer derwaarts gevoerde Zielen, voor zynen Rechtbank verſcheenen, dat zy te verkiezen heeft, 't zy eerſt geſtraft te worden voor de misdaaden op aarde begaan, en die zy niet bezorgt is geweeſt uit te wiſſchen, om vervolgens voor de goede werken gedaan, vergelding te genieten; of 't zy de waarde aan haare deugdt verſchuldigt, eerſtelyk te ontfangen, en daar na voor de begaane misdaaden geſtraft te worden. Zoodra dan de verſtorvene keur heeft gedaan, ſpreekt de Voorzitter het Vonnis ter uitvoering uit, en deeze die begeert hebben vooraf de vergelding voor 't goede te ontfangen, worden in de *Xoarcam* opgenomen, of in eenige andere plaat-

ſen

ſen waar van hier voor geſproken is, om 'er geduurende den tydt haar voorgeſchreeven, de Heerlykheit deelachtig te worden, en die verſtreeken zynde; worden ze weder naar de Helle geſleept, om 'er insgelyks geduurende een tydt de ſtraf voor hunne misdaaden te lyden. Die dan in tegendeel verkooren hebben aanſtonds in de Helle geſtraft te worden, wanneer deezen tydt van ſtraffe vervult zy, gaan ze alsdan de Gelukzaligheit ter plaatſe en voor den tydt genieten, die door *Thamadar-Maraja* bevolen is.

Nadat een Ziel dus volgens haare verdienſte geſtraft of vergolden is, wordze weder op Aarde met een nieuw lichaam verzien; zodanig nochtans; dat deeze die arm is geweeſt en meer quaadt dan goedt gedaan heeft, weder herbooren wordende, noch armer dan te vooren zy, of wel, dat die in 't lichaam van eenig verachtelyk beeſt word bezielt: daar deeze die meer goedt gedaan dan quaadt bedreeven hebben, in de andere menſchwording ryker zyn, dan zy te vooren hebben geweeſt.

Indien een *Bramine* geduurende zyn leven 't zy gedient heeft, of een naauwe bandt van Vriendſchap met een Volk, *Xutres* genoemt, heeft gehad, word hy verweezen zeſtien millioenenmaal in dit Geſlacht herbooren te worden, 't welk een der geringſte en verachtelykſte van alle is; en zulks om hem te ſtraffen als geen acht op de waardigheit van *Bramine* geſlagen te hebben. Wat meer is, de Indianen gelooven dat men in de Helle oneindige verſcheidene pynigingen lyd, en dat 'er alle ſoorten van wilde Beeſten en vergiftige Dieren gevonden worden, om de ſchuldigen te pynigen.

Hoe bezwaarlyk de Indianen waanen, dat de Helſche Vloedt over te komen zy, en door welk middel de *Braminen* hen wysmaaken, dat zy deeze zwaarigheit te boven komen.

Daarenboven word vereiſcht, voor dat de Zielen in 't Paleis komen, alwaar de Opper-Rechter in deeze duiſtere woning zyn verblyf houdt, datze een vuurige Vloedt overzwemmen, *Vaicarany* genoemt, wiens ſnelle ſtroom zoo ongemeen is, dat ze ſomtyds langen tydt van nooden hebben, van den eenen tot den anderen oever te komen, en dat deeze overtogt voor haar bezwaarlyker en verſchrikkelyker is, dan alle de ſtraffe die de ſchuldigſte in de Helle lyden. Om nu in deeze ongelegenheit te voorzien, en de ſtrengheit van deeze onvermydelyke overvaart te verzachten, maaken de Heidenſche Prieſters den Volke wys: dat zo een Zieke tot op het uitterſte leggende, een Koe by de ſtaart vat, en een geſchenk den *Bramine* geeft; zoo vervolgens de *Bramine* een weinig water in de handt van den kranke ſtort, en dat hy 't aanſtonds op de aarde uitgiet; of zoo eindelyk, na dit water uit gegooten te hebben, de Zieke den *Bramine* een ſomme gelds tot aalmoes geeft, en in deezen ſtaat ſterft, kan hy alsdan verzeekert zyn, dat zyne Ziel niet alleen de vlammende Vloedt ſchielyk overraaken zal: maar zelfs zal het Vuur geenzins kracht op haar hebben; nademaal zy 'er de Koe vinden zal, die haar aan den oever van den Vloedt haaren ſtaert zal toereiken, om 'er haar aan over te trekken, en dus ter andere zyde in zekerheit en zonder ſmerte overvoeren.

Behalven deeze eerſte Voorzitter of Opperrechter der Helle, is 'er noch een tweede, *Thamen* genoemt, die niet alleen het bewindt van alle zaaken van dit onderaardſche Geweſt heeft: maar die, wat meer is, de Koning of God van de doodt word geacht. De Heidenſche Geleerden verzeekeren, dat deeze God eertyds zelfs dood is geweeſt, en weder opgewekt is; en zie hoe zich dit toedroeg.

Zeldzaame Hiſtorie door de *Braminen* verdicht, en van welk een gevolg die was;

Een beruchte Boeteling, *Morrugandumagarexi* genoemt, had langen tydt de Goden met een ongemeene Godvruchtigheit gedient, en die t'eenemaal voorbeeldelyk was. Deeze zoo deugdzaame Man had geene Kinderen: hy verlangde vieriglyk die te mogen hebben, en hy bad dagelyks yverig den God *Xiven* om die hem te verleenen. Deeze God wierd eindelyk over den wenſch van den Boeteling bewoogen: maar vroeg hem, voor dat hy de verzochte gunſt toeſtond, die hy zoo vieriglyk wenſchte, wat hy het liefſt had, veele Kinderen van een lang leven te hebben, doch die van een quaadt gedrag zouden zyn, of een eenig Kindt 't welk wys was: maar niet dan zeſtien jaaren leeven zou.

Deeze vroome Man, na zich een weinig hier over bedacht te hebben, verkoor het laatſte voor 't eerſte, en wierd nochtans zeer gevoelig, wegens de ſmart die hy te lyden had, verliezende een zoo vierig gewenſchte Kindt in een zoo tederen ouderdom, en 't welk dus volmaakt moeſte zyn. Zyne Vrouw wierd dan zwanger, en zy bragt deeze Zoon die belooft was, gelukkig ter Waereldt, en men noemde hem *Marcandem*. Naaulyks had hy den ouderdom van 't gebruik der reden bereikt; of hy gaf zich gelyk zyn Vader over, om *Xiven* te dienen, en zulks met allen yver en werkzaamheit zoo veel als zyne bequaamheit toeliet. Hy offerde hem zeer dikmaals offerhanden van Bloemen; die de Indianen *Archinay* noemen, en deed insgelyks dikmaals pelgrimmaadje naar een beruchten Tempel, die men *Tincaddau* noemde, aan deezen zelfden God toegewyt, en voor wien alle de Heidenen een byzondere Godsdienſtigheit betuigen. Eindelyk, dit zoo zeer geliefde Kindt zyn zeſtiende jaar bereikt hebbende, wierden de Bedienden van *Thamen* Koning en God van de Doodt op Aar-

Aarde gezonden, om het weg te voeren.

De jonge *Marcandem* vernomen hebbende, dat zy gekomen waren, en om welke reden, antwoordde hen vrymoedig, dat hy niet begeerde te ſterven, en dat zy wel mogten wederkeeren. De Bedienden van den Vorſt des Doodts zich door deeze weigering beleedigt vindende: vertrokken weder naar hunnen Meeſter, en berichtten hem wegens den uitſlag hunner gedaane reize. De Koning der Dooden vernomen hebbende, dat *Marcandem* zyn beveelen weigerde te gehoorzaamen, en geenzins ſterven wilde, zette zich eerlang op een grooten Buffel, die hem voor Paerdt diende, en ging hem opzoeken. Hy vertoonde den Jongeling, dat de weigering die hy deed uit deeze Waereldt te vertrekken al te onbedacht was, nademaal *Xiven* hem niet meer dan zeſtien jaaren levens belooft had, en deezen tydt verſtreeken zynde, hy zonder ongerechtigheit nu te ſterven, niet weigeren mogt. Maar alle deeze redenen konden *Marcandem* niet overhaalen; hy bleef by zyn gezegde, alzoo hy niet ſterven wilde; en beducht zynde dat de God der Dooden geweld pleegen mogt, begaf hy zich naar zyn Gebedehuisje, alwaar hy een deezer Afgoden genomen hebbende, *Lingam* genoemt, omhelsde hy die krachtiglyk. Nochtans wilde *Thamen* dus niet afgeweezen zyn, hy klom van zyn Buffel, en worp den Jongeling een touw om den hals, waar mede hy hem zodanig trok, dat hy de *Lingam* die *Marcandem* in zyne armen hield, te gelyk met hem naar de Helle zoude geſleept hebben: maar de God *Xiven* quam aanſtonds uit deeze *Lingam* te voorſchyn, wederſtond de Koning der Dooden, en gaf hem zoo een hevigen ſlag, dat hy op ſtaande voet dood bleef, verloſſende door dit middel zynen Godvruchteling van 't gevaar waar mede hy was gedrygt.

Alzoo door dit gebeurde het ſterven der Aardſche menſchen word geſtaakt, en hoe hier wederom in word verzien.

De Vorſt van de doodt dus ongelukkig geſneuvelt, hielden de menſchen op van te ſterven, en zy vermeenigvuldigden zich zoo geweldig, dat de Aarde niet meer bequaam hen te begrypen was. De Goden deeze onorde ziende, wiſten 'er niet in te voorzien. Zy beſlooten gezamentlyk *Xiven* te bezoeken, die de zelfde als *Rutrem* is, om hem te vraagen, waarom hy *Thamen* gedoodt had, die ſcheen niets gedaan te hebben, dat zyn vermogen te boven ging, nademaal *Marcandem*, die hy te ſterven hadde aangezegt, zynen tydt vervult hadt, die hem te leeven was vergunt. *Xiven* antwoordde hier op, dat toen hy zeſtien jaaren levens aan *Marcandem* hadde toegezegt, zyne meening niet was geweeſt, dat hy zoodra hy deeze jaaren hadde bereikt, ſterven zoude; maar alleen dat welk een ouderdom hy bereiken mogt, hy altoos de zelfde jeugdige natuur, en de zelfde kracht behouden zou, als of hy zeſtien jaaren was; dat de Koning der Dooden zich hier over hadde moeten beraaden, voor dat hy verder, en boven zynen laſt ging; dat hy groot ongelyk had om te onderneemen de jonge *Marcandem* door zyn eigen gezag te doen ſterven: maar dat het noch bovenmaaten verachtelyker was, dat hy voor den *Lingam* geen ontzag had gehad, onder wiens beſcherming deezen Jongeling was geſtelt; dat *Thamen* gelooft had en getracht, beide naar de Helle te ſleepen, als een doorluchtig en vermogend merkteken van zyne macht; en dat hy om zyne vermeetelheit te ſtraffen, noodig geoordeelt had hem zelf te doen ſterven. De Goden de redenen van *Xiven* gehoort hebbende, keurden ze goedt; maar zy vertoonden hem dat hy over de genomene voldoening moeſt genoegen neemen; dat hy op de vreemde verwarring, die hier door onder de menſchen veroorzaakt was, ſedert dat het ſterven onder hen opgehouden had, wilde acht geeven; dat hun getal zoo krachtig vermeerdert was, dat de Aarde de zelve niet meer omvatten kon; en dat 'er om in een zoo groote wanorde te voorzien, geen ander middel was, dan de God der Dooden weder levendig te maaken; weshalven zy hem ſmeekten, hem weder te willen opwekken. *Xiven* zich aan de verzoeken der andere Goden overgeevende, en de redenen door hen bygebragt goed keurende, wekte hy *Thamen* weder op; en herleevende herſtelde hy hem in alle zyne rechten, en alle voorrechten te vooren genooten.

Zeldzaam en beſpottelyk het ſterflot der menſchen verkondigt,

Deeze Vorſt der Dooden wederom in zynen eerſten ſtaat herſtelt zynde, zond aanſtonds een Heraut in de Waereldt, om alle Gryzaardts te gelaſten eerlang te ſterven. Deeze Heraut zich voor zyn vertrek volgezopen hebbende, en zonder te wachten, dat hy den roes om te ontnuchteren uitgeſlaapen had, klom op een Olifant, en draafde door de Waereldt, om zich van zynen laſt te quyten. Hy was van een groot getal Trompetten en Keteltrommen voorgegaan, op dat een ieder t'aandachtiger wezen zoude, 't geen hy te verkondigen had. Maar alzoo zyn hoofdt en herſſens door de dampen van den Wyn dien hy gezopen had, noch t'eenemaal bedtoven en belemmert waren, verklaarde hy, in de plaats van eenvoudiglyk zodanige order te verkondigen, die hem voorgeſchreeven was, met luider ſtemme, dat *Thamen* Koning der Dooden, en een der Opperrechters der Helle, begeerden, dat met den aanvang van deezen dag, de bladeren

(a) en

(a) en bloemen, de noch onrype vruchten, en die haar volkomene rypheit hadden, zonder onderscheid ter aarde vallen zouden. Door de kracht van deeze afkondiging, en onmiddelyk daar na toen die geschied was, begonnen de menschen te sterven; met dit onderscheid nochtans, dat voor dat *Thamen* gedoodt was, niet dan die geenen storven, die een zeer hoogen ouderdom berykt hadden; in steede dat men nu zonder onderscheid van Personen van allen ouderdom sterven ziet, zelfs de Kinderen aan 's Moeders borst, en andere die noch niet gebooren zyn.

Waaruit de sterftydt der menschen van allen ouderdom zou ontsprooten zyn.

Dusdanig was de kracht van deeze order van den Koning der Dooden, alhoewel die door onachtzaamheit tegen de meening van den Vorst der duisternisse verkondigt wierd, en geheel anders als gezegt was.

Voor 't overige, regelt *Thamen* niet alleen gezaamentlyk met *Thamadar-Maraja* de straffe in de Helle, die ieder lyden moet; hy is daarenboven dikmaals noch de uitvoerder der besluiten, die men verkondigt heeft. Maar hoe gestreng dat de straf zy waar toe de schuldigen verweezen zyn; zoo hebben ze ten minsten de vertroosting, dat ze niet dan voor een zekeren tydt duuren zal. Deeze verzekering van hunne straffe geëindigt te zien is 't, waar mede de Indianen zich vleien, die meer staat dan op iets anders, op de lichte ontslaging van allerlei ongeregeldheden en misdaaden maaken.

XIII. HOOFDTSTUK.

Van het Gevoelen *dat de* Indianen *van 's* Menschen Ziele *hebben.*

Hoe verschillig de Indianen onderling van gevoelen over 's menschen Ziele zyn, en waarin hun verschil bestaat, aangeweezen.

Alle de Indiaansche Afgodendienaars komen daar in overeen, dat 'er in den mensch een beginzel van leven is, 't welk hem doet werken en beweegen, waar aan zy den naam van Ziel geeven: maar over het denkbeeldt, dat ze van de Natuur van dit beginzel hebben, zyn zy zeer verschillende. Hunne gevoelens over dit stuk zyn eindeloos, en oneindelyk tegenstrydig. Daar zyn 'er die in den mensch twee Zielen, t'eenemaal onderscheiden, gedoogen, waar van de eene, zoo zy waanen, groeiende is, en de andere verstandig zy. Zy willen dat de eerste algemeenelyk in alle levendige wezens verspreid is, 't zy dat ze oordeel hebben, of dat zy 'er van berooft zyn, en dat deeze Ziel zich in ieder van deeze wezens verspreidt, zonder nochtans in getal te vermeerderen. Ten deezen opzichte is 't met deeze eerste Ziel, dat die deeze meening volgen, de Zielverwisseling toestaan. Wat de andere Ziel aangaat, die zy mede erkennen in den mensch te zyn, meenen hunne Geleerden, dat die Godt zelf zy, die door zyn eigen Wezen de menschen bezielt. Andere, die in grooten getalle zyn, meenen dat de beesten zoo wel als de menschen van de zelfsstandigheit Godts bezielt zyn; dat men by gevolg achten moet de een zoo wel als de andere met Reden begaaft te zyn, overzulks het onderscheidt 't welk wy tusschen mensch en beest aanmerken, niet ontstaat dan uit de verscheidene wyze, hoedanig hunne Ziel haare werking ten opzicht van de verschillendheit der werktuigen doet. Eenige gedoogen de Reden niet, dan in den mensch, en gelooven dat de beesten niet dan door natuurlyke ingeeving werken: maar hen word nochtans met uitdrukkelyke woorden in 't Boek, dat zy *Vedam* noemen, geleert, welk Boek hunne Wet en waare Godgeleerdheit behelst, dat Godt niet alleen de Ziel van alle de zichtbaare wezens is: maar dat hy mede den geenen bezielt, die van oordeel berooft zyn, zelfs tot de Hoofdtstoffen toe. Daar zyn van deeze Geleerden die zeggen, dat het Godt niet is die volkomentlyk en zelfstandiglyk des menschen Ziele zy: maar dat deeze Ziel alleenlyk een uitvloeing, een vonk, of gelykzaam een straal van de Godheit is. Andere leeren, dat Godt in een zelfde oogenblik alle de Zielen zoo wel van de menschen als van de beesten geschaapen heeft, en dat ze geduuriglyk en achtervolgelyk van 't eene lichaam in 't andere overgaan. Daar zyn 'er die geloven, dat het Godt niet is die de Ziel geschaapen heeft: maar dat de Vader en Moeder gezamentlyk helpen en zoo veel tot haare voortbrenging toebrengen, als die van 't lichaam die zy bezielt; en deeze door een gevolg stiptelyk uit dit valsch beginzel getrokken, gelooven de Ziel en 't Lichaam evengelyk verderflyk en sterfflyk. Eindelyk willen deeze, die achten dat 'er twee Zielen in den mensch zyn, dat alleen de groeiende Ziel, na dat ze van 't lichaam gescheiden is, overgebragt word voor den rechtbank van *Thamadar-Maraja* en *Thamen*, en het onderwerp van hun rechtsgebiedt zy. Dit zyn omtrent de gevoelens voor 't algemeen onder de Indiaansche Heidenen over deeze stoffe aangenomen.

(a) Deeze wyze van uitdrukking is leenspreuk ig, en beteekent Personen van allen ouderdom, zelfs Kinderen die noch niet gebooren zyn.

XIV. HOOFDTSTUK.

Van welke Gedachten *de* Heidenen *van de* Waereldt *en haare* Duuring *zyn.*

Vreemd gevoelen der Indianen dat 'er 14. Waerelden zyn, en hoe zy die plaatsen en onderscheiden.

De Indiaansche Heidenen gelooven in 't algemeen, en verzekeren eenpaariglyk, dat 'er veertien Waerelden zyn, waarvan zeven onder deeze die wy bewoonen, zyn gelegen, en dat de andere zeven zyn boven ons geplaatst. Zy komen ook alle in den rang en orde overeen, hoedanig zy ieder van deeze Waerelden plaatsen.

De Hel, zeggenze, is de laagste van alle. Deeze die onmiddelyk boven de zelve is, word *Magadel* genoemt; vervolgens is deeze, *Taladalam* geheeten; daarboven vind men *Rajadalam*, die de Waereldt van *Mercurius* of Quikzilver is, 't welk men mede de Waereldt der slangen zegt te zyn. Na deeze volgt *Sudalam*, en boven de zelve is *Vidalam*. Tusschen die laatste en deeze die wy bewoonen, is de Waereldt *Adelam* genoemt, geplaatst, waarop de Waereldt rust, daar wy op leeven, en alwaar volgens het zeggen der Indianen, zeven Zeên zyn. De eerste is van zout Water. De tweede is van Suiker tot een volmaakte goede stroop gekookt. De derde is van Palm-Wyn, die de Indianen *Tari* noemen. De vierde is van Boter. De vyfde van gestremde Melk. De zesde van Melk; en in deeze Zee is 't dat *Vixnu* dikmaals zich op een volmaakte schoone Slang te slaapen legt, die zich van haare vyf hoofden als een zonnescherm dient, of van een verhemelzel om *Vixnu* te dekken en te overschaduwen. Eindelyk is de zevende van deeze Zeên van een Kristalyn water, ongemeen zuiver en zoet. Boven ons is de Lucht-Waereldt, waarop de *Xoarcam* is, alwaar alle die geene die geduurende hun leven de Goden geoffert hebben, alle bedenkelyke vermaaklykheit in gezelschap van een onnoemelyke meenigte der schoonste Vrouwen genieten, die hen als Bywyven dienen. Alhoewel *Devandiren* Koning der Goden van tydt tot tydt in de *Xoarcam* zyn verblyf neemt, is 'er nochtans een andere plaats die verheevener is, *Magologam* genoemt, 't welk zeer groote Waereldt beteekent, waarin deeze Opper-Vorst der Goden het allermeest zyn Hof houd met drie hondert dertig duizend millioenenen Goden, die in twee soorten verdeelt zyn. De eene zyn waare Goden, de andere niet dan machtige Reuzen, en deeze twee partyen voeren onder hen een byna geduurigen Oorlog. Boven de *Magologam* is de *Genagolam*, of Waereldt der Volkeren; aldaar vind men menschen van alle Geslachten, en alle Staaten. Vervolgens heeft men de *Tabalogam*, ofte Waereldt der Boetelingen; 't is in deeze plaats, dat die, noch op Aarde zynde, een streng en ingetogen leven gelyd hebbende, hun verblyf neemen. Eindelyk de hoogst verhevenste der veertien Waerelden word *Lattiologam* genoemt, 't welk Waereldt der Waarheit beteekent; daar is 't dat zich *Bruma* onthoudt nevens deeze die geduurende hun leven voor hem Godsdienstig zyn geweest, die na hunne doodt, en zelfs dikmaals sedert hun leven zoo volmaaktelyk overgebragt zyn in de eigen zelfstandigheit van deezen God, dat ze niet dan een zelfde zaak met hem zyn.

Manier hoedanig een *Bramine* zich waardig om voor een God geëert te worden, maakt.

De *Braminen* meenen, en geeven den Volke te kennen, dat zoo iemandt van hun Geslacht, terwyl hy noch op deeze Waereldt leeft, de koordt of draadt affnyd, waar mede de *Braminen* gewoon zyn zich te omgorden, om zich van de menschen van alle andere Geslachten te onderscheiden, en met die te draagen, afzonderen; indien hy vervolgens een kleine lok hair laat affnyden, die den geenen van dit Geslacht zynde alleen mogen draagen, en die teffens dient om hen te kennen; indien eindelyk, na dus gewilliglyk van de merktekenen zyns Adeldoms, en van de Waardigheit van zyn Geslacht berooft te zyn, hy betuigen wil dat hy het boetvaerdig leven omhelze, moet hy in zyne rechter handt een Staf van Bamboes neemen, 't welk een soort van rotting is die tien, twaalf of veertien leeden heeft. Insgelyks moet hy in zyne linker handt een groote kopere of aarde Kop draagen, die hem om uit te eeten en drinken dienen kan. Noch moet hy zich van den gordel af tot op de knien dekken met een stuk lywaat van verscheiden verwen gestreept, en voegen by al dien toestel en alle deeze plechtigheden, de woorden: *Agame-Bruma*, dat is, ik ben waarlyk de God *Bruma*. Alsdan is deeze *Bramine* door de kracht deezer verborgene woorden aanstonds verandert, en in de eigen zelfstandigheit van God overgebragt; over-

zulks

zulks die van 't zelfde Geslacht aldaar tegenwoordig bevindende, zich daar op ter Aarde werpen, en hem als waarlyk God zynde, aanbidden. De *Bramnaten*, die de Vrouwen van 't zelfde Geslacht der *Braminen* zyn, maar voornamentlyker de Weduwen, stellen alsdan in, en vieren de Feesten ter eere van den nieuwen God. Zy vieren mede avondt- en nacht-Feesten, om hem haare achting en yver te betuigen.

Hunnen aart aangemerkt. De *Braminen* dus vergood zynde, eeten byna niets meer dan 't welk deeze Godsdienstige Juffers hun geduurende de nacht bereid hebben. Zy zyn voor zeer deugdzaam en kuisch geacht, en nochtans zynze de geilste en verfoeielykste Indianen. Men zegt, dat ze mede wel ervaaren in de Tovery zyn, en dat ze zich van deeze Helsche Kunst bedienen, om te gemakkelyker hunne onkuischheit te verzaadigen. Eindelyk gelooven de Indianen, dat wanneer deeze hervormden sterven, zy aanstonds in de Waereldt worden overgebragt, alwaar *Bruma* zyn verblyf heeft, om nooit meer van hem gescheiden te zyn.

Hun vreemdt gevoelen waarop hunne gewaande veertien Waerelden rusten, De Indiaansche Heidenen gelooven, dat de veertien Waerelden, waarvan wy gesproken hebben, gedragen worden van de een op de andere, en dat ze alle op een hoogen Berg van 't allerfynste goudt rusten, *Magameru-parruvadam* genoemt, 't welk een Berg van een onmeetbaare hoogte en groote beteekent; dat deeze Berg door agt Olifanten word onderschraagt; dat een Schildpadt de agt Olifanten draagt; en eindelyk, dat een deezer slangen, die zy *Sexen* of *Nallé-Pambou* noemen, deeze Schildpadt ondersteunt. Indien men hen vraagt, door wie deeze Slang onderschraagt word, antwoorden ze, dat zy 't niet weeten, en komen niet verder. De Boeken die hunne Wet behelzen, leeren hun mede, dat de Aardbeevingen die somtyds gevoelt worden, door de beweegingen die deeze Slang veroorzaakt, ontstaan, wanneer zy van haare gewoone gelegenheit en plaats vermoeit is, en tracht te veranderen, om dus van den onbedenkelyken last overladen zynde, zich een weinig te verlichten, waarmede zy veeleer overstelpt dan beswaart is. Deeze zelfde Slang, die de Indianen als een machtige Godheit eeren, word mede voor de oorzaak der Eklipsen aangezien. Maar voor dat we berichten hoedanig de Heidenen die gelooven te geschieden, moet men aanmerken dat ze twaalf Hemels Tekenen toestaan; dat ze zeven en twintig vaste Starren tellen, waaraan zy ieder een naam geeven, die wy hier niet uitdrukken zullen, om den Lezer door een zoo groot getal van harde en Barbaarsche woorden niet moeielyk te vallen. Zy meenen ook, dat de Zon zes hondert en vyf duizend mylen boven de Aarde is, en de Maan op een gelyken Afstand onder de Zon. Op deeze wyze niet konnende de waare redenen van de Eklipsen begrypen, onderstellen ze 't geen men in 't volgende Hooftstuk verhandelen zal.

en waaruit zy meenen de Aardbeevingen te ontstaan.

XV. HOOFDTSTUK.

Van welke GEDACHTEN *de* INDIANEN *aangaande de* EKLIPSEN *zyn.*

Zeldzaame gedachten die de Indianen over de Zon- en Maan-Eklipsen hebben, en waar door die veroorzaakt zyn.

In den aanvang van de Verhandeling hebben we gezien hoe de Goden, in weerwil de tegenkanting der Reuzen, eindelyk de Boter van de Melkzee genoten hadden; en hoedanig *Vixnu* deeze Reuzen om den tuin geleid had, tot dat de Goden de Boter waren machtig geworden, aanstonds verdween, en de Reuzen verbaast liet staan, die zeer verdrietig zich ontrooft te zien van dat deel, 't welk zy zich verbeeldt hadden, dat hen tot lekkerny verstrekken zou. Nu is overig te weeten, dat *Vixnu* na deeze verrichting, een groot Gastmaal aanrechte, waar op alle de Goden genoodigt wierden. Op dit Gastmaal was men overvloedig van keurlyke spyze verzien, en een zeer grooten voorraadt van Boter die men voor ieder der genoodigden in 't byzonder had opgedist. Nu gebeurde het dat de Slang *Sexen*, die veel dienst tot het verkrygen van de Boter gedaan had, en geen van de minst aanzienlykste Godheden was, dat deeze Slang, zeggen we, om welke reden is ons onbekent, een weinig later dan de andere Goden quam. Een ieder zich aan de tafel gevoegt hebbende, bewaarde men het gedeelte voor de Slang, om haar voor te dienen, wanneer zy gekomen was; maar de Zon en Maan, die niet min gulziger dan helder schynende als de andere Goden zyn, namen dit gedeelte, en aten 't, nadat ze reeds het haare gegeeten hadden. De Slang vervolgens gekomen zynde, en vernomen wat 'er gebeurt was, vergramde niet weinig over een zoo onreedelyke part haar gespeelt; zy wierd zoo toornig, dat ze zwoer, dat deeze die haar hadden durven beleedigen, het berouwen zou, en betuig-

tuigde, dat ze om haare gulzigheit te ftraffen, en de weinig achting die zy voor haar hadden, het middel vinden zou, van de een en ander wanneer het haar goed dacht, in te zwelgen, en in een tydt wanneer zy 'er het minft om dachten. Deeze bedrygingen waren niet onnut, noch te vergeefs gedaan, de Slang heeft dikmaals haar woordt gehouden; want 't geen men Zon en Maan Eklipfen noemt, gefchied, volgens de meening der Indianen, wanneer *Sexen* de een of ander van deeze Starren wil inzwelgen. Maar nademaal de Waereldt voor altoos van haar licht zich zoude berooft vinden, en in een eeuwige nacht gedompelt zyn, indien deeze twee toortfen van 't Heelal t'eenemaal door de Slang ingezwolgen wierden; zoodra dan als zy op de een of andere toefchiet, en dat ze een begin van 't inzwelgen maakt, komen alle de Goden zich tuffchen beide ftellen, om haar te bevreedigen; terwyl dat alle de Heidenen, wat hun aangaat, zich in 't water dompelen, verootmoedigen, zich voor de Slang nederwerpen en haar yverige gebeden voordraagen, om de verloffing deezer twee Starren te verwerven, die zich alsdan in gevaar bevinden. Zy voegen by hunne Gebeden een vloedt van traanen, en maaken een vervaarlyk geluidt, 't welk niet ophoudt voor dat de Slang door zoo veele gebeden en gekrys getroffen en bewoogen, aflaat van haar voorneemen, en de Star weder in vryheit ftelt. De Heidenen genoegen zich niet alleen met dit bidden, waffchen, weenen en krachtig gefchry te maaken: maar onthouden zich insgelyks van eeten, drinken en flaapen; zy laaten niets kooken, en bewaaren geene fpyze in hun Huis, terwyl de Eklips duurt; en zy waanen, dat ze eindigt, wanneer de Slang door hunne Geloften bewoogen, de Star weder uitbraakt, die zy reeds voor een gedeelte ingezwolgen had.

Hoe zich de Indianen gedurende de Eklipfen gedragen.

Van alle de dwalingen waarmede de Afgodendienaars behebt zyn, is 'er geen waarmede zy algemeener mede ingenomen zyn, en waarvan men hen het allermoeielykfte ontheffen kan, dan deeze waarin zy ten opzicht der Eklipfen, en de duuring der eeuwen zyn, waarvan wy in 't volgende Hoofdftuk handelen zullen.

XVI. HOOFDTSTUK.

Van het DENKBEELDT *dat de* INDIANEN *ten opzicht van de* TYDEN, *en van de* DUURING *der* EEUWEN *hebben.*

Hoe dien Landaart de Waereldts-duuring in vier Eeuwtyden verdeelen.

Alle de Ooft-Indiaanfche Heidenen gelooven, dat de duuring der eeuwen in vier bepaalde tyden, die zy *Guirraduyagam*, *Duabrayagam*, *Tirredayagam* en *Calyagam* noemen, verdeelt zy. Van deeze vier eeuwtyden meenen ze, dat de drie eerfte reeds verftreeken zyn, en dat ze waarlyk goude eeuwen zyn geweeft, niet alleen wegens de wonderbaare duuring van het toenmaal menfchen leven: maar ten opzicht van den gelukkigen en geruften ftaat die de ganfche Waereldt genoot. In de derde Waereldftant was 't, dat een zeker Koning, de Vader van *Ram*, leefde, waarvan in de Hiftorie van *Vixnu* gefproken is, die na zeventig duizend jaaren geleeft te hebben, zonder kinderen te verwekken, eindelyk het geluk had van 'er veele te hebben, niettegenftaande deezen wonderbaaren ouderdom.

en hoe de vierde Eeuwtyd deeze tegenwoordige Waereldt zy.

De vierde Waereldftandt, die deeze is die wy beleeven, en *Calyagam* genoemt word, is naar 't gevoelen der Heidenen, een waare yzere eeuw, zoo wel wegens de ongevallen, en ongeleegenheden waarvan de menfchen byna overheert worden, als door de kortheit huns levens. Deeze yzere eeuw volgens hun zeggen haaren aanvang genomen hebbende, heeft reeds agt en veertig duizend vier hondert agt en veertig jaaren geduurt, en moet noch veel langer duuren, nademaal, volgens hunne meening, de verleedene tydt, indien men die by de toekomenden vergelykt, niet dan een moftertzaadt by een groote pompoen te achten is.

Welk een gevoelen eenige na het eindigen deezer Waereldt hebben.

De Heidenen, die tot dus verre eenpaariglyk deeze verdichte onderfcheiding van tyden volgen, zyn voor 't overige in twee gevoelens, t'eenemaal tegenftrydig, verdeelt; nademaal eenige gelooven, dat wanneer de yzere eeuw, waarin wy leeven, eindigen zal, insgelyks de Waereldt een einde neemen moet; daar de andere in tegendeel verzeekeren, dat na deeze yzere eeuw, de goude eeuw, die voorgegaan is, wederom beginnen zal, dat ze onmiddelyk volgen moet, en overzulks, dat de duuring van de Waereldt eeuwig zy.

Hoe buitenfpoorig de Indianen gelooven, dat voor de

Deeze Afgodendienaars hebben een zeker Boek, *Andaxarcaram* genoemt, waarin aangeteekent is, dat 'er behalven de vier Waereldftanden, waarvan wy gefproken hebben, noch veertien anderen zyn voorgegaan, en dat

vier Waerelds Eeuwen noch veertien anderen zyn voorgegaan die zy een wonderbaarlyke duuring toeschryven.

dat ze alle te samen het getal van agttien uitmaaken. Ieder van de zelve voert een byzonderen naam: maar alzoo die al te Barbaarsch zyn, zullen wy die hier niet aanhaalen. Wy zullen ons alleen vergenoegen, met te zeggen, welk een wonderbaarlyke uitgestrektheit de Indianen aan de gewaande en ingebeelde tyden en ouderdommen geeven. Zy zeggen, dat de eerste ouderdom heeft hondert en veertig millioenen jaaren geduurt; de tweede, hondert en dertig millioenen; de derde, hondert en twintig; de vierde, hondert en tien; de vyfde, hondert millioenen; de zesde, negentig; de zevende, tagtig; de agtste, zeventig; de negende, zegstig millioenen; de tiende, vyftig; de elfde, veertig; de twaalfde, dertig millioenen; de dertiende, twintig; de veertiende, tien; de vyftiende, negen millioenen en zestig duizend; de zestiende, negen millioenen en vyf hondert duizend; de zeventiende, vyf millioenen en negen hondert duizend; en eindelyk de agttiende, vier millioenen vier hondert duizend en drie hondert jaaren; zoodat deeze belagchelyke onderstelling van 's Waerelds duuring, beloopt op 1076860300. of een duizend zes en zeventig millioenen agt hondert zestig duizend drie hondert jaaren.

By dit verdichtzel voegen ze noch een ander niet min buitenspoorig; dat is, dat zy verzeekeren, dat de Starren niet alleen bezielde en redelyke Wezens zyn; maar ook dat ze Goden zouden zyn, en dat zy Vrouwen en Kinderen hebben. Nu zullen we gaan beschouwen, 't geen deeze Afgodendienaars van der menschen Schepping gelooven.

XVII. HOOFDSTUK.

Van het Gevoelen *'t welk de* Indianen *van 's* Menschen Oorsprong *hebben.*

Der Heidenen gevoelen hoe alle menschen hunnen Oorsprong uit den God *Bruma* hebben, en hoedanig; waaruit vier byzondere Geslachten ontsprooten zyn.

IN 't derde Hoofdstuk hebben we gezegt, dat de Indiaansche Heidenen als een zeekere en onbetwistbaare zaak gelooven, dat alle menschen in 't algemeen hunnen Oorsprong uit den God *Bruma* hebben; dat eenige, gelyk de *Braminen*, uit zyn Aangezicht ontsprooten zyn, waarvan het Geslacht in ontallyke trappen en Sekten verdeeldt is, die byna alle verschillende gevoelens hebben. Andere zyn uit de schouders van den zelfden God voortgekomen, gelyk de *Rajas*, die insgelyks als de *Braminen* in een zeer groot getal van soorten verdeelt zyn. De *Comates* hebben hunne geboorte uyt de dyen van *Bruma* genomen, en zyn byzonderlyk in veele Sekten gescheiden; en eindelyk zyn de *Xutres* uit de voeten van deezen God afkomstig geacht, waarvan het Geslacht teffens het verachtelykste en talrykste is, 't welk mede in meer takken dan alle de anderen is verdeelt.

Een vyfde Geslacht, en den elendigen Staat van dien beschreeven.

Bevalven deeze vier voornaame Geslachten of *Castes*, die hunnen oorsprong van den God *Bruma* hebben, is 'er mede een vyfde van een groote uitgebreidenheit: Maar die echter zoo weinig verbintenis met de vier reeds genoemden heeft, dat deeze die het uitmaaken schynen menschen van een byzondere soort te zyn, en t'eenemaal van de andere verschillende. De Menschen van dit vyfde Geslacht zyn alle met een algemeenen naam *Niger* of *Xandalam* genoemt. Men onderscheid hen nochtans in vier takken; deeze van de eerste worden *Archivarata* genoemt; die van de tweede, zyn *Pallas* geheeten; de derde noemt men *Pareas*; en eindelyk de vierde, worden *Alparqueiros* genoemt.

Alle die van 't Geslacht van *Xandalam* zyn, worden met verachting aangezien, en by die van alle de Opper-geslachten voor eerloos gehouden. 't Word voor een eerloosheit, en zelfs een verfoeielyke en onvergeeflyke misdaadt aangemerkt, niet alleen met hun gegeeten te hebben; maar zelfs hen te zien eeten of drinken. Die van de vier eerste Geslachten gelooven, dat zy, om welk voorval het zoude mogen zyn, en in welk een dringend gevaar het wezen mogt, het hun nooit gedoogt is, in hunne huizen geene van deeze ongelukkige *Nigers* te mogen laaten komen, noch niets van hunne handen te ontfangen, zelfs geen water, schoon zy van dorst sterven moesten. Deeze zoo strenge Wet word met zoo veel naaukeurigheit waargenomen, dat zoo iemant overtuigt word die te hebben overtreeden, niet alleen met de doodt gestraft word; maar wat meer is, zyn gansche familie is voor altoos van de voorrechten van hun Geslacht berooft; en zy zyn in den staat der *Nigers* vervallen, voor welk Geslacht zy

vervol-

vervolgens worden aangezien, zonder eenige hoop van ooit weder in hun eersten staat herstelt te worden.

De kleinachting die men voor deeze arme *Xandalams* heeft, is oorzaak dat ze van een ieder afgezondert leeven. Zy durven de Steden noch plaatsen naderen door die der vier eerste Geslachten bewoont, en zy woonen in Bosschen en op 't Veldt, alwaar ze het landt bouwen, en leeven byna niet dan van de Visschery en de Jagt.

Deeze die onder de Heidenen tot de Geleerdheit geneegen zyn, en 'er hun werk van maaken, worden *Xastres* genoemt; insgelyks die een boetvaerdig en Geestelyk leven omhelzen, en *Saniases* geheeten worden, gelooven zich aan een schandelyke misdaadt schuldig te maaken, indien zy met iemandt van deeze ongelukkige *Caste* gesproken hadden. Zoo het by geval gebeurde dat een *Niger* een pot of eenig ander keukengereedschap 't zy van koper, of aarde had aangeraakt, daar die der andere Geslachten tot hun keuken-gebruik, of om 'er water in te bewaaren, zich van dienen, mag 'er den eigenaar geen meer gebruik van neemen; en schoon die vol of leedig mogte zyn, is hy noodzakelyk verplicht, die te breeken, of aan den geenen te geeven die de zelve door zyne aanraaking ontheiligt heeft. Maar 't geen het vreemdste en verwonderenswaardigste is, bestaat hier in, dat men aan niemandt van dit Geslacht gedoogt in de Tempels te komen, noch zelfs die te naaderen, om 'er hun gebedt te doen, en 'er hunne geschenken aan de Goden te offeren. Men lydt alzoo min dat ze water putten, 't zy om te drinken of om zich te wasschen, waar van die der andere Geslachten zich bedienen. Alle de andere Heidenen hebben zodanig een afkeer voor deeze rampzaligen, dat ze in de gevaarlykste ziektens, en die wanhoopentlyk zyn, zelfs wanneerze van elders geene hulp te verwachten hebben, liever sterven, dan door een *Niger* eenige verlichting te genieten. Eindelyk, de afkeer en kleinachting die men in gansch Indië voor dit laatste Geslacht heeft, is zoo ongemeen, dat we geen krachtige woorden genoeg vinden, om 'er een recht denkbeeldt van te geeven.

Vreemdt gevoelen dat eenige hunner Geleerden van de Ziel hebben, doch hoe zy in 't algemeen de Zielverwisseling gelooven; en meenen te bewyzen.

Daar zyn Heidensche Geleerden, die waanen, dat van de vyf Geslachten, waarvan wy gesproken hebben, niemandt dan van het eerste Geslacht zy, 't welk dat der *Braminen* is, die waarlyk een Ziel hebben. Andere, gelyk we reeds hier voorgezegt hebben, zyn van zodanig een tegengestelt gevoelen, dat zy willen, dat een eenige Ziel in 't algemeen alle menschen bezielt. Nochtans, niettegenstaande deeze overgroote verschillendheit van gevoelens, komen ze alle in 't stuk van de Zielverhuizing of de Verwisseling der Zielen overeen. Deeze Leer by alle de Heidenen aller eeuwen, en byna by alle Volkeren zoo berucht, gaat by de Indianen voor zoo klaar en onbetwistbaar door, dat ze niet alleen niet begrypen konnen, dat 'er menschen gevonden worden, die zoo onervaaren in kennis zyn, om 'er aan te twyffelen. Zie waar in hunne voornaamste reden bestaat, waarvan zich de verstandigsten onder hun dienen, om den geenen te overtuigen die dit betwisten willen. Men kan, zeggenze, niet ontkennen, dat de quaalen, waar mede de menschen in deeze Waereldt gedrukt worden, niet dan door de Goden om de misdaaden te straffen, gezonden zyn, en dat het goede, waarvan eenige begunstigt worden, insgelyks door de zelfde Goden hen wordt toegezonden, om de deugdt te vergelden. Indien dit zoo is, gelyk zy gelooven dat men 'er niet aan twyffelen mag; van waar komt het dan, dat zoo veele menschen, gelyk ons bekent is, geene misdaadt hebbende begaan, die een onberispelyk en voorbeeldelyk leven lyden, en dat zelf zoo veel kinderen, die noch onvermogende in 't zondigen zyn, nochtans zoo veele ongemakken en quaalen onderworpen, en ziektens onderheevig worden? Van waar ontstaat in 't tegendeel, dat zoo veel andere die voor Godlooze en snoode Menschen bekent zyn, nochtans een bestendige gezondheit en voorspoedt genieten? Het vereischt dan, schoon het geluk van deeze de vergelding der deugden zy, die zy in de voorgaande voortteeling geoeffent hebben, en dat de quelling waar meede andere belaaden zyn, de straf is der misdaaden, waaraan zy schuldig waren; terwyl zy de andere lichaamen bezielden: Nademaal men anderzins de Voorzienigheit van onrechtvaerdigheit zoude konnen beschuldigen, handelende de deugdzaame Menschen zoo quaalyk, en bewyzende den Godloozen zoo veel goedts. Met zodanig een redeneering, als met een sluitreden, waar op onmogelyk zoude te antwoorden zyn, besluiten zy de bevestiging van de Zielverhuizing. Wy zullen vervolgens zien, welke beweegredenen de Afgodendienaars bewoogen hebben, deeze Leer met zoo veel hartnekkigheit te omhelzen.

XVIII. HOOFDTSTUK.

Waarin vertoont word, hoe het MEERENDEEL *der* GRONDEN *van der* HEIDENEN LEERE *overeenkomst hebben, met het geen het* CHRISTENDOM *leert.*

Hoe de Schryver van gedachten is, dat deeze Heidenen eertyds eenige kennis van den Christelyken Godtsdienst hebben gehad.

Indien men met opmerking op de voornaamste Hoofdtpunten van de Leere der Indiaansche Heidenen achtgeeft, zal 't niet moeielyk vallen, te gelooven, dat deeze Afgodendienaars eertydts eenige kennis van de Verborgenheden (a) hebben gehad, die wy in 't Christendom leeren, en dat de waarheden, die hun ongetwyffelt verkondigt zyn geweest, allenskens door ontbeering van Euangelische Bedienaren verbastert zyn geworden, toen die te verklaaren den Volke ontbraken. Blykbaar is 't dat deeze Landaart, natuurlyk tot Bygeloof geneegen, en zich tot den dienst der Afgoden overgeevende, ongevoelyk de Leer die zy hadden aangenomen, verlaaten hebben, om de valsche denkbeelden te volgen die hun bedurven inbeelding hen ingegeeven heeft; over zulks dat hun geheelen Godsdienst tegenwoordig niet meer bestaat, dan in buitensporige verdichtzelen en vertellingen, zulks het te verwonderen is, hoe menschen met reden begaaft, daaraan eenig geloof geeven konnen.

en in welke zaaken die naar zyne meening bestaan.

Daar is, by voorbeeldt, uit een denkbeeldt, alhoewel zeer plomp, en onvolmaakt, genoegzaam te begrypen, hoe de onbegrypelyke verborgenheit van de Allerheiligste Drieëenigheit, in de verdichte Histórie hunner Goden, aan te merken is, wanneer zy zeggen, dat van *Vixnu*, die zy *Adevixnu* noemen, dat is, *Vixnu* eerste oorsprong, *Bruma* ontsprooten is, 't Welk wysheit beteekent, en die zy zeggen, Zoone van 't eerste beginzel te zyn, zonder nochtans hem een Moeder toe te eigenen; en dat ze vervolgens in een hunner Boeken, *Chitanandi* genoemt, *Rutrem* tot bygevoegde deezer eerste Godheden stellen; en eindelyk, eveneens gelyk in den Christelyken Godsdienst geleert word, en gelooft dat Godt alles door zyn Woordt geschapen heeft, leeren zy mede, dat alle zichtbaarelyke en onzichtbaarelyke dingen door *Bruma* zyn gemaakt geweest, die zy de Wysheit Gods noemen, of de God die alles weet.

In de plaats van de Opstanding der dooden, hebben ze de Zielverhuizing ingevoert, door welk middel de Vroomen vergelding genieten, en de Godloozen de straf. Men ontdekt mede hoe zy eenige kennis van den Oorsprong der Zonde hebbe gehad, in 't geen zy leeren dat de ziektens, ongemakken, wederstreevingen, en zelfs de doodt de verdiende straffen der zonden zyn in de eerste en voorgaande voortteelingen begaan, en dat zy over zulks eenigermaaten bekennen en toestaan, 't geen ons den Apostel Paulus leert, dat de zonde de rampzalige oorsprong alles quaadts en van de doodt is.

Hoe gemakkelyk de Heidenen meenen hunne vergeeving der Zonden te erlangen, aangeweezen.

Zoo als wy in den Christelyken Godtsdienst gelooven, dat we door de kracht der Sakramenten, en voornamentlyk door den Doop en Boete de vergeeving der zonden deelachtig worden; leeren mede de Heidenen door 's Duivels aandryving, die de naäaper van de Godheit is, dat hunne zonden worden uitgewischt, zich in de Rivieren van *Caxi*, *Ramejuran*, *Cevery*, *Ganges*, *Cambuconam*, of in andere Bronnen wasschende, die onder hen geacht worden een byzondere kracht te hebben de Gewissen te reinigen. Maar dit bestaat niet alleen om zich in dit water te dompelen, 't welk zy achten zoo Heilzaam te zyn, dat ze zich meenen van alle hunne zonden te zuiveren; de Offerhanden die zy aan hunne Goden offeren, werken, naar hunne meening, de zelfde werkdaadt uit. Zy gelooven zelf dat het genoeg zy hen aan te roepen, om aanstonds hunne gunst te erlangen; en hier mede niet genoegt, hebbenze het Bygeloof tot die verzeekering voortgezet, dat deeze die eens met aandacht de naam van *Ram*, die de zelfde als den mensch geworden *Vixnu* is, aanroepen, aanstonds de vergeeving hunner zonden verwerven; dat zy, indien deeze aanroeping anderwerf herhaalt word, een zoo groote verdienste verwerven, dat ze de Goden als in een soort van onvermogen stellen, van hen niet waardiglyk te konnen vergelden. Zy eigenen de zelfde verdienste den geenen toe, die de naamen van *Xiven*, *Chrixnen*, *Velayadam*, en veele anderen voortbrengen, die deeze Afgodendienaars zonder ophouding uitspreeken, om hunne ongereldheden door een zoo gemakkelyk middel uit te wisschen.

Behalven deeze verscheidene middelen om de vergeeving hunner misdaaden te verwerven,

(a) Dit alles is in dit en 't volgende Hoofdtstuk quaalyk beweezen.

ven, oeffenen de Heidenen noch verſcheidene Offerhanden om der Goden gramſchap te bevreedigen, en door welk middel zy gelykzaam een Aflaat ontfangen. Daar zyn bloedige Offerhanden onder hen in gebruik, en die men *Belly* noemt; andere die bloedeloos zyn, en *Rigei* genoemt worden; eenige beſtaan niet dan in Offerhanden van bloemen, en *Archiney* geheeten zyn; eindelyk zyn 'er noch die men *Oman* noemt. De Heidenen eigenen een groote kracht aan deeze vierderlei Offerhanden toe, en ook aan een ſoort van Paternoſters, waarvan zy zich om hunne Gebeden te doen, bedienen.

Zeldzaame kracht van uitwerking die deeze Heidenen eenige by hen gedragene Paternoſters toeſchryven,

Deeze Paternoſters, wier Greinen van een zekere vrucht gemaakt zyn, *Rutraxam* genoemt, en waarvan byna alle de Sektariſſen van *Xiven* een gebruik maaken, worden een groote en ongemeene kracht toegeſchreeven. Van deeze Greinen zyn 'er, die in haar ganſche ronte geen ſtreep hebben, andere hebben 'er niet dan een; daar worden 'er gevonden die 'er drie, vier, en eenige veel meer hebben. De Indianen noemen de gladde tuſſchen ruimtens, die tuſſchen deeze ſtreepen zyn, gezichten of aangezichten; en zy maaken zoo veel ſtaat op deeze ſoort van vruchten, als die veel ſtreepen, en bygevolg meer aanzien hebben, nademaal het grootſte getal, naar hun oordeel, een onfeilbaar teken van de grootſte kracht van 't Grein is, en teffens van de verdienſte van dien die 'er zich om te bidden van dient.

De *Rutraxam* of Paternoſter-Greinen of kraalen die geen ſtreep hebben, en die haare geheele ronte gladt zynde, niet dan een eenig aanſchyn hebben, zyn zoo veel te uitmuntener, en brengen een zoo groote verdienſte den geenen voort, die de zelve draagt, dat indien hy een *Bramıne* gedood had, of ook een Koe, 't welk by de Heidenen de aller grootſte misdaadt zoude zyn, die men begaan kan, niet alleen zoude hy vergeeving verwerven: maar hy zou alzoo Heilig en volmaakt als *Xiven* worden. De Greinen die twee aangezichten hebben, brengen de zelfde uitwerking voort; deeze die 'er drie hebben, draagen by zich het ſchynzel van vuur, en zy hebben de kracht van te zuiveren en ſchuldeloos te maaken zelfs die zyne Vrouw heeft gedood. De Greinen vier aangezichten hebben, maaken zuiver deeze die eenige *Braminen* gedood mogt hebben, ſchoon zy van de zelfde Wezendlykheit van den God *Bruma* waren, nademaal *Xiven*, die de zelfde als *Rutrem* is, zich zelf van deeze vrucht bediende, om zyne begaane misdaadt uit te wiſſchen, houwende *Brumâs* hoofdt af, toen hy op een eerlooze wyze met zyne eigene Dochter leefde, gelyk in 't VIII. Hoofdtſtuk getoont is. De Greinen van vyf aangezichten hebben het Voorrecht van allerlei zonden uit te wiſſchen; en wat meer is, zy hebben de kracht dat *Thamen* Koning der Dooden hen niet verdelgen kan die de zelve draagen, 't welk nochtans niet belet, dat deeze, die het meeſt met deeze wonderbaare vruchten belaaden zyn, gelyk de andere ſterven. De *Rutraxam* die zes aangezichten hebben, zyn alle van de zelfde kracht als deeze die 'er twee, drie of zeven hebben, en wat meer is, zy hebben de eigenſchap die te onſchuldigen die zich door een bloedſchande met zyne eigen Dochter mogte bezoedelt hebben. Behalven dit wonderbaar Voorrecht, hebbenze noch het vermogen te beletten, dat de geene die dezelve draagen, door geenerlei ſoort van Slangen gebeeten worden. De Greinen of kraalen die agt aangezichten hebben, reinigen deezen, die de zelve draagt, van de zonde die hy mogte begaan hebben, verdervende zyns Geeſtelyke Meeſters Vrouw, ſchoon hy zelfs een tydt lang met haar in Overſpel geleeft had. Deeze die 'er negen hebben, maaken hen onſchuldig die ſchoon zy een getal van een millioen *Braminen* gedood of moordaadig omgebragt hadden, en deeze, die geduurende zyn leven de zelve aan zynen rechter arm gedraagen heeft, kan zich verzeekert houden, dat hy verordineert is, en onafhankelyk van allerlei goede werken, waarvan hy volkomen ontſlagen zy, en genieten zal na zyne Doodt de zelfde Heerlykheit die de God *Xiven* deelachtig word.

en welk een wonderbaar vermogen zy deeze Paternoſters toeëigenen.

Deeze die zoo gelukkig is van een Paternoſter te draagen wier Greinen of kraalen tien aangezichten hebben, vind zich verzeekert een algemeene vergeeving van alle zyne zonden te hebben, hoe groot en verfoeielyk die zouden mogen zyn, en ook dat nooit menſch, noch vergiftig dier, noch de Duivelen zelf, hem niet beſchaadigen konnen. De Greinen die elf aangezichten hebben, bezorgen in deeze en de andere Waereldt het zelfde geluk en de zelfde Heerlykheit die *Xiven* bezit. Deeze die Paternoſters van kraalen met twaalf aangezichten draagen, worden glanzig en verlichtende als de Zon, en hebben deelgenoodſchap aan alle de gebeden en Offerhanden die den Goden over den ganſchen Aardbodem worden aangeboden. Eindelyk, vermits wy noch niet van deeze wonderdaadige vruchten gezien hebben, die van meer als dertien aangezichten verzien zyn, deeze die het geluk hebben, van dit ſlag te vinden, die teffens raar en koſtelyk zyn, en die de zelve aan den arm of om den hals draagen, zyn met een zodanige luchtig-

tigheit begaaft, die zoo verwonderlyk is, datze in een oogenblik zich konnen van de eene tot de andere plaats overvoeren, hoe verre die mogte afgelegen zyn. Zy hebben behalven dit het ſchoone Voorrecht van ongeſtraft alle ſoorten van ontucht en bloedſchande te mogen begaan; en om de buitenſporigheit den vryen teugel te geeven, waanen de eerlooze Geleerden van 't Heidendom, en leeren, dat men zoo veel te meer verdient als men een grooter getal van deeze kraalen of Greinen by zich draagt; overzulks die geene die 'er tot een getal van duizend van bekomen kon, zoude op deezen top van eer en gelukzaligheit geraaken, dat 'er geene zonden meer voor hem waren, en dat hy zonder bezorgt te zyn, zich te bezoedelen, en eenige wroeging te hebben, aan allerlei misdaaden en vuiligheden zich kon overgeeven. Zoo dat 't geen de *Braminen* als een middel voorſtellen om de zonden af te leggen en uit te wiſſchen, wezentlyk niet dient dan om die met te meer vrymoedigheit en onbeſchaamdheit te begaan, en zulks door de hoop van ſtraffeloosheit by hun geſtelt.

XIX. HOOFDTSTUK.

Van de OVEREENKOMST *van noch eenige* GRONDEN *der* HEIDENEN, *die zy ſchynen met de* LEERE *van 't* CHRISTENDOM *te hebben.*

Hoe de Schryver meent dat de Heidenen eenige kennis van den Val der Engelen hebben gehad;

'T Is mede niet te twyffelen of de Heidenen hebben eenige kennis van den Val van Lucifer en van andere Afgevallen Engelen, die het ongeluk hadden hem in zyn belang te volgen, naardien men in hunne Boeken leeſt, dat 'er ouwlings een groote verdeeldheit onder de Goden was; dat eenige in ongenaade van hunnen Opperheer vervielen, om dat ze hadden durven onderſtaan, tegen hem oproerig te worden; dat ze door een ſtrafoeffening over hun beſtaan, berooft wierden van 't geluk 't welk zy genoten, en in een ſtaat van elende vervielen; dat zy ſedert niets bedreeven dan allerlei quaadt den menſchen toe te brengen, en dat men hen tegenwoordig *Raxader* noemt, 't welk in onze taal *Demon* of Duivel beteekent.

Als mede van de Algemeene Zondvloedt.

Wat de algemeene Zondvloedt aangaat, het blykt klaar dat 'er aan hun de Hiſtorie niet t'eenemaal van onbekent is, nademaal deeze zelfde Boeken berichten, dat 'er eertyds een oud Man was, *Tirruvalluven* genoemt, en dat terwyl hy op een tydt met zyne Dochter het middagmaal in een groote teene korf met buffelsleer gevoert, hield, een zoo overvloedige regen voortquam, die zoo lang duurde, dat de ganſche Aarde overſtroomt wierd; dat ter deezer gelegenheit, alle de menſchen ſneuvelden, behalven deeze vroome oude Man en zyne Dochter; dat de Goden door een byzondere beſcherming in deeze algemeene overſtrooming, als de wateren weder weggevloeit waren, en de Aarde droog geworden, deeze Man uit zyne korf deeden te voorſchyn komen; dat hy niet tegenſtaande zynen hoogen ouderdom, veele kinderen by zyne Dochter kreeg, en dat door dit middel het Menſchelyk Geſlagt toen herſtelt wierd, en de Aarde weder bevolkt.

Men vind mede in deeze Boeken een verbeelding, en een plomp denkbeeldt van den ſtrydt van David en Samſon, alwaar men in de Hiſtorie der Goden de Oorlogen beſchreeven vind, die *Ram* tegen de Reuzen uitvoerde. Dit vertelt men zoo vermaakelyk en zoo ongemeen aardig, dat wy 't noodig oordeelen om 'er hier iet van in te laſſen.

Hoe zeer de Heidenſche Geleerden in 't verhaalen hunner Verdichte Hiſtoriën uitmunten, en hun werk maaken daar door den Volke te verleiden.

De Heidenſche Geleerden, die, gelyk reeds gezegt is, in ontallyke Sekten en gevoelens verdeelt zyn, komen nochtans alle in 't geloof van de verdichte voorvallen hunner Goden overeen; en zy hebben voor dit ſlag van Hiſtoriën, de zelfde achting, en eerbiedt, als wy, zonder vergelyking gezegt, voor 't Euangeli hebben. Het meerendeel deezer rampzalige Prieſters brengen een groot gedeelte van hunnen leeftydt door, zich de zelve in te prenten, en die vervolgens aan anderen te leeren. Zy verhaalen ze in de Pagoden, in de Huizen, in openbaare plaatſen, en ſomtyds in volle gezelſchappen, en zyn altoos door eene meenigte van toehoorders verzelt. 't Welk hen om dit ſlag van verdichtſelen te verkondigen, aanmoedigt, is, dat ze door dit middel des Volks achting tot zich trekken, voornamentlyk die der Vrouwen, en die hun overvloedige aalmoezen verzorgen, waarmede zy hun huisgezin onderhouden; en 't welk ter andere zyde het gemeene Volk zoo aanlokt om hen te hooren, is, dat de *Braminen* hun te verſtaan geeven, dat deeze die volmaaktelyk in deeze Geheimeniſſen onderweezen zyn, en met achting en aandacht het verhaal 'er

van bywoonen, zich aan allerlei Zegeningen waardig maaken; dat zy van Goden bemint zyn, voor alle gevaaren bewaart, en zelfs onquetsbaar geworden; dat zy *Brumâs* aangezicht zullen zien; dat ze ten zekeren dage het geluk zullen hebben, van t'eenemaal hem gelyk te zyn; dat ze gelyk *Ram* een volmaakte kennis van alles zullen bezitten; en eindelyk, dat ze een byzondere bequaamheit zullen hebben om de wapenen te voeren, waarby men verzeekert dat deeze God in uitmunt. Men verhaalt van *Ram* dat hy noch geen twaalf jaaren out zynde, alleen een Reus van een ongehoorde groote dood sloeg; dat hy tot manbaare jaaren gekomen, *Sidi* trouwde; dat hy zich van een zoo ongemeene groote boog bediende, dat zestig duizend mannen die naaulyks van de Aarde konden opneemen; dat hy niet lang na zyn Huwelyk een reistogt door de Waereldt ondernam, en zich gewillig in een Woesteny begeeven had; aldaar maakte hy zyn werk van de Boetelingen en Geestelyken te bezoeken, aan wien hy veel deftige Voorrechten schonk, en zond 'er eenige van om de Heerlykheit en Gelukzaligheit in den Hemel te genieten. Het geschiedde terwyl *Ram* dus zyn eenzaam leven oeffende, dat de beruchte *Ravanen* zich in een Boeteling veranderde, en hem zyne Vrouw *Sidi* schaakte, die hy naar 't Eilandt Ceilon voerde. Deeze godtlooze Reus had zich naauwlyks met zynen roof weggepakt, of hy vervolgde alle eerlyke menschen. Hy bestond zelfs de Goden te bestryden, wien hy den Oorlog aandeed, en eenigen tydt veel te doen gaf. Hy was in alle Krygsoeffening byzonder afgerecht; en alzoo hy onder de bescherming van *Bruma* opgevoedt was, wierd hy grootelyks door hem begunstigt. Deeze God had onder andere dingen hem een geschenk van zeer schoone wapenen gedaan, beide bequaam om te bestryden, en zich wel te verdeedigen, door welk middel hy in ontallyke gelegenheden de overwinnig had behaalt. *Bruma* had hem mede een zoo ongemeene bescherming belooft, dat hy in alle wetenschappen uitmuntte, en hy bezat zodanig een ongehoorde sterkte, dat hy de agt Olifanten overwon, op wiens rug de Waereldt rust.

Een zeldzaam staal van een wonderlyke Historie bygebragt, en hoe die ten einde liep.

Na een onverwacht voordeel door hem behaalt, was 't, dat hy ondernam *Devandiren* Koning der Goden te bestryden, en hy noodzaakte hem met alle de andere Goden, dagelyks tweemaal te komen, om hem in zyn Paleis hulde te bewyzen. Hier noch niet mede vergenoegt, besloot hy mede *Xiven* uit zyn Heerlyk Verblyf te verdryven, alwaar hy zich gewoonelykst onthield. Maar in deeze onderneeming was hy zoo gelukkig niet, als hy tot dus verre had geweest; want deeze God hem met zyne handt gestoten hebbende, deed hy hem vallen, en de Reus vond zich tusschen den grondt en de vingers van *Xiven* zoo geknelt, dat hy byna zoude gestikt hebben, en zyn leven verlooren. Om dit gevaar te ontkomen, wierd hy te raade zachtelyk een zyner armen los te krygen, en een der twee hoofden dien hy had, in een Guitar verandert hebbende, speelde hy op dit nieuw speeltuig met zoo veel bekoorlykheit, dat de God door een zoo lieffelyk geluidt opgetoogen, niet alleen hem gaan liet zonder hem eenig leed te doen: maar hem noch nieuwe Voorrechten toestond. De voornaamste gunst die hy toen van *Xiven* ontfing, was, van dertig millioenen jaaren te konnen leeven, en een Heir uit hondert millioenen Reuzen bestaande, te gebieden, waarvan eenige vyftig hoofden hebben zouden, en andere met een zodanigen kracht begaaft zouden zyn, dat zy stampende met den voet op de Zee, het water zich van een zoude scheiden, zulks men den grondt zien kon.

Wat *Ravanem* aangaat, hy was zoo vervaarlyk groot, dat hy twintig schouders en ook zoo veel armen had, en dat tusschen ieder van zyne schouders, tegen deeze overstaande een ruimte van dertig mylen was. Hy had mede in zyne maag een Vaas vol van een zeker Hemels Vogt, 't welk hy zorgvuldig te bewaaren had, nademaal, schoon men hem met dertig millioenen jaaren levens had begunstigt, was 't nochtans niet, dan onder voorwaarde van dit kostelyk Vogt, 't welk in dit Vaas was, niet te verspillen; en dat byaldien dit Vaas voor deezen bepaalden tydt brak, hy aanstonds sterven moest. Deeze verschrikkelyke Reus had niet alleen tien hoofden: maar, 't welk het verwonderlykste was, indien men 'er hem een van afsloeg, quam 'er wederom een ander voort. Nochtans, konden alle deeze uitmuntende Voorrechten niet beletten, dat hy eindelyk onder de macht van *Ram* bezwyken moest, 't welk op deeze wyze geschiedde.

Nadat *Ravanem* in een Boeteling verandert, *Sidi* geschaakt had, en *Ram* niet weetende wat haar wedervaaren was, treurde niet weinig dus zyne Vrouw verlooren te hebben. Hy gebruikte dan allerlei middelen om naar haar te verneemen, maar zyne moeite en zorg daar toe aangewendt, waren eenigen langen tydt vruchteloos. Eindelyk, begaf hy zich by *Innuman*, God der Aapen, en Opperheer van alle de Aapen, Zoone van de Windt, en die met zoo een zeld-

zaame

zaame volmaaktheit begaafdt is, dat hy zich zoo groot maakt als hy begeert; dat zyn hoofdt tot aan de Starren reikt, en zyne eene handt tot aan de Zuid-en de andere tot de Noord-Pool uitftrekt. *Ram* verzocht hem dan ernftig, hem zyne Vrouw te helpen zoeken, zoo dat *Innuman* verheugt een gelegenheit te vinden hem te behaagen, eerlang vertrok. Deeze Aap-God doorkruifchte alle het Vaftelandt; en nergens vindende 't geen hy zocht, ftapte hy naar 't Eilandt Ceilon over, alwaar hy *Sidi* ontmoette, die hy by de handt nam, naar 't Vaftelandt voerde, en aldaar onder een goede en zekere bewaaring liet. Hy ging vervolgens weder naar 't Eilandt over, alwaar hy zich in de gedaante van een Beer veranderde, ftroopende allerwegen, en veroorzaakte veele verwoeftingen, het Paleis zelf van den Reus, die 'er regeerde, niet verfchoonende. Na deeze uitvoering, nam hy zyne natuurlyke gedaante van Aap wederaan, verfloeg met zynen ftaert drie machtige Legers van Reuzen, vertoonde zich voor *Ravanem*, en zonder eenig acht op 's Konings verhevenen ftaat te flaan, gaf hy hem een geweldige oorvyg, en doodde in zyne tegenwoordigheit zyn Zoon. Veele der fterkfte Reuzen fchooten toe om hunnen Vorft te helpen, die deeze verfchrikkelyke Aap gevangen namen, 't welk hy gewillig toeliet. Men vergaderde aanftonds den Raadt, om te overweegen met welk een doodftraf men hem te ftraffen had; en daar wierd eenparig befloten, dat men een foort van doodt kiezen moeft, die niet gemeen was. Ter uitvoering van dit vonnis, bond men aan des Aaps ftaert een groot getal Kattoen Baalen, die men in de Pakhuizen van de Tol vond. Men goot op deeze Baalen zoo veel Oly, dat ze 'er alle van doortrokken waren, en men ftak 'er vervolgens den brandt in; om door dit middel *Innuman* te verbranden. Maar den doortrapten Aap fpotte met het voorneemen zyner Vyanden; want vertrekkende in deezen ftaat uit het Paleis, liep hy de ganfche Stadt en 't Eilandt door, zettende alle de plaatfen waar door hy liep in vollen brandt, en veroorzaakte zoo een algemeene en verfchrikkelyke brandtftichting, dat de Reus *Ravanem* geen ander middel vond om zich te veiligen, dan met zyne Vrouw in de wagen van *Devandiren* te ftappen, en zyn heul in de Wolken te zoeken.

Ondertuffchen vertrok *Innuman* van Ceilon. Hy quam weder by *Sidi*, en bragt haar by haaren Man, dien hy haar weder gaf. *Ram* bedankte de Aap-God voor den dienft aan hem beweezen: maar alzoo hy begeerig was de beleediging hem door het rooven van zyne Vrouwe aangedaan, te wreeken, verzocht hy hem te willen hier toe behulpzaam zyn. Zy vertrokken dan gezaamentlyk, lichttende eerlang een Heir van meer als vyf hondert millioenen Aapen, waar mede zy de fterkte van den Ceilonfchen Koning beleegerden. Deeze fterkte was met zeven muuren omringt; welker eerfte van yzer, tweede van koper, derde van metaal, vierde van geelkoper, vyfde van een ftoffe uit verfcheiden metaalen vermengt, zesde van zilver, en zevende van goudt waren.

Ravanem overdenkende hoe veel hem aan deeze plaats, zoo die verovert wierd, geleegen was, zond eerlang Afgezanten aan zynen Broeder *Cambucarnen*, om hulpbenden van hem te verzoeken, als ook dat hy die zelf beftieren wilde. Deeze zyne Broeder was een Reus van een bovenmaatige groote, die het bevel over meer dan vier hondert millioenen Reuzen had, wier krachten toen onverwinnelyk waren geweeft. Hy verzuimde niet zich met allen ernft naar 't Eilandt Ceilon by zynen Broeder te begeeven. Hy was 'er naaulyks gekomen, of daar vielen verfcheiden veldflagen tuffchen de Reuzen en Aapen voor, waar van wederzyds veelen fneuvelden. In een deezer veldflagen was 't, dat *Cambucarnen* door *Ram* met eigen hande gedood wierd, 't welk den moedt der Reuzen verflaaude, en die der Aapen te krachtiger wierd, zoo dat zy de Belegering veel ernftiger voortzetten dan tot noch toe was gefchied. *Ravanem*, zyne zaaken qualyk geftelt ziende, en willende zich van zyn voorrecht bedienen, 't welk zoo hy meende hem byna onfterflyk maakte, bood zich aan, om 't verfchil door een byzondere ftrydt tuffchen hem en *Ram* te beflechten. De laatfte nam de uitdaging aan; zy ftreeden en gaven over en weder vervaarlyke flagen, wordende 't allereerft *Ram* gewondt, en hy zoude byna bezweeken hebben: maar het bloedt 't welk uit zyne wonde vloeide, wekte zynen moedt te meer op, geevende hem nieuwe krachten. Hy nam dan een fchicht, en fchoot die zoo behendiglyk, dat ze door *Ravanems* borft boorde, het Vaas brak die het Vogt in had, aan welker bewaaring zy leven verknocht was, en met deeze eenige flag, viel hy doodt voor zyne voeten neder.

Na een zoo merkwaardige en gewigtige Overwinning, gaf *Ram* de plundering van de Sterkte, die zich te vergeefs verdeedigt had, den Aapen over. Men vond in deeze plaats onnoemelyke rykdommen,

zonder de goude en zilvere muur daar onder te begrypen, die gebroken wierden en weggevoert; overzulks, dat 'er niemandt in dit talryk Leger gevonden wierd, die niet weder naar zyn Landt, belaaden met een overryken en kostelyken buit, keerde. Noch was 'er een Broeder van *Ravanem*, die *Vibuxanen* genoemt wierd. Hy was een overmachtige Reus en een eerlyk Man. Hy had geen deel aan 't geschil van zynen Broeder gehad, noch in den Oorlog die 'er het gevolg van was; derhalven, *Ram* zich voldaan ziende zyne Vrouw weder te hebben, en van zich aan zyne Vyanden dus gewroken te zien, liet hy *Vibuxanen* de Staaten, waar van hy *Ravanem* berooft had. Hy maakte zelfs met hem een verbondt, en hy begaf zich vervolgens met zyne waarde *Sidi* in een vreedzaam afgezondert leven, waar in hy sedert altoos met haar heeft geleeft.

BRIEF,

Van Vader Bouchet, Lit van de Maatschappy der Jesuiten, Bezendeling van Madure, en Kloostervoogdt van de nieuwe Bezending van Carnate.

Aan den HEERE OUD-BISSCHOP van AVRANCHES.

MYN HEER.

De arbeidt van een Apostolisch Man in de Oostindiën is zoo groot en meenigvuldig, dat het schynt dat de zorg om den naame van JESUS CHRISTUS aan de Afgodendienaars te leeraren, en de nieuwe Gelovigen aan te queeken, meer dan genoeg zy om een Zendeling t'eenemaal werk te verschaffen. Men heeft waarlyk op zekere tyden van 't jaar, naaulyks zoo veel leedige tydt over van zich op de Leeroeffening toe te leggen, en om des levens noodruft te nuttigen; somtyds zyn de Zendelingen genoodzaakt dit op den tydt van hunne nachtrust te doen, ten tyde als men bidden moet, en in andere oeffeningen van zyn Beroep bezig is.

Nochtans hebben wy ons, *Myn Heer*, in eenige andere zaaizoenen, en zelfs op zekere uuren van een goed gedeelte van den dag, genoegzaam onbelemmert gevonden, om ons van onzen arbeidt te konnen ontlasten, door eenige soort van Leeroeffening by de handt te neemen. Onze zorg is alsdan onze verquikking aan 't nuttigste van onzen Godtsdienst te besteeden. Wy laaten ons met dit oogmerk van de weetenschappen onderrechten, die onder de Afgodendienaars gebruikelyk zyn, tot wiens bekeering wy arbeiden; en wy spannen onze krachten in, om hen door hunne dwalingen zelf, van de waarheit die wy hun verkondigen, te overtuigen.

In deezen tydt is 't, alwaar de verbondene bezigheden my in myne bediening eenige leedige tydt overlaaten, dat ik onderzocht hebbe, zoo veel my mogelyk was, de Grondstelling van den Godtsdienst onder de Indianen aangenomen. Al 't geen ik my in deezen Brief, *Myn Heer*, voorstelle, is alleen om u voor oogen te stellen, en nader aan te toonen, zoo wel het een en ander eeniger gissingen, die, zoo 't my toeschynt, by u van belang zullen zyn. Zy strekken alle om te bewyzen, dat de Indianen hunnen Godtsdienst uit de Boeken Moses en de Profeeten getrokken hebben; dat alle de Verdichtzelen, waar mede hunne Boeken opgevult zyn, de waarheit zodanig verduistert hebben, dat ze onkenbaar geworden zy; en dat eindelyk, behalven de Godtsdienst des Hebreeuschen Volks, die hun, ten minsten voor een gedeelte, door hunnen omgang met de Jooden en Egiptenaren bericht is, men noch onder hen genoegzaame teekenen en blyken van den Christelyken Godtsdienst vind, die hun door den Apostel Thomas, door Pantænus, en veele andere groote Mannen, sedert de eerste eeuwe der Kerke, verkondigt zyn geweest.

Ik kan geenzins twyffelen, *Myn Heer*, dat

dat gy myne vryheit niet qualyk duiden zult, die ik gebruike deezen Brief aan U te zenden. Ik hebbe geoordeelt dat de aanmerkingen, die dienen konnen om onzen Godtsdienſt te beveſtigen en te verdeedigen, moeſten welvoegzaam aan U vertoont worden. Gy hebt 'er meer deel dan iemandt aan, na getoont te hebben, gelyk gy gedaan hebt, hoe de waarheit van ons Geloof door een grondige Geleerdheit, en door de naaukeurigſte kennis van gewyde en ongewyde Oudheit, doorſtraalt.

Ik erinnere my, *Myn Heer*, in uw geleerd Boek van het Euangeliſch Vertoog, geleezen te hebben, dat de Leere van Moſes tot in de Indiën is doorgedrongen: en uwe opmerking in 't naſlaan der Schryveren, over alles 't geen 'er U van voor den Godtsdienſt voordeelig vond, heeft U een gedeelte van zaaken doen voortbrengen, die ik aan U te zeggen hadde. Ik zal 'er dan alleen byvoegen, 't geen ik op nieuws over de plaatſen ontdekt hebbe, door de lezing der aloudſte Boeken der Indianen, en door den omgang dien ik met de Geleerden van dit Landt hebbe gehad.

Zeker is 't, *Myn Heer*, dat de meeſte Indianen geenzins in de ongerymdheden van het Ongodiſtendom overgegeeven zyn. Zy hebben genoeg rechtmatige Denkbeelden van de Godheit, alhoewel vervalſcht, en door den Dienſt der Afgoden verdorven. Zy erkennen een oneindige volmaakte Godt, die van alle eeuwigheit heeft beſtaan, die in zich de alleruitneemenſte eigenſchappen inſluit. Overzulks 'er niets ſchooner en gelykvormiger naar de gevoelens van Godts Volk over de Godtheit is. Zie nu 't geen 'er de Afgodery by ongeval heeft by gevoegt.

Het meerendeel der Indianen verzeekeren, dat het groot getal van Godheden die zy tegenwoordig eeren, niet dan onder Goden zyn, en het Opperweezen onderworpen, 't welk teffens de Heer der Goden en Menſchen is. Deeze groote Godt, zeggenze, is oneindig hoog boven alle andere Wezens verheven; en deeze oneindige afſtandt belet, dat hy geen omgang met de zwakke Schepzelen heeft. Welk een overeenkomſt waarlyk, vervolgen ze, is 'er tuſſchen een Weezen oneindig volmaakt, en de geſchapen Weezens, gelyk wy onvolmaakte en zwakke Schepſels zyn? Hier om is 't, zoo zy meenen, dat *Parabaravaſtou*, te weeten, de *Opper Godt*; drie onder Goden geſchapen heeft, te weeten: *Bruma*, *Vichnou*, en *Routren*. Aan den eerſten heeft hy 't vermogen van te ſcheppen gegeeven, den tweeden de macht van die te behouden, en den derden het recht van te verdelgen.

Maar deeze drie Goden, die de Indianen eeren, zyn, volgens hunner Geleerden oordeel, de Kinderen van een Vrouw *Parachatti* genoemt, 't welk *Opperſte Mogendheit* beteekent. Indien men dit verdichtzel tot zynen oorſprong overbrengt, zal men 'er genoegzaam de waarheit van ontdekken, en de ganſche duiſterheit beſtaat in belachelyke Denkbeelden, die 'er de Geeſt van onwaarheit en bedrog heeft bygevoegt.

De eerſte Indianen wilden niets anders zeggen, ten zy, dat alles 't welk in de Waereldt, door de Schepping zy, die zy aan *Bruma* toeëigenen, 't zy door de bewaaring die aan *Vichnou* behoort, 't zy eindelyk de verſchillende veranderingen, die het werk van *Routren* zyn, enkelyk van de volſtrekte macht van *Parabaravaſtou*, of den Opper Godt komt. Deeze vleeſchelyke menſchen hebben vervolgens een Vrouw van hunne *Parachatti* gemaakt, en haar drie Kinderen gegeeven, die niet dan de voornaamſte uitwerkzelen van de Almacht zyn; want *Chatti* beteekent in de Indiaanſche Taale, Macht, en *Para* opper of volſtrekt, en te zamen gevoegt, *volſtrekte macht*.

Dit Denkbeeldt 't welk de Indianen van een oneindig Weezen, als Opperheer over de andere Godheden hebben, toont ten minſten aan, dat hunne alouden waarlyk niet dan een Godt geëert hebben, en dat het *Polytheismus* of Godendom onder hen niet ingevoert is, dan op die wyze als die door Afgodiſche Landen zich heeft verſpreidt.

Ik meen niet, *Myn Heer*, dat deeze eerſte kennis op een duidelyke en klaare wyze de omgang der Indianen met de Egiptenare of Jooden bewyſt. My is niet onbewuſt dat de Maaker van de Natuur, zonder zodanig een hulpmiddel, deeze grondige waarheit in den Geeſt aller Menſchen heeft gegraveert, en dat ze by hun niet dan door de ongeregeldheit en verbaſtering hunner harten vervalſcht is. Om deeze zelfde reden is 't, dat ik U niets melde van 't geen de Indianen over de onſterflykheit onzer Zielen en veele andere diergelyke waarheden hebben bedagt.

Ik beelde my nochtans in, dat het U niet verdrieten zal, dat ik U te kennen geeve, hoe onze Indianen in hunne Schryvers de gelykenis van den Menſch met zyn Opperweezen verklaart vinden. Dit is 't welk my een Geleerde *Bramine* verzeekert heeft, over dit onderwerp uit een hunner aloudſte Boeken getrokken te hebben.

ben. Verbeeldt u, zegt deeze Schryver, een millioen groote Vaazen met water gevult, waarop de Zon haare ſtraalen ſchiet. Deeze ſchoone Star, alhoewel eenig, vermeenigvuldigt zodanig, en verbeeldt zich aanſtonds in ieder deezer Vaazen; en men ziet overal haar afbeeldzel t'eenemaal gelykende. Onze lichaamen zyn deeze Vaazen met water gevult: de Zon is het afbeeldzel van 't Opperweezen: en 't Afbeeldzel van de Zon, vertoont in ieder deezer Vaazen; verbeeldt ons natuurlyk genoeg dat onze Ziel naar de gelykeniſſe van Godt zelfs geſchapen is.

Ik gaa verder, *Myn Heer*, tot eenige merkwaardiger ſtaaltjes, en welvoegelyker om aan een onderſcheiding alzoo uitmuntend, als het uwe, te voldoen. Neem het niet qualyk, die ik U hier eenvoudiglyk de dingen verhaale, zodanig als die my te vooren gekomen zyn. Het zoude te vergeefs zyn, aan een zoo Geleerdt Prelaat als gy zyt, ſchryvende, myne byzondere aanmerkingen daar mede te vermengen.

De Indianen, gelyk ik de eer hebbe gehadt van U te berichten, gelooven dat *Bruma* die een deezer drie onder Goden is, aan wien Godt de Oppermacht van te ſcheppen gegeeven heeft. Het was dan *Bruma*, die den eerſten Menſch ſchiep: maar 't welk tot myn onderwerp dient, is dat *Bruma* den Menſch uit het ſlyk der Aarde botzeerde, noch geheel verſch zynde. Hy had waarlyk moeite genoeg zyn werk ten einde te brengen. Hy ondernam dit telkens, en 't was niet dan met de derde onderneeming, dat zyn werk geregeld volbragt wierd. Het Verdichtzel voegt deeze laatſte omſtandigheit by de waarheit; en het is verwonderlyk, dat een God van de tweede orde het leeren noodig had, om een Menſch in de volmaakte geſtalte aller deelen te ſcheppen, waar in wy hem beſchouwen. Maar zoo de Indianen zich aan de natuur der zaake hadden gehouden, en van 't geene zy van Godts eenigheit door den omgang met de Jooden waarſchynlyk hadden geleert, zy zouden zich mede vergenoegt hebben van 't geen zy door 't zelfde middel van des menſchen Schepping verſtaan hadden: zy zouden zich bepaalt hebben in 't zeggen, dat de menſch van 't ſlyk der Aarde gemaakt was, ganſch van nieuws uit des Scheppers handt voortgebragt.

Dit is 't niet al, *Myn Heer*; de menſch eenmaal door *Bruma* geſchapen, en zulks met zoo veel moeite als is gezegt, wierd de nieuwe Schepper op zyn Schepſel verlieft, vermits het hem zoo veel arbeidts in 't voltooien gekoſt had. 't Geſchil is nu om het in een waardige verblyfplaats te ſtellen.

De H. Schrift is uitmuntend in de beſchryving, die zy ons van 't Aardſch Paradys doet. De Indianen zyn 't niet min in de verbeelding, die zy ons van hun *Chorcam* affſchilderen. 't Is, zoo zy meenen, een vermaakelyke Luſthof, alwaar allerlei vruchten in overvloedt te vinden zyn. Men vind 'er mede een Boom, welker vruchten de Onſterflykheit mededeelen, indien van de zelven te eeten geoorloft was. Vreemdt zou het zyn, als menſchen die nooit van een Aardſchparadys gehoort hadden, van een zoo gelykvormige afbeelding zouden geweeten hebben.

Noch meer te verwonderen is 't, *Myn Heer*, dat de onder Goden, die ſedert de Schepping der Waereldt zich byna oneindig vermeerdert hebben, echter het voorrecht van d'onſterflykheit niet zeker hadden, waar van zy zich nochtans zouden bedient hebben. Zie welk een Hiſtorie de Indianen by deeze gelegenheit vertellen. Deeze Hiſtorie, hoe verdicht die wezen mag, heeft zekerlyk geen anderen oorſprong, dan de Leer der Hebreên, en mogelyk zelf die der Chriſtenen.

De Goden, zeggen onze Indianen, gebruikten alle ſoorten van middelen om de Onſterflykheit te verwerven. Door krachtig te zoeken, wierden ze te raade, toevlucht tot den Boom des Levens te neemen, die in de *Chorcam* was. Dit middel gelukte hen, en van tydt tot tydt van de vrucht van dien Boom eetende, bewaarden ze dien koſtelyken ſchat, waar in zy zoo veel belang vonden van die niet te verliezen. Een beruchte Slang, *Cheien* genoemt, merkte dat de Boom des Levens door de Goden van de tweede orde ontdekt was. Alzoo men waarſchynlyk onder zyne zorg de bewaaring van deezen Boom aanvertrouwt had, vatte zy zoo verſtoordt deeze onderneeming op, dat zy aanſtonds zeer veel vergif uitbraakte. De ganſche Aarde had 'er het gevoel van, en geen een Menſch kon den aanval van dit doodelyk vergif ontgaan. Maar de God *Chiven* had met der menſchen natuur medelyden; hy verſcheen onder de gedaante van een Menſch, en zwolg zonder bedenken al het vergif in, waar mede de vervloekte Slang het Heelal vergiftigdt had.

Gy ziet, *Myn Heer*, dat naar maate dat wy de zaaken voorſtellen, zy zich altoos een weinig verklaaren. Heb nu gedult een nieuw Verdichtzel aan te hooren, 't welk ik U vertellen zal. Want zekerlyk zoude ik U om den tuin leiden, indien ik my inwikkelde u iets ernſtelyker te verhaalen.

Gy

Gy zult geene moeite hebben de Historie van den Zondvloedt daarin te ontdekken, en de voornaamste omstandigheden, die 'er ons de H: Schrift van bericht.

De God *Routren*, (dit is de groote Verwoester der geschapen Weezens) nam op een zekeren tydt besluit alle de Menschen te verdrinken, waar over hy meende reden te hebben van ongenoegt te zyn. Zyn voorneemen kon zoo geheim niet blyven, of het wierd door *Vichnou*, de Handhaver der Schepselen, ontdekt. Gy zult zien, *Myn Heer*, dat ze hem in deeze ontmoeting een zeer wezendlyke verplichting schuldig waren. Hy ontdekte dan de juiste dag waarin de Zondvloedt voorvallen moest. Zyn vermogen breidde zich niet tot de opschorting van de uitvoering van 't voorneemen van den God *Routren* uit. Maar zyne hoedanigheit van den God Handhaver van alle geschapen dingen, gaf hem recht van te beletten, indien hy 'er middel toe wist, om het schadelykste uitwerkzel te weeren: en zie hoe hy zich gedroeg.

Hy vertoonde zich op een tydt aan zynen grooten Vertrouweling *Sattiavarti*, en berichtte hem het geheim dat'er eerlang een algemeene Zondvloedt ontstaan zou, die de Aarde overstroomen zoude, en dat *Routren* t'eenemaal voor had, alle Menschen en Dieren te doen sterven. Hy verzeekerde hem nochtans dat hy voor zich niet te vreezen had; en dat hy, in spyt van *Routren*, wel middel vinden zou hem te redden, en om zich wyschelyk te gedraagen en te spaaren in 't geen hem zoude noodig zyn om de Waereldt weder te bevolken. Zyn voorneemen was een zeldzaam Vaartuig te voorschyn laaten komen, op dat oogenblik als *Routren* zulks het minst verwachtte; en om 'er een goeden Voorraadt ten minsten voor agt hondert veertig millioenen Zielen, en Zaaden van Weezens in te bergen. Voor 't overige wierd vereischt dat *Sattiavarti* zich ten tyde van den Zondvloedt op een zekeren hoogen Berg bevond, die hy hem naaukeurig aanwees om hem wel te kennen. Eenigen tydt daarna beschouwde *Sattiavarti*, gelyk men hem voorzegt had, een eindelooze meenigte van byeen vergaderde Wolken. Hy zag met gerustheit het onweer over 't hoofdt der schuldige Menschen opkomen; daar viel van den Hemel de verschrikkelykste regen die men nooit gezien had. De Rivieren vloeiden over, en overstroomden met een onbedenkelyke snelte het gansche oppervlak des Aardbodems; de Zee liep buiten haare oevers, en vermengde zich met de overstroomende Rivieren, zulks eerlang de allerhoogste Bergen, Boomen, Dieren, Menschen, Steden, en Koningryken van de Wateren bedekt wierden; alles wierd overstelpt; alle de bezielde Weezens storven en wierden verdelgt.

Ondertusschen was *Sattiavarti* met eenige van zyne Boetelingen, op den Berg geweeken. Hy verwachtte 'er de hulp, waarvan hem den God verzeekert had. Hy was echter niet weinig bevreest. Het water won telkens nieuwe krachten, en naderde allenks zyn verblyf-plaats, waar door hy van tydt tot tydt ongemeen bezorgt wierd en ontrust. Maar op dat oogenblik; toen hy zich verlooren achtte, zag hy het Vaartuig verscheynen, 't welk hem redden moest. Hy ging 'er aanstonds met de Boetelingen van zyn gevolg in: en de achthondert veertig millioenen Zielen, nevens de Zaaden der Weezens zagen 'er zich eerlang in opgeslooten.

Nu deed zich een zwaarigheit op om het Vaartuig te bestieren, en om het tegen de ongestuimigheit der baaren die in een hevige beweeging waren, vaarbaar te houden. De God *Vichnou* vond toen noodig om 'er in te voorzien; want aanstonds veranderde hy zich in een Visch, en gebruikte zyne staert als een roer, om het Vaartuig te bestieren. De God Visch-en Stuurman voerde dit zoo behendig uit, dat *Sattiavarti* zich gerust in zyne schuilplaats vond, tot dat de Wateren van boven het Aardryk en zyne Oppervlakte weder wegvloeiden.

De zaak, gelyk gy ziet, *Myn Heer*, is klaar, en daar word niet veel scherpzinnigheit vereischt, om in dit verhaal met Verdichtzelen vermengt, en 't welk meest belachelyke verbeeldingen zyn, te beschouwen, 't welk ons de Gewyde Schriften van den Zondvloedt melden, en de behoudenisse van Noach met zyn Gezin beschryven.

Onze Indianen zyn hier niet by gebleeven; en nadat ze onder den naam van *Sattiavarti*, Noach vermomt hadden, zouden ze mede wel op rekening van *Brama* de zonderlingste gebeurtenissen van Abrahams Historie hebben konnen stellen. Zie hier dan eenige staalen, *Myn Heer*, die my zeer schynbaarlyk voorkomen.

De overeenkomst van den naam zoude myn vermoeden konnen ondersteunen. Blykbaar is 't dat de naam van *Brama* met die van Abraham gemakkelyk te vergelyken is; en 't zoude te wenschen zyn, dat onze Geleerden, in stoffe van de Woordoorspronkelykheit, geen minder redelyke, noch gedwongene en vergehaalde hadden ingevoert.

De God *Brama*, waarmede de naam zoo overeenkomende met deezen van Abraham schynt te zyn, was de Man van een Vrouw, die alle de Indianen *Sarasvadi* noemen. Gy zult, *Myn Heer*, van 't ge wigt oordeelen, dat de naam deezer Vrouwe by myn eerste vermoeden voegt; de twee laatste Sylaben van 't woordt *Sarasvadi* zyn in de Indiaansche Taale een eer beteekenende Naams-uitgang: Aldus, komt *Vadi* zeer wel overeen met het Fransch woordt *Madame*, of by ons Mevrouw. Deeze Woordsuitgang word by veele naamen van hooggeachte Vrouwen gebruikt. By voorbeeldt, in die van *Parvadi*, Vrouwe van *Routren*. Klaar is 't dat van toen af, beide de eerste Woordleden van 't woordt *Sarasvadi*, 't welk eigentlyk de geheele naam van *Bramâs* Vrouw is, word afgeleid van *Sara*, de naam van Abrahams Vrouw.

Nochtans is 'er iets ongemeeners. *Brama*, is by de Indianen, als Abraham by de Jooden, het Opperhoofdt van veele Geslachten of onderscheidene *Castes* geweest. Beide deeze Volkeren komen zelf zeer rechtmaatig over 't getal deezer Geslachten overeen. Te *Ticherapali*, alwaar nu de beruchtste Tempel van Indië is, viert men jaarlyks een Feest, waarin een eerwaardig Greizaardt twaalf kinderen voor zich leid, die, zoo de Indianen zeggen, de twaalef Opperhoofden der voornaamste *Castes* verbeelden. Waar is 't, dat eenige Geleerden gelooven, dat deeze Greizaart in deeze plechtigheit de plaats van *Vichnou* bekleedt; maar dit gevoelen is niet algemeen, noch by de Geleerden noch by den Volke, die gezamentlyk meenen dat *Brama* het Opperhoofdt aller Geslachten is.

Hoe 't ook zyn mag, *Myn Heer*, ik geloove niet, dat men om in de Leer der Indianen deeze der Aloude Hebreên te vinden, het noodig zy, dat alles wederzyds volmaaktelyk overeenkomt. De Indianen verdeelen dikmaals in verscheidene Persoonaadjes, 't welk de H: Schrift ons van een eenig Persoon verhaalt; of zy begrypen 't wel in een eenige, 't geen door de Schriftuur in veelen word verdeelt. Maar dit onderscheid, 't zy verre van ons vermoeden te wederleggen, moet, zoo 't my toeschynt, dienen, om het kracht te geeven. En ik geloove dat een al te verbonden overeenkomst, niet goed zoude zyn, dan om die verdacht te maaken.

Dit vooronderstelt, *Myn Heer*, vervolge ik, om U te verhaalen, 't geen de Indianen uit de Historie van Abraham achtervolgelyk zeggen, 't zy dat zy 't aan *Brama* toeëigenen, 't zy dat ze deeze eere aan iemandt anders van hunne Goden, of Helden geeven.

De Indianen eeren de gedachtenis van een hunner Boetelingen, die, gelyk de Patriarch Abraham, zyn Zoon aan een der Goden des Lands wilde opofferen. Deeze God had hem dit Slachtoffer bevolen: maar hy vergenoegde zich met den goeden wil des Vaders, en leed niet dat hy ter uitvoering quam. Nochtans zyn 'er die zeggen dat dit Kindt gedoodt wierd: maar door deezen God weder opgewekt.

Ik hebbe een gewoonte, die my verwonderlyk scheen, in een der *Castes* die in Indiën zyn, gevonden: 't welk deeze is die men de *Caste* der Rovers noemt. Gy moet niet gelooven, *Myn Heer*, dat, naardien 'er onder deeze Volkeren een Geslacht t'eenemaal van Rovers is, alle die van dit deftig Ambacht zyn, zich in een byzonder lichaam zouden verzaamelen; en dat zy om te rooven een Voorrecht zouden hebben, met uitsluiting van alle anderen. Dit wil alleen te kennen geeven, dat de Indianen van deeze *Caste* waarlyk met een ongemeene vryheit rooven: maar by ongeluk zyn zy de eenigste niet, waarvan men zich mistrouwen moet.

Na deeze Verklaring, die my noodig scheen, kome ik weder tot myne Historie. Ik vinde dan dat in deeze *Caste* de plechtigheit van de Besnydenis waargenomen word: maar dat die aan de Kinderen niet geschied, dan dat men de twintig jaaren bereikt heeft. Alle zyn zy 't echter niet onderworpen, dan alleen de voornaamste van de *Caste*. Dit gebruik is zeer oudt, en 't zoude bezwaarlyk te ontdekken zyn, van waar deeze gewoonte in 't midden van een t'eenemaal Afgodisch Volk ingevoert zy.

Gy hebt, *Myn Heer*, gezien, de Historie van den Zondvloedt, en van Noach in *Vichnou*, en in *Sattiavarti*; die van Abraham in *Brama* en *Vichnou*; gy zult mede niet onaardig vinden, deeze van Moses in de zelfde Goden; en ik ben verzeekert dat gy die noch minder verbastert vinden zult dan de voorigen.

Niets schynt my meer overeenkomst met Moses te hebben, dan de *Vichnou* der Indianen in *Chrichnen* herschept. Want voor eerst, *Chrichnen* beteekent in de Indiaansche taale, *Zwart*. Hier uit is te begrypen, dat *Chrichnen* uit een Landt gekomen zy, alwaar de Bewooners van deeze verwe zyn. De Indianen voegen 'er by, dat een der naaste Vrien-

den

den van *Chrichnen* hem in zyne kindschap in een kleine wieg op een groote Rivier te vondeling hebben gelegt, alwaar hy in een onvermydelyk gevaar was van te sterven. Men haalde hem 'er uit, en alzoo het een ongemeen schoon Kindt was, bragt men 't by een groote Prinses, die het zorgvuldig liet opvoeden, en zorge voor allen onderhoudt droeg.

Ik weet niet waarom de Indianen liever goed gevonden hebben deeze geschiedenis aan een der Vrienden van *Chrichnen* toe te eigenen, dan aan *Chrichnen* zelf. Waarom doet men dat, *Myn Heer*? Men mag U wel zeggen hoe 't met zodanig een zaak gelegen zy, en om de gevallen waarschynlyker te maaken, zal ik U de Waarheit gaan ontvouwen. Deeze was dan geen *Chrichnen*; maar een zyner Vrienden, die in 't Paleis van een groote Prinses opgevoedt wierd. Hier in word de vergelyking met Moses gebrekkelyk gevonden. Zie hoe men een weinig dit gebrek verbeetert.

Zoodra als *Chrichnen* gebooren was, leide men hem te vondeling op een groote Rivier, om hem 's Konings gramschap te ontrekken, die het uur zyner geboorte verwachtte, zulks hy hem deed sterven. De Rivier opende zich uit eerbied, en wilde met haare Wateren een zoo kostelyken schat niet belemmeren. Men redde het Kindt uit deeze gevaarlyke gesteltheit, en liet het onder de Herders opvoeden. Hy trouwde vervolgens een Dochter deezer Herders, en hoede een tydt lang de kudde van zynen Schoonvader. Hy munte eerlang onder alle zyne medeherders uit, die hem voor hun Opperhoofdt verkooren. Hy voerde toen wonderlyke zaaken ten voordeele der kudde uit, en voor den geenen die de zelve weidden. Hy bragt de Koning om, die hen een wreeden Oorlog had verklaart. Hy wierd door zyne Vyanden vervolgt, en alzoo hy zich niet in staat vond hen te wederstaan, week hy naar de Zee: zy bande hem een weg dwersch door haaren boezem, waarin zyne vervolgende Vyanden overstroomt wierden. Door dit middel was 't dat hy het onweer ontquam, waarmede hy gedreigt wierd, en men voor hem bereid had.

Wie zou konnen twyffelen, *Myn Heer*, dat de Indianen van Moses niet zouden geweeten hebben, onder den naam van *Vichnou* in *Chrichnen* herschept? Maar by de kennis van deezen beruchten Geleider van 't Volk Godts, hebben zy veele Gewoontens gevoegt, die men in deeze Boeken beschreeven vind, als ook veele Wetten die hy verkondigt heeft, en waarvan de waarneeming by hen noch in Weezen zy.

Onder deeze Gewoontens, die de Indianen niet dan van de Jooden konnen ontleent hebben, en nu noch in deeze Gewesten onderhouden worden, stelle ik, *Myn Heer*, de veelvuldige Badingen, de Zuiveringen, een ongemeenen afkeer voor Lyken, door wiens aanraaking zy gelooven bezoedelt te worden, de verscheidene ordens, en onderscheiden Geslachten, en de onschendbaare Wet die verbiedt buiten zyn Geslacht of byzondere *Caste* te trouwen. Ik zoude, *Myn Heer*, geen eind vinden, indien ik dit alles ontleeden zoude. Ik verbinde my aan eenige merkteekenen, die niet t'eenemaal zoo gemeen in de Boeken der Geleerden zyn.

Ik hebbe een welgeoeffende *Bramine* onder de Indianen gekent, die my de volgende Historie heeft verhaalt, waarvan hy zelf de zin niet begreep, geduurende hy in de duisterniſſe van de Afgodery bleef. De Indianen doen een Offerhande *Ekiam* genoemt, een der beruchtste die in de Indiën word gedaan. Men offert 'er een Schaap, en men doet dan een soort van Gebedt, waarin men met luider stemme deeze woorden zegt; *Wanneer zal den Heilandt gebooren worden? Wanneer zal den Verlosser verscheinen.*

Deeze Offerhande van 't Schaap, schynt my veel overeenkomst te hebben, met die van 't Paasch-Lam. Want men kan deswegen aanmerken, *Myn Heer*, dat, alzoo de Jooden alle verplicht waren hun deel van dit Slachtoffer te eeten; dus zyn 't mede de *Braminen*, alhoewel zy anders geen vleesch mogen nuttigen, nochtans zyn zy van deeze onthouding op den dag van 't Offer van de *Ekiam* ontheven, en zy zyn door de Wet verplicht van 't Schaap te eeten 't welk men heeft geslacht, en de *Braminen* onder zich deelen.

Veele Indianen aanbidden het Vuur. Hunne Goden zelf hebben Slachtoffers voor deeze Hoofdtstoffe opgeoffert. Daar is een byzonder Voorschrift voor de Offerhande van *Oman*, waarby belast word altoos het Vuur te bewaaren, en nooit te laaten uitdooven. Deeze die de *Ekiam* bywoont, moet 's morgens en 's avonds brandhout by het Vuur brengen, om het daar mede te onderhouden. Deeze schroomachtige zorg, bewyst rechtmaatig genoeg het Gebod in *Leviticus* Hoofdtst: 6. vers 12. 13. *Het vuur zal op den Altaar geduuriglyk brandende gehouden worden* enz. De Indianen verrichten noch iets van meer belang in aanmerking van 't Vuur. Zy werpen zich zelven in 't midden der vlammen. Gy zult, *Myn Heer*, met my oordeelen, dat zy veel beter deeden deeze wreede plechtigheit daar niet by te voegen, by 't geen zy over deeze stoffe van de Jooden overgenomen hebben.

De Indianen hebben mede van de Slangen een krachtig denkbeeldt. Zy gelooven dat dee-

deeze Dieren iets Goddelyks bezitten, en dat hen te zien, geluk bybrengt. Dus aanbidden veele van hun de Slangen, en bewyzen hun een zeer neederige achting. Maar deeze onredelyke Dieren, laaten echter niet na hunne Aanbidders wreedelyk om te brengen. Indien de kopere Slang, die Mofes aan 't Volk Godts vertoonde, en die door 't enkel aanfchouwen genas, mede zoo wreed hadde geweeft als de bezielde Slangen der Indianen, twyffel ik met reden, dat de Jooden nooit zouden bewoogen geworden zyn van die aan te bidden.

Laat ons hier eindelyk byvoegen, *Myn Heer*, de liefde die de Indianen voor hunne Slaven hebben. Zy handelen ze byna als hun eigene Kinderen; zy draagen groote zorg hen wel op te voeden; zy verzorgen hen van alles mildadiglyk; niets ontbreekt hen, 't zy zoo wel kleederen als voedzel; zy huwelyken hen uit, en meeft altydt fchenken ze hun de vryheit. Schynt dit niet dat het voor de Indianen zy, als by de Ifraëliten, die Mofes over dit Artykel de Voorfchriften heeft nagelaaten, gelyk wy in *Leviticus* leezen?

Welk een blyk is 'er dan, *Myn Heer*, dat de Indianen eertyds geene kennis van de Wet van Mofes hebben gehad? 't Geen zy mede van hunne Wet en van *Brama* hunnen Wetgever zeggen, verydelt, zoo 't my toefchynt, op een klaare wyze, de twyffeling die over deeze ftoffe konde overig zyn.

Brama heeft aan de Menfchen de Wet gegeeven. Deeze *Vedam* of hun Wetboek is 't, 't welk de Indianen als onfeilbaar aanzien. 't Is volgens hunne meening het zuivere Woordt Gods door *Abadam* opgeftelt, te weeten, door deeze die niet doolen kan, en die de wezentlyke waarheit zegt. De *Vedam*, of der Indianen Wet, is in vier deelen verdeelt. Maar, naar 't oordeel van veele Indiaanfche Geleerden, was 'er ouwlings noch een vyfde deel, 't welk door ongelukkige tyden verlooren is, en onmogelyk weder te vinden.

De Indianen hebben een onvergelykelyke achting voor de Wet, die zy van hunnen *Brama* ontfangen hebben. Het diep ontzag waar mede zy de lezing aanhooren, de keur van Perfonen bequaam om de lezing te doen, de voorbereiding die men daar by waar te neemen heeft, en hondert andere diergelyke omftandigheden, zyn volmaaktelyk overeenkomftig met het geen wy van de Jooden weeten, ten opzicht van de H. Wet en Mofes, die hun de zelve verkondigt heeft.

Het ongeluk wil, *Myn Heer*, dat het ontzag der *Indianen* voor hunne Wet, tot ons in een ondoorgrondelyke verborgenheit overgaat. Nochtans hebbe ik door eenige Geleerden genoeg vernomen, om U te vertoonen, dat de Wetboeken van den gewaanden *Brama* een navolging van de vyf Boeken Mofes zyn.

Het eerfte deel van den *Vedam*, 't welk zy *Irroucouvedam* neemen, handelt van de eerfte Oorzaak, en hoedanig de Waereldt gefchapen is. Het byzonderfte 't welk zy my ten opzicht van ons onderwerp gezegt hebben, is, dat 'er in den beginne niet dan Godt en 't Water was, en dat Godt over de Wateren zweefde. De overeenkomft van dit verhaal met het eerfte Hoofdftuk van *Genefis*, is niet zwaar te begrypen.

Van verfcheiden *Braminen* hebbe ik verftaan, dat in 't derde Boek, 't welk zy *Samavedam* noemen, veele Voorfchriften der Zeden zyn. Deeze leerregel fchynt my veel overeenkomft met de Zedelyke Leffen te hebben, in *Exodus* te vinden.

Het vierde Boek, 't wel door hen *Adaranavedam* genoemt word, behelft verfcheiden Offerhanden, die men offeren moet, de hoedanigheden in de Slachtoffers vereifcht, hoe men de Tempels bouwen moet, en de verfcheidene Feeften, die men fchuldig te vieren zy. Dit is mogelyk, zonder dat men 'er naar raade, een denkbeeldt over de Boeken *Leviticus* en *Deuteronomium* genomen.

Eindelyk, *Myn Heer*, om niets te ontbreeken in ftoffe die overeenkomfte heeft, gelyk deeze over den beruchten Berg Sinaï is, alwaar Mofes de Wet ontfing; zoo gefchiedde dit mede op den beroemden Berg *Mahamerou*, dat *Brama* met den *Vedam* der Indianen wedervoer. Deeze Berg van Indië, is als die de Grieken *Meros* noemden, alwaar zy zeggen, dat Bacchus gebooren is, en het verblyf der Goden was. De Indianen zeggen nu noch, dat deeze Berg de plaats is, alwaar hunne *Chorchams* geplaats zyn, of de onderfcheidene Paradyzen, die zy gelooven aldaar te wezen.

Zou het niet betaamelyk zyn, *Myn Heer*, nadat we dus breedt van Mofes en de Wet gefproken hebben, dat we nu ook met eenige woorden van Maria of Mirjam de Zuster van dien grooten Profeet gewag maakten? Ik vinde my bedrogen, indien haare Hiftorie t'eenemaal by onze Indianen is onbekent geweeft.

De H. Schrift zegt ons van Mirjam, dat ze

ze na de wonderbaare doortogt van de roode Zee, de Israëlitische Vrouwen vergaderde, dat ze Speeltuigen nam en met haar Gezeldschap danste en Lafzangen den Allerhoogsten zong. Zie hier een diergelyk bedryf, 't welk de Indianen van haare beruchte *Lakehoumi* vertellen. Deeze Vrouw niet min dan Mirjam, Moses Zuster, ging door een soort van wonderwerk door de Zee. Zoodra was zy het gevaar, waar in zy om te vergaan was geweest, niet ontkomen, of zy hielt een deftig Baal, waarin alle de Goden en Godessen naar 't geluidt van Speeltuigen dansten.

Dat het my geoorloft zy, *Myn Heer*, de Boeken van Moses verlaatende, de andere Historiboeken der H. Schrift te doorloopen, en in de Overlevering onzer Indianen te vinden, waar uit ik myne vergelyking vervolge. Maar ik zorge dat een al te groote naaukeurigheit U verdrieten mogt. Ik zal my dan vergenoegen U noch een of twee Historiën te verhaalen, die my aanmerkelyk schynen, en ook het voornaamste van myn onderwerp zyn.

Het eerste dat zich aan my opdoet, is, dat geen 't welk de Indianen onder den naam van *Arichandiren* uitventen. Hy was een aloude Koning van Indië, en die, byna in naam en eenige omstadigheden, is, in 't wel neemen, onzen Job der H. Schrift.

De Goden vereenigden zich op een tydt in hunnen *Chorcam*, of, zoo gy wilt, in 't Paradys der Wellusten. *Devendiren* de God der Heerlykheit was Voorzitter in deeze Doorluchtige Vergadering. Ook lieten 'er zich eene meenigte Goden en Godinnen vinden; de voornaamste Boetelingen vonden 'er mede hunne plaats, en voornamentlyk de zeven voornaamste Kluizenaars.

Na eenige onverschillige redenwisselingen, stelde men deeze vraag voor: of onder de Menschen een Vorst zonder gebrek gevonden wierd. Byna alle hielden ze staande, dat 'er geen eenige was zonder groote misdaaden onderworpen; en *Vichouva-Moutren* worp zich tot hoofdt van deeze party op. Maar de beroemde *Vachichten* was van het tegen gevoelen, en beweerde krachtiglyk, dat de Koning *Arichandiren* zynen Leerling een volmaakt Voorst was. *Vichouva-Moutren*, die, om dat hy hoogmoedig van aart was, zag niet liever dan het tegendeel beweert, overzulks hy met grammen moede den Goden verzeekerde, dat hy hun het gebrek van deezen gewaanden volmaakten Vorst wel haast zoude doen blyken, indien men hem wilde aan hem overgeeven.

Deeze uitdaaging wierd door *Vachichten* aangenomen, en men quam overeen, dat deeze van hun beiden die de nederlaag had, den anderen van alle verdiensten zoude afstant doen, die men door een lange boetoeffening had konnen verwerven. De arme Koning *Arichandiren* wierd het Slachtoffer van dit geschil. *Vichouva-Moutren* stelde alle beproevingen in 't werk. Hy bragt hem tot de uitterste armoede; hy beroofde hem van zyn Koningryk; hy liet zynen eenigen Zoon ombrengen; en hy voerde zelfs zyne Vrouw *Chandirandi* weg.

Niet tegenstaande zoo veele ongelukken, hielt zich de Vorst altoos bestendig in deugdt, en met een evenmatige Ziel, zulks de Goden zelfs die hem zoo onzacht beproefden, dit niet zouden hebben konnen uitstaan. Dus vergolden ze hem met de grootste verhevenheit. De Goden omhelsden hem alle na den anderen, en de Godinnen beweezen hem alle bedenkelyke eerbiedt. Men gaf hem zyne Vrouw weder, en men wekte zynen Zoon wederop. Dus moest *Vichouva-Moutren* volgens verdrag, afstandt van alle zyne verdiensten aan *Vachichten* doen, die 'er den Koning *Arichandiren* mede vereerde; en den overwonnenen ging met groot leetwezen weder een lange Boetoeffening beginnen, om, indien 'er een middel toe was, een goeden voorraadt van nieuwe verdiensten op te doen.

De tweede Historie die my overige is U te verhaalen, *Myn Heer*, is iets rampspoediger, en gelykt best naar een staaltje uit de Historie van Samsom, en niet min dan het Verdichtzel van *Arichandiren* naar de gebeurtenis van Job gelykt.

De Indianen verzeekeren dan, dat hunne God *Ramen* op een tydt om Ceilon te overwinnen, ondernam: en zie van welk een Krygslist deezen Overwinnaar zich bediende; want schoon hy een God was, oordeelde hy noodig zich dusdanig te gedragen. Hy bragt een heir van Aapen op de been, en gaf het een voornaame Aap tot Veldheer, die zy *Anouman* noemden. Hy liet hem de staert met eenige stukken Lywaat bewinden, waar over men een groote kruik met Oly goot. Men stak 'er den brandt in, en deeze Aap, door Velden, in 't midden van 't Gewas, door Bosschen, Geheugten en Steden loopende, stak 'er overal alles in brandt. Hy verbrande alles wat hem op den weg ontmoette, en leide byna het gansche Eilandt in d'assche. Na een zodanige onderneeming viel de overwinning niet moeielyk

te voltrekken, hy had niet noodig een vermogende God te zyn, om ze ten einde te brengen.

Mogelyk hebbe ik my, *Myn Heer*, over de overeenkomst van de Leer der Indianen met deeze van 't Volk Godts, te lange opgehouden. Ik zal om te verkorten, noch een weinig, 't geen noch overig is, afbreekender wyze voorstellen, om U op een tweede stelling te zeggen, dat ik besloten had, gelyk de eerste, aan uwe grondige kennis en doordringend oordeel te onderwerpen; ik zal my nochtans bepaalen aan eenige korte aanmerkingen, die my doen vermoeden, dat de nader landwaardts geleegene Indianen, sedert de eerste tyden der Kerke eenige kennisse van den Christelyken Godtsdienst hebben gehad; en dat deeze niet min als de Bewooners der Kusten, onderwyzingen van den Apostel Thomas, en van de eerste Leerlingen der Apostelen, hebben ontfangen.

Ik beginne dan met het verward denkbeeldt, 't welk de Indianen van de aanbiddelyke Drieëenigheit hebben, gelyk hun eertyds gepreedikt wierd. Ik hebbe U, *Myn Heer*, van drie voornaame Goden der Indianen, te weeten, *Bruma*, *Vichnou* en *Routren* gesprooken. De eerste Heidenen zeggen waarlyk, dat dit drie onderscheiden Godheden zyn, en waarlyk gescheiden. Maar veele *Nianigueuls*, of Geestelyke Mannen, verzeekeren dat deeze drie Goden, in schyn gescheiden zyn, wezentlyk niet dan een eenige Godt zyn; dat deeze God *Bruma* word genoemt, wanneer hy schept, en zyne Almacht oeffent; dat hy *Vichnou* word geheeten, als hy de Geschaapene Wezens bewaart, en als hy hun tekenen van zyne goedtheit bewyst; en eindelyk dat hy de naam van *Routren* aanneemt, wanneer hy de Steden verwoest, als hy de schuldigen straft, en hen de uitwerkzelen van zyne rechtvaerdige gramschap gevoelen laat.

Voor weinig jaaren drukte zich een *Bramine* dus uit, over 't geen hy van de verdichte Drieënigheit der Heidenen begreep. Men moet, zeide hy, zich Godt verbeelden, en zyne drie verscheidene Naamen, die met zyne drie voornaame Eigenschappen overeenkomen, omtrent als onder het denkbeeldt deezer driehoekige Piramiden, die men boven de deur van eenige Tempels verheven ziet.

Gy begrypt wel, *Myn Heer*, dat ik my niet onderwinde, als zeer rechtmaatig naar waarheit die overeenkomende is, U te zeggen, dat deeze inbeelding der Indianen, die de Christenen erkennen, beantwoordt: maar ten minsten doet ze begrypen, dat zy eertyds zuiverder verlicht zyn geweest, en dat ze door het beletzel, 't welk een verborgenheit, die verre boven de zwakke reden der menschen opgesloten legt, verduistert geworden zyn.

De Verdichtzelen hebben noch meer deel in 't geen de verborgenheit van de Menschwording betreft. Maar voor 't overige, komen alle de Indianen overeen, dat God verscheidenmaal is Mensch geworden. Byna staan zy alle toe deeze Menschwordingen aan *Vichnou*, de tweede God hunner Drieëenigheit, toe te eigenen: en nooit is deeze God, zoo zy meenen, Mensch geworden, dan in hoedanigheit van Zaligmaker en Verlosser der Menschen.

Ik verkorte, gelyk gy ziet, *Myn Heer*, zoo veel my mogelyk is, en ik gaa over tot het geen opzicht op onze Sakramenten heeft. De Indianen zeggen, dat het baden in zekere Rivieren t'eenemaal de Zonden uitwist, en dat dit verborgen Water niet alleen de Lichaamen wascht: maar ook de Zielen op een wonderbaare wyze reinigt. Zou dit niet een overschot van het denkbeeldt zyn, 't welk men hun van den Heiligen Doop zoude gegeeven hebben?

Ik hadde over de Goddelyke *Euchariſtie* niets aan te merken: maar een bekeerde *Bramine* heeft 'er my acht doen opgeeven; eenige jaaren is 't geleeden, en zulks met een omstandigheit, aanmerkelyk genoeg om hier plaats te vinden. Het overblyfzel der Offerhanden, en de Ryst die men om te eeten in de Tempels uitdeelt, behouden by de Indianen de naam van *Prajadam*. Dit Indiaansch woordt beteekent *Goddelyke Genade*, en eveneens drukken wy ons door 't Grieksche woordt *Euchariſtie* uit.

Iets aanmerlyk is 'er aangaande de Biegt; en ik oordeele, *Myn Heer*, dit een weinig breeder te moeten uitbreiden. 't Is onder de Indianen als een grondregel, dat deeze die zyne Zonden belyden of biegten zal, vergeevinge ontfangt. *Cheida param chounal Tiroum.* Zy vieren jaarlyks een Feest, terwyl zy alsdan om te biegten zich naar den oever van een Rivier begeeven, op dat 'er hunne Zonden t'eenemaal worden uitgewist. In de beruchte Offerhande *Ekiam*, is de Vrouw van den Voorzitter verplicht zich te biegten, een verhaal van de gevoeligste misslagen te doen, en het getal van haare Zonden te verklaaren.

Een Verdichtzel der Indianen, 't welk ik over dit onderwerp verstaan hebbe, zal myne gedachten noch meer onderssteunen.

Wan-

Wanneer *Chrichnen* op de Waereldt was, was de befaamde *Draupadi* met vyf beroemde Broeders getrouwt, alle Koningen van *Madure*. Een deezer Vorften fchoot op een zekeren tydt een pyl naar een Boom, waar door een wonderbaare fchoone Vrucht afviel. De Boom behoorde een voornaame Boeteling toe, en had deeze eigenfchap, dat hy Maandelyks een Vrucht droeg; en deeze Vrucht gaf zoo veel kracht aan den Eeter, dat hy 'er de geheele Maandt genoeg voedzel aanhad. Maar naardien men in deeze verledene tyden veel meer de vervloeking der Boetelingen, dan dien der Goden vreesden, waren de vyf Broeders beducht, dat de Heremiet hen vervloeken mogt. Zy baden dan *Chrichnen* hen in een zoo tedere zaak te helpen. De God *Vichnou* in *Chrichnen* herfchept, zeide hen, als ook *Draupadi*, die tegenwoordig was, dat hy niet zag, dan een eenig middel om een zoo groot quaadt voor te komen; dat dit middel de Biegt van alle de Zonden huns levens was; dat de Boom, waar van de Vrucht gevallen was, zes elleboogslengte hoog was; dat naar maate dat ieder van hun biegten zoude, de Vrucht zich wederom in de lucht ter hoogte van een elleboogslengte opbeuren zou; en dat op 't einde van de laatfte Biegte, zy zich weder aan de Boom hechten zou, gelyk zy te vooren was geweeft. Het hulpmiddel was bitter; maar het vereifchte, dat men 'er zich naar fchikte, of dat men zich voor de vervloeking van een Boeteling bloot ftelde. De vyf Broeders bewilligden 'er in, en beloofden in alles zich te verklaaren. De zwaarigheit was om de Vrouw tot de zelfde zaak te doen befluiten, en men had moeiten genoeg om haar over te haalen. Terwyl dat zy met haar misdryf op te haalen, bezig was, gevoelde zy geen geneegenheit dan voor het geheim en 't zwygen. Nochtans, door kracht van haar de droevige gevolgen der vervloeking van den *Sanias* (a) voor oogen te ftellen, bragt men haar tot belooving van alles 't welk men begeerde.

Na deeze verzeekering, begon de oudfte der Vorften deeze pynlyke *Ceremonie*, en deed een zeer naaukeurige Biegt van zyn ganfche levensloop. Naar maate dat hy fprak, klom de Vrucht van zelfs op, en was reeds op 't einde van deeze eerfte Biegt een elleboogshoogte opgereezen. De vier andere Vorften volgden het voorbeeldt van den oudften na, en men zag de zelfde voortgang gefchieden; te weeten, dat op 't einde van des laatftens Biegt, de Vrucht juift ter hoogte van vyf elleboogshoogte gereezen was.

Nu ontbrak 'er niet dan noch een elleboogslengte: maar het ftond aan *Draupadi*, dat de laatfte uitvoering moeft vervult worden. Naar veel tegenworfteling begon zy haare Biegt, en de Vrucht verhief zich allenks. Toen zy zeide de zelve geëindigt te hebben, en dat 'er echter noch een halve elleboogslengte aan ontbrak, dat de Vrucht zich noch niet aan de Boom gevoegt had, waar van die gevallen was, zoo was 't blykbaar, dat ze iets vergeeten of liever verborgen gehouden had. De vyf Broeders baden haar met weenende oogen, van de zaak door een ongeoorlofde fchaamte niet te verbrodden, en hen in dit ongeval niet te laaten blyven fteeken. Hunne Gebeden hadden nochtans geen vermogen. Maar *Chrichnen* tot hulp toegefchooten, openbaarde haar een zondige gedachten, die zy had willen geheim houden. Naaulyks had zy die uitgefproken, of de Vrucht eindigde haar wonderbaaren voortgang, en voegde zich aan den tak waar aan zy te vooren gezeeten had.

Ik zal, *Myn Heer*, door dit ftaaltje deezen langen Brief eindigen, dien ik de vryheit genomen hebbe U te fchryven. Ik hebbe U in den zelven opening van myne ervaarenis gegeeven, die ik onder de Indiaanfche Volkeren verkreegen hebbe; eertyds waarfchynlyk Chriftenen geweeft, en federt langen tydt in de duisterheit van Afgodery weder ingedompelt. De Bezendelingen onzer Genootfchap, op de voetftappen van St. Francifcus Xavier, hebben federt een eeuw gearbeidt, om hen weder tot de kenniffe van den waaren Godt te leiden, en tot de zuiverheit van den Euangelifchen Dienft te doen overgaan.

Gy ziet, *Myn Heer*, dat in den zelven tydt als wy deeze verlaatene Volkeren de zoetigheit van *Jefus Chriftus* juk hebben doen fmaaken, wy insgelyks trachten eenige dienft den Geleerden van Europe te doen, en zulks door de ontdekkingen, die wy in de Landen aan hun genoegzaam onbekent, doen. 't Staat alleen aan U, *Myn Heer*, door Uw vernuftig en doordringend oordeel, en door uw vlytigen omgang met de Geleerden der Oudheit, by te voegen, 't geen onzentwegen in kenniffe konde ontbreeken, 't welk

(a) Dus is 't dat de Indianen hunne Boetelingen noemen.

't welk wy onder deeze Volkeren verkreegen hebben. Indien deeze nieuwe ervaarenissen van eenig gebruik voor 't welzyn van den Godtsdienst zyn, niemandt zal die niet beter van waarde achten, dan gy. Ik ben met een in de allernederigste eerbiedt,

MYN HEER,

Uw onderdanigste en gehoorzaamste Dienaar:

BOUCHET, Zendeling van het Genootschap van JESUS.

BYVOEG-

BYVOEGZEL

Tot de voorgaande

VERHANDELINGEN:

Waarin

Veele Plechtigheden van den Gods- en Tempel-dienst

Der

OOST-INDIAANSCHE VOLKEREN

Verklaart worden.

I. HOOFDTSTUK.

Van BRAMA *en zyne* HOEDANIGHEDEN.

Van welk een oorsprorg *Brama* zoude zyn geweest aangemerkt.

EEnige Schryvers hebben gemeent (a) dat *Brama* de zelfde als *Pythagoras* is: nochtans is 't zeker dat de Historie van deezen God en die van dien Wysgeer byna geenszins te samen overeenkomst hebben. Daarenboven heeft *Pythagoras* nooit in de Indiën geweest. Indien hy de Vergoding heeft verdient, mogelyk is 't niet geweest dan door de Leer van de Verwandeling der Ziele die hy zelf in Egipte ingezogen of geput heeft; van waar die door den veelvuldigen handel die de Egiptenaren en Indianen met elkander hadden, in de Indiën is overgebragt. Men heeft mede van gedachten geweest dat de *Brama* der Aloude en Hedendaagsche Indianen, de *Hermes Trismegistus* der Egiptenaren konde zyn geweest, en de *Xaca* of *Xe-kia* der Japonneezen en Chineezen. Wy zullen deeze stoffe niet onderzoeken, overzulks die een lange en uitvoerige Verhandeling vereisschen zou.

Hoe de Waereld-

Brama, is dan de eerste Persoon van een soort van Drie-eenigheit, die de Indianen in hunne Godgeleerdheit toestemmen. Deeze eerste Persoon is niet alleen de Vader van 't Menschelyk Geslacht: maar heeft ook noch zoo veel Waerelden geschapen als 'er voorname deelen aan zyn Lichaam zyn. De Grondstelling van deeze Schepping, die wy uit *China Illustrata* van *Kircherus* aanhaalen, verschilt veel van deeze die de Benjanen (b) stellen, en van die, die in 't eerste Hoofdstuk van de *Verhandeling over de Zeden en Godsdienst der Braminen* is bericht. ,, De *Braminen*, word by *Kircherus* gezegt, verhaalen dat de eerste Waereldt, die boven den Hemel is, van de Herssenen van *Brama* is gemaakt, de tweede van de Oogen, de derde van den Mondt, de vierde van 't linker Oor, de vyfde van 't Verhemelt des Mondts en de Tong, de zesde van 't Hart, de zevende van den Buik, de agtste van de Teeldeelen, de neegende van de linker Dye, de tiende van de Kniën, de elfde van de Hiel, de twaalfde van de Teenen van den rechter Voet, de dertiende van de Voetzool van den linker

schepping hem toegeeigent word,

en in veertien Deelen of Waerelden onderscheiden, by zoo veele Lichaams-deelen vergeleeken.

,, ker

(a) Zie *Della Valle* in zyne Reizen.
(b) Zie de Verhandeling over den Godsdienst der *Benjanen*.

„ker Voet, en de veertiende van de Lucht „die *Brama* omvat. † " Zy waanen dat 'er een overeenkomst tusschen deeze veertien Waerelden en de Lichaamsdeelen van *Brama* is: zy voegen 'er by, *dat 'er alle de Menschen in deeze onderscheiden Waerelden geschapen, de aart en genegendheden van genieten, die zy geduurende hun leven in de zelve bewaaren.* „ Dus zyn dan die „geenen uit de eerste Waereldt voortgekomen, Wyzen en Geleerden; deeze van „de tweede, Schrandere en Scherpzinnigen; „die van de derde, Welspreekenden; van „de vierde, Loozen en Doortrapten; van de „vyfde, Gulzigen; van de zesde, Edelmoedigen en Deftigen; van de zevende, Vrekkigen enz; van de agtste, tot Vermaakelykheden geneegen, en voornamelyk tot „die van de Liefde; van de negende, Werkzaamen; van de tiende, Onbeschaafden en „Boersen; van de elfde, Menschen van 't „geringste slag des Volks en met het verachtelykste bezig zynde; van de twaalfde, „Eerloozen, Roovers en Gaaudieven; van de „dertiende, Onrechvaardigen en Onmededoogenden; van de Veertiende, Vernuftigen en „Gaauwverstandigen. " De *Braminen* gronden op deeze Beginselen alle de regels van Gelaatkunde, en gelooven uit het aangezigt van een ieder te konnen zien, uit welk een Waereldt die zyne oorsprong heeft; waar na zy stoutmoediglyk over den aart en genegendheden van dien besluit neemen, van wien zy de Gelaatkunde hebben onderzocht.

Waarna den aart der menschen onderscheidendlyk afkomstig word gesteld.

Alhoewel 'er veel verwarring in de Godgeleerdheit der Indianen gevonden word, ziet men nochtans dat zy aan *Brama* (a) het bestier van 't lot der Menschen, en de bepaaling der Waereldt, de schikking der Gebeurtenissen, en haare Staatsomkeeringen toeëigenen. Dit is te veel aan een God schoon Schepper toegeëigent, en nochtans afhankelyk en zelf geschapen zynde, nademaal de *Braminen* hem *Quivelinga* ten Vader geeven, 't welk niets anders dan *Priapus* of de Natuur is. Laat ons trachten dit te billyken: zou men niet konnen hunne tegenstrydigheden overeenbrengen, zeggende dat *Brama* de Voorzienigheit is, die, volgens het gestel der Afgodendienaren van 't Oosten, als Dochter der Natuur moet aangezien worden, die zy in 't algemeen voor 't Opperweezen erkennen?

Welk een bestier verder aan Brama toegeeigent word.

't Geen wy hier van *Brama* zeggen, laat ons niet toe een genoeg vernuftig verdichtzel der *Braminen* over 't hoofdt te zien, waar in men ziet welk Denkbeeldt zy van de Schepping der Waereldt hebben, en 't geen ons doet denken dat zy de Stof (b) als het wezentlyke van de Godheit zelf aanzien. (c) " Zy zeggen dat de Spin de eerste oorzaak " en 't eerste beginzel van alle dingen is, " dat de voortbrenging van 't Heel-al niets " dan een weefzel van dit Ondier is, 't welk „ daar

Der Braminen vreemd gevoelen 't welk zy van den oorsprong der Waereldt hebben.

(a) Zie *Baldeus Beschryving van Malabar* enz.

(b) Zie in 't volgende Hoofdtstuk 't geen de *Braminen* het Zaadt der Waereldt raakende, stellen, en dit gevoelen zoude wel konnen ingelyft worden in dat van de Ziele der Waereldt door eenige aloude Philosofen gedreeven. De Indianen gelooven dat onze Zielen, en die van alle bezielde Weezens der Natuur, deelen van deeze algemeene Ziel zyn. Zy gaan noch verder. „ God, zeggenze volgens 't bericht van „ *Bernier*, heeft niet alleen de Zielen voortgebragt of uit haar eigen wezentlykheit getrokken: maar in 't „ algemeen noch alles 't geen stoffelyk en lichaamelyk in 't Heelal is.... De Schepping is niets anders dan „ een uitgebreidentheit, die God van zyn eigen wezendlykheit voortbragt.... en de verwoesting als een her- „ vatting die hy 'er van maakt. " In den laatste dag zal de Hervatting of Herhaaling algemeen zyn. „ Van dit alles besluiten de Geleerden, dat 'er niets wezentlyks en dadelyks van al het geen is, 't welk „ wy gelooven te zien; te hooren, ruiken, smaaken of aanraaken. De gansche Waereldt is niet dan „ een soort van droom en een enkele begoocheling; wel verstaande, dat alle deeze veelheit en verschei- „ denheit van zaaken, die ons voorkomen, niet dan een eenige en dezelfde zaak zyn, die God zelf is... „ Maar vraagt hen dat zy de uitgestrektheit van de Goddelykheit u verklaaren, insgelyks den uitgang en we- „ deraanneeming der wezendlykheden, al de verscheidenheden van de Natuur, en hoe dit zich gedragen kan, „ dat God niet lichaamelyk zynde: maar *Biapek* (dit woordt komt mogelyk met dit van onzichtbaar overeen) „ die nochtans in zoo veel deelen van Zielen en Lichaamen gedeelt zy; zy zullen u nooit als met „ schoone vergelykenissen voldoen. God, zeggenze, is als een onmeetbaaren Oceaan, waarin zich vee- „ le glaze Flessen vol water beweegen. Deeze Flessen, welker wegen zy zich beweegen mogten, vin- „ denze zich altoos in den zelfden Oceaan en in 't zelfde Water; en indien de Flessen breeken, ver- „ eenigt zich het water, daarin geweest zynde, met dat waar van het gescheiden was: of zy zullen u „ zeggen dat God gelyk het Licht is, 't welk, alhoewel, het zelve niet overal nalaat zich door 't gansch Heel- „ al op veelerlei wyze te verdeelen. " Alle deeze verscheidene vergelykingen geeven ons genoegzaam te kennen, dat zy zeer verwarde Denkbeelden over deeze stoffe hebben. Verders om gezondelyk van hunne grondstellingen te oordeelen, word vereischt hunne Taal beter te verstaan om hunne Boeken te konnen leezen. De Uittrekzels geeven mogelyk geen gevolg, noch t'zamenvoeging, en de redeneering voldoet niet om van de gevoelens van een Natie te oordeelen, waarvan de Godsdienst en Wysgeerte onder Zinnebeeldelyke Raadzels en Verdichtzelen verborgen zyn.

(c) *Kircherus* in zyn *China Illustrata*.

† Zie de nevensgevoegde Afbeelding, Brama *of* Bruma volgens de Beschryving verbeeldende.

B. Picart del. 1723.

BRAMA ou BRUMA.

„daar aan zyne ingewanden en zynen buik „verſponnen heeft, overzulks het eerſtelyk ”de Hoofdſtoffen voortbragt, ten andere ”de Hemelſchklooten; dat dit Dier alles door ”zyne Wysheit en Voorzienigheit beſtier- ”de; dat het alle dingen door zyn gedrag ”beſchikte, ’t welk tot aan ’t einde der ”Eeuwen duuren moet, en nooit gebeuren ”zal als wanneer dit Ondier weder intrek- ”ken zal.... in zyn Lichaam alle de draa- ”den die ’er uit voortgekomen zyn; want ”alsdan zal alles vernietigt worden, en de ”Waereldt zal niet meer dan in den buik ”van een Spin beſtaan.”

Hoe *Brama* in den Tempel te Hagra word afgebeeldt.

Brama (a) word dikmaals op de wyze, gelyk men hier ziet, verbeeldt: maar *Della Valle* geeft ons van zyn Afbeeldzel een andere beſchryving.

„Men ziet, zegt hy, te *Hagra* een Tem- ”pel aan *Brama* toegewyt.... Zyn Beeldt ”ſtaat in ’t midden van den Tempel tus- ”ſchen veele Afgoden van wit marmer. ”Het heeft veele Armen en drie Aangezich- ”ten; altoos ik zag ’er geen meer, nademaal ”het my onmogelyk was het van achteren ”te beſchouwen, of ’er noch een vierde of ”meer andere waren. Dit Beeldt is ganſch ”naakt, hebbende een lange en ſpitſe baardt: ”maar ongeſchikt, gelyk al ’t overige van ”’t Afbeeldzel is, en al te dikbuikig wegens ”zyne hoogte. Mogelyk moet men dit ”gebrek aan de onkunde van den Werk- ”meeſter toeëigenen, ten minſten kan men ”’t als een eigenzinnigheit der Indianen aan- ”merken, die, gelyk de Eilanders van *Su- ”matra*, van gedagten zyn, dat de dikſte bui- ”ken de ſchoonſte en welgemaakſte zyn. ”Dit Afbeeldzel van *Brama* ſtaat overend. ”Aan zyne voeten ziet men twee andere „kleine Beelden, die zyne Kinderen zyn „... en ter zyden hem twee Vrouwen een „weinig kleinder als *Brama*, de een ter „rechter en de andere ter ſlinker zyde. Dit „zyn beide Vrouwen van dien God. In „een anderen hoek van de Pagode, en ter „linker zyde van *Brama* heeft men twee „Afbeeldzels van gebaarde en naakte Man- „nen geplaatſt, byna van dezelfde hoogte. „Deeze laatſte Afbeeldzels verbeelden twee „Geeſtelyken, eertyds *Brama’s* Leerlingen „geweeſt.”

II. HOOFDTSTUK.

Van IXORA *en wat zyne* HOEDANIGHEDEN *en* GESTALTE *aangaat.*

Vreemd gevoelen van eenige Heidenſche Geleerden hoe Hemel en Aarde uit een Ei voort gekomen zyn, aangeweezen.

Men moet *Ixora*, die dezelfde als *Eswara* is, niet met *Ixoretta* vermengen, die, volgens *Baldeus*, Schryver van een deftige Beſchryving van *Malabar* en *Coromandel*, eigentlyk het Zaadt van de Waereldt is. Eenige Afgodiſche Geleerden zeggen, volgens bericht van den zelven *Baldeus*, dat op een zekeren tydt het Heelal op een ongemeene wyze verminderen zal, zulks ’er niets als *Ixoretta* zal overblyven, die de gedaante van een druppel Dauwwater hadt: maar dat *Ixoretta* allenks alle zyne krachten hervatte; dat eerlang dit Zaadt gelyk een Moſtertzaadt wierd, daarna tot een Paerl, en eindelyk als een Ei, waarin vyf Hoofdtſtoffen waren. Het Ei was met zeven diergelyke ſchillen omwonden, gelyk die van een Uyen omwonden is. De Vlam en Lucht quam ’er uit voort. Uit het Ei, in twee ongelyke deelen gedeelt, wierden de Hemel en Aarde uit voortgebragt. De zeven omwindzels van gelyken gedeelt; de bovenſte maakten de zeven Hemelen en de onderſte de zeven Waerelden uit. Nochtans een Draadt of Koordt middelynnig door ’t middelpunt van ’t Ei doorgaande, vereenigde eenigermaaten alle deeze Deelen. *Ixoretta* plaatſte zich aan ’t bovenſte einde van de koordt. Hy maakte zich op de Aarde een Berg, op wiens top een driehoekige gedaante verſcheen nevens iets ronds in ’t midden; ’t welk zy *Quivelinga* noemen. Deeze twee Afbeeldzels verbeelden de twee Sexen. *Ixoretta*, voegen zy ’er by, en *Quivelinga* zyn niet dan een zelfde zaak by hen, en hun gevoelen is op de naauwe vereeniging gegrondt, die ’er tuſſchen elkander is. Zie hier na *Lingam.* Het kan wel zyn dat de *Braminen* het Zinnebeeldt van ’t Ei van de Egiptenaren ontleent hebben, waardoor zy de Waereldt verbeelden: maar wy merken een uitneemend verſchil in de twee grondſtellingen aan. De Egiptenaren de Schepper van ’t Heelal met een Ei verbeeldende; ’t welk uit zynen mondt voortquam, vermengden de Maaker met het Gewrochte niet, daar volgens der *Braminen* beginzelen, het niet ſcheen dat het een van ’t ander onderſcheiden zy. Laat ons toeſtaan dat ’er niets erbarmelyker is als de beginzelen die iemandt als klaar en zeker bewyſt, wanneer hy om die

(a) *Ibid.*

die ſtaande te houden geen ander Geleider dan zyne Inbeelding heeft. Voor 't overige zal mogelyk niet onmogelyk zyn het onderſtelde Zaadt, door de Indianen onder den naam van *Ixoretta* uitgedrukt, met deezen *Geeſt* over een te brengen, die volgens Moſes, *zich over het oppervlak der Wateren bewoog.*

De gedaante van den Afgod *Ixora* beschreeven, en hoe de *Braminen* hem achten onbepaalt te zyn.

Het Hoofdt van *Ixora* (a) is met lange en ſchoone hairlokken verſiert. Hy heeft een blank en glinſterend aangezicht: en op het hoofdt een waſſende Maan. Zyne drie oogen beteekenen de uitgebreidenheit van zyne Voorzienigheid en doordringendheit. Alhoewel men hem hier in een bepaalt Afbeeldzel vertoont, verzeekeren de *Braminen* nochtans, dat hy onbepaalt is. Op zekeren dage begeerde *Brama* het hooft van *Ixora* te zien, overzulks hy ten dien einde naar de Hemelen vloog: maar welke krachten hy daar toe inſpande, wierd hem echter niet gedoogt het te zien. Ter andere zyde trachtte *Wiſtnou*, de God der Herſcheppingen, ter plaatſe door te dringen, alwaar *Ixora* de voeten had: met dit voorneemen herſchepte hy zich in een Zwyn, en maakte met zynen Snuit een groot hol in de Aarde, maar vruchteloos; want zyn Snuit tot aan de voeten van den God niet doordringen kon. Het Lichaam van *Ixora* is van een geweldige uitgeſtrektheit, zulks de Slang *Battegu*, die zeven Waerelden en zeven Zeën omvat, hem zelfs niet alleen als voor een Armbandt dienen kon. Een Afgodendienaar die meer dan de andere wiſt, beriſpte opentlyk een zeker *Bramine*, die ſtaande hield dat *Ixora* in een Pagode kon geſlooten worden.

Onder welk een gedaante men dien Afgod in de Pagode vertoont.

Deeze Afgod *Ixora* word, op een Voetſtuk gezeten, met zeſtien armen vertoont, waarvan alle de handen gevult zyn. De rechter armen houden het Vuur, Geldt, een Trommel, Paternoſter, een Touw, Stok, Radt en een Slang: de linker armen houden het Hart, Muzyk-ſpeeltuig, een Schel, porſeleine Kom, Keten, het hoofdt van een *Bramine*, een Drietant, en een Byl. * Deeze zeſtien Armen verbeelden de kracht en macht van den Afgod. Hy heeft een Olifantshuidt over zyne ſchouderen, en wat meer is, hy is met een Tygersvel bekleedt, waarvan de vlakken de Starren van 't Firmament verbeelden. Verſcheiden Slangen die hem omringen, zyn mogelyk by de Indianen, gelyk eertyds by de Egiptenaren, Zinnebeelden van den omloop der Jaaren. Hy heeft een Halsſnoer waaraan een klein Schelletje hangt, 't welk de vaerdigheit van *Ixora* beteekent. Deeze Halsbandt is van de huidt eens Diers, door de Indianen *Mandega* genoemt, gemaakt: maar behalven deeze Halsſnoer, draagt hy 'er noch een van bloemen verſiert; een derde van veele hoofden (b) van *Brama* omhangen, en een vierde waar aan de beenderen van *Chatti*, *Ixoras* Vrouw, aaneengeſchakelt zyn.

Hoe men aan *Ixora* twee Vrouwen heeft toegeëigent, en van welk een hoedanigheit zy waren.

De Godgeleerdheit der *Braminen* van *Malabar* en *Coromandel* bericht ons, dat deeze God twee Vrouwen heeft, te weeten, zyne welbeminde en onſcheidbaare *Chatti Grienga*. Zy onthoud zich achter hem en verbergt zich in zyn Hair. Deeze Vrouw is de Godin der Wateren. Wat *Chatti* zyne andere Vrouw aangaat, zy ſterft en word gelyk *Brama* jaarlyks wederopgewekt; en telkens wanneer zy ſterft, neemt *Ixora* haare beenderen en hecht ze aan zynen vierde halsſnoer. Laat ons niet vergeeten te zeggen dat het lichaam van deeze Godheit met Aarde en Aſſche bemorſt is, 't welk de voortbrenging en verwoeſting verbeeld.

Welke gedachten men van *Ixoras* onbepaalde eeuwigheit heeft.

Blykbaar is 't door 't geen wy gezegt hebben, dat *Ixora* de ſtoffe is, die verſcheiden Aloude Philoſofen en ook Hedendaagſche geloofd hebben onbepaalt en eeuwig te zyn, en dat ze die byna altoos met een onbepaalde oppermachtige eerſte oorzaak aan de ſtof en haare volſtrekte beweeging vermengt hebben. Deeze meenigte van Goden die de Ooſtindianen aanbidden, heeft niet dan uit Godheden, Geeſten den volſtrekten Godt onderworpen, uit Koningen en verhevene Mannen in den rang der Goden wegens hunne deftige daaden geſtelt, beſtaan. „Veele Geleerden, zegt Vader *La Lane* „in een brief (c) aan Vader *Mourgues* ge„ſchreeven, komen overeen, dat 'er niet „dan een eenige Godt kan zyn, die een zui„vere Geeſt is: maar zy voegen 'er by, dat „*Chiven*, *Vichnou*, en de anderen, de „Amptenaren van deezen Godt zyn, en dat „het door middel van hun is, dat wy voor „den troon van de Goddelykheit naaderen, „en haare weldaaden ontfangen." Alles wat men zeggen kan, 't is dat hunne oeffening

(a) Zie *Baldeus* ibid.

(b) *Brama* ſterft jaarlyks en word wederlevendig, zoo de *Braminen* voorgeeven. Telkens als hy ſterft, neemt *Ixora* een van zyne Hoofden, en hecht die aan zynen halsſnoer.

(c) In de 10de. Verzameling der *Lettres édifiantes de quelques Miſſionaires.*

* Zie het nevens gevoegde Afbeeldzel, waarvan het bovendeel IXORA *een* GODHEIT *der* OOST-INDIANEN vertoont; en 't Onderdeel, QUENEVADI, IXORA's *Zoon.*

IXORA, DIVINITÉ des Indes Orientales.

B. Picart sculp. dir. 1722.

QUENEVADI, Fils D'IXORA.

ning niet overtuigt dat zy niet dan een eenige Godt gelooven: maar zy zyn 't alleen niet die in ſtoffe van Godsdienſt door de oeffening verderven, 't geen zy in de beſpiegeling toeſtaan. Wat de aanbidding der Beelden deezer Goden aangaat, zy bekennen openhartig, volgens *Bernier*, dat zy niet gelooven dat deeze Beelden iets anders als Afbeeldzels en Verbeeldingen zyn. „ Wy „ eeren hen niet dan als ter oorzake van 't geen „ zy verbeelden. Zy zyn in onze Pago„den, nademaal het noodig is, om met op„merking te bidden, overzulks men iets „voor oogen heeft 't welk de Geeſt in aan„dacht houd, en wanneer wy bidden is 't „niet voor het Beeldt: maar voor deezen „die het Beeldt verbeeld. Voor 't overige „erkennen wy dat deeze Godt de volſtrek„te Meeſter en alleen Almachtige Godt is. *Bernier* voegt 'er by, dat hem dit een *weinig overeenkomende met het Chriſtendom* ſchynt.

III. HOOFDTSTUK.

Van Puda, *de* Pexaios *en andere* Godheden.

Andere Godheden nevens *Ixora* door de Indiaanſche Afgodendienaars aangenomen, en hoe.

Men neemt nevens *Ixora* zekere Godheden aan, die de Malabaren en andere Afgodendienaars, *Puda*, *Pexaios* en *Pés* noemen. *Puda* word met drie Slangen om 't hoofdt, en onder de gedaante van een klein, vet, dikbuikig Man en zonder baardt, verbeeldt. Hy heeft een Slang op de wyze van een ring om den linker Arm en twee om de Dyen. In zyne linker Handt houd hy een Hardersſtaf. De *Pexaios* en *Pés* zyn grooter en beter gemaakt dan *Puda*. Beiden hebben ze eenige overeenkomſt met de Veldtgoden der Aloude Heidenen. Voor 't overige, indien die geen die deeze Verklaringen leezen, de moeiten neemen willen van die met het geen te vergelyken, 't welk in *de Verhandeling over de Zeden en den Godsdienſt der Braminen* geſchreeven is, zullen 'er veele diergelyke dingen onder verſcheidene naamen uitgedrukt vinden, en ſomtyds met Denkbeelden vermengt, die met elkander geene verbintenis hebben. Dit gebrek ontſtaat uit de verwarring die in de Indiaanſche Godgeleerdheit gevonden word, en de duiſterheden die 'er onze Reizigers byvoegen, door mangel van de onderlinge gevoelens van de eene Sekte met de andere wel te onderſcheiden. Wat zou het een vreemd mengelmoes zyn, als een Indiaan over den Chriſten Godtsdienſt ſchryvende, de gevoelens der Wederdoopers, Lutheranen, Quakers, Kalviniſten, en Roomsgezinden ondereen mengde, en er de verborgene en Zinnebeeldelyke beſchryvingen van deeze verſchillende Sekten zoude byvoegen, en daarmede niet genoegt, zyn werk met een gedeelte van Hiſtoriën doorzaaien zou, als in de aloude en hedendaagſche Legenden, beſchryvende het leven der Heiligen van de Roomſche Kerke, ingelyft zyn?

IV. HOOFDTSTUK.

Van den Afgod Quenavadi *en de* Byzonderheden *van dien.*

De Afgod *Quenavadi* beſchreeven.

Quenavadi is op een Troon gezeten, achter een Gordyn die men ten gevalle der Godsdienſtelingen ophaalt, die komen om hem hunne hulde te bewyzen. Deeze God is de oudſte Zoon van *Ixora*. Hy heeft het Hoofdt, de Tanden en Snuit van een Olifant: een waſſende Maan voor de kruin des Hoofdts, lange Hairen, groote Oogen, breede Ooren, en roode vlakken in 't Gezicht; insgelyks een Olifants muil: maar al 't overige zyns lichaams, 't welk als goudt blinkt, is van een menſchelyke gedaante. Hy heeft vier Armen, en is ongemeen vet en breed van Buik. Een ſtuk ſtof of geſchildert lywaat omgord zyne lendenen, en reikende van vooren over de Dyen onder den Navel geknoopt. Hy draagt verſcheiden goude ringen om de beenen. Een zyner handen vat een Rond, de andere een lange Stok, de derde een Pollepel, en de vierde een ſoort van een Bandt. * *Ixora* teelde *Quenavadi* in een ballingſchap, waarin hy verweezen was om dat hy een der Hoofden van *Brama* afge- Hoe deeze Afgod door

Bb 3 hou-

* Zie het Onderdeel van de Afbeelding Bladzyde. 196.

Ixora is voortgeteelt.

houwen had, en de reden waarom deeze Godheit naar een Olifant gelykende, geteelt wierd, is dat de Vader en Moeder zich in Olifanten herſchepten, toen zy arbeiden om hem voort te brengen. De Herſchepping geſchiedde in 't midden van een boſch, en 't Kindt 't welk van hun gebooren wierd, gevoelde de wilde beeſtachtigheit der woeſte beeſten. Hy had nog geen verſtandige ouderdom bereikt, dat hy op een zekeren tydt de buitenſporigheit gebruikte van zyne Snuit onder zyns Moeders rok te ſteeken, terwyl zy hem in haare armen hield, en zelfs verzeekeren de Indiaanſche Geleerden dat hy noch iets erger deed. De Vader door zyn Zoons ongebondenheit onteert, nam een zeer heilzaam hulpmiddel t'zyner eere: dit was aan *Quenavadi* de middelen te beſnoeien, van anderwerf diergelyke parten te bedryven.

Vreemde gevoelen der Indiaanſche Geleerden van deezen Afgod, en waar hy zich onthoud.

De Indiaanſche Geleerden vertoonen ons *Quenavadi* als een onverzadelyke Godheit, en die alles 't geen men hem voorzet, verſlindt. Zy zeggen, dat hy in 't midden van een Suiker-Zee woont, in een plaats van vermaak, alwaar de rykdommen en welluſtigheden zich overvloedig vertoonen: insgelyks de vermaakelykheden der zinnen worden 'er gevonden, en alles 't geen de allerwulpſte Vrygeeſten zouden konnen begeeren. Daar is 't dat *Quenavadi* eet, of liever zonder ophouden verſlind. Twee Vrouwen die zich aan zyne zyde onthouden, werpen hem geduurig Suiker met groote pollepels in den muil, en beducht zynde dat deeze God door d'eenparigheit van 't voedzel mogte walgen, zet men rondom hem verſcheiden andere lekkernyen voor, en een ongemeenen overvloedt van allerlei vruchten. Het ſchynt ook dat *Quenavadi* veel overeenkomſt met de Tyden heeft.

Hoe men de Eerſtelingen van Geſchriften aan hem opoffert, en hem dienen moet.

Aan deezen God is 't dat de Indianen de eerſtelingen hunner Werken offeren. De Schryvers zetten zyn naam aan 't hoofdt hunner Geſchriften. De Kunſtenaars en alle Ambachtslieden enz. roepen hem aan voor dat zy iets onderneemen willen. De Indianen zeggen dat men *Quenavadi* zes en dertig jaaren dienen moet, voor dat men verwerft 't geen men hem verzoekt. Twaalf jaaren verſtreeken zynde, beweegt hy een weinig het rechter oor, en dit beteekent dat hy noch twaalf jaar Dienſt begeert; waarna hy het linker oor beweegt, en dit wil te kennen geeven dat men de derde takſt zonder vertoeven vervullen moet.

Bygelovigheden in 't aanzien van de Maan op zekere tyden, waaruit ontſtaan.

De vierde van den Auguſtus Maan, is een zeer ongelukkigen dag zoo de Indianen van *Coromandel* en *Malabar* oordeelen, wegens de vervloeking die *Quenavadi* onwaardig uitſprak, overzulks de Maan op een zeekeren tydt met hem, toen hy gevallen was, den ſpot dreef. De oploopende God betuigde, dat deeze die op dien dag de Maan zou durven aanzien, in groote ongelegendheden vervallen zoude, en uit zyn Geſlacht zou afgeſneeden worden. Wegens deeze Vervloeking houden de Afgodendienaars zich den vierden dag van Auguſtus Maan in huis, onderneemen als dan niets wat het ook zyn mag, buiten hun huis, en wachten zich in 't water te zien, beducht zynde daar in de Maan t'aanſchouwen. Eindelyk, indien zy zich by ongeval als dan op reis bevinden, draagen ze grooten zorg hun aangezicht wel te bedekken.

Andere Godheden met den naam van *Quenavadi* genoemt, wat men daar van gevoelt.

Ixora heeft noch andere Kinderen die de naam van *Quenavadi* voeren. Deeze die *Igaſòuraba* gebynaamt word, vertoont men met een Olifantshoofdt en elf Armen. Een andere *Quenavadi* bygenaamt *Ceuxi*, is onder een ganſch menſchelyke gedaante uit het zweet van *Paramesceri*, de Vrouw van *Ixora*, gebooren. Sedert zyne geboorte had hy zyne volkomen waſchdom. De jaloerſche *Ixora* zag deeze Nieuwgeboorne voor zyn Vrouws Minnaar aan, en zonder eenig onderzoek, hieuw hy hem het Hoofdt af: van dit afgehouwen Hoofdt, quam een Kokosboom voort; *Paramesceri* wierd over de oplopenheit van zyne Jaloezy bedroeft, en over de doodt van een Zoon die de wonderbaare vrucht van haar zweet was. Zy beklaagde zich bitterlyk. Ter andere zyde bekende *Ixora* zynen misſlag; ſloeg het Hoofdt van een witte Olifant af, en plantte het noch warm zynde, op den romp van den dooden *Ceuxi*, die aanſtonds weder levendig wierd, om den wenſch van de bedroefde *Paramesceri* te voeden.

Zeldzaame Hiſtorie van den Aapgod *Hannuvan* en zyne geboorte, waarin die beſtond.

Siri-Hanuman of *Hannuvan*, (a) die men in de *Verhandeling over de Zeden en den Godsdienſt der Braminen*, *Anemonta* noemt, was de Zoon van *Ixora* en *Paramesceri*: hy is zyne gedaante van een Aap aan de begeerte van zyne Moeder verſchuldigt. Op een zekeren tydt (b) ging *Paramesceri* met haaren Man op een Baal. Geduurende den dans wierd zy te raade haare oogen naar een Boſch te wenden, alwaar zy twee Aapen gewaar wierd, die zich op zodanig een behaagelyke wyze vermaakten, dat ze eerlang beſloot het Baal te verlaaten om onder de gedaante van een Meerkat, naar Boſchwaarts te loopen. Haar oog-

(a) Zie zyn Afbeeldzel in de zevende *Menswording* vervolgens beſchreeven.
(b) Men geeft hem een ganſch andere Oorſprong in de Verhandeling die wy hier aanhaalen.

oogmerk was niet om 'er leedig te zyn: overzulks zy te zeer met het vermaak ingenomen was, 't welk ze de Aapen had zien genieten. Ixora was dan genoodzaakt haar in 't Bosch te volgen, alwaar de gedienstige God zich in een Aap herschepte, waar na men gemakkelyk op de boomen klouterde, van de eene op andere tak sprong, zich na by haar voegde, en eenige parten bedreef; men klaarde 't zodanig dat 'er *Siri- Hanuman* voor den dag quam. Vervolgens *Paramesceri* weder tot zich zelven gekomen, schaamde zich op 't uitterste te zien, om Moeder van een Aap te worden. Zy verzocht de Windt haar van een Monsterkindt t'ontlasten, 't welk eerlang van haar zoude gebooren worden, en het by een ander overbrengen. De Windt gehoorzaamende, bragt het Kindt in den buik van de Vrouw van een Geest; en 't Kindt werd op zyn tydt gebooren. Zyn Vader *Ixora* stond hem 't vermogen toe alles te doen 't geen hem behaagen zou, en zulks dagelyks drie uuren en drie quartier uurs. De Aap-God word by de Indianen grootelyks geëert; zynen dienst is prachtig, en de Pagoden, waarin men hem Godsdienstige hulde bewyst, zyn met alle mogelyke kostelykheit verciert. Toen de Portugezen in 't Jaar 1554. een Landing op 't Eilandt *Ceilon* deeden, beroofden zy de Tempel van den *Apen-Tant*, zy vervoerden 'er ongemeene Rykdommen, en namen deze dierbaare *Reliquie* mede, het voorwerp van den Godsdienst te *Ceilon*, *Pegu*, *Malabar*, *Bengale* enz. De kas waarin de *Reliquie* bewaart wierd, was met Juweelen bekleed: deeze wierd mede niet vergeeten. Een Indiaansch Vorst bood den Onder-Koning van *Goa*, zeven hondert duizend goude Dukaten voor den gewyden Tant tot losgeld aan: maar des Indiaans voorstel wierd verworpen.

Hoe deeze Aapgod by de Indianen word geëert.

Suberbenia word mede voor een Kindt van *Ixora* gehouden: maar nochtans zag hy het daglicht niet dan door *Paramesceris* ontrouw. Zie hier de Historie van deezen onechten God, die zes aangezichten en twaalf armen heeft. Terwyl de goede Godin alleen in 't badt was en ongetwyffelt zonder bezigheit, wierd zy zes frisse en jeugdige Linnewevers gewaar, en van een volmaakte gestalte, als ook van een wezen 't welk wonderen beloofde. *Paramesceri* wierd 'er door geraakt: ook hadden de zes Ambachtsgezellen insgelyks geen marmere harten. De Juffer was schoon en aanlokkelyk, en de Wevers waren jong en gezondt; met een woordt, 't was bezwaarlyk genoeg wederzyds ongevoelig te zyn, en zelfs wat 'er meer wierd vereischt. De onderlinge t'zamenspraken van de zes Minnaars met de Godinne vereischten weinig voorbereidzelen en bragten de geboorte van een Zoon met zes aangezichten en twaalf armen voort. Dit Kindt wierd grootelyks behagelyk voor *Ixora* die het wegens zyn verstandt voor 't zyne erkende.

Hoe zeldzaam *Superbemia* als een onecht Kindt van *Ixora* met een zes-jedige gestalte ter Waereldt quam.

Patragali de Dochter van *Ixora* werd door een invloedt van *Wistnou* gebooren, en in den buik van *Ixora* komende, vervolgens uit het vuurig oog voortquam 't welk hy in zyn voorhoofdt hadt. Deeze invloedt, of zoo men wil, doorvloeing, ter aarde vallende, bragt *Patragali* voort, de allergedrochtelykste Godheit, en van een Ethiopische zwartheit. Zy heeft zestien Armen en agt Aangezichten, groote ronde Oogen, Zwyns-tanden, aan weerzyde van 't Hoofdt een Olifant op de wyze van Oorpandanten, voor Hairlokken een Paauwestaart, en voor een Gewaadt eenige Slangen. Zy had in haare handen een Zwaardt, eenig Porselein, een Drietandt, een soort van Spoelbak, die de Malabaren *Capala* noemen, een gebogen Sabel, een kleine Houwer, een Krits, een Werpspies, een Javelein, een Touw, een Aap, een Radt en een yzer Werktuig met drie haaken. Dit Gedrocht quam ter Waereldt om *Ixora* over de beleediging van *Darida* te wreeken, die een quaadaardige Reus was. De Afgodendienaars geloovende dat *Patragali* de Kinderpokjes en de geneezing zend, laaten haar de zorg bevolen van deeze die 'er mede besmet zyn. Men vertrouwt den Lyder aan zekere Menschen die zich tot den dienst van deeze Godheit overgeven, en deeze Godvruchtelingen trachten zich door Offers en Offerhanden de genaade te verwerven, die door geloften en gebeden worden verzelt. Zy snyden het hoofdt van eenige Haanen af, en laaten het bloedt deezer Dieren den Honden over. Zy voeden hunne Zieken met ryst in 't water gekookt: maar men verzeekert dat zy somtyds de arme Lyders na de andere Waereldt helpen, wanneer zy merken dat ze in staat zyn van hun een goede nalatenschap te doen erven. Onder ons is 't genoeg bekent dat 'er voor een Godsdiensteling niets aangenaamer dan een erffenis is; en dat zodanig een stichting de goede Zielen door zyne gebeden troost verwekt, die dikmaals met ongedult de nalatenschap van een oude Weduwe verwacht, of van een Zondaar die meent aan God weder te geeven, 't geen hy geduurende zyn leven den Menschen ontrooft heeft.

Hoedanig *Ixora* een gedrochtelyke Dochter ter Waereld bragt, en haare gestalte beschreeven.

Welk een vermogen men haar toe-eigent, en hoe zy gedient word.

Patragali is een deezer Godheden die men door vrees eert en aanbidt. Zy heeft te *Cranganor* een prachtige Pagode, werwaarts de Indiaansche Godsdienstelingen dik-

dikmaals Pelgrimaadjes doen. De Indiaanſche Geleerden zeggen dat deeze Godin getrouwt is, zonder ooit haare Maagdom te hebben willen verliezen.

V. HOOFDTSTUK.

Van Wistnou, Wichnou *of* Wistnum, *en zyne tien* Menschwordingen *of* Herscheppingen.

Hoe de God *Wiſtnou* verbeeldt word, en welk een beſtier men hem toeſchryft.

Deeze God is met *Ixora* in minder rang. Hy is de Zoon van *Quivelinga.* Men verbeeldt hem dikmaals onder een afſchuuwelyke gedaante, zoo zwart als een Neger, en met vier armen. Deeze God beſtiert de Waereldt, en heeft zyn verblyf in de Suikerzee. Het zeldzaamſte is dat hy 'er den tydt met ſlaapen doorbrengt, en echter beſtiert hy de zaaken van 't Heel-al. De Slang *Annatam* dient hem voor een Troon, en de vyf Hoofden van dit Gedrocht zyn de kuſſens, waarop de ſlapende God ruſt. Wy moeten in 't voorbygaan acht geeven, dat de Godheden der Indiën byna altoos van Slangen zyn verzelt. Men beeld zich in deeze Geweſten in, dat deeze Dieren Hemelſche Geeſten zyn, en 't is een teken van geluk een Slang op den weg te ontmoeten.

De God *Wiſtnou* heeft op de borſt het teken van een voetſchop, die *Ricxi*, (dit is een Geeſt van Indiaanſche Oorſprong) hem op een dag gaf, dat hy in een diepen ſlaap gevallen was. Men gaf hem *Leximi* en *Siri Pagoda* tot Vrouwen. Hy vond deeze in een Roos van duizend bladeren.

Hoedanig *Wiſtnou* zich tien maal herſcheppen moet, aangemerkt.

Deeze God *Wiſtnou* (a) heeft zich reeds Negenwerf in de Waereldt herſchept: en hy moet zich noch eens en voor de tiendemaal herſcheppen. Deeze Herſcheppingen bevatten alle de verborgentheden van de Indiaanſche Godgeleerdheit.

Eerste Herschepping.

Eerſte Herſchepping in een Viſch, hoedanig die zich toedroeg, en waar om geſchiedde.

Voor de eerſte maal herſchiep zich *Wiſtnou* in den Viſch om den *Vedam* op den grondt der Zee op te zoeken, alwaar die door een boozen Geeſt verborgen was, na die den *Deutas* ontrooft te hebben. *Wiſtnou* deswegen door de *Deutas* aangezogt, worp zich in de Zee, doodde deezen quaaden Geeſt, en quam weder met den *Vedam* te voorſchyn, die hy in een Zeeſlakhoorn gevonden had. De geſtalte die *Wiſtnou* verbeeldde uit de Viſch voortkomende, waar van hy de gedaante ontleent had, was dusdanig: zyne twee rechter handen hielden de geopende *Vedam* en een Ring; de twee linker een Sabel of Zwaardt en de Slakhoorn waarin den *Vedam* verborgen was *. Men zag het Gedrocht zonder hoofdt aan zyne voeten. Anderzins eigenen de Malabaren aan *Brama* een gedeelte toe van 't geen andere Indianen aan *Wiſtnou* toeëigenen, en zeggen dat de booze Geeſt hem de *Vedam* ontrooft had; dat *Brama* hier over aan *Wiſtnou* klaagde en hem zynen byſtandt verzocht. *Brama* word 'er vertoont zittende op een Indiaanſche Blom.

Tweede Herschepping.

Tweede Herſchepping, in een Schildpat, om welke reden, en met welk een zeldzaamheit verzelt.

Anderwerf veranderde zich *Wiſtnou* in een Schildpadt. Op een zekeren tydt de Zee van hoogmoedt opgeblazen, vond goed een ſnorkend verhaal van haar vermogen en rykdom te doen. *Brama* van eenige *Demons* verzelt, had laſt haare vermetelheit te ſtraffen: zy namen dan de Berg *Merupa*, die van enkel en zuiver Goudt is, en plaatſten hem in 't midden van de Zee: zy ſlingerden de Slang die de *Braminen*, *Signag* of *Sciſſia* noemen, eenige maalen om deezen Berg, en dienden zich van dezelve als van een kabel waarmede zy den Berg bewoogen, † en lieten hem vervolgens inſtorten; zy dwongen eindelyk dit trotſe Element de rykdommen weder uit te keeren, die het baldadig bemachtigt en ingezwolgen had. De Zee wierd dan gedwongen het zilver, een zeer koſtelyk Juweel, de *Parſatig*, ('t welk een Boom is) een Vaas waarin het water, *Sora* genoemt, was, *Dannewanter* den Indiaanſche Eſculaap, de Maan, de witte Koe, de *Amarith*, of 't Water des eeuwigen Levens, de Olifant met zeven ſnuiten, de Maagdt *Rembas*, het Paardt met zeven hoofden, de Boog *Dennock* genoemt, een Slakhoorn *Sank* geheeten, en de Viſch *Sahar* genoemt, weder uit te leveren. Dus wierd de Zee verootmoedigt: alle haare rykdommen werden op verſcheidene plaatſen verdeelt; en na deeze verrichting keerde *Brama* weder naar de Hemelen.

Eeni-

(a) De voorgaande Verhandeling verhaalt deeze Herſcheppingen op een ganſch verſchillende wyze, en men zal na deeze Verklaring het bericht van P. Roth vinden, 't welk mede met beiden verſchilt.

* Zie deeze Eerste Herschepping in de eerſte Afdeeling van 't nevens gevoegde Afbeeldzel verbeeldt.

† Zie de Tweede Herschepping in de tweede Afdeeling van 't nevens gevoegde Afbeeldzel.

Premiere jncarnation.

Seconde jncarnation.

Troisieme jncarnation.

Quatrieme jncarnation.

Eenige Indiaansche Geleerden zeggen dat de Aarde de zwaarte van den Berg *Merupa* niet konnende draagen, het weinig scheelde of ze zoude tot in den afgrondt gezonken hebben. Om dit ongeval voor te komen, lichte *Wistnou*, die zich in een Schildpadt herschapen had, de Berg op zynen rug en onderschraagde die.

DERDE HERSCHEPPING.

Derde Herschepping, in een Zwyn, wat daar toe oorzaak gaf.

Een machtige Geest *Renniaxem* genoemt, nam op een tydt de Aarde en rolde die in zyne handt als een kloot: hy niet genoegt met deeze proef zyner krachten; gelooven de de vreedzaame bezitter van den Aardkloot te zyn, verborg die in den *Patalam*, die den bodem des Afgronds is. *Wistnou*, die toen deezen roof geschiedde, sliep, schielyk ontwaakt zynde, wierd verbaast de Aarde niet meer te vinden. Hy herschepte zich zonder tydt verzuim in een Zwyn, boorde tot in den *Patalam*, met zynen Snuit en twee gedrochtelyke Slagtanden gewapent, door; bestreed den Rover, doodde hem, en plaatsende de Aarde op zyne Slagtanden, quam hy uit den Afgrondt met deeze gewigtige overwinning weder boven. *Baldeus* verhaalt in zyne Beschryving van *Coromandel*, dat men het Beeldt in een Pagode van *Trimottam* naby *Sinzi* ziet, hebbende een Zwyns hoofdt, 't welk, zoo men de *Braminen* gelooven mag, in de Aarde als een Aardknol voortgekomen is. Men beschouwt het als een Afbeeldzel, of liever als een gedenkwaardige *Reliquie* van *Wistnou's* Herschepping.

Van welk een gevoelen de Mogoleezen over deeze Herschepping zyn.

De Mogolleesche Edelen geeven van deeze Herschepping een andere reden. Zy zeggen dat in de eerste Waereldstandt de menschen in een zoo vervaarlyke ontaardheit vervielen, dat 'er geen Geloof noch Wet meer in de Waereldt was. De ongerechtigheit had de overhandt, de Zonden van 't Menschelyk Geslacht vermeerderden het gewigt der Aarde, en de Slang *Seissia*, waarop zy rustte, was niet krachtig genoeg die te onderschraagen. Toen zonk ze tot op den grondt van de Zee, en 't gansche Menschelyke Geslacht verging. *Brama* bad dan de God dat de Aarde weder boven 't water quam. Hy werd verhoort. *Wistnou* daalde uit de Hemelen in de gedaante van een Zwyn, zodanig als hy in dit Afbeeldzel vertoont word, * en vergrootte zich onder deeze gestalte op een zoo vreemde wyze, dat zyn hoofdt tot aan de Starren reikte. Hy daalde in *Patalam*, doodde 'er *Hirnak* een gedrochtelyken *Demon*, waarna hy op het lyk van dit gedrocht klimmende, de Aarde op zyne Slagtanden gezet, vast hield, nadat hy zich weder op de Schildpadt geplaatst had, die op de Slang *Signag* rustte, waaraan de Indiaansche Geleerden duizend hoofden geeven. Vervolgens bevolkte *Brama* de Aarde weder met nieuwe Menschen, die hy uit een eenig woordt schiep.

De Plaatsnyder heeft het Afbeeldzel van de derde Herschepping naar een afteekening opgemaakt, waarin men geen Schildpadt noch Slang ziet.

VIERDE HERSCHEPPING.

Vierde Herschepping in een Gedrocht uit een Pilaar voortgekomen, met welk een Historie dit ging verzelt.

In de eerste Waerelds ouderdom bedwong *Brama* den Reus of *Demon* die de Indianen *Hirrenkessep* noemden, en hield hem in een lange en straffe ballingschap. Ten einde van twaalf jaaren lydens, smeekte de Reus, *Brama's* barmhartigheit af, die met deezen elendigen medelyden had, en zelf hem een ongemeene genaade bewees; want hy verloste hem uit zyne Gevankenis, deed hem een machtig Monarch worden, en gaf hem, ter verzeekering van zyn leven, het voorrecht van niet dan op eene ongewoone wyze en die byna onuitvoerlyk was, te konnen sterven. Door dit Voorrecht was *Hirrenkessep* voor de Geweldpleging van den Hemel, de Aarde, de Zon, de Maan, de Donder en Blixem, Dag en Nacht, de Windt, Stormvlagen en andere gewoone ongelegenheden gedekt, waarvan wy verders geen verhaal zullen doen. De Reus weder in vryheit gestelt, verzamelde eenige Heirlegers, en behaalde zodanige snelle overwinningen, zulks hy eerlang een schrik der Waereldt wierd. Deeze voorspoedt maakte hem opgeblaazen: hy oeffende zyne geweldpleging zoo verre, dat hy vergat wien hy was, en beval dat men hem alleen als God aanbidden zou De *Braminen* stelden zich tegen deezen ongodvruchtigen Dienst en baden *Wistnou* hen van des Reusen tiranny te verlossen. *Wistnou* beloofde hen dat des Tirans Vrouw een Kindt ter Waereldt brengen zou, 't welk hunnen Verlosser zoude zyn. De belofte van *Wistnou* wierd volbragt; de Reus wierd Vader van een Kindt, 't welk hy wilde gewennen hem alleen aan te bidden; maar het Kindt weigerde zyn Vader voor een Godt t'erkennen, en deed in tegendeel een plechtelyke belydenis van zyn Geloof, waardoor het *Wistnou* voor Schepper der veertien Waerelden

* Zie de DERDE HERSCHEPPING in de derde Afdeeling van de voorgaande Afbeelding.

relden en Vader der Waarheit enz. erkende. De Tiran hier over vertoornt, mishandelde den kleinen Martelaar van der *Braminen* Geloof, en als hy met zyn ftok hem meende dood te flaan, ontweek het Kindt dien flag, verbergende zich achter een Pylaar, alwaar de flag opviel en aanftonds in tweeën fpleet. Hier uit quam een verfchrikkelyk Gedrocht voort: *Wiftnou* zich dus herfchapen hebbende, om de ongebondenheit van den Tiran te ftraffen. De herfchapene God vatte den Reus by 't ribbeftuk en verfcheurde * hem.

VYFDE HERSCHEPPING.

Vyfde Herfchepping in een *Bramine*, en om welke reden zulks gefchiedde. Ten tyde toen (a) *Mavaly* de Waereldt beftierde, te weeten, geduurende de Goude Eeuw der Indianen, was 'er een ongemeene overvloedt van alle foorten van goederen. Niemandt wilde arbeiden. Men vond 'er geene orde van afhankelykheit; alles was gemeen, en gelyk men zegt, men had maar toe te taften. Wat gebeurde op deezen gevaarlyken overvloedt? Men moeft zich zelven dienen, en men behoefde van niemandt eenige hulp te verwachten, nademaal het belang, 't welk ons in 't algemeen aan elkander verbind, den menfchen noch niet bezat; het ergfte was, dat men byna geene Godvruchtigheit in de Waereldt vond; want het gebrek, 't welk het grootfte beweegmiddel der gebeden is, was 'er onbekendt. *Wiftnou* willende in 't ongeval verzien, 't welk verdrietige gevolgen naar zich fleepen kon, befloot *Mavaly* te ontroonen, en benoodigdheden, honger, elende en armoede in de Waereldt in te voeren. Hy gebruikte een lift om ten einde van zyn voorneemen te komen, neemende de gedaante van een armen *Bramine* aan, en vertoonde zich voor *Mavaly* als een menfch die zyne mildadigheit verzocht.

Vreemde Hiftorie deswegen verhaalt. *Mavaly* bood hem Koningryken en Schatten aan. De *Bramine* antwoordde, dat hy niet dan om drie voeten Aarde verzocht, om 'er met zyn huisraadt te woonen, 't welk in een Zonnefcherm, een Boek van de Godsdienftigheit der *Braminen*, en een kroes of beker beftondt. Men moet weeten dat deeze drie dingen de ganfche huishouding van een *Bramine* uitmaaken. Hy eifchte teffens, om met te meer Plechtigheit den eigendom te bekrachtigen van 't geen hy wenfchte te verkrygen, dat *Mavaly* hem water (b) in de handt goot †. Over deeze gematigdheit van den *Bramine* ftond *Mavaly* niet weinig verbaaft, en drong hem lang aan, doch te vergeefs, om de onbepaalde voordeelen, grooter zoo 't fcheen als de verzochte drie voeten Aarde, aan te neemen. Terwyl hy dan ftond om den *Bramine* deeze drie voeten Aarde in te willigen; de Vrouw van *Mavaly* duchtende voor eenig bedrog, kantte zich geweldig tegen deeze bekrachtiging: maar *Mavaly* wygerde myneedig te worden, en neemende het Vaas waarin het Water was, tot dit fchadelyk en verderflyk verdrag te bekrachtigen, gefchikt, goot het in de handt van den *Bramine*, die dit Water dronk, en vervolgens zyne Godheit weder aanneemende, dekte met den eenen voet de Aarde, en met den tweeden de Hemel: waarna hy zich willende fchikken om 't overige van de Aarde die de ongelukkige *Mavaly* hem toegeftaan had, in bezit te neemen, zette hy den voet op zynen Gorgel, en drukte hem buitelende naar den Afgrondt, die hy toen mede befloeg.

De Man en Vrouw door een zoo verontwaardigend bedrog door *Wiftnou* ontroont, klaagden hem bitterlyk. *Wiftnou* over deeze klagten bewoogen, maakte *Mavaly* Koning van den Afgrondt. Eenige Indiaanfche Geleerden verzeekeren dat *Wiftnou* hem het Ampt van 's Hemels Deurwaarder gaf. Hoe het daar mede zy, men heeft federt deeze Ryksomkeering in de Waereldt, rykdom en armoede, overvloedt en kommer, geluk en tegenfpoedt gezien, alle natuurlyke gevolgen van de ongelyke deeling der Staaten: maar om het denkbeeldt van de gelukzaligheit des Menfchelyken Geflachts onder de regeering van *Mavaly* te bewaaren, ftelde *Wiftnou* een Feeft in, 't welk de Malabaren *Ona* noemen, en zy in de Maandt Auguftus vieren. 't Is een foort van Bacchanaal of Bacchusfeeft, terwyl dan de Indianen van welk een aanzien zy zouden mogen zyn, zich op 't allerprachtigfte als zy konnen; uitruften, elkander deftig onthaalen, en den tydt in vreugde en vermaak doorbrengen.

ZES-

(a) Deeze Herfchepping word op een zeer verfchillende wyze verhaalt in de tweede Afdeeling van de *Verhandeling over de Zeden en den Godsdienft der Braminen.* Hoofdtft. XV. Pag: 148. des derden Deels tweede Stuk.

(b) Wanneer de Indiaanfche Afgodendienaars eenig Verdrag maaken, word het door Water in de handen te gieten bekrachtigt, en de kooper is verpligt het te drinken. *Baldeus Befchryving van Cormandel.*

* Zie deeze VIERDE HERSCHEPPING in de vierde Afdeeling van de voorgaande Afbeelding.

† Zie deeze VYFDE HERSCHEPPING in de eerfte Afdeeling van 't nevens gevoegde Afbeeldzel.

Cinquieme Incarnation.

Sixieme Incarnation.

Septieme Incarnation.

Hutieme Incarnation.

Zesde Herschepping.

Zesde Herschepping, om welke reden veroorzaakt, waarvan de Historie op een vreemde wyze bestaat.

Een *Bramine*, van een eerlyk en vroom gedrag, met een zeer deugdzaame Vrouwe getrouwt, vertrok met haar naar de boorden van een Rivier die de Indiaansche Legende *Rewa* noemt. Zy namen 'er een vast verblyf; en besloten 'er hunne dagen in Godsvrucht door te brengen. In deezen Staat van gerustheit ontbrak iet aan 't welzyn deezer beide persoonen: dit was, dat ze geene Kinderen hadden; want de Benjanen Merken als zeer schandelyk aan, als de huwelyken onvruchtbaar zyn. Deeze vroome menschen, waarvan wy gewag maaken, over hunne schande bedroeft, besloten de woesteny te verlaaten om God met te meer yver dan te vooren Kinderen af te smeeken, in een plaats van de gemeenschap der Menschen afgelegen. Zy dwaalden eenigen tydt door wegen en velden: maar quamen eindelyk aan een Pagode, omheint van een klein en zeer vermaakelyk boschje. Zy deeden 'er lange Gebeden voor hunnen God zonder verhoort te worden; 't welk hen gelooven deed, dat dit wegens de vermaakelykheit van de plaats veroorzaakt wierd. Toen besloten ze hunne smeekingen in 't open veldt te beproeven, en alwaar zy ten dien einde altoos voor de brandende hitte der Zonne en alle ongemakken van de lucht blootstonden: maar deeze straffe boetoeffening had echter geen gehoor. Eindelyk namen ze een besluit honger te lyden tot dat God behaagde zich te laaten smeeken of hen het leven te beneemen. Zy hadden reeds negen dagen deeze strenge proef uitgestaan, waarna *Wistnou* die hen onder de gedaante van een schoon Kindt verscheen, hun het onderwerp van deeze afgetrokkene strengheit afvroeg. Zy gaven 't hem te kennen: toen beloofde hen *Wistnou*, die zich kennen liet, drie Kinderen, en verdween ter zelver tydt. Van deeze drie Kinderen wierden 'er twee door Zielsverwisseling voortgebragt: de Zielen, van den *Bramine* en zyn Vrouw, die door 't lang vasten en door quelling gestorven waren, gingen zich in de lichaamen der twee nieuw geboornen huisvesten, die vervolgens bequamen ouderdom bereikt hebbende, te samen trouwden, en een Kindt ter waereldt bragten, als laatste vrucht van *Wistnou's* belofte. In de Legende worden de Vader *Sandichemi*, de Moeder *Reneka*, en 't Kindt *Prasseram* genoemt. *Reneka* had een Zuster die aan een Reus trouwde, door de Natuur van duizend armen verzien.

De oude *Bramine* en zyn Vrouw weder op de Waereldt onder de naamen van *Sandichemi* en *Reneka* gekomen, ontaarden geenzins van hunne aloude Godvruchtigheit: om 'er zich te vryer aan over te geeven, bouwden ze eene Hut naby den Ganges, en leefden 'er armelyk van de vruchten der Aarde. Zy besteedden t'eenemaal hunnen tydt in Godsdienstigheit en in Gebeden, beklaagende zich deeze, die zy verpligt waren op dringende noodzaakelykheden van de Natuur leedig te moeten zyn. Zy bereikten dus den hoogsten trap van Heiligheit, en hunne Legende verzekeren zelf, dat zy de Dooden opwekten. *Prasseram* erfde de Deugdt zyns Ouders, en was in staat Wysheits lessen te geeven in een ouderdom, waarin andere noch geen vermogen om die te begrypen hebben: maar een ongeval ontrustte de Godtvruchtigheit, waarvan zy Belydenis in deeze Hut deeden. Wy zullen 'er het verhaal van verkorten. *Reneka* had van *Wistnou* een Neusdoek ontfangen, waarmede zy water kon putten, zonder iets te plengen. Maar het ongeluk wilde voor *Reneka*, dat haare Zuster in de gedaante van een Koningin verscheen, in den tydt als zy water putten zou. *Reneka* t'onvreede over het uitneemend verschil, dat zy tusschen haare beide Staten zag, en dit ongenoegen bedorf de eigenschap van den Neusdoek. Toen kon de Heiligheit van den *Bramine* de proef van een oplopenden toorn niet uitstaan, zulks hy *Reneka* door zyn eigen Zoon dooden liet: maar weder bedaart zynde, haar aanstonds weder op 't ernstig verzoek van deezen Zoon opwekte.

Eenigen tydt daar na, bezocht de Reus met duizend armen, van zyn gansche Hof gevolgt, zyn Schoonbroeder, die zich niet in staat ziende hem zodanig een eer aan te doen, overeenkomende met de hoedanigheit van dien Monarch, bad de Koning der Gelukzalige Zielen hem voor eenigen tydt de *witte Koe* te zenden. De Indiaansche Legende zegt, dat wie deeze Koe heeft, ganschelyk niets ontbreekt. Met behulp dan van deeze Koe, ontfing de *Bramine* het geheele Hof van den Reus op een zeer prachtige wyze, en beschonk hem in 't byzonder met veele gesteentens. Toen de Reus met duizend armen ontdekte, dat de Koe de Bron deezer Schatten van *Sandiachemi* was, besloot hy haar weg te voeren: zy ontquam echter zyne handen en door de Lucht zweevende, keerde zy weder naar den Koning der Gelukzalige Zielen. Het kofte toen *Sandiachemi* zyn leven, die door den Reus wierd omgebragt: maar *Prasseram*

ram wreekte zyns Vaders doodt, hieuw den Reus alle zyne armen af* en doodde hem.

Hoe deeze Herfchepping op een ganfch andere wyze door de Malabaren word befchreeven.

De Malabaren verhaalen deeze Herfchepping geheel anders. Zy zeggen dat de *Rixis* onder de Tiranny van eenige *Raias* niet langer leven konnende, onophoudelyk *Wiſtnou* baden hen eenige hulp te verleenen. *Wiſtnou* zich toen in een klein Kindt veranderende, verborg zich in de Offerhande van een der voornaamſte *Rixis*, en gaf aan *Parexi-Rama* laſt vier en-veertig van deeze *Raias*, die de *Rixis* zoo tirannifeerden, met den Byl te dooden. Eenige tydt daar na wilde *Parexi-Rama* eenige Pagoden bouwen: maar geen plaats genoeg vindende, nademaal de Zee toen tot aan de Bergen *Gates* reikte, nam hy een Wan, en ſchuddende die driewerf, deed hy haar zoo veel maal achterwaards deinzen. Hy zoude haar genoodzaakt hebben noch verder te wyken, indien op de derde reis de God der Wateren wegens de vermetelheit van *Parexi-Rama* gebelgt, geene middelen ter handt genomen had, om zynen voortgang te ſtutten. Hy beval de Mieren zyner Staten, en gaf hun laſt de Wan te doorknagen, die om de grenzen van zyn Ryk te bepaalen, diende. *Parexi-Rama* kon dan niet als hondert en agt Pagoden bouwen: hy zoude 'er anders meer gebouwt hebben, indien de God der Wateren hem deeze beleediging niet had gedaan. Ter andere zyde vertoonden de Viſſchers door de afgelegenheit van de Zee bedorven, aan *Parexi-Rama* de elende van hunnen ſtaat, en *Parexi-Rama* hunne ſchaade rykelyk willende vergoeden, noodzaakte hy de *Braminen* hen mede van de Inkomſten der Pagoden te doen leeven. Men ziet hier in eenige blyken van de Geſchiedeniſſe der Apoſtelen, die Godt uit eenige Viſſchers verkoor met laſt van 't Euangeli te prediken. *Parexi-Rama* beval aan deezen nieuwen *Bramine* een ſoort van koordt te draagen, die hunne eerſte Staat verbeelde; en 't is noch in dit voorval, dat men de oorſprong van de gewoonte by de *Braminen* waargenomen, zoeken moet, volgens welke vereiſcht word, dat de nieuwe Getrouwde met zyne Vrouw uit visſchen gaat.

ZEVENDE HERSCHEPPING

Zevende Herſchep-ping van *Wiſtnou* in een Menſchelyke gedaante, en met welk een Hiſtorie die gaat verzelt.

Zie hier het onderwerp van deeze Herſchepping volgens (a) *Baldeus* beſchreeven. Een zekere *Rawana*, en *Bramine* van afkomſt, had eertyds een ongemeene Godsdienſtigheit voor *Ixora*. Dagelyks offerde hy aan deezen God hondert Bloemen. *Ixora* op een tydt zyn Geloof beproeven willende, nam 'er een van, zonder dat de Godvruchteling het merkte, waarna hy over hem klaagde van zyne gaave dus te verminderen. *Rawana* telde dan de Bloemen, en 'er niet meer dan negen-en-negentig vindende, wilde aanſtonds een oog uitrukken, om het honderttal te vervullen. *Ixora* over deeze betuiging van zyne getrouwheit genoegt, gedoogde niet dat hy verder ging, en bood hem tot erkentenis aan, 't geen hy noodig oordeelen zoude van hem te verzoeken, toe te ſtaan. De Godsdienſteling verzocht dan het beſtier van de Waereldt, 't welk *Ixora* hem gaf. Nochtans vervolgde *Rawana* de oeffening zyner Godsdienſtigheit, en die van zyne Gebeden, alhoewel hy vlytig op zyn eigen gewin doelde zyne belangen waarnam; toen was 't dat *Ixora* hem dus aanſprak, „Ik hebbe u al„les gegeeven waarom gy my verzocht „hebt; waarom houd gy dan niet op my „te bidden? Wat is het oogmerk der Ge„loften die gy my dagelyks voordraagt?” *Ik verzoeke u noch een zaak*, zeide den lastigvallende *Rawana*; *dat is tien Hoofden te mogen hebben en deeze Waereldt, die gy my gegeeven hebt te beſtieren, en om 'er alles zelfs te zien, als ook twintig Armen om myne macht te oeffenen.* *Ixora* willigde hem mede dit verzoek in. Vervolgens nam *Rawana* zyn vaſt verblyf te *Lanca*, en verſterkte 'er zich ongemeen krachtig: maar nadat hy eenigen tydt met veel wysheit geregeert had, vergat hy alles 't geen hy aan *Ixora* ſchuldig was, en begeerde dat zyne Onderdanen hem voor een God erkenden. *Wiſtnou* nam een Menſchelyke gedaante aan, en wierd onder den naam van *Ram* van eens *Raia's* Vrouw gebooren, om de vermetelheit van *Rawana* te ſtraffen. *Ram* deed veele wonderbaare daaden, die de Vertellingen van de Tovernimfen of Hexen niets toegeeven, en waar van wy geen verhaal zullen doen. Wy zullen ons genoegen te zeggen, dat zyne behendigheit in 't Boogſchieten overtrof alles wat menſchelyk was. Hy doode *Rawana*, die zich in een Hert herſchapen had; maar de Ziel van den behendigen *Rawana* verhuisde ſchielyk uit het Hert, en nam in 't Lichaam van een *Faquier* bezit: In deeze nieuwe Wooning ſpeel-

(a) In zyne *Beſchryving van Malabar en Coromandel*. Wordende by hem op een verſchillende wyze verhaalt, als men in de *Verhandeling over de Zeden en den Godsdienſt der Braminen* beſchreeven vind.

* Zie deeze ZESDE HERSCHEPPING in de tweede Afdeeling van 't voorgaande Afbeeldzel. Bladzyde. 202.

Waarin de Aap-God een zonderlinge rol speelt.

speelde ze een *Faquier's* kunstgreep aan *Ram*, hem zyne Vrouw *Sitha* schaakende: maar *Hanuman* de Aap-God wreekte de beleediging, die *Rawana* in deezen valschen Godsdiensteling herschapen, aan *Ram* getoont had. De Aap rechtte niet weinige verwoesting in *Lanka* aan, zonder dat *Rawana*, noch de Reuzen van zyn Gebiedt zulks konden beletten, en wanneer zy door middel van eenige tover-woorden eindelyk het geheim gevonden hadden, van zich van *Hanuman* (a) Meester te maaken, was 't echter onmogelyk hem te dooden, wegens de hulp die hy geduurig van *Ram* genoot. *Rawana* vroeg den Aap hoe men zyne kracht best temmen kon: die hem daar op wys maakte en bedriegelyk leerde, 't geen hy te doen had, te weeten: datmen hem de staert in oly doopen moest, met werk omwinden en vervolgens den brandt in steeken; daar by voegende dat hy door dit middel zyne krachten verloor. *Hanuman* dus toegestelt, stak den brandt in *Rawana's* Paleis en verwoeste een gedeelte van de Stadt *Lanka*. Wy hebben voornamentlyk dit verhaal aangemerkt, wegens de overeenkomst die het met de Historie van Samson heeft, en wy zullen 'er byvoegen dat de halstarrigheit, waar mede *Rawana* de Vrouw wilde houden, die hy geschaakt had, de manier hoedanig *Ram* en zyn Broeder *Lekeman* hem deswegen straften, en de overtogt van *Ram* door de Wateren, veel overeenkomst met de Historie vrn Moses hebben. *Ram* en *Lekeman* schooten eindelyk de onrechtvaerdige Schaaker *Rawana* met Pylen doodt *, en de Aap *Hanuman* diende hen by deeze gelegenheit met den zelfden yver als te vooren.

Baldeus meld niets van 't Ezelshoofdt 't welk zich in 't Afbeeldzel, boven de tien andere Hoofden van *Rawana* vertoont.

AGTSTE HERSCHEPPING.

Agtste Herschepping in de gedaante van een Kindt,

De Historie van deeze Herschepping vervat byzonderheden, die eenige overeenkomst met die van Moses en Jesus Christus leven hebben. *Wistnou* een Mensch onder een Kindts gedaante geworden, die de Indiaansche Legende *Kistna* noemt, wierd het woeden van een *Raja* ontrukt, bestemt om door de handt van dit Kindt te sterven. Zie hier by verkorting wat deeze Herschepping aangaat, die de Indianen als de wonderbaarste en uitmuntendste van alle de Verschyningen van *Wistnou* aanzien.

en met welk een vreemde Historie die verzelt gaat.

Een *Raja* die zich omtrent 25. *Cosses* van *Agra* onthield, nadat hy zyne Zuster aan een *Bramine* uitgehuwelykt had, besloot te weeten welk geluk zy geduurende haar leven hebben zou. Ten dien einde hield hy met een andere *Bramine* raadt, die in kennisse van toekomende dingen ervaaren was; en deeze gaf hem te kennen dat zyne Zuster, waar over hy met zoo veel yver zich liet aangelegen zyn, zeven Kinderen ter Waereldt brengen zoude, waar van het zevende Kindt hem de Kroon ontweldigen zou. Een dus droevige voorzegging, baarde den Koning niet weinig smert: hy liet zyne Zuster naaukeurig opsluiten, en bragt alle haare Kinderen om, naar maate dat ze gebooren wierden. Toen zy van 't zevende Kindt zwanger ging, verdubbelde de *Raja* zyne voorzorg, versterkte de Wacht en gaf veel strenger last om het noodlottig Kindt om te brengen: maar alle genomene voorzorgen waren vruchteloos. De Vorstin van een Zoon in de kraam bevallen, sprak hy zoo dra hy gebooren was, trooste zyne Moeder en gaf klaare bewyzen van de Godheit die hem bezielt had. Met een woordt gezegt, *Wistnou* herschiep zich, onder den naam van *Kisna*; dus word hy in de Legende genoemt. Hy verwisselde zich voor een ander Kindt, 't welk vervolgens zelf het woeden van *Raja* ontquam: het bedroog de naauwe toezicht der Wachters, en redde zich met zyn Vader en Moeder; het passeerde in 't doorwaaden een snelvlietende stroom, of zelfs droogvoets, en in deezen overtogt diende een Slang ter geleide van *Wissodheu*, Vader van den herschapen *Wistnou*. De Slang hief haar hoofdt boven het Lichaam van den kleinen *Wistnon*, en diende hem voor Zonnescherm, overzulks hy noch voor den regen, noch 't branden der Zonne bloot stond. *Kisna* ontweek door zyne macht alle de laagen van *Raja*, en overwon gedurig de Gedrochten die zich als Werktuigen van 't woeden van zynen Vyandt vertoonden. Hy daalde naar den Afgrondt en beteugelde de Slang *Kalinag*. Hy deed de heerlykheit van zyne Godheit uitblinken; hy liet zyne tegenwoordige onbepaaldheit by alle gelegendheden blyken, (b) en ontsloeg de Zielen van vroome Men-

(a) Of *Hanuman*, zoo vervolgens deezen Aapgod op Bladzyde 208. genoemt word.

(b) De Indianen verzekeren, dat *Kisna*, door een byzondere Genaade de Ziel van een vroom mensch rechtstreeks tot God geleid, zonder van lichaam tot lichaam te dwaalen. Zy zien de verhuizing der Zielen als een opgelegde straf der menschen aan.

* Zie deeze ZEVENDE HERSCHEPPING in de derde Afdeeling van 't voorgaande Afbeeldzel. Bladzyde. 202.

Menschen van de Zielverhuizing. Op een tydt bevond hy zich by de Vrouw van een arme Hovenier, die hem noodigde by haar onder 't dak te komen, en met hem redeneerde, op eene wyze eenige gelykenis met het gesprek hebbende, 't welk de Hoofdtman met Jesus Christus hieldt: maar echter meer overeenkomst met een gebeurtenis van des Heilands leven heeft, 't welk een daadt eener Indiaansche Vrouwe was die een glas vol van welriekend Geestverwekkend vocht, op het hoofdt van *Kisna* uitgoet. Een andere zaak die gelykenis naar de overeenkomst met Jesus Christus heeft, is de nederigheit (a) van afkomst en van staat. De Indiaansche Legende geeft te kennen dat *Kisna* door de Godsdienstige Vrouwen bezogt en geëert wierd. Deezezyn de laatste niet om de kennis van de nieuwigheden te neemen, en men mag zeggen dat haare neiging om te gelooven 't geen wonderbaar schynt, haar de invoering der Sekten noodzaakelyk maakt. Ter andere zyde was *Kisna* geen vyandt van schoone Sexe: Men ziet in de verbeelding (b) van de agtste Herschepping * hoe hy zich in een Standbeeldt herschiep, en de gedaante aannam, waar onder de *Braminen*, *Wistnou* afbeelden, om de Dochter van een *Raja* te schaaken, die hy beminde, en waar van hy mede bemint wierd.

Wy zullen deeze agtste Herschepping van *Wistnou*, door twee bedryven, eindigen, die ons aanmerkelyk schynen; te weeten, dat hy door alle Landen reisde om de boosdoeners te straffen; waar na hy weder ten Hemel voer.

Negende Herschepping.

Negende Herschepping waarin die bestond.

Wistnou nam de naam van *Boudhe* aan, om zich den Menschen te openbaaren. Volgens de Leer der *Benjanen* heeft deeze *Boudhe*, noch Vader, noch Moeder; hy is onzichtbaar en een volkomen Geest: maar als hy aan zyne Dienaars verschynt, neemt hy de gedaante aan, waar onder *Wistnou* van de Oostindianen geëert en aangebeden word. *Boudhe*, zeggen ze, bidt *Mahadeu* dag en nacht voor hen †; en hy is de Middelaar van 't Menschelyke Geslacht.

Tiende Herschepping.

Tiende Herschepping die noch aanstaande is, en in een wit gevleugelt Paardt zal bestaan, en wat daar op te volgen staat;

De tydt deezer Herschepping is noch niet gekomen. *Wistnou* zal op een zekeren tydt met *Kallenqui* of *Kelki* verschynen; dus noemen de *Braminen* een wit Paerdt met vleugels, prachtig uitgedost, 't welk zy in den Hemel onderstellen te zyn. Dit gevleugeld Paardt word door een Koning geleid, § houdende een opgeheven Sabel, en deeze Koning is ongetwyffelt *Wistnou*. Het Dier houd de rechter voet altoos opgelicht: maar wanneer het die op de aarde zetten zal, om de Ongodvruchtigen en Godloozen te straffen, zal ze bezwyken onder de zwaarte en last van deezen voet; de Slang *Signag* zal de aarde niet meer konnen ondersteunen; de Schildpat verzwakt insgelyks van 't gewigt, zal in 't diepste van de Zee zinken, en het Menschelyk Geslacht zal wegens zyne verdorvenheit vergaan. Dusdanig zal het einde van de laatste Eeuw der Waereldt zyn; waarna de eerste Eeuw weder een aanvang neemen zal: want de Indianen en andere Afgodendienaars van 't Oosten, staan in 't Heel-al een diergelyke omwenteling, als die der Platonisten toe.

Waarin eenige verborgenheden der Braminen Godgeleerdheit opgesloten leggen.

Dit nu zyn de Beschryvingen die men van de tien Herscheppingen van *Wistnou* vind, die de verborgenheden van der *Braminen* Godgeleertheit bevatten, en zulks volgens het bericht van *Baldeus*, Schryver van de *Beschryving van Malabar en Coromandel.* Wy zyn van gedachten dat deeze verdichtzelen Zinnebeelden zyn: by voorbeeldt, 't is niet zeer bezwaarlyk te begrypen, 't welk de witheit en schoonheit van 't Paardt verbeeldt, het onderwerp van de tiende Herschepping zynde, noch wat zyne vleugels beteekenen willen. Een Indiaan maatig in in zynen Godsdienst geleert, wilde ons verzekeren dat de wittigheit het Zinnebeeldt van zuiverheit is, de schoonheit die van Majesteit, en de vleugels de gezwindheit van *Wistnou*: maar een *Bramine* in deeze Zinnebeelden grondig ervaaren, en die door een lange betrachting een gelukkig begrip verkreegen had, vond twintig andere verborgenheden in deeze Herschepping.

Iets

(a) Het Afbeeldzel vertoont *Kisna* als een Harder, en de Legende laat hem een Ambacht oeffenen.

(b) De Verbeelding vertoont *Kisna* mede op een Stoel gezeten onder de gedaante van *Wistnou*, en in een soort van Pagode, nevens twee *Braminen* aan zyne zyde: maar de Indiaansche Legende zegt, dat *Kisna* een Standbeeldt wierd op een Wagen zittende nevens een *Bramine*, om een zaak van Liefde uit te voeren.

* Zie deeze Agtste Herschepping in de vierde Afdeeling van 't voorgaande Afbeeldzel. Bladz: 202.

† Zie deeze Negende Herschepping in de eerste Afdeeling van 't bovendeel deezer nevensgevoegde Afbeelding.

§ Zie deeze Tiende Herschepping in de tweede Afdeeling van de nevens gevoegde Afbeelding; en waarvan het Onderdeel Ixora *onder den naam van* Mahadeu *verbeeldt.*

Neuvieme Incarnation.

Dixieme Incarnation.

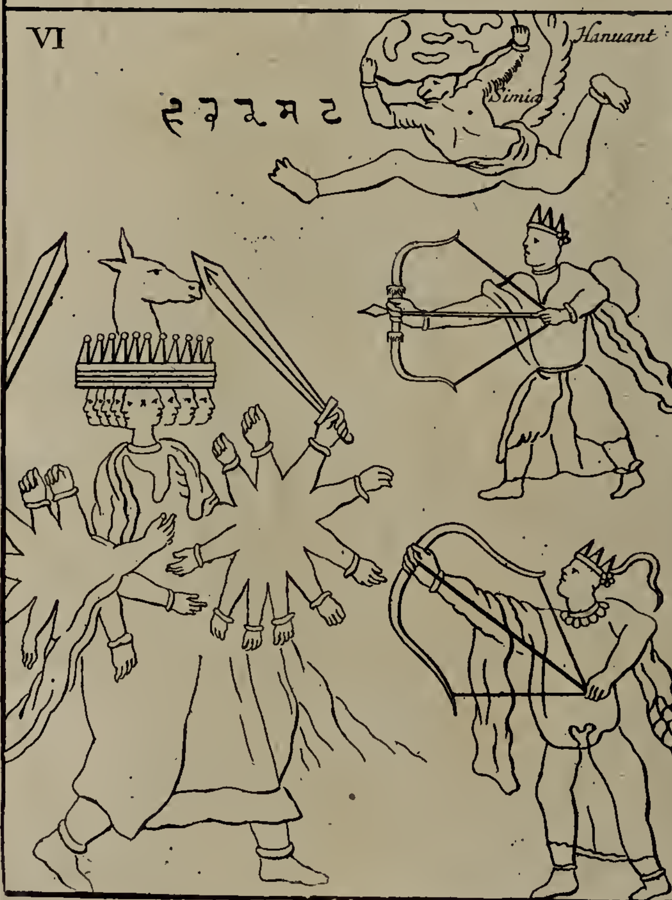
B. Picart, sculp. dir. 1722.

IXORA sous le nom de MAHADEU.

I
Ixatarboc

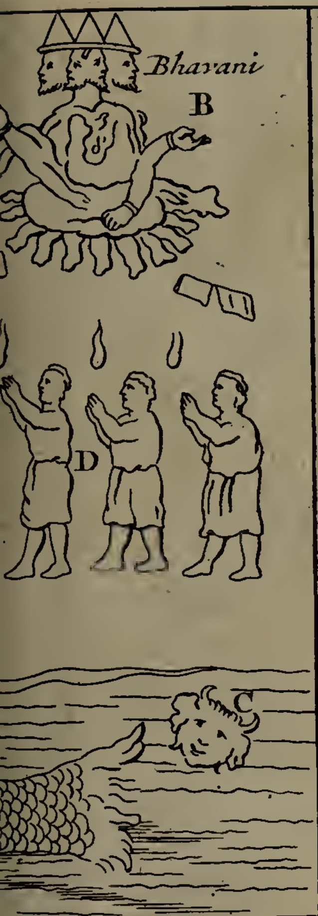

II
Krexno

III
Machautar
A

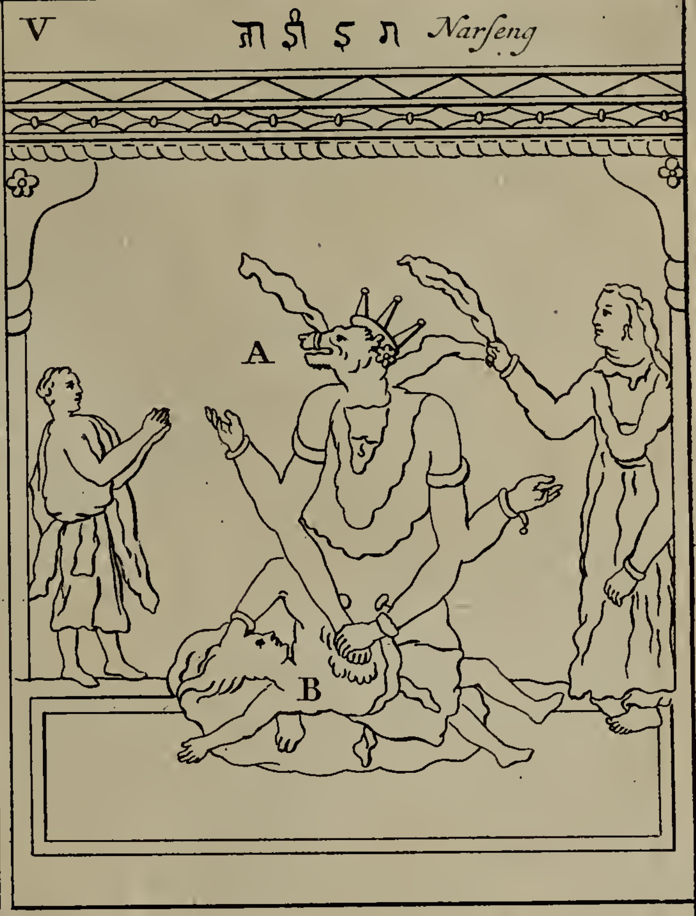

VI
Hanuant
Simia

VII
Jagarnath
F
G
B
C
E
D

VIII
B
C

Bhavani
B
D
C

IV
Barachautar
A
C

V
Narseng
A
B

Krexno
L
D
E

IX
Bhavani

X
Har

Verschillentheden over dit onderwerp aangeweezen.

Iets anders staat ons hier aan te merken, te weeten, de overgroote verschillendheit die men onder de Berichtgeevinge deezer verborgene Herscheppingen vind. Men ziet byna geene overeenkomst tusschen de Beschryvingen die ons door de (a) Heeren Abraham Rogers, en Baldeus worden gedaan. De Beschryving van een Portugeesch Schryver (b) verschilt insgelyks ongemeen veel van de twee anderen. Een vierde komt niet alleen met geene van deeze drie verklaringen overeen: maar verwerpt mede de orde der Herscheppingen, en geeft die verschillende naamen; gelyk wy door de Verklaring van 't naarvolgende Hoofdstuk zullen zien.

VI. HOOFDTSTUK.

Hoedanig KIRCHERUS *in zyn* CHINA ILLUSTRATA *of* VERHEERLYKT CHINA *de tien* HERSCHEPPINGEN *verklaart.*

Verklaring over de tien Herscheppingen en waar in die bestaan, als in een soort van Drieënigheit, aangemerkt.

Deeze Verklaring die wy hier voordraagen, is van P: *Hendrik Roth*, Jesuit en Zendeling naar de Oostindiën. Volgens zyne meening, erkennen de Braminen (c) een soort van Drieëenigheit, waar van de Personen *Brahma*, B*exhno* en *Mahex* zyn. „Deeze drie Personen maaken niet dan „een eenige in een natuur uit, die zy met „verscheidene naamen noemen, te weeten, „*Achar*, dat onbeweeglyk beteekent, *Pa*„*ramanand*, vreedzaam, *Paramexuar*, op„permachtig Wezen. Zy geeven hen noch „andere naamen.... B*rahma* is de Natuur „en Wezentlykheit van dit oppermachtig „Wezen, want B*rahma* woont in alle de „Schepzelen. B*exhnò* is de Behouder van „alle Wezens, en *Mahex* de Verdelger... „Alles bestaat in 't Algemeen en in 't By„zonder. Het Algemeene is het Opper„Wezen Gods, en 't Byzondere de Natuur „zelf, in hunne verscheidene deelen ver„deelt.... Hierom is 't, besluiten zy, dat „'er geen geslachtelyke onderscheiding noch „die byzonderlyk is, tusschen de geschape„ne Wezens zy: maar dat dit het zelfde „Wezen is en de zelfde Natuur door alle „de Ondeelbaarheden verdeelt, die ver„scheidene Gedaantens en Figuren aannee„men; by voorbeeldt, het eene (gedeelte van „deeze Natuur of liever deeze Stof) neemt „de gedaante van een Mensch aan, het an„dere die van een Steen, of Boom enz.” In dit gevoelen kan men twee zaaken onderscheiden. I. Een Opper-Wezen 't welk de Natuur bestiert en die 'er de Ziel van is. II. Een Wezen 't welk afhankelyk bestiert; te weeten, de gewysde Natuur ontfangende verscheidene Indrukzelen, voor zoo veel het Opper-Wezen behaagt van die te verleenen. Zy zeggen, dat de Stof... niets anders dan verzinning is: derhalven noemen zy de Goddelyke Natuur, *Ram*, 't welk speelende beteekent.

Deeze tien beschreevene Herscheppingen op een ganssch andere wyze beschreeven en verklaart.

„Zy verklaaren de Herschepping van dien „God op de volgende wyze. Hy neemt „het grootste Deeltje, en verkleedt zich „met de Stof die zy zeggen uit vyf Hoofdt„stoffen is 't samengestelt. Zy dryven, dat „dit door dit grootste deeltje geschied, als „door een Werktuig, 't welk zyne eigen„schappen meer dan door een ander ge„woon en gemeen Wezen bevestigt, als een „veel kleiner gedeelte van deeze stoffe heb„bende.” Dit is in 't Algemeen, waarop het samenstelzel der Herscheppingen is gegrondt; en zie hier nu ieder in 't byzonder.

Eerste Herschepping hoedanig.

„I. De eerste (die wy voor de zesde in „de voorgaande Verklaringen genomen „hebben) is van *Naraen*, 't welk *Vorst* „*der Menschen* beteekenen wil; (men be„schouwt in 't Afbeeldzel † *Txatarboc*, „die niet verklaart word.) „*Naraen* dan „was de eerste Zoon van *Jagexuar*. De „Indiaansche Afgodendienaars waanen dat „deeze *Naraen*, die in deeze Afbeelding „een Reus met veele armen bestrydt, dui„zend Olifanten met een Sabel-slag, die hy „in zyne handt had, doodde. Hy is al„toos den geenen tegenwoordig die hem „dienen en aanroepen.

Tweede

„II. R*amtzandar* Zoone van *Bal* is de mo-

(a) Zie het III. Hoofdtst van de tweede Afdeeling der *Verhandeling over de Zielen en den Godsdienst der Braminen.*
(b) Zie de IV. V. en VI. Hoofdtstukken van de *Verhandeling over de Goden der Oostindianen.*
(c) Getrokken uit *China Illustrata* P: 215.

† Zie het nevens gevoegde Afbeeldzel, in tien Verbeeldingen op een andere wyze de 10 HERSCHEPPINGEN vertoont.

Herſchepping, waarin die beſtond.

„mogendheit en kracht. Zyn Broeder „*Lexman* was zoo ſterk, dat hy duizend „Menſchen met een Pyl ſchoot doodde: „maar *Ramtzandar* was zachtmoedig en „vreedzaam; hy gebruikte geen Zwaardt, „naardien hy alles door zyn gegeeven „woordt deed. Hy is in de Waereldt niet „gekomen, dan om haar van de Tiranny „der Reuzen te verloſſen, die haar onder„drukten. Hy wierd in den Middernacht „gebooren, en als toen liet de Hemel Bloe„men op de plaats van zyne geboorte rege„nen: de Lucht liet een zoetluidend Mu„zyk van ſtemmen hooren, om haar de „vreugde te betuigen." Deeze Menswording of Herſchepping moet onder den naam van *Ramtzandar*, en niet onder dien van *Krexno* aangeweezen worden. *Lexman*, waar van hier geſproken is, word in de zevende gevonden.

Derde Herſchepping hoedanig verklaart.

III. Van *Maxautar* of *Matſautar*, de eerſte der voorgaanden, word hier een zeer verſchillende verklaring gedaan, behalven dat het Afbeeldzel geen overeenkomſt met de verklaring heeft. „De Indianen verſieren dat op een zekeren tydt de Godin „*Bhavani* met haare vier Dienareſſen in „'t badt gaande, een Reus *Bhenſaſer* ge„noemt, haar volgde om haar te verſchal„ken. Godt de gedaante van een Viſch „aanneemende, quam uit het water, en „rukte het hoofdt van den Reus af." De letter A. wyſt de Herſchepping aan. B. *Bhavani*. C. Het hoofd van *Bhavani* afgehouwen, (dat men hier *Bhenſaſer* leeze) en D. vier Indiaanſche Aanbidders.

Vierde Herſchepping van welk een aart.

IV. *Barachautar*, of *Warachautar* is de derde in de voorgaande Verklaringen. „Voor dat hy in de Waereldt verſcheen, „regeerde een zekere Reus over den gan„ſchen Aardbodem, zonder dat zich ie„mandt tegen zyne beheerſching aankan„ten dorſt. Deeze Reus had het hoofdt „van een Hert, en zyn Adem was zoo ver„giftig, dat niets in zyne tegenwoordig„heit kon beſtaan. God de gedaante van „een wild Zwyn aanneemende, beſtreed „dit Gedrocht geduurende den tydt van „twaalf jaaren, en verdelgde het eindelyk. A. wyſt *Barachautar* aan, en C. (lees B) de gevelde Reus.

Vyfde Herſchepping.

V. God verſcheen onder de gedaante van *Narſeng* in de vyfde Herſchepping. Wy hebben hem hier voor, voor de vierde geſtelt. „De Zoon van een zeker „Hopman liet niet af dag en nacht de „naam ven *Ram* in den mondt te hebben. „Zyn Vader een Vyandt van *Ram*, wilde „hem deswegen ſtraffen: maar de God met „de letter A. aangeweezen, veranderde zich „in een Pilaar, (de Schryver wil zeggen dat „de Pilaar van een ſpleet) en nam de gedaan„te van een Menſch half Leeuw of half Ty„ger aan, die de buik van deezen Kapitein „B. opreet: leerende de Waereldt door de „doodt van dien Menſch, dat men nooit den „geenen beriſpen moet, die God loven en „dienen.

Zesde Herſchepping, waarin die beſtond.

VI. Deeze die hier *Dahaſar* word genoemt: is de zevende in de voorgaande Verklaringen. „*Dahaſar* heeft twintig Armen „en tien Menſchen hoofden, doch die niet „leeven. Men zegt dat hy in zyn Huis de „Doodt gekeetend houd; dat hem de Windt „dient en gehoorzaam zy; dat hy Heere van „*Zailaini* (Ceilon) is, alwaar hy een Sterk„te heeft gebouwt. Eindelyk gelooven ze „dat *Lexman* Broeder van *Ramxandar* toe„lei hem het leven te beneemen, en dat hy „ten dien einde de befaamde Aap *Hanuvan* „mede nam, overzulks zoo hy bygeval in „zyn oogmerk met *Dahaſar* miſte, *Ha„nuvan* 't zelve met den ſlag eens ſteens „volbrengen zou. Eindelyk zeggen de „*Braminen*, dat *Lexman* het Gedrocht „met een pylſcheut doodde, treffende het „Ezelshoofdt, 't welk men boven de tien „hoofden van *Dahaſar* ziet.

Zevende Herſchepping waar mede die overeenkomt.

VII. De zevende Herſchepping is van *Jagarnat*; en die heeft eenige overeenkomſt met de tweede der voorgaanden. „*Jagarnat* met de letter A. aangeweezen, „ondernomen hebbende de Waereldt van „plaats te doen veranderen, en ten dien „einde met deeze overzwaare Aardklomp „nevens alle de bewooners op zyne ſchou„deren belaaden, bezweek onder dien laſt. Hy „verloor 'er door handen en voeten die „vervolgens verrotten, en hierom is 't dat „men hem zonder handen en voeten ver„beeldt. Men zegt dat hy zyn Zoon door de „minnery van zyne Moeder *Bex* (B) uit een Ei „gebooren (C) in 't Eilandt (*Ceilon*) met be„hulp der Zee (D.) heeft overgebragt; waarna „hy de gedaante van de Vogel Ibis aannam, „(E.) van een Hondt, (F.) en een Draak (G.).

Agtſte Herſchepping hoe die zich toedroeg, en waar mede die overeenkomſtig is.

VIII. *Krexno* is hier de agtſte, en heeft veel overeenkomſt met de agtſte der voorgaande. „Hy wierd zevenwerf in een Paardt (L) verandert, eens in een Stier, en eens in een „Olifant. De grootſte Tytel die men hem „geeft, is die van *Koehoeder*, nademaal hy „'er zeſtien duizend onder zyne bewaaring „had. Hy heeft een wonde in de borſt. „Zyne zeven Broeders wierden door een „Reus *Kans* genoemt, gedoodt. *Jeſſod„ha* van *Krexno* bezwangert zynde, ver„zekerde zich de Reus van haar, en hield

haar

„haar onder een Wacht van vier Reuzen „gevangen (B. C. D. E.) en een Slang „omringde de Gevankenis. Het voor- „neemen van den Reus *Kans* was, *Krexno*, „agtste Kindt van *Jessodha*, om te brengen, „eveneens gelyk hy de andere zeven omge- „bragt had: maar ten alle gelukke voor 't „Kindt, sliepen de Reuzen, toen zyne ge- „boorte voorviel; 't welk aan *Jessodha* ge- „legenheit gaf, zich met haar Kindt te red- „den, en daar na doodde het deeze „Reus."

Negende Herschepping waarin die bestond en wat die beteekende.

IX. De negende Herschepping is van *Bhavani*; „de Braminen noemen hem *Kac- „te* of Machtig: zy voegen 'er by, dat „hy mede de naam van *Kaštennet* voert, „te weeten, krachtig. Alles wat men van „den God en de Godinne zegt, is een ver- „borgenheit: 't een en 't ander beteekenen „de Stof en Oorsprong der Wezens, en „alles 't geen men van *Pussa* (een Chinee- „sche Godheit) zegt, en van *Harpocrates*, „kan men veellicht aan *Kaštennet* toe-eige- „nen, die in *Lotum* verandert wierd en ver- „volgens de Waereldt bestierde. De oor- „sprong van 't Verdichtzel van *Lotum* is „op de Natuur van deeze plant gegrondt, „die altoos in 't Water is en behaagen in „dit Vocht schept. Volgens 't gevoelen „der Egiptenaren, is 't Beginzel van alle „voortbrengzelen der Natuur, dit Vocht. „De vier Armen van *Bhavani* verbeelden „de vier Hoofdtstoffen.

Tiende Herschepping, van welk een gevoelen de Indianen des aangaande zyn.

X. *Har* nu is het onderwerp van de tiende en laatste Herschepping, die tot noch toe niet is vervult. „De Indianen beelden zich „in, dat die de Wet van Mahomet omkee- „ren, en haare Sektarissen verdelgen zal; zy „voegen 'er by, dat hy alsdan zich onder „de gedaante van een Paauw openbaaren, en „vervolgens die van een gevleugeld Paerdt „aanneemen zal."

Na deeze twee verscheidene Verklaringen van *Wistnou's* Herscheppingen, moeten we weder tot zynen Dienst overgaan, op verscheidene wyzen van hem verbeeldt. *Wistnou* word mede *Bexhno* genoemt, gelyk wy gezegt hebben, en *Permal*, volgens de *Verhandeling over de Zeden en den Godsdienst der Braminen*, Bladzyde 128. van dit derde Deels tweede Stuk. Indien men *Dapper* in zyne *Beschryving van Asië* gelooft, verbeeldt men hem mede onder het Afbeeldzel van een Kolom of Pilaar: maar dit komt niet dan met *Ixora* overeen, gelyk wy eerlang toonen zullen, wanneer we van deeze Godheit onder den naam van *Mahadeu* handelen.

VII. HOOFDTSTUK.

Hoe WISTNOU *onder den naam van* JAGARNAT *word geëert.*

Hoedanig de Indianen *Wistnou* onder den naam van *Jagarnat* eeren, en jaarlyks zyn Feest vieren.

Jagarnat is de naam die *Wistnou* in zyne zevende Herschepping heeft aangenomen, volgens de meening van *P. Roth* reeds door ons bygebragt. Zie hier de byzonderheden, die 'er ons *Bernièr* van nagelaaten heeft. (a) Hy meld ons dat te *Jagarnat*, een Stadt in de Golf van Bengale gelegen, een befaamde Pagode van deeze Godheit is; die dien naam draagt. „Men viert 'er jaarlyks een Feest, „'t welk agt of negen dagen duurt, en „daar laaten zich somtyds meer dan hon- „dert en vyftigduizend Pelegrims vinden. „Men maakt 'er een prachtig Gevaarte van „hout, met allerlei ongemeene Afbeeldzels „versiert... Men stelt het op veertien of „zestien Raderen, door vyftig of zestig Per- „sonen, 't zy meer of min getrokken, voort- „gestuuwt en gerolt. Op 't midden rust „schynbaarlyk *Jagarnat*, kostelyk versiert „en opgeschikt, die men van den eenen tot „den anderen Tempel overbrengt."

Zyn Afbeeldzel plechtelyk omgevoert; waarby verscheiden Godsdienstigen hun leven verliezen.

De eerste dag als men *Jagarnat* voor de Godsdienstigheit der Pellegrims vertoont, is de meenigte der geenen die naderen om hem te zien, zoo groot, dat 'er dagelyks een groot getal van Godvruchtigen omkomen, die verdrongen en vertreeden worden: maar men stelt 'er veele verdiensten in voor den geenen die dus sterven, en deeze soort van Marteldoodt word altoos met glori voor die Menschen en Zegeningen des Hemels verzelt. Dit is een der Artykelen van 't Indiaansch Geloof. Andere Godvruchtelingen, noch yveriger als de eersten, werpen zich voor en onder de Triomfwagen van *Jagarnat*, om onder de Raderen verplettert te worden. Laat 'er ons den oorsprong van aanmerken. De Zielverwisseling red eeniger maaten de buitensporigheit die zich in dit gedrag opdoet. Het statelyk Denkbeeldt dat de Indianen van een zoo gloriryke Verhuizing zich voorstellen, zal de vergelding van den yver zyn, die

en welk een oogmerk zy zich verbeelden.

(a) In zyne Reizen T. 2. pag 103. 1709. gedrukt.

men betuigt om het Heilzaam gezicht van *Jagarnat* te genieten, hen ſtellende in 't recht van met dit oogmerk te lyden, 't geen de Chriſtenen zelfs met alzoo veel moedt lyden zouden, indien men by hunne Grond-leer de Zielverwiſſeling der *Braminen* voegde.

Zeldzaam gedrag der *Braminen* die voor hunnen Afgod een ſchoone jonge Dochter tot Bruidt verkiezen, en hoe zich dit toedraagt.

Om weder tot *Jagarnat* te komen; *Bernièr* verhaalt ons een aanmerkelyke zaak die in den Dienſt voor deezen Afgod geoeffent word. De *Braminen* verkiezen een ſchoone en jonge Indianin, noch maagdt zynde, en geleiden haar Plechtiglyk in de Pagode van *Jagarnat*, overzulks zy 'er de Bruidt van dien God worde: maar ſchoon de Bruidt by den Afgod de nacht doorbrengt, alzoo die haaren Bruidegom zy, echter gelooft men dat ze zyne Vrouw niet word dan uit krachte van een Volmacht van *Jagarnat* aan een *Bramine* verleent, om het Huwelyk met haar te voltrekken. Ter deezer gelegenheit vraagt de jonge Dochter aan den gewaanden *Jagarnat*, of het Jaar zal vruchtbaar zyn, welke Proceſſiën, Feeſten, Gebeden, en Aalmoezen men hem zal moeten doen, om een goed Jaar te verwerven. *Jagarnat* is in zyne liefde zodanig niet verwardt, dat hy mede niet aan zyne belangen denkt: ondertuſſchen de manierlykheit die men alsdan verplicht is met een Bruidt waar te neemen, als men maar wyſchelyk te werk gaat, geeft ons genoeg te kennen dat de voorſtellingen, die alsdan gedaan worden, gunſtig genoeg zyn om die wederzyds aan te neemen. De volgende dag van de Bruiloft, wandelt de nieuw Getrouwde in Proceſſie van de Huwelyks Pagode naar een andere, ter zyde van den God haar Gemaal geleegen.

VIII. HOOFDTSTUK.

Van IXORA, *en hoe hy onder den naam van* MAHADEU *in zyne* PAGODEN *geëert word.*

De Afgod *Mahadeu* onder de gedaante van een Pylaar verbeeldt en aangebeden.

Mahadeu beteekent Oppermogende God. (a) Men verbeeldt hem onder de gedaante van een Pilaar, of Beeldt, die allenks van haaren voetſtal verminderende ten einde naar om hoog uitloopt. Dit uiteinde is t'eenemaal rondt. Het Afbeeldzel † vertoont het inwendige van een Pagode van *Mahadeu*, de gedaante van den God, en zynen Dienſt hem door Godsdienſtige Menſchen beweezen. Alle de gedrochtelyke Afbeeldzels, waarmede de Pagode is verſiert, zyn zoo veele Zinnebeelden of Indiaanſche beeldſpraakelyke verbeeldingen. Men offert aan *Mahadeu*, Melk, Oly, Ryſt, en andere diergelyke dingen.

Welk een ootmoedigheit de *Braminen* in de Pagode van *Ixora* komende, bewyzen.

De *Braminen* betuigen veel Ootmoedigheit en Godsdienſtigheit, komende in de Pagode van *Ixora*, en trekken ter zyner eere de Schoenen uit, voor dat ze den voet op den drempel zetten. Zy neemen de zelfde gewoonte ten opzicht van *Wiſtnou* waar. Wanneer zy in den Voorhof van een Pagode gekomen zyn, moeten ze de rechterhandt naar de Pagode gekeert hebben, en nooit de linker. De eerſte gewoonte word mede in 't Jodendom geoeffent. Reeds hebben we in de *Verhandeling over de Zeden en den Godsdienſt der Braminen* aangemerkt, dat ieder Indiaanſche Godheit een Dier voor Zinnebeeldt heeft; door de Indianen *Vahaman* genoemt. Wy zullen 'er byvoegen, dat hunne Goden zeer dikmaals verbeeld worden op Tygers of andere Dieren gezeten, en zelfs op Ondieren of Muizen. Men kan niet twyffelen, zegt *P: Della Valle*, (b) dat de verſtandige Indianen, zeer weinig gemeenſchap met het gemeene Volk hebbende, de geheimen der Natuur, de verborgenheden van den Godsdienſt en zelfs de voornaamſte voorvallen der Hiſtoriën onder den Sluier van Leenſpreuken en Zinnebeelden omzwachteld hebben: dien volgens 't geen het belachelykſte in de oogen ſchynt, en zelf het gezond verſtandt ontruſt, ten minſten onverdraaglyk worden zou, indien zulks door een verſtandige *Bramine* ter goeder trouwe ontzwachteld wierd.

De Pagoden van *Mahadeu*, die *Della Valle* heeft gezien, waren alle met veelerlei Afbeeldzels verſiert, waarin hy met andere Reizigers overeenſtemt, en in 't algemeen

Met welke Afbeeldzels de Pagoden van *Mahadeu*

(a) Waarſchynlyk is dit Afbeeldzel het Zinnebeeldt van 't geen men eertyds Priapus noemde, die de aloude Afgodendienaars, en de hedendaagſche der Indiën eveneens als de God den Natuur hebben aangemerkt.

(b) *P. Della Vella* Tom. 4. van zyne Reizen in Italie.

† Zie het Onderdeel van de Afbeeldzels Bladzyde. 206. ingevoegt.

Waren verſiert. meen in 't rood geſchildert met witte ſtreepen vermengt, Deeze beide kleuren zyn by de Indianen ongemeen geacht, die zy, zoo *Della Valle* meent, van 't gebruik der Egiptenaren konnen overgenomen hebben, en wy gelooven 't met hem. De Indiaanſche Vrouwen verkiezen mede het roode in haare kleeding, boven alle andere Verwe, waar in zy door zekere Orde van Afgodiſche Geeſtelyken gevolgt worden. Eenige *Joguis* beſchilderen hun Lichaam rood met geel vermengt: een aloude gewoonte, nademaal *Strabo* op het getuigenis van *Oneſicrites* bericht, dat de Indiaanſche *Gymnoſophiſten* dit ten tyde van Alexander oeffenden.

Hoe zich by deeze Pagoden veele *Faquiers* en *Joguis* onthouden. De ingang der Pagoden van *Mahadeu* en *Wiſtnou*, word door *Faquiers* en Bedelaars gelykzaam belegert. *Della Valle* zegt, klokjes gezien te hebben, die den geenen d'een naar den anderen inluiden om hunne aanbidding te komen doen. Verſcheiden byna naakte *Joguis*, vermits zy niets om de lendenen hadden, dan een breede Lywaate bandt, die naauwelyks bedekte 't geen behoorde gedekt te zyn, woonen geduurig in de Pagode de Godsdienſtige Huldigingen by, die den Volke aan *Mahadeu* bewyſt. Deeze *Joguis* hebben hun voorhoofdt rood en geel geverwt: maar 't overig huns Lichaams is onbeſchildert. *Della Valle* is van gedachten dat deeze *Joguis* Leerlingen en Navolgers der aloude *Gymnoſophiſten* zyn. De Pagoden worden met Lampen en andere lichten verlicht, die altoos voor de Afgode *Mahadeu* en *Wiſtnou* branden. Eveneens handelt men ten opzicht der andere Godheden.

IX. HOOFDTSTUK.

Hoe IXORA *onder den naam van* LINGAM *word aangebeden.*

Hoedanig de Indianen *Ixora* onder den naam van *Lingam* eeren, overeenkomende deezen hunnen Dienſt met die van *Priapus* by de Aloudheit ge-eert. *Ixora* voert mede de naam van *Lingam* (a). Onder het Denkbeeldt, 't welk zyn Afbeeldzel vertoont, kan men niet beter hem vergelyken dan met den *Priapus* (b) der Aloudheit. De *Joguis* draagen de *Lingam* aan hunnen hals gehangen; nochtans is 'er onmogelyk iet onkuiſcher zich in te beelden, dan de geſtalte die zy aan dit dubbel Afbeeldzel geeven, aan wien zy vlytiglyk de Eerſtelingen hunner maaltyden offeren. Wat de meening aangaat dat alles door de voortteeling geſchied, hier uit ontſtaat, dat de Indianen zoo een blinde Godsdienſtigheit voor den *Lingam* hebben; en daar in onderſcheiden zy geenzins de Werker van de middelen die hy gebruikt. Men zou hen geene gunſt over dit Artykel bewyzen, dan het als een Zinnebeeldt beſchouwende, 't welk opentlyk de Welvoegzaamheit en Heuſcheit quetſt; maar men kan zich niet onthouden te gelooven, dat de eerſte Stichters deezer verborgene Afbeeldzels zeer geneegen waren door Ontucht te voldoen, 't geen zy voor Zinnebeeldt van een Godheit gaven.

Men kan niet ontkennen, dat de Dienſt aan de Natuur beweezen, uit het Ooſten in 't Weſten met de Zinnebeeldelyke Afbeeldzels, waar onder die verbeeldt worden, is overgebragt: het is dan niet te verwonderen, dat het zelve Denkbeeldt onder verſcheidene naamen den Volke vertoont zy, ongemeen van elkander verſcheiden, nademaal zy ontfangende het onderwerp van hunnen Dienſt uit de zelfde oorſprong, verplicht waren de zelfde Beelden met de zelve Plechtigheden aan te neemen. Men moet deeze Volkeren eenig recht doen: niets drukt de Vruchtbaarheit van de Natuur beter uit, dan de vereeniging van twee Sexen, en ook de dapperheit van Priapus, waar van de naam (c) zeer nadrukkelyk is: maar 't is nochtans te verwonderen dat de Menſchen, die, zoo men eenige der aller woeſten uitzondert, altoos eenige zorg voor hunne eerbaarheit gedragen hebben, en die zodanig verlooren hebbende, plechtelyk in Proceſſie (d) de deelen hunner Lichaamen omvoeren, die nooit behoorden als in een uitterſte noodzaakelykheit ontdekt te worden, en (e) die opentlyk langs de wegen, in de Huizen en in de Tempels ten toon ſtellen, gelyk in de Ooſt-Indien geſchied.

(a) Ziede *Verhandeling over de Zeden en den Godsdienſt der Braminen.* Bladzyde 130. en 136

(b) Zie 't geen hier voor gezegt is. Hoofdtſt. VI. van *de overeenkomſt der Ooſt-Indianen*, enz.

(c) Deeze naam is Hebreeuwſch, en beteekent *Vader der Vruchten*,

(d) Op eenige plaatſen in Italië vierde men het Feeſt van *Liber* of Bacchus, met zodanig een uitgelaatenheit, dat men 'er ter zyner eere de Mannelyke Sexe aanbadt, niet in 't verborgen, uit reden van ſchaamte; maar in 't openbaar om de ondeugdt te doen triomferen: want men zette het treffelyk op een Wagen, die men in de Stadt omvoerde, nadat men vooraf het Plattelandt doorkruiſt hadt enz. Auguſt. van de Stadt Godts. L. VII. Hoofdtſt. 21. volgens M. Giry's vertaaling.

(e) *Verhandeling over de Goden der Ooſt-Indianen.* Hoofdſt. IX.

Hoe de Vrouwen met medeweeten haarer Mannen zich tot een Godsdienstige hoerery overgaven.

P. Della Valle, die wy met vermaak aanhaalen, wegens zyne naaukeurigheit en nieuwsgierig onderzoek, 't welk men in zyne Reizen opgeteekent vind, (a) merkt aan, dat de Goden der Indianen altoos naakt zyn, en dat men zelf in de Pagoden veele Afbeeldzels van een onbetamelyke gestalte ziet. Hy heeft ongetwyffelt op den *Lingam* gezien, waar van wy gesproken hebben: wat de andere Figuren aangaat, zy verbeeldden mogelyk de geloften of huldigingen der Indiaansche Godsdienstelingen, waar onder de Vrouwen niet schroomden zich ter eere deezer Goden over te geeven. De Mannen zagen met veel ootmoedigheit deeze verdienstige hoerery aan, die zoo dikmaals hernieuwt wierd, 't welk wy in Europe als de grootste aller beleedigingen zouden aanzien: nochtans is 't waar, dat de valsche grondregels van den Godsdienst lichtelyk den geenen van de gemeenste geschiktheit afleiden, en zelf dikmaals de natuurlyke Denkbeelden veranderen. Een Man beeld zich in, dat hy dit overspel aan zyne Goden schuldig zy; en hy is genoegt. De *Jogui* (b) is des Afgods Stedehouder en bedryft de Plechtigheit in hoedanigheit als gevolmachtigde; de Man, die Godsdienstiglyk geduld neemt, wascht de voeten van den Heilig en betuigt hem zyne eerbiedigheit. De Huisgenoten vertrekken, terwyl den Heilig de Jufvrouw lief kooft. Dit alles is niet zonder toevlucht te hebben, ingestelt; om behendiglyk eenige hoop van toekomende Gelukzaligheit te genieten. Wanneer men eens de Menschen vooringenomen heeft; is 'er weinig moeiten aan om de vroome Godsdienstelingen te berichten, dat

(c) *Si quelque chose les empêche*
D'aller tout droit en Paradis,
C'est d'épargner pour leurs maris,
Un bien dont ils n' ont plus que faire,
Quand ils ont pris leur necessaire.

Dat is:

Zoo iets hen hindert in 't bestaan
Naar 't Heilpadt van 't Par'dys te gaan;
Is 't om voor haaren Man te spaaren,
Een goed verspilt, zelfs in den Echt,
Waarvan 't genot hem word ontzegt.

Wy zullen door een voorbeeldt eindigen, 't welk bewyst dat de Indianen als het verdienstelykste deeze onkuische Godvruchtigen aanmerken, waar van wy in dit Hoofdtstuk gehandelt hebben. „Men ziet, „zegt *Dellon* (d), boven de Poort van een „der Steden van 't klein Koningryk *Sirin-„patam* een steene Beeldt van *Sita* de Vrouw „van *Ram*, een hunner Goden, ter gemee-„ner hoogte van een Vrouw. Zy heeft „wederzyds van haar drie beruchte *Fa-„quiers* of naakte Boetelingen geknielt, „met opgehevene oogen haarwaarts, en hou-„dende in beide de handen, 't welk de eer-„baarheit niet gedoogt te noemen. Zy mee-„nen door deeze gestalte... haar hulde te be-„wyzen, die zy gelooven aan deeze gewaan-„de Godin het aangenaamste te zyn.

X. HOOFDTSTUK.

Van der INDIANEN GEDRAG *in hunne* PROCESSIËN.

Plechtelyk Processie van Eswara beschreeven.

Het Afbeeldzel * vertoont de Processie van *Wistnou*, in de *Verhandeling over de Zeden en den Godsdienst der Braminen*, Bladzyde 138. beschreeven. Wy zullen 'er, op 't geen

(a) *Viaggi* Tom. 4. p. 69. *de l'Edit de Bologne* 1672. Pag. 209.

(b) Voor 't overige kan de Lezer de eerloosheit der Babilonische Vrouwen ter eere van *Mylitta* de Venus der Chaldeën, niet onkundig zyn: maar volgens Herodoot, gaven zy zich niet dan eens voor haar leven tot deeze eerloosheit over, en dit geschiedde alleen met Vreemdelingen. Deezen die zich tot deeze hoerdery overgaven, gingen in den Tempel van *Mylitta* zitten, met bloemkransen om 't hoofdt. Het was den Vreemdeling geoorloft de keur te neemen van die hem 't best behaagde, en nadat de Minnaar zyne keur had gedaan, worp hy de Juffer die hy verkooren had, een stuk Gelds toe. Zy mogt dit Geldt niet weigeren, van welk een Staat zy ook was, nademaal het de Godin toequam. De schoonste hadden wel haast haar werk verricht: maar de ongezienste hadden het ongeluk, van niet dan zeer laat haare hulde aan Venus te konnen afleggen. *Fryers Reizen naar d'Oostindiën*, in 't Engelsch. Op 't Eilandt Cyprus waren deeze Godsdienstige eerloosheden mede in gebruik. *Tavernier* meld van een Pagode van *Cambäie*, 't welk een plaats van Pelgrimaadje voor de Hoeren in Indië is; deeze die in het Ambacht oud geworden zyn, koopen met geldt door haar verzaamelt, jonge Slavinnen die zy in haar bedryf onderwyzen, en wanneer zy tot jaaren gekomen zyn, geleiden haare meesteressen haar in de Pagode, om 'er aan den Afgod te worden overgegeeven.

(c) *La Fontaine dans ses Contes.*

(d) In de Voorrede van zyne Reizen; 1709. gedrukt.

* Zie de nevens gevoegde Afbeelding, waarvan het Onderdeel de PROCESSIE *van* WISTNOU verbeeldt; en 't bovendeel de PAGODE *van* KAMAETSMA vertoont.

La PAGODE de KAMAETSMA.

B. Picart sculp. dir. 1722.

La PROCESSION de WITSNOU.

't geen 'er reeds van gezegt is*, niets byvoegen. *Della Valle* (a) beſchryft een Proceſſie van *Eswara*, onder den naam van *Virrena-deuru*; 't welk, volgens zyn zeggen, Heer van *Virrena* beteekent. Hy voegt by deeze beſchryving een net en naaukeurig verhaal van de Plechtigheden die hy in deeze Godsdienſtige Handeling heeft zien waarneemen: waarvan dit het wezentlykſte volgens zyn bericht is. In de Voorplaats (b) van de Pagode waaruit *Virrena-Deuru* gehaalt wierd, om in Proceſſie te worden gedragen, waren 'er noch drie andere kleine, waarin men een onder 't Afbeeldzel van een Os zag, verbeeldende *Baſwa*, of *Baſvana*, die de Zoon en *Vahanam* van *Eſwara* is. Men zag een diergelyke verbeelding binnen in 't diepſte Vertrek van de Pagode van *Virrena*, tegen over het zelve Beeldt. Het teken van de *Ceremonie* wierd gegeeven door 't middel van een klok die de Prieſters luidden die in het Allerheilige waren: dus meenen wy dat zy dit laatſte Vertrek noemden. Die buiten waren beantwoordden dit teken met trommels en fluiten, en ondertuſſchen verſierde men met lichten de twee ryen paalen die men ten dien einde van de Poort van 't eerſte Voorvertrek tot aan den ingang van 't Allerheilige opgerecht had. Men ſtak mede toortſen in de andere plaatſen van de Pagode aan; men vervaerdigde een kuſſen waarop men den Afgod *Virrena* zette, in een kleine *Palanquyn* of Draagbaar beſloten, zodanig als die men gereed hield voor de Plechtigheden deezer Proceſſiën. Men moet weeten, dat 'er in de Pagode twee Afbeeldzels van *Virrena* waren; als een van Hout die men niet uit zyn Nis of Vak nam. Dit Nis was buiten de Geheime Plaats, en by gevolg was dit houte Beeldt veel min voor de Indianen eerwaardig dan 't andere, 't welk uit het Allerheilige gehaalt wierd om deeze roemwaardige handeling van Godsdienſtigheit uit te voeren. Beide waren ze twee palmen hoog, hunne Verſierſels daar onder begreepen. Zy waren beſchildert, verguld, en met witte bloemen verſiert. Toen de Optogt begon, vertoonde zich een Bedienaar, die men Meeſter der Ceremoniën zou mogen noemen, aan 't hoofdt van de Proceſſie, hebbende een ſchel in de handt, waarmede hy zonder ophouden ſchelde. Deeze Amptenaar wierd van veel perſonen gevolgt, waarna men twee Toortsdragers zag, die even voor de Palanquyn van *Virrena* gingen. Een ander Bedienaar van de Pagode volgde hier op met reukwerk. Dusdanig was de Orde der Proceſſie die eerſtelyk in 't Voorplyn rondom den Tempel gedaan wierd, van waar deeze Gelovigen door een overſtaande Poort uitgingen, ſtaande over die door welke zy weder binnen quamen. Vervolgens trok de Proceſſie van 't Voorplyn naar de ſtraat, gaande geduurig op 't geluid der Schellen, Fluiten en 't gedruis der Trommelen voort. Het ſcheen, zegt onzen Schryver, dat ze een ruſtplaats in eenige andere Pagode van de plaats neemen gingen: hoe 't ook zyn mag, zy quamen weder in de zelfde Orde, en gevolgt van een goed getal van Godsdienſtelingen van wederzyds Sexe, in het Voorplyn van de Pagode, waaruit zy te vooren getrokken waren, en zy deeden naaukeurig driewerf den toer in Proceſſie.

Al 't overige van de *Ceremonie* heeft aanmerkelyke byzonderheden. Na deeze drie omgangen, vertoefde de Proceſſie in 't eerſte Voorvertrek van de Pagode, en tegen over het Allerheilige. De Afgod, die weder in de Palanquyn was geplaatſt, wierd door een van zyne Bedienaren opgeheven, en lang op gehouden om de huldiging van een ander Prieſter t'ontfangen die men in 't Allerheilige daar tegen over zag, maar in een genoeg wyden afſtant. De huldiging van deezen Prieſter beſtond om met een toorts verſcheiden kringen van beneden naar boven, en van boven naar beneden ter eere van *Virrena* te maaken, en deeze Godsdienſtige kringen eindigde men altoos om laag: waarna hy met zyne toorts een rechte lyn van de overſtaande zyde der kring trok, tot deeze alwaar de kring begon. Nochtans begon men de kringen niet altoos ter eener zyde; maar dan ter rechter en dan ter linker zyde.

Wat de Prieſter in de Pagode in 't verborgen uitvoerde, en hoe de Proceſſie weder vervolgt wierd, en eindigde.

Zie nu wat de Prieſter in 't Allerheilige van zynen Afgod uitvoerde: hy vertrok vervolgens, en het Voorſtaketzel, of liever de paalen waarop men de lichten geplaatſt had, overgaande, vertoonde hy zich voor den Afgod in 't eerſte Voorvertrek van de Pagode. Waarſchynlyk dat deeze doorgang niet dan aan hem alleen, als voornaamſte Bedienaar van *Virrena*, toegelaaten was, nademaal de andere Godvruchtelingen, en zelfs de Prieſters altoos ter zyde het Paalwerk gingen. Hy quam 'er ſchellende met zyne Schel, op 't ſlaan der Trommelen en 't geluid der Fluiten, gevolgt van een jonge Klerk die achter hem gaande een Bekken met gewyd Water droeg, waarin men Sandelhout geworpen had, zonder twyffel van 't

(a) *Viaggi*. p. 211. Tom. 4.

(b) Dat men zich hier de Beſchryving erinnere, van de Pagoden Bladzyde 136. in de *Verhandeling over de Zeden en den Godsdienſt der Braminen* gedaan.

zelve waarmede eenige Geestelyke Ordens der Indianen zich het Voorhooft beschilderen. De Priester deed driewerf een keer rondom den Afgod met het gemelde Bekken: achtgeevende te beginnen, door zyne linker zyde om te keeren, die de rechter ten opzicht van den *Palanquyn* was, waar op het Voorwerp deezer Plechtigheit stond. De drie omgangen eindigden ter plaatse, alwaar zy begonnen waren: vervolgens hield de Bedienaar met schellen op, en zich ter zyde van den *Palanquyn* plaatsende, doopte hy den vinger in 't gewyde Water, 't welk in 't Bekken was, om 'er den Afgod voor 't voorhoofdt of elders mede te teekenen; want *Della Valle* drukt zich hier over niet uit. De Priester goot zich van dit zelve Water in de handt, en beschilderde zich mede het voorhoofdt: insgelyks deed hy deeze die het Afbeeldzel van *Virrena* ophielden. Daarna ging hy het overige water buiten de Pagode op eenigen afstant, en tegen over den *Palanquyn* uitgieten, en nam een waschkaars, waar mede hy in de *Palanquyn* zelf in 't byzyn van den Afgod veele diergelyke kringen trok, als deeze die hy te vooren getrokken had. De kringen wierden van eenige lynen gevolgt. Daar na doofde hy zyne kaars uit, en voor het laatste bedryf deezer Godsdienstigheit nam hy den Afgod *Virrena* in zyne Armen, die hy geduurig opgeheven droeg, tot dat hy in 't Allerheilige gekomen was, alwaar hy 't weder in zyne Nis plaatste. Toen begon een andere Bedienaar aan de Gelovigen van de Vergadering, een soort Erten vermengt met kleine stukjes Indische Nooten uit te deelen; alles zonder twyffel na behooren gezegent en gewyt te hebben. Te denken is 't dat dit het overige van de Offerhande was, aan den Afgod gedaan: maar hoe 't ook zy, de Gelovigen aten met groote Nederigheit en Godsdienstigheit van 't geen hun den Priester gaf. Noch staat aan te merken dat de Mannen, te weeten de Waereldlyken der Vergadering niet dan in het Voorvertrek te komen, wierden toegelaaten, daar de Vrouwen naby het Paalwerk geplaatst wierden, te weeten, tusschen het eerste Voorvertrek en 't Allerheilige ter rechter en linker zyde der lichten.

De Processiën der Indianen beginnen altoos met Muzyk van Speeltuigen. Dit plaast zich gemeenlyk aan 't Hoofdt van de Processie verzelt van Trompetten, en gevolgt van veele Dansseressen, die by paaren ongesluiert gaan. De deugt deezer Dansseressen, bestaat zich ter Liefde der Goden tot Hoerery over te geeven. Vervolgens zullen we meerder gewag van haar maaken. De *Palanquyn* der Afgoden volgt de Dansseressen, en men ziet na den *Palanquyn* verscheidene Indiaansche Spiessen en Pieken, met zyde linten verciert, en verscheiden Zonneschermen even eens opgetooit. Eenige andere Dansseressen, gaan in gelyker afstant aan wederzyde van den *Palanquyn*: maar deeze niet verplicht zynde te dansen, hebben op haar hoofdt een stuk stof op de wyze als een Hoofdtdoek, 't welk haar tot op de schouders hangt, en zelfs tot over de borst reikt. De Dansseressen die het naast by den *Palanquyn* zyn, hebben een zilver stokje in de handt, aan 't einde met Paardshair verzien. Zy bedienen zich van deeze stokjes om de muggen van den Afgod te verdryven. De Priesters van de Pagode en de Indiaansche Geestelyken, komen vervolgens met toortsen te voorschyn.

XI. HOOFDTSTUK.

Van de GODINNE *en* PAGODE KAMAETZMA.

De Pagode van *Kamaëtzma* beschreeven en wat men aldaar offerde.

De Pagode van *Kamaëtzma* versiert van veele vreemde verbeeldingen, word hier in dit Afbeeldzel verbeeldt. * De Overlevering der *Braminen* geeft *Kamaëtzma* aan *Ixora* of *Eswara* ten Vrouwe: maar wy zullen 't daar voor houden, dat ze de zelfde als *Parvati* is. Men oeffent ter eere van deeze Godinne iets dat zeer byzonderlyk zy, waar van de daadt te gelyk des Volks lichtgelovigheit, en de opmerking betuigt, die de Priesters tot hun eigen voordeel daar aan toebrengen. Jaarlyks en op den Dag van 't Feest, brengt men veele Vruchten van verscheiden soorten in haare Pagode, en men versiert een jong Kindt met Bloemen, 't welk men vervolgens aan den boordt van een diep Hol plaatst. Dit Hol heeft gemeenschap met een groote onderaardsche Weg. Zoodra het nacht geworden is, sluit men naaukeurig de Pagode, laatende het Kindt alleen: maar des nachts komt een der Bedienaaren van *Kamaëtzma* de Vruchten wegnemen, en begeeft zich dan met de Vruchten en Kindt in

* Zie het bovendeel van de Afbeelding Bladzyde. 212.

PÉNITENTE BRAMINE qui se tient toujours dans la même posture, une devote accompagneé de sa Servante, vient se recommander à ses prieres.

Autre PÉNITENTE assise dans une Posture tres-geneé, et qu'il ne lui èst pas permis de changer.

N.° 1. PÉNITENT qui tient jusqu'à la mort ses bras élevez en l'air.
2. Posture dans la quelle les PÉNITENS dorment sans jamais abaisser leurs bras.

PELERINE BRAMINE.

in 't diepſte van 't Hol, waar uit hy 's anderen daags 's morgens met het Kindt, bekranſt met Bloemen, weder boven komt. Waarſchynlyk zyn deeze Vruchten van de Eerſtelingen aan eene Godheit aangeboden, die by de Indianen de poſt bekleedt, als eertyds *Pomona* by de Romeinen deed.

XII. HOOFDTSTUK.

Van de PELGRIMAADJES *der* INDIANEN; GESTRENGE BOET-OEFFENINGEN *en andere diergelyke* BEZIGHEDEN *by hen in gebruik.*

Hoe de Indianen in Pelgrimmaadje hunne Pagoden bezoeken en Gedenk-Stukken tot erkentenisse hunner genotene weldaaden opofferen.

De Indianen gaan naar de Tempelen hunner Afgoden in Pelgrimaadje (a), en wanneer zy gelooven byzondere genaade verworven te hebben, verzuimen ze niet hun ter erkentenisse bekrachtigende gedenkſtukken toe te wyen, die de Geneezing als zy verworven hebben, verbeelden, of het gevaar 't welk zy ontkomen zyn. Wy zullen Voorbeelden van deeze oeffeningen geeven. Volgens *Della Valle*, is 'er omtrent den Berg *Gata* een Pagode van *Hanuman*, of *Hanuvan*, den Aap-God, waar van wy reeds geſproken hebben. Men zag in deeze Pagode het Beeldt van den Aap-God omringt van veel brandende Lampen. De beruchte Reiziger die wy aanhaalen, zag 'er een zilvere handt, (b) naby den Afgod vaſt gemaakt, en men kan niet twyffelen dat die aldaar door een Godvruchteling geplaatſt was, die *Hanuman* mogelyk van eenig ongemak aan de handt geneezen had. De zelfde Reiziger verhaalt, dat hy getuigen kan van de toebereydzelen die in deze Pagode voor een plechtelyke Pelgrimaadje gemaakt wierden, en die hy met deeze van Lorette en Rome in 't Heilige of Jubel-Jaar vergelykt. *Hanuman* was 'er het voorwerp van; men droeg hem in een *Palanquyn*, op het geluidt van Stemmen en Speeltuigen.

en met welke geſchenken zy weder te rug komen.

De vierde Verbeelding, van het hier nevens gevoegde Afbeeldzel* verbeeld de toeſtel van een Pelgrim der *Braminen*. Men moet gedachtig wezen, dat de Godsdienſtelingen gemeenlyk van deeze Pelgrimaadjes weder met Bloemen en Bladeren te rug komen, waarmede de Prieſters het aangezicht der Afgoden verſieren. Wanneer deeze Bloemen en Bladeren beginnen te verſlenſen en verdroogen, deelen ze die den Pelegrims uit, die de zelve met groote tekenen van Godvruchtigheit ontfangen, die kuſſchende en op 't hoofdt draagende, om te meer hunne achting te betuigen. Deeze Bloemen en Bladeren hebben, zoo de Indianen voorgeeven, een ongemeene kracht dat hun des Afgods Heiligheit onfeilbaar worde mede gedeelt: maar 't zeekerſte is, dat deeze geſchenken den Prieſteren groot voordeel toebrengen. Men gelooft dat het Denkbeeldt deezer Volkeren, ten opzicht der Pelgrimaadjes, niet met deeze verſchild die men elders over 't zelfde doet: het zal onnoodig zyn onze Aanmerking hier over verder uit te breiden.

Aanmerking over het ſtreng gedrag eeniger Godsdienſtelingen.

Wy hebben in 't 13de Hoofdſtuk van de *Verhandeling over de Zeden en den Godsdienſt der Braminen*, van eenige deezer Oeffeningen geſproken: maar veel vreemder zal deeze ons voorkomen, voornamentlyk onder de *Joguis*, die zich verbinden aan 't allergeſtrengſte Lyden, door een hoogmoedige beweeging met veel Buitenſpoorigheit en Dwaalgeeſt-dryvery vermengt, toe te wyen. Niet moeielyk is 't deeze twee beginzelen in 't harte der geenen te vinden, die waanen heiliger dan anderen te zyn, overzulks het hen behaagt zich ſtraffen te onderwerpen, die niemandt hun oplegt, en die zelfs de Ver-

(a) Zie 't geen we van de Pagode van *Jagarnat* gezegt hebben, in *de overeenkomſt van de Gewoontens der* Ooſtindianen enz. Hoofdtſt. XXXIV. Bladzyde 72. en in de *Verhandeling over de Zeden en den Godsdienſt der Braminen* enz. Hoofdtſt. XVI.

(b) Op een andere plaats van zyne Reizen maakt hy van de manier om zich van zyne Geloften te quyten, gewag.

* Zie dit nevens gevoegde Afbeeldzel, waarvan het eerſte der vier Verbeeldingen *een* BOETDOENDERESSE *der* BRAMINEN *verbeeldt*, *die zich altoos in de zelfde geſtalte houd*, *nevens een Godsdienſtige van haare Dienareſſe verzelt*, *die haar tot de Gebeden aanmaant*; het tweede, *een andere* BOETDOENDERES *in een zeer pynelyke geſtalte gezeten*, *en die niet gedoogt is van plaats te veranderen*; het derde verbeeldt No. 1. *een* BOETELING *die ten einde zyns levens toe*, *zyne armen om hoog houd*; en No. 2. *de geſtalte waarin de* BOETELINGEN *zich te ſlaapen leggen*, *zonder ooit hunne armen te laaten zakken*; en 't vierde vertoont *een* PELGRIM *der* BRAMINEN, waarvan hier boven geſproken word.

Veroorzaaker van de Natuur van hun, zonder een ſoort van onrechtveerdigheit, niet zou konnen eiſchen. Het 's Menſchen hart is op een vreemde wyze toegeſtelt: indien 'er in de Waereldt een Vorſt was, het vermogen hebbende eenige zyner Onderdanen te belaſten hun ganſche levenstydt in de asſche te gaan ſlaapen, of den zelven tydt tot de doodt toe door te brengen, om altoos zonder elders op te leunen overend te ſtaan, men zou immers hem als een Tiran handelen en aanzien; nochtans ziet men Menſchen zich diergelyke Strafoeffening opleggen. Laat ons meer zeggen; geen Godsdienſt is 'er, waar in men geen Menſchen vind die zich gewillig aan de onverdraagelykſte Geſtrengheden gewennen en overgeeven, zonder nochtans hen een Goddelyk gezag te durven geeven. Mogelyk zullen zekere Godsdienſtelingen ons het Chriſtendom tegenwerpen: maar wy gelooven niet dat 'er iemandt noch van dat gevoelen gevonden zy, van zich een Oog uit te rukken of een Arm af te houwen, om de bekooringen t'ontgaan, waar toe deeze leden vervallen konnen; en ſchoon men al een zodanig goed geloof had, om zich te laaten ontmannen om zekere ongeregelde beweegingen te beteugelen, waar van zeer dikmaals een Chriſten, al was hy een Geeſtelyke van *La Trappe*, zich niet meer Meester dan een Ongelovige vind; men is 'er genoegzaam van bericht, dat het Euangeli niet eiſcht dat men zich ontmannen laat, en dat een Chriſten, om onvermogende te zyn, daarom niet beter wezen zou.

Vreemde Godsdienſtigheit van ſommige *Joguis* door een pynlyke geſtalte zich zelven opgelegt, en hoe.

Om weder tot de *Joguis* te komen, waar van de naam, volgens *Bernier*, vereenigt aan God beteekent. Het zyn een ſoort van Heremieten, en zoo veel te erger als zy zich gelooven van 't ganſche menſchelyk geſlacht door hun ongemeen lyden, onderſcheiden te zyn. Zy onthouden zich gemeenlyk onder de Boomen of naby de Pagoden. Men ziet 'er eenige van t'eenemaal naakt, wier gekronkelde hairen, en gelykzaam door takken verdeelt, tot byna onder de kniën af hangen. Zy houden de armen kruisgewys boven hun hoofdt, en blyven geheel hun leven lang in deeze geſtalte. Andere Boetelingen ſlaapen op den grondt, met het eene been hooger dan 't andere, en beide de armen altoos boven hun hoofdt uitgeſtrekt, zonder ooit te laaten zakken. Men ziet beide deeze geſtaltens in de derde Verbeelding, van de nevens gevoegde Afbeelding. Allenks verliezen deeze elendigen het gebruik hunner armen en beenen: als dan komen eenige jonge Nieuwelingen van hunne Orde (a) hen met een eerbied dienen, waardiger in een beter geval. Zelfs zyn 'er Godsdienſtige zoo wel Mannen als Vrouwen die gelofte doen, van zich tot hunnen dienſt over te geeven, en geene andere bezigheit hebben, dan deeze door Verfriſſchingen en Aalmoezen de gewillige Lyders der *Joguis* te verquikken, en hen van hunne onzuiverheit te reinigen. De vier Afbeeldzels van de nevens gevoegde Afbeelding, † vertoonen ons verſcheiden andere wonderlyke geſtalten deezer Boetelingen, waar onder die van de tweede Verbeelding zich inkerving in hun Lichaam maaken; die van de derde ſtellen zich in rang der oeffeningen van Godvruchtigheit, met zorg te draagen van een Pauw ter liefde van *Brama* te voeden, aan wien deeze Vogel toegewyt is; deeze van de vierde, altoos voor de hitte der brandende Zonne bloot geſtelt, oeffenen het zelve ten opzicht van eenige andere Vogelen, en bewyzen hunne liefde zoo krachtig, dat ze ongeſtoort komen op hun hoofdt zitten. Wanneer zy hunne Geeſtelyke Byeenkomſten hebben, zitten ze in 't ronde by den anderen, en plaatſen op 't einde van een ſtok een Banier van verſcheiden ſtukken ſtoffe of lywaadt van onderſcheiden verwe.

De eerſte en tweede Verbeelding van de eerſte Afbeelding *, verbeeld de pynelyke geſteldheit van twee Boetelingen der Vrouwelyke Sexe, waarvan de eerſte de Gebeden van een andere aanhoort, die zich aan haar beveelt, en de andere zich by haare Goden verdienſtig maakt om nooit van ſtandplaats te veranderen; 't welk ons noodzaakt aan de Godvruchtigheit haarer Sexe recht te doen. Zy overtreft zelfs dikmaals die der Mannen, nademaal zy veel minder voor de Afgetrokkenheit bloot ſtaan, en dat ze meer ſtyfzinnigheit bezitten, of zoo men wil, meer geneegen zyn om zich aan moeielyke oeffeningen over te geeven; een natuurlyk gevolg van de geſteldheit van haaren aart, die zich lichtelyk door uitwendige ſchoonheit laat overhaalen.

Daar

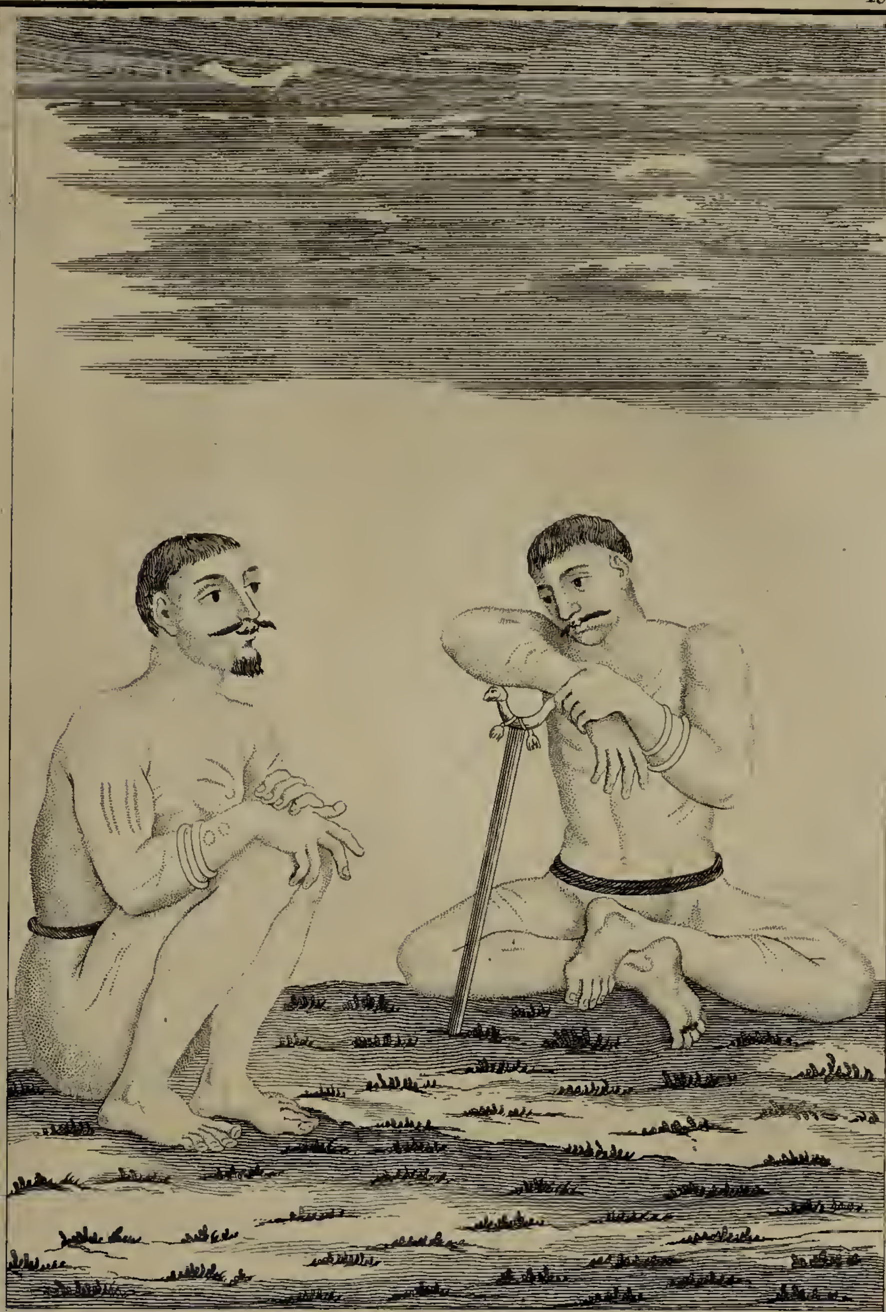
(a) Zie *Bernier*.

† Zie de nevensgevoegde Afbeelding in vier Verbeeldingen vertoont, waarvan de eerſte *de* GODSDIENSTIGE BOETELINGEN *van de* SEKTE *der* JOGUIS *verbeeldt*; de tweede, *twee andere* JOGUIS *die zich* INKERVING *maaken*; de derde, *een* JOGUI *die een* PAAUW *uit* GODSDIENSTIGHEIT *voed*; de vierde, *twee* BRAMINEN *die uit* GODVRUCHTIGHEIT VOGELS *voeden*.

* Zie de Afbeelding Bladzyde. 215.

RELIGIEUX PENITENS de la Secte des JOGUIS.

Deux autres JOGUIS qui se font des INCISIONS.

B. Picart sculp. dir. 1722.

JOGUI qui nourrit un PAON par devotion.

BRAMINES qui nourrissent des OISEAUX par devotion.

Hoe zich eenige in kouwen opſluiten en daar in hun leven lang in een pynelyke gedaante onthouden, en andere zeldzaame oeffening bedryven.

Daar zyn *Joguis* die zich in kouwen opſluiten aan hooge paalen in den grondt opgerecht, hangende; en deeze kouwen zyn zoo klein, dat de *Jogui* genoodzaakt is zich in de zelve in een ongemeene pynelyke geſtalte te onthouden. Onder deeze kouwen, en op een ſtuk houts dwerſch aan de paal gehecht, plaatſt men twee kleine Afgoden van *Ixora* of *Mahadeu*, het altoosduurend voorwerp der opgeſlotenen. Eenige in de eene handt een Sabel houdende, en in de andere een ſoort van Schildt, klimmen onbevreeſt naar een wip, en zich in den rug een yzer haakende, ſlingeren ze met een onverſchrokken moedt in de lucht, 't welk verwonderlyk is, indien 't geen uitwerkzel van een bovenmaaten hoogmoedt was. Al hunne opmerking is in deezen ſtaat veele kuuren en Aaperyen in hun lyden aan te rechten, en mengende met de handeling van den Sabel, lofredenen hunner Afgoden, trachten ze de Aanſchouwers door verſcheiden gezwinde beweegingen tot zich te trekken, 't welk tot ſchande van deezen Godsdienſt ſtrekt, die zy in 't harte hunner Leerlingen willen inplanten. Men ziet mede van deeze *Joguis*, die, na zich in den Ganges geworpen te hebben, verwachten 'er van de Krokodillen verſlonden te worden, waanende door dit middel de Zaligheit te verwerven, waarmede zy zich vleyen die in een ander leven te zullen genieten. Andere eindelyk dooden zich in de tegenwoordigheit van hunne Goden.

Verder gedrag der *Joguis* aangemerkt,

Baldeus bericht dat *Canara*, in 't Koningryk *Cananor*, door deeze *Joguis* zeer vermaard is, waarvan de Indianen het leven als een Voorbeeldt van Heiligheit aanzien. Deeze Heiligen woonen gemeenlyk in de Pagoden: maar zy gaan dikmaals ganſch naakt met een ſchel in de handt om de Godsdienſtelingen aan te maanen. Indien men onzen Schryver gelooven mag, betaſten zelfs de Indiaanſche Juffers Godsdienſtiglyk ter gelegenheit van den God, de naaktheit deezer Heiligen: en mogelyk dat de waarſchynelyke ongevoelbaarheit onzer Ingetogenen allenks zich aan deeze Godsdienſtigheit zouden gewennen konnen, indien men by ons het gebruik van naaktheit invoerde.

en hoe zy door eenige Schryveren als ſchynheiligen worden afgeſchildert.

Dusdanig zyn deeze *Joguis*, die de Reizigers ons als gevaarlyke Schynheiligen afſchilderen, en dikmaals van gebreken vol zyn: (a) Nochtans bewyzen de Indiaanſche Godvruchtelingen hen dagelyks hunnen eerbied, kuſſende hen de handen, en gedragen zich in hunne tegenwoordigheit in een neerſlachtige geſtalte, om de uitſpraken aan te hooren die deeze onwaardige Geeſtelyken voortbrengen. *Della Valle* zegt, dat zy in gemeenſchap onder de Orde van een Opperhoofdt leeven, gelyk by ons de Monniken: maar zy zyn altoos omzwervende, zelfs in de Steden, en verkiezen 'er geen ander verblyf dan markten en ſtraaten, alwaar zy zich geſtadig onthouden, gelyk we reeds aangemerkt hebben, en ganſch naakt, zonder iemands luſten te beweegen, en ſchynbaarlyk zonder zelf bewoogen te worden. Men verzeekert ons mede dat nooit Indiaanſche Vrouw of Dochter deeze naaktheit als met een onverſchillige Stoïſchgezindheit aanziet, 't welk men zeekerlyk by diergelyke Sexe in Europe niet vinden zou, alwaar de naaktheit in geen gebruik is.

Dat hunne Geleerdheit, zoo *Della Valle* meent, in Toverkunde en gemeenſchap met de Geeſten beſtaat.

Della Valle zegt ons noch, *dat zy onder hen Geeſtelyke Byeenkomſten hebben, en eenige oeffening over hunne Geleerdheit*: maar hy beſluit door een hunner Boeken die hy *Damerdbiziaska* noemt, dat hunne Geleerdheit niet dan in Toverkunde beſtaat. Zy zeggen, voegt hy 'er by, dat ze door middel hunner Geeſtelyke oeffeningen, als ook door hunne Gebeden en Vaſten, openbaringen ontfangen, en dat ze toekomende zaaken door een geheimen en vleeſchelyken Omgang die zy met de *Demons* onderhouden, te weeten met de Geeſten, verſtaan. Zy verzekeren dat deeze Geeſten hun vertoonen onder 't verſchynen van een vrouwelyke gedaante, en indien zy zoo gelukkig zyn van zich met haar door den bandt van een Geeſtelyk Huwelyk te verbinden, 't welk wel het uitwerkzel van een verhitte inbeelding door hun gedrag van leven zoude konnen zyn; zoo mogen zy zich vleyen t'eenemaal verheevener te zyn, en meer dan een menſchelykheit verkreegen te hebben.

Hoe ſommige *Joguis* zich in eenzaamheit en buiten de gemeenſchap van menſchen onthouden;

By 't geen wy van de *Joguis* bericht hebben, moeten we noch eenige andere byzonderheden voegen, die de verlichte verſtanden der Indiën betreffen. Daar zyn 'er, zegt *Bernier*, „ die t'eenemaal de Waereldt „ verlaaten hebben, en zich gemeenlyk in „ eenig afgelegen Hoeve, of gelyk de Heremie- „ ten onthouden, zonder ooit in de Stadt te „ komen. Indien men hen eeten brengt, „ neemen zy 't aan, zoo niet, neemen zy „ geduld, en men gelooft dat ze op Gods „ genaade in Vaſten en in geduurige ſtreng- „ heit leeven, en vooral in de betrachting--- „ wikkelen zy zich zoo verre in, dat ze „ ganſche uuren t'eenemaal in verrukking „ opgenomen, doorbrengen, hunne uitwen- „ dige zinnen zonder eenige werking zynde, „ en ('t welk deftig zoude zyn, indien 't waar „ was,) zonder dat ze God ziende als een ze- „ ker zeer wit en levendig licht, 't welk „ onuitdrukkelyk is, met eene vreugde „ en

(a) *Pietro Della Valle.*

„en voldoening niet min uit te drukken, dan die van onze Heiligen die innerlyke gemeenschap met Jesus Christus en de Heilige Maagdt hebben gehad. Hy voegt 'er by, „ dat deeze verlichte verstanden „de regels voorschryven om zich allenks „ meester van de Zinnen te maaken; want zy „zeggen, by voorbeeldt, dat men na eenige „dagen op water en broodt gevast te heb- „ben, eerstelyk zich alleen in een afgele- „gen plaats moet houden, de oogen eeni- „gen tydt naar om hoog slaan, zonder „eenige beweeging, vervolgens die zach- „tiglyk neerslaande, en die beide teffens „vesten om het einde van zynen Neus „te beschouwen, en zulks zoo wel ter „eene als andere zyde, ... en zich dus „ingetogen en in aandacht te houden over „'t einde van zynen Neus tot dat dit licht „komt." *Bernier* verzeekert ons noch, dat men van deeze *Joguis* vind, die zich met de Scheikunde en andere Geheimen bemoeien: maar de gevaarlykste van alle zyn deeze, waarvan de Godsdienstigheit beschaafder of min grover zich de vryheit aanmatigen, vryelyk in de Waereldt te verkeeren. Zy gaan blootvoets, bloothoofdts, en 't lichaam omgordt met een windzel, 't welk tot op de kniën hangt: maar voor 't overige zyn zy wegens morzigheit van andere *Joguis* onderscheiden. Zy gaan vrymoediglyk in der Edellieden Huizen, en deeze gelooven met hunne Persoonen de Zegening der Goden t'ontfangen. Dit is 't dat *Bernier* ons in een Brief *aangaande de Heidenen van Indostan* bericht.

en andere vrymoediglyk onder den Volke verkeeren en omgang hebben.

Weder anderen die zich t'eenemaal van de Vrouwelyke Sexe ontvreemden.

De Indianen hebben een andere Orde der *Braminen*, (a) die niet alleen een allerstrengste ongehuwde staat waarneemen: maar zelfs hunne onthouding zoo verre trekken, dat ze geen Vrouw naaukeurig zullen beschouwen. Uitgaande laaten ze menschen vooruit gaan, wiens werk is den geenen toe te roepen die hen op den weg zouden konnen ontmoeten, dat ze zich van hunne tegenwoordigheit te wachten hebben.

(b) *Par de pareils objets les Ames sont blessées*
Et cela fait venir de coupables pensées.

Dat is:

Het voorwerp van dien aart beschouwt,
De Ziel gewond, zich schaars onthoud,
Voed schuldige gedachten.

Aanmerking hier over.

Uit deeze Voorbeelden van die natuur zou men byna besluiten konnen, dat God de Godsdiensteling niet geschaapen heeft om 't Menschelyk Geslacht te handhaven: maar daar zyn kragtige tegenbewyzen. Nochtans zouden de *Braminen* met alle hunne Zedigheit tegen de Priesters van Cybele niet mogen vergeleeken worden, die door een vrywillige verminking, de verzoekingen voorquamen die de schoone Sexe in hen konde verwekken.

Hoe de Geleerden hunne Candidaaten plegtiglyk Inwyen.

Della Valle heeft ons de Ordening van een Indiaansche Geleerde, Priester of Geestelyke beschreeven; 't welk wel waardig is hier te berichten. De *Candidaat* in 't wit gekleedt, en aan zyne zyde twee groote Zonneschermen hebbende, word in een *Palanquyn* in 't midden van de Voorplaats van een Pagode gedragen, gevolgt van een handtpaerdt, en verzelt van een groot getal personen zyner Orde, die gekomen zyn om de Instelling of Bevestiging van hunnen Medebroeder te vereeren. Eenige Soldaaten en Speeltuig-speelers gaan de *Palanquyn* en de Geleerden voor. Geduurende de voorttogt, de Dansseressen, die teffens zingen en scheenen door een ander geleid te worden die alleen danste en altoos naar de *Palanquyn* gekeert, danssen een Indiaansch *Ballet*. De Plechtigheit van de Bevestiging geschied in 't water op het hoofdt van dien te gieten die dezelve ontfangt. Na het danssen word de *Palanquyn* buiten de Stadt geleidt: men maakt op deezen Optogt veele rusthoudingen, verzelt van de zelfde danssen: maar het laatste *Ballet* word niet gedanst; dan op den aankomst van den Dokter ter plaatse van zyn verblyf.

Men verzekert ons dat deeze Dokteren, die teffens Priesters en Geestelyken zyn, zich in een statig, gestreng, en afgetrokken weezen gedragen. De manier van hun te groeten is, dat ze zich voor hunne voeten nederwerpen en die kussen. Deeze die *Goegis* worden willen, hebben een proeftydt van zes maanden, waarvan een der voornaamste omstandigheden is, geduurende dien tydt in zyn voedzel omtrent een pondt koedrek te vermengen.

Geloften aan Ganga gedaan, hoe zich de Indiaanen daarin quyten.

Het Afbeeldzel 't welk men hier nevens ziet *, verbeeldt hoedaning men zich in zyne Geloften aan *Ganga Gramma* in eene Ziekte of in eenig ander gevaar gedaan, quyten moet. De Dienst en de *Ceremonie* die ten opzicht van deeze Godheit word gedaan, zyn duidelyk in 't XI. Hoofdtstuk van de

(a) *Baldeus* noemt hen *Tiricumpi*.
(b) *Moliere* in de *Tartuffe*.

* Zie de nevens gevoegde Afbeelding, waarvan het Bovendeel de PROCESSIE *van Ganga* vertoont; en 't Onderdeel, hoe *het* FEEST *van* HULY *word geviert*.

La PROCESSION de GANGA.

B. Picart sculp. dir. 1723.

La FÊTE de HULY.

moeten driezins aangemerkt, de *Verhandeling over de Zeden en den Godsdienst der Braminen*, tweede Afdeeling, beschreeven. Wy zullen 'er drie aanmerkingen byvoegen: I. Dat de Afgod op den Wagen omgevoert, van gedaante is als die van *Jagarnath*, waar uit te vermoeden zy, dat *Ganga* en *Jagarnath* een en dezelfde Godheden zyn. II. Dat zeekere Godsdienstelingen hunnen yver zoo ver gaat, dat ze zich onder den Wagen, waar op *Ganga* gezet is, laaten verpletteren, en dit is 't, 't welk de andere Godsdienstelingen insgelyks ten opzicht van *Jagarnath* waarneemen, gelyk wy reeds gezegt hebben. III. Dat men aan *Ganga* Bokken offert, om de Zonden uit te wisschen; waarin wy eenige overeenkomst tusschen de Indianen en Jooden vinden.

Hoe onder de Indianen boetoeffenende Onder de Indianen zyn zekere boetoeffenende Vrouwen, die men raadtvraagt, gelyk men eertyds de Pythia en Sybillen raadt vroeg. Zy geeven zich t'eenemaal aan den Dienst der Goden over, die haar de zelfde eer aandoen van somtyds by haar te slaapen. Men komt by haar van allerwegen, om over het toekomende raadt te vraagen, en haare antwoorden worden als besluiten aangezien, die het geval konnen bewaarheden, en die het vooroordeel zelden toelaat, voor valsch erkent te worden. Wy eindigen dit Hoofdtstuk door een aanmerking: te weeten, dat in alle de Godsdiensten de *Mystiquen*, en deeze die zich de gaave van Ingeeving toeëigenen, vermaak neemen om Afbeeldzels van vleeschelyke Liefde met de Liefde Gods te vermengen. De Denkbeelden van 't *Huwelyk*, *Bruiloften*, *Bruitsbedt*, *Voortteeling*, *Omhelzing* enz. zyn hun altoos voor oogen. Zy verzengen zich in deeze gedagten, en zelfs hebben de Legenden der Heiligen, die niet verworpen. Werwaarts wy den Lezer zenden. Vrouwen gevonden worden, en wat haar bedryf is.

XIII. HOOFDTSTUK.

Van de AANBIDDING *der* INDIANEN *en hunne* GODSDIENSTIGE DANSSERYEN; *van hunne* EERBIED *voor de* SLANGEN; *en hunne* BETOVERINGEN, *en* ORAKELEN.

Der Indianen gedrag in 't bidden aangemerkt. De Aanbidding der Indianen bestaat in 't samenvoegen der handen voor de Goden, en die dus by een gevoegt, zoo laag te brengen als 't mogelyk is, om een volmaakte ootmoedigheit te kennen te geeven. Men moet vervolgens die allenks met alle Zedigheit wederopheffen, aan den mondt brengen, Godsdienstiglyk kussen, en die te samen gevoegt op het hoofdt laaten rusten; 't welk naar het begrip der aloude en hedendaagsche Oost-Indianen, het grootste teken van achting is 't geen men betuigen kan aan het voorwerp, 't welk men gelooft deeze onderdanigheit te verdienen. De eenvoudige Gebeden geschieden staande: maar wanneer de omstandigheden, waarin zich de Godvruchteling bevind, schynen een grooter neerslagtigheit te vereisschen, moet hy zich op 't aangezicht ter aarde nederwerpen, die met het voorhoofdt aanraaken en het stof kussen: Na deeze onderwerping gaat een Godvruchtige gemeenlyk rondom een Gewyde Boom, Men vind genoeg zodanige Boomen naby de Pagoden. De Plechtigheit eindigt vervolgens door een Offerhande van Ryst, Oly of Melk, en de Gelovige vertrekt nadat hy een Aalmoes aan de Bedienaars zyner Goden gegeeven heeft.

De Geestelyke Dienst der Indianen omtrent hunne Afgoden, bestaat mede in de bewierooking, in hen dagelyks te wasschen, en in hun eeten aan te bieden.

Danssetyen der Vrouwen te gelyk van een Godsdienstig en ontuchtig gebruik. Reeds hebben wy van het Godsdienstig Danssen der Vrouwen ter eere der Goden gesproken, die zich tegelyk tot de Ontucht en den Godsdienst verbinden. De Dansseryen komen zeer wel met den aart van 't leven overeen; 't welk deeze Vrouwen verkooren hebben: zy gaan met alle gestaltens verzelt, die het meest aan de eerbaarheit en eerlykheit aanstoot geeven. De Priesters danssen zelfs voor de Afgoden met een enkel kleedje om 't lyf, en houdende een degen in de handt, die hen dient om eenige luchtige sprongen te doen; zy bieden hunne Afgoden een Dienst aan, overeenkomende met de Denkbeelden die zy van hunne Goden hebben, of die zy 'er van aan hun Volk geeven willen.

Van de eerbied die de Indianen bewyzen, hebben we reeds in 't XXIV. en XXV. Hoofdtstuk van de *overeenkomst der Plechtigheden, en Gewoontens der Indianen* enz. gehandelt. Wy zullen 'er nu eenige aanmerkingen byvoegen.

Hoe de Indianen De Indianen (a) gelooven, dat de Slangen Goddelyke Geesten zyn, en waanen, dat

(a) Zie *Baldeus*.

de Slangen voor heilig houden, en zy met de zelven omgaan.

dat het een geluk is haar op den weg t'ontmoeten. 't Is hen gemeenlyk genoeg aan hunne Kinderen, en Koeien de naam van eenige Slang te geeven. De verscheidene verbeeldingen deezer Dieren verstrekken voor het schoonste sieraadt der Pagoden, en men draagt haar zelf Gebeden en Geloften op. Een zeker Reiziger (a) verzeekert ons, „dat wanneer de Indianen Slan„gen in hunne huizen vinden, zy haar aan„stonds zeer onderdaniglyk bidden om te ver„trekken: indien het bidden niets uitvoert, „trachten ze haar naar buiten te lokken, haar „Melk of iet anders aanbiedende, zonder „ooit eenig geweld te oeffenen. Indien de „Slang echter niet verhuist, ontbied men de „*Braminen*, die, met alle hunne welspree„kendheit die zy geleert hebben, haar de „beweegredenen vertoonen, die haar moe„ten doen noodzaaken eenige achting voor „het Huis te hebben, waarin zy gekomen is „enz.

„Daar zyn van deeze Afgodendienaars „wiens zeldzaame Godvruchtigheit hen „noodzaakt Melk en ander Voedzel naar de „Bosschen en langs de Wegen te brengen; „tot onderhoudt deezer kruipende Godhe„den. Mogelyk maaken zy 'er dit gebruik „van, overzulks zy voedzel genoeg in 't „veldt vindende, dit in de huizen niet zon„den zoeken."

Bezweeringen der Priesteren, hoe zy als Landloopers die kunstig in 't werk stellen, en dit vermogen op de Slangen heeft.

Men verzeekert ons, dat de Indiaansche Priesters het vermogen hebben de Slangen te betoveren en te bezweeren, overzulks zy haar de kracht van te beschadigen beneemen. *Pyrard van Laval* bericht in zyne Reize, dat men in de Indiën Menschen vind, die als Landloopers een Kunst in 't werk stellen, die mogelyk niet bestaat dan in een behendige Kwakzalvery, en wegens kennis van eenige byzondere Drogeryen. Dit is 't geen de Predikant *Baldeus* bevestigt door 't voorbeeldt van een Hoogduischen Soldaat, die, door middel van eenige behoudmiddelen, zonder eenigen schroom deeze vergiftige kruipende Dieren handelde, en zelfs by zich in zyn bedt slaapen liet. Deeze goede Hollandsche Leeraar bekend, dat hy daar door den Duitscher van Tovery verdacht hield: maar hy voegt 'er vervolgens by, dat de Indianen van Cormandel, en Malabar de Kunst hebben de Slangen te betoveren, en haar door kracht van hun Gezang laaten danssen. Zou men niet gelooven konnen, dat het Gezang niet dan een toevallige bedriegery is, waar van deeze Indianen zich dienen, om den Volke dits te maaken dat zy geen bewaarmiddel gebruiken? en wat meer is, kon de Leeraar zich niet verzekert achten, dat de Slangen allenkskens en te vooren waren tam gemaakt?

Hoe de Orakelen by de Indianen moeten aangemerkt worden,

De Indianen hebben hunne Orakelen: maar Vader *Bouchet* verzeekert ons in een Brief, die hy aan Vader *Baltus* (b) over deeze Stoffe schryft, dat zy naar maate dat het Christendom in de Indiën is ingevoert, ophouden. „De *Demons*, zegt hy, gee„ven deeze Orakelen door den mondt van „de Priesters der Afgoden of somtyds van „deeze die tegenwoordig zyn, wanneer men „den *Demon* aanroept.... Dit is een daadt „waar aan niemandt in Indiën twyffelt, en „waar van de blykbaarheit geen twyffeling „gedoogt, dat de *Demons* Orakelen gee„ven, en dat deeze booze Geesten de „Priesters bezitten, die haar aanroepen, „of zelf onverschillig iemandt der gee„nen, die het bywoonen en deel aan deeze „vertooning hebben. De Afgods Priesters „hebben afschuwelyke Gebeden die zy den „*Demon* voordragen, wanneer men over „eenig voorval raadvraagt. Hy stelt dee„ze die hy verkiest, om 'er zyn Werktuig „van te maaken in een ongewoone bewee„ging van alle zyne Ledemaaten, en doet „hem het hoofdt op een verschrikkelyke „wyze draaien. Somtyds laat hy hem traa„nen storten... en met dit slag van Razer„ny en Geestdryvery, 't welk eertyds by „de Heidenen in zwang ging, gelyk noch „tegenwoordig by de Indianen geschied, „opgevult, als het teken van des *Demons* „byzyn en verscheining, en het voorspel „zyner antwoorden... zoo zyn dan de ant„woorden van zodanige Bezeetenen gemeen„lyk dubbelzinnig genoeg, wanneer de „vraagen, die men hun voorstelt opzicht „op het toekomende hebben", waarin ze volkomen gelyken naar de Orakelen der aloude Afgodery.

en hoe zich de Priesters in 't Orakel vraagen gedragen.

Wat zy zich onderwinden om verborgene zaaken te ontdekken.

„Deeze (c) Uitgeevers van Orakelen „zyn alle zonder twyffel zekere Waarzeg„gers, die zich onderwinden de Rovers „der geheime diefstallen te ontdekken, en „in wien men het meeste vertrouwen stelt. „Na dat men dan alle gewoone en natuur„lyke middelen heeft in 't werk gestelt, „neemt men zyn toevlucht tot deeze". Waar van Vader *Bouchet* ons het volgende voorbeeldt geeft.

Hoe hunne Waarzeggers verborgene Diefstallen weetmen

„Men had van den Veldheer van *Madu„re* zoo behendig en geheimelyk zyne kos„telyke Juweelen gestolen, dat die 'er „schuldig aan was, scheen buiten eenig ver„moeden van aanklagte te zyn: welk een „onderzoek men naar den Rover mogte doen,

men

(a) *Dellon* in zyne *Reizen* te Parys 1709. gedrukt.
(b) De zelve is te vinden in de IX. *Verzameling* der *Brieven* van *eenige Zendelingen* enz.
(c) Zie Vader *Bouchet*. Ibid.

ten te ontdekken. „men kon 'er nooit iet van verneemen. Men „vroeg dan raadt aan *Tscherabali* een Jongeling, die een der beruchtste Waarzeggers des Lands was.... Hy schilderde „de Daader van den Diefstal zoo wel af, „dat men geen moeiten vond hem t'ontdekken. De Rampzalige op wien men zelfs „geen vermoeden noch geene gedachten „had, om de oogen op hem te werpen, „kon zich tegen 't Orakel niet weeren. Hy „bekende zyne misdaadt, en betuigde dat „het meer dan natuurlyk was, waar door „zyn Diefstal was ontdekt.

„Wanneer veele Personen verdacht van „een Diefstal worden bevonden, en dat „men 'er niemandt in 't byzonder van overtuigen kan; zie welk een middel men dan „gebruikt om ten einde van zaake te komen. „Men schryft de naamen van dien, waarop „het vermoeden valt, op byzondere Briefjes, en men legt ze kringsgewyze: men „roept vervolgens den *Demon* met de gewoone Plechtigheden aan, en men gaat „weg nadat de kring gesloten en gedekt is, „zodanig dat 'er niemandt bykomen kan. „Eenigen tydt daar na komt men weder, „ontdekt de Kring, en deeze wiens naam „buiten den rang gevonden word, is de alleen schuldige verweezen."

Alle deeze Orakelen en Waarzeggeryen verdacht gehouden, en als Nazaksspeeldery aangemerkt. Een andere manier om van wegen de Goden antwoordt t'ontfangen, geschied door 't droomen der Priesteren. Wy zullen hier niet van veele uitwerkzelen gewag maaken, die de aangehaalde Schryver bericht om zyn gevoelen goed te maaken, dat de *Demon* in de Indiën Orakels geeft, die zoo hy meent, waarlyk boven 't vermogen der Menschen zyn: maar die in der daadt wel niet dan behendige gaauwigheden en uitwerkzelen van Gocheltas-speelders konnen zyn, overeenkomende met het geen wy in Europe zien uitvoeren. Dus spreekende duchten wy niet aangezien te worden, als *verwaande kloek van Verstanden en Menschen die een te verregezochte Oordeelkunde ongeloofbaar maakt, over zaaken het allermeest bekent;* want dus drukt zich Vader *Bouchet* uit. Wy gelooven des te natuurlyker dat de Indiaansche Priesters echter konnen bedriegers zyn, om zich in te beelden zonder medewerking van den *Demon* door bequaame middelen den Volke te misleiden. Indien de spelonken, onderaardsche plaatsen, en de holligheden der Beelden van de Indiaansche Goden niet bequaam genoeg schynen om de Afgodendienaars te bedriegen, moet men bekennen dat men in Indië veel loozer en doortrapter is, dan men ooit in Europe is geweest: maar behalven dit alles, zyn 'er andere Kunststreeken die de zelfde uitwerking doen.

Vreemde manier van Orakelvraaging, en waarin zulks bestaat. Vader *Bouchet* vertelt ons noch van een ander slag van Orakel. „Zekere Boetelingen deeden aan den Oever van 't Water „met zeer veel toestel Offerhanden: zy „schreeven 'er een kring van een of twee „elleboogslengte middellyns. Rondom deeze kring plaatsen zy hunne Afgoden, en „zodanig dat ze naar de agt Windstreeken „geschikt waren. De Heidenen gelooven „dat agt onderhoorige Godheden deeze agt „Waereldsdeelen, even wydig van elkander „gelegen, regeeren. Zy roepen deeze valsche Godheden aan, en het gebeurt van „tydt tot tydt dat een deezer Beelden zich „naar 't gezicht van alle de Omstanders beweegt, en naar de plaats zelf wederkeert „alwaar het gezet was, zonder dat 'er iemandt aanraakt.... De Indianen, die deeze Offerhanden doen, plaatsen mede somtyds in 't midden van den kring waar van „wy gewag maaken, het Beeldt van den Afgod waarom zy offeren willen. Zy gelooven van hunne Goden op een byzondere wyze begunstigt te worden, indien „dit kleine Beeldt zich van zelf beweegt... „Maar dikmaals blyft na alle de aanbiddingen het Beeldt onbeweeglyk, en 't is als „dan een zeer quaadt Voorteeken.

XIV. HOOFDSTUK.

Van de Wying *der* Plaatsen *waar op men* Pagoden *bouwen wil; en verscheiden* Aanmerkingen *over deeze* Pagoden *enz.*

Gewoonte der Indianen van de Inwying der plaatsen, wanneer zy elders willen Pagoden bouwen. De voorgaande Verhandelingen melden niets, aangaande de wying van den grondt waar op men een Pagode bouwt. Deeze Plechtigheit en eenige oeffeningen waar van wy vervolgens spreeken zullen, dienen niet te worden vergeeten. Men maakt een afschutzel of omheining om den grondt waar op men de Pagode bouwen moet, waarna men 'er gras laat wassen. Zoodra het gras zyn bequaame wasdom gekreeven heeft, laat men in deeze omheining een aschgraauwe Koe naar haar eigen lust leeven, en een dag en

en een nacht in doorbrengen. Den volgenden dag onderzoekt men waar de Koe dien nacht gelegen heeft, en alzoo by de Indianen de Koedrek zeer heilig is, geeft men zorgvuldig agt of de Koe deeze plaats met de gewyde Droezem van haaren Drek verwaardigt heeft: daar na graaft men een diep gat, waar in men een marmere Pylaar oprecht, maatelyk hoog boven den grondt verheeven. Op deezen Pylaar zet men het Beeldt van den God, aan wien men de Pagode toewyen wil: indien die by voorbeeldt aan *Ixora* gewyt word, ziet men boven op de Pylaar *Quivelinga*, waar van wy de gestalte beschreeven hebben, voor zoo veel de welvoegzaamheit gedoogen wil. Vervolgens bouwt men de Pagode rondom den kuil, alwaar men de Pylaar geplaatst heeft. Het vertrek waarin de God zyn verblyf heeft, is zeer duister: maar men draagt zorg daar in ter zyner eere licht te onderhouden, zodanig als wy reeds gezegt hebben.

Hoedanig eenige Pagoden zyn gebouwt.

De Pagoden van de Malabaarsche Kust zyn van marmer of harde steen; die van de Kust van Coromandel zyn uit groote vierhoekige steenen gebouwt, volmaaktelyk wel te samen gevoegt. Zodanig is de Pagode van *Rammanakoil*, waar van de inkomsten onnoemelyk zyn, en deeze is in Indiën een alzoo beruchte plaats van Pelgrimaadje, als de Lieve Vrouw van Loretto onder de Christenen. De Pagoden van Malabar zyn met kopere plaaten gedekt, en de Deuren en Voorvertrekken die overeenkomst met de Voorplaats van den Tempel der Jooden hebben, zyn met het zelve Metaal bekleedt. De Poorten zyn byna meest van marmer, en met veele Afbeeldzels van wilde Dieren of Gedrochten versiert. Men verbeeldt op den Voorgevel van 't Gebouw veelerlei Gedrochten, 't welk zoo veel Zinnebeelden der Indiaansche Goden zyn, en konnen teffens dienen om den Volke een Godsdienstige vreeze in te boezemen. Het blykt uit een zekere plaats van Ezechiel, (a) dat dit slag van Afbeeldzels by de aloude Afgodendienaars in gebruik was, en men kan niet twyffelen, dat deeze Oeffening, zoo algemeen in 't Oosten, zynen oorsprong van de Egiptenaren genomen heeft.

Behalven de groote Pagoden, die men eenigermaate als Kerspel en Hoofdt-Pagoden kan aanzien, ziet men 'er in de Steden en op 't Landt een oneindig getal kleine, door verscheiden beweegredenen van Godvruchtigheit gebouwt. Men ziet 'er vooral omtrent de plaatsen alwaar men dooden heeft verbrandt, en de groote Heeren der Indiën hebben 'er mede tot hunne Huis-Godsdienstigheit, die door byzondere Priesters bedient worden, gelyk by ons de Kapellen.

Hoe by de Pagoden waterbakken of Tanken gevonden worden tot de Afwassching der Godsdienstelingen dienende.

Reeds hebben we aangemerkt dat de Indianen voor dat zy in de Pagode van *Ixora* gaan, hunne schoenen uittrekken: zy neemen de zelfde geregeldheit ten opzicht van alle de andere Pagoden waar; en alzoo de Afwassching by deeze Volkeren een der wezentlyke deelen van den Geestelyken Dienst uitmaakt, zyn 'er altoos voor deeze Godsdienstige Plaatsen *Tanquen* of Waterbakken ten gebruike der gelovigen. Linschoten bericht dat in *Calicut* de Priesters het Wywater den geenen aanbieden, die in de Pagoden komen. Dit gebruik is aanmerkelyk.

Hoe de Indiaansche Heidenen Vergeeflyke en Doodzonden stellen, en hoe zy zich in dit stuk gedragen.

By de Heidenen (b) vind men een merkelyk onderscheid, tusschen vergeeflyke en doodelyke Zonden. De Afwasschingen zyn aan beide geëvenmaatigd: by Voorbeeldt, zy meenen een kleine Zonde uit te wisschen, met zich t'eenemaal in den Ganges te dompelen; of in eenige andere gewyde Rivier: maar andere zouden zyn zoo afschuuwelyk, dat men die door geen water kan afwasschen, hoe dikmaals de afwassching hervat worden mogt, en deeze doen den Zondaar zyn *Caste* en zelf zyn leven verliezen. De Indianen stellen in den rang der vergeeflyke Zonden, zich door bezoedelde Menschen te laaten aanraaken; een dooden aan te roeren, (men heeft de zelfde schroomachtigheit geduurende veertien dagen voor de Vrienden des Overledenen); insgelyks een Kraamvrouw te naderen, of haar Kindt aan te raaken. Men neemt ter deezer gelegenheit de zelfde tydt van veertien dagen waar, en deeze Oeffening heeft in zodanig een geval overeenkomst met die der Jooden. Zy reekenen noch onder de vergeeflyke Zonden, een Vrouw aan te raken die haare gewoone tyden heeft, insgelyks die bezoedelde Menschen hebben aangeraakt. Deeze die, zonder opzicht op de aangeweezen onreinigheit te hebben, te raade vinden Ryst te eeten voor dat ze zich gereinigt hebben, begaan een doodelyke Zonde. Evenèens is 't met de Grooten des Lands, die door Ryst Menschen van een minder *Caste* gekookt eeten, of die omgang met Vrouwen van een laager afkomst dan zy hebben. Indien men Ryst uit twee verscheiden schotels (c) onder een mengt, en dat men die vervolgens eete, begaat men een Dood-Zonde. Zoo veele *Braminen*, wanneer zy zelfs alle van

Voor welke zonden zy zich te wachten hebben.

(a) Hoofdtst. 8. vers. 10.
(b) *Baldeus* in zyne *Beschryving van Malabar* enz.
(c) De Braminen dienen zich van Indische Vygen-bladeren in de plaats van Schoteltjes.

van eene *Caste* waren, te samen aten, zondigen zy, en indien men goed vond met de rechterhandt aan te raaken, waarmede men zyn voedzel neemt, word by deeze die nevens hem gezeten was, deeze daadt mede als een Zonde aangezien.

Hoe zy de besmetting zuiveren.

Na de gehoudene maaltydt verzamelt men alles 't welk van de Ryst overig is, en verwerpt die als iet 't geen is besmet. Men maakt met Koedrek de plaats alwaar men gegeeten heeft, zuiver en schoon, en wanneer slegts op iemandts Lichaam een eenig graan van deze Ryst viel, 't welk van de maaltydt overgeschoten is, zoude het genoeg zyn om hem te bezoedelen. Men moet dan zonder tyds verzuim naar 't water gaan en zich volkomen wasschen. Men word mede onrein verklaart, wanneer men de vinger in den mondt gestoken heeft. Byaldien twee persoonen van ongelyken aanzien, door het onderscheid der *Castes*, zich te samen wasschen, en dat die van minder rang zich wasschende eenige druppelen waters op deeze sprengde die van een verheevener *Caste* is, moet men reekenen dat deeze persoon t' eenemaal onrein zy; en alsdan moet hy zich wederom herwasschen.

XV. HOOFDTSTUK.

Van hoedanig een GEBRUIK *de* AFWASSCHING *by de* HEIDENEN *van* MALABAR *is.*

Der Indianen Gewoonte wanneer zy zich wasschen aangemerkt.

Wy hebben (a) van zekere Waterbakken (b) gesproken, die de Indianen *Tanquen* noemen. De Malabaren gaan 'er naakt in, hebbende niets anders om 't Lichaam dan een stuk Lywaat van twee of drie vingeren breet. Voor dat ze zich in 't water begeeven, sprengen zy 'er een weinig van in de Lucht, en zulks met drie vingeren van de rechter handt, ter eere van *Brama*, *Wistnou* en *Ixora*, spreekende teffens deeze woorden uit: *in 't naderen van dit Water en aanraakende legge ik myne misdaaden af.* Wy moeten niet vergeeten aan te merken, dat zy drie dingen de *Tanq.* raakende, onderstellen: I. dat de steen die men by deeze Waterbakken ziet, *Brama* is, II. de plaats alwaar zy zich wasschen *Wistnou*, en III. de *Tanq* zelf, *Ixora*. Wanneer zy in 't water treeden, verspreiden zy 't met beide de handen, en dompelen 'er zich in den zelven tydt in. Daar na neemen zy van 't water en werpen 't agtmaal ter Liefde der agt Godheden (c) van 't Heel-al, in de lucht; waarna zy zich driewerf het gezicht wasschen, uitroepende *Siri Pagode*, Vrouwe van *Wistnou.* Eindelyk neemen zy voor de derde reis van 't water, en het naar Hemelwaarts werpende, offeren zy 't de Zon. Alsdan zuiveren ze zich handen en voeten met de Assche van Koedrek, met een weinig water bevogtigt; zeggende teffens, *zy gezuivert.* Men moet van deeze Assche in de holte van de linker handt hebben, nademaal volgens der Indianen meening, de rechter handt het Afbeeldzel van den Hemel is, en de linker van de Aarde. Zy zeggen mede dat de holte van de handt de plaats verbeeldt, alwaar de voortteeling geschied. De rechterhandt gelegt op de linker, maakt de volkome gedaante van het Ei uit, waar van wy de beschryving onder den naam van *Ixoretta* gedaan hebben, toen wy van deeze Godheit spraken. Deeze kleine verklaaring is noodzaakelyk om 't geen noch overig over de *Ceremonie* van de reiniging der Indianen te zeggen was, te doen begrypen. Na deeze Assche van Koedrek genomen te hebben, sluiten ze de rechterhandt op de linker, zich inbeeldende dat deeze gedaante het Afbeeldzel van Hemel en Aarde te samen gevoegt, is. Zy scheiden ze vervolgens weder van elkander, verbeeldende zich daar door de scheiding van Hemel en Aarde: alsdan schryven ze op de Assche die zy in de holte van hunne linker handt hebben, deeze twee Lettergrepen, *Ja-ra*, die volgens deeze Afgodendienaars, de strydt van Lucht en Vuur in 't Ei uitdrukken, voor dat zy die van een scheidden, volgt op dit Geschrift een byna algemeene aanraaking

Lyk by hen in gebruik.

en hoe zy zich met de Assche van Koedrek reinigen, plechte-

(a) *Baldeus Beschryving van Malabar.* Men verhandelt de Afwassching der *Braminen* in de Verhandeling over hunne Zeden en den Godsdienst in 't X. Hoofdstuk eerste Afdeeling: maar met eenig onderscheid.

(b) Nochtans verkiezen zy zoo veel als 't mogelyk is, het stroomend Water nademaal zy gelooven dat 'er meer verdienste in is, zich daarin, als in ander Water te wasschen. Mogelyk dat over dit onderwerp de Indiaansche Wetgeevers opzicht hebben gehad naar 't geen welvoegelyk en gemakkelyk voor hun Landt was; want men vordert in de Indiën niet dan dat men zich wassche en bade. Zie *Bernier* in zyne *Reizen naar den Mogol.* T. 2. p. 138. 1709. Hollandsche druk.

(c) Men kan haare naamen en haare bedryven aangeteekend vinden in 't eerste Hoofdst. van de tweede Afdeeling der *Verhandeling over de Zeden en den Godsdienst der Braminen.*

king van alle de Lichaamsch deelen: want zy brengen beide de handen een weinig onder den Navel, daarna op den Navel zelf, op de holte van de Maag, voor de Borst, het Voorhoofdt, op 't Hoofdt, de Kruin des Hoofdts, de Oogen, de Ooren en beneden deelen huns Lichaams. Dit alles geschied, met zich naar de agt Bestierders der Waereldt te wenden, en toonende hunne leedige handen in de gestalte van iemand die geeft. De reiniging gedaan zynde, neemt men met drie vingeren van de rechterhandt van de Assche, om 'er zich het Voorhoofdt mede te wryven, insgelyks de Schouders en de Borst; 't welk ter eere van *Brama*, *Wistnou* en *Ixora* geschied.

XVI. HOOFDTSTUK.

Van de Gewyde Assche *der* Oostersche Volkeren.

Hoe deeze Assche van Koedrek voor een Heiligdom by de Indianen word geacht.

Alles 't geen wy gezegt hebben, bewyst genoeg, dat de Assche van Koedrek een der heiligste dingen is: (a) Hierom is 't dat de Indianen zich 'er 's morgens op 't Voorhoofdt, de beide Schouders en op de Borst mede bestryken. Men offert dagelyks deeze Assche den Goden, en de *Joguis* verzuimen niet, rykelyk 'er van verzien te zyn, om 'er den Godvruchtelingen van uit te deelen: deeze betaalen 'er dan goede Aalmoezen voor. De *Joguis* bestryken met deeze Assche hun Lichaam en Aangezicht, die zy ook niet verzuimen over hunne Afgoden te strooien. Eindelyk zullen wy aanmerken, hoe men in de Hoven der Indiaansche Vorsten Menschen vind, geschikt om op gestelde tyden op Indiaansche Vygen bladeren deeze met een weinig water besprengde Assche aan te bieden. Dit geschied des morgens in 't openbaar, op dat alle de Godsdienstelingen deel aan deeze heilzaame Zalving neemen konnen. Het zoude overtollig zyn, alhier de verdichtselen aan te haalen die zy vertellen, om reden van den oorsprong deezer Gewoonte te geeven. Men kan die in *Baldeus* naslaan.

Wanneer de Koning of *Samorin* van *Calicut* zyne Godsdienstigheden in de Pagode gaat afleggen, draagt men zorg de weg derwaarts met verschen Koedrek te zuiveren: waarna twee Vrouwen voor hem gaan, draagende twee Vaazen gevult met deezen bevochtigde Koedrek, die zy voor zyne Majesteit strooien. De Koning is noch nuchteren; maar de Afwassching heeft deeze Geestelyke Plechtigheit voorgegaan. Eindelyk zonder ons wyder over de heiligheit van Koedrek uit te breiden, 't zal genoeg zyn te zeggen dat de Indiaansche Afgodendienaars die gebruiken in alles 't geen noodig te zuiveren is. Insgelyks dienen zy 'er zich van om hunne Huizen, Meubelen en al den Huisraadt schoon te maaken.

Hoedanig zy alle de lichaams deelen en ledematen van de Koe eenige Godheit toeschryven.

Alle de Lichaamsdeelen van de Koe zyn door eenige Godheit vervult. *Quenevady* en *Superhennia* regeeren tusschen haare Hoornen, de Zon en Maan zyn in haare Oogen, de twee Vrouwen van *Brama* in haare Ooren, *Ixora* in haaren Neus, *Wistnou* op haare Tong enz. Maar zou deezen omslag van bezitting geen oorsprong ontleent hebben van eenige grootspraak der Indiaansche Dichters? het zoude insgelyks konnen zyn, dat men daar door alleen de uitmuntenheit der eigenschappen van dit Dier heeft willen uitdrukken. Hoe het ook zyn mag, de Pis van de Koe is mede zoo heilig, dat de oprechte Godvruchtelingen geene zwaarigheit maaken van die in hunne handt te neemen, het aangezicht daar mede te wasschen, en 'er zelfs van te drinken.

De Malabaren beweeren, dat het der Koningen plicht is, Beschermers en Handhavers van de Koeien en *Braminen* te zyn. De *Samorin*, waar van wy gewag gemaakt hebben, offert 's morgens (b) Bloemen aan deeze Beesten.

XVII. HOOFDT-

(a) *Baldeus.*

(b) Zes Hofdienaars van den *Samorin* van deeze bloemen en 't poejer met de Assche van Koedrek versiert, vertoonen zich dagelyks by 't ontwaaken van den Vorst, die hen vervolgens zend om de bloemen aan zyne Koeien aan te bieden.

XVII. HOOFDTSTUK.

Van de FEESTEN, VASTENDAGEN *en andere* GODSDIENSTIGE OEFFENINGEN *der* INDIANEN.

Het gedrag der Indianen in hun Vastenavonds Feest gehouden.

Over deeze Stoffe hebben we noch iet by te voegen, op 't geen reeds in de *Verhandeling over de Zeden en den Godsdienst der Braminen* is gezegt. De Indianen hebben een soort van Vasten-avondt die zy *Huli* noemen. Alle de verscheidene Postuuren van hunne Vasten-avonds Gekken, zyn ongemeen wel door den Plaatsnyder in 't Afbeeldzel, Bladzyde 218. uitgedrukt.

Zy groeten 's morgens de Zon, en wanneer zy zich wasschen, werpen ze haar eenig water toe, om te beletten dat de booze Geesten, die zich tusschen de Bergen onthouden, zich niet tegen haaren opgang aankanten.

Hoe bygelovig dien Landaart omtrent de Zon en Maan-Eklipsen is.

De Indianen zyn zeer bygelovig in 't onderwerp der Eklipsen (a), en verdubbelen hunne Afwassching wanneer ze voorvallen. *Bernier* heeft alle de *Ceremonien* van een deezer Afwasschingen dus beschreeven. „ Zoo„ dra als de Afgodendienaars gewaar worden „ dat de Zon begint te verduisteren, maa„ ken ze een groot gekreisch, dompelen zich „ aanstonds alle verscheiden maalen achtereen „ in 't water, houdende de handen om hoog „ en de oogen naar de Zon geheven, mom„ pelen ze hunne Gebeden, neemen telkens „ van 't water, en werpen 't naar de Zon. Dit bedryf word met een buiging des Hoofds, en beweegingen der Armen op veerlerlei wyze, uitgevoert. Daarna begint men wederom te bidden; men dompelt zich alle weder als te vooren, en dit duurt tot aan 't eindigen van den Eklips. Alsdan vertrekt een ieder weder, werpende eenige stukken Gelds verre genoeg in 't water, en geeven den *Braminen* een Aalmoes, die niet nalaatig zyn deeze Plechtelyke Godsdienstigheit by te woonen. Uit het water komende veranderen de Indianen van gewaadt, en de mildadigste laaten den *Braminen* over, 't geen zy af leggen.

De Indianen beelden zich in, dat de Zon-Eklips een (b) uitwerkzel van de quaadaardigheit eens quaaden Geest is, die dit Hemellicht mishandelt en zwart maakt. Men gelooft mede dat de Vader des lichts in deeze benauwtheit ongemeen lyden moet: Hierom is 't eens Gelovigen Indiaans plicht tot zyne Verlossing te arbeiden, en men verzeekert zich door kracht van Gebeden, Aalmoezen en Afwasschingen die te verwerven. Alle deeze bedryven zyn bovenmaaten meer verdienende in tyden van den Eklips als by alle andere gelegenheden.

Dagelyksche Godsdienstpligten onder hen in gebruik; en hoe zy op eenige tyden genoodzaakt zyn te vasten, en wanneer hunne Vastendagen invallen.

De Godsdienstige Indianen moeten de Goden driewerf 's daags bidden, te weeten, 's morgens, 's middags en 's avonds, het aangezicht naar 't Oosten gekeert; en zy moeten zich mede zoo dikmaals wasschen.

Zy (c) oeffenen verscheide Vastendagen, waar onder een der voornaamste de *Egadexi* is, een woordt, 't welk elf beteekent. Deeze Vaste word gehouden op den elfden van de Volle- en elfden van de Nieuwe Maan: dus vasten zy tweemaal in een Maaneschyn. Men doet alsdan niet dan eene maaltyd, te weeten, vier of vyf uuren na den middag: maar men mag niet als boonen, erreten, melk en vruchten eeten. Ook is hen in deezen tydt van boetoeffening sterken drank verboden. De Oorsprong die van dit Vasten verdicht is, oordeelen we niet waardig hier te melden.

Het Vasten (d) door hen *Quiverasiri* genoemt, valt in de maandt Februari in. Dit Vasten is zeer streng: men mag in den tydt van vier en twintig uuren niet eeten noch slaapen, en geduurende deezen tydt verhaalen ze de verdichte Historiën hunner Goden, en van hunne *Castes*. Zy doen rondom de Pagoden Processiën, en de onderlinge bezoeken duuren den ganschen nacht tot dat den Dageraat verschynt. Alsdan offeren zy den Goden, aanbiedende Geldt, en geeven Aalmoezen den Priesteren; en hier mede eindigt deeze Vasten.

Insgelyk welk een Vastendag de Vrouwen in 't byzonder vieren, en uit welk een oorzaak die

De Vrouwen (e) hebben een byzonderen Vastendag, waaraan men de naam van *Tirinadira* geeft. Zy vieren deezen Dag op den 27sten van de Maan, ter gedachtenisse van de Doodt en Opstanding van *Canteven*, die de Cupido der Indianen van Malabar en Coromandel is. Zy verhaalen dat *Ixora* jaloers wegens de gemeenzaamheit die hy meen-

(a) *Bernier* in zyne Reize *naar den Mogol.*
(b) Zie een andere reden over de Eklipsen in de *Verhandeling over de Zeden* enz. eerste Afdeeling. VII Hoofdtst. en in deeze der *Oost-Indiaansche Goden.*
(c) Zie *Baldeus.* (d) Idem. Ibid.
(e) Idem. Ibid.

gefchieden moet. meende tusfchen zyne Vrouw *Paramasceri* en Cupido te merken, deeze God zodanig blaakende van gramfchap wierd dat hy hem het oog, 't welk hy midden in 't voorhoofdt had, nedervelde. De bedrukte *Paramasceri* dit verlies van Cupido niet konnende overleeven: wierd echter eenigen tydt daarna herbooren op een Gebergte, alwaar de arme Godin haare dagen in eenzaamheit en boetoeffening doorbragt, wel verzeekert nochtans zynde, dat het Afweezen van eenige wroeging verzelt, mogelyk haar Gemaals jaloezy genoegzaam maatigen zou. Waarlyk was *Ixora* hier over geraakt. Hy kon de huwelykfche teederheit die in zyn hart weder ontwaakte, niet verzetten. Zich aan deeze teederheit weder overgeevende, beloofde hy in 't toekomende een lydzaamer Man te zyn, en in de huishouding de Vrede, die hy door een oploopende haastigheit ontrust had, te herstellen. Wat gebeurde toen eindelyk? Hy bekende zyn misslag ten beste men konde; en men quam overeen om de Huwelykfch teederheit weder te vernieuwen, dat Cupido weer herleeven zoude. Zeer gelukkig achtende van te mogen Hoorndrager te zyn, en vergenoegt.

Een Vasten die geduuren- De *Masaupada* (a) is niet min heilig dan de drie voorgaande Vastendagen. De Godsdienstelingen moeten die welgeregelt geduurende twaalf jaaren vieren, waarna de twee jaaren geviert word, en wanneer die invalt, en met Plechtigheden word verzelt. men zich verzeekeren kan dat de Goden ongemeen deeze Jaaren en Zegeningen des levens vermeerderen. Zie hier waarin deeze Godsdienstigheit bestaat. Men begint den laatsten October een Vasten die de volgende Maandt tot den 10^den December duurt. Men moet zich dagelyks wasfchen, verkleeden, en een Pagode, aan *Wistnou* toegewyt, bezoeken. 's Morgens doet de Godvruchtige met een fchoon kleedt aangedaan, hondert en een omwandelingen om deeze Heilige Pagode: maar de Gelovigen t'eenemaal aan de Godvruchtigheit overgegeeven, doen duizend en eenmaal dien omweg. Om zich van zyn plicht wel te quyten, moeten zy hondert en eenwerf zachtelyk een der verborgene naamen van *Wistnou* mompelen, en wel acht geeven dat dit niemandt hoort. De Godvruchteling mag niet dan Vygen en Melk eeten. Ook moet hy zich van Vrouwen onthouden, dat hy niet dan van *Wistnou* fpreeke, en onophoudelyk zyne lofzangen zinge. Het tweede jaar begint de Vasten den eersten December, en eindigt op den 10^den Januari: het derde op den eersten Januari, en eindigt den 10^den Februari, en dus vervolgens tot het twaalfde jaar. Het woordt *Masaupada* wil Vaste-Maandt beteekenen.

XVIII. HOOFDSTUK.

Van de LEEROEFFENING *en* GELEERDHEIT *der* BRAMINEN.

Wy zullen deeze Aanmerkingen over de Godsdienstige Plechtigheden der Indianen van Malabar en Coromandel eindigen, door een kort Denkbeeldt der Leeroeffeningen hunner *Braminen* voor te stellen.

Queekfcholen tot der *Braminen* geleerdheit te *Benares* in Bengale opgerecht, en hoe aldaar de Leerlingen onderweezen worden. De Stadt *Benares* of *Banarous* (b) aan den Ganges in Bengale gelegen, is de Algemeene School, en als het Athene van 't Heidendom der Indiën. Daar is 't (c) dat zich de *Braminen* en Geestelyken begeeven die zich tot de Geleerdheit willen overgeeven. Men heeft geene Collegiën noch Classen in Oostindiën, gelyk men in Europe ziet. De Meesters en Geleerden zyn 'er door de Stadt *Benares* verfpreid, en onthouden zich voornamentlyk in de Voorsteden en Tuinen. Onder deeze Geleerden hebben eenige vier, andere zes of zeven, en de beruchtste twaalf of vyftien min of meer Leerlingen, die tien of twaalf jaaren by hunne Meesters doorbrengen. Volgens 't bericht van *Bernier* „ is deeze „ leeroeffening zeer koel, naardien het meerendeel der Indianen van een langzaamen „ en luien aart zyn, waar toe de warmte „ des Lands en hun Voedzel veel toe doet. „ En doordien zy niet als wy, door deeze groote aanprikkeling, en hoope die wy hebben, „ van ons oogmerk te boven te komen, tot den „ arbeidt aangemoedigt worden, studeeren „ zy langzaam en zonder zich veel te pynigen, eetende hunne *Kichery*, of mengzel van peulvruchten die de ryke Kooplieden hun laaten bereiden. " Nochtans maaken verfcheiden Reizigers en Zendelingen der Jesuïten zeer breedopgeevende, van

(a) Zie *Baldeus*.
(b) *Bernier* in zyne *Reizen in 't Ryk van den Mogol*, T. 2.
(c) In een Reisbefchryving der Indiën door een Mahometaan befchreeven, en in 't Franfch door *Renaudot* 1718 uitgegeeven, word van *Canouge* als van een Stadt gefproken, van Indiaanfche Dichters en Philofofen bewoont. Deeze befchryving meld mede van eenige Hoogefchoolen van *Serendip* of *Ceilon*, die waarfchynlyk nu niet meer in wezen zyn.

van de vaerdigheit en schranderheit der Indianen gewag; hoedanigheden veel meer met de warmte der Zuider Gewesten overeenkomende, dan het koude van Europe. Wat de aanprikkeling en hoope van zyn oogmerk te bereiken, aangaat, 't kan zyn dat dit plaats in 't Ryk van den Mogol heeft, alwaar het Heidendom niet doorgaans heerst; maar dus is 't niet met andere Landen der Indiën gelegen, alwaar de Leeroeffening der *Braminen* zeer geacht is, en het gewoon bestier in alles 't geen de hoogmoedt en de ydelheit des menschen vleyen kan.

Waarin hunne eerste Leeroeffening bestaat.

„Hunne eerste Leeroeffening, zegt *Bernier*, is over de *Hanscrit*, 't welk een „taal t'eenemaal verschillende van de gemee„ne Indiaansche is, en word niet dan by „de Geleerden beblokt," waarmede men het Hebreeuwsch, Grieksch of 't Latyn in Europe vergelyken kan. „*Hanscrit* wil „zuivere taal beteekenen. Zy noemen die „dus en geeven ze zelfs de naam van Heili„ge en Godlyke taale, overzulks zy mee„nen dat door middel van *Brama*, God in „deeze taal de vier *Beths* (a) verkondigt „heeft, 't welk hunne gewyde Boeken „zyn", zoo dat deeze taal en deeze Boeken by hen de zelfde achting hebben, als by ons het Hebreeusch en de Bybel. Zy waa„nen dat deeze taal alzoo oud als *Brama* „zy, waar van zy de ouderdom niet dan „door *Lecques* of honderden van duizend „jaaren tellen.... Hoe 't ook zyn mag, men „zou niet ontkennen konnen dat ze zeer oud „zyn, nademaal men hunne Boeken van den „Godsdienst, die ongetwyffelt veel zyn, „niet dan in deeze taal beschreeven vind, „en dat de meesten van Philosofische Schry„vers zyn, insgelyks van Geneeskunde in „Dichtmaat, eenige andere in Dichtkunde, „en veele andere Boeken, waar van men te „*Benares* een groote Boekzaal vind.

„Na dat zy de *Hanscrit*, die zeer moeie„lyk is, hebben geleert, naardien zy geen „goede Letterkonst hebben, leggen ze zich „gemeenlyk op de *Purance* te leezen, die „als een uitlegger en bekorter der *Beths* is: „nademaal deeze *Beths* ongemeen groot „zyn, ten minsten, vervolgt *Bernier*, die „geenen die men my te *Benares* vertoonde. „Zy zyn zelfs zeer raar, zoo dat myn Aga „die nooit vinden kon om ze te koopen, „welk een vlyt hy daar toe aanwende: ook „houden zy die zeer geheim, beducht zyn„de dat 'er de Mahometanen zich Meester „van maaken mogten, en verbranden, ge„lyk reeds dikmaals is geschied. Na de „*Purance* leggen zich eenigen op de Phi„losofie, waarin zy waarlyk weinig vor„deren.

Sekten onder hunne Philosofen, hoe onderling verschillen.

„Hunne zes voornaamste Philosofen maa„ken zes onderscheidene Sekten uit", die alle haare Sektarissen hebben, en waar van geene van de jalouzy ontheven is, en van de voorinneeming die elders regeert. Ieder vleyt zich de waarheit te bezitten, en gelooft beter dan een ander de waare zin der Boeken te begrypen, die de verborgendheden deezer Wysgeerte behelzen. Behalven deeze zes Sekten, is 'er een by de Mogoleezen, die zich in twaalf takken verdeelt: „doch „deeze Sekte is zoo gemeen niet als de an„dere: maar deeze Sektarissen zyn gehaat „en veracht, als Ongodisten en Menschen „zonder Godsdienst enz.

Hunne Boeken, en wat die behelzen, aangemerkt.

„De Leerzaame Boeken van alle deeze „verscheidene Sekten, maaken van den eer„sten oorsprong der dingen gewag: maar „zeer verschillende. Eenige willen, en „behelzen dat alles uit kleine ondeelbaare „Lichaamtjes is 't samengestelt, niet uit „oorzaak van zyne vastigheit, ... maar „om reden van zyne kleinheit; waarin zy „de gedachten van Democritus en Epicurus „naby komen, doch zeer verwardt, ... „zulks men niet wel weeten kan waar aan „zy zich houden.... 't kan zyn dat dit „alzoo wel een misslag der Geleerden zy, als „der Schryveren die zy uitleggen. Andere „zeggen dat alles uit de stof, en gestalte is „t'samengebragt.... Daar zyn 'er die leeren „dat alles uit de vier Hoofdtstoffen en van „Niet is gemaakt, ... die byna weder tot „onze ontbeering konnen. Zy staan veele „wyzen van dit Niet toe. Daar zyn 'er „die willen dat het Licht en de Duisternis „de eerste beginzelen van alle dingen zyn.... „Ook zyn 'er die toestemmen dat de ont„beering het Beginzel zy, of liever de ont„beeringen die zy van 't Niet onderschei„den. Noch zyn 'er eindelyk die meenen „dat alles by toeval is t'samengevloeit.... „Alle zyn ze echter daarin overeenkomende „dat deeze Beginzelen eeuwig zyn....

Insgelyks die van de Geneeskunde handelen.

„In de Geneeskunde bezitten ze veele „kleine Boeken, 't welk veel eer verzame„lingen van voorschriften, dan iet anders zyn. „Het oudste en voornaamste is in Dichtmaat „geschreeven," dit gebruik hadden eertyds veele Europische Volkeren, die de Geneeskunde in den rang van Goddelyke ver-

 bor-

(a) Dit is de *Vedam* waarvan in de Verhandeling over de Zeden en den Godsdienst der Braminen, eerste Afdeeling, Hoofdtst. IV gesproken is.

borgenheden ſtellende, omzwagtelden deeze Geleerdheit met een vernuftelyke duiſterheit van Dichtkunde; en om deeze reden is 't dat by de Gaulen, Grieken en Egiptenaren, de Prieſters Geneesheeren waren: 't welk nu noch in de Ooſtindiën in gebruik is: gelyk we reeds hebben gezegt „ De „ uitvoerlyke oeffening der Indianen is van „ de onze genoeg verſchillende: zy gronden „ zich op deeze Beginzelen; dat een Zieke „ die de Koorts heeft, zeer weinig voedzel „ gebruiken moet; dat het voornaamſte Ge- „ neesmiddel van Ziektens de onthouding „ is; dat men niets erger aan een Zieke gee- „ ven kan dan vleeſch-ſop, noch dat zich „ niet lichter in de Borſt van een koortzige „ bederft; dat men geen bloedt, dan in een „ groote en blykbaare noodzaakelyk, laaten „ moet, als, wanneer men bezorgt is dat de hers- „ ſchênen mogten geraakt worden, of als men „ ziet dat 'er een ontſteeking in de Borſt, „ Lever of Nieren ontſtaat. " Het ſtaat aan ons niet te beſlechten, of deeze oeffening in eenige Beginzelen beter is Zy ſlaagt wel in de Indiën, en dit voldoet om tegen onze denkbeelden te beſtaan.

Hoe de Indianen in de Ontleedkunde onkundig zyn.

„ Wat de Ontleedkunde aangaat, kan „ men zeggen dat de Indianen niets daar van „ verſtaan.... Nademaal zy nooit de Lichaa- „ men der Menſchen noch Dieren openen.

Wat zy van de Starrekunde verſtaan, word gebrekkelyk en bygelovig bevonden.

„ Wegens de Starrekunde hebben zy hun- „ ne Tafels, waarna zy de Eklipſen voorzien „ en berekenen; en ſchoon dit niet met de „ rechtmatigheit der Europiſche Starrekun- „ digen geſchied, ten minſten komen zy 'er „ by na mede overeen: nochtans laaten ze „ niet na over den Eklips van de Maan, op „ de zelfde wyze dan over die van de Zon „ te redeneeren. Zy willen dat dit een zwar- „ te en quaadaardige *Demon* zy, die haar „ qualyk handelt. Ook dryvenze ... dat „ de Maan vier honderd duizend *Coſſes* bo- „ ven (a) de Zon zy, te weeten, meer dan „ vyftig duizend Mylen; dat ze uit zich „ zelven verlichtende zy, en dat dit uit haar „ zy dat wy een zeker levend water genie- „ ten, 't welk zich verzamelt --- in 't brein, „ van daar als uit een Bron nederdaalende „ in alle de leden voor haare werking die- „ nende. Zy meenen behalven dat, dat de „ Zon, de Maan en in 't algemeen alle de „ Starren *Deutas* (Geeſten) zyn." Deeze twee laatſte gevoelens zyn niet nieuw, noch den Indiaanſchen Geleerden in 't byzonder eigen. „ Zy waanen dat de Nacht invalt, „ wanneer de Zon ---- achter een Berg is, „ die zy in 't midden van de Aarde plaatſen; „ die zy veele duizenden van Mylen hoogte „ toeſchryven, en waar aan zy de gedaante „ van een omgekeert ſuikerbroodt geeven, „ overzulks het by hen geen dag zy, dan „ wanneer de Zon van achter deezen Berg „ te voorſchyn komt.

Hun gevoelen over de uitgeſtrektheit der Aarde van een buitenſporigen aart bevonden:

„ Zy gelooven de Aarde vlak en driehoe- „ kig te zyn, dat ze zeven verdiepingen „ heeft, alle verſcheiden in ſchoonte, vol- „ maaktheden en Bewooners, en dat ieder „ van een Zee omringt is: " Men kan 't geen hier voor van deeze Zeên gezegt is, naſlaan, de Berg in 't midden des Aardbodems geplaatſt en de verſcheiden Orde van Geeſten, en Onder-Goden Bewooners deezer Zeên. Alle deeze Denkbeelden naar de letter opgenomen, zyn onderwerpen van een vreemde warrede: maar zoude men niet gegrond zyn in 't beſchouwen van de zelfde Lucht, op dien voetaan te zien als wy de beſchryvingen na gaan die in de Boeken van Godvruchtigheit gevonden worden, zonder deeze van den Bybel te vergeeten? Wat zouden wy den Indianen antwoorden indien (wegens dat Jeſus Chriſtus heeft gezegt, dat deeze die in hem gelooven zouden, een Rivier van levend Water afvlieten zou) een Schilder van den Mogol zou geraaden en vinden te verbeelden een Gelovige van 't Chriſtendom in 't Water ſmeltende, en wiens buik (b) een onuitdroogbaare Bron worden zoude? Men zou immers met reden over des Indiaans bedryf ſpotten moeten. Wy gebruiken deeze wyze van redeneering, zonder echter ons in te beelden, alle de ongerymdheden der Grondregels van 't Heidendom op te loſſen.

Als ook hunne Tydrekenkunde.

Hunne Tydrekenkunde is alzoo gebrekkelyk als hunne Aardkloot-kunde. „ Zy „ willen niet zeggen dat de Waereldt eeuwig „ is: maar zy maaken haar ongemeen oudt. „ Haare bepaalde duuring, zeggen ze, is „ van vier *Dgugnes*. Deeze *Dgugne* beſtaat „ uit hondert *Lecques*, te weeten, uit hon- „ dertmaal hondert duizend jaaren." Nochtans komen ze over de duuring der Waereldt niet naaukeurig overeen: maar wy zullen in 't voorby aanmerken, dat alle de Aloude en Hedendaagſche Ooſtindianen in 't algemeen overeenſtemmen om haar onvergelykelyk ouder te maaken, als zy volgens onze Grondſtellingen is, en dit is zoo veel te verwonderlyker, dat de Aſiaanſche

(a) Mogelyk moet 'er *onder de Zon* geleezen worden. Zie de *Verhandeling over de Goden der Ooſtindianen*, Bladzyde 173.

(b) Indien iemandt in my gelooft, zullen ſtroomen van levend Water uit zyn Hart vloeyen; Of volgens 't Euangeli van Johannes Hoofdſt. 7. vers 38. *Stroomen des levenden waters zullen uit zynen buik vloeyen.*

ſche Volkeren, 't zy door overlevering of anderzins, iets naaukeuriger over deeze ſtoffe hebben bewaart.

Hun gevoelen over de natuur der Geeſten van een ſpoorelooze aart, aan gemerkt.

Zy zyn mede over de Natuur der Geeſten en *Demons* zeer verwardt. „ Daar „ zyn, zeggenze, driederlei ſoorten; goe- „ den, quaaden en onverſchilligen .... „ Eenige willen dat ze uit het vuur zyn ge- „ maakt, en anderen, dat ze uit het licht „ zyn voortgebragt; eenige, dat ze onbe- „ derflyk zyn; andere, dat ze zelf uit dee- „ len van de Godheit beſtaan; eenige ein- „ delyk waanen dat ze afgeſcheiden God- „ heden zyn, door de Waereldt ver- „ ſpreidt. "

en watzy van de Natuurkunde begrypen, ten beſluit bygebragt.

Wat de Natuurkunde aanbelangt, zy gelooven dat alle de Ondeelbaarheden van ieder Geſlacht, die hun beſtaan hebben en tot aan 't einde der Eeuwen beſtaan zullen, van den aanvang der Waereldt geſchapen zyn. Laat ons hun gevoelen verklaaren. Zy gelooven dat alle deeze Ondeelbaarheden in het eerſte Zaadt van ieder Geſlacht ingeſloten waren, en dat zy in den tydt die Godt hun bepaalt heeft, niet doen dan zich ontwinden, om de plaats in te neemen, waar toe zy in de Waereldt geſtelt zyn.

Einde van 't Derde Deels tweede Stuk.

L Y S T

Van de

AFDEELINGEN en HOOFDTSTUKKEN

Der

VERHANDELINGEN

Van dit derde Deels tweede Stuk.

Vervattende den korten Inhoudt der voornaamſte Stoffen van de GODSDIENST-PLICHTEN en GEWOONTENS der AFGODISCHE OOSTINDIAANSCHE VOLKEREN.

EERSTE VERHANDELING.

EERSTE AFDEELING.

L Y S T.

XXXV. Hoofdſt-

L Y S T.

TWEE-

L Y S T.

TWEEDE VERHANDELING.

Van het derde Deels tweede Stuk.

Behelzende een REDENVOERING over de ZEDEN en den GODSDIENST der BRAMINEN.

EERSTE AFDEELING.

Van hunne ZEDEN en BURGERLYKE PLECHTIGHEDEN.

TWEEDE AFDEELING.

Behelzende der BRAMINEN LEERREGELS en hunne GODSDIENSTIGE OEFFENINGEN.

DERDE VERHANDELING.

Van het derde Deels tweede Stuk.

Behelzende van welk een GEVOELEN de INDIANEN over hunne GODEN zyn.

B R I E F

B Y V O E G Z E L,

Tot de VOORGAANDE VERHANDELINGEN; waarin veele PLECHTIGHEDEN van de GODS-en TEMPEL-DIENST der OOSTINDIAANSCHE HEIDENEN verklaart worden.

BE-

BERICHT

Voor den

BOEK-BINDER,

Om de Afbeeldzels van dit derde Deels eerste Stuk, op zyne behoorlyke plaats te brengen.

N.91.

B E R I C H T.

In 't derde Deels tweede Stuk.

De Boek-Binders worden verzocht, dat de Plaaten niet met den rug naar de aangeweezene Bladzyde gekeert, worden ingebonden.